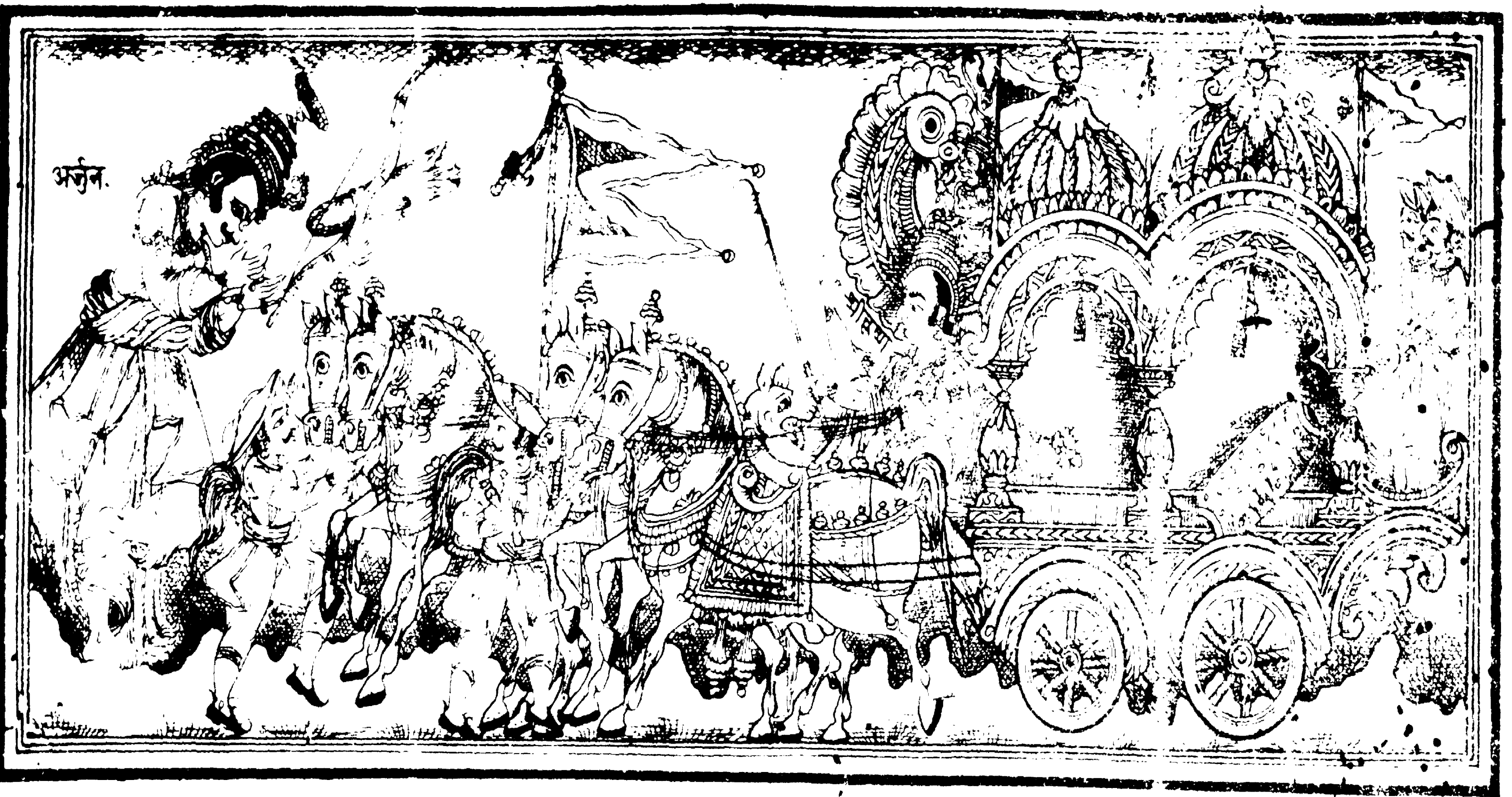
॥ अथज्ञानेश्वरीप्रारंभः ॥

अर्जुन.

श्रीगणेशायनमः ॥ पार्थायप्रतिबोधितांभगवतानारायणेनस्वयंव्यासेनग्रथितांपुराणमुनिनामध्येमहाभारतं ॥ अद्वैतामृ-
तवर्षिणींभगवतीमष्टादशाध्यायिनींअंबत्वामनुसंदधामिभगवद्गीतेभवद्वेषिणीं ॥१॥ प्रपन्नपारिजातायतोत्रवेत्रैकपाणये ॥
ज्ञानमुद्रायकृष्णायगीतामृतदुहेनमः ॥२॥ सर्वोपनिषदोगावोदोग्धागोपालनंदनः ॥ पार्थोवत्सःसुधीर्भोक्तादुग्धंगीतामृतंम
हत् ॥३॥ वसुदेवसुतंदेवंकंसचाणूरमर्दनं ॥ देवकीपरमानंदंकृष्णंवंदेजगद्गुरुम् ॥४॥ ॐनमोजीआद्या ॥ वेदप्रतिपाद्या ॥
जयजयस्वसंवेद्या ॥ आत्मरूपा ॥१॥ देवातूंचिगणेशु ॥ सकळार्थमतिप्रकाशु ॥ म्हणेनिवृत्तिदासु ॥ अवधारिजोजी ॥२॥ हेंशब्द
ब्रह्मअशेष ॥ तेचिमूर्तिसुवेष ॥ तेथवर्णवपुनिर्दोष ॥ मिरवतअसे ॥३॥ स्मृतितेचिअवयव ॥ देखाआंगीकभाव ॥ तेथलाव-
ण्याचीठेव ॥ अर्थशोभा ॥४॥ अष्टादशपुराणें ॥ तेचिमणिभूषणें ॥ पदपद्धतिखेवणें ॥ प्रमेयरत्नांचीं ॥५॥ पदबंधनागर ॥ तेचि
रंगाथिलेंअंबर ॥ जेथसाहित्यवाणेंसपूर ॥ उजाळाचें ॥६॥ देखाकाव्यनाटका ॥ जेनिर्धारितांसकौतुका ॥ त्याचिरुणझुणती
क्षुद्रघंटिका ॥ अर्थध्वनि ॥७॥ नानाप्रमेयांचीपरी ॥ निपुणपणेंपाहतांकुसरी ॥ दिसतीउचितपदेंमाझारीं ॥ रत्नेंभलीं ॥८॥
जेथव्यासादिकांचीमती ॥ तेचिमेखळामिरवती ॥ चोखाळपणेंझळकती ॥ पल्लवसडका ॥९॥ देखाषड्दर्शनेंम्हणिपती ॥
तेचिभुजांचीआकृती ॥ म्हणौनिविसंवादेंधरिती ॥ आयुधेंहातीं ॥१०॥ तरीतर्कतोचिफरशु ॥ नीतिभेदअंकुशु ॥ वेदांततोम
हारसु ॥ मोदकमिरवे ॥११॥ एकेंहातींदंत ॥ जोस्वभावताखंडित ॥ तोबौद्धमतसंकेत ॥ वार्तिकांचा ॥१२॥ मगसहजेंसत्का
रवाद ॥ तोपद्मकरवरद ॥ धर्मप्रतिष्ठातोसिद्ध ॥ अभयहस्त ॥१३॥ देखाविवेकवंतसुविमळ ॥ तोचिशुंडादंडसरळ ॥ जेथ
परमानंदकेवळ ॥ महासुखाचा ॥१४॥ तरीसंवादतोचिदशन ॥ जोसमतांशुभ्रवर्ण ॥ देवउन्मेषसूक्ष्मेक्षण ॥ विघ्नराज ॥१५॥

पाठ. ओं. १ नमःश्री जीजी. ओं २ सकलमतिनाथ. ओं १२ वार्तिकांचा. ओं १५ स्वमता. दवाद. ७

सजं अवगमलिया दोनी ॥ मीमांसा श्रवणस्थानीं ॥ बोधमदामृत मुनी ॥ अली सेविती ॥ १६ ॥ प्रमेय प्रवाल सुप्रभ ॥ द्वैताद्वैत तेंचि
निकुंभ ॥ सरिसे एकवटती इभ ॥ मस्तकावरी ॥ १७ ॥ उपरि वेदोपनिषदें ॥ जियें उदारज्ञानमकरंदें ॥ तियें कुसुमें मुकुटीं सुगं
धें ॥ शोभती भलीं ॥ १८ ॥ अकार चरणयुगुल ॥ उकार उदर विशाल ॥ मकार महामंडल ॥ मस्तकाकारें ॥ १९ ॥ हे तिन्ही एकवटले
तेथ शब्दब्रह्म कवळलें ॥ तें मियां श्रीगुरुकृपा नमिलें ॥ आदिबीज ॥ २० ॥ आतां अभिनववाग्विलासिनी ॥ जे चातुर्यार्थकलाका
मिनी ॥ नमो शारदा विश्वमोहिनी ॥ नमिली मियां ॥ २१ ॥ मज हृदयीं सद्गुरु ॥ जेणें तारिला हा संसारपूर ॥ म्हणऊनि विशेषें
अत्यादरें ॥ विवेकावरी ॥ २२ ॥ जैसे डोळां अंजन भेटे ॥ तेव्हां दृष्टीसि फांटा फुटे ॥ मग वास पाहे तेथ प्रगटे ॥ महानिधी
॥ २३ ॥ कां चिंतामणि आलिया हातीं ॥ सदा विजयवृत्ति मनोरथीं ॥ तैसा पूर्णकाम श्रीनिवृत्ती ॥ ज्ञानदेव म्हणे ॥ २४ ॥ म्हणोनि -
जाणतेनें गुरु भजिजे ॥ तेणें कृतकार्य होइजे ॥ जैसें मूळ सिंचनें सहजें ॥ शाखापल्लव संतोषती ॥ २५ ॥ कां तीर्थें जियें त्रिभुवनीं
तियें घडती समुद्रावगाहनीं ॥ ना तरी अमृतरसस्वादनीं ॥ रस सकळ ॥ २६ ॥ तैसा पुढतपुढतीं तोचि ॥ मियां अभिवंदिला श्रीगुरु
चि ॥ अभिलषित मनोरुचि ॥ पुरविता तो ॥ २७ ॥ आतां अवधारा कथा गहन ॥ जे सकळ कौतुकां जन्मस्थान ॥ कीं अभिनव उद्यान ॥
विवेकतरूचें ॥ २८ ॥ ना तरी सर्वसुखांची आदि ॥ जे प्रमेय महानिधि ॥ नाना नवरससुधाब्धि ॥ परिपूर्ण हे ॥ २९ ॥ कीं परमधाम
प्रकट ॥ हे विद्यांचें मूळपीठ ॥ शास्त्रजातां वसौट ॥ अशेषांचें ॥ ३० ॥ ना तरी सकळ धर्मांचें माहेर ॥ सज्जनांचें जिव्हार ॥ लावण्य
रत्नभांडार ॥ शारदेचें ॥ ३१ ॥ नाना कथारूपें भारती ॥ प्रगटली असे त्रिजगतीं ॥ आविष्करोनि महामती ॥ व्यासाचिये ॥ ३२ ॥ म्ह
णोनि हा काव्यां रावो ॥ ग्रंथ गुरुवतें चा ठावो ॥ एथूनि रसा झाला आवो ॥ रसाळपणाचा ॥ ३३ ॥ तेवींचि आइका आणीक एक ॥ ए

पाठ ओ. १८ दशोपनिषदें, ओ. २२ विशेषमनीं आदरें, ओ. २४ श्रीपूर्णकाम. ओ. २७ जो अभिमतार्थ … ओ. २८ कौतुका ओ. ३० सर्व विशिष्टं …

श्रुनि शब्दश्रीसच्छास्त्रिक ॥ आणि महाबोधी कोंवळीक ॥ दुणावली ३४ एथ चातुर्य शहाणें झालें ॥ प्रमेय रुचीस आलें ॥ आणि सौभा-
ग्य पोखलें ॥ सुखाचें एथ ॥ ३५ ॥ माधुर्यी मधुरता ॥ शृंगारीं सुरेखता ॥ रूढपण उचितां ॥ दिसे भलें ॥ ३६ ॥ एथ कळाविदप-
ण कळा ॥ पुण्यासि प्रताप आगळा ॥ म्हणऊनि जन्मेजयाचे अवलीळा ॥ दोष हरले ॥ ३७ ॥ आणि पाहतां नावेक ॥ रंगीं सुरंगते-
चि आगळिक ॥ गुणां सगुणपणाचें बिक ॥ बहुवस एथ ॥ ३८ ॥ भानूचेनि तेजें धवळलें ॥ जैसें त्रैलोक्य दिसे उजळलें ॥ तैसें व्यासम-
तीं कवळिलें ॥ मिरवे विश्व ॥ ३९ ॥ कां सुक्षेत्रीं बीज घातलें ॥ तें आपुलियापरी विस्तारलें ॥ तैसें भारतीं सुरवाडलें ॥ अर्थजात ४०
नातरी नगरांतरीं वसिजे ॥ तरी नागराचि होइजे ॥ तैसें व्यासोक्तितेजें ॥ धवळत सकळ ॥ ४१ ॥ कीं प्रथमवयसाकाळीं ॥ लाव-
ण्याची नव्हाळी ॥ प्रगटे जैसी आगळी ॥ अंगनाआंगीं ॥ ४२ ॥ नातरी उद्यानीं माधवी घडे ॥ तेथ वनशोभेची खाणी उघडे ॥ आदि-
लापासोनि अपाडें ॥ जियापरी ॥ ४३ ॥ नाना घनीभूत सुवर्ण ॥ जैसें न्याहाळितां साधारण ॥ मग अळंकारीं बरवेपण ॥ निवाडु दा-
वी ॥ ४४ ॥ तैसें व्यासोक्ति अळंकारिलें ॥ आवडे तें बरवेपण पातलें ॥ तें जाणोनि काय आश्रयिलें ॥ इतिहासीं ॥ ४५ ॥ नाना पुरतेप-
णें निकेलागीं ॥ सानीव धरूनि आंगीं ॥ पुराणें आख्यानरूपें जगीं ॥ भारता आलीं ॥ ४६ ॥ म्हणऊनि महाभारतीं नाहीं ॥ तें नोहे
लोकीं तिहीं ॥ येणें कारणें म्हणिपे पाहीं ॥ व्यासोच्छिष्ट जगत्रय ॥ ४७ ॥ ऐसी जगीं सुरसकथा ॥ जे जन्मभूमि परमार्था ॥ मु-
नि सांगे नृपनाथा ॥ जन्मेजया ॥ ४८ ॥ जें अद्वितीय उत्तम ॥ पवित्रैक निरुपम ॥ परम मंगळधाम ॥ अवधारिजो ॥ ४९ ॥ आ-
तां भारतकमळपराग ॥ गीताख्य प्रसंग ॥ जो संवादला श्रीरंग ॥ अर्जुनेंसीं ॥ ५० ॥ नातरी शब्दब्रह्माब्धि ॥ मथियला व्यास-
बुद्धि ॥ निवडिलें निरवधि ॥ नवनीत हें ॥ ५१ ॥ मग ज्ञानाग्निसंपर्कें ॥ कडसिलें विवेकें ॥ पद आलें परिपाकें ॥ आमोदासीं ५२
पाठ: ओ. ३६ दिसे. ओ. ४५ आवडे तें. कायि आश्रयिलें. ओ. ४८ जे. ओ. ५१ वेद.

जे अपेक्षिजे विरक्तीं ॥ सदा अनुभविजे संतीं ॥ सोहंभावें पारंगतीं ॥ रमिजे जेथ ॥ ५३ ॥ जें आवडी जे भक्तां ॥ जें आदिवंद्य त्रिजगतीं ॥ ते भीष्मपर्वीं संगती ॥ सांगिजेल ॥ ५४ ॥ जें भगवद्गीता म्हणिजे ॥ जें ब्रह्मेशानीं प्रशंसिजे ॥ जें सनकादिकीं सेविजे आदरेसीं ॥ ५५ ॥ जैसें शारदियेचे चंद्रकळे ॥ मांजि अमृतकण कोंवळे ॥ ते वेंचिती मनें मवाळें ॥ चकोरतलगें ॥ ५६ ॥ तियापरी श्रोतां ॥ अनुभवावी हे कथा ॥ अति हळुवारपण चित्ता ॥ आणूनियां ॥ ५७ ॥ हे शब्देंवीण संवादिजे ॥ इंद्रियां नेणतां भोगिजे ॥ बोलाआदि झोंबिजे ॥ प्रमेयासी ॥ ५८ ॥ जैसे भ्रमर परागु नेती ॥ परी कमळदळें नेणती ॥ तैसी परी आहे सेविती ॥ ग्रंथीं इये ॥ ५९ ॥ कां आपुला ठावो न सांडितां ॥ आलिंगिजे चंद्रु प्रगटतां ॥ हा अनुरागु भोगितां ॥ कुमुदिनी जाणे ॥ ६० ॥ ऐसेनि गंभीरपणें ॥ स्थिरावलेनि अंतःकरणें ॥ आथिला तोचि जाणे ॥ मानू इये ॥ ६१ ॥ अहो अर्जुनाचिये पांती ॥ जे परिसणया योग्य होती ॥ तिहीं कृपा करूनि संतीं ॥ अवधान द्यावें ॥ ६२ ॥ हें सलगी म्यां म्हणितलें ॥ चरणां लागोनि विनविलें ॥ प्रभु सखोल हृदय आपुलें ॥ म्हणऊनियां ॥ ६३ ॥ जैसा स्वभावो मायबापां ॥ अपत्य बोले जरी बोबडां ॥ तरी अधिक तयाचा ॥ संतोष आथी ॥ ६४ ॥ तैसा तुम्हीं मी अंगिकारिला ॥ सज्जनीं आपुला म्हणितला ॥ तरी उणें सहजें उपसाहला ॥ प्रार्थूं काय ॥ ६५ ॥ परी अपराध तो आणिक आहे ॥ जें मी गीतार्थ कवळूं पाहें ॥ तें अवधारा विनवूं लाहें ॥ म्हणऊनियां ॥ ६६ ॥ हें अनावर न विचारितां ॥ वायांचि धिंवसा उपनला चित्ता ॥ येरवीं काय भानुतेजीं खद्योता ॥ शोभा आथी ॥ ६७ ॥ कीं टिटिभू चांचुवरी ॥ माप सूये सागरीं ॥ मी नेणता त्यापरी ॥ प्रवर्तें एथ ॥ ६८ ॥ आइका आकाश गिंवसावें ॥ तरी आपण त्याहूनि थोर होआवें ॥ म्हणऊनि अपाडु हें आघवें ॥ निर्धारितां ॥ ६९ ॥ इये गीतार्थाची थोरी ॥ स्वयें शंभू विवरी ॥ जेथ भवानी प्रश्नु करी ॥ चमत्कारा

पाठ- ओं. ६० ठावो, ओं. ६४ बोबडां- अधिकाधिक, ओं, ६७ उपजला, ओं. ७० या. ७

नी ॥ ७०॥ तैसा हा ग्रंथु म्हणौनि जाणिजे ॥ दर्वी जैसी कां स्वरूप नुधे ॥ तैसी सर्व निर्गुणें तनुदेही रिघिजे ॥ गीतातत्व ॥ ७१॥ हा वेदार्थ सागर ॥ ज

यानिद्रिनाचा धीर ॥ तो स्वयें श्री सर्वेश्वर ॥ प्रत्यक्ष अनुवादला ॥ ७२॥ ऐसें जें अगाध ॥ जें थवे डावती वेद ॥ तेथ अल्पमी

मतिमंद ॥ काय होय ॥ ७३॥ हें अपार कैसेनि वकवलावें ॥ महातेज कवणें धवळावें ॥ गगन मुठी सुवावें ॥ मशकें केविं ॥ ७४

परी एथ असे एक आधारु ॥ तेणेंचि बोलें मी सधरु ॥ जे सानुकूळ श्रीगुरु ॥ ज्ञानदेव म्हणे ॥ ७५॥ येऱ्हवीं तरी मी मूर्ख ॥ ज

री जाहला अविवेक ॥ तऱ्ही संतकृपा दीपक ॥ सोज्वळ असे ॥ ७६॥ लोहाचें कनक होय ॥ हें सामर्थ्य परिसीं चि की आहे ॥

कां मृत तऱ्ही जीवित लाहे ॥ अमृतसिद्धी ॥ ७७॥ जरी प्रकटे सिद्ध सरस्वती ॥ तऱ्ही मुकीया आर्थी भारती ॥ एथ वस्तु सामर्थ्य

शक्ती ॥ नवल काई ॥ ७८॥ कांजयातें कामधेनु माय ॥ तयासी अप्राप्य कांही आहे ॥ म्हणौनि मी प्रवर्तोंलाहें ॥ ग्रंथीं इ

ये ७९ तरी न्यून तें पुरतें ॥ अधिक तें सरतें ॥ करूनि घ्यावें हें तुमतें ॥ विनवीन असें ॥ ८०॥ आतां दीजे अवधान ॥ तुम्हीं बोल

विलासी बोलेन ॥ जैसें चेष्टे सूत्राधीन ॥ दारुयंत्र ॥ ८१॥ तैसा मी अनुग्रहीन ॥ साधूंचा निरूपित ॥ ते आपुला अलंकारित ॥

भलतया परी ॥ ८२॥ तंव श्रीगुरु म्हणती राहीं ॥ हें तुज बोलावें न लगे कांहीं ॥ आतां ग्रंथा चित्त देईं ॥ झडकरी वेगां ॥ ८३॥

या बोला निवृत्तिदास ॥ पावोनि परम उल्हास ॥ म्हणे परिसा मना अवकाश ॥ देऊनियां ॥ ८४॥ श्लोक १॥ धृतराष्ट्र उवाच ॥

धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ॥ मामकाः पांडवाश्चैव किमकुर्वत संजय ॥ १॥ टी० तरी पुत्रस्नेहें मोहित ॥ धृतरा

ष्ट्र असे पुसत ॥ म्हणे संजया सांगें मात ॥ कुरुक्षेत्रींची ॥ ८५॥ जें धर्मालय म्हणिजे ॥ तेथ पांडव आणि माझे ॥ गेले अस

ती व्याजें ॥ झुंझाचेनि ॥ ८६॥ तरी तिहीं येतुला अवसरीं ॥ काय कीजत असे येरयेरीं ॥ तें झडकरी कथन करीं ॥ मज प्रति

पाठ, ओ० ७६ आथी, ७७ परिसा न आहे आ० ८६ झुंझार्थीन ॥

॥८७॥ श्लो० संजयउवाच ॥ दृष्ट्वातुपांडवानीकंव्यूढंदुर्योधनस्तदा ॥ आचार्यमुपसंगम्यराजावचनमब्रवीत् ॥ २ ॥ टी० अ
तियेवेळींतासंजयबोले ॥ ह्मणेपांडवसैन्यउचललें ॥ जैसेंमहाप्रळयींपसरलें ॥ कृतांतमुख ॥ ८८ ॥ तेसेंतेंघनदाट ॥ उठाव
लेंएकवाट ॥ जैसेंउसळलेंकाळकूट ॥ धरीकवण ॥ ८९ ॥ नानरीवडवानळसांदुकला ॥ प्रळयवातेंपरिवळा ॥ सागरशोषू
निउधवला ॥ अंबरासी ॥ ९० ॥ तेसेंदळदुर्धर ॥ नानाव्यूहींपरिकर ॥ अवगमलेंभयासुर ॥ तियेकाळीं ॥ ९१ ॥ तेंदेखोनि
दुर्योधनें ॥ अव्हेरिलेंकवणें [illegible] ॥ [illegible] जैसेंगजपंचाननें ॥ गजघटांतें ॥ ९२ ॥ मगद्रोणापासींआला ॥ तयातेंह्मणेहां दे
खिला ॥ केसादळभार [illegible] ॥ पांडवांचा ॥ ९३ ॥ श्लो० पश्यैतांपांडुपुत्राणामाचार्यमहतींचमूम् ॥ व्यूढांद्रुपदपु
त्रेणतवशिष्येणधीमता ॥ ३ ॥ टी० [illegible] दुर्गाजैसेंचालिले ॥ तेसेंविविधव्यूहभवंते ॥ रचिलेआथिबुद्धिमंतें ॥ द्रुपदकुमरें
॥ ९४ ॥ जोकातुह्मींशिष्य आपुला ॥ [illegible] ॥ तेणें हासिंहसैन्यपारवरिला ॥ देखदेख ॥ ९५ ॥ श्लो०
अत्रशूरामहेष्वासाभीमार्जुनसमायुधि ॥ युयुधानोविराटश्चद्रुपदश्चमहारथः ॥ ४ ॥ टी० आणीकहीअसाधारण ॥
जेशस्त्रास्त्रीप्रवीण ॥ क्षात्रधर्मीनिपुण ॥ वीर [illegible] ॥ ९६ ॥ जेबळेंप्रौढिपौरुषें ॥ भीमार्जुनासारिखे ॥ तेसांगेनकौ
तुकें ॥ प्रसंगेंचि ॥ ९७ ॥ एथयुयुधानसुभट ॥ आलाअसेविराट ॥ महारथीश्रेष्ठ ॥ द्रुपदवीर ॥ ९८ ॥ श्लो० धृष्टकेतुश्चे
कितानःकाशिराजश्चवीर्यवान् ॥ पुरुजित्कुंतिभोजश्चशैव्यश्चनरपुंगवः ॥ ५ ॥ युधामन्युश्चविक्रांतउत्तमौजाश्चवीर्य
वान् ॥ सौभद्रोद्रौपदेयाश्चसर्वएवमहारथाः ॥ ६ ॥ टी० चेकितानधृष्टकेतु ॥ काशीराजवीरकांतु ॥ उत्तमौजानृपना
थु ॥ शैव्यदेख ॥ ९९ ॥ हाकुंतिभोजपाहें ॥ एथयुधामन्युआलाआहे ॥ आणिपुरुजितरायहें ॥ सकळदेख ॥ १०० ॥

पाठ, ओं० ९३ देखिलियां. ओं० ९५ शिक्षापिला, विद्यार्थिवर्गाचा, ससुद्र. ओं० १०० जाण ७.

हा कुमार सात्यकी दयनंदन ॥ जो अपरत्न सार्जुन ॥ तो अभिमन्यु म्हणे दुर्योधन ॥ देखें द्रोणा ॥ १ ॥ आणीक हे द्रौपदीकुमर ॥ हे सक-
ळही महारथी वीर ॥ मानिले असतां ॥ २ ॥ श्लो० अस्माकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम ॥ नायका मम सैन्यस्य संज्ञा-
र्थं तान्ब्रवीमि ते ॥ ७ ॥ टी० आतां आमुचा दळीं नायक ॥ जे रूढ वीर सैनिक ॥ ते प्रसंगें आइक ॥ सांगिजती ॥ ३ ॥ श्लो०
भवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समितिंजयः ॥ अश्वत्थामा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ॥ ८ ॥ टी० उद्देशें एकदोनी ॥
जाइजती बोलोनी ॥ तुम्ही आदि करूनी ॥ मुख्य जे जे ॥ ४ ॥ हा भीष्म गंगानंदनु ॥ जो प्रतापतेजस्वी भानु ॥ रिपुगजपं-
चाननु ॥ कर्णवीर ॥ ५ ॥ एकाचेनि मनोव्यापारें ॥ हे विश्व होय संहारें ॥ हा कृपाचार्य न पुरे ॥ एकलाचि ॥ ६ ॥ एथ विक-
र्णवीर आहे ॥ हा अश्वत्थामा पैल पाहें ॥ याचा आड दसदा वाहे ॥ कृतांत मनीं ॥ ७ ॥ समितिंजय सौमदत्ति ॥ ऐसे आणी-
कही बहुत आहेती ॥ जयांचिया बळा मिती ॥ धाताही नेणे ॥ ८ ॥ श्लो० अन्ये च बहवः शूरा मदर्थे त्यक्तजीविताः ॥ नाना-
शस्त्रप्रहरणाः सर्वे युद्धविशारदाः ॥ ९ ॥ टी० जे शस्त्रविद्यापारंगत ॥ मंत्रावतार मूर्त ॥ हे कां जे अस्त्रजात ॥ एथूनि रूढ ॥ ९
हे अप्रतिमल्ल जगीं ॥ पुरता प्रताप आंगीं ॥ परी सर्वप्राणें मज निलागीं ॥ आराधिले असती ॥ १० ॥ पतिव्रतेचें हृदय जैसें ॥ पति-
वांचूनि न स्पर्शे ॥ मी सर्वस्व यां तैसें ॥ सुभटां सी ॥ ११ ॥ आम्हांचिया काजाचेनि पाडें ॥ देखती आपुले जीवित थोकडें ॥ ऐसे
निरवधि चोखडे ॥ स्वामिभक्त ॥ १२ ॥ झुंझती कुळकर्णा जाणती ॥ कळेकीर्ति सीं जिंती ॥ हे बहु असो क्षात्रनीति ॥ एथोनि या
॥ १३ ॥ ऐसे सर्वांपरी पुरते ॥ वीर दळीं आमुते ॥ आतां काय गणूं यांतें ॥ अपार हे ॥ १४ ॥ श्लो० अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भी-
ष्माभिरक्षितम् ॥ पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ॥ १० ॥ टी० वरी क्षत्रियांमाजि श्रेष्ठ ॥ जो जगजेठी जगीं सुभट

पाठ, ओं. १०२ मिळाले आहाती, ७

ज्ञा० ४

नयादळवैपणाचापाटु ॥ भीष्मासिंपें ॥ १५ ॥ आतांयाचेंनिबळेंगंवसलें ॥ हेंदुर्गजैसेंपन्नासिलें ॥ एणेंपाडेंथकुलें ॥ लोकत्रय
॥ १६ ॥ आधींचिसमुद्रपाहीं ॥ तेथदुवाडपणकवणानाहीं ॥ मगवडवानळतैसेयाहीं ॥ विरजाजैसा ॥ १७ ॥ नातरीप्रळयव
न्हिमहावात ॥ यादोघांजैसासांघात ॥ तैसाहागंगासुत ॥ सेनापति ॥ १८ ॥ आतांएणेसींकवणभिडे ॥ हेंपांडवसैन्यकीरथों
कडें ॥ वरीचिलनिपाडें ॥ दिसतअसे ॥ १९ ॥ वरीभीमसेनवेथु ॥ तोजाहालाअसेसेनानाथु ॥ ऐसेंबोलोनियांमातु ॥ सांडि
लीतेणें ॥ २० ॥ श्लो० अयनेषुचसर्वेषुयथाभागमवस्थिताः ॥ भीष्ममेवाभिरक्षंतुभवंतःसर्वएवहि ॥ ११ ॥ टी० मगपुन
रपिकायबोले ॥ सकळसैनिकांतेंह्मणितलें ॥ आतांदळभारआपुलाले ॥ सरसेकरा ॥ २१ ॥ जयाजियाअक्षौहिणी ॥ तेणें
नियांआवरणीं ॥ वीरगणकवणकवणी ॥ महारथियां ॥ २२ ॥ तेणेंतआवरिजे ॥ भीष्मातळींराहिजे ॥ द्रोणातेंह्मणेपाहिजे
तुह्मीसकळ ॥ २३ ॥ हाचिएकरक्षावा ॥ मीतैसाहादेखावा ॥ एणेंदळभारआथवा ॥ साचआमुचा ॥ २४ ॥ श्लो० तस्यसंज
नयन्हर्षंकुरुवृद्धःपितामहः ॥ सिंहनादंविनद्योच्चैःशंखंदध्मौप्रतापवान् ॥ १२ ॥ टी० याराजयाचियाबोला ॥ सेनापति
संतोषला ॥ मगतेणेंकेला ॥ सिंहनाद ॥ २५ ॥ तोगाजतअसेअद्भुत ॥ दोहींसैन्यांआंत ॥ प्रतिध्वनिनसमात ॥ उपजतअ
से ॥ २६ ॥ तयाचितुलगासवें ॥ वीरवृत्तीचेनिथावें ॥ दिव्यशंखभीष्मदेवें ॥ आस्फुरिला ॥ २७ ॥ तेदोन्हीनादमिनले ॥ तेथ
त्रैलोक्यबधिरभूतजाहालें ॥ जैसेंआकाशकोपडिलें ॥ तुटोनियां ॥ २८ ॥ घडघडीतअंबर ॥ उचंबळतसागर ॥ क्षोभलेंच
राचर ॥ कांपतअसे ॥ २९ ॥ तेणेंमहाघोषगजरें ॥ दुमदुमितांतीगिरिकंदरें ॥ तवदळांमाजिरणतुरें ॥ आस्फुरिलीं ॥ ३० ॥
श्लो० ततःशंखाश्चभेर्यश्चपणवानकगोमुखाः ॥ सहसैवाभ्यहन्यंतसशब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥ १३ ॥ टी० उदंडसेंपवाजतें

पाठ, ओं. २१ सज्ज, ओं. २२ आरणी. किंवा अरणी. चवगणी.

भयानकें रवरवातें॥ महाप्रळय जेथें॥ धाकडांसी॥ ३१॥ भेरी निशाण मांदळ॥ शंख काहाळा भोंगळ॥ आणि भयासुर रणकोल्हाळ॥ सुभटांचे॥ ३२॥ आवेशें भुजा त्राहाटिती॥ विसणैले हाका देती॥ जेथ महामद भद्रजाती॥ आवरती ना॥ ३३॥ तेथ भेडांची कवण मात॥ कातरा केर फिटत॥ जेणें दचकला कृतांत॥ आंगें वेघे॥ ३४॥ एकां उभयांचि प्राण गेले॥ एकां ते दांतखिळे बैसले॥ बिरुदांचे दादुले॥ हिंवताती॥ ३५॥ ऐसा अद्भुत तूर बंबाळु॥ ऐकोनि ब्रह्मा व्याकुळु॥ देव म्हणती प्रळयकाळु॥ ओढवला आजि॥ ३६॥ श्लो॰ ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थितौ॥ माधवः पाण्डवश्चैव दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः॥ १४॥ पाञ्चजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं धनंजयः॥ पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं भीमकर्मा वृकोदरः॥ १५॥ अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः॥ नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पकौ॥ १६॥ टी॰ ऐसी स्वर्गीं मात॥ देखोनि तो आकांत॥ तंव पांडवदळा आंत॥ वर्तलें काई॥ ३७॥ हो कां निजसार विजयाचें॥ कीं तें भांडार महातेजाचें॥ जेथ गरुडाचिये जावळिचे॥ कांतले चारी॥ ३८॥ कीं पाखांचा मेरु जैसा॥ रहंवरु मिरवतसे तैसा॥ तेजें कोंदाटलिया दिशा॥ जयाचेनि॥ ३९॥ जेथ अश्ववाहक आपण॥ वैकुंठींचा राणा जाण॥ तो रथु वानूं गुण॥ काय एकु॥ ४०॥ ध्वजस्तंभावरी वानरु॥ तो मूर्तिमंत शंकरु॥ सारथी शार्ङ्गधरु॥ अर्जुनेंसीं॥ ४१॥ देखा नवल तया प्रभूचें॥ अद्भुत प्रेम भक्ताचें॥ जे सारथ्यपण पार्थाचें॥ करीतु असे॥ ४२॥ पाइका पाठीं सूनि घातला॥ आपण पुढां राहिला॥ तेणें पांचजन्य आस्फुरिला॥ अवलीळाचि॥ ४३॥ परि तो महाघोषु थोरु॥ गाजत असे गहिरु॥ जैसा उदेला लोपी दिनकरु॥ नक्षत्रांतें॥ ४४॥ तैसे तुरबंबाळ भवनें॥ कौरवदळीं गाजत होतें॥ ते हारपोनि नेणों केउते॥ गेले तेथें॥ ४५॥ तैसाचि देखें येरें॥ निनादें अति गहिरें॥ देवदत्त धनुर्धरें॥ आस्फुरिला॥ ४६॥ ते दोन्ही शब्द अचाट॥ मिनले एकवट॥ तेथ ब्रह्मकटाह-

पाठ, ओ, १८ कातले, ७

७ ७ ७ ७

हृशानकूट ॥ हों पाहत असे ॥ ४७॥ नंतभीमसेनें विसणैल्ला ॥ जैसा महाकाळरवव वळला ॥ तेणें पौंड्र आस्फुरिला ॥ महाशंख ॥
॥ ४८॥ तो महामळय जलधर ॥ जैसा गडगडितां गंहिर ॥ तंव अनंतविजय युधिष्ठिर ॥ आस्फुरितअसे ॥ ४९॥ नकुळें सुघोष
सहदेवें मणिपुष्पक ॥ जेणें नादें अंतक ॥ गजबजला ठाके ॥ ५०॥ श्लो॰ काश्यश्च परमेष्वासः शिखंडी च महारथः ॥ धृष्टद्यु-
म्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥ १७॥ द्रुपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते ॥ सौभद्रश्च महाबाहुः शंखान्दध्मुः पृथ
क्पृथक् ॥ १८॥ स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत ॥ नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलो व्यनुनादयन् ॥ १९॥ टी॰ तेथ भूपती
होते अनेक ॥ द्रुपद द्रौपदेयादिक ॥ हा काशीपति देख ॥ महाबाहू ॥ ५१॥ तेथ अर्जुनाचा सुत ॥ सात्यकि अपराजित ॥ धृष्टद्युम्न
नृपनाथ ॥ शिखंडी हन ॥ ५२॥ विराटादि नृपवर ॥ जे सैनिक मुख्य वीर ॥ तिहीं नाना शंख निरंतर ॥ आस्फुरिले ॥ ५३॥ तेणें
महाघोषनिर्घातें ॥ शेषकूर्म अवचितें ॥ गजबजोनि भूभारातें ॥ सांडूं पाहातीं ॥ ५४॥ तेथ तिन्ही लोक डळमळित ॥ मेरू मांदा
र आंदोलित ॥ समुद्रजळ उसळत ॥ कैलासवरी ॥ ५५॥ पृथ्वीतळ उलथों पाहात ॥ आकाश असे आसूडत ॥ तेथ सडा होत
नक्षत्रांचा ॥ ५६॥ सृष्टि गेली रे गेली ॥ देवां मोकळवाट जाहाली ॥ ऐसी एकचि टाळी पडिली ॥ सत्यलोकीं ॥ ५७॥ दिहाचि दिन-
नाथ थोकला ॥ जैसा प्रळयकाळ मांडला ॥ तैसा हाहाकार जाहाला ॥ तिहीं लोकीं ॥ ५८॥ तें देखोनि आदिपुरुष विस्मित ॥ ह्मणे हा
णें होय पां अंत ॥ म्हणोनि फेडिला अद्भुत ॥ संभ्रमु तो ॥ ५९॥ ह्मणऊनि विश्व सावरलें ॥ एऱ्हवीं युगांत होतें वोडवलें ॥ जैं वेळीं महा-
शंख आस्फुरिले ॥ कृष्णादिकीं ॥ ६०॥ तो घोष नरीं उपसंहरला ॥ परी पडिसाद होता राहिला ॥ तेणें दळभार विध्वंसिला ॥ कौ
रवांचा ॥ ६१॥ जैसा गजघटा आंत ॥ सिंह लीला विदारित ॥ तैसा हृदयातें भेदित ॥ कौरवांचिया ॥ ६२॥ तो गाजत जव आइक

पाठ, ओं॰ ४९ घडघडिला॰ ओं॰ ५५ उडळित॰ वरी॰ ओं॰ ५८ तेथ हाहाकार उठिला॰ सत्यलोकीं॰ ओं॰ ५९ तंव॰ ओं॰ ६० जें॰ ७॰

ता ॥ तंव उभेसि हियें घालिती ॥ एकमेकांतें ह्मणती ॥ सावधरे सावध ॥ ६३ ॥ श्लो० अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान्कपिध्व
जः ॥ प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्य पांडवः ॥ २० ॥ टी० तेथ बळें मोटीं पुरतें ॥ महारथी वीर होते ॥ तिहीं पुनरपि दळातें ॥
आवरिलें ॥ ६४ ॥ मग सरिसेपणें उठावलें ॥ दुणवटोनि उचललें ॥ तयां दुंदुंभी क्षोभले ॥ लोकत्रय ॥ ६५ ॥ तेथ बाणवरी ध
नुर्धर ॥ वर्षतांति निरंतर ॥ जैसे प्रळयांतींचे जलधर ॥ अनिवारका ॥ ६६ ॥ तें देखिलिया अर्जुनें ॥ संतोष धरूनि मनें ॥ मग
संभ्रमें दृष्टि सेने ॥ घातली तसें ॥ ६७ ॥ तंव संग्रामीं सज्ज जाहले ॥ सकळ कौरव देखिले ॥ तंव लीला धनुष्य उचलिलें ॥ पांडु
कुमरें ॥ ६८ ॥ श्लो० हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महीपते ॥ अर्जुन उवा० ॥ सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेऽच्युत ॥ २१ ॥
टी० तंव ह्मणे अर्जुन ह्मणत संदेवा ॥ आतां झडकरी रथ पेलावा ॥ नेऊनि मध्यें घालावा ॥ दोहीं दळां ॥ ६९ ॥ श्लो० यावदे
तान्निरीक्षेऽहं योद्धुकामानवस्थितान् ॥ कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन्रणसमुद्यमे ॥ २२ ॥ योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य एतेऽत्र स
मागताः ॥ धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्युद्धे प्रियचिकीर्षवः ॥ २३ ॥ टी० जंव मी नावेक ॥ हे सकळ वीर सैनिक ॥ न्याहाळीन अशेष
झुंझनज ॥ ७० ॥ एथ आले असती आघवे ॥ परी कवणासीं म्यां झुंझावें ॥ हें रणीं लागे पाहावें ॥ ह्मणऊनियां ॥ ७१ ॥ बहु
तेक रूनि कौरव ॥ हे आतुर दुःखस्वभाव ॥ वाढिवा वीण होव ॥ बांधिती झुंझीं ॥ ७२ ॥ झुंझाची आवडी धरिती ॥ परी सं
ग्रामीं धीर नव्हती ॥ हें सांगोनि राया प्रती ॥ काय संजयो ह्मणे ॥ ७३ ॥ श्लो० संजय उवाच ॥ एवमुक्तो हृषीकेशो गु
डाकेशेन भारत ॥ सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥ २४ ॥ टी० आइका अर्जुन इतुकें बोलिला ॥ तंव श्रीकृ
ष्णें रथ पेलिला ॥ दोहीं सैन्यामाजि केला ॥ उभा तेणें ॥ ७४ ॥ श्लो० भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषां च महीक्षितां ॥ उवाच

पाठ, ओं, ६८ एकवटलें · ओं ६७ दिठा · ओं. ७० अशेख, ५ ५ ५ ५ ५

पार्थपश्यैतान्समवेतान्कुरूनिति ॥ २५ ॥ तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितॄनथपितामहान् ॥ आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा ॥ २६ ॥ श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरुभयोरपि ॥ तान्समीक्ष्य स कौंतेयः सर्वान्बंधूनवस्थितान् ॥ २७ ॥ टी० जेथ भीष्मद्रोणादिक ॥ जवळिके संमुख ॥ पृथिवीपति आणिक ॥ बहुत आहाती ॥ ७५ ॥ तेथ स्थिर करूनि रथ ॥ अर्जुन असे पाहत ॥ तो दळभार समस्त ॥ संभ्रमेसीं ॥ ७६ ॥ मग देवा म्हणे देख देख ॥ हे गोत्रगुरु अशेख ॥ तंव कृष्णा मनीं नावेक ॥ विस्मो जाहाला ॥ ७७ ॥ तो आपणियां आपण म्हणे ॥ एथ कायी कवण जाणे ॥ हें मनीं धरिलें एणें ॥ परी कांहीं आश्चर्य असे ॥ ७८ ॥ ऐसी पुढील सेघेत ॥ तो सहजें जाणे हृदयस्थ ॥ परि उगा असे निवांत ॥ तियेवेळीं ॥ ७९ ॥ तंव तेथ पार्थ सकळ ॥ पितृपितामह केवळ ॥ गुरुबंधुमातुळ ॥ देखता जाहाला ॥ ८० ॥ इष्टमित्र आपुले ॥ कुमरजन देखिले ॥ हे सकळ असती आले ॥ तयांमाजी ॥ ८१ ॥ सुहृज्जन सासरे ॥ आणीकही सखे सोइरे ॥ कुमर पौत्र धनुर्धरें ॥ देखिलें तेथ ॥ ८२ ॥ जयां उपकार होते केले ॥ कां आपदीं जे रक्षिले ॥ हे असो वडिल धाकुटे ॥ आदि करूनी ॥ ८३ ॥ ऐसें गोत्रचि सेनीं दोहीं दळीं ॥ उदित जालें असे सकळीं ॥ हें अर्जुनें तियेवेळीं ॥ अवलोकिलें ॥ ८४ ॥ श्लो० कृपया परयाविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् ॥ टी० तेथ मनीं गजबज जाहाली ॥ आणि आपैसी कृपा उपजली ॥ तेणें अपमानें निघाली ॥ वीरवृत्ति ॥ ८५ ॥ जिया उत्तम कुळींचिया होती ॥ आणि गुणलावण्य आथी ॥ तिया आणिकीं ते न साहती ॥ सुतेजपणें ॥ ८६ ॥ नवीय आवडी चित्तीं भरे ॥ कामुक निजवनिता विसरे ॥ मग पाडेंवीण अनुसरे ॥ भ्रमला जेसा ॥ ८७ ॥ कीं तपोबळें ऋद्धी ॥ पातलिया भ्रंशे बुद्धि ॥ मग विरक्ती सिद्धी ॥ आठवेना ॥ ८८ ॥ तैसें अर्जुना तेथ जाहालें ॥ असतें पुरुषत्व

गेलें ॥ जें अंतःकरण दाटलें ॥ कारुण्यरसीं ॥ १८९ ॥ देखा संभ्रमें बरळ जाय ॥ तेथ कांजे सासंचार होय ॥ तैसा तो धनुर्धर महामो
हें ॥ आकळिला ॥ १९० ॥ ह्मणऊनि असतां धीर गेला ॥ हृदयां द्राव आला ॥ जैसा चंद्रकळीं शिवतला ॥ सोमकांत ॥ १९१ ॥
तैयापरी पार्थ ॥ अतिस्नेहें मोहित ॥ मग सखेद असे बोलत ॥ श्रीअच्युतेंसीं ॥ १९२ ॥ श्लो० अर्जुन उवाच ॥ दृष्ट्वेमं स्व
जनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थितम् ॥ २८ ॥ सीदन्ति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति ॥ वेपथुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते ॥
॥ २९ ॥ गांडीवं स्रंसते हस्तात्त्वक्चैव परिदह्यते ॥ न च शक्नोम्यवस्थातुं भ्रमतीव च मे मनः ॥ ३० ॥ टी० तो ह्मणे अवधारीं
देवा ॥ म्यां पाहिला हा मेळावा ॥ तंव गोत्रवर्ग आघवा ॥ देखिला एथ ॥ १९३ ॥ हे संग्रामीं उदित ॥ जाहाले असती कीर समस
स्त ॥ पण आपणपयां उचित ॥ कैसें होय ॥ १९४ ॥ एणें नांवें चि नेणों कायी ॥ मज आपणपें सर्वथा नाहीं ॥ मन बुद्धी ठायीं ॥
स्थिर नोहे ॥ १९५ ॥ देखें देह कांपत ॥ तोंड असे कोरडें होत ॥ विकळता उपजत ॥ गात्रांसीं ॥ १९६ ॥ सर्वांगा कांटाळा आला ॥
अतिसंताप उपजला ॥ तेथ वेंबळ हात गेला ॥ गांडीवाचा ॥ १९७ ॥ तें न धरत चि निष्टलें ॥ परि नेणें चि हातोनि पडिलें ॥ ऐसें
हृदय असे व्यापिलें ॥ मोहें येणें ॥ १९८ ॥ जें वज्रापासोनि कठिण ॥ दुर्धर अतिदारुण ॥ तया हूनि असाधारण ॥ हें स्नेहनवल
॥ १९९ ॥ जेणें संग्रामीं हर जिंतिला ॥ निवातकवचांचा ठाव फेडिला ॥ तो अर्जुन मोहें कवळिला ॥ क्षणामाजी ॥ २०० ॥ जैसा भ्र
मर भेदी कोडें ॥ भलतें से काष्ठ कोरडें ॥ परि कळिकेमाजि सांपडे ॥ कोंवळिये ॥ १ ॥ तेथ उत्तीर्ण होईल प्राणें ॥ परि तें क
मळदळ चिरूं नेणे ॥ तैसें कठिण कोंवळेपणें ॥ स्नेह देखा ॥ २ ॥ हे आदिपुरुषाची माया ॥ ब्रह्मयाही नये आया ॥ ह्म-
णऊनि भुलविला ऐकें राया ॥ संजयो ह्मणे ॥ ३ ॥ अवधारीं मग तो अर्जुन ॥ देखोनि सकळ स्वजन ॥ विसरला अभिमा

पाठ, ओं ९१ करीं शिंपिला. ओं. १९४ उद्यत. ओं. १९७ उपनला, विह्वळ. ओं. ९९ पासाव. ओं. २०० कृतांत अंक णाधातला, ओं. २०१ कमळकळिके.

ज्ञा॰ ७ न ॥ संयमीचा ॥ ४ ॥ केसीनेणोंसदयता ॥ उपनलीनेयचित्ता ॥ मगह्मणेकृष्णा आतां ॥ नमिजेएथ ॥ ५ ॥ माझें अतिशयेंमन- अ
व्याकुळ ॥ होतसेवाचाबरळ ॥ जेंवधावेंहेसकळ ॥ येणेंनावें ॥ ६ ॥ श्लो॰ निमित्तानिचपश्यामिविपरीतानिकेशव ॥ नचश्रे
योनुपश्यामिहत्वास्वजनमाहवे ॥ ३१ ॥ टी॰ याकारवांजरीवधावें ॥ तरीयुधिष्ठिरादिकांकांनवधावें ॥ हेयेरयेरआघवे
गोत्रजआमुचे ॥ ७ ॥ ह्मणोनिजळोहेंजुझ ॥ नलगेयानयेमज ॥ एणेंकायकाज ॥ महापापें ॥ ८ ॥ देवाबहुतांपरीपाहतां
एथवोखटेंहोईलजुझतां ॥ वरकांहींचुकविता ॥ लाभआथी ॥ ९ ॥ श्लो॰ नकांक्षेविजयंकृष्णनचराज्यंसुखानिच
किन्नोराज्येनगोविंदकिंभोगैर्जीवितेनवा ॥ ३२ ॥ येषामर्थेकांक्षितंनोराज्यंभोगाःसुखानिच ॥ तइमेवस्थितायुद्धेप्राणा
स्त्यक्त्वाधनानिच ॥ ३३ ॥ टी॰ तयाविजयवृत्तिकांहीं ॥ मजसर्वथाकाजनाहीं ॥ एथराज्यतरीकायी ॥ हेंपाहोनियां
॥ १० ॥ यासकळांतेंवधावें ॥ मगजेभोगभोगावे ॥ तेजळोनआघवे ॥ पार्थह्मणे ॥ ११ ॥ तेणेंसुखेंवीणहोइल ॥ तेंभल
तैसेंसाहिजेल ॥ वरिजीवितहीवेंचिजेल ॥ याचिलागीं ॥ १२ ॥ परीयांसीघातकीजे ॥ मगआपणराज्यसुखभोगि
जे ॥ हेंस्वमींहीमनमाझें ॥ करूंनशके ॥ १३ ॥ तरीआह्मीकाजन्मावें ॥ कवणालागींजियावें ॥ जेंरीवडिलांयाचिंता
वें ॥ विरूद्धमनें ॥ १४ ॥ पुत्रातेंइछीकुळ ॥ तयाचेंकायिहेंचिफळ ॥ जेंनिर्दळिजेकेवळ ॥ गोत्रआपुलें ॥ १५ ॥ हेंमनींचि
केविंधरिजे ॥ आपणवज्राचेयाहोइजे ॥ वरिघडेतरीकीजे ॥ भलेंइयां ॥ १६ ॥ आह्मीजेंजेंजोडावें ॥ तेंसमस्तोंइहींभो
गावें ॥ हेंजीवितहीउपकारावें ॥ काजीइयांचा ॥ १७ ॥ आह्मींदिगंतींचेभूपाळ ॥ विभांडूनिसकळ ॥ मगसंतोषविजेकु
ळ ॥ आपुलेंजें ॥ १८ ॥ तेचिहेसमस्त ॥ परीकेसेंकर्मविपरीत ॥ जेंजाहलेअसतीउद्यतें ॥ जुंझावया ॥ १९ ॥ अंतोरि- ७

पाठ, ओं. १२ नेंहीं. ओं. १४ जेंवडिलया. ओं १६ ऐसा. ओं १७ उपेंगाजके.

या कुमरें ॥ साडोनियां मांडारें ॥ शस्त्रा यांजि ल्हारें ॥ आरोपुनी ॥ २० ॥ तें मियां नेणें केसेनि मारूं ॥ कवणावरी शस्त्र धरूं ॥ निज हृदया करूं ॥ घात केवीं ॥ २१ ॥ श्लो० आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥ मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः संबंधिनस्तथा ॥ ३४ ॥ टी० हे नेणसी नृकवण ॥ परि पैल भीष्म द्रोण ॥ जयांचे उपकार असाधारण ॥ आह्मां बहुत ॥ २२ ॥ एथ शालक सासरे मातुळ ॥ आणि बंधु हे सकळ ॥ पुत्र नातु केवळ ॥ इष्ट हे असती ॥ २३ ॥ अवधारीं अतिजव्हाळेचे ॥ हे सकळ ही सोयरे आमुचे ॥ म्हणोनि दोष आथि वाचे ॥ बोलतांचि ॥ २४ ॥ श्लो० एतान्न हन्तुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन ॥ अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते ॥ ३५ ॥ टी० हे वरी भलतें करितु ॥ आतांचि एथ मारितु ॥ परी आपण मनें घातु ॥ न चिंतावा ॥ २५ ॥ त्रैलोक्यींचें अनकळित ॥ जरी राज्य होईल प्राप्त ॥ तरी हें अनुचित ॥ नाचरें मी ॥ २६ ॥ जरी आजि एथ ऐसें कीजे ॥ तरी कवणाचा मनीं उरिजे ॥ सांग मुख केवीं पाहिजे ॥ तुझें कृष्णा ॥ २७ ॥ श्लो० निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन ॥ पापमेवाश्रयेदस्मान्हत्वैतानाततायिनः ॥ ३६ ॥ टी० जरी वध करीं गोत्रजांचा ॥ तरी वसौटा होऊं निदोषांचा ॥ मज जोडिला असिला हातींचा ॥ दूर होसी ॥ २८ ॥ कुळ हरुनी पातकें ॥ तियें आंगीं जडती अशेषें ॥ तये वेळीं तूं कवणें कें ॥ देखावा सी ॥ २९ ॥ जैसा उद्यानामाजि अनळ ॥ संचरला देखोनि प्रबळ ॥ मग क्षण भरी कोकिळ ॥ स्थिर नोहे ॥ ३० ॥ कासकर्दम सरोवर ॥ अवलोकुनी चकोर ॥ न सेवित अव्हेर ॥ करूनि निगे ॥ ३१ ॥ तयापरी तूं देवा ॥ मज झकऊन येसि मावा ॥ जरी पुण्याचा बोलावा ॥ नाशिजेल ॥ ३२ ॥ श्लो० तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं धार्तराष्ट्रान्सबान्धवान् ॥ स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ॥ ३७

पाठ० ओ० २६ येथ, ओ० २८ गोत्राचा, ओ० ३१ निघे.

टी० ह्मणोनि मी हें न करीं ॥ इयें संग्रामीं शस्त्र न धरीं ॥ हें किजाळ बहुतां परी ॥ दिसतसे ॥ ३३ ॥ तुजसीं अंतराय होइल
मग सांगें आमुचें काय उरेल ॥ तेणें दुःखें हृदय फुटेल ॥ तुजवीण कृष्णा ॥ ३४ ॥ ह्मणऊनि कौरव हे वधिजती ॥ मग आ
ह्मी भोग भोगिजती ॥ हे असो मात अघडती ॥ अर्जुन ह्मणे ॥ ३५ ॥ श्लो० यद्यप्येते न पश्यंति लोभोपहतचेतसः
कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकं ॥ ३८ ॥ कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुं ॥ कुलक्षयकृतं दोषं प्रप
श्यद्भिर्जनार्दन ॥ ३९ ॥ टी० हे अभिमानमदें भुलले ॥ जर्‍ही पां संग्रामा आले ॥ तर्‍ही आह्मीं हित आपुलें ॥ जाणा
वें लागे ॥ ३६ ॥ हें ऐसें कैसें करावें ॥ जें आपुलें आपण मारावें ॥ जाणत जाणता चि सेवावें ॥ काळकूट ॥ ३७ ॥ हां जी
मार्गी चालतां ॥ पुढां सिंह जाहाला अवचितां ॥ तो न वचुकविता ॥ लाभ आथि ॥ ३८ ॥ असता प्रकाश सांडावा ॥ मा
मग अंधकूप आश्रावा ॥ तरी तेथ कवण देवा ॥ लाभ सांगें ॥ ३९ ॥ कां समोर अग्नि देखोनी ॥ जरी न वचिजे वोस
डोनी ॥ तरी क्षणें एका कवळूनी ॥ जाळूं सके ॥ ४० ॥ तैसे दोष हे मूर्त ॥ आंगीं वाजों असती पाहात ॥ हें जाणता-
ही कैसेनि एथ ॥ प्रवर्तावें ॥ ४१ ॥ ऐसें पार्थ तिये अवसरीं ॥ ह्मणे देवा अवधारीं ॥ या कल्मषाची थोरी ॥ सांगेन तुज
॥ ४२ ॥ श्लो० कुलक्षये प्रणश्यंति कुलधर्माः सनातनाः ॥ धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्युत ॥ ४० ॥ टी० जै
सें काष्ठें काष्ठ मथिजे ॥ तेथ वह्नि एक उपजे ॥ तेणें काष्ठजात जाळिजे ॥ प्रज्वळलेनी ॥ ४३ ॥ तैसें गोत्रीं चि परस्प-
रें ॥ जरी वधु घडे मत्सरें ॥ तरी तेणें महादोषें घोरें ॥ कुळ चि नाशे ॥ ४४ ॥ ह्मणऊनि एणें पापें ॥ वंशज धर्म लोपे ॥
मग अधर्म चि आरोपे ॥ कुळामाजी ॥ ४५ ॥ श्लो० अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यंति कुलस्त्रियः ॥ स्त्रीषु दुष्टा-

पाठ, ओ. ३८ मार्गी. ७

सुबार्ष्णेय जायते वर्णसंकरः ॥ ४१ ॥ टी० एथ सारासार विचारावें ॥ कवणें काय आचरावें ॥ आणि विधिनिषेध आघवे ॥
पारुषति ॥ ४६ ॥ असता दीप दवडिज ॥ मग अंधकारीं राहिजे ॥ तरी ऋजु विकां अडरखुळिजे ॥ जयापरी ॥ ४७ ॥ तै
साकुळीं कुळक्षय होय ॥ तेथ वन्हीनो आद्य धर्म जाय ॥ मग आन काही आहे ॥ पापावांचूनी ॥ ४८ ॥ जें यमनियम ठाकुतीं
तेथ इंद्रियें सैरा राहाटती ॥ ह्मणऊनि व्यभिचार घडती ॥ कुळस्त्रियांसी ॥ ४९ ॥ उत्तम अधमीं संचरती ॥ ऐसे वर्णावर्ण
मिसळती ॥ तेथ समूळ उपडती ॥ जातिधर्म ॥ ५० ॥ जैसी चोहटां चि यवळी ॥ पाविजे सर्गकाउळी ॥ तैसी महा पापें कु
ळीं ॥ संचरती ॥ ५१ ॥ श्लो० संकरो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ॥ पतन्ति पितरो ह्येषां लुप्तपिंडोदकक्रियाः ॥ ४२ ॥ टीः
मग कुळा तया अशेषा ॥ आणि कुळघातका ॥ येरयेरां नरका ॥ जाणें आथि ॥ ५२ ॥ देखें वंश वृद्धि समस्त ॥ यापरी हे
यपतित ॥ मग वाडवडील तरी स्वर्गस्थ ॥ पूर्वपुरुष ॥ ५३ ॥ जेथ नित्यादिक क्रिया ठाके ॥ आणि नैमित्तिक क्रिया पारुखे ॥
तेथ कवणा तिळोदकें ॥ कवण अर्पी ॥ ५४ ॥ तरी पितर काय करिती ॥ कैसेनि स्वर्गीं वसती ॥ ह्मणोनि तेही येती ॥ कु
ळापासीं ॥ ५५ ॥ जैसा नखाग्रीं व्याळ लागे ॥ तो शिखांत व्यापी वेगें ॥ तेवीं आब्रह्म कुळ आवघें ॥ आप्लावि जे ॥ ५६ ॥
श्लो० दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णसंकरकारकैः ॥ उत्साद्यन्ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥ ४३ ॥ उत्सन्नकुलधर्माणां
मनुष्याणां जनार्दन ॥ नरके नियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम ॥ ४४ ॥ अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयं ॥ यद्राज्यसु
खलोभेन हंतुं स्वजनमुद्यताः ॥ ४५ ॥ टी० देवा अवधारीं आणीक एक ॥ एथ घडे महापातक ॥ जें संगदोषें होय लोकिक
भ्रंशापडे ॥ ५७ ॥ जैसा घरीं आपुला ॥ वानिवशें अग्नि लागला ॥ तो आणिकांही भजावला ॥ जाळूनि घाली ॥ ५८ ॥
तैसियां तया कुळसंगती ॥ जे जे लोक प्रवर्तती ॥ तेही बाधा पावती ॥ निमित्तें येणें ॥ ५९ ॥ तैसेनि नाना दोषें सकळ ॥ अर्जुन ह्मणे-
पाठ, ओं ४७ ओंडळिजे ओं ४९ विचरती, ओं ५२ अशेषा ओं ५८ कर्णे ओं ५७ घालें ओं ५९ बाधु ७ ७

तें कुळ ॥ मग महाघोरें केवळ ॥ नरकभोगी ॥ ६० ॥ पडिले यातायेठायीं ॥ मग कल्पांतीं ही उकलु नाहीं ॥ येसणें पतन कुळक्षयीं
अर्जुन ह्मणे ॥ ६१ ॥ देवा हें विविध कानीं ऐकिजे ॥ परि अझुनि वरी त्रासु नुपजे ॥ हृदय वज्राचें हें काय कीजे ॥ अवधारीं पां ॥ ६२ ॥
अपेक्षिजे राज्यसुख ॥ जयालागीं तें तंव क्षणिक ॥ ऐसें जाणतां ही दोष ॥ अव्हेरूं ना ॥ ६३ ॥ जे हे वडिल सकळ आपुले ॥ वधावया
दिठी सूदले ॥ सांग पां काय थेंकुलें ॥ उणें आह्मा ॥ ६४ ॥ श्लो० यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः ॥ धार्तराष्ट्रा रणे हन्यु-
स्तन्मे क्षेमतरं भवेत् ॥ ४६ ॥ टी० आतां यावरी जें ज्यावें ॥ तया पासूनि हें बरवें ॥ जे शस्त्र सांडुनि साहावे ॥ बाण यांचे ॥ ६५ ॥ त
यावरी होय जितुकें ॥ तें मरण ही लागे निकें ॥ परि येणें कल्मषें ॥ चाड नाहीं ॥ ६६ ॥ ऐसें देखोनि सकळ ॥ अर्जुनें आपुलें कुळ ॥ मग
ह्मणे राज्य तें केवळ ॥ निरय भोग ॥ ६७ ॥ श्लो० संजय उवाच ॥ एवमुक्त्वार्जुनः संख्ये रथोपस्थ उपाविशत् ॥ विसृज्य सशरं चापं शो
कसंविग्नमानसः ॥ ४७ ॥ इति श्रीमद्भ० ब्र० यो० श्रीकृ० अर्जु० अर्जुनविषादयोगो नाम प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ टी० ऐसें तिये अ
वसरीं ॥ अर्जुन बोलिला समरीं ॥ संजय ह्मणे अवधारीं ॥ धृतराष्ट्रातें ॥ ६८ ॥ मग अत्यंत उद्वेगला ॥ नथरत गहिंवरु आला ॥ ते थ
उडी घातली रथाखालां ॥ रथांतुनियां ॥ ६९ ॥ जैसा राजकुमर पदच्युत ॥ सर्वथा होय उपहत ॥ कां रवि राहुग्रस्त ॥ कळाहीन ॥ ७० ॥ नात
री महासिद्धि संभ्रमें ॥ जिंतिला तापस भ्रमें ॥ मग आकळूनि कामें ॥ दीन कीजे ॥ ७१ ॥ तैसा तो धनुर्धर ॥ अत्यंत दुःखें जर्जर ॥ दि
सें जेथ रहंवर ॥ त्यजिला तेणें ॥ ७२ ॥ मग धनुष्य बाण सांडिले ॥ नथरत अश्रुपात आले ॥ ऐसें गा कुरुराया वर्तलें ॥ संजय ह्मणे ७३
आतां यावरी तो वैकुंठनाथ ॥ देखोनि सखेद पार्थ ॥ कवणे परी परमार्थ ॥ निरूपील ॥ ७४ ॥ ते सविस्तर पुढारी कथा ॥ अति सकौतु
क ऐकतां ॥ ज्ञानदेव ह्मणे आतां ॥ निवृत्तिदास ॥ ७५ ॥ ॥ इति श्री भावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवविरचितायां प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥

पाठ० ओं. ६१ उगड. ओं ६४ थोकुलें. ओं ६५ परिस. ओं ७० प्रभा. ओं ७३ नेथवर्तलें.

श्रीगणेशाय नमः॥ संजय उवाच॥ ॥तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणं विषीदंतमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः॥१॥
टी० मग संजयो म्हणे रायातें॥ आइकें तो पार्थ तेथें॥ शोकाकुळ रुदनातें॥ करीत असे॥१॥ तें कुळ देखोनि समस्त॥ स्नेह
उपनलें अद्भुत॥ तेणें द्रवलें असें चित्त॥ कवणेपरी॥२॥ जैसें लवण जळें झळंबलें॥ ना तरी अभ्र वातें हालें॥ तैसें सधीर परि-
विरमलें॥ हृदय तयाचें॥३॥ म्हणोनि कृपा आकळिला॥ दिसतसे अति कोमाइला॥ जैसा कर्दमीं रुपला॥ राजहंस॥४॥
तयापरी तो पांडुकुमर॥ महामोहें अति जर्जर॥ देखोनि श्रीशार्ङ्गधर॥ काय बोले॥५॥ श्रीभगवानुवाच॥ ॥कुत-
स्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितं॥ अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्तिकरमर्जुन॥२॥ टी० म्हणे अर्जुना आदि पाहीं॥ हें उचि-
त काय इये ठायीं॥ तूं कवण हें काय॥ करीत आहासी॥६॥ तुज सांगें काय जालें॥ कवण उणें आलें॥ करितां काय ठेलें॥ खे-
द कासया॥७॥ तूं अनुचिता चित्त नेदिसी॥ धीर कहीं न संडिसी॥ तुझेनि नामें अपयश॥ दिशा लंघिजे॥८॥ तूं शूरवृत्ती-
चा ठावो॥ क्षत्रियांमाजि रावो॥ तुझिया लोटेपणाचा आवो॥ तिहीं लोकीं॥९॥ तुवां संग्रामीं हर जिंकिला॥ निवातकवचां-
चा ठावो फेडिला॥ पवाडा तुवां केला॥ गंधर्वांसीं॥१०॥ पाहातां तुझेनि पाडें॥ दिसे त्रैलोक्य हें थोकडें॥ ऐसें पुरुषत्व चोख-
डें॥ पार्था तुझें॥११॥ ना तो तूं आजि येथें॥ सांडूनियां वीरवृत्तीतें॥ अधोमुख रुदनातें॥ करीत आहासी॥१२॥ विचारीं तूं
अर्जुन॥ की कारुण्यें कीजसी दीन॥ सांगें अंधकारें भानु॥ ग्रासिला आथी॥१३॥ ना तरी पवन मेघासि बिहे॥ कीं अमृ-
तासि मरण आहे॥ पाहें पां इंधनचि गिळोनि जाये॥ पावकातें॥१४॥ कीं लवणेंचि जळ विरे॥ संसर्गें काळकूट मरे॥ सांग-
पां महाफणि दर्दुरें॥ गिळिजे काई॥१५॥ सिंहासि झोंबे कोल्हा॥ ऐसा अपाड आथि कां जाहाला॥ परी ना तो तुवां साच केला॥

पाठ० ओ० २ उपनला. ओ० ८ अपयशीं. ओ० १५ तुवां.

आजिएथ ॥ १६ ॥ ह्मणोनि अर्जुना अर्जुना ॥ ह्मणे चित्त देसी याहीना ॥ नेगांथरकरूनि यां मना ॥ सावध होई ॥ १७ ॥ सांडी
हे मूर्खपण ॥ उठी घे धनुष्यबाण ॥ संग्रामी हे कवण ॥ कारुण्य तुझे ॥ १८ ॥ हां गा तूं जाणता ॥ नेणसी विचारिसी का आतां ॥
सांग झुझावेळे सदयता ॥ उचित कार्य ॥ १९ ॥ हे असता नयेके नि सो नाश ॥ आणि पारत्रिका सि अपभ्रंश ॥ ह्मणे जगन्नि-
वास ॥ अर्जुनाते ॥ २० ॥ श्लो० क्लैब्यं मास्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ॥ क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परंतप ॥ ३ ॥ टी०
ह्मणोनि शोक न करी ॥ तूं पुरता धीर धरी ॥ हे शोच्यता अव्हेरी ॥ पांडुकुमरा ॥ २१ ॥ तुज नव्हे हे उचित ॥ येणे नासेल जोड-
ले बहुत ॥ तूं अझुनि वरी हित ॥ विचारी पां ॥ २२ ॥ येणे संग्रामाचिये अवसरे ॥ एथ कृपाळुपण नुपकरे ॥ हे आतांचि का-
य सोयरे ॥ जाहाले तुज ॥ २३ ॥ तूं आधीचि काय नेणसी ॥ कीं हे गोत्र नोळखसी ॥ वायांचि काय करिसी ॥ अतिशय-
आता ॥ २४ ॥ आजिचे कां झुझ ॥ काय जन्मा नवल तुज ॥ हे परस्परें तुह्मा व्याज ॥ सदाचि आथी ॥ २५ ॥ तरि आतां काय
जाहाले ॥ कां यसी नव्हे अमनल ॥ हे नेणिजे परि कुडे केले ॥ अर्जुना तुवां ॥ २६ ॥ मोह धरिलिया ऐसे होईल ॥ जे असती प्र-
तिष्ठा जाईल ॥ आणि परलोकहि अंतरेल ॥ ऐहिकेसी ॥ २७ ॥ हृदयाचे ढिलेपण ॥ एथ निकया सिन व्हे कारण ॥ हे सं-
ग्रामी पतन जाण ॥ क्षत्रियांसी ॥ २८ ॥ ऐसेनि तो कृपावंत ॥ नानापरी असे सिकवित ॥ हे ऐकोनि पांडुसुत ॥ काय बोले ॥ २९
श्लो० ॥ अर्जुन उवाच ॥ कथं भीष्ममहं संख्ये द्रोणं च मधुसूदन ॥ इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥ ४ ॥ टी०
देवा हे येतुलवरी ॥ नलगे यनलगे अवधारी ॥ आधी तूंचि विचारी ॥ संग्राम हा ॥ ३० ॥ हे झुंझ नव्हे प्रमाद ॥ एथ प्रवर्तलिया-
दिसतसे बाध ॥ हा उघड लिंगभेद ॥ वांढवला आह्मां ॥ ३१ ॥ देखें मातापितरें अर्चिजती ॥ सर्वस्वें तोषपावविजती ॥ तियेपां १

पाठ० ओं० २४ अतिसो आता० किंवा अतिशय आता, ओं २५ हां गा० ६

गेंके वीं वधिजती ॥ आपुलिया हातीं ॥ ३२॥ देवा सनवंदन मस्कारिजे ॥ कां घडे नरी पूजिजे ॥ हें वांचूनि केवीं निंदिजे ॥ स्वयें वा-
चा ॥ ३३॥ नैसर्गी गुरु आमुचे ॥ हे पूजनीय आम्हां नमाचे ॥ मज बहु नमी घ्रोणाचें ॥ वर्तनसे ॥ ३४॥ जयाच्यालागीं मनें वीवरू
आम्हां स्वप्नींन शकों धरूं ॥ तयां मन्यक्ष केवीं करूं ॥ घातदेवा ॥ ३५॥ वरि जळो हें जियालें ॥ एथ आम्हां सर्वें यासि हें चि काय जा
हालें ॥ जयाचा वर्थ अभ्यासिलें ॥ मिरंगविजे आम्हां ॥ ३६॥ मी पार्थ द्रोणाचा केला ॥ येणें धनुर्वेद मज दिधला ॥ तेणें उपका
रें काय आभारला ॥ वधीं तयातें ॥ ३७॥ जेथींचिया प्रसादें लाहिजे वर ॥ तेथेंचि मनें व्यभिचार ॥ तरी काय मी भस्मासुर ॥
अर्जुन म्हणे ॥ ३८॥ श्लो० गुरूनहत्वा हि महानुभावान् श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ॥ हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव भुंजी
य भोगान् रुधिरप्रदिग्धान ॥ ५॥ टी० देवा समुद्र गंभीर आईकिजे ॥ वरि तो ही आहाच देखिजे ॥ परी क्षोभ मनें नेणिजे
द्रोणाचिये ॥ ३९॥ हें अपार जें गगन ॥ वरि तयाही होईल मान ॥ परी अगाध भलें गहन ॥ हृदय याचें ॥ ४०॥ करी अमृत ही वि
टे ॥ कीं काळवशें वज्र ही फुटे ॥ परी मनोधर्म न लोटे ॥ विकरविलाही ॥ ४१॥ स्नेहालागीं माय ॥ ह्मणिपे तें की रहाये ॥ परी कृ
पा ते मूर्त आहे ॥ द्रोणीं इये ॥ ४२॥ हा कारुण्याचा आदि ॥ सकळ गुणांचा निधि ॥ विद्यासिंधु निरवधी ॥ अर्जुन म्हणे ॥ ४३
हा येणें मानें महंत ॥ वरि आम्हांलागीं कृपावंत ॥ आतां सांगपां एथ घात ॥ चिंतूं येईल ॥ ४४॥ ऐसे हे रणीं वधावे ॥ मग आ
पण सुखें राज्य भोगावें ॥ तें मना न ये आघवें ॥ जो विनेसीं ॥ ४५॥ हें येणें मानें दुर्भर ॥ जया हो हूनि भोग सधर ॥ न असतु एथ
वर ॥ भिक्षा मागतां भलें ॥ ४६॥ ना तरी देशत्यागें जाइजे ॥ कां गिरिकंदर सेविजे ॥ परी शस्त्र आतां न धरिजे ॥ इयांवरी ४७
देवा नव्हे निशितीं शरीं ॥ वावरोनियां चाजिव्हारीं ॥ भोग गिंवसावे रुधिरीं ॥ बुडाले जे ॥ ४८॥ ते काढूनि काय कीजती ॥

पाठ. ओं. ४५ राज्यसुख. ओं. ४७ हातें.

लिनकेवंसेविजतीं ॥ भजनयेहेउपपत्ति ॥ याचिलागीं ॥ ४९ ॥ ऐसें अर्जुनतें अवसरीं ॥ म्हणे श्रीकृष्णा अवधारीं ॥ परितें मनान
येचिसुरारी ॥ आइकोनियां ॥ ५० ॥ हेंजाणोनिपार्थस्याला ॥ मगपुनरपिबोलोंलागला ॥ म्हणेदेवोकांचित्तयाबोला ॥ देतांचि
ना ॥ ५१ ॥ श्लो० नचैतद्विद्मःकतरन्नोगरीयोयद्वाजयेमयदिवानोजयेयुः ॥ यानेवहत्वानजिजीविषामस्तेवस्थिताः प्रमु
खेधार्तराष्ट्राः ॥ ६ ॥ टी० यरूवींमाझ्याचित्तींजेंहोतें ॥ तेंमींविवरूनिबोलिलोंएथें ॥ परिनिकेंकायययापरौतें ॥ तेंतुम्हींजाणा
॥ ५२ ॥ पैविरूजयांसीसर्वथाकीजे ॥ आणिबोलींचिमाणसांडिजे ॥ तेएथसंग्रामव्याजें ॥ उभेआहाती ॥ ५३ ॥ आतांऐसेयांतेंव
धावें ॥ कीं अव्हेरूनियांनिघावें ॥ यादोहींमाजिबरवें ॥ तेंनेणोंआह्मी ॥ ५४ ॥ श्लो० कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः पृच्छामित्वांध
र्मसंमूढचेताः ॥ यच्छ्रेयःस्यान्निश्चितंब्रूहितन्मेशिष्यस्तेहंशाधिमांत्वांप्रपन्नं ॥ ७ ॥ टी० आह्माकायउचित ॥ तेंपाहातांनस्फु
रेएथ ॥ जेंमोहेंयेणेंचित्त ॥ व्याकुळमाझें ॥ ५५ ॥ तिमिरावरूद्धजैसें ॥ दृष्टीचेंतेजभ्रंशे ॥ मगपासींचिअसत्तांनदिसे ॥ व-
स्तुजात ॥ ५६ ॥ देवातैसेंमजजाहालें ॥ जेंमनहेंभ्रांतिग्रासिलें ॥ आतांकायहितआपुलें ॥ तेंहीनेणें ॥ ५७ ॥ तरीश्रीकृष्णा
तुवांजाणावें ॥ निकेंतेंआह्मासांगावें ॥ जेंसरवासवेंस्व आघवें ॥ आह्मासितं ॥ ५८ ॥ तूंगुरूबंधुपिता ॥ तूंआमुचीइष्टदेवता
तूंचिसदारक्षिता ॥ आपदीं आमुतें ॥ ५९ ॥ जैसाशिष्यानेंगुरू ॥ सर्वथानेणेअव्हेरू ॥ कींसरितांतेंसागरू ॥ त्यजीकेवीं ॥ ६० ॥
नानरीअपत्यातेंमाये ॥ सांडूनिजरीजाये ॥ तरीतेंकैसेनिजिये ॥ ऐकेंकृष्णा ॥ ६१ ॥ तैसासर्वांपरीआह्मासी ॥ देवातूंचिएकआ-
हासी ॥ आणिबोलिलेंजरीनमानसी ॥ मागीलमाझें ॥ ६२ ॥ तरीउचितकायआह्मा ॥ जेंव्हांविचारेनाधर्मा ॥ तेंझडकरीपुरुषोत्त
मा ॥ सांगआतां ॥ ६३ ॥ श्लो० नहिप्रपश्यामिममापनुद्याद्यच्छोकमुच्छोषणमिंद्रियाणां ॥ अवाप्यभूमावसपत्नमृद्धंराज्यंसुरा

पाठ ओं ५२ विचारूनि. तेउपदेशिजोजी ओं ५७ नेणों.

णार्मापत्याधिपत्यं ॥ ८॥ टी० हें सकळकुळदेवांनी ॥ जो शोक उपनला असे मनीं ॥ तो तुझिया वाक्यावांचुनी ॥ न जाय आणिकें ६४
एथ पृथ्वीतल आपहाईल ॥ हें महद्‍पद हो पाविजेल ॥ परि मोह हा न फिटेल ॥ मानसींचा ॥ ६५ ॥ जैसीं सर्वथा बीजें आहाळ
लीं ॥ तीं सुक्षेत्रीं जऱ्ही पेरिलीं ॥ तरी न विरूढतीं सिंचलीं ॥ आवडे तैसीं ॥ ६६ ॥ ना तरी आयुष्य पुरलें आहे ॥ तरी औषध कां
हीं नोहे ॥ एथ एकचि उपेगा जाये ॥ परमामृत ॥ ६७ ॥ तैसें राज्यभोगसमृद्धी ॥ उज्जीवन नोहे इये बुद्धी ॥ एथ जिव्हाळा कृ
पानिधी ॥ कारुण्य तुझें ॥ ६८ ॥ ऐसें अर्जुन तेथें बोलिला ॥ जंव क्षण एक भ्रांती सांडिला ॥ मग पुनरपि व्यापिला ॥ ऊर्मी तें
णें ॥ ६९ ॥ कीं मज पाहातां ऊर्मी नोहे ॥ हें अनारिसें गमत आहे ॥ तो ग्रासिला महामोहें ॥ काळसर्पें ॥ ७० ॥ सवर्महृदय
कल्हारीं ॥ तेथ कारुण्यवेळाचां भरीं ॥ लागला म्हणौनि लहरी ॥ भांजेचिना ॥ ७१ ॥ हें जाणोनि जेसीं मोडी ॥ जो दृष्टिसवें
निर्विष फेडी ॥ तो धांवया श्रीहरी गारुडी ॥ पातला कीं ॥ ७२ ॥ तैसिया पंडुकुमरा व्याकुळा ॥ मिरवत असे श्रीकृष्ण जवळा ॥
तो कृपावशें अवलीळा ॥ रक्षील आतां ॥ ७३ ॥ म्हणौनि तो पार्थु ॥ मोहफणी ग्रस्तु ॥ म्हणौनि तो हा हेतु ॥ जाणोनियां ॥
॥ ७४ ॥ मग देखा तेथ फाल्गुनु ॥ वेढिला असे भ्रांति करूनु ॥ जैसा घनपडळीं भानु ॥ आच्छादिजे ॥ ७५ ॥ तयापरी तो धनुर्ध
र ॥ जाला से दुःखें जर्जर ॥ जैसा ग्रीष्मकाळीं गिरिवर ॥ वणवला कां ॥ ७६ ॥ म्हणौनि सहजें सुनीळ ॥ कृपामृतें सजळ ॥
तो वोळला श्रीगोपाळ ॥ महामेघु ॥ ७७ ॥ तेथ सुदर्शनाची द्युती ॥ तेंचि विद्युल्लता झळकती ॥ गंभीर वाचा ते आयती ॥ ग
र्जनेचि ॥ ७८ ॥ आतां तो उदार कैसा वर्षेल ॥ तेणें अर्जुनाचळ निवेल ॥ मग नवी विरूढी फुटेल ॥ उन्मेषाची ॥ ७९ ॥ ते क
था आइका ॥ मनाचिया आराणुका ॥ ज्ञानदेव म्हणे देखा ॥ निवृत्तिदासु ॥ ८० ॥ श्लो० संजय उवाच ॥ एवमुक्त्वा हृ
पाठ. ओं. ६४ नवचे. ओं. ६७ औषधी. ओं. ६८ जीवबुद्धि. ओं. ७१ सहज, ७ ७ ७ ७ ७

षीकेशं गुडाकेशः परंतप ॥ नयोत्स्य इति गोविंदमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह ॥ ९ ॥ टी० ऐसें संजय असे सांगत ॥ ह्मणे रायातें पा
र्थ ॥ पुनरपि शोकाकुळित ॥ काय बोले ॥ ८१ ॥ आइक सखेद बोले श्रीकृष्णातें ॥ आतां नाळवावें तुह्मी मातें ॥ मी सर्वथा न झु
झें एथें ॥ भरवसेनी ॥ ८२ ॥ ऐसें यापरी हें बोलिला ॥ मग मौन धरूनि ठेला ॥ तेथ श्रीकृष्णा विस्मयो पावला ॥ देखोनि तया
तें ॥ ८३ ॥ श्लो० तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ॥ सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदंतमिदं वचः ॥ १० ॥ टी० मग आपुलां चि
त्तीं ह्मणे ॥ एथ हें कायि आदरिलें येणें ॥ अर्जुन सर्वथा कांहीं नेणे ॥ काय कीजे ॥ ८४ ॥ हा उमजे आतां कवणेपरी ॥ कैसेनि
धीर स्वीकारी ॥ जैसा याहातें पंचाक्षरी ॥ अनुमानीता ॥ ८५ ॥ ना तरी असाध्य देखोनि व्याधि ॥ अमृतासमान दिव्य ओषधि
वैद्य सूचीनिरवधि ॥ निदानींचि ॥ ८६ ॥ तैसें विवरीत असे श्रीअनंत ॥ तया दोहीं सैन्यांआंत ॥ जयापरी पार्थ ॥ भ्रांति सांडी
॥ ८७ ॥ तें कारण मनें धरिलें ॥ मग सरोष बोलों आदरिलें ॥ जैसें मातेचा कोपीं थोकुलें ॥ स्नेह आथी ॥ ८८ ॥ कीं औषधाचिया क
डवटपणीं ॥ जैसी अमृताची पुरवणी ॥ ते आहाच न दिसे परि गुणीं ॥ प्रकट होय ॥ ८९ ॥ तैसीं वरिवरि पाहातां उदासें ॥ आं
त तरी अतिरसरसें ॥ तियें वाक्यें हृषीकेशें ॥ बोलों आदरिलीं ॥ ९० ॥ श्लोक श्रीभगवानुवाच ॥ अशोच्यानन्वशोचस्त्वं
प्रज्ञावादांश्च भाषसे ॥ गतासूनगतासूंश्च नानुशोचंति पंडिताः ॥ ११ ॥ टी० मग अर्जुनातें ह्मणितलें ॥ आह्मीं आजि हें न
वल देखिलें ॥ जें तुवां एथ आदरिलें ॥ माझारीं चि ॥ ९१ ॥ तूं जाणता तरी ह्मणविसी ॥ परी नेणिवेतें न सांडिसी ॥ आणि शि
कवूं ह्मणों तरी बोलसी ॥ बहु साल नीतीं ॥ ९२ ॥ जात्यंधा लागे पिसें ॥ मग तें सैरा धांवे जैसें ॥ तुझें शहाणपण तैसें ॥ दिसत
से ॥ ९३ ॥ तूं आपणपें तरी नेणसी ॥ परी या कौरवांतें शोचूं पाहासी ॥ हा बहु विस्मय आह्मासी ॥ पुढतपुढतीं ॥ ९४ ॥ तरी सांग

पाठ, ओं० ८३ पानला० ओं० ८६ औषधि, ओं० ९४ आपणपें, पावर्ता

पां अर्जुना ॥ तुज पासूनि स्थितिय त्रिभुवना ॥ हे अनादि विश्वरचना ॥ नेणटकैकांशी ॥ ९५ ॥ एथ समर्थ एक आथी ॥ तयापासू-
नि भूतें होती ॥ तरी हें वायांचि काय बोलती ॥ जगामाजी ॥ ९६ ॥ हो कां सांप्रत ऐसें जाहालें ॥ जें हे जन्ममृत्यु तुवां सृजिले ॥ आ-
णि नाशपावे नाशिलें ॥ तुझेनि कायी ॥ ९७ ॥ तूं भ्रममूळपणें अहंकृती ॥ यांसि घात न करिसी चित्तीं ॥ तरी सांगें कायि हे होतीं
चिरंतन ॥ ९८ ॥ कीं तूं एक वधिता ॥ आणि सकळ लोक हा मरता ॥ ऐसी भ्रांति झणें चित्ता ॥ येवों देसी ॥ ९९ ॥ अनादिसिद्ध
हें आघवें ॥ होत जात स्वभावें ॥ तरी तुवां कां शोचावें ॥ सांगें मज ॥ १०० ॥ परी मूर्खपणें नेणसी ॥ न चिंतावें तें चिंतिसी ॥ आ
णि तूंचि नीति सांगसी ॥ आम्हां प्रति ॥ १ ॥ देखें विवेकी जे होती ॥ ते दोहीं तेंहीं न शोचिती ॥ हे होय जाय हे भ्रांती ॥ ह्मणौ-
नियां ॥ २ ॥ श्लो० नत्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ॥ न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परं ॥ १२ ॥ टी० अर्जुना सां-
गेन आइक ॥ एथ आह्मी तुह्मी देख ॥ आणि हे भूपति अशेख ॥ आदिकरूनी ॥ ३ ॥ नित्यता ऐसेचि असोनि ॥ ना तरी निश्चि-
त क्षया जाउनी ॥ हे भ्रांति वेगळी करूनी ॥ दोन्ही नाहीं ॥ ४ ॥ हें उपजे आणि नाशे ॥ तें मायावशें दिसे ॥ येऱ्हवीं तत्वतां वस्तु-
जें असे ॥ तें अविनाशचि ॥ ५ ॥ जैसें पवनें तोय हालविलें ॥ आणि तरंगाकार जाहालें ॥ तरी कवण कें जन्मलें ॥ ह्मणोंये एथ ॥ ६ ॥
तेंचि वायूचें स्फुरण ठेलें ॥ आणि उदक सहज सपाट जाहालें ॥ तरी आतां काय निमालें ॥ विचारीपां ॥ ७ ॥ श्लो० देहिनोऽस्मिन्य-
था देहे कौमारं यौवनं जरा ॥ तथा देहांतरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥ १३ ॥ टी० आइकें शरीर तरी एक ॥ परी वयसाभेदें-
अनेक ॥ हें प्रत्यक्षचि देख ॥ प्रमाणा तूं ॥ ८ ॥ एथ कौमारत्व दिसे ॥ मग तारुण्यीं तें भ्रंशे ॥ परी देह चि लक्ष न नाशे ॥ एकेकास-
वें ॥ ९ ॥ तैसीं चैतन्याचां गायीं ॥ इयें शरीरांतरें होती जाती पाहीं ॥ ऐसें जाणे तया नाहीं ॥ व्यामोहदुःख ॥ १० ॥ श्लो० मात्रा

पाठ. ओं. ९५. गा अर्जुना, किंवा मज अर्जुना, सिद्ध. ओं. ९८ धरिसी, ओं. ६ ह्मणौं तेथ. ओं. ७ सपालटलें, ओं. ९ ची. ७ ७ ७

गी. २

स्पर्शास्तुकौंतेयशीतोष्णसुखदुःखदाः ॥ आगमापायिनोनित्यास्तांस्तितिक्षस्वभारत ॥ १४ ॥ टी० एथ्यनेणावयाहेंचि
कारण ॥ जेइंद्रियांआधीनपण ॥ तिहींआकळिजेअंतःकरण ॥ ह्मणऊनिभ्रमे ॥ ११ ॥ इंद्रियेंविषयसेविती ॥ तेथहर्ष-
शोकउपजती ॥ तेअंतरआलुथिती ॥ संगयोगें ॥ १२ ॥ जयांविषयांच्याठायीं ॥ एकनिश्चताकहींनाहीं ॥ तेथदुःखआणि-
कांहीं ॥ सुखहीदिसे ॥ १३ ॥ देखेंशब्दाचीव्याप्ती ॥ निंदाआणिस्तुती ॥ तेथद्वेषाद्वेषउपजती ॥ श्रवणद्वारें ॥ १४ ॥ मृ
दुआणिकठिण ॥ हेस्पर्शाचेदोनीगुण ॥ जेवपुच्चेनिसंगेंकारणें ॥ संतोषखेदा ॥ १५ ॥ भ्यासुरआणिसुरेख ॥ हेंरूपांचें
स्वरूपदेख ॥ जेउपजवीसुखदुःख ॥ नेत्रद्वारें ॥ १६ ॥ सुगंधआणिदुर्गंध ॥ हापरिमळाचाभेद ॥ जोघ्राणसंगेंविषाद
तोषदेता ॥ १७ ॥ तसाचिद्विविधरस ॥ उपजवीप्रीतित्रास ॥ ह्मणऊनिहाअपभ्रंश ॥ विषयसंग ॥ १८ ॥ देखेंइंद्रियांआ-
धीनहोइजे ॥ तैंशीतोष्णातेंपाविजे ॥ आणिसुखदुःखेंआकळिजे ॥ आपणपें ॥ १९ ॥ यांविषयांवांचूनिकांहीं ॥ -
आणिकसर्वथारम्यनाहीं ॥ ऐसास्वभावचिपाहीं ॥ इंद्रियांचा ॥ २० ॥ हेविषयतरीकैसे ॥ रोहिणीचेंजळजैसें ॥ कां
स्वप्नींचाआभास ॥ तैसेजाणे ॥ २१ ॥ देखेंअनित्यतयापरी ॥ ह्मणऊनितूंअव्हेरीं ॥ हासर्वथासंगनधरीं ॥ धनुर्ध-
रा ॥ २२ ॥ श्लो० यंहिनव्यथयंत्येतेपुरुषंपुरुषर्षभ ॥ समदुःखसुखंधीरंसोऽमृतत्वायकल्पते ॥ १५ ॥ टी० हेविष-
यजयातेंनाकळिती ॥ तयासुखदुःखेंदोनीनपवती ॥ आणिगर्भवासुसंगती ॥ नाहींतया ॥ २३ ॥ तोनित्यरूपपार्था ॥
वोळखावासर्वथा ॥ जोयांइंद्रियांच्या ॥ नागवेचि ॥ २४ ॥ श्लो० नासतोविद्यतेभावोनाभावोविद्यतेसतः ॥ उभयोरपि
दृष्टोंतस्त्वनयोस्तत्वदर्शिभिः ॥ १६ ॥ टी० आतांअर्जुनाकांहीएक ॥ सांगेनमीआइक ॥ जेविचारेंपरलोक ॥ वोळख-
पाठ० ओ० १९ दुःखें ओ० २४ नाम ओ० ० आणीक

अ. २

४

ती ॥ २५ ॥ याउपाधिमाजीगुप्त ॥ चैतन्य असे सर्वगत ॥ तें नलगे संत ॥ स्वीकारिता ॥ २६ ॥ सलिलीं पयजैसें ॥ एक होऊ-
नि मीनलें असे ॥ परीनिवडूनि राजहंसें ॥ वेगळें कीजे ॥ २७ ॥ कीं अग्निमुखें किडाळ ॥ तोडोनियां चोखाळ ॥ निवडिती कु-
शळ ॥ बुद्धिमंत ॥ २८ ॥ नातरी जाणिवेच्या आयणी ॥ करितां दधिकडसणी ॥ मग नवनीत निर्वाणी ॥ दिसे जैसें ॥ २९ ॥
कीं भूस बीज एकवट ॥ उपणितां राहे घनवट ॥ तेथ उडे तें फलकट ॥ जाणों आलें ॥ ३० ॥ तैसें विचारितां निरसलें ॥ तें प्रपंचें
सहजें सांडवलें ॥ मग तत्त्वता तत्त्व उरलें ॥ ज्ञानियांसी ॥ ३१ ॥ ह्मणोनि अनित्याचा ठायीं ॥ नया आस्तिक्यबुद्धि नाहीं ॥ नि-
ष्कर्षे दोन्हीं ही ॥ देखिलें असे ॥ ३२ ॥ श्लो० अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ॥ विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तु-
मर्हति ॥ १७ ॥ टी० देखें सारासार विचारितां ॥ भ्रांति ते पाहीं असारता ॥ तरी सार तें स्वभावता ॥ नित्य जाणें ॥ ३३ ॥ हा
लोकत्रयाकार ॥ तो जयाचा विस्तार ॥ तेथ नाम वर्ण आकार ॥ चिन्ह नाहीं ॥ ३४ ॥ जो सर्वदा सर्वगत ॥ जन्मक्षयातीत ॥ तया
केलिया ही घात ॥ कदा नोहे ॥ ३५ ॥ श्लो० अंतवंत इमे देहा नित्यस्योक्ताः शरीरिणः ॥ अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व
भारत ॥ १८ ॥ टीका आणि शरीरजात आघवें ॥ हें नाशवंत स्वभावें ॥ ह्मणोनि तुवां झुंजावें ॥ पंडुकुमरा ॥ ३६ ॥ श्लो० य
एनं वेत्ति हंतारं यश्चैनं मन्यते हतम् ॥ उभौ तौ न विजानीतो नायं हंति न हन्यते ॥ १९ ॥ टी० तूं धरूनि देहाभिमानातें ॥ दिठी सूनि
शरीरातें ॥ मी मारिता हे मरते ॥ ह्मणत आहासी ॥ ३७ ॥ तरी अर्जुना तूं हें नेणसी ॥ जरी तत्त्वतां विचारिसी ॥ तरी वधिता तूं
न व्हसी ॥ हे वध्य न व्हती ॥ ३८ ॥ श्लो० न जायते म्रियते वा कदाचिन्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ॥ अजो नित्यः शाश्वतोऽयं
पुराणो न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥ २० ॥ वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् ॥ कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हंति कं ॥ २१

गा० ओ० ३० बीज, ओ० ३१ प्रपंच. ७

टी०जैसेंस्वप्नामाजिदेखिजे॥तेंस्वप्नींसाचआपजे॥मगचेऊनियांपाहिजे॥तवंकांहींनाहीं॥३९॥तैसीहेजाणमाया॥तूंभ्र
मनआहासिवायां॥शस्त्रेंहाणितलियाछाया॥जैसेंआंगानिरूपे॥४०॥कांपूर्णकुंभउलंडला॥तेथबिंबाकारदिसेभंगला॥
परीभानुनाहींनासला॥तयासवें॥४१॥नातरीमठींआकाशजैसें॥मठाकृतीभवनरलेंअसे॥तोभंगलियाअपैसें॥स्वरूपचि
॥४२॥तैसेंशरीराचालोपीं॥सर्वथानाशनाहींस्वरूपीं॥म्हणऊनितूंहेंनारोपीं॥भ्रांतिबापा॥४३॥श्लो०वासांसिजीर्णानि
यथाविहायनवानिगृण्हातिनरोपराणि॥तथाशरीराणिविहायजीर्णान्यन्यानिसंयातिनवानिदेही॥२२॥टी०जैसेंजीर्ण
वस्त्रसांडिजे॥मगनूतनवेढिजे॥तैसेंदेहांतरातेंस्वीकारिजे॥चैतन्यनाथें॥४४॥श्लो०नैनंछिंदंतिशस्त्राणिनैनंदहतिप
पावकः॥नचैनंक्लेदयंत्यापोनशोषयतिमारुतः॥२३॥टी०हाअनादिनित्यसिद्ध॥निरुपाधिविशुद्ध॥म्हणऊनिशस्त्रादिकीं
छेद॥नघडेतया॥४५॥हाप्रळयोदकेंनाप्लवे॥हाअग्निदाहेंनसंभवे॥एथमहाशोषनप्रभवे॥मारुताचा॥४६॥श्लो०अच्छे
द्योयमदाह्योयमक्लेद्योशोष्यएवच॥नित्यःसर्वगतःस्थाणुरचलोयंसनातनः॥२४॥टीकाअर्जुनाहानित्य॥अचळहाशाश्वत॥
सर्वत्रसदोदित॥परिपूर्णहा॥४७॥श्लो०अव्यक्तोयमचिंत्योयमविकार्योयमुच्यते॥तस्मादेवंविदित्वैनंनानुशोचितुमर्हसि
॥२५॥टी०हातर्कादृष्टीं॥गोचरनोहेकिरीटी॥ध्यानयानित्यभेटी॥उत्कंठावाहे॥४८॥हासदादुर्लभमना॥आपणाहेसाध
ना॥निःसीमहाअर्जुना॥पुरुषोत्तम॥४९॥हागुणत्रयरहित॥अनादिआविकृत॥व्यक्तीसिअतीत॥सर्वरूप॥५०॥अर्जु
नाऐसाहाजाणावा॥सकळात्मकदेखावा॥मगसहजचिशोकुआघवा॥हरेलतुझा॥५१॥श्लो०अथचैनंनित्यजातंनित्यंवामन्य
सेमृतं॥तथापित्वंमहाबाहोनैनंशोचितुमर्हसि॥२६॥टीकाअथवाऐसानेणसी॥तूंअंतवंताचिमानिसी॥तरीहीशोचूंनपवे

पाठ० ओ. ३९ स्वप्निंचि. जंव. ओ ४० अर्जुनानसाहे ओ ४१ त्या. ओ ४६ नाहा किंवा नाहा

सी ॥ पंडुकुमरा ॥ ५२ ॥ जें आदिस्थितिअंत ॥ हा निरंतर असे नित्य ॥ जैसा प्रवाह अनुस्यूत ॥ गंगाजळाचा ॥ ५३ ॥ तें अ
नादि नाहीं खंडलें ॥ समुद्रीं तरी असे मिनलें ॥ आणि जातां मध्यें उरलें ॥ दिसे जैसें ॥ ५४ ॥ इयें तीन्ही तयापरी ॥ सरसीं त्रु
दा अवधारीं ॥ भूतांसि कवणीं अवसरीं ॥ ठाकती ना ॥ ५५ ॥ म्हणोनि हें आघवें ॥ एथ तूं जनलगे शोचावें ॥ जे स्थिती चि हे
स्वभावें ॥ अनादि ऐसी ॥ ५६ ॥ ना तरी हें अर्जुना ॥ न ये चि तुझिया मना ॥ तें देखोनि लोक आधीना ॥ जन्मक्षया ॥ ५७ ॥ त-
री एथें कांहीं ॥ तुज शोकासि कारण नाहीं ॥ हें जन्ममृत्यु पाहीं ॥ अपरिहर ॥ ५८ ॥ श्लो० जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म-
मृतस्य च ॥ तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ २७ ॥ टी० उपजे तें नाशे ॥ नाशलें पुनरपि दिसे ॥ हें घटिकायंत्र जै-
सें ॥ परिभ्रमे पंगा ॥ ५९ ॥ ना तरी उदो अस्तु आपैसे ॥ अखंडित होत जात जैसे ॥ हें जन्ममरण तैसें ॥ अनिवार जगीं ६०
महाप्रळय अवसरें ॥ हें त्रैलोक्यही संहरे ॥ म्हणोनि हा न परिहरे ॥ आदि अंत ॥ ६१ ॥ तूं जरी हें ऐसें मानिसी ॥ तरी खेद
कां करिसी ॥ काय जाणत चि नेणसी ॥ धनुर्धरा ॥ ६२ ॥ एथ आणिक ही एक पार्था ॥ तुज बहुतीं परी पाहतां ॥ दुःखकरा
वया सर्वथा ॥ विषो नाहीं ॥ ६३ ॥ श्लो० अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ॥ अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना २८
टी० जें समस्तें इयें भूतें ॥ जन्मा आदि अमूर्तें ॥ मग पावलीं व्यक्ती तें ॥ जन्मलया ॥ ६४ ॥ निये क्षयासि जे यजाती ॥ तेथ निश्चात
आने न कृती ॥ देखें पूर्वस्थिती च येती ॥ आपुलिये ॥ ६५ ॥ ये रमध्यें जें प्रतिभासे ॥ तें निद्रिता स्वप्न जैसें ॥ तैसा आकार हा मा
यावशें ॥ सत्स्वरूपीं ॥ ६६ ॥ ना तरी पवनें स्पर्शिलें नीर ॥ पडिघायासि तरंगाकार ॥ कां परापेक्ष अळंकार ॥ व्यक्ती कनकीं ६७
तैसें सकळ हें मूर्त ॥ जाण पां मायाकारित ॥ जैसें आकाशीं बिंबत ॥ अभ्रपटळ ॥ ६८ ॥ तैसें आदीं चि जें नाहीं ॥ तयालागीं

पाठ, ओं, ५४ जानथि· ओं· ५५ जें· ओं· ५८ जे· ओं· ६४ जिये किंवा जीं· ओं· ६६ स्वरूपीं नाहीं· ओं· ६७ परापेक्षा· ७· ७· ७

तूं रुदसी काई ॥ तूं अर्वाटतें पाहीं ॥ चैतन्य एक ॥ ६९ ॥ जयानी आतीं विसोर्गत ॥ विषयीं त्यजिले संत ॥ जयालागीं विरक्त ॥ वन
वासिये ॥ ७० ॥ दृष्टी सूनि जयातें ॥ ब्रह्मचर्यादि व्रतें ॥ मुनीश्वर तपातें ॥ आचरताती ॥ ७१ ॥ श्लो० आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदे
नमाश्चर्यवद्वदति तथैव चान्यः ॥ आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति श्रुत्वाप्येनं वेद न चैव कश्चित ॥ २९ ॥ टी० एक अंतरीं निश्चळ
जें निहाळितां केवळ ॥ विसरले सकळ ॥ संसारजात ॥ ७२ ॥ एक गुणानुवाद करितां ॥ उपरती होऊनि चित्ता ॥ निरवधि तल्लीन
ता ॥ निरंतर ॥ ७३ ॥ एक एकतांचि निवाले ॥ ते देह भावीं सांडिले ॥ एक अनुभवें पावले ॥ तद्रूपता ॥ ७४ ॥ जैसे सरिता ओघ स-
मस्त ॥ समुद्रामाजीं मिळत ॥ परि माघारे न समात ॥ परतले नाहीं ॥ ७५ ॥ तैसिया योगीश्वरांचिया मती ॥ मिळणी सवेग-
कवळती ॥ परी जें विचारूनि पुनरावृत्ती ॥ भजतीचि ना ॥ ७६ ॥ श्लो० देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत ॥ तस्मात्सर्वा
णि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ ३० ॥ टी० जें सर्वत्र सर्व देहीं ॥ जयातें करितां ही घात नाहीं ॥ तें विश्वात्मक तूं पाहीं ॥ चैतन्य
एक ॥ ७७ ॥ इयाचेनि स्वभावें ॥ हें होत जात आघवें ॥ तरी सांग काय शोचावें ॥ एथ तुवां ॥ ७८ ॥ एऱ्हवीं तरी पार्था ॥ तुज-
कां न पोनमलें चित्ता ॥ परी कां डोळां हे शोचितां ॥ बहुता परी ॥ ७९ ॥ श्लो० स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकंपितुमर्हसि ॥ ध
र्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥ ३१ ॥ टी० तूं अझूनि कां न विचारिसी ॥ काय हें चिंतित आहासी ॥ स्वधर्मातें
विसरलासी ॥ तरावया जेणें ॥ ८० ॥ या कौरवां भलतें जाहालें ॥ अथवा तुजचि कांहीं पातलें ॥ कीं युग चि हें बुडालें ॥ जऱ्ही ए
थ ॥ ८१ ॥ तरी स्वधर्म एक आहे ॥ तो सर्वथा त्याज्य नोहे ॥ मग तरिजेल काय पाहें ॥ कृपाळुपणें ॥ ८२ ॥ अर्जुना तुझें चित्त
जऱ्ही जाहालें द्रवीभूत ॥ तऱ्ही हें अनुचित ॥ संग्राम समयीं ॥ ८३ ॥ अगा गोक्षीर जरी जाहालें ॥ तरी पथ्यासि नाहीं घेतलें ६

पाठ. ओ. ६९ मागुतें. ओ. ८० तोंवरी. ओ. ८४ हर्षालिंगें.

ऐसें निविषहा यश दलें ॥ नव्हे जरी देतां ॥ ८४॥ नेसें आर्त आनकरीतां ॥ नाश होईल हिता ॥ म्हणऊनि तूं आतां ॥ सावध होई ॥ ८५॥ वायां विव्हाकुळ कायी ॥ आपुला निजधर्म पाहीं ॥ जो आचरितां बाधु नाहीं ॥ कवणे काळीं ॥ ८६॥ जैसें मार्गें चि चालतां ॥ अपायो न पवे सर्वथा ॥ कां दीपाधारें वर्ततां ॥ नाडळिजे ॥ ८७॥ तयापरी पार्था ॥ स्वधर्में राहाटतां ॥ सकळकामपूर्णता ॥ सहजें होय ॥ ८८॥ म्हणोनि यालागीं पाहीं ॥ तुम्हां क्षत्रियां आणिक कांहीं ॥ संग्रामावांचूनि नाहीं ॥ उचित जाण ॥ ८९॥ निष्कपट होआवें ॥ उसिणा घाई जुझावें ॥ हें असो काय सांगावें ॥ प्रत्यक्षावरी ॥ ९०॥ श्लोक॥ यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ॥ सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम् ॥ ३२ ॥ टी० अर्जुना तुझें दैव आतां चें ॥ हें हो कां जे दैवत्व मनें चें ॥ कीं निधान सकळ धर्माचें ॥ प्रगटलें असे ॥ ९१॥ हा संग्राम काय म्हणिपे ॥ कीं स्वर्ग चि येणें रूपें ॥ मूर्त कां प्रतापें ॥ उदय केला ॥ ९२॥ ना तरी गुणाचेनि पतिकरें ॥ आर्तीचेनि पडिभरें ॥ हे कीर्ति चि स्वयंवरें ॥ आली तुज ॥ ९३॥ क्षत्रियें बहुत पुण्य कीजे ॥ तें जुझ ऐसें लाहिजे ॥ जैसें मार्गें जातां आडळिजे ॥ चिंतामणी सी ॥ ९४॥ ना तरी जांभया पसरे मुख ॥ तेथ अवचटें पडे पीयूख ॥ तैसा हा संग्राम देख ॥ पातला असे ॥ ९५॥ श्लो० अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं संग्रामं न करिष्यसि ॥ ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥ ३३॥ टी० आतां हा ऐसा अव्हेरिजे ॥ मग नाथिलें शोचूं बैसिजे ॥ तरी आपण आहाणा होइजे ॥ आपणपेंया ॥ ९६॥ पूर्वजांचें जोडलें ॥ आपण चि हाय घाडिलें ॥ जरी आजि शस्त्र सांडिलें ॥ रणीं इयें ॥ ९७॥ असती कीर्ति जाइल ॥ जग चि अभिशापु देइल ॥ आणि गिवसित पावतील ॥ महादोष ॥ ९८॥ जैसी भ्रताररहित वनिता ॥ उपहती पावे सर्वथा ॥ मग तैसी दशा जीविता ॥ स्वधर्मेंवीण ॥ ९९॥ ना तरी रणीं शव सांडिजे ॥ तें चौमेरीं गिधीं विदारिजे ॥ तैसें स्वधर्महीना अभिभविजे ॥ महादोषीं ॥ २००॥ श्लो० अकी

पाठ. ओं. ८७ अपावो. ओं. ९१ कां दैव. ओं. ९२ उदो. ओं. ९४ क्षत्री. ओं. २०० स्वधर्में.

र्तिंचापभूतानिकथयिष्यंतितेव्ययाम् ॥ संभावितस्यचाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥ ३४ ॥ टी० ह्मणोनिस्वधर्महासांडसील ॥ त
रिपापावरिपडाहोसील ॥ आणिअपेशतेंनवचेल ॥ कल्पांतवरी ॥ १ ॥ जाणतेनिंतवचिजियावें ॥ जंवअपकीर्तिआंगानपवे
आणिसांगपांकैविनिगावें ॥ एथोनिया ॥ २ ॥ तूंनिर्मत्सरसदयता ॥ एथूनिनिघसीलकीरमाघौता ॥ परीतेंगतिसमस्ता ॥
नमनेलसवया ॥ ३ ॥ हेचहूकडूनिकवळितील ॥ बाणवरीपेतील ॥ तेथपार्थेनसकादिजेल ॥ हृपालुपणें ॥ ४ ॥ ऐसेनिहीमाणसं
कटें ॥ जरीविपायेपानियेणेघडे ॥ तरीतेंनिजियालेंवोरवडें ॥ मरणाहूनी ॥ ५ ॥ श्लो० भयाद्रणादुपरतंमंस्यतेत्वांमहारथाः
येषांचत्वंबहुमतोभूत्वायास्यसिलाघवं ॥ ३५ ॥ टी० तूंआणिकूहीएकनविचारिसी ॥ एथसंभ्रमेंझुंझोंआलासी ॥ आणि
सकणवपणेंनिघालासी ॥ मागुताजरी ॥ ६ ॥ तरीतुझेतेंअर्जुना ॥ यावैरियांदुर्जनां ॥ कायमत्ययायेईलमना ॥ सांगेमज
॥ ७ ॥ श्लो० अवाच्यवादांश्चबहून्वदिष्यंतितवाहिताः ॥ निंदंतस्तवसामर्थ्यंततोदुःखतरंनुकिं ॥ ३६ ॥ टी० हे ह्मणती-
गेलारेगेला ॥ अर्जुनआह्मांविहाला ॥ हासांगेबोलउरला ॥ निकाकार्य ॥ ८ ॥ लोकसायासेंकरूनिबहुतें ॥ वेचितीआयु
लोजीवित ॥ परीवाढवितीकीर्तितें ॥ धनुर्धरा ॥ ९ ॥ तेतुजअनायासें ॥ अनकळिनजोडिलीअसे ॥ हेंअद्भुतीयजैसें ॥
गगनआहे ॥ १० ॥ तैसीकीर्तिनिःसीम ॥ तुझाठायींनिरुपम ॥ तुझेगुणउत्तम ॥ तिहीलोकां ॥ ११ ॥ दिगंतींचेभूपती ॥ भाट
होऊनिवारवाणिती ॥ जेणेंकृतांतादिकती ॥ हृतानादिक ॥ १२ ॥ एसीमोहमायनवट ॥ गंगातेसीचोखट ॥ जयादेखी-
जर्गीसुभट ॥ वांवजाहाले ॥ १३ ॥ तेंपारुषतुझेंअद्भुत ॥ आइकोनियांहेसमस्त ॥ जालेअतिविरक्त ॥ जीवितेंसी ॥ १४ ॥
जैसासिंहाचियाहांका ॥ युगांतहोयमदमुरवा ॥ तैसीकौरवांअशेखां ॥ धाकतुझा ॥ १५ ॥ जैसेपर्वतवज्रातें ॥ नानरीस

पाठ, नाहीं, ७

पैंगरूढातें ॥ तैसे अर्जुना हे तूतें ॥ मानिती सदा ॥१६॥ तें अनाथपण जाईल ॥ मग हे निंदा आंगा येईल ॥ जरी पातुनी निघसील
नजुंझलचि ॥१७॥ आणि हे पळतां पळों नेदिती ॥ घेरूनि अवकळा करिती ॥ नाना कुटें बोलती ॥ आइकतां तुज ॥१८॥
मग तेवेळीं हियें फुटावें ॥ आतां तें आटपणें कां न झुंजावें ॥ हें जितलें तरी भोगावें ॥ महीतळ ॥१९॥ श्लो० हतो वा प्राप्स्यसि स्व
र्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम ॥ तस्मादुत्तिष्ठ कौंतेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥३७॥ टी० ना तरी रणीं एथ ॥ झुंजतां वेचलें जीवि
त ॥ तरी स्वर्गसुख अनकळित ॥ पावसील ॥२०॥ म्हणोनि यया गोष्टी ॥ विचार न करीं किरीटी ॥ आतां धनुष्य घेऊनि उठीं ॥
झुंझ वेगीं ॥२१॥ देखें स्वधर्म हा आचरतां ॥ दोष नाशी असतां ॥ तुज भ्रांति हे कवणा चित्ता ॥ पातकाची ॥२२॥ सांगें प्लवेंचि
काय बुडिजे ॥ कां मार्गी जातां आडळिजे ॥ जरी विपायें चालों नेणिजे ॥ तरी तेंहि घडे ॥२३॥ अमृतें तरी चि मारिजे ॥ जरी विषेसीं
सेविजे ॥ तैसा स्वधर्मे दोष पाविजे ॥ हेतुकपणें ॥२४॥ म्हणोनि तुज पार्था ॥ हेतु सांडूनि सर्वथा ॥ तुज क्षात्रवृत्ती झुंझतां ॥ पाप
नाहीं ॥२५॥ श्लो० सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ ॥ ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥३८॥ टी० सु
खीं संतोषा न यावें ॥ दुःखीं विषादा न भजावें ॥ आणि लाभालाभ न धरावे ॥ मनामाजीं ॥२६॥ एथ विजयचि होईल ॥ कीं सर्वथा
देह जाईल ॥ हें आधींचि कांहीं पुढील ॥ चिंतावेना ॥२७॥ आपणयां उचिता ॥ स्वधर्में राहाटतां ॥ जें पावे तें निवांता ॥ साहोनि-
जावें ॥२८॥ ऐसिया मनें हो आवें ॥ तरी दोष न घडे स्वभावें ॥ म्हणोनि आतां झुंझावें ॥ निश्चिंत तुवां ॥२९॥ श्लो० एषा तेऽभिहि-
ता सांख्ये बुद्धियोगे त्विमां शृणु ॥ बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबंधं प्रहास्यसि ॥३९॥ टी० हे सांख्यस्थिति मुकुळित ॥ सांगीत
ली तुज एथ ॥ आतां बुद्धियोग निश्चित ॥ अवधारीं पां ॥३०॥ जया बुद्धियुक्ता ॥ जालिया पार्था ॥ कर्मबंध सर्वथा ॥ बांधूं न पवे

॥ ३१॥ जैसें वज्र कवचनेइजे ॥ मग शस्त्रांचा वर्षाव साहिजे ॥ परी जैतं [illegible] ॥ अनुभविजे ॥ ३२॥ श्लो० नेहाभिक्रमनाशोस्ति प्र
त्यवायो न विद्यते ॥ स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात ॥ ४०॥ टी० [illegible] ॥ आणि मोक्ष तो उरला असे ॥
जेथ पूर्वानुक्रम दिसे ॥ [illegible] ॥ ३३॥ कर्माधारें राहाटिजे ॥ परी [illegible] ॥ जैसा मंत्रज्ञ न बाधिजे ॥ [illegible]
धा ॥ ३४॥ तैसी परी जे सद्बुद्धि ॥ आतुलाल्या निरवधि ॥ हा असतां [illegible] ॥ आकळूं न सके ॥ ३५॥ जेथ न संचरे पुण्यपाप
जे सूक्ष्म अति निष्कंप ॥ गुणत्रयादि लेप ॥ न लगती जेथ ॥ ३६॥ अर्जुना पुण्यवशें ॥ जरी अल्प चित्तीं उदयो बुद्धि प्रकाशे ॥ तरी
अशेष हो नाशे ॥ संसार भय ॥ ३७॥ श्लो० व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनंदन ॥ बहुशाखा ह्यनंताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनां
॥ ४१॥ टी० जैसी दीपकलिका धाकुटी ॥ परी बहुत तेज प्रगटी ॥ तैसी सद्बुद्धि हे थोकुटी ॥ म्हणों नये ॥ ३८॥ पार्था बहुतीप
रीं ॥ हे अपेक्षिजे विचारशूरीं ॥ जे दुर्लभ सचराचरीं ॥ [illegible] ॥ ३९॥ आणिकां परी रत्ना बहुवस ॥ जैसा न जोडे परीस ॥
का अमृताचा लेश ॥ दैवगुणें ॥ ४०॥ तैसी दुर्लभ सद्बुद्धि ॥ [illegible] ॥ जैसा गंगेसि उदधि ॥ निरंतर ॥ ४१॥
तैसें ईश्वरावांचूनि काहीं ॥ [illegible] ॥ अर्जुना जगीं ॥ ४२॥ येर ते दुर्मति ॥ जे बहुधा
असे विकृती ॥ तेथ निरंतर [illegible] ॥ ४३॥ [illegible] ॥ स्वर्ग संसार नरकावस्था ॥ आत्मसुखवार्ता
ही नाहीं ॥ ४४॥ श्लो० [illegible] वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः ॥ ४२॥ टी० वे
दाधारें बोलती ॥ केवळ कर्म प्रतिष्ठिती ॥ परी [illegible] आसक्ती ॥ धरूनियां ॥ ४५॥ म्हणती संसारीं जन्मिजे ॥ यज्ञादिक
कर्म कीजे ॥ मग स्वर्गसुख भोगिजे ॥ मनोहर ॥ ४६॥ [illegible] वांचूनि काहीं ॥ आणिक सर्वथा सुख चि नाहीं ॥ ऐसें अर्जुना-

पाठ. ओ. ३० [illegible] ओ ४० [illegible]

बोलतीपाहीं ॥ दुर्बुद्धि ते ॥ ४७ ॥ श्लो० कामात्मानः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदां ॥ क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्र
ति ॥ ४३ ॥ टी० देखकामनाअभिभूत ॥ होऊनिकर्मआचरत ॥ जेकेवळ भोगींचित्त ॥ देऊनियां ॥ ४८ ॥ क्रियाविशेष
बहुतें ॥ नलोपितीविधानें ॥ निपुणहोऊनिधर्मातें ॥ अनुष्ठिती ॥ ४९ ॥ श्लो० भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेत
सां ॥ व्यवसायात्मिकाबुद्धिः समाधौनविधीयते ॥ ४४ ॥ टी० परीएकचिकुडेंकरिती ॥ जेस्वर्गकामसम्नेंधरिती ॥
यज्ञपुरुषा चुकती ॥ भोक्ता जो ॥ ५० ॥ जैसाकापुराचाराशीकेला ॥ मगअग्निलाऊनिदिधला ॥ कांमिष्टान्नीं संचरविजे
काळकूट ॥ ५१ ॥ दैवें अमृतकुंभजोडला ॥ तोपायें हाणोनिउलंडिला ॥ तैसानाशितीधर्मेंनिपजला ॥ हेतुकपणें ॥ ५२ ॥
सायासें पुण्यअर्जिजे ॥ मगसंसारुकांअपेक्षिजे ॥ परीनेणतीतेकायकीजे ॥ अज्ञानदृष्टी ॥ ५३ ॥ जैसी रांधवणी र-
ससोयनिकी ॥ करूनियांमोलें विकी ॥ तैसा भोगासाठीं अविवेकी ॥ धर्म नाशिती ॥ ५४ ॥ म्हणोनि ऐकें पार्था ॥ दुर्बुद्धि
देखसर्वथा ॥ तयावेदवादरतां ॥ मनींवसे ॥ ५५ ॥ श्लो० त्रैगुण्यविषयावेदानिस्त्रैगुण्योभवार्जुन ॥ निर्द्वंद्वोनित्य
सत्त्वस्थोनिर्योगक्षेमआत्मवान ॥ ४५ ॥ टी० निहेंगुणीं आवृत ॥ हेवेदजाणनिभ्रांत ॥ म्हणोनिउपनिषदादिस-
मस्त ॥ सात्त्विकते ॥ ५६ ॥ येररजतमात्मक ॥ जेथनिरूपिजेकर्मादिक ॥ जेकेवळस्वर्गसूचक ॥ धनुर्धरा ॥ ५७ ॥ म्हणो
नितूंजाण ॥ हेसुखदुःखासीकारण ॥ एथझणेंअंतःकरण ॥ रिघोंदेसी ॥ ५८ ॥ तूंगुणत्रयातेंअव्हेरीं ॥ मीमाझेंहेंन
करीं ॥ एकआत्मसुखअंतरीं ॥ विसंबेझणीं ॥ ५९ ॥ श्लो० यावानर्थउदपानेसर्वतःसंप्लुतोदके ॥ तावान्सर्वेषुवेदेषुब्रा
ह्मणस्यविजानतः ॥ ४६ ॥ टी० जरीवेदेंबहुतबोलिलें ॥ विविधभेदसूचविले ॥ तरीआपणाहितआपुलें ॥ तेंचिघेपें ॥ ६०

पाठ. ओं. ४८ ते. ओं. ५१ जैसाकर्पूराचा, ७.

जैसा भगदाटलिया योग भक्ति ॥ अशेषही मार्ग दिसती ॥ तरी तेन तुळें हि काय चालिजती ॥ सांगें मज ॥ ६१ ॥ कां उदकमय सकळ ॥
जऱ्ही जाहालें असे महीतळ ॥ तरी आपण घेपे कवळ ॥ आर्तीचि जोगें ॥ ६२ ॥ तैसे ज्ञानी जे होती ॥ ते वेदार्थातें विवरीती ॥ म
गा अपेक्षित तें स्वीकारिती ॥ शाश्वत जें ॥ ६३ ॥ श्लो० कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ॥ मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते संगो
स्त्वकर्मणि ॥ ४७ ॥ टी० ह्मणोनि आइकें पार्था ॥ यांचि परि पाहतां ॥ तुज उचित होये आतां ॥ स्वकर्म हें ॥ ६४ ॥ आह्मी समस्तही
विचारिलें ॥ तंव ऐसेंचि हें मना भालें ॥ जे न सांडिजे तुवां आपुलें ॥ विहितकर्म ॥ ६५ ॥ परी कर्मफळीं आस न करावी ॥ आणि कु
कर्मी संगति न व्हावी ॥ हे सत्क्रियाचि आचरावी ॥ हेतुविण ॥ ६६ ॥ श्लो० योगस्थः कुरु कर्माणि संगं त्यक्त्वा धनंजय ॥ सिद्ध्य
सिद्ध्योः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥ ४८ ॥ टी० तूं योगयुक्त होउनी ॥ फळाचा संग टाकुनी ॥ मग अर्जुना चित्त देउनी ॥ क
रीं कर्मे ॥ ६७ ॥ परी आदरिलें कर्म दैवें ॥ जरी समाप्ती तें पावे ॥ तरी विशेषें तेथ तोषावें ॥ हेंही नको ॥ ६८ ॥ कां निमित्तें कोणे ए
कें ॥ तें सिद्धी न वचतांचि ठाके ॥ तरी तेथिंचेनि अपरितोषें ॥ क्षोभावेना ॥ ६९ ॥ आचरतां सिद्धी गेलें ॥ तरी काजाचि की
र आलें ॥ परी तें ठायीं सगुण जाहालें ॥ ऐसेंचि मानी ॥ ७० ॥ देख पां जितुलालें कर्म निपजे ॥ तेतुलें आदिपुरुषीं समर्पिजे ॥ तरी प
रिपूर्ण सहजें ॥ जाहालें जाणें ॥ ७१ ॥ देखें सनासनकर्मीं ॥ हें जें सरिसेपण मनोधर्मीं ॥ तेंचि योगस्थिति उत्तमीं ॥ प्रशंसि
जे ॥ ७२ ॥ श्लो० दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनंजय ॥ बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणाः फलहेतवः ॥ ४९ ॥ बुद्धियुक्तो जहातीह
उभे सुकृतदुष्कृते ॥ तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम् ॥ ५० ॥ टी० अर्जुना समत्व चित्ताचें ॥ तेंचि सार जाण योगा
चें ॥ जेथ मन आणि बुद्धीचें ॥ ऐक्य आथी ॥ ७३ ॥ तात्त्विक योगीं विचारितां ॥ बहु तें पाडें पार्था ॥ दिसे हा अरुता ॥ कर्मयोगु ॥ ७४

पाठ. ओं. ४८ तें ओं ६१ जैसें कि पुरती ओं ६६ कुकर्मी ओं ६८ विशेष ओं ६९ न वचतां ओं ७३ आणी ओं ७४ कर्मयोग, ७.

परी तें चि कर्म आचरिजे ॥ नरी च ह्मा योग पार्थ वंजे ॥ जे कर्मबंध सहजें ॥ योगस्थितां ॥ ७५ ॥ ह्मणोनि बुद्धियोग सधर ॥ तेथ अर्जुना
होई स्थिर ॥ मनें करीं अव्हेर ॥ फळहेतूचा ॥ ७६ ॥ जे बुद्धियोगा या जाले ॥ ते चि पारंगत जाहाले ॥ इहीं उभय संबंधी सांडिले ॥ पा
पपुण्यीं ॥ ७७ ॥ श्लो० कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः ॥ जन्मबंधविनिर्मुक्ताः पदं गच्छंत्यनामयं ॥ ५१ ॥ टी० ते क
र्मीं तरी वर्तती ॥ परी कर्मफळा नातळती ॥ आणि याता यातीं लोपती ॥ अर्जुना तयां ॥ ७८ ॥ मग निरामय भरित ॥ पावती पद अ
च्युत ॥ ते बुद्धियोगयुक्त ॥ धनुर्धरा ॥ ७९ ॥ श्लो० यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ॥ तदा गंतासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रु
तस्य च ॥ ५२ ॥ टी० तूं एसा तें होसी ॥ जे मोहातें यया सांडिसी ॥ आणि वैराग्य मानसीं ॥ संचरेल ॥ ८० ॥ मग निष्कळंक गह
न ॥ उपजेल आत्मज्ञान ॥ तेणें निचाडें होईल मन ॥ आपसयां चि ॥ ८१ ॥ तेथ आणिक कांहीं जाणावें ॥ कां मागील तें स्मरावें ॥ हें
अर्जुना आघवें ॥ पारुषेल ॥ ८२ ॥ श्लो० श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ॥ समाधावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्
स्यसि ॥ ५३ ॥ टी० इंद्रियांचिया संगतीं ॥ जिये प्रसरे होती समती ॥ ते स्थिर राहोईल मागुती ॥ आत्मस्वरूपीं ॥ ८३ ॥ समाधिसुखीं
केवळ ॥ जे बुद्धि होईल निश्चळ ॥ तें पावसी तूं सकळ ॥ योगस्थिति ॥ ८४ ॥ श्लो० अर्जुन उवाच ॥ स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समा
धिस्थस्य केशव ॥ स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत व्रजेत किं ॥ ५४ ॥ टी० तेथ अर्जुन ह्मणे देवा ॥ हा चि अभिप्रायो आघवा ॥
मी पुसेन आतां सांगावा ॥ कृपानिधी ॥ ८५ ॥ मग अच्युत ह्मणे सुखें ॥ जें करीं तें नुजानिकें ॥ तें पुसें पां उन्मेषें ॥ मनाचेनि ॥ ८६ ॥
या बोला पार्थें ॥ ह्मणीतलें सांगा पां श्रीकृष्णा तें ॥ काय ह्मणिजे स्थितप्रज्ञातें ॥ वोळखावें केवीं ॥ ८७ ॥ आणि स्थिरबुद्धि जो ह्मणिजे
तो कवणिया चिन्हीं जाणिजे ॥ जो समाधिसुख भुंजे ॥ अखंडित ॥ ८८ ॥ तो कवणे स्थिती असे ॥ कैसेनि रूपें विलसे ॥ देवा सांगा

पाठ. ओं ८० दृया. ओं. ८१ निचाड. ओं. ८२ मागिलांत. ओं. ८५ अभिमावो.

वेंहें ऐसें लक्ष्मीपती ॥ ८९ ॥ तंव परब्रह्म अवतरण ॥ जो षड्गुणाधिकरण ॥ तो काय श्रीनारायण ॥ बोलत असे ॥ ९० ॥ श्लो० श्री
भगवानुवाच ॥ प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् ॥ आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥ ५५ ॥ टी० ह्मणे
अर्जुना परियेसीं ॥ जो हा अभिलाष प्रौढ मानसीं ॥ तो अंतराय स्वसुखेंसीं ॥ करीत असे ॥ ९१ ॥ जो सर्वदा नित्यतृप्त ॥ अंतःक
रण भरित ॥ परी विषयामाजि पडत ॥ जेणें संगें कां जे ॥ ९२ ॥ तो काम सर्वथा जाये ॥ जयाचें आत्मसंतोषीं मन राहे ॥ तोचि स्थि
तप्रज्ञ होय ॥ पुरुष जाणें ॥ ९३ ॥ श्लो० दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ॥ वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥ ५६
टी० नाना दुःखीं प्राप्तीं ॥ जया उद्वेगु नाहीं चित्तीं ॥ आणि सुखाचिया आर्ती ॥ अडपेना जो ॥ ९४ ॥ अर्जुना तयाचां ठा
यीं ॥ काम क्रोध सहजें नाहीं ॥ आणि भय नेणें कहीं ॥ परिपूर्ण तो ॥ ९५ ॥ ऐसा जो निरवधि ॥ तो जाण पां स्थिरबुद्धि ॥ जो नि
रसूनि उपाधी ॥ भेदरहित ॥ ९६ ॥ श्लो० यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ॥ नाभिनंदति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठि
ता ॥ ५७ ॥ टी० जो सर्वत्र सदा सरिसा ॥ परिपूर्ण चंद्रु कां जैसा ॥ अधमोत्तम प्रकाशा ॥ माजि न ह्मणे ॥ ९७ ॥ ऐसी अनवच्छि
न्न समता ॥ भूतमात्रीं सदयता ॥ आणि पालटु नाहीं चित्ता ॥ कवणे वेळे ॥ ९८ ॥ गोमटें कांहीं पावे ॥ तरी संतोषें तेणें नाभिभवे ॥
जो ओखटेनि नागवे ॥ विषादासीं ॥ ९९ ॥ ऐसा हर्षशोकरहित ॥ जो आत्मबोधभरित ॥ तो जाण पां प्रज्ञायुक्त ॥ धनुर्धरा ॥ १००
श्लो० यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ५८ ॥ टी० कां कूर्म जयापरी ॥
उवाइला अवेव पसरी ॥ ना तरी इच्छावशें आवरी ॥ आपुले आपण ॥ १ ॥ तैसीं इंद्रियें आपैतीं ॥ जयाचें ह्मणितलें करिती ॥ त
याची प्रज्ञा जाण स्थिती ॥ पातली असे ॥ २ ॥ तैं तयाची प्रज्ञा ॥ स्थिर जाहली मानी ॥ इयें अर्थीं अवज्ञा ॥ न करी बापा ॥ ३ ॥ श्लो०

विषयाविनिवर्ततेनिराहारस्यदेहिनः ॥ रसवर्जरसोप्यस्यपरंदृष्ट्वानिवर्तते ॥ ५९ ॥ टी० अर्जुना आणिकही एक ॥ सांगेन ऐक ॥
वतिक ॥ जेविषयातेंसाधक ॥ त्यजिती नियमें ॥ ४ ॥ श्रोत्रादि इंद्रियें आवरिती ॥ परी रसनेतें न निवारिती ॥ ते सहस्रधा आक
ळिजती ॥ विषयीं इहीं ॥ ५ ॥ जैसी वरिवरि पालवी खुडिजे ॥ आणि मूळीं उदक घालिजे ॥ तरी कैसेनि नाश कीजे ॥ तया झाडा
॥ ६ ॥ तो उदकाचेनि बळें अधिकें ॥ जैसा आडवेन आंग फांके ॥ तैसा मानसीं विषय पोखे ॥ रसनाद्वारें ॥ ७ ॥ यरां इंद्रियां विष
य तुटे ॥ तैसा नियम न ये रसनेहटें ॥ जे जीवन न निघे नवटे ॥ येणेंविण ॥ ८ ॥ मग अर्जुना स्वभावें ॥ ऐसियाही नियमातें न वे ॥
जै कां परब्रह्मानुभवें ॥ होऊनि जाइजे ॥ ९ ॥ तैं शरीरभाव नासती ॥ इंद्रियें विषय विसरती ॥ जैसा सोऽहंभाव प्रतीती ॥ प्रगट होय
॥ १० ॥ श्लो० यततोह्यपिकौंतेयपुरुषस्यविपश्चितः ॥ इंद्रियाणिप्रमाथीनिहरंतिप्रसभंमनः ॥ ६० ॥ टी० येरव्हीं तरी अर्जुना
हें आयाने नये साधना ॥ जे राहाटताति जतना ॥ निरंतर ॥ ११ ॥ जयांतें अभ्यासाचा घरटा ॥ यमनियमांचा तांटा ॥ जे मन नित सदा
मुठीं ॥ धरूनि आहाति ॥ १२ ॥ तेही किजती कासाविसी ॥ यां इंद्रियांचें आर्तीऐसी ॥ जैसी मंत्रज्ञातें विवसी ॥ भुलवी कां ॥ १३ ॥
देखें विषय हे तैसे ॥ पावती ऋद्धिसिद्धीचेनि मिषें ॥ मग आकळिती स्पर्शें ॥ इंद्रियांचेनि ॥ १४ ॥ तिये संधीं मन जाय ॥ मग
अभ्यासीं थोटावलें ठाय ॥ ऐसें बळकटपण आहे ॥ इंद्रियांचें ॥ १५ ॥ श्लो० तानिसर्वाणिसंयम्ययुक्तआसीतमत्परः ॥ वशे
हियस्येंद्रियाणितस्यप्रज्ञाप्रतिष्ठिता ॥ ६१ ॥ टी० म्हणोनि आइकें पार्था ॥ यांतें निर्दळी जो सर्वथा ॥ सर्वविषयीं आस्था ॥ सां
डूनियां ॥ १६ ॥ तोचि तूं जाण ॥ योगनिष्ठेसि कारण ॥ जयाचें विषयसुखें अंतःकरण ॥ झकवेना ॥ १७ ॥ जो आत्मबोधयुक्त ॥
होऊनि असे सतत ॥ जो मातें हृदयाआंत ॥ विसंबेना ॥ १८ ॥ येरव्हीं बाह्य विषय तरी नाहीं ॥ परी मानसीं होईल जरी कांहीं ॥ त

रीसाधंतचि पाहीं ॥ संसार असे ॥ १९ ॥ जैसा कां विषाचा लेश ॥ येतलियां होय बहुवस ॥ मग निभ्रांत करी नाश ॥ जीविता सी ॥ २० ॥
तैसी विषयाची शंका ॥ मनीं वसतां देखा ॥ घात करी अशेखा ॥ विवेकजाता ॥ २१ ॥ श्लो० ध्यायतो विषयान्पुंसः संगस्तेषूप-
जायते ॥ संगात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥ ६२ ॥ क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ॥ स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिना
शो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति ॥ ६३ ॥ टी० जरी हृदयीं विषय स्मृती ॥ तरी निःसंगाही आपजे संगती ॥ संगें प्रगटे मूर्ती ॥ अभि
लाषाची ॥ २२ ॥ जेथ काम उपजला ॥ तेथ क्रोध आधींचि आला ॥ क्रोधीं असे ठेविला ॥ संमोह जाणें ॥ २३ ॥ संमोहा जालिया
व्यक्ती ॥ तरी नाश पावे स्मृती ॥ चंडवातें ज्योती ॥ हतें जैसी ॥ २४ ॥ कां अस्तमानीं निशी ॥ जैसी सूर्यतेजातें ग्रासी ॥ तैसी दशा
स्मृतिभ्रंशीं ॥ माणियासी ॥ २५ ॥ मग अज्ञानांधकें वळे ॥ तेणें आघवें जें सकळ ॥ तें बुद्धि [illegible] व्याकुळ ॥ हृदयामाजी ॥ २६ ॥
जैसें जात्यंधा पळणी पावे ॥ मग तें का कुळें तैसें राधावे ॥ तैसी बुद्धी [illegible] होतां मने ॥ धनुर्धरा ॥ २७ ॥ ऐसा स्मृतिभ्रंश घडे ॥ मग
सर्वथा बुद्धि अवघडे ॥ तेथ समूळ हें उपडे ॥ ज्ञानजात ॥ २८ ॥ चैतन्याचा [illegible] ॥ [illegible] ॥ तैसें पुरुषा बुद्धिनाशीं ॥ हे
यदेखे ॥ २९ ॥ ह्मणोनि आइकें अर्जुना ॥ जैसा विस्फुलिंग लागे इंधना ॥ मग तो [illegible] ॥ पुरे तैसे ॥ ३० ॥ तैसें वि
षयांचें ध्यान ॥ जरी निपायें वाहे मन ॥ तरी ये ऐसणें हें पतन ॥ अवचितां पावे ॥ ३१ ॥ श्लो० रागद्वेषवियुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन् ॥
आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥ ६४ ॥ टी० ह्मणोनि विषय आघवे ॥ सर्वथा मनौनि [illegible] ॥ मग राग द्वेष स्वभावें ॥
नाशतील ॥ ३२ ॥ पार्था आणिक ही एक ॥ जरी नाशले हे राग द्वेष ॥ तरी इंद्रियां विषयीं [illegible] ॥ [illegible] ॥ ३३ ॥ जैसा सूर्य आ-
काशगत ॥ रश्मिकरें जगातें स्पर्शत ॥ तरी संगदोषें काय लिंपत ॥ तैसे [illegible] ॥ ३४ ॥ तैसा इंद्रियार्थीं उदासीन ॥ आत्मरसें विनिर्भि

पाठ, ओ० २४ आहत, ओ० २५ ग्रसी. ओ० २८ मर्वबुद्धि, ओ० ३४ रश्मिकरीं. किंवा रश्मीकरूनि,

न्न ॥ जो कामक्रोधविहीन ॥ होऊनि असे ॥ ३५ ॥ तरी विषयांत पाहीं ॥ आपणपेंवांचूनि नाहीं ॥ मग विषयांकवण कायी ॥
बाधितील कवणा ॥ ३६ ॥ जरी उदकीं उदक बुडिजे ॥ का अग्नि आगीं पोळिजे ॥ तरी विषयसंगें आप्लजिजे ॥ परिपूर्णता
॥ ३७ ॥ ऐसा आपणचि केवळ ॥ होऊनि असे निखिळ ॥ तयाची प्रज्ञा अचळ ॥ निश्चित मानीं ॥ ३८ ॥ श्लो० प्रसादे सर्वदुः
खानां हानिरस्योपजायते ॥ प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥ ६५ ॥ टी० देखें अखंडित प्रसन्नता ॥ आथी जे
थ चित्ता ॥ तेथ रिगणें नाहीं समस्तां ॥ संसारदुःखां ॥ ३९ ॥ जैसा अमृताचा निर्झर ॥ प्रसवे जयाचा जठर ॥ तया क्षुधेत
षेचा अडदर ॥ कहींचि नाहीं ॥ ४० ॥ तैसें हृदय प्रसन्न होय ॥ तरी दुःख कैंचें आहे ॥ तेथ आपैसी बुद्धि राहे ॥ परमात्म
रूपीं ॥ ४१ ॥ जैसा निर्वातींचा दीप ॥ सर्वथा नेणे कंप ॥ तैसा स्थिरबुद्धि स्वस्वरूप ॥ योगयुक्त ॥ ४२ ॥ श्लो० नास्ति बु
द्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ॥ न चाभावयतः शांतिरशांतस्य कुतः सुखं ॥ ६६ ॥ टी० ये युक्तीची कडसणी ॥ नाहीं
जयाचां अंतःकरणीं ॥ तो आकळला जाण गुणीं ॥ विषयादिकीं ॥ ४३ ॥ तया स्थिरबुद्धि पाहीं ॥ कहीं नाहीं सर्वथा ॥ आ
णि स्थैर्याची आस्था ॥ तेंही नुपजे ॥ ४४ ॥ निश्चळत्वाची भावना ॥ जरी नव्हे निदसुरमना ॥ तरी शांति कैंची अर्जुना ॥ आ
पहोय ॥ ४५ ॥ जेथ शांतीचा जिव्हाळा नाहीं ॥ तेथ सुख विसरोनि न रिघे कहीं ॥ जैसा पापियाचा ठायीं ॥ मोक्ष न वसे ॥ ४६
देखें अग्नीमाजि घातली ॥ तियें बीजें जरी विरूढती ॥ तरी अशांता सुखप्राप्ती ॥ घडेल पाहें ॥ ४७ ॥ म्हणोनि अयुक्तपण म
नाचें ॥ तेंचि सर्वस्व दुःखाचें ॥ याकारणें इंद्रियांचें ॥ दमन निकें ॥ ४८ ॥ श्लो० इंद्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते
तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवांभसि ॥ ६७ ॥ टी० इंद्रियें जें जें म्हणती ॥ तें तेंचि जे पुरुष करिती ॥ ते तरलेचि न तरती ॥

विषयसिंधु ॥ ४९ ॥ जैसी नाव थडियेपा किती ॥ जरी वरपडी होय दुर्वाता ॥ तरी बुडाली हे मागौता ॥ अपावोपावे ॥ ५० ॥ तैसी प्राप्ते ही पुरुषे ॥ इंद्रियें लाडिली जरी कौतुकें ॥ तरी आक्रमिला जाणा दुःखें ॥ सांसारिकें ॥ ५१ ॥ श्लो० तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ॥ इंद्रियाणींद्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ६८ ॥ टी० ह्मणोनि आपुली आपणपयां ॥ जरी इंद्रियें यती आया ॥ तरी अधिक कांही धनंजया ॥ सार्थक असे ॥ ५२ ॥ देखें कूर्म जियापरी ॥ उवाइला अवयव पसरी ॥ ना तरी इच्छावशें आवरी ॥ आपणपेंचि ॥ ५३ ॥ तैसीं इंद्रियें अपैतीं होती ॥ जयाचें ह्मणितलें करिती ॥ तयाची प्रज्ञा जाण स्थिती ॥ पावली असे ॥ ५४ ॥ आतां आणिक ही एक गहन ॥ पूर्णाचें चिन्ह ॥ अर्जुना तुज सांगेन ॥ परिसपां ॥ ५५ ॥ श्लो० या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ॥ यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥ ६९ ॥ टी० देखें भूतजात निदेलें ॥ तेथें चि जया पाहलें ॥ आणि जीव जेथ चेइले ॥ तेथ निद्रित जो ॥ ५६ ॥ तो चि तो निरुपाधि ॥ अर्जुना तो स्थिरबुद्धि ॥ तो चि जाणें निरवधि ॥ मुनीश्वर ॥ ५७ ॥ श्लो० आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं समुद्रमापः प्रविशंति यद्वत ॥ तद्वत्कामा यं प्रविशंति सर्वे स शांतिमाप्नोति न कामकामी ॥ ७० ॥ टी० पार्था आणीक ही परी ॥ तो जाणों ये ईल अवधारीं ॥ जैसी अक्षोभता सागरीं ॥ अखंडित ॥ ५८ ॥ जरी सरिता ओघ समस्त ॥ परिपूर्ण होऊनि मिळत ॥ तरी अधिक नोहे ईषत ॥ मर्यादा न सांडी ॥ ५९ ॥ ना तरी ग्रीष्मकाळीं सरिता ॥ शोषूनि जाती समस्ता ॥ परी न्यून नव्हे पार्था ॥ समुद्र जैसा ॥ ६० ॥ तैसा प्राप्ती ऋद्धिसिद्धी ॥ तयासि क्षोभ नाहीं बुद्धि ॥ आणि न पवतां न बाधी ॥ अधृति तयातें ॥ ६१ ॥ सांगें सूर्याचा घरीं ॥ प्रकाश काय वातीवरी ॥ कां न लविजे तरी अंधकारीं ॥ कोंडेल तो ॥ ६२ ॥ देखें ऋद्धिसिद्धि तयापरी ॥ आ

पाठ, ओं. ५२ आपुलीं. ओं. ५५ परियेसीपां. ओं. ५९ निश्चित. ओं. ६० सर्वथा. ७.

लोगेलीसेनकरी ॥ नाविगुंतला असे अंतरी ॥ महासुखीं ॥ ६३ ॥ जो आपुलेनि नागरपणें ॥ इंद्रभुवनातें पावलें ह्मणे ॥ तो केवि
रंजे पाल्लवणें ॥ भिल्लांचेनी ॥ ६४ ॥ जो अमृतातें ठेवी ॥ तो जैसा कांजी न सेवी ॥ तैसा स्वसुख अनुभवी ॥ न मागे कांहीं ६५
पार्था नवल हें पाहीं ॥ जेथ स्वर्गसुख वालेखणी नाहीं ॥ तेथ कैं ऋद्धिसिद्धि काई ॥ प्राकृत हाती ॥ ६६ ॥ श्लो० विहायकामान्यः
सर्वान्पुमांश्चरतिनिस्पृहः ॥ निर्ममोनिरहंकारः सशांतिमधिगच्छति ॥ ७१ ॥ टी० ॥ ऐसा आत्मबोधें तोषला ॥ जो परमा
नंदें पोखला ॥ तोचि स्थिरप्रज्ञ भला ॥ वोळखत ॥ ६७ ॥ तो अहंकारातें दवडुनी ॥ सकळ काम सांडुनी ॥ विचरे विश्व व्हा
उनी ॥ विश्वामाजी ॥ ६८ ॥ श्लो० एषाब्राह्मीस्थितिःपार्थनैनांप्राप्यविमुह्यति ॥ स्थित्वास्यामंतकालेपिब्रह्मनिर्वा
णमृच्छति ॥ ७२ ॥ ७ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे सांख्ययो
गोनामद्वितीयोऽध्यायः ॥ ॥ २ ॥ ॥ टीका हे ब्रह्मस्थिति निःसीम ॥ जे अनुभविती निष्काम ॥ ते पावले परब्रह्म ॥
अनायासें ॥ ६९ ॥ जेचि द्रूपीं मिळतां ॥ देहांतीची व्याकुळता ॥ आड ठाकों न सके चित्ता ॥ प्राज्ञाजयां ॥ ७० ॥ तेचि हे -
स्थिति ॥ स्वमुखें श्रीपति ॥ सांगत अर्जुनाप्रति ॥ संजयो ह्मणे ॥ ७१ ॥ ऐसें कृष्णवाक्य ऐकिलें ॥ तेथ अर्जुनें मनीं -
ह्मणितलें ॥ आतां आमुचिया काजा कोर आलें ॥ उपपत्ती इया ॥ ७२ ॥ जें कर्मजात आघवें ॥ एथ निराकारिलें देवें ॥
तरी पारुषलें म्या झुंझावें ॥ ह्मणऊनियां ॥ ७३ ॥ ऐसा श्री अच्युताचिया बोला ॥ चित्तीं धनुर्धर उवायिला ॥ आतां प्रश्न करील भला
आशंकोनी ॥ ७४ ॥ तो प्रसंग असे नागर ॥ जो सकळ धर्मासि आगर ॥ विवेकामृतसागर ॥ प्रांतहीन ॥ ७५ ॥ जो आपण सर्वज्ञना
थ ॥ निरूपिता होईल श्रीअनंत ॥ ज्ञानदेव सांगेल मात ॥ निवृत्तिदास ॥ ७६ ॥ इतिश्रीभा० ज्ञा० द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ ओं० ३७६
ओं० ६५ अमृतासी० ओं० ६६ सुखलेखणीये० ओं० ६८ दंडुनी० ७: ७ ७ ७ ७

॥ इति श्रीभावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवावि ॥
॥ रचितायां द्वितीयोऽध्यायः समाप्तोऽयम् ॥

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥ज्यायसीचेत्कर्मणस्तेमताबुद्धिर्जनार्दन॥तत्किंकर्मणिघोरेमांनियोजयसि
केशव॥१॥ टी० मगआइकाअर्जुनेंह्मणितलें॥देवातुह्मींजेंवाक्यबोलिलें॥तेंम्यांनिकियापरिसिलें॥कृपानिधि १
तेथकर्मआणिकर्ता॥उरेचिनापाहतां॥ऐसेंमततुझेंश्रीअनंता॥निश्चितजरी॥२॥तरीमातेंकेंवींश्रीहरि॥ह्मण-
सीपार्थासंग्रामकरीं॥इयेलाजसीनामहाघोरीं॥कर्मींस्रुतां॥३॥हांगाकर्मतूंचिअशेष॥निराकारसीनिःशेष॥
तरीमजकरवींहेंहिंसक॥कांकरविसी॥४॥तरीहेंचिविचारींश्रीहृषीकेशा॥तूंमानदेसीकर्मलेशा॥आणियेसणीहे
हिंसा॥करवीतआहासी॥५॥ श्लो० व्यामिश्रेणेववाक्येनबुद्धिंमोहयसीवमे॥तदेकंवदनिश्चित्ययेनश्रेयोहमाप्नुया
॥२॥ टी० देवातुवांचिऐसेंबोलावें॥तरीआह्मींनेणतींकायकरावें॥आतांसंपलेंह्मणापांआघवें॥विवेकाचें॥६॥हां-
गाउपदेशजरीऐसा॥तरीअपभ्रंशतोकैसा॥आतांपुरलीआह्माअभिवसा॥आत्मबोधाची॥७॥वैद्यपथ्यवारूनिजाय
मगजरीआपणचिविषसूये॥तरीरोगियाकेंसेंनिजियें॥सांगेंमज॥८॥जेसेंआंधळेंसूइजेआडवाटा॥कांमाजवणदि
जेमर्कटा॥तैसाउपदेशहागोमटा॥वोदवलाआह्मा॥९॥मीआधींचिकांहींनेणें॥वरीकवळिलोमोहेंयेणें॥श्रीकृष्णा
विवेकयाकारणें॥पुसिलातुज॥१०॥तंवतुझीएकेकनवाई॥एथउपदेशामाजिगोवाइ॥तरीअनुसरलियाकाइ॥ऐ
सेंकीजे॥११॥आह्मांतनुमनजिवें॥तुझियाबोलावोठंगावें॥आणितुवांचिऐसेंकरावें॥तरीसरलेंह्मणे॥१२॥आतां
ऐसियापरीबोधिसी॥तरीनिकेंआह्माकरिसी॥एथज्ञानाचीआशाकायसी॥अर्जुनह्मणे॥१३॥तरीयेजाणिवेचेंकारस
रलें॥परीआणीकएकअसेंजाहालें॥जेथितेंडहुळलें॥मानसमाझें॥१४॥तेंवांचिश्रीकृष्णाहेंतुझें॥चरित्रकांहींनेणिजे
पाठ. ओं ४ मग. अथवा. तरीमग, ओं ६ ह्मणे किंवा ह्मण, ओं १३ वरी. ओं १४ हेंडहुळलें.

जरी चित्त पाहसी माझें ॥ येणें मिषें ॥ १५ ॥ ना तरी झकवीत आहासी मातें ॥ कीं तत्त्व चि कथिसी ऐसिया नितें ॥ हें अवगमितां नि
रुतें ॥ जाणवेना ॥ १६ ॥ ह्मणोनि आइकें देवा ॥ हा भावार्थ आतां न बोलावा ॥ मज विवेक सांगावा ॥ मऱ्हाटा जी ॥ १७ ॥ मी
अत्यंत जड असें ॥ परी ऐसा ही निके परियेसें ॥ श्रीकृष्णा बोलावें तुवां तैसें ॥ एकनिष्ठ ॥ १८ ॥ देखें रोगातें जिणावें ॥ औ
षध तरी द्यावें ॥ परी तें अतिरुच्य व्हावें ॥ मधुर जैसें ॥ १९ ॥ तैसें सकळार्थभरित ॥ तत्त्व सांगावें उचित ॥ परी बोधे माझें चि
त्त ॥ जयापरी ॥ २० ॥ देवा तुज ऐसा निजगुरु ॥ आजि आर्तीधणी कां न करूं ॥ एथ भीड कवणाची धरूं ॥ तूं माय आमुची ॥ २१ ॥
हां गा कामधेनूचें दुभतें ॥ दैवें जाहालें आपैतें ॥ तरी कां मनें निकाने येथें ॥ वाणिके जे ॥ २२ ॥ जरी चिंतामणी हाता चढे ॥ त
री वांछेचें कवण सांकडें ॥ कां आपुलेनि स्मरें वाडें ॥ इच्छावें ना ॥ २३ ॥ देखा अमृतसिंधूतें ठाकावें ॥ मग तान्हानें जरी फुटा
वें ॥ तरी सायासु कां करावे ॥ मागील तें ॥ २४ ॥ तैसा जन्मांतरीं बहुतीं ॥ उपासितां श्रीकमळापती ॥ तो तूं दैवें आजि हातां ॥ जा
हालासि जरी ॥ २५ ॥ तरी आपुलिया सवेसा ॥ कां न मागावा परेशा ॥ देवा सुकाळु हा मानसा ॥ पाहिला असे ॥ २६ ॥ देखें सं
सकळां तीर्थां जियालें ॥ आजि पुण्ययश सिआलें ॥ हे मनोरथ जाहाले ॥ विजयी माझे ॥ २७ ॥ जी जी परममंगळधामा ॥ स
कळदेवदेवोत्तमा ॥ तूं स्वाधीन आजि आह्मां ॥ ह्मणोनियां ॥ २८ ॥ जैसें मातेचिया ठायीं ॥ अपत्या अनवसरु नाहीं ॥ स्तन्यालागी
गूनि पाहीं ॥ जियापरी ॥ २९ ॥ तैसें देवा तूतें ॥ पुसिजे तसें आवडतें ॥ आपुलेनि आर्ते ॥ कृपानिधी ॥ ३० ॥ तरी पारत्रिकीं हि
त ॥ आणि आचरितां तरी उचित ॥ तें सांगें एक निश्चित ॥ पार्था ह्मणे ॥ ३१ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ लोकेऽस्मिन्द्विवि
धा निष्ठा पुरा प्रोक्ता मयानघ ॥ ज्ञानयोगेन सांख्यानां कर्मयोगेन योगिनां ॥ ३ ॥ टी० यावरी श्रीअच्युत ॥ ह्मणे अर्जुना असे

पाठ० ओं० १६ कथिले० ओं० २४ देखें० ओं० २८ जी०

विस्मित ॥ अर्जुना हा अनित ॥ अभिप्रावो ॥ ३२ ॥ जे बुद्धियोग सांगतां ॥ सांख्यमतसंस्था ॥ प्रगटिली स्वभावतां ॥ प्रसंगें आ
द्यां ॥ ३३ ॥ तो उद्देश तेणें पार्थाचि ॥ म्हणौनि शिणला सवायाचि ॥ तरी आतां जाण मीचि ॥ उक्त दोन्हीं ॥ ३४ ॥ अवधारीं वीरश्रे
ष्ठा ॥ ये लोकीं यादोनी निष्ठा ॥ मजचि पासूनि प्रगटा ॥ अनादिसिद्धा ॥ ३५ ॥ एक ज्ञानयोग म्हणिजे ॥ जो सांख्यीं अनुष्ठिजे ॥
जेथ वोळखीसवें पाविजे ॥ तद्रूपता ॥ ३६ ॥ एक कर्मयोग जाण ॥ जेथ साधकजन निपुण ॥ होऊनियां निर्वाण ॥ पावती वे
ळें ॥ ३७ ॥ हे मार्ग तरी दोनी ॥ परी एकवटती निदानीं ॥ जैसी सिद्धसाध्य भोजनीं ॥ तृप्ति एक ॥ ३८ ॥ कां पूर्वापर सरिता ॥
भिन्न दिसती वाहतां ॥ मग सिंधुमिळणीं एकवता ॥ पावती शेखीं ॥ ३९ ॥ तैसीं दोनी हीं मतें ॥ सूचितीं एका कारणातें ॥ प
री उपास्ति ते योग्यतें ॥ आधीन असे ॥ ४० ॥ देखें उत्प्लवनासरिसा ॥ पक्षी फळासी झोंबे जैसा ॥ सांगें नरु कवितें सां ॥ पावे
वेगां ॥ ४१ ॥ तो हळु हळु डाळें डाळ ॥ केतुलेनि एके वेळें ॥ मार्गाचेनि बळें ॥ निश्चित ठाकी ॥ ४२ ॥ तैसें देख पां विहंगममतें ॥
अधिष्ठूनि ज्ञानातें ॥ सांख्य सद्य मोक्षातें ॥ आकळिती ॥ ४३ ॥ येर योगिये कर्माधारें ॥ विहितें चि निजाचारें ॥ पूर्णता अव-
सरें ॥ पावते होती ॥ ४४ ॥ श्लो० नकर्मणामनारंभान्नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्नुते ॥ नच संन्यसनादेव सिद्धिं समधिगच्छति ४
टी० वांचोनि कर्मारंभ उचित ॥ न करितांचि सिद्धवत ॥ कर्महीनां निश्चित ॥ होइजेना ॥ ४५ ॥ कीं प्राप्तकर्म सांडिजे ॥ येतुले-
नि नैष्कर्म्य होइजे ॥ हें अर्जुना वायां बोलिजे ॥ मूर्खपणें ॥ ४६ ॥ सांगें पैलतीरा जावें ॥ ऐसें व्यसन कां जेथ पावे ॥ तेथ नावे तें
त्यजावें ॥ घडे केवीं ॥ ४७ ॥ ना तरी तृप्ति इच्छिजे ॥ तरी कैसेनि पाक न कीजे ॥ कीं सिद्धही न सेविजे ॥ केवि सांगें ॥ ४८ ॥ जंव
निरार्तता नाहीं ॥ तंव व्यापार असे पाहीं ॥ मग संतुष्टाचां ठायीं ॥ कुंठे सहजें ॥ ४९ ॥ म्हणौनि आइकें पार्था ॥ जयां नैष्कर्म्यपदीं

पाठ· ओं· ३३ अभिप्राय· ओं· ३४ क्षोभलासि· ओं· ३५ वाटा· ओं ३९ पाहतां· ओं· ४६ निःकर्म· ७ ७ ७

आस्था ॥ तयाउचितकर्मसर्वथा ॥ त्याज्यनोहे ॥ ५० ॥ आणिआपुलालियेचाडे ॥ आपादिलेंहें मोडे ॥ कींत्यजिलें कर्मेंमांडे ॥ ऐसें आहे ॥ ५१ ॥ हेंवायांचिसैराबोलिजे ॥ उकलतरीदेखोनिपाहिजे ॥ परीत्यजितांकर्मनत्यजे ॥ निभ्रांतमानीं ॥ ५२ ॥ श्लो॰ नहिकश्चित्क्षणमपिजातुतिष्ठत्यकर्मकृत् ॥ कार्यतेह्यवशः कर्मसर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः ॥ ५ ॥ टी॰ जंवप्रकृतीचेंअधिष्ठान ॥ तंवसांडीमांडिहेंअज्ञान ॥ जेचेष्टातेगुणाधीन ॥ आपैसीअसे ॥ ५३ ॥ देखंविहितकर्मजेतुलें ॥ तेंसगळेंजरीवोसंडिलें ॥ तरीस्वभावकायनिमाले ॥ इंद्रियांचे ॥ ५४ ॥ सांगेंश्रवणींऐकावेंठेलें ॥ कींनेत्रींचेंतेजगेलें ॥ हेंनासारंध्रबुझालें ॥ परिमळुनेघे ॥ ५५ ॥ नातरीप्राणापानगति ॥ कींनिर्विकल्पजाहालीमति ॥ कींक्षुधातृषादिआर्ति ॥ खुंटलिया ॥ ५६ ॥ हेस्वप्नावबोधठेले ॥ कींचरणचालोंविसरले ॥ हेंअसोकायनिमालें ॥ जन्ममृत्यु ॥ ५७ ॥ हेंनठके चिजरीकांहीं ॥ तरीसांडिलेंएथतेंकायी ॥ ह्मणोनिकर्मत्यागनाहीं ॥ प्रकृतिमंतां ॥ ५८ ॥ कर्मपराधीनपणें ॥ निपजतसेप्रकृतिगुणें ॥ येरींधरीमोकळींअंतःकरणें ॥ वाहिजेवायां ॥ ५९ ॥ देखंरथींआरूढिजे ॥ मगजरीनिश्चळबैसिजे ॥ तरीचळहोऊनिहिंडिजे ॥ परतंत्रा ॥ ६० ॥ कांउचलिलेंवायुवशें ॥ चळेशुष्कपत्रजैसें ॥ निचेष्टआकाशें ॥ परिभ्रमे ॥ ६१ ॥ तैसेंप्रकृतिआधारें ॥ कर्मेंद्रियविकारें ॥ निष्कर्महीव्यापारें ॥ निरंतर ॥ ६२ ॥ ह्मणऊनिसंगजंवप्रकृतीचा ॥ तंवत्यागनघडेकर्माचा ॥ ऐसियाहि करूंह्मणतीतयांचा ॥ आग्रहोचिउरे ॥ ६३ ॥ श्लो॰ कर्मेंद्रियाणिसंयम्य [illegible] मूढात्मामिथ्याचारः सउच्यते ॥ ६ ॥ टी॰ जेउचितकर्मसांडिती ॥ मगनैष्कर्म्यहोंपाहती ॥ परीकर्मेंद्रियप्रवृत्ती ॥ निरोधुनी ॥ ६४ ॥ तयांकर्मत्यागनघडे ॥ जेकर्तव्यमनीसांपडे ॥ वरीनटतीतेंफुडें ॥ दरिद्रजाण ॥ ६५ ॥ ऐसेंतेपार्था ॥ विषयासक्तसर्वथा ॥ वोळ

पाठ, ओं. ५८ सांडिलेंतेंकाई, ओं. ६० निश्चळहोऊनि. ओं, ६३ आग्रो.

रखावे तलता ॥ श्रांति नाहीं ॥६६॥ आतां देईं अवधान ॥ मसंगें तुज सांगेन ॥ यो निराश्याचें चिन्ह ॥ धनुर्धरा ॥६७॥ श्लो० यस्त्वि
न्द्रियाणि मनसा नियम्यारभतेऽर्जुन ॥ कर्मेंद्रियैः कर्मयोगमसक्तः स विशिष्यते ॥७॥ टी० जो अंतरीं दृढ ॥ परमात्मरूपीं गू
ढ ॥ बाह्य तरी रूढ ॥ लौकिक जैसा ॥६८॥ तो इंद्रियां आज्ञा न करी ॥ विषयांचें भय न धरी ॥ प्राप्तकर्म नाकरी ॥ उचित जे
जें ॥६९॥ तो कर्मेंद्रियें कर्मीं ॥ राहाटतां तरी न नियमी ॥ परी तेथिंचेनि ऊर्मीं ॥ झांकोळेना ॥७०॥ तो कामनामात्रें न घेपे ॥
मोहमळें न लिंपे ॥ जैसें जळीं जळें न शिंपे ॥ पद्मपत्र ॥७१॥ तैसा संसर्गामाजि असे ॥ सकळांसारिखा दिसे ॥ जैसें तो-
यसंगें आभासे ॥ भानुबिंब ॥७२॥ तैसा सामान्यत्वें पाहिजे ॥ तरी साधारणचि देखिजे ॥ येर्हवीं निर्धारितां नेणिजे ॥ सो
यच याचा ॥७३॥ ऐसा चिन्हीं चिन्हित ॥ देखसी तो जाण मुक्त ॥ आशापाशरहित ॥ वोळखपां ॥७४॥ अर्जुना तोचि यो
गी ॥ विशेषिजे जो जगीं ॥ ह्मणोनि ऐसा होय यालागीं ॥ ह्मणिपे तूंतें ॥७५॥ तूं मानसा नियमु करीं ॥ निश्चळु होयें अंत
रीं ॥ मग कर्मेंद्रियें व्यापारीं ॥ वर्ततु सुखें ॥७६॥ श्लो० नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः ॥ शरीरयात्रापि च ते
न प्रसिध्येदकर्मणः ॥८॥ टी० ह्मणोनि निष्कर्म्यता होआवें ॥ तरी एथ तें न संभवे ॥ आणि निषिद्ध केंवि राहाटावें ॥ विचा-
रीं पां ॥७७॥ ह्मणोनि जें जें उचित ॥ आणि अवसरें करूनि प्राप्त ॥ तें कर्म हेतुरहित ॥ आचरें तूं ॥७८॥ पार्था आणिकही
एक ॥ नेणसी तूं हें कवतिक ॥ जें ऐसें कर्म मोचक ॥ आपैसें असे ॥७९॥ देखें अनुक्रमाधारें ॥ स्वधर्मु जो आचरे ॥ तो मोक्षु
तेणें व्यापारें ॥ निश्चित पावे ॥८०॥ श्लो० यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबंधनः ॥ तदर्थं कर्म कौंतेय मुक्तसंगः समा
चर ॥९॥ टी० स्वधर्म जो बापा ॥ तोचि नित्ययज्ञ जाण पां ॥ ह्मणोनि वर्ततां तेथ पापा ॥ संचारु नाहीं ॥८१॥ हा निज धर्म

पाठ, ओं. ६७ निरासाचें, ओं. ६९ मं, ओं. ७६ हीं व्यापारीं, ओं. ८० तेणें विहारें.

जैसांडें ॥ आणिकुकर्मीरातियडे ॥ तैंचिबंधपडे ॥ सांसारिक ॥ ८१ ॥ ह्मणोनिस्वधर्मानुष्ठान ॥ तें अखंडयज्ञयाजन ॥ जोकरीत यांबंधन ॥ कहींचनघडे ॥ ८३ ॥ हालोककर्मेबांधिला ॥ जोपरतंत्राभ्मुलला ॥ तोनित्ययज्ञातेंचुकला ॥ ह्मणोनियां ॥ ८४ ॥ आतां येचिविषयींपार्था ॥ जैसृष्ट्यादिसंस्था ॥ ब्रह्मेनेकेली ॥ ८५ ॥ श्लो० सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वापुरोवाचप्रजापतिः ॥ अनेनप्रसविष्यध्वमेषवोस्त्विष्टकामधुक् ॥ १० ॥ टी० तैंनित्ययागसहितें ॥ सृजिलीं भूतें समस्तें ॥ परिनेणतींचितियेंयज्ञातें ॥ सूक्ष्मह्मणउनी ॥ ८६ ॥ तेवेळीं प्रजीं विनविनविलाब्रह्मा ॥ देवाकाय आह्मयेथ आह्मा ॥ तंवह्मणेतोकमळजन्मा ॥ भूतांप्रति ॥ ८७ ॥ तुह्मावर्णविशेषवशें ॥ आह्मीं हास्वधर्मविहिला असे ॥ यातें उपासामग अपैसे ॥ पुरतीकाम ॥ ८८ ॥ तुह्मीं व्रतानियमनकरावें ॥ शरीरातेंनपीडावें ॥ दूरिकेंहीनवचावें ॥ तीर्थासिगा ॥ ८९ ॥ योगादिकें साधनें ॥ साकांक्ष आराधनें ॥ मंत्रयंत्रविधानें ॥ ह्मणीकरा ॥ ९० ॥ देवतांतरांनभजावें ॥ हें सर्वथाकांहींनकरावें ॥ तुह्मीं स्वधर्मयज्ञींयजावें ॥ अनायासें ॥ ९१ ॥ अहेतुकेंचित्तें ॥ अनुष्ठापांयातें ॥ पतिव्रतापतीतें ॥ जियापरी ॥ ९२ ॥ तैसास्वधर्मरूपमख ॥ हाचिसेव्यतुह्मांएक ॥ ऐसेंसत्यलोकनायक ॥ बोलताजाहाला ॥ ९३ ॥ देखास्वधर्मातेंभजाल ॥ तरीकामधेनुहाहोइल ॥ मगप्रजाहोनसांडील ॥ तुमतेंकदां ॥ ९४ ॥ श्लो० देवान्भावयतानेनतेदेवाभावयंतुवः ॥ परस्परंभावयंतः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥ ११ ॥ टी० जैंयेणेंकरूनिसमस्तां ॥ परितोषहोईलदेवतां ॥ मगतेतुह्मांईप्सितां ॥ अर्थातेंदेती ॥ ९५ ॥ यास्वधर्मपूजापूजितां ॥ देवतागणांसमस्तां ॥ योगक्षेमनिश्चिता ॥ करितीतुमचा ॥ ९६ ॥ तुह्मींदेवातेंभजाल ॥ देवतुह्मांतुष्टतील ॥ ऐसीपरस्परेंघडेल ॥ प्रीतिजेथ ॥ ९७ ॥ तेथतुह्मींजेंकरूंह्मणाल ॥ तेंअपैसेंसिद्धिजाइल ॥ वांछितहीपुरेल ॥ मानसींचें ॥ ९८ ॥ वाचासिद्धिपावाल ॥

आज्ञापक होआल ॥ म्हणोनि येतु मतें मागतील ॥ महाऋद्धि ॥ ९९ ॥ जैसें संकेतु परतेंचि द्वार ॥ वन आश्रयीं निरंतर ॥ वोळंगे महाफ-
भार ॥ लावण्येसीं ॥ १०० ॥ श्लो० इष्टान्भोगान्हि वो देवा दास्यंते यज्ञभाविताः ॥ तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुंक्ते स्तेन ए-
व सः ॥ १२ ॥ टी० तैसें सर्व सुखेंसहित ॥ देवचि मूर्तिमंत ॥ येइल देखा कादत ॥ तुम्हापाशीं ॥ १ ॥ ऐसें समस्त भोग भरित
होआल तुम्ही अनार्त ॥ जरी स्वधर्मैक निरत ॥ वर्तोल बापा ॥ २ ॥ कां जालिया सकळ संपदा ॥ जो अनुसरेल इंद्रियमदा
॥ लुब्ध होऊनि यां स्वादा ॥ विषयांचिया ॥ ३ ॥ निहो यज्ञभाविकां सुरां ॥ जे हे संपत्ति दिधली पुरी ॥ तयां स्वधर्मो सर्वेश्व-
रीं ॥ न भजेल जो ॥ ४ ॥ अग्निमुखीं हवन ॥ न करील देवतापूजन ॥ प्राप्तवेळे भोजन ॥ ब्राह्मणांचें ॥ ५ ॥ विमुख होईल गुरु-
भक्ती ॥ आदर न करील अतिथी ॥ संतोष नेदील ज्ञाती ॥ आपुलिये ॥ ६ ॥ ऐसा स्वधर्मक्रियारहित ॥ आथिलेपणें गर्वित ॥
केवळ भोगासक्त ॥ होईल जो ॥ ७ ॥ तया मग अपावो थोर आहे ॥ जेणें तें हातिचें सकळ जाये ॥ देखा प्राप्त ही न लाहे ॥ भोग
भोगूं ॥ ८ ॥ जैसें गतायुशरीरीं ॥ चैतन्य वास न करी ॥ कां निदैवाचां घरीं ॥ न राहे लक्ष्मी ॥ ९ ॥ तैसा स्वधर्म जरी लोपला ॥ -
तरी सर्व सुखाचा थारा मोडला ॥ जैसा दीपासवें हारपला ॥ प्रकाश जाय ॥ १० ॥ तैसी निजवृत्ति जेथ सांडे ॥ तेथ स्वतंत्रता व-
स्ती न घडे ॥ आइका प्रजाहो पुढें ॥ विरंचि म्हणे ॥ ११ ॥ म्हणऊनि स्वधर्म जो सांडील ॥ तयातें काळ दंडील ॥ चोर म्हणऊनि हि-
रील ॥ सर्वस्व तयाचें ॥ १२ ॥ मग सकळ दोष भंवते ॥ गिंवसोनि घेती तयातें ॥ रात्रिसमयीं स्मशानातें ॥ भूतें जैसीं ॥ १३ ॥ तै-
सीं त्रिभुवनींचीं दुःखें ॥ आणि नानाविधें पातकें ॥ दैन्यजात तितुकें ॥ तेथेंचि वसे ॥ १४ ॥ ऐसें होय तया उन्मत्ता ॥ मग न सुटे-
बापा रुदतां ॥ कल्पांतींही सर्वथा ॥ प्राणिगणा हो ॥ १५ ॥ म्हणऊनि निजवृत्ति हे न सांडावी ॥ इंद्रियें बरळों नेदावीं ॥ ऐसें प्रजांतें

पाठ. ओं. १० श्री. ओं. ३ कां. ओं. ४ भाविनी. ओं. ७ प्रभूत. ओं. ९ गतायुष्मी.

शिकवी ॥ चतुराननु ॥ १६ ॥ जैसें जळ्ठ नरां जळ्ठ सांडे ॥ भगतत्स्पर्शा मरण मांडे ॥ हा स्वधर्म तेणें पाडें ॥ विसंबों नये ॥ १७ ॥
ह्मणौनि तुह्मी समस्तां ॥ आपुला लियाकर्मी उचितीं ॥ निरतत्कावें पुढत पुढतीं ॥ ह्मणिपत असे ॥ १८ ॥ श्लो० यज्ञशि
ष्टाशिनः संतो मुच्यंते सर्वकिल्बिषैः ॥ भुंजते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात् ॥ १३ ॥ टी० देखा विहितक्रियावि
धि ॥ निरहंतु का बुद्धि ॥ जो असांतिये समृद्धि ॥ विनियोग करी ॥ १९ ॥ गुरुगोत्र अग्नि पूजी ॥ अवसरीं भजे द्विजीं ॥
निमित्तादिकीं यजी ॥ पितरोद्देशें ॥ २० ॥ या यज्ञक्रिया उचिता ॥ यज्ञेशीं हवन करितां ॥ हुतशेष स्वभावता ॥ उरे जें जें
॥ २१ ॥ तें सुखें आपुलें घरीं ॥ कुटुंबेंसीं भोजन करी ॥ कीं भोग्य चि तें निवारी ॥ कल्मषातें ॥ २२ ॥ तें यज्ञावशिष्ट भोगी ॥
ह्मणौनि न संडिजे तो अघीं ॥ जयापरी महारोगी ॥ अमृतसिद्धि ॥ २३ ॥ कीं तत्त्वनिष्ठ जैसा ॥ नागवे भ्रांतिलेशा ॥ तो शेष
भोगी तैसा ॥ नातळे दोषा ॥ २४ ॥ ह्मणौनि नित्य धर्में जें अर्जे ॥ तें स्वधर्मेंचि विनियोगिजे ॥ मग उरे तें भोगिजे ॥ संतोषें-
सीं ॥ २५ ॥ हें वांचूनि न पाविजे ॥ राहाटों नये अन्यथा ॥ ऐसी आद्य हे कथा ॥ श्रीमूर्ति सांगे ॥ २६ ॥ जे देहचि आपणपें मा
निती ॥ आणि विषयांतें भोग्य ह्मणती ॥ यापरतें न स्मरती ॥ आणिक कांहीं ॥ २७ ॥ हें यज्ञोपकरण सकळ ॥ नेणती सा
तें बरळ ॥ अहंबुद्धि केवळ ॥ भोगूं पाहती ॥ २८ ॥ इंद्रियरुचीसारिखें ॥ करविती पाक निकें ॥ ते पापिये पातकें ॥ सेविती
जाण ॥ २९ ॥ हे संपत्तिजात आघवें ॥ हवनद्रव्य मानावें ॥ मग स्वधर्मयज्ञें अर्पावें ॥ आदिपुरुषीं ॥ [illegible] ॥ नेणे तो ॥ मूर्ख
मूर्ख ॥ आपणपेयालागीं देख ॥ निपजविती पाक ॥ नानाविध ॥ ३१ ॥ जिहीं यज्ञ सिद्धि जाय ॥ परेशा तोष होय ॥ तें हें
सामान्य अन्न न होय ॥ ह्मणौनियां ॥ ३२ ॥ हें न ह्मणावें साधारण ॥ अन्न ब्रह्मरूप जाण ॥ हें जीवन हेतु कारण ॥ विश्वा

यया ॥ ३३ ॥ श्लो० अन्नाद्भवंति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः ॥ यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥ १४ ॥ टी० अन्ना-
स्तव भूतें ॥ मरोह पावती समस्तें ॥ मग पर्जन्यें या अन्नातें ॥ सर्वत्र प्रसवे ॥ ३४ ॥ तया पर्जन्या यज्ञीं जन्म ॥ यज्ञातें प्रगटी क-
र्म ॥ श्लो० कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवं ॥ तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितं १५. टी० कर्मा स आदि
ब्रह्म ॥ वेदरूप ॥ ३५ ॥ मग वेदांतें परात्पर ॥ प्रसवत से अक्षर ॥ ह्मणऊनि हें चराचर ॥ ब्रह्मबद्ध ॥ ३६ ॥ परि कर्माचिये मू-
र्ति ॥ यज्ञीं अधिवास श्रुति ॥ ऐकें सुभद्रापति ॥ अखंड गा ॥ ३७ ॥ श्लो० एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः ॥ अघायु-
रिंद्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति ॥ १६ ॥ टी० ऐसी हे आदि परंपरा ॥ संक्षेपें तुज धनुर्धरा ॥ सांगीतली या अध्वरा ॥ ला-
गूनियां ॥ ३८ ॥ ह्मणऊनि समूळ हा उचितु ॥ स्वधर्मरूप क्रतु ॥ नानुष्ठी जो मत्तु ॥ लोकीं इये ॥ ३९ ॥ तो पातकांची राशी ॥
जाण भार भूमीसी ॥ जो कुकर्में इंद्रियांसी ॥ उपेगा गेला ॥ ४० ॥ तें जन्मकर्म सकळ ॥ अर्जुना आतिनिष्फळ ॥ जैसे कां
अभ्रपटळ ॥ अकाळींचें ॥ ४१ ॥ कां गळां स्तन अजेचे ॥ तैसें ज्याचें देखत याचें ॥ जया अनुष्ठान स्वधर्माचें ॥ घडेचि-
ना ॥ ४२ ॥ ह्मणोनि गा पांडवा ॥ हा स्वधर्म कवणें न संडावा ॥ सर्वभावें भजावा ॥ हाचि एक ॥ ४३ ॥ हां गा शरीर जरी-
जाहालें ॥ तरी कर्तव्य वाधें आलें ॥ मग उचित कां आपलें ॥ वासंडावें ॥ ४४ ॥ परिस पार्थ सव्यसाची ॥ मूर्ति लाहोनि देहाची ॥
खंती करिती कर्मांची ॥ ते गांवढे गा ॥ ४५ ॥ श्लो० यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ॥ आत्मन्येव च संतुष्टस्त-
स्य कार्यं न विद्यते ॥ १७ ॥ टी० देखें असतेनि देहधर्में ॥ एथ तोचि एक नलिंपे कर्में ॥ जो अखंडित रमे ॥ आपणपें ॥ ४६ ॥
जे तो आत्मबोधें तोषला ॥ तरी कृतकार्य देख जाहाला ॥ ह्मणोनि सहजें सांडवला ॥ कर्मसंगा ॥ ४७ ॥ * श्लो० नैव त-

पाठ० ओं० ३४ वरिखु० ओं० ३६ परापर० किंवा० प्रगवर० ओं० ३९ मत्तु० * क्षेपक० नाहीं चत प्रकटलें ॥ जें कर्में जोडे आपुलें ॥ ह्मणोनि सर्व संपादिलें ॥ आत्मतृप्ति १

स्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह कश्चन ॥ नचास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥१८॥ टी॰ तृप्ति जालियां जेसी ॥ साधनें सरती
अपैसी ॥ देखें आत्मतुष्टितेसी ॥ कर्म नाहीं ॥ ४८॥ जंववरी अर्जुना ॥ तो बोध भेटेना मना ॥ तंवचि या साधना ॥ भजावें
लागे ॥ ४९॥ श्लो॰ तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ॥ असक्तो ह्याचरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः ॥१९॥ टी॰ म्ह-
णऊनि तूं नियत ॥ सकळकामनारहित ॥ होऊनि यां उचित ॥ स्वधर्म राहाटें ॥ ५०॥ जे स्वधर्में निष्कामता ॥ अनुसरले पा
र्था ॥ ते कैवल्य परमपद तत्त्वता ॥ पावले जगीं ॥ ५१॥ श्लो॰ कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ॥ लोकसंग्र
हमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥ २०॥ टी॰ देखपां जनकादिक ॥ कर्मजात अशेख ॥ नसांडितां मोक्षसुख ॥ पावते जा
हाले ॥ ५२॥ याकारणें पार्था ॥ होआवी कर्मी आस्था ॥ हे आणिकाही एका अर्था ॥ उपकारेल ॥ ५३॥ जे आचरतां आप
णपयां ॥ देखीलागेल लोकां यां ॥ तरी चुकेल या अपाया ॥ प्रसंगेंचि ॥ ५४॥ देखें प्राप्तार्थ जाहाले ॥ जे निष्कामता पाव
ले ॥ त्यांही कर्तव्य असे उरले ॥ लोकांलागीं ॥ ५५॥ मार्गी अंधासरिसा ॥ पुढें देखणाही चाले जैसा ॥ अज्ञाना प्रकटावा
धर्म तैसा ॥ आचरोनी ॥ ५६॥ हां गा ऐसें जरी न कीजे ॥ तरी अज्ञानां काय उमजे ॥ तिहीं कवणें परी जाणिजे ॥ मार्ग तें
या ॥ ५७॥ श्लो॰ यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ॥ स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥ २१॥ टी॰ एथ वडिल
जें जें करिती ॥ तया नाम धर्म ठेविती ॥ तेंचि येर अनुष्ठिती ॥ सामान्य सकळ ॥ ५८॥ हें ऐसें असे स्वभावें ॥ म्हणोनि क
र्म न संडावें ॥ विशेषें आचरावें ॥ लागे संतीं ॥ ५९॥ श्लो॰ न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किंचन ॥ नानवाप्तमवाप्तव्यं
वर्त एव च कर्मणि ॥ २२॥ टी॰ आतां आणिकांचिया गोठी ॥ काय सांगों किरीटी ॥ देखें मीचि इये राहाटी ॥ वर्ततु असें

पाठ॰ ओं॰ ५१ जैं कर्में , जे अनुसरले पर॰ ओं॰ ५१ वांजे ओं॰ ५८ तें॰ ओं॰ ६० तुज सांगों काय॰ ७ ७ ७

॥ ६० ॥ कायसांकडें कांहीं मातें ॥ कीं काकवेणें एके भातें ॥ आचरें मी धर्मातें ॥ ह्मणसी जरी ॥ ६१ ॥ तरी पुरतेपणालागीं ॥ आणिक दुसरा नाहीं जगीं ॥ ऐसी सामग्री माझ्या आंगीं ॥ जाणसी तूं ॥ ६२ ॥ मृतगुरुपुत्र आणिला ॥ तो तुवां पवाडा देखिला ॥ तोही मी उगला ॥ कर्मी वर्ते ॥ ६३ ॥ श्लो० यदि ह्यहं न वर्तेयं जातु कर्मण्यतन्द्रितः ॥ मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥ २३ ॥ टी० परी स्वधर्मी वर्ते कैसा ॥ साकांक्षु का होय जैसा ॥ तयाचि एका उद्देशा ॥ लागोनियां ॥ ६४ ॥ जे भूतजात सकळ ॥ असे आह्मा आधीन चि केवळ ॥ तरी न व्हावें वेगळ ॥ ह्मणोनियां ॥ ६५ ॥ श्लो० उत्सीदेयुरिमे लोका न कुर्यां कर्म चेदहं ॥ संकरस्य च कर्ता स्यामुपहन्यामिमाः प्रजाः ॥ २४ ॥ टी० आह्मी पूर्णकाम होउनी ॥ जरी आत्मस्थिति राहुनी ॥ तरी प्रजा हे कैसेनी ॥ निस्तरेल ॥ ६६ ॥ इहीं आमुचा वास पाहावा ॥ मग वर्तनी परी जाणावी ॥ ते लोकस्थिति आघवी ॥ नासिली होईल ॥ ६७ ॥ ह्मणोनि समर्थ जो अग्रें ॥ आथिला सर्वज्ञते ॥ तेणें विशेषें कर्मातें ॥ त्यजावें ना ॥ ६८ ॥ श्लो० सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भारत ॥ कुर्याद्विद्वांस्तथासक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥ २५ ॥ टी० देखें फळाचिया आशा ॥ आचरे कामुक जैसा ॥ कर्मी भरु होआवा तैसा ॥ नैराश्यसीं ॥ ६९ ॥ जे पुढती पुढती पार्था ॥ हे सकळ लोकसंस्था ॥ रक्षणीय सर्वथा ॥ ह्मणऊनियां ॥ ७० ॥ मार्गाधारें वर्तावें ॥ विश्व हें मोहरें लावावें ॥ अलौकिक नोहावें ॥ लोकांप्रति ॥ ७१ ॥ श्लो० न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसंगिनाम् ॥ जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥ २६ ॥ टी० जें सायासें [illegible]तन सेवी ॥ ते पक्वान्नें केवीं जेवी ॥ ह्मणोनि बाळका जैसीं न दावीं ॥ धनुर्धरा ॥ ७२ ॥ तैसी कर्मी जयां अयोग्यता ॥ तयां मनि नैष्कर्म्यता ॥ न प्रगटावी खेळतां ॥ आदिकरुनी ॥ ७३ ॥ तेथ सत्क्रियाचि लावावी ॥ तेचि एकी प्रशंसावी ॥ नैष्कु-

पाठ. ओं. निराशाहीं. ओं. ७२ योग्यता.

मींही दावावी ॥ आचरोनी ॥७४॥ नयालोकसंग्रहालागीं ॥ वर्ततां कर्मसंगीं ॥ तो कर्मबंध आंगीं ॥ वाजेलना ॥७५॥ जैसी व
हुरूपियांची रावोराणी ॥ स्त्रीपुरुषभावो नाहीं मनीं ॥ परी लोकसंपादणी ॥ तैसीच करिती ॥७६॥ देखें पुढिलाचें वोझें ॥
जरी आपुला माथां घेइजे ॥ तरी सांगे कां न दाटिजे ॥ धनुर्धरा ॥ ७७ ॥ श्लो० प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ।
अहंकारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥ २७ ॥ टी० तैसीं शुभाशुभें कर्में ॥ जियें निपजती प्रकृतिधर्में ॥ अहंमिनिते
मूर्खं मतिभ्रमें ॥ मी कर्ता ह्मणे ॥७८॥ ऐसा अहंकाराधिरूढ ॥ एकदेशी मूढ ॥ नयाहा परमार्थगूढ ॥ प्रगटावाना ॥७९॥
हें असो प्रस्तुत ॥ सांगिजेल तुज हित ॥ तें अर्जुना देऊनि चित्त ॥ अवधारीपां ॥८०॥ श्लोक तत्त्ववित्तु महाबाहो
गुणकर्मविभागयोः ॥ गुणा गुणेषु वर्तन्त इति मत्वा न सज्जते ॥ २८ ॥ टी० जें तत्त्वज्ञानियांचा ठायीं ॥ तो प्रकृतिभावना
हीं ॥ जेथ कर्मजात पाहीं ॥ निपजत असे ॥८१॥ ते देहाभिमान सांडुनी ॥ गुणकर्में वोलांडुनी ॥ साक्षिभूत होउनी ॥ व
र्तती देहीं ॥८२॥ ह्मणोनि शरीरीं जरी होती ॥ तरी कर्मबंधा नातुडती ॥ जैसा कां भूतचेष्टा गभस्ती ॥ घेपवेना ॥८३॥
श्लो० प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जन्ते गुणकर्मसु ॥ तानकृत्स्नविदो मन्दान्कृत्स्नविन्न विचालयेत् ॥ २९ ॥ टी० एथ कर्मीं
तो चि लिंपे ॥ जो गुणसंभ्रमें घेपे ॥ प्रकृतीचेनि आटोपें ॥ वर्तत असे ॥८४॥ इंद्रियें गुणाधारें ॥ राहाटती निजव्यापारें ॥
तें परकर्म बळात्कारें ॥ आपादी जो ॥८५॥ श्लो० मयि सर्वाणि कर्माणि सन्यस्याध्यात्मचेतसा ॥ निराशीर्निर्ममो भूत्
वा युध्यस्व विगतज्वरः ॥ ३० ॥ टी० तरी उचितें कर्में आघवीं ॥ तुवां आचरोनि मज अर्पावीं ॥ परी चित्तवृत्ति न्यसावी ॥
आत्मरूपीं ॥८६॥ हें कर्म मी कर्ता ॥ कां आचरेन या अर्था ॥ ऐसा अभिमान ह्मणे चित्ता ॥ रिघों देसी ॥८७॥ तुवां शरीरपरा-

नोहावें ॥ कामनाजानसांडावें ॥ मग अवसरोचित भोगावें ॥ भोगसकळ ॥ ८८ ॥ आतांकोदंडघेऊनिहातीं ॥ आरूढपाइ
येरथीं ॥ देईं आलिंगनवीरवृत्ती ॥ समाधानें ॥ ८९ ॥ जगींकीर्ति करूढवीं ॥ स्वधर्माचा मानवाढवीं ॥ इयाभारापासोनिसो
डवीं ॥ मेदिनीहे ॥ ९० ॥ आतांपार्था निःशंक होईं ॥ यासंग्रामा चित्तदेईं ॥ एथ हें वांचूनि कांहीं ॥ बोलोंनये ॥ ९१ ॥ श्लो॰
ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठन्ति मानवाः ॥ श्रद्धावन्तोऽनसूयन्तो मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः ॥ ३१ ॥ टी॰ हें अनुपरोध मत माझें
जिहीं परमादरें स्वीकारिजे ॥ श्रद्धापूर्वक अनुष्ठिजे ॥ धनुर्धरा ॥ ९२ ॥ तेही सकळ कर्मी वर्तत ॥ जाण पां कर्मरहित ॥ म्ह
णोनि हें निश्चित ॥ करणीय गा ॥ ९३ ॥ श्लो॰ ये त्वेतदभ्यसूयन्तो नानुतिष्ठन्ति मे मतम् ॥ सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धि नष्टानचे
तसः ॥ ३२ ॥ टी॰ नातरी प्रकृतिमंत होउनी ॥ इंद्रियां लळा देउनी ॥ जे हें माझें मत अव्हेरुनी ॥ वोसंडिती ॥ ९४ ॥ जे सा
मान्य स्वेळें लेखिती ॥ अवज्ञा करूनि देखती ॥ कां अर्थवाद म्हणती ॥ वाचाळपणें ॥ ९५ ॥ ते मोहमदिरा भुलले ॥ वि
षयविषें घारले ॥ अज्ञानपंकीं बुडाले ॥ निभ्रांत मानीं ॥ ९६ ॥ देखें शवाचां हातीं दिधलें ॥ जैसें कां रत्न वायां गेलें ॥ नात
रीजात्यंधा पाहलें ॥ प्रमाण नोहे ॥ ९७ ॥ कां चंद्राचा उदय जैसा ॥ उपयोगा न ये वायसा ॥ मूर्खा विवेकु हा तैसा ॥ रुचे
लना ॥ ९८ ॥ म्हणोनि ते नमानिती ॥ आणि निंदाही करूं लागती ॥ सांगें पतंग काय साहाती ॥ प्रकाशातें ॥ ९९ ॥ पतंगा
दीपीं आलिंगन ॥ ते यत्यार्थीं अनुकरण ॥ तेवीं विषयाचरण ॥ आत्मघाता ॥ १०० ॥ तैसेनि पार्था ॥ जे मूर्ख या परमा
र्था ॥ तयांसीं भाषणही सर्वथा ॥ करावें ना ॥ १ ॥ श्लो॰ सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ॥ प्रकृतिं यान्ति भूतानि
निग्रहः किं करिष्यति ॥ ३३ ॥ टी॰ म्हणोनि इंद्रियें एकें ॥ जाणोनि निगुरुवे ॥ लाळावीं ना कौतुकें ॥ आदिकरूनी ॥ २ ॥ हां

पाठ, ओं. ९२ ऐसें. ओं. ९६ ओं. ९९ लाहती, ओं. १ विमुख संभाषण, ५ ६ ७ ८ ९

गा सर्पें सांरवेळों पेइल ॥ कीं व्याघ्रसंसर्गें सिद्धि जाइल ॥ सांगें हाळाहळ जिरेल ॥ सेविलें यां काई ॥ ३ ॥ देखें खेळ बां-
अभिलागला ॥ मग तो न संवरे जैसा उधवला ॥ तैसा ईद्रियां लळा दिधला ॥ भला नोहे ॥ ४ ॥ येरवीं तरी अर्जुना ॥ या
शरीरा पराधीना ॥ कां नाना भोग रचना ॥ मेळवावी ॥ ५ ॥ आपण सायासें करूनि बहुतें ॥ सकळही समृद्धि जातें ॥ उ-
दार अस्त या देहातें ॥ प्रतिपाळावें कां ॥ ६ ॥ सर्वस्वें शिणोनि अर्थें ॥ आजवावें सर्गतें जातें ॥ तेणें धर्म सांडूनि देहातें
पोखावें कांई ॥ ७ ॥ मग हे तंव पांचमेळावा ॥ शेखीं अनुसरेल पंचत्वा ॥ तेव्हां केला कां गिंवसावा ॥ शीण आपुला
॥ ८ ॥ म्हणोनि केवळ देहभरण ॥ ते जाणें उघड नागवण ॥ यालागीं ययावरी अंतःकरण ॥ देयावें ना ॥ ९ ॥ श्लो० इंद्रिय
स्येंद्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ ॥ तयोर्न वशमागच्छेत्तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ ॥ ३४ ॥ टी० येरवीं इंद्रियांचिया-
अर्था ॥ सारिखा विषय पोषितां ॥ संतोष करी चित्ता ॥ आपजेर ॥ १० ॥ परी ना संवचोर सचा सांगातें ॥ जैसा नावेक स्व-
स्थ ॥ जंव नगराचा अंत ॥ सांडिजेना ॥ ११ ॥ वाप विषाचे मधुरता ॥ झणीं आवडी उपजे चित्ता ॥ तो परिणामीं विचा-
रितां ॥ प्राणहरी ॥ १२ ॥ देखें इंद्रियीं काम असे ॥ तो लावी सुखदुरासे ॥ जैसा गळीं मीन आमिषें ॥ भुलविजे गा ॥ १३
परी तयामाजि गळु आहे ॥ जो प्राणातें घेऊनि जाये ॥ तो जैसा झांकला नोहे ॥ झांकलेपणें ॥ १४ ॥ तैसें अभिलाषें येणें-
कीजेल ॥ विषयांची आशा धरिजेल ॥ तरी वरपडा होइजेल ॥ क्रोधानळा ॥ १५ ॥ जैसा कवळोनि पारधी ॥ घातें
नियें संधी ॥ आणि मृगातें बुद्धि ॥ साधावया ॥ १६ ॥ एथ तैसी चि परी आहे ॥ म्हणोनि संग हा अनुजनी नोहे ॥ पार्था दोन्ही-
काम क्रोध हे ॥ घातक जाण ॥ १७ ॥ म्हणोनि हा आश्रयो न करावा ॥ मनें हा आठवो न धरावा ॥ एक निजवृत्तीचा

पाठ, ओ. १२ सुखहरीदुरासे, अथवा, दुःखदुरासे.

वोन्वावा ॥ नासोंजेदा ॥ १८ ॥ श्लो० श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ॥ स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥ ३५ ॥
टी० अगा स्वधर्म हा आपुला ॥ जरी कां कठिण जाहाला ॥ तरी हाचि अनुष्ठिला ॥ भला देखें ॥ १९ ॥ पर आचार जो परा
वा ॥ तो देखितां कीर बरवा ॥ परी आचरतेनि आचरावा ॥ आपुलाचि ॥ २० ॥ सांगें शूद्रघरीं आघवीं ॥ पक्वान्नें आहातिं
बरवीं ॥ तीं द्विजें केवीं सेवावीं ॥ दुर्बळ जरी जाहाला ॥ २१ ॥ हें अनुचित कैसेनि कीजे ॥ अयोग्य केवीं इच्छिजे ॥ अथवा इ
च्छिलें हें पाविजे ॥ विचारीं पां ॥ २२ ॥ नरी लोकांचीं धवळारें ॥ देखोनियां मनोहरें ॥ असतीं आपुलीं तणारें ॥ मोडावीं
केवीं ॥ २३ ॥ हें असो वनिता आपुली ॥ कुरूप जरी जाहाली ॥ तरी भोगितां तेचि भली ॥ जियापरी ॥ २४ ॥ तेवीं आवडे
तैसा सांकड ॥ आचरतां जरी दुवाड ॥ तरी स्वधर्मचि सुरवाड ॥ परत्रींचा ॥ २५ ॥ हां गा साकर आणि दूध ॥ हें गोड
कीर प्रसिद्ध ॥ परी कृमिदोषीं विरुद्ध ॥ घेपे केवीं ॥ २६ ॥ ऐसेंनिही जरी सेविजेल ॥ तरी ते आळुकीचि उरेल ॥ जे तें परि
णामीं पथ्य न होईल ॥ धनुर्धरा ॥ २७ ॥ म्हणोनि आणिकां जें विहित ॥ आणि आपणपेयां अनुचित ॥ तें नाचरावें जे
हित ॥ विचारिजे ॥ २८ ॥ या स्वधर्मातें अनुष्ठितां ॥ वेचु होईल जीविता ॥ तोही निका वरउभयतां ॥ दिसत असे २९
ऐसें समस्तसुरशिरोमणी ॥ बोलिजे जेथ शार्ङ्गपाणी ॥ तेथ अर्जुन म्हणे विनवणी ॥ असे देवा ॥ ३० ॥ हें जें तुम्हीं सां
गीतलें ॥ तें सकळ कां ऐकियें पां रिसिलें ॥ तरी आतां पुसेन कांहीं आपुलें ॥ अपेक्षित ॥ ३१ ॥ श्लो० अर्जुन उवाच ॥ अ-
थ केन प्रयुक्तोऽयं पापं चरति पूरुषः ॥ अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय बलादिव नियोजितः ॥ ३६ ॥ टी० तरी देवा हें कैसें ॥ जें ज्ञानि
यांचीही स्थिति भ्रंशे ॥ मार्ग सांडूनि अनारिसे ॥ चालत देखों ॥ ३२ ॥ सर्वज्ञही जे होती ॥ हे उपायही जाणती ॥ तेही पर

धर्मैव्यभिचरती ॥ कवणें गुणें ॥ ३३ ॥ बीजा आणि भुसा ॥ अंधनिवाडमेणें जैसा ॥ नावेकदेखणा हें तैसा ॥ बरवेकांपा ॥ ३४ ॥ जे अ-
सतां संग सांडिती ॥ तेचि संसर्ग करितां न धाती ॥ वनवासिही सेविती ॥ जनपदातें ॥ ३५ ॥ आपण तरी लपती ॥ सर्वस्वें पापचुकवि-
ती ॥ परी बळात्कारें सइजती ॥ तयाचि माजी ॥ ३६ ॥ जयाचें जीवें घेती विवसा ॥ तेंचि जडोनि ठाके जैसें ॥ चुकवितां ते-
गिवसी ॥ तयातेंचि ॥ ३७ ॥ ऐसा बळात्कारु एक दिसे ॥ तो कवणाचा आग्रहा असे ॥ हें बोलावें हृषीकेशी ॥ पार्थ ह्मणे ॥ ३८ ॥ श्लो०
श्रीभगवानुवाच ॥ काम एष क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः ॥ महाशनो महापाप्मा विध्द्येनमिह वैरिणं ॥ ३७ ॥ टी० तंव तो हृदयकम-
ळ आराम ॥ योगियांचा निष्काम काम ॥ तो ह्मणे न सपुरुषोत्तम ॥ सांगेन आइक ॥ ३९ ॥ तरी हे काम क्रोध पाहीं ॥ जयांते कृपे-
चा सांठवण नाहीं ॥ हे कृतांताचा ठायीं ॥ मानिजती ॥ ४० ॥ हे ज्ञाननिधीचे भुजंग ॥ विषयदरींचे वाघ ॥ भजनमार्गींचे मांग ॥
मारकजे ॥ ४१ ॥ हे देहदुर्गींचे धोंड ॥ इंद्रियग्रामींचे कोंड ॥ यांचे व्यामोहादिक दबड ॥ जगावरी ॥ ४२ ॥ हे रजोगुण मानसाचे ॥
समूळ आसुरियेचे ॥ धायपण यांचें ॥ अविद्या केलें ॥ ४३ ॥ हे रजाचे की रजाहाले ॥ परी तमासी पढियंते भले ॥ तेणें निजपद
यां दिधलें ॥ प्रमाद मोह ॥ ४४ ॥ हे मृत्यूचा नगरीं ॥ मानिजती निकियापरी ॥ जे जीविताचे वैरी ॥ ह्मणऊनियां ॥ ४५ ॥ जयां-
सि भुकेलियां आमिषा ॥ हें विश्व न पुरेचि ग्रासा ॥ कुळवाडे याचि या आशा ॥ चाळीत असे ॥ ४६ ॥ कवतुकें कवळितां मुठीं ॥
जियेचिये चवदा भुवनें थेकुटी ॥ निये भ्रांति ही धाकुटी ॥ वाल्ही दुल्ही ॥ ४७ ॥ जे लोकत्रयाचें मातुकें ॥ खेळतां चिरवायक वाति कें ॥
जिच्या दासीपणाचें निबिडें ॥ तृष्णा जये ॥ ४८ ॥ हें असो मोह मानिजे ॥ याते अहंकारें घेपे दीजे ॥ जेणें जग आपुलिया भोजें ॥
नाचवीत असे ॥ ४९ ॥ तेणें सत्याचा मोकसा काढिला ॥ मग असत्य तृणकुटा भरिला ॥ तो दंभें रूढविला ॥ जगीं इहीं ॥ ५० ॥ सां-

पाठ· ओं· ३७ चुकवितांतें गिवसी· ओं· ४६ यांचा· ओं· ५० अहत्याचा·

धीशांतिनागविली ॥ मगमायामांगीश्रृंगारिली ॥ तियेकरवीं विटाळविलीं ॥ साधुवृंदें ॥ ५१ ॥ इहीं विवेकाची त्राय फेडिली
वैराग्याचि खाल काढिली ॥ जितयामान पिळिली ॥ उपशमाची ॥ ५२ ॥ इहीं संतोषवन खांडिलें ॥ धैर्यदुर्ग पाडिलें ॥ आनं
दरोप सांडिलें ॥ उपडोनियां ॥ ५३ ॥ इहीं बोधाचीं रोपें लुंचिलीं ॥ सुखाचीं लिपी पुसिली ॥ जिव्हारीं आगी सूदली ॥ तापत्रया
ची ॥ ५४ ॥ हे आंगा तंव घडले ॥ जीवींचि आथि जडले ॥ परि नातुडती गिंवसिले ॥ ब्रह्मादिकां ॥ ५५ ॥ हे चैतन्याचे शेजारी ॥ वस
ती ज्ञानाचा एकाहारीं ॥ म्हणोनि प्रवर्तती महामारी ॥ सांवरतीना ॥ ५६ ॥ हे जळेंवीण बुडविती ॥ आगीवीण जाळिती ॥ न बोल
तां कवळिती ॥ प्राणियांतें ॥ ५७ ॥ हे शस्त्रेंवीण साधिती ॥ दोरेंवीण बांधिती ॥ ज्ञानियासि तरी वधिती ॥ पैज घेउनी ॥ ५८ ॥ हे
चिखलेंवीण रोविती ॥ पाशांवीण गोंविती ॥ हे कवणा जोगे न होती ॥ आंतुवटपणें ॥ ५९ ॥ श्लो० धूमेनाव्रियते वह्निर्यथा
दर्शो मलेन च ॥ यथोल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतम् ॥ ३८ ॥ टी० जैसी चंदनाची मुळी ॥ गिंवसोनि घेपे व्याळीं ॥ नातरी उ
ल्बाचि खोळी ॥ गर्भस्थासी ॥ ६० ॥ कां प्रभावीण भानु ॥ धूमेंवीण हुताशनु ॥ जैसा दर्पण मळहीनु ॥ कहींचि नसे ॥ ६१ ॥ तैसें
इहीं वीण एकलें ॥ आम्हीं ज्ञान नाहीं देखिलें ॥ जैसें कोंडेनि पांघुरलें ॥ बीज निपजे ॥ ६२ ॥ श्लो० आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानि
नो नित्यवैरिणा ॥ कामरूपेण कौंतेय दुःपूरेणानलेन च ॥ ३९ ॥ टी० तैसें ज्ञान तरी शुद्ध ॥ परी इहीं असे प्ररुद्ध ॥ म्हणोनि
तें अगाध ॥ होऊनि ठेलें ॥ ६३ ॥ आधीं यांतें जिणावें ॥ मग तें ज्ञान पावावें ॥ तंव पराभव न संभवे ॥ रागद्वेषां ॥ ६४ ॥ यांतें
साधावया लागीं ॥ जें बळ आणिजे आंगीं ॥ तें इंधनें जैसी आगी ॥ सावावो होय ॥ ६५ ॥ श्लो० इंद्रियाणि मनो बुद्धि
रस्याधिष्ठानमुच्यते ॥ एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥ ४० ॥ टी० तैसे उपाय कीजती जे जे ॥ ते यांसीच होती विर

पाठ० ओं० ५२ खाल० ओं० ५६ प्रवर्तले० ओं० ५८ शस्त्रें० ओं० ५९ पाशिकें, आंतोतें ओं० ६० वाणिजे० ७, ७, ७, ७, ७,

जे ॥ ह्मणोनि हा टियातें जिणिजे ॥ इहीं चि जगीं ॥ ६६ ॥ ऐसियांही सांकडां बोला ॥ एक उपाय आहे भला ॥ तो करितां जरी आंगवला ॥ तरी सांगेन तुज ॥ ६७ ॥ श्लो॰ तस्मात्त्वमिंद्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ॥ पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनं ॥ ४१ ॥ टी॰ इयांचा पहिला एकु ठाइं इंद्रियें ॥ एथूनि प्रवृत्ति कर्मातें विये ॥ आधीं निर्दळूनि घालीं तियें ॥ सर्वथैव ॥ ६८ ॥ श्लो॰ इंद्रियाणि पराण्याहुरिंद्रियेभ्यः परं मनः ॥ मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥ ४२ ॥ टी॰ मग मनाची धांवणी रुंधेल ॥ आणि बुद्धीची सोडवण होइल ॥ इतुकेनि थारा मोडेल ॥ या पापियांचा ॥ ६९ ॥ श्लो॰ एवं बुद्धेः परं बुध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ॥ जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदं ॥ ४३ ॥ ॐ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे कर्मयोगो नाम तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ टीका ॥ हे अंतरीहूनि जरी फिटलें ॥ तरी निभ्रांत जाण निवटलें ॥ जैसें रश्मीवीण उरलें ॥ मृगजळ नाहीं ॥ ७० ॥ तैसे रागद्वेष जरी निमाले ॥ तरी ब्रह्मींचें स्वराज्य आलें ॥ मग तो भोगी सुख आपुलें ॥ आपणचि ॥ ७१ ॥ ते गुरुशिष्यांची गोठी ॥ पिंड पदाचीये गांठी ॥ तेथ स्थिर राहोनि उठी ॥ कवणें काळीं ॥ ७२ ॥ ऐसें सकळ सिद्धांचा रावो ॥ देवो लक्ष्मीयेचा नाहो ॥ राया ऐक देवदेवो ॥ बोलता जाहाला ॥ ७३ ॥ आतां पुनरपि तो अनंत ॥ आद्य एक मात ॥ सांगेल तेथ पंडुसुत ॥ प्रश्न करील ॥ ७४ ॥ तया बोलाचा हन पाड ॥ कीं रसवृत्तीचा निवाड ॥ येणें श्रोतयां होइल सुरवाड ॥ श्रवणसुखाचा ॥ ७५ ॥ ज्ञानदेव ह्मणे निवृत्तीचा ॥ चांगउ बावा करूनि उन्मेषाचा ॥ मग संवाद श्रीहरि पार्थाचा ॥ भोगा वा बापा ॥ ७६ ॥ ॐ ॥ इति श्रीभावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवविरचितायां तृतीयोऽध्यायः समाप्तिमगमत ॥ ३ ॥ ॐ ॥ ओंवी ॥ २७६ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभमस्तु ॥

शब्द, ओं॰ ७१ जाहाले॰ ओं॰ ३३ पदांपिलाची॰ ओं॰ २६ धर्मानि॰ ॐ ॐ ॐ ॐ ॐ

श्रीगणेशायनमः ॥ आजिश्रवणेंद्रियापाहिलें ॥ जेयेणेंगीतानिधानदेखिलें ॥ आतांस्वप्नचिहेंतुकलें ॥ साचासारिखें ॥ १ ॥ आधींचिबुद्धिकाचीगोठी ॥ वरिप्रतिपाद्यश्रीकृष्णजगजेठी ॥ आणिभक्तराजकिरीटी ॥ परिसतअसे ॥ २ ॥ जैसापंचमालापसुगंध ॥ कींपरिमळआणिंसुस्वाद ॥ भलाजाहालाविनोद ॥ कथेचाइये ॥ ३ ॥ कैसीआगळिकदैवाची ॥ जेगंगाजोडिलीअमृताची ॥ होकांजेतपेंश्रोतयांचीं ॥ फळाआलीं ॥ ४ ॥ आतांइंद्रियजातआघवें ॥ तेंहीश्रवणाचेंघररिघावें ॥ मगसंवादसुखभोगावें ॥ गीताख्यहें ॥ ५ ॥ हाअतिसोअतिप्रसंगें ॥ सांडूनिकथातेसांगें ॥ जेकृष्णार्जुनदोघे ॥ बोलतहोते ॥ ६ ॥ तेवेळींसंजयोरायातेंह्मणे ॥ अर्जुनअधिष्ठिलादैवगुणें ॥ जेअतिप्रीतीश्रीनारायणें ॥ बोलिजतअसे ॥ ७ ॥ जेंनसांगेपितयावसुदेवासी ॥ जेंनसांगेचिमातेदेवकीसी ॥ जेंनसांगेचिबंधुबळिभद्रासी ॥ तेंगुह्यअर्जुनेसींबोलत ॥ ८ ॥ देवीलक्ष्मीयेएवढीजवळिक ॥ परीतेहीनदेखेयाप्रेमाचेंसुख ॥ आजिश्रीकृष्णप्रेमाचेंबिक ॥ यातेंचिआथी ॥ ९ ॥ सनकादिकांचियाआशा ॥ वाढीनल्याकीरबहुवसा ॥ परीत्याहीयेणेंमानेंयशा ॥ येतीचिना ॥ १० ॥ याश्रीजगदीश्वराचेंप्रेम ॥ एथादिसतसेनिरुपम ॥ कैसेंपार्थेंयेणेंसर्वोत्तम ॥ पुण्यकेलें ॥ ११ ॥ होकांजयाचियाप्रीती ॥ अमूर्त्तहाआलाव्यक्ती ॥ मजएकवंकीचियास्थिती ॥ आवडतअसे ॥ १२ ॥ येऱ्हवींहायोगियांनाडळे ॥ वेदार्थासिनाकळे ॥ जेथध्यानाचेंहीडोळे ॥ पावतीना ॥ १३ ॥ तोंहानिजस्वरूप ॥ अनादिनिष्कंप ॥ परीकवणेमानेंसकृप ॥ जाहालाआहे ॥ १४ ॥ हात्रैलोक्यपटाचीघडी ॥ आकाराचीपैलथडी ॥ कैसायाचियेआवडी ॥ आंवतलाअसे ॥ १५ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ इमंविवस्वतेयोगंप्रोक्तवानहमव्ययम् ॥ विवस्वान्मनवेप्राहमनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥ १ ॥ टी० ॥ मगदेवह्मणेपंडुसुता ॥ हाचियोगआह्मींविवस्वता ॥ कथिलापरीतेवार्ता ॥ बहुतांदिवसांची ॥ १६ ॥ मगतेणेंविवस्वतेंरवी ॥ हेयोगस्थितीआघवी ॥ निरूपिलीबरवी ॥ मनुप्रति ॥ १७ ॥ मनूनेंआपणअनुष्ठिली ॥ मगइक्ष्वाकुवाउपदेशिली ॥ ऐसीपरं

ओं· १ पराविस्तारिली॥ आघवेंहे॥१८॥ श्लो०॥ एवंपरंपराप्राप्तमिमंराजर्षयोविदुः॥ सकालेनेहमहतायोगोनष्टःपरंतप॥२॥ टी०॥ मगआ अ· ४
णिकहीयायोगातें॥ राजर्षिजाहालेजाणते॥ परीतेथोनिआतांसांप्रतें॥ नेणजेकोणही॥१९॥ जेप्राणियांकामीआदर॥ देहाचिवरीआ
दर॥ ह्मणोनिपडिलाविसर॥ आत्मबोधाचा॥२०॥ अव्हांटलियाआस्थाबुद्धी॥ विषयसुखचीपरमावधी॥ जीवनतेंसाउपाधी॥ आवडे
लोकां॥२१॥ येरवींतरीखवणेयांचागांवीं॥ पाटावेंकायकरावीं॥ सांगेंजात्यंधरावी॥ कायआधि॥२२॥ काबहिरयाचाआस्थानीं॥
कवणगीतातेंमानी॥ कींकोल्हेयाचांदणीं॥ आवडीउपजे॥२३॥ पैंचंद्रोदयाआरोतें॥ जयाचेडोळेफुटतीअसते॥ तेकावळेकेविंचंद्र
तें॥ वोळखती॥२४॥ तैसीवैराग्याचीशिवनदेखती॥ जेविवेकाचीभाषानेणती॥ तेमूर्खकेविंपावती॥ मजईश्वरातें॥२५॥ केसा
नेणोंमोहवाढिनला॥ तेणेंबहुतेककाळव्यर्थगेला॥ ह्मणोनियोगहा लोपला॥ लोकींइये॥२६॥ श्लो०॥ सएवायंमयातेद्ययो
गःप्रोक्तःपुरातनः॥ भक्तोसिमेसखाचेतिरहस्यंह्येतदुत्तमम्॥३॥ टी०॥ तोचिहाआजिआतां॥ तुजप्रतिकुंतीसुता॥
सांगीतलाआह्मीतत्वता॥ भ्रांतिनकरीं॥२७॥ हंजीवीचेंनिजगुज॥ परीकेविंराखोंतुज॥ जेंपढियेसीतूंमज॥ ह्मणउनि
यां॥२८॥ तूंप्रेमाचापुतळा॥ भक्तीचाजिव्हाळा॥ मैत्रियेचीचित्कळा॥ धनुर्धरा॥२९॥ तूंअनुसंगाचाठावो॥ आतांतुज-
कायवंचोंजावों॥ जरीहंसंग्रामारूढआहों॥ जाहालोंआह्मीं॥३०॥ तरीनावेकहेंसहावें॥ गाजाबज्यहीनधरावें॥ परीतु
झेंअज्ञानत्वहरावें॥ लागेआधीं॥३१॥ श्लो०॥ अर्जुनउवाच॥ अपरंभवतोजन्मपरंजन्मविवस्वतः॥ कथमेतद्विजानीं
यांत्वमादौप्रोक्तवानिति॥४॥ टी०॥ तंवअर्जुनह्मणेश्रीहरी॥ मायआपुलेयाचास्नेहकरी॥ तेथविस्मयकायअवधारीं॥
कृपानिधे॥३२॥ तूंसंसारश्रांतांचीसाउली॥ अनाथजीवांचीमाउली॥ आह्मांतेंकीरप्रसवली॥ तुझीचकृपा॥३३॥ देवापा
पाठःओं०१८अनादि·ओं०२१अव्हांटली·ओं०२३अनावडी·ओं०३२कृपानिधि· ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

गुळएकाधें बिइजे ॥ तरीजन्मोनिजोजारसा हिजे ॥ तेंबोलेंकायतुझें ॥ तुजचिपुढां ॥ ३४ आतांपुसेनजेंमीकांहीं ॥ तेथेंचित्तनिकेंदे
ई ॥ तेवींचिदेवेंकोपावेंनाहीं ॥ बोलाएका ॥ ३५ ॥ तरीमागीलजेवार्ता ॥ नुवांसांगीतलीहोतीअनंता ॥ तेन्हावेंकमजचित्ता ॥ मानेचिना ॥
३६ ॥ जेतोविवस्वतह्मणजेकायी ॥ ऐसेंहेंवडिलांठाउवेंनाहीं ॥ तरीतुवांचिकेविंकहीं ॥ उपदेशिला ॥ ३७ ॥ तोआइकिजेबहुतांकाळांचा
॥ आणितूंतंवश्रीकृष्णासांपेंचा ॥ ह्मणोनिगाइयेमातुचा ॥ विसंवाद ॥ ३८ ॥ तेविंचिदेवाचरित्रतुझें ॥ आपणकांहींचिनेणिजे ॥ हेंलटि
कें केविंह्मणिजे ॥ एकिहेळां ॥ ३९ ॥ परीहेचिमातुआघवी ॥ मीपरियेसेंऐशीसांगावी ॥ जेंकां तुवांतयारवी ॥ उपदेशकेला ॥ ४० ॥ श्रीभ
गवानुवाच ॥ ॥ बहूनिमेव्यतीतानिजन्मानितवचार्जुन ॥ तान्यहंवेदसर्वाणि नत्वंवेत्थपरंतप ॥ ५ ॥ टी० ॥ तंवश्रीकृष्णह्मणेपंडुसुता ॥ तोवि
वस्वतजेंहोता ॥ तैंआह्मीनसोंऐसीचित्ता ॥ भ्रांतिजरीतुज ॥ ४१ ॥ तरीतूंगाहेंनेणसी ॥ पैंजन्मे आह्मातुह्मा सी ॥ बहूतेंगेलींपरीनस्मरसी ॥ आ
पुलींतूं ॥ ४२ ॥ मीजेणेंजेणेंअवसरें ॥ जेंजेंहोउनिअवतरें ॥ तेंतेंसमस्तहीस्मरें ॥ धनुर्धरा ॥ ४३ ॥ श्लो० ॥ अजोपिसन्नव्ययात्माभूतानामी
श्वरोपिसन् ॥ प्रकृतिंस्वामधिष्ठायसंभवाम्यात्ममायया ॥ ६ ॥ टी० ॥ ह्मणोनिआघवें ॥ मागीलमजआठवे ॥ मीअजहीपरिसंभवें ॥ प्रकृ-
तियोगें ॥ ४४ ॥ माझेंअव्ययत्वतरीननसे ॥ परीहोणेंजाणेंएकादिसे ॥ तेंप्रतिबिंबेमायावशें ॥ माझाचिठायीं ॥ ४५ ॥ माझीस्वतंत्रता तरी
नमोडे ॥ परीकर्माधीनऐसाआवडे ॥ तेहीभ्रांतिबुद्धितरीपडे ॥ येऱ्हवींनाहीं ॥ ४६ ॥ कींएकचिदिसेदुसरें ॥ तेंदर्पणाचेनिआधारें ॥
येऱ्हवींकायवस्तुविचारें ॥ दुजेंआहे ॥ ४७ ॥ तैसाअमूर्तचिमीकिरीटी ॥ परीप्रकृतिजेंअधिष्ठीं ॥ तैंसाकारपणेंनटेंनटीं ॥ कार्यालागीं ॥ ४८ ॥ श्लो० ॥ यदायदाहिधर्मस्यग्लानिर्भवतिभारत ॥ अभ्युत्थानमधर्मस्यतदात्मानंसृजाम्यहम् ॥ ७ ॥ टी० ॥ जेधर्मजातआ
घवें ॥ युगायुगींम्यारक्षावें ॥ ऐसाओघहास्वभावें ॥ आद्यअसे ॥ ४९ ॥ ह्मणोनिअजत्वपरतेंठेवीं ॥ मीअव्यक्तपणहीनाठवीं ॥ जेवे-
पाठ-ओं-३७पाहीं-ओं-३९कायजाणिजे-ओं-४०जेतुवांचिरविकेवीं-ओं-४२तियेंनस्मरसी- ॥ ७ ॥ ॥ ७ ॥

कीं धर्मातें अभिभवी ॥ अधर्म हा ॥ ५० ॥ श्लो० ॥ परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ॥ धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥ ८ ॥ टी० ॥ तेवळीं आपुल्यांचेनि कैवारें ॥ मी साकार होऊनि अवतरें ॥ मग अज्ञानाचें आंधारें ॥ गिळूनि घालीं ॥ ५१ ॥ अधर्माची अवधी तोडीं ॥ दोषांचीं लिहिलीं फाडीं ॥ सज्जनाकरवीं गुढी ॥ सुखाची उभवीं ॥ ५२ ॥ दैत्यांचीं कुळें नाशीं ॥ साधूंचा मान गिंवशीं ॥ धर्मासी नीतीसीं ॥ शेंस भरीं ॥ ५३ ॥ मी अविवेकाची काजळी ॥ फेडूनि विवेकदीप उजळीं ॥ तैं योगियां पाहें दिवाळी ॥ निरंतर ॥ ५४ ॥ स्वसुखें विश्व कोंदे ॥ धर्मचि जगीं नांदे ॥ भक्तां निघती दोंदें ॥ सात्त्विकांचीं ॥ ५५ ॥ तैं पापांचा अचळ फिटे ॥ पुण्याची पहाट फुटे ॥ जैं मूर्ति माझी प्रगटे ॥ पंडुकुमरा ॥ ५६ ॥ ऐसेया काजालागीं ॥ अवतरें मी युगीं युगीं ॥ परी हेंचि वोळखे जो जगीं ॥ तो विवेकिया ॥ ५७ ॥ श्लो० ॥ जन्म कर्म च मे दिव्यमेवं यो वेत्ति तत्त्वतः ॥ त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन ॥ ९ ॥ टी० ॥ माझें अजत्वें जन्मणें ॥ अक्रियता चि कर्म करणें ॥ हें अविकार जो जाणें ॥ तो परम मुक्त ॥ ५८ ॥ तो चालिला संगें न चले ॥ देहाचा देहीं नाकळे ॥ मग पंचत्वीं तंव मिळे ॥ माझ्याचि रूपीं ॥ ५९ ॥ श्लो० ॥ वीतरागभयक्रोधा मन्मया मामुपाश्रिताः ॥ बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥ १० ॥ टी० ॥ येऱ्हवीं परतत्त्व नशोचिती ॥ जे कामना शून्य होती ॥ वाटा कोणे वेळीं न वचती ॥ क्रोधाचिया ॥ ६० ॥ सदा मियांचि आथिले ॥ माझिया सेवा ज्याले ॥ कीं आत्मबोधें तोषले ॥ वीतराग जे ॥ ६१ ॥ तैं तपोनेजाचिया राशी ॥ कीं एकायतन ज्ञानासी ॥ जे पवित्रता तीर्थांसी ॥ तीर्थरूप ॥ ६२ ॥ ते मद्भावा सहजें आले ॥ मी तेंचि ते होऊनि ठेले ॥ जे मज तया उरले ॥ पदर नाहीं ॥ ६३ ॥ सांगें पितळेची गंधिकाळिक ॥ जैं फिटली होय निःशेख ॥ तैं सुवर्ण काइ आणिक ॥ जोडूं जाइजे ॥ ६४ ॥ तैसे यमनियमीं कडसले ॥ जे तपोज्ञानें चोखाळले ॥ मी तेचि ते जाहाले ॥ एथ संशयो कायसा ॥ ६५ ॥ श्लो० ॥ ये यथा मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम् ॥ मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्व

पाठः ओं· ५५ सत· ओं· ५७ युगा· ओं· ५९ देहा· ओं· ६० के· ओं· ६१ जेसदा, कां· ओं· ६२ जे

शः ॥११॥ टी० ॥ येन्हवींतरीपाहीं ॥ जेजेसेमाझाठायीं ॥ भजतीतयांमीही ॥ तैसाचिभजें ॥ ६६ ॥ देखेंमनुष्यजातसकळ ॥ हें
स्वभावताभजनशीळ ॥ जाहालेंअसेकेवळ ॥ माझाठायीं ॥ ६७ ॥ परीज्ञानेंवीणनाशिले ॥ जेंबुद्धिभेदासआले ॥ त्यांणींएकाचि
यकल्पिलें ॥ अनेकत्वें ॥ ६८ ॥ ह्मणऊनिअभेदींभेददेखती ॥ ययाअनामयानामेंठेविती ॥ देवीदेवोह्मणती ॥ अचर्चातें ॥ ६९ ॥
जेंसर्वत्रसदासम ॥ तेथविभागअधमोत्तम ॥ मतिवशेंसभ्रम ॥ विवंचिती ॥ ७० ॥ श्लो० ॥ कांक्षंतःकर्मणांसिद्धिंयजंतइहदेव
ताः ॥ क्षिप्रंहिमानुषेलोकेसिद्धिर्भवतिकर्मजा ॥ १२ ॥ टी० ॥ मगनानाहेतुप्रकारें ॥ यथोचितेंउपचारें ॥ मानिलींदेवतांतरें ॥ उ
पासिती ॥ ७१ ॥ एथजेंजेंअपेक्षित ॥ तेंतेंसेंचिपावतीसमस्त ॥ परीतेंकर्मफळनिश्चित ॥ वोळखतूं ॥ ७२ ॥ वाचूनिदेनेंघेतेंआ
णिक ॥ निभ्रांतनाहींसम्यक ॥ एथकर्मचिफळसूचक ॥ मनुष्यलोकीं ॥ ७३ ॥ जैसेंक्षेत्रींजेंपेरिजे ॥ तेंवांचूनिआनननिपजे ॥
कांपाहिजेतेंचिदेखिजे ॥ दर्पणाधारें ॥ ७४ ॥ नातरीकडेयातळवटीं ॥ जैसाआपलाचिबोलकिरीटी ॥ पडिसादहोऊनिउठी ॥ नि
मित्तयोगें ॥ ७५ ॥ तैसासमस्तांयांभजना ॥ मीसाक्षीभूतपैंअर्जुना ॥ एथप्रतिफळेभावना ॥ आपुलाली ॥ ७६ ॥ श्लो० ॥ चातुर्व
र्ण्यंमयासृष्टंगुणकर्मविभागशः ॥ तस्यकर्तारमपिमांविद्ध्यकर्तारमव्ययम् ॥ १३ ॥ टी० ॥ आतांयाचिपरीजाण ॥ चार्‍हीहेवर्ण ॥ सृ
जिलेम्यागुण ॥ कर्मविभागें ॥ ७७ ॥ जेप्रकृतिचेनिआधारें ॥ गुणांचेनिव्यभिचारें ॥ कर्मेंतदनुसारें ॥ विवंचलीं ॥ ७८ ॥ एथएकाचिहेंम
नुष्यपणीं ॥ परीजाहालेंगाचहुंवर्णीं ॥ ऐसीगुणकर्मकुडसणी ॥ केलीसहजें ॥ ७९ ॥ ह्मणोनिआइकेंपार्था ॥ हेवर्णभेदसंस्था ॥ मीकर्ता
नव्हेंसर्वथा ॥ याचिलागीं ॥ ८० ॥ श्लो० ॥ नमांकर्माणिलिंपंतिनमेकर्मफलेस्पृहा ॥ इतिमांयोभिजानातिकर्मभिर्नसबध्यते ॥ १४ ॥
टी० ॥ हेमजचिस्तवनजाहालें ॥ परीम्यानाहींकेलें ॥ ऐसेंजेणेंजाणितलें ॥ तोसुटलागा ॥ ८१ ॥ श्लो० ॥ एवंज्ञात्वाकृतंकर्मपूर्वैरपि

पाठः ओं- ६९ अजअचर्चातें- ओं-८० हेतुः

॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

मुमुक्षुभिः ॥ कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतम् ॥ १५ ॥ टी० ॥ मागील पुरुषैं जे होते ॥ तिहीं ऐसियाच जाणोनि मातें ॥ कर्में केलीं
समस्तें ॥ धनुर्धरा ॥ ८२ ॥ परि तांबीजें जैसीं दग्धलीं ॥ नुगवतीचि पेरिलीं ॥ तैसीं कर्मेंचि परि तयां जाहालीं ॥ मोक्षहेतु ॥ ८३ ॥ एथ-
आणिक हीएक अर्जुना ॥ हें कर्माकर्मविवंचना ॥ आपुलियेचाडे सज्ञाना ॥ योग्य नोहे ॥ ८४ ॥ श्लो० ॥ किं कर्म किमकर्मेति कवयो
ऽप्यत्र मोहिताः ॥ तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १६ ॥ टी० ॥ कर्म ह्मणिपे तें कवण ॥ अथवा अकर्म काय लक्षण ॥
ऐसें विचारितां विचक्षण ॥ गुंपोनि ठेले ॥ ८५ ॥ जैसें कांकुडें नाणें ॥ खऱ्याचेनि सारखेपणें ॥ डोळ्यांचेंचि देखणें ॥ संशयीं घाली ॥
८६ ॥ तैसेनें नैष्कर्म्यतेचेनि भ्रमें ॥ गिंवसिजती आहाती कर्में ॥ जे दुजी सृष्टि मनोधर्में ॥ करूं सकती ॥ ८७ ॥ वांचूनि मूर्खाची गो-
ठी कायसी ॥ एथ मोहले गा दीर्घदर्शी ॥ ह्मणोनि आतां तेंचि परिसें ऐसीं ॥ सांगेन तुज ॥ ८८ ॥ श्लो० ॥ कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बोद्धव्यं
च विकर्मणः ॥ अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥ १७ ॥ टी० ॥ तरी कर्म ह्मणिजे स्वभावें ॥ जेणें विश्वाकारें संभवे ॥ तें सम्य-
क् आधीं जाणावें ॥ लागे एथ ॥ ८९ ॥ मग वर्णाश्रमासि उचित ॥ जें विशेष कर्म विहित ॥ तेंही वोळखावें निश्चित ॥ उपयोगेंसीं ॥ ९०
पाठीं जें निषिद्ध ह्मणिपे ॥ तेंही बुझावें स्वरूपें ॥ येतुलेनि कांहीं न गुंपे ॥ आपैसेंचि ॥ ९१ ॥ येऱ्हवीं जग हें कर्माधीन ॥ ऐसियाची-
व्याप्ती गहन ॥ परि तें आइकें चिन्ह ॥ प्राप्तांचें ॥ ९२ ॥ श्लो० ॥ कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः ॥ स बुद्धिमान्मनुष्येषु
स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥ १८ ॥ टी० ॥ जो सकळ कर्मीं वर्ततां ॥ देखे आपुली नैष्कर्म्यता ॥ कर्मसंगें निराशता ॥ फळाचिया ॥ ९३ ॥
आणि कर्तव्य ने लागीं ॥ जया दुसरें नाहीं जगीं ॥ ऐसिया नैष्कर्म्यता नरीचांगी ॥ बोधला असे ॥ ९४ ॥ तरी क्रियाकलाप आघवा ॥ आ-
चरतां दिसे बरवा ॥ तो चि तो येचिन्हीं जाणावा ॥ ज्ञानिया गा ॥ ९५ ॥ जैसा कां जळापाशीं उभा ठाके ॥ तो जरी आपणपें जळामाजि देखे

रवे॥ तरीतोनिभ्रांतवोळखे॥ ह्मणेमीवेगळाआहें॥ १६॥ अथवानावेंहूनतीरगे॥ तोथाडयेन्चेरूखजातांदेखवेगें॥ तेंचिसाचोकारेंपा
ह्मेंजोंलागे॥ तंवरुखह्मणेअचळ॥ १७॥ तैसेंसर्वकर्मीअसणें॥ तेंपुढेंमानूनिवायाणें॥ मगआपणजोंजाणे॥ नैष्कर्म्यऐसा॥ १८॥ आ
णिउदेअस्ताचेंनिप्रमाणें॥ जैसेंनचलतांसूर्याचें चालणें॥ तैसेंनैष्कर्म्यतत्वजाणें॥ कर्मीचिअसतां॥ १९॥ तोमनुष्यासारिखातरी
आवडे॥ परीमनुष्यत्वतयानघडे॥ जैसेंजळामाजिनबुडे॥ भानुबिंब॥ १००॥ तेणेंनपाहतांविश्वदेखिलें॥ नंकरितांसर्वकेलें॥ नभो
गितांभोगिलें॥ भोग्यजात॥ १॥ एकेचिठायींबैसला॥ परिसर्वत्रतोचिगेला॥ हेंअसोविश्वजाहाला॥ आंगेंचितो॥ २॥ श्लो०॥ य
स्यसर्वेसमारंभाः कामसंकल्पवर्जिताः॥ ज्ञानाग्निदग्धकर्माणंतमाहुःपंडितंबुधाः॥ १९॥ टी०॥ जयापुरुषाचाठायीं॥ कर्माचान-
रीखेदनाहीं॥ तरीफळापेक्षांकांहीं॥ संचरेना॥ ३॥ आणिहेंकर्ममीकरीन॥ अथवाआदरिलेंसिद्धीनेइन॥ येणेंसंकल्पेंहीजयाः
चेंमन॥ विटाळेना॥ ४॥ ज्ञानाग्नीचेनिमुखें॥ जेणेंजाळिलींकर्मेंअशेखें॥ तोपरब्रह्मचिमनुष्यवेखें॥ वोळखतूं॥ ५॥ श्लो०॥ त्यक्त्वाक
र्मफलासंगंनित्यतृप्तोनिराश्रयः॥ कर्मण्यभिप्रवृत्तोपिनैवकिंचित्करोतिसः॥ २०॥ टी०॥ जोशरीरींउदास॥ फळभोगींनिरास॥ नित्यताउ
ल्हास॥ होउनिअसे॥ ६॥ जोसंतोषाचागाभारां॥ आत्मबोधाचियावोवरां॥ पुरेनह्मणेचिधनुर्धरा॥ आरोगितां॥ ७॥ श्लो०॥ निरा-
शीर्यतचित्तात्मात्यक्तसर्वपरिग्रहः॥ शारीरंकेवलंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषम्॥ २१॥ टी०॥ कैसीअधिकाधिकआवडी॥ घेतमहा
सुखाचीगोडी॥ सांडोनियांआशाकुरोंडी॥ अहंभावेसीं॥ ८॥ ह्मणोनिअवसरेंजेंजेंपावे॥ तेणेंचिसुखेंसुखावे॥ जयाआपुलेंआ
णिपरावें॥ दोन्हींनाहीं॥ ९॥ तोदिठीजोंपाहे॥ तेंआपणचिहोउनिजाये॥ आइकेतेंआहे॥ तोचिजाहाला॥ १०॥ चरणींहनचाले॥ मु
खेंजेंजेंबोले॥ ऐसेंचेष्टाजाततेतुलें॥ आपणचिजो॥ ११॥ हेंअसोविश्वपाहीं॥ जयासिआपणपेंवांचूनिनाहीं॥ आतांकवणतेंकर्मका
पाठ· ओं·१८ आपणपेंयातो· ओं· १भाग्यसकळ· ओं· ४आरंभिलें· ओं·९ तो· ओं· १३ तया·

यी॥ वापीतयातें॥ १२॥ श्लो॰॥ यदृच्छालाभसंतुष्टो द्वंद्वातीतो विमत्सरः॥ समः सिद्धावसिद्धौ च कृत्वापि न निबध्यते॥ २२॥ टी॰
हा मत्सर जेथ उपजे॥ तें तुळें तु रे न्हि जयाँ दुजें॥ तो निर्मत्सर काइ ह्मणिजे॥ बोलवरी॥ १३॥ ह्मणोनि सर्वोपरी मुक्त॥ तो सकर्मुचि कर्म
रहित॥ सगुण परि गुणातीत॥ एय धर्मा तिना हीं॥ १४॥ श्लो॰ गतसंगस्य मुक्तस्य ज्ञानावस्थितचेतसः॥ यज्ञायाचरतः कर्म समग्रं प्रवि-
लीयते॥ २३॥ टी॰॥ तो देहसंगें तरी असे॥ परि चैतन्यासारिखा दिसे॥ पाहातां परब्रह्माचेनि कसें॥ चोखळ भला॥ १५॥ ऐसा ही परी
कौतुकें॥ जरी कर्में करी यज्ञादिकें॥ तरी तियें [illegible] जाती निःशेखें॥ तयाचा चि ठायीं॥ १६॥ अकाळीं चीं अभ्रें जैसीं॥ उमींवीण आकाशीं
॥ हारपती आपैसीं॥ उदयलीं साती॥ १७॥ तैसीं विधिविधानें विहितें॥ जरी आचरे तो समस्तें॥ तरी तियें ऐक्यभावें ऐक्यातें॥ पाव
तीं निगा॥ १८॥ श्लो॰॥ ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम्॥ ब्रह्मैव तेन गंतव्यं ब्रह्मकर्मसमाधिना॥ २४॥ टी॰॥ हें हवन मी
होता॥ कां इये यज्ञीं हा भोक्ता॥ ऐसिया बुद्धी सिना हीं भिन्नता॥ ह्मणउनि यां॥ १९॥ जें इष्ट यज्ञ यजावें॥ तें हविमंत्रादि आघवें॥
तो देखत से अविनाशभावें॥ आत्मबुद्धि॥ १२०॥ ह्मणउनि ब्रह्म तें चि कर्म॥ ऐसें बोधा आलें जया सम॥ तया कर्तव्य तें नैष्कर्म्य॥ धनुर्ध
रा॥ २१॥ आतां विवेककुमारत्व मुकलें॥ जयां विरक्तीचें पाणिग्रहण जाहालें॥ मग उपासन जिहीं आणिलें॥ योगाग्नीचें॥ २२ श्लो॰
दैवमेवापरे यज्ञं योगिनः पर्युपासते॥ ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं यज्ञेनैवोपजुह्वति॥ २५॥ टी॰॥ जे यजनशील अहर्निशीं॥ जिहीं अवि-
द्या हविली मनेंसीं॥ गुरुवाक्य हुताशीं॥ हवन केलें॥ २३॥ तिहीं योगाग्निकीं यजिजे॥ तो दैवयज्ञ ह्मणिजे॥ जेणें आत्मसुख का
मिजे॥ पंडुकुमरा॥ २४॥ दैवास्तव देहाचें पाळण+॥ जो चिंतिना देहमरण॥ तो महायोगी जाण॥ दैवयोगें॥ २५॥ आतां अवधारीं सां
गेन आणिक॥ जे ब्रह्माग्नी साग्निक॥ तयां तें यज्ञें चि यज्ञ देख॥ उपासिजे॥ २६॥ श्लो॰॥ श्रोत्रादीनींद्रियाण्यन्ये संयमाग्निषु जुह्व-

क्षेपक + ऐसा निश्चयपरिपूर्ण. पाठ. ओं॰ २४ जेथ. ओं. २५ मरण.

ति॥ शब्दादीन्विषयानन्यइंद्रियाग्निषुजुव्हति॥ २६॥ टी०॥ एकसंयमाग्निहोत्री॥ तेयुक्तित्रयाचामंत्रीं॥ यजनकरितीपवित्रीं॥ इंद्रि
यद्रव्यीं॥ २७॥ एकांवैराग्यरविविवळे॥ तंवसंयतीविहारकेले॥ तेथअपावृतजाहाले॥ इंद्रियानळ॥ २८॥ तिहींवरक्तीचीज्वाळाघेत
ली॥ तंवविकाराचींइंधनेंपळपळी॥ तेथआशाधूमेंसांडिलीं॥ पांचहीकुंडें॥ २९॥ मगवाक्यविधीचियानिरवडी॥ विषयआहुतीउदंडीं
हवनकेलेंकुंडीं॥ इंद्रियाग्निच्या॥ ३०॥ श्लो०॥ सर्वाणींद्रियकर्माणिप्राणकर्माणिचापरे॥ आत्मसंयमयोगाग्नौजुव्हतिज्ञानदीपिते
२७॥ टी०॥ एकांययापरीपार्था॥ दोषक्षाळिलेसर्वथा॥ ऐकांन्हृदयारणीमंथा॥ विवेककेला॥ ३१॥ तोउपशमेंनिहटिला॥ धैर्यभारेंदाटि
ला॥ गुरुवाक्येंकाढिला॥ बळकटपणें॥ ३२॥ ऐसेंसमरसेंमंथनकेलें॥ तेथझडकरीकाजआलें॥ जेंउज्जीवनजाहालें॥ ज्ञानाग्नीचें ३३
पहिलांऋद्धिसिद्धीचासंभ्रम॥ तोनिवर्त्तोनिगेलाधूम॥ मगप्रकटलासूक्ष्म॥ विस्फुलिंग॥ ३४॥ तयामनाचेंमोकळें॥ तेंचिपेटवणघा
तलें॥ यमनियमींहळवारलें॥ आइतेंहोतें॥ ३५॥ तेणेंसादुकवणेंज्वाळासमृद्धा॥ मगवासनांतराचियासमिधा॥ स्नेहेंसिनानावि
धा॥ जाळिलिया॥ ३६॥ तथसोहंमत्रेंदीक्षितीं॥ इंद्रियकर्माचियाआहुती॥ तियेंज्ञानानळींप्रदीप्तीं॥ दिधलिया॥ ३७॥ पाठींप्रा
णकर्मांचियेस्रुवेनिशीं॥ पूर्णाहुतीपडलियाहुताशीं॥ तेथअवभृथसमरसीं॥ सहजेंजाहालें॥ ३८॥ मगआत्मबोधिंचेंसुरव॥
जेंसंयमाग्नीचेंहुतशेष॥ तोचिपुरोडाशदेख॥ घेतलातिहीं॥ ३९॥ एकऐशियाइहींयजनीं॥ मुक्तजाहालेत्रिभुवनीं॥ यायज्ञ
क्रियातरीआनानी॥ परिप्राप्यतेंएक॥ ४०॥ श्लो०॥ द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञायोगयज्ञास्तथापरे॥ स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्चयतयःसं-
शितव्रताः॥ २८॥ टी०॥ एकद्रव्ययज्ञह्मणिपती॥ एकतपसामग्रियानिपजविती॥ एकयोगयागहीआहाती॥ जेसांगीतले॥
४१॥ एकींशब्दींशब्दयजिजे॥ तोवाग्यज्ञह्मणिजे॥ ज्ञानेंज्ञेयगमिजे॥ तोज्ञानयज्ञ॥ ४२॥ हेंअर्जुनासकळकुवाडें॥ जेंअनुष्ठितां
पाठ॰ ओं॰ ३१ आणिकीं॰ ओं॰ ३५ दर्मीं॰ ओं॰ ३८ क्रिसे॰

अतिसांकडें॥ परिजितेंद्रियासीचि घडे॥ योग्यतावशें॥ ४३॥ ते प्रवीण तेथ भले॥ आणि योगसमृद्धि आथिले॥ ह्मणोनि आप
णपां तिहीं केलें॥ आत्महवन॥ ४४॥ श्लो०॥ अपाने जुह्वति प्राणं प्राणेपानं तथापरे॥ प्राणापानगती रुद्ध्वा प्राणायामपराय
णाः॥ २९॥ टी०॥ मग अपानाग्नीचे मुखीं॥ प्राणद्रव्यें देखीं॥ हवन केलें एकीं॥ अभ्यासयोगें॥ ४५॥ एक अपान प्राणीं अर्पिती॥
एक दोहीं तेंही निरुंधिती॥ ते प्राणायामी ह्मणिपती॥ पंडुकुमरा॥ ४६॥ श्लो०॥ अपरे नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु जुह्वति॥ सर्वेप्येते
यज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः॥ ३०॥ टी०॥ एक वज्रयोगक्रमें॥ सर्वाहारसंयमें॥ प्राणी प्राण संभ्रमें॥ हवन करिती॥ ४७॥ ऐसे
मोक्षकाम सकळ॥ समस्त हे यजनशीळ॥ जिहीं यज्ञद्वारा मनोमळ॥ क्षाळण केले॥ ४८॥ जया अविद्याजात जाळितां॥ जें
उरलें निजस्वभावता॥ जेथ अग्नि आणि होता॥ उरेचिना॥ ४९॥ जेथ यजितयाचा काम पुरे॥ यज्ञींचें विधान सरे॥ मागुतें जेथोनि
वोसरे॥ क्रियाजात॥ ५०॥ विचार जेथ न रिगे॥ हेतु जयातें नेघे॥ जें द्वैतदोषसंगें॥ लिंपेचिना॥ ५१॥ श्लो०॥ यज्ञशिष्टामृत
भुजो यांति ब्रह्म सनातनम्॥ नायं लोकोस्त्ययज्ञस्य कुतोन्यः कुरुसत्तम॥ ३१॥ टी०॥ ऐसें अनादिसिद्ध चोखट॥ जें ज्ञानयज्ञाव-
शिष्ट॥ तें सेविती ब्रह्मनिष्ठ॥ ब्रह्माहमंत्रें॥ ५२॥ ऐसे शेषामृतें धाले॥ कीं अमर्त्यभावा आले॥ ह्मणोनि ब्रह्म ते जाहाले॥ अनाया
सें॥ ५३॥ येरां विरक्ति माळ न घालीचि॥ जयां संयमाग्नीची सेवा न घडेचि॥ जे योगयाग न करितीचि॥ जन्मले सांते॥ ५४॥ जयां ऐ-
हिक धड नाहीं॥ तयांचें परत्र पुससी काई॥ ह्मणोनि असो हे गोष्टी पाहीं॥ पंडुकुमरा॥ ५५॥ श्लो०॥ एवं बहुविधा यज्ञा वितता ब्र-
ह्मणो मुखे॥ कर्मजान्विद्धि तान्सर्वानेवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे॥ ३२॥ टी०॥ ऐसे बहुतीं परी अनेग॥ जे सांगीतले तुज कां याग॥ ते-
विस्तारूनि वेदें चांग॥ ह्मणितले आहाती॥ ५६॥ परि तेणें विस्तारें काय करावें॥ हें चि कर्मसिद्ध जाणावें॥ येतुलेनि कर्मबंध स्वभा

पाठ- ओं० ५१ जेथ न निगे, जें. ओं. ५५ सांगों कां वाई.

वें॥ पावेलनां॥ ५७॥ श्लो०॥ श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंतप॥ सर्वंकर्माखिलंपार्थज्ञानेपरिसमाप्यते॥ ३३॥ टी०॥ अ-
र्जुनावेदजयांचेंमूळ॥ जेक्रियाविशेषस्थूळ॥ जयानव्हाळयेचेंफळ॥ स्वर्गसुख॥ ५८॥ तेद्रव्यादियागकीरहोती॥ परिज्ञान
यज्ञाचीसरीनपवती॥ जैसीतारातेजसंपत्ती॥ दिनकरापाशीं॥ ५९॥ देखेंपरमात्मसुखनिधान॥ साधावयायोगीजन॥ जे
नविसंबितीअंजन॥ उन्मेषनेत्रीं॥ ६०॥ जेथधावतयाकर्माचीलाणी॥ नैष्कर्म्यबोधाचीखाणी॥ जेभुकेलियाधणी॥ साधना-
ची॥ ६१॥ जेथप्रवृत्तीपांगुळजाहाली॥ तर्काचीदृष्टीगेली॥ जेणेंइंद्रियेंविसरलीं॥ विषयसंग॥ ६२॥ मनाचेंमनपणगेलें॥
जेथबोलाचेंबोलकेपणठेलें॥ जयामाजिसांपडलें॥ ज्ञेयदिसे॥ ६३॥ जेथवैराग्याचापांगफिटे॥ विवेकाचाहीसोसतुटे॥ जेथन
पाहातांसहजभेटे॥ आपणापें॥ ६४॥ श्लो०॥ तद्विद्धिप्रणिपातेनपरिप्रश्नेनसेवया॥ उपदेक्ष्यन्तितेज्ञानंज्ञानिनस्तत्त्वदर्शि-
नः॥ ३४॥ टी०॥ तेंगाज्ञानपैंबरवें॥ जरीमनींआथिआणावें॥ तरीसंतांतेंभजावें॥ सर्वस्वेंसीं॥ ६५॥ जेज्ञानाचाकुरुठा॥ ते-
थसेवाहादारवंठा॥ तोस्वाधीनकरीसुभटा॥ वोळगोनी॥ ६६॥ तरीतनुमनुजीवें॥ चरणासीलागावें॥ आणिअगर्वताकरावें-
॥ दास्यसकळ॥ ६७॥ मगअपेक्षितजेंआपुलें॥ तेंहीसांगतीपुसिलें॥ जेणेंअंतःकरणबोधलें॥ संकल्पानये॥ ६८॥ श्लो०॥ य-
ज्ज्ञात्वानपुनर्मोहमेवंयास्यसिपांडव॥ येनभूतान्यशेषेणद्रक्ष्यस्यात्मन्यथोमयि॥ ३५॥ टी०॥ जयाचेनिवाक्यउजिवडें॥ जाहालेंचि-
त्तनिधडें॥ ब्रह्माचेनिपाडें॥ निःशंकहाये॥ ६९॥ तेवेळींआपणपेंयासहितें॥ इयेंअशेषेंहिभूतें॥ माझ्यास्वरूपींअखंडितें॥ देखसीतूं
॥ ७०॥ ऐसेंज्ञानप्रकाशेंपाहिलें॥ तेंमोहांधकारजाईल॥ जैंश्रीगुरुकृपाहोईल॥ पार्थागा॥ ७१॥ श्लो०॥ अपिचेदसिपापेभ्यःसर्वेभ्यः
पापकृत्तमः॥ सर्वंज्ञानप्लवेनैववृजिनंसंतरिष्यसि॥ ३६॥ टी०॥ जरीकल्मषाचाआगर॥ भ्रांतीचासागर॥ व्यामोहाचाडोंगर॥ हो

पाठ० नाहीं. ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥

उंनिअसर्सी॥ ७२॥ नव्हीज्ञानशक्तीचेनिपाडें॥ हेंआघवेंचिगाथाकडें॥ ऐसेंसामर्थ्यअसेचोरवडें॥ ज्ञानीं इये॥ ७३॥ देखेंविश्व
संभ्रमाऐसा॥ जोअमूर्त्ताचाकडवस॥ तोजयाचियाप्रकाशा॥ पुरेचिना॥ ७४॥ तयाकायसेहेमनोमळ॥ हेंबोलतांचिअतिकिडा
ळ॥ नाहींयेणेंपाडेंदिसाळ॥ दुजेंजगीं॥ ७५॥ श्लो०॥ यथैधांसिसमिद्धोग्निर्भस्मसात्कुरुतेर्जुन॥ ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणिभस्मसा
त्कुरुतेतथा॥ ३७॥ टी०॥ सांगेंभुवनत्रयाचीकाजळी॥ जेगगनामाजिउधवली॥ तियेप्रळयींचेवाहुटुळीं॥ कायअभ्रपुरे॥ ७६
कींपवनाचेनिकोपें॥ पाणियेंचिजोंपळिपे॥ तोप्रळयानळदडपे॥ तृणकाष्ठेंकाइ॥ ७७॥ श्लो०॥ नहिज्ञानेनसदृशंपवित्रमिहविद्य
ते॥ तत्स्वयंयोगसंसिद्धः कालेनात्मनिविंदति॥ ३८॥ टी०॥ ह्मणोनिअसोहेंनघडे॥ तोंविचारितांचिअसंगडें॥ पुढतिज्ञानाचेनिपाडें॥
पवित्रनदिसे॥ ७८॥ एथज्ञानहेंउत्तमहोये॥ आणिकहीएकतैसेंकेंआहे॥ जैसेंचैतन्यकांनोहे॥ दुसरेंगा॥ ७९॥ योमहातेजाचेनिक
सें॥ जरीचोरवाळप्रतिबिंबदिसे॥ कांगिंवसिलेंगिंवसे॥ आकाशहें॥ ८०॥ नातरीपृथ्वीचेनिपाडें॥ कांटाळेंजरीजोडे॥ तरीउपमाज्ञानीं
घडे॥ पंडुकुमरा॥ ८१॥ ह्मणूनिबहुतींपरीपाहतां॥ पुढतपुढतीनिर्धारितां॥ हेज्ञानाचीपवित्रता॥ ज्ञानींचिआथि॥ ८२॥ जैसीअमृ
तचीचवीनिवाडिजे॥ तरीअमृताचिसारिखीह्मणिजे॥ तैसेंज्ञानहेंउपमिजे॥ ज्ञानेंसीचि॥ ८३॥ आतांयावरीजेंबोलणें॥ तेंवायांचि
वेळफेडणें॥ तंवसाचचिहें पार्थह्मणे॥ जेंबोलतअसां॥ ८४॥ परितेंचिज्ञानकेविजाणावें॥ ऐसेंअर्जुनेंजंवपुसावें॥ तंवतेंमनोगतदे
वें॥ जाणीतलें॥ ८५॥ मगह्मणतसेकिरीटी॥ आतांचित्तदेईंइयेगोठी॥ सांगेनज्ञानाचियेभेटी॥ उपायतुज॥ ८६॥ श्लो०॥ श्रद्धा
वान्लभतेज्ञानंतत्परः संयतेंद्रियः॥ ज्ञानंलब्ध्वापरांशांतिमचिरेणाधिगच्छति॥ ३९॥ टी०॥ तरीआत्मसुखाचिगोडिया॥ विटे-
जोकांसकळविषयां॥ जयाचाठायींइंद्रियां॥ मानननाहीं॥ ८७॥ जोमनासीचाडनसांगे॥ जोप्रकृतीचेंकेलेंनेघे॥ जोश्रद्धेचेनिसं

पाठ· ओं· ७२आहासी·

भोगें॥ सुखिंवंयाजाहाला॥ ८८॥ तयातेंचिगिंवसित॥ तेंज्ञानपावेनिश्चित॥ तयामाजिअचुंबित॥ शांतिअसे॥ ८९॥ तेंज्ञानहृदयीं प्रतिष्ठे॥ आणिशांतीचाअंकुरफुटे॥ मगविस्तारबहुप्रकटे॥ आत्मबोधाचा॥ ९०॥ मगजेउतीवासपाहिजे॥ तेउतीशांतीचि देखिजे॥ तेथआपपरनेणिजे॥ निर्धारितां॥ ९१॥ ऐसाहाउत्तरोत्तर॥ ज्ञानबीजाचाविस्तार॥ सांगतांअसेअपार॥ परिअसोआतां॥ ९२॥ श्लो०॥ अज्ञश्चाश्रद्दधानश्चसंशयात्माविनश्यति॥ नायंलोकोस्तिनपरोनसुखंसंशयात्मनः॥ ४०॥ टी०॥ ऐकेंजयांप्राणियाचाठायीं॥ इयांज्ञानाचीआवडीनाहीं॥ जयाचेंज्यालेंह्मणोंकाई॥ वरीमरणचांग॥ ९३॥ शून्यजैसेंगृह॥ कांचैतन्यवीणदेह॥ तैसेंजीविततेंसंमोह॥ ज्ञानहीन॥ ९४॥ अथवाज्ञानकीरआपुनोहे॥ तरितेचाडएकीजरीवाहे॥ तरितेथजिव्हाळाकांहींआहे॥ प्रासीचापें॥ ९५॥ वांचूनिज्ञानाचीगोठीकायसी॥ परितेआस्थाहीनधरीमानसीं॥ तरितोसंशयरूपहुताशीं॥ पडिलाजाण॥ ९६॥ जेअमृतहीपरिनावडे॥ ऐसेंसाविषयाचिआरोचकजेंपडे॥ तेंमरणआलेंअसेंपुढें॥ जाणोंएकीं॥ ९७॥ तैसाविषयसुखेंरंजे॥ जोज्ञानेसींचिमाजे॥ तोसंशयअंगीकारिजे॥ एथभ्रांतिनाहीं॥ ९८॥ मगसंशयींजरीपडिला॥ तरीनिभ्रांतजाणेंनासला॥ तोऐहिकपरत्रामुकला॥ सुखासिगा॥ ९९॥ जयाकाळज्वरआंगींबाणे॥ तोशीतोष्णेंजैशीनेणे॥ आंगींआणिचांदिणें॥ सरिसेंचिमानी॥ २००॥ तैसेंसाचआणिलटिकें॥ विरुद्धअथवानिकें॥ संशयीतोनोळखे॥ हिताहित॥ १॥ हारात्रिदिवसपाहीं॥ जेसाजात्यंधांठाउवानाहीं॥ तैसेंसंशयिअसतांकांहीं॥ मनानये॥ २॥ श्लो०॥ योगसंन्यस्तकर्माणंज्ञानसंछिन्नसंशयम्॥ आत्मवंतंनकर्माणिनिबध्नंतिधनंजय॥ ४१॥ टी०ह्मणाउनिसंशयाहूनियोर॥ आणिकनाहींपापघोर॥ हाविनाशाचीवागुर॥ प्राणियांसि॥ ३॥ येणेंकारणेंतुवांत्यजावा॥ आधींहाचिएकजिणावा॥ जोज्ञानाचियाअभावा॥ माजिअसे॥ ४॥ जेंअज्ञानाचेंगडदपडे॥ तेंहाबहुवसमनीवाढे॥ ह्मणोनिसर्वथामार्गमोडे॥ विश्वासाचा॥ ५॥ हृदयींहाचिनसमाय॥ बुद्धीतेंगिवसूनिठाये॥ तेथेंसंशयात्मकहोये॥ लोकत्रयं

पाठ- श्री- ९२ परियेसीं॰ श्री- १ आणि॰

श्लो० ॥ तस्मादज्ञानसंभूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ॥ छित्त्वैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत ॥ ४२ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे ब्रह्मार्पणयोगो नाम चतुर्थोऽध्यायः ॥ टी० ॥ ऐसा जरी योरावे ॥ तरी उपायें एकें आंगवे ॥ जरी हाती होय बरवें ॥ ज्ञानखड्ग ॥ ७ ॥ तरी तेणें ज्ञानशस्त्रातिखटें ॥ निखळ हा निवटे ॥ मग निःशेष खता फिटे ॥ मानसींचा ॥ ८ ॥ याकारणें पार्था ॥ उठीं वेगीं वीरोत्ता ॥ नाश करीं निज हृदयस्था ॥ संशयासी ॥ ९ ॥ ऐसें सर्वज्ञाचा बाप ॥ जो श्रीकृष्ण ज्ञानदीप ॥ तो म्हणतसे सकृप ॥ ऐकें राया ॥ १० ॥ तंव या पूर्वापार बोलाचा ॥ विचारूनि कुमर पंडूचा ॥ कैसा प्रश्न अवसरींचा ॥ करिता होइल ॥ ११ ॥ ते कथेची संगती ॥ भावाची संपत्ती ॥ रसांची उन्नती ॥ म्हणिपेल पुढां ॥ १२ ॥ जयाचिया बरवेपणीं ॥ कीजे आठां रसांची वोंवाळणी ॥ जो सज्जनाचिये आयणी ॥ विसावा जगीं ॥ १३ ॥ जो शांताचि अभिनवेल ॥ ते परियसा मऱ्हाटे बोल ॥ जे समुद्राहूनि सखोल ॥ अर्थभरित ॥ १४ ॥ जैसें बिंब तरी बचके एवढें ॥ परि प्रकाशा त्रिभुवन थोकडें ॥ शब्दाचि व्याप्ति तेणें पाडें ॥ अनुभवावी ॥ १५ ॥ ना तरी कामितयाचि इच्छा ॥ फळे कल्पवृक्ष जैसा ॥ बोल व्यापक होय तैसा ॥ तरी अवधान द्यावें ॥ १६ ॥ हें असो काय म्हणावें ॥ सर्वज्ञ जाणती स्वभावें ॥ तरी निकें चित्त द्यावें ॥ हे विनंती माझी ॥ १७ ॥ जेथ साहित्य आणि शांति ॥ हे रेखा दिसे बोलती ॥ जैसी लावण्यगुणकुळवती ॥ आणि पतिव्रता ॥ १८ ॥ आधींचि साखर आवडे ॥ तेचि जरी ओखदासी जोडे ॥ तरी सेवावी ना कां कोडें ॥ नावानावां ॥ १९ ॥ सहजें मलयानिल मंद सुगंध ॥ तया अमृता होय स्वाद ॥ आणि तेथेंचि जोडे नाद ॥ जरी दैवगत्या ॥ २० ॥ तरी स्पर्शें सर्वांग निववी ॥ स्वादें जिव्हेतें नाचवी ॥ तेवींचि काना करवी ॥ म्हणवा ॥ आप माझा ॥ २१ ॥ तैसें कथेचें इयें ऐकणें ॥ एक श्रवणासि होय पारणें ॥ आणि संसारदुःख मूळ उजवणें ॥ विकृतीविणें ॥ २२ ॥ जरी मंत्रेंचि वैरी मरे ॥ तरी वायां कां बांधावे कटारे ॥ रोग जाय दुधें साखरें ॥ तरी निंब कां पियावा ॥ २३ ॥ तैसा मनाचा मारण करितां ॥ आणि इंद्रियां दुःख न देतां ॥ एथ मोक्ष असे आयता ॥ श्रवणाचि माजि ॥ २४ ॥ म्हणोनि आथिलिया आराणुका ॥ गीतार्थ हा निका ॥ ज्ञानदेव म्हणे आइका ॥ निवृत्तिदास ॥ २२५ इति श्री भावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवविरचितायां चतुर्थोऽध्यायः ४

पाठ· ओं· ५ माग· ओं· ११ हनअवसरीचा· ओं· १४ खोल· ओं· १९ ओखदीं· ओं· २२ मळवणें·

श्रीगणेशायनमः॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥संन्यासंकर्मणांकृष्णपुनर्योगंचशंससि॥ यच्छ्रेयएतयोरेकंतन्मेब्रूहिसुनिश्चितम्
१॥ टी०॥ मगपार्थम्हणेश्रीकृष्णातें॥ हांहोहेंकैसेंतुमचेंबोलणें॥ एकहोयतरीअंतःकरणें॥ विचारूंये॥ १॥ मागांसकळकर्मांचा
संन्यास॥ तुम्हींचनिरोपिलाहोताबहुवस॥ तरीकर्मयोगींकैविअतिरस॥ पोखीतसांपुढती॥ २॥ ऐसेंद्व्यर्थहें बोलतां॥ आम्हांनेणता
यांच्याचित्ता॥ आपुलियेचाडेंश्रीअनंता॥ उमजनोहे॥ ३॥ एकेंएकसारातेंबोधिजे॥ तरीएकनिष्ठचिबोलिजे॥ हेंआणिकींकायसांगि
जे॥ तुम्हांप्रति॥ ४॥ तरीयाचिलागीतुमतें॥ म्यांराउळासिविनविलेंहोतें॥ जेहापरमार्थध्वनितें॥ नबोलावा॥ ५॥ परीमागीलअ-
सोदेवा॥ आतांप्रस्तुतीउकलदखावा॥ सांगेंदोहींमाजिबरवा॥ मार्गकवण॥ ६॥ जोपरिणामींचानिर्वाळा॥ अचुंबितयेफळा॥ आणिअ
नुष्ठितांप्रांजळा॥ सोविचार्चा॥ ७॥ जैसेंनिद्रेचेंसुखनमोडे॥ आणिमार्गतरीबहुसालसांडे॥ तैसेंसुखवासनासांगडे॥ सोहपेंहोये॥ ८॥
येणेंअर्जुनाचेंनिबोलें॥ देवोमनींरिझलें॥ मगहोइलएकेंम्हणितलें॥ संतोषोनियां॥ ९॥ देखाकामधेनुऐसीमाये॥ सदैवाजयाहो
ये॥ तोचंद्रहीपारिलाहे॥ खेळावया॥ १०॥ पाहेंपांश्रीशंभूचांप्रसन्नता॥ तयाउपमन्युचियाआर्ता॥ काय क्षीराब्धिदूधभाता॥ देइजेचि
ना॥ ११॥ तैसाऔदार्याचाकुरुठा॥ श्रीकृष्णआपुजाहालियासुभटा॥ कांसर्वसुखाचावसौटा॥ तोचिनांहावा॥ १२॥ एथचमत्कारकाय
सा॥ गोसावीश्रीलक्ष्मीकांताऐसा॥ आतांआपुलियासवेसा॥ मागावाकीं॥ १३॥ म्हणोनिअर्जुनेंम्हणितलें॥ तेंहांसोनियेरें देखिलें
॥ तेंचिसांगेंनबोलिलें॥ कायकृष्णां॥ १४॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥ संन्यासःकर्मयोगश्चनिःश्रेयसकरावुभौ॥ तयोस्तुकर्मसं
न्यासात्कर्मयोगोविशिष्यते॥ २॥ टी०॥ तोम्हणेगाकुंतीसुता॥ हेसन्यासयोगविचारितां॥ मोक्षकरतत्वतां॥ दोनीहीहोती॥ १५॥
तरींजाणानेणासकळां॥ हाकर्मयोगकीरप्रांजळा॥ जैसीनावस्त्रियांबाळां॥ तोयतरणी॥ १६॥ तैसेंसारासारपाहिजे॥ तरीसुमह-
पाठ·ओं·४सरातें·ओं·५माहेरासि·ओं·७सविचार्चा·ओं·८सापें·ओं·१३ कींना·

पाहाचि देखिजे॥ येणें संन्यासफळ लाहिजे॥ अनायासें॥ १७॥ आतां याचि लागीं सांगेन॥ तुज संन्यासियाचें चिन्ह॥ मग सहजें
अभिन्न॥ जाणसी तूं॥ १८॥ श्लो०॥ ज्ञेयः स नित्यसंन्यासी यो न द्वेष्टि न कांक्षति॥ निर्द्वंद्वो हि महाबाहो सुखं बंधात्प्रमुच्यते॥
३॥ टी०॥ तरी गेलिया चीं सेन करी॥ न पवतां चाड न धरी॥ जो सुनिश्चळ अंतरीं॥ मेरु जैसा॥ १९॥ आणि मी माझें ऐसी आठवण॥
विसरलें जयाचें अंतःकरण॥ पार्था तो संन्यासी जाण॥ निरंतर॥ २०॥ जो मनें ऐसा जाहाला॥ संगीं तो चि सांडिला॥ म्हणोनि सुखें
सुख पावला॥ अखंडित॥ २१॥ आतां गृहादिक आघवें॥ तें कांहीं न लगे त्यजावें॥ जें घेतें जाहालें स्वभावें॥ निःसंग म्हणउनि॥
२२॥ देखें अग्निविझोनि जाये॥ मग जे राखोंडी केवळ होये॥ ते तें कापुसीं गिवसूं ये॥ जियापरी॥ २३॥ तैसा आसतें निउपाधी॥ ना
कळिजे तो कर्मबंधीं॥ जयाचि येबुद्धी॥ संकल्प नाहीं॥ २४॥ म्हणोनि कल्पना जें सांडे॥ तें चि गा संन्यास घडे॥ इयें कारणें दोनी सां
गडे॥ संन्यास योग॥ २५॥ श्लो०॥ सांख्ययोगौ पृथग्बालाः प्रवदंति न पंडिताः॥ एकमप्यास्थितः सम्यगुभयोर्विंदते फलम्॥
४॥ टी०॥ येऱ्हवीं तरी पार्था॥ जे मूर्ख होती सर्वथा॥ ते सांख्ययोगसंस्था॥ जाणती केवीं॥ २६॥ सहजें ते अज्ञान॥ म्हणोनि म्ह
णती तें भिन्न॥ येऱ्हवीं दीपाप्रति काइ आनान॥ प्रकाश आहाती॥ २७॥ पैं सम्यक् एके अनुभवें॥ जिहीं देखिलें तत्व आघवें॥ ते
दोहीं तें ही ऐक्यभावें॥ मानिती गा॥ २८॥ श्लो०॥ यत्सांख्यैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते॥ एकं सांख्यं च योगं च यः पश्यति स प
श्यति॥ ५॥ टी०॥ आणि सांख्यीं जें पाविजे॥ तें चि योगीं गमिजे॥ म्हणोनि ऐक्य दोहीं तें सहजें॥ इयापरी॥ २९॥ देखें आकाशा आ
णि अवकाशा॥ भेद नाहीं जैसा॥ तैसें ऐक्य योगसंन्यासा॥ वोळखे जो॥ ३०॥ तयासी चि जगीं पाहिलें॥ आपणपें तेणें चि देखिलें॥
जया सांख्ययोग जाणवले॥ भेदेंविण॥ ३१॥ श्लो०॥ संन्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः॥ योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरे
पाठ· ओं·२६ कर्मः

णाधिगच्छति॥ ६॥ टी०॥ जोयुक्तिपंथेंपार्था॥ चढेमोक्षपर्वता॥ तोमहासुखाचांनिमथां॥ वहिलापावे॥ ३२॥ येरायोगस्थिती॰
जयासांडे॥ तोवायांचिगा हव्यासीं पडे॥ परिप्राप्तिकहींनघडे॥ सन्यासाची॥ ३३॥ श्लो०॥ योगयुक्तोविशुद्धात्माविजितात्माजि
तेंद्रियः॥ सर्वभूतात्मभूतात्माकुर्वन्नपिनलिप्यते॥ ७॥ टी०॥ जेणेंभ्रांतीपासूनिहिरतलें॥ गुरुवाक्येंमनधुतलें॥ मगआत्म-
स्वरूपींघातलें॥ रोंउनियां॥ ३४॥ जेसेंसमुद्रींलवणनपडे॥ तंववेगळेंअल्पआवडे॥ मगहोयसिंधूचिएवढें॥ मिळतेव्हां॥
३५॥ तैसेंसंकल्पोनिकाढिलें॥ जयाचेंमनचैतन्यजाहालें॥ तेणेंएकदेशियेंपरिव्यापिलें॥ लोकत्रय॥ ३६॥ आतांकर्ताकर्मकरा
वें॥ हेंखुंटलेंतयास्वभावें॥ आणिकरीजऱ्हीआघवें॥ तऱ्हीअकर्ताती॥ ३७॥ श्लो०॥ नैवकिंचित्करोमीतियुक्तोमन्येततत्ववि
त्॥ पश्यन्शृण्वन्स्पृशन्जिघ्रन्नश्नन्गच्छन्स्वपन्श्वसन्॥ ८॥ प्रलपन्विसृजन्गृण्हन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि॥ इंद्रियाणींद्रि
यार्थेषुवर्त्तंतइतिधारयन्॥ ९॥ टी०॥ जेपार्थातयादेहीं॥ मीऐसीआठवनाहीं॥ तरीकर्तृत्वकैचेंकाई॥ उरेसांगें॥ ३८॥ ऐसेतनु
त्यागेंविणे॥ अमूर्त्ताचेगुण॥ दिसतीसंपूर्ण॥ योगयुक्तां॥ ३९॥ येऱ्हवींआणिकांचियेपरी॥ तोही एकशरीरी॥ अशेषांहीव्या
पारीं॥ वर्ततदिसे॥ ४०॥ तोहीनेत्रींपाहे॥ श्रवणींएकतआहे॥ परीतेथिंचासर्वथानोहे॥ नवलदेखें॥ ४१ स्पर्शासितरीजाणे॥ परि
मळसेवीघ्राणें॥ अवसरोचितबोलणें॥ तयाहिआथि॥ ४२॥ आहारातेंस्वीकारी॥ त्यजावेंतेंपरिहारी॥ निद्रेचियाअवसरीं॥ निद-
जेसुखें॥ ४३॥ आपुलेनिइच्छावशें॥ तोहीगाचालतदिसे॥ पैंसकळकर्मऐसें॥ राहाटेकीर॥ ४४॥ हेंसांगोंकाइएकेक॥ देखेंस्वा
सोछ्वासादिक॥ आणिनिमिषोन्मिष॥ आदिकरूनि॥ ४५॥ पार्थातयाचेठाइं॥ हेंआघवेंचिआथिपाहीं॥ परितोकर्तानव्हेकां
हीं॥ प्रतीतिबळें॥ ४६॥ जेंभ्रांतिसेजेसुतला॥ तेंस्वप्नसुखेंभुतला॥ मगताज्ञानोदयींचेइला॥ म्हणोनियां॥ ४७॥ श्लो०॥ ब्र-
पाठ॰ ओं॰ ३२ सुखाचेनिमाथां ओं॰ ३४ हिरोनियां॰ ओं॰ ३७ तयानें॰ ओं॰ ४० अघ्राण॰ ओं॰ ४२ स्पर्श॰ अवसरोंचि॰ ७ ७

ह्मण्याधायकर्माणिसंगंत्यक्त्वाकरोतियः॥लिप्यतेनसपापेनपद्मपत्रमिवांभसा॥ १०॥ टी०॥ आतांआधिष्ठानसंगती॥ अशेषाही
इंद्रियवृत्ती॥आपुलालियाअर्थी॥ वर्तनआहाती॥ ४८॥ दीपाचेनिप्रकाशें॥गृहींचेव्यापारजैसे॥ देहींकर्मजाततैसें॥ योगयु
क्ता॥ ४९॥ तोकर्मेंकरीसकळें॥ परीकर्मबंधानाकळे॥जैसेंनसिंपेजळींजळें॥पद्मपत्र॥ ५०॥ श्लो०॥ कायेनमनसाबुद्ध्याकेवलै
रिंद्रियैरपि॥ योगिनःकर्मकुर्वंतिसंगंत्यक्त्वात्मशुद्धये॥११॥ टी०॥ देखेंबुद्धीचीभाषनेणिजे॥मनाचाअंकुरनुदैजे॥ ऐसाव्यापा
रतोबोलिजे॥ शारीरगा॥ ५१॥ हेंचमराठेंपरियेसीं॥ तरीबाळकाचीचेष्टाजैसी॥ योगियेकर्मेंकरित्तीतैसीं॥ केवळातनु॥ ५२॥
मगपांचभौतिकसंचलें॥जेव्हांशरीरअसेनिदेलें॥ तेथेंमनचिराहाटेएकलें॥स्वप्नींजेवीं॥ ५३॥ नवलऐकेंधनुर्धरा॥ कैसावा-
सनेंचासंसारा॥ देहाहोंनेदीउजगरा॥पुरीसुखदुःखेंभोगी॥ ५४॥ इंद्रियांचागांवीनेणिजे॥ऐसाव्यापारजोनिपजे॥तोकेव
ळगाह्मणिजे॥मानसाचा॥ ५५॥ योगियेतोहीकरिती॥ परीकर्मेंतेनबांधिजती॥जेसांडिलीआहेसंगती॥ अहंभावाची॥ ५६॥
आतांजाहालियाभ्रमहत॥जैसेंपिशाचाचेंचित्त॥मगइंद्रियांचेंचेष्टित॥विकळदिसे॥ ५७॥ स्वरूपतरीदेखे॥ आळविलेंआ
इके॥ शब्दबोलेसुखें॥पांरिज्ञाननाहीं॥ ५८॥ हेंअसोकाजेंविण॥ जेंजेंकांहींकरणें॥ तेंकेवळकर्मजाण॥ इंद्रियांचें॥ ५९॥ मगसर्व
त्रजेंजाणतें॥ तेंबुद्धीचेंकर्मनिरुतें॥ बोळखअर्जुनातें॥ ह्मणेश्रीहरी॥ ६०॥ तेबुद्धिपुरेकरूनी॥ कर्मकरितीचित्तदेउनी॥ परितेकर्मापासु
नी॥ मुक्तदिसती॥ ६१॥ जेबुद्धीचियेठावूनिदेहीं॥ तयाअहंकाराचिसेचिनाहीं॥ ह्मणौनिकर्मकरितांपाहीं॥ चोखाळले॥ ६२॥ अगाकरिते
नवीणकर्म॥ तेंचितेंनिष्कर्म॥ हेंजाणतीसुवर्म॥गुरुगम्यजे॥ ६३॥ आतांशांतरसाचेंभरितें॥ सांडीतआहेपात्रांतें॥ जेंबोलणेंबोलापरौतें॥
बोलवलें॥ ६४॥ एथइंद्रियांचापांग॥जयाफिटलाआहेचांग॥तयासीचिआथिलाग॥परिसावया॥ ६५॥ ह्मअसोअतिप्रसंग॥ नसंडीपांकथा

पाठ·ओं·६१ नैष्कर्म्या·

लाग॥ होईलश्लोकसंगतीभंग॥ ह्मणऊनियां॥ ६६॥ जेंमनाआकळितांकुवाडें॥ यांगुसितांबुद्धीनातुडे॥ तेंदेवाचेनिसरवाडें॥ सांगवलेंतुज
॥ ६७॥ जेंशब्दातीतस्वभावें॥ तेंबोलींचिजरीफावे॥ तरीआणिकेंकायवगवें॥ कथासांगें॥ ६८॥ हाआतिविशेषश्रोतयांचा॥ जाणोनिदास
निवृत्तीचा॥ ह्मणेसंवाददोघांचा॥ परिसोनिपरिसा॥ ६९॥ मगश्रीकृष्णह्मणेपार्थातें॥ आतांपामार्चेचिन्हपुरतें॥ सांगेनतुजनिरुतें॥ चित्तदे
ईं॥ ७०॥ श्लो०॥ युक्तःकर्मफलंत्यक्त्वाशांतिमाप्नोतिनैष्ठिकीम्॥ अयुक्तःकामकारेणफलेसक्तोनिबध्यते॥ १२॥ टी०॥ तरीआत्मयोगें
आथिला॥ जोकर्मफळाशींविटला॥ तोघररिघोनिवरिला॥ शांतिजगीं॥ ७१॥ येरकर्मबंधेंकिरीटी॥ अभिलाषाचियागांठी॥ कळासलाखुं
टी॥ फळभोगाचा॥ ७२॥ श्लो०॥ सर्वकर्माणिमनसासंन्यस्यास्तेसुखंवशी॥ नवद्वारेपुरेदेहीनैवकुर्वन्नकारयन्॥ १३॥ टी०॥ जैसाफळा
चियेहांवें॥ तैसेंकर्मकरीआघवें॥ मगनकींजोंवियणेंभावें॥ उपेक्षीजो॥ ७३॥ तोजयाकडेवासपाहे॥ तेउतींसुखाचीसृष्टिहोये॥ तोह्म
णेतेथराहे॥ महाबोधा॥ ७४॥ नवद्वारदेहीं॥ तोअसतचीपरिनाहीं॥ करितांचिनकरीकांहीं॥ फळत्यागी॥ ७५॥ श्लो०॥ नकर्तृत्वंनक
र्माणिलोकस्यसृजतिप्रभुः॥ नकर्मफलसंयोगंस्वभावस्तुप्रवर्त्तते॥ १४॥ टी०॥ जैसाकांसर्वेश्वर॥ पाहिजेतंवनिर्व्यापार॥ परितोचिर
चीविस्तार॥ त्रिभुवनाचा॥ ७६॥ आणिकर्ताऐसेंह्मणिपें॥ तरीकवणेकर्मींलिंपें॥ जेहातपावोनालिंपे॥ उदासवृत्तीचा॥ ७७॥ योग
निद्रातरीनमोडे॥ अकर्तेपणासकुनघडे॥ परिमहाभूतांचेंदळवाडें॥ उभारीभलें॥ ७८॥ जगाचाजीवींआहे॥ परीकवणाचाकाहीं
नाहे॥ जगाचिहेंहोयजाय॥ तोसुन्हीहीनेणे॥ ७९॥ श्लो०॥ नादत्तेकस्यचित्पापंनचैवसुकृतंविभुः॥ अज्ञानेनावृतंज्ञानंतेनमु
ह्यंतिजंतवः॥ १५॥ टी०॥ पापपुण्येंअशेषें॥ पासींचिअसतुनदेखे॥ आणिसाक्षीहीहोऊनिनोळखे॥ येरीगोष्टीकायसी॥ ८०॥ पैं
मूर्तीचेनिमेळें॥ तोमूर्तचिहोऊनिखेळे॥ परिअमूर्तपणनमैळे॥ दादुलयाचें॥ ८१॥ तोसृजीपाळीसंहारी॥ ऐसेंबोलतीजेचराचरीं॥ तेंअ
पाठ-ओं ६७ पांघुसिता ओं ७२ एक ओं ७३ ऐसें ओं ७४ दृष्टि ओं ८० तियेपासीं

ज्ञानगा अवधारीं॥ पंडुकुमरा॥ ८२॥ श्लो०॥ ज्ञानेनतुतदज्ञानंयेषांनाशितमात्मनः॥ तेषामादित्यवज्ज्ञानंप्रकाशयतितत्परम्॥
१६॥ टी०॥ तें अज्ञानजें समूळतुटे॥ तैं भ्रांतीचें मसेरें फिटे॥ मग अकर्तृत्व प्रकटे॥ मज ईश्वराचें॥ ८३॥ एथ ईश्वर एक अकर्ता॥ ऐसें
मानलें जरी चित्ता॥ आणि तो चि मी हे स्वभावता॥ आदींचि आहे॥ ८४॥ ऐसेनि विवेकें उदो चित्तीं॥ तयांसि भेद के चा त्रिजगती॥
देखें आपुलिया प्रतीती॥ जगचि मुक्त॥ ८५॥ जैशी पूर्वदिशेचा राउळीं॥ उदयाची सूर्ये दिवाळी॥ कीं येरीही दिशा तियेचि काळीं॥
काळिमा नाहीं॥ ८६॥ श्लो०॥ तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः॥ गच्छंत्यपुनरावृत्तिंज्ञाननिर्धूतकल्मषाः॥ १७॥
टी०॥ बुद्धिनिश्चयें आत्मज्ञान॥ ब्रह्मरूप भावी आपणा आपण॥ ब्रह्मनिष्ठा राखे पूर्ण॥ तत्परायण अहर्निशीं॥ ८७॥ ऐसें व्या-
पक ज्ञान भलें॥ जयांचिया हृदयातें गिंवसीत आलें॥ तयांची समता दृष्टि बोलें॥ विशेषूं काई॥ ८८॥ एक आपणपें चि जैसें॥ ते देख
ती विश्व तैसें॥ हें बोलणें कायसें॥ नवल एथ॥ ८९॥ परी दैव जैसें कवतिकें॥ कहींचि दैन्य न देखे॥ कां विवेक हा नोळखे॥ भ्रांतीतें
जेवीं॥ ९०॥ नातरी अंधकाराची वार्ता॥ जैसा सूर्य न देखे स्वप्नीं॥ अमृत नायके कानीं॥ मृत्युकथा॥ ९१॥ हें असो संतापकें-
सा॥ चंद्र न स्मरे जैसा॥ भूतीं भेद नेणती तैसा॥ ज्ञानिये ते॥ ९२॥ श्लो०॥ विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि॥ शु-
नि चैव श्वपाके च पंडिताः समदर्शिनः॥ १८॥ टी०॥ मग हा मशकु हा गज॥ कीं श्वपच हा द्विज॥ पैल इतर हा आत्मज॥ हें
उरलें कें॥ ९३॥ नातरी हे धेनु हें श्वान॥ एक गुरु एक हीन॥ हें असो कें चें स्वप्न॥ जागतया॥ ९४॥ एथ भेद तरी कीं देखावा॥-
जरी अहंभाव उरला होआवा॥ तो आधींचि नाहीं आघवा॥ आतां विषम काई॥ ९५॥ श्लो०॥ इहैव तैर्जितः सर्गो येषां सा-
म्ये स्थितं मनः॥ निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणि ते स्थिताः॥ १९॥ टी०॥ ह्मणोनि सर्वत्र सदा सम॥ तें आपणचि अद्वय ब्र-

पाठ· ओं· ९१ नेणे· ओं· ९३ उरेल· २ओं· ९५ कें· आपण·

ह्म ॥ हें संपूर्ण जाणें वर्म ॥ सम दृष्टीचें ॥ ९६ ॥ जहीं विषयसंग नसांडितां ॥ इंद्रियातें न दंडितां ॥ परिभोगिली निःसंगता ॥ काम
नेविण ॥ ९७ ॥ जहीं लोकांचेनि आधारें ॥ लौकिकें चि व्यापारें ॥ परिसांडिलें निदसुरें ॥ लौकिक हें ॥ ९८ ॥ जैसा जनामाजि खेच
र ॥ असतु चि जना नव्हे गोचर ॥ तैसा शरीरीं परि संसार ॥ नोळखे तयातें ॥ ९९ ॥ हें असो पवनाचेनि मेळें ॥ जैसें जळीं चि जळकल्लो-
ळे ॥ तें आणिकें म्हणती वेगळें ॥ कल्लोळ हे ॥ १०० ॥ तैसें नामरूप तयाचें ॥ येऱ्हवीं जो ब्रह्म चि तो साचें ॥ मन साम्या आलें जयाचें ॥ स
र्वत्र गा ॥ १ ॥ ऐसें निसमदृष्टी जो होय ॥ तया पुरुषा लक्षण हीं आहे ॥ अर्जुना संक्षेपें सांगेन पाहें ॥ अच्युत म्हणे ॥ २ ॥ श्लो० ॥ नप्र
हृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम् ॥ स्थिरबुद्धिरसंमूढो ब्रह्मविद्ब्रह्मणि स्थितः ॥ २० ॥ टी० ॥ ॥ तरी मृगजळाचेनि पूरें ॥ जैसेंन
लोटिजे कां गिरिवरें ॥ तैसा शुभाशुभीं नाविकरे ॥ पातलिया जो ॥ ३ ॥ तो चि तो निरुता ॥ समदृष्टी तत्वता ॥ हरी म्हणे पंडुसुता ॥
तो चि ब्रह्म ॥ ४ ॥ श्लो० ॥ बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विंदत्यात्मनि यत्सुखम् ॥ स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखमक्षय्यमश्नुते ॥ २१ ॥ टी० ॥
जो आपणपें सांडूनि कांहीं ॥ इंद्रियग्रामा वरी येणें नाहीं ॥ तो विषय न सेवी हें काई विचित्र एथ ॥ ५ ॥ सहजें स्वसुखाचेनि अपारें ॥ सुख
डलेनि अंतरें ॥ रचिला म्हणऊनि बाहिरें ॥ पाउल न घली ॥ ६ ॥ सांगे मुकुदळाचेनि ताटें ॥ जो जेविला चंद्रकिरणें चोखटें ॥ तो चा
कोर कायि वाळुवटें ॥ चुंबित असे ॥ ७ ॥ तैसें आत्मसुख उपाइलें ॥ जयासि आपणपें चि फावलें ॥ तया विषय सहज सांडवलें ॥ —
म्हणों काई ॥ ८ ॥ येऱ्हवीं तरी कौतुकें ॥ विचारूनि पाहें पां निकें ॥ या विषयाचेनि सुखें ॥ झकवती कवण ॥ ९ ॥ श्लो० ॥ ये हि संस्प
र्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते ॥ आद्यंतवंतः कौंतेय न तेषु रमते बुधः ॥ २२ ॥ टी० ॥ जिहीं आपणपें नाहीं देखिलें ॥ ते चि
इहीं इंद्रियार्थीं रंजले ॥ जैसें रंक कां आळुकेलें ॥ तुषातें सेवी ॥ १० ॥ ना तरी मृगें तृषा पीडिलें ॥ संभ्रमें विसरोनि जळातें ॥ म्र

पाठ· ओं· ९७ कामें· ओं· ३ कर्मीं नाविकरे· ओं· ५ जे· ओं· ६ सुखाडे अंतरें··

तोयबुद्धिबराडनें॥ टाकूनियेती॥११॥ तैसेंआपणपेंनाहींदिठें॥ जयातेंस्वसुखाचेंसदाखरांटें॥ तयासीविषयहेगोमटे॥ आ
वडती॥१२॥ येऱ्हवींविषयींसुखआहे॥ हेंबोलणेंचिसारिखेंनोहे॥ तरीविद्युत्स्फुरणेंकांनपाहे॥ जगामाजी॥१३॥ सांगेंवा
तवर्षआतपधरें॥ ऐसेंअभ्रछायाचिजरीसरे॥ तरीत्रिमाळिकेंधवळारें॥ करावींकां॥१४॥ म्हणोनिविषयसुखजेंबोलिजे॥ तें
नेणतांगावींयाजल्पिजे॥ जैसेंमहुरकांम्हणिजे॥ विषकंदातें॥१५॥ नातरीभौमानाममंगळ॥ रोहिणीतेंम्हणतीजळ॥ तै-
सासुखप्रवादबरळ॥ विषयिकहा॥१६॥ हेंअसोआघवीबोली॥ सांगपांसर्पफणीचीसाउली॥ तेशीतलहोईलकेतुली॥ मू
षकासी॥१७॥ जैसाआमीषकवलपांडवा॥ मीननसेवीतांचिबरवा॥ तैसाविषयसंगआघवा॥ निभ्रांतजाणें॥१८॥ हे
विरक्तांचियेदृष्टी॥ जैंन्याहाळिजेकिरीटी॥ तैंपांडुरोगाचियेपुष्टी॥ सारिखेंदिसे॥१९॥ म्हणोनिविषयभोगींजेंसुख॥ तेंसाद्यंत
चिजाणदुःख॥ परिकायकरितीमूर्ख॥ नसेवितांनसरे॥२०॥ तेंअंतरनेणतीबापुडे॥ म्हणोनिअगत्यसेवणेंघडे॥ सांगें
पूयपंकींचींकिडें॥ कायचिळसीघेती॥२१॥ तयांदुःखियांदुःखचिजिव्हार॥ तेविषयकर्दमींचेदर्दुर॥ तेभोगजळींचेजळचर
॥ सांडितीकेवीं॥२२॥ आणिदुःखयांनीजियाआहती॥ तियानिरर्थकातरीनव्हती॥ जरीविषयांवरीविरक्ती॥ धरितीजीव
२३॥ नातरीगर्भवासादिसंकट॥ कांजन्ममरणींचेकष्ट॥ हेविसांवेवीणवाट॥ वाहवीकवणें॥२४॥ जरींविषयींविषयोसांड
जेल॥ तरीमहादोषींकेंवसिजेल॥ आणिसंसारहाशब्दनव्हेल॥ लटिकाजगीं॥२५॥ म्हणोनिअविद्याजातनाथिलें॥
तेंतिहींचिसाचदाविलें॥ जिहींसुखबुद्धीघेतलें॥ विषयदुःख॥२६॥ याकारणेंगासुभटा॥ हाविचारितांविषयचोरवटा
॥ तूंझणेंकहींयावाटा॥ विसरोनिजाशी॥२७॥ पैंयातेंविरक्तपुरुष॥ त्यजितीकांजेसेंविष॥ निराशांतयांदुःख॥ ज्ञवि

पाठ· ओं·१३ कायस्करव, सारोख ओं·१४ पुरे·

लेंनावडे॥ २८॥ श्लो०॥ शक्नोतीहैव यः सोढुं प्राक्शरीरविमोक्षणात्॥ कामक्रोधोद्भवं वेगं स युक्तः स सुखी नरः॥ २३॥
टी०॥ ज्ञानियांचा हन ठायीं॥ याची मात हीं कीर नाहीं॥ देहीं देहभाव जिहीं॥ स्ववश केले॥ २९॥ जयां तें बाह्याची भाष॥ ने-
णिजे चि निःशेष॥ अंतरीं सुख॥ एक आथि॥ ३०॥ परि तें वेगळेपणें भोगिजे॥ जैसें पक्षियें फळ चुंबिजे॥ तैसें न व्हे नेथ
विसरिजे॥ भोगितेपणाही॥ ३१॥ भोगीं अवस्था एकी उठी॥ ते अहंकाराचा अंचळ लोटी॥ मग सुखेंसि घे आंठी॥ गाढेपणें
॥ ३२॥ तिये आलिंगनमेळीं॥ होय आपें आप कवळी॥ तेथ जळ जैसें जळीं॥ वेगळें न दिसे॥ ३३॥ कां आकाशीं वायो हरपे॥
तेथ दोन्ही हे भाष लोपे॥ तैसें सुख चि उरे स्वरूपें॥ सुरतीं तिये॥ ३४॥ ऐशी द्वैताची भाष जाय॥ मग म्हणणें जरी एक चि हो-
य॥ तरी तेथ साक्षी कवण आहे॥ जाणतें जें॥ ३५॥ श्लो०॥ योऽन्तःसुखोऽन्तरारामस्तथान्तर्ज्योतिरेव यः॥ स योगी ब्रह्म-
निर्वाणं ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति॥ २४॥ लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणमृषयः क्षीणकल्मषाः॥ छिन्नद्वैधा यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः
॥ २५॥ टी०॥ म्हणोनि असो हें आघवें॥ एथ न बोलणें काय बोलावें॥ तें खुणा चि पावेल स्वभावें॥ आत्माराम॥ ३६॥ जे ऐ-
से निसुखें मातले॥ आपणपां चि आपण राहिले॥ ते मी जाणों निखळ वोतले॥ सामरस्याचे॥ ३७॥ ते आनंदाचे अनुका-
र॥ सुखाचे अंकुर॥ कीं महाबोधें विहार॥ केले जैसे॥ ३८॥ ते विवेकाचें गांव॥ कीं परब्रह्मींचे स्वभाव॥ ना तरी अळंकारले
अवयव॥ ब्रह्मविद्येचे॥ ३९॥ ते सत्वाचे सात्विक॥ कीं चैतन्याचे आंगिक॥ हें बहु असो एकैक॥ वानिसी काई॥ ४०॥ तूं संतस्त-
वनीं रतसी॥ तरी कथेची सेन करिसी॥ कीं निराळी बोल देखसी॥ स नागर॥ ४१॥ परि तो रसातिशयामुकुळीं॥ मग ग्रंथार्थ-
दीप उजळीं॥ करीं साधुहृदयराउळीं॥ मंगळ उखा॥ ४२॥ ऐसा गुरूचा उवायिला॥ निवृत्तिदासासी पातला॥ मग तो म्हणे कृष्ण बो

पाठ-ओं-३० अंतरांचें-ओं-३२ अहंकाराचळ-ओं-३४ होय-ओं-३७ गुंतले-

लिला॥ तेंचिआइका॥ ४३॥ अर्जुनाअनंतसुखाचाडोहीं॥ एकसरांतळचिघेतलाजिहीं॥ मगस्थिरावोनितेही॥ तेचिजाहा
ले॥ ४४॥ अथवाआत्मप्रकाशेंचोखें॥ जोआपणपेंचिविश्वदेखे॥ तोदेहींचिपरब्रह्मसुखें॥ मानूंयेल॥ ४५॥ जेसाचोकारेंप
रम॥ नातेंअक्षरनिःसीम॥ जियेगांवींचेनिष्काम॥ अधिकारिये॥ ४६॥ जेमहर्षिवांटले॥ विरक्तांभागाफिटले॥ जेनिःसंश
यपिकले॥ निरंतर॥ ४७॥ श्लो०॥ कामक्रोधवियुक्तानांयतीनांयतचेतसाम्॥ अभितोब्रह्मनिर्वाणंवर्ततेविदितात्मना
म्॥ २६॥ टी०॥ जिहींविषयापासोनिहिरतलें॥ चित्तआपुलेंआपणाजिंतिलें॥ तेनिश्चितजेथसुतले॥ चेतीचिना॥ ४८॥
तेपरब्रह्मनिर्वाण॥ जेआत्मविदांचेंकारण॥ तेंचितेपुरुषजाण॥ पंडुकुमरा॥ ४९॥ तेऐकेसेनिजाहाले॥ जेदेहींचिब्रह्मत्वाआ
ले॥ हेंहीपुसशीतरीभलें॥ संक्षेपेंसांगों॥ ५०॥ श्लो०॥ स्पर्शान्कृत्वाबहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवांतरेभ्रुवोः॥ प्राणापानौसमौ-
कृत्वानासाभ्यंतरचारिणौ॥ २७॥ टी०॥ तरीवैराग्याचेनिआधारें॥ जिहींविषयदवडूनिबाहिरें॥ शरीरींएकंदरें॥ केलेंम
न॥ ५१॥ सहजेंतिहींसंधीभेटी॥ जेथभ्रूपल्लवापडेगांठी॥ तेथपाठिमोरीदृष्टी॥ पारुखोनियां॥ ५२॥ सांडूनिदक्षिण-
वाम॥ प्राणापानसम॥ चित्तेंसींव्योम॥ गामियेकरीति॥ ५३॥ श्लो०॥ यतेंद्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः॥ विगतेच्छा-
भयक्रोधोयःसदामुक्तएवसः॥ २८॥ टी०॥ तेथजेसींरथ्योदकेंसकळें॥ घेऊनिगंगासमुद्रींमिळे॥ मगएकेकवेगळें॥ निवडूं
नये॥ ५४॥ ऐसीवासनांतरांचीविवंचना॥ मगआपैसीपारुखेअर्जुना॥ जेवेळींगगनींलयामना॥ पवनेंकीजे॥ ५५॥
जेथहेंसंसाराचित्रउमटे॥ तोमनोरूपपटफाटे॥ जैसेंसरोवरआटे॥ मगप्रतिभानाहीं॥ ५६॥ तेसेंमनएथमुद्गलजाय॥-
मगअहंभावादिकहेंआहे॥ म्हणोनिशरीरेंचिब्रह्महोये॥ अनुभवीतो॥ ५७॥ श्लो०॥ भोक्तारंयज्ञतपसांसर्वलोकमहे
पाठ० ओ० ५७ शरीरीं

श्वरम् ॥ सुहृदं सर्वभूतानां ज्ञात्वा मां शांतिमृच्छति ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे संन्यासयोगो नाम पंचमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

॥ टी० ॥ आम्ही मागां होतें सांगीतलें ॥ जे देहींचि ब्रह्म पावले ॥ ते येणें मार्गें आले ॥ म्हणोनि तया ॥ ५८ ॥ आणि यमनियमांचे डोंगर ॥ अभ्यासाचे सागर ॥ क्रमोनि हा पार पातले ॥ ५९ ॥ तिहीं आपणपें करूनि निर्लेप ॥ अपवर्गाचें घर ॥ मग साचचि शांतीचें निजरूप ॥ होऊनि ठेले ॥ ६० ॥ ऐसा सांगयुक्तीचा उद्देश ॥ जेथ बोलिला प्रसंगें लेश ॥ तेथ अर्जुन सावध ॥ म्हणोनि चमत्कारिला ॥ ६१ ॥ तें देखिलिया कृष्णें जाणितलें ॥ मग हांसोनि पार्थातें म्हणितलें ॥ कांइ स्वचित्त उवाइलें ॥ इये बोलिं तुझें ॥ ६२ ॥ तंव अर्जुन म्हणे देवा ॥ परचित्तलक्षणा चांगावा ॥ भला जाणितला जी भावो ॥ मानसाचा ॥ ६३ ॥ म्यां जें कांहीं विवरूनि पुसावें ॥ तें आधींचि जाणितलें देवें ॥ तरी बोलिलेंचि सांगावें ॥ विवळ करूनि ॥ ६४ ॥ ... नरा अवधारा ॥ जो दाविला तुम्हीं अनुसारा ॥ ना पव्हण्याहूनि पायउतारा ॥ सोहपा जैसा ॥ ६५ ॥ तैसा सांख्याहूनि प्रांजळ ॥ आम्हां सारिखयां अवघड ॥ एथ आहे कांहीं परिकाळा ॥ तो सांगावयाचा ॥ ६६ ॥ म्हणोनि एकवेळ देवा ॥ नावेक पडताळा घेयावा ॥ विस्तारलें तरी सांगावा ॥ साद्यंतनी ॥ ६७ ॥ तंव श्रीकृष्ण म्हणती हो कां ॥ तुज हा मार्ग गमला निका ॥ तरी काय जाहालें आइकें जो कां ॥ सुखें बोलों ॥ ६८ ॥ अर्जुना तूं परिससी ॥ परिसोनि अनुष्ठिसी ॥ तरी आम्हासी चिवाण काय से ॥ सांगावयाचें ॥ ६९ ॥ आधींचि चित्त मायेचें ॥ वरी मिष जाहालें पढियंतयाचें ॥ आतां तें अद्भुतपण स्नेहाचें ॥ कवण जाणे ॥ ७० ॥ तरि म्हणें कारुण्यरसाची वृष्टी ॥ कीं नवया स्नेहाची सृष्टी ॥ हे असो नेणिजे दृष्टी ॥ हरीची तेव्हां ॥ ७१ ॥ जे अमृताची वोतली ॥ कीं प्रेमाचीच पडुनि मातली ॥ म्हणोनि अर्जुन मोहें गुंतली ॥ निघों नेणे ॥ ७२ ॥ हें बहु जें जें जल्पिजेल ॥

पाठ· ओं· ५९ अपार · ओं· ६० साचाचें निरूप · ओं· ६४ क कविलें · ओं· ६५ अनुसरा·

तेंकर्थेसफांकहोइल॥ परि तांस्वइरूपानयेल॥ बोलवरी॥ ७३॥ ह्मणोनिविस्तराकाययेणें॥ तोईश्वरकवळावाकवणें॥ जोआपुलेंमाननेणें॥ आपणाचि॥ ७४॥ तरीमागीलध्वनीआंत॥ मजगमलासाबियाचिमोहित॥ जेवला त्कारेंअसेह्मणतें॥ परिसबापा॥ ७५॥ अर्जुनाजेणोंजेणेंभेदें॥ तुझें कांचित्तबोधें॥ तेंसेंतेंसांचिनें दें॥ निरूपिजेल॥ ७६॥ तोकाइंसंयानावयोग॥ तयाचाकवणउपेग॥ अथवाअधिकारप्रसंग॥ कवणायेथ॥ ७७॥ ऐसेंजंजेंकांहीं॥ उक्तअसेइयेठाई॥ तेंआघवेंचिपाहीं॥ सांगेनआतां॥ ७८॥ तूंचित्त देऊनिअवधारीं॥ ऐसेंह्मणांनिश्रीहरी॥ बोलिजेलतेंपुढारी॥ कथाआहे॥ ७९॥ श्रीकृष्णार्जुनासीसंग॥ नसांडोनिसांगेलयोग॥ तोव्यक्तकरूनिप्रसंग॥ ह्मणेनिवृत्तिदास॥ १८०॥ ॥ इतिश्रीभावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांपञ्चमोऽध्यायः॥ ५॥ ✿ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ✿

श्रीगणेशायनमः ॥ मगरायातेंह्मणेसंजयो ॥ तोचि अभिप्राय अवधारिजो ॥ श्रीकृष्णसांगती आतांजो ॥ योगरूप १ ॥ सहजेंब
ह्मरसाचेंपारणें ॥ केलेंअर्जुनालागीनारायणें ॥ कीतेचि अवसरांपाहुणे ॥ पातलों आह्मी ॥ २ ॥ कैसीदेवाचीयोगरीनेणिजे ॥ जैसें
तान्हेलियातोयसेविजे ॥ कीतेंचिनवोकरूनिपाहिजे ॥ तंव अमृत आहे ॥ ३ ॥ तैसेंआह्मांतुह्मा जाहलें ॥ जें आडसुखेंतत्वफाव
लें ॥ तवधृतराष्ट्रेंह्मणितलें ॥ हेंनपुसोंतूतें ॥ ४ ॥ तयासंजयाचेंनियेणेंबोलें ॥ रायाचेंहृदयचोजवलें ॥ जेअवसरींआहेघेतलें ॥
कुमरांचिया ॥ हेंजाणोनिमनींहांसिला ॥ ह्मणेह्मातारामोहेंनाशिला ॥ येऱ्हवींबोलतरोभलाजाहाला ॥ अवसरींइयें ॥ ५ ॥ परितेंतैसेंके
सेंनिहोइल ॥ जात्यंधाकैसेंपाहील ॥ तेवांचयेरूसोषघेईल ॥ ह्मणोनिर्बिहे ॥ ६ ॥ परिआपणाचित्तीं आपुला ॥ निक्रियापरीसंतोषला ॥
जेतोसंवादफावला ॥ श्रीकृष्णार्जुनाचा ॥ ७ ॥ तेणेंआनंदाचेंनिधालेपणें ॥ साभिप्रायअंतःकरणें ॥ आतांआदरेसींबोलणें ॥ घडे
लतया ॥ ८ ॥ तोगीतेमाजिषष्ठांचा ॥ प्रसंगअसेआयकणाचा ॥ जैंसाक्षीरार्णवींअमृताचा ॥ निवाडजाहाला ॥ ९ ॥ तैसेंगीतार्थांचें
सार ॥ जें विवेकसिंधूचेंपार ॥ नानायोगविभवभांडार ॥ उघडलेंकां ॥ १० ॥ जेंआदिप्रकृतीचेंविसवणें ॥ जेंशब्दब्रह्मासिनबोल
णें ॥ जेथूनिगीतावल्लीचेंठाणें ॥ प्ररोहपावे ॥ ११ ॥ तोअध्यायसाहावा ॥ वरिसाहित्याचियाबरवा ॥ सांगिजेलह्मणोनिपरिसा
वा ॥ चित्तदेउनी ॥ १२ ॥ माझामराठाचिबोलकौतुकें ॥ परिअमृतातेंपैजाजिंके ॥ ऐसींअक्षरेंरसिकें ॥ मेळवीन ॥ १३ ॥ जियेकों
वळिकेचेनिपाडें ॥ दिसतीनादीचेरंगथोडे ॥ वेधेंपरिमळाचेंबीकमोडे ॥ जयाचेनि ॥ १४ ॥ ऐकारसाळपणाचियालोभा ॥ कींश्र
वणींचीहोतीजिभा ॥ बोलेंइंद्रियांलागेकळंभा ॥ एकमेकां ॥ १५ ॥ सहजेंशब्दतरीविषोश्रवणाचा ॥ परिरसनाह्मणेरसहाआ
मुचा ॥ घ्राणासिभावजायपरिमळाचा ॥ हातोचिहोइल ॥ १६ ॥ नवलबोलतियेरेखेचीवाहाणी ॥ देखतांडोळांपुरेलागेधणी ॥
तेह्मणतीउघडलीखाणी ॥ रूपाचि हे ॥ १७ ॥ जेथसंपूर्णपदउभारे ॥ तेथमनचिधांवेबाहिरें ॥ बोलभुजाहीआविष्करे ॥ आलिं-

पाठ· ओ· ७,नव· ओ· ६ हास्यानारा· ओ· १ कें किंवा· कैचें सं· ओ· ० प्रायें· ओ· १२ अमृतातेंही·

गावया ॥ १९ ॥ ऐसीं इंद्रियें आपुलालिया भावीं ॥ झोंबती परिनोसरिसे पणेंचि बुझावी ॥ जैसा एकला जगचेवर्वी ॥ सहस्रकर ॥ २०
तैसें शब्दाचें व्यापकपण ॥ देखिजे असाधारण ॥ पाहातयां भावज्ञां फावती गुण ॥ चिंतामणीचे ॥ २१ ॥ हें असो नया बोलांची ताटें भ
लीं ॥ वरी कैवल्यरसें वोगरिलीं ॥ हीं प्रतिपत्ती मियां केलीं ॥ निष्कामासी ॥ २२ ॥ आतां आत्मप्रभा नित्य नवी ॥ तेचि करूनि ठाणदिवी
॥ जो इंद्रियांतें चोरूनि जेवी ॥ तयासीचि फावे ॥ २३ ॥ तेथ श्रवणाचेनि पांगें ॥ वीण श्रोतयां होआवें लागे ॥ हे मनाचेनि निजांगें ॥ भो-
गिजेना ॥ २४ ॥ अहो बोलाची वाल्हीफ फेडिजे ॥ आणि ब्रह्माचिया आंगा घडिजे ॥ मग सुखेंसी सुरवाडिजे ॥ सुखाचि माजी ॥
॥ २५ ॥ ऐसें हळुवारपण जरी येईल ॥ तरीच हें उपेगा जाईल ॥ एऱ्हवीं आघवी गोष्टी होईल ॥ मुकया बहिरयाची ॥ २६ ॥ परि तें असो
आतां आघवें ॥ न लगे श्रोतयां निकडसावें ॥ जे अधिकारिया स्वभावें ॥ निष्कामकाम ॥ २७ ॥ जिहीं आत्मबोधाचिया आवडी ॥ के
ली स्वर्गसंसाराची कुरोंडी ॥ तेवांचूनि थिंगीं गोडी ॥ नेणती आणिक ॥ २८ ॥ जैसा वायसीं चंद्र नोळखिजे ॥ तैसा प्राकृतीं ग्रंथ हा नेणि
जे ॥ आणि तो हिमांशुचि निजे विरजे ॥ चकोरांचें ॥ २९ ॥ तैसा सज्ञानासी ठावो ॥ आणि अज्ञानासी अनगांवो ॥ म्हणोनि निवांले
वयां विषयें पाहा हो ॥ विशेष नाहीं ॥ ३० ॥ परि अनुवादलों मी प्रसंगें ॥ तें सज्जनीं उपसाहावें लागे ॥ आतां सांगेन काय श्रीरंगें ॥ निरो
पिलें तें ॥ ३१ ॥ तें बुद्धीही आकळितां सांकड ॥ म्हणोनि बोलीं अनुवादें सांपडे ॥ परि श्रीनिवृत्तिकृपादीप उजियेडें ॥ देखेन मी ॥ ३२ ॥ जें
दिठीही न पविजे ॥ तें दिठीवीण देखिजे ॥ जरी अतींद्रिय लाभे ॥ ज्ञानबळ ॥ ३३ ॥ ना तरी जें धातुवादाही न जोडे ॥ तें लोहीं चि परिसें सां
पडे ॥ जरी दैवयोगें चढे ॥ परिसु हाता ॥ ३४ ॥ तैसा सद्गुरुकृपा होये ॥ तरी करितां काय आपु नोहे ॥ म्हणोनि तें अपार मातें आहे ॥ ज्ञा
नदेवो म्हणे ॥ ३५ ॥ तेणें कारणें मी बोलेन ॥ बोलीं अरूपाचें रूप दावीन ॥ अतींद्रिय परि भोगवीन ॥ इंद्रियांकरवीं ॥ ३६ ॥ आइका यश श्री
औदार्य ॥ ज्ञान वैराग्य ऐश्वर्य ॥ हे साही गुणवर्य ॥ वसती जेथ ॥ ३७ ॥ म्हणोनि तो भगवंतु ॥ जो निःसंगाचा सांगातु ॥ तो म्हणे पार्था द-
पाठ· ओ·२० झोंबती. ओ·२३ तेथ· ओ·२४ येथ. ओ·३० विशेषनाहीं. ओ·३४ परिसें.

त्तचित्त॥ होईआता॥३८॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः॥ स संन्यासी च योगी च न निरग्निर्न
चाक्रियः॥१॥ टी॰ आइकें योगी आणि संन्यासी जनीं॥ हे एकचि सिनानें झणीं मानीं॥ येरव्हीं विचारिजतां दोन्ही॥ तंव एक
चि॥३९॥ सांडिजे दुजया नामाचा आभास॥ तरी योगतोचि संन्यास॥ पाहतां ब्रह्मीं नाहीं अवकाश॥ दोहींमाजीं॥४०॥ जैसें नामाचेनि अ
नारिसेपणें॥ एका पुरुषातें बोलाविजे॥ कां दोहीं मार्गीं जाइजे॥ एकाचि ठाया॥४१॥ ना तरी एकचि उदक सहजें॥ परि सिनाना घटीं भरिजे
॥तैसें भिन्नत्व जाणिजे॥ योगसंन्यासाचें॥४२॥ आइकें सकळसंमतें जगीं॥ अर्जुना तोचि योगी॥ जो कर्में करूनि रागी॥ नोहेचि
फळीं॥४३॥ जैसी मही हे उद्भिजें॥ जनी अहंबुद्धीवीण सहजें॥ आणि तिथींचीं तियें बीजें॥ अपेक्षीना॥४४॥ तैसा अन्वयाचेनि आ
धारें॥ जातीचेनि अनुकारें॥ जें जेणें अवसरें॥ करणीय॥४५॥ तें सोइरें संतकरी॥ परि आत्मपणें देह शरीरें॥ आणि बुद्धीही करी
निफळवरी॥ जाये चिना॥४६॥ ऐसा तोचि संन्यासी॥ पार्था गा परियेसीं॥ तोचि भरंवसा निर्शी॥ योगीश्वर॥४७॥ वांचूनि उचित कर्म
प्रासंगिक॥ तयातें ह्मणे हें सांडीं बद्धक॥ तरी टाकोटाकी आणिक एक॥ मांडीचि ना॥४८॥ जैसा क्षाळूनियां लेप एक॥ सवेंचि लावि
जे आणिक॥ तैसेनि आग्रहाचा पाइक॥ विचंबवाया॥४९॥ गृहस्थाश्रमाचें वोझें॥ कपाळीं आधींचि आहे सहजें॥ कीं तोचि संन्यासें
वाढविजे॥ सरिसें पुढती॥५०॥ म्हणोनि अग्निसेवन सांडितां॥ कर्माची रेखा नोलांडितां॥ आहे योगसुख स्वभावतां॥ आपणपांचि
॥५१॥ श्लो॰ यं संन्यासमिति प्राहुर्योगं तं विद्धि पांडव॥ नह्यसंन्यस्तसंकल्पो योगी भवति कश्चन॥२॥ टी॰ ऐकें संन्यासी तोचि योगी॥
ऐसी एकवाक्यता चीजगीं॥ गुढी उभविली अनेगीं॥ शास्त्रांतरीं॥५२॥ जेथ संन्यासिला संकल्पु तुटे॥ तेथचि योगाचें सार भेटे॥ ऐसें
हें अनुभावाचेनि घटें॥ साचें जया॥५३॥ श्लो॰ आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्म कारणमुच्यते॥ योगारूढस्य तस्यैव शमः कारणमुच्यते॥३॥
टी॰ आतां योगाचळाचा निमथा॥ जरी ठाकावा आथि पार्था॥ तरी सोपाना या कर्मपथा॥ चुका झणें॥५४॥ येणें यमनियमाचेनि तळवटें॥

पाठ॰ ओ॰४२ हें जाणिजे. ओ॰४३ गाती. ओ॰४६ वरी. ओ॰४८ सांडीन. ओ॰५० संन्यास संवादविजे.

रिगे आसनाचि येपाउलवाटे॥ येईं प्राणायामाचेनि आडकांठे॥ वरौतागा॥ ५५॥ मग प्रत्याहाराचा आधाडा॥ जो बुद्धीचियाहि पायां निसर-
डा॥ जेथ हृदयें सांडिती होडा॥ कडेलग॥ ५६॥ तरी अभ्यासाचेनि बळें॥ प्रत्याहारीं निराळें॥ नखिंलागे लुटाळेंटाळें॥ वैराग्याची॥ ५७॥
ऐसा पवनाचेनि पागारें॥ येतां धारणेचेनि पैसारें॥ क्रमी ध्यानाचें चवरें॥ सांडे तंव॥ ५८॥ मग तया मार्गाची धांव॥ पुरेल प्रवृत्तीची हांव॥ जेथ-
साध्यसाधना खेंव॥ समरसें होये॥ ५९॥ जेथ पुढील पैस पारुखे॥ मागील स्मरावें ते ठाके॥ ऐसिये सरिसिये भूमिके॥ समाधि राहे॥ ६०॥
येणें उपायें योगारूढ॥ जो निरवधि जाहला प्रौढ॥ तयाचिया चिन्हांचा निवाड॥ सांगेन आइकें॥ ६१॥ श्लो० यदा हि नेन्द्रियार्थेषु न कर्म-
स्वनुषज्जते॥ सर्वसंकल्पसंन्यासी योगारूढस्तदोच्यते॥ ४॥ टी० तरी जयाचिया इंद्रियांचिया घरा॥ नाहीं विषयांचिया येरझारा॥ जो
आत्मबोधाचा वोवरां॥ पहुडला असे॥ ६२॥ जयाचें सुखदुःखाचेनि आंगें॥ झगडलें मानस चेवो नेघे॥ विषय पासीं हो आलियां सेन
रिघे॥ हें काय ह्मणउनि॥ ६३॥ इंद्रियें कर्माचां गांवीं॥ वाढिन्नलीं परि कहीं॥ फळहेतूचि चाड नाहीं॥ अंतःकरणीं॥ ६४॥ असतेनि देहें एऱ्-
हवीं॥ जो चेतुचि दिसे निदेला॥ तो चि योगारूढ भला॥ वोळखें तूं॥ ६५॥ तेथ अर्जुन ह्मणे अनंता॥ हें मज विस्मो बहु आइकतां॥ सां-
गें तया ऐसी योग्यता॥ कवणें दीजे॥ ६६॥ श्लो० उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत्॥ आत्मैव ह्यात्मनो बंधुरात्मैव रिपुरात्म-
नः॥ ५॥ टी० तंव हांसोनि कृष्ण ह्मणे॥ तुझें नवल ना हें बोलणें॥ कवणासि काय दिजेल कवणें॥ अद्वैतीं येथ॥ ६७॥ पैं व्यामोहाचिये
शेजे॥ बळिया अविद्या निद्रिन होइजे॥ तें वेळीं दुःस्वप्न हा भोगिजे॥ जन्ममृत्यूचा॥ ६८॥ पाठीं अवसांत येचि चेवो॥ तैं तें अवघेंचि हो-
य वावो॥ ऐसा उपजे नित्य सद्भावो॥ तो ही आपणपांचि॥ ६९॥ ह्मणऊनि आपणचि आपणयां॥ घात कीजत असे धनंजया॥ चित्त देउ-
नि नाथिलिया॥ देहाभिमाना॥ ७०॥ श्लो० बंधुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः॥ अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत्॥ ६॥

पाठ० ओवी० ५७ नरवीं, वैराग्याचिये. ओ० ५० कर्मांचा. ओ० ६१ इयं. ओ० ६८ दुःस्वप्न.

टी० ह्मविचारूनिअहंकारसांडिजे॥ मगअसतीचंवस्तुहोइजे॥ नरीआपुलीस्वस्तिसहजें॥ आपणकेला॥ ७१॥ येऱ्हवीकोशकीटका
चियापरी॥ तोआपणयां आपणवैरी॥ जो आत्मबुद्धिशरीरी॥ चारुस्थळीं॥ ७२॥ कैसेंप्रामीचियेवेळे॥ निदैवांआंधळेपणाचेडोळे
हळे॥ कींअसतें आपुलेंडोळे॥ आपणझांकी॥ ७३॥ कांकवणाएकभ्रमलेपणें॥ मीतोंनव्हेगाचोरलोंह्मणें॥ ऐसानाथिलाछंदअं
तःकरणें॥ घेऊनिठाके॥ ७४॥ येरवींहोयतंतोचिआहे॥ परीकाइकाजबुद्धितैसीनोहे॥ देखास्वप्नींचेनिघायें॥ कींमरेसाचें॥
॥७५॥ जैसीतेशुकाचेनिआंगभारें॥ नळिकाभोंविन्नलीयेरशीमाहारें॥ नरीतेणेंउडावेंपरिनपुरे॥ मनशंका॥ ७६॥ वायांचिमानपि
ळी॥ आटुवेंहियेंआंवळी॥ टिटांतुनळी॥ धरूनिठाके॥ ७७॥ ह्मणेबांधलासेंफुडा॥ ऐसियाभावनेचियापडेखोडा॥ कींमोकळि
यापायांचाखवडा॥ गोंवीअधिकें॥ ७८॥ ऐसाकाजेंवीणाआंतुडला॥ तोसांगपांकायआणिकेंबांधला॥ मगनसोडीचजरीनेला॥
तोडूनिअर्धा॥ ७९॥ ह्मणऊनिआपणयांआपणचिरिपु॥ जेणेंवाढविलाहासंकल्पु॥ येरस्वयंबुद्धह्मणेबापु॥ जोनाथिलेंनेघे॥ ८०
॥ श्लो० जितात्मनःप्रशांतस्यपरमात्मासमाहितः॥ शीतोष्णसुखदुःखेषुतथामानापमानयोः॥ ७॥ टी० नयास्वांतःकरण
जिता॥ सकळकामोपशांता॥ परमात्मापरौता॥ दूरनाहीं॥ ८१॥ जैसाकिडाळाचादोषजाये॥ नरीपंधरेंतेंचिहोये॥ तेसेंजीवा
ब्रह्मत्वआहे॥ संकल्पलोपी॥ ८२॥ हाघटाकारजैसा॥ निमालियानयाअवकाशा॥ नलगेमिळोंजाणें आकाशा॥ आनाठायां॥
॥ ८३॥ तैसादेहाहंकारनाथिला॥ हासमूळजयाचानाशिला॥ तोचिपरमात्मासंचला॥ आधींचिआहे॥ ८४॥ आतांशीतोष्णाची
पावाहाणी॥ तेथसुखदुःखाचीकडुसणी॥ इयेंनसमातीकांहींबोलणीं॥ मानापमानाचीं॥ ८५॥ जेंजियेंवाटासूर्यजाये॥ तेउतें
तेजाचेंविश्वहोये॥ तैसेंनयापावतेंआहे॥ तोचिह्मणउनी॥ ८६॥ देखेंमेघौनिसुटतीधारा॥ तियानरुपतीजैसियासागरा॥ •
पाठ. ओ. ७२ चारुस्थळा अथवा चारुस्थळ. ओ. ७७ टिटांन. ओ. ७९ आधा.

तेंसांशमाशमेंयोगीश्वरा॥ नव्हती आनें॥८७॥ श्लो॰ ज्ञानविज्ञानतृप्तात्माकूटस्थोविजितेंद्रियः॥ युक्तइत्युच्यतेयोगीसम
लोष्टाश्मकांचनः॥८॥ टी॰ जोहाविज्ञानात्मकभावो॥ तयाविवरितांजाहालावावो॥ मगलागलाजंवपाहों॥ तंवज्ञाननतेंतोचि॥
॥८८॥ आतांव्यापककींएकदेशी॥ हेऊहापोहिजेऐसी॥ नेकरावीठेलीआपेसी॥ दुजेनवीण॥८९॥ ऐसाशरीरींचिपरिको-
तुकें॥ परब्रह्माचेंनिपाडेंतुकें॥ जेणेंजिंतिलाएकें॥ इंद्रियेंगा॥९०॥ तोजितेंद्रियसहजें॥ तोचियोगयुक्तम्हणिजे॥ जेणेंसानें
थोरनेणिजे॥ कवणेकाळीं॥९१॥ देखेंसो नयाचेंनिखळ॥ मेरुयेसणेंढिसाळ॥ आणिमातियेचेंडिखळ॥ कांसरिसेंचिमा
नी॥९२॥ पाहातांपृथ्वीचेंमोलथोडें॥ ऐसें अनर्घ्यरत्नचोखडें॥ देखेंदगडाचेंनिपाडें॥ निचाडऐसा॥९३॥ श्लो॰ सुहृन्मि
त्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबंधुषु॥ साधुष्वपिचपापेषुसमबुद्धिर्विशिष्यते॥९॥ टी॰ तेथसुहृदआणिशत्रु॥ कांउदासआणि-
मित्रु॥ हाभावभेदविचित्रु॥ कल्पूंकेंचा॥९४॥ नयाबंधुकोणकाह्याचा॥ द्वेषियाकवणतयाचा॥ मींचिविश्वऐसाजयाचा॥ बो
धजाहाला॥९५॥ मगतयाचियेदृष्टी॥ अधमोत्तमअसेकिरोटी॥ कायपरिसाचियेकसवटी॥ वानियाकीजे॥९६॥ तेजे
सीनिर्वाणवर्णाचिकरी॥ तैसीजयाचीबुद्धीचराचरीं॥ होयसाम्याचिउजरी॥ निरंतर॥९७॥ जेनेविश्वालंकाराचेविसुरे॥ जरी
आहातीआनानेआकारें॥ तरीघडलेंएकेचिभांगारें॥ परब्रह्में॥९८॥ ऐसेंजाणणेंजेंबरवें॥ तेंफावलेंतयाआघवें॥ म्हणोनिअहाचवाहनें
नझकवे॥ येणेंआकारचित्रें॥९९॥ घापेपटामाजिदृष्टी॥ दिसेतंतूंचीसैंघसृष्टी॥ परितोएकवांचूनिगोष्टी॥ दुजीनाहीं॥१००॥ ऐसेनिप्र
तीतिहेगवसे॥ ऐसाअनुभवजयातेंअसे॥ तोचिसमबुद्धीहेअनारिसे॥ नव्हेजाणें॥१॥ जयाचेंनावतीर्थरावो॥ दर्शनेंप्रशस्तीसिंठा
वो॥ जयाचेनिसंगेंब्रह्मभावो॥ भ्रांतांसही॥२॥ जयाचेनिबोलेंधर्मजिये॥ दिठीमहासिद्धीतेंवियें॥ देखेंस्वर्गसुखादिइयें॥ खेळजं

पाठ॰ ओ॰ ८७ बाधतीना. ओ॰ ९८ जेतेंविश्वअलंकारासें. घडलें.

याचा ॥३॥ विषयेंजरी आठवलाचिना ॥ तरीदे आपुलीयोग्यता ॥ हें असांतयातें मशीसिनां ॥ लाभआथि ॥४॥ श्लो० योगीयुंजी
तसततमात्मानंरहसिस्थितः ॥ एकाकीयतचित्तात्मानिराशीरपरिग्रहः ॥ १०॥ टी० पुढतीअस्तवेनाएसें ॥ जयापाहिलेंअहेंत
दिवसें ॥ मगआपणपांचिआपणअसे ॥ अखंडित ॥५॥ ऐसियाहृष्टीजोविवेकी ॥ पार्थातोएकाकी ॥ सहजेंअपरिग्रहीजोतिं
हीलोकीं ॥ तोचिह्मणउनी ॥६॥ ऐसिये असाधारणें ॥ निष्पन्नाचीलक्षणें ॥ आपुलेनिबहुवसपणें ॥ श्रीकृष्णबोले ॥७॥ जोज्ञा
नियांचाबाप ॥ देखणेयांचेंदिठीचादीप ॥ जयाचादुलयाचासंकल्प ॥ विश्वरचा ॥८॥ प्रणवाचियेपेंठे ॥ जाहालशब्दब्रह्ममाजिठें
॥ तेंजयाचियेयशाचाकुटें ॥ वेढूनपुरे ॥९॥ जयाचेनिआंगिकेंतेजें ॥ आवोरविशशी ॥ चियेवणिजे ॥ ह्मणउनिजगहेंवसजे ॥ वीणअ
सेनया ॥१०॥ हांगानामचिएकजयाचें ॥ पाहतांगगनहीदिसेटांचें ॥ गुणएकेकायनयाचे ॥ कलिशीलनृ ॥११॥ ह्मणोनिअसो
हेंवानणें ॥ सांगोंनेणोंकवणाचीलक्षणें ॥ दावावीमिषेयेणें ॥ कांबोलिलोंतें ॥१२॥ ऐके हेंनाचागवोचिफुडीं ॥ तेब्रह्मविद्याकिजेलुघ
डी ॥ तरिअर्जुनापढियेहेगाढी ॥ नाशीलहन ॥१३॥ ह्मणोनितेंनेंसेंबोलणें ॥ नव्हेसेपातळ आडलावणें ॥ केलेंमनचिवेगळवाणें ॥ भो
गावया ॥१४॥ जयासोहंभावअटक ॥ मोक्षसुखालागीनरंक ॥ तयाचियेंदिठीचाझणेंकळंक ॥ लागेलतुझियाप्रेमा ॥१५॥ विपायें अहं
भावजयाचाजाईल ॥ मीतोचिहाजरीहोइल ॥ तरीरमगकायकीजेल ॥ एकलेया ॥१६॥ दिठीचिपाहतांनिकिजे ॥ कांनोंडभरोनिबोलि
जे ॥ नातरीदाटूनिखेवंवदीजे ॥ ऐसेंकोणआहे ॥१७॥ आपुलियामनाबरवी ॥ असमाईगोठीजीवी ॥ तेकवणेंसिचावळावी ॥ जरींएक्य
जाहलें ॥१८॥ ईयाकाकुळतीजनार्दनें ॥ अन्योपदेशाचेनिहातासनें ॥ बोलामाजिमनमनें ॥ आलिंगूसरलें ॥१९॥ हेंपरिसतांजरि
कानडें ॥ तरिंजाणपांपार्थाउघडें ॥ श्रीकृष्णसुखाचेंचिरूपडें ॥ वोतलेंगा ॥२०॥ हें असोवयसेनिशेवटीं ॥ जैसेंएकचिवियवांझोटी

पाठ॰ ओ॰९ माजिवढें॰ ओ॰११ आकलशील॰ ओ॰१२ नेणें॰ ओ॰१४ सपनळ॰ ओ॰१५ हा अटक॰ योगिया॰ ७ ७ ७

॥ मगतेमोहाचीत्रिपुटी ॥ नाचोंलागे ॥ २१ ॥ तेंसंजाहालंश्रीअनंता ॥ ऐसंतरिमनम्हणतां ॥ जरीनयाचानदेखतां ॥ अतिशयएथ ॥ २२ ॥ पाहापांनवलंकेंसंचोज ॥ कंउपदेशकेंउतेंझुंज ॥ परिपुढंवालभाचेंभोज ॥ नाचतअसे ॥ २३ ॥ आवडीआणिलाजवी ॥ व्यसनआणिनश्रीणर्वी ॥ पिसंआणिनभुलवी ॥ नरितंनिकाइ ॥ २४ ॥ म्हणउनिभावार्थनतेऐसा ॥ अर्जुनगेर्भश्रियेचाकुवांसा ॥ कींसुखेंश्रृंगारलियामानसा ॥ दर्पणातो ॥ २५ ॥ यापरीबापपुण्यपवित्र ॥ जगींभक्तिबीजासिसक्षेत्र ॥ नाश्रीकृष्णकृपेपात्र ॥ याचिलागीं ॥ २६ ॥ हांकांआत्मनिवेदनातळींची ॥ जेपीठिकाहोयसख्याची ॥ पार्थअधिष्ठात्रीतेथिची ॥ मातृकागा ॥ २७ ॥ पासींचिगोसांवीवरनेर्वानिजे ॥ मागांपाइकाचागुणघेइजे ॥ ऐसाअर्जुनतोसहजे ॥ पदिंयेद्दरी ॥ २८ ॥ पाहापांअनुरागेंभजे ॥ जेंप्रियोत्तमेंमानिजे ॥ तेंपतीहूनिकायनवानिजे ॥ पतिव्रता ॥ २९ ॥ तैसाअर्जुनचिविशेषेंस्तवावा ॥ ऐसंआकडलंमजजीवा ॥ जेंतोत्रिभुवनीचियांदैवा ॥ एकायतनजाहाला ॥ ३० ॥ जयाचियाआवडीचेनिपांगें ॥ अमूर्तीहिमूर्तिअवगे ॥ पूर्णाहिंदपरिलागे ॥ अवस्थाजयाची ॥ ३१ ॥ तंवश्रोतेम्हणतीदेव ॥ कैसीबोलाचीहवाव ॥ कायनादातेंहनबरव ॥ जिणोनिआली ॥ ३२ ॥ हांहानवलनोहेदेशी ॥ मऱ्हाटीबोली जनीएशी ॥ वोणंउमटतांहेआकाशीं ॥ साहित्यरंगाचीं ॥ ३३ ॥ केसेंउन्मेखनांदिणेंसनार ॥ आणिभावार्थपंडगार ॥ हेचिश्लोकार्थकुमुदीफार ॥ सेवियाहोती ॥ ३४ ॥ चाडचिनिचाडकरी ॥ ऐसामनोरथाइयेथोरी ॥ तेणेंविवळलंअंतरी ॥ तेथडोलआला ॥ ३५ ॥ तेंनिवृत्तिदासेंजाणिनलें ॥ मगअवधानघाम्हणितलें ॥ नवलपांडवकुळींपाहिलें ॥ कृष्णादिवसं ॥ ३६ ॥ देवकियाउदरींवाहिला ॥ यशोदासायासेंपाळिला ॥ शेखींउपेगागेला ॥ पांडवांसि ॥ ३७ ॥ म्हणउनिबहुदिवसवोळगावा ॥ कांअवसरूपाहोनिविनवावा ॥ हाहीसोसनयाम्देवा ॥ पडेचिना ॥ ३८ ॥ हेंअसोंकथासांगेंवेगीं ॥ मगअर्जुनम्हणेसलगी ॥ देवाइयेसंतनिन्हेंआंगीं ॥ नठकतीमाझा ॥ ३९ ॥ येन्हवींयालक्षणाचियानिजसारा ॥ मी–

पाठ· ओ· २८ नवनिजे, मग· ओ· ३३ थानं ओ· ३४ मेनितआहती· ओ· ३५ निचाडा·

अपाडें कीर अपुरा॥ परि तुमचेनि बोलें अवधारा॥ योगावंजरीं॥४०॥ जो तुम्ही निरूपिलें दयाळा॥ तरि ब्रह्मचि होइजेल॥ काय जाहालें अ
भ्यासिजेल॥ सांगा ल्जं॥४१॥ हां हा निर्णा कवणाची काह्मणी॥ आइकोनि श्लाघ्य जन असो अंतःकरणीं॥ ऐसों जाहालें पणाचें शिरया
णी॥ काय सी देवा॥४२॥ हें आंगें म्या होइजाकां॥ येतुलें गासावा आपुलेपणें कां जाकां॥ तंव हांसो निश्री कृष्णा होकें॥ करूं ह्मणती॥४३
॥ देखा संतोष एक न जोडे॥ तवंचि सुखाचें संधसा कडें॥ मग जोडलिया कवण कडे॥ अपुरें असे॥४४॥ तेंसा सर्वेश्वर बळियासेवकें॥
ह्मणोनि ब्रह्महि होयतां कौतुकें॥ परि कैसा भारें आतळा पिकें॥ देवाचेनि॥४५॥ जो जन्मसहस्राचिया साठीं॥ इंद्रादिकां हो महाग
भेटी॥ तो आधीन केतुला किरीटी॥ जे बोल होन साहे॥४६॥ मग एका जे पांडवें॥ ह्मणितलें म्या ब्रह्म होआवें॥ तें अशेष ही देवें॥ अ
वधारिलें॥४७॥ तेथ ऐसें चिए कविचारिलें॥ जयाब्रह्मलानिंडा हें जाहालें॥ परि तुदागां वैराग्य आहे आलें॥ बुद्धीचिया॥४८॥ येन्ह
वीं दिवसतरी या अपुरे॥ परि वैराग्य वसंताचेंनि भरें॥ जें साहं भावमहुरें॥ मोडोनि आला॥४९॥ ह्मणोनि याभि फळीं फळता॥ ययासि
वेळ न लगेल आंतां॥ होय विरक्त ऐसा अनंता॥ भरवंसा जाहाला॥५०॥ ह्मणे जें जंहा अधिष्ठालें॥ तें आरंभीं न्वयश्याफळें॥ ह्मणोनि
सांगीतला नवचेल॥ अभ्यासवायां॥५१॥ ऐसें विवरोनियां श्रीहरी॥ ह्मणितलें तिये अवसरीं॥ अर्जुना हा अवधारीं॥ पंथराज॥५२॥
तेथ प्रवृत्तीतरू चा बुडीं॥ दिसती निवृत्तिफळाचिया कोडी॥ जिये मार्गीचा कापडी॥ महेश आझूनी॥५३॥ पैं योगिवृंदें वहिलीं॥ आड
वीं आकाशीं निघाली॥ कीं तेथ अनुभवाचा पाउलीं॥ धोरण पडिलें॥५४॥ तिहीं आत्मबोधाचेनि उजुकारें॥ धांव घेतली एकसरें॥
कीं एरसकळ मार्ग निदसुरें॥ सांडुनियां॥५५॥ पाठीं महर्षी येणें आले॥ साधकाचे सिद्ध जाहाले॥ आत्मविद थोरावले॥ येणेंचि पंथें
॥५६॥ हा मार्गजें देखिजे॥ तैं तहान भूक विसरिजे॥ रात्रिदिवस नेणिजे॥ वाटे इयें॥५७॥ चालतां पाउल जें थ पडे॥ तेथ अपवर्गाची
पाठ· ओ· ४१ माझें होईल. तें· ओ· ४५ सांगेल स्वमुखें· ओ· ४९ मांडोनि· ओ· ५१ अनुष्ठानें·

रवाणीउघडे॥ आच्छादलियातरिजोडे॥ स्वर्गसुख॥५८॥ निगिजेपूर्वीलियामोहरा॥ कींयेइजेपश्चिमेचियाघरा॥ निश्चळपणेंधनु
र्धरा॥ चालणेंएथिचें॥५९॥ येणेंमार्गेजयाठायाजाइजे॥ तोगांवआपणचिहोइजे॥ हेंसांगोंकायसहजें॥ जाणसीतूं॥६०॥ तेथेंपा
र्थेह्मणितलेंदेवा॥ नरितेंचिमगकेव्हां॥ कांआर्तिसमुद्रींनिनकाढावा॥ बुडतूंजीमी॥६१॥ तंवकृष्णह्मणतीऐसें॥ हेंउत्संखळबोल
णेंकायसें॥ आह्मींसांगतसों आपैसें॥ वरिपुशिलेंतुवां॥६२॥ श्लो० शुचौदेशेप्रतिष्ठाप्यस्थिरमासनमात्मनः॥ नात्युच्छ्रितंनातिनी
चंचैलाजिनकुशोत्तरम्॥ ११॥ टी० तरींविशेषेंआतांबोलिजेल॥ परितेंअनुभवेंउपेगाजाईल॥ ह्मणोनिनेसेंएकलागेल॥ स्थान
पाहावें॥६३॥ जेथआराणुकेचेंनिकोडें॥ बैसलियाउठोंनावडे॥ वैराग्यासिदुणीचढे॥ देखिलियाजें॥६४॥ जोसंतींवसविलाठा
वो॥ संतोषासिसांवावो॥ मनाहोयउत्सावो॥ धैर्याचा॥६५॥ अभ्यासचिआपणयातेंकरी॥ ऱ्हदयातेंअनुभववरी॥ ऐसीरम्य
पणाचीथोरी॥ अखंडजेथ॥६६॥ जयाआडजातांपार्था॥ नगश्चर्यामनोरथा॥ पाखांडियांही आस्था॥ समूळहोये॥६७॥ स्वभावें
वाटेयेतां॥ जरिवरपडाजाहाला अवचितां॥ तरिसकामहीपरिमाघौता॥ निघोंविसरे॥६८॥ ऐसेंनिनसतयातेंराहवी॥ भ्र
मतयातेंबैसवी॥ थापटूनिचेववी॥ विरक्तीतें॥६९॥ हेंराज्यवरिसांडिजे॥ मगनिवांताएथेंचिअसिजे॥ ऐसेंशृंगारियाहीउप
जे॥ देखतखेवो॥७०॥ जेंयेणेंमानेंबरवंट॥ आणितेंसेंचिअतिचोखट॥ जेथअधिष्ठानप्रगट॥ डोळांदिसे॥७१॥ आणिकेही
एकपाहावें॥ जेंसाधकींवसतहोआवें॥ आणिजनानेंनिपायरवें॥ मळेचिना॥७२॥ जेथअमृतांचेनिपाडें॥ मुळाहीसकटगोडें॥ जो
डतीदाटेंझाडें॥ सदाफळतीं॥७३॥ पाउलापाउलांउदकें॥ वर्षाकाळींवीणअतिचोखें॥ निर्झरेंकांविशेखें॥ सुलभंजेथें॥७४॥ हा
आतपहीअळुमाळ॥ जाणिजेनरीशीतळ॥ पवनअतिनिश्चळ॥ मंदझुळुके॥७५॥ बहुतकरूनिनिःशब्द॥ दाटनरिघेश्वापद॥
पाठ० ओ०७० बारः ओ०७२ रुचे० ओ०७४ पाउलां, परिवर्षाकाळींहीचोखें.

शुकहनषट्‌पद ॥ नेउतेंनाहीं ॥ ७६॥ पाणिलगेंहंसें ॥ दोनीचारीसारसें ॥ कवणाएकेंवेळेंवसे ॥ नरीकोकिळहीहोका ॥ ७७॥ निरंतर
नाहीं ॥ नरीआलींगेलींकांहीं ॥ होतुकामयूरंहीं ॥ आम्हीनानम्हणों ॥ ७८॥ परिअवश्यकपांडवा ॥ ऐसाठावजोडावा ॥ तेथेंनिगू
ढहोआवा ॥ कांशिवालय ॥ ७९॥ दोहींमाजिआवडतें ॥ जेंमानलेंहोयचित्तें ॥ बहुतकरूनिएकांतें ॥ वैसिजेगा ॥ ८०॥ म्हणोनिंतें
सतेंजाणावें ॥ मनराहतेंपाहावें ॥ राहिलतेथरचावें ॥ आसनऐसें ॥ ८१॥ वरीचोखटमृगसेवडी ॥ माजिधुतवस्त्राचीघडी ॥
तळवटींअमोडी ॥ कुशांकुर ॥ ८२॥ सकोमळसरिसे ॥ सुबद्धराहतीआपैसे ॥ एकपाडेंतैसे ॥ वोजावाली ॥ ८३॥ परिसावि
याचिउंचहोईल ॥ तरिआंगहनडोलेल ॥ नीचतरीपावेल ॥ भूमिदोष ॥ ८४॥ म्हणोनितेंसेंनकरावें ॥ समभावधरावें ॥ हें
बहुअसोहोआवें ॥ आसनऐसें ॥ ८५॥ श्लो० तत्रैकाग्रंमनःकृत्वायतचित्तेंद्रियक्रियः ॥ उपविश्यासनेयुंज्याद्योगमात्मवि
शुद्धये ॥ १२॥ टी० मगतेथआपण ॥ एकाग्रअंतःकरण ॥ करूनिसद्गुरुस्मरण ॥ अनुभवीजे ॥ ८६॥ जेथस्मरतेनिआदरें ॥
सबाह्यसात्त्विकेंभरे ॥ जंवकाठिण्यपणविरे ॥ अहंभावाचें ॥ ८७ विषयांचाविसरपडे ॥ इंद्रियांचीकसमसमोडे ॥ मनाचीघडीघडे ॥
हृदयामाजी ॥ ८८॥ ऐसेंऐक्यहेंसहजें ॥ फावेतंवराहिजे ॥ मगतेणेंचिबोधेंबैसिजे ॥ आसनावरी ॥ ८९॥ आतांआंगातेंआंगक
री ॥ पवनातेंपवनधरी ॥ ऐसीअनुभवाचीउजरी ॥ होंचिलागे ॥ ९०॥ प्रवृत्तिमाघौतीमोहरे ॥ समाधिऐलाडीउतरे ॥ आघवेंअ
भ्यासुसरे ॥ बैसतखेंवो ॥ ९१॥ मुद्रेचीप्रौढीऐशी ॥ तेचिसांगिजेलआतांपरियेसीं ॥ तरिऊरुयाजघनासी ॥ जडोनियालीं ॥
॥ ९२॥ चरणतळेंदव्हडी ॥ आधारद्रुमाचाबुडीं ॥ सुघटितेंगाढी ॥ संचरीपां ॥ ९३॥ सव्यतोतळींठेविजे ॥ तेणेंशिवणीमध्यपीडि
जे ॥ वरीबिसंतोसहजें ॥ वामचरण ॥ ९४॥ गुदमेढ्रांआंतौतीं ॥ चारीअंगुळेंनिगुतीं ॥ तेथसार्धसार्धप्रांती ॥ सांडूनिया ॥ ९५॥ माजि

पाठ० ओ० ७७ हो० हीहो० ओ० ८५ बायें० ओ० ८७ जैसें, अथवातेसें० ओ० ८९ कठिण० ओ० ९० व० ७ ७ ७

आंगुळाग्रकीनिगे॥ तेथटांचेचेनिउत्तरभाग॥ नेटेंटिजेवरि आंगें॥पेललेनी॥१६॥उचलिलेंकांनेणिजे॥ तैसेंपृष्ठांतउचलिजे॥गु-
ल्फद्वयधरिजे॥ तेणेंचिमानें॥९७॥मगशरीरसंचुपार्था॥ अशेषहोसर्वथा॥पार्ष्णीचामाथा॥स्वयंभहोये॥९८॥ अर्जुनाहेंजाण॥
मूळबंधाचेंलक्षण॥ वज्रासनगौण॥ नामयासी॥९९॥ ऐसाआधारीमुद्रापडे॥ आणिआधीचामार्गमोडे॥ तेथअपानआंतुळेक
डे॥ वोहोटांलागे॥२००॥ श्लो० समंकायशिरोग्रीवंधारयन्नचलंस्थिरः॥ संप्रेक्ष्यनासिकाग्रंस्वंदिशश्चानवलोकयन्॥१३॥
टी० तवकरसंपुटआपैसें॥ वामचरणीबैसे॥ बाहुमूळींदिसे॥ थोरीवआली॥१॥ माजिउभारिलेनिदंडें॥ शिरकमळहोयगा
डें॥ नेत्रद्वारींचींकवाडें॥ लागूंपाहाती॥२॥ वरचिलेपातींनढळती॥ तळींचीतळींपुंजाळती॥ तेथअर्धोन्मीलितस्थिती॥उपजेत
या॥३॥ दिठीराहोनिआंतुलेकडे॥ बाहेरपाउलघालीकोडें॥ तेठायींठावोपडे॥नासाग्रपीठीं॥४॥ ऐसेंआंतच्याआंतचिरचे॥ बा
हेरिमागुतेंनवचे॥ ह्मणोनिराहाणेंअर्धियेदिठीचें॥ तेथेंचिहोय॥५॥ आतांदिशांचीभेटीघ्यावी॥ कांरूपाचीवाटपहावी॥ हेचाड-
सरेआघवी॥ आपसया॥६॥ मगकंठनाळआटे॥ हनुवटीहेडोतीदाटे॥ तेगाढीहोऊनिनेहटे॥ वक्षस्थळीं॥७॥ माजिघंटिकालोपे॥
वरिबंधजोआरोपे॥ तोजाळंधरह्मणिपे॥ पंडुकुमरा॥८॥ नाभीवरीपोखे॥उदरहेंथोके॥ अंतरीफांके॥हृदयकोश॥९॥ स्वाधि
ष्ठानावरिचिलेकांठीं॥ नाभिस्थानतळवटीं॥ बंधपडेकिरीटी॥ वोढियाणा तो॥१०॥ ऐसीशरीराबाहेरलीकडे॥ अभ्यासाचीपा
खरपडे॥ श्लो० प्रशांतात्माविगतभीर्ब्रह्मचारिव्रतेस्थितः॥ मनः संयम्य मच्चित्तोयुक्तआसीतमत्परः॥१४॥ टी० तंवआंत-
वायमोडे॥ मनोधर्माची॥११॥ कल्पनानिमे॥ प्रवृत्तीशमे॥ आगमनविरमे॥ सावियाची॥१२॥ क्षुधाकायजाहाली॥
निद्राकेउतीगेली॥ हेंआठवणहीहारपली॥ नदिसेवेगां॥१३॥ जोमूळबंधेंकोंडिला॥ अपानमाघौतासुरडला॥ तोसवें-

पाठ· ओ· ६ वास· ओ· ७ वरती· ओ· १० वोढियाण·

५ १२ ६

चिवरीसांकडला ॥ धरीफूगू ॥१४॥ क्षोभलेपणें माजे ॥ उठाइला गा योगाजे ॥ मणिपुरेंसीं झुंझे ॥ राहोनियां ॥ १५॥ मग थांव
लियेवाहटुळी ॥ सैंघ घेऊनि घेरड हुळी ॥ बाळपणींची कुहीटुळी ॥ बाहेर घाली ॥ १६॥ भीतरी वळीन धरे ॥ कोठ्यामाजि संच
रे ॥ कफपित्ताचे थारे ॥ उरों नेदी ॥ १७॥ धातूंचे समुद्र उलंडी ॥ मेदाचे पर्वत फोडी ॥ आंतली मज्जा काढी ॥ अस्थिगत ॥१८
नाडीतें सोडवी ॥ गात्रांतें विघडवी ॥ साधकातें भेडसावी ॥ परी बिहावें ना ॥१९॥ व्याधीतें दावी ॥ सवेंचि हारवी ॥ आपपृथ्वी
कालवी ॥ एकवटें ॥२०॥ तंव येरीकडे धनुर्धरा ॥ आसनाचा उबारा ॥ शक्ति करी उजगरा ॥ कुंडलनीतें ॥२१॥ नागिणीचें पिलें
॥ कुंकुमें नाहलें ॥ वळण घेऊनि आलें ॥ सेजे जैसें ॥२२॥ तैसी ते कुंडलिनी ॥ मोटकी औट वळणी ॥ अधोमुख सर्पिणी ॥ निदे-
ली असे ॥२३॥ विद्युल्लतेची विडी ॥ वन्हिज्वाळांची घडी ॥ पंधरेयाची चोखडी ॥ घोटींव जैसी ॥२४॥ तैसी सुबंध आटली ॥
पुटी होती दाटली ॥ ते वज्रासनें चिमुटली ॥ सावध होय ॥२५॥ तेथ नक्षत्र जैसें उलंडलें ॥ कां सूर्याचें आसन मोडलें ॥ तेजाचें
बीज विरूढलें ॥ अंकुरेंशीं ॥२६॥ तैसी वेढियातें सोडिती ॥ कवतिकें आंग मोडिती ॥ कंदावरी शक्ती ॥ उठिली दिसे ॥२७॥
सहजें बहुतां दिवसांची भूक ॥ वरी चेववली ते होय मिष ॥ मग आवेशें पसरी मुख ॥ ऊर्ध्वाउजू ॥२८॥ तेथ हृदयकोशातळवटीं
॥ जो पवन भरे किरीटी ॥ तया सगळेयाची मिठी ॥ देऊनि घाली ॥२९॥ मुखींचेनि ज्वाळें ॥ तळीं वरी कवळे ॥ मांसाचे वडवाळे
आरोगूं लागे ॥३०॥ जें जें ठाईं समांस ॥ तेथ अहाच जोडे घांस ॥ पाठीं येक दोन घांस ॥ हियाचेही भरी ॥३१॥ मग तळवे तळहा
त शोधी ॥ ऊर्ध्वींचे खंड भेदी ॥ झाडा घे संधी ॥ प्रत्यंगाचा ॥३२॥ अधोभाग तरी न संडी ॥ परि नखांचेंही सत्व काढी ॥ त्वचा धु
वूनि जडी ॥ पांजरेंशीं ॥३३॥ अस्थींचे नळे निरपे ॥ शिरांचे हीर पारखे ॥ [illegible] ॥ रोमबीजांची [illegible] ॥३४॥ मग-
पाठ० ओ० १४ सावियाची. ओ० २० वट. ओ० ३१ आर्विस. ओ० ३० तळव्या. ओ० ३३ आधार. ६. ८. ९.

समधातूंच्यासागरीं ॥ ताहानेलीघोटभरी ॥ आणिसर्वेचिउन्हाळाकरीं ॥ खडखडीत ॥ ३५ ॥ नासापुटौनिवारा ॥ जोजातसे आंगु-
ळेबारा ॥ तोगचियेथरूनिमाघारा ॥ आंतघाली ॥ ३६ ॥ तेथअधवरीतें आकुंचे ॥ उर्ध्वतळींतें खांचे ॥ तयारखेवामाजिचक्रांचे ॥
पदरउरती ॥ ३७ ॥ येऱ्हवींतरीदोन्हीतेव्हांचिमिळतीं ॥ परिकुंडलिनीनावें कदुचितहोती ॥ तेतयातेंह्मणोपरौती ॥ तुह्मीचिकाय-
एथें ॥ ३८ ॥ आइकेंपार्थिवधातुआघवी ॥ आरोगितांकाहींनुरवी ॥ आणिआपातें तंवठेवी ॥ पुसोनियां ॥ ३९ ॥ ऐसींदोनीभूतें
खाये ॥ तेवेळींसंपूर्णधाये ॥ मगसौम्यहोउनिराहे ॥ सुषुम्नेपाशीं ॥ ४० ॥ तेथतृप्तीचेनिसंतोषें ॥ गरळजेविवमीमुखें ॥ तेणें-
तियेचेनिपीयूषें ॥ प्राणाजिये ॥ ४१ ॥ तोअग्नीआंतूनिनिघे ॥ परिसबाह्यनिववूंचिलागे ॥ तेवेळींकसुबांधतीआंगें ॥ सांडिलीपुट
ती ॥ ४२ ॥ मार्गमोडिनीनाडींचे ॥ नवविधपणवायूचें ॥ जायह्मणउनिशरीराचें ॥ धर्मनाहीं ॥ ४३ ॥ इडापिंगळाएकवटती ॥ गांठीत
न्हीसुटती ॥ साहीपदरफुटती ॥ चक्रांचेहे ॥ ४४ ॥ मगशशीआणिभानु ॥ ऐसाकल्पिजेजोअनुमानु ॥ तोवातीवरीपवनु ॥ गिंवस
तांनदिसे ॥ ४५ ॥ बुद्धीचीफुलिकाविरे ॥ परिमळघ्राणींनुरे ॥ तोहीशक्तीसवेंसंचरे ॥ मध्यमेमाजि ॥ ४६ ॥ तंववरिलें कडोनिढाळें ॥ चं
द्रामृताचेंतळें ॥ कानवडोनिमिळे ॥ शक्तिमुखीं ॥ ४७ ॥ तेणेंनाळकेंरसभरें ॥ तोसर्वांगामाजिसंचरे ॥ जेथिंचातेथमुरे ॥ प्राणपव
न ॥ ४८ ॥ तातलियेमुसे ॥ मेणनिघोनिजायजैसें ॥ मगकोंदलीराहेरसें ॥ वोतलेनी ॥ ४९ ॥ तैसेंपिंडाचेनिआकारें ॥ तेकळाचिकांअ
वतरे ॥ वरिलत्वचेचेनिपदरें ॥ पांघुरली असे ॥ ५० ॥ जैसीआभाळाचीबुंथी ॥ करूनिराहेगभस्ती ॥ मगफिटलियादीप्ती ॥ धरूनिये
॥ ५१ ॥ तैसाआहाचवरिकोरडा ॥ त्वचेचाअसेपातोडा ॥ तोझडोनिजायकोंडा ॥ जैसाहोये ॥ ५२ ॥ मगकाश्मीरीचेंस्वयंभ ॥ कांरत्न
बीजानिघालेकोंभ ॥ अवयवकांतीचाभांव ॥ तैसीदिसे ॥ ५३ ॥ नातरीसंध्यारागीचेंरंग ॥ काढूनिवळिलेंतें आंग ॥ किंअंतरज्योति

पाठ॰ ओ॰ ४० माजीं॰ ओ॰ ४१ वमिजे॰

बोलिंग॥ निर्वाळलें॥५४॥ कुंकुमाचें भरींव॥ सिंदुरसाचें वोतींव॥ मजपाहतां सावेव॥ शांति चितें॥५५॥ तें आनंद चित्रींचे लेप॥ नातरी महासुखाचें रूप॥ कीं संतोषतरूचें रोप॥ थांवलें जैसें॥५६॥ तो कनकचंपकाचा कळ्य॥ कीं अमृताचा पूतळा॥ ना ना सासिंनला मळा॥ कोंवळिकेचा॥५७॥ हो कां जे शारदियेचें निवालें॥ चंद्रबिंब पाल्हेलें॥ कां तेजचि मूर्त बैसलें॥ आसनावरी॥५८॥ तैसें शरीर होये॥ जेव्हां कुंडलिनी चंद्र पिये॥ मग देहाकृति बिहे॥ कृतांतु गा॥५९॥ वार्धक्य तरी बहुडे॥ तारुण्याचीगांठी विघडे॥ लोपली उघडे बाळदशा॥६०॥ वयसा तरी येतुलेवरी॥ येऱ्हवीं बाळाचा बळार्थ करी॥ धैर्याची थोरी॥ निरुपम॥६१॥ कनकद्रुमाच्या पालवीं॥ रत्नकळिका नित्य नवी॥ नखें तैसीं बरवीं॥ नवीं निघती॥६२॥ दांतही आन होती॥ परि अपाडें साने जती॥ जैसी दुबाहीं बैसे पांती॥ हिरियांची॥६३॥ माणिकुलिया आगिया कणिया॥ साविया चि अणुप्रमाणिया॥ तैसिया सर्वांगीं उधवती आणियां॥ रोमांचिया॥६४॥ करचरणतळें॥ जैसीं कां रातोत्पलें॥ पारवाळां होती डोळे॥ काय सांगों॥६५॥ निडारलेपणें निक्कें दाटे॥ मोतियें नावरती संपुटें॥ मग शिवणी जैसी उतटे॥ शुक्तिपल्लवाची॥६६॥ तैसी पातियांचिये कवळियेन समाये॥ दिठी जाकळौनि निघों पाहे॥ आधिली चि परी होये॥ गगना कवळिती॥६७॥ आइकें देह होय सोनियाचें॥ परि लाघव ये वायूचें॥ जे आप आणि पृथ्वीचें॥ अंश नाहीं॥६८॥ मग समुद्रापैलीकडील देखे॥ स्वर्गीचा आलोच आइके॥ मनोगत वोळखे॥ मुंगियेचें॥६९॥ पवनाचा वारिका वळघे॥ चाले तरी उदकीं पाउल न लागे॥ येणें येणें प्रसंगें॥ येती बहुता सिद्धी॥७०॥ आइकें प्राणाचा हात धरूनि॥ गगनाची पाउटी करूनी॥ मध्यमेचेनि दादरा हुनी॥ हृदया आली॥७१॥ ते कुंडलिनी जगदंबा॥ जे चैतन्य चक्रवर्तीची शोभा॥ जया विश्वबीजाचिया कोंभा॥ साउली केली॥७२॥ जे शून्यलिंगाची पिंडी॥ जे परमात्मया शिवाची करंडी॥ जे प्रणवाची

पाठ· ओ· ५५ हे· ओ· ६४ मानिया· ओ· ६५ पारवाळीं· ओ· ६७ कवळिती· ओ· ७३ प्राणाची·

उघडी ॥ जन्मभूमी ॥ ७३ ॥ हे असो ते कुंडलिनी बाळी ॥ हृदयाआंत आली ॥ तंव अनहाताचा बोली ॥ चावळे ते ॥ ७४ ॥ शक्तीचिया-
आंगा लागलें ॥ बुद्धीचें चैतन्य होतें जाहालें ॥ तेणें तेणें आइकिलें ॥ अळुमाळ ॥ ७५ ॥ घोषाचा कुंडी ॥ नाद चित्राची रूपडीं ॥ प्रणवाचि
या मोडी ॥ रेखिली ऐसी ॥ ७६ ॥ हें चि कल्पावें तरी जाणिजे ॥ परि कल्पितें कें चें आणिजे ॥ तरि नेणो काय गाजे ॥ तियें ठायीं ॥ ७७
विसरोनि गेलों अर्जुना ॥ जंव नाश नाहीं पवना ॥ तंव वाचा आथी गगना ॥ म्हणऊनि घुमे ॥ ७८ ॥ तया अनाहताचे नि मेघें ॥ आ
काश दुमदुमों लागे ॥ तंव ब्रह्मस्थानींचें बेगें ॥ सहजें फिटे ॥ ७९ ॥ आइकें कमलगर्भाकारें ॥ जें महदाकाश दुसरें ॥ जेथ चैतन्य आ-
धातुरें ॥ होऊनि असिजे ॥ ८० ॥ तया हृदयाचा परिवरीं ॥ कुंडलिनी या परमेश्वरी ॥ तेजाची शिदोरी ॥ विनियोगिली ॥ ८१ ॥ बुद्धी
चेनि शाकें ॥ हा नवोनें निकें ॥ हे तने थन देखे ॥ तें ऐकें लं ८२ निज कांनी हारविला ॥ मग प्राणाचिकें वळ जाहाली ॥ ते वेळीं कैसी गम-
ली ॥ म्हणावी पां ॥ ८३ ॥ हो कां जे पवनाची पुतळी ॥ पांघुरली होती सोनेसळी ॥ ते फेडूनियां वेगळी ॥ ठेविली तियां ॥ ८४ ॥ नातरी वा
यूचेनि आंगें झगटली ॥ दीपाची दृष्टी निमटली ॥ कां लखलखोनि हारपली ॥ वीज गगनीं ॥ ८५ ॥ तैसी हृदयकमळवेन्हीं ॥ दिसे
जैसी सोनयाची सरी ॥ नातरी प्रकाशजळाची झरी ॥ वाहत आली ॥ ८६ ॥ मग ते हृदयभूमी पोकळे ॥ जिराली कां एके वेळे ॥ तै
सें शक्तीचें रूप मावळे ॥ शक्तीचि माजि ॥ ८७ ॥ ते व्हां नरी शक्ती ची म्हणिजे ॥ ये न्हवी तो प्राण केवळ जाणिजे ॥ आतां नाद बिंदु नेणि
जे ॥ कळा ज्योती ॥ ८८ ॥ मनाचा हनमार ॥ कां पवनाचा आधार ॥ ध्यानाचा आदर ॥ नाहीं परी ॥ ८९ ॥ हे कल्पना घे सांडी ॥ ते नाहीं
इये परवडी ॥ हे महाभूतांची फुडी ॥ आटणी देखा ॥ ९० ॥ पिंडें पिंडाचा ग्रास ॥ तो हा नाथसंकेतिचा दंश ॥ परि दाऊनि गेला उद्देश ॥
श्रीमहाविष्णु ॥ ९१ ॥ तया ध्वनिताचें केणें सांडुनी ॥ यथार्थाची घडी झाडुनी ॥ उपलविली म्या जाणुनी ॥ ग्राहीक श्रोते ॥ ९२ ॥

पाठ· ओ० ७९ स्थानींचें वेगें· ओ· ८० कर्नी· ओ· ८१ पारवरा· ओ· ८४ जैसी· ओ· ८७ तिये· ओ· ९१ पिंड·

श्लो० युंजन्नेवंसदात्मानंयोगीनियतमानसः शांतिंनिर्वाणपरमांमत्संस्थामधिगच्छति ॥ १७॥ टी० ऐकेंशक्तीचेंतेजजेव्हांलोपे ॥
तेथदेहाचेंरूपहारपे ॥ मगतोडोळयामाजिलपे ॥ जगाचिया ॥ १३॥ येऱ्हवींआधिलाचिऐसें ॥ सावयवतरीदिसे ॥ परिवायूचेंजैसें
॥ वळिलेंहोये ॥ १४॥ नातरीकर्दळीचागाभा ॥ कुंथीसांडोनिउभा ॥ कांअवयवचिनभा ॥ उदयलाता ॥ १५॥ तैसेंहोयशरीर ॥ तेंतंत्र
णिजेखेचर ॥ हेंपदहोतांचमत्कार ॥ पिंडजनां ॥ १६॥ देखेंसाधकनिघोनिजाये ॥ मागांपाउलांचोबोलराहे ॥ तेथठायींठायींहोये ॥
अणिमादिक ॥ १७॥ परितेंगेंकायकाज आपणपयां ॥ अवधारींऐसाधनंजया ॥ लोपआथीभूतत्रया ॥ देहींचादेहीं ॥ १८॥ पृथ्वीतें
आपविरवी ॥ आपातेंतेजजिरवी ॥ तेजातेंपवनहरवी ॥ हृदयामाजी ॥ १९॥ पाठींआपणएकलाउरे ॥ परिशरीराचेनिअनुका-
रें ॥ मगतोहिनिगे अंतरें ॥ गगनामिळे ॥ ३००॥ तेंवेळींकुंडलिनीहेंभाषजाये ॥ मगमारुतऐसेंनामहोये ॥ परिशक्तीपणतें आहे
॥ जंवनमिळेशिवीं ॥ १॥ मगजाळंधरसांडी ॥ ककारांतफोडी ॥ गगनाचियेपाडीं ॥ पैठीहोये ॥ २॥ तेंओंकाराचियेपाठी ॥ पाय
देतउगाउठी ॥ पश्यंतीयेचियेपाउठा ॥ मागांघाली ॥ ३॥ पुढेंतन्मात्रा अर्धवरी ॥ आकाशाचा अंतरीं ॥ भरतीगमेसागरीं ॥ सरितां
जेवीं ॥ ४॥ मगब्रह्मरंध्रींस्थिरावोनी ॥ सोहंभावाचाबाह्या पसरुनी ॥ परमात्मालिंगाधावोनी ॥ आंगाघडे ॥ ५॥ तंवमायामूतां
चीजवनिकफिटे ॥ मगदोहींसिहोयझटें ॥ तेथगगनासकटआटे ॥ समरसीतिये ॥ ६॥ पैंमेघाचेनिमुखीं निवडला ॥ समुद्रकांवो
धींपडिला ॥ तोमागुताजैसाआला ॥ आपणपयां ॥ ७॥ तेविंपिंडाचेनिमिषें ॥ पदींपदप्रवेशे ॥ तेंएकतलहोयतैसें ॥ पंडुकुमरा ॥ ८॥
आतांदुजेंहनहोतें ॥ कींएकचिहें आइतें ॥ ऐशियेविवंचनेपुरतें ॥ उरेचिना ॥ ९॥ गगनींगगनलयाजाये ॥ ऐसेंजेंकाहीं आहे ॥ तें अ
नुभवेंजोहोय ॥ तोहोऊनिठाके ॥ १०॥ ह्मणोनितेथिचीमात ॥ नचढेचिबोलाचाहात ॥ जेणेंसंवादाचियागांवाआंत ॥ पैठीकीजे ॥ ११॥

पाठ. ओ० १३ तेज.

अर्जुना येन्हवीं तरी ॥ इया अभिप्राया वाजे गर्व धरी ॥ तें पाहें पां वैखरी ॥ दुरी ठेली ॥ १२ ॥ भ्रूलता मागली कडे ॥ तेथ मकाराचें चि आंगन
मांडे ॥ सडे या प्राणासां कडें ॥ गगना येतां ॥ १३ ॥ पाठीं तेथें चि तो भेसळला ॥ तें शब्दाचा देव मावळला ॥ मग तयाही वरी आटभों वि-
न्नला ॥ आकाशाचा ॥ १४ ॥ आतां महाशून्याचिया डोहीं ॥ जेथ गगनासी चि थावो नाहीं ॥ तेथ तागा लागेल काई ॥ बोलाचा इया ॥ १५ ॥
म्हणूनि आखरां माजि सांपडे ॥ कीं कानावरी जोडे ॥ हें तैसें नव्हे पुढें ॥ त्रिशुद्धी गा ॥ १६ ॥ जें कांहीं दैवें ॥ अनुभविलें फावे ॥ तें आपणचि
हें ठाकावें ॥ होऊनियां ॥ १७ ॥ पुढती जाणणें तें नाहीं चि ॥ म्हणोनि असो किती हें चि ॥ बोलावें आतां वायां चि ॥ धनुर्धरा ॥ १८ ॥ ऐसें शा-
ब्दजात माघौतें सरे ॥ तेथ संकल्पाचें आयुष्य पुरे ॥ वारा ही जेथ न शिरे ॥ विचाराचा ॥ १९ ॥ जें उन्मनियेचें लावण्य ॥ जें तुर्येचें तारुण्य ॥
अनादि जें अगण्य ॥ परम तत्त्व ॥ २० ॥ जें विश्वाचें मूळ ॥ जें योगद्रुमाचें फळ ॥ जें आनंदाचें केवळ ॥ चैतन्य गा ॥ २१ ॥ जें आकाराचा प्रा-
त ॥ जो मोक्षाचा एकांत ॥ जेथ आदि आणि अंत ॥ विरोनि गेले ॥ २२ ॥ जें महाभूतांचें बीज ॥ जें महातेजाचें तेज ॥ एवं पार्था जें निज ॥ स्व-
रूप माझें ॥ २३ ॥ ते हे चतुर्भुज कोंभेली ॥ जयाची शोभा रूपा आली ॥ देखोनि नास्तिकीं नोकिली ॥ भक्तवृंदीं ॥ २४ ॥ तें अनिर्वाच्य महा-
सुख ॥ पैं आपण चि जाहाले जे पुरुष ॥ जयाचे कानिष्कर्ष ॥ शमिनिर्वृं ॥ २५ ॥ आम्हीं साधन हें जें सांगीतलें ॥ तें चि शरीरीं जिहीं केलें ॥
ते आमुचेनि पाडें आले ॥ निर्वाळलेया ॥ २६ ॥ परब्रह्माचेनि रसें ॥ देहाकृतीं [illegible] निसुसें ॥ वोतींव जाहाले तैसें ॥ दिसती आंगें ॥ २७ ॥
जरि हे प्रतीति हन अंतरीं फांके ॥ तरी विश्वचि हें भवथें झांके ॥ तंव अर्जुन म्हणे निकें ॥ साचचि जी हें ॥ २८ ॥ कां जे आपण आतां देव ॥ दाखवि-
लिले जो उपाव ॥ तो अभ्यासीं चा थावो ॥ म्हणोनि घडे ॥ २९ ॥ इये अभ्यासीं जे दृढ होते ॥ ते अभ्यासें न ब्रह्मत्वा येती ॥ हें सांगतयाची रीती ॥ कळ-
लें मज ॥ ३० ॥ देवा गोठी चि हे ऐकतां ॥ बोध उपजत से चित्ता ॥ मा अनुभवें तल्लीनता ॥ नोहेल केवीं ॥ ३१ ॥ म्हणऊनि येथ कांहीं ॥ अनारि

पाठ· ओ·१४ दिवो· ओ·१५ गगनासि ठावो नाहीं· ओ·१६ असंग ओ·१७ कहीं ओ·१८ आंगीं·

तेंनाहीं॥ परिनावभरी चित्त देईं ॥ बोलाएका ॥ ३२॥ आतां कृष्णा तुवां सांगीतला योग ॥ तो मनानरी आलाचांग ॥ परि नशके कुरूपांग ॥
योग्यतेचा ॥ ३३॥ सहजें आंगिकजेतुलें आहे ॥ नितुलिया चि जरी मिद्धिजाये ॥ तरी हाचि मार्ग सुखोपायें ॥ अभ्यासीन ॥ ३४॥ नानरी
देव नेसें सांगतील ॥ तैसें आपण पें जरी न ठकेल ॥ तरि योग्यते वीण जरी होइल ॥ तें निपुसां ॥ ३५॥ जीवीं चि ये ऐसी धारण ॥ ह्मणोनि
पुसावयाजाहलें कारण ॥ मग ह्मणे नरी आपण ॥ चित्त देइजो ॥ ३६॥ हां हां जो अवधारिलें ॥ जें हें साधन तुह्मी निरूपिलें ॥ तें आवड
नयाहि अभ्यासिलें ॥ फावे शके ॥ ३७॥ की योग्यते वीण नाहीं ॥ ऐसें हें न आहे काहीं ॥ तथ श्रीकृष्ण ह्मणे ताकाई ॥ धनुर्धरा ॥ ३८॥
हें काज कीर निर्वाण ॥ परि आणि कही जें काहीं साधारण ॥ तेंही अधिकारा चे वोडवे विण ॥ कार्यसिद्धी जाये ॥ ३९॥ पें योग्यता जे ह्मणि
जे ॥ ते प्राप्ती चि आधीन जाणिजे ॥ कां जें योग्य होऊनि कीजे ॥ तें आरंभिलें फळे ॥ ४०॥ तरि तें सीं एथ काहीं ॥ सावियाचि केणी नाहीं
आणि योग्यते चि काई ॥ खाणी असे ॥ ४१॥ ना वेक विरक्त ॥ जाहला देहधर्मी नियत ॥ तरि तो चि न व्हे व्यवस्थित ॥ अधिकारिया ॥
॥ ४२॥ येतुला लिये आयणी माजि वडें ॥ योग्यपण तुनें हीं जोडे ॥ ऐसें प्रसंगें साकडें ॥ फेडिलें तयाचें ॥ ४३॥ मग ह्मणे पार्था ॥ तें हें ऐसी
व्यवस्था ॥ अनियता सि सर्वथा ॥ योग्यता नाहीं ॥ ४४॥ श्लो० नात्यश्नतस्तु योगोस्ति नचैकान्तमनश्नतः ॥ नचातिस्वप्नशीलस्य जा
ग्रतो नैव चार्जुन ॥ १६॥ टी० जो रसनेंद्रियाचा अंकिला ॥ कां निद्रे सि जो विकिला ॥ तो नाहीं एथ ह्मणितला ॥ अधिकारिया ॥ ४५॥
अथवा आग्रहाचिये बांदोडीं ॥ क्षुधा तृषा कोंडी ॥ आहारा तें तोडी ॥ मारूनियां ॥ ४६॥ निद्रे नियावाटा च वचे ॥ ऐसा हठी वेचे निंभव
तरणें नाचें ॥ तें शरीर चि न व्हे तयाचें ॥ मग योग कवणाचा ॥ ४७॥ ह्मणोनि अतिशयें विषय सेवावा ॥ ऐसा बोध नोहावा ॥ कां सर्वथा
निरोधावा ॥ हें हीं नको ॥ ४८॥ श्लो० युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ॥ युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहा ॥ १७॥ टी०
पाठ ओ· ४० जें, तें· ओ· ४४ हे तों· ओ· ४७ मां· ओ· ४८ तेंसा विरोध नोहावा· अथवा विरोध हा व्हावा· ५ ५ ·०७

आहारतरीसेविजे ॥ परीयुक्तीचे निमापमविजे॥ क्रिया जात आचरिजे॥ तयाचीस्थिती ॥ ४९॥ मापितलाबोलबोलिजे॥ मितलियापाउलीं
चालिजे॥ निद्रेहीमानदीजे॥ अवसरंएक॥ ५०॥ जागणेंजरीजाहालें॥ तरीव्हावेंतेंमितलें॥ येतुलेनि धातुसाम्यसंचलें॥ असेलसुख॥
॥ ५१॥ ऐसेंयुक्तीचेनिहातें॥ जैंइंद्रियांवोपिजेभातें॥ तंसंतोषासिवाढतें॥ मनाचिकरी॥ ५२॥ श्लो० यदाविनियतंचित्तमात्मन्येवावति
ष्ठते॥ निस्पृहःसर्वकामेभ्योयुक्तइत्युच्यतेतदा॥ १८॥ टी० बाहेरयुक्तीचीमुद्रापडे॥ तंवआंतआंतसुखवाढे॥ तेथेंसहजेंचियोग घडे
॥ नाभ्यासिता॥ ५३॥ जैसेंभाग्याचियेंमडसे॥ उद्यमाचेनिमिषें॥ मगसमृद्धिजानआपैसें॥ घरासिये॥ ५४॥ तैसायुक्तिमंतकौतुकें॥
अभ्यासाचियामोहराठाके॥ आणिआत्मसिद्धीचींपिकें॥ अनुभवतयाचा॥ ५५॥ म्हणोनियुक्तिहेपांडवा॥ घडेजयासदैवा॥ तोअप
वर्गीचियेराणिवा॥ अलंकारिजे॥ ५६॥ श्लो० यथादीपोनिवातस्थोनेंगतेसोपमास्मृता॥ योगिनोयतचित्तस्ययुंजतेयोगमात्मनः॥
॥ १९॥ टी० युक्तियोगाचें आंगपावे॥ ऐसंप्रयागजेथहोयबरवें॥ तेथक्षेत्रसन्यासेंस्थिरावे॥ मानसजयाचें॥ ५७॥ तयातेंयोगयुक्त-
तूंम्हण॥ हेंहीप्रसंगेंजाण॥ तरीपांवंउपलक्षण॥ निर्वातींचिया॥ ५८॥ आतांतुझेंमनोगतजाणोनी॥ कांहींएकआह्मीह्मणोनी॥ तें
निकेंचित्तदेउनी॥ परिसावेगा॥ ५९॥ तूंप्राप्तीचीचाडवाहसी॥ परिअभ्यासींदक्षनहोसी॥ तेंसांगपांकायबिहसी॥ दुवाडपणें॥ ६०॥ तरि
पार्थाहेंझणें॥ सायासवशीहोसनें॥ वायांबागूलइयेंदुर्जनें॥ इंद्रियेंकरिती॥ ६१॥ पाहेंपांआयुष्यातेंअढळकरी॥ जेसरतेंजीवितवारी॥
तयाऔषधातेंवैरी॥ कायजिव्हानह्मणे॥ ६२॥ ऐसेंहितासिजेंजेंनिकें॥ तेंसदाचियाइंद्रियांदुःखें॥ येऱ्हवीं सोपेंयोगासारिखें॥ कांहीं
आहे॥ ६३॥ श्लो० यत्रोपरमतेचित्तंनिरुद्धंयोगसेवया॥ यत्रचैवात्मनात्मानंपश्यन्नात्मनितुष्यति॥ २०॥ सुखमात्यंतिकंयत्तद्बुद्धि
ग्राह्यमतींद्रियम्॥ वेत्तियत्रनचैवायंस्थितश्चलतितत्त्वतः॥ २१॥ टी० ह्मणोनिआसनाचियागाढिका॥ जोआह्मीअभ्याससांगीतला निका॥ तेणेंहेंईलतरीहोंका॥ निरोधययां॥ ६४॥ येऱ्हवींतरीयेणेंयोगें॥ जंइंद्रियांविंदाणलागे॥ तेंचित्तभेटोंरिगे॥ आपणपेयां॥ १८

६५

परतोनिपाठिमोरें ठाकें ॥ आणि आपणियातें आपणा देखे ॥ देखत खंवोळखे ॥ म्हणे तत्त्व हें मी ॥ ६६ ॥ तियेवोळखीचीसरिसें ॥ सुख
चियासाम्राज्यींबैसे ॥ मग आपणापासमरसे ॥ विरानिजाये ॥ ६७ ॥ जयापरतंआणीकनाहीं ॥ जयातेंइंद्रियेंनेणतीकहीं ॥ तेंआ
पणचिआपुलियागयीं ॥ होऊनिठाके ॥ ६८ ॥ श्लो० यंलब्ध्वाचापरंलाभंमन्यतेनाधिकंततः ॥ यस्मिन्स्थितोनदुःखेनगुरुणापिवि
चाल्यते ॥ २२ ॥ टी० मग मेरूपासूनिथोरें ॥ देहदुःखाचेनिडोंगरें ॥ दाटाजोपरिभारें ॥ चित्तनदाटे ॥ ६९ ॥ कांशस्त्रेंवरीतोडिलिया
॥ देहअग्नीमाजिपडलिया ॥ चित्तमहासुखींपहुडलिया ॥ चेवोनये ॥ ७० ॥ ऐसें आपणापारिगोनिठाये ॥ मगदेहाचीवासनपाहे ॥ आ
णिकेंचिसुखहोऊनिजाये ॥ म्हणोनिविसरे ॥ ७१ ॥ श्लो० तंविद्याद्दुःखसंयोगवियोगंयोगसंज्ञितम् ॥ सनिश्चयेनयोक्तव्योयोगो
निर्विण्णचेतसा ॥ २३ ॥ टी० जयासुखाचियागोडी ॥ मनआनंदचीसविसोडी ॥ संसाराचियातोंडीं ॥ गुंतलेंजें ॥ ७२ ॥ जेयोगाचीबरव
संतोषाचीराणिव ॥ ज्ञानाचीजाणिव ॥ जयालागीं ॥ ७३ ॥ तेंअभ्यासिलेनियोगें ॥ सावयवदेखावेंलागे ॥ देखिलेंतरीआंगें ॥ होइजेलबा
॥ ७४ ॥ श्लो० संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वासर्वानशेषतः ॥ मनसैवेंद्रियग्रामंविनियम्यसमंततः ॥ २४ ॥ टी० तरितोचियोगबापा ॥
एकेपरीआहेसोपा ॥ जरिपुत्रशोकसंकल्पा ॥ दाखवीजे ॥ ७५ ॥ हाविषयातेंनिमालियाआइके ॥ इंद्रियनेमाचियाधारणीदेखे ॥ तरि
हियेघालूनिमुके ॥ जीविलासि ॥ ७६ ॥ ऐसेंवैराग्यहेंकरी ॥ तरिसंकल्पाचीसरेवारी ॥ सुखेंधृतीचियाधवळारीं ॥ बुद्धिनांदे ॥ ७७ ॥ श्लो०
शनैःशनैरुपरमेद्बुद्ध्याधृतिगृहीतया ॥ आत्मसंस्थंमनःकृत्वानकिंचिदपिचिंतयेत् ॥ २५ ॥ यतोयतोनिश्चलतिमनश्चंचलमस्थिरम् ।
ततस्ततोनियम्यैतदात्मन्येववशंनयेत् ॥ २६ ॥ टी० बुद्धिधैर्याहोयवसोटा ॥ तरिमनातेंअनुभवाचियावाटा ॥ हळुहळुआणूनिकरीप्र
तिष्ठा ॥ आत्मभुवनीं ॥ ७८ ॥ याहिएकेपरी ॥ प्राप्तिआहेविचारीं ॥ हेनठकेतरीसोपारीं ॥ आणीकऐकें ॥ ७९ ॥ आतांनियमविहा
पाठ० ओ० ६६ तें० ओ० ६७ तेयेचित्तपणं, रस. ओ० ६९ टं० ओ० ७० चेंगोचि० ओ० ७१ तें० ओ० ७९ टंक.   ५   ५   ५

एकला ॥ जीवें करावा आपुला ॥ जैसा कृतनिश्चयाचिया बोला ॥ बांहे रानोहे ॥ ८० ॥ जरी येतुलेनि चित्त स्थिरावे ॥ तरी काजा आलें स्वभावें ॥
नाहीं तरी घालावें ॥ मोकलुनी ॥ ८१ ॥ मग मोकलिलें जेथ जाईल ॥ तेथूनि नियमें चि होइल ॥ ऐसेनि स्थैर्यें चि होइल ॥ सावियाचि कीं ॥
८२ ॥ श्लो० प्रशांतमनसं ह्येनं योगिनं सुखमुत्तमम ॥ उपैति शांतरजसं ब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥ २७ ॥ टी० पार्था केतुलेनि एकें वेळे
॥ तया स्थैर्याचेनि मेळें ॥ आत्मस्वरूपा जवळें ॥ येईल सहजें ॥ ८३ ॥ तयातें देखोनि आंगा घडेल ॥ तेथ अद्वैतीं द्वैत बुडेल ॥ आणि ऐ
क्यतेजें उघडेल ॥ त्रैलोक्य हें ॥ ८४ ॥ आकाशीं दिसे दुसरें ॥ तें अभ्र जैं विरे ॥ तें गगन चि कां भरे ॥ विश्व जैसें ॥ ८५ ॥ तैसें चित्त लया जा
ये ॥ आणि चैतन्य चि आघवें होये ॥ ऐसी प्राप्ती सुखोपायें ॥ आहे येणें ॥ ८६ ॥ श्लो० युंजन्नेवं सदात्मानं योगी विगतकल्मषः ॥ सु
खेन ब्रह्मसंस्पर्शमत्यंतं सुखमश्नुते ॥ २८ ॥ टी० या सोपपया योगस्थिती ॥ उकल देखिला गा बहुतीं ॥ संकल्पाचिया संपत्ती ॥ रुसो
नियां ॥ ८७ ॥ ते सुखाचेनि सांगातें ॥ आले परब्रह्मा आंतौतें ॥ तेथ लवण जैसें जळातें ॥ सांडूं नेणे ॥ ८८ ॥ तैसें होय तिये मेळीं ॥ म
ग सामरस्याचिया राउळीं ॥ महासुखाची दिवाळी ॥ जगें सि दिसे ॥ ८९ ॥ ऐसें आपलेनि पायें वरी ॥ चालिजे आपुलें पाठीवरी ॥ हें पार्था
ना गवे तरी ॥ आन एकें ॥ ९० ॥ श्लो० सर्वभूतस्थमात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ॥ ईक्षते योगयुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥ २९ ॥ यो मां
पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ॥ तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥ ३० ॥ टी० तरि मी तंव सकळ देहीं ॥ असें एथ विचारें ना
हीं ॥ आणि तैसें चि माझां ठाईं ॥ सकळ असे ॥ ९१ ॥ हें ऐसें चि संचलें ॥ परस्परें मिसळलें ॥ बुद्धि घेपे एतुलें ॥ हो आवेगा ॥ ९२ ॥ येन्ह
वीं तरी अर्जुना ॥ जो एकत्व टळिया भावना ॥ सर्वभूतीं अभिन्ना ॥ मातें भजे ॥ ९३ ॥ भूतांचेनि अनेकपणें ॥ अनेक नोहे अंतःकरणें ॥
केवळ एकतत्व चि माझें जाणें ॥ सर्वत्र जो ॥ ९४ ॥ मग तो मी एक हा मियां ॥ बोलतां दिसत से वायां ॥ येन्हवीं न बोलिजे तरि धनंजया ॥

पाठ० ओ० ८१ नाहे० ओ० ८२ हे० ओ० ८७ ते० ओ० ८९ मी० ओ० ९० पायवी० ओ० ९१ भ्रांति० ओ० ९५ हें अथवा हेंगाया०

तोमीचिआहें ॥ ९५॥ दीपा आणिप्रकाशा ॥ एकवंकीचा पाड जैसा ॥ तोमाझाठाईं तैसा ॥ मीतयामाजीं ॥ ९६॥ जैसाउदकाचेनिआयु
ष्येंरस ॥ कांगगनाचेनिमानें अवकाश ॥ तैसा माझेनिरूपें रूपस ॥ पुरुषतोगा ॥ ९७॥ श्लो० सर्वभूतस्थितंयोमांभजत्येकत्वमास्थि
तः ॥ सर्वथावर्तमानोऽपिसयोगीमयिवर्तते ॥ ३१॥ टी० जेणें ऐक्याचियेदिठी ॥ सर्वत्रमातेंकिरीटी ॥ देखिलाजैसापटीं तंतुएक ॥ ९८॥
कांस्वरूपेंतरीबहुतें आहातीं ॥ परितेंसोंसोनें एकवटलेनहोतीं ॥ ऐसा ऐक्याचळाचीस्थिती ॥ केलीजेणें ॥ ९९॥ नातरीवृक्षाचीपा
नेंजेतुलीं ॥ तेतुलींरोपेंनाहींलाविलीं ॥ ऐसी अद्वैतदिवसें पाहिली ॥ रात्रीजया ॥ ४००॥ तोपंचात्मकीं सांपडे ॥ तरिमगसांगपां
कैसेनिअडे ॥ तोप्रतीतीचेनिपाडें ॥ मजसींतुके ॥ १॥ याझें व्यापकपण आघवें ॥ गवसलेंतयाचेनि अनुभवें ॥ तरीनह्मणतांस्वभा
वें ॥ व्यापकजाहाला ॥ २॥ आतांशरीरींतरी आहे ॥ परिशरीराचातोनोहे ॥ ऐसबोलवरीहोये ॥ तेंकरूंयें ॥ ३॥ श्लो० आत्मौपम्ये
न सर्वत्रसमंपश्यतियोऽर्जुन ॥ सुखंवायदिवादुःखंसयोगीपरमोमतः ॥ ३२॥ टी० ह्मणोनिअसोनेंविशेषें ॥ अथवाआपणपेंयासा
रिखें ॥ जोचराचरदेखे ॥ अखंडित ॥ ४॥ सुखदुःखादिवर्मे ॥ कांशुभाशुभेंकर्मे ॥ दोन्हीऐसींमनोधर्मे ॥ नेणचिजो ॥ ५॥ हेंसमवि
षमभाव ॥ आणिकहीविचित्रजेंसर्व ॥ तेंमानीजैसे अवयव ॥ आपुलेहोती ॥ ६॥ हें एकैककायसांगावें ॥ जयात्रैलोक्यचिआघवें ॥
मीऐसेंस्वभावें ॥ बोधाआलें ॥ ७॥ तयाहीदेहएककीरआथी ॥ लोकिकींसुखदुःखीतयातेंह्मणती ॥ परिआह्मातेंऐसीप्रतीती ॥ प
रब्रह्मचिहा ॥ ८॥ ह्मणोनिआपणपांविश्वदेखिजे ॥ आणिआपणविश्वहोइजे ॥ ऐसेंसाम्यचिएकउपासिजे ॥ पांडवागा ॥ ९॥ हेंतु
तेंबहुतींप्रसंगीं ॥ आह्मीह्मणोंयाचिलागीं ॥ जेंसाम्यपरतेंजगीं ॥ प्राप्तीनाहीं ॥ १०॥ श्लो० ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ योयंयोगस्त्व
याप्रोक्तः साम्येनमधुसूदन ॥ एतस्याहंनपश्यामिचंचलत्वात्स्थितिंस्थिराम् ॥ ३३॥ चंचलंहिमनः कृष्णप्रमाथिबलवद्दृढम् ॥ तस्या
पाठ० ओ० ९८ मातेंचि ओ० ३ गा अथवा काई० ओ० ७ सि० ओ० ८ तरि० ५ ५ ५ ५ ०५

हंनिग्रहंमन्येवायोरिवसुदुष्करम्॥३४॥ टी॰ तंवअर्जुनह्मणेदेवा॥ तुह्मीसांगाकीरआमुचाकणवा॥ परिनपुरेजीस्वभावा॥ मनाचि
या॥११॥ हेंमनकैसेंकेवढें॥ ऐसेंपाहोंह्मणोंतरीनसांपडे॥ येऱ्हवींराहाटावयाथोडें॥ त्रैलोक्यययां॥१२॥ ह्मणोनिऐसेंकेसेंघडेल॥ जें
मर्कटसमाधीयेइल॥ कांराहाह्मणितलियाराहेल॥ महावात॥१३॥ जेंबुद्धीतेंसळी॥ निश्चयातेंटाळी॥ धैर्येसींहातफळी॥ मिळउनि
जाये॥१४॥ जेंविवेकातेंभुलवी॥ संतोषाचीचाडलावी॥ बैसिजेतरीहिंडवी॥ दाहीदिशा॥१५॥ जेंनिरोधलेंघेउवावो॥ ज्यासंय-
मचिहोयसावावो॥ तेंमनआपुलास्वभावो॥ सांडीलकाई॥१६॥ ह्मणोनिमनएकनिश्चळराहेल॥ मगआह्मासिसाम्यहोईल॥ हें
विशेषेंहीनघडेल॥ याचिलागीं॥१७॥ श्लो॰ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥असंशयंमहाबाहोमनोदुर्निग्रहंचलम्॥ अभ्यासेन
तुकौंतेयवैराग्येणचगृह्यते॥३५॥ टी॰ तंवश्रीकृष्णह्मणतीसाचचि॥ बोलतआहासितेंतैसेंचि॥ ययामनाचाकरचपळचि॥ स्व
भावोगा॥१८॥ परिवैराग्याचेनिआधारें॥ जरिलाविलेंअभ्यासाचियेमोहरें॥ तरिकेतुलेनिएकेअवसरें॥ स्थिरावेल॥१९॥ कां
जेंययामनाचेंयेकनिकें॥ जेंदेखिलेयागोडीचियागयासोंकें॥ ह्मणोनिअनुभवसुखाचीकवतिकें॥ दावीतजाइजे॥२०॥ श्लो॰ असं
यतात्मनायोगोदुष्प्रापइतिमेमतिः॥ वश्यात्मनातुयततानाशक्योवाप्तुमुपायतः॥३६॥ टी॰ येऱ्हवींविरक्तिजयांसिनाहीं॥ जेंअ
भ्यासींनरिघतीकहीं॥ तयानाकळेहंआह्मीही॥ नमनूंकाहीं॥२१॥ परियमनियमाचियावाटानवचिजे॥ कहींवैराग्यातेंसेनक-
रिजे॥ केवळविषयजळींदाटिजे॥ बुडीदेउनी॥२२॥ ययाजालियामानसाकहीं॥ युक्तीचीकांबीलागलीनाहीं॥ तरीनिश्चळहोईलकाई
॥कैसेंनिसांगें॥२३॥ ह्मणोनिमनाचानिग्रहहोये॥ ऐसाउपायजोआहे॥ तोआरंभीममनोहे॥ कैसापाहा॥२४॥ तरीयोगसाधन
जितुकें॥ तेंअवघेंचिकायलटिकें॥ परिआपणपयांअभ्यासनटके॥ हेंचिह्मणों२५॥ आंगींयोगाचेंहोयबळ॥ तरिमनकेतुलेंचपळ

कायमहदादिहें सकळ ॥ आपुनोहे ॥ २६ ॥ नेथअर्जुनह्मणेनिकें ॥ देवोबोलतीतेंनचुके ॥ मार्चेचियोगबळेंसीनतुके ॥ मनोबळें ॥ २७ ॥ नरि
नोचियोगकेंसाकें विजाणों ॥ आह्मीयेतुलेदिवसयाचीमा तुद्दीनेणों ॥ ह्मणोनिमनातेंजोह्मणों ॥ अनावर ॥ २८ ॥ हाआतांआघवेंयजन्मा
तुझेनिप्रसादेंपुरुषोत्तमा ॥ योगपरिचयआह्मा ॥ जाहला आजी ॥ २९ ॥ श्लो॰ ॥ अर्जुनउवाच ॥ ॥ अयतिःश्रद्धयोपेतोयोगाच्च
लितमानसः ॥ अप्राप्ययोगसंसिद्धिंकांगतिंकृष्णगच्छति ॥ ३७ ॥ कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिवनश्यति ॥ अप्रतिष्ठोमहाबा
होविमूढोब्रह्मणःपथि ॥ ३८ ॥ एतन्मेसंशयंकृष्णछेत्तुमर्हस्यशेषतः ॥ त्वदन्यःसंशयस्यास्यछेत्तानह्युपपद्यते ॥ ३९ ॥ टी॰ परिआ
णोकएकगोसांवियां ॥ मजसंशयअसेसाविया ॥ तोतूंवांचूनिफेडावया ॥ समर्थनाहीं ॥ ३० ॥ ह्मणोनिसांगेंश्रीगोविंदा ॥ कवणए
कमोक्षपदा ॥ झोंबतहोताश्रद्धा ॥ उपायेंविण ॥ ३१ ॥ इंद्रियग्रामीनिनिगाला ॥ आस्थेचियेंवाटेलागला ॥ आत्मसिद्धीचियापुढि
ला ॥ नगरायावया ॥ ३२ ॥ नवआत्मसिद्धिनठकेचि ॥ आणिमागुतेंनयेववेचि ॥ ऐसाअस्तुगेलामाझारींचि ॥ आयुष्यभानु ॥ ३३ ॥
जैसेंअकाळींअभ्राळ ॥ अळुमाळसपातळ ॥ विपायेंआलेंकेवळ ॥ वसेनावर्षे ॥ ३४ ॥ नेसींदोन्हीदुरावलीं ॥ जेप्राप्तीतवअलग-
वेली ॥ आणिअप्राप्तिहीसांडवली ॥ श्रद्धातया ॥ ३५ ॥ ऐसाबोलाअंतरलाकाजीं ॥ जोश्रद्धेच्यासमाजीं ॥ बुडालातयाहोजी ॥ क
वणगति ॥ ३६ ॥ श्लो॰ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ पार्थनैवेहनामुत्रविनाशस्तस्यविद्यते ॥ नहिकल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिंता
तगच्छति ॥ ४० ॥ टी॰ तंवश्रीकृष्णह्मणतीपार्था ॥ जयामोक्षसुखींआस्था ॥ तयामोक्षावांचूनिअन्यथा ॥ गतीआहेगा ॥ ३७ ॥
परिएतुलेंहेंचिएकघडे ॥ जेंमाझारींविसावावेंपडे ॥ तेंहीपरिऐसेंनिसुरवाडे ॥ जोदेवांनाहीं ॥ ३८ ॥ येऱ्हवींअभ्यासाचाउचल
ता ॥ पाउलींजरीचालता ॥ तरिदिवसाआधींठाकिता ॥ सोहंसिद्धांतें ॥ ३९ ॥ परितेतुलावेगनव्हेचि ॥ ह्मणऊनिविसावांतरिनिका

पाठ॰ ओ॰ २८ अनावरहें॰

५ ५ ५ ५

नि॥ पाठीं मोक्षतंववर्तेसाचि॥ ठेविलाअसे॥ ४०॥ श्लो॰ प्राप्यपुण्यकृतांल्लोकानुषित्वाशाश्वतीःसमाः॥ शुचीनांश्रीमतांगेहेयोगभ्रष्टोऽभि
जायते॥ ४१॥ टी॰ ऐकें कवतिकें हें कैसें॥ जे शतमखालोकसायासें॥ तेतोपावे अनायासें॥ कैवल्यकाम॥ ४१॥ मगतेथिंचे जे अमोघ
॥ अलौकिकभोग॥ भोगितांहि सांग॥ कंटाळे मन॥ ४२॥ हा अंतरायअवचितां॥ कां वोढवला श्रीभगवंता॥ दिविभोगभोगितां॥
अनुतापी नित्य॥ ४३॥ पाठीं जन्मे संसारीं॥ परिसकुळधर्माचिया माहेरीं॥ लांबाउगवे आगरीं॥ विभवश्रियेचा॥ ४४॥ जयातें नीति
पंथें चालिजे॥ सत्यपूतबोलिजे॥ देखावें तें देखिजे॥ शास्त्रदृष्टी॥ ४५॥ वेदतो जागेश्वरु॥ जया व्यवसाय निजाचारु॥ सारासारवि-
चारु॥ मंत्री जया॥ ४६॥ जयाचा कुळीं उचिता॥ जाली ईश्वराची पतिव्रता॥ जयातें गृहदेवता॥ आदिऋद्धी॥ ४७॥ ऐसी निजपु
ण्याची जोडी॥ वाढिन्नली सर्वसुखाची कुळवाडी॥ तियेजन्मे तो सुरवाडीं॥ योगच्युत॥ ४८॥ श्लो॰ अथवायोगिनामेवकुलेभवति
धीमताम्॥ एतद्धि दुर्लभतरं लोकेजन्मयदीदृशम्॥ ४२॥ तत्रतंबुद्धिसंयोगंलभतेपौर्वदेहिकम्॥ यततेचततोभूयःसंसिद्धौकुरुनं-
दन॥ ४३॥ टी॰ अथवाज्ञानाग्निहोत्री॥ जे परब्रह्मश्रोत्री॥ महासुखक्षेत्रीं॥ आदिवंत॥ ४९॥ जे सिद्धांताचिया सिंहासनीं॥ रा-
ज्यकरिती त्रिभुवनीं॥ जे कूजती कोकिळवनीं॥ संतोषाचा॥ ५०॥ जे विवेकद्रुमाचे मुळीं॥ बैसले आथि नित्यफळीं॥ तयां योगियां
चिया कुळीं॥ जन्म पावे॥ ५१॥ मोटकी देहाकृती उमटे॥ आणि निजज्ञानाची पाहांट फुटे॥ सूर्यापुढें प्रगटे॥ प्रकाश जैसा॥ ५२॥ तैसी
दशेची वाट न पाहतां॥ वयसेचिया गांवा न येतां॥ बाळपणींच सर्वज्ञता॥ वरी तयातें॥ ५३॥ तिये सिद्धप्रज्ञेचेनि लाभें॥ मनाचि सार-
स्वतें दुभे॥ मग सकळ शास्त्रें स्वयंभें॥ निघती मुखें॥ ५४॥ ऐसें जे जन्म॥ जया लागिं देव सकाम॥ स्वर्गीं ठेले जप होम॥ करिती सदा॥ ५५॥
अमरीं भाट होइजे॥ मग मृत्युलोकातें वानिजे॥ ऐसें जन्म पार्था गा जें॥ तें तो पावे॥ ५६॥ श्लो॰ पूर्वाभ्यासेनतेनैवह्रियतेह्यवशोऽपिसः

पाठ॰ ओ॰ ४१ मोक्ष॰ ओ॰ ४२ कौतुकपुरे॰ ओ॰ ५० कुंजती॰ ओ॰ ५१ तरूचे॰

जिज्ञासुरपि योगस्य शब्दब्रह्मातिवर्तते ॥ ४४॥ टी० आणि मार्गा लागे सद्‌बुद्धि ॥ जेथ जाविला जाहाली होती अवधि ॥ मग तेंचि पुढती
निरवधि ॥ नवी लाहे ॥ ५७॥ तेथ संदेवा आणि पायाळा ॥ वरि दिव्यांजन होय डोळां ॥ मग देखे जैसी अवलिळा ॥ पाताळधनें ॥
॥ ५८॥ तैसे दुर्भेद जे अभिप्राय ॥ कां गुरुगम्य हन वाय ॥ तेथ सोरसे वोणजाय ॥ बुद्धि तयाची ॥ ५९ ॥ बळियें इंद्रियें येती मना
॥ मन एकवटे पवना ॥ पवन सहजें गगना ॥ मिळोंचि लागे ॥ ६०॥ ऐसें नेणों काय अपैसें ॥ तयातें चि कीजे अभ्यासें ॥ समाधि घरपुसे
॥ मानसाचें ॥ ६१॥ जाणि जे योगपीठींचा भैरव ॥ काय हा आरंभरंभेचा गौरव ॥ कीं वैराग्यसिद्धीचा अनुभव ॥ रूपा आला ॥ ६२॥
हा संसार उमाणितें माप ॥ कां अष्टांगसामर्थ्याचें द्वीप ॥ जैसें परिमळें चि धरिजे रूप ॥ चंदनाचें ॥ ६३॥ तैसा संतोषाचा काय घडि
ला ॥ कीं सिद्धिभांडारींहूनि काढिला ॥ दिसे तेणें मानें रूढला ॥ साधकदशे ॥ ६४॥ श्लो० प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकि-
ल्बिषः ॥ अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ॥ ४५॥ टी० जे वर्षशतांचिया कोडी ॥ जन्मसहस्रांचिया आडी ॥ लंघितां
पातला थडी ॥ आत्मसिद्धीची ॥ ६५॥ म्हणोनि साधनजात आघवें ॥ अनुसरे तयास्वभावें ॥ मग आयतियें बैसे राणिवे ॥ विवे-
काचें ॥ ६६॥ पाठीं विचारितया वेगां ॥ तो विवेक हो ठाके मागां ॥ मग अविचारिणी येते आंगा ॥ घडोनि जाये ॥ ६७॥ तेथ मनाचें
मेहुडें विरे ॥ पवनाचें पवनपण सरे ॥ आपणपां आपण मुरे ॥ आकाश ही ॥ ६८ ॥ प्रणवाचा माथा बुडे ॥ येतुलेनि अनिर्वाच्य
सुख जोडे ॥ म्हणोनि आधींचि बोल बहुडे ॥ तयालागीं ॥ ६९ ॥ ऐसी ब्रह्माची स्थिती ॥ जे सकळा गती सांगती ॥ तया अमूर्ता
चि मूर्ती ॥ होऊनि ठाके ॥ ७०॥ तेणें बहुतां जन्मीं मागीं तळीं ॥ विक्षेपाची पाणिवळें झाडिलीं ॥ म्हणोनि उपजतखेंवो बुडाली ॥ लग्नघ
टिका ॥ ७१॥ आणि तद्रूपतेसी सुलग्न ॥ लागोनि ठेलें अभिन्न ॥ जैसें लोपलें अभ्र गगन ॥ होऊनि ठके ॥ ७२॥ तैसें विश्व जेथ

पाठ· ओ· ५९ सायासें· ओ· ७२ ठके·

होय ॥ मार्गीतेंजेथलयाजाये ॥ तें विद्यमानेंचिदेहें ॥ जाहालातोगा ॥ ७३ ॥ श्लो० तपस्विभ्योऽधिकोयोगी ज्ञानिभ्योऽपिमतोधि
कः ॥ कर्मिभ्यश्चाधिकोयोगी तस्माद्योगी भवार्जुन ॥ ४६ ॥ टी० जयालाभाचियाआशा ॥ करूनिधैर्यबाहूंचाभरंवसा ॥ घालीष
ट्कर्माचा धारसा ॥ कर्मनिष्ठ ॥ ७४ ॥ कांजियेएकवस्तुलीगीं ॥ बाणोनिज्ञानाचीवज्रांगी ॥ जुंझतप्रपंचेसींसमरंगीं ॥ ज्ञानियो
गा ॥ ७५ ॥ अथवानिलागेंनिसरडा ॥ तपोदुर्गाचा आडकडा ॥ झोंबतीतपियेचाडा ॥ जयाचिया ॥ ७६ ॥ जेंभजतियांभज्य ॥ या
ज्ञिकांचेंयाज्य ॥ एवंजेंपूज्य ॥ सकळांसदां ॥ ७७ ॥ तेंचितोंआपण ॥ स्वयेंजाहालानिर्वाण ॥ जेंसाधकांचेंकारण ॥ सिद्धतत्त्व ॥ ७८ ॥
ह्मणोनिकर्मनिष्ठांवंद्य ॥ तोज्ञानियांसिवेद्य ॥ तापसांचा आद्य ॥ तपोनाथ ॥ ७९ ॥ पैंजीवपरमात्मसंगमा ॥ जयाचेंयेणेंजाहलें मनोध
र्मा ॥ तोशरीरींचिपरिमहिमा ॥ ऐसीपावे ॥ ८० ॥ ह्मणोनियाकारणें ॥ तूंनेमींसदांह्मणें ॥ योगीहोईंअंतःकरणें ॥ पंडुकुमरा ॥ ८१ ॥
श्लो० योगिनामपिसर्वेषां मद्गतेनांतरात्मना ॥ श्रद्धावान्भजतेयोमांसमेयुक्ततमोमतः ४७ ॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतासू
पनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादे अभ्यासयोगोनामषष्ठोऽध्यायः ॥ ६ ॥ ॥ टी० अगायोगीजोह्मणिजे ॥
तोदेवांचादेवजाणिजे ॥ आणिसुखसर्वस्वमाझें ॥ चैतन्यतो ॥ ८२ ॥ नेथभजताभजनभजावें ॥ हेंभक्तिसाधनजेंआघवें ॥ तोमी
चिजाहालोअनुभवें ॥ अखंडित ॥ ८३ ॥ मगतया आह्मांप्रीतीचें ॥ स्वरूपबोलोंनिर्वचे ॥ ऐसेंनव्हेगातोसाचें ॥ सुभद्रापती ८४
तयाएकवटलियाप्रेमा ॥ जरीपाडेंपाहिजेउपमा ॥ तरीमीदेहतोआत्मा ॥ हेंचिहोये ॥ ८५ ॥ ऐसेंभक्तचकोरचंद्रें ॥ बोलिलेंगुण
समुद्रें ॥ तेथत्रिभुवनैकनरेंद्रें ॥ संजयह्मणे ॥ ८६ ॥ तेथआदीपासूनिपार्था ॥ ऐकिजेऐसीचिआस्था ॥ दुणावलीहेयदुनाथा ॥
भावोसरलें ॥ ८७ ॥ कींसावियाचिमनींसंतोषला ॥ जेबोलाआरिसाजोडला ॥ तेणेंहरिखेंआतांउपलवला ॥ निरूपील ॥ ८८ ॥

पाठ· औ· ८७ ओंरिला, पावो.

तोप्रसंगआंहेपुढां ॥ जेथशांतिदिसेलउघडा ॥ तोपलविजेलमुडा ॥ प्रमेयबीजांचा ॥ ८९ ॥ जेसात्विकाचेंनिवडपें ॥ गेलेआध्या-
त्मीकरवरपें ॥ सहजेंनिडारलेंवाफें ॥ चतुरचित्ताचे ॥ ९० ॥ वरीअवधानाचावाफसा ॥ लाधलासेनयाऐसा ॥ ह्मणोनिपेरावया-
धिंसा ॥ श्रीनिवृत्तीसीं ॥ ९१ ॥ ज्ञानदेवह्मणेमीचाडें ॥ सद्गुरूनिकेलेंकोडें ॥ माथांहातठेविलातेंपुढें ॥ बीजचिवाइलें ॥ ९२ ॥ ह्म
णोनियेणेंमुखेंजेंनिगे ॥ तेंसंताच्याहृदयींसाचेंचिलागे ॥ हें असोसांगोंश्रीरंगें ॥ बोलिलेंजें ॥ ९३ ॥ परितेंमनाच्याकानींऐकावें
॥ बोलबुद्धीच्याडोळांदेखावें ॥ हेंसाटोवाटीध्यावें ॥ चित्तांचिया ॥ ९४ ॥ अवधानाचेंनिहातें ॥ नेयापांहृदयाआंतौतें ॥ हेंरि
झवील आयणीतें ॥ सज्जनाचियें ॥ ९५ ॥ हेंस्वहिततेंनिवाविती ॥ परिणामतेंजीवाविती ॥ सुखाचीवाहविती ॥ लाखोलीजिवां
॥ ९६ ॥ आतांअर्जुनेंसीश्रीमुकुंदें ॥ नागरबोलिजेलविनोदें ॥ तेवोंवियेच्चेनिर्प्रतिबंधं ॥ सांगेनमी ॥ ४९७ ॥ ॥ इतिश्री
भावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांषष्ठोऽध्याय ६ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥

पाठ· ओ· ९० निर्वाळलें·

इतिषष्ठाध्यायसमाप्तः

श्रीगणेशायनमः॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥मय्यासक्तमनाःपार्थयोगंयुंजन्मदाश्रयः॥असंशयंसमग्रंमांयथाज्ञास्यसितच्छृ
णु॥१॥ज्ञानंतेहंसविज्ञानमिदंवक्ष्याम्यशेषतः॥यज्ज्ञात्वानेहभूयोन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते॥२॥ टी०॥ आइकामगतोश्रीअनंत.
॥पार्थातेंअसेह्मणत॥पैंगातूंयोगयुक्त॥जालासिआतां॥१॥मजसमग्रातेंजाणसीऐसें॥आपलीयातळहातिचेंरत्नजैसें॥तूंजज्ञानसां
गेनतैसें॥विज्ञानेंसीं॥२॥एथविज्ञानेंकायकरावें॥ऐसेंघेसीजरीमनोभावें॥तरीपैंआधींजाणावें॥तेंचिलागे॥३॥ मगज्ञानाचियेवेळे
॥ झांकतीजाणिवेचेडोळे॥जैसीतीरींनावनढळे॥ टेंकलीसांती॥४॥ तैसीजाणिवजेथनरिगे॥ विचारमागुतापाउलींनिघे॥ तर्क-
आयणनेघे॥ आंगींजयाचा॥५॥ अर्जुनातयानांवज्ञान॥ येरप्रपंचहेंविज्ञान॥ तेथसत्यबुद्धितेंअज्ञान॥ हेंहीजाण॥६॥ आतां-
अज्ञानअवघेंहारपे॥विज्ञानानिःशेषकरपे॥ आणिज्ञानतेंस्वरूपें॥ होऊनिजाइजे॥७॥जेणेंसांगतयाचेंबोलणेंखुंटे॥ऐकतयाचें
व्यसनतुटे॥हेंजाणणेंसानेंमोटें उरोंनेदी॥८॥ऐसेंवर्मजेंगूढ॥तेंकीजेलवाक्यारूढ॥ जेणेंथोडेंनपुरेकोड॥ बहुतमनीचें॥९॥
श्लो०॥मनुष्याणांसहस्रेषुकश्चिद्यततिसिद्धये॥यततामपिसिद्धानांकश्चिन्मांवेत्तितत्वतः॥३॥ टी०॥ पैंगामनुष्यांचियासहस्र
शा॥माजिविपाइलेयांचियेधींवसा॥तैसेंयाधिंवसेकरीबहुवसां॥माजिविरळाजाणे॥१०॥जैसाभरलेयात्रिभुवना॥आंतएक
एकचांगअर्जुना॥निवडूनकीजसेना॥ लक्षवरी॥११॥ कितयाहीपाठीं॥ जेंवळीलोहमासानेंघाटीं॥ तेवेळींविजयश्रियेंचापाटीं
॥एकचिबैसे॥१२॥तैसेंआस्थेचामहापुरीं॥रिघतातिकोटिवरी॥परीप्राप्तिचापैलतीरीं॥विपाइलानिगे॥१३॥ह्मणऊनिसामा
न्यगानोहे॥हेसांगतांवाडलगोठगाआहे॥परीतेंबोलोंयेईलपाहें॥ आतांप्रस्तुतऐकें॥१४॥ श्लो०॥भूमिरापोनलोवायुःखंमनो
बुद्धिरेवच॥ अहंकारइतीयंमेभिन्नाप्रकृतिरष्टधा॥४॥ टी०॥तरीअवधारींगाधनंजया॥ हेमहदादिकमाझीमाया॥ जैसीप्रतिबिं

बेंछाया॥ निजांगाची॥१५॥ आणि इयेतें प्रकृति म्हणिजे॥ जे अष्टधा भिन्न जाणिजे॥ लोकत्रय निफजे॥ इयेस्तव॥१६॥ हे अष्टधा भिन्न कैसी॥ ऐसा ध्यान धरिसी जरी मानसीं॥ तरी तेंचि गा आतां परियेसीं॥ विवंचना॥१७॥ आप तेज गगन॥ मही मारुत मन॥ बुद्धि अहंकार हे भिन्न॥ आठ भाग॥१८॥ श्लो॰॥ अपरेयमितस्त्वन्यां प्रकृतिं विद्धि मे पराम्॥ जीवभूतां महाबाहो ययेदं धार्यते जगत्॥५॥ टी॰॥ या आठांची जे साम्यावस्था॥ ते माझी परम प्रकृति पार्था॥ तियें नाम अवस्था॥ जीव ऐसी॥१९॥ जे जडातें जीववी॥ चेतनेतें चेतवी॥ मनाकरवीं मानवी॥ शोकमोहो॥२०॥ पैं बुद्धीचा अंगीं जाणणें॥ ते जियेचेनि जवळीकेचेनि करणें॥ जिया अहंकाराचेनि विदाणें॥ जग धरिजे॥२१॥ श्लो॰॥ एतद्योनीनि भूतानि सर्वाणीत्युपधारय॥ अहं कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः प्रलयस्तथा॥६॥ टी॰॥ ते सूक्ष्म प्रकृति कोडें॥ जें स्थूळाचिया आंगा घडे॥ तें भूतसृष्टीची पडे॥ टांकसाळ॥२२॥ चतुर्विध ठसा॥ उमटों लागे आपैसा॥ मोलातरी सरिसा॥ परी थरचि आन आन॥२३॥ होती चौऱ्यांसी लक्ष थरा॥ येरा मिती नेणिजे भांडारा॥ भरे आदि शून्याचा गाभारा॥ नाणेयांसी॥२४॥ ऐसें एकतुकें पांच भौतिक॥ पडती बहुवस टांक॥ मग नियें संख्या सृष्टीचें लेख॥ प्रकृतीचि धरी॥२५॥ जें आटवूनि नाणें विस्तारी॥ पाठीं तयाचें आटणी करी॥ माजीं कर्माकर्माचिया व्यवहारीं॥ प्रवर्तु दावी॥२६॥ हें रूपक परी असो॥ सांगों उघड जैसें परियेसो॥ तरी नामरूपाचा अतिसो॥ प्रकृतीचि काजे॥२७॥ आणि प्रकृति तव माझ्या ठायीं॥ बिंबे येय आन नाहीं॥ म्हणोनि आदि मध्य अवसान पाहीं॥ जगासि मी॥२८॥ श्लो॰॥ मत्तः परतरं नान्यत्किंचिदस्ति धनंजय॥ मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव॥७॥ टी॰॥ हे रोहिणीचें जळ॥ नयाचें पाहतां ये इजे मूळ॥ तें रश्मि न व्हती केवळ॥ होय तें भानु॥२९॥ तयाचि परी किरीटी॥ इया प्रकृति जालिये सृष्टी॥ जें उपसंहारूनी काजळटी॥ ते मीचि आहे॥३०॥ ऐसें होय दिसे न दिसे॥ हें मजचि माजी असे॥ मियाविश्व धरिजे

पाठ॰ ओ॰ ११ ... ओ॰ २० ... ओ॰ २४ नाणियांसी

जैसें ॥ सूत्रें मणि ॥ ३१ ॥ सुवर्णाचे मणी केले ॥ ते सोनियाचे सुतीं वोविले ॥ तैसें म्यां जग धरिलें ॥ सबाह्याभ्यंतरीं ॥ ३२ ॥ श्लो० ॥ रसोह-
मप्सु कौंतेय प्रभास्मि शशिसूर्ययोः ॥ प्रणवः सर्ववेदेषु शब्दः खे पौरुषं नृषु ॥ ८ ॥ पुण्यो गंधः पृथिव्यां च तेजश्चास्मि विभावसौ ॥ जीवनं स
र्वभूतेषु तपश्चास्मि तपस्विषु ॥ ९ ॥ टी० ॥ म्हणोनि उदकीं रस ॥ कां पवनीं जो स्पर्श ॥ शशिसूर्यीं जो प्रकाश ॥ तो मीचि जाण ॥ ३३ ॥ तैसा
चि नैसर्गिक शुद्ध ॥ मी पृथ्वीचा ठायीं गंध ॥ गगनीं मी शब्द ॥ वेदीं प्रणव ॥ ३४ ॥ नराचा ठायीं नरत्व ॥ जें अहंभाव ये सत्व ॥ तें पौरुष मी-
हें तत्व ॥ बोलिजत असें ॥ ३५ ॥ अग्नि ऐसें आहाच ॥ तें जो नामाचें आहे कवच ॥ तें परतें केलिया साच ॥ निज तेज मी ॥ ३६ ॥ आणि नाना
विध योनी ॥ जन्मोनि भूतें त्रिभुवनीं ॥ वर्तत आहाति जीवनीं ॥ आपुलाला ॥ ३७ ॥ एकें पवनेंचि पाती ॥ एकें तृणास्तव जीती ॥ एकें अन्ना-
धारें राहाती ॥ जळें एकें ॥ ३८ ॥ ऐसें भूतप्रति आनान ॥ जें प्रकृतिवशें दिसे जीवन ॥ तें अघवा ठायीं अभिन्न ॥ मीचि एक ॥ ३९ ॥ श्लो० ॥
बीजं मां सर्वभूतानां विद्धि पार्थ सनातनं ॥ बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहं ॥ १० ॥ बलं बलवतां चाहं कामरागविवर्जितं ॥ धर्मा
विरुद्धो भूतेषु कामोस्मि भरतर्षभ ॥ ११ ॥ टी० ॥ पैं आदिचेनि अवसरें ॥ विरूढे गगनाचेनि अंकुरें ॥ जें अंतीं गिळी अक्षरें ॥ प्रणव पीठि-
चीं ॥ ३९ ॥ जंव हा विश्वाकार असे ॥ तंव जें विश्वाचि सारिखें दिसे ॥ मग महाप्रळयदशे कैसें नि नव्हे ॥ ४० ॥ ऐसें अनादि जें सहज ॥ तें मी गा
विश्वबीज ॥ हें हातातळीं तुज ॥ देइजत असें ॥ ४१ ॥ मग उघड करूनि पांडवा ॥ जैं हें आणिसी सांख्याचिया गांवा ॥ तैं यया चा उपेग बर-
वा ॥ देखसील ॥ ४२ ॥ परी हें अप्रसंगिक आलाप ॥ आतां असतु बोलों संक्षेप ॥ जाणतां पैयांचा ठायीं तप ॥ तें रूप माझें ॥ ४३ ॥ बळियां
माजि बळ ॥ तें मी जाण अढळ ॥ बुद्धिमंतीं केवळ ॥ बुद्धि तें मी ॥ ४४ ॥ भूतांच्या ठायीं काम ॥ तो मी म्हणे आत्माराम ॥ जेणें अर्थास्तव ध
र्म ॥ थोर होय ॥ ४५ ॥ येन्हवीं विकाराचेनि पैसें ॥ करी कार इंद्रियांचेनि ऐसें ॥ परि धर्मासि वेरवासें ॥ जावों नेदी ॥ ४६ ॥ जो अप्रवृत्तीचा-
अव्हांटा ॥ सांडूनि विधीचिया निघे वाटा ॥ तेवींचि नियमाचा दिवटा ॥ सवें चाले ॥ ४७ ॥ कामें ऐसिया वोजा प्रवर्ते ॥ म्हणोनि धर्मासि हो

यपुरतें॥ मोक्षार्थीचेमुक्तें॥ संसारभोगी॥ ४८॥ जोश्रुतिगौरवाचा मांडवी॥ कामसृष्टीचावेलवाढवी॥ जंवकर्मफळेंसिपालवी॥ अपवर्गीटंके॥ ४९॥ ऐसानियतकांकंदर्प॥ जोभूतांयांबाजरूप॥ तोमीह्मणेबाप॥ योगीयांचा॥ ५०॥ हेंएकेकाकितीसांगावें॥ आतांवस्तुजातचिआघवें॥ मजपासूनिजाणावें॥ विकारलेंअसे॥ ५१॥ श्लो०॥ येचैवसात्विकाभावाराजसास्तामसाश्चये॥ मत्तएवेतितान्विद्धिनत्वहंतेषुतेमयि॥ १२॥ टी०॥ जेसात्विकहनभाव॥ कांरजतमादिसर्व॥ तेममरूपसंभव॥ वोळखंतूं॥ ५२॥ तेंहेजालेतरीमाझाठायीं॥ परीतयांमाजीमीनाहीं॥ जैसीस्वप्निचाडोहीं॥ जागृतीनबुडे॥ ५३॥ जैसीरसाचीचसघट॥ बीजकणिकाघनवट॥ परीतियेस्तवहोयकाष्ठ॥ अंकुरद्वारें॥ ५४॥ मगतयाकाष्ठाचाठायीं॥ सांगपांबीजपणअसेकाई॥ तैसामीविकारींनाहीं॥ जरीविकारलाअसें॥ ५५॥ पैंगगनीउपजेआभाळ॥ परीतेथगगननाहींकेवळ॥ अथवाआभाळींहोयसलिल॥ तेथअभ्रनाहीं॥ ५६॥ मगत्याउदकाचेनिआवेशें॥ प्रगटलेंतेजजेंलखलखीतादिसे॥ तयांविजूमाजिअसे॥ सलिलकाई॥ ५७॥ सांगेंअग्नीस्तवधूमहोयं॥ तियेधूमींकायअग्निआहे॥ तैसाविकारहामीनोहें॥ जरीविकारलाअसें॥ ५८॥ श्लो०॥ त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिःसर्वमिदंजगत्॥ मोहितंनाभिजानातिमामेभ्यःपरमव्ययं॥ १३॥ टी०॥ पांरउदकींजालीबाबुळी॥ तेउदकातेंजैसीझांकोळी॥ कांवांयाचिआभाळीं॥ आकाशलोपे॥ ५९॥ हांगास्वप्नलटिकेंह्मणोंये॥ परीनिद्रावशेंबाणलेंहोये॥ तंवआठवकायदेतआहे॥ आपणपें॥ ६०॥ हेंअसोडोळयांचें॥ डोळांचिपडकरचें॥ तेणंदेखणेपणडोळयांचें॥ नागिळिजेकाई॥ ६१ तैसीहेमाझीचाबली॥ त्रिगुणात्मकसाउली॥ कींमजचीआडवोडवली॥ जवनिकाजेसी॥ ६२॥ ह्मणऊनिभूतेंमातेंनेणती॥ माझीचपरीमानव्हती॥ जैसीजळींचीजळींनावरती॥ मुक्ताफळें॥ ६३॥ पैंपृथ्वीयेचाघटकीजे॥ सवेंचिपृथ्वीसिमिळेजारमेळविजे॥ येन्हवींतोचि

अग्निसंगें सिजे ॥ तरी वेगळा होये ॥ ६४ ॥ तैसें भूतजात सर्व ॥ हे माझेचि विकार अवयव ॥ परि मायायोगें जीव ॥ दशे आले ॥ ६५ ॥ म्ह-
णोनि माझेचि मी नव्हती ॥ माझेचि सजनां न रवती ॥ अहंममताभ्रांती ॥ विषयांध जाले ॥ ६६ ॥ श्लो० ॥ दैवी ह्येषा गुणमयी मम मा-
या दुरत्यया ॥ मामेव ये प्रपद्यंते मायामेतां तरंति ते ॥ १४ ॥ टी० ॥ आतां महदादि हे माझी माया ॥ उतरोनि या धनंजया ॥ मी होइजे हें आ-
या ॥ कैसेनि ये ॥ ६७ ॥ जिये ब्रह्माचळाचा आधाडा ॥ पहिल्या संकल्पजळाचा उभाडा ॥ सवेंचि महाभूतांचा बुडबुडा ॥ साना आला ॥ ६८ ॥ जे सृ-
ष्टिविस्ताराचेनि वोघें ॥ वढत काळकळनेचेनि वेगें ॥ प्रवृत्तिनिवृत्तिचां तुंगीं ॥ तटीं सांडी ॥ ६९ ॥ जे गुणघनाचेनि वृष्टिभरें ॥ भरली मोहाचेनि महापूरें ॥ घे-
ऊनि जात नगरें ॥ यमनियमाचीं ॥ ७० ॥ जे द्वेषाचा आवर्तीं दाटत ॥ मत्सराचे वळसे पडत ॥ माजि प्रमादादि तळपत ॥ महामीन ॥
७१ ॥ जेथ प्रपंचाचीं वळणें ॥ कर्माकर्माचीं वोभाणें ॥ वरी तरताती वोसाणें ॥ सुखदुःखांचीं ॥ ७२ ॥ रतीचिया बेटा ॥ आदळती कामाचि-
या लाटा ॥ जेथ जीवफेनसंघाटा ॥ संघात दिसे ॥ ७३ ॥ अहंकाराचिया चाळिया ॥ वरि मदत्रयाचिया उकळिया ॥ जेथ विषयोर्मिच्या आक-
ळिया ॥ उल्हाळें देती ॥ ७४ ॥ उदयास्ताचे लोंढ ॥ पाडीत जन्ममरणाचे वोढ ॥ जेथ पांचभौतिक बुडबुडे ॥ होती जाती ॥ ७५ ॥ संमोहविभ्रम
मासे ॥ गिळिताती धैर्याचीं आमिषें ॥ तेथ देह्डे भोंवतवळसे ॥ अज्ञानाचे ॥ ७६ ॥ भ्रांतीचेनि खडुळें ॥ रेवलें आस्थेचे अवगाळें ॥ र-
जोगुणाचेनि खळाळें ॥ स्वर्ग गाजे ॥ ७७ ॥ तमाचे धारसे वाड ॥ सत्वाचें स्थिरपण जाड ॥ किंबहुना हे दुवाड ॥ मायानदी ॥ ७८ ॥ पैं पु-
नरावृत्तीचेनि उभडें ॥ झळंबती सत्यलोकांचे हुडे ॥ घाय गडबडी धोंडे ॥ ब्रह्मगोळकांचे ॥ ७९ ॥ तया पाणियाचेनि वाहलेपणें ॥ आ-
झुनी न धरती वोभाणें ॥ ऐसा मायापूर हा कवणें ॥ तरिजेल गा ॥ ८० ॥ येथ एक नवलावो ॥ जो जो कीजे तरणोपावो ॥ तो तो अपावो ॥
होय तें ऐक ॥ ८१ ॥ एक स्वयंबुद्धीचा बाहीं ॥ रिगाले तयांची बुद्धीचि नाहीं ॥ एक जाणिवेच्या डोहीं ॥ गर्वें गिळिले ॥ ८२ ॥ एकीं वेदत्रया-

पाठः ओं० ७२ वोभणें ओं० ७३ संघाता ओं० ७४ घेती ओं० ७६ आमिसें

चियासांगडी॥ येतल्याअहंभावाचियाथोंडी॥ नेमदमीनाचातोंडी॥ सगळेचिगेले॥ ८३॥ एकीवयसेचेंजाडबांधलें॥ मगमन्मथा
चियेंकासेलागले॥ तेविषयग्रमगरींसांडलें॥ चयकूनियां॥ ८४॥ आतांवार्धिक्याचातरंगा॥ माजिमतिभ्रंशाचाजरंगा॥ तेणेंकवळिज
तांतिपैंगा॥ चहूंकडे॥ ८५॥ आणिशोकाचाकडाउपडन॥ क्रोधाचाआवर्तींदाटन॥ आपदागिधींचुंबीजत॥ उथवलाठायीं॥ ८६॥ म
गदुःखाचेंनिबरटबोबलें॥ पाठीमरणाचेंरवैरवलें॥ ऐसेकामाचेकासेलागले॥ तेगेलेवायां॥ ८७॥ एकीयजनक्रियेचीपेटी॥ बांधोनि-
घातलीपोटीं॥ तेस्वर्गसुखाचाकपाटीं॥ शिरकोनिठेले॥ ८८॥ एकींमोक्षीलागानयाचियाआशा॥ केलाकर्मबाह्यांचाभरवसा॥ प-
रीतेपडिलेवळसां॥ विधानिषेधांचा॥ ८९॥ तेथवैराग्याचीनावनरिगे॥ विवेकाचातागानलगे॥ वरिकांहींतरेंयोगें॥ तरिविपायेतो॥
९०॥ ऐसेंतरींजीवांचियेआंगवणें॥ इयेमायानदीचेंतरणें॥ हेंकासयासारिखेंबोलणें॥ म्हणावेंपां॥ ९१॥ जरिअपथ्यशीळाव्याधी॥
कळेसाधूंसिदुर्जनाचीबुद्धी॥ किंरागीसांडीसिद्धी॥आलीसांनी॥ ९२॥ जरिचोरासभादाटे॥ अथवामीनागळघोटे॥ नातरीभेडाउलटे
॥ विवसीजरी॥ ९३॥ पाडसवागुरकरांडी॥ कांमुंगीमेरुवोलांडी॥ तरीमायेचीपैलथडी॥ देखतीजीव॥ ९४॥ म्हणउनगापंडुसुता
॥ जैसीसकामानजिणवेचिवनिता॥ तेवीमायामयहेसरिता॥ नतरवेजीवां॥ ९५॥ येथएकचिलीलातरले॥ जेसर्वभावेंमजभजले॥
तयाऐलीचथडीसरलें॥ मायाजळ॥ ९६॥ जयांसद्गुरुतारूपुढें॥ जेअनुभवाचेकासेगाढे॥ जयांआत्मनिवेदनतरांडें॥ आकळलें॥
९७॥ जेअहंभावाचेवोझेंसांडुनी॥ विकल्पाचियाझळकाचुकाउनि॥ अनुभवाचानिरुताहोउनि॥ पाणिढाळ॥ ९८॥ जयाऐक्या
चियाउतारा॥ बोधाचाजोडलातारा॥ मगनिवृत्तीचियापैलतीरा॥ झेंपावलेजे॥ ९९॥ तेउपरतीच्यावावींसेलत॥ सोहंभावाचेनिथांवे
पेलत॥ मगनिघालेअनकळित॥ निवृत्तितरीं॥ १००॥ येणेंउपायेंमजभजले॥ तेहेमाझीमायातरले॥ परिऐसेभक्तविपाइले॥

पाठ· ओं· ९९ उतरणी ओं· १०० झेलत

बहुवसनांहीं १ श्लो० ॥ नमांदुष्कृतिनोमूढाः प्रपद्यंतेनराधमाः ॥ माययापहृतज्ञानाआसुरंभावमाश्रिताः ॥१५॥ चतुर्विधा भजंतेमांजनाःसुकृतिनोर्जुन ॥ आर्तोजिज्ञासुरर्थार्थीज्ञानीचभरतर्षभ ॥१६॥ टी० ॥ जेबहुतांएकांआवांतर ॥ अहंकाराचाभूतसंचार ॥ जालाह्मणोनिविसर ॥ आत्मबोधाचा ॥२॥ नेवेंळींनियमाचेंवस्त्रनाठवे ॥ पुढीलअधोगतीचीलाजनेणवे ॥ आणिंकरितातजेंनकरवे ॥ वेदह्मणे ॥ ३ ॥ पर्हपंशरीराचियागांवा ॥ जयालागींआलेंपांडवा ॥ तोकार्यार्थआघवा ॥ सांडूनियां ॥४॥ इंद्रियग्रामींचेराजबिदीं ॥ अहंममतेचियाजल्पवादीं ॥ विकारांतरांचींमांदीं ॥ मेळऊनियां ॥५॥ दुःखशोकांचाधाइं ॥ मारिलियाचीसेचिनाहीं ॥ हेंसांगावयाकारणकाइ ॥ जेंग्रासिलेंमाया ॥६॥ ह्मणोनितेमातेंचुकले ॥ एकचतुर्विधमज भजले ॥ जिहीं आत्महितकेलें ॥ वाढतेंगा ॥७॥ तोपहिलाआर्तह्मणिजे ॥ दुसराजिज्ञासुबोलिजे ॥ तिजाअर्थार्थीजाणिजे ॥ ज्ञानियाचौथा ॥८॥ श्लो० तेषांज्ञानीनित्ययुक्तएकभक्तिर्विशिष्यते ॥ प्रियोहिज्ञानिनोत्यर्थमहंसचममप्रियः ॥१७॥ टी० ॥ तेथआर्तनोआर्तीचेनिव्याजें ॥ जिज्ञासुतोजाणावयालागींभजे ॥ तिजेनितेणेंइछिजे ॥ अर्थसिद्धि ॥९॥ मगचौथियाचाठायीं ॥ कांहींचिकरणेंनाहीं ॥ ह्मणोनिभक्तएकपाहीं ॥ ज्ञानियाजो ॥१०॥ जेतयाज्ञानाचेनिप्रकाशें ॥ फिटलेंभेदाचेंकडवसें ॥ मगमीचिजालासमरसें ॥ आणिभक्तहीतेविंचि ॥११॥ परीआणिकाचियादृष्टीनावेक ॥ जैसास्फटिकाचिभासेउदक ॥ तैसाज्ञानीनव्हेकौतुक ॥ सांगतांतो ॥१२॥ जैसावाराकांगगनीविरे ॥ मगवारेपणवेगळेंनुरे ॥ परिभक्तहेंपंजनसरे ॥ जरीऐक्याआला ॥१३॥ जरीपवनहालऊनिपाहिजे ॥ तरीगगनावेगळादेखिजे ॥ येऱ्हवींगगनतोसहजें ॥ असेजैसें ॥१४॥ तैसेंशरीरींहनकर्में ॥ तोभक्तऐसागमे ॥ परीअंतरप्रतीतिधर्में ॥ मीचिजाला ॥१५॥ आणिज्ञानाचेनिउजडलेपणें ॥ मीआत्माऐसेंतोजाणे ॥ ह्मणऊनिमीहीतैसेंचिह्मणें ॥ उचं

पाठः ओं० ५ मेळविताती· ओं· १५. अनंतरं·

वळलासांता॥ १६॥ हांगाजीवापैलाकाडिलीरवुणें॥ जोपावोनिवावरोंजाणें॥ तोदेहाचेनिवेगळेपणें॥ कायवेगळाहोये॥ १७॥
श्लो०॥ उदाराःसर्वएवैतेज्ञानीत्वात्मैवमेमतं॥ आस्थितःसहियुक्तात्मामामेवानुत्तमांगतिं॥ १८॥ टी०॥ ह्मणोनिआपुलालाहिताचे
निलोभें॥ मजआवडतीहीभक्त ज्ञोबे॥ परिमीचिकरीवालभें॥ ऐसाज्ञानियाएक॥ १८॥ पाहेंपांदुभतेयाचियाआशा॥ जगधेनूसि
करीतसेफांसा॥ परिदोरेंवीणकैसा॥ वत्साचाबळी॥ १९॥ कांजेंतनुमनप्राणें॥ तेंआणीककांहींचिनेणे॥ देरवनसातेंह्मणे॥ हेंमा
यामाझी॥ २०॥ नेयेणेंमानें अनन्यगती॥ ह्मणऊनिधंनुहीतैसीचिप्रीती॥ नयालागीं लक्ष्मीपती॥ बोलिलेंसाचें॥ २१॥ हें असो
मगह्मणितलें॥ जेंकांतूजसांगीतलें॥ तेंहीभक्तभले॥ पदियेने आह्मा॥ २२॥ परिजाणोनियांमातें॥ जेपाहोंविसरलेमाघुतें॥ जैसें
सागरायेऊनिसरिते॥ मुरडावेंठेलें॥ २३॥ तैसीअंतःकरणकुहरीजन्मली॥ जयाचीप्रतीतिगंगामजमीनली॥ तोमीहेंकायबोली॥
फारकरूं॥ २४॥ येऱ्हवींज्ञानियांजोह्मणिजे॥ तोचैतन्याचिकेवळमाझें॥ हेंनह्मणावेंपरिकायकीजे॥ नबोलणेंबोलूं॥ २५॥ श्लो०॥
बहूनांजन्मनामंतेज्ञानवान्मांप्रपद्यते॥ वासुदेवःसर्वमितिसमहात्मासुदुर्लभः१९॥ टी०॥ जेतोविषयाचीमोटीझाडी॥ माजिका
मक्रोधाचीसांकडीं॥ चुकाऊनीआलापाडीं॥ सद्वासनेचिया॥ २६॥ मगसाधुसंगेंसुभटा॥ उजूसत्कर्माचियावाटा॥ अंप्रवृत्तीचा-
अव्हाटा॥ डावलुनी॥ २७॥ आणिजन्मशतांचाबाहनवाणा॥ नेविंआस्थेचियानलेचिवाहणा॥ तेथफळहेतुचाउगाणा॥ कवणाचा
की॥ २८॥ ऐसाशरीरसंयोगाचियेराति॥ माजिधांवतांसडियाआयति॥ तंवकर्मक्षयाचिपाहाति॥ पांहाटजाली॥ २९॥ तैसीचगु
रुकृपाउरवाउजळली॥ ज्ञानाचीवोतपलीपडली॥ तेथसाम्याचीक्रान्हिउघडली॥ नयाचियेंदृष्टि॥ ३०॥ तेवेळीजयाकडेवासपाहे
॥ तेउतामीचितयाएकआहे॥ अथवानिवांतजरीराहे॥ तन्हींमीचितया॥ ३१॥ हें असो आणीककांहीं॥ नयासर्वत्रमीवांचूनिनांहीं

जेंसें समबाह्य जळडोहीं ॥ बुडालिया घटा ॥ ३२ ॥ तैसा तो मज भीतरीं ॥ मी तया आंत बाहेरी ॥ हें सांगिजेल बोलवरी ॥ तैसें नव्हे ॥ ३३ ॥
ह्मणोनि असो हें इयापरी ॥ तो देखे ज्ञानाची वारवारी ॥ तेणें संसरलों न करी ॥ आपविश्व ॥ ३४ ॥ हें समस्त ही श्रीवासुदेव ॥ ऐसा प्रतीति
रसाचा वोतला भाव ॥ ह्मणोनि भक्ता माजी राव ॥ आणि ज्ञानियां तोचि ॥ ३५ ॥ जयाचिये प्रतीतीचा वारवारी ॥ पवाड होय चराचं-
रा ॥ तो महात्मा धनुर्धरा ॥ दुर्लभ आथी ॥ ३६ ॥ येर बहुत जोडती करांटा ॥ जयां अंतीं भजनें भोगासाटीं ॥ जे आशा तिमिरें दृष्टीं ॥ वि
षयांध जाले ॥ ३७ ॥ श्लो० ॥ कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः ॥ तं तं नियममास्थाय प्रकृत्या नियताः स्वया ॥ २० ॥ टी० ॥
आणि फळाचिया हावा ॥ हृदयीं कामा जाला रिगावा ॥ कीं तयाचिये घसणीं दिवा ॥ ज्ञानाचा गेला ॥ ३८ ॥ ऐसें उभयतां आंधारीं पड
ले ॥ ह्मणोनि पासींचि मातें चुकले ॥ मग सर्वभावें अनुसरले ॥ देवतांतरां ॥ ३९ ॥ आधींचि प्रकृतीचे पाइक ॥ वरि भोगालागीं तंव रंक
॥ मग तेणें लोलुपत्वें कौतुक ॥ कैसेनि भजती ॥ ४० ॥ कवण नियाचिया नियमबुद्धि ॥ कैसिया हन उपचारसमृद्धि ॥ को अर्पण यथाविधी
॥ विहितकरणें ४१ ॥ श्लो० ॥ यो यो यां यां तनुं भक्तः श्रद्धयार्चितुमिच्छति ॥ तस्य तस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्यहं ॥ २१ ॥ टी०
॥ पैं जो जिये देवतांतरीं ॥ भजावयाची चाड करी ॥ तयाची ते चाड पुरीं ॥ पुरवितां मीं ॥ ४२ ॥ देवो देवीं मीचि पाहीं ॥ हाही निश्चय त्या-
सि नाहीं ॥ भाव ते ते ठायीं ॥ वेगळाला धरिती ॥ ४३ ॥ श्लो० ॥ स तया श्रद्धया युक्तस्तस्याराधनमीहते ॥ लभते च ततः कामान्मयै
व विहितान्हितान् ॥ २२ ॥ टी० ॥ मग ते श्रद्धायुक्त ॥ तें थिचें आराधन जें उचित ॥ तें सिद्धि वरी समस्त ॥ वर्तों लागे ॥ ४४ ॥ ऐसें जें-
णें जें भाविजे ॥ तें फळ तेणें पाविजे ॥ परी तेंही सकळ निपजे ॥ मजचि स्तव ॥ ४५ ॥ श्लो० ॥ अंतवत्तु फलं तेषां तद्भवत्यल्पमेधसां ॥
देवान्देवयजो यान्ति मद्भक्ता यान्ति मामपि ॥ २३ ॥ टी० ॥ परी ते भक्त मातें नेणती ॥ जे कल्पनेबाहेरी ना निघती ॥ ह्मणोनि कल्पित फळा

पावती॥ अंतवंत॥ ४६॥ किंबहुनाऐसें भजन॥ तेंसंसाराचेंचिसाधन॥ येरफळभोगतोस्वप्न॥ नावभरीदिसे॥ ४७॥ हें असोपरौतें॥
मगहोकांआवडतें॥ परियजीजोदेवतांतें॥ तोदेवत्वासीचियें॥ ४८॥ येरतनुमनप्राणीं॥ जेअनुसरलेमाझेयाचिवाहणी॥ तेदेहाचानि
र्वाणीं॥ मीचिहोती॥ ४९॥ श्लो०॥ अव्यक्तंव्यक्तिमापन्नंमन्यंतेमामबुद्धयः॥ परंभावमजानंतोममाव्ययमनुत्तमं॥ २४॥ टी०॥ प-
रीतैसेंनकरितीप्राणियें॥ वांयाआपुल्याहितावाणियें॥ जेपोहनातपाणियें॥ नऊहानिचेनी॥ ५०॥ नानाअमृताचासागरींबुडिजे
॥ मगतोंडाकांवज्रामिठीपाडिजे॥ आणिमनींनरींआठविजे॥ थिल्लुरोदकातें॥ ५१॥ हेंऐसेंकासयाकरावें॥ जेंअमृतींहीरिगोनिमरा
वें॥ तेंसुखेंअमृतहोऊनिकांनसावें॥ अमृतामाजीं॥ ५२॥ तैसाफळहेतुचापांजरा॥ सांडूनियांधनुर्धरा॥ कांप्रतीतिपाखींचिदंब
रा॥ गोसावियांनोहावें॥ ५३॥ जेथउंचावलेनिपानाडें॥ सुखाचापैसारजोडे॥ आपुलेंनिसुरवाडें॥ उडोंयेऐसा॥ ५४॥ तयाउमपा
मापकांसुवावें॥ मजअव्यक्ताव्यक्तकांमानावें॥ सिद्धअसतांकांनिमावें॥ साधनवरी॥ ५५॥ परीहाबोलआघवा॥ जरींविचारि
जतसेंपांडवा॥ तरींविशेषेंयाजीवा॥ नचोजवेगा॥ ५६॥ श्लो०॥ नाहंप्रकाशःसर्वस्ययोगमायासमावृतः॥ मूढोयंनाभिजाना
तिलोकोमामजमव्ययं॥ २५॥ टी०॥ कांजेयोगमायापडळें॥ हेंजालेंआहातीआंधळे॥ ह्मणोनिप्रकाशाचेनिदेहबळें॥ नदेखव-
तीमातें॥ ५७॥ येऱ्हवींमीनसेंऐसें॥ कायवस्तुजातअसे॥ पाहेपांउवणजळरसें॥ रहितआहे॥ ५८॥ पवनकवणातेंनासिवेचि
॥ आकाशकेंनसमायेचि॥ हें असोएकमीचि॥ विश्वींआहें॥ ५९॥ श्लो०॥ वेदाहंसमतीतानिवर्तमानानिचार्जुन॥ भविष्या-
णिचभूतानिमांतुवेदनकश्चन॥ २६॥ टी०॥ येथेंभूतेंजियेंआहातिजेतुलीं॥ नियेंमीचिहोऊनिठेलीं॥ आणिवर्ततिआह्मातिजे
तुलीं॥ तेंहीमीचि ६०॥ कांभविष्यमाणेंजियेंहीं॥ तींहींमजवेगळींनाहीं॥ हाबोलचियेऱ्हवींकाहीं॥ होयनाजाये॥ ६१॥ दोराचि-
पाठ·ओं॰ ४९ निरंतर· ओं· ५५ नेमावें·ओं·५८ कांहीं.

यासापासी॥ डोबावडियानागगव्हाळाएसी॥ संख्यानकरवेंकोण्हासी॥ तेवींभूतांसिमथ्यलें॥ ६२॥ एसामीपंडुसुता॥ अनुस्यू
तसदांअसतां॥ यासंसाररजेंभृतां॥ नोअनेंबोलें॥ ६३॥ नरितेंनिआनांथांडा॥ गोठासांगजेलपरियेसीं॥ जेथअहंकारतनूसि
॥ वाळभपडिलें॥ ६४॥ श्लो०॥ इच्छाद्वेषसमुत्थेनद्वंद्वमोहेनभारत॥ सर्वभूतानिसंमोहंसर्गेयांतिपरंतप॥ २७॥ टी०॥ तेयइच्छाहेकु
मारीजाली॥ मगतेकामाचियातारुण्याआली॥ तेथद्वेषेंसीमांडिली॥ वराडिक॥ ६५॥ तयादोघांस्तवजन्मला॥ एसाद्वंद्वमोहजा
ला॥ मगतोअजेयानेंवाढविला॥ अहंकारें॥ ६६॥ नोधृतीसिसदांप्रतिकूळ॥ नियमाहीनागवेस्थूळ॥ आशारसेंदोंदिल॥ जाला-
सांता॥ ६७॥ असंतुष्टीचियामंदिरा॥ मत्तहोवोनिधनुर्द्धरा॥ विषयाचेंवावरा॥ विकृतीसिअसे॥ ६८॥ तेणेंभावशुद्धीचियावाटे॥
विखुरलेविकल्पाचेंकांटे॥ मगचिरिलेंआव्हाटें॥ अप्रवृत्तीचे॥ ६९॥ तेणेंभूतेंभांबावलीं॥ म्हणोनिसंसाराचियाआडवामाजिप-
डिलीं॥ मगमहादुःखाचाघेतलीं॥ वोझेंवरी॥ ७०॥ श्लो०॥ येषांत्वंतगतंपापंजनानांपुण्यकर्मणां॥ तेद्वंद्वमोहनिर्मुक्ताभजंते-
मांदृढव्रताः॥ २८॥ टी०॥ एसेंविकल्पाचेंवायाणें॥ कांटेदेखोनिसिणाणें॥ जेमनिष्कमाचेंपांसावणे॥ घेतीचिना॥ ७१॥ उजुए
कनिष्ठेचापाउलीं॥ रगडूनिविकल्पाचियाभाली॥ महापातकाचीसांडिली॥ आठवीजाहिं॥ ७२॥ मगपुण्याचेधावाघेतलें॥ आ
णिमाझीजवळीकपावले॥ किंबहुनातेंचुकले॥ वाटवधेयां॥ ७३॥ श्लो०॥ जरामरणमोक्षायमामाश्रित्ययतंतिये॥ तेब्रह्मतद्वि
दुःकृत्स्नमध्यात्मंकर्मचाखिलं॥ २९॥ टी०॥ येऱ्हवींतरीपार्था॥ जन्ममरणाचीनिमेकथा॥ एसियाप्रयत्नातेंआस्था॥ वियेजया
ची॥ ७४॥ तयातोप्रयत्नुचिएकेंवेळे॥ मगसमग्रपरब्रह्मेंफळे॥ जयापिकलेयारसगळे॥ पूर्णतेचा॥ ७५॥ तेवेळींकृतकृत्यता
जगभरे॥ तेथअध्यात्माचेंनवलपणपुरे॥ कर्माचेंकामसरे॥ विरमेमन॥ ७६॥ एसाअध्यात्मलाभतया॥ होयगाधनंजया॥ आडव

पाठ· ओं· ६७ सवळ· ओं· ७० दांडे· ओं· ७१ पासवणे·   ६   ६   ६   ६

लजया॥ उद्यमींमी॥७७॥तयातेंसाम्याचियेंवाटी॥एक्याचीसांदेकुळवाडी॥तेथपेदाचियादुबळवाडी॥नेणिजेतयां॥७८॥
श्लो०॥साधिभूताधिदैवंमांसाधियज्ञंचयेविदुः॥प्रयाणकालेपिचमांतेविदुर्युक्तचेतसः॥३०॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनि
षत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेज्ञानविज्ञानयोगोनामसप्तमोऽध्यायः ७॥टी०॥जिहींसाधिभूतादिमा
तें॥प्रतीतीचेनिहातें॥धरूनिआधिदैवातें॥शिवतलेंगा॥७९॥जयाजाणिवेचेनिवेगें॥मीआधियज्ञदृष्टीसिगें॥तेतनुचेनि-
वियोगें॥विन्हयेनव्हाति॥८०॥येऱ्हवींआयुष्याचेंसूत्रविघडतां॥भूतांचीउमटेंग्वडाडतां॥कायनुमरतयाहिचित्ता॥युगांतनो
हे॥८१॥परिनेणोंकैसेंपैंगा॥जेजडोनिगेलेमाझियाआंगा॥तेंप्रयाणीचियालगबगा॥नसांडितीचमातें॥८२॥येऱ्हवींनरी
जाण॥ऐसेजेनिपुण॥तेचिअंतःकरण॥युक्तयोगी॥८३॥तंवइयेशब्दकुपिकेतळीं॥नोडवेचिअवधानाचीअंजुळी॥जेना
वेकअर्जुनतयेवेळीं॥मागांचिहोता॥८४॥जेथतब्रह्मवाक्यफळें॥जेंनानार्थरसेंरसाळें॥वैहुतंआल्हानिपरमळें॥भावाचेनि
८५॥सहजकृपामंदानिळें॥श्रीकृष्णद्रुमाचींवचनफळें॥अर्जुनश्रवणाचियेखोळे॥अवचितपडिलीं॥८६॥तियेप्रमाचीहा
कांवळलीं॥कींब्रह्मरसाचासागरींचुबकाळिलीं॥मगतसींचकाथाकिलीं॥परमानंदें॥८७॥तेणेंबरवेपणेंनिमेचें॥अर्जुनाआ-
निमेषाचेडोहळे॥घेतातिगळाले॥विस्मयामृताचे॥८८॥निवांतुरवसंपत्तीजोडलिया॥मगस्वर्गानायेवाकुलिया॥हृदया-
चाजीवांगुतकुलिया॥होतआहाती॥८९॥ऐसेवराचवांचीबरवा॥सुखजातोलागलेंफावा॥नवरसस्वादाचियाहांवा॥ला
होकेला॥९०॥झडकरीअनुमानाचेंनिकरतळें॥घेऊनितियेंवाक्यफळें॥प्रतीतीमुखींएकेंवेळें॥घालूंपाहे॥९१॥तंवविचाराचि
यारसनानदाटती॥परिहेतुचादशनींनफुटती॥ऐसेंजाणोनिसुभद्रापती॥चुंबीविना॥९२॥मगचमत्कारलाह्मणे॥इयेजळींचींमात्त

रांगणें॥ कैसाऽस्मर्का विलोंअसन्मागपणें॥ अक्षरांचेनि॥ १३॥ इयेंपदेंनवतिप्रुडियां॥ मगनाचियाघडिया॥ येंथआमुचीमतीबुडालिया॥
थावनानिघे॥ १४॥ वांचूनिजाणावयार्चाकेंगोठी॥ ऐसेंजार्वाकल्पूनाकरीटी॥ तियापुन्हापिकेलीदृष्टी॥ यादवेंद्रा॥ १५॥ मगविर्चावलें
सुभटें॥ हांहोजीयेंएकवाटे॥ स्नानहीपदेंअनुष्ठिषें॥ नवलेंपाहाती॥ १६॥ येन्हवींअवधानाचेंनिर्वाहिलेपणें॥ नानाप्रमेयांचीउगाणें॥ काय
श्रवणाचेनिआंगवणेंबालोंलाहाति॥ १७॥ परितेंसहेंनोहाचदेवा॥ देखिलाअक्षरांचामेळावा॥ आणिविस्मयाजोवा॥ विस्मयेंनाळा
॥ १८॥ कानाचेनिगवाक्षद्वारें॥ बोलाचेरश्मीअभ्यंतरें॥ पाहेनातंवचमत्कारें॥ अवधानठाकलें॥ १९॥ तेविंचिअर्थाचीचाडमजआहे॥
तेंसांगतांहीवेळनसाहे॥ स्मणूनिनिरूपणाल्कवलाहे॥ कृजादेवा २००॥ असामागीलुपडनाळा घेउनी॥ पुढांअभिप्रायदृष्टीसूनी॥
तेविचिमाजिशरूनि॥ आर्तीआपुली॥ १॥ कैसापुसर्तापाहेंपांजाणिव॥ भिडेचिनरालंघोनेदीशिंव॥ येन्हवींश्रीकृष्णाहृदयासिखेंव
॥ देवोंसरली॥ २॥ आहोश्रीगुरुतेंजेंपुसावें॥ तेंयेणेंमानेंसावधव्हावें॥ हेंएकाचिजाणेंआघवें॥ सव्यसाची॥ ३॥ आत्तांतयाचेंतेंप्रश्नक
रणें॥ वरीसर्वज्ञश्रीहरिचेंबोलणें॥ हेंसंजयोआवडलेपणें॥ सांगेलकैसें॥ ४॥ तियेअवधानद्यावेंगोठी॥ बोलिजेलनीटमन्हाटी॥ जै-
सीकानाचेंआधीदृष्टी॥ उपयोगाजाये॥ ५॥ बुद्धिचियाजिभा॥ बोलाचानचास्वतांगाभा॥ अक्षराचियाभांवा॥ इंद्रियेंजिती॥ ६॥ पाहापांमालतीकळे
॥ घ्राणासिकारवाटलेपरिमळें॥ परि वराचियाबरवाकाइडोळे॥ सुखियेनव्हती॥ ७॥ तैसेंदेशियाचियाहवावा॥ इंद्रियेंकारितीराणिवा॥
मगप्रमेयाचियागांवा॥ लेसाजाइजे॥ ८॥ ऐसेंनिनागरपणें॥ बोलनिमित्तेंबोलणें॥ एकाज्ञानदेवह्मणे॥ निरुत्तीचा॥ २०१॥
इतिश्रीभावार्थदीपिकायांज्ञानेश्वरविरचितायांसप्तमोऽध्यायः ७ ७ ७ ७

श्रीगणेशायनमः॥ अर्जुनउवाच॥ किंतद्ब्रह्मकिमध्यात्मंकिंकर्मपुरुषोत्तम॥ अधिभूतंचकिंप्रोक्तमधिदैवंकिमुच्यते॥१॥ टी०॥ मगंअर्जुनें
ह्मणितलें॥ हांहोजीअवधारिलें॥ जेंम्यांपुसिलें॥ तेंनिरूपिजे॥१॥ सांगाकवणतेंब्रह्म॥ कायसयानामकर्म॥ अथवाअध्यात्म॥ काय
ह्मणिपे॥२॥ अधिभूततेंकैसें॥ गथअधिदैवनकवणअसे॥ हेंउघडमापरियेसें॥ ऐसेंबोला॥३॥ श्लो०॥ अधियज्ञःकथंकोत्रदेहेस्मि
न्मधुसूदन॥ प्रयाणकालेचकथंज्ञेयोसिनियतात्मभिः॥२॥ टी०॥ देवाअधियज्ञतोकाई॥ कवणपांइयदेहीं॥ हेंअनुमानासिकांहीं॥
दिठीनभरे॥४॥ आणिनियंताअंतःकरणीं॥ तूंजाणिजसीदेहप्रयाणीं॥ तेंकैसेनिहेंशाडंपाणीं॥ परिसवामातें॥५॥ देखाध्वळारींचि
तामणीचा॥ जरीपहुडलाहोयदैवांचा॥ तरीवासणतोहीबोलतयाचा॥ सांपनवचे॥६॥ तेसेंअर्जुनाचियाबोलासवें॥ आलेंतेंचिह्मणितलें
देवें॥ तेंपरियेसेंगाबरवें॥ जेंपुसिलेंतुवां॥७॥ किरीटीकामधेनूचापाडा॥ वरीकल्पतरूचाआहेमांडा॥ ह्मणोनिमनोरथसिद्धीचियाचाडा॥
तोनवलनोहे॥८॥ श्रीकृष्णकोपीनजासिमारी॥ तोपावेपरब्रह्मसाक्षात्कारी॥ मांकृपेनेंउपदेशकरी॥ तोकेंशापरीनप्रवेल॥९॥ जैंश्रीकृ-
ष्णाचिहोइजेआपण॥ तेंश्रीकृष्णहोयआपुलेंअंतःकरण॥ तेंधवांसंकल्पाचेंआंगण॥ वोळगतीसिद्धी॥१०॥ परिऐसेंजेंप्रेम॥ तेंअर्जुनीं-
चिआथिनिःसीम॥ ह्मणउनितयाचेंकाम॥ सदाफळ॥११॥ याकारणेंथ अनंतें॥ तेंमनोगतनतयाचेंपुसतें॥ होईलजाणूनिआइतें॥ वोग
रूनिठेविलें॥१२॥ जेंअपत्यथानींनिगे॥ तयाचीभूकतंमातेसीचिलागे॥ येन्हवींतेंशब्देंकायसांगे॥ मगस्तन्यदेयरी॥१३॥ ह्मणवोनिकृपा
ळुवागुरूचियाठायीं॥ हेंनवलनोहेकांहीं॥ परितेंअसोआइकाकाई॥ जेंदेवबोलतेजहालें॥१४॥ श्लो०॥ श्रीभगवानुवाच॥ अक्षरंब्रह्मपरमं
स्वभावोध्यात्ममुच्यते॥ भूतभावोद्भवकरोविसर्गःकर्मसंज्ञितः॥३॥ टी०॥ मगह्मणितलेंसर्वेश्वरें॥ जेंआकारीइयखोंकरें॥ कोंदलेंअसत
नखिरे॥ कवणेकाळीं॥१५॥ येन्हवींसपुरपणतयाचेंपाहावें॥ तरिसूक्ष्मचिनव्हेस्वभावें॥ वरिगगनाचेनिपालवें॥ गाळूनिघेतलें॥१६॥

जेंएसेंहीपरिविरूळे॥इयेविज्ञानाचियेंरखोळे॥हालवलेंहीनगळे॥तेंपरब्रह्म॥१७॥आणिआकाराचेंनिजालेपणें॥जन्मधर्मातेंनेणे॥अ
कारलोपींनिमणे॥नाहींकहीं॥१८॥ऐसियाआपालियाचिसहजस्थिती॥जेंयाब्रह्माचीनित्यताअसती॥तयानामसुभद्रापती॥अध्यात्म
गा॥१९॥मगगगनींजेंविनिर्मळें॥नेणोंकैंचीएकवेळें॥उठतीघनपटळें॥नानावर्णें॥२०॥तैसेंअमूर्तीनियेविशाळें॥महदादिभूतभेदें॥
ब्रह्मांडाचेबांधें॥हेंचिलागती॥२१॥पैनिर्विकल्पाचियेबरडी॥फुटेआदिसंकल्पाचीविरूढी॥आणिसवेंचिमांडोनियेंदोटी॥ब्रह्मगोळकां
चा॥२२॥तयाएकैकाचेंभीतरीपाहिजे॥तंवबीजाचाचिभरिलादेखिजे॥माजिहोतियांजातियांनेणिजे॥लेखंजीवां॥२३॥मगतयाब्रह्मगो
ळकांचेआशांश॥प्रसवतीआदिसंकल्पअंसमासें॥हेंअसोएसीबहुवस॥सृष्टीवाटे॥२४॥परिदुजेनवीणएकला॥परब्रह्मचिसंचला
॥अनेकत्वाचाआला॥पूरजैसा॥२५॥तैसेंसमविषमत्वनेणोंकैंचें॥वायांचिचराचररचे॥पाहातांप्रसवतियायोनीचे॥लक्षदसती॥२६
येरिजीवभावाचियेपाळवियें॥कांहींमर्यादाकरूंनये॥पाहिजेकवणहेंआघवेंवियें॥तंवमूळतेंशून्य॥२७॥ह्मणूनिकर्तामुदलनदिसे॥
आणिसेखींकारणहीकांहींनसे॥माजिकार्यचिआपैसें॥वाढोंचिलागे॥२८॥ऐसाकारितेनवीणगोचर॥अव्यक्तींहाआकार॥निपजे
जोव्यापार॥तयानामकर्म॥२९॥श्लो०॥अधिभूतंक्षरोभावःपुरुषश्चाधिदैवतम्॥अधियज्ञोहमेवात्रदेहेदेहभृतांवर॥४॥टी०॥आ
तांअधिभूतजेंह्मणिपें॥तेंहीसांगोंसंक्षेपें॥नरिहोयआणिहारपें॥अभ्रजैसें॥३०॥तैसेंअसतेंपणआहाच॥नाहींहोइजेहेंसाच॥ज्ञ
यातेंरूपाआणितीपांचपांच॥मिळोनियां॥३१॥भूतांतेंअधिकरूनिआसे॥आणिभूतसंयोगेंतरिदिसे॥जेंवियोगवेळेभ्रंशे॥नामरूपा
दिक॥३२॥तयातेंअधिभूतह्मणिजे॥मगअधिदैवनपुरुषजाणिजे॥जेणेंप्रकृतीचेंभोगिजे॥उपार्जिलें॥३३॥जोचेतनेचाचक्षु॥जोइं-
द्रियदेशींचाअध्यक्ष॥जोदेहासमानीवृक्ष॥संकल्पाविहंगमाचा॥३४॥जोपरमात्माचिपरिदुसरा॥जोअहंकारानिद्रानिदसुरा॥ह्मणोनि

पाठ·आं·२४ असमहास·

स्वभाचियावीर॥ बारासंतोषेंशिणें॥ ३५॥ जीवयेणेंनावें॥ जयातें आव्हविजेस्वभावें॥ तेंअधिदैवतजाणावें॥ पांचयतनीचें॥ ३६॥ आतांइ
येंचिशरीरग्रामीं॥ जोशरीरभावातें उपशमी॥ तोअधियज्ञएथगामी॥ पंडुकुमरा॥ ३७॥ येरअधिदैवाधिभूत॥ हेंमीचिकीरसमस्त॥ परिपि
धरेंकिडाव्हामिळून॥ तेंकायनोहे॥ ३८॥ तरिपंधरेंपणनमळे॥ आणिकिडाव्हाचियाही अंशानमिळे॥ परिजंवअसेतयाचेंनिमळें॥ तेंव
सांकेचिह्मणिजे॥ ३९॥ तैसेंअधिभूतादिंआघवें॥ हेंअविद्येचेनिपाल्हवें॥ झांकलेंनवमानावें॥ वेगळेंऐसें॥ ४०॥ तेंचिअविद्येचीजवनीक
फिटे॥ आणिभेदभावाचीअवधीतुटे॥ मगह्मणोंएकहोऊनिजरीआटे॥ तरिदोनीकायहोती॥ ४१॥ पैंकेशांचागुंडाव्हा॥ वरिठेविलीस्फटि
कशिव्हा॥ तेजंवपाहिजेडोळा॥ तंवभेदलागमर्ती॥ ४२॥ पार्थाकेशपरौतेनेले॥ आणिभेदलेंपणकायनेणोंजाहालें॥ तरिडांकदेऊनिसांदिलें
॥शिळेतेंकाई॥ ४३॥ नातेंअखंडचिआयती॥ परिसंगेंभिन्नगमलीहोती॥ तेसारिलियामागौती॥ जैसीकांतैसी॥ ४४॥ तेवींचिअहंभावजा
ये॥ तरिऐक्यतेंआधींचिआहे॥ हेंचिसाचेंजेथहोये॥ तोअधियज्ञमी॥ ४५॥ पैंगाआह्मीतुज॥ सकळयज्ञकर्मेंज॥ सांगीतलेंकांजेंकाज
मनींधरूनि॥ ४६॥ तोहासकळजीवांचाविसावा॥ नैष्कर्म्यसुखाचाठेवा॥ परिउघडकरूनिपांडवा॥ दाविजतअसे॥ ४७॥ पहिलेंवैरा
ग्यइंधनपरिपूर्ती॥ इंद्रियानळींभरदीप्ती॥ विषयद्रव्याचिया आहुती॥ देऊनियां॥ ४८॥ मगवज्रासनतेंचिउर्वी॥ शोधूनिआधारसमुद्राव
रवी॥ वेदिकाराचेमांडवीं॥ शरीराचा॥ ४९॥ तेंथसंयमाग्नीचांकुंडें॥ इंद्रियद्रव्याचेंनिपवाडें॥ यजितीउदंडें॥ युक्तिघोषें॥ ५०॥ मगमनप्रा
णसंयम॥ हाचिहवनसंपदेचासंभ्रम॥ येणेंसंतोषविजेनिर्धूम॥ ज्ञानानळ॥ ५१॥ ऐसेंनिहेंसकळज्ञानींसमर्पे॥ मगज्ञानतेंज्ञेयींहारपे
॥पार्थाज्ञेयचिस्वरूपें॥ निखिलउरे॥ ५२॥ तयानावगाअधियज्ञ॥ ऐसेंबोलिलाजंवसर्वज्ञ॥ तंवअर्जुनअतिप्राज्ञ॥ तयापातलेंतें॥ ५३॥
हेंजाणोनिह्मणितलेंदेवें॥ पार्थापरिसतआहासिबरवें॥ याकृष्णाचियाबोलासवें॥ येरुसुखाचाजाहाला॥ ५४॥ देखाबाळकाचेंयाध

पाठ ओं. ३९ तेंकायसांकेनोहे. ४२ पाहिली, गमली.

छ. छ. छ. छ.

णीधाइजे॥ कांशिष्याचेनिजाहालेपणें होइजे॥ हेसद्गुरूचिएकलेंनिजाणिजे॥ कांप्रसवतिया॥ ५५॥ ह्मणोनिसात्त्विकभावाचीमां
दीं॥ कृष्णाआंगींअर्जुनाआधीं॥ नसमातसेंपरिबुद्धि॥ सांवरूनिदेवें॥ ५६॥ मगपिकलियासुखाचापरिमळु॥ कीनिवालियाअमृता
चाकल्लोळु॥ तैसाकोंवळाआणिरसाळु॥ बोलु बोलिला॥ ५७॥ ह्मणेपरिसणेंयाचाराया॥ आइकेंबापाधनंजया॥ ऐसीजकोंसरलि
यामाया॥ तेथजाळीतेंनेंहींजळे॥ ५८॥ श्लो०॥ अंतकालेचमामेवस्मरन्मुक्त्वाकलेवरम्॥ यःप्रयातिसमद्भावंयातिनास्त्यत्रसंश-
यः॥ ५॥ टी०॥ जेंआतांचिसांगीतलेंहोतें॥ अगाअधियज्ञह्मणितलाजयातें॥ तेंआधींचितयामातें॥ जाणोनिअंतीं॥ ५९॥ तेदेह
झोळऐसेंमानुनी॥ ठेलेंआपणपेंआपणहोउनी॥ जैसामठगगनाभरूनि॥ गगनींचिआहे॥ ६०॥ येप्रतीतीचियामाजिघरीं॥ तया
निश्चयाचीवोवरी॥ आलीह्मणोनिबाहेरी॥ नव्हेचिसे॥ ६१॥ ऐसेंसबाह्यऐक्यसंचलें॥ मींहोउनिअसतांरचिलें॥ बाहेरिभूतांचीपां
चहीखवळें॥ नेणतांचिपाडिलीं॥ ६२॥ आतांउभयांउभेपणनाहींजयाचें॥ मांपडिलियांगहनकवणातयाचें॥ ह्मणोनिप्रतीतिचि
येपोटींचें॥ पाणीनहाले॥ ६३॥ नातरीऐक्याचिआहेवोतिलां॥ कींनित्यनेंचियाहृदयींघातली॥ जैसीसामरससमुद्रींधुतली॥ रूळेचि
ना॥ ६४॥ पैंआथावींघटबुडाला॥ तोआंतबाहेरिउदकेंभरला॥ पाठींदैवगत्याजरीफुटला॥ तरीउदककायफुटे॥॥ ६५॥ नातरीस
पैंकवचसांडिलें॥ कांउबारेनेंवस्त्रफेडिलें॥ तरिसांगपांकायमोडलें॥ आवेवामाजी॥ ६६॥ तैसाआकारहाआहाचभ्रंशे॥ वांचू
निवस्तूतेसांचलीचिअसे॥ तेचिबुद्धिजालियावसुकुसे॥ कैसेनिआतां॥ ६७॥ ह्मणोनियांपरिमातें॥ अंतकाळींजाणतसातें॥
जेमोकाळतीदेहातें॥ तेमीचिहोती॥ ६८॥ यऱ्हवींनरीसाधारण॥ उरींआदळलियामरण॥ जोआठवधरीअंतःकरण॥ तेंचि
होइजे॥ ६९॥ जैसाकवणएककाकुळती॥ पळतांपवनगती॥ दुपावलीअवचितीं॥ कुहामाजिपडियेला॥ ७०॥ आतांतयाप-
पाठ· ओं·५७ परिमळु· ओं०५८ तेंहीं· ओं०५९ जाणोंअंतीं· ओं०६२ मींचि·

डणयाआरौतें॥ पडण तुक वावयापरौतें॥ नाहीं म्हणोनि नेतें॥ पडावें निघडे॥ ७१॥ तेंवी भृत्यूचेनि अवसरें एकें॥ जें येऊनि जीवास मोरें ठा
कें॥ तें होणें मग न चुकें॥ भरु तयापरी॥ ७२॥ आणि जागतां जेंव आसिजे॥ तेंव जें मनें भावना भाविजे॥ डोळां लागतां स्वप्नीं देखिजे॥
तेंचि स्वप्नीं॥ ७३॥ श्लो०॥ यं यं वापि स्मरन्भावं त्यजत्यंते कलेवरम्॥ तं तमेवैति कौंतेय सदा तद्भावभावितः॥ ६॥ टी०॥ तेंवी जितां निअवसरें॥
जें आवडोनि जीवीं उरे॥ तेंचि मरणाचे अवसरें॥ फार होय॥ ७४॥ आणि मरणीं जया जें आठवे॥ तो तेंचि गतीतें पावे॥ श्लो०॥ तस्मात्सर्वे
षु कालेषु मामनुस्मर युध्य च॥ मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंशयः॥ ७॥ टी०॥ म्हणोनि सदां स्मरावें॥ मातेंचि तुवां॥ ७५॥ डोळां जें देखा
वें॥ कां कानीं ऐकावें॥ मनीं जें भावावें॥ बोलावें वाचे॥ ७६॥ तें आंत बाहेर आघवें॥ मीचि करूनि घालावें॥ मग सर्वांकाळीं स्वभावें॥ मीचि
आहें॥ ७७॥ अर्जुना ऐसें जाहालिया॥ मग न मरिजे देह गेलिया॥ मा संग्राम केलिया॥ भय काय तुज॥ ७८॥ तूं मन बुद्धि साचेंसीं॥ जरी मा
झिया स्वरूपीं अर्पिसी॥ तरी मातेंचि गा पावसी॥ हें माझें भाक॥ ७९॥ हें निकाय संशय वरी होय॥ ऐसा जरी संदेह वर्तत आहे॥ तरी अभ्या
सूनि आदीं पाहें॥ मग न कोप॥ ८०॥ श्लो०॥ अभ्यासयोगयुक्तेन चेतसा नान्यगामिना॥ परमं पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुचिंतयन्॥
८॥ टी०॥ येणेंचि अभ्यासेंसीं योगॅ॥ चित्तासि करीं पां चांग॥ अगा उपायवळें पंगु॥ पहाड टाकी॥ ८१॥ तेंवी सदभ्यासें निरंतर॥ चि
त्तासि परमपुरुषाची मोहर॥ लावीं मग शरीर॥ राहो अथवा जावो॥ ८२॥ जें नानागती तें पाववितें॥ तें चित्त वरीं आत्मयातें॥ मग क-
वण आठवी देहातें॥ गेलें कीं आहे॥ ८३॥ पैं सरितेचेनि ओघें॥ सिंधुजळ मीनलें वेगें॥ तें काय वर्तत आहे मागें॥ म्हणोनि पाहों येती॥ ८४
ना तें समुद्रचि होऊनि ठेलें॥ तेंवी चित्ताचें चैतन्य जाहालें॥ जेथ यातायाती निमालें॥ घनानंद जें॥ ८५॥ श्लो०॥ कविं पुराणमनुशासितारम
णोरणीयान्समनुस्मरेद्यः॥ सर्वस्य धातारमचिंत्यरूपमादित्यवर्णं तमसः परस्तात्॥ ९॥ टी०॥ जयाचें आकारावीण असणें॥ जया जन्म
पाव नाहीं·

नानिमणें॥ जेंआघवेंचिआघवेंपणें॥ देखतअसे॥८६॥ जेंगगनाहूनिजुनें॥ जेंपरमाणूहूनिसानें॥ जयाचेनिसान्निधानें॥ विश्वचळे॥८७॥ जेंसर्वांतेंययाविये॥ विश्वसर्वजेणेंजिये॥ हेतुजयाविहे॥ अचिंत्यजें॥८८॥ देखेंवोलंबाइंगळनचरे॥ तेजींतिमिरनशिरे॥ जेंदेहासिआधारें॥ चर्मचक्षुसी॥८९॥ सुसडासूर्यकिरणाचाराशी॥ जोनित्यउदोज्ञानियांसी॥ अस्तमानाचेंजयासी॥ आडनावनाहीं॥९०॥ श्लो०॥ प्रयाणकालेमनसाचलेनभक्त्यायुक्तोयोगबलेनचैव॥ भ्रुवोर्मध्येप्राणमावेश्यसम्यक्सतंपरंपुरुषमुपैतिदिव्यम्॥१०॥ टी०॥ तयाअव्यंगवाणेयाब्रह्मातें॥ प्रयाणकाळप्राप्तें॥ जोस्थिरावलेनिचित्तें॥ जाणोनिस्मरे॥९१॥ बाहेरपद्मासनरचुनी॥ उत्तराभिमुखबैसोनी॥ जीवींसुखस्मूनि॥ कर्मयोगाचें॥९२॥ आतुमिनलेनिमनोधर्मे॥ स्वरूपप्राप्तीचेनिप्रेमें॥ आपेंआपआत्मनें॥ मिळावया॥९३॥ आकळलेनियोगें॥ मध्यमामध्यमार्गें॥ अग्निस्थानींनिनिगे॥ ब्रह्मरंध्रा॥९४॥ तेथअचेतनचित्ताचासांगात॥ आहाचवाणादिसेमांडत॥ तेथप्राणगगनाआंत॥ संचरेकां॥९५॥ परिमनाचेनिस्थैर्यें धरिला॥ भक्तीचियाभावनाभरला॥ योगबळेंआवरला॥ सज्जहोउनी॥९६॥ तोजडाजडातेंविरवितु॥ भ्रूलतांमाजिसंचरतु॥ जैसाघंटानादलयस्तु॥ घंटेसींचहोये॥९७॥ कांझांकलियेघटींचादिवा॥ नेणिजेकायजाहालाकेव्हां॥ यारीतीजोपांडवा॥ देहठेवी॥९८॥ तोकेवळपरब्रह्म॥ जयापरमपुरुषऐसेंनाम॥ तेंमाझेंनिजधाम॥ होऊनिठाके॥९९॥ श्लो०॥ यदक्षरंवेदविदोवदंतिविशंतियद्यतयोवीतरागाः॥ यदिच्छंतोब्रह्मचर्यंचरंतितत्तेपदंसंग्रहेणप्रवक्ष्ये॥११॥ टी०॥ सकळांजाणणेयाजेलाणी॥ तियेजाणिवेचीजेखाणी॥ तयांज्ञानियांचियेआयणी॥ जयातेंअक्षरम्हणिपे॥१००॥ चंडवातेंहीनमोडे॥ तेंगगनींचिकांफुडें॥ वांचूनिजरीहोईळमेहुडें॥ तरीउरेलकेंचें॥१॥ तेविजाणणयाजेंआकळलें॥ तेंजाणिवपणचिउमाणलें॥ मगनेणवेचितयाम्हणितलें॥ अक्षरसहजें॥२॥ म्हणोनिवेदविदनर॥ म्हणतीजयातेंअक्षर॥ जेंप्रकृतीसींपर॥ परमात्मरूप॥३॥ आणिविषयांचेंविषउलंडूनि॥ जेसर्वेंद्रियांप्रायश्चित्तदेउनि

पाठः ओं० ९५ अचेतन. ९७ भ्रूपल्लवा, लयस्थु. ओं० २ जाणलेपण.

आहातिं देहांचियां बैसानि ॥ झाडा नव्हे ॥ ४ ॥ सापरी वीरक्त ॥ जयाचें निरंतर वाटपाहात ॥ निष्कामासि ओसंपत ॥ सर्वदा जें ॥ ५ ॥ जयाचि-
या आवडी ॥ नगणिती ब्रह्मचर्याची सांकडी ॥ निष्ठुर होउनि बापुडीं ॥ इंद्रियें करिती ॥ ६ ॥ ऐसें जें पद ॥ दुर्लभ आणि अगाध ॥ जयाचियें थडि
येवेद ॥ बुबुकळ लंटले ॥ ७ ॥ तें तें पुरुष होती ॥ जे यापरी लया जाती ॥ तें रिणार्थां हो चि स्थिती ॥ एक वेळ सांगों ॥ ८ ॥ तंव एथ अर्जुनें म्हणित लें स्वामी
॥ हें चि म्हणावया होतों तों मी ॥ तंव सहज केंरुपा केली तुम्हीं ॥ तरि बोलिजो कां ॥ ९ ॥ परि बोलावें तें अति सोहपें ॥ तेथें म्हणितलें त्रिभुवनदीपें ॥ तु
ज कायनेणों संक्षेपें ॥ सांगेन ऐक ॥ १० ॥ तरि मनाचा हा रीली कडे ॥ यथार्चे सांवियाम संमांडे ॥ हृदयाचिया डोहीं बुडे ॥ तेसें की जे ॥ ११ ॥
श्लो० ॥ सर्वद्वाराणि संयम्य मनो हृदि निरुध्य च ॥ मूर्ध्न्याधायात्मनः प्राणमास्थितो योगधारणाम् ॥ १२ ॥ टी० ॥ परि हें तरीच घडे ॥ जरि सं
यमाचीं अरवंडें ॥ सर्वद्वारीं कवाडें ॥ लागा सतीं ॥ १२ ॥ तरि सहजें मन कोंडलें ॥ हृदयींच असे उगलें ॥ जैसें करचरणीं मोडलें ॥ परि वरन
संडी ॥ १३ ॥ तैसें चित्त राहिल्या पांडवा ॥ प्राणाचा प्रणव नीक रावा ॥ मग अनुवृत्ति पंथें आणावा ॥ मूर्ध्निवरी ॥ १४ ॥ तेथ आकाशीं मिळेन
मिळे ॥ तैसी धरावी धारणा बळें ॥ जंव मात्रा त्रय भावकळे ॥ अर्धबिंबीं ॥ १५ ॥ तंव वरी तो समीरु ॥ निराळीं कीजे स्थिरु ॥ मग लग्नीं जैविं ओंकारु
॥ बिंबीं चि विलसे ॥ १६ ॥ श्लो० ॥ ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्मामनुस्मरन् ॥ यः प्रयाति त्यजन्देहं स याति परमां गतिम् ॥ १३ ॥ टी० ॥
तैसें ओंहें स्मरो सरे ॥ आणि तेथें प्रमाणपुरे ॥ मग प्रणवांतीं निउरे ॥ पूर्णघन जें ॥ १७ ॥ म्हणौनि प्रणवैक नाम ॥ हें एकाक्षर ब्रह्म ॥ जो मा
झें स्वरूप परम ॥ स्मरत साता ॥ १८ ॥ यापरी त्यजी देहातें ॥ तो निश्चित पावे मातें ॥ जया पावणया परौतें ॥ आणीक पावणें नाहीं ॥ १९ ॥ ते
थ अर्जुना जरीं विपायें ॥ तुझ्या जीवीं हन ऐसें जाये ॥ ना हें स्मरण मग होये ॥ काय सया वरी अंतीं ॥ २० ॥ इंद्रियां अनवघड पडलिया ॥ जीविता
चें सुख बुडालिया ॥ आंत बाहेरि उघडलिया ॥ मृत्युचिन्हें ॥ २१ ॥ तंव वोळावें बैसावें निकवणें ॥ मग कवणा निरोधा करणें ॥ तेथ काय्याचें निअं
पाठः ओं० ९ तेथ · ओं० ११ ऐसें · ओं० १५ निव · ओं० २० अंतीं · ओं० २१ अवघड · ७. ३. ६.

नःकरणें॥ प्रणवस्मरावा॥२२॥ तोरिगाणेंसयाहोध्वनी॥ ह्मणोंथारादशागामनी॥ पैंनत्यसंविलामीनिदानीं॥ सेवक होयें॥२३॥ श्लो॰
अनन्यचेताःसततंयोमांस्मरतिनित्यशः॥ तस्याहंसुलभःपार्थनित्ययुक्तस्ययोगिनः॥१४॥ मामुपेत्यपुनर्जन्मदुःखालयमशाश्वतम्॥ ना-
प्नुवंतिमहात्मानः॥ संसिद्धिंपरमांगताः॥१५॥ टी॰॥ जेविषयांसिनिळांजळी देउनी॥ प्रवृत्तीवरीनिगड वाउनी॥ मातेंहृदयींसूनी॥
भोगिताती॥२४॥ परिभोगितयानाराणुका॥ भेटणेंनाहींक्षुधादिकां॥ नेथचक्षुरादिकां॥ कवणपाड॥२५॥ ऐसेनिरंतरएकवट्ले॥
जेअंतःकरणींमजशीं लिगटले॥ मीचिहोऊनिआंतले॥ उपासिती॥२६॥ तयांदेहावसानजें पावे॥ तोंतहींमातेंस्मरावें॥ मगम्यांजरीन
पावावें॥ तरिउपास्तिनेकायसी॥२७॥ पैंरंकएक आर्तलेपणें॥ कांकुलती धांवण्याधावण्यें॥ तरितयानियमलानीधांवणें॥ कायनघडेम
ज॥२८॥ आणिभक्तांहीतेंचिदशा॥ तरीभक्तीचासोसकायसा॥ ह्मणोनिहा ध्वनीऐसा॥ नवाखाणावा॥२९॥ निहीजेवेळीमीस्मरावा॥ तेवे
ळींस्मारेलाकींपावावा॥ नोआभारहीजीवा॥ साहवेंचिना॥३०॥ तेंऋणवेपणदेखोनि अंगीं॥ मीआपुलियाचउत्तीर्णतालागीं॥ भक्तांचियात
नुत्यागीं॥ परिचर्याकरीं॥३१॥ देहवैकल्याचावारा॥ ह्मणोनिलागेलयासुकुमारा॥ ह्मणोनिआत्मबोधाचेंपांजरा॥ सुयेंनयातें॥३२॥ व
रिआपुलियास्मरणाचीसेवाईली॥ हीवासीकरींसाउली॥ ऐसेनिनित्यचामूसंवली॥ मीआणीतयातें॥३३॥ ह्मणोनिदेहांतीचेंसांकडें
॥मा ह्मयांकंहींचिनपडे॥ मीआपुलियातें आपुलाकडे॥ सुखेंचिआणीं॥३४॥ वरीलदेहाचीसालसगळीफेडुनी॥ आहाचअहंकारा
चेरजझाडुनी॥ शुद्धवासनानिवडुनी॥ आपणपांसेंडीं॥३५॥ आणिभक्तांनरीदेहीं॥ विशेषएकवर्ताठावनाहीं॥ ह्मणऊनिअव्हे
रकरितांकाहीं॥ वियोगऐसानवाटे॥३६॥ नातरीदेहांतीमातेंसाधावें॥ मगमीआपणपेंयातेंन्यावें॥ हेंहीनाहीं जेंस्वभावें॥ जेआधींचिम
जमिनले॥३७॥ याशरीराचियासालली॥ असतेंपणहीचिसाउली॥ वाचूनिचंद्रिकातेठेली॥ चंद्रींचआहे॥३८॥ ऐसेजेनित्ययुक्त॥ त-

पाठ· ओं॰ २४ निगद· ओं॰ २६ नेमींचि· ओं॰ ३३ उपाइली· ओं॰ ३४ आपणा·

यासिसुलभमीसतत॥ ह्मणउनिदेहांतींनिश्चित॥ मीचिहातीं॥ ३९॥ मगकुशातरूचंम्राडी॥ जेंनापनयाग्नींचीसगडी॥ जेमृत्युकाका
सिकुरोंडी॥ सांडिली आहे॥ ४०॥ जेंदैन्याचेंदुमतें॥ जेंमहाभयातेंवाढविते॥ जेंसकळदुःखाचेंपुरतें॥ भांडवल॥ ४१॥ जेंदुर्मतीचेंमूळ॥
जेंकुकर्माचेंफळ॥ जेंव्यामोहाचेंकेवळ॥ स्वरूपचि॥ ४२॥ जेंसंसाराचेंबैसणें॥ जेंविकाराचेंउद्यानें॥ जेंसकळरोगांचेंभाणें॥ वाढिलें आहे॥
४३॥ जेंकाळाचारिचउशिटा॥ जेंआशेचाआंगवटा॥ जन्ममरणाचावाळिवटा॥ स्वभावेंजें॥ ४४॥ जेंभुलीचेंभारिवं॥ जेंविकल्याचेंवोतिव
किंबहुनापेंव॥ विंचुवांचें॥ ४५॥ जेंव्याघ्राचेंक्षेत्र॥ जेंपण्यांगनाचेंमित्र॥ जेंविषयविज्ञानयंत्र॥ सुपूजित॥ ४६॥ जेंलावेचाकळवळा॥ नि
वाळियाविषोदकाचागळाळा॥ जेंविश्वासुआंगवळा॥ सवचाराचा॥ ४७॥ जेंकोढियाचेंखेंव॥ जेंकाळसर्पाचेंमार्दव॥ गोरियेचेंस्वभा
व॥ गायनजें॥ ४८॥ जेंवैरियाचापाहुणेर॥ जेंदुर्जनाचाआदर॥ हेंअसोजेंसागर॥ अनर्थाचा॥ ४९॥ जेंस्वप्नींदेखिलेंस्वप्न॥ जेंमृगज
ळेंसांसीनलेंजीवन॥ जेंधूम्ररजाचेंगगन॥ ओतलेंआहे॥ ५०॥ ऐसेंजेंहेंशरीर॥ तेंतेनपवर्तीचिपुटतीनर॥ जेंहोउनिठेले अपार॥ स्वरू
पमाझें॥ ५१॥ श्लो०॥ आब्रह्मभुवनाल्लोकाःपुनरावर्तिनोऽर्जुन॥ मामुपेत्यतुकौंतेयपुनर्जन्मनविद्यते॥ १६॥ टी०॥ यऱ्हवीं ब्रह्मपणा
चियेभडसे॥ नचुकतीचिपुनरावृत्तीचेवळसे॥ परिनिवटलियाचेंजैसें॥ पोटनदुखे॥ ५२॥ नातरी चेइलियानंतरें॥ नबुडिजेस्वप्नीचे-
निमहापूरे॥ तींवमातेंपावलेतेसंसारें॥ लिंपनीचिना॥ ५३॥ येरवींजगदाकाराचेसिरें॥ जेंचिरस्थाइयाचेंधुरे॥ ब्रह्मभुवनगाचवरें॥
लोकाचळाचें॥ ५४॥ जियेगांवींचाप हारदिवोवरी॥ एकाअमरेंद्राचेंआयुष्यनधरी॥ विळोनिपातीटेटाएकसरी॥ चवदाजणांची॥ ५५
श्लो०॥ सहस्रयुगपर्यंतमहर्यद्ब्रह्मणोविदुः॥ रात्रिंयुगसहस्रांतांतेहोरात्रविदोजनाः॥ १७॥ टी०॥ जेंचोकडियासहस्रजाये॥ तैंठाये
ठावोविळाचिहोये॥ आणितेसीचिसहस्रभारियेपाहें॥ रात्रीजेथ॥ ५६॥ येवढेंअहोरात्रजेथिंचें॥ तेथेंनलोटतीजेभाग्याचे॥ देखतीते

स्वर्गींचे॥ चिरंजीव॥ ५७॥ येरांसुरगणाचीनवाई॥ विशेषसांगावेंतेंथकाई॥ मुदलइंद्राचीचिदशापाहीं॥ जेदिह्वाचेंचौदा॥ ५८॥ प
रिब्रह्मयाचियाहिआठाप्रहरांतें॥ आपुलियाडोळांदेखतें॥ जेआह्वातिगातयांतें॥ अहोरात्रविदह्मणिजे॥ ५१॥ श्लो०॥ अव्यक्ताद्व्यक्त
यः सर्वाः प्रभवंत्यहरागमे॥ रात्र्यागमेप्रलीयंतेतत्रैवाव्यक्तसंज्ञके॥ १८॥ भूतग्रामः सएवायंभूत्वाभूत्वाप्रलीयते॥ रात्र्यागमेवशः पार्थप्रभव
त्यहरागमे॥ १९॥ टी०॥ तयेब्रह्मभुवनींदिवसेंपाहें॥ तंवेळीगणनाकेंहीनसमाये॥ ऐसेंअव्यक्ताचेंहोये॥ व्यक्तविश्व॥ ६०॥ पुढतीदेहाची
चौपाहारीफिटे॥ आणिहाआकारसमुद्रआटे॥ पाठीमगतेंसाचिपांहांटे॥ भरोंलागे॥ ६१॥ शारदीयेचियेप्रवेशीं॥ अभ्रेंजिरतीआका
शीं॥ मगग्रीष्मांतींजैशीं॥ निगतीपुढती॥ ६२॥ तैसींब्रह्मादिनाचियेआदी॥ हेभूतसृष्टीचीमांदी॥ मिळेंजवसहस्रावधी॥ निमित्तपुरे॥
६३॥ पाठींरात्रीचाअवसरहोये॥ आणिविश्वअव्यक्तींलयाजाये॥ तोहीयुगसहस्रमोटकापाहे॥ आणितेंसेंचिरचे॥ ६४॥ हेंसांगावया-
कायउपपत्ती॥ जोंजगाचाप्रळयोआणिसंभूती॥ इयेंब्रह्मभुवनींचियाहोती॥ अहोरात्रामाजी॥ ६५॥ केंसेंथोरियेचेंमानपाहेंपां॥ जियासृष्टि
बीजाचासाटोपा॥ परिपुनरावृत्तीचियामापा॥ शीगजाहाली॥ ६६॥ येन्हवींत्रैलोक्यहेंधनुर्धरा॥ नियेगावींचागापसारा॥ तोहादिनोद-
यींएकसरां॥ मांडतअसे॥ ६७॥ पाठींरात्रींचासमोपावे॥ आणिअ ऐसाचिसांटवे॥ ह्मणियेजेथिचेंतेंथस्वभावें॥ साम्यासिये॥ ६८॥
जैसेंवृक्षपणबीजासिआलें॥ कींमेघहेंगगनजाहालें॥ तेंसेंअनेकत्वजेथसामावलें॥ तेंसाम्यह्मणिपें॥ ६९॥ श्लो०॥ परस्तस्मात्तु-
भावोन्योव्यक्तोव्यक्तात्सनातनः॥ यः ससर्वेषुभूतेषुनश्यत्सुनविनश्यति॥ २०॥ टी०॥ तेथसमविषमनदिसेकांहीं॥ ह्मणोनिभूतें हें
भाषानाहीं॥ जेंविंदुधर्विजाहालियादहीं॥ नामरूपजाये॥ ७०॥ तेविआकारलोपासरिसें॥ जगाचेंजगपणभ्रंशे॥ परिजेथेंजाहालें
तेंजैसें॥ तैसेंचिअसे॥ ७१॥ तैंतयानावसहजअव्यक्त॥ आणिआंकारायेतेंचिव्यक्त॥ हेंएकारूतवएकसूचित॥ येन्हवींदोनीनाहीं॥ ७२
पाठ· ओं०५८ एथ· ओं० ६० कहीं· ओं०६९ जे· ओं· ६६ जो· ओं· ७२ आकार·

जैसेंआटलियारूपें॥ आटलेपणतेंखोटीं ह्मणिपे॥ पुढतीतोघनाकारहारपे॥ जेंवीं अळंकार होती॥७३॥ हींदोन्हीजैशींहोणीं॥
एकींसाक्षीभूतसुवर्णीं॥ तैसीव्यक्ताव्यक्तांचीकडसणी॥ वस्तूचाठायीं॥७४॥ तेंतरीव्यक्तनाअव्यक्त॥ नित्यनानाशवंत॥ यादो.
हींभावातीत॥ अनादिसिद्ध॥७५॥ जेंहेंविश्वचिहोऊनिअसे॥ परिविश्वपणानासिलेनिननासे॥ अक्षरेंपुसिल्यानपुसे॥ अर्थजै-
सा॥७६॥ पाहेंपांतरंगनरीहोनजात॥ परिनेयउदकतें अखंडअसत॥ नेविभूताभावींनानाशत॥ अविनाशजें॥७७॥ नातरीआट
नियेअळंकारीं॥ नाटनेंकनकअसेजयापरी॥ नांविमरतिनयेंजीवाकारीं॥ अमरजें आहे॥७८॥ श्लो०॥ अव्यक्तोऽक्षरइत्युक्तस्तमाहुः
परमांगतिम्॥ यंप्राप्यननिवर्तंतेतद्धामपरमंमम॥२१॥ पुरुषःसपरःपार्थभक्त्यालभ्यस्त्वनन्यया॥ यस्यांतस्थानिभूतानियेनस
र्वमिदंततम्॥२२॥ टी०॥ जयातेंअव्यक्तह्मणोंयेकोडें॥ ह्मणतांस्तुतीहेनावडे॥ जेंमनबुद्धीनसांपडे॥ ह्मणऊनियां॥७९॥ आणि
आकाराआलियाजयाचें॥ निराकारपणनवचे॥ आकारलोपेंनाविसंचे॥ नित्यतागा॥८०॥ ह्मणोनिअक्षरजेंह्मणिजे॥ नेवींचिह्म
णतांबोधहीउपजे॥ जयापरौतापैसनदेखिजे॥ यानामपरमगती॥८१॥ परिआघवाइहींदेहपुरीं॥ आहेनिजेलियाचेपरी॥ जेंव्यापा
रकरविनाकरी॥ ह्मणऊनियां॥८२॥ यन्हवींजेशारीरचेष्टा॥ त्यामाजीएकिहीनठकेगासुभटा॥ दाहाइंद्रियांचियावाटा॥ वाहनाचिआहा
ती॥८३॥ उकलूनिविषयांच्यापेटीं॥ होनमनाचाचौहटा॥ नोसुखदुःखाचाराजवांटा॥ भितराहोपावे॥८४॥ परिरावोपहुडलियासु-
खें॥ जैसादेशींचाव्यापारनठके॥ प्रजाआपुलालेनिअभिलाखें॥ करितीचिअसती॥८५॥ तैसेंबुद्धीचें ह्मनजाणणें॥ कांमनाचें घेणें
देणें॥ इंद्रियांचेंकरणें॥ स्फुरणवायूचें॥८६॥ हेदेहक्रिया आघवी॥ नकरितांहोयबरवी॥ जैसानचलावितांनिरवी॥ लोकचाले॥८७॥
अर्जुनातयापरी॥ सुतलाऐसाआहेशरीरीं॥ ह्मणोनिपुरुषगाअवधारीं॥ ह्मणिपेंजयातें॥८८॥ आणिप्रकृतीपतिव्रते॥ पडिलासक
पाठ· ओं·७३ वेळे· ओं०८४विषयांचियापेंठा·

पव्हाव्रतें ॥ येणें हा कारणें जयान ॥ पुरुषप्स्मणोये ॥ ८९ ॥ पैं वदाचें बहुवसपण ॥ देखेचिना जयाचें आंगण ॥ हें गगनाचें पांघुरण ॥ होय देखा ॥ ९० ॥ ऐसें जाणूनि योगीश्वर ॥ जयातें म्हणती परात्पर ॥ जें अनन्यगतीचें घर ॥ गिंवसीत ये ॥ ९१ ॥ जे तनुवाचाचित्तें ॥ नाइकती दुजियेगोष्टीतें ॥ तयाएकनिष्ठचें पिकतें ॥ सुक्षेत्र जें ॥ ९२ ॥ हें त्रैलोक्यचि पुरुषोत्तम ॥ ऐसा साचा जयाचा मनोधर्म ॥ तया आस्तिकाचा आश्रम ॥ पांडवा गा ॥ ९३ ॥ जें निगर्वाचें गौरव ॥ जें निर्गुणजाणिव ॥ जें सुखाची राणिव ॥ निराशासि ॥ ९४ ॥ जें संतोषियां वाढिलें ताट ॥ जें अचिंता अनाथाचें मायपोट ॥ भक्तीसी उजूवाट ॥ जया गांवा ॥ ९५ ॥ हें एकैक सांगोनि वायां ॥ काय फार करूं धनंजया ॥ पैं गेलिया जया ठाया ॥ तो ठावोचि होइजे ॥ ९६ ॥ हिंवाचिया झुळुका ॥ जैसें हिंव चि पडे उष्णोदका ॥ कां सामोरें जालिया अर्का ॥ तम चि प्रकाश होये ॥ ९७ ॥ तैसा संसार जया गांवा ॥ गेला साना पांडवा ॥ होऊनि ठाके आघवा ॥ मोक्षाचाचि ॥ ९८ ॥ नरि अग्नीमाजि आलें ॥ जैसें इंधनचि अग्नि जाहालें ॥ पाठीं न निवडेचि कांहीं केलें ॥ काष्ठपण ॥ ९९ ॥ ना तरी साखरेचा माघौता ॥ बुद्धिमंत येणें हा करितां ॥ परि ऊंस न व्हे पंडुसुता ॥ जियापरी ॥ २०० ॥ लोहाचें कनक जाहालें ॥ हें एकें परिसें निकेलें ॥ आता आणीक कवणें नेणें गेलें ॥ लोहत्व आणी ॥ १ ॥ म्हणोनि तूप होऊनि माघौतें ॥ नेयी दुधपणा न येचि निरुतें ॥ तेवीं पावोनियां जयातें ॥ पुनरावृत्ति नाहीं ॥ २ ॥ तें माझें परम ॥ साचोकारें निजधाम ॥ हें अंतुवट तुज वर्म ॥ दाविजत असें ॥ ३ ॥ श्लो० ॥ यत्र काले त्वनावृत्तिमावृत्तिं चैव योगिनः ॥ प्रयाता यांति तं कालं वक्ष्यामि भरतर्षभ ॥ २३ ॥ टी० ॥ तेवींचि आणिकेंही एके प्रकारें ॥ हें जाणतां आहे सोपारें ॥ तरि देह सांडिते निअवसरें ॥ जेथ भक्तियोगी ॥ ४ ॥ अथवा अवचटें ऐसें घडे ॥ जे अनवसरें देह सांडे ॥ तरि माघौतें येणें घडे ॥ देहासीचि ॥ ५ ॥ म्हणोनि काळशुद्धी जरि देह ठाकिजे ॥ तरि तेचि नरें ब्रह्मचि होइजे ॥ येऱ्हवीं अकाळीं तरी येइजे ॥ संसारा पुढती ॥ ६ ॥ तैसें सायुज्य आणि पुनरावृत्ती ॥ या दोन्ही अवसरा आधीन होती ॥ तोचि अवसर तुज प्रस्तुतीं ॥ प्रसंगें सांगों ॥ ७ ॥ तरि ऐकें गा सुभटा ॥ पातलिया मरणाचा माजिवटा ॥

पाठ· ओं० ९१ परपर· ओं० ९८ नेगल्यासि. ओं० ९७ पाडिले, आलिया· ओं० ३ आनवट· ओं० ६ आकळे·

पांचें आपुलां ह्मवाटा ॥ निघतां अंतीं ॥ ८ ॥ ऐसा नरें वरि पांडुला प्रयाणकाळीं ॥ बुद्धीतें भ्रमनागिळी ॥ स्मृतिनव्हे आंधळी ॥ नकोंडे मन ॥ ९
हाचेतनावर्ग आघवा ॥ मरणीं दिसेटवटवा ॥ परिअनुभविलिया ब्रह्मभावा ॥ गंवसणी होउनी ॥ १० ॥ ऐसा सावध हा समापावो ॥ आणिनि
र्वाणवेर्‍हीं निर्वाहो ॥ हें नरींच घडे सांवावो ॥ अर्जुनाचा आर्थी ॥ ११ ॥ महापांवारेनें कां उदकें ॥ जैसें दिवियाचें द्वेपण झांके ॥ तैसें असनीव्व काय
देखें ॥ दिठा आपुली ॥ १२ ॥ तैसें देहांतीं चिर्निविषमवातें ॥ देह आंत बाहेरि श्लेष्म आंतें ॥ तों वझोनि जाय उजितें ॥ अग्निचें जेव्हां ॥ १३ ॥ तेवेळीं-
प्राणासि प्राण नाहीं ॥ तेथ बुद्धी असोनि नकरील काई ॥ ह्मणोनि आग्निर्वीण देहीं ॥ चेतना नथारे ॥ १४ ॥ अगा देहींचा अग्नि जरी गेला ॥ तरि दे
ह नव्हे चिरवलवीला ॥ वायां आयुष्य वेळ आपुला ॥ आंधारीं गेवसी ॥ १५ ॥ आणि मार्गील स्मरण आघवें ॥ तें तेणें अवसरें सांभाळावें ॥ मग देह
त्यजूनि मिळावें ॥ स्वरूपीं कां ॥ १६ ॥ तंव नया देह श्लेष्माचां चिरवलीं ॥ चेतनाचि बुडोनि गेली ॥ तेथ मागिली पुढिली हेठली ॥ आठवण सहजें ॥
१७ ॥ ह्मणोनि आधींचि अभ्यास जो केला ॥ तो मरण नयेतांचि मोनि गेला ॥ जैसें ठेवणें नादिसतां मालवला ॥ दीप हातींचा ॥ १८ ॥ आतां असो हें
सकळ ॥ जाणपां ज्ञानासि अग्निमूळ ॥ तया अग्नीचें प्रयाणीं बळ ॥ संपूर्ण आर्थी ॥ १९ ॥ श्लो० ॥ अग्निर्ज्योतिरहःशुक्लः षण्मासा उत्तरायण
म् ॥ तत्र प्रयाता गच्छंति ब्रह्म ब्रह्मविदो जनाः ॥ १४ ॥ टी० ॥ आंत अग्निज्योतीचा प्रकाश ॥ बाहेरि शुक्लपक्ष आणि दिवस ॥ आणि सामासां मा
जि मास ॥ उत्तरायण ॥ २० ॥ ऐसिया समयोगाची निरुती ॥ लाहोनि जे देह ठेविती ॥ ते ब्रह्मचि होती ॥ ब्रह्मविद ॥ २१ ॥ अवधारीं गा धनुर्धरा ॥
येथवरि सामर्थ्य यया अवसरा ॥ तेवीं निहाउजू मार्ग स्वपुरा ॥ यावयाचें ॥ २२ ॥ येथ अग्नी हें पहिलें पायतरें ॥ ज्योतिर्मय हें दुसरें ॥ दिवस जाणों ति
सरें ॥ चौथें शुक्लपक्ष ॥ २३ ॥ आणि सामासामाजि उत्तरायण ॥ तें वरची लगा सोपान ॥ येणें सायुज्यसिद्धसदन ॥ पावती योगी ॥ २४ ॥ हा उत्तम
काळ जाणिजे ॥ यातें अर्चिरादिमार्ग ह्मणिजे ॥ आतां अकाळ तो ही सहजें ॥ सांगेन आईक ॥ २५ ॥ श्लो० ॥ धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः षण्मासा

पाठ- ओं० ९ मरे- ओं० १४ धरं ः- ओं० २१ यागाचिया, ब्रह्मविदहोनी, परब्रह्मीं.

दक्षिणायनम्॥ तत्रचांद्रमसंज्योतिर्योगीप्राप्यनिवर्तते॥ २५॥ टी०॥ तरिप्रयाणाचियाअवसरें॥ वातश्लेष्मासुभरे॥ तेणेंअंतःकरणींआंधा
रें॥ कोंदलेंठाके॥ २६॥ सर्वेंद्रियांलांकुडपडे॥ स्मृतिभ्रमामाजिबुडे॥ मनहोयवेडें॥ कोंडेप्राण॥ २७॥ अग्नीचेंअग्निपणजाये॥ मगतो
धूमाचिअवघाहोये॥ तेणेंचेतनानागवसिलीठाये॥ शरीराची॥ २८॥ जैसेंचंद्राआडआभाळ॥ सदटदाटेसजळ॥ मगगडदनाउजाळ॥
ऐसेंझांबळेंहोये॥ २९॥ कांमरेनासावध॥ ऐसेंजीविनासिपडेस्तब्ध॥ आयुष्यमरणाचीमर्याद॥ वेळटाकी॥ ३०॥ ऐसीमनबुद्धिकरणी॥
संभवतीधूमाकुळाचीकोंडणी॥ तेथजन्मजोडलियेवाहणी॥ युगानिबुडे॥ ३१॥ हांगाहातींचेंजेवेळींजाये॥ तेवेळींआणिकालाभाची
गोठीकेंआहे॥ म्हणउनिप्रयाणीतंवहोये॥ येतुलीदशा॥ ३२॥ ऐसींदेहाआंतस्थिती॥ बाहेरिकृष्णपक्षवरिराती॥ आणिसामासहीवोड
वती॥ दक्षिणायन॥ ३३॥ इयेपुनरावृत्तीचींधराणीं॥ आघवींएकवटतीजयाचियाप्रयाणीं॥ तोस्वरूपसिद्धीचीकाहाणी॥ कैसेनिआइके
॥ ३४॥ ऐसाजयाचादेहपडे॥ तयायोगीम्हणोनिचंद्रवरीजाणेंघडे॥ मगतेथूनिमाघुनाबहुडे॥ संसारा‌ये॥ ३५॥ आह्मीअकाळजोपांडवा॥
म्हणितलातोहाजाणावा॥ हाचिधूम्रमार्गगांवा॥ पुनरावृत्तीचिया॥ ३६॥ येरतोअर्चिरादिमार्ग॥ तोवसताआणिअसलग॥ सावियास्वस्त
चांग॥ निवृत्तीवरी॥ ३७॥ श्लो०॥ शुक्लकृष्णेगतीह्येतेजगतःशाश्वतेमते॥ एकयायात्यनावृत्तिमन्ययावर्ततेपुनः॥ २६॥ टी०॥ ऐसिया
अनादियादोनीवाटा॥ एकीउजूएकीअव्हांटा॥ म्हणउनिबुद्धिपूर्वकसुभटा॥ दाविलियातुज॥ ३८॥ कांजेमार्गामार्गदेखावे॥ साचलाटि-
केंवोळखावें॥ हिताहितजाणावें॥ हिताचिलागीं॥ ३९॥ पाहेपानावदेखतांबरवी॥ कोणहीआडघालीकायअथावीं॥ कांसुपंथजाणोनिआ
डवीं॥ रिगवतअसे॥ ४०॥ जोविषअमृतवोळखे॥ तोअमृतकायसांडूंशके॥ तैंवीजोउजूवाटदेखे॥ तोअव्हाटानवचे॥ ४१ म्हणोनिपुढें॥
पारखावेंखरेंकुडें॥ पारखिलेंतरीनपडे॥ अनवसरेंकांहीं॥ ४२॥ येऱ्हवींदेहांतींथोरविषम॥ यामार्गाचेंआहेसंभ्रम॥ जन्मेंअभ्यासिलि
पाठ· नाहीं·

याचें हनकाम॥ जाइलवांयां॥४३॥ जरि अर्चिरादिमार्गं चुकलिया॥ अवचटें धूम्रपंथें पाडलिया॥ तरि संसारपांथीं जुंतलिया॥ भंवतांचि
असावें॥ ४४॥ हें सायासदेखोनि मोटें॥ आतां केसेनि पां एकवेळ फिटे॥ म्हणोनि योगमार्ग गोमटे॥ शोधिले दोन्ही॥ ४५॥ तंव एकें ब्र
ह्मत्वा जाईजे॥ आणि एकें पुनरावृत्ति येइजे॥ परि दैवगत्या जो लाहिजे॥ देहांतीं जेणें॥ ४६॥ श्लो०॥ नैतेसृती पार्थजानन्योगी मुह्यति क
श्चन॥ तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो भवार्जुन॥ २७॥ टी०॥ तंव वेळां म्हणे न लाहें न व्हे॥ वायां अवचटें कां यपावे॥ देहन्यजूनि वस्तु हो आघवें॥ मा
र्गेचि कीं॥ ४७॥ तरि आतां देह असो अथवा जावो॥ आह्मां तों केवळ वस्तुचि आहों॥ कां जें दोरीं सर्पत्व वावो॥ दोराचि कडुनी॥ ४८॥ म जतरंग
पण असे कीं नसे॥ ऐसें हें उदका मनीं कहीं भासे॥ तें भलतेन्हां जैसें॥ उदकचि कीं॥ ४९॥ तरंगाकारें न जन्मेचि॥ ना तरंगरूपें न मेचि॥ तेवि
देहीं जे देहेंचि॥ वस्तु जाहाले॥ ५०॥ आतां शरीराचें तयां चया ठांई॥ आड नाव हें उरलें नाहीं॥ तरि कोणें काळें कांहीं॥ निमेंनें पाहें पां॥ ५१॥ म
ग मार्गातें कासया शोधावें॥ कोणें कोठूनि कें जावें॥ जरी देशकाळादि आघवें॥ आपणचि असे॥ ५२॥ आणि हां गा घट जें वेळां फुटे॥ तें वेळां ते
थिचें आकाश लागे नीट वाटे॥ वाटा लागलें तरि गगना भेटे॥ येर वांचुके॥ ५३॥ पाहें पां ऐसें हन आहे॥ कीं तो आकारुचि जाये॥ येर गगन-
तें गगनींचि आहे॥ घटत्वाही आधीं॥ ५४॥ ऐसिया बोधाचेनि सुरवाडें॥ मार्गामार्गाचें सांकडें॥ तयासी हें सिद्धाचा न पडे॥ योगियांसी
॥५५॥ या कारणें पंडुसुता॥ तुवां हो आवें योगयुक्ता॥ तेनुलें नसर्वकाळीं साम्यता॥ आपैसया होइल॥ ५६॥ मग भलतेथ भलतें व्हो॥
देह असो जावो अथवा॥ परि बुद्धि नित्य ब्रह्मभावा॥ बिघडनाहीं॥ ५७॥ तो कल्पादि जन्मा नागवे॥ कल्पांतीं मरणें न झुवे॥ माजि स्वर्गसं
साराचेनि लाघवें॥ झकवेना॥ ५८॥ येणें बोधें जो योगी होये॥ तयासी चि या बोधाचें नीटपण आहे॥ कां जे भोगातें पेलुन पाये॥ -
निजरूपाये॥ ५९॥ पैं गा इंद्रादि कां देवां॥ जयांस वस्ते स्वर्गींगा जतराणिवा॥ तें सांडणें मानूनि पांडवा॥ डावलीजा॥ ६०॥ श्लो०
पाठः ओं॰५३ कायचुके- ओं॰५८ आकल्यानीं.

वेदेषुयज्ञेषुतपःसुचैवदानेषुयत्पुण्यफलंप्रदिष्टम्॥ अत्येतितत्सर्वमिदंविदित्वायोगीपरंस्थानमुपैतिचाद्यम्॥२८॥ इतिश्रीमद्भग
वद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेअक्षरब्रह्मयोगोनामअष्टमोऽध्यायः ८ जरीवेदाध्ययनाचेंजा
लें॥ अथवायज्ञाचेंशेतपिकलें॥ कांतपदानाचेंजोडलें॥ सर्वस्वहनजें॥ ६१॥ नयाआघवपुण्याचामेळा॥ भारआंतौनिजयायेफ
ळा॥ तेंपरब्रह्मनिर्मळा॥ सांडिनसरे॥ ६२॥ जेंनित्यानंदाचेनिमानें॥ उपमेचाकांटाळानदिसेसानें॥ पाहापांवेदयज्ञादिसाधनें॥
जयासुखा॥ ६३॥ जेंविटेनासरे॥ भोगीतयाचेनिपवाडेंपुरे॥ पुढतीमहासुखाचेंसोयरें॥ भावंडची॥ ६४॥ ऐसेंदृष्टीचेनिसुखपणें॥
जयासीअदृष्टाचेंबैसणें॥ जेंशतमखांहीआंगवणें॥ नोहेचिएका॥ ६५॥ तयातेंयोगीश्वरअलौकिकें॥ दिठीचेनिहाततुकें॥ अनुमान
तीकौतुकें॥ तंवहळवारआवडे॥ ६६॥ मगतयासुखाकिरीटी॥ करूनिआंगापाउठी॥ परब्रह्माचियेपाठीं॥ आरूढती॥ ६७॥ ऐसेंचरा
चरैकभाग्य॥ जेंब्रह्मेशाआराधनेयोग्य॥ योगियांचेंभाग्य॥ भोगधनजें॥ ६८॥ जोसकळकळांचीकळा॥ जोपरमानंदपुतळा॥ जो
जिवाचाजिव्हाळा॥ विश्वाचिया॥ ६९॥ जोसर्वज्ञतेचावोलावा॥ जोयादवकुळींचाकुळिवा॥ तोश्रीकृष्णजीपांडवा॥ प्रतीबोलिला॥
७०॥ ऐसाकुरुक्षेत्रींचावृत्तांत॥ संजयोरायासिअसेसांगत॥ तेंचिपरियेसापुढारीमात॥ ज्ञानदेवम्हणेनिवृत्तीचा॥ २७१ इतिश्री
भावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांअष्टमोऽध्यायः ८ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ॥शुभंभवतु
पाठ· ओं· ६६ हळवट·

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ तरि अवधानयेकलें दीजे ॥ मगसर्वसुखासिपात्र होइजे ॥ हें प्रतिज्ञोत्तर माझें ॥ उघड आइका ॥१॥ परी प्रौढी
नबोलें हो जी ॥ तुह्मासर्वज्ञांचा समाजीं ॥ दियावें अवधान हें माझी ॥ विनवणी सलगीची ॥२॥ कां जे लळियाचे लळे सरती ॥ मनोरथां
चे मनोरथ पुरती ॥ जरी माहेर श्रीमंत होती ॥ तुह्मा ऐसें ॥३॥ तुमचेयादिठीवेयाचि वोलें ॥ सासिन्नले प्रसन्नतेचे मळें ॥ तें सा
उली देखोनि लोळें ॥ श्रांत जी मी ॥४॥ प्रभु तुह्मी सुखामृताचे डोहो ॥ ह्मणोनि आह्मी आपुलास्वेच्छा वालाहों ॥ येथही
जरी सलगी करूं बिहों ॥ तरी निवों कैंपां ॥५॥ नातरी बाळक बोबडां बोलां ॥ कां वाकुडां विचुकां पाउलीं ॥ तें चोज करूनि माउली ॥ रि-
झे जेवीं ॥६॥ तेवि तुह्मा संतांचा पढियावो ॥ कैसेनि तरी आह्मा वरिपडावो ॥ यावदर्थ आळु कैसा जी आहों ॥ सलगी करित ॥७॥ वां
चूनि माझिये बोलतिये योग्यते ॥ सर्वज्ञ भाग श्रोते ॥ काय धडयावरी सारस्वतें ॥ पढों सिकिजे ॥८॥ अवधारा आवडे ते-
णा धुंधुरु ॥ परि महातेजीं न मिरवे काय करूं ॥ अमृताचिया ताटीं वोगरूं ॥ ऐसा रससोय कैंचा ॥९॥ हां हो हिमकरासी विं-
जणें ॥ कीं नादापुढें आइकवणें ॥ लेणियासि लेणें ॥ हें कहीं आथी ॥१०॥ सांगा परिमळें काय तुरंबावें ॥ सागरें कवणें ठायीं नाहा
वें ॥ हे गगनचि आडआघवें ॥ ऐसा पवाडु कैंचा ॥११॥ तैसें तुमचें अवधान धाये ॥ आणि तुह्मी ह्मणा हें होये ॥ ऐसें वक्तृत्व कव
णा आहे ॥ जेणें रिझा तुह्मी ॥१२॥ तरि विश्वप्रगटीतिया गभस्ती ॥ काय हातिवेन न कीजे आरती ॥ कां चुळोदकें अपांपती ॥-
अर्घ्य नेदिजे ॥१३॥ प्रभु तुह्मी महेशाचिया मूर्ती ॥ आणि मी दुबळा अर्चितसें भक्ती ॥ ह्मणोनि वोलज न्हीं गंगावती ॥ तन्हीं स्वी
कारा लकीं ॥१४॥ बाळक बापाचियाताटीं रिगे ॥ आणि बापातेंचि जेवऊं लागे ॥ कीं तो संतोषें लेनिवेगें ॥ सुखवोढवी ॥१५॥ तैसा
मी जरी तुह्मांप्रती ॥ चावटी करितसें बाळमती ॥ तरि तुह्मा संतोषिजे ऐसी जाती ॥ प्रेमाची असे ॥१६॥ आणि तेणें आपुलेपणाचेनि
पाठ· आ· ६ आणि· ओ· ८ तुह्मी· ओ· ९ रसोय· ओ· १६ प्रेमाचीया· ५ ५ ५ ५

मोहें ॥ तुह्मी संत घातले असा बैसोहें ॥ ह्मणौनि केलिये सलगी चा नोहे ॥ आभार तुह्मा ॥ १७ ॥ अहो तान्हयाचेनि लागतां झटें ॥ तेणें अधिकचि
पान्हा फुटे ॥ रोषें येमदुणवटे ॥ पदियंत याचेंनि ॥ १८ ॥ ह्मणऊनि मज लेकुरूवाचे नि बोलें ॥ तुमचें कृपाळूपण निदैलें ॥ तें चेइलें ऐसें जी जाणव
लें ॥ यालागिं बोलिलों मां ॥ १९ ॥ येऱ्हवीं चांदिणें पिकविजत आहे चेपणी ॥ कीं वारयाधापन आहे वाहणी ॥ हां होगगनासि गंवसणी ॥ घा
लिजे केवीं ॥ २० ॥ आइकापाणि वोथिजावें न लगे ॥ नवनीतीं माथु लानरिगे ॥ ते विलाजिले व्याख्यान निगे ॥ देखोनि जयातें ॥ २१ ॥ हें अ-
सो शब्दब्रह्म जियें बाजे ॥ शब्द मावळलेया निवांत निजे ॥ ना गीतार्थ म्हा दीया बोलिजे ॥ हा पाड काई ॥ २२ ॥ परि ऐसियाही मज धिंव-
सा ॥ तो पुढतियाचियेंकिं आशा ॥ जे धिटावा करूनि भवाहृशां ॥ पदियंन याहो आवें ॥ २३ ॥ तरि आतां चंद्रापासोनि निववितें ॥ जें अ
मृताहूनी जिववितें ॥ तेणें अवधानें कीजो वाढनें ॥ मनोरथा माझिया ॥ २४ ॥ कां जे दिठिवा तुमचा नरूषे ॥ तैं सकळार्थसिद्धिमती पिके
॥ येऱ्हवीं कोमेलाउन्मेषसके ॥ जरी उदास तुह्मी ॥ २५ ॥ सहजें तरी अवधाना ॥ वक्तृत्वा अवधानाचा होय चारा ॥ तरी दोंदें पेलती अ
क्षरां ॥ प्रमेयाचीं ॥ २६ ॥ अर्थ बोलाची वाट पाहे ॥ तंव अभिप्रायचि अभिप्रायातें विये ॥ भावाचा फुलौरा होतजाये ॥ मतिवरी ॥ २७ ॥
ह्मणूनि संवादाचा सुवावो ढळे ॥ तरि हृदयाकाश सारस्वतें वोळे ॥ आणि श्रोत्यांही उबग्लांनता निमुळे ॥ मांडला रुस ॥ २८ ॥ अहो चंद्र
कांत द्रवतां कीर होये ॥ परि ते हातवटी चंद्रीं कां आहे ॥ ह्मणोनि वक्ता तो वक्ताचि नोहे ॥ श्रोतेनिविण ॥ २९ ॥ परि आतां आमुतें गोड करावें
ऐसें तांदुळीं कास याविनवावें ॥ साइखडियानें काइ प्रार्थावें ॥ सूत्रधारातें ॥ ३० ॥ तो काय बाहुलियांचिया काजा नाचवी ॥ कीं आपुलिये
जाणिवेची कळा वाढवी ॥ ह्मणऊनि आह्मा या ठेवाठेवी ॥ काय काज ॥ ३१ ॥ तंव येथ गुरु ह्मणती काय जाहालें ॥ हें समस्तही आह्मा पा
वलें ॥ आतां सांगें जें निरोपिलें ॥ श्रीकृष्णदेवें ॥ ३२ ॥ येथ संतोषोनि निवृत्तिदासें ॥ जी जी ह्मणऊनि उल्हासें ॥ अवधारा श्रीकृष्ण ऐसें

बोलतेजाहले ॥ ३३ ॥ श्लो० श्रीभगवानुवाच इदंतुतेगुह्यतमंप्रवक्ष्याम्यनसूयवे ॥ ज्ञानंविज्ञानसहितंयज्ज्ञात्वामोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १ ॥
टी० नातरिअर्जुनाहेंबीज ॥ पुढतींसांगिजैलतूज ॥ जेंहें अंतःकरणीचेंगुज ॥ जिवाचिये ॥ ३४ ॥ येणेंमानेंजीवाचेंहियेंफोडावें ॥ मगगुज
कांपांमजसांगावें ॥ ऐसेंकाहेस्वभावें ॥ कल्पिशीजरी ॥ ३५ ॥ तरीपरियेसांगानाजाण ॥ तूंआस्थेचानसंज्ञा ॥ बोलिलियेगोष्टीचीअव
ज्ञा ॥ नेणसीकरूं ॥ ३६ ॥ ह्मणोनिगूढपणअपुलेंमोडो ॥ वरिनबोलणेंहेंबोलावेंघडो ॥ परिआमुचियेजीवींचेंपडो ॥ तुझाजिवीं ॥
॥ ३७ ॥ अगाथानींकीरदूधगूढ ॥ परिथानासींचिननव्हेकागोड ॥ ह्मणोनिमनोरथाचासीवितयाचिचाड ॥ जरीअनन्यमिळे ॥ ३८ ॥ मुडां
हूनिबीजकाढिलें ॥ मगनिवाळलियेभूमीपेरिलें ॥ तरीतेंसांडिविरवुरागेलें ॥ ह्मणोयेकायें ॥ ३९ ॥ यान्लागींसुमनआणिशुद्धमती ॥
जोअनिंदकअनन्यगती ॥ परिगोगोप्यहीपरितयाप्रती ॥ चावळिजेमुखें ॥ ४० ॥ तरिप्रस्तुतआतांगुणीइहीं ॥ तूंवांचूनआणीकन
नाहीं ॥ ह्मणोनिगूजतरीतुझाठायीं ॥ लपऊंनये ॥ ४१ ॥ आतांकितीनावानावागुज ॥ ह्मणतांकानडेवाटेलतुज ॥ तरिसांगेनज्ञानस
हज ॥ विज्ञानेंसीं ॥ ४२ ॥ परितेंचिऐसेंनिनिवाडें ॥ जैसेंभेसळलेंखरेंकुडें ॥ मगकाढिजेफाडोवाडें ॥ पारखूनिया ॥ ४३ ॥ कांचां
चूचेनिसांडसे ॥ रवांडिजेपयपाणीराजहंसें ॥ तुजज्ञानविज्ञानेंतैसें ॥ वांटूनिदेऊं ॥ ४४ ॥ मगवारयाचियाधारसा ॥ पाडनलाकोंडा
कांतुरेचिजैसा ॥ आणिकणाचाआपैसा ॥ राशिबाजोडे ॥ ४५ ॥ तेंसंजेंजाणीतलेंपावसार्डी ॥ संसारसंसाराचियेगांठी ॥ लाऊनी
निबैसवीपाटीं ॥ मोक्षश्रियेचा ॥ ४६ ॥ श्लो० राजविद्याराजगुह्यंपवित्रमिदमुत्तमम् ॥ प्रत्यक्षावगमंधर्म्यंसुसुखंकर्तुमव्ययम्
॥ २ ॥ टी० जेंजाणणेंयासुविद्येचागांवीं ॥ गुरुत्वाचीआचार्यपदवी ॥ जेंसकळगुह्याचागोसावी ॥ पवित्रांरावो ॥ ४७ ॥ आणिधर्मा
चेंनिजधाम ॥ तेंविंचिउत्तमाचेंउत्तम ॥ पैंजयायेतांनाहींकाम ॥ जन्मांतरांचें ॥ ४८ ॥ मोटकेंगुरुमुखेंउदेजतांदिसे ॥ आणिहृद
पाठ० ओ० ३५ फोडावें० ओ० ३७ बोलावें. ५ ७ ५ ७

योंस्वयंमनिअसे॥ प्रत्यक्षफावेलागंतेसें॥ आपेंसयाचि॥४९॥ तेवींचिगासुखाचापाउटीं॥ चढतांयेइजेजयाचाभेटीं॥ मगभेटल्याकी
रमिठी॥ भोगणेयाहिपडे॥५०॥ परिभोगाचियेएलीकडिलियेमेरे॥ चित्तउभेंठेलेंसुखाभरें॥ ऐसेंसुलभआणिसोपारें॥ वरिपरब्रह्म॥
॥५१॥ पैंगाआणीकहीएकइयाचें॥ जेंहाताआलियानरीनवचे॥ आणिअनुभवितांकांहींनवेंचे॥ वरिविटेहिना॥५२॥ येथजरींतूंता
र्किका॥ ऐसीहनघेसीशंका॥ नरियेवढीवस्तूंहीलोकां॥ उरलीकेंविंपां॥५३॥ जेएकोत्तरेंयाचियानार्दा॥ जळतियेआगींघालितीउडी॥
तेअनायासेंस्वगोडी॥ सांडितीकेवीं॥५४॥ तरिपवित्रआणिरम्य॥ तेंवंचिसुखोपायसुगम॥ आणिसुखरूपरमधर्म्य॥ वरिआ
पणपांजोडे॥५५॥ ऐसाअवघाचिहासुरवाड आहे॥ तरीजनाहातींकेवींउरलाहे॥ हाशंकेचाठावकीरहोये॥ परिनधरावीतुवां॥
॥५६॥ श्लो० अश्रद्दधानाःपुरुषाधर्मस्यास्यपरंतप॥ अप्राप्यमांनिवर्तंतेमृत्युसंसारवर्त्मनि॥३॥ टी० पाहेंपांदूधपवित्रआणिगो
ड॥ पासींत्वचेचियापदराआड॥ परितेंअव्हेरूनिगोचिड॥ अशुद्धचिसेवी॥५७॥ कांकमलकंदाआणिदर्दुरीं॥ नांदणूकएकेचि
घरीं॥ परिपरागसेविजेभ्रमरीं॥ येरांचिखलचिउरे॥५८॥ नातरीनिदैवाचापरिवरीं॥ लोन्हारुतलिया आहातिसहस्त्रवरी॥ प
रितेथवसोनिउपवासकरी॥ कांदरिद्रेंजोये॥५९॥ तैसाहृदयामध्येंमीराम॥ आसतांसर्वसुखाचाआराम॥ कीं भ्रांतासींकाम॥
विषयांवरी॥६०॥ बहुमृगजळदेखोनिडोळां॥ थुंकिजेअमृताचागिळितांगळाळा॥ नांदिलापरिसबांधिलागळां॥ शुक्तिकाला
भें॥६१॥ तैसीअहंममतेचियेलवडसुवडी॥ मातेंनपवतीचिबापुडीं॥ म्हणोनिजन्ममरणाचियेदुथडी॥ डहूळीतंठेली॥६२॥ ये
न्हवींमीतरीकैसा॥ मुखाप्रतीभानुकांजैसा॥ केहींदिसेनदिसेऐसा॥ वाणीचानोहे॥६३॥ श्लो० मयाततमिदंसर्वंजगदव्यक्तमू
र्तिना॥ मत्स्थानिसर्वभूतानिनचाहंतेष्ववस्थितः॥४॥ टी० माझेंयाविस्तारलेपणानांवें॥ हेंजगचिनोहेआघवें॥ जैसेंदूधमुरा २

पाठ० ओ० ६३ नंसे. ओ० ६४ पणानांने.

तें स्वभावें ॥ तरि तेंचि दहीं ॥ ६४॥ कां बीजचि जाहलें तरु ॥ अथवा भांगारचि अलंकारु ॥ तैसा मज एकाचा विस्तारु ॥ तें हें जग ॥ ६५॥ हें अव्यक्तपणें थिजलें ॥ तेंचि मग विश्वाकारें वोथिजलें ॥ तैसें अमूर्तमूर्ति मियां विस्तारलें ॥ त्रैलोक्य जाणें ॥ ६६॥ महदादि देहांतें ॥ इयें अशेषेंही भूतें ॥ पैं माझां ठायीं बिंबतें ॥ जैसें जळीं फेण ॥ ६७॥ परि तया फेनांआंत पाहतां ॥ तेवीं जळ न दिसे पंडुसुता ॥ नातरी स्वप्नींची अनेकता ॥ चेइलया आहि जे ॥ ६८॥ तैसीं भूतें इयें माझां ठाईं ॥ बिंबतीं तथा भाजि मी नाहीं ॥ इया उपपत्ती तुज पाहीं ॥ सांगीतलिया मागां ॥ ६९॥ म्हणोनि बोलिलें वाचोनि ना आतिसा ॥ गोंवि जे या लागीं हें आसो ॥ परि मज आंत पैसो ॥ दिठी तुझी ॥ ७०॥ श्लो० न च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ भूतभृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः ॥ ५॥ टी० आमुचा प्रकृतीपैलीकडील भावो ॥ जरी कल्पनेवीण लागसी पाहों ॥ परि मज आंत भूतें हें हि वावो ॥ जे मी मप अम्हणउनि ॥ ७१॥ येऱ्हवीं संकल्पाचिये सांजवेळे ॥ नावेकतिमीरें जती बुद्धीचे डोळे ॥ म्हणोनि अखंडितें चि परि झाळंबे ॥ भूतभिन्न एरें देखे ॥ ७२॥ तेंचि संकल्पाची सांज जें लोपे ॥ तें अखंडित निजाहे स्वरूपें ॥ जैसें शंका जातखें वोलोपे ॥ सापपण माळेचें ॥ ७३॥ येऱ्हवीं भुईं आंतुनी निघे यंभ ॥ काय घडेया गाडगेयाचे नियती कोंभ ॥ परि तें कुल्लाळमतीचे गर्भ ॥ उमटले कीं ॥ ७४॥ नातरी सागरीचें पाणी ॥ काय तरंगाचिया आहातीं खाणी ॥ तें अवांतर करणी ॥ वारयाची नव्हे ॥ ७५॥ पाहें पां कापसाचां पोटीं ॥ काय कापसाची होती पेटी ॥ तो वेढिताचिया दिठी ॥ कापड जाहला ॥ ७६॥ जरि सोनें लेणें होऊनि घडे ॥ तरि तयाचें सोनेंपण मोडे ॥ येर अलंकार हे देखणेयाकडे ॥ तेणें याचें निभांदे ॥ ७७॥ सांगें पडिसादाचेनि उत्तरें ॥ कां आरिसां जें आविष्करे ॥ तें आपलें कीं साचोकारें ॥ तेथेंचि होतें ॥ ७८॥ तैसी इयें निर्मळें माझां स्वरूपीं ॥ जो भूतभावना आरोपी ॥ तयासीं तयाचां संकल्पीं ॥ भूताभास असे ॥ ७९॥ ते विकल्पितीपुरें ॥ तरि भूताभास आधींच सरे ॥ मग स्वरूप उरे एकसरें ॥ निखळ मा

पा० ओ० ६८ नाहीं.

ग्रें ॥ ८० ॥ हें आगी भरलिया भवंडी ॥ जैशा भोंवत दिसती अरडी दरडी ॥ तैशी आपलिया कल्पना असंडी ॥ मग तो भूतें ॥ ८१ ॥ तेचि
कल्पना सांडुनि पाहीं ॥ तरि मी भूतीं भूतें माझिया ठायीं ॥ हें स्वप्नींही परि नाहीं ॥ कल्पावयाजोगें ॥ ८२ ॥ आतां मीचि येक भूतांतें धर्ता ॥
अथवा भूतांमाजीं मी असता ॥ यासंकल्पसन्निपाता ॥ आंतुलिया बोलिया ॥ ८३ ॥ म्हणोनि परियेसीं गा प्रियोत्तमा ॥ मी विश्वेंसी विश्वा
त्मा ॥ जो इया लटकिया भूतग्रामा ॥ भाव्य सदा ॥ ८४ ॥ रश्मिचेनि आधारें जैसें ॥ नव्हतें चि मृगजळ आभासे ॥ माझा ठायीं भूतजातें तै
सें ॥ आणि मातें हि भावी ॥ ८५ ॥ मी ऐसपरीचा भूतभावनु ॥ परि सर्व भूतांसि अभिन्नु ॥ जैसी प्रभा आणि भानु ॥ एकचि तें ॥ ८६ ॥ हा
आमुचा ऐश्वर्ययोग ॥ तुवां देखिला कीं चांग ॥ आतां सांगें कांहीं एथ लाग ॥ भूतभेदाचा असे ॥ ८७ ॥ यालागीं मजपासूनि भूतें ॥ आनें न
व्हती हें निरुतें ॥ आणि भूतां वेगळिया मातें ॥ कहींच न मनीं हो ॥ ८८ ॥ श्लो॰ यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्रगो महान् ॥ तथा स
र्वाणि भूतानि मत्स्थानीत्युपधारय ॥ ६ ॥ टी॰ पैं गगन जेवढें जैसें ॥ पवन हि गगनीं तेवढाचि असे ॥ सहजें हालविलिया वेगळा दिसे ॥ ये
र्‍हवीं गगन तें चि तें ॥ ८९ ॥ तैसें भूतजात माझा ठायीं ॥ कल्पिजे नरी आभासे कांहीं ॥ निर्विकल्पीं नरी नाहीं ॥ तेथ मी चि मी आघवें ॥ ९०
म्हणऊनि नाहीं आणि असे ॥ हें कल्पनेचेनि सौरसें ॥ जे कल्पनालोपें भ्रंशे ॥ आणि कल्पनें सवें होये ॥ ९१ ॥ तें चि कल्पितें मुदल जाये ॥
तैं असें नाहीं हें कें आहे ॥ म्हणऊनि पुढतीं तूं पाहें ॥ हा ऐश्वर्ययोग ॥ ९२ ॥ ऐसिया प्रतीतिबोधसागरीं ॥ तूं आपणेयातें कल्लोळ एक क
रीं ॥ मग जंव पाहासी चराचरीं ॥ तंव तूंचि आहासी ॥ ९३ ॥ या जाणणेयाचा चेवो ॥ तुज आला ना म्हणती देवो ॥ तरि आतां हें नस प्रवाचो ॥
जालें कीं ना ॥ ९४ ॥ तरी पुढती जरी विपायें ॥ बुद्धीसि कल्पनेची झोंप ये ॥ तरि अभेदबोध जाये ॥ जें स्वप्नीं पडिजे ॥ ९५ ॥ म्हणोनि निये निद्रेची
वाट मोडे ॥ निखिळ उद्बोधाचेनि आपणपें घडे ॥ ऐसें वर्म जें आहे पुढें ॥ तें दावों आतां ॥ ९६ ॥ तरी धनुर्धरा धैर्या ॥ निकें अवधान देईं बा
धनंजया ॥ पैं सर्व भूतांतें माया ॥ करी हरी गा ॥ ९७ ॥ श्लो॰ सर्वभूतानि कौंतेय प्रकृतिं यांति मामिकाम् ॥ कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृ

जाम्यहम् ॥७॥ टी० जियेनावगांप्रकृती ॥ जोंद्विविधसांगीतलीतुजप्रती ॥ एकीअष्टधाभेदव्यक्ती ॥ दुजी जीवरूप ॥९८॥ हाप्रकृती
विखो आघवा ॥ तुवांमाघांपरिसिलासेपांडवा ॥ म्हणोनि असो काइ सांगावा ॥ पुढतपुढती ॥९९॥ तरीतियेमाझियेप्रकृती ॥ म
हाकल्पाचा अंतीं ॥ सर्वभूतें अव्यक्तीं ॥ ऐक्यासियेती ॥१००॥ ग्रीष्माचा अंतीं रसीं ॥ सबीजें तृणेंजैसीं ॥ मागुती भूमीसी ॥
सळीनेंहोती ॥१॥ कांवार्षियेंदंदंफिटे ॥ जेव्हांशारदीयेचा अनघडफुटे ॥ तेव्हांघनजात आटे ॥ गगनींचेंगगनीं ॥२॥ नानंतरीआ
काशान्चेरवांपे ॥ वायुनिवांतचिलोपे ॥ कांतरंगाकारहारपे ॥ जळींजेवीं ॥३॥ अथवाजागोनालियेवेळे ॥ स्वप्नमनींचेंमनींमा
वळे ॥ तैसें प्राकृतप्रकृतीमिळे ॥ कल्पक्षयीं ॥४॥ मगकल्पादिपुढतीं ॥ मीचिसृजींऐसीवदती ॥ तरीइयेविषयीं निरुती ॥
उपपत्ती आइक ॥५॥ श्लो० प्रकृतिंस्वामधिष्ठायविसृजामिपुनःपुनः ॥ भूतग्राममिमंकृत्स्नमवशंप्रकृतेर्वशात् ॥८॥ टी०
॥ तरीहेचिप्रकृती किरीटी ॥ मीस्वकीयासहजेंअधिष्ठीं ॥ तेथतंतूसमवायपटीं ॥ जैवींविणावणीदिसे ॥६॥ मगतियेविणा वणी
चेनिआधारें ॥ लहानाचींकुडियापटत्वभरे ॥ तैसीपंचात्मकें आकारें ॥ प्रकृतीचिहोये ॥७॥ जैसें विरजणियाचेनिसंगें ॥ दूध
चिआटें जोंलागे ॥ तैसीप्रकृती आंगारिगे ॥ सृष्टीपणाचिया ॥८॥ बीजजळाचीजवळीक ल्याहे ॥ आणितेंचिशारखोपशाखों
होये ॥ तैसें मजकरणें आहे ॥ भूतांचें हें ॥९॥ अगानगरहेंरायेंकेलें ॥ याह्मणणयासाचपणकीर आलें ॥ परिनिरुतेपाहा
तांकायसिणलें ॥ रायाचे हात ॥१०॥ आणिमीप्रकृतीअधिष्ठितं केसें ॥ जैसास्वप्नींजो असे ॥ मगतोचिप्रवेशें ॥ जागृतीव
स्थे ॥११॥ तरिस्वप्नींनिजागृतीयेतां ॥ कायपायदुखतीपडसता ॥ कींस्वप्नामाजिअसतां ॥ प्रवासहोये ॥१२॥ याआघ
वियाचा अभिप्रावोकायि ॥ जेंहें भूतसृष्ट्यांचें काहीं ॥ मजएकहीकरणेंनाहीं ॥ ऐसाचिअर्थ ॥१३॥ जैसीरायेंअधिष्ठिलीप्रजा

पाठ० ओ० ९८ नावकां० ओं० ३ तरंगता० ओं० ८ आळं० ओं० १० तरी०

व्यापारें आपुलालियाकाजा ॥ तैसा प्रकृतीसंग माझा ॥ येरकरणें तंड इयेचें ॥ १४ ॥ पाहें पां पूर्णचंद्राचिये भेटी ॥ समुद्रीं अपार भरतें दाटी ॥ तेथ चंद्रासि कार्यकरीटी ॥ उपखा पडे ॥ १५ ॥ जड परिजवळिका ॥ लोह चळे तरी चळो कां ॥ तरि कवण सीण भ्रामका ॥ सन्निधानाचा ॥ १६ ॥ किंबहुना यापरी ॥ मी निजप्रकृती अंगिकारीं ॥ आणि भूतसृष्टी एकसरी ॥ प्रसवोंचि लागे ॥ १७ ॥ जो हा भूतग्राम आघवा ॥ असे प्रकृती अधीन पांडवा ॥ जैसी बीजाचिया वेली पालवा ॥ समर्थ भूमी ॥ १८ ॥ नातरी बाळादिकां वयसा ॥ गोसावी देहसंग जैसा ॥ अथवा घनावळी आकाशा ॥ वर्षीये जैसी ॥ १९ ॥ कां स्वप्नासी कारण निद्रा ॥ तैसी प्रकृती हे नरेंद्रा ॥ या अशेषाहि भूतसमुद्रा ॥ गोसावी जाणा ॥ २० ॥ स्थावरा आणि जंगमा ॥ स्थूळा अथवा सूक्ष्मा ॥ हें असो भूतग्रामा ॥ प्रकृतीचि मूळ ॥ २१ ॥ म्हणोनि भूतें हन सृजावीं ॥ कां सृजिलीं तियें पाळावीं ॥ इये करणीं न येति आघवीं ॥ आमुचिया आंगा ॥ २२ ॥ जळीं चंद्रिकेचिया पसरती वेली ॥ ते वाढी चंद्रें नाहीं केली ॥ तेवीं मातें पावों न सकती ॥ दूरी कर्में ॥ २३ ॥ श्लो॰ न च मां तानि कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ॥ उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु ॥ ९ ॥ टी॰ आणि सिंधूचिया भरती जळाचा लोट ॥ न शके धरूं सैंधवाचा घाट ॥ तेवीं सकळ कर्मां मीचि शेवट ॥ तीं काय बांधती मातें ॥ २४ ॥ धूमरजाचिया पिंजरा ॥ वाजती तयावरी जगीं होकारा ॥ कां सूर्यबिंबामाझारीं ॥ आंधारें शिरे ॥ २५ ॥ हें असो पर्वताचिये हृदयींचें ॥ तेवीं सर्वजन्मभाग लवनरेषांचे ॥ तवीं कर्मजात प्रकृतीचें ॥ न लगे मज ॥ २६ ॥ येऱ्हवीं इये प्रकृतीविकारीं ॥ एक मीचि असें अवधारीं ॥ परि उदासीनाचिया परी ॥ करीं ना करवीं ॥ २७ ॥ जैसा दीप ठेविला परिवरीं ॥ कवणातें नियमी ना निवारी ॥ आणि कवण कवणिये व्यापारीं ॥ राहाटे ना देखणा ॥ २८ ॥ तो जैसा कां साक्षिभूतु ॥ गृहव्यापारप्रवृत्तिहेतु ॥ तैसा भूतकर्मीं अनासक्तु ॥ मी भूतीं असें ॥ २९ ॥ हा एकचि अभिप्रावो पुढती पुढती ॥ काय सांगों बहु-

पाठ आ॰ १६ चाले. चालो. ओं. १९ वर्षीयें. ओं. २३ वाढविलें. ओं. २५ होकारी. इ॰

तांउपपत्ती ॥ येथ [illegible] ॥ येतुलें [illegible] ॥ ३० ॥ श्लो० [illegible] रम् ॥ हेतुनानेन कौंते
य जगद्विपरि वर्तते ॥ १० ॥ टी० जैसा [illegible] ॥ तैसी [illegible] भर्यापडे रूता ॥ हे तुर्माजा-
णें ॥ ३१ ॥ कांजमियां अधिष्ठिलिया प्रकृती ॥ होतीचराचराचिया सृष्टी ॥ [illegible] ॥ पडेयथा ॥ ३२ ॥ आता
यणोउजियेडे निरुतें ॥ न्याळालोपांएक्षावयांगाते ॥ जैसा [illegible] ॥ [illegible] ॥ ३३ ॥ [illegible] ॥ आ
णि भूत माजिमी नाहीं ॥ यारवुणा [illegible] ॥ [illegible] ॥ आतां इंद्रियां-
देउनि कवाड ॥ हृदयीं भोगीं ॥ ३५ ॥ [illegible] ॥ जैवीं तृषाकण
॥ ३६ ॥ येन्हवीं अनुमानाचेनि [illegible] ॥ [illegible] ॥ ३७ ॥ जैंजाळज
ळींपांगिळे ॥ नेथ चंद्रबिंबादिसे [illegible] ॥ [illegible] ॥ ३८ ॥ तैसे यांन्हवीं रवाचा बळें ॥
वांयाचिझकविती [illegible] ॥ [illegible] ॥ ३९ ॥ श्लो० अवजानंति मां मूढा मानुषीं तनुमा
श्रितम् ॥ परंभावमजानंतो मम भूतमहेश्वरम् ॥ ११ ॥ टी० [illegible] ॥ आणि [illegible] आथि जरी मियां ॥ तरि
तूं गाउपपत्ती इया ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ तरि माझास्वरूपा निर्मळें ॥ दे
खती दोष ॥ ४१ ॥ नातरी [illegible] ॥ [illegible] ॥ नानितामातें ॥ ४२ ॥ म्हणउनि
पुढतपुढती धनंजया ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ ४३ ॥ पैं स्थूळदृष्टी देखती मा
तें ॥ तेंचि न देखणें जाणनिरुतें ॥ जैसें [illegible] अमृतें ॥ [illegible] ॥ ४४ ॥ ये [illegible] ॥ मातें जाणती कोरडद

पान. ओ. ३७ तिसं.

परिनेंजाणणेंचिजाणणें याआड॥ रिगोनिगके॥ ४५॥ जैसानक्षत्रांचिया आभासा॥ सांगीघातजाह्लातयाहंसा॥ माजिरत्नबुद्धी
चिया आशा॥ रिगोनियां॥ ४६॥ सांगेंगंगायाबुद्धिमृगजळ॥ टांकोनि आलियाचें कवणफळ॥ कांसुरतरु ह्मणोनिबाबुळ॥ सेवि
लीकरी॥ ४७॥ हारनिळयाचाचिदुसरा॥ याबुद्धी हातघातलाविखारा॥ कांरत्नें ह्मणोनिगारा॥ वेंचिजेति॥ ४८॥ अथवानि
धानहें प्रगटलें॥ ह्मणोनिखदिरांगार खोळेभरिले॥ कांसाउलीनेगनांघातलें॥ कुह्यासीहें॥ ४९॥ तेविंमीह्मणोनिप्रपंचीं॥
जिहींबुडीदीधलीकृतनिश्चयाची॥ तिहींचंद्रामाजीजेविंजळींची॥ प्रभाधरिली॥ ५०॥ तैसा कृतनिश्चयवायांगेला॥ जैसा-
कोण्हीएककाजीप्याला॥ मगपरिणामपाहोंलागला॥ अमृताचा॥ ५१॥ तैसी स्थूळा कारींनाशिवंतें॥ भरवसाबांधोनिचि
त्तें॥ जंवपाहतीमजअविनाशातें॥ तरीकेंचादिसें॥ ५२॥ अगाकाई पश्चिमसमुद्राचियातटा॥ निगिजेत आहे पूर्विलीयावा
टा॥ कांकोंडा कांडितांसुभटा॥ कणजोडे॥ ५३॥ तैसेंविकारलें हें स्थूळ॥ जाणितलेंयामीजाणवतसें केवळ॥ कायफेणपीतां
जळ॥ सेविलें होये॥ ५४॥ ह्मणोनिमोहिलेनिमनोधर्में॥ हेंचिमीमानूनिसंभ्रमें॥ मगयेथिचांजियेंजन्मकर्में॥ तियेंमजचि
ह्मणती॥ ५५॥ येतुलेनिअनामानाम॥ मजअक्रियासिकर्म॥ विदेहासीदेहधर्म॥ आरोपिती॥ ५६॥ मज आकाशशून्या आ
कार॥ निरुपाधिकाउपचार॥ मजविधिवर्जिताव्यवहार॥ आचारादिक॥ ५७॥ मजवर्णहीनावर्ण॥ गुणातीतासिगुण॥ मज
अचरणाचरण॥ अपाणियांपाणी॥ ५८॥ मज अप्रमेयामान॥ सर्वगतासीस्थान॥ जैसें सेजे माजीवन॥ निदेलादेखे॥ ५९॥
तैसें अश्रवणाश्रोत्र॥ मजअचक्षूसीनेत्र॥ अगोत्रागोत्र॥ अरूपारूप॥ ६०॥ मज अव्यक्तासीव्यक्ती॥ अनार्तासिआर्ती॥ स्व
यंतृप्ता तृप्ती॥ भावितीगा॥ ६१॥ मजअनावर्णाप्रावर्ण॥ भूषणातीतासिभूषण॥ मजसकळकारणाकारण॥ देखतीते॥ ६२॥

पाठ॰ ओ॰ ४८ ह्यानिळयाचा॰

मजसहजातें करिती ॥ स्वयंभातें भर्ता ठिती ॥ निरंतरातें आव्हानिती ॥ विसर्जिती गा ॥ ६३॥ मी सर्वदा स्वतः सिद्ध ॥ तो कीं बा-
ळ तरुण वृद्ध ॥ मज एकरूपास बंध ॥ जाणती ऐसे ॥ ६४॥ मज अद्वैतासि दुजें ॥ मज अकर्तयासि काजें ॥ मी अभोक्ता कीं भुंजें ॥
ऐसें ह्मणती ॥ ६५॥ मज अकुळाचें कुळ वानिती ॥ मज नित्याचें निधन शिणती ॥ मज सर्वांतरातें कल्पिती ॥ अरिमित्र गा ॥ ६६॥ मी-
स्वानंदाभिराम ॥ तया मज अनेक सुखांचा काम ॥ आथि वानिती अर्संल्लम ॥ कीं ह्मणती एकदेशी ॥ ६७॥ मी आत्मा एक चराचरां ॥
ह्मणती एकाचा कोपक्ष करां ॥ आणि कोपोनि एका तें मारां ॥ हें चि वाढविती ॥ ६८॥ किंबहुना ऐसें समस्त ॥ जे हे मानुष धर्म प्राकृत ॥
तयां चि नाम मी ऐसें विपरीत ॥ ज्ञान तयांचें ॥ ६९॥ जंव आकार एक पुढां देखती ॥ तंव हा देव ऐसें भावें भजती ॥ मग तो चि विघड-
लिया टाकिती ॥ नाहीं ह्मणोनि ॥ ७०॥ मातें ऐसें परी नाना प्रकारें ॥ जाणती मनुष्य ऐसेनि आकारें ॥ ह्मणोनि अज्ञानाचें आंधारें ॥ ज्ञाना-
सि करी ॥ ७१॥ श्लो० मोघाशा मोघकर्माणो मोघज्ञाना विचेतसः ॥ राक्षसीमासुरीं चैव प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः ॥ १२॥ टी० या-
लागीं जन्मलें ते मोघ ॥ जैसे वर्षाप्रिय शरणमेघ ॥ कां मृगजळाचे तरंग ॥ दुरूनि दिसपाहावे ॥ ७२॥ अथवा कान्हेराचे असिवार ॥ ना तरी
डांबरीचे अलंकार ॥ किं गंधर्वनगराचे आवार ॥ आभासती कां ॥ ७३॥ सावरीचा वाढला ल्यासरळा ॥ वरी फळ नाहीं आंत पां कळा
॥ कां स्तन जाले गळां ॥ शेळिये जैसें ॥ ७४॥ तैसें मूर्खाचें तयां जियालें ॥ आणि धिग कर्म तयांचें निफजलें ॥ जैसें सांवरी फळ आलें
॥ घेपेना दिजे ॥ ७५॥ मग जें कांहीं तें पढिन्नलें ॥ तें मर्कटें नारळ तोडिलें ॥ मोता जैसें ॥ ७६॥ किंबहुना तयांचें शास्त्र ॥ जैसी कुमारी
हातीं दिधलीं शस्त्रें ॥ कां अशौच्या मंत्र ॥ सांगितला ॥ ७७॥ तैसें ज्ञान जाणतयां ॥ आणि जें कांहीं आचरलें गा धनंजया ॥ तें
आघवें चि गेलें वायां ॥ जें चित्त हीन ॥ ७८॥ पैं तमोगुणाचीं राक्षसी ॥ जे सुबुद्धीतें ग्रासी ॥ विवेकाचा ठावो नि पुसी ॥ निशाचरी जे ॥ ७९॥

पाठ· ओ· ६८ वाढविती·

७ ७ ६ ५ ६ ७

तियें प्रकृतिवरपडे जाले ॥ म्हणऊनि निर्विचेतनेचेनि कपाळें गेलें ॥ वरि नामसी येचि येपडिलें ॥ मुखामाजी ॥ ८० ॥ जेथ आशोचियेलाळे ॥ अ
तहिंसाजीभ लोळे ॥ तेवींचि असंतोषाचे कवळे ॥ अखंड चघळी ॥ ८१ ॥ जे अनर्थाचे कानवेरी ॥ आवळुवेंचा दीतनि घेबाहेरी ॥
जे प्रमदापर्वतींचि दरी ॥ सदाचीमानली ॥ ८२ ॥ जेथ द्वेषाचिया दाढा ॥ खसरवसां ज्ञानाचा करिती रगडा ॥ जे अगस्तीगवसणी मूढा
स्थूळ बुद्धी ॥ ८३ ॥ ऐसें आसुरियेप्रकृतीचें तोंडीं ॥ जे जालें गाभुतोंडीं ॥ ते बुडोनि गेले कुंडीं ॥ व्यामोहाच्या ॥ ८४ ॥ एवं तमाचियेप
डिलें गर्ते ॥ न पविजती विचाराचेनि हातें ॥ हें असो ते गेले जेथें ॥ ते शुद्धीचि नाहीं ॥ ८५ ॥ म्हणोनि असो तुइयें वायाणीं ॥ काय
सीं मूर्खांची बोलणीं ॥ वायां वाढवितां वाणी ॥ शिणेल हन ॥ ८६ ॥ ऐसें बोलिलें देवें ॥ तेथ जी जी म्हणीतलें पांडवें ॥ आइकें जेथ
वाचा विसंवे ॥ ते साधुकथा ॥ ८७ ॥ श्लो० महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः ॥ भजंतेऽनन्यमनसो ज्ञात्वा भूतादिमव्य
यम् ॥ १३ ॥ टी० तरी जयाचे चोखटें मानसीं ॥ मी होऊनि असें क्षेत्रसंन्यासी ॥ जयाचि जेल्यातें उपासी ॥ वैराग्य गा ॥ ८८ ॥ ज
याचिया आस्थेचिया सद्भावा ॥ आंत धर्म करी राणिवा ॥ जयाचें मन ओल्हावा ॥ विवेकासी ॥ ८९ ॥ जे ज्ञानगंगे नाहाले ॥ पूर्णता
जेऊनि धाले ॥ जे शांतीसि आले ॥ पल्लव नवे ॥ ९० ॥ जे परिणामा निघाले कोंभ ॥ जे धैर्यमंडपाचे स्तंभ ॥ जे आनंदसमुद्रीं कुंभ ॥
चुबुकुळोनि भरिले ॥ ९१ ॥ जयां भक्तीची येतुली प्रामी ॥ जे कैवल्यातें परतें सर म्हणती ॥ जयांचिये लीळे माजि नीती ॥ जि
याली दिसे ॥ ९२ ॥ जे आघवांची करणीं ॥ लेइले शांतीची लेणीं ॥ जयांचें चित्त गवसणी ॥ व्यापका मज ॥ ९३ ॥ ऐसे जे महानुभाव
॥ दैवियेप्रकृतीचें दैव ॥ जे जाणोनियां सर्व ॥ स्वरूप माझें ॥ ९४ ॥ मग वाढतेनि प्रेमें ॥ मातें भजती जे महात्मे ॥ परि दुजेपण मनो-
धर्में ॥ शिवतलें नाहीं ॥ ९५ ॥ ऐसें मीच होऊनि पांडवा ॥ करिती माझी सेवा ॥ परि नवलाव तो सांगावा ॥ असे आइक ॥ ९६ ॥ श्लो
॥ सततं कीर्तयंतो मां यतंतश्च दृढव्रताः ॥ नमस्यंतश्च मां भक्त्या नित्ययुक्ता उपासते ॥ १४ ॥ टी० तरी कीर्तनाचेनि नटनाचें ॥

नाशिलेव्यवसायमार्गश्चित्तानें ॥ जेनामचिनाहींपापाचें ॥ ऐसेंकेलें ॥१९७॥ यमदमाअवकळाआणिली ॥ तीर्थेंठायावरूनि उठ-
विलीं ॥ यमलोकिंचीगोठली ॥ राहाटी आघवी ॥१९८॥ यमह्मणेकाययमावें ॥ दमह्मणेकवणातेंदमावें ॥ तीर्थेंह्मणतीकायखावें ॥
॥ दोषऔषधासिनाहीं ॥१९९॥ ऐसेंमाझेनिनामघोषें ॥ नाहींचिकीर्तीविश्वाचीं दुःखें ॥ अवघेंजगचिमहासुखें ॥ दुमदुमीतभरि-
लें ॥ २००॥ तेंपाहाटेंवीणपाहाविती ॥ अमृतेंवीणजीवविती ॥ योगेंवीणदाविती ॥ कैवल्यडोळां ॥१॥ परिरायारंकापाडुधरूं ॥
नेणतीसानेयाथोरां कडसणीकरूं ॥ एकसरें आनंदाचें आवारु ॥ होतजगा ॥२॥ कव्हींएकाधेनिवैकुंठाजावें ॥ तीतिहीं वैकुंठचि
केलें आघवें ॥ ऐसेंनामघोषगौरवें ॥ धवळलें विश्व ॥३॥ तेजेंसूर्यतैसेसोज्वळ ॥ परितोहीअस्तवेहेंकिडाळ ॥ चंद्रसंपूर्णएखा-
देवेळ ॥ हेसदापुरते ॥४॥ मेघउदारपरीवोसरे ॥ ह्मणऊनिउपमेसिनपुरे ॥ हेनिःशंकपणेसपाखरें ॥ पंचानन ॥५॥ जयांचेवाचे
पुढांभोजें ॥ अखंडनामनाचतअसेमाझें ॥ जेजन्मसहस्रींवोळगीजे ॥ एकवेळयावया ॥६॥ तोमीवैकुंठींनसें ॥ वेळएकभानुबिंबींही
नदिसें ॥ वरीयोगियांचींहीमानसें ॥ उमरडोनिजायें ॥७॥ परीतयापासींपांडवा ॥ मीहारपलाांगवसावा ॥ जेथनामघोषबरवा ॥
करितीमाझा ॥८॥ कैसेमाझागुणींधालें ॥ देशकाळातेंविसरले ॥ कीर्तनसुखेंसुखावले ॥ आपणपांचि ॥९॥ कृष्णविष्णुहरीगो-
विंद ॥ यानामाचेनिखळप्रबंध ॥ माजीआत्मचर्चाविशद ॥ उदंडगाती ॥१०॥ हेंवहु असोयापरी ॥ कीर्तितमातें अवधारीं ॥ ए-
कविचरतीचराचरीं ॥ पांडुकुमरा ॥११॥ मगआणिकतेअर्जुना ॥ सांवियावहुवाजतना ॥ पंचप्राणमना ॥ पाढाउघउनी ॥१२॥
बाहेरीयमनियमाचीकांटीलाविली ॥ आंतवज्रासनाचीपाळीपन्नासिली ॥ वरीप्राणायामाचींमांडिली ॥ वाहातीयंत्रें ॥१३॥ ते-
थउल्हाटशक्तीचेनिउजवडें ॥ मनपवनाचेनिसुरवाडें ॥ सतरावियेचेंपाणियाडें ॥ बळाविलें ॥१४॥ नेह्मांमन्याहारें ख्यातीकेली ॥

विकारांचीसंपत्तीबांदींहरिली॥ इंद्रियेंबांधोनि आणिलीं॥ हृदया आंत॥१५॥ तंवधारणावारू दाटिनले। महाभूतांतेंएकवटिलें॥ मगच-
तुरंगसैन्यनिवटिलें॥ संकल्पाचें॥१६॥ तयावरीजेतरेजेत॥ म्हणोनिध्यानाचेंनिशाणवाजत॥ दिसेतन्मयाचेंझळकत॥ एकछत्र॥
१७॥ पाठींसमाधिश्रियेचाअशेषा॥ आत्मानुभवराज्यसुखा॥ पट्टाभिषेकुदेखा॥ समरसेंजहाला॥१८॥ ऐसेंहेंगहन॥ अर्जुनामाझें
भजन॥ आतांऐकेंसांगेन॥ जेकरितीएक॥१९॥ तरीदोन्हीपालववेरीं॥ जैसाएकतंतूअंबरीं॥ तैसामीवांचूनिचराचरीं॥ जाणती
ना॥२०॥ आदिब्रह्माकरूनि॥ शेवटींमशकधरूनि॥ माजीसमस्तहीजाणोनि॥ स्वरूपमाझें॥२१॥ मगवाडधाकुटेंनम्हणती॥ सजीव
निर्जीवनेणती॥ देखिलीयेवस्तुउजूलुटती॥ मीचिम्हणोनि॥२२॥ आपलेंउत्तमत्वनाठवे॥ पुढीलयोग्यायोग्यनेणवे॥ एकसरेंव्य
क्तीमात्राचेंनिनावें॥ नमूंचिआवडे॥२३॥ जैसेंउंचौनिउदकपडिलें॥ तेंतळवटवरीयेउलागलें॥ तैसेंनमिजेभूतजातदेखिलें॥ ऐसा-
स्वभावचितयांचा॥२४॥ कांफळलियातरूचीशाखा॥ सहजेंभूमीसीउतरेदेखा॥ तैसेजीवमात्राअशेषा॥ खालावतीते॥२५॥ अखं
डअगर्वताहोऊनिअसती॥ तयांचिविनयहेंचिसंपत्ती॥ जेजयजयमंत्रेंअर्पिती॥ माझ्याठायीं॥२६॥ नमितांमानापमानगळाले॥
म्हणोनिअवचितांमीचिजहाले॥ ऐसेनिरंतरमिसळले॥ उपासिती॥२७॥ अर्जुनाहेगुरुविभक्ती॥ सांगीतलीतूंजप्रती॥ आतांज्ञा-
नयज्ञेंयजिती॥ तेभक्तआइकें॥२८॥ परिभजनकरितीहातवटी॥ तूंजाणतआहासिकिरीटी॥ जेमागांइयागोष्टी॥ केलियाआ-
दीं॥२९॥ तंवआथिजीअर्जुनम्हणे॥ हेंदेविकियाप्रसादाचेंकरणें॥ नरिकायअमृताचेंआरोगणें॥ पुरेंम्हणवे॥३०॥ याबोलाश्री
अनंतें॥ लागटदेखोनितयातें॥ कींसुखावलेनिचित्तें॥ डोलतअसे॥३१॥ म्हणेभलेंकेलेंपार्था॥ येऱ्हवींहाअनवसरसर्वथा॥ प-
रिबोलवितसेआस्था॥ तुझीमाते॥३२॥ तंवअर्जुनम्हणेहेंकायी॥ चकोरेंवीणचांदिणेंचिनाहीं॥ जगचिनिववीजेहातयाचाठायीं

पाठ- ओ०१५ बांदिहले. ओ.१९ सांगोआन. ओ. २३ नमनवे. ओ. ३० अमृताचिया, काई पुरे म्हणवे. ओ. ३१ लागटा.

स्वभावोकीजें ॥३३॥ येरेंचकोरेंतिये आपुलियेचाडें। चांचूकरिनींचंद्राकडें ॥ नेवी आह्मींविनऊंतेंथोकडें ॥ देवोकृपासिंधु ॥३४॥ जीमेघ
आपुलियेमोंदी॥ जंगाचीआर्तीदवडी॥ वांचुनिचानकाचीताहानकेवदी॥ तोवर्षावपाहुनी॥३५॥ परिचुळाएकाचियाचाडे॥ जेविगंगेतें
चिंतीकर्णेपडे। तेंवि आर्तबहुकांथोडें॥ तरिकांसांगावेदेव॥३६॥ तेथेंदेवेंह्मणितलें राहें॥ जोसंतोष आह्मांजाहालाआहे॥ तयावरी
स्तुतीसाहें॥ ऐसें उरलेंनाहीं॥३७॥ पैंपभिमतूंआह्मांसीनिक्रियापरी॥ नोंचिवचकृत्ववच्हाडीककरी॥ ऐसेंपुरस्कोंनिश्रीहरी॥आद
रिलेंबोलों॥३८॥ श्लो॰ ज्ञानयज्ञेनचाप्यन्येयजंतोमामुपासते॥ एकत्वेनपृथक्त्वेनबहुधाविश्वतोमुखम्॥१५॥ टी॰ तरिज्ञानय-
ज्ञतोएवंरूप॥ जेथ आदिसंकल्पहायूप॥ महाभूतेंमंडप॥ भेदतोपशू॥३९॥ मगपांचांचेजेविशेषगुण॥ अथवाइंद्रियेंआणिप्रा
ण॥ हेचियज्ञोपचारभरण॥ अज्ञानघृत॥ ४०॥ तेथमनबुद्धीचियाकुंडा॥ आंतज्ञानाग्नीधडफुडा॥ साम्यतेचिसुहाडा॥ वेदि-
काजाणें॥ ४१॥ सविवेकमनोपाटव॥ तेचिमंत्रविद्यागौरव॥ शांतिसंपत्तीस्रुकस्रुव॥ जीवयज्वा॥ ४२॥ तोप्रतीतीचेनिपात्रें॥ वि
वेकमहामंत्रें॥ ज्ञानाग्निहोत्रें॥ भेदनाशी॥ ४३॥ तेथअज्ञानसरोनिजाये॥ आणियजितांयजनहेंगये॥ आत्मसमरसींन्हाये॥ अ
वभृतींजेव्हां॥ ४४॥ तेव्हांभूतेंविषयकरणें॥ हें वेगळालें कांहींनह्मणे॥ आघवेंएकचिऐसेंजाणे॥ आत्मबुद्धी॥ ४५॥ जेसाचेइला
तोअर्जुना॥ ह्मणेस्वप्नींचीहेविचित्रसेना॥ मीचिजाहालोंहोतोंना॥ निद्रावशें॥ ४६॥ आतांसेनातेसेनानव्हे॥ हेंमीचआघवें॥ ऐ
सेंएकत्वेंमानावें॥ विश्वतया॥ ४७॥ मगतोजीवहेभाषसरे॥ आब्रह्मपरमात्मबोधेंभरे॥ ऐसेभजतीज्ञानाध्वरें॥ एकत्वेंयेणें॥ ४८
अथवाअनादिहें अनेक॥ जें आनसारिखेंएकाएक॥ आणिनामरूपादिक॥ तेंहीविषम॥ ४९॥ ह्मणोनिविश्वभिन्नभिन्न॥ परि
नभेदेतयाचेंज्ञान॥ जैसेंअवयवतरीआनआन॥ परिएकेचिदेहाचे॥ ५०॥ कांशाखासानियाथोरा॥ परिआहातिएकाचियेतरू

पाठ· ओ· ३६ टांकावें· ओ· ३९ तेथ· ओ· ४३ जो·

वरा॥ बहुरश्मीपरीदिनकरा॥एकाचे जेवीं॥५१॥ नेविनानाविधाव्यक्ती॥ आनानेंनावें आनानावृत्ती॥ऐसेंजाणतीभेदलांभूतीं
अभेदामातें॥५२॥ येणेंवेगळालेपणेंपांडवा॥ करितीज्ञानयज्ञबरवा॥ जेनभेदतीजाणिवा॥जाणतेह्मणउनी॥५३॥ नातरीजेंथ
वांजियेंठायीं॥ देखजीकांजेंजेंकांहीं॥ नेमीवांचूनिनाहीं॥ ऐसाचिबोध॥५४॥ पाहेंपांबुडबुडाजेउताजाये॥ नेउतेजळतयाएकाआ
हे॥ मगविरेअथवाराहे॥ तन्हीजळाचिमाजी॥५५॥ कांपवनेंपरमाणुउचलले॥ नेपृथ्वीपणावेगळेनाहींगेले॥ आणिमाघौतें
जरीपडले॥ तरीपृथ्वीचीवरुते॥५६॥ तेसेंभलतेथभलतेणेंभावें॥ भलतेंहोहो अथवानोहावें॥ परितेंमीऐसें आघवें॥ होऊ
निठेलें॥५७॥ अगाहेंजेवढीमाझीव्याप्ती॥ तेवुढीचितयाचीप्रतीती॥ तेसेबहुधाकारींवर्तती॥ मीचिहोउनी॥५८॥ हेंभानुबिं
बआवडेतया॥ संमुखजैसेंधनंजया॥ तेसामीविश्वाइया॥ समोरसदां॥५९॥ अगातयांचियाज्ञाना॥ पाठीपोटनाहींअर्जुना॥
वायुजैसागगना॥ सर्वांगींअसे॥६०॥ तेंसामीजेतुला आघवा॥ तेचितुकेतयाचियासद्भावा॥ तरीनकरितांपांडवा॥ भजनजाहा
लें॥६१॥ येन्हवींतरीसकळमीचिआहें॥ तरीकवणकेंउपासिनानोहे॥ एथएकेंजाणणेंवीणठायें॥ अप्राप्तासी॥६२॥ परितेंअसोये
णेउचितें॥ ज्ञानयज्ञेंयजितसांतें॥ उपासितीमातें॥ तेंसांगीतलें॥६३॥ अखंडसकळहेंसकळांमुखीं॥ सहजअर्पितअसेमजएकी॥
कींनेणणेंयासाठींमूर्खीं॥ नपवीजेचिमातें॥६४॥ श्लो॰ अहंक्रतुरहंयज्ञः स्वधाहमहमौषधम्॥ मंत्रोहमहमेवाज्यमहम
ग्निरहंहुतम्॥१६॥ टी॰ तोचिजाणिवेचाजरीउदयहोये॥ तरीमुदलवेदमीचिआहें॥ आणितोविधानातेंजयाविये॥ तोक्रतूहीमीचि
॥६५॥ मगतयाकर्मापासूनिबरवा॥ जोसांगोपांगआघवा॥ यज्ञप्रगटेपांडवा॥ तोहीमीगा॥६६॥ स्वाहामीस्वधा॥ सोमादिऔष
धीविविधा॥ आज्यमीसमिधा॥ मंत्रमीहवी॥६७॥ होतामीहवनकीजे॥ तेथअग्नीतोस्वरूपमाझें॥ आणिहुतवस्तुजेंजें॥ तेंही

पाठ· ओं·५८ बहुधाचि· ओं·५९ तेंसंतें·

मीचि ॥६८॥ श्लो० पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः ॥ वेद्यं पवित्रमोंकार ऋक्साम यजुरेव च ॥१७॥ टी० पैं जयाचेनि अंगसंगें
॥ इयें प्रकृती स्तव अष्टांगें ॥ जन्म पावि जत असे जगें ॥ तो पिता मी गा ॥६९॥ अर्धनारीनटेश्वरीं ॥ जो पुरुष तोचि नारी ॥ तेवि मी चराचरीं
माताही होयें ॥७०॥ आणि जाहालें जग जेथ राहे ॥ जेणें जीवित वाढत आहे ॥ तें मी वांचूनि नाहें ॥ आन निरुतें ॥७१॥ इयें प्रकृति पुरुषें
दोन्ही ॥ उपजलीं जयाचिया अमनमनीं ॥ तो पितामह त्रिभुवनीं ॥ विश्वाचा मी ॥७२॥ आणि आघवें या जाणणेयाचिया वाटा ॥ जया-
गांवा येती गा सुभटा ॥ वेदांचिया चोहटां ॥ वेद्य म्हणिजे ॥७३॥ जेथ नाना मतां बुझावणी आली ॥ एकमेकां शास्त्रांची अनोळखी फिटली
॥ चुकलीं ज्ञानें जेथ मिळों आलीं ॥ जें पवित्र म्हणिजे ॥७४॥ पैं ब्रह्मबीजा जाहाला अंकुर ॥ घोषध्वनिनादाकार ॥ तयाचें भुवन जो ओंकार ॥
तो ही मी गा ॥७५॥ जया ओंकाराचिये कुशीं ॥ अक्षरें होतीं अउमकारसीं ॥ जियें उपजत वेदेंसीं ॥ उठलीं तीन्ही ॥७६॥ म्हणोनि ऋग्यजुःसा-
म ॥ हे तीन्ही म्हणे मी आत्माराम ॥ एवं मीचि कुळक्रम ॥ शब्दब्रह्माचा ॥७७॥ श्लो० गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी निवासः शरणं सुहृत् ॥ प्र-
भवः प्रलयस्थानं निधानं बीजमव्ययम् ॥१८॥ टी० हें चराचर आघवें ॥ जियें प्रकृती आंत सांठवे ॥ ते शिणली जेथ विसंबे ॥ ते परम
गती मी ॥७८॥ आणि जयाचेनि प्रकृती जियें ॥ जेणें अधिष्ठिली विश्व विये ॥ जो येऊनि प्रकृती इये ॥ गुणातें भोगी ॥७९॥ क्षेपक ओंवी-
॥ जालियें प्रकृतिदशे ॥ कर्ता कार्यी तद्रूप असे ॥ परी विश्वाभिलाषें समरसें ॥ अलिप्तपणें ॥१॥ तो विश्वश्रियेचा भर्ता ॥ मीचि गा
एथ पंडुसुता ॥ मी गोसावी समस्तां ॥ त्रैलोक्याचा ॥८०॥ आकाशें सर्वत्र वसावें ॥ वायूनें नावभरी उगें न सावें ॥ पावकें दाहावें ॥ वर्षा-
वें जळें ॥८१॥ पर्वतीं बैसका न संडावी ॥ समुद्रीं रेखा नोलांडावी ॥ पृथ्वीया भूतें वाहावीं ॥ हे आज्ञा माझी ॥८२॥ म्या बोलविल्या वेद बो-
ले ॥ म्यां चालविल्या सूर्य चाले ॥ म्या हालविल्या प्राण हाले ॥ जो जगातें चाळिता ॥८३॥ मियां केलेनि नियमिलां सांता ॥ काळ ग्रासितसे भू-

पाठ० ओं० ८१ उगेंया. ओं० ८३ बोलविला

तां ॥ इयें ह्मणियागतें पांडुसुता ॥ सकळें जयाचीं ॥ ८४ ॥ जो ऐसा समर्थ ॥ तो मी जगाचा नाथ ॥ आणि गगना ऐसा साक्षिभूत ॥ तो ही-
मीची ॥ ८५ ॥ इहीं नामरूपीं आघवा ॥ जो भरला असे पांडवा ॥ आणि नामरूपाचा वोल्हावा ॥ आपणचि जो ॥ ८६ ॥ जैसे जळाचे
कल्लोळ ॥ आणि कल्लोळीं आथी जळ ॥ ऐसे निवसवीत से सकळ ॥ तो निवास मी ॥ ८७ ॥ जो मज होय अनन्यशरण ॥ त्याचें निवारीं मी
जन्ममरण ॥ यालागीं शरणागताशरण्य ॥ मीचि एक ॥ ८८ ॥ मीचि एक अनेकपणें ॥ वेगळाले निप्रकृतिगुणें ॥ जीतजगाचें निर्वा-
णें ॥ वर्तन असें ॥ ८९ ॥ जैसा समुद्र थिल्लर न ह्मणता ॥ भलतेथ बिंबे सविता ॥ तैसा ब्रह्मादि सर्वांभूतां ॥ सुहृद तो मी ॥ ९० ॥ मी
चि गा पांडवा ॥ या त्रिभुवनासि वोल्हावा ॥ सृष्टिक्षयप्रभवा ॥ मूळ तें मी ॥ ९१ ॥ बीज शाखवातें प्रसवे ॥ मग तें रूखपण बीजीं समा
वे ॥ तैसें संकल्पें होय आघवें ॥ पाठीं संकल्पीं मिळे ॥ ९२ ॥ ऐसें जगाचें बीज जो संकल्प ॥ अव्यक्तवासनारूप ॥ तया कल्पांतीं जेथ नि-
क्षेप ॥ होय तें स्थान मी ॥ ९३ ॥ इयें नामरूपें लोटतीं ॥ वर्णव्यक्ती आटती ॥ जातीचे भेद फिटती ॥ जें आकार नाहीं ॥ ९४ ॥ तें संकल्पवा
सनासंस्कार ॥ माघौते रचावया आकार ॥ जेथ राहोनि असती अमर ॥ तें निधान मीं ॥ ९५ ॥ श्लो॰ तपाम्यहमहं वर्षं निगृह्णाम्युत्सृजामि च
॥ अमृतं चैव मृत्युश्च सदसच्चाहमर्जुन ॥ १९ ॥ टी॰ मी सूर्याचेनि वेषें ॥ तेपें तैं हें शोषे ॥ पाठीं इंद्र होऊनि वर्षें ॥ तें पुढती भरे ॥ ९६ ॥ अग्नि-
काष्ठ खाये ॥ तें काष्ठचि अग्नि होये ॥ तैसें मरतें मारितें पाहें ॥ स्वरूप माझें ॥ ९७ ॥ यालागीं मृत्यूचा भागीं जें जें ॥ तें तें ही पैं रूप माझें ॥ -
आणि न मरतें तें वसहजें ॥ मीचि आहें ॥ ९८ ॥ आतां बहु बोलोनि सांगावें ॥ तें एकें हेळा घेपा आघवें ॥ तरी सतासत ही जाणावें ॥ मी
चि पैं गा ॥ ९९ ॥ ह्मणोनि अर्जुना मी नसें ॥ ऐसा कवण ठाव असे ॥ परि प्राणियांचें दैव कैसें ॥ जे न देखती मातें ॥ ३०० ॥ तरंग पाणियेंवीण
सुकती ॥ रश्मी वातीवीण न देखती ॥ तैसे मीचि ते मी नोहती ॥ विस्मो देखें ॥ १ ॥ हें आंत बाहेर मियां कोंदलें ॥ जग निखिल

पाठ॰ आ॰ ८५ ही॰ आं॰ ९३ होय तें मी॰ ओ॰ ९८ अविनाशमी॰

माझेंन्विवोभिलें ॥ कीं कैसेंकर्मतयांआडआलें ॥ जेंमान्विनाहोंह्मणतां ॥ २॥ परिअमृतकुहांपडिजे ॥ कांआपण पयांतेंकडिये
का टिजे॥ ऐसें आथीकायर्वाजे ॥ अप्रासासी ॥ ३॥ ग्रासाएका अन्नासाठीं ॥ अंधधांवतांहेकिरीटी ॥ आदळलाचिंतामणिपा
यें लोटी ॥ आंधळेपणें ॥ ४॥ तैसेंज्ञानजैंसांडनिजाये ॥ तें ऐसोहेदशाआहे ॥ ह्मणोनिकिजेतें केलेंनोहे ॥ ज्ञानेंविण ॥ ५॥ आं
धळेयागरुडाचेपारवआहाती ॥ तेकवणाउपेगांजाती ॥ तैसेसत्कर्माचिउपरवेठाती ॥ ज्ञानेंविण ॥ ६॥ श्लो० त्रैविद्यामांसोमपः
पूतपापायज्ञैरिष्ट्वास्वर्गतिंप्रार्थयंते ॥ तेपुण्यमासाद्यसुरेंद्रलोकमश्नंतिदिव्यान्दिविदेवभोगान् ॥ २०॥ टी० देखपांगाकिरी
टी ॥ आश्रमधर्माचियाराहाटीं ॥ विधिमार्गाकसवटी ॥ जेआपणन्विहोतां ॥ ७॥ यजनकरितांकौतुकें ॥ तिहींवेदाचामाथातु
कें ॥ क्रियाफळेंसिउभीठाके ॥ पुढांजयां ॥ ८॥ ऐसेदीक्षितजेसोमप ॥ जेआपणाचियज्ञाचेंस्वरूप ॥ तिहिंतयापुण्याचेनिनांवें
पाप ॥ जोडिलेंदेखें ॥ ९॥ जेश्रुतित्रयातेंजाणोनि ॥ शतवरीयज्ञकरूनि ॥ यजिलियामातें चुकोनि ॥ स्वर्गावरिती ॥ १०॥ जैसेंक
ल्पतरूतळवटीं ॥ बैसोनिझोळियेपाडितसेगांठी ॥ मगनिदैवनिघे किरीटी ॥ दैन्याचिकरूं ॥ ११॥ तैसेशतक्रतुयजिलेंमातें
कीं ईप्सितानिस्वर्गसुखातें ॥ आतांपुण्यकीं हें निरुतें ॥ पापनोहे ॥ १२॥ ह्मणोनिमजवीणपाविजे स्वर्ग ॥ तोअज्ञानाचापुण्यमा
र्ग ॥ ज्ञानियेतयातेंउपसर्ग ॥ हानिह्मणती ॥ १३॥ येऱ्हवीतरींनरकींचेंदुःख ॥ पावोनिस्वर्गनामकीसुख ॥ वांचूनिनित्यानंदगानि
र्दोष ॥ तेंस्वरूपमाझें ॥ १४॥ मजयेतांपैंसुभटा ॥ यादूविधागाअव्हाटा ॥ स्वर्गनर्कयावाटा ॥ चोरांचिया ॥ १५॥ स्वर्गापुण्यात्मकें
पापेंयेइजे ॥ पापात्मकेंपापेंनरकाजाइजे ॥ मगमातेंजेणेंपाविजे ॥ तेंशुद्धपुण्य ॥ १६॥ आणिमजचिमाजीअसतां ॥ जेणेंमीदु
ह्मवेंपांडुसुता ॥ तेंपुण्यऐसेंह्मणतां ॥ जीभनतुटेकाई ॥ १७॥ परिहें असोआतांप्रस्तुत ॥ ऐकेंयापरिनेदीक्षित ॥ यजुनिमा
पाठ० ओ० २ ओटवलें० ओ० ११ दैतसे० ओ० १४ स्वर्गा० ओ० १७ दुरीहोयें०

तेंयाचित॥ स्वर्गभांग ॥१८॥ मगमीनशविजेऐसें॥ जेंपापरूपपुण्यअसे॥ तेणेंलाधलेनिसोरसें॥ स्वर्गायेती ॥१९॥ जेथअमरत्व
हेंसिंहासन॥ ऐरावतासारिखेंवाहन॥ राजधानीभुवन॥ अमरावती ॥२०॥ जेथमहासिद्धीचीभांडारें॥ अमृताचींकोंगरें॥ जि
येंगांवींखिल्लारें॥ कामधेनूचीं॥२१॥ जेथवोळगेदेवांपाइका॥ सैयचिंतामणीचियाभूमिका॥ विनोदवनवाटिका॥ सुरतरूंचिया॥
२२॥ गंधर्वगातगाणीं॥ जेथरंभेऐशियानाचणी॥ उर्वशीमुख्यविलासिनी॥ अंतौरिया॥२३॥ मदनवोळगेशेजारें॥ जेथचंद्रशिंपेसाव
रें॥ पवनाऐसेंह्मणियारें॥ धांवणें जेथ॥२४॥ पैबृहस्पतीमुख्यआपण॥ ऐसेस्वस्तिश्रियेंचेब्राह्मण॥ भाटिवेंचेसुरगण॥ बहुवसजे-
थें॥२५॥ लोकपाळरांगेचे॥ राउतजियेंपदवीचे॥ उच्चैःश्रवाखांचे॥ खेलणियें॥२६॥ हें असोबहुऐसें॥ भोगइंद्रसुखासारिसे॥
तेंभोगीजतीजव असे॥ पुण्यलेश॥२७॥ श्लो० तेतं भुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशंति॥ एवं त्रयीधर्ममनु
प्रपन्ना गतागतं कामकामा लभंते॥ २१॥ टी० मगतयापुण्याचांपाउटीसरे॥ सवेंचिइंद्रपणाचीउटीउतरे॥ आणियेऊंलागतीमा
घारें॥ मृत्युलोका॥२८॥ जैसावेश्याभोगींकवडावेंचे॥ मगदारहीनपूनयेतियेचें॥ तैसेंलाजिरवाणेंदीक्षितांचें॥ कायसांगों॥२९॥
एवंतिथियामातेंचुकले॥ जिहींपुण्यें स्वर्गकामिले॥ तयां अमरपणा तें वावो जालें॥ अंतीं मृत्युलोक॥३०॥ मातेचियाउदरकुहरीं॥ प
चूनिविष्ठेचादाथरीं॥ उकडूनिनवमासवरी॥ जन्मजन्मोनिमरती॥३१॥ अगास्वप्नींनिधानपावे॥ परिचेइलियाहारपेआघवें॥ तैं
सें स्वर्गसुखजाणावें॥ देवज्ञाचें॥३२॥ अर्जुनावेदविदजर्‍हीजाहला॥ तरीमातेंनेणतांवायांगेला॥ कणसांडुनिउपणिला॥ कोंडा-
जैसा॥३३॥ ह्मणउनिमजएकेंविण॥ हेंत्रयीधर्मअकारण॥ आतांमातेंजाणोनिकांहींनेण॥ तूंसुखियाहोसी॥३४॥ श्लो० अ
नन्याश्चिंतयंतो मां ये जनाः पर्युपासते॥ तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम्॥ २२॥ टी० पैंसर्वभावेंसींउरिवते॥ जेवोपिले १०

मजचित्तें ॥ जैसागर्भगोळउद्यमातें ॥ कोण्याहीनेंणा ॥ ३५ ॥ तैसामीवांचूनिकांहीं । आणीकगोमटेंचिनाहीं ॥ मजचिनामपाहीं ॥
जिणयाठेविलें ॥ ३६ ॥ ऐसेंअनन्यगतिकेंचित्तें ॥ चिंतितसातमातें ॥ जेउपासितीतयांतें ॥ मीचिसेवीं ॥ ३७ ॥ तेएकवटूनिजियेसि
णीं ॥ अनुसरलेगामाझियेम्हणीं ॥ तेव्हांचितयांचीचिंतवणी ॥ मजचिपडली ॥ ३८ ॥ मगतिहींजेंजेंकरावें ॥ तेंमजचिपडिलें
आघवें ॥ जैसीअजातपक्षाचेंनिजिवें ॥ पक्षिणीजिये ॥ ३९ ॥ आपुलीतान्हानभूकनेणे ॥ तान्हयानिकेंतेंमाउलीसीचकरणें ॥ तैसेंअ
नुसरलेमजप्राणें ॥ तयांचेंसर्वमीकरीं ॥ ४० ॥ तयांमाझियासायुज्याचीचाड ॥ तरितेंचिपुरवींकोड ॥ कांसेवाह्मणतीतरीआड ॥
प्रेमसुयें ॥ ४१ ॥ ऐसामनीजोजोधरितीभावो ॥ तोपुढांपुढांलागेतयांदेवो ॥ आणिदिधलियाचानिर्वाहो ॥ तोहीमीचीकरीं ॥ ४२ ॥ हायो
गक्षेमआघवा ॥ तयांचामजचिपडिलापांडवा ॥ जयांचियासर्वभावा ॥ आश्रयमी ॥ ४३ ॥ श्लो० येप्यन्यदेवताभक्तायजंतेश्रद्धयान्विताः
॥ तेपिमामेवकौंतेययजंत्यविधिपूर्वकम् ॥ २३ ॥ टी० आतांआणीकहीसंप्रदायें ॥ परिमातेंनेणतीसमवायें ॥ जेअग्निइंद्रसूर्यसोमाये ॥
ह्मणउनियजिती ॥ ४४ ॥ तेंहीकीरमातेंचिहोये ॥ कांजेंहेंआघवेंमीचिआहें ॥ परितेंभजनतोउजरीनव्हे ॥ विषमपडे ॥ ४५ ॥ पाहेंपांशा
खापल्लवरुखाचे ॥ हेकायनव्हतीएकाचिबीजाचे ॥ परिपाणीघेणेंमुळाचें ॥ तेंमुळींचिघापें ॥ ४६ ॥ कांदाहाहीइंद्रियेंआहाती ॥ इयेंज
रीएकेचिदेहींचींहोतीं ॥ आणिइहींसेविलेविषयजाती ॥ एकाचिगया ॥ ४७ ॥ तरीकरोनिरससोयवरवी ॥ कानींकेवींभरावी ॥ फु
लेंआणूनितुरंबावीं ॥ डोळांकेवीं ॥ ४८ ॥ तेथरसतोमुखेंचिसेवावा ॥ परिमळतोघ्राणेंचिघ्यावा ॥ तैसामीतोयजावा ॥ मीचिह्मणोनि
४९ ॥ येरमातेंनेणोनिभजन ॥ तेंवायांचिगाआनेंआन ॥ ह्मणौनिकर्माचेडोळेज्ञान ॥ तेंनिर्दोषहोआवें ॥ ५० ॥ श्लो० अहंहिसर्वय
ज्ञानांभोक्ताचप्रभुरेवच ॥ नतुमामभिजानंतितत्त्वेनातश्च्यवंतिते ॥ २४ ॥ टी० येन्हवींपाहेंपांपांडुसुता ॥ यायज्ञोपचारासमस्ता

पाठ॰ ओं॰ ४० मायेसीच॰ ओं॰ ५१ यज्ञोपहारां॰ ५ ५ ५ ५ ५ ५

मीवांचूनिभोक्ता॥ कवणआहे॥ ५१॥ मीसकळांयज्ञाचीआदी॥ आणियजनाययामीचिअवधि॥ कींमातेंचुकोनिदुर्बुद्धी। देवांभज
ले॥ ५२॥ गंगेचेंउदकगंगेजैसें॥ अर्पिजेदेवपितरोद्देशें॥ माझेंमजदेतीतैसें॥ परिआनानिभावीं॥ ५३॥ ह्मणउनितेपार्था॥ मातेंन
पवतीचिसर्वथा॥ मगमनींवाहिलीजेआस्था॥ तेथआले॥ ५४॥ श्लो॰ यांतिदेवव्रतादेवान्पितॄन्यांतिपितृव्रताः॥ भूतानियांतिभू
तेज्यायांतिमद्याजिनोपिमाम्॥ २५॥ टी॰ मनेंवाचाकरणीं॥ जयांचियाभजनीं देवांचियावाहणी॥ तेशरीरजातियेक्षणीं। देवचिजाले
॥ ५५॥ अथवा पितरांचींव्रतें॥ वाहातीजयांचींचित्तें॥ जीवितसरलियातयांतें॥ पितृत्ववरी॥ ५६॥ कांक्षुद्रदेवतादिभूतें॥ तियेंचिज
यांचिपरमदैवतें॥ जिहींअभिचारिकींतयातें॥ उपासिलें॥ ५७॥ तयांदेहाचीजवनिकाफिटली॥ आणिभूतत्वाचीप्राप्तिजाहाली॥
एवंसंकल्पवशेंफळलीं॥ कर्मेंतयां॥ ५८॥ मगमीचिडोळांदेखिला॥ जिहींकानीमीचिऐकिला॥ मीचिमनींभाविला॥ वानिलावाचा॥
५९॥ सर्वांगींसर्वांगयां॥ मीचिनमस्कारिलाजिहीं॥ दानपुण्यादिकेंजेंकांहीं॥ तेंमाझियाचिमोहरां॥ ६०॥ जिहींमातेंचिअध्ययन
केलें॥ जेआंतबाहेरिमियांचिधाले॥ जयांचेंजीवितजोडलें॥ मजचिलागीं॥ ६१॥ जेअहंकारवाहतआंगीं॥ आह्मीहरीचेभूषावया-
लागीं॥ जेलोभियेएकचिजगीं॥ माझेनिलोभें॥ ६२॥ जेमाझेनिकामेंसकाम॥ जेमाझेनिप्रेमेंसप्रेम॥ जेमाझियाभुलीसभ्रम॥ नें
णतीलोक॥ ६३॥ जयांचीजाणतीमजचिशास्त्रें॥ मीजोडेतयांचेनिमंत्रें॥ ऐसेजेचेष्टामात्रें॥ भजलेमज॥ ६४॥ तेमरणाऐलीचकडे
॥ मजमिळोनिगेलेपुढें॥ मगमरणींआणिकांकडे॥ जातीलकेवीं॥ ६५॥ ह्मणोनिमद्याजीजेजाहले॥ तेमाझियासायुज्याआले॥ जि
हींउपचारमिषेंदिधलें॥ आपणपेंमज॥ ६६॥ पैंअर्जुनामाझेठायीं॥ आपणपेंवीणसोरसनाहीं॥ मीउपचारेंकवणाहीं॥ नाकळेंगा॥
॥ ६७॥ एथजाणीवकरीतोचिनेणे॥ आथिलेपणमिरवीतेंचिउणें॥ आह्मीजाहालोंऐसेंजोह्मणे॥ तोकांहींचिनव्हे॥ ६८॥ अथवा-
पाठ· ओ· ५५ मन· ओ· ५८ तियें· ओ· ६८ कांहीं·

यज्ञदानादिकिरीटी ॥ कांतपें हृनजेहुटहुटी ॥ नेतृणाएकासाठीं ॥ नसरेएथ्य ॥ ६९ ॥ बाहूंपांजाणिवेचेनिबळें ॥ कोळ्हीवेदापासूनिअसेआ
गळें ॥ कींशेषाहूनि तोंडाळें ॥ बोलकेंआथी ॥ ७० ॥ तोहीआथुरणातळवटीं दडे ॥ येरूनेति नेति ह्मणोनिबहुडे ॥ एथसनकादिकवेडे ॥ पिसेजा
हाले ॥ ७१ ॥ करितांतापसांचाकडसणी ॥ कवणजवळांठेविजेशूळपाणी ॥ तोही अभिमानसांडूनिपायवणी ॥ माथांवाहे ॥ ७२ ॥ ना
नरीं आथिलेपणेंसरिशी ॥ कवणीआहेलक्ष्मियेऐसी ॥ श्रियेसारिखियादासी ॥ घरींजियेतें ॥ ७३ ॥ तियारवेळतांकरितीघरकुलीं ॥
तयानामेंअमरपुरेंजरिठेविलीं ॥ तरि नहातीकायबाहुलीं ॥ इंद्रादिकतयांचीं ॥ ७४ ॥ तियानाकडोनिजेव्हांमोडती ॥ तेव्हांमहेंद्राचेरंक
होती ॥ तियाजियाझाडाकडेपाहाती ॥ तेंकल्पवृक्ष ॥ ७५ ॥ ऐसियाजियेचियाजवळिका ॥ सामर्थ्यघरींचियापाइका ॥ तेलक्ष्मीमुख्य
नायका ॥ नमनेंचिएथ ॥ ७६ ॥ मगसर्वस्वेंकरूनिसेवा ॥ अभिमानसांडूनिपांडवा ॥ नेपायधुवावयाचियादेवा ॥ पात्रजाहाली ॥ ७७ ॥
ह्मणोनिथोरपणपऱ्हांसांडिजे ॥ एथव्युत्पत्तीआघवीविसरिजे ॥ जैंजगाधाकुटेंहोइजे ॥ तेंजवळीकमाझी ॥ ७८ ॥ अगासहस्रकिरणा
चियेदिठी ॥ पुढांचंद्रहीलोपेकिरीटी ॥ तेथरवद्योतकांहुटहुटी ॥ आपुलेनितेजें ॥ ७९ ॥ तैसंलक्ष्मियेचेंथोरपणनसरे ॥ जेथशंभूचेंहो
पपनपुरे ॥ तेथयेरप्राकृतहेंदरें ॥ केविंजाणोंलाहे ॥ ८० ॥ यालागिंशरीरसांडोवाकिजे ॥ सकळगुणांचेंलोणउतरिजे ॥ संपत्तिमदसां
डिजे ॥ कुरवंडीकरूनी ॥ ८१ ॥ श्लो० पत्रंपुष्पंफलंतोयंयोमेभक्त्याप्रयच्छति ॥ तदहंभक्त्युपहृतमश्नामिप्रयतात्मनः ॥ २६ ॥ टी०
मगनिःसीमभावउल्हासें ॥ मजअर्पावयाचेनिमिसें ॥ फळएकआवडेतैसें ॥ भलतयाचेंहो ॥ ८२ ॥ भक्तमाझियाकडेदावी ॥ आणि
मीदोन्हीहातवोडवीं ॥ मगदेंठनफेडितांसेवीं ॥ आदरेंसीं ॥ ८३ ॥ पैंगाभक्तीचेनिनावें ॥ फूलएकमजद्यावें ॥ तेंलरवेंतरिम्यांतुरंबा
वें ॥ परिमुखींचिघालीं ॥ ८४ हेंअसोकायसीफुलें ॥ पानचिएकआवडतेंजाहलें ॥ तेंसाजुकहीनहोसुकलें ॥ भलतैसें ॥ ८५ ॥ परि

पाठ० ओ० ६९ दानादिकीं ओ० ७३ सिद्धां ओ० ७५ येउते०

सर्वभावेंभरलेंदेखें ॥ आणिभुकेलाअमृतेंनोरवे ॥ तैसेंपत्रचिपरितेणेंस्फुरवें ॥ आरोगूंलागे ॥ ८६ ॥ अथवाऐसेंहीएकघडे ॥ जें
पालाहीपरिनजोडे ॥ तरिउदकाचेंतवसाकडें ॥ नव्हेलकीं ॥ ८७ ॥ तेंभलतेथनिमोलें ॥ नजोडितांआहेजोडलें ॥ तेंचिसर्वस्वकरूनि-
अर्पिलें ॥ जेणेंमज ॥ ८८ ॥ तेणेंवैकुंठापासोनिविशाळें ॥ मजलागींकेलींराउळें ॥ कौस्तुभाहोनिनिर्मळें ॥ लेणींदिधलीं ॥ ८९ ॥ दुधा-
चींसेजारें ॥ क्षीराब्धीऐसींमनोहरें ॥ मजलागींअपारें ॥ सृजिलींतेणें ॥ ९० ॥ कर्पूरचंदनअगरू ॥ ऐसेयासुगंधाचामेहामेरू ॥ म
जहातींलाविलादिनकरू ॥ दीपमाळे ॥ ९१ ॥ गरुडासारिखींवाहनें ॥ मजसुरतरूचींउद्यानें ॥ कामधेनूचींगोधनें ॥ अर्पिलींते
णें ॥ ९२ ॥ मजअमृताहूनिसुरसें ॥ बोनीवोगरिलींबहुवसें ॥ ऐसाभक्ताचेनिउदकलेशें ॥ परितोषेंगा ॥ ९३ ॥ हेंसांगावेंकायकि-
रीटी ॥ तुवांचिदेखिलेंआपुलियादिठी ॥ मीसुदामयाचियासोडींगांठी ॥ पव्हयांसाठीं ॥ ९४ ॥ पैंभक्तीएकीमीजाणें ॥ तेथसानें
थोरनह्मणें ॥ आह्मीभावाचेपाहुणे ॥ भलतेया ॥ ९५ ॥ येरपत्रपुष्पफळ ॥ हेंभजावयामिसकेवळ ॥ वांचूनिआमुचियालागिंनिष्क
ळ ॥ भक्तितत्व ॥ ९६ ॥ ह्मणोनिअर्जुनाअवधारीं ॥ तूंबुद्धीएकीसोपारीकरीं ॥ तरीसहजेंआपुलियामनोमंदिरीं ॥ नविसंबेमातें
॥ ९७ ॥ श्लो॰ यत्करोषियदश्नासियज्जुहोषिददासियत् ॥ यत्तपस्यसिकौंतेयतत्कुरुष्वमदर्पणम् ॥ २७ ॥ टी॰ जेजेकांहींव्यापा
रकरिसी ॥ कांभोगहनभोगिसी ॥ अथवायज्ञींयजिसी ॥ नानाविधीं ॥ ९८ ॥ नातरीपात्रविशेषेंदानें ॥ कांसेवकांदेसीजीवनें ॥ तपादिहनसा
धनें ॥ व्रतेंकरिसी ॥ ९९ ॥ तेंक्रियाजातआघवें ॥ जेसेंनिपजेलस्वभावें ॥ तेंभावनाकरोनिकरावें ॥ माझियामोहरां ॥ ४०० ॥ परीसर्व
थाआपुलेजीवीं ॥ केलियाचिसेकांहींचिनुरवी ॥ ऐसींधुवोनिकर्मेंद्यावीं ॥ माझियाहातीं ॥ १ ॥ श्लो॰ शुभाशुभफलैरेवंमोक्ष्यसेक
र्मबंधनैः ॥ सन्न्यासयोगयुक्तात्माविमुक्तोमामुपेष्यसि ॥ २८ ॥ टी॰ मगअग्निकुंडींबीजेंघातलीं ॥ तियेंअंकुरदशेजेविमुकलीं ॥
तेंविंनफळतीचिमजअर्पिलीं ॥ शुभाशुभें ॥ २ ॥ अगाकर्मेंजेंउरावें ॥ तैंतिहींसुखदुःखींफळावें ॥ आणितयातेंभोगावयायावें ॥

देहाएका ॥३॥ तें उगाणिलें भजकर्म ॥ तेव्हांचि पुसिलें मरणजन्म ॥ जन्मासवें श्रम ॥ वरचील ही गेले ॥४॥ ह्मणऊनि अर्जुना यापरी ॥
पाहें पां वेळ नव्हेल भारी ॥ हे संन्यासयुक्ति सोपारी ॥ दिधली तुज ॥५॥ या देहाचिये बांदोडीं न पडिजे ॥ सुखदुःखाचिया सागरीं न
बुडिजे ॥ सुखें सुखरूप घडिजे ॥ माझिया चि आंगा ॥६॥ श्लो० समोऽहं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः ॥ ये भजन्ति तु मां भ
क्त्या मयि ते तेषु चाप्यहम् ॥२९॥ टी० तो मी पुससी कैसा ॥ तरि जो सर्वभूतां सदा सरिसा ॥ जेथ आपपर ऐसा ॥ भाग नाहीं ॥७
॥ जे ऐसिया मातें जाणोनि ॥ अहंकाराचा कुरठा मोडोनि ॥ जे जिवें कर्में करूनि ॥ मातें भजले ॥८॥ ते वर्ततां दिसती देहीं ॥ परि ते
देहीं ना माझां गर्थी ॥ आणि मी तयांचां हृदयीं ॥ समग्र असें ॥९॥ सविस्तर वट जैसें ॥ बीजकणिके माजि असे ॥ आणि बीज क
णवसे ॥ वटीं जेवीं ॥१०॥ तेवि आह्मां तयां परस्परें ॥ बाहेर नामाचीं चि अंतरें ॥ वांचूनि आंत वस्तुविचारें ॥ मी ते चि ते ॥११॥ अ
तां जायाचें जें सें लेणें ॥ आंगावरी आहाचवाणें ॥ तें सदेह धरणें ॥ उदास तयांचें ॥१२॥ परिमळ निघालिया पवना पाठीं ॥ मागें वोस फू
ल राहे देंठीं ॥ तैसें आयुष्याचिये मुठी ॥ केवळ देह ॥१३॥ येर अवष्टंभ जो आघवा ॥ तो आरूढोनि मद्भावा ॥ मज चि आंत पांडवा ॥ पैठा जाहा
ला ॥१४॥ श्लो० अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक् ॥ साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥३०॥ टी० ऐसें भजतेनि प्रे
मभावें ॥ जयां शरीर ही पाठीं न पवे ॥ तेणें भलतया व्हावें ॥ जातीचिया ॥१५॥ आणि आचार पाहातां सुभटा ॥ तो दुष्कृताचा अरसे
लवांटा ॥ परि जीवित वेंचिलें चोहटां ॥ भक्तीचिया कीं ॥१६॥ अगा अंतीचिया मती ॥ सा च पण पुढिले गती ॥ ह्मणोनि जीवित जेणें भक्ती
॥ दिधलें शेखीं ॥१७॥ तो आधीं जरी दुराचारी ॥ तरी सर्वोत्तम चि अवधारीं ॥ जैसा बुडाला महापूरीं ॥ न मरत निघाला ॥१८॥ तया
चें जीवित ऐलथडिये आलें ॥ ह्मणोनि बुडालेपण जें विवायां गेलें ॥ तें विनुरे चि पाप केलें ॥ शेवट लिये भक्ती ॥१९॥ यालागीं दुष्कृती

पाठ० ओ० ८ भजती मातें० ओ० १२ सदा० ओ० १८ आथी०

जन्हीजाह्लाथ॥ नरिअनुतापतीर्थीन्हाला॥ न्हाऊनिमजआंतआला॥ सर्वभावें॥२०॥ तरिआतांपवित्रतयाचेंकुळ॥ आभिजात्यतेंचिनिर्मळ॥ जन्मलेयाचेंफळ॥ तयासीचजोडलें॥२१॥ तोसकळहीपढिनला॥ तपेंतोचितपिंनला॥ अष्टांगअभ्यासिला॥ योगतेणें॥२२॥ हेंअसोबहुतपार्था॥ तोउतरलाकर्मेसर्वथा॥ जयाचीअखंडगाआस्था॥ मजचिलागीं॥२३॥ अवघियामनोबुद्धीचियाराहटी॥ भरोनिएकनिष्ठेचीपेटी॥ मजमाजिकिरीटी॥ निक्षेपिलीजेणें॥२४॥ श्लो॰ क्षिप्रंभवतिधर्मात्माशश्वच्छांतिंनिगच्छति॥ कौंतेयप्रतिजानीहिनमेभक्तःप्रणश्यति॥३१॥ टी॰ तोआतां अवसरेंमजसारिखाहोइल॥ ऐसाह्मनभावतुजजाइल॥ ह्मंगाअमृताआंतराहिल॥ तयामरणकैंचें॥२५॥ पैंसूर्यजोवेळुनिंदिजे॥ तयावेळाकोंरात्रिह्मणिजे॥ तेंविमाझियेभक्तीवीणजेंकीजे॥ तेंमहापापनोहे॥२६॥ ह्मणोनितयाचियाचित्ता॥ माझीजवळीकपांडुसुता॥ तेव्हांचितोतत्वता॥ स्वरूपमाझें॥२७॥ जैसीदीपेंदीपलाविजे॥ तेथआदीलकोणहेंनोळखिजे॥ तैसासर्वस्वेंजोमजभजे॥ तोमीचिहोऊनिठाके॥२८॥ मगमाझीनित्यशांति॥ तयादशातेचिकांती॥ किंबहुनाजितीमाझेनिजीवें॥२९॥ एथपार्थापुढतपुढती॥ तेंचितेंसांगोंकिती॥ जरीमियांचाडतरीभक्ती॥ नविसंबिजेगा॥३०॥ अगाकुळाचियाचोखटपणानलगा॥ आभिजात्यह्मणेंश्लाघा॥ व्युत्पत्तीचावाउगा॥ सोसकांवाहावा॥३१॥ कांरूपवयसामाजा॥ आथिलेपणेंकांगाजा॥ एकभावनाहींमाझा॥ तरीपाल्हाळते॥३२॥ कणेंवीणसोपटें॥ कणसेंलागलींआथिघनदाटें॥ कायकरावेंगोमटें॥ वोसनगर॥३३॥ नातरीसरोवरआटलें॥ रानींदुःखियांदुःखीभेटलें॥ कांवांझफुलीफुललें॥ झाडजैसें॥३४॥ तैसेंसकळतेंवैभव॥ अथवाकुळजातिगौरव॥ जैसेंशरीरआहेसावेव॥ परिजीवचिनाहीं॥३५॥ तैसेंमाझियेभक्तीविण॥ जळोतेंजियालेपण॥ अगापृथ्वीवरीपाषाण॥ नसतीकाई॥३६॥ पैंहिवराचीदाटसाउली॥ सज्जनींजैसीवाळिली॥ तैसीपुण्येंडावलूनिगेलीं॥ अभक्तांतें॥३७॥ निंबानिंबोळि

पाठ॰ ओ॰२१ जाह्लालें ओ॰२४ निष्ठतेचा. ओ॰ २९ माझें॰ ओ॰ ३२ रूपें.

यांमोडोनिआला॥ तुरितोकउळिया सीं विसकाळजाहाला॥ नैसाभक्तिहीनवाढिंनला॥ दोषांचिलागीं॥ ३८॥ कांषड्रसरवापरीषादि
ले॥ वाढूनिचोहटांठेविले॥ नैसणियांचेउपेगाआले॥ जियापरी॥ ३९॥ नैसेंभक्तिहीनाचेंजिणें॥ जोस्वप्नीहापरिसकृतनेण॥ नैसें
संसारदुःखासिभाणें॥ वोगरिलें॥ ४०॥ ह्मणोनिकुळउत्तमनोहावें॥ जातीअंत्यजहीव्हावें॥ वरिदेहाचेनिनावें॥ पशूचेंहीलाभो॥
॥४१॥ पाहेंपांसावजेंहातिरूधरिलें॥ तेणेंतयाकाकुळतीमातेंस्मरिलें॥ कीं तयाचेंपशुत्ववावोजाहालें॥ पावलियामातें॥ ४२॥ श्लो०
मांहिपार्थव्यपाश्रित्ययेपिस्युः पापयोनयः॥ स्त्रियोवैश्यास्तथाशूद्रास्तेपियांतिपरांगतिम्॥ ३२॥ टी० अगानावेंघेतांवोरवटीं॥ जे
आघवेयाअधमाचियेसेवटीं॥ तियेपापयोनीहीकिरीटी॥ जन्मलेजे॥ ४३॥ तेपापयोनिमूढ॥ मूर्खजैसेकांदगड॥ परिमाझांठांईदृढ
॥ सर्वभावें॥ ४४॥ जयाचियेवाचेमाझेआलाप॥ दृष्टीभोगीमाझेंचिरूप॥ जयाचेंमनसंकल्प॥ माझाचिवाहे॥ ४५॥ माझियाकी-
र्तीविण॥ जयांचेरितेनाहींश्रवण॥ जयासर्वांगीभूषण॥ माझीसेवा॥ ४६॥ जयांचेंज्ञानविषोनेणे॥ जाणीवमजएकातेंचिजाणे॥ ज
याऐसेंलाभेतरीजिणें॥ येऱ्हवींमरणें॥ ४७॥ ऐसेंआघवाचिपरिपांडवा॥ जिहीं आपुलियासर्वभावा॥ जियावयालागींवोलावा॥
मीचिकेला॥ ४८॥ तेपापयोनीहीहोतुकां॥ तेश्रुताधीतहीनहोतुकां॥ परिमजसींतुकितांतुका॥ तुटीनाहीं॥ ४९॥ पाहेंपांभक्तीचेनिआ
थिलेपणें॥ दैत्यांदेवांआणिलेंउणें॥ माझेंनृसिंहत्वलेणें॥ जयाचियेमहिमे॥ ५०॥ तोप्रल्हादगाभजसाठीं॥ घेतांदुःखबहुतांकष्टीं॥ कां
जेंमियांद्यावेंतेगोष्टी॥ तयाचियाजोडे॥ ५१॥ येऱ्हवीं दैत्यकुळसाचोकारें॥ परिइंद्रहीसरिनलाहेउपरें॥ ह्मणोनिभक्तिमाएथसरे॥
जातिअप्रमाण॥ ५२॥ राजाज्ञेचींअक्षरें आहातीं॥ तियेंचामाएकाजयापडती॥ तयाचामासाठींजोडती॥ सकळवस्तु॥ ५३॥ चांदुनि
सोनेंरुपेंप्रमाणनोहे॥ एथराजाज्ञाचिसमर्थआहे॥ तेंचिचामएकजेंलाहे॥ तेणेंविकतीआघवीं॥ ५४॥ तैसेंउत्तमत्वतेंचितंवरं॥ तैंचि

पाठ॰ ओ॰ २९ रात्रींठेविलें ओ॰ ४० आंवतणें. ओ॰ ४४ गूढ॰ ओ॰ ४७ मरणभलें.

सर्वज्ञातासरे ॥ जैंमनोबुद्धिभरें ॥ माझेनिप्रेमें ॥ ५५॥ ह्मणोनिकुळजातिवर्ण ॥ हेंआघवेंचिगाअकारण ॥ एथअर्जुनामाझेपण ॥ सार्थक
एक ॥ ५६॥ तेंचिभलतेणेंभावें ॥ मनमजआंतुयेतें होआवें ॥ आलेंतरीआघवें ॥ मागीलवावो ॥ ५७॥ जैसेंतवचिवहाळवोहळ ॥ जंवनप
वतीगंगाजळ ॥ मगहोऊनिठाकतीकेवळ ॥ गंगारूप ॥ ५८॥ कांखैरचंदनकाष्ठें ॥ हेंविवंचनातवचिघटे ॥ जंवनघापतीएकवटे ॥ अग्नि-
माजी ॥ ५९॥ तैसेक्षत्रीवैश्यस्त्रिया ॥ कांशूद्रअंत्यजादिइया ॥ जातीतंवचिवेगळालिया ॥ जंवनपवतीमातें ॥ ६०॥ मगजातिव्यक्तिपं
डेबिंदुलें ॥ जेव्हांभावेंहोतीमजमीनलें ॥ जैसेलवणकणघातले ॥ सागरामाजी ॥ ६१॥ तंववरीनदानदींचींनावें ॥ तवचिपूर्वपश्चिमे
चेयावे ॥ जंवनयेतीआघवे ॥ समुद्रामाजी ॥ ६२॥ हेंचिकवणेंएकेंमिषें ॥ चित्तमाझेठायींप्रवेशे ॥ येतुलेंहोमगआपैसें ॥ मीचिहोणें
असे ॥ ६३॥ अगावरीफोडावयालागीं ॥ लोहोंमिळोकांपरिसाचेआंगीं ॥ कांजेंमिळतियेप्रसंगीं ॥ सोनेंचिहोईल ॥ ६४॥ पाहेंपांव-
लमाचेनिव्याजें ॥ तियाव्रजांगनाचिनिजें ॥ मजमिनलियाकायमाझें ॥ स्वरूपनव्हती ॥ ६५॥ नातरीभयाचेनिमिसें ॥ मातेंनपवि-
जेचिकायकसें ॥ कींअखंडवैरवशें ॥ चैद्यादिकीं ॥ ६६॥ अगासोयरेपणेंचिपांडवा ॥ माझेंसायुज्ययादवां ॥ कींममत्वेंवसुदेवा ॥ दि
कांसकळां ॥ ६७॥ नारदाध्रुवाअक्रूरा ॥ शुकाहनसनत्कुमारा ॥ इयांभक्तिमीधनुर्धरा ॥ प्राप्यजैसा ॥ ६८॥ तैसाचिगोपिकांसिका
में ॥ तयाकंसाभयसंभ्रमें ॥ येरांघातकामनोधर्में ॥ शिशुपालादिकां ॥ ६९॥ अगामीएकलाणिचेंस्वांगें ॥ मजयेवोंयेभलतेनिमा
र्गें ॥ भक्तिकांविषयविरागें ॥ अथवावैरें ॥ ७०॥ ह्मणोनिपार्थापाहीं ॥ प्रवेशावयामाझाठायीं ॥ उपायांचीनाहीं ॥ वाणीएथ ॥ ७१॥
आणिभलतियाजातीजन्मावें ॥ मगंभजिजोकांविरोधावें ॥ परिभक्तकांवैरीव्हावें ॥ माझियाचि ॥ ७२॥ अगाकवणेंएकेंबोलें ॥ मा
झेंपणजऱ्हीजाहालें ॥ तरीमीहोणेंआलें ॥ हातानिरुतें ॥ ७३॥ यालागींपापयोनीहीअर्जुना ॥ कांवैश्यशूद्रअंगना ॥ मातेंभज

पाठ· ओ· ५७. मोहरे. ओ· ६१ भाव. ओ. ७० वैराग्यें. ओ. ७१ केणी. ओ· ७२ मज. वैरियाहोआवें.

तांसद्ना ॥ माझियायेती ॥ ७४॥ श्लो० किंपुनर्ब्राह्मणाः पुण्या भक्ता राजर्षयस्तथा ॥ अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम् ॥ ३३ ॥
टी० मगवर्णामाजि छत्रचामर ॥ स्वर्ग जयाचें अग्रहार ॥ मंत्रविद्येसि माहेर ॥ ब्राह्मण जे ॥ ७५॥ जे पृथ्वीतळींचे देव ॥ जे तपोवतार सावय
व ॥ सकळ तीर्थांसी दैव ॥ उदयलें जे ॥ ७६ ॥ जेथ अखंड वसिजे यागीं ॥ जे वेदांची वज्रांगी ॥ जयांचेया दिठीचिया उत्संगीं ॥ मंगळ वाढे
॥ ७७॥ जयांचिये आस्थेचेनि वोलें ॥ सत्कर्म पाल्हाळीं गेलें ॥ संकल्पें सत्य जियालें ॥ जयांचेनि ॥ ७८॥ जयांचेनि गाबोलें ॥ अग्नीसि
आयुष्य जाहालें ॥ ह्मणोनि समुद्रें पाणी आपुलें ॥ दिधलें याचि प्रीती ॥ ७९॥ मियां लक्ष्मी डावलोनि केली परौती ॥ फेडोनि कौस्तुभ घेत-
लाह्याती ॥ मग वोढविली वक्षस्थळाची वारवती ॥ चरणरजां ॥ ८०॥ आझूनि पाउलाची मुद्रा ॥ मी हृदयीं वाहें गा सुभद्रा ॥ जे आपुलिया दे
वा समुद्रा ॥ जतनेलागीं ॥ ८१॥ जयांचा कोप सूभटा ॥ काळाग्निरुद्राचा वसौटा ॥ जयांचे प्रसादीं फुकटा ॥ जोडती सिद्धी ॥ ८२॥ ऐसे पुण्य
पूज्य जे ब्राह्मण ॥ आणि माझा ठायीं अति निपुण ॥ आतां मातें पावती हें कवण ॥ समर्थावें ॥ ८३॥ पाहें पां चंदनाचे निअंग अनिळें ॥
शिंवतिलें निंब होते जे जवळें ॥ तिहीं निर्जीवीं ही देवांचीं निडळें ॥ बैसणी केली ॥ ८४॥ मग तो चंदन नेथें न पवे ॥ ऐसें मनीं कैसेनि धरावें ॥
अथवा पातला हें समर्थावें ॥ तेव्हां कायि साच ॥ ८५॥ जेथ निववील ऐसिया आशा ॥ हरें चंद्रमा आधा ऐसा ॥ वाहिजत असे शिरसा ॥
निरंतर ॥ ८६॥ तेथ निवविता आणि सगळा ॥ परिमळें चंद्राहून आगळा ॥ तो चंदन केविं अवलिळा ॥ सर्वांगीं न वैसे ॥ ८७॥ कां रथ्योदकें जिये
चियेकासे ॥ लागलिया समुद्र जाली अनायासें ॥ तियें गंगेसि काय अनारिसें ॥ गत्यंतर असे ॥ ८८॥ ह्मणोनि राजर्षी कां ब्राह्मण ॥ जयां ग
ति मती मी चि शरण ॥ तयां त्रिशुद्धी मी चि निर्वाण ॥ स्थितीही मीचि ॥ ८९॥ यालागीं शतजर्जर नावे ॥ रिगोनि केविं निश्चिंत होआवें ॥ कैसे
निउघडिया असावें ॥ शस्त्रवर्षीं ॥ ९०॥ आंगावरी पडतां पाषाण ॥ न सूवावें कैविं वोडण ॥ रोगें दादलिया आणि उदासपण ॥ वोखदेंसीं ९१

पाठ. ओ. ७८ पाहाळीं. ओ. ८० जवळूनि. ओ. ८१ नरेंद्रा. ओ. ८३ समर्थणें. ओ. ८४ शीतळें. ५ ५ ५ ५

जेथचहूं कडेजळतवणवा॥ तेथूनिननिगिजे कांविं पांडवा। तेंविलोकांयेऊनिसोपद्रवा॥ कांदिजभजिजेमातें॥ ९२॥ अगामातेंन भजावया
लागीं॥ केवणबळपांआपुलिया आंगीं काइ घरींकांभोगीं॥ निश्चितीकेली॥ ९३॥ नातरी विद्याकींवयसा॥ ययांप्राणियांसिहांएैसा॥
मजनभजतांभरंवसा॥ सुखाचाकोण॥ ९४॥ तरीभोग्यजातजेतुलें॥ तें एकादेहाचियानिकियालागलें॥ आणिएथदेहतंवअसेपडिलें॥-
काळाचियेतोंडीं॥ ९५॥ बापदुःखाचेंकेणेंसुटलें॥ जेथमरणाचेंभरेंलोटलें॥ तियेमृत्युलोकींचेंशेवटिलें॥ येणेंजाहलेंहाटवेळे॥ ९६॥
आतांसुखेंसिजीविता॥ कैंचेंयाहिकीकिजेलपांडुसुता॥ कायराखेंडीफुंकितां॥ दीपलागे॥ ९७॥ अगाविषाचेंकांदेवाटूनी॥ जोरस
घेइजेपिळुनी॥ तयानामअमृतठेउनी॥ जैसेंअमरहोणें॥ ९८॥ तेंविंविषयांचेंजेंसुख॥ तेंकेवळपरमदुःख॥ परिकायकीजेमूर्ख॥ से
वितांनसरे॥ ९९॥ कांशीसखांडुनिआपुलें॥ पायींचाखत्तींबांधिलें॥ तैसेंमृत्युलोकींचेंभलें॥ आहेआघवें॥ ५०० ह्मणोनिमृत्युलोकींसुखा
चीकहाणी॥ ऐकिजेलकवणाचियेश्रवणीं॥ कैंचीसुखनिद्राआंथरुणीं॥ इंगळांचां॥ १॥ जियेलोकींचाचंद्रक्षयरोगी॥ जेथउदय
होयअस्तालागीं॥ दुःखलेंउनिसुखाचियाआंगीं॥ मळिनजगातें॥ २॥ जेथमंगळाचियाअंकुरीं॥ सवेंचिअमंगळाचीपडेबोहोरी॥ मृ
त्युउदराचियापरिवारीं॥ गर्भुगिंवसी॥ ३॥ जेंनाहींतेंनयातेंचिंतवी॥ तंवतेंचिनेइजेगंधर्वीं॥ गेलियाचिकवणेगांवीं॥ शुद्धीनलगे॥
॥ ४॥ अगागिंवसितांआघवियावाटीं॥ परतलेंपाउलचिनाहींकिरीटी॥ सैंघनिमालियाचियागोष्टी॥ तियेंपुराणेंजेथिंचीं॥ ५॥ जेथीं
चियेअनित्यतेचीथोरी॥ करीतयाब्रह्मयाचेआयुष्यवेरी॥ कैसेंनाहींहोणेंअवधारीं॥ निपटूनिया॥ ६॥ ऐसीलोकींचीजियेनांदणुक॥
तेथजन्मलेआथिजेलोक॥ तयांचियेनिश्चिंतीचेंकौतुक॥ दिसतअसे॥ ७॥ पैंदृष्टादृष्टाचियेजोडी॥ लागींभांडवलनसुटेकवडी॥ तेथ
सर्वस्वेंहानितेथकोडी॥ वेचितीगा॥ ८॥ जोबहुवेविषयविलासेंगुंफे॥ तोह्मणतीउवाईपडिलासापें॥ जोअभिलाषभारेंदडपे॥ तयातें

पाठ· ९२ केविंनभजिजे· ओ· ९९ नसेवितां· ओ· ३ आहेपरी·

स्वभावचिऐसा ॥२४॥ परिवापभाग्यमाझें ॥ जेकृत्तांतसांगावयाचेंनिव्याजें ॥ कैसारक्षिलोंमुनिराजें ॥ श्रीव्यासदेवें ॥२५॥ येतुलें
निहेंवाडेंसायासें ॥ जंवबोलतअसेहृदमानसें ॥ +तंवतनधरेचिआपुलियाऐसें ॥ सात्विकेंकेलें ॥२६॥ चित्तचांकाटलेंआडुधेन ॥ वाचा
चापांगुळलीजेथिंचीतेथ ॥ आपादकंचुकित ॥ रोमांचआले ॥२७॥ अर्धोन्मीलितडोळे ॥ वर्षतानिआनंदजळें ॥ आंतुलियासुखोर्मी
चेनिबळें ॥ बाहेरिकांपे ॥२८॥ पैंआघवाचिरोममूळीं ॥ आलीस्वेदकणिकानिर्मळी ॥ लेइलामोतियांचीकणियाली ॥ आवडेतैसा
॥२९॥ ऐसामहासुखाचेनिअतिरसें ॥ जेथआटणीहोपाहेजीवदशे ॥ तेथनिरोपिलें व्यर्थसें ॥ तेंनेदीचहो ॥३०॥ आणिकृष्ण
चेंबोलणें ॥ घोकरीआलेंश्रवणें ॥ कींदेहस्मृतीचातेणें ॥ वापसाकेला ॥३१॥ नेत्रांनेत्रींचेंजळ विसर्जी ॥ सर्वांगींचास्वेदपरिमा-
र्जी ॥ तेवींचिअवधाराह्मणे होजी ॥ धृतराष्ट्रातें ॥३२॥ आतांश्रीकृष्णवाक्यबीजांनिवाड ॥ संजयसात्विकाचाविवड ॥ ह्मणोनिश्रो
तयांहोईलसुरवाड ॥ प्रमेयपिकाचा ॥३३॥ अहोअळुमाळअवधानद्यावें ॥ येतुलेंनिआनंदाचेराशीवरीबैसावें ॥ बापश्रवणेंद्रि
यांदैवें ॥ घातलीमाळ ॥३४॥ ह्मणोनिविभूतीचाजोठावो ॥ अर्जुनादावीलसिद्धांचारावो ॥ तोऐका ह्मणेज्ञानदेवो ॥ निवृत्तीचा ॥
॥३५॥ इतिश्रीगीतार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांनवमोऽध्यायः ॥९॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥

पाठ० + स्तंभःस्वेदोऽथरोमांचःस्वरभंगोऽथवेपथुः वैवर्ण्यमश्रुप्रलयइत्यष्टौसात्विकामताः ओ०२६वाडें. ओ०२७एकवटलेंआगें. ओ०३१कृष्णार्जुनांचें. ॥

सज्ञान ह्मणनी ॥ ९ ॥ जयाचें आयुष्य धाकुटें होये ॥ बळ प्रज्ञा जिरोनि जाये ॥ तयाचे नमस्कारिती पाये ॥ वडिल ह्मणुनी ॥ १० ॥ जंव जंव बा
ळ बळिया वाढे ॥ तंव तंव भोजें नाचती कोडें ॥ आयुष्य निमालें आंतुलियेकडे ॥ तें ग्लानीचि नाहीं ॥ ११ ॥ जन्मलिया दिवसें दिवसें ॥ हों
लागे काळाचेयाचि ऐसें ॥ कीं वाढनी करिती उल्हासें ॥ उभविती गुढिया ॥ १२ ॥ अगा मर हा बोल न साहती ॥ आणि मेलिया तं
तरी रडती ॥ परि असते जात न गणती ॥ गर्हिंसपणें ॥ १३ ॥ दर्दुर सापें गिळिजतु आहे उभा ॥ कीं तो मासियां वेंटाळीत जिभा ॥
तैसे प्राणी एकवणे लोभा ॥ वाढविती तृष्णा ॥ १४ ॥ अहा कटकटा हें वोखटें ॥ इये मृत्युलोकींचें उफराटें ॥ एथ अर्जुना जरी अवच
टें ॥ जन्मलासी तूं ॥ १५ ॥ तरि झडझडोनि वहिला निघ ॥ इये भक्तीचिये वाटे लाग ॥ जिया पावसी अव्यंग ॥ निजधाम माझें ॥ १६ ॥
श्लो० मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ॥ मामेवैष्यसि युक्त्वैवमात्मानं मत्परायणः ॥ ३४ ॥ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीता
सूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे राजविद्याराजगुह्ययोगो नाम नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ टी० तूं मन हें मी
चि करीं ॥ माझिया भजनीं प्रेम धरीं ॥ सर्वत्र नमस्कारीं ॥ मज एकातें ॥ १७ ॥ माझे निअनुसंधानें देख ॥ संकल्प जाळणें निःशेष ॥ मद्याजी
चोख ॥ या चि नावें ॥ १८ ॥ ऐसा मियां आथिला होसी ॥ तेथ माझिया चि स्वरूपा पावसी ॥ हें अंतःकरणींचें तुज पासीं ॥ बोलिजत असें ॥
॥ १९ ॥ अगा आवघियांचोरिया आपुलें ॥ जें सर्वस्व आह्मीं असे ठेविलें ॥ तें पावोनि सुखसंचलें ॥ होऊनि ठासी ॥ २० ॥ ऐसें सांवळेनि
परब्रह्में ॥ तेणें भक्तकामकल्पद्रुमें ॥ बोलिलें श्रीआत्मारामें ॥ संजयो ह्मणे ॥ २१ ॥ अहो एकि जन असें कां अवधारा ॥ तवइया बोला
निवांत ह्मातारा ॥ जैसा हैसा नुठोंका पुरा ॥ तैसा उगाचि असे ॥ २२ ॥ तेथ संजयें माथा तुकिला ॥ अहो अमृताचा पाउस वर्षला ॥
कीं हा एथ असतुचि गेला ॥ सांजयावांचा ॥ २३ ॥ तन्ही हा तारहा आमुचा ॥ ह्मणोनि हें बोलतां मेळे लवांचा ॥ कायकाजे पयाचा ॥ .

पाठ० ओ० १० बाळ० ओ० १२ जन्मलेनि देहा दिवस० ओ० १३ जानें, वायां सोमावारी० ओ० १६ वहिला० ओ० २२ नेणें० ५ ७ ७, कृष्ण –

श्रीगणेशायनमः॥ ॥नमोविशदबोधविदग्धा॥विद्यारविंदप्रबोधा॥परात्प्रमेयप्रमदा॥विलासिया॥ १॥ नमोसंसारतमसूर्या
॥अपरिमितपरमवीर्या॥तरुणतरतूर्या॥लालनलीला॥२॥ नमोजगदखिलपालना॥मंगळमणिनिधाना॥सज्जनवनचंदना॥
आराध्यलिंगा॥३॥नमोचतुरचित्तचकोरचंद्रा॥आत्मानुभवनरेंद्रा॥श्रुतिसारसमुद्रा॥मन्मथमन्मथा॥ ४॥ नमोसुभावभजना
॥भवेभकुंभभंजना॥विश्वोद्भवभुवना॥श्रीगुरुराया॥५॥तुमचाअनुग्रहागणेश॥जेंआपुलादेसीरसा॥तेंसारस्वतीप्रवेश॥बाळ
काहीआथि॥६॥जोदेविकोउदारवाचा॥जेंउद्देशदेनाभिकाराचा॥तेंनवसकथाब्धीचा॥पवाडलाभे॥७॥जीआपुलियास्नेहते
चीवागेश्वरी॥जरीमुकेयातेंअंगीकारी॥तोवाचस्पतीसीकरी॥प्रबंधहोडा॥८॥हेंअसोदिठीजयावरीझळके॥कींहापद्मकरमा
थापारुखे॥तोजीवचिपारतुके॥महेशेंसीं॥९॥एवढेंमाहिमेचेंजयकरणें॥तेंवाचाबळेंवानावेंकवणें॥कींसूर्याचियाआंगाउट
णें॥उगतअसे॥१०॥केउताकल्पतरुवरीपुलोरा॥कायसेंनपाहुणेरक्षीरसागरा॥कवणेंवासींकापुरा॥सुवासदेवो॥११॥चंद
नातेंकायसेंनिचर्चावें॥अमृतातेंकेउतेंरांधावें॥गगनावरीउभवावें॥घडकेवीं॥१२॥तैसेंश्रीगुरुचेंमाहिमान॥आकळितेंके
असेसाधन॥हेंजाणोनियांनमन॥निवांतकेलें॥१३॥जरीमज्ञेचेनिआथिलेपणें॥श्रीगुरुसामर्थ्यारूपकरूंह्मणे॥तरितेंमो
तियांभिंगदेणें॥तैसेंहोइल॥१४॥कांसाडेपंधरयारजतवाणी॥तैसीस्तुतीचीबोलणी॥उगियाचिमाथाठविजेचरणीं॥हेंचिभ
लें॥१५॥मगह्मणितलेंजीस्वामी॥भलेनिममत्वेंदाखिलातुह्मी॥ह्मणोनिकृष्णार्जुनसंगमीं॥प्रयागवटजाहालों॥१६॥मागां
दूधदेह्मणितलियासाठीं॥आघवियाक्षीराब्धीचीकरूनिवाटी॥उपमन्यूपुढेंधूर्जटी॥ठेविलीजैसी॥१७॥नातरीवैकुंठपीठनाय
कें॥रुसलाध्रुवकवतिकें॥बुझाविलादेऊनिभातुकें॥ध्रुवपदाचें॥१८॥तैसीजेब्रह्मविद्याविद्यारावो॥सकळशास्त्रांचाविसंवना

पाठ-ओं·२अप्रतिम, बाल-ओं·४गुण·ओं·८ हांजी, वागीश्वरी-ओं·११ऐसाकवणें·ओं·१२ काई·ओं·१६जीजी·

७ ७

ठावो॥ तेभगवद्गीतावोंवियेगांवो॥ ऐसेंकेलें॥१९॥ जंबालणियाच्येरानीं हिंडतां॥ नायकिजे फळलियाअक्षराचीवार्ता॥ तैंवाचाचि
केलीकल्पलता॥ विवेकाची॥२०॥ होतीदेहबुद्धीएकसरीं॥ तेआनंदभांडाराकेलीवोवरी॥ मगगीतार्थक्षीरसागरीं॥ जळशयनजालें
॥२१॥ ऐसेंएकेकदेवाचेंकरणें॥ तेंअपारबोलोंकेवींमीजाणें॥ तन्हीअनुवादलोंधीटपणें॥ तेंउपसाहिजोजी॥२२॥ आतांआपुलें
निरूपामसादें॥ मियांभगवद्गीतावोवीप्रबंधें॥ पूर्वरवं डावेनादें॥ वाखाणिलें॥२३॥ प्रथमीं अर्जुनाचाविषाद॥ दुजाबोलिला
योगविशद॥ परिसांख्यबुद्धीसिभेद॥ दाउनियां॥२४॥ तिजांकेवळकर्मप्रतिष्ठिलें॥ तेंचिचतुर्थीज्ञानेसींप्रगटिलें॥ पंचमींग
व्हारिलें॥ योगतत्व॥२५॥ तेंचिषष्ठामाजिप्रगट॥ आसनालागोनिस्पष्ट॥ जीवात्मभावएकवाट॥ होतीजेणें ॥२६॥ तैसीजेयोग
स्थिती॥ आणियोगभ्रष्टांजेगती॥ तेआघवीचिउपपत्ती॥ सांगीतलीषष्ठीं॥२७॥ तयावरीससमीं॥ प्रकृतिपरिहारोपक्रमीं॥
करूनिभजतिजेपुरुषोत्तमीं॥ तेबोलिलेचान्ही॥२८॥ पाठीसममींप्रश्नसिद्धी॥ बोलोनिप्रयाणसमयशुद्धी॥ एवंसकळवाक्या
वधि॥ अष्टमाध्यायीं॥२९॥ मगशब्दब्रह्मींअसंख्याकें॥ जेतुलाकांहींअभिप्रायपिके॥ तेतुलामहाभारतेंएकें॥ लक्षेंजोडे॥३०॥
तियेआघवाचिजेमहाभारतीं॥ तेंलाभेकृष्णार्जुनवचनोक्तीं॥ आणिजोअभिप्रावोगीतेंसातेंशतीं॥ तोएकलाचिनवमीं॥३१॥ म्हणो
निनवमींचियाअभिप्राया॥ सहसासुद्रालावावया॥ बिहालोंमगमींवांयां॥ गर्वकांकरूं॥३२॥ अहोगुळासाखरेमाळुयाचें॥ हेंबाधेत
रिएकाचिरसाचें॥ परिस्वादगोडियेचे॥ आनआनजैसे॥३३॥ एकजाणोनियांबोलती॥ एकठायेंठायजाणविती॥ एकजाणोंज्ञा-
तांहारपती॥ जाणतेगुणेसीं॥३४॥ हेऐसेअध्यायगीतेचे॥ परिअनिर्वाच्यनवमाचें॥ तोअनुवादलोंहेंतुमचें॥ सामर्थ्यप्रभू॥
३५॥ अहोएकाचिशाटीतपिन्नली॥ एकींसृष्टीवरिसृष्टिकेली॥ एकींपाषाणींवाउनिउतरलीं॥ समुद्रींकटकें॥३६॥ एकींआकाशीं-
पाठ·ओं·२० परितें·ओं·२८ भजति·ओं·२९ विधिअथवासंधि·ओं·३० आनां·ओं·३१ अहरापर्वी·ओं·३६ कां·

सूर्यानेंधरिलें॥एकींचुळींचिसागरातेंभरिलें॥तैसेंमजमुकियाकरवींबोलविलें॥अनिर्वाच्यतुह्मीं॥३७॥परिहेंअसोएथऐसें॥श्री
रामरावणझुंझिन्नलेंकैसें॥श्रीरामरावणजैसें॥मीनलेंसमरीं॥३८॥तैसेंनवमींकृष्णाचेंबोलणें॥तेंनवमीचियाचिऐसेंमीह्मणें
॥यानिवाडातत्त्वज्ञजाणे॥जयागीतार्थहातीं॥३९॥एवंनवहीअध्यायपहिले॥मियांमतीसारिखेवाखाणिले॥आतांउत्तरखं-
डउपाइलें॥ग्रंथाचेंऐका॥४०॥जेथविभूतीप्रतिविभूती॥प्रस्तुतअर्जुनासांगिजती॥तेविदग्धारसवृत्ती॥ह्मणिपेलकथा॥४१॥
देशियेचेनिनागरपणें॥शांतशृंगारातेंजिणें॥तरिवोवियाहोतीलेणें॥साहित्यासी॥४२॥मूळग्रंथींचियासंस्कृता॥वरिमऱ्हाटी
नीटपाहातां॥अभिप्रायमानलियाचित्ता॥कवणभूमीहेंनचोजवे॥४३॥जैसेंआंगाचेनिसुंदरपणें॥लेणियाआंगचिहोयलेणें॥तेथ
अळंकारिलेंकवणकवणें॥हेंनिर्वचेना॥४४॥तैसीदेशीआणिसंस्कृतवाणी॥एकाभावार्थाचांसुखासनीं॥शोभतीतेआयणी॥
चोखटआइका॥४५॥उठावलियाभावारूप॥करितांरसवृत्तीचेंलागवेगवडप॥चातुर्यह्मणेपडप॥जोडलेंआह्मां॥४६॥तैसेंदेशि
येचेंलावण्य॥हिरोनिरसांआणिलेंतारुण्य॥मगरचिलेंअगण्य॥गीतातत्त्व॥४७॥जोचराचरपरमगुरु॥चतुरचित्तचमत्कारु॥-
तोएकायादवेश्वरु॥बोलताजाहाला॥४८॥ज्ञानदेवनिवृत्तीचाह्मणे॥ऐसेंबोलिलेंश्रीहरीतेणें॥अर्जुनाआघवियाचिमातुअंतःक
रणें॥धडौताआहासी॥४९॥श्लो०॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥भूयएवमहाबाहोशृणुमेपरमंवचः॥यत्तेऽहंप्रीयमाणायव
क्ष्यामिहितकाम्यया॥१॥टी०॥आह्मीमागीलजेंनिरूपणकेलें॥तेंतुझेंअवधानचिपाहिलें॥तंवटांचेंनव्हेभलें॥पुरतेंआहे॥५०
घटींथोडेंसेंउदकघालिजे॥तेणेंनगळेतरीवरिताभरिजे॥ऐसापरिसानिपाहिलासिनवपरिसविजे॥ऐसेंचिहोतसे॥५१॥तयाव
रींसर्वस्वसांडिजे॥मगचोखवतरीतोचिभांडारींकीजे॥तैसाकिरीटीतूंआतांमाझें॥निजधामकीं॥५२॥ऐसेंअर्जुनाजंवसर्वेश्वरें॥

पाठ-ओं-३७ नेणता-ओं-४३ उचित। ओं-४६ उठावलिया, वडप.

पाहोनिबोलिलोंअत्यादरें॥गिरीदेखोनिसऋभरें॥मेघजैसा॥५३॥तैसाकृपाळुवाचारावो॥ह्मणेआइकेंगामहाबाहो॥सांगीत
लाचिअभिप्रावो॥सांगेनपुढती॥५४॥पैंप्रतिवर्षींक्षेत्रपेरिजे॥पिकाचीजरीवाढीदेखिजे॥यालागींनुबगिजे॥वाहोकरितां॥५५
पुढतपुढतींपुटेंदेतां॥जोंडेवानियेचीअधिकता॥ह्मणोनिसोनेंपांडुसुता॥शोधूंचिआवडे॥५६॥तैसेंएथपार्था॥तुजआभारना
हींसर्वथा॥आह्मीआपुलियाचिस्वार्था॥बोलोंपुढती॥५७॥जैसेंबाळकालेंववविजेलेणें॥तयाप्रमाणेंबाळकाइजाणे॥परितेंसु
खाचेंसोहळेभोगणें॥माउलियेदिठी॥५८॥तैसेंतुझेंहितआघवें॥जंवजंवकांतुजफावे॥तंवतंवआमुचेंसुखदुणावे॥ऐसेंआ
हे॥५९॥आतांअर्जुनाअसोहेविकडी॥मजउघडतुझीआवडी॥ह्मणोनितृप्तीचीसवडी॥बोलतांनपडे॥६०॥आह्मायेतुलिया
चिकारणें॥तेंचितेंतुजशींबोलणें॥परिअसोहेंअंतःकरणें॥अवधानदेईं॥६१॥तरीएकेंएकेंगासुवर्म॥वाक्य माझेंपरम॥जें-
अक्षरेंलेऊनिपरब्रह्म॥तुजखेंवासिआलें॥६२॥परिकिरीटीतूंमातें॥नेणसीनानिरुतें॥तरितोगाजोमीएथें॥तोविश्वचिहें॥६३॥
श्लो०॥नमेविदुःसुरगणाःप्रभवंनमहर्षयः॥अहमादिर्हिदेवानांमहर्षीणांचसर्वशः॥२॥टी०॥एथवेदमुकेजाहाले॥मनपव-
नपांगुळले॥रातीविणमावळले॥रविशशीजेथें॥६४॥अगाउदरींचागर्भजैसा॥नदेखेआपुलियेमायेचीवयसा॥मीआघवेयादे
वांतैसा॥नेणवेकांहीं॥६५॥आणिजळचरांउदधीचेंमान॥मशकांनोलांडवेचिगगन॥तेवींमहर्षीचेंज्ञान॥नदेखेचिमातें॥६६
मीकवणपांकेतुला॥कवणाचाकेंजाहाला॥यानिरुतीकरितांबोला॥कल्पगेले॥६७॥कांजेमहर्षीआणियादेवां॥येरांभूतजातां
सर्वां॥मीचिआदिह्मणोनिपांडवा॥अवघजाणतां॥६८॥उतरलेंउदकपर्वतवळघे॥जरीझाडवाढतमुळीलागे॥तरीमियांजालें-
निजगें॥जाणिजेमातें॥६९॥कांगांभेवनेंवटिंगवसवे॥जरीतरंगींसागरसांटवे॥कांपरमाणुमाजीसमा ॥भूगोळहा॥७०॥त-

पाठ·ओं·६७ एगेंगेली· ओं·७० गाभें·

रिघयांजालियजीवां॥ महर्षीअथवादेवां॥ मातेंजाणावयाहोआवा॥ अवकाशगा॥ ७१॥ ऐसाहीजरीविपाये॥ सांडूनिपुढीलपायें॥
सर्वेंद्रियांसिहोये॥ पार्थमीराजो॥ ७२॥ नभअलिप्तसर्वांसी॥ स्वयेंअलिप्तहोणेंनभासी॥ हेंचिमहाभूतांचियामाथियासी॥ चढणें
साचें॥ ७३॥ प्रवर्तलाहीवर्गाबहुडं॥ देहसांडूनिमागलीकडे॥ महाभूतांचियाचढे॥ माथयावरी॥ ७४॥ श्लो०॥ योमामजमनादिं-
चवेत्तिलोकमहेश्वरम्॥ असंमूढःसमर्त्येषुसर्वपापैःप्रमुच्यते॥ ३॥ टी०॥ तेथराहोनिठायाठकें॥ स्वप्रकाशेंचोखें॥ अजत्वमाझें दे
खे॥ आपुलियाडोळां॥ ७५॥ मीआदिसीपर॥ सकळलोकमहेश्वर॥ ऐसियामातेंजोनर॥ यापरिजाणे॥ ७६॥ तोपाषाणमाजिपरिस॥ जैसारसांआंत
सिद्धरस॥ तैसामनुष्याआंनतोअंश॥ माझाचिजाण॥ ७७॥ तेंचालतेंज्ञानाचेंबिंब॥ तयाचेअवयवतेंसुखाचेंकोंभ॥ येरमाणुसपणातेंभां
ब॥ लौकिकभाग॥ ७८॥ अगाअवचितांकापुरा॥ माजिसांपडलाहिरा॥ दरीपाडलियानीरा॥ नागवेकांहीं॥ ७९॥ तैसामनुष्यलोकाआंत
॥ तोजरीजाहालाप्राकृत॥ तर्‍हीप्रकृतिदोषाचीमात॥ नेणांचिकीं॥ ८०॥ तोआपभयेंचिसांडिजेपापीं॥ जैसाजळतचंदनसर्पीं॥ तोंवमातें-
जाणेसकल्पीं॥ वर्जूनियापें॥ ८१॥ तोचिआमुतेंकैसेंजाणिजे॥ ऐसेंकल्पीजरीचित्ततुझें॥ तरीमीएसाहेंमाझें॥ भावएकें॥ ८२॥ जेवेंग-
ळालियाभूतीं॥ सारिखेंहोऊनिप्रकृती॥ विखुरलेंआहेचिजगतीं॥ आघावयं॥ ८३॥ श्लो०॥ बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहःक्षमासत्यंदमःश
मः॥ सुखंदुःखंभवोभावोभयंचाभयमेवच॥ ४॥ अहिंसासमतातुष्टिस्तपोदानंयशोऽयशः॥ भवंतिभावाभूतानांमत्तएवपृथग्वि
धाः॥ ५॥ टी०॥ तेथप्रथमजाणबुद्धी॥ मगज्ञानजेंनिरवधी॥ असंमोहसहनसिद्धी॥ क्षमासत्य॥ ८४॥ मगशमदमदोन्ही॥ सु
खदुःखवर्ततजनीं॥ अर्जुनाभावाभावमानीं॥ हेभावाचिमाझी॥ ८५॥ पैंभयआणिनिर्भयता॥ अहिंसाआणिसमता॥ तुष्टि-
तपपांडुसुता॥ वोळखतू॥ ८६॥ अगायशआणिअपकीर्ती॥ हेजेभावसर्वत्रदिसती॥ तेमजचिपासूनिहोती॥ भूतांचियाठा
पाठ॰ ओं॰ ७८ बीज, परी, पणाची॰ लोकांचियाचिभागा॰ ओं॰ ७९ कीतां॰ ओं॰ ८० नेंगिजेतय॰ ओं॰ ८५ जन्मविनाशमानी॰ ओं॰ ८७ दानयश॰ ७

यीं॥ ८७॥ जैसीभूतेंआहातीसिनानी॥ तैसींचिहेंही वेगळालेंमानी॥ एकउपजतीमाझ्याज्ञानी॥ एकनेणतीमातें॥ ८८॥ प्रकाश आणिकडवसे॥ हेंसूर्याचिस्तवजैसें॥ प्रकाशउदयीं दिसे॥ तमअस्तुसीं॥ ८९॥ आणिमाझेंजाणणेंनेणणें॥ तेंतंवभूतांचियाभा वांचेंकरणें॥ म्हणोनिभूतींभावाचियाहोणें॥ विषमपडे॥ ९०॥ यापरीमाझियाभावीं॥ हेजीवसृष्टिआहेआघवी॥ गुंतलीअसे जाणावी॥ पांडुकुमरा॥ ९१॥ आतांइयेजसृष्टीचेपालक॥ जयांआधीनवर्ततीलोक॥ तेअकराभावआणिक॥ सांगेनतुज ९२

श्लो०॥ महर्षयःसप्तपूर्वेचत्वारोमनवस्तथा॥ मद्भावामानसाजातायेषांलोकइमाःप्रजाः॥ ६॥ टी०॥ तरीआघवाचिगुणीवृद्ध ॥ जेमहर्षिमाजिप्रबुद्ध॥ कश्यपादिप्रसिद्ध॥ सप्तऋषीगा॥ ९३॥ आणीकहीसांगिजतील॥ जेकांचौदाआंतुलमुद्दल॥ स्वयंभू मुख्यवाडल॥ चारीमनु॥ ९४॥ ऐसेहेअकरा॥ माझ्यामनींजाहाले धनुर्धरा॥ सृष्टीचियाव्यापारा॥ लागोनियां॥ ९५॥ जैंलो- कांचीव्यवस्थानपडे॥ जेंयात्रिभुवनाचेंकांहींनमोडे॥ तैंमहाभूतांचेंदळवाडे॥ अचुंबितअसे॥ ९६॥ तैंचिहेजाहाले॥ मगइ- हीं लोककेले॥ तेथअध्यक्षरचूनिठेविले॥ इहींजन॥ ९७॥ म्हणोनिअकराहीहेराजा॥ मगयेरजगयांचियाप्रजा॥ एवंविश्व विस्तारहामाझा॥ ऐसेंचिजाण॥ ९८॥ पाहेंपांआरंभीबीजएकलें॥ मगतेंचीवरूदाळियांबुडें जाहालें॥ बुडींकोंभनिघाले॥ रवांदयांचे॥ ९९॥ रवांदयांपासूनिअनेका॥ फुटलियानानाशारवा॥ शारवास्तवदरवा॥ पल्लवपानें॥ १००॥ पल्लवींफूलफळ ॥ एवंवृक्षत्वजाहलेंसकळ॥ तेंनिघारिजेंवकेवळ॥ तंवबीजांचेंचिआघवें॥ १॥ तैंसामीएकचिपरहिलें॥ मगमीतेंचिमनातेंव्या लें॥ तेथसप्तऋषीआणिजाहालें॥ चारीमनु॥ २॥ निहींविश्वधर्मकांनामिलें॥ लोकांलोकपाळवेगळाले॥ लोकपाळीवाढ विलें॥ प्रजाजात॥ ३॥ ऐसेंनहेंविश्वययेंचें॥ मीचिविस्तारिलोंसेंनरूतें॥ परिभावाचेंनिहातें॥ मानेजया॥ ४॥ श्लो०॥

पाठ· ओं·९० देवाचें·ओं· ९१ बुडत· ओं· १०० शारवोपशारवा

एतांविभूतियोगंचममयोवेत्तितत्वतः॥ सोविकंपेनयोगेनयुज्यतेनात्रसंशयः॥ ७॥ टी०॥ यालागिसुभद्रापती॥ हेभावइयामाझियावि
भूती॥ आणियांचियाव्याप्ती॥ व्यापिलेंजग॥ ५॥ ह्मणोनिगायापरी॥ ब्रह्मादिपिंपळिकावरी॥ मीवांचूनिदुसरी॥ गोष्टीचनाहीं॥ ६॥ ऐ
सेंजाणेजोसाचें॥ तयाचेंथिरंजाहालें ज्ञानाचें॥ ह्मणोनिउत्तमाधमभेदांचें॥ स्वप्ननदरवे॥ ७॥ मीमाझियाविभूती॥ विभूतीअधिष्ठि
लियाव्यक्ती॥ हेंआघवेंयोगप्रतीती॥ एकचिमानी॥ ८॥ ह्मणोनिनिःशंकेंयणेंमहायोगें॥ मजमीनलेंमनाचेंनिआंगें॥ एथसंशयक
रणेंनलगे॥ तोत्रिशुद्धीजाहाला॥ ९॥ कांजेऐसेंकरीटी॥ मातेंभजेजोअभेददिठी॥ तयाचियेभजनाचेनाटी॥ मीचिलाभे॥ १०॥
ह्मणउनिअभेदेंजोभक्तियोग॥ तेथशंकानाहींनयेरवंग॥ करितांठेलातरीचांग॥ तेंसांगीनलेंपरी॥ ११॥ तोचिअभेदकैसा॥ हें-
जाणावयामानसा॥ सादरजालांतरीपर्येसा॥ बोलिजेल॥ १२॥ श्लो०॥ अहंसर्वस्यप्रभवोमत्तःसर्वंप्रवर्तते॥ इतिमत्वाभजंते-
मांबुधाभावसमन्विताः॥ ८॥ टी०॥ तरिमीचिएकसर्वा॥ याजगाजन्मपांडवा॥ आणिमजचिपासूनिआघवा॥ निर्वाहयांचा॥ १३
॥ कल्लोळमाळाअनेगा॥ जन्मजळाचिपैंगा॥ आणितयाजळाचिआश्रयनरंगा॥ जीवनहीजळ॥ १४॥ ऐसेंआघवांचिठायीं॥ न-
यांजळाचिजेवींपाहीं॥ तैंसामीवांचूनिनाहीं॥ विश्वांइयें॥ १५॥ गोंसियाव्यापकामातें॥ मानूनिजेभजनीभलतेंयें॥ परिसाचोका
रेंउदितें॥ प्रेमभावें॥ १६॥ देशकाळवर्तमान॥ आघवेंमजसींकरूनिअभिन्न॥ जेसावायूहोउनिगगन॥ गगनींचिविचरे॥ १७
॥ ऐसेनिजेनिजज्ञानी॥ खेळतसुखेंत्रिभुवनीं॥ जगद्रूपामनीं॥ साठउनिसातें॥ १८॥ जेंजेंभेटेभूत॥ तेंतेंमानिजेभगवंत॥ ह्माभ
क्तियोगनिश्चित॥ जाणमाझा॥ १९॥ श्लो०॥ मच्चित्तामद्गतप्राणाबोधयंतःपरस्परम्॥ कथयंतश्चमांनित्यंतुष्यंतिचरमंतिच॥
९॥ टी०॥ चित्तेंमीचिजाहालें॥ मियेंचिप्राणेंधालें॥ मगजीवांमरोंविसरलें॥ बोधाचियामुळीं॥ २०॥ मगनयाबोधाचेनिमाजें॥ ना

ओं० २० मियां.

चतीसंवादसुखाचीं भोजें॥ आतां एकमेकां घेपें दिजे॥ बोधचिवरी॥ २१॥ जैसीं जवळिकेचीं सरोवरें॥ उचंबळलियां कालवती परस्परें ॥ मग तरंगासी धवळारें॥ तरंगचि होती॥ २२॥ तैसी येरयेरांचियें मिळणीं॥ पडत आनंदकल्लोळाचीवेणी॥ तेथें बोध बोधाचीं लेणीं॥ बोधचि मिरवी॥ २३॥ जैसें सूर्यें सूर्यातें वोवाळिलें॥ कीं चंद्रें चंद्रम्या सम दीधलें॥ ना तरी सरिसें निपाडें मिनले॥ दोनी वोघ॥ २४॥ तैसें प्रयाग होत सामरस्याचें॥ वरी वोसाण तरत सात्विकाचें॥ ते संवाद चतुष्पथींचे॥ गणेश जाहाले॥ २५॥ तेव्हां तया महासुखाचे- निर्भरें॥ धांवोनि दहाही चियेगावां बाहेरें॥ मियां धालेनि एणें उद्गारें॥ लागती गाजों॥ २६॥ पैं गुरुशिष्याचिया एकांतीं॥ अक्षरां एकाचि वदती॥ ते मेघाचिया परी त्रिजगतीं॥ गर्जती सिंधु॥ २७॥ जैसी कमळकळिका जालेपणें॥ हृदयींचिया मकरंदातें राखोंनेणे॥ देराया रंकापारणें॥ आमोदाचें॥ २८॥ तैसें चि मातें विश्वीं कथित॥ कथितें निनांधे कयूं विसरत॥ मग तया विसरामाजि विरत॥ आंगें जिवें॥ २९॥ ऐसें प्रेमाचेनि बहुवसपणें॥ नाहीं रातीदिवो जाणणें॥ केलें माझें सुख अव्यंगवाणें॥ आपणपें जिहीं॥ ३०॥ श्लो॰॥ तेषां सततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम्॥ ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुपयान्ति ते॥ १०॥ टी॰॥ तयां मग जें आम्ही कांहीं॥ द्यावें अर्जुना पाहीं॥ तें ठायिंचीच तिहीं॥ घेतली असे॥ ३१॥ कां जे ते जिया वाटा॥ निगाले गा सुभटा॥ ते सोय पाहोनि आल्हादा॥ स्वर्गापवर्ग॥ ३२॥ म्हणोनि तिहीं जें प्रेम धरिलें॥ तेंचि आमुचें देणें उपाइलें॥ परि आम्हीं दयावंतें हीं केलें॥ तिहीं म्हणिपे॥ ३३॥ आतां यावरी येतुलें घडे॥ जे तेंचि सुख आगळें वाढे॥ आणि काळाची दृष्टि न पडे॥ हें आम्हां कारणें॥ ३४॥ लळेयाचिया बाळकाकिरीटी॥ गंवसणी करूनि स्नेहाचिया दिठी॥ जैसी खेळतां पाठोपाठीं॥ माउली धांवे॥ ३५॥ तें जो जो खेळ दावी॥ तो तो पुढें सोनयाचा करूनि ठेवी॥ तैसी उपास्तीची पदवी॥ पोषित मी जायें॥ ३६॥ जिये पदवीचेनि पोषकें॥ ते मातें पावती यथासुखें॥ हे पाळती मज विशेखें॥ आवडे करूं॥ ३७॥ पै

पाठ॰ ओं॰ २२ जवळिकेचि ओं॰ २३ मेळणी वाघ ओं॰ २४ खेव ओं॰ २७ जे अक्षरा ओं॰ ३० पया ओं॰ ३३ हें.

गा भक्तासि माझें कोड ॥ भजनयाचें अनन्यगतीचें चाड ॥ कांजें मंमळानें सांकड ॥ आमुचियां घरीं ॥ ३८ ॥ पाहें पां स्वर्गमोक्ष उपायि
लें ॥ दोन्ही मार्ग तयांचि येचवाहणी केले ॥ आम्हां आंगही सरवें चि निलें ॥ लक्ष्मियेसि ॥ ३९ ॥ परि आपणपें वीण जें एक ॥ तें तैसेंचि सुखसा
जुक ॥ सप्रेमालागि देख ॥ ठेविलें जनन ॥ ४० ॥ हा ठायवरी किरीटी ॥ आम्ही प्रेमळ घेवों आपणयासाठीं ॥ या बोलीं बोला वियागोष्टी ॥
तें सियान व्हती गा ॥ ४१ ॥ श्लो० ॥ तेषामेवानुकंपार्थमहमज्ञानजं तमः ॥ नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन भास्वता ॥ ११ ॥ टी० ॥ म्हणो
नि मज आत्मयाचा भाव ॥ जिहीं जियावया केला ठाव ॥ एक मी वाचूनि वाव ॥ येर मानिलें ॥ ४२ ॥ तयां तत्वज्ञाचोरवटां ॥ दिवी पोतासाची
स्फुमटा ॥ मग मी चि होऊनि दिवटा ॥ पुढां पुढां चालें ॥ ४३ ॥ अज्ञानाचियेराती ॥ माजि तमाची मिळणी दाटती ॥ ते नाशूनि घालीं परौ-
ती ॥ तयां करी नित्योदय ॥ ४४ ॥ ऐसें प्रेमळाचेनि प्रियोत्तमें ॥ बोलिले जंव पुरुषोत्तमें ॥ तंव अर्जुन मनोधर्में ॥ निवालों म्हणतसे ॥ ४५ ॥ हां हो जी अवधा
रा ॥ भला केरु फेडिला संसारा ॥ जाहालों जननीजठरजोहरा ॥ वेगळा प्रभु ॥ ४६ ॥ जो जन्मलेंपण आपुलें ॥ हें आजि म्यां डोळां देखिलें ॥ जीवित
हातां चढलें ॥ औवडे तैसें ॥ ४७ ॥ आजि आयुष्या मज वेभ जाहाला ॥ माझिया दैवा दशा उदयली ॥ जें वाक्यकृपा लाधली ॥ देविकां निमु
खें ॥ ४८ ॥ आतां येणें वचनतेजाकारें ॥ फिटलें आंतील बाहेरील आंधारें ॥ म्हणोनि देखतसें साचोकारें ॥ स्वरूप तुझें ॥ ४९ ॥ श्लो० ॥
॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं भवान् ॥ पुरुषं शाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं विभुम् ॥ १२ ॥ टी० ॥ तरि होसी गा तूं परब्र
ह्म ॥ जें या महाभूतां विसवतें धाम ॥ पवित्र तूं परम ॥ जगन्नाथा ॥ ५० ॥ तूं परम दैवत तिहीं देवां ॥ तूं पुरुष जी पंचविसावा ॥ दिव्य तूं प्र
कृतिभावा ॥ पैलीकडील ॥ ५१ ॥ अनादिसिद्ध तूं स्वामी ॥ जो नाकळिजसी जन्मधर्मीं ॥ तो तूं हें आम्ही ॥ जाणितलें आतां ॥ ५२ ॥ तूं या
कालयंत्रासि सूत्री ॥ तूं जीवकळेची अधिष्ठात्री ॥ तूं ब्रह्मकटाहधात्री ॥ हें कळलें पुढें ॥ ५३ ॥ श्लो० ॥ आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिर्नारद-

पाठ· ओं·३८ आमुतें· ओं·३९ शेषा· ओं·४१ बोलिजत· ओं·४४ महळणी· ओं·४७ आडवत असे· ओं·४८ उजवणी· ओं·५० नाथ· ओं·५१ धर्मी· ओं·५२ यंत्रासि·

स्तथा॥ असितोदेवलोव्यासः स्वयंचैवब्रवीषिमे॥ १३॥ टी०॥ पैंआणीकहीएकेपरी॥ इयेप्रतीतीचियेतसेथोरी॥ जेमागेंऐसेंचिऋ
षेश्वरीं॥ सांगीतलेतुतें॥ ५४॥ परितयासांगितलियाचेंसाचपण॥ हेंआतांमाझेंदेखतसेअंतःकरण॥ जेकृपाकेलीआपण॥ म्ह
णोनिदेवा॥ ५५॥ येन्हवींनारदुअखंडजवळांये॥ तोहीऐसेंचिवचनींगाये॥ परिअर्थनबुजोनिठाये॥ गीतसुखचिऐकों॥ ५६॥ जी
आंधळेयाचागांवीं॥ आपणपेंप्रगटलेरवी॥ तरितिहींवोतपलीचिध्यावी॥ वांचूनिप्रकाशकैंचा॥ ५७॥ परिदेवर्षीअध्यात्मगातां
॥ आह्मांचरागांगेंसींजेमधुरता॥ तेंचिफावेयेरांचिता॥ नलगेचिकांहीं॥ ५८॥ पैंआसितादेवलाचेनिमुखें॥ मीएवंविधातुतेंआ
इकें॥ परितैंबुद्धीविषयविखें॥ घारिलीहोती॥ ५९॥ विषयविषाचापडिपाडु॥ गोडपरमार्थलागेकडु॥ विषयतोगोडु॥ जीवासिजा
ह्माला॥ ६०॥ आणिहेंआणिकांचेंकायसांगावें॥ राउळाआपणचियेऊनिव्यासदेवें॥ तुझेंस्वरूपआघवें॥ सर्वदांसांगिजे॥ ६१
परितोआंधारींचिंतामणीदेखिला॥ जेविंनव्हेयाबुद्धीउपेक्षिला॥ पाठींदिनोदयींवोळखिला॥ होयम्हणोनि॥ ६२॥ तैसींव्यासा
दिकांचींबोलणीं॥ तियामजपाशींचिद्रव्याचियाखाणी॥ परिउपेक्षिल्याजाहोनियातरणी॥ तुजवीणकृष्णा॥ ६३॥ श्लो०॥ सर्वमे
तदृतंमन्येयन्मांवदसिकेशव॥ नहितेभगवन्व्यक्तिंविदुर्देवानदानवाः॥ १४॥ टी०॥ तेंआतांवाक्यसूर्यकरतुझेफांकले॥ आणिऋ
षींनींमार्गहोतेजेकथिले॥ तयाआघवयांचेंचिफिटलें॥ अनोळखपण॥ ६४॥ जीज्ञानाचेंबीजतंवतयाचेबोल॥ माजिन्हृदयभूमिके
पडिलेसखोल॥ वरिइयेरूपेंचीजाह्मलीवोल॥ म्हणोनिसंवादफळेंसीउठिलें॥ ६५॥ श्रीकृष्णावाक्यसंवादें॥ फुलीआलेंमकरंदें॥
तेंफळजीविनोदें॥ दिधलेंमज॥ ६६॥ अहोनारदादिकांसंतां॥ त्यांचियायुक्तिरूपसरिता॥ मीमहोदधीजाह्मलोंअनंता॥ संवाद-
सुखाचा॥ ६७॥ प्रभुआघवेनियेणेंजन्में॥ जियेंपुण्येंकेलींमियांउत्तमें॥ तयांचींनटकतीचिअंगीकामें॥ सद्गुरुतुवां॥ ६८॥ येन्ह ५

पाठ·ओं·५७ ह्मांगा·ओं·५८ येन्हवीं·ओं·५९ विधा·ओं·६० कडू·ओं·६३ तियापासीं·ओं·६४ ऋषींमार्गे·

वींवाडिलवडिलांचेनिमुखें॥मीसदातुतेंकानीं आइकें॥परिकृपानाकळेजेचितुवांएकें॥तंवनेणवेचिकांहीं॥६९॥म्हणोनिभाग्यजैंसानु-
कूळ॥जालियाकेलेंउद्यमसदासफळ॥तैंसेंश्रुतार्थतेंसकळ॥गुरुकृपासाच॥७०॥जीवनकरेंझाडेंसांजीवंसाटीं॥पाइनिजजन्मंकाढी-
आटी॥परिफळेंसीतैंचिभेटी॥जैंवसंतपावे॥७१॥अहोविषमाजेंवोहटपडे॥तैंमधुरतेंमधुरआवडे॥पैंरसायनतेंतें गोडें॥जैंआरोग्यं
देहीं॥७२॥कांइंद्रियेंवाचाप्राण॥यांजालियाचेतैंचिरार्थकपण॥जेंचैतन्ययेउनिआपण॥संचरेमाजी॥७३॥तैसेंशब्दजातआ
लोडिलें॥अथवायोगादिकजेंअभ्यासिलें॥तेंतेंचिम्हणोंयेआपुलें॥जैंसानुकूळश्रीगुरु॥७४॥ऐसियेंजालियेप्रतीतीचेनिमाजें॥-
अर्जुननिश्चयनाचतभाजें॥तेंवाचिम्हणेदेवातुझें॥वाक्यमजमानलें॥७५॥तरिसाचचिहेंकैवल्यपती॥मजविशुद्धीआलीम
तीती॥जेंतूंदेवांदानवांचियेंमती॥जोगानव्हसी॥७६॥तुझेंनावाक्यव्यक्तीनयेनांदेवा॥जोआपुलियाजाणेंजाणिवा॥तोकंहीचि
नोहेहेंसद्भावा॥भरंवसेनिआलें॥७७॥श्लो०॥स्वयमेवात्मनात्मानंवेत्थत्वंपुरुषोत्तम॥भूतभावनभूतेशदेवदेवजगत्पते॥
१५॥टी०॥एथआपुलेंवाडपणजेंसें॥आपणचिजाणिजआकाशें॥कांमीयनुलीघनवटऐसें॥पृथ्वीचिजाणें॥७८॥तैसाआपु
लियेसर्वशक्ती॥तुजतूंचिजाणसीलक्ष्मीपती॥येरवेदादिकमती॥मिरवतीवायां॥७९॥हांगामनातेंमागेंसांडावें॥पवनातेंवावीं
मवावें॥आदिशून्यउतरोनिजावें॥केउतेंवाहीं॥८०॥तैसेंहेंतुझेंजाणणें आहे॥म्हणोनिकोणाहींठावकेंनोहे॥आतांतुझेंज्ञानहो
ये॥तुजचिजोगें॥८१॥जीआपणयातेंतूंचिजाणसी॥आणिकांतेंसांगावयाहीसमर्थहोसी॥तरिआतांएकवेळधामपुसीं॥आ
तींचियेनिडळीचा॥८२॥हेंआईकिलेंकीभूतभावना॥त्रिभुवनगजपंचानना॥सकळदेवदेवतार्चना॥जगन्नायका॥८३॥जरी
थोरीतुझीपाहतआहों॥तरीपासींउभेंठाकावयाहीयोग्यनोहों॥याशींचितांजरीविनवूंबिहों॥तरीआनउपायनाहीं॥८४॥भ

पाठ-ओं-७१जीवनकर-ओं-७४ब्रह्म-ओं-७६आलें-ओं-८२पयातें-ओं-८४शांच्यता-

रलेसमुद्रसरितान्चहूंकडे॥ तरितेंबापियासिंकोरडें॥ कांजेंमेघोनिथेंबुटापडे॥ तैंपाणिकीतया॥ ८५॥ तैसेंश्रीगुरुसर्वत्रआर्थी॥ प-
रिकृष्णाआह्मातूंचिगती॥ हेंअसोमजप्रती॥ विभूतिसांगें॥ ८६॥ श्लो०॥ वक्तुमर्हस्यशेषेणदिव्याह्यात्मविभूतयः॥ याभिर्वि
भूतिभिर्लोकानिमांस्त्वंव्याप्यतिष्ठसि॥ १६॥ टी०॥ जोतुझियाविभूतीआघविया॥ परिव्यापतीशक्तिदिव्याजिया॥ तियाआपु
लियादावाविया॥ आपणमज॥ ८७॥ जिहींविभूतीययांसमस्तां॥ लोकांतेंव्यापूनिआहासीअनंता॥ तियाप्रधानानामांकिता॥ प्र-
गटाकरीं॥ ८८॥ श्लो०॥ कथंविद्यामहंयोगिंस्त्वांसदापरिचिंतयन्॥ केषुकेषुचभावेषुचिंत्योसिभगवन्मया॥ १७॥ टी०॥ जीकैसेंमि
यांतुतेंजाणावें॥ कायजाणोनिसदांचिंतावें॥ जरीतूंचिह्मणोंआघवें॥ तरिचिंतचिनघडे॥ ८९॥ ह्मणोनिमागांभावजैसे॥ आपुले
सांगीतलेतुवांउद्देशें॥ आतांविस्तारोनितैसे॥ एकवेळबोलें॥ ९०॥ जयाजयाभावाचियाठायीं॥ तुतेंचिंतितांमजसायासनाहीं॥
तोविकळकरूनिदेईं॥ योगआपुला॥ ९१॥ श्लो०॥ विस्तरेणात्मनोयोगंविभूतिंचजनार्दन॥ भूयःकथयतृप्तिर्हिशृण्वतोना
स्तिमेमृतम्॥ १८॥ टी०॥ आणिपुसलियाजयाविभूती॥ त्याहीबोलावियाभूपती॥ एथह्मणसीजरीपुढती॥ कायसांगों॥ ९२॥
तरीहाभावमना॥ ह्मणीजायहोजनार्दना॥ पैंप्राकृताहीअमृतपाना॥ नानह्मणवेजेवीं॥ ९३॥ जेंकाळकूटाचेंसहोदर॥ जेंमृत्यु
भेणेंप्यालेअमर॥ तरिदेहाचेपुरंदर॥ चौदाजाती॥ ९४॥ ऐसाकवणएकक्षीराब्धीचारस॥ जयांवायांचिअमृतपणाचाआभास॥ त
याचाहीमिठांश॥ जेंपुरेह्मणोंनदी॥ ९५॥ तयापावळयाहियेतुलेवरी॥ गोडियेचिआर्थीथोरी॥ मगहेंतंवअवधारीं॥ परमामृत
साचें॥ ९६॥ जेंमंदराचळनढाळिता॥ क्षीरसागरनडहुळतां॥ अनादिस्वभावता॥ आइतेंआहे॥ ९७॥ जेंद्रवणाद्रवानव्हेबद्ध
जेथनेणिजतीरसगंध॥ जेंभलतयाहीसिद्ध॥ आठवलेंचिफावे॥ ९८॥ जयाचीगोठीनिगेकतरवेंवो॥ आघवासंसारहोयवावो

पाठ· ओं· ९८ द्रवना· जेंभजलं·

वळियानित्यनालागेयेवें॥ आपणपेयां॥९९॥ जन्ममृत्यूचीं भाषें॥ हारपोनि जाती निःशेषें॥ आंतबाहेरि महासुख॥ वाढोंचि लागे
॥२००॥ मग देवगत्या जरी सेविजे॥ तरि तें आपणचि होऊनि ठाकिजे॥ तें तुज देतां चित्त माझें॥ पुरे ह्मणोनि न शके॥ १॥ तंव तुझें नामचि
आह्मां आवडे॥ वरि भेटी होय आणि जवळिक जोडे॥ पाठीं गोष्टी सांगसी सुरवाडें॥ आनंदाचेनि॥ २॥ आतां हें सुख कायिसया सा
रिखें॥ कांहीं निर्वचेना मज परि लोगें॥ वारंवार तें जाणिजे यपणें सुखें॥ पुनरुक्त होईल॥ ३॥ हां गा सूर्य कायि शिळा॥ अग्नि ह्मणों ये
न आहे वोविळा॥ कीं नित्य वाहत या गंगाजळा॥ पारसेपण असे॥ ४॥ जें तुझ्या मुखें आणि कथा वर्णिली॥ हे आह्मां नादासि रूप दे
खिलें॥ आजि चंदन तरूचीं फुलें॥ तुरंबीत आहों आम्ही॥ ५॥ तया पार्थाचिया बोला॥ सर्वांगें श्रीकृष्ण डोलला॥ ह्मणे भक्तिज्ञाना सिजा
ला॥ आगर हा॥ ६॥ ऐसा पतिकराचिया तोषा आंत॥ प्रेमाचा आवेग उचंबळत॥ सांवरोनि अनंत॥ काय बोले॥ ७॥

श्लो०॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥हंत ते कथयिष्यामि दिव्या ह्यात्मविभूतयः॥ प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यंतो विस्तरस्य मे॥१९

॥टी०॥ मी पितामहाचा पिता॥ हें आठवितांहि नाठवे चित्ता॥ कीं ह्मणत असे पांडुसुता॥ भलें केलें॥ ८॥ अर्जुनातें बाह्मणें एथ कांहीं॥
आह्मां विस्मो करावया कारण नाहीं॥ आंगें तो लेकरूं काई॥ नंदाचि नंदाचें॥ ९॥ परि प्रस्तुत ऐसें असे॥ हें करवी आवडीचा अतिसो॥
मग ह्मणे आइकें सांगतसों॥ धनुर्धरा॥ १०॥ तरि तुवां पुसिलिया विभूती॥ तयाचें अपारपण सुभद्रापती॥ जे माझिया चि परी माझि येम
तीं॥ आकळती नां॥ ११॥ आंगींचिया रोमा किती॥ जयाचिया तयासि न गणवती॥ तैसिया माझिया विभूती॥ असंख्य मज॥ १२॥ ये
रवीं तरी मीं कैसा केवढा॥ ह्मणोनि आपणपयां न कळे चि फुडा॥ यालागिं प्रधाना जिया नामीं रूढा॥ तिया विभूती आइकें॥ १३॥ जियां जा
णितलिया साठीं॥ आघविया जाणवती लकिरीटी॥ जैसें बीज आलिया मुठी॥ तरुचि आला होये॥ १४॥ काउ यान होता चि देनलें॥ तरि

पाठ· ओं· २०० भाख, निःशेख· ओं· ४ तुवां स्वमुखें जें· ओं· ७ वेग·

आपैसी सांपडली फळेंफुलें॥ तेविं देखिलिया जियादेखवलें॥ विश्वसकळ॥ १५॥ येन्हवीं साचचि गा धनुर्धरा॥ नाहीं शेवट माझि-
या विस्तारा॥ पैं गगना ऐसिया अपारा॥ मज माझि असणें॥ १६॥ श्लो०॥ अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः॥ अहमादिश्च
मध्यं च भूतानामंत एव च॥ २०॥ टी०॥ आइकें कुटिलालकमस्तका॥ धनुर्वेदत्र्यंबका॥ मी आत्मा असें एकैका॥ भूतमात्राचां ठायीं॥
१७॥ आंतुली कडे मीचि ययांचे अंतःकरणीं॥ भूतांबाहेरि माझीचि गवसणी॥ आदि मी निर्वाणीं॥ मध्य ही मीचि॥ १८॥ जैसें मेघां
तें यां तळीं वरी॥ एक आकाशचि आंत बाहेरी॥ आणि आकाशींचि जाले अवधारीं॥ असणें ही आकाशीं॥ १९॥ पाठीं लया जे वेळीं जा
ती॥ ते वेळीं आकाशचि होऊनि ठाती॥ तेविं आद्यादि स्थिति अंतीं॥ भूतां सिमी॥ २०॥ ऐसें बहुवस आणि व्यापकपण॥ माझी विभू
तियोग जाण॥ तरी जीवचि करूनि श्रवण॥ आइकें निआइक॥ २१॥ आतां ही वरल्या विभूती॥ सांगेन ठेलें सुभद्रापती॥ सांगेन ह्मणित-
लें तुं जपती॥ त्या प्रधाना आइकें॥ २२॥ श्लो०॥ आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान्॥ मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं श
शी॥ २१॥ टी०॥ हें बोलोनि तो कृपावंत॥ ह्मणे विष्णु मी आदित्यांत॥ रवी मी रश्मिवंत॥ सप्रभामाजी॥ २३॥ मरुद्गणाचा वर्गीं॥ मरी
ची ह्मणे मी शार्ङ्गी॥ चंद्र मी गगनरंगीं॥ तारांमाजी॥ २४॥ श्लो०॥ वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः॥ इंद्रियाणां मनश्चा
स्मि भूतानामस्मि चेतना॥ २२॥ टी०॥ वेदांआंत सामवेदु॥ तो मी ह्मणे गोविंदु॥ देवां मांजि मरुद्बंधु॥ महेंद्र तो मी॥ २५॥ इंद्रियां-
माजि अकरावें॥ मन तें मी हें जाणावें॥ भूतां माजि स्वभावें॥ चेतना ते मी॥ २६॥ श्लो०॥ रुद्राणां शंकरश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्ष
साम्॥ वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम्॥ २३॥ टी०॥ अशेषांही रुद्रां माझारीं॥ शंकर जो मदनारी॥ तो मी येथ न
धरीं॥ भ्रांति कांहीं॥ २७॥ यक्षरक्षोगणांआंत॥ शंभूचा सखा जो धनवंत॥ तो कुबेर मी हें अनंत॥ ह्मणता जाहाला॥ २८॥ मग-

पाठ· ओं· २० गती किंवा अंती· ओं· २२ तुजप्रति, निगुती·

आठांहीवसूमाझारीं॥पावकतोमीअवधारीं॥शिखराथिलियांसर्वोपरीमेरूतोमी॥२९॥ श्लो०॥ पुरोधसांचमुख्यंमांविद्धिपार्थबृहस्पतिम्॥सेनानीनामहंस्कंदः सरसामस्मिसागरः॥२४॥ महर्षीणांभृगुरहंगिरामस्म्येकमक्षरम्॥ यज्ञानांजपयज्ञोस्मि-स्थावराणांहिमालयः॥२५॥ टी०॥ जोस्वर्गसिंहासनासावावो॥सर्वज्ञतेआदिचाठावो॥तोपुरोहितांमाजिरावो॥ बृहस्पतीमी ३०
॥त्रिभुवनींचियासेनापती॥आंतस्कंधतोमीमहामती॥जोहरवीर्येअग्निसंगती॥कृत्तिकांतजाहाला॥३१॥सकळिकांसरोवरांसी॥माजिसमुद्रतोमीजळराशी॥महर्षीआंततपोराशी॥भृगुतोमी॥३२॥अशेषांहीवाचां॥माजिनटनाचसत्याचा॥तेंअक्षरएकमीवैकुंठींचा॥वेल्हाळम्हणे॥३३॥समस्तांहीयज्ञाचांपैकीं॥जपयज्ञतोमीयेलोकीं॥जोकर्मत्यागेंग्रणवादिकीं॥निपजविजे॥३४॥नामजपयज्ञतोपरम॥बाधूंनशकेस्नानादिकर्म॥नामेंपावनधर्माधर्म॥नामपरब्रह्मवेदार्थी॥३५॥स्थावरांगिरीआंत॥पुण्यपुंज्यजोहिमवंत॥तोमीम्हणेकांत॥लक्ष्मियेचा॥३६॥ श्लो०॥अश्वत्थःसर्ववृक्षाणांदेवर्षीणांचनारदः॥गंधर्वाणांचित्ररथःसिद्धानांकपिलोमुनिः॥२६॥उच्चैःश्रवसमश्वानांविद्धिमाममृतोद्भवम्॥ऐरावतंगजेंद्राणांनराणांचनराधिपम्॥२७॥ टी०॥कल्पद्रुमहनपारिजात॥गुणेंचंदनहीवाडविख्यात॥तरियथांवृक्षाजानाआंत॥अश्वत्थतोमी॥३७॥देवऋषीआंतपांडवा॥नारदतोमीजाणावा॥चित्ररथमीगंधर्वा॥सकळिकांमाजी॥३८॥ ययांअशेषांहीसिद्धां॥माजिकपिलाचार्यमीप्रबुद्धा॥तुरंगजातांप्रसिद्धां॥आंतउच्चैःश्रवामी॥३९॥राज्यभूषणांगजांआंत॥अर्जुनामीगाऐरावत॥पयोराशिस्करमंथित॥अमृतांशतोमी॥४०॥ययांनरांमाजिराजा॥तोविभूतिविशेषमाझा॥जयातेंसकळलोकप्रजा॥होऊनिसेविती॥४१॥ श्लो०॥आयुधानामहंवज्रंधेनूनामस्मिकामधुक्॥प्रजनश्चास्मिकंदर्पःसर्पाणामस्मिवासुकिः॥२८॥अनंतश्चास्मिनागानांवरुणो

पाठ-ओं-३२ माझारीं-ओं-३६पुंज-

यादसामहम्॥ पितृणामर्यमाचास्मियमःसंयमतामहम्॥२९॥ टी०॥ पैंआघवेयाहातियेरां॥ आंतवज्रतेंमीधनुर्धरा॥ जेंशात्तम
खोत्तीर्णकरा॥ आरूढोनिअसे॥४२॥ धेनूमध्येंकामधेनु॥ तेमीह्मणेविषकृसेनु॥ जन्मवितयाआंतमदनु॥ तोमीजाणों॥४३॥
सर्पकुळाआंतअधिष्ठाता॥ वासुकीमीकुंतिसुता॥ नागांमाजिसमस्तां॥ अनंततोमी॥४४॥ अगायादसांआंत॥ जोपश्चिमसम
द्रचाकांत॥ तोवरुणहेंमीअनंत॥ सांगतअसे॥४५॥ आणिपितृगणासमस्तां॥ माजिअर्यमाजोपितृदेवता॥ तोमीहेंतत्वता॥
बोलतआहे॥४६॥ जगाचींशुभाशुभेंलिहिती॥ प्राणियांचामानसाचाझाडाघेती॥ मगकेलियानुरूपहोती॥ भोगनियमजे॥४७
तयानियमितयामाजियम॥ जोकर्मसाक्षीधर्म॥ तोमीह्मणेआत्माराम॥ रमापती॥४८॥ श्लो०॥ प्रल्हादश्चास्मिदैत्यानांका
लःकलयतामहम्॥ मृगाणांचमृगेंद्रोहंवैनतेयश्चपक्षिणाम्॥३०॥ टी०॥ अगादैत्यांचियाकुळीं॥ प्रल्हादतोमीन्यहाळीं॥ ह्म
णोनिदैत्यभावादिमेळीं॥ लिंपेचिना॥४९॥ पैंकळितयांमाजिमहाकाळ॥ तोमीह्मणेगोपाळ॥ श्वापदांमाजिशार्दूळ॥ तोमीजाण
॥५०॥ पक्षिजातीमाझारीं॥ गरुडतोमींअवधारीं॥ यालागिंजोपाठीवरी॥ वाहोंशकेमातें॥५१॥ श्लो०॥ पवनःपवतामस्मि
रामःशस्त्रभृतामहम्॥ झषाणांमकरश्चास्मिस्रोतसामस्मिजान्हवी॥३१॥ टी०॥ पृथ्वीचियापैसारा॥ माजिघडीनलगतां
धनुर्धरा॥ एकेचिउड्डाणेंसातांहीसागरां॥ प्रदक्षिणाकीजे॥५२॥ तयांवाहातियांगतिमंतां॥ आंतपवनतोमीपांडुसुता॥ शस्त्रधरां
समस्तां॥ माजिश्रीराममतोमी॥५३॥ जेणेंसांकडलियाधर्माचेनिकेवारें॥ आपणपयांधनुष्यकरूनिदुसरें॥ विजयलक्ष्मीएकमोहरें॥
केलेंत्रेतीं॥५४॥ पाठींउभेंठाकूनिस्रुवळीं॥ मनापलंकेश्वराचासिसाळीं॥ गगनींउदोह्मणतयाहस्तबळी॥ दिधलाभूतां॥५५॥ जे
णेंदेवांचामानगिवसिला॥ धर्मासिजीर्णोद्धारकेला॥ सूर्यवंशींउदेला॥ सूर्यजोकां॥५६॥ तोहातियेरपराजितयांआंत॥ रामचंद्रमी·
पाठ·ओ·४९॥ मळीं·ओं·५२ करिजो· ओं· ५५ शिरवाळी, हात·

रमाकांत॥ मकरमीपुच्छवंत॥जळचरांमाजीं॥ ५७॥पैंसमस्तांहीवोघां॥मध्यंजेभगिरथेंआणिलीगंगा॥जन्हूनेंगिळिलीमग जंघा॥ फाडूनिदिधली॥ ५८॥तेत्रिभुवनैकसरिता॥जान्हवीमीपांडुसुता॥ जळप्रवाहांसमस्तां॥माझारीजाणें॥ ५९॥ऐसें निवेगळालांसृष्टिपैकीं॥विभूतीनामठेवितांएकेकीं॥सगळेंनजन्मसहस्रेंअवलोकी॥अर्धाचिव्हती॥ ६०॥ श्लो०॥सर्गाणा मादिरंतश्चमध्यंचैवाहमर्जुन॥अध्यात्मविद्याविद्यानांवादःप्रवदतामहम्॥ ३२॥अक्षराणामकारोस्मिद्वंद्वःसामासिकस्य- च॥अहमेवाक्षयःकालोधाताहंविश्वतोमुखः॥ ३३॥ टी०॥जैसीअवघींचिनक्षत्रेंवेंचावीं॥ऐसीचाडउपजेलजैंजीवीं॥तैं गगनाचीबांधावी॥लोथजेवीं॥ ६१॥कांपृथ्वीचेपरमाणूचायुगणावे॥तरिभूगोलचिकाखेसवावा॥तैसाविस्तारमाझा पाहावा॥तरिजाणावेंमातें॥ ६२॥जैसेंशाखांसीफूलफळ॥एकाहेळांवेटाळूंम्हणेजेसकळ॥तरीउपडूनियांमूळ॥जेविंहा- तींघेपे॥ ६३॥तेविंमाझेविभूतिविशेष॥जरीजाणोंपाहिजेतीअशेष॥तरीस्वरूपएकनिर्दोष॥जाणिजेमाझें॥ ६४॥येऱ्हवीं वेगळालियाविभूती॥कायिएकैकपरिससीकिती॥म्हणोनिएकीहेळांमहामती॥सर्वमीजाण॥ ६५॥मीआघवियेचिसृष्टी॥- आदिमध्यांतींकिरीटी॥वोतप्रोतपटीं॥तंतुजेवीं॥ ६६॥ऐसियाव्यापकामातें जाणावें॥तैंविभूतिभेदेंकायकरावें॥परिहेतुझीयो ग्यताव्हे॥म्हणोनिअसो॥ ६७॥कांजेतुवांपुसिलेंयाविभूती॥म्हणोनितियाआइकसुभद्रापती॥तरिविद्यामाजिप्रस्तुती॥अ ध्यात्मविद्यातेमी॥ ६८॥अगाबोलतयांचियाठायीं॥वादतोमीपाहीं॥जोसकळशास्त्रसमतेंकहीं॥सरेचिना॥ ६९॥जोनिर्व चूंजातांवाढे॥आईकतयांउत्प्रेक्षासळेचढे॥जयावरीबोलतियांचेंगोडें॥बोलणींहोती॥ ७०॥ऐसाप्रतिपादनामाजिवाद॥- तोमीम्हणेगोविंद॥अक्षरामाजिविशद॥अकारतोमी॥ ७१॥पैंगासमासामाझारीं॥द्वंद्वतोमीअवधारीं॥मशकालागोनि-

पाठ·ओं· ५७ जानकी·ओं· ५८ आणितां·ओं· ५९ तारिणीसरिता ओं· ६० सुता·ओं· ६७ जैंजाणावें·ओं· ७० उत्प्रेक्षेसबळ·किंवा उत्प्रेक्षेसवळ··

ब्रह्मावेरीं ॥ ग्रासितातोमी ॥ ७२ ॥ मेरुमंदारादिकांसर्वां ॥ सहितपृथ्वीनेंविरवी ॥ जोएकार्णवातेंहीजिरवी ॥ जेथिंचातेथें ॥ ७३ ॥
जोमळयतेजादेतमिठी ॥ सगळियापवनातेंगिळीकिरीटी ॥ आकाशजयाचियापोटीं ॥ सामावलें ॥ ७४ ॥ ऐसाअपारजोकाळ ॥
तोमीह्मणेलक्ष्मीलीळ ॥ मगपुढतीसृष्टीचामेळ ॥ सृजितातोमी ॥ ७५ ॥ श्लो० ॥ मृत्युःसर्वहरश्चाहमुद्भवश्चभविष्यताम् ॥ कीर्तिः
श्रीर्वाक्चनारीणांस्मृतिर्मेधाधृतिःक्षमा ॥ ३४ ॥ टी० ॥ आणिसृजिलियाभूतांतेंमीचिधरीं ॥ सकळांजीवनहीमीचिअवधारीं ॥ शे
रवींसर्वांतेंयासंहारीं ॥ तेव्हांमृत्यहीमीचि ॥ ७६ ॥ आतांस्त्रीगणाचांपैकीं ॥ माझियाविभूतीसातआणिकी ॥ तियाऐककवति
कीं ॥ सांगिजतील ॥ ७७ ॥ तरीनित्यनवीजेकीर्ती ॥ अर्जुनातेमाझीमूर्ती ॥ आणिऔदार्येंसींजेसंपत्ती ॥ तेहीमीचिजाणें ॥ ७८
॥ आणितेगामीवाचा ॥ जेसुखासनीन्यायाचा ॥ आरूढोनिविवेकाचा ॥ मार्गीचाले ॥ ७९ ॥ देखिलेनिपदार्थें ॥ जेआठवू
निदेमातें ॥ तेस्मृतिहीएथें ॥ त्रिशुद्धीमी ॥ ८० ॥ पैंस्वहिताअनुयायीनी ॥ मेधातेगामीइयेजनीं ॥ धृतीमीत्रिभुवनीं ॥ क्षमाते
मी ॥ ८१ ॥ एवंनारीमाझारीं ॥ यासातहीशक्तिमीअवधारीं ॥ ऐसेंसंसारगजकेसरी ॥ ह्मणताजाहाला ॥ ८२ ॥ श्लो० ॥
बृहत्सामतथासाम्नांगायत्रीछंदसामहम् ॥ मासानांमार्गशीर्षोहमृतूनांकुसुमाकरः ॥ ३५ ॥ टी० ॥ वेदराशीचियासामा
॥ आंतबृहत्सामजेंप्रियोत्तमा ॥ तेंमीह्मणेरमा ॥ प्राणेश्वर ॥ ८३ ॥ गायत्रीछंदजेंह्मणिजे ॥ तेंसकळांछंदांमाजिमाझें ॥ स्व-
रूपहेंजाणिजे ॥ निभ्रांततुवां ॥ ८४ ॥ मासांआंतमार्गशिर ॥ तोमीह्मणेशार्ङ्गधर ॥ ऋतूंमाजिकुसुमाकर ॥ वसंततोमी ॥-
८५ ॥ श्लो० ॥ द्यूतंछलयतामस्मितेजस्तेजस्विनामहम् ॥ जयोस्मिव्यवसायोस्मिसत्वंसत्ववतामहम् ॥ ३६ ॥ वृष्णीनांवा
सुदेवोस्मिपांडवानांधनंजयः ॥ मुनीनामप्यहंव्यासःकवीनामुशनाकविः ॥ ३७ ॥ टी० ॥ छळकितयांविंदाणां ॥ माजिजूतेंमी-

पाठ-ओ-८१अनपायिनी-

विचक्षणा॥ ह्मणोनि चोहटां चोरीपरिकवणा॥ निवारूं नये॥ ८६॥ अगा अशेषांही तेज जसा॥ आंत तेज तें मी भरंवसा॥ विजयां-
मी कार्योद्देशा॥ सकळांमाजी॥ ८७॥ जेणें चांरवाळता दिसे न्याय॥ तो व्यवसायां तव्यवसाय॥ माझें स्वरूप हें राय॥ सत्त्वांचा ह्मणे॥
८८॥ सत्त्वाथिलियां आंत॥ सत्त्व मी ह्मणे अनंत॥ यादवांमाजि श्रीमंत॥ तो चि तो मी॥ ८९॥ जो देवकीवसुदेवांस्तव जाहालों॥ कु
मारीसाठीं गोकुळीं गेलों॥ तो मी प्राणासकट पियालों॥ पूतनेतें॥ ९०॥ नुघडतां बाळपणाची फुली॥ जेणें मियां अदानवी सृष्टि-
केली॥ करीं गिरि धरूनि उमाणिली॥ महेंद्र महिमा॥ ९१॥ कालिंदीचें हृदयशल्य फेडिलें॥ जेणें मियां जळत गोकुळ राखिलें॥
वासरुवां साठीं लाविलें॥ विरंचीसा पिसें॥ ९२॥ प्रथम दशे चि यें पहांटे॥ मांजि कंसाऐशीं अचाटें॥ महा धेंडीं अवचटें॥ लीळा चि
नासिलीं॥ ९३॥ हें कायाकती एक सांगावें॥ तुवां ही देखिलें गा कीं ऐकिलें असे आघवें॥ तरि यादवांमाजि जाणावें॥ हें चि स्वरूप माझें॥
९४॥ आणि सोमवंशीं तुह्मां पांडवां॥ माजि अर्जुन तो मी जाणावा॥ ह्मणोनि एकमेकांचिया प्रेमभावा॥ बिघड न पडे॥ ९५॥ सन्या
सी तुवां होऊनि जननीं॥ चोरूनि नेली माझी भगिनी॥ तन्ही विकल्प नुपजे मनीं॥ मी तूं दोन्ही स्वरूप एक॥ ९६॥ मुनीआंत व्यास दे
व॥ तो मी ह्मणे यादवराव॥ कवीश्वरां माजि धैर्याठाव॥ उशनाचार्य तो मी॥ ९७॥ श्लो०॥ दंडो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम्
॥ मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम्॥ ३८॥ टी०॥ अगा दमितयां माझारीं॥ अनिवार दंड तो मी अवधारीं॥ जो मुंगियेला
गोनि ब्रह्मावेरीं॥ नियमित पावे॥ ९८॥ पैं सारासार निर्धारितयां॥ धर्मज्ञानाचा पक्ष धरितयां॥ सकळ शास्त्रांमाजि ययां॥ नीतिशा-
स्त्र तें मी॥ ९९॥ आघवियांचि गूढां॥ माजि मौन तें सखा होडा॥ ह्मणोनि न बोलतयां पुढां॥ स्रष्टा ही नेणा होये॥ ३००॥ अगा ज्ञानियां
चिया ठायीं॥ ज्ञान तें मी पाहीं॥ आतां असो हें ययां कांहीं॥ पार न देखों॥ १॥ श्लो०॥ यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन॥ न
पाठ· नाहीं·

नदस्तिविनायस्यान्मयाभूतंचराचरम्॥३९॥नांतोस्तिममदिव्यानांविभूतीनांपरंतप॥एषतूद्देशतःप्रोक्तोविभूतेर्विस्तरोमया॥
४०॥टी०॥पैंपर्जन्याचियाधारा॥वरीलेखकरवेलधनुर्धरा॥कांपृथ्वीचियातृणांकुरां॥होइलठी॥२॥पैंमहोदधीचियातरंगां
॥व्यवस्थाधरूनयेजेविंगा॥तेविंमाझियाविशेषलिंगा॥नाहींमिती॥३॥ऐशियाहीसातपांचयाप्रधाना॥विभूतीसांगितलियात्
जअर्जुना॥तोहाउद्देशजोगामना॥आहाचगमला॥४॥येरांविभूतिविस्तारांसिकांहीं॥एथसर्वथालेखनाहीं॥ह्मणोनिपरिस
सीतूंकाई॥आह्मीसांगोंकिती॥५॥यालागिंएकिवहेळांतुज॥दाउंआतांवर्मनिज॥सर्वभूतांकुरेंबीज॥विरूढतअसेतेंमी॥६
॥ह्मणोनिसानेंथोरनह्मणावें॥उंचनीचभावसांडावे॥एकमीचिऐसेंमानावें॥वस्तुजातातें॥७॥नरीयावरीसाधारण॥आईक
पांआणीकहीखुण॥तरिंअर्जुनातेंतूंजाण॥विभूतीमाझी॥८॥श्लो०॥यद्यद्विभूतिमत्सत्वंश्रीमदूर्जितमेववा॥तत्तदेवाव
गच्छत्वंममतेजोंशसंभवम्॥४१॥टी०॥जेथजेथसंपत्तिआणिदया॥दोन्हीवसतीआलियाजैयाठाया॥तेंतेंजाणधनंजया॥
अंशमाझे॥९॥श्लो०॥अथवाबहुनैतेनकिंज्ञातेनतवार्जुन॥विष्टभ्याहमिदंकृत्स्नमेकांशेनस्थितोजगत्॥४२॥ इतिश्री
मद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेविभूतिविस्तारयोगोनामदशमोऽध्यायः॥१०॥ टी०
॥अथवाएकलेंएकबिंबगगनीं॥परिप्रभाफांकेत्रिभुवनीं॥तेविंमजएकाचियाचिसकळजनीं॥आज्ञापाळिजे॥१०॥जैयातेंएकले
ह्मणेंह्मणा॥तोनिर्धनयाभाषानेणा॥कायकामधेनुसवेंसना॥चालतअसे॥११॥नियतंजेधवांजोमागे॥तेंतेंएकसरेंचिप्रस
वोंलागे॥तेविंविश्वविभवतयाआंगें॥होउनिअसती॥१२॥तयातेंवोळखावयाहेंचिसंज्ञा॥जेजगेंनमस्कारिजेआज्ञा॥ऐ
सेंअथीतेजाणशाज्ञा॥अवतारमाझे॥१३॥आणिसामान्यविशेष॥हेंजाणणेंग्रथसदोषें॥कांजेमीचिएकअशेष॥विश्वहेंह्म १०

णोनि ॥ १४ ॥ तरि आतां साधारण आणि चांग ॥ ऐसा कैसेनि पां कल्यावा विभाग ॥ वायां आपुलिये मती वेग ॥ भेदाचा लावावा ॥ १५ ॥
येऱ्हवीं तूं प्रकाससया घुसळावें ॥ अमृत कां राधूनि अधें करावें ॥ हां गा वायू सि काय पांडावें ॥ उजवें आंग आहे ॥ १६ ॥ पैं सूर्यबिंबा-
सि पोटपाटी ॥ पहातां नासेल आपुलि दृष्टी ॥ तैं विंमा ज्ञानस्वरूपीं गोठी ॥ सामान्य विशेषाची नाहीं ॥ १७ ॥ आणि सीना नाइ हीं वि-
भूतीं ॥ मज अपारा तें मा विसीला कर्ती ॥ ह्मणौनि निकें बहु ना सकृ भद्रापती ॥ असो हें जाणणें ॥ १८ ॥ आतां पैं माझे निएकें अंशें ॥ हें ज-
ग व्यापलें असे ॥ या [illegible] भेद सांडूनि [illegible] रिसें ॥ [illegible] भज ॥ १९ ॥ ऐसें विबुध वनवसंतें ॥ तेणें विरक्तांचेनि एकांतें ॥ बोलिलें जेथ
श्रीमंतें ॥ श्रीकृष्णा [illegible] ॥ २० ॥ तेथ अर्जुन ह्मणे स्वामी ॥ [illegible] हें राभस्यें बोलिलें तुह्मी ॥ जे भेद एक आणि आह्मी ॥ सांडावा एकीं
॥ २१ ॥ हां हो सूर्य ह्मणे का य जगातें ॥ आंधारें दवडा का परौतें ॥ तैं [illegible] साक ह्मणौं देवातें ॥ तरी अधिक हा बोल ॥ २२ ॥ तुझें नाम चि
एक कांपहीं वके ॥ जयांचि ये मुखासि कां कांना मेळे ॥ तयां चि यां ऱ्हदयातें सांडूनि पळे ॥ भेद जैसा च ॥ २३ ॥ तो तूं परब्रह्म चि असं-
कें ॥ मज दैवें दिधला सि हस्तोदकें ॥ तरी आतां भेद काय साकें ॥ देखावा कवणें ॥ २४ ॥ जो चंद्रबिंबाचा मासारां ॥ रिगालियां वरी ही
उबारा ॥ परिराणेपणें शाड धरा ॥ बोलाहे तुह्मी ॥ २५ ॥ तेथ साविया चि परीतोषा निदेवें ॥ अर्जुनातें आलिंगिलें जीवें ॥ मग ह्मणे
तुवां न कोपावें ॥ आमुचिया बोला ॥ २६ ॥ आह्मां तुज अभेदाचिया वाह्मणी ॥ सांगीतली जे विभूतींचीक हाणी ॥ ते अभेदें काय अंतः-
करणीं ॥ मानली की नमनें ॥ २७ ॥ हें चि पाहावया लागीं ॥ नावेक बोलिलों बाहेरि सवडिया भंगीं ॥ तव विभूती तुज चांगी ॥ आ-
लिया बोधा ॥ २८ ॥ तेथ अर्जुन ह्मणे देवें ॥ हें आपुलें आपण जाणावें ॥ परि देखनसें विश्व आघवें ॥ तुवां भरलें ॥ २९ ॥ पैं रायातो पां-
डुसुत ॥ ऐसिये प्रतीती सि जाहाला वरेन ॥ संजयाचिया बोला निवांत ॥ धृतराष्ट्र आहे ॥ ३० ॥ की संजय दुखवले नि अंतःकरणें
पाठ-ओं· १७ नाशे· ओं· २१ येथ, रहस्य· ओं· ३० पैंरत·

॥ह्मणतसेनवलनव्हेदेवांदवडणें॥हाजीवींधडसाआहेमीह्मणे॥तंवआंतहीआंधळा॥३१॥परिअसोहेंतोअर्जुन॥स्वहितां
चावादतीनसेमान॥कींयाहीवरितयाआन॥धिवसाउपनला३२॥ह्मणेहेंचिहृदयाआंतुलीप्रतीती॥बाहेरिअवतरोकांडोळ
यांप्रती॥इयेआर्तीचियापाउलीमती॥उनतंजाह्मली॥३३॥मियांइहींचिदोहांडोळां॥झोंबावेंविश्वरूपासकळा॥येवढी-
हांवतोदेवाआगळा॥ह्मणउनिकरी॥३४॥आजितोकल्पतरूचीशारवा॥ह्मणोनिवांझोळनलगतीदेरवा॥जेंजेंयेईलतया-
चियामुरवा॥तेंतेंसाचचिकरीतसेयेरू॥३५॥जोनव्हादाचियाबोला॥विषाहीसकटआपणचिजाहाला॥तोसद्गुरुअसेजोडला
॥किरीटीसी॥३६॥ह्मणोनिविश्वरूपपुसावयालागीं॥पार्थरिगालाहोईलकवणभागीं॥तेंसांगेनपुढलियेप्रसंगीं॥ज्ञानदेवह्मणे
णेनिवृत्तीचा॥३७॥ इतिश्रीभावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांदशमोऽध्यायः॥१०॥
श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥

॥ शुभंभवतु॥

पाठ·ओं· ३१ देवाचें·

श्रीगणेशायनमः॥ ॥आतांयावरीएकादशीं॥ कथाआहेदोहींरसीं॥ जेथपार्थाविश्वरूपेंसीं॥ होईलभेटी॥१॥ जेथशांताचियाघ
रा॥ अद्भुतआलाहेपाहुणेरा॥ आणियेरांहीरसांपांतिकरां॥ जाहालामान॥२॥ अहोवधुवरांचियेमिळणी॥ जैसींवऱ्हाडियांहींलु-
गडींलेणीं॥ तैसेदेशियेंचासुखासनीं॥ मिरवलेरस॥३॥ परिशांताद्भुतबरवे॥ जेंडोळयांच्याअंजळींघ्यावे॥ जैसेहरिहरप्रेमभावें॥ आ
लिंगिता॥४॥ नातरीअंवसेचांदिवसीं॥ भेटलींबिंबेंदोनीसरसीं॥ तैसिएकवटलारसीं॥ केलाएथ॥५॥ मिनलेगंगायमुनेचेओघ॥ तैसेर
सांजाहालेपयाग॥ म्हणोनिसुस्नानहोतजग॥ आघवेंएथ॥६॥ माजिगीतासरस्वतीगुप्त॥ आणिदोनीरसतेवोघमूर्त॥ यालागींत्रि
वेणीहेंउचित॥ फावलीबापा॥७॥ एथश्रवणाचेनिद्वारें॥ नावेंरिघतांसोपारें॥ ज्ञानदेवम्हणेदातारें॥ माझेनिकेलें॥८॥ तीरेंसंस्कृ
ताचींगहनें॥ तोडोनिमऱ्हाटियाशब्दसोपानें॥ रचिलींधर्मनिधानें॥ श्रीनिवृत्तिदेवें॥९॥ म्हणोनिभलतेणेंएथसद्भावेंनाहावें॥ प्रया
गमाधवींविश्वरूपपहावें॥ येतुलेनिसंसारासिद्यावें॥ तिळोदक॥१०॥ हें असोऐसेंसावयव॥ एथसासिनलेआर्थारसभाव॥ जेथश्र
वणासुखाचीराणिव॥ जोडलीजगा॥११॥ जेथशांताद्भुतरोकडे॥ आणियेरांरसांपडपजोडे॥ हें अल्पचिपरिउघडें॥ कैवल्यएथ॥
१२॥ तोहाअकरावाअध्याव॥ जोदेवाचाआपणपेंविसवंताठाव॥ परिअर्जुनसदैवांचाराव॥ जेएथहीपातला॥१३॥ एथअर्जुनाचिका
यम्हणोंपातला॥ आजिहाआवडतयाहीसकाळजाहाला॥ जेगीतार्थआला॥ मऱ्हाटिये॥१४॥ याचिलागींमाझें॥ विनविलेंआइ
किजे॥ तरिअवधानदिजे॥ सज्जनींतुह्मीं॥१५॥ तेवींचितुह्मांसंतांचियेसभे॥ ऐसीसलगीकीरकरूंनलभे॥ परिमानावेंजीतुह्मी
लोभें॥ अपत्यामज॥१६॥ अहोपुंसाआपणाचिपढविजे॥ मगपुढेंतरीमाथातुकिजे॥ कांबोलानेलेनिचोजेंनरिझे॥ बाळकामाये॥१७
तेंविमाजेंजेंबोलें॥ तेंप्रभुतुमचेंचिशिकविलें॥ म्हणोनिअवधाराजोआपुलें॥ आपणदेवा॥१८॥ हेंसारस्वताचेंगोड॥ तुह्मींचिला-
पाठ·ओं·५जैसीं·

विलेंजी झाड॥ तरीआतांअवधानामृतेंवाड॥ सिंपोनिकीजे॥१९॥ मगहेंरसभावफुलींफुलेल॥ नानार्थफळभारेंफळायेइल॥ तुमचेनि
धर्मेंहोइल॥ सुरवाडजगा॥२०॥ याबोलासंतरिझले॥ ह्मणतीतोषलोंगाभलेंकेलें॥ आतांसांगेंजेंबोलिलें॥ अर्जुनेंनेथें॥२१॥ तंवनि
वृत्तिदासह्मणे॥ जीकृष्णार्जुनाचेंबोलणें॥ मीप्राकृतकायसांगोंजाणें॥ परिसांगवातुह्मी॥२२॥ अहोरानीचियापालेरवाइरा॥ नेवाणें
करविजे लंकेश्वरा॥ एकलाअर्जुनपरीअक्षौहिणीअकरा॥ नजिणोचिकाई॥२३॥ ह्मणोनिसमर्थजेंजेंकरी॥ तेंनहोनयेंचराचरीं॥
तुह्मीसंततयापरी॥ बोलवामातें॥२४॥ आतांबोलिजनसेंआइका॥ हागीताभावनिका॥ जोश्रीवैकुंठनायका॥ मुखौनिनिघाला॥
२५॥ बापबापग्रंथगीता॥ जेंवेदींप्रतिपाद्यदेवता॥ तोश्रीकृष्णवक्ता॥ जियेग्रंथीं॥२६॥ तेथिचेंगौरवकैसेंवानावें॥ जेंश्रीशंभूचियें
मतीनागवे॥ तें आतांनमस्कारिजेजिवेंभावें॥ हेंचिभलें॥२७॥ मगआईकातोकिरीटी॥ घालूनिविश्वरूपींदिठी॥ पहिलीकैसीगो-
ठी॥ करिताजाहाला॥२८॥ हंसर्वहीसर्वेश्वरा॥ ऐसाप्रतीतिगतजोमनिकरें॥ तोबाहेरिहोआवागोचर॥ लोचनासी॥२९॥ हेजिवाआं
तुलीचाड॥ परिदेवासिसांगतांसांकड॥ कांजेंविश्वरूपगूढ॥ कैसेंनिपुसावें॥३०॥ ह्मणेमागांकवणीकहीं॥ जेंपाढयंतेनेपुसिलें
नाहीं॥ तेंसहसाकैसेंकाई॥ सांगाह्मणों॥३१॥ मीजरीसलगीचाचांग॥ तरिकायआईसाहुनिअंतरंग॥ परितेहीहाप्रसंग॥ बि
हालोपुसों॥३२॥ माझीआवडेतैसीसेवाजाहाली॥ तरिकायहोईलगरुडाचियायेतुली॥ परितोहीहेबोली॥ करीचिना॥३३॥
मीकायसनकादिकांहूनिजवळा॥ परितयांहीनागवेचिहाचाळा॥ मीआवडेनकायप्रेमळां॥ गोकुळीचियाऐसा॥३४॥ तयांतेंहीलेंकु
रपणेंझकविलें॥ एकाचेगर्भनासहीसाहिलें॥ परिविश्वरूपहेंराहाविलें॥ नदावीचकवणा॥३५॥ हाटायवरीगुज॥ याचियेंअंत
रींचेंहेंनिज॥ केविंउराउरीमज॥ पुसोंयेपां॥३६॥ आणिनपुसेंचिजरीह्मणे॥ तरीविश्वरूपदेखिलियाविणें॥ सुखनोहेचिपरि

पाठ· ओं०२४ चिहोय· ओं०२६ जो· ओं०२९ पनिकर·

जिणें॥ तेंहीविपायें॥ ३७॥ ह्मणौनि आतां पुसों अळुमाळसें॥ मग करूं देवा टाकेंतैसें॥ येणें प्रवर्तला साध्वसें॥ पार्थ बोलें॥ ३८॥ प
रितेंचि ऐसें निभ्रांत॥ जें एकादें उत्तर सत्य॥ दावा विश्वरूप आपुलें॥ झाडा देउनी॥ ३९॥ अहो वासरूं देखिलिया निसाठीं॥ धेनु खडबडो
नि मोहें उठी॥ मग स्तना मुखाचिये भेटी॥ काय पान्हा धरे॥ ४०॥ पाहा पां नयां पांडवांचें नि नावें॥ जो कृष्णा रानीं हा धाति पाकुधांवे॥ तयांतें
अर्जुनें जंव पुसावें॥ तंव साहील काई॥ ४१॥ तो सहजें चि स्नेहाचें अवतरण॥ आणि येरूं रसें हा धानलें आहे माजवण॥ ऐसियें मिळणी
वेगळेपण॥ उरे हें चि वहु॥ ४२॥ ह्मणौनि अर्जुना चिया बोला सरिसा॥ देव विश्वरूप होईल आपैसा॥ तो चि पाहला प्रसंग ऐसा॥ ऐकिजे त
री॥ ४३॥ श्लोक॥ ॥अर्जुन उवाच॥ ॥मदनुग्रहाय परमं गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम्॥ यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोऽयं विगतो मम॥ १॥ टी०॥
मग पार्थ देवातें ह्मणे॥ जी तुह्मी मज कारणें॥ वाच्य केलें जें न बोलणें॥ रूपानिधें॥ ४४॥ जें महाभूतें ब्रह्मीं आटती॥ जीव महदादि येठाय फट
ती॥ तैं जें देव होऊनि ठाकती॥ तें विसवण शेषांचें॥ ४५॥ हो तें हृदयाचिये परिवरी॥ ठेविलें कृपणाचिये परी॥ शब्दब्रह्मासि ही चोरी॥ जयाची के
ली॥ ४६॥ तें तुह्मी आजि आपुलें॥ मज पुढां हियें फाडिलें॥ जया अध्यात्मा वांचा ठेलें॥ ऐश्वर्य हरें॥ ४७॥ तें वस्तु मज स्वामी॥ एकी हेळा दिधली
तुह्मीं॥ हें बोलों तरी आह्मी॥ तुज पासोनि भिन्न कैंचे॥ ४८॥ परि साचचि महामोहाचिये पुरीं॥ बुडालिया देखोनि शिसवरी॥ तुवां आप
णपें घालोनि श्रीहरी॥ मग काढिलें मातें॥ ४९॥ एक तूं वाचूनि कांहीं॥ विश्वीं दुजियाची भाष नाहीं॥ कीं आमुचें कर्म पाहीं॥ जें आह्मी आ
थी ह्मणों॥ ५०॥ मी जगीं एक अर्जुन॥ ऐसा देहीं वाहें अभिमान॥ आणि कौरवांतें इया स्वजन॥ आपुलें ह्मणें॥ ५१॥ याही वरी यातें मी मारीन
ह्मणे तेणें पापें कोरि गेन॥ ऐसें देखत होतों दुःस्वप्न॥ तों चेववीलें प्रभु॥ ५२॥ देवा गंधर्वनगरींची वस्ती॥ सोडूनि निघालों लक्ष्मीपती॥ होतां
उदकांचिया आंतीं॥ रोहिणीपीन॥ ५३॥ जो किर डुनरी कापडाचें॥ परि लहरी येत होतिया साचें॥ ऐसें वायां मरत यां जीवांचें॥ भेय तुवां घे
पाठ- ओं० ४६ गोविलें - ओं- ४७ फाडिलें - ५० कांहीं - ओं- ५३ सांडूनि-

तलें ॥५४॥ आपुलें प्रतिबिंब नेणतां ॥ सिंह कुवां घालील देखोनि आतां ॥ ऐसा धरिजे तो वें अनंता ॥ राखिलें मातें ॥ ५५ ॥ येऱ्हवीं माझा त
रीये तुळेवरी ॥ एथ निश्चय होता अवधारी ॥ जे आतांचि सातांही सागरीं ॥ एकत्र मिळिजे ॥ ५६ ॥ हें जगचि आघवें बुडावें ॥ वरि आकाशही
तुटोनि पडावें ॥ परि ज्ञुंझणें न घडावें ॥ गोत्रजेंसीं मज ॥ ५७ ॥ ऐसिया अहंकाराचिये वोढी ॥ मियां आग्रहजळीं दिधली होती बुडी ॥ चांगचि
तूं जवळीं येऱ्हवीं काढी ॥ कवणा मातें ॥ ५८ ॥ नाथिलें आपणपां एक मानिलें ॥ आणि नव्हतया नाम गोत्र ठेविलें ॥ थोरपिसें होतें लागलें ॥ प
रि राखिलें तुम्हीं ॥ ५९ ॥ मागां जळत काढिलें जोहरीं ॥ तें तंव देहासीच भय अवधारीं ॥ आतां हे जोहर वाहार दुसरी ॥ चैतन्यासकट ॥ ६० ॥ दुरा
ग्रहो हिरण्याक्षें ॥ माझी बुद्धी वसुंधरा सूदली काखे ॥ मग मोहार्णव गवाक्षें ॥ रिघोनि ठेलों ॥ ६१ ॥ तेथ तुझेनि गोसावीपणें ॥ एकवेळ बुद्धी
चिया ठाया येणें ॥ हें दुसरें वराह होणें ॥ पडिलें तुज ॥ ६२ ॥ ऐसें अपार तुझें केलें ॥ एकी वाचा काय मी बोलें ॥ परि पांच ही पालव सोकळिले ॥
मज प्रति ॥ ६३ ॥ तें कांहीं न वचेचि वांयां ॥ भलें यश फावलें देवराया ॥ जे सांघेनमाया ॥ निरसिली माझी ॥ ६४ ॥ अजी आनंदसरोवरींचीं क
मळें ॥ तैसे हे जे तुझे डोळे ॥ आपुलिया प्रसादाचीं राउळें ॥ जयालागीं करिती ॥ ६५ ॥ हां हो नया ही आणि मोहाची भेटी ॥ हे काय सीपा वळी
गोठी ॥ केउती मृगजळाची वृष्टी ॥ वडवानळें सीं ॥ ६६ ॥ आणि मी तंव दातारा ॥ ये कृपेचियेनि घोनि गाभारां ॥ घेत आहें चारा ॥ ब्रह्मरसा
चा ॥ ६७ ॥ तेणें माझा जी मोह जाये ॥ एथ विस्मो कांहीं काय आहे ॥ तरी उद्धरलों कीं तुझे पायें ॥ सिवतलें आहाती ॥ ६८ ॥ श्लोक ॥ भवा
प्ययौ हि भूतानां श्रुतौ विस्तरशो मया ॥ त्वत्तः कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपि चाव्ययम् ॥ २ ॥ टी० ॥ पैं कमलायत डोळसा ॥ सूर्यकोटितेजसा ॥
मियां तुजपासोनि महेशा ॥ परिसिलें आजी ॥ ६९ ॥ इयें भूतें जया परी होतीं ॥ अथवा लया हन जैसीं निजाती ॥ ते मज पुढां प्रकृती ॥ विवं
चिली देवें ॥ ७० ॥ आणि प्रकृति नर्कार उगाणा दिधला ॥ परपुरुषाचा ही ठाव दाविला ॥ जयाचा महिमा पांघरोनि जाहाला ॥ धडौता वेद ॥
पाठ· ओं· ५५ कुहा· ओं· ५८ राठा

७१॥ जीशब्दैराशिवादैनिये ॥ कांधर्मीयेशिपारत्वातेंविये ॥ तेंथिंचनभेंचेगायें ॥ बोळगेंह्मणोनि ॥ ७२॥ ऐसेंअगाधमाहात्म्य ॥ जेंसकळ-
मार्गैकगम्य ॥ जेंस्वात्मानुभवरम्य ॥ तेंइयापरीदाविलें ॥ ७३॥ जैसाकेरुफिटलियाआभाळीं ॥ दिठीरिगेसूर्यमंडळीं ॥ कांहातेंसारूनिवा
बुळी ॥ जळदेखिजे ॥ ७४॥ नातरीउकलूनियांसापाचेवेढें ॥ जैसेंचंदनारवेंवदेणेंघडे ॥ अथवाविवसीपळेमगचढे ॥ निधानहातीं ॥ ७५॥
तैसीप्रकृतीहेआडहोती ॥ तेदेवेंचिसारोनिपरौती ॥ मगपरत्वामाजियेमती ॥ शेजारकेला ॥ ७६॥ ह्मणोनिइयेविषयींचामजदेवा ॥ भरंव
साकीरजाहालाजीवा ॥ परिआणीकएकहेवा ॥ उपनलाअसे ॥ ७७॥ तोभिडांजरीह्मणोंराहों ॥ तरीआनाकवणापुसोंजावों ॥ कायतुजवां
चोनिठावो ॥ जाणतआहोंआह्मी ॥ ७८॥ जळचरंजळाचाआभारधरी ॥ बाळकस्तनपानींउपरोधकरी ॥ तरीजयाजिणयांश्रीहरी ॥ आ
नउपायोअसे ॥ ७९॥ ह्मणोनिर्भिडसांकडनैंधरावें ॥ जीवाआवडेतेंहीतुजपुढांबोलावें ॥ नंवराहेंह्मणिनलेंदेवें ॥ चाडसांगें ॥ ८०॥ श्लोक॥
एवमेतद्यथात्थत्वमात्मानंपरमेश्वरम् ॥ द्रष्टुमिच्छामितेरूपमैश्वरंपुरुषोत्तम ॥ ३॥ टी०॥ मगबोलिलातोकिरीटी ॥ ह्मणेतुह्मीकेलीजेगो
ठी ॥ तियाप्रतीतीचीदिठी ॥ निवाळीमाझी ॥ ८१॥ आतांजयाचेनिसंकल्पें ॥ हेलोकपरंपराहोयहारपे ॥ जयाठायातेंआपणपें ॥ मीएसें
ह्मणासी ॥ ८२॥ तेंसुदळरूपतुझें ॥ जेथूनिइयेंद्विभुजेंहनचतुर्भुजें ॥ सुरकार्याचेनिव्याजें ॥ घेवोंयेसी ॥ ८३॥ पैंजळशयनाचियाअव-
गणिया ॥ कामत्स्यकूर्मइयामिरवणिया ॥ खेळसरलियातूंगुणिया ॥ सांठविसीजेथ ॥ ८४॥ उपनिषदेंजेंगाती ॥ योगियेंहृदयींशिगो-
निपाहाती ॥ जयातेंसनकादिकआहती ॥ पोटाळूनियां ॥ ८५॥ ऐसेंअगाधजेंतुझें ॥ विश्वरूपकानींऐकिजे ॥ तेंदेखावयाचित्तमाझें ॥ उ
तावीळदेवा ॥ ८६॥ देवेंफेडूनियांसांकड ॥ लोभेंपुसिलीजरीचाड ॥ तरीहेचिएकीवाड ॥ आर्तिजीमज ॥ ८७॥ तुझेंविश्वरूपआंघवें
॥ माझियेदिठीसीगोचरहोआवें ॥ ऐशीथोरआशाजीवें ॥ बांधोनिआहे ॥ ८८॥ श्लो०॥ मन्यसेयदितच्छक्यंमयाद्रष्टुमितिप्रभो ॥ यो

पाठ· ओं· ७१ वरी· किंवा परि· ओं· ७५ उकलतया· ओं· ७६ सारिलें· ओं· ८० सांकडिनधरवे· ओं· ८३ घेवोंघेवों· ओं· ८८ रूपण.

गेश्वरततोमेत्वंदर्शयात्मानमव्ययम्॥ ४॥ टी०॥ परिआणीकएकएथशार्ङ्गी॥ तुजविश्वरूपातेंदेखावयालागीं॥ पैंयोग्यतामाझियाआं-
गीं॥ असेकींनाहीं॥ ८९॥ हेंआपलेंआपणमीनेणें॥ नेंकांनेणसीजरीदेवह्मणे॥ तरिरोगियाकाय जाणे॥ निदानरोगाचें॥ ९०॥ आणि
जीआर्तीचेनिपडिभरें॥ आर्तआपलीटांकीपैंविसरे॥ जैसातान्हेलाह्मणे नपुरे॥ समुद्रमज॥ ९१॥ ऐसासचाडपणाचियेंभुली॥ नसां-
भाळवेसमस्याआपुली॥ यालागियोग्यताजेविमाउली॥ बाळकाचीजाणे॥ ९२॥ तयापरिश्रीजनार्दना॥ विचारिजोमाझीसंभावना
॥ मगविश्वरूपदर्शना॥ उपक्रमिजे॥ ९३॥ तरिऐसीतेंकृपाकरा॥ येन्हवींनल्हेह्मणा अवधारा॥ वायांपंचमालापेंबधिरा॥ सुख
केउतेंदेणें॥ ९४॥ येन्हवींएकलेंबापियाचेनितृषे॥ मेघजगापुरतेंकायनवर्षे॥ परिजाहालीहीवृष्टिउपरवे॥ जन्हीरवडकीहोय॥ ९५॥
चकोराचंद्रामृतफावलें॥ येरांआणवाहानिकायसवारिलें॥ परिडोळ्यांविणपाहिलें॥ वायांजाये॥ ९६॥ ह्मणौनितेंविश्वरूपतूंसहसा
॥ दाविसीकीरहाभरवसा॥ कांजेकडाडोआणिगादिसा॥ माजनिन्नवातूंकीं॥ ९७॥ तुझेंऔदार्यजाणोंस्वतंत्र॥ देतांनह्मणसीपा-
त्रापात्र॥ पैंकैवल्यऐसेंपवित्र॥ वैरियांहीदिधलें॥ ९८॥ मोक्षदुराराध्यकीरहोय॥ परितोहीआराधीतुझेपाय॥ ह्मणोनिधाडिसीते-
थजाय॥ पाईकजैसा॥ ९९॥ तुंवासनकादिकांचेनिमानें॥ सायुज्यींसोरसादिधलापूतनें॥ जेविषाचेनिस्तनपानें॥ मारूंआली॥
१००॥ हांगाराजसूययागाचियासभासदीं॥ देखतांत्रिभुवनाचीमांदीं॥ कैसाशतधादुर्वाक्यशब्दीं॥ निस्तेजिलासी॥ १॥ ऐशिया
अपराधियाशिशुपाळा॥ आपणपैंठावोदिधलागोपाळा॥ आणिउत्तानचरणाचियाबाळा॥ कायध्रुवपददिधलें॥ २॥ तोवनाआ-
लियाचिलागीं॥ जेंबैसावेंपितयाचियावोसंगीं॥ कींतोचंद्रसूर्यादिकांपरिसजगीं॥ श्लाघ्यकेला॥ ३॥ ऐसावनवासियांसकळां॥ दे-
ताएकचितूंघसाळा॥ पुत्राआळवितांअजामिळा॥ आपणपैंदेसी॥ ४॥ जेणेंउरींहाणितलासिपंपरा॥ तयाचाचरणवाहासीदाता-

पाठ·ओं·८३ घेवोंघेवों· ओं·८८ रूपपण· ओं·९० सरोग· ओं·१ दुर्वादीं·

रा॥ अक्रूरवैरियांचियाकळेवरा॥विसंबसीना॥ ५॥ ऐसाअपकारियांतुझाउपकार॥ तूं अपात्रींही परिउदार॥ देदानम्हणोनिदार
वंठेकारें॥जाहालासिबळीचा॥ ६॥ तूंतेंआराधीनाआयकें॥ होतांपुंसांबाळावीतकौतुकें॥ तियेवेंकुंदीतुवांगणिके॥ स्फरवाडकेला-
॥७॥ ऐसीपाहूनिवायाणीमिषें॥आपणपांदेवींलागसीवानिवसें॥ तोतूंकांअनारिसें॥ मजलागींकरिसी॥८॥ होगादुभतयाचेंनि
पवाडें॥जेंजगाचेंफेडीसांकडें॥तियेकामधेनूचेंपाडें॥ कायफ़ळकेलं दातां॥९॥ म्हणोनिमियांजोंविनविलेंकांहीं॥ तेंदेवनदाखविनीहं
कीरनाहीं॥परिदेखावयालागींदेई॥पात्रनामंज॥१०॥ तुझेंविश्वरूपआकळे॥ ऐसेंजरीजाणसीःमाझेडोळे॥ तरिंआर्तीचेंडोहळे-
पुरवींदेवा॥११॥ ऐसीठायटायांविनंती॥ जंवकरूंसरलासुभद्रापती॥ तंवतयाषड्गुणचक्रवर्ती॥ साहवेंचिना॥१२॥ तोकृपापीयू
षसजळ॥ आणियेरुजवळांआलावर्षाकाळ॥ नानार्थीकृष्णकोंकिळ॥अर्जुनवसंत॥१३॥ नातरींचंद्रबिंबवातोकें॥ देखोनिक्षीर-
सागरउचंबळे॥ तैसादुणेंहीवरीप्रेमबळें॥ उल्हासित जाहाला॥१४॥ मगतियेप्रसन्नतेचेनि आटोपें॥ गाजोनिम्हणितलेंसरूपें॥पार्था
देखदेखअमुपें॥स्वरूपेंमाझीं॥ १५॥ एकविश्वरूपदेखावें॥ ऐसामनोरथकेलापांडवें॥ कींविश्वरूपमय आघवें॥ करूनिघातलें
॥१६॥बापउदारदेवअपरिमित॥ याचकस्वेच्छासदांदेत॥ असेंसहस्रवरीदेत॥ सर्वस्वआपुलें॥ १७॥ अहोशेषाचेंहीडोळेचोरिले
॥वेदजयालागींझकविले॥लक्ष्मियेहीराहाविलें॥ जिव्हारजें॥१८॥ तें आतांप्रगटमीअनेकधा॥ करीतविश्वरूपदर्शनाचाधंदा-
॥ बापभाग्याअगाधा॥पार्थाचिया॥१९॥ जोजागतांस्वभावस्थेंजाय॥ तोजेवींस्वप्नींचेंआघवेंहोय॥ तेवीं अनंतब्रह्मकटाहूंआ
हे॥आपणचिजाहाला॥ २०॥ तेंसहसांमुद्रासोडिली॥ आणिस्थूळदृष्टीचीजवनीकफेडिली॥ किंबहुनाउघडली॥ योगऋद्धी॥
२१॥ परिहांहेंदेखेलकींनाहीं॥ ऐसीसांचिनकरीकांहीं॥एकसरांम्हणतसेपाहीं॥सुमहातुर॥२२॥ श्लोक॥ ॥श्रीभगवानुवाच

पाठ· ओं · ६ कर· ओं · ८ वानसें ओं · १३ तोकोकिळ · ओं · १५ उमपें · ओं · २१ तेथिंचीसहज

पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः ॥ नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥ ५ ॥ टी॰ ॥ अर्जुनानें वाएकदा वाह्मणित
लें ॥ आणि तें चि दावूं तरि काय दाविलें ॥ आनंदें रवें आघवें भरिलें ॥ माझा चि रूपीं ॥ २३ ॥ एकें कृशें एकें स्थूळें ॥ एकें ह्रस्वें एकें विशा
ळें ॥ पृथुतरें सरळें ॥ अप्रांतें एकें ॥ २४ ॥ एकें अनावरें प्रांजळें ॥ सव्यापारें एकें निश्चळें ॥ उदासीनें स्नेहाळें ॥ तीव्रें एकें ॥ २५ ॥ एकें-
घूर्णितें सावधें ॥ असलगें एकें अगाधें ॥ एकें उदारें अतिबद्धें ॥ कृपणें एकें ॥ २६ ॥ एकें शांतें संदीमंदें ॥ स्तब्धें एकें सानंदें ॥ गर्जितें-
निःशब्दें ॥ सौम्यें एकें ॥ २७ ॥ एकें साभिलाषें विरक्तें ॥ उन्निद्रितें एकें निद्रितें ॥ परितुष्टें एकें आर्तें ॥ प्रसन्नें एकें ॥ २८ ॥ एकें अशस्त्रें स
शस्त्रें ॥ एकें रौद्रें अतिमित्रें ॥ भयानकें एकें विचित्रें ॥ लयस्थें एकें ॥ २९ ॥ एकें जननलीलाविलासें ॥ एकें पालनशीलें लालसें ॥ एकें
संहारकें सावेशें ॥ साक्षिभूतें एकें ॥ ३० ॥ एवं नानाविधें परिबहुवसें ॥ आणि दिव्यतेजप्रकाशें ॥ तेवीं चि एकएका ऐसें ॥ वर्ण ही
नव्हे ॥ ३१ ॥ एकें तातलें साडे पंधरें ॥ तैसीं कपिलवर्णें अपारें ॥ एकें सर्वांगीं जैसीं सिंदूरें ॥ डवरलें नभ ॥ ३२ ॥ एकें सावियाची चुल
कीं ॥ तैसें ब्रह्मकटाह खचिलें माणिकीं ॥ एकें अरुणोदयासारिखीं ॥ कुंकुमवर्णें ॥ ३३ ॥ एकें शुद्धस्फटिकसोज्वळें ॥ एकें इं
द्रनीलसुनीळें ॥ एकें अंजनवर्णासकाळें ॥ रक्तवर्णें एकें ॥ ३४ ॥ एकें लसत्कांचनसमपिंवळीं ॥ एकें समजलजलदश्यामळीं ॥
एकें चांपेगोरीं केवळीं ॥ हरितें एकें ॥ ३५ ॥ एकें तप्ततांब्रतांबडीं ॥ एकें श्वेतचंद्रचोखडीं ॥ ऐसीं नानावर्णें रूपडीं ॥ देखें माझीं ॥ ३६
हें जैसें का आना नवर्ण ॥ तैसी आकृती ही अनारिसेपण ॥ लाजा कंदर्प रिघाला शरण ॥ तैसीं सुंदरें एकें ॥ ३७ ॥ एकें अतिलावण्यसा
कारें ॥ एकें स्निग्धवपुमनोहरें ॥ शृंगारश्रियेचीं भांडारें ॥ उघडिलीं जैसीं ॥ ३८ ॥ एकें पीनावयवमांसळें ॥ एकें शुष्कें अतिविक्राळें ॥
एकें दीर्घकंठें विताळें ॥ विकटें एकें ॥ ३९ ॥ एवं नानाविधाकृती ॥ इयां पाहतां पार नाहीं सुभद्रापती ॥ ययांचा एकेकीं अंगप्रांतीं ॥ दे-

ओ॰ २६ कुरूं. ओ॰ २७ संतसनमंदें. ओ॰ २८ उन्निद्रें. ओ॰ ३२ सरागें. ओ॰ ३३ एकें. ओ॰ ३४ अंजनाचळसमकाळें. ओ॰ ३८ आयत.

खपांजगा॥ ४० ॥ श्लो० ॥ पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौमरुतस्तथा ॥ बहून्यदृष्टपूर्वाणिपश्याश्चर्याणिभारत ॥ ६ ॥ टी० ॥ जेथउ-
न्मीलनहोतांहोस्ष्टी ॥ तेथपसरतीआदित्यांचियासृष्टी ॥ पुढतीनिर्मीळतांमिटी ॥ देतेंआघवांतें ॥ ४१ ॥ वदनींचियावाफेसवें ॥ होतज्वा-
ळामयआघवें ॥ जेथपावकादिकपावें ॥ समूहवसूंचा ॥ ४२ ॥ आणिक्षुब्धभ्रूलतांचेशेवटीं ॥ कोपंभिळोंपाहती एकवाटीं ॥ तेथरुद्रगणांचे
संघाट ॥ अवतरतदेखें ॥ ४३ ॥ पैंसौम्यतेचावोलावा ॥ मितीनेणिजेअश्विनौदेवां ॥ श्रोत्रींहोतीपांडवा ॥ अनेकवायु ॥ ४४ ॥ ऐसपरी
एकेकाचियेलीळे ॥ जन्मतीसुरसिद्धांचींकुळें ॥ ऐसींअपारेंआणिविशाळें ॥ रूपेंइयेंपाहीं ॥ ४५ ॥ जयांतेंसांगावयावेदुबाबडे ॥ पा-
हावयाकाळाचेंहीआयुष्यथोकडें ॥ धातयाहीपारिनसांपडे ॥ ठावजयांचा ॥ ४६ ॥ जयांतेंवेदत्रयीकर्णीनायकें ॥ नियेंइयेंप्रत्यक्षदेख
अनेकें ॥ भोगींआश्चर्याचींकवतिकें ॥ महासिद्धी ॥ ४७ ॥ श्लो० ॥ इहैकस्थंजगत्कृत्स्नंपश्याद्यसचराचरम् ॥ ममदेहेगुडाकेशय
च्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि ॥ ७ ॥ टी० ॥ इयामूर्तीचियाकिरिटी ॥ रोमभूळींदेखेंपांसृष्टी ॥ कल्पतरूतळवटीं ॥ तृणांकुरजैसे ॥ ४८ ॥ वातायनीं
नआणिप्रभासें ॥ उडतपरमाणुदिसतीजैसे ॥ भ्रमतब्रह्मकटाहतैसे ॥ अवयवसंधीं ॥ ४९ ॥ एथएकेकाचियाप्रांतदेशीं ॥ विश्व
देखविस्तारसीं ॥ आणिविश्वाहीपरौतेंमानसीं ॥ जरीदेखावेंवर्ते ॥ ५० ॥ तरीदृश्यहीविपर्यांचेंकांहीं ॥ एथसर्वथासांकडेंनाहीं
स्वेंआवडेतेंमाझियादेहीं ॥ देखसीतूं ॥ ५१ ॥ ऐसेंविश्वमूर्तीनेणें ॥ बोलिलेंकारुण्यपूर्णें ॥ तंवदेखतआहेकांनाहींम्हणे ॥ निवां
तचियेरु ॥ ५२ ॥ एथकांपांहाउगला ॥ म्हणोनिश्रीकृष्णेंजंवपाहिला ॥ तंवआर्तीचेंलेणेंलेइला ॥ तैसाचिआहे ॥ ५३ ॥ मगम्हणेउत्कंठ
वोहटनपडे ॥ अझूणीसुखाचीसोयनसांपडे ॥ परिदाविलेंतेंपुढें ॥ नोकळेचियया ॥ ५४ ॥ हेंबोलोनिदेवहांसिले ॥ हांसोनिदेखणे
यांम्हणितलें ॥ आम्हींविश्वरूपतरीदाविलें ॥ पारदेखसीचनातूं ॥ ५५ ॥ ययाबोलायेरंविचक्षणें ॥ म्हणितलेंहांजीकवणासितेंउणें

पाठ-ओं-४१ निमीळणीं, देतें ओं-४९ आणिवंडवानाचेंनिमकाशें ओं-५० मदेशां ओं-५१ निये ओं-५२ मूर्तीनें ओं-५३ कांहें यया ओं-५४ न-

॥तुह्मींबकाकरवींचांदिणें॥ चरउंपहामा॥ ५६॥ हांहो उठोनियां आरिसा॥ आंधळियांदाउं बैसा॥ बहिरियापुढें हृषीकेशा॥गाणीवकरा
॥५७॥ मकरंदकणाचाचारा॥जाणतांघालूनिदर्दुरा॥ वायांथाडाशाई· धरा॥ कोपाकवणा॥५८॥जें अतींद्रियह्मणोनिव्यवस्थिलें॥ के
वळज्ञानदृष्टीचियाभागाफिटलें॥ तेंतुह्मीचर्मचक्षुपुढेंसांदलें॥मीकेंसेंनिदेखें॥५९॥ परिहें तुमचेंउणेंनबोलावें॥ मीचिसाहेंतेंचिबरवें
॥एथआथिह्मणितलेंदेवें॥ मानुबापा॥६०॥साचविश्वरूपजरिआह्मीदावावें॥ तरीआधीदेखावयासामर्थ्यकांद्यावें॥परिबोलनबो
लनप्रेमभावें॥ धसाळगेलों॥६१॥कायजाहालेंनवाहतांभोईपेरिजे॥ तरितांवेल्हशिंपिलियावीणवायांजाइजे॥तरीआतांमाझेंनिज
रूपदेखिजे॥तेंदृष्टीदेवोंतुज॥६२॥ श्लो०॥ नतुमांशक्यसेद्रष्टुमनेनैवस्वचक्षुषा॥ दिव्यंददामितेचक्षुःपश्यमेयोगमैश्वरम्॥८॥
टी०॥मगातियादृष्टीपांडवा॥आमुचाऐश्वर्ययोगआघवा॥ देखोनियांअनुभवा॥माजिवडाकरीं॥६३॥ ऐसेंनेणेंवेदांतवेद्यें॥सकळ
लोकैकआद्यें॥ बोलिलेंआराध्यें॥जगाचेंनि॥६४॥ श्लो०॥ ॥संजयउवाच॥ ॥एवमुक्त्वाततोराजन्महायोगेश्वरोहरिः॥
दर्शयामासपार्थायपरमंरूपमैश्वरम्॥९॥ टी०॥ पैंकौरवकुळचक्रवर्ती॥ मजहाचिविस्मयपुढतपुढती॥ जेश्रियेहूनित्रिजगती॥ सदे
वअसेकवणी॥६५॥नातरीसुखेंचेवानावयालागीं॥ श्रुतीवांचूनिदावापाजगीं॥ नासेवकपणनरांआंगीं॥ शेषाचाचिआथि॥६६॥
हांहोजयाचेनिसांसें॥शिणलीआटहांपाक्षरयोगीजेसें॥ अनुसरलेंगरुडाऐसें॥ नवणआहे॥६७॥ परितेंआघवेंचिएकीकडेठेलें-
॥सापेंकृष्णसुखएकंदरंजाहालें॥जिसेंदिवसींहूनिजन्मलें॥पांडवहे॥६८॥ पाहपांचाहीआंतअर्जुना॥ श्रीकृष्णसावियाचिजाहा
लाआधीना॥ कामुककांजेसाअंगना॥आपनांकीजे॥६९॥ पढविलेंपांखिरूंऐसेंनबोले॥ यापरीक्रीडाम्रृगहीतेंसानचले॥ कैसेंदे
वएथेंसुरवाडलें॥ नेंजाणोनये॥७०॥आजिपरब्रह्महेंसगळें॥भोगावयासदेवयाचेचिडोळे॥ कैसेंवाचेंचेहनलळे॥पाळीतअसे ७१
पाठ·ओं·५८ मगाघाडंई·धरा· ओं·६०दिवूनि·

हाकोपेकोंनिवांतसाहे॥ हारुसेनरीबुझावीतजायें॥ नवलपिसेंलागलेंआहे॥ पार्थाचेंदेवा॥ ७२॥ येन्हवींविषयजेणोनिजन्मले॥ जेशुका
दिकदादुले॥ तेंविषयचिनिवांतजाहाले॥ भाटययाचे॥ ७३॥ हार्योगयांचेंसमाधिधन॥ कींहारेनिठेलेंपार्थाआधीन॥ यालागिंविस्मयमाझें
मन॥ करीतसेंराया॥ ७४॥ तेंवांचिसंजयम्हणेकायसा॥ विस्मयांएथें कोरवेंशा॥ श्रीकृष्णांस्वीकारिजेतयाऐसा॥ भाग्योदयहोये॥ ७५॥ म्हणों
नितोदेवांचारावो॥ म्हणेपार्थानेंतुजदिव्यदृष्टिदेवों॥ जयाविश्वरूपाचाठावो॥ देखसीतूं॥ ७६॥ ऐसीश्रीमुखांनिअक्षरें॥ निघतीनाजंवएकस
रें॥ तंवअविद्येचें आंधारें॥ जावोंचिलागें॥ ७७॥ तेंअक्षरेंनव्हतीदिखा॥ ब्रह्मसाम्राज्यदीपिका॥ अर्जुनालागींचिल्काळिका॥ उजळलिया
श्रीकृष्णें॥ ७८॥ मगदिव्यचक्षुप्रकाशजाहाला॥ तयाज्ञानदृष्टीफांटाफुटला॥ ययापरीदाविताजाहाला॥ ऐश्वर्यआपुलें॥ ७९॥ हेअवता
रजेसकळ॥ तेंजियेसमुद्रांचेकांकल्लोळ॥ विश्वहेंमृगजळ॥ जयारश्मीस्तवदिसे॥ ८०॥ जियेअनादिभूमिकेनिटे॥ चराचरहेंचित्रउम
टे॥ आपणपेंश्रीवैकुंठें॥ दाविलेंतया॥ ८१॥ मागांबाळपणीयेणेंश्रीपती॥ जेंएकवेळखादलीहोतीमाती॥ तेंकोपोनियाहातीं॥ येशोदांध
रिला॥ ८२॥ म्हणपेणेंमेणेंजेंसें॥ मुखीझाडाधावयाचेंनिमिसें॥ चवदाहीभुवनेंसावकाशें॥ दाविलींनिये॥ ८३॥ नातरीमधुवनींध्रुवासि
केलें॥ जैसेंकपोलशंखेंशिवितलें॥ आणिवेदांचियेंहीमतीठेलें॥ तेंलागलाबोलों॥ ८४॥ तेंसाअनुग्रहपैंराया॥ श्रीहरीकेलाधनंजया
आतांकवण कडेहीमाया॥ ऐसीभाषनेणेचिनो॥ ८५॥ एकसरेंऐश्वर्यतेजंपाहालें॥ तयाचमत्काराचेंएकार्णवजाहालें॥ चित्तसमाजीं
बुडोनिठेलें॥ विस्मयाचिया॥ ८६॥ जैसाआब्रह्मपूर्णोदकीं॥ पोहेमार्कंडेयएकाकीं॥ तैसाविश्वरूपकौतुकीं॥ पार्थलोळे॥ ८७॥ म्हणेकें
वढेंगगनएथहोतें॥ तेंकवणेंनेलेंपांकुउतें॥ तेंचराचरेंमहाभूतें॥ कायजाहालीं॥ ८८॥ दिशांचेंठावहीहारपले॥ अर्धोर्ध्वकायनेणों
जाहालें॥ चेइलियास्वप्नतैसेंगेलें॥ लोकाकार॥ ८९॥ नानासूर्यतेजप्रतापें॥ सचंद्रतारागणजैसेंलोपे॥ तैसीगिळिलीविश्वरूपें॥

प्रपंचरचना॥९०॥ तेव्हांमनासीमनपणनस्फुरे॥ बुद्धिआपणपेंनसांवरे॥ इंद्रियांचेरश्मीमाघारे॥ ह्रदयवरीभरले॥९१॥ तेथनाट-
स्थानाटस्थ्यपडिलें॥ ठकासीठकलागलें॥ जैसेंमोहनास्त्रघालतें॥ विचारजातां॥९२॥ तैसाविस्मितपाहेकोडें॥ तंवपुढांहोतेंचतुर्भु
जरूपडें॥ तेंचिनानारूपचहूंकडे॥ मांडोनिठेलें॥९३॥ जैसेवर्षाकाळींचेमेघोडे॥ कांमहाप्रळयींचेंतेजवाढे॥ तैसेंआपणावीणकव-
णीकडे॥ नेदीचिउरों॥९४॥ प्रथमस्वरूपसमाधान॥ पावोनिठेलाअर्जुन॥ सवेंचिउघडिलें लोचन॥ तंवविश्वरूपदेखे॥९५॥ इहींचिदो
हीडोळां॥ पाहावेंविश्वरूपासकळा॥ तोश्रीकृष्णेंसोहळा॥ पुरविलाऐसा॥९६॥ श्लो०॥ अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्शनम्॥
अनेकदिव्याभरणंदिव्यानेकोद्यतायुधम्॥१०॥ टी०॥ मगतेथसेंघदेखेवदनें॥ जैसींरमानायकाचींराजभुवनें॥ नानाप्रकटलीं
निधानें॥ लावण्यश्रीयेचीं॥९७॥ कींआनंदाचींवनेंसासिन्नलीं॥ जैसीसौंदर्याराणीवजोडली॥ तैसीमनोहरेंदेखिलीं॥ हरीचींवक्त्रें
तेणें॥९८॥ तयाहीमाजिएकेकें॥ साविंयाचिभयानकें॥ काळरात्रीचींकटकें॥ उठावलींजैसीं॥९९॥ कींमृत्यूसीचिमुखेंजाहालीं॥
होकांजेंभयाचींदुर्गेंपन्नासिलीं॥ कींमहाकुंडेंउघडलीं॥ प्रळयानळाचीं॥२००॥ तैसींअद्भुतेंभयासुरें॥ तेथवदनेंदेखिलींवीरें॥
आणिकेंअसाधारणेंसाळंकारें॥ सौम्यें बहुतें॥१॥ पैंज्ञानदृष्टीचेनिअवलोकें॥ परिवदनाचाशेवटनटके॥ मगलोचनतेकवतिके॥
लागलापाहों॥२॥ तंवनानावर्णेंकमळवनें॥ विकासिलींतैसीं अर्जुनें॥ नेत्रदेखिलेंपालेगनें॥ आदित्यांचीं॥३॥ तेथेंचिकृष्णमेघाचि
यादाटी॥ माजिकल्पांतविजुचियाफुटी॥ तैसियावन्हिपिंगळादृष्टी॥ भ्रूभंगातळीं॥४॥ हें एकेकआश्चर्यपाहातां॥ तियेंएकेचिरूपीं
पांडुसुता॥ दर्शनाचीअनेकता॥ प्रतिफळली॥५॥ मगम्हणेचरणतेकवणेकडे॥ केउतेमुकुटकेंदोर्दंडें॥ ऐसीवाढविताहेकोडें॥ चा
डदेखावयाची॥६॥ तेथभाग्यनिधीपार्था॥ कांविफळलवहोईलमनोरथा॥ कायपिनाकपाणियाचांभाता॥ वायकांडीआहाती॥७॥
पाठ· ओं· ९९· रपडी· ओं· ७ पार्णाच्या· कांड·

नातरी चतुराननाचियें वाचें ॥ काय आहाती लटिकिया अक्षरांचे सांचें ॥ ह्मणौनि सांघे न पण अपाराचें ॥ । देखिलें तेणें ॥ ८ ॥
जयाची सोय वेदां नाकळे ॥ तया चे सकळावयव एकेचि वेळे ॥ अर्जुनाचे दोन्ही डोळे ॥ भोगिते जाहाले ॥ ९ ॥ चरणांनी मुकुट-
वरी ॥ देखत विश्वरूपाचीं थोरी ॥ जे नानारत्न अळंकारीं ॥ मिरवत असे ॥ १० ॥ परब्रह्म आपुलेनि आंगें ॥ त्या वया जाहाला
आपणचि अनेगें ॥ तियें लेणीं मी सांगें ॥ काइ सया सारिखीं ॥ ११ ॥ जियें प्रभेचिये झळाळा ॥ रजा कुचंद्रादित्यमंडळा ॥ जे महातेजा-
चाचा जिव्हाळा ॥ जेणें विश्व प्रगटे ॥ १२ ॥ तो दिव्य तेज शृंगार ॥ कोणाचिये मनासी होय गोचर ॥ देव आपणपें चि लेइले ऐसे वीर ॥
देखत असे ॥ १३ ॥ मग तेथेंचि ज्ञानाचिया डोळां ॥ पैं हातें कर पल्लव जेंव सरळा ॥ तेंव तोडिन कल्पांतींचिया ज्वाळा ॥ तैसीं शस्त्रें-
झळकत देखे ॥ १४ ॥ आपण आंग आपण अळंकार ॥ आपण हात आपण हातियार ॥ आपण जीव आपण शरीर ॥ देखे चराचर
कोंदलें देवें ॥ १५ ॥ जयाचिया किरणाचेनि खरेपणें ॥ नक्षत्रांचे हात फुटाणे ॥ तेजें खिरडलावन्हि ह्मणे ॥ समुद्रीं रिघों ॥ १६ ॥
मग काळकूट कल्लोळीं कवळिलें ॥ नाना महाविजूंचे दांग उमटलें ॥ तैसें अपार कर देखिले ॥ उयतां युधीं ॥ १७ ॥ श्लो० ॥ दि
व्यमाल्यांबरधरं दिव्यगंधानुलेपनम् ॥ सर्वाश्चर्यमयं देवमनंतं विश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥ टी० ॥ कां भेणें तेथूनि काढिली दि-
ठी ॥ मग कंठ मुगुट पाहात से किरीटी ॥ तंव सुरतरूंचीं सृष्टी ॥ जया पासोनि कां जाहाली ॥ १८ ॥ जियें महासिद्धीचीं मूळपी
ठें ॥ शिणली कमळा जेय वावटें ॥ तैसीं कुसुमें अतिचोखटें ॥ तुरंबली देखिलीं ॥ १९ ॥ मुगुटावरी स्तबक ॥ ठायीं ठायीं पू-
जा बंध अनेक ॥ कंठी रुळता निअलौकिक ॥ माळा दंड ॥ २० ॥ स्वर्गें स्वर्य तेज वोटलें ॥ जैसें पंधरें नेमेरु तें मांटिलें ॥ तैसें नि
तंबावरी माटिलें ॥ पीतांबर झळके ॥ २१ ॥ श्रीमहादेव कापुरें उटिला ॥ कां कैलास पारजें डवरिला ॥ नानाक्षीरोदक पांघ

पाठ-ओं० १४ पहातां, कल्पांतविजुचिया० ओं० १६ रिघे० ओं० १७ उमळले० ओं० १८ कबुकंठ०

रविला ॥ क्षीरार्णव जैसा ॥ २२ ॥ जैसी चंद्रमयाची घडी उपललविली ॥ मग गगनाकरवीं बुंथी येववीली ॥ तैसी चंदनापिंजरी देखिली ॥ सर्वांगी तेणें ॥ २३ ॥ तेणें स्वप्रकाशा कांतीचढे ॥ ब्रह्मानंदाचा निदाघ मोडे ॥ जयाचेनि सौरभ्यें जीवितजोडे ॥ वंदती ये ॥ २४ ॥ जयाचें निर्लेपें अनुलेपकरी ॥ जें अनंगही सर्वांगी धरी ॥ तया सुगंधाची थोरी ॥ कवण वानी ॥ २५ ॥ ऐसी एकैक शृंगारशोभा ॥ पाहातां अर्जुन जातसे क्षोभा ॥ तेवींचि देव बैसला कीं उभा ॥ कीं सन्मुख यां तें हें नेणवे ॥ २६ ॥ बाहेर दिठी उघडूनि पाहे ॥ तंव आघवें मूर्तिमय देखत आहे ॥ मग आतां न पाहें म्हणोनि उगा राहे ॥ तरि आंतही तैसेंचि ॥ २७ ॥ अनावरें मुखें समोर देखे ॥ तया पाठिमोरा जंव ठाके ॥ तंव न याही कडे श्री मुखें ॥ करचरण तैसेंचि ॥ २८ ॥ अहो पाहातां कीर प्रति भासे ॥ एथ नवलावो काय असे ॥ परि न पाहातांही दिसे ॥ चोज आइका ॥ २९ ॥ कैसें अनुग्रहाचें करणें ॥ पार्थाचें पाहाणें आणि न पाहणें ॥ तयाही सकट नारायणें ॥ व्यापूनि घेतलें ॥ ३० ॥ म्हणोनि आश्चर्याचा पुरीं एकीं ॥ पडिला ठायें ठायें तडी टाकी ॥ तंव चमत्काराचिया आणिकीं ॥ महार्णवीं पडे ॥ ३१ ॥ ऐसा अर्जुन असाधारणें ॥ आपुलिया दर्शनाचे निर्विंदाणें ॥ कवळूनि घेतला तेणें ॥ अनंतरूपें ॥ ३२ ॥ तो विश्वतोमुख स्वभावें ॥ आणि तेंचि दावावया लागीं पांडवें ॥ प्रार्थिला आतां आघवें ॥ होऊनि ठेला ॥ ३३ ॥ आणि दीपें कां सूर्यें प्रगटे ॥ अथवा निमुटलिया देखावेंचि खुंटे ॥ तैसी दिठी न व्हे जे वैकुंठें ॥ दिधली आहे ॥ ३४ ॥ म्हणोनि किरीटी सिदोहीं परी ॥ तें देखणें देखे अवधारीं ॥ हें संजय हस्तिनापुरीं ॥ सांगतसे राया ॥ ३५ ॥ म्हणे किं बहुना अवधारिलें ॥ पार्थें विश्वरूप देखिलें ॥ नाना आभरणीं भरलें ॥ विश्वतोमुख ॥ ३६ ॥ श्लो० ॥ दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता ॥ यदि भाः सदृशी सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥ १२ ॥ टी० ॥ तियें अंगप्रभेचा देवा ॥ नवलाव काइसया ऐसा सांगावा ॥ कल्पांतिं एकचि

पाठ० ओ० २४ नेच० ओ० २५ निर्लेपें० ओ० २६ ...

मेळावा ॥ हां दशादिशांचा होय ॥ ३७ ॥ तेसांतें दिव्यसूर्यसहस्रवरी ॥ जरी उदयजतें एकेचि अवसरीं ॥ तऱ्हीतयातेजाचीथोरी ॥
उपमें नये ॥ ३८ ॥ अपरिहार्या विजूंचा मेळासाकाजे ॥ आणिप्रळयाग्नीचीसर्वसामग्रीआणिजे ॥ तर्‍हीचिदश कहीं मेळविजे ॥
महातेजांचा ॥ ३९ ॥ तऱ्हीं तये अंगप्रभेचेनिपाडें ॥ हें तेज कांहीं कांहीं होइलथोडें ॥ आणितयाऐसेंकीरचोखडें ॥ त्रिशुद्धीनोहे ॥
४० ॥ ऐसेंमहात्म्यसाहां दिशीं ॥ तेंसहजी ॥ फांकतसेंसर्वांगींचें तेज ॥ तेंमुनिकृपार्जामजदृश्यजाहालें ॥ ४१ ॥ श्लो० ॥ तत्रैकस्थं
जगत्कृत्स्नंप्रविभक्तमनेकधा ॥ अपश्यद्देवदेवस्य शरीरेपांडवस्तदा ॥ १३ ॥ टी० ॥ आणितियेविश्वरूपीं एकीकडे ॥ जगआघ
वेंआपुलेनिपवाडें ॥ जैसेंमहोदधीमाजीं बुडबुडे ॥ सिनानें दिसती ॥ ४२ ॥ कांआकाशींगंधर्वनगर ॥ भूतळींपिपीलिकाबांधेघ
र ॥ नानामेरुवरीसपुर ॥ परमाणुजैसे ॥ ४३ ॥ विश्वआघवेंचितयापरी ॥ तियादेवचक्रवर्तीचियाशरीरीं ॥ अर्जुनेंतियेअवसरीं
देखताजाहाला ॥ ४४ ॥ श्लो० ॥ ततःसविस्मयाविष्टोहृष्टरोमाधनंजयः ॥ प्रणम्यशिरसादेवंकृतांजलिरभाषत ॥ १४ ॥ टी०
तेथएकविश्वएकआपण ॥ ऐसेंअळुमाळुहोतेंजेंदुजेपण ॥ तेंहीआटोनिगेलेंअंतःकरण ॥ विरालेंसहसा ॥ ४५ ॥ आंतुआनंदा
चेइरेंजाहालें ॥ बाहेरिगात्रांचेंबळहारपोनिगेलें ॥ आपादपांगुतलें ॥ पुलकांकितें ॥ ४६ ॥ वार्षियेप्रथमदशे ॥ वोहळलयाशैलांचें
सर्वांगजैसें ॥ विरूढकोमलांकुरीं निसें ॥ रोमांचजाहाले ॥ ४७ ॥ शिवतलाचंद्रकरीं ॥ सोमकांतद्रावधरी ॥ तैसियास्वेदकणिका
शरीरीं ॥ दाटलिया ॥ ४८ ॥ माजिसांपडलेनिअलिकुळें ॥ जळावरीकमळकळिकाजैंविंआंदोळे ॥ तैविंआंतुलियासुखोर्मीचेनि
बळें ॥ बाहेरिकांपे ॥ ४९ ॥ कर्पूरकर्दळीचेनिगर्भपुटें ॥ उकलतांकापुराचेनिकोंदाटें ॥ पुलिंगांगळतीनेत्रौंथेंबुटें ॥ नेत्रींनिपडती ॥
५० ॥ उदयलेनिसुधाकरें ॥ जैसाभरलाचिसमुद्रभरे ॥ तैसावेळोवेळांउर्मिभरें ॥ उचंबळतअसे ॥ ५१ ॥ ऐसासात्विकांहीआटा

पाठ-ओं-४३ बैसले- ओं- ४६ पुलकाचलें- ओं- ५० पुळिका-

भावां ॥ परस्परें वर्ततसेहेवा ॥ तेथ ब्रह्मानंदाचीजीवा ॥ राणीव फावली ॥ ५२ ॥ तैसाचितयासुखानुभवापाठीं ॥ केलाहूनाचासां
भाळदिठी ॥ मगउससोनिकिरीटी ॥ वासपाहिला ॥ ५३ ॥ तेथबैसलाहोनाजियासवा ॥ तियाचिकडे मस्तकखालाविला देवा ॥
मगजोडूनिकरसंपुटबरवा ॥ बोलतअसे ॥ ५४ ॥ श्लो॰ ॥ ॥ अर्जुन उवाच ॥ ॥ पश्यामि देवांस्तव देव देहे सर्वांस्तथा भू
तविशेषसंघान् ॥ ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थमृषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥ १५ ॥ टी॰ ॥ ह्मणे जयजयाजी स्वामी ॥ नवल
कृपाकेलीतुह्मीं ॥ जेहें विश्वरूपकीं आह्मीं ॥ प्राकृतें देखों ॥ ५५ ॥ परितावचि भलें केलें गोसाविया ॥ मजपरितोषजाहाला
सविया ॥ जी देखिलासिजोड्या ॥ सृष्टिसित्वं आश्रय ॥ ५६ ॥ देवा मंदराचेनि अंगलगें ॥ ठायींठायीं श्वापदांचीं दांगें ॥ तैसींइयें
तुझादेहीं अनेगें ॥ देखतसें फवनें ॥ ५७ ॥ अहो आकाशाचियेखोळे ॥ दिसती ग्रहगणाचीं कुळें ॥ कां महावृक्षीं आमिसाळें
॥ पक्षिजातीचीं ॥ ५८ ॥ नयापरीश्रीहरी ॥ तुझियाविश्वात्मकाइयेशरीरीं ॥ स्वर्गदेखतसें अवधारीं ॥ सुरगणेंसीं ॥ ५९ ॥ प्रभु
महाभूतांचें पंचक ॥ एथ देखत आहें अनेक ॥ आणि भूतग्राम एकेक ॥ भूतसृष्टीचे ॥ ६० ॥ जी सत्यलोक तुजमाजि आहे ॥ दे
खिला चतुराननहा नोहे ॥ आणि येरीकडे जंव पाहें ॥ तंव कैलासही दिसे ॥ ६१ ॥ श्रीमहादेवभवानियेंशीं ॥ तुझादेखत आ
हें एकें अंशीं ॥ आणि तुनेंही गा ऋषीकेशी ॥ तुजमाजि देखें ॥ ६२ ॥ पैं कश्यपादिऋषिकुळें ॥ इयें तुझियास्वरूपीं सकळें ॥ देखत
सें पाताळें ॥ पन्नगेंसीं ॥ ६३ ॥ किंबहुना त्रैलोक्यपती ॥ तुझिया एकेकाची अवयवाचियें भिंती ॥ इयें चतुर्दशभुवनें चित्राकृती ॥ अंकुरलीं
जाणों ॥ ६४ ॥ आणि तेथिचें जे लोक ॥ ते चित्ररचना जी अनेक ॥ ऐसें देखतसें अलोलिक ॥ गांभीर्य तुझें ॥ ६५ ॥ श्लो॰ ॥ अ
नेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं पश्यामि त्वां सर्वतोऽनंतरूपम् ॥ नांतं न मध्यं न पुनस्तवादिं पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूपम् ॥ १६ ॥ टी॰ ॥

पाठ. नाहीं.

यादिव्यचक्षूचेनिपैसें॥ चहूंकडेंजवपाहेनअसें॥ तवदादेंडाकोंजेसें॥ आकाशकोंभेलें॥ ६६॥ तैसेंएकैकनिरंतर॥ देवादेखत-
असेंतुझेंकर॥ करीतआघवेंचिव्यापार॥ एकेचिकाळीं॥ ६७॥ मगमहाशून्याचेंनपैसारें॥ उघडलींब्रह्मकटाहाचींभांडारें॥ तैसीं
देखतसेंअपारें॥ उदरेंतुझीं॥ ६८॥ जैसहस्रशीर्षयाचेंदेखलें॥ कोटीवरीहोतातिएकावेळे॥ कींपरब्रह्मचिवदनफळें॥ मोडोनि
आलें॥ ६९॥ तैसींवक्त्रेंजेउतीतेउतीं॥ तुझींदेखतसेंविश्वमूर्ती॥ आणितयाचिपरीनेत्रपंक्ति॥ अनेकासेंघ॥ ७०॥ हें असोस्वर्गपा
ताळ॥ कींभूमीदिशाअंतराळ॥ हेंचवक्षाठेलासकळ॥ मूर्तिमयदेखतसें॥ ७१॥ तुजवीणएकादियाकडे॥ परमाणूहिएतु
लाकोडें॥ अवकाशपाहातसेंपरिनसांपडे॥ ऐसेंव्यापिलेंतुवां॥ ७२॥ इयेंनानापरीअपरिमितें॥ जेंतुलींसांटविलींहोतीं
महाभूतें॥ तेंतुलाहीपवाडतुवांअनंतें॥ कोंदलादेखतसें॥ ७३॥ ऐसाकवणेंठायाहूनितूंआलासी॥ एथबैसलासिकींउ-
भाआहेसी॥ आणिकवणियेंमायेचियेंपोटींहोतासी॥ तुझेंठाणकेवढें॥ ७४॥ तुझेंरूपवयकैसें॥ तुजपैलीकडेकायअ
से॥ तूंकायिसयावरीआहासिऐसें॥ पाहिलेंमियां॥ ७५॥ तवदेखिलेंजेंआघवेंचि॥ नरिआतांतुझाठावतूंचि॥ तूंकवणा
चानव्हेसिऐसाचि॥ अनादिआयता॥ ७६॥ तूंउभानाबैठा॥ दिघडानाखुजटा॥ तुजतळींवरीवैकुंठा॥ तूंचिआहासी॥ ७७
॥ तूंरूपेंआपणयांचिऐसा॥ देवातुझातूंचिवयसा॥ पाठीपोटपरेशा॥ तुझेंतूंगा॥ ७८॥ किंबहुनाआतां॥ तुझेंतूंचिअघ
वेंअनंता॥ हेंपुढतपुढतीपाहातां॥ देखिलेंमियां॥ ७९॥ परियातुझियारूपाआंत॥ जीउणीवएकअसेंदेखत॥ जेंआ-
दिमध्यअंत॥ तीन्हीनाहीं॥ ८०॥ येन्हवींगिवसिलेंआघवाठायीं॥ परिसोयनलाहेंचिकहीं॥ म्हणोनित्रिशब्दहेनाहीं॥ ती
न्हींएथ॥ ८१॥ एवंआदिमध्यांतरहिता॥ तूंविश्वेश्वराअपरिमिता॥ देखिलासिजीतत्वता॥ विश्वरूपा॥ ८२॥ तुजमहा

पाठ· ओं· ६६ त्या· ओं· ६९ दाखवलें, मांडोनि· ओं· ७२ नानाभूतीसहित·

मूर्तीचियाआंगीं॥ उमटलियाएथकमूर्तीअनेगीं॥ लेइलासिवानेपरिचीआंगीं॥ ऐसाअवघडतुआहासी॥८३॥ नानारथ-
कमूर्तीनियाद्रुमवल्ली॥ तुझियास्वरूपमहाचळीं॥ दिव्यालंकारफुलींफळीं॥ सासिन्नलिया॥८४॥ हांकांजेमहोदधीतूंदे
वा॥जाहालासितरंगमूर्तीहेलावा॥कींतूंएकवृक्षबरवा॥ मूर्तिकफळीं फळलासि॥८५॥ जीभूतींभूतळमांडिलें॥जैसें
नक्षत्रींगगनगुढारलें॥ तैसेंमूर्तिमयभरलें॥ देखतसेंतुझें रूप॥८६॥जीएकेकेचिअंगप्रांतीं॥ होयजायहेत्रिजगती॥ए
वढियाहीतुझाआंगींमूर्ती॥ कींरोमाजालिया॥८७ ऐसापवाडमांडूनिविश्वाचा॥ तूंकवणपांएथकोणाचा॥ हेंपाहि
लेंतंवआसुचा॥ सारथीतोचितूं॥८८॥ तरिमजपाहातांमुकुंदा॥ तूंऐसाचिव्यापकसर्वदा॥ मगभक्तानुग्रहेंतयामुग्धां
॥रूपातेंधरिसी॥८९॥ कैसेंचहें फजांचेंसांवळें॥ पाहातांवोल्हावतीमनडोळे॥ खेमदेऊंजाइजेतरिआकळे॥ दोहींचिबा
हीं॥९०॥ऐसीमूर्तिकीडिसवाणीरूपा॥ करूनिहोसीनाविश्वरूपा॥ कींआमुचियादिठीसलेपा॥ जेसामान्यत्वेंदेखती॥
९१॥तरिआतांदिठीचाविटाळगेला॥ तुवांसहजेंदिव्यचक्षु केला॥ म्हणोनियथारूपेंदेखवला॥ महिमातुझा॥९२॥ परिम
करतुंडामागिलेकडे॥ होतासितोचितूंएवढें॥ रूपजाहालासिहें पुढें॥ वोळखिलें मयां॥९३॥ श्लो०॥ किरीटिनंगदिनंचक्रि
णंचतेजोराशिंसर्वतोदीप्तिमंतम्॥ पश्यामित्वांदुर्निरीक्ष्यंसमंतात्दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम्॥१७॥ टी०॥ नोहेतोचिहाशि
रीं॥ मुकुटलेइलासिश्रीहरी॥ परिआतांचेंतेजआणिथोरी॥नवलकीबहुहे॥९४॥ तेचिहेवरिलाचियेहातीं॥ चक्रपरिजि
तयाआइती॥ सांवरितांसाविश्वमूर्ती॥ तेनमांडरवुण॥९५॥ येरीकडेतोचिहेनोहेगदा॥ आणितळिंलियादोन्हीभुजानि
रायुधा॥ वागोरेंसांवरावयागोविंदा॥ संसरलिया॥९६॥आणितेणेंचिवेगेंसहसा॥ माझियामनोरथासरिसा॥ जाहाला

पाठ- ओं-८६ गुदलें- ओं-९६ वागोरें

सिविश्वरूपाविश्वेशा॥ म्हणोनिजाणें॥९७॥ परिकायसेंवाहेंचोज॥विस्मयकरावयाहूपाडनाहींमज॥चित्तहोऊनिजात-
सेनिर्बुज॥आश्चर्ययेणें॥९८॥ हेंगाथआर्याकांनाहीं॥ ऐसेंअसाहीनयेकांहीं॥ नवलअंगप्रभेचीनुवाई॥ कैसीकोंदलीसेंथ॥-
९९॥एथअग्नीचीहीदिठीकरपेंत॥सूर्यखद्योततेसाहारपत॥ऐसेंनीव्रपणअद्भुत॥तेजाचेंयथा॥३००॥हांकांमहातेजाचियामहार्ण
वीं॥बुडोनिगेलीसृष्टिआघवी॥कांयुगांतविजूचापालवीं॥झांकलेंगगन॥१॥नातरीसंहारतेजाचियाज्वाळा॥तोडोनिमोच
बांधलाअंतराळा॥आतांदिव्यज्ञानाचियाडोळां॥ पाहवेना॥२॥उज्वळअधिकाधिकबहुवस॥धडाडीतआहेअनिदाहस॥
पडतांदिव्यचक्षूसहीत्रास॥न्याहाळितां॥३॥हांकांजेमहाप्रळयांचाभडाड॥होनाकाळाग्निरूद्राचियाठायींगूढ॥तोतृतीयनय
नाचामढ॥फुललाजैसा॥४॥तैसेंपसरलें नप्रकाशें॥सैंघपांचवनियाज्वाळांचेंवळसें॥पडतांब्रह्मकटाहकोळिसे॥होत
आहाती॥५॥ऐसाअद्भुततेजोराशी॥जन्मानवलम्यांदेखिलासी॥नाहींव्याप्तीआणिकांतासी॥पारजातुझिये॥६॥श्लो
०॥त्वमक्षरंपरमंवेदितव्यंत्वमस्यविश्वस्यपरंनिधानम्॥त्वमव्ययःशाश्वतधर्मगोप्तासनातनस्त्वंपुरुषोमतोमे॥१८॥टी०
॥देवातूंअक्षर॥ओंठावियेमात्रांसिपर॥श्रुतीजयाचेंघर॥गिंवसीतआहाती॥७॥जेंआकाराचेंआयतन॥जेंविश्वनिक्षे
पैकनिधान॥तेंअव्ययतूंगहन॥अविनाशजो॥८॥तूंधर्माचाजिव्हाळा॥अनादिसिद्धतूंनित्यनवा॥जाणेंमीसततिसावा
॥पुरुषविशेषातूं॥९॥ श्लो०॥अनादिमध्यांतमनंतवीर्यमनंतबाहुंशशिसूर्यनेत्रम्॥पश्यामित्वांदीप्तहुताशवक्त्रंस्वतेजसा
विश्वमिदंतपंतम्॥१९॥टी०॥तूंआदिमध्यांतरहित॥स्वसामर्थ्येंतूंअनंत॥विश्वबाहुअपरिमित॥विश्वचरणतूं॥१०॥
पैंचंद्रचंडांशुडोळां॥दावितासिकोपप्रसादलीळा॥एकांरुसासितमाचियाडोळां॥एकांपाळितोसिकृपादृष्टी॥११॥जीए

पाठ-ओं.९६ वागारे- ओं.९९ श्वतो- ओं.१ कांजे- ओं०९ विशेष-

वंविधानूतें॥ मीदेखतसेंहेंनिरुतें॥ पेटलेंमळयाग्नीचेंउजितें॥ नैसेंवक्त्र हें तुझें॥ १२॥ वणिवेंनिपेटलेंपर्वत॥ कवळूनिज्वाळां चेंउफाडउठत॥ तैसीचार्दांतदाढादातांत॥ जीभलोळत॥ १३॥ इयेवदनीचियेउबा॥ आणिजीसर्वांगकांतीचियाप्रभा॥ विश्वतातलेंअतिक्षोभा॥ जातआहे॥ १४॥ श्लो॰॥ द्यावापृथिव्योरिदमंतरंहिव्याप्तंत्वयैकेनदिशश्चसर्वाः॥ दृष्ट्वाद्भुतंरूपमुग्रंतवेदंलोकत्रयंप्रव्यथितंमहात्मन्॥ २०॥ टी॰॥ कांजेद्योलोकआणिपाताळ॥ पृथिवीआणिअंतराळ॥ अथवादशांदिशासमाकुळ॥ दिशाचक्र॥ १५॥ व्यापकव्याप्यपाहातां॥ नदिसेंउगमींचीव्यवस्था॥ जडोनिठेलातल्लीनता॥ विश्वरूपींची॥ १६॥ हें आघवेंचितुवांएकें॥ भरलेंदेखतआहेंकौतुकें॥ परिगगनाहीसकटभयानकें॥ आप्लुविजेजेवीं॥ १७॥ नातरीअद्भुतरसाचियाकल्लोळीं॥ जाहालीचवदाहीभुवनासिकडियाळी॥ तैसेंआश्चर्यमुगमीआकळीं॥ कायएक॥ १८॥ नावरेव्यासीहेंअसाधरण॥ नसाहवेरूपाचेंउग्रपण॥ सुखदुरीगेलेंपरीप्राण॥ विपायेंपरिजे॥ १९॥ अगाधव्यापीहेंनसाहवे॥ प्राणकोंडूनिदेहीं-सामावे॥ रोमांकंपितकांपदुणावे॥ भयभीतमनहोयें॥ २०॥ देवाऐसेंदेखोनिनूतें॥ नेणोंकैसेंआलेंभयाचेंभरितें॥ आतांदुःखकल्लोळींझळंवतें॥ तीन्हीभुवनें॥ २१॥ येन्हवींतुजमहात्मयातेंदेखणें॥ तरिभयदुःखासिंकांमेळवणें॥ परिहें सुखवन्होचियेणेंगुणें॥ तेंजाणवतआहेमज॥ २२॥ जंवतुझेंरूपनोहेदिठ॥ तवजगासीसंसारिकगोमटें॥ आतांदेखिलासितरीविषयविटें॥ उपजलात्रास॥ २३॥ नवींचितुजदेखिलियासाठीं॥ कायसहसातुजदेवोंयेईलमिठी॥ आणिनेदींतरीशोकसंकटीं॥ राहोंकेवीं॥ २४॥ ह्मणोनिमागांसरोंतंवसंसार॥ अडवीतयेतसेअनिवार॥ आणिपुढांतूंतवअनावर॥ नयेसियेवों॥ २५॥ ऐसामाझारिलियासांकडां॥ बापुडयात्रैलोक्याचाहोतसेहुरडा॥ ऐसाहाध्वनीजीपुढां॥ चोजवलामज॥ २६॥ जैसाआरंबळलाआं-

पाठ·ओं॰ १२ दांत· ओं॰ १५ मूलोक· ओं॰ १७ नें ओं· १९ जग·

गीं ॥ तोसमुद्रायेंनवाचयालागीं ॥ नंवक ळंछ्पाणियांचियातरंगीं ॥ आगलोनिंद्दे ॥ २७ ॥ नेसें याजगांसिजाहालें ॥ नूतं देखो
नितवभक्तिनटेलें ॥ श्लो० ॥ अमीहित्वासुरसंघाविशंतिकेचिद्भीताःप्रांजलयोगृणंति ॥ स्वस्तीत्युक्त्वामहर्षिसिद्धसंघाः
स्तुवंतित्वांस्तुतिभिःपुष्कलाभिः ॥ २१ ॥ टी० ॥ यांमाजिं एकभक्त ॥ सुरा ज्ञानि या चेम ल्हावे ॥ २८ ॥ हेतुझेंनि आंगींकेंतेजें ॥ जा
ळूनिसर्वकर्माचींबीजें ॥ मिळतनुजआंतजें ॥ सद्भावेंसी ॥ २९ ॥ आणि रूप कसा नियांनि पम यभारू ॥ सर्वस्वें भरूनतुझेंमो
हेरू ॥ तुजप्रार्थितीनिकरू ॥ जोडोनियां ॥ ३० ॥ देवाअविद्यार्णवींपडिलों ॥ जीविषयवागुरेंआंतुडलों ॥ स्वर्गसंसाराचियासांकडलों ॥ दोहींभागीं
३१ ॥ ऐसेंआमुचेंसोडवणें ॥ तुजवांचूनिकोण करणें ॥ तुजशर ण आगासर्वप्राणें ॥ म्हणतदेवा ॥ ३२ ॥ आणिमहर्षीअथवासिद्ध ॥ वि
द्याधरसमूहविविध ॥ हेबोलतुजस्वस्तिवाद ॥ करितीस्तवन ॥ ३३ ॥ श्लो० ॥ रुद्रादित्यावसवोयेचसाध्याविश्वेश्विनौमरुत
श्चोष्मपाश्च ॥ गंधर्वयक्षासुरसिद्धसंघावीक्षंतेत्वांविस्मिताश्चैवसर्वे ॥ २२ ॥ टी० ॥ हेरुद्रादित्यांचेमेळावे ॥ वसुहनसाध्यआघ
वे ॥ अश्विनौदेवविश्वदेवविभवें ॥ वायुहीहेजां ॥ ३४ ॥ अवधारापितरआणिगंधर्व ॥ पैलयक्षरक्षोगणसर्व ॥ जीमहेंद्रमुख्यदेव
॥ कांसिद्धादिक ॥ ३५ ॥ हेआपवेंस्वआपुलालियालोकीं ॥ उत्कंठितआपणपेंतुझाअवलोकीं ॥ हेमहामूर्तीदेवेकी ॥ पाहात-
आहाती ॥ ३६ ॥ मगपाहतपाहतप्रतिक्षणीं ॥ विस्मितहोऊनिअंतःकरणीं ॥ करितीनिजमुकुटींवोवाळणी ॥ प्रभुजीतुज ॥ ३७ ॥
तेजयजयघोषकलरवें ॥ स्वर्गंगाजवितानिआघवें ॥ ठेवितीललाटावरीबरवें ॥ करसंपुट ॥ ३८ ॥ नियेंविनयद्रुमाचियेअरवीं ॥
स्फुरवाडलीसात्विकांचीमाधवी ॥ म्हणोनिकरसंपुटपल्लुवीं ॥ तूंहोतासिफळ ॥ ३९ ॥ श्लो० ॥ रूपंमहत्तेबहुवक्त्रनेत्रंमहाबाहोबहु
बाहूरूपादम् ॥ बहूदरंबहुदंष्ट्राकरालंदृष्ट्वालोकाःप्रव्यथितास्तथाहम् ॥ २३ ॥ टी० ॥ जीलोचनाभाग्यउदेलें ॥ मनोंस्फुरवाचेंसुया

पाठ· ओं· २९ आंतूनि· ओं· ३५ अग्निहन· ओं· ३६ सोत्कंठितअवलोकीं· ओं· ३८ स्वर्गीगाजनानिआघवे·   ७.   ७.

णेंपाहलें॥ जेंअगाधतुझेंदेखिलें॥विश्वरूपइहीं॥ ४०॥ हेंलोकत्रयव्यापकरूपडें॥पाहानांदेवांहीवचकपडे॥ याचेंसन्मुखप
णजोडे॥ भूलतयाकडुनी॥ ४१॥ ऐसेंएकाचिपरिशवचिन्नें॥ आणिभयानकेंवक्त्रें॥ बहुलोचनहेसशस्त्रें॥ अनंतभुजा॥ ४२॥
अनंतउरूबाहुचरण॥ बहुदरआणिनानावर्ण॥ कैसेंप्रतिवदनीभातलेंपण॥ आवेशाचें॥ ४३॥ हेंकांमहाकल्पाचियाअंतीं॥
नवकलेनियमेंजेउततेउतीं॥ प्रळयाग्निचीडाजिनी॥ आंबुखिलीजैसी॥ ४४॥ नानरींसंहारत्रिपुरारीचींयंत्रें॥ कींप्रळयभैर-
वाचींक्षेत्रें॥ नानासुगांनशक्तीचीं पात्रें॥ भूतांकिचांवोडविलीं॥ ४५॥ तैसींजियेतियेकडे॥ तुझींवक्त्रेंजींप्रचंडें॥ नसमातीदरी
माजिसिंहाडे॥ तैसेंदशनादिसतीरागिटें॥ ४६॥ जैसेंकाळरात्रीचेनिआधारें॥ उल्हासतानिघतीसंहारखेचरें॥ तैसियावदनींप्र
ळयरुधिरें॥ कालठियादाढा॥ ४७॥ हेंअसोकाळेंअवंतिलेंरण॥ कांसर्वसंहारेंमातलेंमरण॥ तैसेंअतिभिंगुळवाणेंपण॥
वदनींतुझिये॥ ४८॥ हेबापडीलोकसृष्टी॥ मोटकीगणितपाहिलीदिठी॥ आणिदुःखकाळिंदीचियातटीं॥ झाडहोउनिठेली॥ ४९
तुजमहामृत्युचियासागरीं॥ आताहेंत्रैलोक्यजीविताचितरीं॥ शोकदुर्वातलहरीं॥ आंदोळतअसे॥ ५०॥ एथकोपोनिजरी
वैकुंठें॥ ऐसेंहनम्हणिपैलअवचटें॥ जेतुजलोकांचेंकाइवांटें॥ तूं ध्यानेंसुखभोगी॥ ५१॥ तरीजीलोकाचेंकीरसाधारण॥ वां-
यांआडसूनसेवोडण॥ कींविसहसाह्मणप्राण॥ माझेचिकांपती॥ ५२॥ज्यामजसंहाररुद्रागसिपे॥ज्यामजभेणेंमृत्युलपे॥ तो
मीएथेंअहाळवाहकिंकांपे॥ ऐसेंतुवांकेलें॥ ५३॥ तरिनवलबापाहेमहामारी॥ इयानामविश्वरूपजरी॥ हेभ्यासुरपणेंहारी॥
भयाशिआणी॥ ५४॥ श्लो०॥ नभःस्पृशंदीप्तमनेकवर्णं व्यात्ताननंदीप्तविशालनेत्रम्॥ दृष्ट्वाहित्वांप्रव्यथितांतरात्माधृतिं
नविंदामिशमंचविष्णो॥ २४॥ टी०॥ ठेलींमहाकाळेंसींहटेंतटें॥ तैसींकितिएकेंरागिटें॥ इहींवाटोनियांधाकुटें॥ आकाश

पाठ· ओं· ४० जीवा· ओं· ४२ तेंवींचिबहु· ओं· ४३ चारु· ओं· ५१ धन्य· ओं· ५२ वरी·

केलें॥ ५५॥ गगनाचेनिवाडपणें नाकळे॥ त्रिभुवनींचियाहीवारिया नवेंटाळे॥ ययाचेनि वाफा आगी जळे॥ कैसें धडाडीत असे
॥ ५६॥ तेवींचि एकासारिखें एक नोहे॥ एथ वर्णावर्णाचा भेद आहे॥ होकां जे प्रळयीं सावावो लाहे॥ वन्ही ययाचा॥ ५७॥ ज
याचिये आंगीं नीदीसे॥ येवढी जंत्रैलोक्य काजे राखोंडी॥ कीं तयाही तोंडें आणि तोंडीं दांत दाढा॥ ५८॥ कैसा वारया धनुर्वात चढ
ला॥ समुद्र कीं महापूरीं पडिला॥ विषाग्नि मारा प्रवर्तला॥ वडवानळासी॥ ५९॥ हळाहळ अग्नि पियालें॥ नवल मरण मारा प्रव
र्तलें॥ तैसें संहार तेजा याजाहालें॥ वदन दरवा॥ ६०॥ परि कोणें मानें विशाळ॥ जैसें तुटलिया अंतराळ॥ आकाशासि कव्हा
ळ॥ पडोनि ठेलें॥ ६१॥ नानरी कांस्वसा निवसुंधरी॥ जों हिरण्याक्ष रिगाला विवरीं॥ तें उघडलें हाटकेश्वरीं॥ जो विपाताळ कुहर
॥ ६२॥ तैसा वक्रांचिया विकाश॥ मार्जि जिव्हांचा आगळाचि आवेश॥ विश्व न पुरे म्हणोनि घांस॥ न भरीचि कोंडें॥ ६३॥
आणि पाताळव्याळांचिया फुत्कारीं॥ गरळज्वाळा लागती अंबरीं॥ तैसी पसरलियें वदनदरी॥ माजि हे जिव्हा॥ ६४॥ काढूनि प्र-
ळय विजूं चीं जुंषाडें॥ जैसें पन्नासिलें गगनाचे हुडे॥ तैसे आंवाळू वावरी आंकडे॥ धगधगीत दाढांचे॥ ६५॥ आणि ललाटपटा
चियेरवोळे॥ जैसे भयातें भेडविनानि डोळे॥ होकां जे महामृत्यूचे उमाळे॥ कडवसां राहिले॥ ६६॥ ऐसें वाउनि भयाचें भोज॥
एथ काय निपजवूं पाहातोसि काज॥ तें नेणों परि मज॥ मरणभय आलें॥ ६७॥ देवा विश्वरूप पाहावयाचे डोहळे॥ केले ते येपा
तलों प्रतिफळें॥ बापा देखिलासि आतां डोळे॥ निवावे तैसे निवाले॥ ६८॥ अहो देह पार्थिव की रजाये॥ ययाची काकुळती
कवणा आहे॥ परि आतां चैतन्य माझें विणायें॥ वांचेल कीं न वांचे॥ ६९॥ येऱ्हवीं भयास्तव आंग कांपे॥ ना वेळ आगळें त-
रि मनतापे॥ अथवा बुद्धीही वासिपे॥ अभिमान विसरिजे॥ ७०॥ परि येतुलियाहि वेगळा॥ जो केवळ आनंदैक कळा॥
पाठ-ओ० ५७ वानी। किंवा वाडी। ओं० ६१ ठाके। ओं० ६७ दाउनि।

तयाअंतरात्मयाहीनिश्चळा ॥ आँलीशारीं ॥ ७१ ॥ बापसाक्षात्काराचावेध ॥ कैंसादेशाधडीकेलाबोध ॥ हागुरुशिष्यसंबं
ध ॥ विपायेंनांदे ॥ ७२ ॥ देवातुझायेदर्शनीं ॥ जेंवैकल्यउपजलेंआहेअंतःकरणीं ॥ तेंसांवरावयालागिंगंवसणीं ॥ धैर्या
चीकरितसें ॥ ७३ ॥ तंवमाझेंनिनामेंधैर्यहारपलें ॥ कींतयाहीवरीविश्वरूपदर्शनजाहालें ॥ हेंअसोपरिमजभलेंआंतुडवि
लें ॥ उपदेशाइया ॥ ७४ ॥ जीवविसंबावयाचियाचाडा ॥ सैंघधांवाधावीकरितसेंबापुडा ॥ परिसोयहीकवणेकडां ॥ नलभे
एथें ॥ ७५ ॥ ऐसींविश्वरूपाचियामहामारी ॥ जीविलगेलेंआहेचराचरीं ॥ जीबोलेंतरिकायकरी ॥ कैसेंनिराहें ॥ ७६ ॥
श्लो० ॥ दंष्ट्राकरालानिचतेमुखानि दृष्ट्वैवकालानलसन्निभानि ॥ दिशोनजानेनलभेचशर्मप्रसीददेवेशजगन्निवास ॥
२५ ॥ टी० ॥ पैंअखंडडोळयांपुढें ॥ फुटलेंजैसेंमहाभयाचेंभांडें ॥ तैसींतुझीमुखेंवितंडें ॥ पसरलींदेखें ॥ ७७ ॥ असोंदां
तदाढाचीदाटी ॥ नझांकवेंमादोंदोंवोटीं ॥ सैंघप्रळयशस्त्राचीदाटकांटी ॥ लागलियाजैशया ॥ ७८ ॥ जैसेंतक्षकाविषभर
लें ॥ होकांजेंकाळरात्रीभूतसंचरलें ॥ कींआग्नेयास्त्रप्रेरिलें ॥ वज्राग्निजैसें ॥ ७९ ॥ तैसींतुझींवक्त्रेंप्रचंडें ॥ वरिआवेशहा
बाहेरिवोसंडे ॥ आलेंमरणरसाचेंलोंढें ॥ आह्मांवरी ॥ ८० ॥ संहारसमयींचाचंडानिळ ॥ आणिमहाकल्पांतप्रळयानळ
॥ यादोहींजैंहोयमेळ ॥ तैंकायएकनजळे ॥ ८१ ॥ तैसींहींसंहारकें तुझीं मुखें ॥ देखोनिधीरकांआह्मांपारुखे ॥ आतांभु
ललोंमीदिशानदेखें ॥ आपणपेंनेणें ॥ ८२ ॥ मोटकेंविश्वरूपडोळां देखिलें ॥ आणिसुखाचेंआवर्षणकांपडिलें ॥ आ-
तांजापाणिजापाणिआपुलें ॥ अस्ताव्यस्तहें ॥ ८३ ॥ ऐसेंकरिसिह्मणोनिजरिजाणें ॥ तरिहेगोष्टिसांगावीकांमीह्मणें ॥ आ
तांएकवेळवांचवांजीप्राणें ॥ यास्वरूपप्रळयापासोनी ॥ ८४ ॥ जरितूंगोसावीआमुचाअनंता ॥ तरिसुईवोडणमाझिया-

पाट. ओं० ७१ सियागीआली. ओं. ७८ हो. ओं. ७९ आग्नेयास्त्रपरिजलें. ओं. ८४ वांचवीजो.

जीविता॥ सांडवीपसारा हामागुता॥ माझामारीना॥ ८५॥ आइकेंसकळदेवांचियेपरदैवतें॥ तुवांचेंजन्यगा विश्ववसतें॥ तें-
विसरलासिहेंउपरतें॥ संहारूंआदरिलें॥ ८६॥ म्हणौनिवर्गीमसन्नहोईदेवराया॥ संहरींसंहरींआपुलीमाया॥ काढींमातेंम
हाभया॥ पासोनियां॥ ८७॥ हांनटाथवर्गापुढतपुढती॥ तूतेंम्हणिजेबहुवाकाकुळती॥ ऐसामीविश्वमूर्ती॥ भेडकाजाहालों॥
८८॥ जैंअमरावतीयेआलाधाडा॥ तेंस्याण्कलोनिकेलारुवेडा॥ जोर्मीकाळाचियाहातोंडा॥ वासिपन्नधरीं॥ ८९॥ परिनया-
आंतुलनव्हेहेंदेवा॥ एथमृत्युसहाकंरूनिनदावा॥ तुवांआमृत्वाचिघोरभरावा॥ यासकळविश्वेसीं॥ ९०॥ कैसानव्हे-
ताभळयाचावेळ॥ गीरवातीचीमनलासिकाळ॥ बापुडाहात्रिभुवनगोळ॥ अल्पायुजाहाला॥ ९१॥ अहाभाग्याविपरीता॥
॥ विघ्नउठिलेंशांतिकरितां॥ कटकटाविश्वगेलेंआतां॥ तूंलागलासिग्रासूं॥ ९२॥ हेंनव्हेमांगेकडे॥ सेंधपसरूनियांतोंडें॥
कवळितासिचहूंकडे॥ सैन्यैंइयें॥ ९३॥ श्लो०॥ अमीचत्वांधृतराष्ट्रस्यपुत्राःसर्वेसहैवावनिपालसंघैः॥ भीष्मोद्रोणःसूत
पुत्रस्तथासौसहास्मदीयैरपियोधमुख्यैः॥ टी०॥ तोहातिहेकौरवकुळींचेवीर॥ आंधळियाधृतराष्ट्राचेकुमर॥ हेगेलेगो
लेंसहपरिवार॥ तुझियावदनीं॥ ९४॥ आणिजेजे यांचेनिसावायें॥ आलेदेशादेशींचेराये॥ तयांचेंसांगावयाजावोंनल
हे॥ ऐसेंसरकटीनआहासी॥ ९५॥ मदमुखाचियासंघटा॥ घेतआहासीघटघटां॥ अरणीहनथाटा॥ देतासिमिठी॥ ९६
जंत्राबरिचीलमार॥ पदातीचेमोगर॥ सुखाआंतभार॥ हारपतातिमां॥ ९७॥ कृतांताचियाजावळी॥ जेंएकाचीविश्वा
तेंगिळी॥ तियेकोठीवरीसगळीं॥ गिळितासिशस्त्रें॥ ९८॥ चतुरंगापरिवारा॥ संजोडयांरहंवरा॥ दांतनलविसीमांपरमे
श्वरा॥ कैसातुष्टलासिबरवा॥ ९९॥ हांगाभीष्मऐसाकवण॥ सत्यशौर्यनिपुण॥ तोहीआणिब्राह्मणद्रोण॥ ग्रासिलासि

पाठ·ओं·८८ हा·ओं·९१ गोसांवींतूं·किंवा देखातूं· ओं·९८ कोडीं·

कटकटा॥ ४००॥ अहासहस्रकराचानुवर॥ पथगेलागेलाकर्णवीर॥ आणिआसुचियाआघवयांचाकेर॥ फेडिलादेखें॥१॥
कटकटाधानया॥ केसंजाहालेंअनुग्रहायया॥ मियांप्रार्थुनिजगाबापुडिया॥ आणिलेंमरण॥ २॥ मागांथोडियावहुवाउपप
नें॥ येणेंसांगीतलेंयांविभूती॥ तैसानसेचिमापुटली॥ वेसलोंपुसों॥ ३॥ म्हणोनिभोग्यतेंविशरुद्वीनचुके॥ आणिबुद्वीहीहो
गागसारिखीटाके॥ माझेंकपाळींपिटावेंलोकें॥ तेंलोटेलकांत्या॥ ४॥ पूर्वीअमृतहीहातांआलें॥ परिदेवनसनीचिउगले॥ म
गकाळकूटउठविलें॥ शेवटींजैसें॥ ५॥ परिनेंएकवर्गीथोडें॥ केलियापनिकारामाजिवडें॥ आणितियेअवसरींचेंनेंसांकडें
॥ निस्तरविलेंशंभु॥ ६॥ आतांहाजळतवाराकांवेंटाळे॥ कोणाहीविपाभरलेंगगनगिळे॥ महाकाळासिकेंखेळे॥ आंगवत
असें॥ ७॥ ऐसाअर्जुनदुःखेंशिणत॥ शोचितअसेंजवांआंत॥ परिनदेखेंतोप्रस्तुत॥ अभिप्रायदेवाचा॥ ८॥ जेमीमारि-
नाहेंकौरवमरतें॥ ऐसांनिवेटाळिलाहोतामोहेंवहुतें॥ तोफेडावयालागींअनंतें॥ हेंदाखविलेंनिज॥ ९॥ अरेकोणहीकोणहातें
नमारी॥ पथमीचिहोसवसंहारी॥ हेंविश्वरूपव्याजेंहरी॥ प्रकटितअसे॥ १०॥ परिवायांचिव्याकुळता॥ तेंनचोजवेचिपंडु
सुता॥ मगअहाकेंपनव्हता॥ वाटविनअसे॥ ११॥ श्लो०॥ वक्त्राणितेत्वरमाणाविशंतिदंष्ट्राकरालानिभयानकानि॥ के-
चिद्विलग्नादशनांतरेषुसंदृश्यंतेचूर्णितैरुत्तमांगैः॥ २७॥ टी०॥ तेथम्हणेपाहाहोएकेवेळें॥ सासिकवचेंसिदोन्हीदळें॥ वद-
नींगेलींआभाळें॥ गगनींकांजैसीं॥ १२॥ कांमहाकल्पाचियाशेवटीं॥ जैंरुतांनकोपलाहोयसृष्टी॥ तैंएकविसांहिस्वर्गांभिठी
॥ पानाळासकटदे॥ १३॥ गतरींउदासीनेंदैवें॥ संचकाचेंविभवें॥ जेथिंचींतेथस्वभावें॥ विलयाजाती॥ १४॥ तैसींसासिन
लींसैन्येंएकवटें॥ इयेंमुखींजाहालींप्रविष्टें॥ परिएकहीतोंडोनिनसुटे॥ कैसेंकर्मदेखा १५॥ अशोकाचेंअंगवशो॥ चघाळिलें
पाठ. ओं० ६ प्रति. ओं० ७ ग्यवळे. ओं० ९ नें. ओं० १५ सांचली.

करेंनिजैसें॥ लोकवल्का माजितेसें॥ वायांगेलें॥१६॥ परि गसराकें मुकुटेंसीं॥ पडिलीं दाढांनें सांडसीं॥ पीठ होनकैसीं॥ दिस
तआहाती॥१७॥ तियेरत्नें दातांचियेसवडीं॥ कूट लागलें जिभेचा बुडीं॥ कांहीं कांहीं आगरडीं॥ दंष्ट्रांचीमारवलीं॥१८॥ होकां-
जें विश्वरूपें काळें॥ ग्रासिलीं लोकांचीं शुंगरंबळें॥ परि जीविन्व देहांचीं शिसाळें॥ अवश्य केंगारिवलीं॥१९॥ तैसीं शरीरामाजिचो
खडीं॥ इयें उत्तमांगें होतीं चुडीं॥ म्हणौनि महाकाळाचिया हितोंडीं॥ परि उरलीं शेखीं॥२०॥ मग म्हणे हें काई॥ जन्मलेया-
आन मोहरा चि नाहीं॥ जग आपैसें चि वदनडोहीं॥ संचरत आहे मां॥२१॥ यया आपें आप आघवियां सृष्टी॥ लागलिया आहा
ति वदनाचिया शेंवटीं॥ आणि हा जेथींचि यातेथे मिठी॥ देतसे उगला॥२२॥ ब्रह्मादिक समस्त॥ उंचामुखामाजि धांवत॥ येरसा
मान्य हें परत॥ ऐलीचि वदनीं॥२३॥ आणीक हीं भूतजातें॥ तें उपजल्येचि ठायीं ग्रासित॥ परि याचिया मुखा निश्चांत॥ न सुटे
चि कांहीं॥२४॥ श्लो०॥ यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति॥ तथा तवामी नरलोकवीरा विशन्ति वक्त्राण्यभि
विज्वलन्ति॥२८॥ टी०॥ जैसे महानदीचे ओघ॥ वहिले ठाकिती समुद्राचें आंग॥ तैसें आघवा चिकडूनि जग॥ प्रवेशत मुखीं॥
२५॥ आयुष्यपंथें प्राणिगणीं॥ करोनि अहोरात्रांचीं पेणीं॥ वेगें वक्त्रा मिळणी॥ साधिजत आहाती॥२६॥ श्लो०॥ यथा
प्रदीप्तं ज्वलनं पतंगा विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः॥ तथैव नाशाय विशन्ति लोकास्तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः॥२९॥ टी०॥ ज
ळत या गिरीच्या अंगावरी॥ माजि भापतीं पतंगाचिया झांकी॥ तैसें समग्र लोक दरी॥ इयें वदनीं पडती॥२७॥ परि जें तुळें ये
थ प्रवेशलें॥ तें तुळियां लोहें पाणि पां गिळिलें॥ वाहिवरी हि पुसिलें॥ नामरूप न याचें॥२८॥ श्लो०॥ लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्ता
ल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः॥ तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रं भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो॥३०॥ टी०॥ आणि यतुलियाही-

आरोग॥ करितांभुकेनाहींउणंपण॥ कैसेंदीपनअसाधारण॥ उदयलेंयया॥ २९॥ जैसारोगियाज्वराहूनिउठिला॥ कांभ
णगांदुकाळपाहिला॥ तैसाजिभांचालळळाटदेखिला॥ अवाकुवेंचाटितां॥ ३०॥ जैसेंआहाचेनिनावेंकांहीं॥ तोंडापा
सोंनिउरलेंचिनाहीं॥ कैसीसमससमितनवाई॥ भुकेलेपणाची॥ ३१॥ कायसागराचाघोटभरावा॥ कींपर्वताचाघांसक
रावा॥ ब्रह्मकटाहघाळावा॥ आघवाचिदाढे॥ ३२॥ दिशासगळियाचिगिळाविया॥ चांदिणियाचादूनिघ्याविया॥ ऐसें-
वर्तनआहेसाविया॥ लौलुप्यबातुझें॥ ३३॥ जैसाभोगींकामवाढे॥ कांइंधनेंआगीसिहकाकचढे॥ तैसीखातखातांचितो-
डें॥ खाखातेंठेर्डीं॥ ३४॥ कैसेंएकचिकेवदंपसरलें॥ त्रिभुवनजिव्हाग्रीं आहेटेंकलें॥ जैसेंकांकवीठघालळें॥ वडवानळीं
॥ ३५॥ ऐसींअपार वदनें॥ आतांयेतुल्नींकैंचीं त्रिभुवनें॥ कांआहारमिळतांयेणेंमानें॥ वाढविलींसैंघ॥ ३६॥ अगाह्मालो
कबापुडा॥ जाह्मालावदनज्वाळावरपडा॥ जैसींवणवेयाचियावेढां॥ सांपडतीमृगें॥ ३७॥ आतांतैसेंयाविश्वाजाह्मालें
॥ देवनव्हेहेंकर्मआलें॥ कांजगजळचरांपागिळें॥ जाह्मालेंकाळें॥ ३८॥ आतांइयेअंगप्रभेचियेवागुरें॥ कोणीकडूनिनि
गिजेलचराचरें॥ हीवक्केंनोहेतिजोहरें॥ वोडवलींजगा॥ ३९॥ आगींआपुलेनिदाहकपणें॥ कैसेंनिपोळिजेतेंनेणें॥ परि
जयालागेतयाप्राणें॥ स्फाटिकानाहीं॥ ४०॥ नातरीमाझेंनितिखटपणें॥ ॥ कैसेंनिवटेहेंशस्त्र कायिजाणे॥ कांआपुलि-
यामारानेणे॥ विषजैसें॥ ४१॥ तैसीतुजकांहीं॥ आपुलियाउग्रपणाचीसोयचिनाहीं॥ परिएलीकाडिलेमुखींखाई॥ होंस
र्लीजगाची॥ ४२॥ अगाआत्मातूं एक॥ सकळविश्वव्यापक॥ तरिकां आह्माअंतक॥ तैसावोडवलासी॥ ४३॥ तरि-
मियांसांडिलीजीवित्वाचीचाड॥ आणितुवांहीनधरावीभीड॥ मनीआहेतेंउघड॥ बोलपांसुखें॥ ४४॥ कितीवाढवि-
पाठ· ओं· ३३ लौल्यबातुज· ओं· ३६ वाढविलेंअसाव्यतां·

सीयाउग्ररूपा॥ आंगींचेंभगवंतपणआटवींबापा॥ नाहींतरीकृपा॥ मजप्रतिपाहीं॥ ४५॥ श्लो० ॥आख्याहिमेको
भवानुग्ररूपोनमोस्तुतेदेववरप्रसीद॥ विज्ञातुमिच्छामिभवंतमाद्यंनहिप्रजानामितवप्रवृत्तिम्॥ ३१॥ टी० ॥ तरिए
कवेळवेदवेद्या॥ जोत्रिभुवनैकआद्या॥ विनवणीविश्ववंद्या॥ आइकेंमाझी॥ ४६॥ ऐसेंबोलोनिवीरें॥ चरणनमस्कारि
लेशिरें॥ मगह्मणंतरीसर्वेश्वरें॥ अवधारिजो॥ ४७॥ मियांह्मोआवयासमाधान॥ जोपुसिलेंविश्वरूपध्यान॥ आणिएके
चिकाळेंत्रिभुवन॥ गिळितांचिउठिलासि॥ ४८॥ तरितूंकोणकायेंतुळीं॥ इयेंभ्यासुरेंमुखेंकांमेळविलीं॥ अवघियाचि
करींपरिजलीं॥ शस्त्रेंकांत्यां॥ ४९॥ जीजंवनंवरागीटपणं॥ वाढोनिगगनाआणितोसिउणें॥ कांडोळेकरूनिभिंगुळ
वाणें॥ भेडसावीतआहासी ५०॥ एथकृतांतेंसीदेवा॥ कायस्याकिजनसेहेवा॥ हाआपुलातुवांसांगावा॥ अभिप्राय-
मज॥ ५१॥ याबोलाह्मणेअनंत॥ मीकोणहेंआहासीपुसत॥ आणिकायिसयालागींअसेंवाटन॥ उग्रतेसी॥ ५२॥ श्लो०
॥ ॥श्रीभगवानुवाच॥ ॥कालोस्मिलोकक्षयकृत्प्रवृद्धोलोकान्समाहर्तुमिहप्रवृत्तः॥ ऋतेपित्वांनभविष्यंतिस-
र्वेयेवस्थिताःप्रत्यनीकेषुयोधाः॥ ३२॥ टी० ॥ तरिमीकाळगाहेंपुटें॥ लोकसंहारावयालागींवाढें॥ सेंथपसरिलीआ
हातीतोंडें॥ आतांग्रासीनहेंआघवें॥ ५३॥ एथअर्जुनह्मणेकष्टकटा॥ उबगिलोंमागिल्यासंकटा॥ ह्मणोनिआळविला
तंवबोरवटा॥ उवाइलाहां॥ ५४॥ तंवीचिकठिणबोलेंआसनुटे॥ तेणेंअर्जुनहोइलहिंपुटी॥ ह्मणोनिसवेंचिह्मणोकिरी
टी॥ परिआनएककांहींअसे॥ ५५॥ तरिआतांचियेसंहारवाहरें॥ तुह्मीपांडवअसाबाहिरे॥ तेथजातजातांधनुर्धरें॥
सांवरिलेप्राण॥ ५६॥ होतामरणमहामारींगेला॥ तोमागुतासावधजाहाला॥ मगलागलाबोला॥ चित्तदेऊं॥ ५७॥ तें

पाट· ओं·५०आणितासि·ओं·५४ उधाइला·ओं०५५·जेणें·

सैंह्मणिजतआहेदेवें॥ अर्जुनामाझेंतुह्मींहेंजाणावें॥ येरजाणामीआघवें॥ सरलोंग्रासूं॥ ५८॥ वज्रानळींप्रचंडीं॥
जैसीघांपेलोणियांचीउंडी॥तैसेंगजहेंमाझियातोंडीं॥ तुवांदेखिलेंजें॥५९॥ तरितयामाझारींकांहीं॥ भरवसेनिउणें-
नाहीं॥ इयेंवायांचिसैन्येंपाहीं॥ वैरवजतैआहाती॥६०॥ ऐशाचतुरंगाचियासंपदा॥ करितमहाकाळेंसीस्पर्धा॥ वा
टिवेंचियामदा॥ वळघलेजे॥ ६१॥ हेजेंमिळोनियांमेळे॥ कुंथतीवीरप्रवृत्तीचेनिबळें॥ जैयांवरीगजदळें॥ वारखाणि
जताती॥ ६२॥ ह्मणतीसृष्टीवरीसृष्टीकरूं॥ आणवाहूनिमृत्यूतेंमारूं॥ आणिजगाचाभरूं॥ घोटयया॥ ६३॥ पृथ्वी
सगळीचिगिळूं॥आकाशवरिचावरीजाळूं॥ कायबाणवरीखिळूं॥ वारयातें॥ ६४॥ बोलहातियेराहूनिनिखट॥ दिस
तीअग्नीपरिसदासठ॥ मारकपणेंकाळकूट॥ मद्दुरह्मणत॥ ६५॥ तरिहेगंधर्वनगरीचेउमाळे॥ जाणपोकळीचेपेंड
वळे॥अगाचित्रींचेपुतळे॥ वीरहेदेखें॥ ६६॥ जैसेंलेपांचेंरूपकेलें॥ नयाहातींशस्त्रदिधलें॥ चैतन्यावीणमांडलें॥ उ
ग्ररूप॥ ६७॥ हांगामृगजळाचापूरआला॥ दळनव्हेकापडाचासापकेला॥ इयाश्रृंगारूनियां रवाळा॥ मांडिलीयापैं
॥ ६८॥ श्लो०॥ तस्मात्त्वमुत्तिष्ठयशोलभस्वजित्वाशत्रून्भुंक्ष्वराज्यंसमृद्धम्॥ मयैवैतेनिहताः पूर्वमेवनिमित्तमात्रंभ
वसव्यसाचिन्॥ ३३॥ टी०॥ येरचेष्टविनेंजेंबळ॥ तेंमागांचिमियांग्रासिलेंसकळ॥ आतांकोल्हेरिचेवेताळ॥ तैसेनि
र्जीवहेआहाती॥ ६९॥ हालवितीदोरीतुटली॥ तरितियेरवांबावरीलबाहुली॥ भलतेणेंलोटिलीं॥ उलथोनिपडती॥
॥७०॥ तैसासैन्याचायायाबगा॥ ओडतांवेळमालागेपैंगा॥ ह्मणोनिउठींउठींवेगां॥ शाहाणाहोईं॥ ७१॥ तुवांगोग्रहणा
चेनिअवसरें॥ घातलेंमोहनास्त्रएकसरें॥ मगविराटाचेनिमहाभेडेंउत्तरें॥ आसडूनिनागविलें॥ ७२॥ आतांहेंत्या

पाठ·ओं·५८तंवऐसें·ओं·६०बलाजते·ओं·६२जम अथवा यमा·ओं·६८रवाला·ओं·६९चेष्टवी·ओं०७२वीराचे·

हीनानपटारें जाहालें ॥ निवटीं आथिलें रणपाडें ॥ येईं सव्यसाची निगे ॥ एकलेंचि अर्जुनें ॥ ७३ ॥ आणि कौरवेंश्वर्यशालिनी हे ॥ समग्र राज्य
हीं आलेंआहे ॥ तूं निमित्तमात्रचि होयें ॥ सव्यसाची ॥ ७४ ॥ श्लो० ॥ द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च कर्णं तथान्यानपि योधवीरान् ॥ मया ह-
तांस्त्वं जहि मा व्यथिष्ठा युध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान् ॥ ३४ ॥ टी० ॥ द्रोणाचा पाड न करीं ॥ भीष्माचें भय न धरीं ॥ कैसेनि कर्णावरी ॥ प
जूं हें न म्हणें ॥ ७५ ॥ कोण उपाय जयद्रथा कीजे ॥ हें न चिंतीं चित्त तुझें ॥ आणीक ही आथी जे जे ॥ नावाणिगे वीर ॥ ७६ ॥ ते ही एकएक आ
घवे ॥ चित्रींचे सिंह होऊनि मानावे ॥ जैसे वोलेनि हातें घ्यावे ॥ पुसोनियां ॥ ७७ ॥ यावरी पांडवा ॥ कायसा युद्धाचा मेळावा ॥ हा आभास गा
आघवा ॥ येरव्हीं ग्रासिले मियां ॥ ७८ ॥ जेव्हां तुवां देखिलें ॥ हे मियां ग्रासिले ॥ तेव्हांचि हे आयुष्य सरलें ॥ आतां रितें सोपें ॥
७९ ॥ म्हणोनि वहिला उठीं ॥ मियां मारिले ते निवटीं ॥ न गुंतें शोकसंकटीं ॥ नाथिलिया ॥ ८० ॥ आपणचि आडी रचिला कीजे ॥ तो कौ
तुकें जैसा विंधोनि पाडिजे ॥ तैसें देखें गा तुज ॥ निमित्त आहे ॥ ८१ ॥ आणि विरुद्ध जें जाहालें ॥ तें उपजतांचि नाश पावलें ॥ आतां राज्येंसीं संचलें ॥ भोगीं भोगीं ॥ ८२ ॥ सावियाचि उतरला वाद ॥ आणि वर्णिजेल वर्णामध्यें वाद ॥ ते बोलिलें धर्मविशाद ॥ साया मनला गुरुतां ॥ ८३
॥ ऐसी पाइयागोष्टी ॥ विश्वाचा वाकुपटीं ॥ सिंहानघोषें कीरीटी ॥ ऐकते जाहाले ॥ ८४ ॥ श्लो० ॥ ॥ संजय उवाच ॥ ॥ एतच्छ्रुत्वा व
चनं केशवस्य कृतांजलिर्वेपमानः किरीटी ॥ नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ॥ ३५ ॥ टी० ॥ ऐसी आघ-
वीचि हे कथा ॥ तया अपूर्णमनोरथा ॥ संजय सांगे कुरुनाथा ॥ ज्ञान स्वयं ॥ ८५ ॥ मग सत्यलोकौनि गंगाजळ ॥ सुटलियावा
जतां खळाळ ॥ तैसी वाचा विशाळ ॥ बोलतां तया ॥ ८६ ॥ ना तरी गंभीर महामेघ ॥ घडघडती एकवेळे ॥ कां घुमघुमिला मंद
राचळें ॥ क्षीराब्धि जैसा ॥ ८७ ॥ तैसें गंभीरें महानादें ॥ हे वाक्य विश्वकंदें ॥ बोलिलें अगाधें ॥ अनंतरूपें ॥ ८८ ॥ तें अर्जुनें आइ-

कैसें केलें॥ आणिसुखर्वकांभयदुणावलें॥ हें नेणोंपरिकांपिनलें॥ सर्वांगतयाचें॥८९॥ सखोलपणेंवळलीमोट॥ आणिनेंसेचि
जोडलेंकरसंपुट॥ आणिवेळोवेळांललाट॥ चरणींठेवी॥९०॥ नेंवींचिकांहींबोलोंजाये॥ नंवगळाबुजलाचिठाये॥ हेंसुखकीं
भयहोये॥ हेंविचारातुम्हीं॥९१॥ परितेव्हांदेवाचेनिबोलें॥ अर्जुनाहेंऐसेंजाहालें॥ मियांपदावरूनिदेखिलें॥ श्लोकाचिया॥९२
मगतैसाचिभंगंमेणें॥ पुढतांजोहारूनिचरण॥ मगम्हणेजीआपण॥ ऐसेंबोलिलेती॥९३॥ श्लो०॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥
स्थानेहृषीकेशतवप्रकीर्त्याजगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यतेच॥ रक्षांसिभीतानिदिशोद्रवंतिसर्वेनमस्यंतिचसिद्धसंघाः॥३६॥ टी०॥ ना
तरीअर्जुनामीकाळ॥ आणिग्रासिजेनोमाझाखेळ॥ हाबोलतुम्हींकेलाअढळ॥ मानूंआम्ही॥९४॥ परितुवांजोकाळें॥ आजिस्थि
तीचियेवेळे॥ ग्रासिजेहेंनमिळे॥ विचारासी॥९५॥ कैसेनिआंगींचेंतारुण्यकाढावें॥ कैंचेंनव्हेतेंवार्धक्यआणावें॥ म्हणोनिकरूंम्ह-
णसीनेनव्हे॥ बहुतकरूनी॥९६॥ हांजीचौंपाहरींनभरतां॥ काणेहवेळंथीअनंता॥ कायमध्यान्हींसविता॥ मावळतआहे॥९७॥ पैंतुजअ
खंडिताकाळा॥ तिनीआहातीजीवेळा॥ त्यातिन्हीपरीसबळा॥ आपुलालियासमर्था॥९८॥ जेवेळींहोंलागेउत्पत्ती॥ तेवेळींस्थितीप्रळ-
यहारपती॥ आणिस्थितिकाळींनभिरवती॥ उत्पत्तिप्रळय॥९९॥ पाठींप्रळयाचियेवेळे॥ उत्पत्तिस्थितिमावळे॥ हेंकायसेंनहोनट
ळे॥ अनादिऐसें॥५००॥ म्हणोनिआजिनवभरेंभोगें॥ स्थितीवर्त्तिजनआहेजगें॥ म्हणोनिग्रासिसीतूंहेंनलगे॥ माझाजीवीं॥१॥ तूंनंव-
काळाचाहीकळिता॥ सवळलोकआदिकर्ता॥ अंतीतूंचिनियंता॥ काळाग्निरुद्र॥२॥ नंवसंकेतेंदेवबोले॥ अगायादोहीसैन्याचेंभरणपु
रलें॥ तेंप्रत्यक्षचितुजदाविलें॥ येरयथाकाळेंजाण॥३॥ हासंकेतजंवअनंता॥ वेळलागलाबोलतां॥ नंवअर्जुनेंलोकमागुता॥ देखि
लायथास्थित॥४॥ मगम्हणेजीदेवा॥ तूंसूत्रीविश्वलाघवा॥ जगआलेंमांआधवा॥ पूर्वस्थितीपुढती॥५॥ परिपडिलियादुःखसा

पाठ- ओं ९१ नं ओं ९२ वरिष्ठविलें ओं ९३ जी ओं ९६ रहाव्य ओं ५०० नदळे ओं १नरी ओं ३सैन्यासीचि

गरीं ॥ तूं कांटसी कां जयापरी ॥ तें कांर्नितुझ्या र्थ्या हरी ॥ आठवित असें ॥ ६ ॥ कीं तें आठविनां वेळोवेळां ॥ भोगीतसें महासुखाच्या
सोहाळा ॥ तेथ हर्षा भूनक ळेळा ॥ वरि लोळत आहों ॥ ७ ॥ देवा जियाल पणें जग ॥ धरि तुझ्या ठायीं अनुराग ॥ आणि दुष्टां तयां भंग ॥
अधिकाधिक ॥ ८ ॥ पैं त्रिभुवनींचिया राक्षसां ॥ महाभय तूं हृषीकेशा ॥ म्हणोनि पळतां निघालीं दिशा ॥ पैलीकडे ॥ ९ ॥ एथ सुरनर
सिद्ध किन्नर ॥ किंबहुना चराचर ॥ तें तुज देखोनि हर्षें निर्भर ॥ नमस्कारित असती ॥ १० ॥ श्लो० ॥ कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन्
गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ॥ अनंत देवेश जगन्निवास त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥ ३७ ॥ टी० ॥ एथ गा कवणा कारणा ॥ राक्षस हे ना
रायणा ॥ न लगती चि चरणा ॥ पळत जाहाले ॥ ११ ॥ आणि हें काय तुतें पुसावें ॥ येतुलें आम्हीं सहीं जाणावें ॥ नरि सूर्योदयीं राहावें
॥ कैसेनि तमें ॥ १२ ॥ जो तूं स्वप्रकाशाचा आगर ॥ आणि जाहाला आम्हां सगोचर ॥ म्हणोनि निशाचर गेले ॥ फिटला सहजें ॥ १३ ॥ हे
येतुले दिवस आम्हां ॥ कांहीं नेणवे चि श्रीरामा ॥ आतां देखत असें महिमा ॥ गंभीर तुझा ॥ १४ ॥ जेथूनि नाना सृष्टीचिया वोळी ॥ प
सरती भूतग्रामाचिया वेली ॥ तया महद्ब्रह्मातें व्याली ॥ दैविकी इच्छा ॥ १५ ॥ देवा निःसीम सत्व सदोदित ॥ देवा निःसीम गुण अनंत ॥
देवा निःसीम साम्यें सतत ॥ नरेंद्र देवांचा ॥ १६ ॥ जो तूं त्रिजगा तियें वोलावा ॥ अक्षर तूं सदाशिवा ॥ तूं चि सदसत देवा ॥ तयाही अतीत तें
तूं ॥ १७ ॥ श्लो० ॥ त्वमादिदेवः पुरुषः पुराणस्त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ॥ वेत्तासि वेद्यं च परं च धाम त्वया ततं विश्वमनंतरूप ॥ ३८
टी० ॥ तूं प्रकृति पुरुषांचिया आदी ॥ जो महत्वा तूं चि अवधी ॥ स्वयें तूं अनादी ॥ पुरातन ॥ १८ ॥ तूं सकळ विश्वजीवन ॥ जीवांसि तूं
चि निधान ॥ भूत भविष्याचें ज्ञान ॥ तुझ्या चि हातीं ॥ १९ ॥ जो श्रुतीचिया लोचना ॥ स्वरूपसुख तूं चि अभिन्न ॥ त्रिभुवनाचिया आय
तना ॥ आयतन तूं ॥ २० ॥ म्हणोनि जो परम ॥ तूं तें म्हणिजे महाधाम ॥ कल्पांतीं महद्ब्रह्म ॥ तुज माजि रिगे ॥ २१ ॥ किंबहुना तु वां देवें
पाठ· ओं· १० येर· ओं· १६ सामें· ओं· २१ नुभिया अंकी·

॥विश्वविस्तारिलें आहे आघवें॥ तरि अनंतरूपा वानावें॥ कवणें तूंतें ॥२२॥ श्लो०॥ वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशांकः प्रजापतिस्त्वं प्र
पितामहश्च॥ नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते॥ ३९॥ नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व॥ अ
नंतवीर्यामितविक्रमस्त्वं सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः॥ ४०॥ टी०॥ जो कायि एक तूं न व्हसी॥ कवणे ठायीं न ससी॥ हें असो जैसा आ
हासी॥ तैसिया नमो ॥२३॥ वायू तूं श्रीअनंता॥ यम तूं नियमिता॥ प्राणिगणीं वसता॥ अग्नि तो तूं॥२४॥ वरुण तूं सोम॥ स्रष्टा
तूं ब्रह्म॥ पितामहाचा ही परम॥ आद्य जनक तूं॥२५॥ आणीक ही जें जें कांहीं॥ रूप आथी अथवा नाहीं॥ नया नमो तुज तैसया ही॥
श्रीजगन्नाथा॥२६॥ ऐसें सानुरागें चित्तें॥ नमन करूं पांडुसुतें॥ मग पुढती म्हणे नमस्ते॥ नमस्ते प्रभो॥२७॥ पाठी तियेसाद्यंतें॥
न्याहाळि श्रीमूर्तीतें॥ आणि पुढती म्हणे नमस्ते॥ नमस्ते प्रभो॥२८॥ पाहत पाहतां प्रांतें॥ समाधान पावे चित्तें॥ आणि पुढती म्ह
णे नमस्ते॥ नमस्ते प्रभो॥२९॥ इयें चराचरें जें भूतें॥ सर्वत्र देखत यातें॥ आणि पुनः पुना म्हणे नमस्ते॥ नमस्ते प्रभो॥३०॥ ऐसीं रूपें
नियें अद्भुतें॥ आश्चर्यें स्फुरतां अनंतें॥ नवतें नव नमस्ते॥ नमस्ते चि म्हणे॥३१॥ आणिक स्तुती हां नाठवे॥ आणि निवांत हीं न सवे॥
नेणें कैसा प्रेमभावें॥ गाजों चि लागे॥३२॥ किंबहुना इयापरी॥ नमन केलें सहस्रवरी॥ किं पुढती म्हणे श्रीहरी॥ तुज सन्मुख नमो
॥३३॥ देवासि पाठि पोट आथि कीं नाहीं॥ तेणें उपयोग आम्हा काइ॥ तरि तुज पाठिमोरें याही॥ नमो स्वामी॥३४॥ उभा माझिये पाठीं
सीं॥ म्हणोनि पाठिमोरें म्हणावें तुम्हा सीं॥ सन्मुख विन्मुख जगेंसीं॥ न घडे तुज॥३५॥ आतां वेगळालिया अवयवां॥ नेणें रूपक करूं देवा
॥ म्हणोनि नमो तुज सर्वा॥ सर्वात्मका॥३६॥ जी अनंत बळसंभ्रमा॥ तुज नमो अमितविक्रमा॥ सकळकाळीं समा॥ सर्वदेशीं॥३७॥ आ
घविया आकाशीं जैसें॥ अवकाश चि होऊनि आकाश असे॥ तूं सर्वपणें तैसें पातलासि सर्व॥३८॥ किंबहुना केवळ॥ सर्व हें तूं चि निखिळ

पाट· ओं·२३ काय काय· ओं·२८ पाठी सी ओं·३० समस्तें· अर्थांइना· ओं·३७ देवा·

लें ॥ परिक्षीराणर्वीं कल्लोळ ॥ पयाचे जैसे ॥ ३९ ॥ म्हणोनि यादवा ॥ तूं वेगळा न कर्मी सर्वां ॥ हे आलें भजनसद्भावा ॥ आतां तूंचि सर्व ॥ ४० ॥
श्लो० ॥ सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं हे कृष्ण हे यादव हे सखेति ॥ अजानता महिमानं तवेदं मया प्रमादात्प्रणयेन वापि ॥ ४१ ॥ टी० ॥
परि ऐसिया तूंतें स्वामी ॥ कांहींच न पोजों आम्ही ॥ म्हणोनि सोयरे संबंधधर्मी ॥ राहटलों तुजसीं ॥ ४२ ॥ अहा थोर वाउरजा झालें ॥
अमृतें संमार्जन म्यां केलें ॥ [illegible] ॥ कामधेनु [illegible] ॥ ४३ ॥ [illegible] वाचि जाइल्या ॥ [illegible] फोडूनि आम्हीं गोंडोरा
घातला ॥ कल्पतरु तोडोनि केल्या ॥ कुपाटी [illegible] ॥ ४४ ॥ [illegible] आगळी ॥ [illegible] इल्ली ॥ तैसी तुझी
जवळीक धाडिली ॥ सांगातीपणें ॥ ४५ ॥ हें आजिचेंचि पाहें [illegible] ॥ [illegible] ॥ सारथी केला
सी ॥ ४६ ॥ यया कोरडाचिया घरा ॥ [illegible] सिद्धांतारा ॥ [illegible] आम्हीं ॥ ४७ ॥ तूं योगि
यांचें समाधिसुख ॥ [illegible] ॥ उपरोधिजों [illegible] ॥ [illegible] ॥ ४८ ॥ श्लो० ॥ यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि वि
हारशय्यासनभोजनेषु ॥ एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥ ४९ ॥ टी० ॥ [illegible] अनादि आदी ॥
बैससी जियें सभासदीं ॥ तेथें सोयरे ॥ [illegible] संबंधी ॥ [illegible] ॥ ५० ॥ [illegible] ॥ [illegible] अंगें मान पावो ॥ न-
मानिसी तरी जावो ॥ रुसोनि [illegible] ॥ ५१ ॥ पायां [illegible] आवर्णा ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ बहु केलें
आम्हीं ॥ ५२ ॥ स्वजन [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] आम्हीं ॥ ५३ ॥ देवा सिंकोळ का
ठी धरूं ॥ आखाडां [illegible] करूं ॥ [illegible] ॥ न करूं [illegible] ॥ ५४ ॥ [illegible] ॥ सर्वज्ञा सिर्का [illegible]
गों ॥ नेवीं चि म्हणों कायल्लागों ॥ तुझें आम्हीं ॥ ५५ ॥ ऐसा अपराध [illegible] आहे ॥ [illegible] न समाये ॥ [illegible] ॥ सिवा न
पाठ० ओ० ३९ निखळ० ओ० ४६ जी० ओ० ५० देवासि० अविस्करु० ओ० ५५ आइवनि०

लेतुझे ॥ ५४॥ देवबोनयाचाअवसरीं ॥ लोभेंकीर आठवणकरीं ॥ परिमाझानिसुगगर्वेअवधारीं ॥ जेफुगूंचिवेसें ॥ ५५॥ देवाचिया भोगायतनीं ॥ खेळतांआशंकेनामनीं ॥ जोरिगोंनियांशयनीं ॥ सरिसापहुडें ॥ ५६॥ कृष्णाह्मणोनिहांकारिजे ॥ यादवपणेंनूतेंलेखिजे ॥ आपलीआणघालिजे ॥ जातांतुज ॥ ५७॥ मजएकासनींबैसणें ॥ कांतुझाबोलनमानणें ॥ हेंवोलटीचेनिदाटपणें ॥ बहुतघडलें ॥ ५८॥ ह्मणोनिकायकायआतां ॥ निवेदिजेलुअनंता ॥ मीराशिआहेंसमस्तां ॥ अपराधांची ॥ ५९॥ यालागींपुढांअथवापाठीं ॥ जियेराहाटलोंबहुवेंबोरवटी ॥ नियेंमायेचियापरिपोटीं ॥ सामावींप्रभो ॥ ६०॥ जोकोण्हीएकेवेळे ॥ सरितायेउनियेनीरवडुळें ॥ तियेसामाविजेनासिंधुजळें ॥ आनउपायनाहीं ॥ ६१॥ नैसीप्रीतीकांप्रमादें ॥ देवेंसींमजविरुद्धें ॥ बोलविलींनियेंमुकुंदें ॥ उपसाहावींजी ॥ ६२॥ आणिदेवाचेंनिक्षमत्वेंक्षमा ॥ आधारुजालीआहेयाभूतग्रामा ॥ ह्मणोनिजीपुरुषोत्तमा ॥ विनवूंतेंथोडें ॥ ६३॥ नरिआतांअप्रमेया ॥ मजशरणागताआपुलिया ॥ क्षमाकीजेजीयया ॥ अपराधांसि ॥ ६४॥ श्लो० ॥ पितासिलोकस्यचराचरस्यत्वमस्यपूज्यश्चगुरुर्गरीयान् ॥ नत्वत्समोस्त्यभ्यधिकःकुतोन्योलोकत्रयेप्यप्रतिमप्रभावः ॥ ४३॥ टी० ॥ जीजाणीतलेंमियांसाचें ॥ महिमान आतांदेवाचें ॥ देवोहोयचराचराचें ॥ जन्मस्थान ॥ ६५॥ हरिहरादिकांसमस्तां ॥ देवातूंपरमदेवता ॥ वेदांतेंहीपढविता ॥ आद्यगुरुतूं ॥ ६६॥ गंभीरतूंश्रीरामा ॥ नानाभूतैकसमा ॥ सकळगुणीअप्रतिमा ॥ अद्वितीया ॥ ६७॥ तुजसींनाहींसरिसें ॥ हेंमनिपादूनकायसें ॥ तुवांजालेंनिअवकाशें ॥ सामाविलेंजग ॥ ६८॥ नयातुझेनिपाडेंदुजें ॥ ऐसेंबोलतांचिलाजिजे ॥ तेथअधिकाचिकाज ॥ गोष्टीकवी ॥ ६९॥ ह्मणोनित्रिभुवनींतूंएक ॥ तुजसारिखानाहींआणिक ॥ तुझामहिमाआलोलिक ॥ नेणिजेवानूं ॥ ७०॥ श्लो० ॥ तस्मात्प्रणम्यप्रणिधायकायंप्रसादयेत्वामहमीशमीड्यम् ॥ पितेवपुत्रस्यसखेवसख्युःप्रियःप्रियायार्हसिदेव

पाठ· ओं· ६८ प्रतिपादनचि·

सोढुम् ॥ ४४ ॥ टी० ॥ ऐसें अर्जुनें म्हणितलें ॥ मग पुढती दंडवत घातलें ॥ तेथें सात्विक भावें आलें ॥ भरतें तयां ॥ ७१ ॥ मग म्हणे नसें प्रसीद
प्रसीद ॥ वाचा होत सें सद्गद ॥ काढीं जी अपराध ॥ समुद्रींनी ॥ ७२ ॥ तुज विश्वसुहृदातें कांहीं ॥ सोयरेपणेंन मनूचि पाहीं ॥ तुज विश्वेश्व
राचिया ठायीं ॥ आश्चर्य केलें ॥ ७३ ॥ तूं वर्णनीय परी क्लांत ॥ मानें वर्णिसी पासमें ॥ नाहीं मर्यादा गालें जैसें ॥ अधिकाधिक ॥ ७४ ॥ आतां ऐ-
सिया अपराधा ॥ मर्यादानाहीं सुकुंदा ॥ म्हणोनि नरक सरक प्रमादा ॥ पाय्यां नियां ॥ ७५ ॥ जैं हीं चि चिन नावयाच्या गीं ॥ फैंचो योग्यनामा आज्ञिया
आंगीं ॥ परि अपत्य जें संसल्गीं ॥ बापें सिवालें ॥ ७६ ॥ पुत्राचे अपराध ॥ जरि जाल्लाले अगाध ॥ तरी पिता साहांनिहूं ॥ तैसें साहिजे जोजी ॥
७७ ॥ सख्याचें उन्दूत ॥ सखा साहे निवांत ॥ तैसें तुवां साहिजे समस्त ॥ साहिजे जोजी ॥ ७८ ॥ प्रियाचिया ठायीं सन्मान ॥ प्रियन पाहे सर्वथा जाण ॥ ते
वीं उच्छिष्ट कांटलें आपण ॥ तें दसमार्का जोजी ॥ ७९ ॥ नानरी याणा त्र्यायरमेटें ॥ मग जैं नेस्थ तल्यां जयें संकटें ॥ तियें निवेदितां न वाटे ॥ सं-
कोच कांहीं ॥ ८० ॥ कां उरवतें आंगे जीवें ॥ आपणपां दुष्पल्लें जियामनां भावें ॥ तियां कांतमिना स्यान राहावें ॥ हृदय जेवीं ॥ ८१ ॥ तया परी जी
मियां ॥ हें विनविलें तुम तें गोसाविया ॥ आणीक कांही एक म्हणावया ॥ कारण असे ॥ ८२ ॥ श्लो० ॥ अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा भयेन च प-
व्यथितं मनो मे ॥ तदेव मे दर्शय देव रूपं प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥ ४५ ॥ टी० ॥ तरि देवसांगात्कर्णा केले ॥ जो विश्वरूपाचा आर्द्रा घेतला ॥
तें मायबापें पुरविला ॥ स्नेहाळा चेनी ॥ ८३ ॥ सुरतरूचीं झाडें ॥ आंगणीं लावावीं कोडें ॥ दे यावें कामधेनूचें पाडें ॥ खेळावया ॥ ८४ ॥ मियां न
क्षत्रीं डाव पाडावा ॥ चंद्र चेंडुवा लागीं आवा ॥ हा छंद सिद्धी नेला आथवा ॥ माउलियें तुवां ॥ ८५ ॥ जया अमृतलेशालागीं सायास ॥ त्यांचा पा
उस केला च्यारी मास ॥ पृथ्वी वाहुन चासें नास ॥ चिंतामणि पारलें ॥ ८६ ॥ ऐसा कृतकृत्य केला स्वामी ॥ बहुत काय म्हणीं आतुह्मी ॥ दाविलें जं हें
स्वप्नीं ॥ नाय किजे कानीं ॥ ८७ ॥ मांदेरवाव याचीं कडुन गांठी ॥ जयाची उपनिषदांना ही भेटी ॥ तें जिव्हा रांचें गांठी ॥ मज लागीं सोडली ८८

पाठ· ओं· ७४ बसाजि· ओं· ८० भूतलीं· ओं· ८५ संदु· ओं· ८७ हरबर्यां· नि· नाहीं· ओं· ८८ तें

जीकल्पादि लागेमेनी॥ आजिचीघडीधरूनी॥ माझ्यांजेतुलींहोउनी॥ गेलांजन्में॥८९॥ तयाआघवियांचिआंत॥ घरडोळींघेउनिअसें
पाहत॥ परिहेंदेखिलीयेंकिलामात॥ आंतुडेचिना॥९०॥ बुद्धीचेंजाणणें॥ कहींनवचोचिजयाचेनिंआंगणें॥ हेंसाधेंहीअंतःकरणें॥
करवेचिना॥९१॥ तेथडोळयांदेखणाहोआवी॥ हीगोष्टीचिकायसयाकरावी॥ किंबहुनाऐसेंपूर्वी॥ दृष्टनाश्रुत॥९२॥ तेंहेंविश्वरूपआपुलें
॥तुह्मींमजडोळांदाविलें॥ तरिमाझेंमनझालें॥ न्हृष्टदेवा॥९३॥ परिआतांऐशीचाडजीवीं॥ जेतुजसींगोठीकरावी॥ जवळीकहेभोगावी
॥आलिंगावयासी॥९४॥ एथींनरूपांकरूह्मणिजे॥ तरिकोणाएकेंसुरवेंसीचावाळिजे॥ आणिकवणारवेंववदेइजे॥ तुजलेरवानाहीं॥९५॥
ह्मणोनिवारियासवेंधांवणें॥ नटकेगगनारवेंवदेणें॥ जळकेळीखेळणें॥ समुद्रीकेउतें॥९६॥ यालागिंजीदेवा॥ एथिचेंभयउपजतसे-
जीवा॥ ह्मणोनियेंतुलाल्ळापाळावा॥ जेंपुरेंहेंआतां॥९७॥ पंचराचरविनोदेंपाहिजे॥ मगतेणेंसुखेंघरींराहिजे॥ तेंसेंचतुर्भुजरूपतु
झें॥ तोविसावाआह्मां॥९८॥ आह्मीयोगजानअभ्यासावें॥ तेणेंयाचिअनुभवायावें॥ शास्त्रांतेंआलोडावें॥ परिसिद्धांततोहाचि॥
९९॥ आह्मींयजनेंकिजतीसकळें॥ परितयेंफळावीयेणेंचिफळें॥ तीर्थेंहीनुसकळें॥ याचिलागीं॥६००॥ आणीकहीकांहींजेंजें॥
दानपुण्यआह्मीकीजे॥ तयाफळांफळतुझें॥ चतुर्भुजरूप॥१॥ ऐसीतेथिचीजीवाआवडी॥ ह्मणोनितेंचिदेखावयालवडसवडी॥ व
र्ततआहेजेसांकडी॥ तेंफेडिजेवेगीं॥२॥ अगाजीवांचेंजाणतेया॥ सकळविश्ववसवितेया॥ प्रसन्नहोइंपूजितया॥ देवांचियादेवा॥
३॥ श्लो॰॥ किरीटिनंगदिनंचक्रहस्तमिच्छामित्वांद्रष्टुमहंतथैव॥ तेनैवरूपेणचतुर्भुजेनसहस्रबाहोभवविश्वमूर्ते॥४६॥ टी॰॥ कै
सेंनीलोत्पलातेंराहाविन॥ आकाशाहीरंगलाविते॥ नेजाचीवांजदाविन॥ इंद्रनीळा॥४॥ जैसापरिमळजाहालामरगजा॥ कांआनंदा
सीनयालियाभुजा॥ ज्याचेंजानूवरीमकरध्वजा॥ जोडलीबरव॥५॥ मस्तकींमुकुटानेंलेवविलें॥ कींमुकुटामुकुटमस्तकझालें॥ शृंगार

पाठ-ओं॰ ९१ साध्य ओं॰ ९५ नंदयोंच किंवा द्यांविषव, क्षम. ओं॰ ८ दंन ओं॰ ६ टोंवन.

लेणें लाधलें ॥ आंगा चेनि जयाचिया ॥ ६ ॥ इंद्रधनुष्याचियें आडणी ॥ मानि मेघगर्जनारंगणीं ॥ तैसें आवरिलें शार्ङ्गपाणी ॥ वैजयंतिया
॥ ७ ॥ आतां कवणा निउदार गदा ॥ असुरां देत कैवल्यपदा ॥ तें संवरूं न चक्र हन गोविंदा ॥ सौम्यतेजें मिरवे ॥ ८ ॥ किंबहुना स्वामी ॥ तें देखावया-
उत्कंठित पां मी ॥ म्हणोनि आतां तुम्ही ॥ तैसया होआवें ॥ ९ ॥ हें विश्वरूपाचे सोहळे ॥ भोगूनि निवालें जी डोळे ॥ आतां होताति आंधळे ॥ कृ-
ष्णमूर्तिलागीं ॥ १० ॥ तें साकार कृष्णारूपडें ॥ वांचूनि पाहों नावडे ॥ तें न रखतां थोडें ॥ मानिना निहे ॥ ११ ॥ आम्हां भोग मोक्षाचिया ठायीं ॥
श्रीमूर्ति वांचूनि नाहीं ॥ म्हणोनि तैसाचि साकार होईं ॥ हें उपसंहारीं आतां ॥ १२ ॥ श्लो० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ मया प्रसन्नेन तवार्जुने-
दं रूपं परं दर्शितमात्मयोगात् ॥ तेजोमयं विश्वमनंतमाद्यं यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् ॥ ४७ ॥ टी० ॥ या अर्जुनाचिया बोला ॥ विश्वरूपा वि-
स्मयो जाहाला ॥ म्हणे ऐसा नाहीं देखिला ॥ धसाळ कोणी ॥ १३ ॥ कोण हे वस्तु पावला आहासी ॥ न याला भाचा तो धनयेंसी ॥ मा भेणें काय नें-
णों बोलसी ॥ हें काइ ऐसा ॥ १४ ॥ आम्ही साविया चि जें प्रसन्न होणें ॥ तें आगा चिवरा म्हणे देणें ॥ वांचोनि जीव असें वेंचणें ॥ कवणासिं गा ॥
१५ ॥ तें हें तुझियें चाड ॥ आजि जीवाचें चि दळवाड ॥ का मग उनियां ये वेढें ॥ रचिलें ध्यान ॥ १६ ॥ ऐसा काय नेणों तुझियें आवडी ॥ जाहाली प्र-
सन्नता आमुची वेडी ॥ म्हणोनि गोप्याची हा परिगुढी ॥ उभविली जगीं ॥ १७ ॥ तें हें अपारां अपार ॥ स्वरूप माझें परात्पर ॥ एथूनि जे अव-
तार ॥ कृष्णादिक ॥ १८ ॥ हें ज्ञानतेजाचें निखिळ ॥ विश्वात्मक केवळ ॥ अनंत हें अढळ ॥ आद्य सकळा ॥ १९ ॥ हें तुजवांचोनि अर्जुना ॥ पूर्वी
श्रुत दृष्ट नाहीं आना ॥ जे जोगें नव्हे साधना ॥ म्हणोनियां ॥ २० ॥ श्लो० ॥ न वेदयज्ञाध्ययनैर्न दानैर्न च क्रियाभिर्न तपोभिरुग्रैः ॥ एवंरूपः
शक्य अहं नृलोके द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर ॥ ४८ ॥ टी० ॥ यातें सांयपातले ॥ आणि वेद मौनाचि घेतले ॥ यज्ञ कीर मापौते आले ॥ स्वर्गों नि-
यां ॥ २१ ॥ साधकीं देखिला आयास ॥ म्हणोनि वाळिला योगाभ्यास ॥ आणि अध्ययनीं सोरस ॥ नाहीं एथ ॥ २२ ॥ सांगती सत्कर्मे ॥ धावि-

पाठ० ओं० ८ सदा ० ओं० १२ ... ओं० १४ मेकाइ ० ओं० १६ ... ओं० २२ अध्ययनें

न्नलांस्वसंभ्रमें ॥ तिहींबहुतेंकांश्रमें ॥ सत्यलोकतांकिलां ॥ २३ ॥ तर्पांऐश्वर्यदेखिलें ॥ आणिउभयांचेउग्रपणसांडिलें ॥ एवंतपसार्थ
नाजेंठेलें ॥ अपारांनरें ॥ २४ ॥ तेंहेंतुवांअनायासें ॥ विश्वरूपदेखिलेंजैसें ॥ इयेंमनुष्यलोकींतैसें ॥ नप्रावेंचिकवणा ॥ २५ ॥ आजिध्यानसं
पत्तिलागीं ॥ तूंएकाचआथिलाजगीं ॥ हेंपरमभाग्यआंगीं ॥ विरंचीहीनाहीं ॥ २६ ॥ श्लो० ॥ मातेव्यथामाचविमूढभावोदृष्ट्वारूपंघोर
मीदृङ्ममेदम ॥ व्यपेतभीःप्रीतमनाःपुनस्त्वंतदेवमेरूपमिदंप्रपश्य ॥ ४९ ॥ टी० ॥ म्हणोनिविश्वरूपलाभेंश्लाघ ॥ एथिचेंनपनेघनेघ
॥ हेंवांचूनिअन्यचांग ॥ नमनीकांहीं ॥ २७ ॥ हांगासमुद्रअमृताचाभरला ॥ आणिअवसांतवरपडाजाहाला ॥ मगकोणीहीआंथि-
वांसांडिला ॥ बुडिजेलह्मणोनि ॥ २८ ॥ नातरीसोनयाचाडोंगर ॥ येसणानचलेहाथोर ॥ ऐसेंह्मणोनिअव्हेर ॥ करणेंघडे ॥ २९ ॥ दैवेंचिं
तामणीलेइजे ॥ कींहेंओझेंह्मणोनिसांडिजे ॥ कामधेनूदवडिजे ॥ नपोसवेह्मणोनी ॥ ३० ॥ चंद्रमाआलियाघरा ॥ ह्मणिजेनिगेंकार
तोसिउबारा ॥ पडिसायिपाडितोसिदिनकरा ॥ परतासरे ॥ ३१ ॥ तैसेंऐश्वर्यहेंमहातेज ॥ आजिहातांआलेंआहेसहज ॥ कींएथतुजग
जबज ॥ होआवीकां ॥ ३२ ॥ परिनेणसीचगांवढिया ॥ कायकोपेंआतांधनंजया ॥ आंगसांडोनिछाया ॥ आलिंगितोसिमा ॥ ३३ ॥ हेंन
व्हेंजोमीसाचें ॥ एथमनकरूनियांकाचें ॥ प्रेमधरिसी ॥ आंगवणियेचें ॥ चतुर्भुजजें ॥ ३४ ॥ तरिआताफ्रानिवरीपार्था ॥ सांडीसांडीहेंआ
स्था ॥ ययेविषयींअनास्था ॥ धरिसीझणी ॥ ३५ ॥ हेंरूपजरिघोर ॥ विकृतआणिथोर ॥ तरिकृतानिश्चयाचेंघर ॥ हेंचिकरीं ॥ ३६ ॥-
कृपणचित्तजैसें ॥ ठेवांनिघालांठेवयाचियापाशीं ॥ मगतनुसर्वेनदेहेंसीं ॥ आपणअसे ॥ ३७ ॥ कांअजातपक्षियाजवळा ॥ जीवठेउनि
अविसाळा ॥ पक्षिणीअंतराळा ॥ माजिजाये ॥ ३८ ॥ नानागायचरेडोंगरीं ॥ परिचित्तबांधिलेंवत्सेंघरीं ॥ तैसेंप्रेमएथिचेंकरीं ॥ स्था
नपती ॥ ३९ ॥ येरेंवरिचिलेंनिचित्तें ॥ बाह्यसुखयासुखापुरतें ॥ भोगिजोकांश्रीमूर्तीतें ॥ चतुर्भुज ॥ ४० ॥ परिपुढतपुढतीपांडवा ॥

पाठ·ओं·२३ सांगे, टांकिला·ओं·३३ गावंढ्या·ओं० ३४ अवगणियेचें·ओं·३७ नसधं·ओं·३८ विशाळा·

हाएकबालनविसगवा॥ जो यर्थरूपांहुनीसद्भावा॥ नेदावेंनियो॥ ४१॥ हें कहोनकृतोंचदांग्वलें॥ म्हणोनिभयजेंतुजउपजलें॥ तंसांडीं
एथसंचलें॥ असोंदेप्रेम॥ ४२॥ आतांकरूंतुजयासारिखें॥ एसेंम्हणोनलोंविश्वनोमुखें॥ नरिमार्गीलरूपसुखें॥ न्याहाळीं पांदू॥ ४३॥
श्लो०॥ ॥संजयउवाच॥ ॥ इत्यर्जुनंवासुदेवस्तथोक्त्वा स्वकंरूपंदर्शयामासभूयः॥ आश्वासयामासचभीतमेनं भूत्वापुनःसौम्य
वपुर्महात्मा॥ ५०॥ टी०॥ एसेंवाक्यबोलतखेंवो॥ मागुतामनुष्य जाहालादेवो॥ हेंनापरिनवलावो॥ आवडीचानिये॥ ४४॥ श्रीकृ
ष्णनिकेवल्यउघडें॥ वरिसविश्वरूपायेवढें॥ हातींदिधलेंकीनावडे॥ अर्जुनासि॥ ४५॥ वस्तुघेउनिवाळिजे॥ जैसेंरत्नासिदू
षणठेविजे॥ नानरीकन्यापाहूनियांम्हणिजे॥ मनानयेहे॥ ४६॥ तयाविश्वरूपायेवढीदशा॥ करिनांप्रीतीचावाढकेसा॥ बोलादे
धलासंरूपदेशा॥ किरीटीसिदेव॥ ४७॥ मोडोनिभांगाराचारवा॥ लेणेंघडिलेंआपुलियासवा॥ मगनावडेजरीजीवा॥ तरिआटजेपु
ढतां॥ ४८॥ तैसेंशिष्याचियेप्रीतिजाहालें॥ कृष्णत्वहोतेंविश्वरूपजालें॥ तेंमनानयेचिमगआणिलें॥ कृष्णपणमागुतें॥ ४९॥ हाट
ववरीशिष्याचीनिकसी॥ साहानेगुरुआहातीकवणेंदेशीं॥ परिनेणिजेआवडीकैसी॥ संजयम्हणे॥ ५०॥ मगविश्वव्यापूनिभग
वंतें॥ जोंदिव्यतेजप्रकटलेंहोतें॥ तेंचिसामावलेंमागुतें॥ कृष्णरूपींनिये॥ ५१॥ जैसेंत्वंपदहेंआघवें॥ तत्पदींसामावें॥ अथवाद्रु
माकारसांठवें॥ बीजकणिकेजेवीं॥ ५२॥ नातरीस्वप्नसंभ्रमजैसा॥ गिळीजेचेइर्लीजीवदशा॥ श्रीकृष्णीयोगहातैसा॥ संहारि
लातो॥ ५३॥ जैसीप्रभाहारपलीबिंबीं॥ कींजलदसपत्तीनभीं॥ नानाभरतेंसिंधुगर्भीं॥ रिगालेंराया॥ ५४॥ होकांजेकृष्णाकृ
तीच्चियेमोडी॥ होतीविश्वरूपपटाचिघडी॥ तेअर्जुनाचियेआवडी॥ उकलूनिदाविली॥ ५५॥ तंवपरमाणुवारंग॥ तेणेंदेखि
लेंसाविय्याचांग॥ तेथग्राहकीयेनव्हेचिलाग॥ म्हणोनिघडीकेलीपुढतां॥ ५६॥ तैसेंवाढलेंनवहुवसपणें॥ रूपांविश्वजिंतिलेंज

पाठ· ओं· ४१ नयावें· ओं· ४४ असोपरि· ओं· ४९ केलें·

जेणें॥ तेंसौम्यकोडिसवाणें॥साकारजाहालें॥५७॥ किंबहुनाअनंतें॥ धरिलेंधाकुटपणमागुतें॥ परिआश्वासिलेंपार्थातें॥
बिहालियामां॥५८॥ जोस्वप्नींस्वर्गागेला॥ तोअवसांतजैसाचेइला॥ तैसाविस्मयजाहाला॥ किरीटीसी॥५९॥ नानरीगुरुकृपेसवें॥
वीसरलेयाप्रपंचज्ञानआघवें॥ स्फुरतलतेंवीपांडवें॥ श्रीमूर्तिदेखिली॥६०॥ तयापांडवाऐसेंचित्तीं॥ आडविश्वरूपाचीजवनि
काहोती॥ तेंफिटोनिगेलीपरौती॥ हेंभलेंजाहालें॥६१॥ कायकाळातेंजिणोनिआला॥ कींमहावातमागांसांडिला॥ आपुलियाबाहीं
उतरला॥सातहीसिंधु॥६२॥ ऐसासंतोषबहुचित्तें॥ घेइजनअसेपंडुसुतें॥ विश्वरूपापाठींकृष्णातें॥ देखोनियां॥६३॥ मगसूर्या
चियाअस्तमानीं॥ मागुतीतारा उगवतीगगनीं॥ तैसादेखोंलागलाअवनीं॥ लोकांसहित॥६४॥ पाहेतंवतेंचिकुरुक्षेत्र॥ तैसेंचिदेखेदो
हींभागींगोत्र॥ वीरवर्षतातिशस्त्रास्त्र॥ संघटवरी॥६५॥ तयाबाणाचियामांडवाआंत॥ तैसाचिरथदेखेनिवांत॥ धुरेबैसलालक्ष्मी
कांत॥आपणतळीं॥६६॥ श्लो॰॥ ॥अर्जुनउवाच॥ ॥ दृष्ट्वेदंमानुषंरूपंतवसौम्यंजनार्दन॥ इदानीमस्मिसंवृत्तः सचेताः प्रकृ-
तिंगतः॥ ५१॥ टी॰॥एवंमागिलेंजैसेंतैसें॥ देखिलेंवीरविलासें॥ मगम्हणेजीजियालोंऐसें॥जाहालेंआतां॥ ६७॥ बुद्धीतेंसांडो
निज्ञान॥ भेणेंवळघलेंरान॥ अहंकारेंसींमन॥ देशधडीजाहालें॥ ६८॥ इंद्रियेंप्रवृत्तीभुललीं॥ वाचावाचकपणाचुकली॥ ऐसीआ
पांपरीहोतीजाली॥ शरीरग्रामीं॥ ६९॥ तियेआघवींचिमागुतीं॥ जिवंतेंभेटलीप्रवृत्ती॥ आतांजिताणेंश्रीमूर्ती॥ जाहालेंथियां॥
७०॥ ऐसेंसुखजीवींघेतलें॥ मगश्रीकृष्णातेंम्हणितलें॥ मियांतुमचेंरूपदेखिलें॥ मानुषहें॥ ७१॥ हेंरूपदाखववणेंदेवराया॥ कींम
जअपत्याचुकलिया॥ बुझावोनितुवांमाया॥ स्तनपानदिधलें॥ ७२॥ जीविश्वरूपाचियासागरीं॥ हातींतरंगमाविनवांवेवरी॥ तोइ
येनिजमूर्तीच्यातीरीं॥ निगालोंआतां॥ ७३॥ आइकेंद्वारकापुरसुहाडा॥ मजसुकतियाजीझाडा॥ हेभेटीनव्हेबहुडा॥ मेघा-
चाकेला॥ ७४॥ जीसाविचिचिवपाकुटलां॥ तयामजअमृतसिंधूहाभेटला॥ आतांजिणयाचाफिटला॥ अभरवसा॥ ७५॥ मा

श्रियाल्हदयरंगणी ॥ हो ताहे हर्षलतांचीलावणी ॥ सरवेंसीवुझावणी ॥ जाहालीमज ॥ ७६ ॥ श्लो० ॥ ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ ॥ सुदुर्दर्शमि
दंरूपंदृष्टवानसियन्मम ॥ देवाअप्यस्यरूपस्यनित्यंदर्शनकांक्षिणः ॥ ५२ ॥ टी० ॥ ययापार्थाचियाबोलासवें ॥ हेंकायह्मणितलेंदेवें ॥ तु
वांप्रेमठेवूनियावें ॥ विश्वरूपींको ॥ ७७ ॥ मगइयेंश्रीमूर्ती ॥ भेटावेंसांडियाआयती ॥ तेंशिकवणसुभद्रापती ॥ विसरलामां ॥ ७८ ॥ अगा
आंधळियाअर्जुना ॥ हाताआलियामेरूहीन्हायसाना ॥ ऐसाआथिमना ॥ नुकींचाभानो ॥ ७९ ॥ नरिविश्वात्मकरूपडें ॥ जेंदाविलेंआह्मी
तुजपुढें ॥ तेंशंभूहीपरिनजोडे ॥ तपेंकरितां ॥ ८० ॥ आणिअष्टांगादिसंकटीं ॥ योगीशिणतातिकिरीटी ॥ परिअवसरनाहीभेटी ॥ ज
याचिये ॥ ८१ ॥ तोविश्वरूपएकादेवेळ ॥ केंगानदेखोंअळुमाळ ॥ ऐसेंस्मरतांकाळ ॥ जातसेदेवां ॥ ८२ ॥ आशाचियाअंजुळी ॥ ठेउ
निह्रदयाचियानिढळीं ॥ नेचातकनिराळी ॥ लागलेजैसे ॥ ८३ ॥ तैसेउत्कंठानिर्भर ॥ होऊनियांसुरवर ॥ घोकीतआठहीपाहर ॥ भे
टीजयाची ॥ ८४ ॥ परिविश्वरूपासारिखें ॥ स्वप्नींहीकोण्हीनदेखे ॥ तेंप्रत्यक्षतुवांसुखें ॥ देखिलेंहें ॥ ८५ ॥ श्लो० ॥ नाहंवेदैर्नतप
सानदानेननचेज्यया ॥ शक्य एवंविधोद्रष्टुंदृष्टवानसिमांयथा ॥ ५३ ॥ टी० ॥ पैंउपायांसिवाटा ॥ नवाहतीएथसुभटा ॥ साहीस-
हीतवोहटा ॥ वाइलावेदीं ॥ ८६ ॥ मजविश्वरूपाचियामोहरा ॥ चालावयाधनुर्धरा ॥ तपांचियाहीसर्वभारा ॥ नव्हेचिलाग ॥ ८७ ॥
आणिदानांदेखेरकानडे ॥ मीयज्ञाहीतेसानसांपडे ॥ जैसेनिकासुरवाडें ॥ देखिलातुवां ८८ तैसाभीएकाचिपरी ॥ आंतुडेंगाअवधारी ॥ जरीभक्ती
येऊनिवरी ॥ चित्तातेंगा ॥ ८९ ॥ श्लो० ॥ भक्त्यात्वनन्ययाशक्यअहमेवंविधोऽर्जुन ॥ ज्ञातुंद्रष्टुंचतत्त्वेनप्रवेष्टुंचपरंतप ॥ ५४ ॥ टी० ॥ परितें
विभक्तीऐसी ॥ पर्जन्याचीसुटिकाजैसी ॥ धरावाचूनिअनारिसी ॥ गतीचिनेणे ॥ ९० ॥ कांसकळजळसंपत्ति ॥ घेऊनिसमुद्रातेंगवंसिती
॥ गंगाजैसीअनन्यगती ॥ मिनलीचांगळे ॥ ९१ ॥ तैसेंसर्वभावसंभारें ॥ नधरतप्रेमएकसरें ॥ मजमाजिसंचरे ॥ मीचिहोउनी ॥ ९२ ॥ आणितें

पाठ- ओं ८४ नग्र- ओं ८६ वोहटा- ओं ८८ दानादिकां- ओं ९२ नूमज ६

वींचि मी ऐसा ॥ थडियेमाझारीं सरिसा ॥ क्षीराब्धिकंजें जैसा ॥ क्षीराचाचि ॥ १३ ॥ तैसें मज लागुनी मुंगीवरी ॥ किंबहुना चराचरीं ॥ भजनासि कांदुसरी ॥ परीचि नाहीं ॥ १४ ॥ नया चिक्षणा सवें ॥ एवंविधा मी जाणावें ॥ जाणिनलातरीं स्वभावें ॥ दृष्टही होये ॥ १५ ॥ मग इंधनीं अग्नि उद्दीपे ॥ आणि इंधन हें भाष हारपे ॥ तें अग्नीचि होऊनि आरोपे ॥ मूर्तजेवीं ॥ १६ ॥ कां उदयनकीजें तेजाकारें ॥ तंव गगनचि होऊन असे आंधारें ॥ मग उदेलियां एकसरें ॥ प्रकाश होये ॥ १७ ॥ तैसें माझियें साक्षात्कारीं ॥ सरे अहंकाराची वारी ॥ अहंकार लोपीं अवधारीं ॥ द्वैत जाय ॥ १८ ॥ मग मी तें हें आघवें ॥ एकमीचि अथि स्वभावें ॥ किंबहुना सामावे ॥ समरसें तो ॥ १९ ॥ श्लो॰ ॥ मत्कर्मकृन्मत्परमो मद्भक्तः संगवर्जितः ॥ निर्वैरः सर्वभूतेषु यः स मामेति पांडव ॥ ५५ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे विश्वरूपदर्शनयोगो नाम एकादशोऽध्यायः ११ ॥ ॥ जो मज चि एका लागीं ॥ कर्मं वाहानसे आंगीं ॥ जया मजवाचोनि जगीं ॥ गोमटें नाहीं ॥ ७०० ॥ दृष्टादृष्ट सकळ ॥ जयाचें मीचि केवळ ॥ जेणें जिणयाचें फळ ॥ मजचि नाम ठेविलें ॥ १ ॥ मग भूतें हे भाष विसरला ॥ जें दिठी मीचि आहें सूदला ॥ म्हणोनि निर्वैर जाहाला ॥ सर्वत्र भजे ॥ २ ॥ ऐसा जो भक्त होये ॥ तयाचें त्रिधातु कहे जें जाय ॥ तें मीचि होऊनि ठाये ॥ पांडवागा ॥ ३ ॥ ऐसें जगदुदरदें दिलें ॥ तेणें करुणारसरसाळें ॥ संजयो म्हणे बोलिलें ॥ श्रीकृष्णदेवें ॥ ४ ॥ यया वरी तो पांडुकुमर ॥ जाहाला आनंदसंपदा थोर ॥ आणि कृष्णाचरणचतुर ॥ एकता जगीं ॥ ५ ॥ तेणें देवाचिया दोन्ही मूर्ती ॥ निकिया न्याहाळिलिया चित्तीं ॥ तंव विश्वरूपाहूनि कृष्णाकृती ॥ देखिला लाभ ॥ ६ ॥ परि तयाचियें जाणिवें ॥ मानन केंजें चि देवें ॥ जें व्यापका हूनि नन्हे ॥ एकदेशी ॥ ७ ॥ हें चि समर्थावया लागीं ॥ एक दोन चांगी ॥ उपपत्ती शार्ङ्गी ॥ दावितां जाहाला ॥ ८ ॥ तिया एकोनि सुभद्राकांतें ॥ चित्तीं आहे म्हणत ॥ तरि हो यबरवें दोहीं आंत ॥ तें पुढतीं पुसों ॥ ९ ॥ ऐसा आलोच करूनि जीवीं ॥ आतां पुसतां वोज बरवी ॥ आदरीलतें परिसावीं ॥ पुढें कथा ॥ १० ॥ सांजळ ओंवी प्रबंधें ॥ गोष्टी सांगिजेल विनोदें ॥ तें परिसा आनंदें ॥ ज्ञानदेव म्हणे ॥ ११ ॥ भरोनि सद्भावाची अंजुळी ॥ मियां वोविया फुलें मोकळीं ॥ अर्पिलीं अंघ्रियुगुळीं ॥ विश्वरूपाचा ॥ ७१२ ॥ इति श्रीभावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवविरचितायां एकादशोऽध्यायः ॥ ११ ॥ (ओ॰ ९८ स्थानि ओ॰ ... आँधला ओ॰ ११ ... प्रबंधे निवृत्तिपादप्रसादें ७

श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ जयजयवोशुद्धे ॥ उदारेप्रसिद्धे ॥ अनवरतंआनंदे ॥ वर्षतिये ॥ १ ॥ विषयव्याळेंमिठी ॥ दिधलियानुठीताठी ॥
तेतुझियेकृपादृष्टी ॥ निर्विषहोये ॥ २ ॥ तरिकवणातेंतापशोली ॥ कैसेनिवोशोकजाळी ॥ जरिप्रसादरसकल्लोळीं ॥ पुरेंयेसितं ॥ ३ ॥ योगसु
खाचेसोहळे ॥ सेवकांतुझेनिस्नेहाळे ॥ सोहंसिद्धिचेलळे ॥ पाळसीतं ॥ ४ ॥ आधारशक्तीचियाअंकीं ॥ वाढविसीकौतुकीं ॥ हृदयाकाशपल्ल
वीं ॥ परियेदेसीनिजे ॥ ५ ॥ प्रत्यक्ज्योतीचीवोवाळणी ॥ करिसीमनपवनाचींखेळणीं ॥ आत्मसुखाचीबाळलेणीं ॥ लेवविसी ॥ ६ ॥ सत-
रावियेचेंस्तन्यदेसी ॥ अनहाताचाहल्लरुगासी ॥ समाधिबोधेंनिजविसी ॥ बुझाउनी ॥ ७ ॥ म्हणोनिसाधकांतूंमाउली ॥ पिकेसारस्वततुझि
यापाउलीं ॥ याकारणेंमीसाउली ॥ नसंडींतुझी ॥ ८ ॥ अहोसद्गुरुचियेकृपादृष्टी ॥ तुझेंकारुण्यजयातेंअधिष्ठी ॥ तोसकळविद्यांचियेसृष्टी
धात्राहोये ॥ ९ ॥ म्हणोनिअंबेश्रीमंते ॥ निजजनकल्पलते ॥ आज्ञापींमातें ॥ ग्रंथनिरूपणीं ॥ १० ॥ नवरसींभरवींसागर ॥ करवींउचितरत्नांचे
आगर ॥ भावार्थाचेगिरिवर ॥ निफजवींमाये ॥ ११ ॥ साहित्यसोनियाचियाखाणी ॥ उघडवींदेशियेचियाअक्षोणी ॥ विवेकवल्लीचीलाव
णी ॥ होंदेईंसैंध ॥ १२ ॥ संवादफळनिधानें ॥ प्रमेयाचींउद्यानें ॥ लावींम्हणेगहनें ॥ निरंतर ॥ १३ ॥ पाखांडाचेंदरकुटे ॥ मोडींवाग्वादअव्हां
टे ॥ कुतर्कांचीदुष्टें ॥ सावजेंफेडीं ॥ १४ ॥ श्रीकृष्णगुणीमातें ॥ सर्वत्रकरींवोसरतें ॥ राणिवेबैसवींश्रोतयांतें ॥ श्रवणाचिये ॥ १५ ॥ येम
ऱ्हाटियेचियानगरीं ॥ ब्रह्मविद्येचासुकाळुकरीं ॥ घेणेंदेणेंसुखचिवरी ॥ होंदेईंयाजगा ॥ १६ ॥ तूंआपुलेनिस्नेहपल्लवें ॥ मातेंपांघुर-
विशीलसदैवें ॥ तरिआतांचिहेंआघवें ॥ निर्मीनमाये ॥ १७ ॥ इयेविनवणीयेसाठीं ॥ अवलोकिलेंगुरुकृपादृष्टी ॥ म्हणेगीतार्थेंसीउठीं ॥
नबोलेंबहु ॥ १८ ॥ तेथजीजीमहाप्रसादु ॥ म्हणोनिसावियाजाहलाआनंदु ॥ आतांनिरोपीनप्रबंधु ॥ अवधानदीजे ॥ १९ ॥ श्लो० अ
र्जुनउवाच ॥ एवंसततयुक्तायेभक्तास्त्वांपर्युपासते ॥ येचाप्यक्षरमव्यक्तंतेषांकेयोगवित्तमाः ॥ १ ॥ टी० तरिसकळवीराधिराज ॥ जो
पाठ· ओ· १ अनाहत· ओ· २ नाटी· विषय· ओ· ५ पालकीं· परियेदसी· ओ· ७ हलुर· ओ· ९ धाता· ओ· ११ रसां· ओ· १७ निर्मीन· ७ ॥ ७

सोमवंशीं विजयध्वज ॥ तो बोलता जाहला आत्मज ॥ पंडुनृपाचा ॥ २० ॥ कृष्णातें म्हणे अवधारिलें ॥ आपण विश्वरूप मज दाविलें ॥ तें नवल म्ह-
णोनि व्याहालें ॥ चित्त माझें ॥ २१ ॥ आणि इये कृष्णमूर्तीचि सवे ॥ यालागीं सोय धरिली जीवें ॥ तंव वनकों तूं म्हणोनि देवें ॥ वारिलें मातें ॥ २२ ॥ तरि
व्यक्त आणि अव्यक्त ॥ हें तूंचि एक निभ्रांत ॥ भक्ती पाविजे व्यक्त ॥ अव्यक्त योगें ॥ २३ ॥ या दोनी जी वाटा ॥ तूंतें पावावया वैकुंठा ॥ व्यक्ताव्य-
क्त दारवंटा ॥ रिगिजे जेथ ॥ २४ ॥ पैं जे वानी साइयानुका ॥ तेचि वेगळिये वाला येका ॥ म्हणोनि एकदेशीया व्यापका ॥ सरिसा पाड ॥ २५ ॥
अमृताचिया सागरीं ॥ जे लाभे सामर्थ्याचे थोरी ॥ तेचि दे अमृतलहरी ॥ चुळी येतलिया ॥ २६ ॥ हें कीर माझ्या चित्तीं ॥ प्रतीति आथि जी निरु-
ती ॥ परि पुसणें योगपती ॥ तें याचि लागीं ॥ २७ ॥ जे देवा तुम्हीं नावेक ॥ अंगीकारिलें व्यापक ॥ तें साच कीं कवतिक ॥ हें जाणावया ॥ २८ ॥
तरि तुजलागीं कर्म ॥ तूंचि जयाचें परम ॥ भक्तीसि मनोधर्म ॥ विकोनि घातले ॥ २९ ॥ इत्यादि सर्वां परी ॥ जे भक्त तूंतें श्रीहरी ॥ बांधोनियां-
जिव्हारीं ॥ उपासिती ॥ ३० ॥ आणि जें प्रणवापैलीकडे ॥ वैखरीयेसि जें कानडें ॥ कायिसयाहि सांगडें ॥ नव्हेचि जें वस्तु ॥ ३१ ॥ तें अक्षर
जी अव्यक्त ॥ निर्देशदेशरहित ॥ सोहंभावें उपासित ॥ ज्ञानिये जे ॥ ३२ ॥ तयां आणि जी भक्तां ॥ येरयेरांमाजि अनंता ॥ कवणें योगतत्त्वता
जाणितला सांगा ॥ ३३ ॥ इया किरीटीचिया बोला ॥ तो जगद्बंधु संतोषला ॥ म्हणे हो प्रश्नु भला ॥ जाणसी करूं ॥ ३४ ॥ श्लो० श्रीभगवा-
नुवाच ॥ मय्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ॥ श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥ २ ॥ टी० तरि अस्तगिरीचिया उपकंठीं
रिगालिया रविबिंबापाठीं ॥ रश्मी जैसे किरीटी ॥ संचरती ॥ ३५ ॥ कां वर्षाकाळीं सरिता ॥ जैसी चढों लागे पंडुसुता ॥ तैसी नीच नवी भज-
तां ॥ श्रद्धा दिसे ॥ ३६ ॥ परी ठाकिलियाहि सागर ॥ जैसा मागीलही यावा अनिवार ॥ नियेगंगेचियें ऐसा पडिभर ॥ प्रेमभाव ॥ ३७ ॥ तैसें स-
र्वेंद्रियांसहित ॥ मज माजि सूनि चित्त ॥ जे रात्रिदिवस न म्हणत ॥ उपासिती ॥ ३८ ॥ इया परी जे भक्त ॥ आपणपें मज देत ॥ तेचि मी योगयुक्त

पाठ० ओ० ३८ रातिंदेवो०

परममाती ॥ ३९ ॥ श्लो० ॥ येत्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ॥ सर्वत्रगमचिंत्यंच कूटस्थमचलं ध्रुवं ॥ ३ ॥ टी० ॥ आणि येर ते हो पांडवा ॥
जे आरूढोनि सोहंभावा ॥ झोंबती निरवयवा ॥ अक्षरासि ॥ ४० ॥ मनाचीनरवीनलगे ॥ जेथ बुद्धीची दृष्टी न रिगे ॥ इंद्रियां कीर जोगें ॥ काय होइ
ल ॥ ४१ ॥ परि ध्याना ही कुवाडे ॥ म्हणोनि एके ठायीं न सांपडे ॥ व्यक्ती सि माजि वेडें ॥ कवणी ही नोहे ॥ ४२ ॥ जया सर्वत्र सर्वपणें ॥ सर्वां
हीं काळीं असणें ॥ जें पावूनि चिंतवणें ॥ हिंपुटी जाहलें ॥ ४३ ॥ जें होय ना नोहे ॥ जें नाहीं ना आहे ॥ ऐसें म्हणोनि उपायें ॥ उपजती ना ४४
जें चळे ना ढळे ॥ सरे ना मैळे ॥ तें आपुलेनि चि बळें ॥ आंगविलें जहीं ॥ ४५ ॥ श्लो० संनियम्येंद्रियग्रामं सर्वत्र समबुद्धयः ॥ ते प्राप्नुवंति
मामेव सर्वभूतहिते रताः ॥ ४ ॥ टी० पैं वैराग्य महापावकें ॥ जाळूनि विषयांची कटकें ॥ आधपलीत बकें ॥ इंद्रियें धरिलीं ॥ ४६ ॥ मग
संयमाची धाटी ॥ सूनि सुरडिलीं उफराटीं ॥ इंद्रियें कोंडिलीं कपाटीं ॥ हृदयाचिया ॥ ४७ ॥ अपानीचिया तोंडा ॥ लावोनि आसनमुद्रा सु
हाडा ॥ मूळबंधाचा हुडा ॥ पन्नासिला ॥ ४८ ॥ आशेचे लागतोडिले ॥ अधैर्याचे कडे झाडिले ॥ निद्रेचें शोधिलें ॥ काळवरवें ॥ ४९ ॥ वज्रा
ग्नीचिया ज्वाळीं ॥ करूनि सप्तधातूंची होळी ॥ व्याधीचा शिसाळी ॥ पूजिल्या यंत्रें ॥ ५० ॥ मग कुंडलिनियेचा टेंभा ॥ आधारीं केला उभा ॥ तया
चें जवळें प्रभा ॥ निमथावरी ॥ ५१ ॥ नवद्वारांचिया चौचकीं ॥ बाणूनि संयतीची आडवांकी ॥ उघडली खिडकी ॥ ककारांतीची ॥ ५२ ॥
प्राणशक्तीचा मुंडे ॥ म्हारूनि संकल्पाचे मेंढे ॥ मनोमहिषाचेनि मुंडें ॥ दिधला बळी ॥ ५३ ॥ चंद्रसूर्यां बुझावणी ॥ करूनि अनहताची
सुडावणी ॥ सतरावियेचें पाणी ॥ जिंकिलें वेगीं ॥ ५४ ॥ मग मध्यमामध्यविवरें ॥ तेणें कोरिवें दादरें ॥ ठाकिलें चवरें ॥ ब्रह्मरंध्र ॥ ५५ ॥
वरी मकारांत सोपान ॥ ते सांडोनिया गहन ॥ काखेसूनियां गगन ॥ भरलें ब्रह्मीं ॥ ५६ ॥ ऐसे जे समबुद्धी ॥ गिळावया सोहं सिद्धी ॥ आंग
विताति निरवधी ॥ योगदुर्गें ॥ ५७ ॥ आपुलिया साटोवाटीं ॥ शून्य घेतलें उठाउठी ॥ ते ही मातें चि किरीटी ॥ पावती गा ॥ ५८ ॥ वांचूनि योगा-
पा० ओ० ४९ सांडिले ०

चेंनिवळे॥ अधिकसांहीं भिळे॥ एसेनाहीं आगळे॥ कष्टचिनया॥ ५९॥ श्लो०॥ क्लेशोधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम्॥ अव्यक्ताहिगतिर्वि-
दुःखंदेहवद्भिरवाप्यते॥ ५॥ टी०॥ जिहींसकळभूतांचियाहितीं॥ निरालंबीं अव्यक्तीं॥ पसरलिया आसक्ती॥ भक्तीविणें॥ ६०॥ तयांम
हेंद्रादिपदें॥ करिताति वाटवधे॥ आणि ऋद्धिसिद्धींचीं द्वंद्वें॥ पाडोनि गातीं॥ ६१॥ कामक्रोधाचे विलग॥ उठावती अनेग॥ आणि शून्येंसीं
आंग॥ झुंझवावें कीं॥ ६२॥ ताहानेनताहानचि पियावी॥ भुकेलिया भूकचि खावी॥ अहोरात्र नावीं॥ मवावारा॥ ६३॥ उनीं दयाचें पहुडणें॥
निरोधाचें वेल्हावणें॥ झाडांसि साजणें॥ चाळावें गा॥ ६४॥ शीत वेढावें॥ उष्ण पांघुरावें॥ वृष्टीचिया आसावें॥ घरा आंत॥ ६५॥ किंबहु
ना पांडवा॥ हा अग्निप्रवेश नित्य नवा॥ भ्रतारावीण करावा॥ तो हा योग॥ ६६॥ एथ स्वामीचें काज॥ ना बापिकें व्याज॥ परि मरणेंसीं झुंज॥
नित्य नवें॥ ६७॥ ऐसें मृत्यूहूनि तिख॥ कां घोंटे कढत विख॥ डोंगरगिळतां मुख॥ न फाटे काई॥ ६८॥ म्हणोनि योगाचिया वाटा॥ जे निगाले
गा सुभटा॥ तयां दुःखाचा चि वांटा॥ भागा आला॥ ६९॥ पाहें पां लोहाचे चणे॥ जैं बोचरिया पडती खाणें॥ तैं पोट भरणें कीं मरणें॥ शकूनि
यें॥ ७०॥ म्हणोनि समुद्र बाहीं॥ तरणें आथि केंही॥ कां गगनामाजि पाईं॥ खेळिजत॥ ७१॥ वळघलिया रणाची थाटी॥ आंगीं न लगतां का
ठी॥ सूर्याची पाउटी॥ कां होय गा॥ ७२॥ यालागीं पांगुळा हेवा॥ न कीजे वायूसीं पांडवा॥ तेवि देहवंतां जीवां॥ अव्यक्तीं गति॥ ७३॥ ऐसाही ज
रि धिंवसा॥ बांधोनियां आकाशा॥ झोंबती तरी क्लेशा॥ पात्र होती॥ ७४॥ म्हणोनि येर ते पार्था॥ नेणती चि हे व्यथा॥ जे कां भक्तिपंथा॥ वोटंगले
॥ ७५॥ श्लोक॥ येतुसर्वाणिकर्माणिमयिसन्न्यस्यमत्पराः॥ अनन्येनैवयोगेनमांध्यायंतउपासते॥ ६॥ टी०॥ कर्मेंद्रियें-
सुखें॥ करिती कर्में अशेखें॥ जियें कां वर्णविशेखें॥ भागा आलीं॥ ७६॥ विधीतें पाळित॥ निषेधातें गाळित॥ मज देऊनि जाळित॥ कर्मफ-
ळें॥ ७७॥ ययापरी पाहीं॥ अर्जुना माझे ठाईं॥ सन्न्यसूनि नाहीं॥ करिती कर्में॥ ७८॥ आणीक ही जें जें सर्व॥ कायिक वाचिक मानसिक भाव

नयांमीवांच्निधांत ॥ आंतांतांनाहीं ॥ ७९ ॥ ऐसेंजेमत्पर ॥ उपासितीनिरंतर ॥ ध्यानमिषेंघर ॥ माझेंझालें ॥ ८० ॥ जयांचिये आवडी ॥ केलीमजशी
कुळवाडी ॥ भोगमोक्षबापुडीं ॥ त्यजिलीकुळें ॥ ८१ ॥ ऐसेंअनन्ययोगें ॥ विकलेजिवेंमनेंआंगें ॥ नयांचेंकायिएकसांगें ॥ जेंसर्वमीकरीं ॥ ८२ ॥
श्लो० ॥ तेषामहंसमुद्धर्तामृत्युसंसारसागरात् ॥ भवामिनचिरात्पार्थमय्यावेशितचेतसाम ॥ ७ ॥ श्लो० किंबहुनाधनुर्धरा ॥ जोमातेचियाउदरा ॥ तोमातेच्यासोयरा ॥ केतुलावा ॥ ८३ ॥ तरीमीतयां ॥ जैसेंभस्ततेतिसिया ॥ कळिकाळनोकोनियां ॥ घेतलापाठा ॥ ८४ येरव्हवीं
तरीमाझियाभक्तां ॥ आणिसंसाराचीचिंता ॥ कायसमर्थांचीकांता ॥ कोरान्नमागे ॥ ८५ ॥ तैसेंतेमाझें ॥ कलत्रहेंजाणिजे ॥ कायिसेनिहीं
नलाजे ॥ तयांचेनिमें ॥ ८६ ॥ जन्ममृत्यूचियालाटीं ॥ झळंबतीइयासृष्टी ॥ तंदेखोनियांपोटीं ॥ ऐसेंजाहालें ॥ ८७ ॥ भवसिंधूचेनिमाजें
कवणासिधाकनुपजे ॥ नयजरीवोमाझे ॥ निहिलतोहन ॥ ८८ ॥ म्हणौनिगापांडवा ॥ मूर्तीचामेळावा ॥ करूनित्यांचियागांवा ॥ धांवतआलों ८९
नामाचेसहस्रवरी ॥ नावाइया अवधारीं ॥ सज्जींनयासंसारीं ॥ तारुजाहलों ॥ ९० ॥ सडेजेदेखिले ॥ तेध्यानकासेंलाविले ॥ परिगृहींघातले
तेरियावरी ॥ ९१ ॥ प्रेमाचीपेटी ॥ बांधलीएकानियापाठीं ॥ मगआणिलेंतटीं ॥ सायुज्याचिया ॥ ९२ ॥ परिभक्तांचेनिनांवें ॥ चतुष्पदादिआघवें
वैकुंठींचियेराणिवे ॥ योग्यकेलें ॥ ९३ ॥ म्हणौनिगाभक्तां ॥ नाहींएकहीचिंता ॥ नयातेंसमुद्धर्ता ॥ आथिमीसदा ॥ ९४ ॥ आणिजेव्हांचिकांभ
क्तीं ॥ दिधलीआपुलीचित्तवृत्ती ॥ तेव्हांचिमजसूति ॥ त्यांचियनाटीं ॥ ९५ ॥ याकारणेंगाभक्तराया ॥ हामंत्रतुवांधनंजया ॥ शिकिजेजेयया
मार्गाभजिजे ॥ ९६ ॥ श्लो० मय्येवमनआधत्स्वमयिबुद्धिंनिवेशय ॥ निवसिष्यसिमय्येवअतऊर्ध्वंनसंशयः ॥ ८ ॥ टी० अगामान-
सहेंएक ॥ माझ्यास्वरूपींसवृत्तिक ॥ करूनिघालींनिष्टंक ॥ बुद्धिनिश्चयेंसीं ॥ ९७ ॥ इयेंदोनीसरिसीं ॥ मजमाजीप्रेमेंसीं ॥ रिगालींतरीपावसी ॥ मातेंतूंगा ॥ ९८ ॥ जेमनबुद्धिइहीं ॥ घरकेलेंमाझ्याठायीं ॥ तरिसांगेंमगकाई ॥ मीतूंउरे ॥ ९९ ॥ म्हणौनिदीपपालवे ॥ सवेंचितेज
पाठ · ओ · ८५. मुकेनेंशोची · ओ · ९२ निर्णिले · ओ · ९६ कांजे ·

माल्वे ॥ कांरर्वी बिंबासवें ॥ प्रकाश जाये ॥ १०० ॥ उचललेया प्राणासरिसां ॥ इंद्रियेंही निगतां जिसीं ॥ तैसा मनबुद्धिपासीं ॥ अहंकार ये ॥ १ ॥ ह्मणोनि मा
झिया स्वरूपीं ॥ मनबुद्धि इयें निक्षेपीं ॥ येतुलेनि सर्वव्यापी ॥ मीचि होसी ॥ २ ॥ यया बोला कांहीं ॥ अनारिसें नाहीं ॥ आपली आण पाहीं ॥ वाहतसें गा
॥ ३ ॥ श्लो॰ अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरं ॥ अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनंजय ॥ ९ ॥ टी॰ अथवा हें चित्त ॥ मनबुद्धिसहि
त ॥ माझ्या हातीं अर्जुना ॥ न शकसी देवों ॥ ४ ॥ तरि गा ऐसें करीं ॥ यया आठां पाहारां माझारीं ॥ मोटकें निमिषभरी ॥ देतुं जाई ॥ ५ ॥ मग जें जें
कांनि भरत ॥ देखैल माझें सुख ॥ तेतुलें अरोचक ॥ विषयीं येइल ॥ ६ ॥ जैसा शरत्काळ रिगे ॥ आणि सरिता वोहटूं लागे ॥ तैसें चित्त काढेल वेगें ॥
प्रपंचोनी ॥ ७ ॥ मग पुनवे हूनि जैसें ॥ शशिबिंब दिसेंदिसें ॥ हारपत आवसे ॥ नाहींचि होये ॥ ८ ॥ तैसें भोगाआंतूनि निगतां ॥ चित्त मज माजि रि-
गतां ॥ हळूहळू पांडुसुता ॥ मीचि होसिल ॥ ९ ॥ अगा अभ्यासयोग ह्मणिजे ॥ तो हा एकु जाणिजे ॥ येणें कांहीं न निपजे ॥ ऐसें नाहीं ॥ १० ॥ पैं अ
भ्यासाचेनि बळें ॥ एकां गति अंतराळें ॥ व्याघ्र सर्प सांजळे ॥ केले एकीं ॥ ११ ॥ विष कीं आहारीं पडे ॥ समुद्रीं पायवाट जोडे ॥ एकीं वाग्ब्रह्म-
थोकडें ॥ अभ्यासें केलें ॥ १२ ॥ ह्मणोनि अभ्यासासि कांहीं ॥ सर्वथा दुष्कर नाहीं ॥ यालागिं माझ्या ठाईं ॥ अभ्यासें मिळें ॥ १३ ॥ श्लो॰ अ-
भ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव ॥ मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥ १० ॥ टी॰ कां अभ्यासाही लागीं ॥ कसु नाहीं तुझ्या-
आंगीं ॥ तरि आहासी जया भागीं ॥ तैसाचि असे ॥ १४ ॥ इंद्रियें न कोंडीं ॥ भोगातें न तोडीं ॥ अभिमान न सांडीं ॥ स्वजातीचा ॥ १५ ॥ कुळध
र्माचाळीं ॥ विधिनिषेध पाळीं ॥ मग सुखें तुज सरळी ॥ दिधली आहे ॥ १६ ॥ परि मनें वाचा देहें ॥ जैसा जो व्यापार होये ॥ तो मी करीत आहें
ऐसें न ह्मणें ॥ १७ ॥ करणें कां न करणें ॥ हें आघवें तोचि जाणे ॥ विश्व चळतसे जेणें ॥ परमात्मेनी ॥ १८ ॥ उणया पुरेयाचें कांहीं ॥ उरों नेदीं आपु
लिया ठायीं ॥ स्वजातीचा करूनि पेंई ॥ जीवित्व हें ॥ १९ ॥ माळियें जेउतें नेलें ॥ तें उतें निवांतचि गेलें ॥ तया पाणिया ऐसें केलें ॥ होआवें मा २०

पाठ॰ ओ॰ १ मनोबुद्धि॰ ओ॰ ९ होइल॰ ओ २१ आठऊमातें॰

ह्मणोनि प्रवृत्ति आणि निवृत्ती ॥ इयें वाढोनि येयमनीं ॥ अरवंड चिन्मूर्ती ॥ माझ्या ठायीं ॥ २१ ॥ मग रूपातें रमे मन ॥ उजूका आक्रांता ॥ रथका
ईरवटपटा ॥ कार्य असे ॥ २२ ॥ आणि जें जें कर्म निपजे ॥ तें थोडें बहुत ह्मणिजे ॥ निवांताचि अर्पिजे ॥ माझ्या ठायीं ॥ २३ ॥ ऐसिया मद्भाव
ना ॥ तनुत्यागीं अर्जुना ॥ तूं सायुज्य सदना ॥ माझिया येसी ॥ २४ ॥ श्लो० अथैतदप्यशक्तोऽसि कर्तुं मद्योगमाश्रितः ॥ सर्वकर्मफलत्या-
गं ततः कुरु यतात्मवान् ॥ ११ ॥ टी० ना तरी हें ही न जे ॥ नेदवे कर्म मज ॥ तरि गा मातें न भज ॥ पांडुकुमरा ॥ २५ ॥ बुद्धीचिये पाठींपोटीं
कर्मा आदि कां सेवटीं ॥ मातें बांधणें किरीटी ॥ दुवाडु जरी ॥ २६ ॥ तरि हें ही असो ॥ सांडी माझा अतिसो ॥ परि संयति सीं वसो ॥ बुद्धि तुझी
॥ २७ ॥ आणि जेणें जेणें वेळे ॥ घडती कर्में सकळें ॥ तयांचीं तियें फळें ॥ त्यजित जायें ॥ २८ ॥ वृक्ष कां वेली ॥ लोटती फळें आलीं ॥ तैसीं सांडीं
निपजलीं ॥ कर्में सिद्धें ॥ २९ ॥ परि मातें मनीं धरावें ॥ कां मज उद्देशें करावें ॥ हें कांहीं नको आघवें ॥ जाऊं दे शून्यीं ॥ ३० ॥ खडकीं जैसें
सिंवर्षलें ॥ कां आगीमाजि पेरिलें ॥ कर्म मानीं देखिलें ॥ स्वप्न जैसें ॥ ३१ ॥ अगा आत्मजेचा विषीं ॥ जीव जैसा निरभिलाषी ॥ तैसा क-
र्मीं अशेषीं ॥ निष्काम होईं ॥ ३२ ॥ वन्हीची ज्वाळा जैसी ॥ वायां जाय आकाशीं ॥ क्रिया जे होईल तैसी ॥ शून्यामाजी ॥ ३३ ॥ अर्जुना हा
फलत्याग ॥ आवडे कीर असलग ॥ परि योगामाजि योग ॥ धुरेचा हा ॥ ३४ ॥ येणें फलत्यागें सांडे ॥ तें तें कर्म न निवडे ॥ एकवेळ वेणु-
झाडें ॥ वांझें जैसीं ॥ ३५ ॥ तैसें येणेंचि शरीरें ॥ शरीरा येणें सरे ॥ किंबहुना येरझारे ॥ चिरा पडे ॥ ३६ ॥ पैं अभ्यासाचिया पाउटीं ॥ ठा
कि जे ज्ञान किरीटी ॥ ज्ञानें येइजे भेटी ॥ ध्यानाचिये ॥ ३७ ॥ मग ध्याना सिरवंव ॥ देती आघवेचि भाव ॥ तेव्हां कर्म जात सर्व ॥ दूरी ठा
के ॥ ३८ ॥ कर्म जेथ दुरावे ॥ तेथ फलत्याग संभवे ॥ त्यागास्तव आंगवे ॥ शांति सगळी ॥ ३९ ॥ ह्मणोनि ये शांती या शांती ॥ हा चि क्रम
सुभद्रापती ॥ अभ्यासचि प्रस्तुतीं ॥ करणें एथ ॥ ४० ॥ श्लो० ॥ श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते ॥ ध्यानात्कर्मफल

त्यागस्त्यागाच्छांतिरनंतरम् ॥ १२॥ टी०॥ अभ्यासाहूनिगहन॥ पार्थामगज्ञान॥ ज्ञानापासोनिध्यान॥ विशेषजें॥ ४१॥ मगकं
र्मफलत्याग॥ तोध्यानापासोनिचांग॥ त्यागाहूनिभोगे॥ शांतिसुखाचा॥ ४२॥ ऐसियाययावाटा॥ इहींचिपेणींसुभटा॥ शांती
चामाजवटा॥ ठाकिलाजेणें॥ ४३॥ श्लो०॥ अद्वेष्टासर्वभूतानांमैत्रःकरुणएवच॥ निर्ममोनिरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी॥
॥१३॥ टी०॥ जोसर्वभूतांचाठायीं॥ द्वेषातेनेणेचिकंहीं॥ आपपरनाहीं॥ चैतन्याजेसा॥ ४४॥ उत्तमातेंधरिजे॥ अधमातेंअव्हेरि
जे॥ हेंकांहींचिनेणिजे॥ वसुधाजेवीं॥ ४५॥ कांरायाचेंदेहचाळूं॥ रंकापरौतेंगाळूं॥ हेंनह्मणेचिकृपाळू॥ प्राणपैंगा॥ ४६॥ गाईची
तृषाहरूं॥ व्याघ्राविषहोऊनिमारूं॥ ऐसेंनेणेचिकांकरूं॥ तोयजेसें॥ ४७॥ तैसीआघवियांचिभूतमात्रीं॥ एकपणेंजयामैत्री॥
कृपेसिधात्री॥ आपणजो॥ ४८॥ आणिमीहेंभाषनेणे॥ माझेंकांहींचीनह्मणे॥ सुखदुःखजाणणें॥ नाहींजया॥ ४९॥ तेवींचिक्षमे
लागीं॥ पृथ्वीसिपवाडआंगीं॥ संतोषाउत्संगीं॥ दिधलेंघर॥ ५०॥ श्लो० संतुष्टःसततंयोगीयतात्मादृढनिश्चयः॥ मय्यर्पित
मनोबुद्धिर्योमद्भक्तःसमेप्रियः॥ १४॥ टी० वर्षियेवीणसागर॥ जेसाजळेंनिर्भर॥ तैसानिरुपचार॥ संतोषीजो॥ ५१॥ वाहूनि
आपलीआण॥ धरीजोअंतःकरण॥ निश्चयासाचपण॥ जयाचेनी॥ ५२॥ जीवपरमात्मादोनी॥ बैसलेंएकासनीं॥ जयाचिया
हृदयभुवनीं॥ विराजती॥ ५३॥ ऐसायोगसमृद्धि॥ होऊनिजोनिरवधि॥ अर्पीमनोबुद्धि॥ माझ्याठायीं॥ ५४॥ आंतबाहेरियो
ग॥ निर्वाळलेयाहीचांग॥ तरिमाझाअनुराग॥ सप्रेमजया॥ ५५॥ अर्जुनातोभक्त॥ तोचियोगीतोचिमुक्त॥ तोवल्लभामीकां
त॥ ऐसापाडिये॥ ५६॥ हेंनानोआवडे॥ मजजीवाचेनिपाडें॥ हेंहीएथथोकडें॥ रूपकरणें॥ ५७॥ तरीपढियंतयाचीकहाणी॥
हेंभुलीचीभारणी॥ इयेंतंवनबोलणीं॥ परिबोलवीश्रद्धा॥ ५८॥ ह्मणोनिगाआह्मी॥ वेगाआलीउपमा॥ येऱ्हवींकायप्रेमा॥ अ

पाठ. ओ. ४३ पेणा. ओ. ४५ नरी. ओ. ४८ पांजो. ओ. ५१ वरुषाये. ओ. ५३ बैसोनि. ओ. ५८ भरणी. ७. ७ ७

नुवादु असे ॥ ५९ ॥ आतां असो हें किरीटी ॥ पैं प्रियाचिया गोष्टी ॥ दुणा थांव उठी ॥ आवडीगा ॥ ६० ॥ तयाहीवरी विपायें ॥ प्रेमळु सं
वादिया होय ॥ तियेगोडीसि आहे ॥ कांटाळेंमग ॥ ६१ ॥ ह्मणोनि गा पांडुसुता ॥ तूं प्रिय आणि तं चि श्रोता ॥ वरि प्रियाची वार्ता ॥ प्रसं
गें आली ॥ ६२ ॥ तरि आतां बोलों ॥ भलेया सुखा मानलों ॥ ऐसें ह्मणत क्षणें डोलों ॥ लागला देवो ॥ ६३ ॥ मग ह्मणे जाण ॥ तया भक्ता
चें लक्षण ॥ जयां मी अंतःकरण ॥ बैसो यालागीं ॥ ६४ ॥ श्लो० ॥ यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ॥ हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मु
क्तो यः स च मे प्रियः ॥ १५ ॥ टी० ॥ तरि सिंधूचेनि माजें ॥ जळचरां भय नुपजे ॥ आणि जळचरीं नुबगिजे ॥ समुद्रु जैसा ॥ ६५ ॥
तेविं उन्मत्तें जगें ॥ जयासि खंती न लगे ॥ आणि जयाचेनि आंगें ॥ न शिणे लोकु ॥ ६६ ॥ किंबहुना पांडवा ॥ शरीर जैसें अवयवां ॥
तैसा नुबगे जीवां ॥ जीवपणें जो ॥ ६७ ॥ जग चि देह जाहालें ॥ ह्मणोनि प्रियाप्रिय गेलें ॥ हर्षामर्ष ठेले ॥ दुजेनविण ॥ ६८ ॥ ऐसा द्वं
द्वनिर्मुक्त ॥ भयोद्वेगरहित ॥ याहीवरि भक्त ॥ माझ्या ठायीं ॥ ६९ ॥ तरि तयाचा गा मज मोहो ॥ काय सांगों तो पढियावो ॥ हें असो
जिवें जितो ॥ माझेनि तो ॥ ७० ॥ जो निजानंदें धाला ॥ परिणाम आयुष्य आला ॥ पूर्णते जाहाला ॥ वल्लभ जो ॥ ७१ ॥ श्लो० ॥ अन
पेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः ॥ सर्वारंभपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥ १६ ॥ टी० ॥ तयाचिया ठायीं पांडवा ॥ अपेक्षे
ना हीं रिगावा ॥ सुखासि चढावा ॥ जयाचें असणें ॥ ७२ ॥ मोक्ष देऊनि उदार ॥ काशी होय थोर ॥ परि वेचणें लागे शरीर ॥ तियेगांवीं
॥ ७३ ॥ हिमवंत दोष खाय ॥ परि जीविताची हानी होय ॥ तैसें शुचित्व नोहे ॥ सज्जनाचें ॥ ७४ ॥ शुचित्वें शुचि गंगा होये ॥ आणि
पाप ताप ही जाये ॥ परि तेथें आहे ॥ बुडणें एक ॥ ७५ ॥ खोलियेपणें नेणिजे ॥ तरी भक्तीं न बुडिजे ॥ रोकडा चि लाहिजे ॥ न मरतां
मोक्षु ॥ ७६ ॥ संतांचेनि अंगलगें ॥ पापातें जिणणें गंगे ॥ तेणें संतसंगें ॥ शुचित्व कैसें ॥ ७७ ॥ ह्मणोनि असो जो ऐसा ॥ शुचित्वें तीं

पाठ० ओ० ६१ संवादियें ओ० ६५ जळचरां नुबजे ओ० ७० जीवें ओ० ७१ नित्यानंदें

थोंकुवासा ॥ जेणें उल्लंघिल्ले दिशा ॥ मनोमळ ॥ ७८ ॥ आंतबाहेरि चोखाळ ॥ सूर्यतेंसा निर्मळ ॥ आणि तत्वार्थीचा पायाळ ॥ देखणा जो
७९ ॥ व्यापक आणि उदास ॥ जैसें कां आकाश ॥ तैसें जयाचें मानस ॥ सर्वत्र गा ॥ ८० ॥ संसार व्यथे फिटला ॥ जो नैराश्यें निवटला ॥
व्याधि हातोनि सुटला ॥ विहंगम जैसा ॥ ८१ ॥ तैसा सतत जो सुखें ॥ कोणी ही दुःख न देखे ॥ न णिजे गतायुषें ॥ लज्जा जेवीं ॥ ८२ ॥ आ
णि कर्मारंभालागीं ॥ जया अहंकृति नाहीं आंगीं ॥ जैसी निरिंधन आगी ॥ विझोनि जाये ॥ ८३ ॥ तैसा उपशमचि भागा ॥ जयासि आला
पैं गा ॥ जो मोक्षाचिया आंगा ॥ लिहिला असे ॥ ८४ ॥ अर्जुना हा गा वरी ॥ जो सोहंभावें सरोबरी ॥ द्वैताचा पैलतीरीं ॥ निगों सरला
८५ कीं भक्तिसुखालागीं ॥ आपणपेंचि दोहीं भागीं ॥ वांटूनियां आगीं ॥ सेवकें बाणे ॥ ८६ ॥ येरांना मर्मा वेवीं ॥ मग भजती वोज ब
रवी ॥ न भजत यादावी ॥ योगिया जो ॥ ८७ ॥ न याचें आह्मां व्यसन ॥ आमुचें तो निजध्यान ॥ किंबहुना समाधान ॥ तो मिळे तैं ॥ ८८ ॥
नयालागीं मज रूपा येणें ॥ न याचेनि मज एथें असणें ॥ न याल्लोण कीजे जीवें प्राणें ॥ ऐसा पढियें ॥ ८९ ॥ श्लो० ॥ यो न हृष्यति न द्वेष्टि
न शोचति न कांक्षति ॥ शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान्यः स मे प्रियः ॥ १७ ॥ टी० ॥ जो आत्मलाभासारिखें ॥ गोमटें कांहींचि न दे-
खे ॥ ह्मणोनि भोग विशेखें ॥ हरिखेना जो ॥ ९० ॥ आपणचि विश्व जाहाला ॥ तरी भेदभाव सहजचि गेला ॥ ह्मणोनि द्वेष ठेला ॥
जया पुरुषा ॥ ९१ ॥ पैं आपुलें जें साचें ॥ तें कल्पांतीं ही न वचे ॥ हें जाणोनि गताचें ॥ न शोची जो ॥ ९२ ॥ आणि जयापरौतें कांहीं नाहीं
तें आपणचि आपुला गा ठायीं ॥ जाहाला यालागीं जो कांहीं ॥ आकांक्षीना ॥ ९३ ॥ वोखटें कां गोमटें ॥ हें कांहींचि न याचि मतें ॥ रात्रिदि
वस न घटे ॥ सूर्यासि जेवीं ॥ ९४ ॥ ऐसा बोधचि केवळ ॥ जो होऊनि असे निष्फळ ॥ त्याही वरी भजनशीळ ॥ माझा ठायीं ॥ ९५ ॥ त
रि तया ऐसें दुसरें ॥ आह्मा पढियंतें सोयरें ॥ नाहीं गा साचोकारें ॥ तुझी आण ॥ ९६ ॥ श्लो० समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमान

पान· ओ· ८१ निवडला· ओ· ९० जेना· ओ· ९३ आपणचि· किंवा आपुलें· ओ· ९४ रात्रिदेवो· ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७

योः ॥ शीतोष्णसुखदुःखेषु समः संगविवर्जितः ॥ १८ ॥ टी० ॥ पार्था जयाचिया ठायीं ॥ वैषम्याची वार्ता नाहीं ॥ रिपुमित्रां दोहीं ॥ सरिसा
पाडे ॥ ९७ ॥ घरींचिया उजियेड करावा ॥ पारखिया आंधार पाडावा ॥ हें नेणेचि गा पांडवा ॥ दीप जैसा ॥ ९८ ॥ जो खांडावया घाव घा-
ली ॥ कां लावणी जयानें केली ॥ दोघां एकचि साउली ॥ वृक्ष जैसा ॥ ९९ ॥ नातरी इक्षुदंडु ॥ पाळितया जैसा गोडु ॥ गाळितया कडु ॥
नोहेचि जेवीं ॥ २०० ॥ अरिमित्रीं तैसा ॥ अर्जुना जया भाव एकसा ॥ मानापमानीं सरिसा ॥ होत जाये ॥ १ ॥ तिहीं ऋतूं समान ॥ जैसें
कां गगन ॥ तैसा एकचि मान ॥ शीतोष्णीं जया ॥ २ ॥ दक्षिण उत्तर मारुता ॥ मेरु जैसा पांडुसुता ॥ तैसा सुखदुःखप्राप्तां ॥ मध्य-
स्थ जो ॥ ३ ॥ माधुर्यें चंद्रिका ॥ सरिसी राया रंका ॥ तैसा जो सकळिकां ॥ भूतां सम ॥ ४ ॥ आघविया जगा एक ॥ सेव्य जैसें उद-
क ॥ तैसें जयातें तिन्ही लोक ॥ कांक्षिती गा ॥ ५ ॥ जो सर्वांही संग ॥ सांडोनियां लाग ॥ एकाकी असे आंग ॥ आंगां स्वतां ॥ ६ ॥ श्लो०
तुल्यनिंदास्तुतिर्मौनी संतुष्टो येनकेनचित् ॥ अनिकेतः स्थिरमतिर्भक्तिमान्मे प्रियो नरः ॥ १९ ॥ टी० जो निंदेतें नेघे ॥ स्तुती न श्ला-
घे ॥ आकाशा न लगे ॥ लेप जैसा ॥ ७ ॥ तैसें निंदे आणि स्तुती ॥ मान करूनि एकेचि पांती ॥ विचरे प्राणवृत्ती ॥ जनीं वनीं ॥ ८ ॥ साच ल-
टिकें दोन्हीं ॥ बोलोनि न बोलणें जाहला मौनी ॥ जो भोगितां उन्मनी ॥ आरायेना ॥ ९ ॥ जो यथालाभें न तोखे ॥ अलाभें न पारुखे ॥
पाउसेंवीण न सुके ॥ समुद्र जैसा ॥ १० ॥ आणि वायूसि एके ठायीं ॥ बिढार नाहीं ॥ तैसा न धरीच कहीं ॥ आश्रय जो ॥ ११ ॥
आघवाचि आकाशस्थिति ॥ जैसी वायूसि नित्य वस्ती ॥ तैसें जगचि विश्रांति ॥ स्थान जया ॥ १२ ॥ हें विश्वचि माझें घर ॥ ऐसी मती
जयाची स्थिर ॥ किंबहुना चराचर ॥ आपण जाहला ॥ १३ ॥ मग याहीवरी पार्था ॥ माझां भजनीं आस्था ॥ तरी तयातें मी माथां ॥
मुकुट करीं ॥ १४ ॥ उत्तमासि मस्तक ॥ खालविजे हें काय कौतुक ॥ परि मान करिती तिन्ही लोक ॥ पायवणियां ॥ १५ ॥ तरी श्रद्धा

पाठ० ओ० २ तैसें० ओ० ५ आकांक्षिती०

वस्तुशी आदरू ॥ करितां नेणिजे प्रकारू ॥ जरी होय स्थीगुरू ॥ सदाशिव ॥ १६ ॥ परि हें असो आतां ॥ यहे शाते वानितां ॥ आत्मस्तुती होतां
संचार असे ॥ १७ ॥ ययालागीं हें नाहें ॥ स्थगित नेदरसा नाहें ॥ अर्जुना सांगितले ॥ [illegible] तयातें ॥ १८ ॥ जे पुरुषार्थसिद्धि चौथी ॥ घेऊनि आ
पुलेया हातीं ॥ रिगाला भक्तिपंथीं ॥ जगादन ॥ १९ ॥ ते संन्यासा अधिकारी ॥ [illegible] सो ठेवा धांकुरी ॥ [illegible] जव्हाचि येपरी ॥ तव्ह-
वदंध ॥ २० ॥ त्यणों निगान मस्कारू ॥ तयातें आम्हीं माथां मुकुट करूं ॥ तया [illegible] ॥ हृदयीं आम्ही ॥ २१ ॥ तयाचिया गुणांचीं ले
णीं ॥ लेववूं आपुलिये वाणी ॥ तयाची कीर्ति श्रवणीं ॥ आम्ही लेवूं ॥ २२ ॥ [illegible] ॥ त्यणें नि अचक्षुसी मज डोळे ॥ हातींचे
निलोत्पलाकमळें ॥ पूजूं तयातें ॥ २३ ॥ दोंवरी दोनी ॥ भुजा आलों घेउनी ॥ [illegible] ॥ तयाचें आंग ॥ २४ ॥ तयासंगाचेनि
सुरवाडें ॥ मज विदेहा देह धरणें घडे ॥ किंबहुना आवडे ॥ निरुपम ॥ २५ ॥ [illegible] ॥ [illegible] कायसें विचित्र ॥ परि तयाचें चरित्र-
ऐकती जे ॥ २६ ॥ ते ही प्राणापरौते ॥ आवडतीं हें निरुतें ॥ जे भक्तचरित्रातें ॥ [illegible] ॥ २७ ॥ जो हा अर्जुना साद्यंत ॥ सांगितला स-
मस्त ॥ भक्तियोग समस्त ॥ योगरूप ॥ २८ ॥ जे प्रीति [illegible] ॥ [illegible] ॥ एवढी थोरी ॥ जयास्थितिये ॥ २९ ॥ श्लो०
येतु धर्म्यामृतमिदं यथोक्तं पर्युपासते ॥ श्रद्दधाना मत्परमा भक्तास्तेतीव मे प्रियाः ॥ २० ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु
ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे भक्तियोगो नाम द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ [illegible] रम्य ॥ अमृतधारा धर्म्य
करिती प्रतीतिगम्य ॥ [illegible] निज ॥ ३० ॥ ते सांख्यसूचनि आदरें ॥ जयाचेनि [illegible] ॥ [illegible] जया थारे ॥ जे अनुष्ठिती ॥ ३१ ॥ प
रि निरूपली जैसी ॥ तैसीच स्थिति मानसीं ॥ [illegible] जैसी ॥ पेरणी जाहाली ॥ ३२ ॥ [illegible] परम करूनि ॥ इयेअर्थी प्रेम
धरूनि ॥ हें सर्वस्व मानूनि ॥ घेती जे पैं ॥ ३३ ॥ पार्था गा जगीं ॥ तेचि भक्त तेचि योगी ॥ [illegible] ॥ अखंड मज ॥ ३४ ॥

सात· ओ· १८ जेंहे मांगीतलें· ७ ॥ ५ ॥ ४ ॥ ५ ॥ ७ ॥ २ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ५

नितीर्थनेक्षेत्र ॥ जगींतींचपवित्र ॥ भक्तिकथेसिमेत्र ॥ जयांपुरुषां ॥ ३५ ॥ आह्मीजयांनेंकरुंध्यान ॥ तेंआमुचेंदेवतार्चन ॥ तेवांचू
निआन ॥ गोमटेंनमनूं ॥ ३६ ॥ जयांचेंआह्मांव्यसन ॥ तेंआमुचेंनिधिनिधान ॥ किंबहुनासमाधान ॥ तेंभिळतीतें ॥ ३७ ॥ पैंप्रेम
ळाचीवार्ता ॥ जेअनुवादतींपांडुसुता ॥ तेमानूंपरमदेवता ॥ आपुली आह्मीं ॥ ३८ ॥ ऐसेंनिजजनानंदें ॥ तेणेंजगदादिकंदें ॥
बोलिलेंमुकुंदें ॥ संजयोह्मणे ॥ ३९ ॥ रायाजोनिर्मळ ॥ निष्कलंकलोककृपाळ ॥ शरणागतांस्नेहाळ ॥ शरण्यजो ॥ ४० ॥ पैं
सुरसहायशीळ ॥ लोकलालनलीळ ॥ प्रणतप्रतिपाळ ॥ सेवकजयाचा ॥ ४१ ॥ जोधर्मकीर्तिधवळ ॥ अगाधदातृत्वेंसरळ
अतुळबळेंप्रबळ ॥ बळिबंधन ॥ ४२ ॥ जोभक्तजनवत्सळ ॥ प्रेमळजनप्रांजळ ॥ सत्यसेतुसकळ ॥ कलानिधि ॥ ४३ ॥ तो
श्रीकृष्णवैकुंठींचा ॥ चक्रवर्तीनिजांचा ॥ सांगेयरूदेवाचा ॥ आइकतअसे ॥ ४४ ॥ आतांययावरी ॥ निरूपितीपरी ॥
संजयह्मणेअवधारीं ॥ धृतराष्ट्रातें ॥ ४५ ॥ तेंचिरसाळकथा ॥ मत्कादियामतिपंथा ॥ आणिजेलआतां ॥ अवधारिजो ४६
ज्ञानदेवह्मणेतुह्मीं ॥ संतवाळगावीतआह्मीं ॥ हेंपढविलांस्वामी ॥ निवृत्तिदेवं ॥ ४७ ॥ ७ ॥ २४७ ॥ इतिश्रीभावार्थदी
पिकायांज्ञानदेवविरचितायांद्वादशोऽध्यायः समाप्तः ॥ १२ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ ७ ॥
पाठ. ४६ पंथा.

॥ इतिश्रीभावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांद्वादशोऽध्यायःसमाप्तः ॥ छ ॥

श्रीगणेशायनमः ॥ आत्मरूपगणेशेंकेलियास्मरण ॥ होयसकळविद्यांचें अधिकरण ॥ तेंवंदूंश्रीचरण ॥ श्रीगुरूचे ॥ १ ॥ जयाचेनिआठवें
शब्दसृष्टीआंगवे ॥ सारस्वतआघवें ॥ जिह्वेसिये ॥ २ ॥ वक्तृत्वगोडपणें ॥ अमृतातेंपारुषह्मणे ॥ रसहोतीबोळगणें ॥ अक्षरांसी ॥ ३ ॥ भा
वाचें अवतरण ॥ अनवरवितीरखुण ॥ हातांचढेसंपूर्ण ॥ तत्वभेद ॥ ४ ॥ श्रीगुरूचेंपाय ॥ जैंहृदयगेंवसूनिठाये ॥ तैंयेवढेंभाग्यहोये ॥ उ
न्मेषासी ॥ ५ ॥ तेनमस्कारूनिआतां ॥ जोपितामहाचापिता ॥ लक्ष्मीयेचाभर्ता ॥ ऐसेंह्मणे ॥ ६ ॥ श्लो० श्रीभगवानुवाच ॥ इदंश-
रीरंकौंतेयक्षेत्रमित्यभिधीयते ॥ एतद्योवेत्तितंप्राहुः क्षेत्रज्ञमितितद्विदः ॥ १ ॥ टी० तरीपार्थापरिसांजे ॥ देहहेंक्षेत्रह्मणिजे ॥ हेंजा
णतोबोलिजे ॥ क्षेत्रज्ञएथें ॥ ७ ॥ श्लो० क्षेत्रज्ञंचापिमांविद्धिसर्वक्षेत्रेषुभारत ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानंयत्तज्ज्ञानंमतंमम ॥ २ ॥ टीका
तरीक्षेत्रज्ञजोएथें ॥ तोमीचिजाणनिरुतें ॥ जोसर्वक्षेत्रांतें ॥ संगोपोनिअसे ॥ ८ ॥ क्षेत्रआणिक्षेत्रज्ञातें ॥ जाणणेंजेंनिरुतें ॥ ज्ञानऐसें
तयातें ॥ मानूंआह्मी ॥ ९ ॥ श्लो० तत्क्षेत्रंयच्चयादृक्चयद्विकारियतश्चयत् ॥ सचयोयत्प्रभावश्चतत्समासेनमेशृणु ॥ ३ ॥ टी० त
रिक्षेत्रयेणेंनावें ॥ हेंशरीरजेणेंभावें ॥ ह्मणितलेंतेंआघवें ॥ सांगोंआतां ॥ १० ॥ हेंक्षेत्रकांह्मणिजे ॥ कैसेंकेंहेंउपजे ॥ कवणकवणीवा
ढविजे ॥ विकारींएथ ॥ ११ ॥ हेंऔटहातमोटकें ॥ कींकेवढेंपांकेतुकें ॥ बरडकींपिकें ॥ कोणाचेंहें ॥ १२ ॥ इत्यादिसर्व ॥ जेजेयाचेभा-
व ॥ तेबोलतीसावेव ॥ अवधानदेईं ॥ १३ ॥ पैंयाचिस्थळाकारणें ॥ श्रुतिसदांबोबणें ॥ तर्कयेणेंचिठिकाणें ॥ तोंडाळकेला ॥ १४ ॥ चाळि
तांहेंचिबोली ॥ दर्शनेंशेवटाआलीं ॥ तेवींचिनाहींबुझाविली ॥ अझूनीद्वंद्वें ॥ १५ ॥ शास्त्रांचियेसोयरिकें ॥ विचाळिजेयेणेंचिएकें ॥
याचेनियेएकवंकें ॥ जगावाद ॥ १६ ॥ तोंडेंसीतोंडानपडे ॥ बोलाबोलेंसिनघडे ॥ इयायुक्तीबडबडे ॥ न्यायजाहाली ॥ १७ ॥ तेणेंको
णाचेंहेंस्थळ ॥ परिकैसेंअभिलाषाचेंबळ ॥ जेंघरोघरींकपाळ ॥ पिटवीतअसे ॥ १८ ॥ नास्तिकाचियावयातोंड ॥ वेदाचेंगाढेंबंड ॥ तें
देखोनिपाषांड ॥ आनचिवाजे ॥ १९ ॥ एकह्मणतीनिसूंक ॥ नाटकेंहेंवागजाळ ॥ नाह्मणतीनरीपोफळ ॥ यानलेंआहे ॥ २० ॥ पाषांडाचियेकडे ॥

पाठ ओ· १ नेंचि· ओ· १६ विचळिजे· ओ· १८ अभिमानाचें· ओ· २० ह्मणतुली· किंवा ह्मणताहे· पोकळ·

गर्वीलुंचितीमुंडें नियोजिलीवितंडें तव्हांसियेती २१ मृत्युनद्याचेनिमाजें हेंजाईलवीणकाजें तेंदेखोनिगांव्याजें निघालेयोगी
२२ मृत्यूसिआधाधिलें तिहींनिरंजनसेविलें यमनियमाचेंकेलें मेळावेपुरे २३ येणेंचिक्षेत्राभिमाने राज्यत्यजिलेंईशाने
गुणिजाणानिस्मशानें वासकेला २४ ऐसियापैजामहेशा पांघुरणेंदाहीदिशा लांचकरह्मणोनिकोल्हसा कामकेला २५
पैंसत्यलोकनाथा वदनेंआलींबव्हाथा तरीतोसर्वथा जाणेंचिना २६ श्लो· ऋषिभिर्बहुधागीतंछंदोभिर्विविधैःपृथ-
क् ब्रह्मसूत्रपदैश्चैवहेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ६ टी· एकह्मणतीहेंस्थळ जीवाचेंचिसमूळ मगप्राणहेंकुळ नयाचेंएथ २७ ज
यामाणाचेघरीं अंगेंराबतीमाउत्तरी आणिमनाचेंसाभवरी कुळवाडीकसे २८ नयातेंइंद्रियबैलाचीपेटी नह्मणेआवसीपाहा
टीं विषयक्षेत्रींआटी कादामत्ती २९ मगविधीचीवाफचुकी आणिअन्यायबीजवाफवी कुकर्माचाकरवी राबजरी ३० त
रितयाचिसारिखें असंभाव्यपापपिकें मगजन्मकोटीदुःखें भोगीजीव ३१ नानरीविधीचियवाफे सत्क्रियाबीजआरोपे त
रीजन्मकोटिमापें सुखचिमविजे ३२ तंवआणिकह्मणतीहेंनकें हेंजिवाचेंचिनह्मणावें आमुतेंपुसाआघवे क्षेत्राचेंया ३३
अहोजीवएथउरिवता वस्तीकरवाटेजातां आणिप्राणहावल्लीना ह्मणोनिजागे ३४ अनादिजेप्रकृति सांख्यजियेतेंगाती क्षे
त्रहेधृति तियेचिजाणा ३५ आणिनियेतेंचिआघवा आथीघरमेळावा ह्मणोनितेवाहिवा घरींवाहे ३६ वाहवियाचियेरा
हटी जेकांसुदल्हनियेइयसरी तेंतियेचियापोटीं जाहालेगुण ३७ रजोगुणपेरी तेतुलेंसत्वसोकरी मगवेळ्ळतमकरी संवगणी
३८ रचूनिमहत्वाचेंखळें मळिएकेकाळुगेंनिपणेळें तेथअव्यक्ताचीमिळे साजेभली ३९ तंवएकींमतिमतीं याबोलाचियारवं
ती ह्मणिनलेंययाजसी अर्वाचीना ४० हांहांपरनत्वाआंट केंप्रकृतीचीमात हाक्षेत्रवृत्तांत उगेचिआइका ४१ शून्यसे
जसाउलियें सलीननेचियेतुळिये निद्राकेलीहोतीबव्हियें संकल्पेंयेणें ४२ तोअवसानचेइन्ला उद्यमीसदैवभला ह्मणोनि

तेवाजोडलां इच्छावशें ४३ निरालंबींचीवाडी होतीत्रिभुवनायेवढी हेतयाचिमेजोडी रूपाआली ४४ मगमहाभूतांचेंएकवाट
सैरावेंटाळूनिभीट भूतग्रामाचेआघाट चिरिलेचारी ४५ यावरीआदी पांचविषयांचीबांधी बांधलीप्रभेदीं पांचभूतकीं
४६ कर्माकेमांचेगुंडे बांधथानलेदोहींकडे नपुंसकेंवरडें रानकेलीं ४७ तेथयेरझारेलागीं जन्ममृत्यूचीसकरंगी सहस
विलोनिलागीं संकल्पेंयेणें ४८ मगअहंकारासिएकलाधी करूनिजीवितावधी वाहाविलेंअबुद्धी चराचर ४९ यथापरी
निराळी वाटेसंकल्पाचीडाळी ह्मणोनितोसुळीं प्रपंचाचिया ५० ययापरिमनगोंकिवा तेथपडियाथिलेआणिकीं ह्मण
तीहाहोविवेकीं कैसेतुह्मी ५१ परतत्याचियागांवीं संकल्पसंतदेखावीं तरिकांपानमनावी महत्तानयाची ५२ परिअ
सोहेंनकें तुह्मीयानलगावें आतांचिहेंआघवें सांगिजैल ५३ तरिआकाशीकवणें केलींमेघाचीभरणें अंतरिक्ष
तारांगणें धरीकवण ५४ गगनाचाचांदवा कोणेंवाटिलाकेथवा पवनाहिंडतअसावा हेंकवणाचेंमत ५५ रोमाक
वणपेरी सिंधूकवणाभरी पर्जन्याचियाकरी धाराकवण ५६ नैसेंसंबहेंस्वभावें हेंवृत्तीकवणाचीनकें हेवाहेतयाफा
वे येरांतुटे ५७ तंवआणिकएकें ह्मणेह्मणितलेंनिकें तरिपमांगिजेएकें काळेंकाविहें ५८ तरिययाचाभार देखता
तिअनिवार तरिस्वमतिभर अभिमानिया ५९ हेंजाणमृत्यूचाआंगिलें सिंहाडयाचादरकुटा परिकायकीजेवाजटा पू
रिजनअसे ६० महाकल्पापरौती कवळूनिअवचितीं सत्यलोकसमजाती आंगीवाजे ६१ लोकपाळनित्यनवे दिग्गजांचे
मेळावे स्वर्गीचियेआडवे रिगानिमोडी ६२ येरयसाचेंनिअंगवातें जन्ममृत्यूचियेगातें निर्जीवेंहोऊनिपत्नमतें जीवमृ
गें ६३ त्याहाळीपांकेकुडा पसरलासेचवडा करूनियांमाजिवडा आकारगज ६४ ह्मणोनिकाळाचीसत्ता हाचिबो
पाठ· ओ· ४३ इच्छेसवें· ओ· ५५ नडागा· ओ· ५९ परी· ओ· ६० रागीटा· ओ· ६२ दिग्गज·

लनिरूता॥ ऐसेंवादपांडुसुता॥ क्षेत्रालागीं॥ ६५॥ हेंबहुउरिवविरवी॥ ऋषींकेलीनैमिषीं॥ पुराणेंइयेंविषीं॥ मतपत्रिका॥ ६६॥ अनुष्टुबा
दिछंदें॥ प्रबंधींजियेंविविधें॥ तेंपत्रावलंबनमदें॥ करितीअझूणी॥ ६७॥ वेदांचेंबृहत्सामसूत्र॥ जेंदेखणेपणेंपवित्र॥ परितयाहीहें
क्षेत्र॥ नेणवेचि॥ ६८॥ आणीकआणिकीहोबहुतीं॥ महाकवीहेतुमंतीं॥ यालागींमती॥ वेचिलिया॥ ६९॥ परिऐसेंहेंएवढें॥ अ
मुकेयाचेंचिपुढें॥ हेंकोण्हाहीवरपडे॥ होयचिना॥ ७०॥ आतांयावरीजैसें॥ क्षेत्रहेंअसे॥ तुजसांगोंतैसें॥ साद्यंतगा॥ ७१॥ श्लो॰
महाभूतान्यहंकारोबुद्धिरव्यक्तमेवच॥ इंद्रियाणिदशैकंचपंचचेंद्रियगोचराः॥ ५॥ इच्छाद्वेषःसुखंदुःखंसंघातश्चेतनाधृतिः॥ एत
त्क्षेत्रंसमासेनसविकारमुदाहृतं॥ ६॥ टी॰ तरिमहाभूतपंचक॥ आणिअहंकारएक॥ बुद्धिअव्यक्तदशक॥ इंद्रियांच्या॥ ७२॥
मनआणीकहीएक॥ विषयांचादशक॥ द्वेषसुखदुःख॥ संघातइच्छा॥ ७३॥ आणिचेतनाधृति॥ एवंक्षेत्रव्यक्ति॥ सांगीतलीतुज
मति॥ आघवीचि॥ ७४॥ आतांमहाभूतेंकवणें॥ कवणविषयकेंसांकरणें॥ हेंवेगळालेपणें॥ एकेकसांगों॥ ७५॥ तरीपृथ्वीआपते
ज॥ वायुव्योमइयेंतुज॥ सांगीतलींबुझ॥ महाभूतें॥ ७६॥ आणिजागर्तियेंदशे॥ स्वप्नमलपालेंअसे॥ नानरीअंवसे॥ चंद्रगूढ॥
॥ ७७॥ नानाअप्रौढबाळकीं॥ तारुण्यराहेथोकीं॥ कानकुळतांकळिकीं॥ आमोदजैसा॥ ७८॥ किंबहुनाकाष्ठीं॥ वह्निजैविंकिरीटी॥
तैविप्रकृतीचियापोटीं॥ गोप्यजोअसे॥ ७९॥ जैसाज्वरधातुगत॥ अपथ्याचेंमिषपाहत॥ मगजालियाआंत॥ बाहेरीव्यापी॥ ८०॥ तेसी
पांचांहीगांठीपडे॥ जैंदेहाकारउघडे॥ तैंनाचवीचहूंकडे॥ तोअहंकारगा॥ ८१॥ नवलअहंकाराचीगोठी॥ विशेषनलगेअज्ञानापाठीं॥
सज्ञानाचेझोंबेकंठीं॥ नानासंकटींनाचवी॥ ८२॥ आतांबुद्धिजेह्मणिजे॥ तेंऐसियांचिन्हीं जाणिजे॥ बोलिलेंयदुराजें॥ आइकेंसांगों॥
॥ ८३॥ तरीकंदर्पात्रेंनिबळें॥ इंद्रियवृत्तीचेंनिमेळें॥ विभांडुनियेतीपाळे॥ विषयांचे॥ ८४॥ तोसुखदुःखाचानागोवा॥ जेथउगा —
पाठ॰ नाहीं॰

निरवधि ॥ एकलेंतत्वींनिराळें ॥ ह्मणोनिरजानेंकेलें ॥ थारिलेंतेणें ॥ ८॥ तेवांहिर्सांगाहेरे ॥ अहंकाराचाउराबरी ॥ ऐसेनायोंमाझारीं ॥ वळि-
गावलें ॥ ९॥ नायांमनहतनाव ॥ वेंद्वांकल्पनांशिगावव ॥ जयाचेंनिसंगेंजीव ॥ दशाभम्भ ॥ १०॥ जेंसयत्नांसमूळ ॥ कामाजयाचेंवळ ॥ जेंअरवंड
स्फुरलें ॥ अहंकारासी ॥ ११॥ जेंइच्छेतेनाटवी ॥ आशातेंचढवी ॥ जेंपाठीपुरवी ॥ भयासिगा ॥ १२॥ द्वैतजेथउठे ॥ अविद्याजेणेंलाठे ॥
जेंइंद्रियांतेंलोटी ॥ विषयांमाझी ॥ १३॥ संकल्पेंसृष्टीघडी ॥ सवेंचिविकल्पेंमोडी ॥ मनोरथाचाउतरडी ॥ उतरोरची ॥ १४॥ जेंफुलाचें
कुहर ॥ वायुतत्वाचेंअंतर ॥ बुद्धीचेंद्वार ॥ ज्ञानाचेंजाणें ॥ १५॥ तेंगाकर्इंमन ॥ यावांचूननाहींआन ॥ आतांविषयाभिध्यान ॥ भेदआइकें
॥ १६॥ तरीस्पर्शआणिशब्द ॥ रूपरसगंध ॥ हाविषयपंचविध ॥ ज्ञानेंद्रियांचा ॥ १७॥ इहींपांचिद्वारीं ॥ ज्ञानासिधांववाहेरी ॥ जैसाकांहि
रविआचारी ॥ भांबावेपशु ॥ १८॥ मगस्वरवर्णविसर्ग ॥ अथवास्वीकारत्याग ॥ संक्रमणआनंदउत्सर्ग ॥ निणमूत्राचा ॥ १९॥ हेंकर्में
द्रियांचेपांच ॥ विषयगासाच ॥ जेवांधोनियांपाच ॥ क्रियाधांवे ॥ २०॥ ऐसेहेदाही ॥ विषयगाइयेदेहीं ॥ आतांइच्छातेही ॥ सांगि
जेल ॥ २१॥ तरीभूतलें आठवे ॥ बोलेंकानझाकवे ॥ ऐसियावरीतेंनवे ॥ जेंगाहूर्ति ॥ २२॥ इंद्रियांविषयांचियाभेटी ॥ सरसीचजेंगाउठी
कामाचीबाहुटी ॥ धरूनियां ॥ २३॥ जियेचेनिउठिलेपणें ॥ मनासधांवणें ॥ तरियानेंनयकरणें ॥ तोंडस्फुती ॥ २४॥ जियेवृत्तीचिया
आवडी ॥ बुद्धीहोयवेडी ॥ विषयांजियागोडी ॥ तेगाइच्छा ॥ २५॥ आणिइच्छिलियासांगडे ॥ इंद्रियांआमिषनजोडे ॥ तेथजोडेजोए
साडावपडे ॥ तोचिद्वेष ॥ २६॥ आतांयावरीसुख ॥ तेंएवंविधदेख ॥ जेणेंएकेंचिअशेष ॥ विसरेजीव ॥ २७॥ मनावाचेकाये ॥ जेंआपु
लीआणवाहे ॥ देहस्मृतीचित्राय ॥ मोडोनयेजे ॥ २८॥ जयाचेनिजालेपणें ॥ पांगुळाहोइजेमाणें ॥ सात्विकासीदुणें ॥ वरीहीला-
भ ॥ २९॥ कांआथवियाचिइंद्रियवृत्ती ॥ हृदयाचियाएकांतीं ॥ यापढ़ींनिसुखनी ॥ आणिजेगा ॥ ३०॥ किंबहुनासोय ॥ जीवआत्मयाचि

पाठ· ओ· १० मदृत्ती· सच्छ· ओ· १४ कल्पं· ओ· २२ नआवेल· ओ· २३ तेगें·

णोंलागेजीवा तेथदोहींसींवरवा पाडुजेधरी ८५ हेंसुखहेंदुःख हेंपुण्यहेदोष हेंमळहेंचोख ऐसेंनिवडिजे ८६ जियेंअध-
मोत्तमसूझे जियेंसानेथोरसुझे जियादिठीपारखिजे विषोजीव ८७ जेंतेजतत्वाचीआदी जेसत्वगुणाचीवृद्धी जेआत्मया
जीवाचीसंधी वसवीतअसे ८८ अर्जुनातेंगाजाण बुद्धितूंसपूर्ण आतांआईकवोळखण अव्यक्ताचें ८९ ऐसांख्याचिया-
सिद्धांतीं प्रकृतीजेमहामती तेचिएथेंप्रस्तुती अव्यक्तगा ९० आणिसांख्ययोगमतें प्रकृतीपरिसविलीतुतें ऐसीदोहीपरी
जेथें विवंचिली ९१ तेथदुजीजेजीवदशा तियेनावववरेशा अव्यक्तएथऐसा पर्यायहा ९२ तरीपहालियारजनी ताराल्रोप
तीगगनीं कांहारपेअस्तमानी भूतक्रिया ९३ नातरीदेहगेलियापाठीं देहादिककिरीटी उपाधिलपेपोटीं कृतकर्मांचा ९४
कांबीजमुद्रेआंतु थोकेतरूसमस्तु कांवस्त्रपणतंतु दशाराहे ९५ तैसेंसांडूनियांस्थूळधर्म महाभूतेंभूतग्राम लयाजाती
सूक्ष्म होऊनिजेथ ९६ अर्जुनातयानाव अव्यक्तहेंजाणावें. आतांआईकआघवे इंद्रियभेद ९७ तरीश्रवणनयन त्वचान
घ्राणरसन इयेंजाणज्ञान करणेंपाचें ९८ इयेंतत्वमेळापकीं सुखदुःखाचीउविववरवी बुद्धिकरितेमुखीं पांचेंइहीं ९९ म-
गवाचाआणिकर चरणआणिअधोद्वार पायुहेप्रकार पांचआणिक १०० कर्मेंद्रियेंह्मणिपती तियेंइयेंजाणिजती आइकैके
वल्यपती सांगतसे १ पैंप्राणाचीअंतोरी क्रियाशक्तिजेशरीरीं तियेचीरिगिनिगीद्वारीं पांचेंइहीं २ एवंदाहाहीकरणें सांगी-
तलींदेवह्मणे परिसआतांप्रुटेपण मनतेंऐसें ३ जेंइंद्रियांआणिबुद्धी माझारिलियेसंधी रजोगुणाचारवांदी तरळतअसे ४
तोंळिमाअंबरीं कांमृगतृष्णालहरी तैसेंवायांचिफरारी वावोजाहालें ५ आणिशुक्रशोणिताचासांधा मिळतांपांचांचावोधा
वायुतत्वदशाधा एकचिजाहालें ६ मगतेंहीदाहींभागीं देहधर्माचारवैवांगीं अधिष्ठिलेंआंगीं आपुलाला ७ तेथचांचल्या

लाहे ॥ तेथजेंहोय ॥ तयानामसुख ॥ ३१ ॥ आणिऐसीहेअवस्था ॥ नजोडतांपार्था ॥ जीजेतेंचिसर्वथा ॥ दुःखजाण ॥ ३२ ॥ हेंमनोरथ-
संगेंनहोये ॥ येरथेंनेंसिद्धिगेलेंचिआहे ॥ हेंदोनीचिउपाय ॥ सुखदुःखासी ॥ ३३ ॥ आतांअसंगासाक्षिभूता ॥ देहीचैतन्याचीजेसत्ता
तियेनामपांडुसुता ॥ चेतनाएथ ॥ ३४ ॥ जेनखौनिकेशवरी ॥ उभीजागेशरीरीं ॥ जेतिहींअवस्थांतरीं ॥ पालटेना ॥ ३५ ॥ मनबुद्ध्या-
दिआघवीं ॥ जिएचेनिटवटवी ॥ प्रकृतिवनमाधवी ॥ सदांचिजे ॥ ३६ ॥ जडाजडींअशीं ॥ राहाटेजेसरिसी ॥ तेचेतनागातुजसी ॥ लोट-
केनाहीं ॥ ३७ ॥ पैंरावोपरिवारनेणे ॥ आज्ञाचिपरचक्रजिणे ॥ कांचंद्राचेनिपूर्णपणें ॥ सिंधुभरती ॥ ३८ ॥ नातरीभ्रामकाचेनिसन्निधा-
न ॥ लोहोकरीसचेतन ॥ कांसूर्यसंगजन ॥ चेष्टवीगा ॥ ३९ ॥ अगामुखमेळेंविण ॥ पिलियाचेंपोषण ॥ करीनिरीक्षण ॥ कूर्मीजेवीं ४०
पार्थातयापरी ॥ आत्मसंगतीइयेशरीरीं ॥ सजीवत्वाचाकरी ॥ उपयोगजडा ॥ ४१ ॥ मगतियेतेंचेतना ॥ म्हणिपेंपैंअर्जुना ॥ आतांधृती-
विवंचना ॥ भेदआइकें ॥ ४२ ॥ तरितत्त्वांपरस्परें ॥ उघडजातीस्वभाववैरें ॥ नोहेपृथ्वीतेंनीरें ॥ ननाशिजे ॥ ४३ ॥ नीरातेंआटीतेज ॥ ते-
जावायूसींझुंज ॥ आणितेंसहज ॥ वायूसिभक्षी ॥ ४४ ॥ नेवींचिकोणेंहीवेळे ॥ आपणकायसयाहीनमिळे ॥ आंतरिघोनिवेगळें ॥
आकाशहे ॥ ४५ ॥ ऐसींहींपांचहीभूतें ॥ नसाहतीएकमेकातें ॥ कांतियेंहीऐक्यातें ॥ देहायेती ॥ ४६ ॥ द्वंद्वाचीउरिखरी ॥ सांडूनि
वसतीएकीं ॥ एकमेकातेंपोषी ॥ निजगुणेंगा ॥ ४७ ॥ आणिऐसेंमिळेनयासाजणें ॥ चाळेधैर्यें जेणें ॥ तियेनामम्हणें ॥ धृतीपैंगा ॥
॥ ४८ ॥ आणिजीवेंसींपांडवा ॥ याछत्तिसांचामेळावा ॥ तोहाएथजाणावा ॥ संघातपैंगा ॥ ४९ ॥ एवंछत्तीसहीभेद ॥ सांगीतलेतुज-
विशद ॥ ययायेतुलेयातेंप्रसिद्ध ॥ क्षेत्रम्हणिजे ॥ ५० ॥ रथांगांचामेळावा ॥ जेवींरथम्हणिजेपांडवा ॥ कांअधोर्ध्वअवेवां ॥ नामदे-
ह ॥ ५१ ॥ करितुरंगसमाजें ॥ सेनानामनिपजे ॥ कांवाक्यें म्हणिपतीपुंजे ॥ अक्षरांचे ॥ ५२ ॥ कांजळधरांचामेळा ॥ वाच्यहोयआ-

पाठ॰ ओ॰ ३१ नाना॰ ओ॰ ४७ सांडूनि॰ ओ॰ ४८ नंद॰ ओ॰ ५० ततभेद॰

भाव्हा ॥ नानान्होकांसकव्ळां ॥ नामजग ॥ ५३॥ कांसेंहस्तवडी ॥ मेळगर्गियेस्थानीं ॥ थोरजेतोजनीं ॥ दीपहांय ॥ ५४॥ तैसींछिनें
सहीइयेतलें ॥ मिळनीजेणेंएकलें ॥ नेगेंसमूहपरनें ॥ क्षेत्रह्मणिज ॥ ५५॥ आणिवाहतेनिभीनुकें ॥ पुण्यपापएथपिकें ॥ ह्मणो
निआहीकोतुकें ॥ क्षेत्रह्मणों ॥ ५६॥ आणिएकार्नोनमतें ॥ देहह्मणतीययानें ॥ परिअसाहें अननें ॥ नामेंयया ॥ ५७॥ पैंपरतत्वा
अरौतें ॥ स्थावरतीअनौतें ॥ जेंकांहींहोतेंजानें ॥ तेंक्षेत्रचिहें ॥ ५८॥ परिसुरनरउरगीं ॥ घडतआहेयोनिविभागीं ॥ तेगुणकर्मसं-
गीं ॥ पडिलेसानें ॥ ५९॥ हेंचिगुणविवंचना ॥ पुढांह्मणिपेल अर्जुना ॥ मस्तांतुंजज्ञाना ॥ रूपदावूं ॥ ६०॥ क्षेत्रतवसाविस्तर ॥ सांगीतलें
सविस्तर ॥ ह्मणोनिआतांउदार ॥ ज्ञान आइकें ॥ ६१॥ जयाज्ञानाचांआर्ती ॥ गगनगिळिनातियोगी ॥ स्वर्गाचीआडनगी ॥ उमरडोनी ६२
नधरितीऋद्धीचीमांड ॥ नकरितीसिद्धींचेंचाड ॥ योगाएसें दुवाड ॥ हळसिती ॥ ६३॥ नपोदुर्गेवोलांडित ॥ क्रतुकोटिवोवाडित ॥ उलथू
निसांडित ॥ कर्मवल्ली ॥ ६४॥ नानाभजनमार्गी ॥ धांवतउघडिया आंगीं ॥ एकरिघतानिसूरंगीं ॥ सुषुम्नेचिये ॥ ६५॥ ऐसींजयेज्ञा
नीं ॥ मुनीश्वरांचीउतान्हीं ॥ वेदतरूच्यापानोंपानीं ॥ हिंडताती ॥ ६६॥ देईगुरुसेवा ॥ इयाबुद्धीपाडवा ॥ जन्मशतांचासाडोवा ॥ दांकू-
नजे ॥ ६७॥ जयाज्ञानाचीरिगवणी ॥ अविद्येउणें आणी ॥ जीवात्मयाबुझावणी ॥ घांलीनदे ॥ ६८॥ जेंइंद्रियांचीद्वारेंआडी ॥ महूतीचेंपा
यमोडी ॥ जेंदैन्यचिफेडी ॥ मानसाचें ॥ ६९॥ द्वैताचादुकाळ्पाहे ॥ साम्याचेंसुकाळहोये ॥ जयाज्ञानाचीसोये ॥ ऐसेंकरी ॥ ७०॥ मदा-
चागवोचिपुसी ॥ जेंमहामोहातेंग्रासी ॥ नेदीआपपरएसीं ॥ भाषउरों ॥ ७१॥ जेंसंसारातेंउन्मूळी ॥ संकल्पपंकपखाळी ॥ अनावरा
तेंवेंटाळी ॥ ज्ञेयातेंजें ॥ ७२॥ जयाचेंनिज्यालेपणें ॥ पांगूळहोइजेप्राणें ॥ जयाचेनिविंदाणें ॥ जगहेंचेष्टे ॥ ७३॥ जयाचेनिउजाळें ॥
उघडतीबुद्धीचेडोळे ॥ जीवदोंदापरीलोळे ॥ आनंदाचिये ॥ ७४॥ ऐसेंजेंज्ञान ॥ पवित्रेंकनिधान ॥ जेथविटाळलेंमन ॥ चोरवकीजे ७५

पात० ओ ६० आतां ओ ६६ उथानी ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

आत्मयाजीवबुद्धि ॥ जेव्हांगळीहोतीक्षयव्याधी ॥ तेजयांचियासन्निधी ॥ निरूजाईजे ॥ ७६ ॥ नेंअनिरूप्यकींनिरूपिजे ॥ ऐकनांबुद्धिआ
णिजे ॥ वांचूनिडोळांदेखिजे ॥ ऐसेंनाहीं ॥ ७७ ॥ मगतेंचिइंद्रयशरीरीं ॥ जेंआतुल्यामभावोकरी ॥ तेंइंद्रियांचियाव्यापारीं ॥ दृष्टीहिंद-
से ॥ ७८ ॥ पवसंतांचेंरिगवणें ॥ झाडांचेंनिसाजेपणें ॥ जाणिजेंनीवंकुरणें ॥ सागनीज्ञान ७९ अगावृक्षासिपानाळीं ॥ जळसांपडेमुळीं
तेशारवांचियेबाहाळी ॥ नीरहींदिसे ॥ ८० ॥ कांक्षमेचेंमार्दव ॥ सांगकांआर्चालवलव ॥ नानाआचारगौरव ॥ सकुलीनाचें ॥ ८१ ॥ अथ
वासंभ्रमाचियाआयती ॥ स्नेहजेंसायव्यक्ती ॥ कांदर्शनीचियेमशास्तीं ॥ पुण्यपुरूष ॥ ८२ ॥ नानरीकेळीकापूरजाहाला ॥ जोंवपरिम
ळेंजाणोंआला ॥ कांभिंगारींदीपठेवला ॥ बाहेरफांके ॥ ८३ ॥ नेंसन्दर्शीचेंनज्ञानें ॥ जियेंदेहींउमटतीचिन्हें ॥ तियेंसांगोंआतांअव
धानें ॥ चांगेंआइक ॥ ८४ ॥ श्लो० अमानित्वमदंभित्वमहिंसाक्षांतिरार्जव ॥ आचार्योपासनंशौचंस्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥ ७ ॥ टी० तरा
कवणेंहीविषयींचें ॥ जिवासाम्यहोणेंनरुचे ॥ संभावितपणाचें ॥ वोझंजया ॥ ८५ ॥ आथिलेंचिगुणवानितां ॥ मान्यपणेंमानितां ॥
योग्यतेचेंयेतां ॥ आंगारूप ॥ ८६ ॥ तैंगजबजोन्यारोकैसा ॥ व्याधेंरुधलामृगजैसा ॥ कांबाहींनरतांवळसा ॥ दाटल्याजेवीं ॥ ८७ ॥
पार्थांतेणेंपाडें ॥ सन्मानेंजोसांकडे ॥ गौरवेंयेतआंगाकडे ॥ येनोंचिनेंदी ॥ ८८ ॥ पूज्यताडोळांनदेखावी ॥ स्वकीर्तिकानींनायकावी ॥ हा
असुकाऐसीनोहावी ॥ सेचिलोकां ॥ ८९ ॥ तेथसत्काराचीकेंगोठी ॥ कैंआदरादेईलभेटी ॥ मरणेंसींसाटी ॥ नमस्कारितां ॥ ९० ॥ वा-
चस्पतीचेनिपाडें ॥ सर्वज्ञतानरीजोडे ॥ परिवेडिवेमाजिदडे ॥ महिमेभेणें ॥ ९१ ॥ चातुर्यलपवी ॥ महत्त्वहारवी ॥ पिसेपणमिरवी ॥
आवडोनी ॥ ९२ ॥ लौकिकाचाउद्वेग ॥ शास्त्रांवरीउबग ॥ उगेपणंचांग ॥ आथीभर ॥ ९३ ॥ जगेंअवज्ञाचिकरावी ॥ संबंधींसोयनध
रावी ॥ ऐसीऐसीजीवीं ॥ जाडबहु ॥ ९४ ॥ तेंळवटपणबाणे ॥ आंगींहीणावोरखेवणें ॥ तेंतेंचिकरणें ॥ बहुतकरुनी ॥ ९५ ॥ हाजीव

ननानोहे ॥ लोककल्पीयेणेंभावें ॥ नैसेंजिणेंहोआवें ॥ ऐसीआशा ॥ १६ ॥ पैलचालनकांनोहे ॥ कींवारेंनिजानआहे ॥ जनाऐसाभ्रम-
जाये ॥ नैसेंहोइजे ॥ १७ ॥ माझें असतेपणलोपो ॥ नामरूपहारपो ॥ मजझणेंवाभिपो ॥ भूतजात ॥ १८ ॥ ऐसीजयाचीनवसिये ॥
जोनित्यएकानाजान आहे ॥ नामेंचिजोजिये ॥ विजनाचेनी ॥ १९ ॥ वायु आणितयापडे ॥ गगनेंसींबोलोंआवडे ॥ जीवेंमाणेंझाडें ॥
पदियंतींजया ॥ २०० ॥ किंबहुनाऐसाऐसीं ॥ चिन्हेंजयादेखसी ॥ जाणनयाज्ञानेंसीं ॥ शेजजाहाली ॥ १ ॥ पैंअमानित्वपुरूषीं ॥ नेंजा
णावेंइहींमिषीं ॥ आनांअदंभाचियानोळखीसी ॥ सांगसादेवों ॥ २ ॥ नरीअदंभित्वऐसें ॥ लोभियाचेंमनजैसें ॥ जीवजाबोपरिनुम
से ॥ ठेवलानाणे ॥ ३ ॥ नयापरीकिरीटी ॥ पडिलाहीप्राणसंकटीं ॥ परिसुकृतनामकटी ॥ आगेबोलें ॥ ४ ॥ रवडाणेआलापान्हां ॥
पळवीजोंवअर्जुना ॥ कांतपवीपणयागना ॥ वांझिलपण ॥ ५ ॥ आटवआंतुडेभडवीं ॥ मगआट्यनाजेविंहारवी ॥ नानरीकुळ-
वधूलपवी ॥ अवयवांनें ॥ ६ ॥ नानाकृषीवळआपुलें ॥ पांघुरवीपेरिलें ॥ नैसेंझांकानिपजलें ॥ दानपुण्य ॥ ७ ॥ पारवरीदेहनपूजी
लोकांनेंनरंजी ॥ स्वधर्मवाग्ध्वजी ॥ बांधोंनेणें ॥ ८ ॥ परोपकारनबोले ॥ नमिरवीअभ्यासिलें ॥ नशाकेविकूंजोडलें ॥ स्फीतीसाठीं ९
शरीरभोगाकडे ॥ पाहातांकृपणआवडे ॥ येऱ्हवींधर्मविषयीं थोडें ॥ नहूनम्हणे ॥ १० ॥ घरदिसेसाकड ॥ देहींचिआयनीरोड ॥ परिदा-
नींजयाहोड ॥ सुरतरूसीं ॥ ११ ॥ किंबहुनास्वधर्मीथोर ॥ अवसरींउदार ॥ आत्मचर्चेचतुर ॥ येऱ्हवींवेडा ॥ १२ ॥ केळीचेंदळवाडें ॥ हळु
पोकळआवडे ॥ परिफळोंनिगाढें ॥ रसाळजैसें ॥ १३ ॥ कांमेघाचेंआंगझील ॥ दिसेवारेंनिजेसेंजाईल ॥ परिवर्षतीनवल ॥ घणवटतें
॥ १४ ॥ नैसाजोपूर्णपणीं ॥ पाहतांधालीआयणी ॥ येऱ्हवींनरीवाणी ॥ नोंचिवाय ॥ १५ ॥ हें असोयाचिन्हांचा ॥ नटनाचगईजयाच्या ॥
जाणज्ञाननयाच्या ॥ हातांचढलें ॥ १६ ॥ पैंगाअदंभपण ॥ म्हणितलेंहेंजाण ॥ आनांआईकरवुण ॥ अहिंसेची ॥ १७ ॥ नरिअहिंसाबहु

तें परी ॥ बोलिलें असे अवधारीं ॥ आयुर्वेदाचिया अंतरीं ॥ निरूपिलें ॥१८॥ पैं तेरेसी देखा ॥ जैसा रवाडूनि पांशारवा ॥ मग तयाचिया बु-
डखा ॥ कूप कीजे ॥१९॥ कां नाहना ओं निपजविजे ॥ मग मस्तकीं वैर्पांडशस्ति जे ॥ नाना देऊळ मोडूनि कीजे ॥ पौळि देवा ॥२०॥ तैसी हिं-
साचि करूनि अहिंसा ॥ निपजविजे ऐसा ॥ पैं पूर्वमीमांसा ॥ निर्णय केला ॥२१॥ जें अवृष्टीचेनि उपद्रवें ॥ गादलें विश्व आघवें ॥ म्ह-
णोनि पर्जन्येष्टी करावे ॥ नाना याग ॥२२॥ तंव तिये इष्टीचिया बुडीं ॥ पशुहिंसा नव्हे रोकडी ॥ मग अहिंसेची थडी ॥ कैंची दिसे ॥२३॥ पेरि-
जे नुसधी हिंसा ॥ तेथ उगवे केवीं अहिंसा ॥ परि नवल बापा धिंवसा ॥ याज्ञिकांचा ॥२४॥ आणि आयुर्वेद आघवा ॥ तो याचि मोहरा
पांडवा ॥ जो जीवाकारणें करावा ॥ जीवघात ॥२५॥ नाना रोगें आहाळलीं ॥ कोळतीं देखोनि दोरिनलीं ॥ तो हिंसा निवारावया केली ॥ चिकि-
त्सा पैं ॥२६॥ तंव ते चिकित्सेपाहिलें ॥ एका कंद दरवाणी गिन्न ॥ आणिक काढविलें ॥ समूळ सपत्रीं ॥२७॥ एकें आड मोडविलीं ॥ अ-
जंगमाची रखाली कांडविली ॥ एकें गर्भिणी उकडविलीं ॥ पुटामाजी ॥२८॥ अजातशत्रु नरूवरा ॥ सर्वांगीं देवविल्या शिरा ॥ ऐसे जीव
घेऊनि धन्वंतरा ॥ कोरडे केले ॥२९॥ आणि जंगमा हा हात ॥ आऊनि कोर्ललें पित्त ॥ मग रोगिलें शिणत ॥ आणिक जीव२ अहो वसतें धव-
ळारें ॥ मोडूनि केलीं देव्हारें ॥ नागऊनि वेव्हारें ॥ गवादी घातली ३१ मस्तक पांघुरविलें ॥ तंव नव्ह वर्दा उघडें पडिलें ॥ घर मोडूनि केले ॥ मांडव पु-
ढें ॥३२॥ नाना पांघुरणें ॥ जाळूनि जैसें तापणें ॥ कां जालें आंगधुणें ॥ कुंजराचें ॥३३॥ नाना रीबैलां विकूनि गोठा ॥ शुसन्यावीनि बांधिजे
गावा ॥ इयाकारणां कीं चेष्टा ॥ का हंसों ॥३४॥ एक धर्माचिया वाहणी ॥ गाळू आदरिलें पाणी ॥ तंव गाळितया आहाळणीं ॥ जीव
मेले ॥३५॥ एक न पचतां चिकूण ॥ इयां हिंसेचेनि भेणें ॥ तेथ कदर्थले प्राण ॥ तेचि हिंसा ॥३६॥ एवं हिंसाचि करूनि अहिंसा ॥ कर्मकां-
डीं निर्णय ऐसा ॥ सिद्धांत समनसा ॥ वोळखें तूं ॥३७॥ पहिलें अहिंसेचें नाव ॥ आइकतां जेव ॥ तंव स्फूर्ति बाधलें हांव ॥ इये मतीं ३८

पाठ· ओ· २० विकिजे· ओ· २१ भावऐसा· ओ· २७ पाहिलें·

तरि कैसी निद्रयेनें गाळावें ॥ ह्मणोनि पडिलें बांधावें ॥ ते वांचिनुं वांहि जाणावें ॥ ऐसा भाव ॥ ३९ ॥ बहुत करूनि किरीटी ॥ हा चि विषय इये गो
ठी ॥ येइल वीकां आइकारीं ॥ धांवि जेन्हुगा ॥ ४० ॥ आणि स्वमताचिया निर्धारा ॥ लागोनि यां धनुर्धरा ॥ आम मताना नरा ॥ निर्वचकाजे ॥ ४१ ॥ ऐ
सीहीहे अवधारीं ॥ निरूपितां परी ॥ आनां यथा वरी ॥ मुख्य जे गा ॥ ४२ ॥ तें स्वमत बोलिजेल ॥ अहिंसे रूप किजेल ॥ जियाउगिलिया आं
तुळें ज्ञान दिसे ॥ ४३ ॥ परि तें अथि मिळेनि आगें ॥ आणि जे आचरतां निवगें ॥ जैसी कसवटी चि सांगे ॥ वानियातें ॥ ४४ ॥ तैसें ज्ञान मनाचि
ये भेटी ॥ सारिसें चि अहिंसेचें बिंब उठी ॥ तें चि ऐसें किरीटी ॥ परीस आतां ॥ ४५ ॥ तरि तरंग नोल्लांडित ॥ लहरी पायें न फोडित ॥ साचल
न मोडित ॥ पाणियांचा ॥ ४६ ॥ वेगें आणि लेसा ॥ दिठी याल्लनि आमिषा ॥ जळीं बक कैसा ॥ पाउल सूये ॥ ४७ ॥ कां कमळावरी भ्रमर ॥
पाय ठेविती हळुवार ॥ कुचंबेल केसर ॥ इया शंका ॥ ४८ ॥ तैसे परमाणु पांगुंतले ॥ जाणूनि जीव साउले ॥ तेथ कारुण्यामाजि पाउलें ॥
लपवूनि चाले ॥ ४९ ॥ ते वाट कृपेची करित ॥ ते दिशा चि स्नेह भरित ॥ जीवातळीं आंथरित ॥ आपुला जीव ॥ ५० ॥ ऐसिया जतना ॥
चालणें जया अर्जुना ॥ हें अनिर्वाच्य प्रमाणा ॥ पुरिजेना ॥ ५१ ॥ पैं मोहाचेनि सांगडें ॥ लासी पिलीं धरी तोंडें ॥ तेथ दांतांचे आगरडे
लागती जैसे ॥ ५२ ॥ कां स्नेहाळ माये ॥ तान्हयाची वास पाहे ॥ नियें दिठी आहे ॥ हळुवार जें ॥ ५३ ॥ नाना कमळदळें डोळ ॥ विजती दा
ळ ढाळें ॥ तो जेणें पाडें बुबुळें ॥ वारा येपें ॥ ५४ ॥ तैसे निमार्दवें पाये ॥ भूमीवरी न्यसीत जागे ॥ लागती तेथ होये ॥ जीवां सुख ॥ ५५ ॥
ऐसिया लघिमा चालतां ॥ कृमि कीटक पांडुसुता ॥ देखे तरि माघुता ॥ हळूचि निघे ॥ ५६ ॥ ह्मणे पायधडफडील ॥ तरि स्वामीची निद्रा
मोडेल ॥ रचलेपणा पडेल ॥ ज्ञोती हन ॥ ५७ ॥ इया कांकुळती ॥ वाहाणी ये माघुती ॥ कोणाही व्यक्ती ॥ न वचे वरी ॥ ५८ ॥ जीवाचेनि नमा
वें ॥ तृणां तेंही नोलांडावें ॥ मग नलेखि तां जावें ॥ हे के गोठी ॥ ५९ ॥ मुंगिये मेरु नोलांडवे ॥ मशका सिंधु न तरवे ॥ तैसें भेटलियां न करवे

पाठ॰ ओ॰ ४० आउवारीं॰ ओ॰ ४३ अतुल॰ ओ॰ ४७ जैसा॰ ओ॰ ५१ परि॰

आंतक्रम ॥ ६०॥ ऐसी जयाची चाली ॥ कृपा फुलीं फळा आली ॥ देखसी नागाली ॥ दया नांवें ॥ ६१॥ स्वर्गेश न म्हणों अनुसारु कुमार ॥ सुखमोहाचें माहेर
माधुर्या जाहले अंकुर ॥ दशनतेसें ॥ ६२॥ पुढां स्नेह पाझरे ॥ मागां चालती अक्षरें ॥ शब्द पाठीं अवतरे ॥ कृपा आधीं ॥ ६३॥ तंव बोलणेंचि नाहीं
बोलों ह्मणे जरी कांहीं ॥ तरि बोल कोणांही ॥ रुपेल कां ॥ ६४॥ बोलतां अधिक कांहीं नये ॥ तरि कोणाचें दिया वर्मी न लगे ॥ आणि कोणासि न रुसे ॥ शं
कामनें ॥ ६५॥ मांडली गोठी हन मोडेल ॥ वासिपेल कोणा उडेल ॥ आइकणारा निवो नांदळ ॥ कोणाहि जरी ॥ ६६॥ तरि दुपाळा कोणा नोहावी ॥ भं
वई कवणाची न चळावी ॥ ऐसा भाव जावा ॥ ह्मणोनि नयां ॥ ६७॥ मग या आर्थिलें आपणायें ॥ जरि स्नेहें बोलों जाये ॥ तरि परि सत्या होये ॥ मायबाप
॥ ६८॥ कां नादब्रह्मचि मुसे आलें ॥ कीं गंगापय आसळलें ॥ पतिव्रते आलें ॥ वार्धक्य जैसें ॥ ६९॥ तैसें साच आणि मावाळ ॥ मितलें आणि र
साळ ॥ शब्द जैसे कल्लोळ ॥ अमृताचे ॥ ७०॥ विरोधवादबळ ॥ प्राणितापटाळ ॥ उपहासछळ ॥ वर्मस्पर्श ॥ ७१॥ आटु वेगु विंदाण ॥
आशा शंका प्रतारण ॥ हे संन्यासिले अवगुण ॥ जयाचा ॥ ७२॥ आणि तयाचि परी किरीटी ॥ थाउ जयाची दिठी ॥ सांडिलिया भृकु-
टी ॥ मोकळिया ॥ ७३॥ कां जे भूतीं वस्तु आहे ॥ तिये रुपों शकेल पायें ॥ ह्मणोनि वास न पाहे ॥ बहुतकरूनि ॥ ७४॥ ऐसाही कोणे ए-
के वेळे ॥ भितरलें कृपेचेनि बळें ॥ उघडोनि डोळे ॥ दृष्टी याली ॥ ७५॥ तरि चंद्रबिंबौनि धारा ॥ निघतां न दिसती गोचरा ॥ परि एकसरेंच
कोरां ॥ निघती दोंदें ॥ ७६॥ तैसें प्राणियां होये ॥ जरी तो वास पाहे ॥ तया अवलोकनाची सोये ॥ कूर्मीही नेणे ॥ ७७॥ किंबहुना ऐसी
दिठी जयाची भूतांसी ॥ करही देखसी ॥ तैसींचि तें ॥ ७८॥ तरि होऊनि यां कृतार्थ ॥ राहिले सिद्धांचे मनोरथ ॥ तैसे जयाचे हात ॥ नि
र्व्यापार ॥ ७९॥ अक्षम आणि संन्यासिलें ॥ कां निरिंधन आणि विझालें ॥ मुकें निघालें ॥ मौन जैसें ॥ ८०॥ तया परी कांहीं ॥ जयां क
रावें करणें नाहीं ॥ जें अकर्तयाचां ठायीं ॥ बैसों येती ॥ ८१॥ आस्फालवारा ॥ नख वन्हि न लागे अंबरा ॥ इया बुद्धि करां ॥ चळों नेदी ८२

पाठ० ओ० ६२ अंतरें० ओ० ६७ उगा० ओ० ६९ दृढाप्यन्ता० ओ० ७१ उपरोध० किंवा उरोध० पाप० ओ० ८० असम०

तेथ आंगावरील उडवावीं ॥ कांडोळां रिगनें झाडावीं ॥ पशु पस्यां दावावीं ॥ वासमुद्रा ॥ ८३ ॥ इया केउनिया गोठी ॥ नावडे दंडकाठी ॥
मग शस्त्राचें किरीटी ॥ बोलणें कें ॥ ८४ ॥ लीळा कमळें खेळणें ॥ का पुष्पमाळा झेलणें ॥ न करी ह्मणे गोफणें ॥ ऐसें होइल ॥ ८५ ॥
हालवती लराभावळी ॥ यालागीं आंग न कुरवाळी ॥ नरवांनी रोमावळी ॥ बोरावरी ॥ ८६ ॥ तंव करणें याचाचि अभाव ॥ परि रोसाही
पडे ठावो ॥ नरि हातांहांचि सराव ॥ जे जोडिजती ॥ ८७ ॥ का नाभिकारां उचलिजे ॥ हात पडिलियां दे इजे ॥ ना नरि आर्ता तें स्पर्शिजे
अळुमाळ ॥ ८८ ॥ हेंही उपरोधें करणें ॥ नरी आर्त भयहरणें ॥ ते णतों चंद्राकिरणें ॥ जिङ्काळानो ॥ ८९ ॥ यानोनि तो स्पर्शु ॥ मळयानि-
ळ खरपुसु ॥ येणें मानें पशु ॥ कुरवाळणें ॥ ९० ॥ जे सदांचि नेमोकळे ॥ जैसी चंदनांगें शीतळें ॥ न फळतां ही निर्फळें ॥ होती चिना ९१
आतां असो हें वाग्जाळ ॥ जाणें तें करतळ ॥ सज्जनाचें शीळ ॥ स्वभाव जैसे ॥ ९२ ॥ आतां मन नयाचें ॥ सांगो ह्मणों साचें ॥ नरी सांगी
तलें कोणाचें ॥ विलास हे ॥ ९३ ॥ काइ शाखा न ह्ने तरु ॥ जळेंवीण असे सागरु ॥ तेज आणि तेजाकारु ॥ आन काई ॥ ९४ ॥ अवय
व आणि शरीर ॥ हे वेगळाले कायवरी ॥ कीं रस आणि नीर ॥ शिनानों आथी ॥ ९५ ॥ ह्मणोनि हे जे सर्व ॥ सांगीतलें बाह्य भाव ॥ ते म
नचि सावयव ॥ ऐसें जाण ॥ ९६ ॥ जें भुईं बीज रवोंविलें ॥ तेंचि वरी रुख जाहालें ॥ तैसें इंद्रियद्वारा फांकलें ॥ तें अंतरचि कीं ॥ ९७ ॥
पैं मानसीं चि जरी ॥ अहिंसेची अनवसरी ॥ नरि कैंची बाहेरी ॥ वोसंडेल ॥ ९८ ॥ भावडे ते वृत्ती किरीटी ॥ आधीं मनोनीचि उठी ॥ मग ते-
वाचे दिठी ॥ करांसि ये ॥ ९९ ॥ वांचूनि मनीं चि नाहीं ॥ तें वाचेसी उमटेल काई ॥ बीजेंवीण भुईं ॥ अंकुर असे ॥ ३०० ॥ ह्मणोनि मनप
ण जें मोडे ॥ तें इंद्रियें आधींचि उबडे ॥ सूत्रधारेंवीण साइखडे ॥ वावो जैसें ॥ १ ॥ उगमींचि वाळूनि जाये ॥ तें वोघीं कैंचें वाहे ॥ जी-
वो गेलियां आहे ॥ चेष्टा देहीं ॥ २ ॥ तैसें हें पांडवा ॥ मूळ पया सावा ॥ हें चि राहटे आघवा ॥ द्वारीं इहीं ॥ ३ ॥ परि जियें वेळीं जैसें ॥ जे
पाठ· ओ· ८३ वारिलीं· ओ· ८७ भस्तावो· किंवा· ठावा· ओ· ९१ रिते· ओ· ९५ जर· ७· ७ ७ ७

होऊनि आंत असे ॥ बाहेरि येतें तैसें ॥ व्यापाररूपें ॥ ४ ॥ यालागीं सांगों कारें ॥ मनीं आहे सांगावें थोरें ॥ नैसी सिकली होती आदरें ॥ बोलानिधे
॥ ५ ॥ ह्मणोनि इंद्रियें नेणती संपदा ॥ येणें तो हा उपजे वादा ॥ नें आहे सवाचा धंदा ॥ करिते आम्हांसी ॥ ६ ॥ समुद्रीं दाटे भरितें ॥ नैं समुद्रचि भरीत-
यातें ॥ नैसें स्वसंपन्नि निनें ॥ इंद्रियां केलें ॥ ७ ॥ हें बहु असो पाडेन ॥ धरूनि बाळांचा हात ॥ वानिलें हा स्वरूप ॥ आपणाचि ॥ ८ ॥ नैसें दं-
याळुत्व आपुलें ॥ मनें हातपायां आणिलें ॥ मग तें युउपजविलें ॥ आहे सेतें ॥ ९ ॥ याकारणीं किरीटी ॥ इंद्रियांचिया गोठी ॥ मनाचिये चिरा-
हाटीं ॥ रूप केलें ॥ १० ॥ ऐसा मनें देह वाचा ॥ सर्वसंन्यास दंडाचा ॥ जाहाला ठायीं जयाचा ॥ देवनसीळ ॥ ११ ॥ तो जाणवेल व्हावा ॥ ज्ञानाचेनि वें-
व्हाउळ ॥ हें असोनि निखळ ॥ ज्ञान चिनो ॥ १२ ॥ जें आहे साकार निर्गुज ॥ ग्रंथार्थीं निरूपिजे ॥ न पाहा एसें जें उपजे ॥ नैनोचि पाहावा १३
ऐसें ह्मणितलें देवें ॥ तेंचि बोलें कैसा गावें ॥ परि फार तें हें उपसाहावें ॥ तुम्हीं मज ॥ १४ ॥ ह्मणोनि हें वाचारी गुरू ॥ विसरे मागील मोह-
धरू ॥ कांनारें लगें पारखिरू ॥ गगनीं भरे ॥ १५ ॥ नौ सयाप समाचि यास्फूर्ती ॥ फार्वाप्यार ससर्त ॥ वाहात्नल्ला मनो ॥ आकळेना ॥ १६ ॥ त-
रि नैसें नो हे अवधारा ॥ कारण असे विस्तारा ॥ येक एक पदतरीं अक्षरां ॥ निर्हाचोंचि ॥ १७ ॥ आहे साह्मणतां थोडी ॥ परि नैंचि हे होय उघ-
डी ॥ जैलो दीजती कोडी ॥ मतांचिया ॥ १८ ॥ यें कु वंभास मतांनरें ॥ या नंत्रूनि आंगभरें ॥ बोलिजें नैं तें न सरे ॥ तुह्मापासीं ॥ १९ ॥
रत्नपारखियाचिया गांवीं ॥ जाईल गंडकी तारसो डावी ॥ कारसा रीं न करावी ॥ मिऱ्याणने थें ॥ २० ॥ काइ सांवास कापुरा ॥ मंद जेथ अ-
वधारा ॥ पिठाचा विकारा ॥ निये सानें ॥ २१ ॥ ह्मणोनि इयें सभे ॥ बोलिकूपणाचे निसांभें ॥ लागसरन कुं भे ॥ बोलासभू ॥ २२ ॥ —
सामान्या आणि विशेषा ॥ सकळें की जेल दरवा ॥ तारका ना मनाचेया सुरना ॥ कडेन्या त्नेना तुह्मा ॥ २३ ॥ शंकेचा निगदळे ॥ जैं शरद्समे
यमेळे ॥ तें मागुतिया पाउलीं पळे ॥ अवधानतें ॥ २४ ॥ काकरूनि बाबुळियेची बुंथी ॥ जळीं येयेगानीं ॥ नयाची वास पाहाती ॥ हंस

पाठ· ओ· ६ उदा· ओ· १५ हिरवे· ओ· २३ नेयाल· ओ· २४ येनें· ओ· २५ वाहातो·

काई ॥ २५॥ कांअम्हांपैलांकडे ॥ जैंयेनचांदिणेंकोडें ॥ नैंनकोरेंचांचुवडें ॥ उचलीनना ॥ २६॥ नैसेंतुम्हांवास नपाहाल ॥ ग्रंथनेयावं-
रिकोपाल ॥ जरीअवसंवादेंनोहेल ॥ निरूपण ॥ २७॥ नबुझावितांमतें ॥ निफजेअक्षेपाचेनागतें ॥ नेव्यारव्यानजीतुमतें ॥ जोडूनिने
दी ॥ २८॥ आणिमाझेंनवआयवें ॥ ग्रंथनयेणेंचिभावें ॥ जेतुम्हांसंतांहोआवें ॥ सन्मुखसदा ॥ २९ ॥ येऋवीनरीसाचाकारें ॥ तुम्ही-
गीतार्थाचेसायरें ॥ जाणोनिगीतागैकेसरें ॥ धरिलीमिया ॥ ३०॥ जेसर्वस्वआपुलेंघाल ॥ मगइयेनेसोडवूनिन्याल ॥ ह्मणऊनिग्रं
थनकेबोल ॥ साचचिहे ॥ ३१॥ कांसर्वस्वाचालोभधरा ॥ आणिइयेबोलाचाअंगीकरा ॥ तरिशांतिमजअवधारा ॥ गीताचिगती
॥ ३२॥ किंबहुनामज ॥ तुम्हांचियाकृपाकाज ॥ नियेलागीव्याज ॥ ग्रंथाचेकेले ॥ ३३॥ नरितुम्हांरसिकाजोगें ॥ व्यारव्यानशोधावेंलागे
ह्मणऊनिजीमनांगें ॥ बोलोंगेलों ॥ ३४॥ तेवकर्थीसिपससरूजाहाला ॥ श्लोकार्थदूरिगेला ॥ कींजोस्तसायथाबोला ॥ अपत्यामज ३५
आणिघांसाआनिलहरव्ळ ॥ फेडूनिलागेवेळ ॥ नेद्दषणनकेरवडूळ ॥ सांडावाकीं ॥ ३६॥ कांसवनीराचुकविता ॥ दिवसलागलियामा
तां ॥ कोपावेंकांजीविना ॥ जितांणेकाज ॥ ३७॥ परियावरीलहीनके ॥ तुम्होउपसाहिलेंनिवरवें ॥ आतांअवधारिजोदेवें ॥ बोलि
लेंऐसें ॥ ३८॥ ह्मणेउन्मेषसुलोचना ॥ सावधहोईअर्जुना ॥ करूंतृजज्ञाना ॥ वाळरवंआतां ॥ ३९॥ नरिज्ञानगातेंपंथें ॥ वोळखबांनि
रुतें ॥ आक्रोशवीणजेथें ॥ क्षमाअसे ॥ ४०॥ अगाधसरोवरीं ॥ कूर्मळिणीजियापरी ॥ कांसदेवानियाघरीं ॥ संपत्तिजेसी ॥ ४१॥ पा
धांतेंणेपाडें ॥ क्षमाजयातेंवाढे ॥ नेंहीलक्षणनेंपुढें ॥ लक्षणसांगों ॥ ४२॥ नरिपरियतेलेणें ॥ आंगींघालिजेणें ॥ धरिजेतेविंसाहणें ॥
सर्वचिजया ॥ ४३॥ त्रिविधमुख्यआयवें ॥ उपद्रवांसंभवे ॥ वरिपडलियानकें ॥ वांकडाजो ॥ ४४॥ अपेक्षितपावे ॥ तेंजेणेंतोषें-
मानावें ॥ अनपेक्षिताहीकरवे ॥ माननोनि ॥ ४५॥ जोमानापमानातेंसाहे ॥ सुखदुःखजेथसामाये ॥ निंदास्तुतिनोहे ॥ दुखंड-

पाठ. ओ. २७ निर्विवाद. ओ. २८ निफटे. ओ. ३० जीन. ओ. ४२ सांगोपांगसें.

जो ॥ ४६ ॥ उंझाळे निजोन ताप ॥ हिमवंतें न कांपे ॥ कायसेंनि न्हाना चाक्षिपे ॥ पानल्हेश ॥ ४७ ॥ स्वधिरस्थांचा भारु ॥ नेणों जैसा मेरु ॥ कीं
धरायज्ञसूकरु ॥ वोझें न ह्मणे ॥ ४८ ॥ नाना चराचरीं भूतीं ॥ दाटणी न कीं क्षिती ॥ तैसा नाना द्वंद्वयाप्तीं ॥ जो मेजेना ॥ ४९ ॥ घेऊं निज कांने -
लोट ॥ आलिया नदीनदांचे संघाट ॥ करी वाड पोट ॥ समुद्र जेवीं ॥ ५० ॥ तैसें जयाचिया ठायीं ॥ न साहणें कांहींचि नाहीं ॥ आणि साहत -
सें ऐसेंही ॥ स्मरण नुरे ॥ ५१ ॥ शरीरा जें पातलें ॥ तें करूनियां आपुलें ॥ येथ साहतेनि नवलें ॥ घेपिजेना ॥ ५२ ॥ हे अनाक्रोश क्षमा
जेथ आथी प्रियोत्तमा ॥ जाणने तेणें महिमा ॥ ज्ञानासि गा ॥ ५३ ॥ तो पुरुषु पांडवा ॥ ज्ञानाचा वोलावा ॥ आता पारिस आर्जवा ॥ रूपकरूं
॥ ५४ ॥ तरि आर्जव तें ऐसें ॥ प्राणाचें सौजन्य जैसें ॥ आवडतयाही दोषे ॥ एकचि पैं गा ॥ ५५ ॥ कां तोंड पाहूनि प्रकाशु ॥ न करी जेवि चं-
डांशु ॥ जगा एक अवकाशु ॥ आकाश जैसें ॥ ५६ ॥ तैसें जयाचें मन ॥ माणुसप्रति आन आन ॥ नोहे आणि वर्तन ॥ ऐसें पैं तें ॥ ५७ ॥ जे -
जग चि सनोळख ॥ जगेंसीं जुनाट सोयरीक ॥ आपपर हे भाख ॥ जाणणें नाहीं ॥ ५८ ॥ भलतेणेंसी मेळ ॥ पाणियां ऐसा ढाळ ॥ क-
वणेयविषीं आडळ ॥ नेघे चित्त ॥ ५९ ॥ वारियाचा धांव ॥ तैसे सरळ भाव ॥ शंका आणि हांव ॥ नाहीं जया ॥ ६० ॥ मायेपुढें बाळका ॥ रिगतां
नाहीं शंका ॥ तैसें मन देतां लोकां ॥ नाठवे जो ॥ ६१ ॥ फांकलिया इंदीवरा ॥ परिवर्तन नाहीं धनुर्धरा ॥ तैसा कोन कोंपरा ॥ नेणोंचि जो ॥ ६२
चोखाळपण रत्नाचें ॥ रत्नावरी किरणाचें ॥ तैसें पुढें मन जयाचें ॥ करणें पाठीं ॥ ६३ ॥ आलोचूं जो नेणे ॥ अनुभवनि जो गा वर्णे ॥ ध-
रीमोकळीं अंतःकरणें ॥ नोहे जयाचीं ॥ ६४ ॥ दिठी नाहीं मिणधी ॥ बोलणें नाहीं संदिग्धी ॥ कवणेसीं हीन बुद्धी ॥ राहाटों नेणे ॥ ६५ ॥
दाहाही इंद्रियें मांजवळें ॥ निःप्रपंचें निर्मळें ॥ पांचही पालव मोकळे ॥ आठही पाहार ॥ ६६ ॥ अमृताची धार ॥ तैसें उजू अंतर ॥ किं-
बहुना जो माहेर ॥ या चिन्हांचें ॥ ६७ ॥ तो पुरुष सुभद्रा ॥ आर्जवाचिया आंगवरा ॥ जाणतेयां निधारा ॥ ज्ञानें केला ॥ ६८ ॥

पाठ ओ. ५५ उद्देशें ओ. ५९ पाणियांचा ओ. ६२ जीव ओ. ६४ जीवा

आवंतयावरी ॥ गुरुभक्तीचीपरी ॥ सांगोंगा अवधारीं ॥ चतुरनाथ ॥ ६९॥ तरि आघवियाचि देवा ॥ जन्मभूमीहे सेवा ॥ जेब्रह्मकरी जीवा शोच्यातेंही ॥ ७०॥ ते आचार्यं पाल्सीं ॥ सांगि जैलतुजमती ॥ वैसोंदे गुरुपंथी ॥ अवधानाची ॥ ७१॥ तरि सकळ जळसमृद्धी ॥ घेऊनि गंगा-नियाली उदधी ॥ कां श्रुतीहे महापदीं ॥ पैठी जाहाल्या ॥ ७२॥ नाना वेंचलूनि जीवितें ॥ गुणागुण उखिनतें ॥ प्राणनाथासिं उचितें ॥ दिधलें प्रिया ॥ ७३॥ तैसें सबाह्य आपुलें ॥ जेणें गुरुकुळींवोपिलें ॥ आपण पें केलें ॥ भक्तिचें घर ॥ ७४॥ गुरुगृह जियेदेसीं ॥ तो देशचि वसे-मानसीं ॥ विरहिणी कां जैसी ॥ वल्लभातें ॥ ७५॥ नियेकडोनि येतसे वारा ॥ देखोनि धांवे सामोरा ॥ आडपडे म्हणे घरा ॥ बीजें कीजो ॥ ७६ साचा प्रेमाचिया भुली ॥ तियें देशेंसींचि आवडे बोली ॥ जीव थानें पतीकरूनि याली ॥ गुरुगृहीं जो ॥ ७७॥ परिगुरुआज्ञा धरिलें ॥ देहगांबीं असे एकलें ॥ वांसरुवान्ही दावें जैसें ॥ ७८॥ म्हणे केंहीं बिरडें फिटेल ॥ केंतो स्वामी भेटेल ॥ युगाहूनि वडिल ॥ निमिषमानी ॥ ७९॥ ऐसेयागुरुग्रामीचें आलें ॥ कां स्वयें गुरूचि निघाले ॥ तरि गेलें आयुष्य जोडलें ॥ आयुष्य जैसें ॥ ८०॥ कां सुकतया अंकुरावरि पडिलिया पीयूषधारा ॥ नाना अल्पोदकींचिया सागरा ॥ आला मासा ॥ ८१॥ ना नरीरंकें निधान देखिलें ॥ कां आंधळिया डोळे उघडले ॥ भणंगाचिया आंगा आलें ॥ इंद्रपद ॥ ८२॥ तैसा गुरुकुळींचेनि नावें ॥ महासुखें थोरावे ॥ जें कोडें हीनपोटाळवे ॥ आकाशकं ॥ ८३॥ पैं गुरुकुळी ऐसी ॥ आवडीजयादेखसी ॥ जाण ज्ञान तयापासीं ॥ पाइकी करी ॥ ८४॥ आणि अभ्यंतरीं लियेकडें ॥ प्रेमाचेनि पवाडें ॥ श्रीगुरूचें रूपडें ॥ उपासी ध्यानीं ॥ ८५॥ हृदयशुद्धीचिया आवारीं ॥ आराध्य तो गुरु भनकरी ॥ मग सर्व भावेंसीं परिवारी ॥ आपण होये ॥ ८६॥ कां चैतन्याचिये पावळीं ॥ मांजि आनंदाचिया राउळीं ॥ श्रीगुरुलिंगा ढाळी ॥ ध्यानामृत ॥ ८७॥ उदयिजतां बोधार्का ॥ बुद्धीचीडाळ सात्विका ॥ भरोनियां त्र्यंबका ॥ लाखोली वाहे ॥ ८८॥ काळशुद्धी त्रिकाळीं ॥ जीवदशा धूपजाळी ॥ ज्ञा-

पा· ओ· ७०. अशरूचीतें· ओ· ७६ कीजे· ओ· ७७ दिशासी, थाना· ओ· ८६ धुर· ओ· ८९ काला· ७.

नदीपैंवोंकळी ॥ निरंतर ॥८९॥ सामरस्याचीरससोये ॥ अखंड र्भोपंत जाये ॥ आपणभराडांहोये ॥ गुरुनोलिंग ॥९०॥ नातरी-
जीवांचियेसेजे॥ गुरुकांतकरूनिकंजे ॥ ऐसीमेसार्तीनमोजें ॥ बुद्धिवाहे ॥९१॥ कोंणेएकें अवसरीं ॥ अनुरागभरें अंतरीं ॥ कांनृयाना
मकरी ॥ क्षीराब्धी ॥ ९२॥ तेथध्येयध्यानबहुस्करव ॥ तेंचिशेषतुर्लीकानिर्दोष ॥ वरिजल्डशयनदेख ॥ मावेगुरू ॥ ९३॥ मगतोव्हग-
तीपाये ॥ तेव्हस्मी आपणहोये ॥ गरुडहोऊनिउभाराहे ॥ आपणाचि ॥९४॥ नामीआपणजन्मे ॥ ऐसेगुरुमूर्तिप्रेमें ॥ अनुभवीमनो
धर्मे ॥ ध्यानस्करव ॥९५॥ एकाधिपेवेळे ॥ गुरुमायकरी भावबळें ॥ मगस्तन्यस्करवेंलोळे ॥ अंकावरी ॥ ९६॥ नातरीकिरीटी ॥ चैत-
न्यतरुतळवटीं ॥ गुरुधेनु आपणपाटीं ॥ वत्सहोय ॥ ९७॥ गुरुकृपास्नेहसलिलीं ॥ आपणहोयमासोळी ॥ कोणेएकेवेळीं ॥ हेंचिभा
वी ॥ ९८॥ गुरुकृपामृताचेवडप ॥ आपणसेवावर्त्तिचेंहोयरोप ॥ ऐसेसेसंकल्प ॥ मनाचियें ॥९९॥ चक्षुपक्षेंवीण ॥ पिलूंहोयआ
पण ॥ कैसेपें अपारपण ॥ आवडीचें ॥ ८००॥ गुरुतेंपक्षिणी करी ॥ चारायचनांचृवरी ॥ गुरुनारूधरी ॥ आपणकास ॥ १॥ ऐसेंप्रेमाचे
निधावें ॥ ध्याननिध्यानातेंप्रसवे ॥ पूर्णसिंधूहेलावे ॥ फुटतीजैसे ॥ २॥ किंवहुनायापरी ॥ श्रीगुरु मूर्तीअंतरीं ॥ भोगीआतां अवधा
रीं ॥ बाह्यसेवा ॥ ३॥ तरिजीवींऐसआवांके ॥ ह्मणेदास्यकरीनिकें ॥ जैसेंनिगुरुकौतुकें ॥ मागह्मणती ॥ ४॥ तैंसियासाच्याउपा
स्ती ॥ गोसावीप्रसन्नहोती ॥ तेथमीविनंती ॥ ऐसीकरीन ॥ ५॥ ह्मणेतुमच्यादेवा ॥ परिवार जो आघवा ॥ येतुलेंरूपेंहोआवा ॥
मीचिएक ॥ ६॥ आणिउपकरतां आघुत्नीं ॥ उपकरणेंआथिजेतुलीं ॥ माझीरूपेंतेतुलीं ॥ होआवीस्वामी ॥ ७॥ ऐसामागेनवरू ॥
तेथहोह्मणतीश्रीगुरू ॥ मगतापरिवारू ॥ मीचिहोइन ॥ ८॥ उपकरण जातसकळिक ॥ तेंमीचिहोइनएकेंक ॥ तेव्हांउपास्तीचेंकौ
तुक ॥ देखिजेल ॥ ९॥ गुरुबहुतांचीमाये ॥ परियेकाल्तोहोऊनिठाये ॥ तेसंकरूनि आणवाये ॥ एकानिये ॥ १०॥ नयाअनुरागावे-
पाव· भो·१३ गुडी· भा·७ जी· ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

धराची ॥ एकपत्नीव्रतयेववरी ॥ क्षेत्रसन्यासकरवी ॥ गोमाकरवीं ॥ ११ ॥ चतुर्दिक्षवारा ॥ नन्हाहेनियेबाहिरा ॥ नेंसागुरुरूपेंपांजिरं ॥
मीचिहोइन ॥ १२ ॥ आघुलियागुणाचीन्तुणीं ॥ करीनगुरुसेवेस्वामिणी ॥ हेंअसोहोइनगंवसणी ॥ गुरुमन्त्राशीं ॥ १३ ॥ गुरुस्नेहा-
चियेष्टष्टी ॥ मीपृथ्वीहोइनतच्छवटी ॥ एसियामनोरथांचियासृष्टी ॥ अनंतारची ॥ १४ ॥ ह्मणेंश्रीगुरूचेंभुवन ॥ तेंआपणमीहोइन ॥
आणिदासहोऊनिकरीन ॥ दास्यतेथिंचें ॥ १५ ॥ निर्गमागमींदानारें ॥ जेवोन्मांडिजती उंबरें ॥ तेंमीहोइनआणिद्वारें ॥ द्वारपाळ १६
पाउवामीहोइन ॥ तियामीचिलेववीन ॥ छत्र आणिमींकरीन ॥ वारीपण ॥ १७ ॥ मीनळउपरजाणविता ॥ चवरधरह्मातदेता ॥ स्वामीपु
टेंखोलता ॥ होइनमी ॥ १८ ॥ मीचिहोइनसागळा ॥ करू स्रइनगुरुळा ॥ सांडितीतोनेपाळा ॥ पडियामीचि ॥ १९ ॥ हडपमीवोळगेन
मीचिडगाळुघेइन ॥ उळिगमीकरीन ॥ आंघोळीचें ॥ २० ॥ होइनगुरूचेंआसन ॥ अळंकारपरिधान ॥ चंदनादिहोइन ॥ उपचारते २१
मीचिहोइनसूआर ॥ वोगरीनउपहार ॥ आपणपेंश्रीगुरु ॥ वोवाळीन ॥ २२ ॥ जेवेळींदेवोआरोगिती ॥ तेव्हांपांतीकरमीचिपांती ॥
मीचिहोइनघुदती ॥ देइनविडा ॥ २३ ॥ ताटमीकाढीन ॥ सेजमीझाडीन ॥ चरणसंवाहन ॥ मीचिकरीन ॥ २४ ॥ सिंहासनहोइनआप-
ण ॥ नरिगुरूकरीआरोहण ॥ होइनघुरपण ॥ वोळगेचें ॥ २५ ॥ श्रीगुरूचेंमन ॥ जयादेइलअवधान ॥ तोमीपुढांहोइन ॥ चमत्कार ॥
॥ २६ ॥ तयाश्रवणाचेंआंगणीं ॥ होइनशब्दांचियाअक्षोहिणी ॥ स्पर्शहोइनघसणी ॥ आंगाचिया ॥ २७ ॥ श्रीगुरूचेडोळे ॥ अवलोक
नेंस्नेहाळें ॥ पाहातीनियेंसकळें ॥ होइनरूपें ॥ २८ ॥ तियारसनेंजोरुचेल ॥ तोतोरसम्याहोइजेल ॥ गंधरूपेंकीजेल ॥ घ्राणसेवा ॥ २९ ॥
एवंबाह्यमनोगत ॥ श्रीगुरुसेवासमस्त ॥ वेढाळीनवस्तुजात ॥ होऊनियां ॥ ३० ॥ जंवदेहहें असेल ॥ तंववोळगीऐसीकीजेल ॥ मगदे
हातेंनवल ॥ बुद्धिआहे ॥ ३१ ॥ इयशरीरांचीमाती ॥ मेळवीनतयेक्षिती ॥ जेथश्रीचरणउभेगती ॥ श्रीगुरूचे ॥ ३२ ॥ माझास्वामीकृव-

पाठ· ओ· ११ मीचि भजि· ओ· १७ मी आणि· ओ १८ खोळंबा· ओ· २० परिस·

निकें ॥ स्पर्शानां जियें उदकें ॥ तेथल्यानें इनभिकें ॥ आर्पा आप ॥ ३३ ॥ श्रीगुरुवों वाकिजती ॥ कां भुवनां जियें उर्जाळ जती ॥ नयांदी संचियादी -
मी ॥ वेवीनतेज ॥ ३४ ॥ चवर्रा हनविंज़णा ॥ नेथल्यकरीनभाणा ॥ मग आगान्त्रावोळगणा ॥ होईनमी ॥ ३५ ॥ जियेंजियंअवकाशीं ॥ श्रीगु
रू असतीपरिवारेंसीं ॥ आकाशलया आकार्शा ॥ नेईनतिये ॥ ३६ ॥ परिर्जानमलानसंडों ॥ निमिषोन्मिषन्वोकांनघोंडों ॥ ऐसेंनिगणावया
कोडी ॥ कल्पांचिया ॥ ३७ ॥ यनुलवरांथिवसा ॥ जयांचयामानसा ॥ आणिकरूनहोनेसा ॥ अपारजों ॥ ३८ ॥ रात्रींदिवसनेणें ॥ थोडें
बहुनम्हणें ॥ म्हणियाचेंनिदाटपणें ॥ साजाहायें ॥ ३९ ॥ तोच्यापारयेणेनावें ॥ गगनाहूनिथारावें ॥ एकलाकरीआघवें ॥ एकाचिकाळीं
॥ ४० ॥ हृदयवृत्तीपुढां ॥ आंगचियदवडा ॥ काजकरीहोडा ॥ मानसेंसीं ॥ ४१ ॥ एरवादियानेंळो ॥ श्रीगुरूचियारवेळा ॥ लोणकरीसक
ळा ॥ जीविताचें ॥ ४२ ॥ जोगुरुदास्यें कृश ॥ जोगुरुप्रेमेंसपोष ॥ जोगुरु आज्ञेनिवास ॥ आपणचि जो ॥ ४३ ॥ जोगुरुकुळेंसकुळीन ॥
जोगुरुबंधुसौजन्यसज्जन ॥ जोगुरुसेवाव्यसनेंसव्यसन ॥ निरंतर ॥ ४४ ॥ गुरुसांप्रदायधर्म ॥ तेचिजयाच्चवर्णाश्रम ॥ गुरुपरिचर्या
नित्यकर्म ॥ जयाचेंगा ॥ ४५ ॥ गुरुक्षेत्रगुरुदेवता ॥ गुरुमातागुरुपिता ॥ जोगुरुसेवेंपरता ॥ मार्गनेणें ॥ ४६ ॥ श्रीगुरुचें द्वार ॥ तेंजयाचें
सर्वस्वसार ॥ गुरुसेवकांसहोदर ॥ प्रेमेंभजे ॥ ४७ ॥ जयाचेंवक्त्र ॥ वाहेगुरुनामाचेंमंत्र ॥ गुरुवाक्यावांचूनिशास्त्र ॥ हातींनशिवे ॥ ४८ ॥
शिवनलेंगुरुचरणीं ॥ भलतेंसहोपाणी ॥ नयानीर्थयात्रेआणी ॥ तीर्थेंत्रैलोकींचीं ॥ ४९ ॥ श्रीगुरुचेंउशिटें ॥ लाहेजेंअवचटें ॥ तेंतेणेंलाभें
विटे ॥ समाधीसी ॥ ५० ॥ कैवल्यसुखवासार्ठी ॥ परमाणुचेंकिरीटीं ॥ उधळतीपायांपाठीं ॥ चालतांजे ॥ ५१ ॥ हें असोसांगावें किती ॥
नाहीं पारगुरुभक्ती ॥ परीगाउत्क्रांतमती ॥ कारणहें ॥ ५२ ॥ जयाइयेभक्तीचीचाड ॥ जयाइयेंविषयींचेंकोड ॥ जोहेसेवेवांचूनिगोड ॥
नमनीकांहीं ॥ ५३ ॥ तोतत्त्वज्ञानाचागावो ॥ ज्ञानातेणेंचिआवो ॥ हें असोनोदेवो ॥ ज्ञानभक्त ॥ ५४ ॥ हेंजाणपांसाचोकारें ॥ तेथज्ञानउं

पाठ· ओ· ३४ जेंउजळती· ओ· ३७ धडां किंवा वायांनधडां· अथवा· वायांनखंडां· ओ ३८ चि· ओ· ४५ आत्मापात्मा· ओ· ४३ निजवास· ओ· ४६ पूजे· ७

यदंगीं निहारें ॥ नांदत असे गाडरें ॥ इयापरि नी ॥ ५५ ॥ जियें गुरुसेवे निरवीं ॥ माझा जीव अभिन्नारवी ॥ ह्मणोनि नसा यत्नुकी ॥ बोला केली ॥ ५६ ॥ पं
ढर्वी असतां हानी खुळा ॥ भजनमवथानी आंधळा ॥ परिचर्येलागीं पांगुळा ॥ पास्नी मंद ॥ ५७ ॥ गुरुवर्णनीं मुका ॥ आळशी पोशिजे फु
का ॥ परि मनीं आर्थीनिका ॥ सानुराग ॥ ५८ ॥ तेणें पं कारणें ॥ हें स्थूळ पोसणें ॥ पडलें मज ह्मणे ॥ ज्ञानदेवो ॥ ५९ ॥ परि नो बोलउ
पसाहावा ॥ आणि वेळुगे अवसर देयावा ॥ आतां ह्मणेन जी बरवा ॥ ग्रंथार्थचि ॥ ६० ॥ परिसा परिसा श्रीकृष्ण ॥ जो मूर्त भास सहि
ष्णु ॥ तो बोलतसे विष्णु ॥ पार्था एकें ॥ ६१ ॥ ह्मणे शचित्वगा एसें ॥ जयापाशीं दिसे ॥ आगमन जैसें ॥ कापुराचें ॥ ६२ ॥ कां रत्नाचें द
ळवाडें ॥ जैसें सबाह्य चोखडें ॥ आंत बाहेरि एके पाडें ॥ सूर्य जैसा ॥ ६३ ॥ बाहेरि कर्में क्षाळला ॥ भीतरि ज्ञानें उजळला ॥ इहीं दोहीं
परि आला ॥ पारवाळ एका ॥ ६४ ॥ मृत्तिका आणि जळें ॥ बाह्य येणें मळें ॥ निर्मळ होय बोलें ॥ वेदाचेनी ॥ ६५ ॥ भलतेथें बुद्धि नळां ॥
रज आरिसा उजळीं ॥ सौंदर्ण फेडें निगळी ॥ वस्त्रांचिया ॥ ६६ ॥ किंबहुना ययापरी ॥ बाह्य चोख अवधारीं ॥ आणि ज्ञानदीप अंत-
रीं ॥ ह्मणोनि शुद्ध ॥ ६७ ॥ येऱ्हवीं तरी पांडुसुता ॥ अंतर शुद्ध नसतां ॥ बाहेरि कर्में तो सवैया ॥ विटंबु गा ॥ ६८ ॥ मृत ते सासृंगारि-
ला ॥ गाढवें तीर्थीं न्हाणिला ॥ कडुदुधिया माखिला ॥ गुळें जैसा ॥ ६९ ॥ वासगृहीं तोरण बांधिलें ॥ कां उपवासी अन्नें लिपिलें ॥ कुंकुम
सेंदुर केलें ॥ कांतहीनें ॥ ७० ॥ कळशा दिमाचे पोकळ ॥ जळो वरी नि तेज झळाळ ॥ काय करूं चित्रींचें फळ ॥ आंत शेण ॥ ७१ ॥ तैसें क-
र्में वरि चिलकणें ॥ न सरे थोर मोलें कुडें ॥ मद्य मदिरेचा घडा ॥ पवित्र गंगे ॥ ७२ ॥ ह्मणोनि अंतरीं ज्ञान व्हावें ॥ मग बाह्य लाभेल स्वभा
वें ॥ वरि ज्ञान कर्में संभवे ॥ ऐसें कें जोडे ॥ ७३ ॥ यालागीं बाह्य भाग ॥ कर्में धुतला चांग ॥ ज्ञानें फिटला वंग ॥ भीतरींचा ॥ ७४ ॥ तेथ अंतर-
बाह्य गेलें ॥ निर्मळत्व एक जाहालें ॥ किंबहुना उरलें ॥ शुचित्वचि ॥ ७५ ॥ ह्मणोनि सद्भाव जीवगत ॥ बाहेरि दिसत फांकत ॥ स्फटिकू

पाठ॰ ओ॰ ५५ उथडेंनि जगा॰ ओ॰ ५९ स्थूळ॰ ओ॰ ६५ नेमें॰ ओ॰ ६८ तन्वना॰

महंतेचि तोखन ॥ दीपजैसे ॥ ७६ ॥ किंबहुना तैसे जे ॥ गर्व मर्व निवर्तोनि पजे ॥ मग नीचांचेनि तेजें ॥ भक्त रचन ॥ ७७ ॥ तें आईकें दसने अथवा भे
दे ॥ परिसर्ने कांहे तेचि नुमटे ॥ सम्यक्‌ मुनि सत्त्वांतर ॥ ध्यान कैसे ॥ ७८ ॥ जैसा गंगा दयोचे निर्मळें ॥ निरखावें नरानांच्छे ॥ परिविकाराचें निविदा
ळें ॥ लिंपिजेना ॥ ७९ ॥ मन सन्मुख ज्ञान वर्ते ॥ तोयरे अभिमानवर्ती ॥ तें थरा तत्त्वें निश्चयरी ॥ शुद्धदोजाणे ॥ ८० ॥ कांपनिसुद्याने आलिंगीला
एकाचित्त तरुणांगी ॥ तें सुख भावाच्या आंगी ॥ नीरोगकाम ॥ ८१ ॥ तें संतदय चोरव ॥ संकल्पविकल्पीं सने करव ॥ कृता कृत्य विशे
ष ॥ पुढें जाणे ॥ ८२ ॥ प्राणियों हरा न भिजे ॥ आथर्णी दुःखें नाशिजे ॥ तैसा विकल्प ज्ञानें नाहीं निजें ॥ मनावृत्ती ॥ ८३ ॥ तयाना वशकवि
त्वपण ॥ पार्था गा संपूर्ण ॥ हें दुरवस्थ निश्चय जाण ॥ ज्ञान असे ॥ ८४ ॥ आणि स्थिरता साचें ॥ घरी रिघाली जयाचें ॥ तो पुरुष ज्ञानाचें ॥ आयु
धगा ॥ ८५ ॥ देह तरी वरीरचिलें कडे ॥ आणिलिया परी हिंडे ॥ परि बैसका न मोडे ॥ मानसी नि ॥ ८६ ॥ वत्सावरूनि धेनूचें ॥ स्नेह रानानान
वचे ॥ नक्रतें भोग साति येचें ॥ प्रेमभोग ॥ ८७ ॥ कां व्योम पथा दूर जाये ॥ परि जीवनाचि ध्याये ॥ तैसें देह चालतां न हाये ॥ चळचित्त ॥ ८८ ॥
जानया अभ्यासवें ॥ जैसें आकाश न धांवे ॥ भ्रमण चक्रीं न भवे ॥ ध्रुव जैसा ॥ ८९ ॥ पांथिकाचिया येरझारा ॥ सवेंपंथ नेचले धनुर्धरा
कां नाहीं जनीं तरुवरा ॥ येणें जाणें ॥ ९० ॥ तैसा चळ अवस्था आत्मया ॥ असोनि येण न जानिकों ॥ भूतांमी गुणकों ॥ न चळिजेना ॥ ९१ ॥ बाहा
टोळ तेणें निबळें ॥ पृथ्वी जैसी न डळे ॥ तैसा उपद्रव उमाळें ॥ न लोटिजे ॥ ९२ ॥ दैन्य दुःखें तनप ॥ भय शोकें न कंपे ॥ देह मृत्यू न वासिपे
पातलेनी ॥ ९३ ॥ आर्ति आशा पडिभरें ॥ वय व्याधी गजरें ॥ उजू असतां पाठिमोरें ॥ न कोचित्त ॥ ९४ ॥ निंदा निस्तेज दंडी ॥ कामलो-
भावर पडी ॥ परि रोमन कोवा कुडी ॥ मानसाची ॥ ९५ ॥ आकाश हें वोसरो ॥ पृथ्वी वरि विरो ॥ परि नेणे मोहरों ॥ चित्तवृत्ती ॥ ९६ ॥ हा
तिहाला पुली ॥ पासावणा जावें न धाली ॥ तैसा न खोटे दुवांच्छ शानी ॥ शांति वसांना ॥ ९७ ॥ दारीणा चाचिपा ज्ञानोर्ढी ॥ रूपनाहीं मं

दरान्वन्धीं ॥ आकाशान जन्मे जाल्यां ॥ वर्णवियाचा ॥ ९८ ॥ नैसां आन्ना गेल्यां ऊर्मी ॥ नकेगजब जमनो धर्मी ॥ किंबहुना थैर्यक्षमीं ॥ कल्पांतीं-
हीं ॥ ९९ ॥ पैं स्थैर्य ऐसा भाष ॥ बोलिजे जे सविशेष ॥ ते हे दशा गा देख ॥ देखणेया ॥ ५०० ॥ हें स्थैर्य निथडें ॥ जेथ आंगें जीवें जोडे ॥
तें ज्ञानाचें उघडें ॥ निधान सांचें ॥ १ ॥ आणि इसाळु जैसा घरा ॥ कां दंदिया हातियेरा ॥ न विसंबे भांडारा ॥ लुब्धक जैसा ॥ २ ॥ कां एक
लौतिया बाळका ॥ घरिपडे निढळें अंबिका ॥ मधुविषे मधुमक्षिका ॥ लोभिणी जैसी ॥ ३ ॥ अर्जुना जो यापरी ॥ अंतःकरण जतन करी ॥
ने दाउ भेना क्षोहारीं ॥ इंद्रियांच्या ॥ ४ ॥ ह्मणे काम बागुल ऐकेल ॥ हे आशा सर्पीं देखेल ॥ तरी जीवा टंकेल ॥ ह्मणोनि भिवे ॥ ५ ॥ बाहेरी
धीट जैसी ॥ दाटुगा पति काळासी ॥ करी देहहर्णे नैसी ॥ प्रवृत्तीसीं ॥ ६ ॥ सचेतनीं वाणेपणे ॥ देहासकट आटणें ॥ संयमा वरी करणें ॥ बुझू
निघाली ॥ ७ ॥ मनाचिया महाद्वारीं ॥ प्रत्याहाराचिया ठाणांतरीं ॥ यमदम शारीरीं ॥ जागवी उभे ॥ ८ ॥ आधारीं नाभिकंठीं ॥ बंधत्रयाची
घरटी ॥ चंद्रसूर्य संपुटीं ॥ सूये चित्त ॥ ९ ॥ समाधीचे शेजेपासीं ॥ बांधोन घाली ध्यानासी ॥ चित्तचैतन्य समरसी ॥ अंतःकरणीं ॥ १० ॥ अ
गा अंतःकरणनिग्रहो जो ॥ तो हा हें जाणिजो ॥ हा आथी तेथ विजयो ॥ ज्ञानाचा पैं ॥ ११ ॥ जयाची आज्ञा आपण ॥ शिरीं वाहे अंतःकर
ण ॥ मनुष्याकारें जाण ॥ ज्ञान चि तो ॥ १२ ॥ श्लो॰ इंद्रियार्थेषु वैराग्यमनहंकार एव च ॥ जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥ ८ ॥
टी॰ आणि विषयांविखीं ॥ वैराग्याची निकी ॥ पुरवणी मानसीं की ॥ जिती आथी ॥ १३ ॥ वमिलिया अन्ना ॥ लाळ न घोंटी जे विरसना ॥
आगन सूये आलिंगना ॥ मनाचिया ॥ १४ ॥ विषरवाणें नागवे ॥ जळत घरीं न रिघवे ॥ व्याघ्रविवरा न वचवे ॥ वस्तीजेवी ॥ १५ ॥ धडाडीत
लोहरसीं ॥ उडी न घालवे जैसी ॥ न करवे उशी ॥ अजगराची ॥ १६ ॥ अर्जुना नेणें पाडें ॥ जयासी विषयवार्ता नावडे ॥ ने दी इंद्रियांचेनि-
तोंडें ॥ कांहीं च जावों ॥ १७ ॥ जयाचें मनीं आलस्य ॥ देहीं अतिकार्श्य ॥ शमदमीं सामरस्य ॥ जयासि गा ॥ १८ ॥ तपोव्रतांचा मेळावा ॥

जयाचेठायींपांडवा ॥ युगांतजयागांवा ॥ आंतयेना ॥१९॥ बहुत्योगाभ्यासींहाव ॥ निजनाकेंद्रथान ॥ नराहे जोनाव ॥ संधानाचें २०
नाराचाचीं आखुरणें ॥ पूयपंकीं लोळणें ॥ तैसें नरवी सोगणें ॥ एर्‍हांकाचें ॥ २१॥ आणिस्वर्गानेंमानसें ॥ एकोनिमार्नेऐसें ॥ कुहि
लें पिशित जैसें ॥ श्वानाचें कां ॥ २२॥ तें हें विषयवैराग्य ॥ आत्मलाभाचें भाग्य ॥ येणें ब्रह्मानंदा भोग्य ॥ होती जीव ॥ २३॥ ऐसा उभ
यभोगीं त्रास ॥ देखसी जेथ बहुवस ॥ जाणें तेथें रहिवास ॥ ज्ञानाचा ॥ २४॥ आणिसन्नालाभिये परी ॥ इष्टापूर्तें करी ॥ परी के-
लेपणशरीरीं ॥ वसों नेदी ॥ २५॥ वर्णाश्रमपोषकें ॥ कर्में नित्यनैमित्तिकें ॥ यामाजी कांहीं नचुके ॥ आचरतां ॥ २६॥ परि हें मियां
केलें ॥ कीं हें माझेंनि सिद्धी गेलें ॥ ऐसें नाहीं ठेविलें ॥ वासनेमाजी ॥ २७॥ जैसें अवचितपणें ॥ वायूसी सर्वत्र विचरणें ॥ कीं निरा-
भिमानी उदैजणें ॥ सूर्याचें जैसें ॥ २८॥ कां श्रुति स्वभावता बोले ॥ गंगा काजें विण चाले ॥ तैसें अवष्टंभहीन भलें ॥ वर्तणें ज्याचें २९
ऋतुकाळीं तरी फळती ॥ परि फळलों हें नेणती ॥ तयां वृक्षांचिये ऐसी हातीं ॥ कर्में सदां ॥ ३०॥ एवं मनीं कर्मीं बोलीं ॥ जेथ अहंकारा
उखी जाहाली ॥ एकावळीचि काढिली ॥ दोरा जैसी ॥ ३१॥ संबंधेंविण जैसीं ॥ अभ्रें असती आकाशीं ॥ देहीं कर्में तैसीं ॥ जयासि
गा ॥ ३२॥ मद्यपा अंगींचें वस्त्र ॥ कां लेपाहातींचें शस्त्र ॥ बैलावरी शास्त्र ॥ बांधलें आहे ॥ ३३॥ तयापाडें देहीं ॥ जयासी आहे-
हेसेचि नाहीं ॥ निरहंकारता पाहीं ॥ तयानाव ॥ ३४॥ हें संपूर्ण जेथें दिसे ॥ तेथें विज्ञान असे ॥ इयेविषीं अनारिसें ॥ बोलों नये
॥ ३५॥ जन्ममृत्यूजरादुःखें ॥ व्याधिवार्धक्यकलुषें ॥ जियें आंगा न येतां देखे ॥ दुरूनिजो ॥ ३६॥ साधकु विवसियां ॥ कां
उपसर्गु योगियां ॥ पावे उणया पुरिया ॥ वाथ वाजेवी ॥ ३७॥ वैर जन्मांतरींचें ॥ सर्पामनीं निनवे ॥ तैसें अतीतां जन्माचें ॥ उ
णें जो वाहे ॥ ३८॥ डोळां हरळ न विरे ॥ पाईं कोतन जिरे ॥ तैसें काळींचें न विसरे ॥ जन्मदुःख ॥ ३९॥ ह्मणे पूयगर्तीं रिगाला ॥ अहा

पान. ओ. २४ नो. ओ २६ अरके.

मूत्ररंध्रेंनिघाला ॥ कटारेमियांनाटिला ॥ कुचस्वेद ॥ ४०॥ ऐसेंऐसियापरी ॥ जन्माचाकांटाळाधरी ॥ ह्मणेआतांतेंमीनकरीं ॥ जेणें-
ऐसेंहोये ॥ ४१॥ हारीउमचावया ॥ जुंवारीजैसाथेडाया ॥ कीवैरबापाचेया ॥ पुत्रजन्में ॥ ४२॥ मारिलियाचेनिरागें ॥ पाठीचाजे
वींसूडमागे ॥ तेणेंआक्षेपेंलागे ॥ जन्मापाठीं ॥ ४३॥ परीजन्मतांनिलाज ॥ नसांडीजयाचेंनिज ॥ संभाविनानिस्तेज ॥ नजिरेजे
वीं ॥ ४४॥ आणिमृत्यूपुढांआहे ॥ तोचिकल्पांतींकांपाहे ॥ परिआजीचहोये ॥ सावधजो ॥ ४५॥ माजिअथांवेंह्मणतां ॥ थडियेचीं
पांडुसुता ॥ पोहणारआइता ॥ कासेसिजेवीं ॥ ४६॥ कांनपवतांरणाचाठावो ॥ सांभाळिजेजैसाआवो ॥ वोडणसुइजेघावो ॥ नला
गतांचि ॥ ४७॥ पाहेणेंहेचिवाटवधा ॥ नंवआजीचिहोइजेसावधा ॥ जीवनवेंचतांओषधा ॥ धांविजेजेवीं ॥ ४८॥ येरवींऐसेंघडे
जोजळतघरींसांपडे ॥ तोमगनपवाडे ॥ कुहारवाणीं ॥ ४९॥ चोंदियेपाथरगेला ॥ तैसेनिजोबुडाला ॥ तोबोंबेंहीसकटनिमाला ॥
कोणसांगे ॥ ५०॥ ह्मणोनिसमर्थेसींवैर ॥ जयापडिलेंहाडखाइर ॥ तोजैसाआठहीपाहार ॥ परजूनिअसे ॥ ५१॥ नातरीकेळ
वलीनोवरी ॥ कांसंन्यासीजयापरी ॥ तैसानमरतांजोकरी ॥ मृत्युसूचना ॥ ५२॥ पैंगाजोययापरी ॥ जन्मेचिजन्मनिवारी ॥ मर-
णेंमृत्युमारी ॥ आपणउरे ॥ ५३॥ तयाघरींज्ञानाचें ॥ सांकडेंनाहींसाचें ॥ जयाजन्ममृत्यूचें ॥ निमालेंशल्य ॥ ५४॥ आणित
याचिपरीजरा ॥ नटेंकतांशरीरा ॥ तारुण्याचियाभरा ॥ माजिदेखे ॥ ५५॥ ह्मणेआजिचाअवसरीं ॥ पुष्टिआहेशरीरीं ॥ ते
होईलकाचरी ॥ वाळलीजैसी ॥ ५६॥ निदेवाचेंव्यवसाय ॥ तैसेंनाकेतीहातपाय ॥ अमंत्रीराज्याचीपरीआहे ॥ बळायया ॥
॥ ५७॥ फुलांचियाभोगा ॥ लोगेंमिमरांगा ॥ तेंकरेयाचागुंग्धा ॥ तैसेंहोईल ॥ ५८॥ वोढाळाचारखुरीं ॥ आषाढवातेंबुरी ॥ तेद-
शामायाशिरीं ॥ पावेलगा ॥ ५९॥ पद्मदळेंशीइंसाळें ॥ भांडतातीहेडोळे ॥ तेहोतीपडवळें ॥ पिकलींजैसीं ॥ ६०॥ भवईचीप

पाठ · ओ· ४२ जाने· किंवा जपे· ओ· ४६ अथांव· ओ· ४८ पाहाटेचा पेणा, निघना· ओ· ५२ सन्यासिली· ओ· ५० आरवरुवानें· ओ· ६० विशाळें·

उबे ॥ वोमथंती शिनसाळें ॥ उरकुहीजेलजळे ॥ आसूवांचेनी ॥ ६१॥ जैसें वावुळीचेरवांड ॥ गिरबहुनिजातीसरड ॥ नैसें पिचडी
तोंड ॥ सरकटिजेल ॥ ६२॥ राधवणीचुलीपुढें ॥ पडवेवुदमातीरथानवडें ॥ तैसी चियेनाकाडें ॥ बिडबिडती ॥ ६३॥ नाबूलेंवोठरांउ
हांसतांदांतदाउं ॥ सनागरभिरउं ॥ बोल जेणें ॥ ६४॥ नयांचियेनाज्ञा ॥ येईलजळबळाचालोंदा ॥ इयाउमळती दाढा ॥ दांतांसि-
हीं ॥ ६५॥ कुळवाडीऋणेंदाटली ॥ किंवाफरीयादोरबैसली ॥ तैसीतुर्डीकाहींकेली ॥ जीभहेचि ॥ ६६॥ कुसलेंकोरडीं ॥ वारेनेंजाती
बरडीं ॥ तैसेंआपदांनोरीं ॥ दाढियेसी ॥ ६७॥ आषाढीयचेनिजळें ॥ जैसीझिरपतीशैल्याचींमोळें ॥ तैसेंरवाडीहूनिलाळे ॥ पेट
तीपुरे ॥ ६८॥ वाचेसिंअपवाड ॥ कानीअनुघड ॥ पिंडगरवामाकड ॥ होईलहा ॥ ६९॥ तृणाचेंबुजवणें ॥ आंदोळेवारेनगुणें
तैसेंयेईलकांपणें ॥ सर्वांगासी ॥ ७०॥ पायांपडतीविगडी ॥ हातवळतीमुरकुंडी ॥ बरवेपणाबागडी ॥ नाचविजेल ॥ ७१॥ मूळमू
त्रद्वारें ॥ होऊनिठातीरवोकरें ॥ नवसियेहोतांइतरें ॥ माझियानिधनीं ॥ ७२॥ देखोनिथुंकीलजग ॥ मृत्यूचापडेलपांग ॥ सोइ
रियांउबग ॥ येईलमाझा ॥ ७३॥ स्त्रियाम्हणतीविवसीं ॥ बाळेंजातीमूर्छी ॥ किंबहुनाचिळसी ॥ पात्रहोइन ॥ ७४॥ उभळीचाउ
जगरा ॥ सेजारियासोइलियाघरा ॥ शिणवील म्हणतीम्हातारा ॥ बहुतांतें हा ॥ ७५॥ ऐसीवार्धक्याचीसूचणी ॥ आपणि
यांतरूणपणीं ॥ देखेमगमनीं विटजागा ॥ ७६॥ म्हणेपाहेंहेंयेईल ॥ आणि आतांचभोगितांजाईल ॥ मगकायउरेल ॥ हिता
लागीं ॥ ७७॥ म्हणोनिनाइकणेंपावे ॥ तंवआइकोनिघालीं आघवें ॥ पंगुनहोतांजावें ॥ तेथ जाय ॥ ७८॥ दृष्टीजंवआहे ॥ तंव
पाहावेंतेंतुळेंपाहे ॥ मूकलाआधीवाचावाहे ॥ सुभाषित ॥ ७९॥ हातहोतीरखुळे ॥ हेंपुढीलसोदकें कळे ॥ तंवकरूनिघाली-
सकळें ॥ दानादिकें ॥ ८०॥ ऐसीदशायेईलपुढें ॥ तैंमनहोईलवेडें ॥ तवनिर्मळनिवरोचोरवडे ॥ आत्मज्ञान ॥ ८१॥ जैंचोरपाहे

पाठ· ओ· ६० विशाळें ओ· ६५ पाहेंया· ओ· ६६ का· ओ· ६७ अपत्य, दादियसी· ओ· ७४ मूर्छेसीं· ओ· ८१ तेव्हां· ७. ७ ७

झोंवती ॥ तंवआधींचिरुसिजेसंपत्ती ॥ कांझांकाझांकिकिजाती ॥ नवचनांकीजे ॥ ८२॥ तैसेंबाधकेंययावें ॥ मगजेंबाधांजावें ॥ तेंआता-
चिआघवें ॥ वसतेंकरीं ॥ ८३॥ आतांम्होइनेंदुर्गें ॥ कांवाळितधीरलीरखगें ॥ जेथ्यपेक्षानिजोनरिघे ॥ तोनागवलाकीं ॥ ८४॥ तै
सेंवृद्धाप्यहोय ॥ आलपणवायांजाय ॥ तेंतोशानयुत्दआहे ॥ तेणेंकेंचा ॥ ८५॥ ज्ञाइन्नींनिकोठेंझाडी ॥ तयाफळेंजेंविबोंडीं ॥ ज्ञा
हालाअग्नीतरीरारवोंडी ॥ ज्ञाठीनकाइं ॥ ८६॥ म्हणोनितबाधंक्यचोंनआर्वें ॥ बाधक्याजोंनागवे ॥ तयाचाठाइंजाणावें ॥ ज्ञा
नआहे ॥ ८७॥ तैसेंचिनानारोग ॥ पडिघातितनाजंवपुढांभोग ॥ तंवआगेयाचेउपेग ॥ करूनिघाली ॥ ८८॥ सापाचातोंडीं ॥ पडि
लीजेउंडी ॥ तेलागूनिसांडी ॥ मनुष्यजैसा ॥ ८९॥ तैसामागवियागजेंगादुःखें ॥ विपत्तिवेशाकपोसें ॥ तेंस्नेहसांडूनिस्फुरतें ॥ उदासहोये
॥ ९०॥ आणिजेणेंजेणेंकडें ॥ दोषस्तीलनोंडें ॥ तयांकसंरर्थांगुंडे ॥ नियमाचेदांडी ॥ ९१॥ ऐसाजेसिगाआइतां ॥ जयाचीपरीअस
ती ॥ तोचितोज्ञानसंपत्ती ॥ गोसांवीगा ॥ ९२॥ आतांआणीकहीएक ॥ लक्षणअलौकिक ॥ सांगेनआइक ॥ धनंजया ॥ ९३॥ श्लो॰
असक्तिरनभिष्वंगः पुत्रदारगृहादिषु ॥ नित्यंचसमचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥ ९॥ टी॰ तरिजोयादेहावरी ॥ उदासुऐसि
यापरी ॥ उखिताजैसाबिढारीं ॥ वैसलाआहे ॥ ९४॥ कांझाडाचीसाउली ॥ वाटेजातांमिनली ॥ घरावरीतेतुली ॥ आस्थानाहीं ॥
॥ ९५॥ साउलीसरिसीचअसे ॥ परिअसेहेंनेणिजेजैसें ॥ स्त्रियेचेंतैसें ॥ लोलुप्यनाहीं ॥ ९६॥ आणिप्रजाजेजाली ॥ तियें
वस्तीकीरआली ॥ कांगोरुवेंबैसलीं ॥ रुखातळीं ॥ ९७॥ जोसंपत्तीमाजीअसतां ॥ ऐसागमेपांडुसुता ॥ जैसाकांवाटेजातां ॥
साक्षीठेविला ॥ ९८॥ किंबहुनापुरसा ॥ पांजरियामाजिजैसा ॥ वेदाज्ञेसीतैसा ॥ बिहूनिअसे ॥ ९९॥ येऱ्हवींदारागृहपुत्रीं ॥ ना
हींजयामैत्री ॥ तोजाणपांधात्री ॥ ज्ञानासिगा ॥ ६००॥ महासिंधुजैसे ॥ ग्रीष्मवर्षीसरिसे ॥ इष्टानिष्टतैसें ॥ जयाचाठां ॥ १॥
पाठ॰ ओ॰ ८३ सवतें॰ ओ॰ ९४ बैसविला॰ ओ॰ ९५ जया॰ ओ॰ ९७ फिरे॰

कांनिद्रीं काळ होतां ॥ निधानें कैसवितां ॥ तैसा स्मरवदु:खीं चिंता ॥ भेटु नाहीं ॥ २ ॥ जेथ तनमात्र निपाडे ॥ समस्तान्य तनपडे ॥ तेथ ज्ञान
रोकडें ॥ बोलखवंत ॥ ३ ॥ श्लो० मयिचानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी ॥ विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥ ११ ॥ टीका
आणि मी वांचूनि कांहीं ॥ आणीक गोमटें नाहीं ॥ ऐसा निश्चय पाहीं ॥ जयाचा केला ॥ ४ ॥ शरीर वाचा मानस ॥ पियालीं कृतनि
श्चयाचा कोश ॥ एक मी वांचूनि वास ॥ न पाहती आन ॥ ५ ॥ किंबहुना निकट निज ॥ जयाचें जाहालें मज ॥ तेणें आपणयां आह्मांसे
ज ॥ एकी केली ॥ ६ ॥ रिगतां वल्लभापुढें ॥ नाहीं आंगीं जीवें सांकडें ॥ तियेकांतें चोनिपाडें ॥ एकसरला जो ॥ ७ ॥ मिळोनि मिळत
चि असे ॥ समुद्रीं गंगाजळ जैसें ॥ मी होऊनि मज तैसें ॥ सर्वस्वें भजती ॥ ८ ॥ सूर्याचा होणा होइजे ॥ कां सूर्यासवें निमाइजे
हें विकलेपणें साजे ॥ प्रभेसि जेवी ॥ ९ ॥ पैं पाणियांचिये भूमिके ॥ पाणी तळपे कौतुकें ॥ तें लहरी ह्मणतां कौतुकें ॥ येरवीं तें पा
णी ॥ १० ॥ जो अनन्यया परी ॥ मी जाहालाही मातें वरी ॥ तो चि तो मूर्त धारी ॥ ज्ञानपैंगा ॥ ११ ॥ आणि तीर्थें धौतें तटें ॥ तपोवनें चो
खटें ॥ आवडती कपाटें ॥ वसवूं जया ॥ १२ ॥ शैलकक्षांचीं कुहरें ॥ जळाशयपरिसरें ॥ अधिष्ठी जो आदरें ॥ नगरा नये ॥ १३ ॥ बहुए
कांतावरी प्रीती ॥ जया जनपदाची खंती ॥ जाण मनुष्याकार मूर्ती ॥ ज्ञानाची तो ॥ १४ ॥ आणीक ही पुढती ॥ चिन्हें गा सुमती ॥
ज्ञानाचियें निरुती ॥ लागि सांगों ॥ १५ ॥ श्लो० अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनं ॥ एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतो
न्यथा ॥ १२ ॥ टी० तरि परमात्मा ऐसें ॥ जें एक वस्तु असे ॥ तें जया दिसे ॥ ज्ञानास्तव ॥ १६ ॥ तें एक वांचूनि आनें ॥ जियें भवस्व
र्गादि ज्ञानें ॥ तें अज्ञान ऐसा मनें ॥ निश्चय केला ॥ १७ ॥ स्वर्गा जाणें हें सांडी ॥ भवविषयीं कान झाडी ॥ दे अध्यात्मज्ञानीं बुडी ॥
सद्भावाची ॥ १८ ॥ मंगालिय वाटे ॥ शोधूनियां आक्काट ॥ निघिजे जेविं निटें ॥ राजपंथें ॥ १९ ॥ तैसें अज्ञान जाता करी ॥ आघ
पाठ० ओ० ४ निहीं० ओ० ७ अनुसरला जो० ओ० ९ तरि, अविकलपण० ओ० १४ वरी० ओ० १८ आत्म० ७ ७ ७

वेंचिएकीकडे सारी॥ मगमनबुद्धिमोहरी॥ अध्यात्मज्ञानीं॥२०॥ ह्मणोनिएक हेंचि आथी॥ येरजाणणेंतेंभ्रांती॥ ऐसीनिकुरेंसामती॥
मेरुहोय॥२१॥एवंनिश्चयजयाचा॥द्वारींअध्यात्मज्ञानाचा॥ध्रुवदेवोगगनींचा॥तैसाराहिला॥२२॥तयाचियाठायींज्ञान॥
याबोलानाहींआन॥जेंज्ञानींबैसलेंमन॥तेंक्रांतितेंतो॥२३॥तरिबैसलेपणेंजेंहोये॥तेंबैसनांचिबोलेंनहोये॥तरिज्ञाना-
याआहे॥सरिसापाड॥२४॥आणितत्त्वज्ञाननिर्मळ॥फळेजेएकफळ॥तेंज्ञेयहीवरीसकळ॥दिठीहोयजेणें॥२५॥येरुक्रिया
बोधाआलेंनिज्ञान॥जरीज्ञेयनदिसेचिमनें॥तरिज्ञानलाभहीनमनें॥जाहालासांता॥२६॥आंधळेंयाहातींदिवा॥देऊनिकाय
करावा॥तैसाज्ञाननिश्चयआघवा॥वायांचिजाये॥२७॥जरीज्ञानानेंनिप्रकाशें॥परतत्त्वींदिठीनपैसे॥तेस्फूर्तीचिअसे॥अं
धहोउनी॥२८॥ह्मणोनिज्ञानजेतुलेंदावी॥तेतुलीवस्तुचिआघवी॥तेंदेखेऐसीव्हावी॥बुद्धीचोरव॥२९॥यालागींज्ञानेंनि
देखें॥दाविलेंज्ञेयदेखे॥तैसेनिउन्मेषें॥आथिलाजो॥३०॥जेवढीज्ञानाचीवृद्धी॥तेवढीतयाचीबुद्धी॥तोज्ञानहेंशाब्दी॥क
रणेंनलगे॥३१॥पैंज्ञानानियेंप्रमेसवें॥जयाचीमतीज्ञेयींपावे॥तोहातधरणियाशिवे॥परतत्त्वातें॥३२॥तोचिज्ञानहेंबोल
तां॥विस्मयोश्रवणपांडुसुता॥कायसविनयानेंसविता॥ह्मणावेंअसे॥३३॥तंवश्रोतेह्मणतीअसो॥नसांगेंतयाचाअतिसो
ग्रंथोक्तीनेयआइसो॥थोविसीकांहा॥३४॥तुज्ञाहाचिआह्माथोर॥नकूलाचापाहुणेर॥जेज्ञानविषोफार॥निरोपिला॥३५
रसहोआवाअतिमात्रु॥हाघेतांसिकसिमंत्रु॥तरीअवतरलानिशत्रु॥करितांसिकांगा॥३६॥ठायींबैसतियेवेळे॥जेरससोय
घेऊनिपळे॥तियेचायेरवाडवमिळे॥कोणाअथा॥३७॥आघवाचिविषयींगादी॥परिसांजवणेंटेकोंनेदी॥तेरखुरतोडी
लुसथी॥पोषीकवण॥३८॥तैसीज्ञानींमतीनफांके॥येरजल्पतनिणोंकौतुकें॥परितेंअसोनिके॥केलेंतुवा॥३९॥जयाज्ञानलें

पाठ· ओ· २३ ह्मणणीव्यवधान· ओ· २५ सरळ· ओ· २७ घेऊन·

शोद्देशें ॥ किंजतीयोगादिसायासें ॥ तेंधणिवें आणितुझियाऐसें ॥ निरूपण ॥ ४० ॥ अमृताचीसातवांकुडी ॥ लागोकांअनुपढे ॥ स्मरणाच्यादिवसींकोडी ॥ गणिजनसा ॥ ४१ ॥ पूर्णचंद्रेंसांराती ॥ युगएकअसोनिपाहती ॥ तरिकायनपाहतिआहाती ॥ चकोरेंतें ॥ ४२ ॥ तैसेंज्ञानाचेंबोलणें ॥ आणियेणेरसाळपणें ॥ आतांपुरेकोणह्मणे ॥ आकर्णितां ॥ ४३ ॥ आणिसभाग्यपाहुणाये ॥ सभगाचीवाढतोहोये ॥ तेंसरोनिपेरससोये ॥ ऐसें आथी ॥ ४४ ॥ तैसाजाहलाप्रसंग ॥ जेज्ञानीआह्मासिलाग ॥ आणितुजहीअनुराग ॥ आथिनेथ ॥ ४५ ॥ ह्मणोनियथाव्याख्याना ॥ पासांसेआलेचौगुणा ॥ नाह्मणोनियेसीदरवणा ॥ होसीज्ञानी ॥ ४६ ॥ तरीआतांययावरी ॥ मज्ञचामाजधरी ॥ पदसान्नकरी ॥ निरूपणीं ॥ ४७ ॥ यासंतवाक्यासारिसें ॥ ह्मणितलेंनिवृत्तिदासें ॥ माझेंहीजीऐसें ॥ मनोगत ॥ ४८ ॥ यावरीआतांतुह्मी ॥ आज्ञापिलेंस्वामी ॥ तरिवायांनाक्जाळमी ॥ वादोनेदीं ॥ ४९ ॥ एवंइयेंअवधारा ॥ ज्ञानलक्षणेंअवधारा ॥ श्रीकृष्णोधनुर्धरा ॥ निरूपिलीं ॥ ५० ॥ मगह्मणेयानावें ॥ ज्ञानएथजाणावें ॥ हेंस्वमतआणिआपवें ॥ ज्ञानियेंहीह्मणती ॥ ५१ ॥ करतळावरीवांटोळा ॥ डोलतदिसेजेविआंवळा ॥ तैसेंज्ञानआह्मीडोळां ॥ दाविलेंतुज ॥ ५२ ॥ आतांधनंजयामहामती ॥ अज्ञानऐसीवदंती ॥ तेहीसांगोंव्यक्ती ॥ लक्षणेंसीं ॥ ५३ ॥ येतवींज्ञानपुढेंजालिया ॥ अज्ञानजाणावेंधनंजया ॥ जेंज्ञाननव्हेतेंअपैसया ॥ अज्ञानचि ॥ ५४ पाहेंपांदिवसआघवासरे ॥ मगरात्रीचिवारीवावरे ॥ वांचूनिकांहींनसरे ॥ नाहींजैवीं ॥ ५५ ॥ तैसेंज्ञानजेथनाहीं ॥ तेंअज्ञानचिपाहीं ॥ तरिसांगोंकांहींकांहीं ॥ चिन्हेंतिये ५६ तरिसंभावनेजियें ॥ जोमानाचीवाटपाहे ॥ सत्कारेंहोये ॥ तोषजया ॥ ५७ ॥ गर्वेंपर्वताचींशिखरें ॥ तैसामहत्वावरूनिनुतरे ॥ तयाचियाठायींपुरें ॥ अज्ञानआहे ॥ ५८ ॥ आणिस्वधर्माचीसांगडी ॥ बांधवाचेचापिंपळीं ॥ उभिलाजैसादेउळीं ॥ जाणोनिकुंचा

पाठ. ओ. ४९ वाकर्मा. ओ. ५५. उरे. ओ. ५९. आणो. किंवा जोरा.

॥५९॥ याली विद्येचा पसारा॥ स्फयेस्कुतांचा डांगोरा॥ करी तेन तुलें मोहरा॥ स्फीतीचिया॥ ६०॥ आंग वरिवरी चर्चा॥ जनातें आर्वे
तां वंची॥ तो जाण अज्ञानाची॥ खाणी एथ॥ ६१॥ आणि वन्हीवनीं विचरे॥ तेथ जळती जैसीं जंगमस्थावरें॥ तैसें जयाचेनि
आचारें॥ जगा दुःख॥ ६२॥ कौतुकें जें जें जल्प॥ तें सबळाहूनि तीख रूपें॥ विषाहूनि संकल्पें॥ मारकु जें॥ ६३॥ तयातें बहु अ-
ज्ञान॥ तो अज्ञानाचें निधान॥ हिंसेसि आयतन॥ जयाचें जिणें॥ ६४॥ आणि फुंकें भाता फुगे॥ रेचिलिया सवेंचि उफगे॥
तैसा संयोगवियोगें॥ चढे वोहटे॥ ६५॥ पडिला वारयाचिया वळसा॥ धुळी चढे आकाशा॥ हरिखा वळघे तैसा॥ स्तुती
वेळे॥ ६६॥ निंदा मोटकी आइके॥ आणि कपाळ धरूनि ठाके॥ थेंबें विरे वारेनि शोके॥ चिखल जैसा॥ ६७॥ तैसा मानापमानीं एं-
मानी होये॥ जो कोल्हीं चिउर्मीं न साहे॥ तयाचा ठायीं आहे॥ अज्ञान पुरें॥ ६८॥ आणि जयाचिया मनीं गांठी॥ वरिवरी मो
कळी वाचा दिठी॥ आंगें मिळे जीवें पाठी॥ भलतयादे॥ ६९॥ व्याधाचें चारा घालणें॥ तैसें माजकळ जोगावणें॥ चांगाची अंतः
करणें॥ विरूद्ध करी॥ ७०॥ गारशेवाळें गुडाळली॥ कां निंबोळी जैसी पिकली॥ तैसी जयाची भली॥ बाह्यक्रिया॥ ७१॥ अ
ज्ञान तयाचिया ठायीं॥ ठेविलें असे पाहीं॥ यावांचूनि आन नाहीं नाहीं॥ सत्य मानीं॥ ७२॥ आणि गुरुकुळीं लाजे॥ जो गुरुभक्ति उभजे॥ वि-
द्या घेऊनि माजे॥ गुरूसीं जो॥ ७३॥ तयाचें नाम घेणें॥ तें वाचा शूद्र न्हाणें॥ परि पडिलें लक्षणें॥ बोलतां इयें॥ ७४॥ आतां गु
रु भक्ताचें नाव घेवों॥ तेणें वाचे प्रायश्चित्त देवों॥ गुरुभक्ताचें नाम पाहों॥ सूर्य जैसा॥ ७५॥ येतुलेनि पांगुपणाचा॥ निस्तरलेंहें वा
चा॥ जो गुरुतल्पकाचा॥ नामीं जाला॥ ७६॥ हाटायवरी॥ तयानामाचें भय हरी॥ मग ह्मणे अवधारीं॥ आणिकें चिन्हें॥ ७७
तरि आंगें कर्मे ढिला॥ जो मनें विकल्पें भरला॥ अडवींचा अवगळला॥ कुहा जैसा॥ ७८॥ तयातोंडीं कांटवडे॥ आंत नुस-

पाठ ओ॰ ६३ सावळ॰ ओ॰ ६७ मानें॰ ओ॰ ७० विरू॰ ओ॰ ७४ वाचें॰ ७

धींहाडें ॥ अंशरचितेणें पाहें ॥ सवत्सघ जो ॥ ७९ ॥ जैसें पादालागीं सूणें ॥ उघडें झांकलें न म्हणे ॥ तैसें आपलें परावें नेणे ॥ द्रव्यालागीं
॥ ८० ॥ इयाचि मर्ती संहारिचिया ठायीं ॥ जैसा मिळणी ठावो अठवो नाहीं ॥ तैसारूढी विषयांकाहीं ॥ विचारीना ॥ ८१ ॥ कर्माचा वेळु न्नु के
कां नित्य नैमित्तिक ठावे ॥ तें जयातें दुःखें ॥ जीवामाजी ॥ ८२ ॥ पापीं जो निसंग ॥ पुण्याविषयीं अतिनिलाग ॥ जयाचिया मनीं वेग
विकल्पाचा ॥ ८३ ॥ तो जाणावा निरखला ॥ अज्ञानाचा पुतळा ॥ जो बांधोनि असे डोळा ॥ ज्ञानाशेतें ॥ ८४ ॥ आणि स्वार्थे अलुमाळें
जो धैर्यापासोनि चळे ॥ जैसें तृणबीज दळे ॥ झुंगयेन्तेनी ॥ ८५ ॥ पाव्रासं दलियासवें ॥ जैसें थिल्लुर कालवे ॥ तैसा भयाचेनि ना-
वें ॥ गजबजे जो ॥ ८६ ॥ मनोरथांचिया धारसा ॥ वाहणें जयाचिया मानसा ॥ पूरीं पडिला जैसा ॥ दुधियापाहीं ॥ ८७ ॥ वायूचेनि
सावायें ॥ धूई दिगंतरा जायें ॥ दुःखवार्ता हाय ॥ तैसें जया ॥ ८८ ॥ वाउधणाचिया परी ॥ आश्रयक होनि न धरी ॥ क्षेत्रीं तीर्थी
पुरीं ॥ थारो नेणे ॥ ८९ ॥ कामातें लियासरडा ॥ पुढतें बुडरवें पुढतें शेंडा ॥ हिंडणवारा कोरडा ॥ तैसा जया ॥ ९० ॥ जैसा रोंविल्या
विणें ॥ राजण थारो नेणें ॥ तैसा पडे तंव राहाणें ॥ येऱ्हवीं हिंडे ॥ ९१ ॥ तया नागर्यां उदंड ॥ अज्ञान असे वितंड ॥ जो चांचल्यें भावंड
मर्कटाचें ॥ ९२ ॥ आणि पैं गा धनुर्धरा ॥ जयाचिया अंतरा ॥ नाहीं वीदा वारा ॥ संयमाचा ॥ ९३ ॥ लोंडियें आला लोंढा ॥ न मनी वाळु
वेचा वरवंडा ॥ तैसा निषेधाचिया तोंडा ॥ बिहेना जो ॥ ९४ ॥ व्रतातें आडमोडी ॥ स्वधर्म पायें वोलांडी ॥ नियमाची आशा तोडी ॥
जयाची क्रिया ॥ ९५ ॥ नाहीं पापा चाकटाळा ॥ नेणें पुण्याचा जिव्हाळा ॥ लाजेचा पेंडवळा ॥ खाणोनि घाली ॥ ९६ ॥ कुळें सीं जो
पाठमोरा ॥ वेदाजेसीं दुऱ्हा ॥ कृत्याकृत्य व्यापारा ॥ निवाडु नेणे ॥ ९७ ॥ वृषु जैसा मोकाट ॥ वारा जैसा अफाट ॥ फुटला जैसा-
पाट ॥ निरंजनीं ॥ ९८ ॥ आंधळें हातरूं मातलें ॥ कां डोंगरीं जैसें पेटलें ॥ तैसें विषयीं सुटलें ॥ चित्त जयाचें ॥ ९९ ॥ पेंउकरडां का

पाठ· ओ· ८८ धूळी· ओ· ९० बुडबुडतां·

यनपडे ॥ मोकाटकोणानातुडे ॥ ग्रामद्वारींचेंआडें ॥ नोनांडीकोण ॥ ७ ०० ॥ जैसेंसत्रींअन्नजालें ॥ कांसामान्याबीकआलें ॥ वाषियेन्वेउ
भविलें ॥ कोणनरिगे ॥ १ ॥ तैसेंजयाचें अंतःकरण ॥ नयाचाठायींसंपूर्ण ॥ अज्ञानाचाजाण ॥ ऋद्धिआहे ॥ २ ॥ आणीविषयांचीगो
डी ॥ जोर्जातमेल्हानसांडी ॥ स्वर्गीहारवावयाजोडी ॥ एथुनीचि ॥ ३ ॥ जोअखंडभोगाजाचें ॥ जयाव्यसनकामक्रीडेचें ॥ सुखदे
खोनिविरक्ताचें ॥ सचैलकरी ॥ ४ ॥ विषेशिणोनियांराहे ॥ परिनशिणेसावधनोहे ॥ कुहिलाहातींरवाये ॥ कोदाजैसा ॥ ५ ॥ खरी
टेंकोनेदीउडे ॥ लातांनिफोडीनाकाडें ॥ नस्त्रीजोविनकादे ॥ माघौनाखर ॥ ६ ॥ तैसाजोविषयांलागीं ॥ उडीघालीजळतेआगीं ॥
व्यसनाचेंआंगीं ॥ लेणींमिरवी ॥ ७ ॥ फुटोनिपडेतंव ॥ मृगवाढवीहांव ॥ परिनह्मणेतमाव ॥ रोहिणीची ॥ ८ ॥ तैसाजन्मोनिमृ
त्युवरी ॥ विषयींत्रासितांबहुतीपरी ॥ नव्हेत्रासनेघेधरी ॥ अधिकप्रेमा ॥ ९ ॥ पहिलियेबाळदशे ॥ आईबाहेंचिपिसे ॥ तेंसरे-
मगस्त्रीमासें ॥ भलोंनिगाके ॥ १० ॥ मगस्त्रीभोगितांथावो ॥ वृद्धाप्यलागेयेवों ॥ तेव्हांतोचिप्रेमभावो ॥ बाळकासिआणी ११
आंधळेंव्यालेंजैसें ॥ तेसींबाळेंपरिवसे ॥ परिजीवमरेतोंनत्रासे ॥ विषयींसिजो ॥ १२ ॥ जाणतयांचाठायीं ॥ अज्ञानासिपार
नाहीं ॥ आतांआणीककांहीं ॥ चिह्नेंसांगों ॥ १३ ॥ तरिदेहहानिआत्मा ॥ ऐसेयाजोमनोधर्मा ॥ वळघोनियांकर्मा ॥ आरंभक
री ॥ १४ ॥ आणिउणेंकांपुरें ॥ जेंजेंकांह्मीआचरें ॥ नयाचेंनिआविष्कारें ॥ कुंथोंलागे ॥ १५ ॥ डोइयेठेविलेभोजें ॥ देवलविसेजे
विपुंज ॥ तैसाविद्यावयसामाजे ॥ उताणाचाले ॥ १६ ॥ ह्मणेमीचिएकअर्थी ॥ माझ्याचिघरींसंपत्ती ॥ माझीआचरतीरितीं ॥
कोणाआहे ॥ १७ ॥ नाहींमाझेनिपाडेंपाड ॥ मीसर्वज्ञएकचिरूढ ॥ ऐसासर्वतुष्टीगंड ॥ घेऊनिठाके ॥ १८ ॥ व्याधिलागलियामा
णुसा ॥ नयेचिभोगदावूंजैसा ॥ निकेंनसाहेजोतैसा ॥ पुढिलांचें ॥ १९ ॥ पैगुणतेतयाखाये ॥ स्नेहेंकोंजळतजाये ॥ जेथ्यठेविजे

तेथ होये ॥ मसी ऐसा ॥ २० ॥ जीवनें शिंपिला तिडा पडे ॥ विजिला माग सांडे ॥ न्यागला नरी काडी ॥ उरोंनेदी ॥ २१ ॥ अकुमाळ मका
शकरी ॥ नेतुलें नीचउबारा थरी ॥ नेंसि याद्रीपाचिया परी ॥ स्फ विद्य जो ॥ २२ ॥ औषधाचेनि नावें अमृतें ॥ जेसा नवज्वर आंबुथे ॥ कां
विषचि होऊनि परतें ॥ सर्पा दूध ॥ २३ ॥ नेंसा सहुणां मत्सर ॥ व्युत्पत्ती अहंकार ॥ तपो ज्ञानें अपार ॥ नाठाचदे ॥ २४ ॥ अंत्यजरा-
पिवें बैसविला ॥ आरें धारणां गिळिला ॥ नेसा गर्वें फुगला ॥ देखसी जो ॥ २५ ॥ जोला दणें ऐसा नलवे ॥ पाथरनें विंनद्रवे ॥ गुपि-
यासना गवे ॥ फोडसें जैसे ॥ २६ ॥ किं बहुना नया पासीं ॥ अज्ञान आहे वाटीसीं ॥ हें निकुरें गा तुज सीं ॥ बोलत असों ॥ २७ ॥ आ-
णीक ही धनंजया ॥ जो महदेह सामर्थिया ॥ नंदरवें काळोंचिया ॥ जन्मातें गा ॥ २८ ॥ कृतस्पा उपकारें वेळा ॥ कांचोरा व्यवहारादि-
धला ॥ निसकगरुविला ॥ विसरें जैसा ॥ २९ ॥ वांदा ळतांलाविलें ॥ नेंनसें चिकान उसबोलें ॥ कीं सुदती वोढाकु आलें ॥ स्कणें जैसें
॥ ३० ॥ बेडूकसापाचिया नोंडीं ॥ जातसे सबुडबुडीं ॥ तो मक्षिकाचिया कोंडी ॥ स्मरे नाजेवीं ॥ ३१ ॥ तेसी नवहीद्वारें स्रवती
आंगीं देहाचोलुतीजिती ॥ जेणें ज्ञालें तेंचि चित्तीं ॥ सलेना जया ॥ ३२ ॥ मातेचा उदरकुहरीं ॥ पंचूनि विष्ठेचा दाथरीं ॥ जठरीं नवमा-
सवरी ॥ उकडला जो ॥ ३३ ॥ नियेगर्भीचि यव्यथा ॥ कां जें जालें उपजतां ॥ नें कांहीं चिसवें था ॥ नाठवी जो ॥ ३४ ॥ मळमूत्रपंकीं ॥ जें
लोळतें बाळें अंकीं ॥ देखोनि जो न थुंके ॥ त्रासनेघे ॥ ३५ ॥ कालाचि ना जन्म गेलें ॥ पाहे चपुदती आलें ॥ ऐसें हें कांहीं वाटलें ॥ नाहीं
जया ॥ ३६ ॥ आणि पैं नयाचिया परी ॥ जीविताची फरारी ॥ देखोनि जो न करी ॥ मृत्यु चिंता ॥ ३७ ॥ जिणियाचेनि विश्वासें ॥ मृत्यु
एक एथ असे ॥ हें जयाचें न मानसें ॥ मानिजेना ॥ ३८ ॥ अल्पोदकींचा मासा ॥ हें नाटें ऐसिया आशा ॥ न वचेचि कां जैसा ॥ अगा
धडोहा ॥ ३९ ॥ कां गोरीचिया मुलीं ॥ मृगव्याधदृष्टी न घाली ॥ गळ न पाहतां गिळिलो ॥ उंडी मीने ॥ ४० ॥ दीपाचिया झगमगा ॥
पाठ० ओ० २९ उपेग० ओ० ३३ मातृकोदर, सूनां, जें अथवा जेणें०

जाळीलहें पतंगा ॥ तेणवेंचि पेंगा ॥ जयापरी ॥ ४१ ॥ गंवारनिद्रा सुखें ॥ घर जळत असे तें न देखे ॥ तेणतांजे विविखें ॥ रांधिलें अन्न
॥ ४२ ॥ तैसा जो विनाचेनि मिषें ॥ हा मृत्यूचि आला असे ॥ हें नेणे चि राजसें ॥ सुखें जोगा ॥ ४३ ॥ शरीरींची वाढी ॥ अहोरात्रांची जो
डी ॥ विषयसुखमोदी ॥ साचवि मानी ॥ ४४ ॥ परिवा पुढाए सेनेणे ॥ जेंवेश्येतें सर्वस्वदेणे ॥ तेंचि तेंनागवणें ॥ रूपएंथु ॥ ४५ ॥ स
वचोरांत्रं राजणें ॥ तेंचितें माणघेणें ॥ तें पारसपनकरणें ॥ तोचि नाश ॥ ४६ ॥ पांडुरोगें आंगसुटलें ॥ तेंत यांचि नावरखुटलें ॥ तैसेंन
णेंभुललें ॥ आहारनिद्रा ॥ ४७ ॥ सन्मुख शूळा ॥ धांवनयापायचपळा ॥ प्रतिपदीं जवळा ॥ मृत्यु जेवीं ॥ ४८ ॥ तेंवि देहा जंवजंववा
ढ ॥ जंवजंव दिवसांचा पवाड ॥ जंवजंव सुखरवाड ॥ भोगाचा यया ॥ ४९ ॥ तंवतंव अधिकाधिकें ॥ मरण आयुष्यातें जिंकें ॥ मीठ
जेविं उदकें ॥ घासिजत असे ॥ ५० ॥ तैसें जीवितजाये ॥ यास्तव काळातें न पाहे ॥ हें हातों हातें चिन होये ॥ गाउवें जया ॥ ५१ ॥ किं
बहुना पांडवा ॥ हा आंगींचा मृत्यु नित्य नवा ॥ न देखे जो मावा ॥ विषयांचिया ॥ ५२ ॥ तो अज्ञानदेशींचा रावो ॥ या बोला महाबाहो
न पडे गाठवो ॥ आणि कांचा ॥ ५३ ॥ पैं जीविताचेनि तोषें ॥ जैसा कां मृत्यु न देखे ॥ तैसाचि तारुण्याचे पोषें ॥ जरा न गणी ॥ ५४ ॥ क
डाडिला दरडागाडा ॥ कां शिखरींनि सुटला धोंडा ॥ तैसा न देखे जो पुढां ॥ वार्धक्य आहे ॥ ५५ ॥ कां आडवोहळा पाणी आलें ॥
कां जैसें हसयाचें झुझ मानलें ॥ तैसें तारुण्याचें चढलें ॥ भुररें जया ॥ ५६ ॥ पुष्टिलागें विघरे ॥ कांति पाहें निसरे ॥ मस्तक आ
दरी शिरा ॥ कंपे बळ ॥ ५७ ॥ दाढी साउळ धरी ॥ मान हालों निवारी ॥ तरी जो करी ॥ मायेचा पेसु ॥ ५८ ॥ पुढील उरीं आदळे ॥ तं
वन देखे जंवि अंधळें ॥ कां डोळयांवरलें निगळें ॥ आवसीतोषें ॥ ५९ ॥ तैसें तारुण्य थाजिचें ॥ भोगितां वृद्धाप्य पाहे चें ॥ न दे-
खतों निसाचें ॥ अज्ञान गा ॥ ६० ॥ देखत अक्षम कुब्जे ॥ कीं विटावूं लागे फुजें ॥ परि न ह्मण पाहें माझें ॥ ऐसेंचि होइल ॥ ६१ ॥ आ

पाठ ओ॰ ४५ वश्यत्त ओ॰ ४८ तेंचि मरण ओ॰ ५४ पोसें ओ॰ ५७ वागी॰

णिआंगींवरूतेवी ॥ संज्ञायेऊनिमरणाची ॥ परिजयानारुण्याची ॥ भूलीनफिटे ॥ ६२ ॥ तोअज्ञानाचेंघर ॥ हेंसाचचिघेउत्तर ॥ तेवीं-
विपरियेसींथोर ॥ चिह्नेंआणिक ॥ ६३ ॥ नीरवाघाचियेआवडे ॥ एकवेळआलाचरोनिदेवें ॥ तेणेंविश्वासेंपुढती धावें ॥ वसूजैसा
॥ ६४ ॥ कांसर्पघराआन ॥ अवंचतेदेवांआणिआस्वस्थ ॥ येतुलियासाठींनिश्चिंत ॥ नास्तिकहोये ॥ ६५ ॥ तैसेंचिभवत्वदेहें ॥ ए
कदोनीवेळांचिलाहे ॥ एथरोगसरूआहे ॥ हें मानीनाजो ॥ ६६ ॥ वैरियानिंद्आली ॥ आतांहेंमाझीसरली ॥ हेंमानीतासीप
लीं ॥ मुकलाजेवीं ॥ ६७ ॥ तैसीआहारनिद्रेचीउजरी ॥ रोगनिवातजोवरी ॥ तंवजोनकरी ॥ व्याधींचीचिंता ॥ ६८ ॥ आणिस्त्रीपु
त्रादिमेळें ॥ संपत्तीजंवजंवफळे ॥ तेणेंरजेंडोळे ॥ जातीजयाचे ॥ ६९ ॥ सवळेंचिवियोगपडेल ॥ वेळीनिविपत्तियेईल ॥ हेंदुःख
पुढील ॥ देखेनाजो ॥ ७० ॥ तोअज्ञानगापांडवा ॥ आणितोहितांचिजाणावा ॥ जोइंद्रियेंअक्षासवा ॥ चारीएथ ॥ ७१ ॥ वयसेचेनि
उवायें ॥ संपत्तीचेनिसावायें ॥ सेव्यासेव्यजाये ॥ सरकाटत ॥ ७२ ॥ नकरावेंतेंकरी ॥ असंभाव्यमनींधरी ॥ चिंतूनयेतेंविचारी
जयाचीमती ॥ ७३ ॥ रिघेजेथनरिघावें ॥ मागेजेंनघ्यावें ॥ स्पर्शेजेथनलगावें ॥ आंगमन ॥ ७४ ॥ नजावेंतेथजाये ॥ नपाहावें
तेंजोपाहे ॥ नखावेंतेंखाये ॥ तेणेंचितोषे ॥ ७५ ॥ नधरावानोसंग ॥ नलगावेंतेथलाग ॥ नाचरावाजोमार्ग ॥ आचरेजो ॥
॥ ७६ ॥ नायकावेंतेंआइके ॥ नबोलावेंतेंबके ॥ परीदोषहोतीलहेंदेखे ॥ प्रवर्ततां ॥ ७७ ॥ आंगामनासिरुचियावें ॥
येतुलेनिकृत्याकृत्यनाठवे ॥ जोकरणेंयाचेनिनावें ॥ भलतेंचिकरी ॥ ७८ ॥ परिपापमजहोइल ॥ कांनरकयातनायेइल ॥ हेंकां
हींचिपुढील ॥ देखेनाजो ॥ ७९ ॥ तयाचेनिआंगलगें ॥ जगींअज्ञानदाटुगे ॥ जेंसज्ञानाहीसंगें ॥ झोंबोंसके ॥ ८० ॥ परिअसोहें
आइक ॥ अज्ञानचिह्नेंआणिक ॥ जेणेंतुजसम्यक ॥ जाणवेल ॥ ८१ ॥ तरिजयाचीमतिपुरी ॥ गुंतलीदेखसिघरीं ॥ नवगंध
पाठ. ओ. ८१ जाणवेनें.

केसरी ॥ भ्रमरजैसा ॥ ८२ ॥ साकरेचियाराशी ॥ बैसलीनुठेपासी ॥ तैसेनिस्त्रीचित्त आवेशी ॥ जयाचेंमन ॥ ८३ ॥ ठेलाबेडूक कुंडीं ॥ म
शकगुंतलाशेंबुडीं ॥ जैसाढोरसबुडबुडी ॥ रुतलापंकीं ॥ ८४ ॥ तैसेंघरीं हूनिनिघणे ॥ नाहींजीवें मनें प्राणे ॥ जयासापहोऊनि-
असणे ॥ मादीतियें ८५ भियोत्तमाचियाकंठीं ॥ प्रमदाघेआटी ॥ तैसीजीवेंसीकांपटी ॥ धरूनिगृहें ॥ ८६ ॥ मधुरसादेंसें ॥ म
धुकरजतेजैसें ॥ गृहसंगोपनतैसें ॥ कराजोगा ॥ ८७ ॥ ह्यातारपणीं जालें ॥ रैलएकविपाइलें ॥ तयाचेंकाजेतुलें ॥ मातापित
रा ॥ ८८ ॥ तेतुलेंनिपाडेंपार्था ॥ घरींप्रेमजयाआस्था ॥ आणिस्त्रीवांचूनिसर्वथा ॥ जाणेनाजो ॥ ८९ ॥ तैसास्त्रीदेहीं जोजीवें
पंजेनियांसर्वभावें ॥ कोणमीकायकरावें ॥ कांहींनेणे ॥ ९० ॥ महापुरुषाचेंचित्त ॥ जालियावस्तुगत ॥ गवेव्यवहारजात ॥
जथापरी ॥ ९१ ॥ हानीलज्जानदेखे ॥ परापवादनाइके ॥ जयाचींइंद्रियेंएकमुखें ॥ स्त्रियाकेलीं ॥ ९२ ॥ चित्तआराधीस्त्रिये
चें ॥ आणितियेचेंचिछंदनाचे ॥ माकडगारुडियाचें ॥ जैसेंहोये ॥ ९३ ॥ आपणपेंहींशिणवी ॥ इष्टमित्रदुखवी ॥ मगकव
डाचिवाढवी ॥ लोभीजैसा ॥ ९४ ॥ तैसादानपुण्यें खाची ॥ गोत्रकुटुंबावंची ॥ परीवाडणी स्त्रियेची ॥ उणेंहोंनेदी ॥ ९५ ॥ पूजिती
देवतेंजोगावी ॥ गुरुतेंबोलेंझकवी ॥ मायबापादावी ॥ निदारपण ॥ ९६ ॥ स्त्रियेचांतरिविखीं ॥ भोगसंपत्तिअनेकी ॥ आणिव
स्तुनिकी ॥ जेजेदेखे ॥ ९७ ॥ प्रेमाथिलेनिभक्तें ॥ जैसेंनिभजिजे कुळदैवतें ॥ तैसाएकाग्रचित्तें ॥ स्त्रीजोउपासी ॥ ९८ ॥ सा
चआणिचोखव ॥ तेंस्त्रियेशींचि अशेखव ॥ येरांविषयीं जोगावपूरक ॥ तेंहीनाहीं ॥ ९९ ॥ इयेतेंहनकोणीदेखेल ॥ झणेंवेखा
सेंजाईल ॥ तरियुगचिबुडेल ॥ ऐसेंजया ॥ ८०० ॥ नायटयाभेण ॥ नमोडिजेनागांचीआण ॥ तैसीपाळीउणखुण ॥ स्त्रि
येचीजो ॥ १ ॥ किंबहुनाधनंजया ॥ स्त्रीचिसर्वस्वजया ॥ आणितियेचियाजालिया ॥ लागींप्रेम ॥ २ ॥ आणीकहीजेंसम

पाठ, ओ, ८५ जीवितंमरणें, ओ ८७ मधुरसादेसें, ओ, ८८ माणीकउपाइलें, ओ, ९५ गारपरी, ७ ७ ७

स्त ॥ तियेचें संपलिं जात ॥ तें जैं वाहूनि भात ॥ मानिजों का ॥ ३ ॥ तो अज्ञानासि मूळ ॥ अज्ञाना तेणें बळ ॥ हें असो केवळ ॥ तो तेंचि रूप
॥४॥ आणि मातलिया सागरीं ॥ मोकलुनि तीं रवा शीं नरीं ॥ लाटांना थेरझारीं ॥ आंदोळे जेवीं ॥ ५ ॥ तो विभियवस्तु पावे ॥ आणि स-
रवें जो उंचावे ॥ तैसाचि भर्मी अथासवें ॥ तळवटे ॥ ६ ॥ ऐसेनि जयाचे चित्तीं ॥ वैषम्य साम्याची वारवती ॥ वाहे तो महामती ॥ अज्ञान
गा ॥ ७ ॥ आणि माझ्या ठायीं मूर्त्ती ॥ फळालागीं जया आर्ती ॥ धनोद्देशीं वरत्ती ॥ नटणे जेवीं ॥ ८ ॥ नातरी कांताचा मानसीं ॥ रि
गोनि स्वैरिणी जैसी ॥ राहाटे जारसीं ॥ जावया नागीं ॥ ९ ॥ तैसा मातें किरीटी ॥ भजतो गायापरी ॥ करूनि जो दिठी ॥ विषो सूये
॥ १० ॥ आणि भजनी लियास वें ॥ तोचि विषय जरी न पावे ॥ तरी सांडी ह्मणे आघवें ॥ टवाळ हें ॥ ११ ॥ कुणाबट कुळवाडी ॥ तैसा-
आन आन देव मांडी ॥ आदिलाची परवडी ॥ करी न या ॥ १२ ॥ तयागुरु मार्गीं टेवे ॥ जयाचा सगर वादरवे ॥ तरि तयाचा मंत्र शि
के ॥ येर नेघे ॥ १३ ॥ प्राणिजातेंसिं निष्ठुर ॥ स्थावरीं बहु भर ॥ तेवींचि नाहीं एकसर ॥ निर्वाह जया ॥ १४ ॥ माझी मूर्ती निफजवी ॥
ते घराचे कोनीं बैसवी ॥ आपण देवोदेवीं ॥ यात्रे जाय ॥ १५ ॥ नित्य आराधन माझें ॥ काजीं कुळदेवता भजे ॥ पर्वविशेषें कीजे ॥ पू
जा आना ॥ १६ ॥ माझें अधिष्ठान घरीं ॥ आणि वोवसे आनाचे करी ॥ पितृकार्यावसरीं ॥ पितरांचा होये ॥ १७ ॥ एकादशीचा दिवशीं
जेतुला पाड आह्मासीं ॥ तेतुलाचि नागांसी ॥ पंचमीचा दिवसीं १८ चौथ मोटका पाहे ॥ आणि गणेशाचाचि होये ॥ चउदसी ह्मणे माये
तुझाचि वो दुर्गे ॥ १९ ॥ नित्य नैमित्तिकें कर्में सांडी ॥ मग बैसे नवचंडी ॥ आदित्यवारीं वाढी ॥ बहिरवां पात्रीं ॥ २० ॥ पाठीं सोमवार पावे
आणि बेलेसीं लिंगा धावे ॥ ऐसा एकलाचि आघवें ॥ जोगावी जो ॥ २१ ॥ ऐसा अखंड भजन करी ॥ उगा नोहे क्षणभरी ॥ अवघेन
गांवद्वारीं ॥ आहेव जैसी ॥ २२ ॥ ऐसेनि जो भक्त ॥ देखसी सैराधांवत ॥ जाण अज्ञानाचा मूर्त ॥ अवतार तो ॥ २३ ॥ आणि एका

पाठ, ओ, ५ तीरीं. ओ. ९ कां. नटनी. आणिकसीं, ओ १५. नेऊनि बैसवी, ओ, १६ नीत्व, ओ २२ नसे, ७ ७

तेंचोखटे ॥ तपोवनें तीर्थें तटें ॥ देखोनि जो गाविटे ॥ तो हे तोचि ॥ २४ ॥ जयाजनपदीं सुख ॥ गजबजेचें कवतिक ॥ वानू आवडे लौकि-
क ॥ तो हे तोचि ॥ २५ ॥ आणि आत्मा गोचर होये ॥ ऐसी जे विद्या आहे ॥ ते आइकोनि डोरवाहे ॥ विद्वांस जो ॥ २६ ॥ उपनिषदां कडे न
वचे ॥ योगशास्त्र न रुचे ॥ अध्यात्मज्ञानी जयाचें ॥ मन चि नाहीं ॥ २७ ॥ आत्मचर्चा एकीआथी ॥ ऐसियें बुद्धीची भिंती ॥ पाडूनि जया-
चीमती ॥ वोढाळ जाहाली ॥ २८ ॥ कर्मकांड तरी जाणे ॥ मुखोद्गत पुराणे ॥ ज्योतिषीं तो ह्मणे ॥ तैसें चि होये ॥ २९ ॥ शिल्पीं अतिनिपु-
ण ॥ सूपकर्मीं ही प्रवीण ॥ विधि अथर्वण ॥ हातीं आथी ॥ ३० ॥ कोकीं नाहीं ठेलें ॥ भारत करीं ह्मणितलें ॥ आगम आपाविलें ॥ मूर्त होऊ-
नी ॥ ३१ ॥ नीतिजात सूझे ॥ वैद्यक ही बुझे ॥ काव्य नाटकीं दुजें ॥ चतुर नाहीं ॥ ३२ ॥ स्मृतींची चर्चा ॥ दंश जाणे गारुडींचा ॥ निघंट
प्रज्ञेचा ॥ पाइको करी ॥ ३३ ॥ पैं व्याकरणीं चोखडा ॥ तर्कीं अतिगाढा ॥ परी एक आत्मज्ञानीं फुडा ॥ जात्यंध जो ॥ ३४ ॥ ते एकवां
चूनि आघवां शास्त्रीं ॥ सिद्धांत निर्माणधात्री ॥ परी जळो ते मूळनक्षत्रीं ॥ न पाहें गा ॥ ३५ ॥ मोराआंगीं अशेषें ॥ पिसें असती डो-
ळसें ॥ परि एकली दृष्टी नसे ॥ तैसें ते गा ॥ ३६ ॥ जरी परमाणु एवढें ॥ संजीवनीमूळ जोडे ॥ तरि बहु काय गाडें ॥ भरणें यरें
॥ ३७ ॥ आयुष्यावीण लक्षणें ॥ सिसेंवीण अळंकरणें ॥ वोहरेंवीण बाधावणें ॥ तो विटंबु गा ॥ ३८ ॥ तैसें शास्त्रजात जाण ॥ आ-
घवें चि अप्रमाण ॥ पार्था अध्यात्मज्ञानेंवीण ॥ एकलेनी ॥ ३९ ॥ यालागीं अर्जुना पाहीं ॥ अध्यात्मज्ञानाचां ठायीं ॥ जया नित्यबोधना-
हीं ॥ शास्त्रमूढा ॥ ४० ॥ तयाचें शरीर जें जालें ॥ तें अज्ञानाचें बीं विरूढलें ॥ तयाचें व्युत्पन्न लागलें ॥ अज्ञान वेली ॥ ४१ ॥ तो जें जें बोलि-
ले ॥ तें अज्ञान चि फुललें ॥ तयाचें पुण्य जें फळलें ॥ तें अज्ञान गा ॥ ४२ ॥ आणि अध्यात्मज्ञान कांहीं ॥ जेणें मानिलें चि नाहीं ॥ तो ज्ञाना-
र्थ न देखे काई ॥ हें बोलावें असे ॥ ४३ ॥ ऐलीचि थडी न पवतां ॥ पळे जो माघौता ॥ तया पैलड्डी पैलीची वार्ता ॥ काय होये ॥ ४४ ॥ कांन्दा

पाठ, ओ, ३१ कोर, ओ, ४१ व्युत्पत्तीतें,

रवडांचि जंयावें ॥ शरीरीं बन्हें रवांचे ॥ नावें विपरित बोलंचे ॥ नेणवें देरवें ॥ ४५॥ तेंवि अध्यात्मज्ञान जया ॥ अनोळख धनंजया ॥ तयाज्ञा
नाथं देखावया ॥ विषो काई ॥ ४६॥ ह्मणोनि आतां विशेषें ॥ तो ज्ञानाचें न ठवनदेखे ॥ हें सांगावें आरवेंल्ले रवें ॥ नलगे तुज ॥ ४७॥ नेंका
सगर्भैं वाढिलें ॥ तें कांचिणां देंचे धालें ॥ तैसें मापा मैं पदें बोलिलें ॥ तें चि होये ॥ ४८॥ वांचूनि यावेगळें ॥ रूपकरणें हें नमिळे ॥ जो विभ
वतिलें आंधळें ॥ नेंदु जेन सिरे ॥ ४९॥ एवं इयें [illegible] ॥ ज्ञानाचिये [illegible] ॥ अमानित्वादि [illegible] ॥ वारवाणिलीं ॥ ५०॥ जियें ज्ञा-
नपदें अठरा ॥ केडियापरि मोहरा ॥ अज्ञानया आगारा ॥ सहजें येती ॥ ५१॥ मागां श्लोकार्चेनि अर्धार्धें ॥ एसें सांगीतलें श्रीमुकुंदें ॥
नाउपरांटीं इयें ज्ञानपदें ॥ तें चि अज्ञान ॥ ५२॥ ह्मणोनि इयां याहृणीं ॥ [illegible] उपलवणी ॥ वांचूनि दुधामेळऊनि पाणी ॥ फारकी
जे काई ॥ ५३॥ तैसें जी नवउवडीं ॥ पदांचा कोरन साडी ॥ मृत्यु अनाचियें वाढी ॥ निमत्य जाहाल्यां ॥ ५४॥ तंव श्रोते ह्मणती राहें ॥
कें परिहारा गव आहे ॥ विहिसी कांवायें ॥ कांवणेपका ॥ ५५॥ तुतें श्रीमुरारी ॥ ह्मणितलें मकरंदनारीं ॥ जे अभिप्रायगर्भ करीं ॥ ज्ञांवि
लें आहीं ॥ ५६॥ तें देवाचें मनोगत ॥ दावित आहासी तत्त्वतं ॥ हें हा ह्मणतां चित्त ॥ दादेल तुझें ॥ ५७॥ ह्मणोनि असो हें न बोलों ॥
परि सावियागा तोषलों ॥ नें ज्ञानतरीयेमेळविलों ॥ श्रवण सरवाचे ॥ ५८॥ आताइया वरी ॥ जे नाथी हरी ॥ बोलिला तें करी ॥ कथनवे
गां ॥ ५९॥ इया संतवाक्या सारिसें ॥ ह्मणितलें निवृत्तिदासें ॥ जी अवधारा नरोगेसें ॥ बोलिलें देवें ॥ ६०॥ ह्मणती तु पांडवा ॥ हा
चिन्हसमुच्चय आघवा ॥ आइकिला तो जाणावा ॥ अज्ञानभाग ॥ ६१॥ इया अज्ञान विभागा ॥ पाठीं देऊनि पेंगा ॥ ज्ञानविखवांचांगा
दृढ होइजे ॥ ६२॥ मग निर्वाळिलें निज्ञानें ॥ ज्ञेय भेटेल मनें ॥ तें जाणावया अर्जुनें ॥ आस केली ॥ ६३॥ तंव सर्वज्ञाचा रावो ॥ ह्मणे-
जाणोनि तयाचा भावो ॥ परिसें ज्ञेया अभिप्रावो ॥ सांगो आतां ॥ ६४॥ श्लो- ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वामृतमश्नुते ॥ अनादि

पाठ, ओ, ४९ येई, ओ, ५१ जें,

मत्परंब्रह्मनसत्तन्नासदुच्यते॥ १२॥ टी० तरिज्ञेयऐसेंह्मणणें॥वस्तुतेंयेणेंचिकारणें॥जेंज्ञानेंवांचूनिकवणें॥उपायानये॥ ६५॥आ
णिजाणितलेयांबरोनें॥कांहींकरणेंनाहींजेथें॥जाणणेंचितन्मयातें॥आणिज्ञयाचें॥ ६६॥जेंजाणितलेंयासाठीं॥संसाराकाढूनि-
यांकांटी॥जिरोनिजाइजेपोटीं॥नित्यानंदाचा॥ ६७॥तेंज्ञेयगाऐसें॥आदिजयानसे॥परब्रह्मओपेसें॥नामजया॥ ६८॥जैंना-
हींह्मणोंजाइजे॥तंवविश्वाकारेंदेखिजे॥आणिविश्वचिऐसेंह्मणिजे॥तरिहेमाया॥ ६९॥ रूपवर्णव्यक्ति॥नाहींदृश्यदृष्टा
स्थिती॥तरिकोणकैसेंआथी॥ह्मणावेंपां॥ ७०॥आणिसाचचिजरीनाही॥तरिमहदादिकोणेंठायीं॥स्फुरतकैंचेकाई॥तेणें
वीणअसे॥ ७१॥ ह्मणोनिआथनाथीहेबोली॥जेंदेखोनिमुकीजाहाली॥विचाराचीमोडली॥वाटजेथें॥ ७२॥जैसीभांडघ
टशरावीं॥नदाकारअसेपृथ्वी॥तैसेंसर्वहोऊनियांसर्वीं॥असेजेंवस्तु॥ ७३॥ श्लो० सर्वतःपाणिपादंतत्सर्वतोक्षिशिरोमु
खं॥ सर्वतःश्रुतिमल्लोकेसर्वमावृत्यतिष्ठति॥ १३॥ टी० आघवांचिदेशींकाळीं॥नवतांदेशकाळावेगळी॥जेंक्रियास्थूळास्थू
ळीं॥तेचिहातजयाचे॥ ७४॥ तयातेंयाकारणें॥विश्वबाहुऐसेंह्मणणें॥जेंसर्वचिसर्वपणें॥सर्वदाकरी॥ ७५॥ आणिसमस्तांही
ठायां॥एकेकाळींधनंजया॥आलेंअसेह्मणोनिजया॥विश्वांघ्रिनाम॥ ७६॥पैंसवितयाआंगडोळे॥नाहींतवेगळेवेगळे॥तैसेंस
र्वद्रष्टेंसकळें॥स्वरूपेंजें॥ ७७॥ ह्मणोनिविश्वतश्चक्षु॥हाअचक्षूचागर्यपक्षु॥बोलावयादक्षु॥जाहालावेद॥ ७८॥ जेंसर्वां-
चेशिरावरी॥जैंनित्यानंदेंसर्वचिपरी॥ऐसियेस्थितीवरी ॥ विश्वमूर्धाह्मणिपें॥ ७९॥ पैंगामूर्तितेंचिमुख॥हुताशनाजें
सेंदेख॥तैसेंसर्वपणेंअशेष॥भोक्तेंजें॥ ८०॥यालागिंतयापार्था॥विश्वतोमुखहेव्यवस्था॥आलीवाक्पथा॥श्रुतीचिया
॥ ८१॥ आणिवस्तुमात्रींगगन॥जैसेंअसेसंलग्न॥तैसेंशब्दजातीकान॥सर्वत्रजया॥ ८२॥ ह्मणोनिआह्मीतयातें॥ह्मणोंसर्व

पाठ.ओ. ७२ विचारासि, ओ. ७५ हें ओ. ७९ शरीरावरी, नित्यनंदशिरावरी, ओ. ८० पणीं,

त्रभादकतें ॥ एवंजेंसर्वांतें ॥ आवरूनिअसे ॥ ८३ ॥ येऱ्हवींतरीमहामती ॥ विश्वनम्रक्षरूदयाश्रुती ॥ नयाचियेव्याप्ती ॥ रूपकेलें ॥ ८४ ॥ वांन्नु
निहस्तनेत्रपाय ॥ हेंभाषतेथूकंआहे ॥ सर्वशून्यतांचानसाहे ॥ निष्कर्षजें ॥ ८५ ॥ पैंकल्लोळातेंकल्लोळें ॥ ग्रसिज्जनअसेऐसेंकळे ॥
परिग्रसितेंग्रासावेगळें ॥ असेकाई ॥ ८६ ॥ तेंसंसारांचिजेंएक ॥ नेथवंव्याप्यव्यापक ॥ परिबोलानथानावेक ॥ करावंलागे ॥ ८७
पैंशून्यजैंदावावेंजाहालें ॥ तैंबिंदुलेंएककेलें ॥ तैसेंअद्वैतसांगावेंबोलें ॥ तैंद्वैतकाजे ॥ ८८ ॥ येऱ्हवींतरीपार्था ॥ गुरुशिष्यंस
नथा ॥ आडळपडेसर्वथा ॥ बोलरवुंटे ॥ ८९ ॥ म्हणोनिगाश्रुती ॥ द्वैतभावेंअद्वैती ॥ निरूपणाचीवाहती ॥ वाटकेली ॥ ९० ॥ तेचिआ
तांअवधारीं ॥ इयेनेत्रगोचरें आकारीं ॥ तेंज्ञेयगाजयापरी ॥ व्यापकअसे ॥ ९१ ॥ श्लो ० सर्वेंद्रियगुणाभासंसर्वेंद्रियविवर्जितम्
असक्तंसर्वभृच्चैवनिर्गुणंगुणभोक्तृच ॥ १४ ॥ टी ० तरितेंगाकरारांऐसें ॥ अवकाशींआकाशजैसें ॥ पटींपटहोऊनिअसे ॥
तंतुजेवीं ॥ ९२ ॥ उदकहोऊनिउदकीं ॥ रसजैसाअवलोकीं ॥ दीपपणेंदीपकीं ॥ तेजजैसें ॥ ९३ ॥ कर्पूरलंकापुरीं ॥ सौरभ्यअसेज
यापरी ॥ शरीरहोऊनिशरीरीं ॥ कर्मजेवीं ॥ ९४ ॥ किंबहुनाजैसेंपांडवा ॥ सोनेंचिसोनयाचारवा ॥ तैसेंजेंयासर्वा ॥ सर्वांगींअसे ॥
॥ ९५ ॥ परिअसेरवेंपणींमाजिवडे ॥ तंवरवाऐसाआवडे ॥ वांचूनिसोनेंसांगडें ॥ सोनयांजेवीं ॥ ९६ ॥ पैंगावोयाचिवांकुडा ॥ परि
पाणीउजूसहाडा ॥ वन्हिआलान्तेरवडा ॥ लोहनकेवीं ॥ ९७ ॥ घटाकारेंवर्तोळें ॥ तेथनभगमेंवाटोळें ॥ मठीतरीचौफळें ॥ आ
येंदिसे ॥ ९८ ॥ परितेंअवकाशजैसें ॥ नोहजतीचिआकाशें ॥ जेंविकारहोऊनितैसें ॥ विकारीनोहे ॥ ९९ ॥ मनमुरव्यइंद्रियां ॥
सत्वादिगुणायया ॥ सारिरवेंऐसेंधनंजया ॥ आवडेकार ॥ ९०० ॥ पैंगुळाचीगोडी ॥ नोहेबांधेयासांगडी ॥ तेंसागुणइंद्रियपुडी
नाहींतेथ ॥ १ ॥ अगास्वीराचियेदशे ॥ घृतक्षीराकारेंअसे ॥ परिक्षीरचिनोहेजैसें ॥ कपिध्वजा ॥ २ ॥ तैसेंजेंइयेविकारीं ॥ वि-
पान · ओ, ९० निरूपणासीं · ओ, ९६ रववणा · ओ, १ येरी ·

कारनोहेअवधारीं ॥ पैंआकारानामभोंवरी ॥ येरसोनेंतेंसोनें ॥ ३ ॥ इयाउघडमकारिया ॥ तेंवेगळेंपणधनंजया ॥ जाणगुणइंद्रियां ॥ पा-
सोनितें ॥ ४ ॥ नामरूपसंबंध ॥ जातिक्रियाभेद ॥ हाआकारासीचप्रवाद ॥ वस्तूसिनाहीं ॥ ५ ॥ तेंगुणनव्हेकहीं ॥ गुणातयासंबंधनाहीं
परितयाचाचिठाईं ॥ आभासती ॥ ६ ॥ येतुलेयासाठीं ॥ सभ्रांताचापोटीं ॥ ऐसेंगमेजयाकिरीटी ॥ जेंहेंचिधरी ॥ ७ ॥ नरितेंगाधर
णेऐसें ॥ अभ्रानेंजैविआकाशें ॥ कांप्रतिवदनजैसें ॥ आरसेनी ॥ ८ ॥ नातरीसूर्यप्रतिमंडळ ॥ जैसेंनिधरीसलिल ॥ कांरश्मीक-
रीमृगजळ ॥ धरिजेजेवीं ॥ ९ ॥ तैसेंगासंबंधेंविण ॥ ययासर्वांतेंधरीनिर्गुण ॥ पैंरितेंवायांजाण ॥ मिथ्यादृष्टी ॥ १० ॥ आणियाप
रीनिर्गुणें ॥ गुणातेंभोगणें ॥ रंकाराज्यकरणें ॥ स्वप्नींजैसें ॥ ११ ॥ ह्मणोनिगुणाचासंग ॥ अथवागुणभोग ॥ हानिर्गुणीलाग ॥
बोलोंनये ॥ १२ ॥ श्लो० बहिरंतश्चभूतानामचरंचरमेवच ॥ सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयंदूरस्थंचांतिकेचतत् ॥ १५ ॥ टी० जेंचरा
चरभूतां ॥ मांजिअसेपांडुसुता ॥ नानावर्णीउष्णता ॥ अभेदेंजैसी ॥ १३ ॥ तैसेंनिअविनाशभावें ॥ जेंसूक्ष्मदशेआघवें ॥ व्या
पूनिअसेतेंजाणावें ॥ ज्ञेयएथ ॥ १४ ॥ जेंएकआंतबाहेरी ॥ जेंएकजवळदूरी ॥ जेंएकवांचूनिपरी ॥ दुजीनाहीं ॥ १५ ॥ क्षीरसागरीं
चींगोडी ॥ मांजिबहुथडियेथोडी ॥ हेंनाहींनयापरी ॥ पूर्णजेंगा ॥ १६ ॥ स्वेदजप्रभृती ॥ वेगळाल्याभूतीं ॥ जयाचियेअनुस्यूती ॥
खोमणेंनाहीं ॥ १७ ॥ पैंथोतेमुख्यांचिळका ॥ घटसहस्रींअनेका ॥ मांजिबिंबीनिचंद्रिका ॥ नभेदेजेवीं ॥ १८ ॥ नानालवणकणा
चियेराशीं ॥ क्षारताएकजैसी ॥ कांकोडीएकाउसीं ॥ एकचिगोडी ॥ १९ ॥ श्लो० अविभक्तंचभूतेषुविभक्तमिवचस्थितम् ॥
भूतभर्तृचतज्ज्ञेयंग्रसिष्णुप्रभविष्णुच ॥ १६ ॥ टी० तैसेंअनेकींभूतजातीं ॥ जेंआहेएकीव्याप्ती ॥ विश्वकार्यासमती ॥ का
रणजेंगा ॥ २० ॥ ह्मणोनिहाभूताकार ॥ जेथूनितेंचितयाआधार ॥ कल्लोळासागर ॥ जियापरी ॥ २१ ॥ बाल्यादितिन्हीवयसीं ॥

कांयाएकविजेस्री॥ नेरीं आदिस्थितियासी॥ अरवंडजें॥२२॥ मायंमानमध्यान्ह॥ होनां जानां दिनमान॥ जैसेंकां गगन॥ पालटेना॥२३॥ अ-
गास्टष्टीवेळेप्रियोत्तमा॥ जयनामह्मणती ब्रह्मा॥ व्यापिजे विष्णुनामा॥ पात्रजाहालें॥२४॥ मगआकारहाहारपे॥ तेव्हांरुद्रजेंह्मणिपे॥
तेंही गुणत्रयजेव्हांलोपे॥ तेंजेंशून्य॥२५॥ नभाचेंशून्यत्वगिळून॥ गुणत्रयातेंनुरउन॥ तेंशून्यतेंमहाशून्य॥ श्रुतिवचनसंमत २६
श्लो० ज्योतिषामपितज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते॥ ज्ञानंज्ञेयंज्ञानगम्यंहृदिसर्वस्यधिष्ठितं॥१७॥ टी० जेंअग्नीचेंदीपन॥ जें
चंद्राचेंजीवन॥ सूर्याचेंनयन॥ देखतेजेणें॥२७॥ जयाचेनिउजियेडें॥ नारांगणउघडे॥ महातेजसकरवाडें॥ राहाटेजेणें॥२८॥ आ-
दीचेंजेंआदी॥ वृद्धीचेंजेंवृद्धी॥ बुद्धीचेंजेंबुद्धी॥ जीवाचाजीव॥२९॥ जेंमनाचेंमन॥ जेंनेत्राचेंनयन॥ कानाचेंकान॥ वाचेची
वाचा॥३०॥ जेंप्राणाचाप्राण॥ जेंगतीचेंचरण॥ क्रियेचेंकर्तेपण॥ जयाचेनी॥३१॥ आकारजेणें आकारे॥ विस्तारजेणेंविस्तारे
संहारजेणेंसंहारे॥ पांडुकुमरा॥३२॥ जेंमेदिनीचेंमेदिनी॥ जेंपाणीपिऊनिअसेपाणी॥ तेजांदिवलावणी॥ जेणेंतेजें॥३३॥ जेंवा
यूचाश्वासोश्वास॥ जेंगगनाचाअवकाश॥ हें असो आघवाचिआभास॥ आभासेजेणें॥३४॥ किंबहुनापांडवा॥ जेंआघवेंचिअसेआय
वा॥ जेथनाहीं रिगावा॥ द्वैतभावासी॥३५॥ जेंदेखिलयाचिसवें॥ दृश्यद्रष्टाहें आघवें॥ एकवटकालवे॥ सामरस्यें॥३६॥ म
गतेंचिहोयज्ञान॥ ज्ञावाजेंयहनें॥ जेणेंगमिजेस्थान॥ तेंहीतेंचि॥३७॥ जैसेंसरलियालेख॥ आंखहोतीएक॥ तैसेंसाध्यसाधना
दिक॥ ऐक्यासिये॥३८॥ अर्जुनाजियेठाईं॥ नसरेहेंनाचेंवही॥ हें असोजेंहृदयीं॥ सर्वांचाअसे॥३९॥ श्लो० इतिक्षेत्रंतथाज्ञा
नंज्ञेयंचोक्तंसमासतः॥ मद्भक्तएतद्विज्ञायमद्भावायोपपद्यते॥१८॥ टी० एवंहेतुजपुढां॥ आदिक्षेत्रस्फुहाडा॥ दाविलेंफाडोवा
डां॥ विवंचुनी॥४०॥ तैसेंचिक्षेत्रापाठीं॥ जैसेंनिदेखवेदिठी॥ तैसेंज्ञानहीकिरीटी॥ सांगीतलें॥४१॥ अज्ञानाहीकौतुकें॥ रूप

पाठ० ओ० २४ ह्मणिजे, ओ० २८ उजिवडें ओ० ३२ क्रियेसि ओ० ३७ ज्ञानेंज्ञेयगहन० ज्ञेय

केलेंनिकें ॥ जंव आयणी तुझी टिके ॥ पुरे ह्मणे ॥ ४२ ॥ आणि आतां हें रोकडें ॥ उपपत्तीचेनि पवाडें ॥ निरूपिलें उघडें ॥ ज्ञेय पैं गा ॥ ४३ ॥ हे-
आयवांचि विवंचना ॥ तुवां भरोनि अर्जुना ॥ मत्सिद्धि भावना ॥ माझी आयेती ॥ ४४ ॥ देहादि परिग्रहीं ॥ सन्यास करूनियां जिहीं ॥ जी
वमाझ्या ठाईं ॥ वृत्ति केला ॥ ४५ ॥ ते मातें किरीटी ॥ हें निजाणोनियां शेवटीं ॥ आपणपयां साटोवाटीं ॥ मीचि होती ॥ ४६ ॥ मीचि होती प
री ॥ हे सुरव्य गा अवधारी ॥ सो हो पैं सर्वांपरी ॥ रचली आह्मीं ॥ ४७ ॥ कडां पायरी कीजे ॥ निराळी माच बांधिजे ॥ आथावीस कइजे ॥ नरी
ऐसी ॥ ४८ ॥ ये कवां आघवेंचि आत्मा ॥ हें सांगोनि वीरोत्तमा ॥ परि तुझिया मनोधर्मा ॥ मिळेलना ॥ ४९ ॥ ह्मणोनि एकचि संचिलें ॥ च-
तुर्धा आह्मी केलें ॥ जें अदळपण देखिलें ॥ तुझिये मज्ञे ॥ ५० ॥ पैं बाळका जेंजें वविजे ॥ तें घांस एकाविसां ठाईं कीजे ॥ तैसें एकचि हें च
तुर्व्याजें ॥ कथिलें आह्मीं ॥ ५१ ॥ एक क्षेत्र एक ज्ञान ॥ एक ज्ञेय एक अज्ञान ॥ भाग केले अवधान ॥ जाणोनि तुझें ॥ ५२ ॥ आणि ऐसेंना-
हीं पार्था ॥ जरी हा अभिप्रावो तुज हाता ॥ नये तरी हे व्यवस्था ॥ एक वेळ सांगों ॥ ५३ ॥ आतां चौठायीं न करूं ॥ एक हो ह्मणोनि न सरूं ॥
आत्मानात्मया धरूं ॥ सारसाचि पाड ॥ ५४ ॥ परि तुवां येतुलें करावें ॥ मागों तें आह्मां द्यावें ॥ जें कानाचेनि वडवावें ॥ आपणपयातें ॥
॥ ५५ ॥ या श्रीकृष्णाचिया बोला ॥ पार्थ रोमांचित जाहाला ॥ तेथ देव ह्मणती भला ॥ उत्तं बळेना ॥ ५६ ॥ ऐसें नितो येतां वेग ॥ धरूनि ह्म
णे श्रीरंग ॥ प्रकृतिपुरुषविभाग ॥ परियेसें सांगों ॥ ५७ ॥ जया मार्गातें जगीं ॥ सांख्य ह्मणती योगी ॥ जयाचिये प्रादिवेलागीं ॥ मी क-
पिल जाहालों ॥ ५८ ॥ तो आईक निर्देश ॥ प्रकृतिपुरुषविवेक ॥ ह्मणे आदिपुरुष ॥ अर्जुनातें ॥ ५९ ॥ श्लो० प्रकृतिं पुरुषं चैव विद्ध्य
नादी उभावपि ॥ विकारांश्च गुणांश्चैव विद्धि प्रकृतिसंभवान् ॥ १९ ॥ टी० नरी पुरुष अनादी आथी ॥ आणि तैं चिलागोनि प्रकृति ॥ सा
वंसरिसी दिवोराती ॥ जैया परी ॥ ६० ॥ कां रूप नोहे वाया ॥ परी रूपा लागली छाया ॥ निकण वाढे धनंजया ॥ कणेंसीं कोंडा ॥ ६१ ॥ ते

पाठ, ओ· ४९ तरि, ओ· ५० अदट, ओ· ५१ चतुर्धा व्याजें, ओ· ५५ कानासीचि, ओ· ६० दोन्हींजैसीं, ओ· ६१ सं,

सीजाणजवटें ॥ दोन्हीइयेंएकवटे ॥ प्रकृतिपुरुषेंप्रकटें ॥ अनादिसिद्धें ॥ ६२ ॥ पैंक्षेत्रयेणेंनावें ॥ जेंसांगीतलेंआघवें ॥ तेंचिएथजाणावें ॥ प्रकृतिहे ॥ ६३ ॥ आ-
णिक्षेत्रज्ञऐसें ॥ जयातेंह्मणितलें असे ॥ तोपुरुषहें अनारिसें ॥ नबोलोंघेईं ६४ इयेंआनानेनावें ॥ परिनिरूप्यआननोहे ॥ हेंलक्षणनचु-
कावें ॥ पुढतीपुढती ॥ ६५ ॥ तरीकेवळहेंसत्ता ॥ तोपुरुषगापांडुसुता ॥ प्रकृतीतें समस्तां ॥ क्रियानामें ॥ ६६ ॥ बुद्धिइंद्रियेंअंतःकरणं
इत्यादिविकारभरण ॥ आणितेंतीन्हीगुण ॥ सत्वादिक ॥ ६७ ॥ हाआघवाचिमेळावा ॥ प्रकृतीजाहालाजाणावा ॥ हेचिहेतुसंभव
कर्माचिया ॥ ६८ ॥ श्लो० कार्यकारणकर्तृत्वेहेतुःप्रकृतिरुच्यते ॥ पुरुषःसुखदुःखानां भोक्तृत्वेहेतुरुच्यते ॥ २० ॥ टी० नेथ
इच्छाआणिबुद्धी ॥ घडवीअहंकारसांआधीं ॥ मगतियालावितीवेधीं ॥ कारणाच्या ॥ ६९ ॥ तेंचिकारणठाकावया ॥ जेंसूत्रधर-
णेंउपाया ॥ तयानावथनंजया ॥ कार्यपैंगा ॥ ७० ॥ आणिइच्छामदाचाथावीं ॥ लागलीमनातेंउठवी ॥ तेंइंद्रियेंराहाटवी ॥ हेंकर्तृ
त्वपैंगा ॥ ७१ ॥ ह्मणोनितीन्हीयाजाणा ॥ कार्यकर्तृत्वकारणा ॥ प्रकृतीमूळहेंराणा ॥ सिद्धांचाह्मणे ॥ ७२ ॥ एवंतिहींचेनिसमवायें
प्रकृतिकर्मीरूपेंहोये ॥ परिजयागुणावादेआये ॥ त्याचिसारिखी ॥ ७३ ॥ जेंसत्वगुणेंअधिष्ठिजे ॥ तेंसत्कर्मह्मणिजे ॥ रजोगुणेनि
पजे ॥ मध्यमतें ॥ ७४ ॥ जेंकांकेवळतमें ॥ होतीजियेंकर्मे ॥ निषिद्धेंअधर्मे ॥ जाणतियें ॥ ७५ ॥ ऐसेनिसंतासंतें ॥ कर्मेप्रकृतीस्तव
होतें ॥ तयापासोनिनिर्वाळतें ॥ सुखदुःखगा ॥ ७६ ॥ असंतींदुःखउपजे ॥ सत्कर्मीसुखनिपजे ॥ तयादोहींचाबोलिजे ॥ भोगपुरु
षा ॥ ७७ ॥ सुखदुःखजंववरी ॥ निपजतीसाचोकारीं ॥ तंवप्रकृतिउद्यमकरी ॥ पुरुषभोगी ॥ ७८ ॥ प्रकृतिपुरुषांचीकुळवाडी ॥ सं
गतांअसंगडी ॥ जेआवुलीजोडी ॥ आवुलाखाये ॥ ७९ ॥ आवुलियाआवुलिये ॥ संगतीनासोये ॥ कींआवुळीजगविये ॥ चोजएक
॥ ८० ॥ श्लो० पुरुषःप्रकृतिस्थोहिभुंक्तेप्रकृतिजान्गुणान् ॥ कारणंगुणसंगोस्यसदसद्योनिजन्मसु ॥ २१ ॥ टी० जेअनंगतोपं

पाठ, ओ, ६६ जे, ओ, ७१ मदातें, ओ, ७४ सात्विक, ओ, ७५ अधर्मे,

घा ॥ निकवडा तुसधा ॥ जीर्ण अनिरुद्ध ॥ पासूनि स्पष्ट ॥ ८१ ॥ तया आडनाव पुरुष ॥ येरवीं स्त्री ना नपुंसक ॥ किंबहुना एक ॥ निश्चयें नाहीं
॥ ८२ ॥ तो अचक्षु अश्रवण ॥ अहस्त अचरण ॥ रूप ना वर्ण ॥ नाम आधीं ॥ ८३ ॥ प्रकृति कर्मा रूप होये ॥ परि जे गुण पात्रें जाये ॥ तयासा
रिखें रूप होये ॥ नाम पुरुषा ॥ ८४ ॥ अर्जुना कांहीं चि एथें नाहीं ॥ तो प्रकृतीचा मर्तार पाहीं ॥ कीं भोगणें ऐसया हीं ॥ सुखदुःखाचें ॥ ८५
तो तरी अकर्ता ॥ उदास अभोक्ता ॥ परि इया पतिव्रता ॥ भोग किजे ॥ ८६ ॥ जियेतें अळुमाळ ॥ रूपा गुणाचा चाळ टाळ ॥ ते प्रकृति ते-
साही खेळ ॥ लेखा आणी ॥ ८७ ॥ इये प्रकृती नांव ॥ गुणमयी हें चि नाव ॥ किंबहुना साविव ॥ गुणते चि हे ॥ ८८ ॥ हे प्रतिक्षणीं नि
त्य नवी ॥ रूपा गुणाची च आघवी ॥ जडातें ही माजवी ॥ इयेचा माज ॥ ८९ ॥ नामें इयें प्रसिद्धें ॥ स्नेह इयां स्निग्धें ॥ इंद्रियें प्रबुद्धें
इयेचेनि ॥ ९० ॥ कायी मन हें नपुंसक ॥ कीं तें हिंडवी तिन्ही लोक ॥ ऐसें ऐसें अलौकिक ॥ करणें इयेचें ॥ ९१ ॥ हे भ्रमाचें महाद्वीप ॥
हे व्यापतीचें रूप ॥ विकार उमप ॥ इया केले ॥ ९२ ॥ हे कामाची मांडवी ॥ हे मोहवनीं चि माधवी ॥ इये प्रसिद्ध चि देवी ॥ माया हें नाम
॥ ९३ ॥ हे वाङ्मयाची वाढी ॥ हे साकारपणाची जोडी ॥ प्रपंचाची धाडी ॥ अभंग हे ॥ ९४ ॥ कळा एथूनि जालिया ॥ विद्या इयेच्या के
लिया ॥ इच्छा ज्ञान क्रिया ॥ वियाली हे ॥ ९५ ॥ हे नादाची टांकसाळ ॥ हे चमत्काराचें वेलाउल ॥ किंबहुना सकळ ॥ खेळ इयेचा ॥
॥ ९६ ॥ जें उत्पत्ति प्रलय होत ॥ तें इयेचें सायंप्रात ॥ हें असो अद्भुत ॥ मोहन हें ॥ ९७ ॥ हे अद्वयाचें दुसरें ॥ हे निःसंगाचें सोयरें ॥
हे निरालंबें नसिरें ॥ नांदत असे ॥ ९८ ॥ इयेतें येतुलावरी ॥ सौभाग्याच्या नी थोरी ॥ ह्मणोनि तया आवरी ॥ अनावरातें ॥ ९९ ॥ त
याचा नेणवे गा यीं ॥ निपटूनि कांही चि नाहीं ॥ कीं तया आघवें ही ॥ आपण चि होये ॥ १०० ॥ तया स्वयंभाची संभूती ॥ तया अमूर्ताची-
मूर्ती ॥ आपण होय स्थिती ॥ गवो तया ॥ १ ॥ तया अनाताची आर्ती ॥ तया पूर्णाची तृप्ती ॥ तया अकुळाची जाती ॥ गोत होये ॥ २ ॥

पाठ, ओ, ८५ अगा भर्ता, ओ, ८८ माझिये, ओ, ८९ नीच, ओ, ९० इयेचेनि, ओ, ९१ भोगवी, अनोकिक, ७. ७. ७.

नया अचर्चाचें चिन्ह ॥ नया अपाराचें मान ॥ नया अमनस्काचें मन ॥ वृद्धी होय ॥ ३ ॥ नया निराकाराचा आकार ॥ नया निर्व्यापाराचा व्या
पार ॥ निरहंकाराचा अहंकार ॥ होऊनि ठाके ॥ ४ ॥ नया अनामाचें नाम ॥ नया अजाचें जन्म ॥ आपण होय कर्म ॥ क्रिया तया ॥ ५ ॥ नया निर्गुणा
चे गुण ॥ नया अचरणाचें चरण ॥ नया अश्रवणाचें श्रवण ॥ अचक्षूचे चक्षु ॥ ६ ॥ नया भावातीताचे भाव ॥ नया निरवयवाचे अवयव ॥
किंबहुना होय सर्व ॥ पुरुषाचि हें ॥ ७ ॥ ऐसेनि इया महदादि ॥ आघवीचि तया संबंधामाजी ॥ नया अविकाराचिये विकृती ॥ माजी नेणिजे ॥ ८ ॥ तेथ पुरु
षत्व जे असे ॥ तें यम प्रकृति दशे ॥ चंद्रमा अंबुसे ॥ हरपला जैसा ॥ ९ ॥ विवेक बहुचोरथा ॥ [illegible] ॥ [illegible] होय सांचका ॥ जयाप
शी ॥ १० ॥ कांसा धूतें गांथळ ॥ संचरोनि रहेंयें मळ ॥ नाना स्मार्त नाना आभार्ळा ॥ [illegible] ॥ ११ ॥ [illegible] ॥ कां वन्ही जैसा क
णी ॥ गुंडूनि यतला पटी ॥ रत्न दीप ॥ १२ ॥ [illegible] ॥ तैसा पुरुष प्रकृति भाजा ॥ स्वप्नजा मृके ॥ १३ ॥
जागतां नर सहसा ॥ निद्रा पातलें जैसा ॥ स्वप्नीं नियारा सा ॥ [illegible] ॥ १४ ॥ [illegible] ॥ पुरुषा गुण भोगणें ॥ उदास
अंतरंग गुणें ॥ आंतुडे जैवीं ॥ १५ ॥ तैसें अजा निन्या होय ॥ आंगी जन्म मृत्यूचि थाय ॥ [illegible] ॥ गुणसंगातें ॥ १६ ॥ परि तें
ऐसें पंडुसुता ॥ तातलें लोह पिटतां ॥ जैं [illegible] ॥ [illegible] ॥ १७ ॥ कां आंदोळे जैसा उदक ॥ [illegible] आहे एक
तेना नानात्वें ह्मणती लोक ॥ चंद्र जैसे ॥ १८ ॥ दर्पणा नया जवळिका ॥ दुजेपण जैसें पुरखा ॥ कां कुंकुम [illegible] ॥ [illegible] ॥ १९
तैसा गुणसंगमें ॥ अजन्मा हा जन्में ॥ [illegible] ॥ ये ढवळूनि नाहीं ॥ २० ॥ अधमोत्तम योनी ॥ यां [illegible] ॥ जैसा संन्या
सी होय स्वप्नीं ॥ अंत्यजादि जाती ॥ २१ ॥ ह्मणोनि केवळ पुरुषा ॥ नाहीं होणें भोगणें दुःखा ॥ [illegible] ॥ ह्मागि मूळ
॥ २२ ॥ श्लो० उपद्रष्टानुमंता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः ॥ परमात्मेति चाप्युक्तो देहेऽस्मिन्पुरुषः परः ॥ २२ ॥ टी० हा प्रकृति सांजे उभा ॥ प

पाठ. ओ ९ पडला · ओ १२ जैवीं · ओ १३ कां · [illegible] ओ १८ [illegible]

रिजुई जैंसा बोथंबा ॥ इया प्रकृति एर्‍वीं न सा ॥ नेतुला पाडू ॥ २३ ॥ प्रकृति मार्गें तयातर्टीं ॥ मेरु होय हा किरीटीं ॥ माजी बिंबे परालोटीं ॥ न्यो
टीं नेणें ॥ २४ ॥ प्रकृति होय जाये ॥ हा तो असतचि आहे ॥ ह्मणोनि आत्मा याचें होये ॥ शासनहा ॥ २५ ॥ प्रकृति येणें जिये ॥ यांचियासत्ता ज
गविये ॥ इयालागीं इये ॥ वरहतु हा ॥ २६ ॥ अनंतकाळीं किरीटी ॥ जयां प्रकृति इया सृष्टी ॥ तयां रिगती इया चा पोटीं ॥ कल्पांत समई ॥ २७ ॥
हा महद्ब्रह्म गोसावी ॥ ब्रह्मगोळ कळा घवी ॥ अपारपणें मवी ॥ प्रपंचातें ॥ २८ ॥ प्रियादेहामाझारीं ॥ परमात्मा ऐसी जे परी ॥ बोलिजे तें अ-
वधारीं ॥ ययातेंचि ॥ २९ ॥ अगा प्रकृति परौता ॥ एक आथी पंडुसुता ॥ ऐसा प्रवाद नोहे लता ॥ पुरुष हा पैं ॥ ३० ॥ श्लो॰ य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृ
तिं च गुणैः सह ॥ सर्वथा वर्तमानोपि न स भूयोभिजायते ॥ २३ ॥ टी॰ जो निरवळपणें येणें ॥ पुरुषा यया जाणे ॥ आणि गुणाचें करणें ॥ प्र
कृतीचिये ॥ ३१ ॥ हें रूप हे छाया ॥ पैल जळ हे माया ॥ ऐसा निवाड धरूं जया ॥ जैसें कीजे ॥ ३२ ॥ तैसें पाडें अर्जुना ॥ प्रकृति पुरुष विवंचना ॥
जयाचिया मना ॥ गोचर जाहाली ॥ ३३ ॥ तो शरीर राचे निमेंळ ॥ करूं करूं कर्म सकळें ॥ परी आकाश धूम्र मेळें ॥ तैसा असे ॥ ३४ ॥ आथिलेनि देहें
जो न घेपे देहमोहें ॥ देह गेलिया नोहे ॥ पुनरपि तो ॥ ३५ ॥ ऐसा नयां एक ॥ प्रकृति पुरुष विवेक ॥ उपकार अलोकिक ॥ करी पैंगा ॥ ३६ ॥ परि-
ह्मनि अंतरीं ॥ विवेक भानूचिया परी ॥ उदय जेतें अवधारीं ॥ उपायें बहुत ॥ ३७ ॥ श्लो॰ ध्यानेनात्मनि पश्यन्ति केचिदात्मानमात्मना ॥ अन्ये
सांख्येन योगेन कर्मयोगेन चापरे ॥ २४ ॥ टी॰ कोणी एक सम सदा ॥ विचाराचा आगीं ॥ आत्मानात्म किटा ॥ पुढे दाउनी ॥ ३८ ॥ छत्तीसही
वानी भेद ॥ तोडोनि निर्विवाद ॥ निवडिती शुद्ध ॥ आपणपें ॥ ३९ ॥ तया आपणपया चा पोटीं ॥ अध्यात्मज्ञाना चिया दिठी ॥ देखती गा किरीटी
आपणापैंचि ॥ ४० ॥ आणि पैं दैववंगें ॥ चित्तेनि आरब्धयोगें ॥ एकें अंगलगें ॥ कर्मान्वितें ॥ ४१ ॥ श्लो॰ अन्ये त्वेवमजानन्तः श्रुत्वान्येभ्य उ
पासते ॥ तेपि चातितरन्त्येव मृत्युं श्रुतिपरायणाः ॥ २५ ॥ टी॰ ययणें येणें प्रकारें ॥ निस्तरती साचोकारें ॥ हे भवभय कांउरें ॥ आघवेंचि ४२

परितेनकरिलें ऐसें ॥ अभिमानदेवळी भेदेंगा ॥ [illegible] ॥ टेकलें [illegible] ॥ ४३ ॥ जो हानी [illegible] ॥ हा [illegible] पतें ॥ पुसोनि सिणाहारि
ती ॥ देतो स्फुरन ॥ ४४ ॥ नयांचीनिस्फुरवे जेंकेंय ॥ नेनुकें आदरें [illegible] ॥ [illegible] भोगे ॥ मनहानी ॥ ४५ ॥ नयां [illegible] यानें निनावें ॥ देवितें [illegible] आ
घेवें ॥ नयाअक्षरांसी जोगें ॥ [illegible] ॥ ४६ ॥ नेहां मनीं कं पव्हना ॥ [illegible] ॥ [illegible] नयतें ना ज्ञा ॥ गामेट्या ॥ ४७ ॥ ऐसेसें
हे उपाय ॥ वहुवसा येंपाहे ॥ जाणावयाहाये ॥ एकवस्तु ॥ ४८ ॥ आतां पुरे हे वहुत ॥ [illegible] थिन ॥ [illegible] नवानित ॥ देऊं तुज ॥ ४९ ॥
येनुलौनिपडुसका ॥ अनुभवन्नाहाणा आयेता ॥ यरनतनु [illegible] ॥ सायासनाहीं ॥ ५० ॥ [illegible] नेनवी हुस्तें ॥ [illegible] नाचें ॥ सोन्लोर्क मनेंतूं
फलितार्थ नि ॥ ५१ ॥ श्लो० यावत्संजायते किंचित्सत्त्वं स्थावरजंगमम् ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धि भरतर्षभ ॥ २६ ॥ टी० नरी सेवजयेणं बालु
तुज आपणपें जोर्डा नन्ने ॥ आणि [illegible] नेन्दें ॥ आपेरीनें ॥ ५२ ॥ नयां [illegible] ॥ [illegible] सनकलो ॥ आनि संगेंसालन्लों ॥ कल्लो
केजेंस ॥ ५३ ॥ कौंतेजा आणि उरनदा ॥ सेदाजान्त्रे यानेरा ॥ मृगजळीं नयापूरा ॥ [illegible] ॥ ५४ ॥ नानाथा [illegible] ॥ [illegible] संयरी ॥ उ
ठिजेजेवि अकुरीं ॥ नानावेथें ॥ ५५ ॥ नेरींच राचर आयेन ॥ जेवढें जें [illegible] ॥ नेनां [illegible] ॥ ऐसें जाण ॥ ५६ ॥ इयालागीं अर्जु
न ॥ क्षेत्रज्ञा [illegible] ॥ पास्त्रीननहानें भिन्ना ॥ [illegible] ॥ २६ ॥ श्लो० समं सर्वेषु भूतेषु तिष्ठन्तं परमेश्वरम् ॥ विनश्यत्स्वविनश्यन्तं यः पश्यति स पश्य
ति ॥ २७ ॥ टी० पैंपटलवतनकू ॥ नरिनवावें आहे ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ ५८ ॥ [illegible] ॥ एकाचें एकआहातो
परिपंसूतमनें ॥ वेगळाली असे ॥ ५९ ॥ पांचीनामेंही आनानें ॥ [illegible] ॥ [illegible] शितानें ॥ आपेवयाचें ॥ ६० ॥ ऐसें दरेवार्मी फिरती ॥
भेदसंसोहनपाटी ॥ नरिजन्माचियाकोटी ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ तुं विणियेचीं
॥ ६२ ॥ हेतुकां उर्दवांकुडे ॥ [illegible] ॥ नर्मास्मते अवयवें ॥ परिवस्तु एक ॥ ६३ ॥ अगारनकारी वहुतमीं ॥ उष्णता समानजेंसी ॥ तेसा
पाठ० आ० ५२ जें आ० ५३ जन्कां आ० ५५ नगळां आ० ६१ पीनर्ना

नानाजीवराशीं ॥ परेशु असे ॥ ६४ ॥ श्लो० समंपश्यन्हि सर्वत्रसमवस्थितमीश्वरं ॥ नहिनस्त्यात्मनात्मानंततोयातिपरांगतिं ॥ २८ ॥ टी० गगनभरे धारा
परिपार्ण एकचि वीरा ॥ तैसा याभूताकारा ॥ सर्वांगी जो ॥ ६५ ॥ हें मन धरोनि समम ॥ परि स्वभूत अक्षम ॥ मन मनीं व्योम ॥ जियापरी ॥ ६६ ॥ हा नाशतां
भूताभास ॥ एथ आत्माना अविनाश ॥ जैसा कंकणीं दंड कसा ॥ स्वर्ण मानी ॥ ६७ ॥ पुनं तो नित्य संज्ञान ॥ जो जो निर्मा अभिन्न ॥ देखे तो समनयन ॥ ज्ञा
नियामाजी ॥ ६८ ॥ ज्ञानाचा झेळा जळसा ॥ माजि झळंकतो दीपरा ॥ हे स्तुति नाहे ख्यु वसा ॥ मानणे चानो ॥ ६९ ॥ हे गुणेंद्रियधोकोनी ॥ दे
हधातूची त्रिकुटी ॥ पांचमेळावा चोरखटी ॥ दारुण हे ॥ ७० ॥ हे उपरूपांचेव उन्ही ॥ पंचपा आगीं न्याकळी ॥ जीव पंचानना सापडली ॥ हरिणकुटी
हे ॥ ७१ ॥ ऐसा असानि इयेशरीरीं ॥ कोणी नित्यबुद्धीचे सुरी ॥ अनित्य मानाचा उदरीं ॥ हाणे निजा ॥ ७२ ॥ परि इयेशरीरीं असता ॥ जो नये चि आ
पणया घाता ॥ आणि शस्त्र पडे स्फूतों ॥ नेयें चिसिमन्छ ॥ ७३ ॥ नियें योग ज्ञानाचिया भोगी ॥ जो नाहूनिया जन्मकोडी ॥ निगोड याशाषा बुडी ॥
देतीयोगी ॥ ७४ ॥ जें आकाराचे पैलतीर ॥ जें नादाचे पैलसेर ॥ तुर्येचेंपा जनर ॥ परब्रह्मेंसें ॥ ७५ ॥ ऐसाम्सामगवाती ॥ जेथें संतों विश्रांती ॥ गंगा
दिअपांपती ॥ सरिताजैसी ॥ ७६ ॥ तेंसकळवयणेचि देहें ॥ पायपारखीकणियाखाहे ॥ तो समता समर्थ नाहे ॥ नियमबुद्धी ॥ ७७ ॥ दीपांचियाकोडी जैसें
एकचि तेजसरिसें ॥ तैसा जो असतचि असे ॥ सर्वत्रईश ॥ ७८ ॥ ऐसें समस्तबुद्धिसरा ॥ जिणें नेणतमाना ॥ तो मरणा आणि जीविता ॥
नागवेकुडा ॥ ७९ ॥ म्हणोनितो दैवागळा ॥ वानीन असोंवेळोवेळा ॥ जें साम्यसे जें बाळा ॥ मागुतानया ॥ ८० ॥ श्लो० प्रकृत्यैवचकर्माणि
क्रियमाणानिसर्वशः ॥ यःपश्यतितथात्मानमकर्तारंसपश्यति ॥ २९ ॥ टी० आणिमनोबुद्धि समुखें ॥ कर्मेंद्रियें अशेषें ॥ करी प्रकृती चि हें दे
खे ॥ साचें जोगा ॥ ८१ ॥ घरींचि राहटती घरीं ॥ घर काहीं न करी ॥ अभ्र धांवे अंबरीं ॥ अंबर ते तैसें ॥ ८२ ॥ तैसी प्रकृति आत्मप्रभा ॥ खेळे गुणीं वि
विधारंभा ॥ एथ आत्मा नोवायथवा ॥ नेणे कोण ॥ ८३ ॥ ऐसें निर्णय निवाडें ॥ जयाच्या ज्ञानीं ज्ञान उडे ॥ अकर्तयाते फुडें ॥ देखिले तेणें ॥ ८४ ॥ श्लो०

यदा भूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ॥ तत एव च विस्तारं ब्रह्म संपद्यते तदा ॥ ३० ॥ टी० येक्र तों तरि भगवंता ॥ होय तेंव्हां ब्रह्मसंपन्ना ॥ जेंव्हां भूताकृती भि
न्ना ॥ दिसती एकें ॥ ८५ ॥ लहरी जैसिया जळीं ॥ परमाणु कणिका स्थळीं ॥ रश्मीकर मंडळीं ॥ सूर्याचा जैसा ॥ ८६ ॥ नातरी देहीं अवेव ॥ मनीं आघवे
चि भाव ॥ विस्फुलिंग सर्व ॥ वन्हीं एकु ॥ ८७ ॥ तैसें भूताकार एकाचे ॥ पर्यादर्शी रंग जैसा ते ॥ तेंचि ब्रह्मसंपत्तिचें ॥ तारुं लागे ॥ ८८ ॥ मग जयातें
याकडे ॥ ब्रह्माचि दिठी उघडे ॥ किं बहुना जोडे ॥ अपारसुख ॥ ८९ ॥ येतुलेनि तुज पार्था ॥ प्रतीति पुरुष प्रकृतिवस्था ॥ ठायें ठावो प्रतीतिपथा ॥ मा
जि जाहाली ॥ ९० ॥ अमृत जैसें चुळा ॥ कां निधान दिठी आलें डोळां ॥ ततुल्या जाळा ॥ पानावरां ॥ ९१ ॥ जें जाहालें इयेप्रतीतीं ॥ घरवाधणें-
जें चित्तीं ॥ तें आतां नासा अवधानपतीं ॥ इया परि एक दोन तिवाळ ॥ वोल्हे जो सुखाचा ॥ दृष्टमनाने बोल ॥ मग नेणे ॥ ९३ ॥ ऐसें देव म्हणित
लें ॥ मग बोलों आदरिलें ॥ तें यें अवधानाचें चिकलें ॥ सर्वांगें येरें ॥ ९४ ॥ श्लो० अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः ॥ शरीरस्थोऽपि कौं
तेय न करोति न लिप्यते ॥ ३१ ॥ टी० तरी परमात्मा ह्मणिपे ॥ तो ऐसा जाण स्वरूपें ॥ जळीं जळें नालिंपे ॥ सूर्य जैसा ॥ ९५ ॥ कां जे जळा आदीं पाठीं ॥
तो असतचि असे किरीटी ॥ माजीं बिंबतें दृष्टी ॥ आणिकाचिये ॥ ९६ ॥ तैसा आत्मा देहीं ॥ आथी ह्मणणें हें कांहीं ॥ साचें नव्हे नाहीं ॥ तो जेथिं
चा तेथें ॥ ९७ ॥ आरिसां मुख जैसें ॥ बिंबलिया नाम असे ॥ देहीं वसणें तैसें ॥ आत्मतत्त्वाचें ॥ ९८ ॥ नया देहा ह्मणणें भेटी ॥ हे सपाथिनी जीव
गांठी ॥ वारिया वाळुवे गांठी ॥ केंही आहे ॥ ९९ ॥ आगि आणि कापुसा ॥ दोरा सुवावा कैसा ॥ कें उतासा दा आकाशा ॥ दृष्टी येसी ॥ ११०० ॥
एक निघे पूर्वेकडे ॥ एक तें पश्चिमेकडे ॥ तिये भेटी चि नपडे ॥ संबंध हा ॥ १ ॥ उजिवडा आणि आंधारेया ॥ जो पाड मृता उभया ॥ तोचि गा आत्म
या ॥ देहा जाण ॥ २ ॥ रात्रि आणि दिवसा ॥ कनका आणि कापुसा ॥ अपाडु कां जैसा ॥ तैसाचि यासी ॥ ३ ॥ देह तंव पंचांचें जालें ॥ हे कर्माचे गुणीं
गुंथलें ॥ भंवतसे चाकीं सूदलें ॥ जन्ममृत्यूचां ॥ ४ ॥ हें काळानळाचां कुंडीं ॥ घातली लोणियाचि उंडी ॥ माशीपांख पांखवडी ॥ तंव हें सरे ॥ ५ ॥ हें

पाठ० ओ० ९२ हाजी अथवा वांचूनि ओं० ९३ अवधानाची ओं० ९६ सूर्य ओं० ९७ साचाकारं ओं० ११०० पिसा पांखासी ओं० ३ हो

विपायें आगंतपडे ॥ परिभसू ऊर्निउडे ॥ जाहालें स्वानावरि पडे ॥ तरि रेतविश्व ॥ ६ ॥ याचुके दोहीं काजा ॥ तरि होय रूपेचा पुंजा ॥ हा परि णाम क्रीपं
ध्वजा ॥ कश्मलगा ॥ ७ ॥ इयादेहाचीहे दशा ॥ आणि आत्मा तो ऐसा ॥ पैं शब्दु नित्य अपेसा ॥ अनादिपणें ॥ ८ ॥ सकळ ना निष्कळ ॥ अक्रियना क्रि
याशीळ ॥ कृशना स्थूळ ॥ निर्गुणपणें ॥ ९ ॥ साभासना निराभास ॥ प्रकाशना अप्रकाश ॥ अल्पना बहुवस ॥ अरूपपणें ॥ १० ॥ रिता ना भरित
रहितना सहित ॥ मूर्तना अमूर्त ॥ शून्यपणें ॥ ११ ॥ आनंदना निरानंद ॥ एकना विविध ॥ मुक्तना बद्ध ॥ आत्मपणें ॥ १२ ॥ येतुला ना तेतुला ॥ आ
इता ना रचिला ॥ बोलता ना उगला ॥ अलक्षपणें ॥ १३ ॥ सृष्टिचा होणी न रचे ॥ सर्वसंहारें न वेंचे ॥ आथी नाथी या दोहींचें ॥ पंचत्वहा ॥ १४ ॥ मेव-
ना चर्चे ॥ वाढे ना खांचे ॥ विटेना वेंचे ॥ अव्ययपणें ॥ १५ ॥ ऐसेंरूप पैं आत्मा ॥ देहीं जो म्हणती प्रियोत्तमा ॥ तें मठाकारें व्योमा ॥ नाम जेसें ॥ १६
तेसें तयाचियें अनुस्यूतीं ॥ होती जाती देहाकृती ॥ तो घेना सांडी स्मृती ॥ जैसा तैसा ॥ १७ ॥ अहोरात्रें जैसीं ॥ येती जाती आकाशीं ॥ आत्मसत्ते
तैसीं ॥ देहें जाण ॥ १८ ॥ म्हणोनि इयें शरीरीं ॥ कांहीं न करवी करी ॥ आयता हीं व्यापारीं ॥ सज्जन होये ॥ १९ ॥ यालागीं स्वरूपें ॥ उणा पुरा न घेपे
हें असो तो न लिंपे ॥ देहीं देहा ॥ २० ॥ श्लो॰ यथा सर्वगतं सौक्ष्म्यादाकाशं नोपलिप्यते ॥ सर्वत्रावस्थितो देहे तथात्मा नोपलिप्यते ॥ ३२ ॥ टी॰ अगा
आकाश केंना हीं ॥ हें न रिघे चिकवणे ठायीं ॥ परि का धिरें नि क हीं ॥ गादि जेना जेसें ॥ २१ ॥ तैसा सर्वत्र सर्व देहीं ॥ आत्मा असतचि असे पाहीं
परि संगदोषें एकेंही ॥ लिप्त नोहे ॥ २२ ॥ पुडत पुडती एथें ॥ हेंचि लक्षण निरुतें ॥ जें जाणावें क्षेत्रज्ञातें ॥ क्षेत्रविहीना ॥ २३ ॥ संसर्गेंचि षिजे लोहें ॥ प
रि लोह भ्रामक नोहे ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञा आहे ॥ ते तुल्य पाड ॥ २४ ॥ दीपकाची अर्ची ॥ राहाटी वाहे घरांची ॥ परि वेगळी ठकोडीची ॥ दीपा आणि घरा २५
पैं काष्ठाचा पोटीं ॥ वह्नि असे परि किरीटी ॥ काष्ठ नोहे या दृष्टी ॥ पाहिजे हा ॥ २६ ॥ अपाड नभा अभाळा ॥ रवि आणि मृगजळा ॥ तैसाचि आत्मा.
हो डोळां ॥ देखावा पैं ॥ २७ ॥ श्लो॰ यथा प्रकाशयत्येकः कृत्स्नं लोकमिमं रविः ॥ क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं प्रकाशयति भारत ॥ ३३ ॥ टी॰ हें आघवेंचि अ

पाठ, ओ॰ १० आभास, ओ॰ १२ एकला मां कळा ओ॰ १४ होता ओ॰ १६ जे ओ॰ १७ करवीना करी ओ॰ २१ गादेना ओ॰ २६ पैं ओ॰ २७ हा देखवीजेरी

सिणक ॥ गगनीं निजेसा अर्क ॥ प्रकटवी लोक ॥ नावें नावें ॥ २८ ॥ एथ क्षेत्रज्ञ तोष्मा ॥ प्रकाशक क्षेत्राभासा ॥ यावरी तेही न पुसा ॥ शंका नेया ॥ २९ ॥ श्लो-
क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमन्तरं ज्ञानचक्षुषा ॥ भूतप्रकृतिमोक्षं च ये विदुर्यान्ति ते परम् ॥ ३४ ॥ इति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्री-
कृष्णार्जुनसंवादे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगो नाम त्रयोदशोऽध्यायः १३ टी० शब्दतत्त्वसारज्ञा ॥ पैं देखणी ते निजप्रज्ञा ॥ जे क्षेत्रक्षेत्रज्ञा ॥ अपाडें देखे ३०
इयां दोहींचें अंतर ॥ देखावया चतुर ॥ ज्ञानियांचें द्वार ॥ आराधिती ॥ ३१ ॥ याचिलागीं सुमती ॥ जोडिती शांतिसंपत्ती ॥ शास्त्रांचीं दुभती ॥ पोषि-
ती घरीं ॥ ३२ ॥ योगाचिया आकाशा ॥ वळघिजे यवढा धिंवसा ॥ याचियाची आशा ॥ पुरुषा सिगा ॥ ३३ ॥ शरीरादि समस्त ॥ मानिताती तृणव-
त ॥ जीवें संतांचे होत ॥ वाहणा अधर ॥ ३४ ॥ ऐसीं सियापरी ॥ ज्ञानाचिया भरोवरी ॥ करूनियां अंतरीं ॥ निरूत होती ॥ ३५ ॥ मग क्षेत्रक्षेत्रज्ञाचें ॥ जें
अंतर देखती साचें ॥ ज्ञानें उन्मेखनयाचें ॥ वोवाळू आम्ही ॥ ३६ ॥ आणि महाभूतादिकें ॥ पसरली अनेकें ॥ पसरली सेन्यादिकें ॥ प्रकृति जे हे ॥
॥ ३७ ॥ जे शुकनळिकान्यायें ॥ नलगतां लागली आहे ॥ हें ऐसें आहे तैसें हो ये ॥ जाणवे जया ॥ ३८ ॥ जैसी माळा ते माळा ॥ ऐसी चिन्हे जे डोळां
सर्पबुद्धि देवाळा ॥ उरिव होउनी ॥ ३९ ॥ का शुक्ति ते शुक्ती ॥ हें साच हाये प्रतीती ॥ रूपयाची भ्रांती ॥ जाऊनियां ॥ ४० ॥ तैसी वेगळेवेगळेपणें ॥ प्र-
कृति जे अंतःकरणें ॥ देखतो निर्माल्यपणें ॥ ब्रह्म होती ॥ ४१ ॥ जें आकाशाहूनि वाड ॥ जें अव्यक्तापैलीकडे ॥ जें मिळालिया अपाडा पाडे ॥ पडों नेदी ॥ ४२ ॥
आकार जेथ सरे ॥ जीवत्व जेथें विरे ॥ द्वैत जेथ नुरे ॥ अद्वय जें ॥ ४३ ॥ तें परमतत्त्व पार्थां ॥ होती निसर्वथा ॥ जे आत्मानात्मव्यवस्था ॥ राजहंस ४४
ऐसा हा जी आघवा ॥ श्रीकृष्णें तया पांडवा ॥ उगाणा दिधला जीवा ॥ जीवाचिया ॥ ४५ ॥ घटकुलशी चिं घरीं ॥ रत्नें निजे जयापरी ॥ आपणपें तया-
श्रीहरी ॥ दिधलें तैसें ॥ ४६ ॥ आणि कोणा देता कोण ॥ तो नरें तेंसा नारायण ॥ नर अर्जुन तेथ कृष्ण ॥ हें म्हणें ॥ ४७ ॥ परि असो तें ना थिलें ॥ ना-
पुसतां कां बोलिलें ॥ किं बहुना दिधलें ॥ सर्वस्व देवें ॥ ४८ ॥ की तो पार्थ जी मनीं ॥ अझुणी तृप्तीन मनीं ॥ अधिकाधिक उतान्ही ॥ वाढवीत असे ॥ ४९ ॥ -
पाठ. ओ. २९ परोतें. ओ. ३८ गाउकें. ओ. ४२ अवघड. ७.

ज्ञा॰ टी॰ २८

म्हणोनि याचेनि वरी ॥ आनुष्टुप्छंदें परियेसा ॥ नाहीं अर्जुना अंतरें ॥ परिसतां तेंचि ॥ ५० ॥ तेथ सुगरणी उदारें ॥ रसज्ञ आणि जेवणारें ॥ मिळती मग अवतरे
हा नेणिजे सा ॥ ५१ ॥ तैसें जें हें ज्ञान देवा ॥ तया अवधानाचिया आन्वेक्षणा ॥ पाहतां त्या रस्थान रचिले ययांवा ॥ तो गुणें करी ॥ ५२ ॥ सकायें मेघ सांवरे ॥ जैसा चंद्र-
सिंधु भरे ॥ तैसा मानला रम्य आदरें ॥ श्रोतयांचेनि ॥ ५३ ॥ आतां आनंदमय आघवें ॥ विश्व कीजे निज देवें ॥ तें राये परिसावें ॥ संजयो म्हणे ॥ ५४ ॥ एवं जें म
हाभारतीं ॥ श्रीव्यासें भवांतमती ॥ भीष्मपर्वसंगतीं ॥ म्हणितली कथा ॥ ५५ ॥ तो श्रीकृष्णार्जुनसंवाद ॥ नागरें बोलीं विशद ॥ सांगोनि दाऊं प्रबंध ॥
वोविये नी ॥ ५६ ॥ नुसधी विशांनि कथा ॥ आणि जें लक्ष रवाक्यपथा ॥ जें शृंगाराचा माथा ॥ पायवेवी ॥ ५७ ॥ दाउं वेल्हाळ देशी नवी ॥ जैसा हित्यानें वो-
जावी ॥ अमृतातें चुकी नेनी ॥ गोडसपणें ॥ ५८ ॥ बोल वेल्हाळ वितें नगुणें ॥ चंद्रासि येउ माणें ॥ रसरंगा भुलवणें ॥ नादलोपी ॥ ५९ ॥ खेचराचिया ही म
ना ॥ आणि सात्विकाचा पान्हा ॥ श्रवणासवें सुमना ॥ समाधि जोडे ॥ ६० ॥ तैसा वाग्विलासविस्तार ॥ गीतार्थें श्रीविश्वंभर ॥ आनंदाचा अवार ॥ मां
डूं जगा ॥ ६१ ॥ फिटो विवेकाचें वाणें ॥ होकां नाम मना जिणें ॥ देखो आवडे तें रवाणी ॥ ब्रह्मविद्येची ॥ ६२ ॥ दिसो परतत्व डोळां ॥ पाहो सुखाचा सोहळा ॥
रिघो महाबोध सुकाळा ॥ माजीं विश्व ॥ ६३ ॥ हें निपजेल आतां आघवें ॥ ऐसेंबोलिजेल बरवें ॥ जें अधिष्ठिला असे परमदेवें ॥ श्रीनिवृत्ति मी ॥ ६४ ॥ म्ह-
णोनि अक्षरां सुभेदीं ॥ उपमा श्लोक कोंदाकोंदी ॥ म्हणोनि दाउं नर्मानापदी ॥ ग्रंथार्थासी ॥ ६५ ॥ हातावो वरी मातें ॥ पुरता घासा रस्वतें ॥ केलें असे श्रीमंतें ॥
श्रीगुरुरायें ॥ ६६ ॥ तेणें जें कृपासायें ॥ मविबोलितें नलें सांगे ॥ आणि तुम्ही येथ मेळा हें ॥ गीता म्हणोनी ॥ ६७ ॥ वरि तुम्हां संतांचे पायें ॥ आजि मी ल्याय
लों आहें ॥ म्हणोनि जि नोहे ॥ अटकरा हो ॥ ६८ ॥ प्रभु काश्मीरीं मुके ॥ नुपजे हें कोणें एके ॥ नाहीं उणीं सामुद्रिकें ॥ लक्ष्मी येसी ॥ ६९ ॥ तैसा तुम्हां संतांपा
सीं ॥ अज्ञानाचे गोठी कायसी ॥ यालागीं नवरसीं ॥ वरुषेन मी ॥ ७० ॥ किंबहुना आतां देवा ॥ अवसरु मज देयावा ॥ ज्ञानदेव म्हणे बरवा ॥ सांगेन-
ग्रंथ ॥ ७१ ॥ ॥ इति श्रीभावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवविरचितायां त्रयोदशोऽध्यायः ॥ १३ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ श्लोक ३४ ओवी ११७० ॥

पाठ॰ ओ॰ ५५ गातां॰ ओ॰ ५७ पर्व॰ ओ॰ ५८ जैसा॰ हा॰ ओ॰ ६३ फिटे॰ मनाचीं॰ ओ॰ ६६ निर्वाण॰ ओ॰ ६७ सावायें॰ ओ॰ ६८ पातलों॰ ओ॰ ७१ मी॰ ६

अ॰ १३

श्रीगणेशायनमः॥ ॥जयजय आचार्या॥समस्तसुरवर्या॥प्रज्ञाप्रभातसूर्या॥सुखोदयाजी॥१॥ जयजयसर्वविसांवया॥सोहंभाव
सुहावया॥नानाभोकहल्लावया॥समुद्रातं॥२॥आइकेंगाआर्तबंधू॥निरंतरकारुण्यसिंधू॥विशदविद्यावधू॥वल्लभाजी॥३॥तूंज्वयी
प्रनिलपर्सा॥नयानिश्वहेदांविसां॥प्रकटतेंकरिसी॥आयवेंचितूं॥४॥किंपुदिलाचीदृष्टीचोरिजे॥हालाहलविंवर्षानिफजे॥ [illegible]
तुझें॥जेंआपणपेंचोरे॥५॥जीतूंचित्तमर्वाच्या॥माकोणाबोधकोणामाया॥ऐसियाआपेंआपलाचविया॥नमोतुज॥६॥जाणोजगीं
आपबोलें॥तेंतुझियाबोलुःसुरसजालें॥तुझेंजिदसमन्व आलें॥एथ्वायेसी॥७॥रविचंद्रादिशक्ती॥उदयकारितीत्रिजगतीं॥तेंतुझ्रि-
यादीमी॥तेजतेजा॥८॥जेंचळवळिजेआनिलें॥तेंदादेकेंनिजें॥निजबळें॥नमनुजमाजीरवेळे॥तुपथ्यीप॥९॥किंबहुनामायाअशेष॥
ज्ञानजीतुझेंनिजेळस॥असोनाननणसायास॥श्रुतीसिद्दं॥१०॥वेदवानृभितवांचिचांग॥जेवर्णादसेतुझेंआंग॥मगआह्यांनयासुग॥ऐवे
पांती॥११॥जीएकार्णवाचेठाइं॥पाहातांमेरुयमधाचीपाडनाहीं॥मामहानदीकाइं॥निवडूंयतें॥१२॥कांउदयलियाभास्वत॥चंद्र-
जेसारवद्योत॥आह्याश्रुतीतुजआंत॥तोपाडअसे॥१३॥आणिदुजयाथांवमोटे॥जेयपरशींविरवरांबुडे॥तोतूंमांकोणेतोंडें॥वानावा-
सि॥१४॥यान्लागीआतां॥स्तुतीसांडोनिनिवांता॥चरणीठेवजेमाथा॥हेंचिभलें॥१५॥तीरतृजैसा आहासितैसिया॥नमोंजीगुरुराया
मजग्रंथोद्यमफळावया॥वेकाराहोइं॥१६॥आतांकृपाभांडवलसोडीं॥भरींमाझेमतीचीपोतडी॥करींज्ञानपद्यजोडी॥थोरीमाते १७
मगमीसंसरेनतेणें॥संतानेंकर्णभूषणें॥लेववीनसकलसलक्षणें॥विवेकाचीं॥१८॥जीगीतार्थनिधान॥काढमाझेंमन॥सुयिस्नेहांजन॥
आपलेंतूं॥१९॥हेवाकूसृष्टीएकेवेळे॥देखोतूंमाझेबुद्धिचेडोळे॥तैसाउदयींजोजीनिर्मळें॥कारुण्यबिंबें॥२०॥माझ्याप्रज्ञावेलीवे
ल्हाळ॥काव्येंहोयसफळ॥तोवसंतहोयीस्नेहाळ॥शिरोमणी॥२१॥प्रमेयमहापुरें॥हेमतिगंगायेथोरें॥तैसावर्षउदारें॥दिठी

पाठ.ओ ६वंध ओ. १२थेंबाचा१२ जाणिजेनि. ओ. १६ तुज. ओ. १७ योरावीं. ७. ७. ७. ७. ७.

ज्ञा॰टी॰ १

अ॰ १४

विना ॥ २२ ॥ अगा विश्वैकधामा ॥ तुझा प्रसाद चंद्रमा ॥ करूं मज पूर्णिमा ॥ स्फूर्तिनिजा ॥ २३ ॥ जो अवलोकितियामानें ॥ उन्मेषसागरांसी रत्न

वोसंडे लस्फूर्तीचें ॥ रसवृत्तीचें ॥ २४ ॥ तंव संतोषोनि श्रीगुरुराजें ॥ ह्मणितलें विनतिव्याजें ॥ मातें दरूशनि दुजें ॥ स्तवनीं मेंघे ॥ २५ ॥ हें

असो आतां दाजरा ॥ नो जोंपनाथ करूं निगोमरा ॥ ग्रंथार्थ दाखवि उत्कंठा ॥ मंगोनेदें ॥ २६ ॥ होकां जो स्वामी ॥ हेंचि पाहत होतों मी ॥ जें श्रीमु

खें ह्मणा तुह्मी ॥ ग्रंथ सांगा ॥ २७ ॥ परि हें म्यां केलें ॥ कि हें माझें निजालें ॥ ऐसें नाहीं गिवलें ॥ वासनेमाजि ॥ २८ ॥ सहजें दुर्वैचा हार ॥ आंगे

चि नवं अमर ॥ नरी आला पूर ॥ पीयूषाचा ॥ २९ ॥ तरि आतां येणें प्रसादें ॥ विन्यासें विह्हदें ॥ मूळशास्त्रपदें ॥ वारवाणीन ॥ ३० ॥ परि जो

वा आतनुनी कडे ॥ जैसी संदेहा विर्जोणि बुडे ॥ ना श्रवणि तरि चाड ॥ वाटी दिसे ॥ ३१ ॥ नेसी बोलसाचारां ॥ अवतरामाझी माधुरी ॥ मा

लें मार्गनि धरी ॥ गुरुकृपेचा ॥ ३२ ॥ तरि मागां त्रयोदशीं ॥ अध्यायीं गोठ ऐसी ॥ श्रीकृष्ण अर्जुनेंसी ॥ चावळले ॥ जे क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोगें ॥ हो

इजे येणें जगें ॥ आत्मा गुणसंगें ॥ संसारिया ॥ ३४ ॥ आणि हा निमह्मतिगतु ॥ सुखदुःखभोगी हेतु ॥ अथवा गुणातीतु ॥ केवळ हा ॥ ३५

तरि कैसा पां असंगासंग ॥ कोण तो क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोग ॥ सुखदुःखादि भोग ॥ कवि न या ॥ ३६ ॥ गुण ते कैसे किती ॥ बांधती कवणें रीती ॥ ना

तरी गुणातीतीं ॥ चिन्हें काइं ॥ ३७ ॥ एवं इया आघवेया ॥ अर्थरूपकरावेया ॥ विषो येथ चौदाविया ॥ अध्यायासी ॥ ३८ ॥ तरि तो आतां

ऐसा ॥ प्रस्तुत परियेसा ॥ अभिप्रायविशेषा ॥ वैकुंठिचा ॥ ३९ ॥ तो ह्मणे गा अर्जुना ॥ अवधानाचीं सर्व सेना ॥ मेळऊनि इयां ज्ञाना ॥

झोबावे हो ॥ ४० ॥ आह्मी मागां तुज बहुतीं ॥ दाविलें हें उपपत्ती ॥ तरि आझूणी प्रतीती ॥ कुशी न रिघे ॥ ४१ ॥ श्लो॰ श्रीभगवानुवाच

परं भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम् ॥ यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमितो गताः ॥ १ ॥ टी॰ ह्मणोनि गा पुढती ॥ सांगिजेल-

ज्ञानपत्ति ॥ परि ह्मणह्मणे ज्ञानीं ॥ जाहालिंजे ॥ ४२ ॥ येर्ह्वी ज्ञान हें आपुलें ॥ परि परऐसें निजालें ॥ जें आवडोनि घेतलें ॥ भवस्वर्गा

पाठ, ओ॰ २६ ज्ञानार्थ, ओ॰ ३१ वाट॰ ओ॰ ४२ पे॰ ओ॰ ४२ प्रतीती, ७ ७ ७ ७ ७

दिक ॥ ४३ ॥ अगा याचिकारपों ॥ हें उत्तमसर्वांपरी मी ह्मणे ॥ जेवक्षी हेंतृण ॥ येरें ज्ञाने ॥ ४४ ॥ जियें मनस्वर्गातें जाणतो ॥ यागांचिवांग
ह्मणती ॥ पाररवीफुडें आर्था ॥ भेदांजया ॥ ४५ ॥ तियें आघर्वीं विज्ञानें ॥ केलीयणेंस्वनें ॥ जेशावानोमींगगनें ॥ गिळोजती भंतें
॥ ४६ ॥ कांउदितेंरश्मिराजें ॥ लोपलेंचंद्रादितेजें ॥ नानामळयांवुमाजें ॥ नदीनद ॥ ४७ ॥ तैसेंयेणें पा हलेयां ॥ ज्ञान जात जायलुया
ह्मणोनियां धनंजया ॥ उत्तमेहें ॥ ४८ ॥ अनादिजे मुक्तता ॥ आपलीअसे पंडुसुता ॥ तोमोक्षहा ‍ ायेता ॥ होयजेणें ॥ ४९ ॥ जयाचिया
मर्तातें ॥ विचारवीरांसमस्तां ॥ नेदीजेवांसंसृती ॥ माथाउधऊं ॥ ५० ॥ मनें मनघालूनियांमागें ॥ विश्रांतिजालीयाआंगें ॥ नेदेहींदेहा
जोगे ॥ होतीचिना ॥ ५१ ॥ मगतेदेहाचेंवळें ॥ वोलांडूनिएकेंचिवेळें ॥ सवनूकांकांटाळे ॥ माझेजाले ॥ ५२ ॥ श्लो० इदंज्ञानमुपाश्रि
त्यममसाधर्म्यमागताः ॥ सर्गेपिनोपजायंते प्रलयेनव्यथंतिच ॥ २ ॥ टी० जेमाझियानित्यता ॥ तेणेंनित्य तेपंडुसुता ॥ परिपूर्णपूर्णता
माझियाचि ॥ ५३ ॥ मीजैसाअनंतानंद ॥ जैमाचिसत्यसंधं ॥ तैसेचितेभेद ॥ उरेचिना ॥ ५४ ॥ जेमीजिवढें जैसें ॥ तेंतेचिजालेतै-
सें ॥ घटभंगींघटाकाशें ॥ आकाशजेवीं ॥ ५५ ॥ नानादीपमूळकां ॥ दीपशिखाअनेकां ॥ मिनलियांअवलोकां ॥ होयजेंरें ॥ ५६ ॥ अर्जु
नतयापरी ॥ सरलीद्वैताचीवारी ॥ नांदोनामार्थएकाहारी ॥ मातूंवाणें ॥ ५७ ॥ येणेंचिपैकारणें ॥ जेपहिलेंसर्गावेंजुपणें ॥ तेंहीतयाहोणें
पडेचिना ॥ ५८ ॥ सृष्टीचियेसर्वादी ॥ जयांदेहाचिनाहींवांधी ॥ तेकेंवीचेमळयावधी ॥ निमतीलपां ॥ ह्मणोनिजन्मक्षया ॥ अतीतनधनंजया
मीजालेज्ञानाइया ॥ अनुसरोनी ॥ ६० ॥ ऐसाज्ञानाचिवादी ॥ वानिलीदेवेंआवडी ॥ तेविंचिपार्थांहोगोडी ॥ लावावया ॥ ६१ ॥ तंववतयाजा
लेंआन ॥ सर्वांगींनिघालेकान ॥ सपाइंअवधान ॥ आतलाणां ॥ ६२ ॥ आतांदेवाचियाऐसें ॥ जाकळीजतअसेवोरसें ॥ ह्मणोनिनिरूप-
ण आकाशें ॥ वेंटाळेना ॥ ६३ ॥ मगह्मणेगाप्रज्ञाकांता ॥ उजवलीआजिवक्तृत्वता ॥ जेवोलायेवदाश्रोता ॥ जोडलासी ॥ ६४ ॥ तोरिए

पाठ० ओ० ५४ शब्द, ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७ ७

कर्मी अनेकीं ॥ गोंविजे देहपाशकीं ॥ त्रिगुणीं लुब्धकीं ॥ कवणे परी ॥ ६६ ॥ पैं क्षेत्रयेणें व्याजें ॥ यालागीं हें बोलिजे ॥ जें मत्संगबीजें ॥ भूतीं पिके ६७
श्लो॰ मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यहं ॥ संभवः सर्वभूतानां ततो भवति भारत ॥ ३ ॥ टी॰ ये कवणें तरी महद्ब्रह्म ॥ यालागीं हें ऐसें
नाम ॥ जे महदादि विश्राम ॥ शान्तिका हे ॥ ६८ ॥ विकारां बहुवस थोरी ॥ अर्जुना हें निकरीं ॥ ह्मणौनि अवधारीं ॥ महद्ब्रह्म ॥ ६९ ॥ अव्यक्तवा
दमतीं ॥ अव्यक्त ऐसा वदंती ॥ सांख्याचिया मतीं ॥ प्रकृति हेचि ॥ ७० ॥ वेदांतीं इयें नेमाया ॥ ऐसें ह्मणिजे माझ्या राया ॥ असो कितीं बोलो वा-
या ॥ अज्ञान हें ॥ ७१ ॥ आपला आपणपयां ॥ विसर जो धनंजया ॥ तेंचि रूप इयां ॥ अज्ञानासी ॥ ७२ ॥ आणि कुही येक असे ॥ जें विचाराचे
गळें न दिसे ॥ आंधारें का ॥ ७३ ॥ हालविलिया जाये ॥ निश्चळ तरी होये ॥ दुधीं जैसी साय ॥ दुधाचीचि ॥ ७४ ॥ पैं जागर ना स्वप्न ॥ ना स्वरू
प अवस्थान ॥ तेसें पुसीं कांचन ॥ जैसी होये ॥ ७५ ॥ कां नाभि यंतां वायूतें ॥ वांझें आकाश रितें ॥ तयां ऐसें निरुतें ॥ अज्ञान गा ॥ ७६ ॥ पैल
खांब कां पुरुष ॥ ऐसा निश्चय नाहीं एक ॥ परि कायनेणों आलोक ॥ दिसत असे ॥ ७७ ॥ तैसें वस्तु जैसी असे ॥ तैसी कीर न दिसे ॥ परि कां
हीं अनारिसें ॥ देखिजेना ॥ ७८ ॥ ना रातीं ना तेज ॥ तें संधि जैं विसांज ॥ तैसें विरुद्ध ना निज ॥ ज्ञान आथी ॥ ७९ ॥ ऐसी कोण्ही एकी दशा ॥ तिये
नांज अज्ञान ऐसा ॥ तया गुंडळिया मकाशा ॥ क्षेत्रज्ञ नाम ॥ ८० ॥ अज्ञान थोर ये आणिजे ॥ आपणपें न राहे नेणिजे ॥ तें रूप जाणिजे ॥ क्षेत्र-
ज्ञाचें ॥ ८१ ॥ हा चिउभय योग ॥ बुझें बापा चांग ॥ सत्ते चा निसर्ग ॥ स्वभाव हा ॥ ८२ ॥ आतां अज्ञाना सारिखें ॥ वस्तु आपणपांचि देखें ॥ परि
रूपें अनेकें ॥ नेणों कोणें ॥ ८३ ॥ जैसा रंक स्वप्नमला ॥ ह्मणे जा रे मी रावो आला ॥ कां मूर्छित गेला ॥ स्वर्गलोका ॥ ८४ ॥ ना तरी वल्लच कासिया दिठ
भग देखणें जें जें उठि ॥ तयां नाम सृष्टी ॥ मींचि येंपैंगा ॥ ८५ ॥ जैसे कां स्वप्नमोहा ॥ तो एकाकी देखे जें बहुवा ॥ तो चि तो पाउ आत्मया ॥ स्व
रूपें तो णअसे ॥ ८६ ॥ हें निनि म्हांत ॥ प्रमेय उपलऊं पुढतां ॥ परि तूं मतीतां ॥ याचि येपां ॥ ८७ ॥ तरी माझी हे गृहिणी ॥ अनादि तरुणी ॥ अनि-

वांच्यगुणी॥अनियाहे॥८८॥ इयेंनाहीं हीनरूप॥ गणेहें अनिउमप॥ हेंनिद्रितासमीप॥ नेनांदुरी॥ ८९॥ पैंमाझेनिचिअंगें॥ पहुडल्याहे
जागें॥ आणिसत्तासंभोगें॥ गुर्विणीहोय॥ ९०॥ महद्ब्रह्मउदरीं॥ प्रकृतीआठैविकारीं॥ गर्भाचीकरी॥ पेल्होवेली॥ ९१॥ उभयसंगें
पहिलें॥ बुद्धितत्वप्रसवलें॥ बुद्धितत्वें उभारलें॥ होयमन॥ ९२॥ तरुणीममतामनाची॥ अहंकारतत्वरची॥ तेणेंमहाभूतांची॥
अभिव्यक्तिहोय॥ ९३॥ आणिविषयेंद्रियांगोसी॥ स्वभावेंतंवभूतांसी॥ म्हणोनियनोसारसी॥ तियेंहीरूपा॥ ९४॥ जालेंनिर्वि
कारक्षोभें॥ पाठींत्रिगुणांचेंउभें॥ तेंहीयवासनागर्भें॥ ठायेंठाव॥ ९५॥ रुखाचाआवांका॥ जैसीबीजकणिका॥ जेविंबांधेउदका
भरतेवेळा॥ ९६॥ तैसीमाझेनिसंगें॥ अविद्यानानाजगें॥ आरयेवोंलागे॥ आणियाचि॥ ९७॥ मगगर्भगोळातया॥ कैसेंरूपतेंये -
आया॥ तेंपरियेसंराया॥ सृजनाचिया॥ ९८॥ पैंमणिजस्वेदज॥ उद्भिजजारज॥ उमटतीसहज॥ अवयवहे॥ ९९॥ व्योमवा-
यूवशें॥ वाढलेनिगर्भरसें॥ मणिजउससे॥ अवयवतो॥ १००॥ पोटींस्तनिमरजें॥ आगळाकानोयतेजें॥ उठतांनिपजे॥ स्वेदज
गा॥ १॥ आपस्थोउल्कटें॥ आणितमोमात्रेंनिकृष्टें॥ स्थावरउमटे॥ उद्भिदहा॥ २॥ पांचापांचहीं वरजीं॥ होतीमनबुध्यादिसा -
जिं॥ हेंहेतुजरायुजीं॥ ऐसेंजाण॥ ३॥ ऐसेचारिहेसरळ॥ करचरणतळ॥ महाप्रकृतिस्थूळ॥ तेंचिशिर॥ ४॥ प्रवृत्तीपेललेंपोट
निवृत्तीतेपाठिनिट॥ सुरयोनीआगंआठ॥ उर्ध्वांचा॥ ५॥ कंठउल्हासतास्वर्ग॥ मृत्युलोकमध्यभाग॥ अधोदेशचांग॥ नितंबतो
॥ ६॥ ऐसेंलेंकरूंएक॥ प्रसवलीहें देख॥ जयाचेंतिन्हीलोक॥ बाळसेंगा॥ ७॥ चौऱ्यासिलक्षयोनि॥ तियेंकांडेंपेरांसांदणि॥
वाढेप्रतिदिनीं॥ बाळकहें॥ ८॥ नानादेहअवयवीं॥ नामाचीलेणींन्हिववी॥ मोहस्तन्येंवाढवी॥ नित्यनवें॥ ९॥ सृष्टीवेगळवेग
ळीया॥ तियाकराग्रीआंगोळिया॥ भिन्नाभिमानासूदलिया॥ मुदियातेथें॥ १०॥ हेंपेंकोलतेंचराचर॥ अविचारितसुंदर॥ म
पाठ. ओ. ९७ मारेलें. ओ. ९५ हेंउभें, ओ, १०१ गा, ओ, १०६ मध्यअर्धभाग.

ज्ञा. ३ सर्वोनि थोर ॥ थोरावली ॥ ११ ॥ पैं ब्रह्मा प्रातःकाळ ॥ विष्णु तो मध्यान्हवेळ ॥ सदाशिव सायंकाळ ॥ बाळायया ॥ १२ ॥ महाप्रळयसेजे ॥ खे
ळोनि निवांत निजे ॥ विषमज्ञानें उमजे ॥ कल्पोदयीं ॥ १३ ॥ अर्जुना इया परी ॥ मिथ्या दृष्टिच्या घरीं ॥ युगानुवृत्ती चाकरी ॥ चोजपाउले अ. १४
॥ १४ ॥ संकल्पजयाचा इष्ट ॥ अहंकार तो विनट ॥ ऐसिया होय सेवट ॥ ज्ञानें इया ॥ १५ ॥ आतां असो हे बहु बोली ॥ ऐसें विश्वमायाख्या
ली ॥ तेथ सांग जाली ॥ माझी सत्ता ॥ १६ ॥ श्लो० सर्वयोनिषु कौंतेय मूर्तयः संभवंति याः ॥ तासां ब्रह्म महद्योनिरहं बीजप्रदः पिता
॥ ४ ॥ टी० या कारणें मी पिता ॥ महद्ब्रह्म हे माता ॥ अपत्य पंडुसुता ॥ जगडंबर ॥ १७ ॥ आतां शरीरें बहुतें ॥ देखोनि न न भेदो हो चित्तें
जे मन बुध्यादि भूतें ॥ एकें चि येथें ॥ १८ ॥ हां गा एकचि देहीं ॥ काय अनारिसे अवयव नाहीं ॥ तैंवि विचित्र विश्व पाहीं ॥ एकचि हे ॥ १९ ॥ पैं
उंचा नीचा उहाळिया ॥ विषमा वेगळालिया ॥ येकाचि जे वेजालिया ॥ बीजाचिया ॥ २० ॥ आणि संबंध तो हा ऐसा ॥ मृत्तिके घटल्लें कुंजे-
सा ॥ कां पटत्व कापुसा ॥ नातु होय ॥ २१ ॥ नाना कल्लोळ परंपरा ॥ संतत जैसी सागरा ॥ आह्मा आणि चराचरा ॥ संबंध तैसा ॥ २२ ॥ ह्म
णोनि वन्ही आणि ज्वाळ ॥ दोन्ही वन्हीचि केवळ ॥ तैंवि मां गा सकळ ॥ संबंध वाव ॥ २३ ॥ जाले निज गेंमी झांकें ॥ तरि जगलें कोणफां
कें ॥ कि ळेवरी माणिकें ॥ लोपिजे काइ ॥ २४ ॥ अळंकारा तें आलें ॥ तरि सोनेंपण काइ गेलें ॥ किं कमळ फांकलें ॥ कमळत्वा मुके ॥ २५ ॥ -
सांग पां धनंजया ॥ अवयवीं अवयविया ॥ आच्छादिजे कीं तया ॥ नेंचि रूप ॥ २६ ॥ विरूढलिया जोंधळा ॥ कणिसाचा निर्वाळा ॥ वेंच-
लाकीं आगळा ॥ दिसतसे ॥ २७ ॥ ह्मणोनि जग परौतें ॥ सारूनि पाहिजे मातें ॥ तैंसा नोहे उरवितें ॥ आघवें मीची ॥ २८ ॥ हा तूं साचोका-
रा ॥ निश्चयाचा खरा ॥ गांठी बांधवीरा ॥ जीवाचिये ॥ २९ ॥ आतां मियां मीं दाखविला ॥ शरीरीं वेगळाला ॥ गुणीं मीचि बाधला ॥ ऐ-
सा आवडे ॥ ३० ॥ जैसें स्वप्नीं आपण ॥ उठूनियां आत्ममरण ॥ भोगिजे गा जाण ॥ कपिध्वजा ॥ ३१ ॥ कां कवळा तें डोळे ॥ प्रकाईसूनि ३

पाठ, ओ, ११३ आलें निदिजे. ओ. ११५ निकट. पा.ओ. १२१ घडल्या कुंभ. ओ. १३० मजदाविला,

पिवळें ॥ देखणी नंद्री कळे ॥ नयांसीचि ॥ ३२ ॥ नानासूर्यप्रकाशें ॥ मकरांतेंमा अभ्रभासें ॥ नोल्नोपन्नाहें हीदिसे ॥ सूर्येचिकीं ॥ ३३ ॥ पैं आप-
णपेंनि जाल्पियां ॥ छायागा आपुलिया ॥ बिंबोर्निबर्हान्लिया ॥ आन आहे ॥ ३४ ॥ तेसीं इयनानादेहें ॥ दाउनिर्मीनाना होयें ॥ तेथ ऐसाजो बं-
ध आहे ॥ नोहें ही देखें ॥ ३५ ॥ बिंधचिकीनबंधिजे ॥ हें ज्ञाणणेंमजमाझें ॥ नेणणेनिउपजे ॥ आपलेनि ॥ ३६ ॥ तरि कोणगुणकेसा ॥ म
जचिर्मी बंधएसा ॥ आवडे नेंपरिसेसा ॥ अर्जुनदेवा ॥ ३७ ॥ गुणतेकितीकोधर्म ॥ काथियत्यांरूपनाम ॥ केंजाले हें वर्म ॥ अवधारिंपा ॥ ३८
श्लो० सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः ॥ निबध्नंति महाबाहो देहे देहिनमव्ययं ॥ ५ ॥ टी० तरि सत्त्वरजतम ॥ तिघांसि-
हें नाम ॥ आणि प्रकृतिजन्म ॥ भूमिकाइया ॥ ३९ ॥ येथ सत्त्व तें उत्तम ॥ रज तें मध्यम ॥ तिहींमाजि तम ॥ साविया धारें ॥ ४० ॥ हें एकेचि
वृत्तीचा ठायीं ॥ त्रिगुणत्व आवडे पाहीं ॥ वयसात्रय देहीं ॥ येकीजेवि ॥ ४१ ॥ कोर्मिनिर्लेनिकीडिं ॥ जंवजंव वृत्त्वाढे ॥ तंवतंव सोनेंही
न पडे ॥ पांचिकावर्सी ॥ ४२ ॥ पैंसावधपणजेंसें ॥ वाहाविलें आळसें ॥ स्फ पुर्मलिसे ॥ घणावोनि ॥ ४३ ॥ तैसें अज्ञानांगिकारें ॥ निगाली
वृत्तिविरखुरें ॥ तेंसत्त्वरजद्वारें ॥ तमहोहोय ॥ ४४ ॥ अर्जुनागा जाण ॥ इयानाम गुण ॥ आतांदारवऊं खुण ॥ बांधतीते ॥ ४५ ॥ तरि क्षे
त्रज्ञदशे ॥ आत्मामोटकापैसें ॥ हेदेहमीऐसें ॥ मुहूर्तकरी ॥ ४६ ॥ आजन्ममरणांतों ॥ देहधर्मी समस्तीं ॥ ममत्वाचीस्मृती ॥ येनाजव ॥ ४७ ॥ जे
सीमीनाचानोंडीं ॥ पडेनाजंव उंडी ॥ तंव गळभासंडीं ॥ जळपारधी ॥ ४८ ॥ श्लो० तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम् ॥ सुखसं
गेन बध्नाति ज्ञानसंगेन चानघ ॥ ६ ॥ टी० तेविं सत्त्वें लुब्धकें ॥ सुखज्ञानाचियापाशिकें ॥ वोढिजती मग स्फुरकें ॥ मृगजेंसा ॥ ४९
मग ज्ञानेंच उफडी ॥ जाणिवचिरखुरखोडी ॥ स्वयें सुखहेंधाडी ॥ हातींचेंगा ॥ ५० ॥ तेव्हां विद्यामानें तोषे ॥ लाभमात्रें हारिखें ॥ मीसंतु
ष्टहें हीदेखे ॥ श्लाघेंलागे ॥ ५१ ॥ ह्मणभाग्य ना माझें ॥ आजि सुखियेनाहीं दुजें ॥ विकाराष्टकें फुंजे ॥ सात्त्विकाचेनि ॥ ५२ ॥ आ
पाठ० ओ० ३५ हींदाऊं, ओ० ४२ दाऊं, ओ० ४९ खुडके

णियेणें हीन सरे ॥ नांकूं पलागे दुसरें ॥ जो वहूनेंचे भरें ॥ भूत आगीं ॥ ५३ ॥ आपूर्ण विज्ञानस्वरूप आहे ॥ तें गेलें हेंदुःखन वाहे ॥ किं विषय
ज्ञानें हाये ॥ गगना येवढा ॥ ५४ ॥ रावो जैसा स्वप्नीं ॥ रंकपणें रिघे धांनीं ॥ तो देंदाणा निमानि ॥ इंद्र नाभि ॥ ५५ ॥ तैसें गा देहातीता ॥ जा-
लेया देहवंता ॥ होंन्लागे पंडुसुता ॥ बान्ध ज्ञानें ॥ ५६ ॥ मग वृत्तिशास्त्र बुझे ॥ यज्ञविद्या उमजे ॥ किं बहुना सूझे ॥ स्वर्गवरी ॥ ५७ ॥ आणि ह्य
णे आजी आन ॥ मी वांचुनि नाहीं सज्ञान ॥ चातुर्य चंद्रा गगन ॥ चित्तमाझें ॥ ५८ ॥ ऐसें सत्त्वसुखज्ञानीं ॥ जीवा सिन्लाउनि कानीं ॥ बैल्मंत्रीक
शनातीं ॥ पांगुळा जैसा ॥ ५९ ॥ आतां ह्याचि शरीरीं ॥ रजें जियापरी ॥ बांधिजे तें अवधारीं ॥ सांगिजेल ॥ ६० ॥ श्लो॰ रजो रागात्मकं विद्धि
तृष्णासंगसमुद्भवम ॥ तन्निबध्नाति कौंतेय कर्मसंगेन देहिनं ॥ ७ ॥ टी॰ हें रज याचि कारणें ॥ जीवातें रज उंजाणें ॥ हें अभिलाखाचें
तरुणें ॥ सदांचि गा ॥ ६१ ॥ हें जीवीं मोटकें रिगे ॥ आणि कामाचा मदें न्लागे ॥ मग वारयावरी वळघें ॥ तृष्णेचिया ॥ ६२ ॥ घृतें आबुरवूवि-
आंगयाळें ॥ वज्राग्निचें साह्य केलें ॥ आतां बहु थें केलें ॥ आहे तेथ ॥ ६३ ॥ तैसी खवळेंचाड ॥ होय दुःखासकट गोड ॥ इंद्रश्री हिसां
कुड ॥ गमों लागे ॥ ६४ ॥ तैसी तृष्णा वाढिन्नलिया ॥ मेरू होती न्हाता आलिया ॥ तन्हीं ह्यणें येरवादिया ॥ दारुणावळयों ॥ ६५ ॥ जी
विताचीं कुरोंडी ॥ वोंवाळूं लागे कवडी ॥ मानी तृणाचिये जोडी ॥ कृतकृत्यता ॥ ६६ ॥ आजि असतें वेंचिजेल ॥ परि पाहे पां काय कीजे
ल ॥ ऐसा पांगीं वडील ॥ व्यवसाय मांडी ॥ ६७ ॥ ह्मणे स्वर्गा हन जावें ॥ तरि काय नेथें खावें ॥ इयालागीं धांदे ॥ यागकरूं ॥ ६८ ॥ व्रतां
पाठीं व्रतें ॥ आचरे इष्टापूर्तें ॥ काम्यवांचुनि हातें ॥ शिवणें नाहीं ॥ ६९ ॥ पैं ग्रीष्मांतींचा वारा ॥ विसावों नेणें वीरा ॥ तैसा न ह्मणे व्यापा
रा ॥ रात्रिंदिवस ॥ ७० ॥ काय चंचळ मासा ॥ कामिनी कटाक्ष जैसा ॥ लवला हो तैसा ॥ विजु ही नाहीं ॥ ७१ ॥ तेतुले निगा वेगें ॥ स्वर्ग-
संसारपांगें ॥ आगिमाजी रिगे ॥ क्रियांचिये ॥ ७२ ॥ ऐसा देहीं देहावेगळा ॥ लै तृष्णेचिया सांखळा ॥ खटाटोप वाहे गळां ॥ व्यापारा-
पाठ, ओ ५५ गोमंटीनपन. ओ, ७१ लहला. ओ ७२ आगळा:

ना ॥ ७३ ॥ हें रजोगुणाचें दारुण ॥ देहीं देहियासी बंधन ॥ परिस आतां विंदाण ॥ तमाचें तें ॥ ७४ ॥ श्लो० तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहि-
नां ॥ प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नाति भारत ॥ ८ ॥ टी० व्यवहाराचेनि हिडोळें ॥ मंद जेणें पडळें ॥ मोहरात्रीचें काळें ॥ मेहुडें जें से ॥ ७५ ॥
अज्ञानाचें जियालें ॥ नया ये कांहीं लागलें ॥ जेणें विश्व भुललें ॥ नाचत असे ॥ ७६ ॥ अविवेक महामंत्र ॥ जें मौढ्य मद्याचें पात्र ॥ हें असो
मोहनास्त्र ॥ जीवां सजें ॥ ७७ ॥ पार्था तें गा तम ॥ रचूनि ऐसें वर्म ॥ चोरवुरी देहात्म ॥ मानी यातें ॥ ७८ ॥ हें येकचि कीर शरीरीं ॥ माजों ला-
गे चराचरीं ॥ आणि तथ दुसरी ॥ गोठी नाहीं ॥ ७९ ॥ सर्वेंद्रियां जाड्य ॥ मनामाजि मौढ्य ॥ माल्हाती दार्ढ्य ॥ आलस्याचें ॥ ८० ॥ आंगें-
आंग मोडामोडी ॥ कार्यजातीं अनावडी ॥ नुसती परिवडी ॥ जांभयांचि ॥ ८१ ॥ उघडिया चि दिठि ॥ देखणें नाहीं किरीटी ॥ नाळविता
चि उठि ॥ वो ह्मणोनि ॥ ८२ ॥ पडिलिया धोंडा ॥ नेणे कानी मुरडी ॥ तयाचि परि मुरकुंडें ॥ उकलूं नेणे ॥ ८३ ॥ पृथ्वी पाताळीं जावो ॥ कां
आकाशही वरी येवो ॥ परी उठणें हा भावो ॥ उपजों नेणें ॥ ८४ ॥ उचितानुचित आघवें ॥ ज्ञां स्फुरतां नाठवे जीवें ॥ जेथिंचा तेथ लोळावें
ऐसी मेधा ॥ ८५ ॥ उभऊनि करतळें ॥ पडिघाय कपोळें ॥ पायांचें शिरियाळें ॥ मांडूं लागे ॥ ८६ ॥ आणि निद्राविषयीं चांग ॥ जावी आ-
थिलाग ॥ झोंपीं जातां स्वर्ग ॥ वावो ह्मणे ॥ ८७ ॥ ब्रह्मायु होइजे ॥ मा निजेलियाचि असिजे ॥ हें वांचूनि दुजें ॥ व्यसन नाहीं ॥ ८८ ॥ कां
वाटे जातां वोधें ॥ कल्हातां हो डोळे लागे ॥ अमृतही परी नेघे ॥ जरी निद आली ॥ ८९ ॥ ना तरी चि आक्रोशबळें ॥ व्यापारें कोणें के वेळे ॥ नि-
गालें तरी आंधळें ॥ रोषें जैसें ॥ ९० ॥ नेधवां के सेरा हाटावें ॥ कोणें सीं काय बोलावें ॥ हें ठाऊतें कां नागवे ॥ हें ही नेणें ॥ ९१ ॥ वणवा मिया
आघवा ॥ पांखें पुसोनि घेयावा ॥ पतंग या हांवा ॥ घालिजे विं ॥ ९२ ॥ तेसा वळघे साहसा ॥ अकरणींचि भिंतसा ॥ किंबहुना ऐसा ॥
प्रमाद रुचे ॥ ९३ ॥ एवं निद्रालस्य प्रमादीं ॥ तम इयां त्रिविधीं ॥ बांधे निरुपाधि ॥ चोरवटा तें ॥ ९४ ॥ जैसा वह्नि काष्ठीं भरे ॥ तैं दिसे-
पान ० ओ ७५ जे ओ ८० जेका ओ ९१ नेह्मं ओ ९४ इहीं त्रिबंधीं ७ ७ ७ ७ ७

काष्ठाकारें ॥ व्योमघटें आवरे ॥ तेंघटाकाश ॥ ९५ ॥ नानासरोवर भरलें ॥ तेंचंद्रत्व तेथें बिंबलें ॥ तैसें गुणपाशीं बांधलें ॥ आत्मत्व गमे ९६
श्लो० सत्वंसुखेसंजयतिरजः कर्मणिभारत ॥ ज्ञानमावृत्यतुतमः प्रमादेसंजयत्युत ॥ ९ ॥ टी० पैंपरिहरूनिकफवात ॥ जैं देहीं आतो
पित्त ॥ तैं करीसंतप्त ॥ देह जैवि ॥ ९७ ॥ कां वर्षआतपजैसें ॥ जिर्णोनिसीतचि दिसे ॥ तें ह्मांहोयहिंवऐसें ॥ आकाशहें ॥ ९८ ॥ नानास्व
प्नजागृती ॥ लोपूनियेसुषुप्ती ॥ तैंदाणएकचित्तवृत्ती ॥ तेंचिहोये ॥ ९९ ॥ तैसीं रजतमें हारवी ॥ जैं सत्वमाजुमिरवी ॥ तैं जीवाकरवीं -
ह्मणवी ॥ सुखियानामी ॥ २०० ॥ तैसेंचिसत्वरज ॥ लोपूनितमाचेंभोज ॥ वळघेतैंसहज ॥ प्रमादीहोये ॥ १ ॥ तयाचिगापरिपाठी
सत्वतमातेंपोटीं ॥ घालूनिजे ह्मांउठी ॥ रजोगुण ॥ २ ॥ तें ह्मां कर्मावांचूनिकांहीं ॥ आनगोमटें नाहीं ॥ ऐसें मानी देहीं ॥ देहराज ३
त्रिगुणवृद्धिनिरूपण ॥ तीं श्लोकींसांगीतलें जाण ॥ आतांसत्वादिवृद्धिलक्षण ॥ सादरपरियेसा ॥ ४ ॥ पैंरजतमविजयें ॥ सत्वगा देहीं
इये ॥ वाढतां चिन्हें तियें ॥ ऐसीं होती ॥ ५ ॥ श्लो० सर्वद्वारेषुदेहेस्मिन्प्रकाशउपजायते ॥ ज्ञानंयदातदाविद्याद्विवृद्धंसत्वमित्युत ॥ ११ ॥
लोभः प्रवृत्तिरारंभः कर्मणामशमस्पृहा ॥ रजस्येतानिजायन्तेविवृद्धेभरतर्षभ ॥ १२ ॥ अप्रकाशोप्रवृत्तिश्चप्रमादोमोहएवच ॥ त
मस्येतानिजायन्तेविवृद्धेकुरुनंदन ॥ १३ ॥ यदासत्वेप्रवृद्धेतुप्रलयंयातिदेहभृत् ॥ तदोत्तमविदांलोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥ १४ ॥ रज
सिप्रलयंगत्वाकर्मसंगिषुजायते ॥ तथाप्रलीनस्तमसिमूढयोनिषुजायते ॥ १५ ॥ टी० जेप्रज्ञाआंतुलीकडे ॥ नसमातीबाहेरीवोसं
डे ॥ वसंतींपद्मखंडें ॥ द्रुतीजैसी ॥ ६ ॥ सर्वेंद्रियांच्या आंगणीं ॥ विवेककरीराबणी ॥ साचचिकरचरणीं ॥ होतीडोळे ॥ ७ ॥ राजहंसा
पुढें ॥ चांचूचेआगरडें ॥ तोडीजैविंझगडें ॥ क्षीरनीराचें ॥ ८ ॥ तेविंदोषादोषविवेकीं ॥ इंद्रियेंचिहोतीपारखीं ॥ नियमबारेपायि-
कीं ॥ वोळगेतें ॥ ९ ॥ नायिकणेंतें कानचिवाळी ॥ नपाहणेंतें दिठीचि गाळी ॥ अवाच्यतें टाळी ॥ जीभचिगा ॥ १० ॥ वातीपुढांजैसें ॥ प

पाठ· ओ· ९६ गुणाभासीं· ओ· २ पाठीं· ओ· ३ महोदरस्फुंदर· ओ· १० नायिके· ओ· १० पाहावें·

ळोंलागेकाळवसें ॥ निषिद्धइंद्रियांतेंसें ॥ गमोपरनोहे ॥ ११ ॥ धाराधरकाळें ॥ म हानदी जैंवि भरे ॥ तैसीबुद्धी पुढे ॥ आंधळनेणती ॥ १२ ॥ अगापु
नवेचादिवसीं ॥ चंद्रप्रभा धांवे आकाशीं ॥ जाणोयि तेतेसी ॥ फांकेसें ॥ १३ ॥ आगमनाचे कवरे ॥ सर्पुनिविकारें ॥ मानसीं वेळे ॥ विषयांवरी १४
एवं सत्ववाटे ॥ तें हेंचि रूप पुढें ॥ आणि निधन हों थडे ॥ नेकीं जरी ॥ १५ ॥ काया आदिनिसरयाणें ॥ जाल्यां परगुणें ॥ पाडियें तें पाहुणें ॥
स्वर्गीनिया ॥ १६ ॥ तरि जैसी विचारेंचि संपत्ती ॥ आणि नित्सांच औदार्य धैर्य वृत्ती ॥ सापडे आणि कोर्ती ॥ कानोहावे ॥ १७ ॥ मग गोमटें याच
या ॥ जवळी असे धनंजया ॥ तेंवि सत्वी आपदं हा ॥ तें आथिला ॥ १८ ॥ जेंसत्व गुणीं उद्रेत ॥ येऊनि सत्वचें रवंत ॥ निधे साहू निकोंपटू ॥ भोग
क्षमहें ॥ १९ ॥ अवचटें ऐसा जोजाये ॥ तो सत्वाचां नव्यां हाये ॥ विंबदूनाजन्म आहे ॥ ज्ञानियांमाजि ॥ २० ॥ सांगपां धनुर्धरा ॥ रावो रायप
पों डोंगरा ॥ गेलियां अपुरा ॥ होय कांई ॥ २१ ॥ नातरी येथिंचा दिवा ॥ नेलिया आणि जया गांवा ॥ तो तेथें तोरे पांडवा ॥ दीपचिकी ॥ २२ ॥ तैं
सीतें सत्व शुद्धी ॥ आगळी ज्ञानें सोवद्धी ॥ तरे गातें लागे बुद्धी ॥ विवेकावरी ॥ २३ ॥ पैं महदादि परी पाटीं ॥ विचारूनि सेवटीं ॥ विचारास-
करपोटीं ॥ जिरोनि जाये ॥ २४ ॥ छत्तीसांसतत्तीसावें ॥ चोविसांपचवीसावें ॥ तिन्ही गुणांतें नरवभावें ॥ चतुर्थ ॥ २५ ॥ ऐसें सर्व जें सर्वो
त्तम ॥ जाले असे जयास गम ॥ तयासवें निरुपम ॥ लाहे देहा ॥ २६ ॥ इयापरी पार्था ॥ तमसत्व अधोमुख ॥ वैसोनि जें आगळीक ॥
धरी रज ॥ २७ ॥ आपलिया कार्याचा ॥ धुमाड गाढी देहाचा ॥ माजावितें त्याचा ॥ उदयो ऐसा ॥ २८ ॥ पांडवा तो वाह दुर्ळ ॥ करिवेगळ
वेदाळी ॥ तैसिविषयां सखी ॥ इंद्रियां होये ॥ २९ ॥ परदारादिक पडे ॥ परि विरुद्ध ऐसें नावडे ॥ मग शेळी चे नितोडें ॥ सैंघ चरे ॥ ३०
हाणायेवरि लोभ ॥ करी स्वैरत्वाचा राव ॥ वेंटाळितां अल्प लाभ ॥ तनें उरे ॥ ३१ ॥ आणि आडपडलिया ॥ उद्यमा जातां भलतया ॥ सत्वर्ता-
धनंजया ॥ हातनकाढ ॥ ३२ ॥ तेंवि चिरे खाटां मासाद ॥ कांव गवा अश्वमेध ॥ ऐसा अचाट छंद ॥ घेऊनि उठी ॥ ३३ ॥ नगरें चिरचावीं
जळाशयें निर्मावीं ॥ महावनें लावावीं ॥ नानाविधें ॥ ३४ ॥ असे सा अफाटां कर्मीं ॥ समारंभउपक्रमीं ॥ आणि दृष्टादृष्ट कामीं ॥ पुरे न
पाठ, ओ, ३१ ठावे. ७

ह्मणें ॥ ३५॥ सागरही सांडी पडे ॥ आगि नला हे तीन कवडे ॥ ऐसें अभिलाशीं जोडे ॥ दुर्भरल ॥ ३६॥ स्पृहा मनापुढां ॥ आशेचा येदवडी ॥
विश्व यापें चाडा ॥ पायांतळीं ॥ ३७॥ इत्यादि वादतां रजीं ॥ इयेंचि द्वे होती माजी ॥ आणि ऐशा समाजीं ॥ वेंचे जरी देह ॥ ३८॥ तरि आघ
वाचि इहीं ॥ परीवार वारला आनि देहीं ॥ रिगे परयोनि ही ॥ मानुषीं चि ॥ ३९॥ सूर वाडें सिभिकारी ॥ वसो पां राजमंदिरीं ॥ तरी काय-
अवधारीं ॥ राव होइल ॥ ४०॥ बैल तेथें कूर वाडें ॥ हें न चुके गा पुढें ॥ नेइजो कां वऱ्हाडें ॥ समर्थाचेनि ॥ ४१॥ ह्मणौनि व्यापाराचा हातीं ॥ उसंतु दे
हा नाराती ॥ नेसयाचि ये पार्था ॥ जुंपिजेती ॥ ४२॥ कर्म जडांचा नांदे ॥ किंबहुना होय देही ॥ जो रजो वृत्तीचा डोहीं ॥ बुडोनि निमे ॥ ४३॥
सगतें साक्षिवृत्ती ॥ रजसत्ववृत्ती ॥ गिळूनियें उन्नती ॥ तमोगुण ॥ ४४॥ नेंचि जिये लिंगें ॥ देहींचि सबाह्यसांगें ॥ तियें परिस चांगें ॥ श्रोत्र
बळें ॥ ४५॥ तरी होय ऐसें मन ॥ जैसें रविचंद्रहीन ॥ रात्रिचें कां गगन ॥ अंवसेचिये ॥ ४६॥ तैसें अंतर असोस ॥ होय स्फूर्तिहीन उद्वस ॥ वि
चाराचि भाष ॥ हारपैन ॥ ४७॥ बुद्धि मंदत्वें नाथोंडी ॥ हा ठाय वरी मवाळे सांडी ॥ आन वोदे शाघडी ॥ जाला दिसे ॥ ४८॥ अविवेकाचे निमा
जे ॥ सबाह्य शरीर गाजे ॥ एकलेंचि येपें दिजे ॥ मौढ्य तेथ ॥ ४९॥ आचार भंगाचीं हाडें ॥ रूपती इंद्रियां पुढें ॥ मरे जरी तेणें कडे ॥ क्रिया-
जाये ॥ ५०॥ पैं आणिक ही एक दिसे ॥ जें दुष्कृतीं चित्त उल्हासे ॥ आंधारें देखणें जैसें ॥ डुडुळाचें ॥ ५१॥ तैसें निषिद्धाचेनि नावें ॥ भल
तेही भरे हांवे ॥ तियें विषयीं धांवे ॥ येता करणें ॥ ५२॥ मदिरा न घेतां डुल्ले ॥ सन्निपातेंवीण बरळे ॥ निप्रेमेंचि भुल्ले ॥ पिसें जैसें ॥ ५३॥
चित्त तरी गेलें आहे ॥ परि उन्मनी ते नोहे ॥ ऐसें माल्हाति जे मोहें ॥ मांजिरेनि ॥ ५४॥ किंबहुना ऐसें सर्वां ॥ इयें चिन्हें तमपोषीं ॥ जैं वाढे आ-
यितिसी ॥ आपुलिया ॥ ५५॥ आणि हेंचि होय प्रसंगें ॥ मरणाचें जरी पडे रवागें ॥ तरि तेतुलेनि निगे ॥ तमें सींतः ॥ ५६॥ राइराइ प
णबिजां ॥ सांठवूनि यां अंगत्य जा ॥ भग विरूढे तेंदु जा ॥ गोष्टी आहे ॥ ५७॥ पैं होरा निदीपकळिका ॥ येरु आगी विझो कां ॥ कां जेथ

पाठ, ओ, ३८ माजों, ओ, ३९ आन, ओ, ४४ गाळूनि, ओ, ४९ मांद्यें, ओ, ५१ पाहीं, ओ, ५३ बोले, ओ, ५६ गिगे.

लागेतेथ असका ॥ तोंचि आहे ॥ ५८॥ ह्मणौनि तमा चि येन्होये ॥ बांधोनियां संकल्पानें ॥ देह जाय तें मागोतें ॥ तमाचें चि होये ॥ ५९॥ आतां कायृये
पे वर्हे ॥ जो तमो दृष्टि मृत्युलाहे ॥ तो मशकांपक्षी होये ॥ झाडकां कूर्मा ॥ ६०॥ श्लो॰ कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्विकं निर्मलं फलं ॥ रज
सस्तु फलं दुःखमज्ञानं तमसः फलं ॥ १६॥ टी॰ येणेंचि पैं कारणें ॥ जें निपजे सत्वगुणें ॥ तें सुकृत ऐसें ह्मणे ॥ श्रौत समो ॥ ६१॥ ह्मणौ
नि तया निर्मळा ॥ सुख ज्ञानीं सरळा ॥ अपूर्वा येफळा ॥ सात्विक ते ॥ ६२॥ मग राजसा जिया क्रिया ॥ तया इंद्रावणि फळलिया ॥ जे सुख
रें चितारुनियां ॥ फळती दुःखें ॥ ६३॥ कां निंबोळियाचें पिक ॥ वरि गोड आंतविख ॥ तैसें तें राजस देख ॥ क्रियाफळ ॥ ६४॥ तामस कर्म
जितुकें ॥ अज्ञान फळेंचि पिके ॥ विषांकुरविखें ॥ जियापरी ॥ ६५॥ श्लो॰ सत्वात्संजायते ज्ञानं रजसो लोभ एव च ॥ प्रमादमोहौ तम
सो भवतोऽज्ञानमेव च ॥ १७॥ टी॰ ह्मणौनि वीरा अर्जुना ॥ येथ सत्वचि हेतु ज्ञाना ॥ जैसा कां दिनमाना ॥ सूर्य हा पैं ॥ ६६॥ आणि तैसें
चि हें जाण ॥ लोभासि जय कारण ॥ आपलें विस्मरण ॥ अद्वैता जेवि ॥ ६७॥ मोह अज्ञान प्रमादा ॥ यया मैळ या दोषवृंदा ॥ पुढती सु
टती प्रबुद्धा ॥ तमचि मूळ ॥ ६८॥ ऐसें विचाराचा डोळां ॥ तिन्ही गुण वेगळवेगळां ॥ दाविले जैसा आवळा ॥ तळहातींचा ॥ ६९॥ तंव
रज तमें दोन्ही ॥ देखिलीं मांदपतनीं ॥ सत्वावांचूनि निर्वाणीं ॥ ज्ञाना कडे ॥ ७०॥ ह्मणौनि सात्विक वृत्ती ॥ एक जाले जन्मव्रती ॥ सर्वत्यागें च
तुर्थी ॥ भक्ति जैसी ॥ ७१॥ श्लो॰ ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्वस्था मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः ॥ जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः ॥ १८॥
टी॰ तैसें सत्वाचेनि निंदनाचें ॥ असणें जाणें जयाचें ॥ ते तनुत्यागीं स्वर्गींचें ॥ राय होती ॥ ७२॥ इयाचि परि रजें ॥ जिहीं कां जिजे मरि
जे ॥ तिहीं मनुष्य होइजे ॥ मृत्युलोकीं ॥ ७३॥ तेथ सुखदुःखाचें खिचटें ॥ जेविजे एकचि ताटें ॥ जेथ इये मरणवाटे ॥ पडिलें तुटी ॥
॥ ७४॥ आणि तयाचा स्थिती तमीं ॥ जे वाढोनि निमती भोगक्षमीं ॥ ते येती नरकभूमी ॥ मूळपत्र ॥ ७५॥ एवं वस्तूचि यासत्ता ॥ त्रि
पाठ, ओ, ६२ एक, ओ, ६३ इंद्रवारुणीपिकलिया, ओ, ७२ नउनाचें, ओ, ७३ परिपं.

गुणासि पंडुसुता ॥ दाविलों सकारणता ॥ आयतीचि ॥ ७६ ॥ ऐसें वस्तु वस्तुत्वें असिकें ॥ तें आपणपें गुणासारिखें ॥ देखोनि कार्यविशेषें ॥
अनुकरे गा ॥ ७७ ॥ जैसें कां स्वप्नीचें निराजें ॥ जें परत्र केंदेखिजे ॥ तें दारिजैन होइजे ॥ आपणचि ॥ ७८ ॥ तैसें मध्योर्ध्वअध ॥ जे हे गुणवृत्ती
भेद ॥ ते दृष्टिवांचुनि शुद्ध ॥ वस्तुचि असे ॥ ७९ ॥ श्लो॰ नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं यदा द्रष्टानुपश्यति ॥ गुणेभ्यश्च परं वेत्ति मद्भावं सोऽधिग
च्छति ॥ १९ ॥ टी॰ परि हे वाहणि असो ॥ तरि तुज आतां दिसो ॥ जागिजे तैसा ॥ ८० ॥ तरि ऐसें जाणिजे ॥ साम
र्थ्य निर्हेतुक सहजें ॥ होती देहव्याजें ॥ गुणांचि ॥ ८१ ॥ इंधनाचेनि आकारें ॥ अग्नि जैसा अवतरे ॥ कां भाथवर्ता तरुवरें ॥ भूमीरस ॥
॥ ८२ ॥ नानादेहियाचेनि मिसें ॥ परिणमे दूधचि जैसें ॥ कां मूर्त होय उसें ॥ गोडी मेदी ॥ ८३ ॥ तैसें हें स्यांतःकरण ॥ देहचि होती त्रिगु
ण ॥ ह्मणौनि बंधासि कारण ॥ घडे कीर ॥ ८४ ॥ परि चोज हें धनुर्धरा ॥ जे येणें आहे अणाफुटा ॥ मोक्षाचा संसरा ॥ उपानो हे ॥ ८५ ॥ त्रिगु
ण आपलालिया धर्में ॥ देहींचि माजी तसाउमे ॥ चालविता देहानरवासें ॥ गुणातीता ॥ ८६ ॥ ऐसा मुक्ता असतां सहज ॥ तें आतां परिस कुतुज
तें तूं ज्ञानांबुज ॥ हरिफळी ॥ ८७ ॥ आणि गुणीं गुणा जोगें ॥ जे नन्य नाहे सारें ॥ तो निन्यांनिरवाणे ॥ तेवीं चि हे ॥ ८८ ॥ तरि पार्था जेणें ऐसें ॥
बोधलें निजोर्वीं दसे ॥ स्वप्न कां जैसें ॥ जेउलेंनि ॥ ८९ ॥ नातरी आपणा जळी ॥ बिंबलें तरी जळा खळी ॥ चळला होतां कल्लोळीं ॥ अनेक
धा ॥ ९० ॥ कां नटलें निजायेवे ॥ नट जैसा न झकवे ॥ तैसें गुणजात देखावें ॥ मनें नि ॥ ९१ ॥ पैं कां ऋतुत्रय आकाशीं ॥ धरूनि याहो जेसें
नेदि जेचि येथोवसे ॥ वेगळेपणा ॥ ९२ ॥ तैसें गुणीं गुणापरौतें ॥ जे आपणपें असे आपैतें ॥ तिये अहंते से अहंते ॥ मुळकेचिये ॥ ९३ ॥
पैं तेथूनि मग पाहतां ॥ ह्मणें साक्षी मी अकर्ता ॥ हे गुणचि क्रिया जातां ॥ नियोजना ॥ ९४ ॥ मनःसत्त्वप्राणा ॥ मेदी स्वप्नकर्मांचा ॥ होत अ
सेतो गुणाचा ॥ विकार हा ॥ ९५ ॥ ययां मांजि मी ऐसा ॥ वर्ती कां वसंत जैसा ॥ वनलक्ष्मीविलासा ॥ हेतुभूत ॥ ९६ ॥ कां तारागणी लोपावें
पाठ; ओ, ८१ निजनिजे; ओ, ८८ देहचि, ओ, ८५ संसारा, ओ, ८६, गुण आपुलालनि, ओ, ९० मुक्ता, ओ, ९३ मगगा ॰ ७ ७ ७

सूर्यकांतीं उष्णा पावे ॥ कमळीं विकासावें ॥ जावें तमें ॥ १७ ॥ ययाकोणाचें कांहीं ॥ सविता जैसा दृश्यन नाहीं ॥ तैसा अकर्ता मी देहीं ॥ सत्ता-
रूप ॥ १८ ॥ मी दाउनी गुण देखे ॥ गुणवाहे मियां पोखे ॥ ययाचेनि निःशेखें ॥ उरे तें मी ॥ १९ ॥ ऐसेनि विवेकें जया ॥ उदय होय धनंजया ॥
ये गुणातीततानया ॥ ऊर्ध्वपंथें ॥ ३०० ॥ आतां निर्गुण असे आणिक ॥ तेंतो जाणे अचूक ॥ हें ज्ञानें केलें ठीक ॥ नयाचिं नरीं ॥ १ ॥ किंबहुना
पंडुसुता ॥ ऐसी तो माझी सत्ता ॥ पावे जैसी सरिता ॥ सिंधुत्वगा ॥ २ ॥ नलिकेवरूनि उठिल्या ॥ जैसा शुक शाखे बैसल्या ॥ तैसा मूळ अहं-
ताटाकिली ॥ तो मी म्हणोनि ॥ ३ ॥ अगा अज्ञानाचिया निद्रा ॥ जो घोरत होता वद्‌वदा ॥ तो स्वरूपीं प्रबुद्धा ॥ चेइलाकीं ॥ ४ ॥ पैं बुद्धिभेदा-
चा आरिसा ॥ तयाहातोनि पडिल्या वीरेशा ॥ म्हणोनि मी तें मुखाभासा ॥ मुकलातो ॥ ५ ॥ देहाभिमानाचा वारा ॥ आतां वाजोंठेला वीरा ॥
तें ऐक्य वीचि सागरा ॥ जीव शाहे ॥ ६ ॥ म्हणौनि मद्भावेंसि ॥ मातें पावोनि जैं तेण सरिसी ॥ वर्षांतीं आकाशीं ॥ घन जात जेवीं ॥ ७ ॥ श्लो०
गुणानेतानतीत्य त्रीन्देही देहसमुद्भवान् ॥ जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते ॥ २० ॥ टी० तें विर्में हा उर्मी नरुता ॥ मग देहींचि
ये असतां ॥ ना गवे देहसंभूता ॥ गुणा सितो ॥ ८ ॥ जैसा भिंगाचेनि घरें ॥ दीपप्रकाश ना वरे ॥ का नविझे निसागरें ॥ वडवानळ ॥ ९ ॥ तै-
सा आला गेला गुणाचा ॥ बोध न मैळे तयाचा ॥ तो देहीं जैसा व्योमींचा ॥ चंद्र जळीं ॥ १० ॥ तिन्ही गुण आपुलालिये सोई ॥ देहीं नाचविती बा-
गडी ॥ तो पाहों ही न धाडी ॥ अहंते तें ॥ ११ ॥ हा ठायवेरीं ॥ नहटा निमाल्या अंतरीं ॥ आतां काय वर्ते शरीरीं ॥ हें ही नेणे ॥ १२ ॥ सांडुनि आंगी-
चीं खोळ ॥ सर्प रिगालिया पाताळीं ॥ ते त्वचा कोण सांभाळी ॥ तैसें जालें ॥ १३ ॥ कां सौरभ्य जीर्ण जैसा ॥ आमोद मिळोनि जाय आकाशा ॥
माघारा कमळकोशा ॥ नयेचि तो ॥ १४ ॥ पैं स्वरूपसमरसें ॥ तें ऐक्य गा जालें तैसें ॥ तेथ कैंचें धर्म हे कैसें ॥ नेणें देह ॥ १५ ॥ म्हणोनि जन्मजराम-
रण ॥ इत्यादि जे साही गुण ॥ ते देहींचि ठेले कारण ॥ नाहीं तया ॥ १६ ॥ घटाचिया खापरिया ॥ घटभंगीं फेडिलिया ॥ महदाकाश अपै-
पाठ, ओ, १८ काजे कहीं, ओ, ३०० अर्धपंथें, ओ, ३ वेंटला, ओ, ५ मधुनि, ओ, १२ गेला, ओ, १३ कांहीं, ओ, १५ हा, ७ ७ ७

सया॥ जालेंचि असे॥१७॥ नेसी देह बुद्धी जाये॥ जें आपणपां आंगीं होये॥ तें आन काहीं आहे॥ तेंवांचुनी॥१८॥ येणें थोर बोधलेपणें॥ नयासि
गा देहीं असणें॥ ह्मणूनि तो मी ह्मणें॥ गुणातीत॥१९॥ ययादेवाचिया बोला॥ पार्थ अतिसुखावला॥ मयेसंबोखिला॥ मयूर जैसा॥२०॥
श्लो० अर्जुन उवाच कैर्लिंगैस्त्रीन्गुणानेतानतीतो भवति प्रभो॥ किमाचारः कथं चैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्तते॥२१॥ टी० तेणें तोषें-
वीर पुसे॥ जी कोण्ही चिन्हीं तो दिसे॥ जया माजी वसे॥ ऐसा बोध॥२१॥ तो निर्गुण काय आचरे॥ कैसेनि गुण निस्तरे॥ हें सांगिजो माहेरें॥
ह्मपेचेंनि॥२२॥ यया अर्जुनाचिया प्रश्ना॥ तो षड्गुणांचा राणा॥ परिहार आकर्णा॥ बोलत असे॥२३॥ ह्मणे पार्था तुझी नवाई॥ हें येतुलेंचि
पुससी काई॥ तें नाम चि तया पाहीं॥ साचें लटिकें॥२४॥ गुणातीत जया नाव॥ तो गुणाधीन तरी नव्हे॥ ना होय तरी नागवे॥ गुणा यया॥२५
परि आधीन कां नागवे॥ हें चिकें सेनि जाणावें॥ गुणाचिये खरवे॥ माजि असतां॥२६॥ हा संदेह जरी वाहसी॥ तरि सुखें पुसों लाहसि॥
परिस आतां न यासी॥ रूप करूं॥२७॥ श्लो० श्रीभगवानुवाच प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च पांडव॥ न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि-
कांक्षति॥२२॥ टी० तरि रजाचें निमाजें॥ देहीं कर्मांचें आगोजें॥ प्रवृत्ती जे थइजे॥ वेटाळूनि॥२८॥ तेंमीचि कां कर्मेंट॥ ऐसेनि येथ श्री-
मा॥ कां दरिद्र लिये बुद्धीवीट॥ तो हो नाहीं॥२९॥ अथवा सत्वें चि अधिकें॥ जें सर्वेंद्रियीं ज्ञान फांके॥ तें सविद्यता तोखें॥ उपजे हीना ३०
कां वाढिनलनि तमें॥ न गिळे जचि मोहभ्रमें॥ तें अज्ञानत्वें न श्रमें॥ येणें हो नाहीं॥३१॥ पैं मोहाचा अवसरीं॥ ज्ञानाची चाड न धरी॥ ज्ञानें क
में नादरी॥ होतां न दुःखी॥३२॥ सायंप्रातर्मध्याह्ना॥ यानि रात्रिकाळांची गणना॥ नाहिं जेविं तपना॥ तैसा असे॥३३॥ तयाबेगळाचि काय
प्रकाशें॥ ज्ञानित्व यावें असें॥ कायि जळार्णव पाउसें॥ साजा होय॥३४॥ ना प्रवर्तलेनि कर्में॥ कर्मठत्व न याकां गमें॥ सांगे हिमवंत हिवें
कांपे काइ॥३५॥ नाना रिमोह आलिया॥ काइ पां ज्ञाना मूर्खि जेलत या॥ हो मार्गीनें उन्हाळेया॥ जाळवत असे॥३६॥ श्लो० उदासी

पाठ · ओ · १८ जाणणें, ओ · २० मोर, ओ · २४ साचें · ओ · २६ जाणवे · ओ · २६ उखरवे · ओ · ३४ नाना · ओ · ३६ होमा आगीतें, ७

नवदासीनोगुणैर्योनविचाल्यते ॥ गुणावर्तंतइत्येवंयोवतिष्ठतिनेंगंत ॥ २३ ॥ टी० तैसेंगुणागुणकार्यहें ॥ आघवेंचिआपणआहें ॥ ह्मणो-
नियेकेकांनोहे ॥ तडातोडी ॥ ३७ ॥ रूक्तीयागाप्रतीती ॥ तोदेहाआलासेवस्ती ॥ वाटमाजिगुंती ॥ जातांजेसी ॥ ३८ ॥ तोजिणतानाहा
रवी ॥ तैसागुणनव्हेनाकरवी ॥ जैसीकांभ्रोणवी ॥ संग्रामाचि ॥ ३९ ॥ कांशरीराआंतीलमाणु ॥ घरींआतिथ्याचाब्राह्मणु ॥ नानाचोहटां
चास्थाणू ॥ उदासजैसा ॥ ४० ॥ आणिगुणाचायावाजावा ॥ देखेनवखेनापाडवा ॥ मृगजळाचाहेलावा ॥ मेरूजैसा ॥ ४१ ॥ हेंबहुतकाय
बोलिजे ॥ व्योमवारेंनिनर्विजिजे ॥ कांसूर्यनागिळिजे ॥ अंधकारें ॥ ४२ ॥ स्वप्नकांगाजियापरी ॥ जागतयातेंनसिंतरी ॥ गुणीतेंसाम्र
वधारीं ॥ नबंधिजेतो ॥ ४३ ॥ गुणासिकीरनातुडे ॥ परिदूरूनिजेंपाहेकोडें ॥ नेगुणदोषसायिरवडे ॥ साक्ष्यजैसा ॥ ४४ ॥ सत्कर्मेसा
त्विकीं ॥ रजतरजोविषयकीं ॥ तमसोहादिकीं ॥ वर्ततअसे ॥ ४५ ॥ परिसतयाचि यागासन्ना ॥ होतीगुणक्रियासमस्ता ॥ हेंफुडेंजाणे
सविता ॥ लोकिकाजेवि ॥ ४६ ॥ समुद्रचिभरतां ॥ सोमकांतचिद्रवतां ॥ कुमुदेंविकासतां ॥ चंद्रनाउगा ॥ ४७ ॥ कांवाराचिवाजेविझे
गगनेंनिश्चळअसिजे ॥ तैसागुणाचियेगजबजे ॥ डोलेनाजो ॥ ४८ ॥ अर्जुनायेणलक्षणें ॥ तोगुणातीतजाणणें ॥ परिसआतांआचरणें ॥ त
याचिजों ॥ ४९ ॥ श्लो० समदुःखसुखःस्वस्थःसमलोष्टाश्मकाञ्चनः तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः ॥ २४ ॥ टी०
तरिवस्त्रासिपाठिंपोटीं ॥ नाहींसूतावांचूनिकिरीटी ॥ ऐसेंसकयदिठी ॥ चराचरमद्रूपें ॥ ५० ॥ ह्मणौनिसुखदुःखासारिसें ॥ कांता-
ळआचरेंऐसें ॥ रिपुभक्ताजैसें ॥ हरीचिदेणें ॥ ५१ ॥ येरवींनरीसहजें ॥ सुखदुःखतेंचिसेविजे ॥ देहजळींहोइजे ॥ मासोळीजें
॥ ५२ ॥ आतांतेंतवतेणेंसांडिलें ॥ अहिस्वस्वरूपेंसीनिमाडिलें ॥ सस्यांतींनिवडिलें ॥ बीजजेसें ॥ ५३ ॥ कांवोघसांडूनिगांग ॥
रिघानिसमुद्रींचेंआंग ॥ निस्तरलाअगबग ॥ खळाळाचा ॥ ५४ ॥ तेविंआपणपांचिजया ॥ वस्तीजालीगाधनंजया ॥ तयादेहीं
पाठ. ओं. ३८ जातां, ओ. ३८ माजी, ओ. ४१ चढे, ओ. ४२ वक्किजे, ओ. ४७ पाझरती. ७ ७ ७

अपेसया ॥ सुरवेंतेसें दुःख ॥ ५५ ॥ शमिंतेंसें पाहलें ॥ हें धारणा जें निर्मळ जालें ॥ आत्माराम देहा आंतलें ॥ इंद्र तैसें ॥ ५६ ॥ पैं निद्रिताचेनि आंगें
सि ॥ सापतेसी उर्वशी ॥ नेणिजे कां पस्यासरिसी ॥ दहीं इंद्र ॥ ५७ ॥ ह्मणोनि नितयाचा गांवीं ॥ शेणा सोनया विशेष नाहीं ॥ रत्ना गुंडे या कां-
हीं ॥ नेणिजे भेद ॥ ५८ ॥ घरा यावो पां स्वर्ग ॥ कां वरि पडो वाघ ॥ परि आत्मबुद्धीसी भंग ॥ कदां नोहे ॥ ५९ ॥ निवटलें निउपवडे ॥ जळीं
नल्ने नविरुढे ॥ साम्यबुद्धी न मोडे ॥ तया परी ॥ ६० ॥ हा ब्रह्मा ऐसेनि स्तविजो ॥ कां नीच ह्मणोनी निंदिजो ॥ परि नेणे जळ्ठों विझो ॥ राख
जैसी ॥ ६१ ॥ नसी निंदा आणि स्तुती ॥ नय कां पहिचिन्हर्नो ॥ नाहीं आंधारेकां वाति ॥ सूर्याघरीं ॥ ६२ ॥ श्लो० मानापमानयोस्तुल्यस्तु-
ल्यो मित्रारिपक्षयोः॥ सर्वारंभपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते ॥ २५ ॥ टी० ईश्वर ह्मणोनि पूजिला ॥ कां चोर ह्मणोनि गांजिला ॥ कां वृषग
जीं वेढिला ॥ केला रावो ॥ ६३ ॥ कां सुहृद पासीं आलें ॥ अथवा वैरी वरि जालें ॥ परि नेणे रात्री पाहलें ॥ तेज जैसें ॥ ६४ ॥ साहीं ऋतु जैसा
आकाशा ॥ लिंपिजे चिना जैसें ॥ ते विषम्य मानसें ॥ जाणिजेना ॥ ६५ ॥ आणि कांहीं येकू पाहीं ॥ आचारतया चा नांवीं ॥ नरिव्यापा
रासि नाहीं ॥ जाल दिसे ॥ ६६ ॥ सर्वारंभा उटकलें ॥ मकर्नी चि जैथ पावळलें ॥ जळे नेणा कर्मफळें ॥ नेंनो आगी ॥ ६७ ॥ दृष्टादृष्टाचेनि-
नावें ॥ भाव चि जो वीं नुगवे ॥ सविजस्वभावें ॥ पर्वत होय ॥ ६८ ॥ सुरवना शोण नेणे ॥ पाषाण जेणें मानें ॥ तैसी सांडि मांडी मनें ॥ वर्जिलें अ
से ॥ ६९ ॥ आतां किती हा विस्तार ॥ जाणें ऐसा आचार ॥ जयाचा तो निरंतर ॥ गुणातीत ॥ ७० ॥ गुणातें अतिक्रमणें ॥ घडे उपायें जेणें ॥ तो
आतां आईक ह्मणे ॥ श्रीकृष्णनाथ ॥ ७१ ॥ श्लो० मां च योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ॥ स गुणान्समतीत्यैतान्ब्रह्मभूयाय कल्पते
॥ २६ ॥ टी० तरि व्यभिचाररहित चित्तें ॥ भक्तियोगमानें ॥ सेवि ना गुणातें ॥ जाळूं शके ॥ ७२ ॥ तरि कोण मी केसी भक्ती ॥ अव्यभिचारा-
का गव्यक्ति ॥ हें आघवेंचि निरुती ॥ हो आवें लागे ॥ ७३ ॥ तरि पार्था परियेसा ॥ मी नव येथ ऐसा ॥ रत्नी किळा वो जैसा ॥ रत्नचि तो ॥ ७४

पाठ० ओ० ६३ बुद्धि ओ० ६७ मावळे ओ० ६९ सुरवनाशिणें ओ० ७० जयातें ओ० ७२ जाकळू ओ० ७३ व्यभिचारा. ७ ॥ ७

काद्रवपणा क्षीर ॥ अवकाशचि अंबर ॥ गोडी तेंचि साखर ॥ आन नाहीं ॥ ७५ ॥ वन्हीतोचि ज्वाळ ॥ दळाचि नावें कमळ ॥ रूखतेंचि डाळ ॥ फळा-
दिक ॥ ७६ ॥ हिम जें आकर्षलें ॥ तेंचि हिम वेंत जें विंजालें ॥ नाना दृध मुरालें ॥ तेंचि दहीं ॥ ७७ ॥ तेसें विश्व ये णें नावें ॥ हें मीचि पें आघवें ॥ घे
ई चंद्रबिंब सोलावें ॥ न लगे जेविं ॥ ७८ ॥ घृतांचे थिजनपण ॥ न मोडितां घृतचि जाण ॥ कां पा दितां कांकूण ॥ सोनेंचि तें ॥ ७९ ॥ न उकलि
ताचि पट ॥ तंतूचि असे स्पष्ट ॥ न विरविता घट ॥ मृत्तिका जेविं ॥ ८० ॥ ह्मणोनि विश्वपण जावें ॥ मग तें मातें येयावें ॥ तेसा नव्हे आघवें ॥ सगट
चि मी ॥ ८१ ॥ ऐसेनि मातें जाणिजे ॥ ते अव्यभिचारी भक्ति ह्मणिजे ॥ येथ भेद कांहीं देखिजे ॥ तरि व्यभिचार तो ॥ ८२ ॥ याकारणें भेदातें
सांडूनि अभेदें चित्तें ॥ आपणयां सकट मातें ॥ जाणावें गा ॥ ८३ ॥ पार्था सोनयाची दिक ॥ सोनयासी लागली देख ॥ तेसें आपणपें अ-
णिक ॥ मानावें ना ॥ ८४ ॥ तेजाचा तेजीं निघाला ॥ परि तेजीं चि असे लागला ॥ नया रश्मी ऐसा भला ॥ बोध होआवा ॥ ८५ ॥ पें परमा-
णु भूतळीं ॥ हिमकण हिमाचळीं ॥ मज माजि न्याहाळीं ॥ अहं तेसें ॥ ८६ ॥ हो कां न तरंग लाहन ॥ परि सिंधूसि नाहीं भिन्न ॥ तेसा ईश्वरीं मी
आन ॥ नोहेचि मी ॥ ८७ ॥ ऐसेनि बा समरसें ॥ दृष्टि जें उल्लासे ॥ ते भक्ति पें ऐसें ॥ आह्मी ह्मणों ॥ ८८ ॥ आणि ज्ञानाचें चांगावें ॥ इये दृष्टी मा
नावें ॥ योगाचें हें आघवें ॥ सर्वस्व हें ॥ ८९ ॥ सिंधू आणि जळधरा ॥ माजी लागली अखंड धारा ॥ तेसी वृत्ति वीरा ॥ प्रवर्तते ॥ ९० ॥ कां
कुहरीं आकाशा ॥ तोंडीं सांदा नाहीं जेसा ॥ तो परमपुरुषीं तेसा ॥ एकवटे गा ॥ ९१ ॥ प्रतिबिंबौनि बिंबवरि ॥ प्रभेचि जेसी उजरी ॥ तेसी
हे वृत्ती अवधारीं ॥ तेसी होय ॥ ९२ ॥ ऐसेनि मग परस्परें ॥ तेसा हे वृत्ति जें अवतरे ॥ तेंतिय ही सकट सरे ॥ आपेसया ॥ ९३ ॥ जेसा सैंधवा
चा रवा ॥ सिंधुमाजि पडिला ॥ विरालेया विरवावा ॥ हें ही ठाके ॥ ९४ ॥ ना तरि जाळूनि तृण ॥ वन्हि ही विझे आपण ॥ तेसें भेद नाशूनि जा-
ण ॥ ज्ञान सुरे ॥ ९५ ॥ माझें पेलपण जाये ॥ भक्त हें ऐलपण वाये ॥ अनादि एक जें आहे ॥ तेंचि निवडे ॥ ९६ ॥ आतां गुणातें तो किरीटी ॥

पाठ. ओ. ७८ नें. ओ. ८१ गा. ओ. ९५ उरे.

जिणियांनवनीगोर्थी ॥ जेएकपणाहीमिर्ना ॥ पडोसरलीं ॥ ९७ ॥ किंबहुनाऐशीदशा ॥ तेंब्रह्मत्वगासुदंशा ॥ हेंतोपावेंजोऐसा ॥ मातेंभजे
॥ ९८ ॥ पुढतीइहींलिंगीं ॥ भक्तीमाझाजगीं ॥ हेंब्रह्मतातयालागीं ॥ पतिव्रता ॥ ९९ ॥ जैसेंगंगेचेनिवोघें ॥ उठमन्नीतजळजेंनिघे ॥
सिंधूपदतयाजोगें ॥ आननाहीं ॥ ४०० ॥ तेंसाज्ञानाचियादिठी ॥ जोमातेंसेवीकिरीटी ॥ नोहोयब्रह्मतेचामुकुटी ॥ चूडारत्न ॥ १ ॥ यया
ब्रह्मत्वासिचिपाथा ॥ सायुज्यऐसीव्यवस्था ॥ याचिनांमचोथा ॥ पुरुषार्थगा ॥ २ ॥ परीमाझेंआराधन ॥ ब्रह्मत्वीहोयसोपान ॥ तेथ-
मीहनसाधन ॥ गैमनेंहो ॥ ३ ॥ नरिझणीऐसें ॥ तुझाचित्तीपैसें ॥ पैब्रह्मआननसे ॥ मीवांचूनि ॥ ४ ॥ श्लो० ब्रह्मणोहिप्रतिष्ठाहममृ
तस्याव्ययस्यच ॥ शाश्वतस्यचधर्मस्यसुखस्यैकांतिकस्यच ॥ २७ ॥ इतिश्रीमद्भग० देगुणत्रयविभागयोगोनामचतुर्दशोऽध्यायः १४
टी० आगाब्रह्मयानांवा ॥ अभिप्रायमीपांडवा ॥ मींचिबोलिजेआघवा ॥ शब्दींइहीं ॥ ५ ॥ पैमंडळआणिचंद्रमा ॥ दोनीनव्हतीसुवर्मा
तैसामजआणिब्रह्मा ॥ भेदनाहीं ६ अगानित्यजेंनिष्कंप ॥ अनावृतधर्मरूप ॥ सुखजेंउमप ॥ अद्वितीय ॥ ७ ॥ विवेकआपलेंकाम ॥
सारूनिटाकिजेधाम ॥ निष्कर्षाचेंनिःसीम ॥ किंबहुनामी ॥ ८ ॥ ऐसेसेंहोअवधारा ॥ नोअनन्याचासोयरा ॥ सांगतसेवीरा ॥ पार्थासि
पें ॥ ९ ॥ यथधृतराष्ट्रह्मणे ॥ संजयाहेंतूंनेंकोणें ॥ पुसिलेंनविणवायाणें ॥ कांबोलसी ॥ १० ॥ माझीअवसरींतेंफेडीं ॥ विजयाचीसां-
गेशुद्धी ॥ येरूजीवेंह्मणेंसांडीं ॥ गोठीयेया ॥ ११ ॥ संजयविस्मयमानसीं ॥ आहाकारूनिरससी ॥ ह्मणेकेसेंपांदेवेंसी ॥ इंद्रूयया ॥ १२ ॥
तरिकृपाळुनातुष्टे ॥ ययाविवेकहायोंटे ॥ मोहाचाफिटो ॥ महारोग ॥ १३ ॥ संजयऐसेंचिंतिना ॥ संवादतोसांभाळिता ॥ हरिरवाचाये
तचित्ता ॥ महापूर ॥ १४ ॥ ह्मणोनिआनंदयेणें ॥ उत्साहाचेनिअवतरणें ॥ श्रीकृष्णाचेंबोलणें ॥ सांगिजेल ॥ १५ ॥ तयाअक्षरांआंतीलभा
व ॥ पाववीनमीतुमचागांव ॥ आइकावेंह्मणेंज्ञानदेव ॥ निवृत्तीचा ॥ ४१६ ॥ ॥ इतिश्रीभावार्थदी० ज्ञानदेवविं० चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥
पाठ· ओ· ११ जो· ओ· २ नांव· ओ· ३ गमेन· छ छ छ छ छ

श्रीगणेशायनमः॥ आतां हृदय हें आपुलें॥ चौफाळूनियां भलें॥ वरी वेसे रूपा आलें॥ श्रीगुरूचें ॥१॥ ऐक्यभावाची अंजुळी॥ स
र्वेंद्रियकुड्मळीं॥ भरूनियां पुष्पांजुळी॥ अर्घ्य देवों॥२॥ अनन्योदकें धुवट॥ वासना जे तन्निष्ठ॥ तेंलावि लेसे बोट॥ चंदनाचें॥३॥
प्रेमाचेनि भांगारें॥ निर्वाळूनि नूपुरें॥ लेववुं सुकुमारें॥ पदें तियें॥४॥ घणावली आवडी॥ अव्यभिचारें चोखडी॥ तियें घालुं
जोडी॥ आंगोळिया॥५॥ आनंदामोद बहुळ॥ सात्विकाचें मुकुळ॥ तें उमललें अष्टदळ॥ ठेउं वरी॥६॥ तेथें अहं हा धूपजाळूं॥
नाहं तेजें वोवाळूं॥ सामरस्यें पोटाळूं॥ निरंतर॥७॥ माझी तनु आणि प्राण॥ इया दोन्ही पाउवालेवउं श्रीचरण॥ करूं भोगमोक्षें
निंबलोण॥ पायां तया॥८॥ इया श्रीगुरूचरणसेवा॥ हों पात्र तया दैवा॥ जे सकळार्थ मेळावा॥ पाट बांधों॥९॥ ब्रह्मीचें विसवणें व
रि॥ उन्मेषलाहेउ जरी॥ जे वाचेनें इये करी॥ सुधासिंधू॥१०॥ पूर्णचंद्राचिया कोडी॥ वक्तृत्वा घापे कुरोंडी॥ तैसी आणी गोडी॥
अक्षरांतें॥११॥ सूर्यें अधिष्ठिली प्राची॥ जगा राणीव दे प्रकाशाची॥ तैसी वाचा श्रोतयां ज्ञानाची॥ दिवाळी करी॥१२॥ नादब्रह्म
खुजें॥ कैवल्यही तैसें न सजे॥ ऐसा बोल रचिजे॥ जेणें देवें॥१३॥ श्रवणसुखाचा मांडवी॥ विश्वभोगी माधवी॥ तैसी सासिन्न
लीबर वी॥ वाचावल्ली॥१४॥ ठायन पवता जयाचा॥ मनेंसी सुरडली वाचा॥ तो देव होय शब्दाचा॥ चमत्कारु॥१५॥ हें ज्ञानासि नचो
जवे॥ ध्यानासि हीं जें नागवे॥ तें अगोचर फावे॥ गोठी माजि॥१६॥ ये वदें एकसो भग॥ वळघे वाचेचें आंग॥ श्रीगुरुपादपद्म-
राग॥ लाहे जेका॥१७॥ तरि बहु बोलुं काई॥ आजि तें आनंदठाई॥ मातें वांचूनि नाहीं॥ ज्ञानदेव ह्मणे॥१८॥ जैं तान्हे निमिया अपत्यें॥
आणि माझें गुरु एकलौतें॥ ह्मणोनि कृपेसि एकहातें॥ जालों निये॥१९॥ पाहा पां भरोवरी आघवी॥ मेघ चातकासी रिचवी॥
मजलागीं गोसावी॥ तैसें केलें॥२०॥ ह्मणोनि रिकामें तोंड॥ करूं गेलें बडबड॥ कीं गीता ऐसें गोड॥ आंतुडलें॥२१॥ होय अदृष्ट
पाठ० ओ० १४ भोग० ओ० १८ आनी० ५ ५ ५ ५ ५ ५

आपैतें॥ तैंवाळूनि रत्नें परतें॥ उजू आयुष्य तैं मारितें॥ लोभकरी॥२२॥ आधणीं घातलिया हरळ॥ होती अमृताचे तांदुळ॥ जरी गुरुकेवी
रखे वेळ॥ श्रीजगन्नाथ॥२३॥ तया परी श्रीगुरू॥ कारिती जें अंगिकारू॥ तैं होउनि ठाके संसारू॥ मोक्षमय आघवा॥२४॥ पाहा पां कांई
श्रीनारायणें॥ तया पांडवांचें उणें॥ कीं जेंचि नापुराणें॥ विश्ववंद्यें॥२५॥ तैसें श्रीनिवृत्तिराजें॥ अज्ञानपण हें माझें॥ आणिलें वोजे॥
ज्ञानाचिया॥२६॥ परि हें असो आतां॥ प्रेम रूळत से बोलतां॥ कें गुरुगौरव वर्णितां॥ उन्मेष असे॥२७॥ आतां तेणें विपसायें॥ तुह्मां सां
तांचे मी पायें॥ बोलगेन अभिप्रायें॥ श्रीगीतेचेनी॥२८॥ तरि तेंचि समस्तुतीं॥ चौदाविया अध्यायाच्या अंतीं॥ निर्णय केले वल्यपती॥ ऐ
सा केला॥२९॥ जें ज्ञान तयाच्या हातीं॥ तोचि समर्थ मुक्ती॥ जैसा शतमखसंपत्ती॥ स्वर्गीं चिये॥३०॥ कां शतएकजन्मा॥ जो जन्मो
नि ब्रह्मकर्मा॥ करितो चि ब्रह्मा॥ आन नोहे॥३१॥ नानरा सूर्याचा प्रकाश॥ लाहे जे वी डोळस॥ तैं विज्ञानियांसी रस॥ मोक्षाचा तो॥३२॥
तरि तया ज्ञाना लागीं॥ कवण पां योग्य ना आंगीं॥ हें पाहतां [illegible]॥ दिसे ना एक॥३३॥ जें पाताळिचें हो निधान॥ दावील कीर जज
न॥ परि हो आवे लोचन॥ पायाळाचे॥३४॥ तें [illegible] आन॥ ये[illegible] हो आन॥ परि तें चि थारे ऐसें मन॥ शुद्ध हो आवें॥३५॥
तरि विरक्ती वांचुनी केंही॥ ज्ञानासि नगणे नाहीं॥ हें विचारूनि ठाईं॥ [illegible] देवें॥३६॥ आतां विरक्तीची कवण परी॥ जे येउनि मनातें
वरी॥ हें हा सर्वज्ञ श्रीहरी॥ देखिलें असे॥३७॥ जें विषें रांधिला रससोय॥ जें जेवणारा गाउ विहोय॥ तें तो ताट सांडुनि जाये॥ जयापरी॥ जयाप
री॥३८॥ तैसी संसाराया समस्ता॥ जाणिजे जे अनित्यता॥ तें वैराग्य दवडिनां॥ पाठी लागे॥३९॥ आतां अनित्यत्व या कैसें॥ तेंचि
वृक्षाकार मिषें॥ सांगिजत अशे [illegible]॥ पंचदशीं॥४०॥ उपडिलें कवतिकें॥ झाड येरि मोह राठाके॥ तेंवे गेंजे संस्कके॥ तेसें हें नोहे
॥४१॥ यातें एकी परी॥ रूपकाचिया कुसरी॥ मारितसे वारी॥ संसाराची॥४२॥ करूनि संसार वावो॥ स्वरूपीं अहंतेचा ठावो॥ हो- १

पाठ. ओ. २९ निर्णो. ओ. ३० त्रिजगतीं. ओ. ३१ नाना. ओ. ३२ ज्ञानेंचि. ५ ५ ५ ५

आवयाअध्यावो॥ पंधरावाहा॥ ४३॥ आतांहेंचि आघवें॥ ग्रंथगर्भींचें चांगावें॥ उपलविजेल जीवें॥ आकर्णिजो॥ ४४॥ तरि महानंद समुद्र॥ जोपूर्णपूर्णिमाचंद्र॥ तोहाश्रीकेशवनरेंद्र॥ ऐसेंह्मणे॥ ४५॥ अगा यावैकुंठभंगा॥ येतां विन्वरूपाचिया घरा॥ करीतसे आडवाट ॥ विश्वाभासजो॥ ४६॥ तोहाजगडंबरु॥ नोहेयेथसंसारु॥ ह्मणोनिजेमहातरु॥ थांवलाअसे॥ ४७॥ परि येरांसुरवांसारिखा॥ नव्हेंमुळेंवरीशाखा॥ तैसानोहेह्मणोनिलेखा॥ नयेचिकवणा॥ ४८॥ आगीकांकुन्हाडी॥ होयरिगावाजरीबुडीं॥ तरीहेकांभलतेवढी॥ वरिचीलवाढी॥ ४९॥ जेतुटलियामुळापासिं॥ उलंडेलकांशाखासी॥ परितैसीगोठीकायसी॥ हासोपानव्हे॥ ५०॥ अर्जुना हें कवतिक॥ सांगतांअसेअलौकिक॥ जेवाढीअधोमुख॥ रूखाचिया॥ ५१॥ जैसाभानुउंचिनेणोकें॥ रश्मीजाळ तळींफांके॥ तैसा रहेंकांवरूरवें॥ झाडतैसें॥ ५२॥ आणिआथीनाथीतितुकें॥ ह्मणिजेअसे यणेंचिएकें॥ कल्पांतींचेंनिउदकें॥ व्योमजैसें॥ ५३॥ कांरवींच्याअस्तमानीं॥ आंधारेंकोंदेरजनी॥ तैसाचिहागगनी॥ मांडलाअसे॥ ५४॥ ययाफळानाचुंबितां॥ फूलनातुरंबितां॥ जेंकांहींनपडेसरूता॥ तेंरुखचिहा॥ ५५॥ हाउर्ध्वमूळआहे॥ परिउन्मूळिलानोहे॥ येणेंचिहाहोये॥ शाडूळगा॥ ५६॥ आणिउर्ध्वमूळऐसें ॥ निगादिलेंकारअसे॥ परीआधींहीअसोसें॥ मूळेंयया॥ ५७॥ अबवळाचोमेरीं॥ पिंपळाकांवडाचियापरी॥ जेपारंबियामाझारीं ॥ डाहळियअसती॥ ५८॥ तेविंचिगाधनंजया॥ संसारतरूयया॥ आधींचिआथीरवांदिया॥ हेंहीनाहीं॥ ५९॥ तरीउर्ध्वाहीकडे ॥ शाखांचेमांदोडे॥ दिसतातिअपाडें॥ सासिन्नले॥ ६०॥ जालेंगगनचिपालवीयें॥ कांवारामाडलारूखातेनिआयें॥ नाना अवस्थेत्रायें॥ उदयलाअसे॥ ६१॥ ऐसाहाएक॥ विश्वाकारविटंक॥ उदयलाजाणरूख॥ ऊर्ध्वमूळ॥ ६२॥ आतांउर्ध्वयाकवण॥ येथेंमूळतेंकिंलक्षण॥ कांअधोमुखपण॥ शाखाकेसिया॥ ६३॥ अथवाद्रुमायया॥ आधींजियामुळिया॥ तियाकोणकेसिया॥ उ

पाठ· ओ·४४ आकर्णिजे· ओ·४७ नाणें· ओ० ५६ शाडूळ· ओ· ६१ पांवेलिये· ओ· ६१ अवस्थात्रयें·

२ ७ ६

र्ध्वशाखा ॥ ६४ ॥ आणि अश्वत्थ हा ऐसी ॥ प्रसिद्धी कायसी ॥ आत्मविद विलासीं ॥ निर्णय केला ॥ ६५ ॥ हें आघवेंचि बरवें ॥ तुझियें प्रतीती सिफावे ॥ तैसें निसांगों सोलिवें ॥ विन्यासें गा ॥ ६६ ॥ परी ऐकें गा सुभगा ॥ हा प्रसंग असे तुजचि जोगा ॥ कानचि करी हो सर्वांगा ॥ हियें आथिलिया ॥ ६७ ॥ ऐसें प्रेमरसें स्फुरे ॥ बोलिलें जंव यादववीरें ॥ तंव अवधान अर्जुनाकारें ॥ मूर्त जालें ॥ ६८ ॥ देवा निरूपिती तेथें कुलें ॥ येवढें श्रोतेपण फाकलें ॥ जैसें आकाशें खेंव पसरिलें ॥ दाहीं दिशीं ॥ ६९ ॥ श्रीकृष्णोक्तिसागरा ॥ हा अगस्तीचि दुसरा ॥ ह्मणोनि घोंट भरीं पाहे एकसरा ॥ अवधेयाचा ॥ ७० ॥ ऐसी सोय सांडुनि खवळली ॥ आवडी अर्जुनीं देवें देखिली ॥ तेथ जालेनि सुखें केली ॥ कुरवंडी तया ॥ ७१ ॥ श्लो० श्रीभगवानुवाच ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ॥ छंदांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥ १ ॥ टी० मग ह्मणे धनंजया ॥ तें ऊर्ध्व गगन रूप या ॥ तेणें रूखें चि कां जया ॥ ऊर्ध्वता गमे ॥ ७२ ॥ येऱ्हवीं मध्य ऊर्ध्व अध ॥ हे नाहीं जेथ भेद ॥ अद्वयासी एकवद ॥ जया ठायीं ॥ ७३ ॥ जो नाइकिजतां नाद ॥ जो असौरभ्य मकरंद ॥ जो आंगा थिला आनंद ॥ स्फुरतेंविण ॥ ७४ ॥ जया जें आल्हा परौतें ॥ जया जें पुढें माघौतें ॥ दृश्येंवीण देखतें ॥ अदृश्य जें ॥ ७५ ॥ उपाधीचा दुसरा ॥ घालितां वोपा सिरा ॥ नामरूप संसारा ॥ होय जयातें ॥ ७६ ॥ ज्ञातृज्ञेया विहीन ॥ जु सर्वांग निजज्ञान ॥ सुखा भरलें गगन ॥ गाळीव जें ॥ ७७ ॥ जें कार्य ना कारण ॥ जया दुजें ना एकपण ॥ आपण यां जें जाण ॥ आपणचि ॥ ७८ ॥ ऐसें वस्तु जें साचें ॥ तें ऊर्ध्व गा ययात रूखें ॥ तेथ आरंघेणें मूळाचें ॥ तें ऐसें असे ॥ ७९ ॥ तरी माया ऐसी ख्याती ॥ नसतीच वयया आथी ॥ हे वांझेची संतती ॥ वनणे जैसें ॥ ८० ॥ तैसी सत ना असत होये ॥ जें विचाराचें नाम न साहे ॥ ऐसे यापरी आहे ॥ अनादि ह्मणती ॥ ८१ ॥ जे नाना तत्वांचि मांदुस ॥ जें जगदभ्रमाचें आकाश ॥ जें आकार जाताचें दुस ॥ घडी केलें ॥ ८२ ॥ जे भवद्रुमबीजिका ॥ जे प्रपंचचित्रभूमिका ॥ विप-

पाठ० ओ० ६७ इयें अर्थी. ओ० ७० तो. ओ० ७५ दिसतें निर्विण दिसतें. ओ० ८० कां. ओ० ८३ प्रपंचाचि.

ीतज्ञानदीपिका॥ सांचलीजे॥ ८३॥ तें मायावस्तुचां ठायीं॥ असेंजैसेंनिनांहीं॥ मग वस्तुप्रभा निपाहीं॥ प्रकट होये॥ ८४॥ जेव्हां आ
पणयां आली निद॥ करी आपणपेंजे विमुग्ध॥ कां काजळी आणी मंद॥ प्रभा दीपा॥ ८५॥ स्वप्नीं प्रियापुढें तरुणांगी॥ निदेली चेवउ
नि वेगीं॥ आलिंगिलें निवीण आलिंगी॥ सकामकरी॥ ८६॥ तैसी स्वरूपीं जाली माया॥ आणि स्वरूप नेणणें जें धनंजया॥ तें चितरु
यया॥ मूळ पहिलें॥ ८७॥ वस्तुसि आपला जो अबोध॥ तो ऊर्ध्वीं आद्य ळे जें कंद॥ वेदांतीं हाचि प्रसिद्ध॥ बीजभाव॥ ८८॥ घन अज्ञान
सुषुप्ती॥ तो बीजांकुरभाव ह्मणती॥ येर स्वप्न हन जागृती॥ हा फळभाव तियेचा॥ ८९॥ ऐसी यया वेदांतीं॥ निरूपणभाषाप्रतीती॥
परी तें असो प्रस्तुतीं॥ अज्ञान मूळ॥ ९०॥ तें ऊर्ध्व आत्मा निर्मळें॥ अधोर्ध्व सूचितें मूळें॥ वळिया बांधोनि आळें॥ मायायोगाचें॥ ९१
मग अधिलीं संदेहां तेरें॥ उठितीं जियें अपारें॥ तें चौपासीं घेउनि आगारें॥ खालावती॥ ९२॥ ऐसें भवद्रुमाचें मूळ॥ हें ऊर्ध्वीं करी बळ
॥ मग आथियाचें बंबळ॥ आधि दावी॥ ९३॥ तें [illegible] बुद्धितो पहिलें॥ महत्तत्त्व उमललें॥ तें पानें वाळें दुल्हें॥ येक निघे॥ ९४॥ मग सत्व
रजतमात्मक॥ त्रिविध अहंकार जो येक॥ तो त्रिगुणा अधोमुख॥ डीर फुटे॥ ९५॥ तो बुद्धीचो घेऊनि आगारी॥ भेदाची वृद्धि करी॥ ते
थ मनाचें जें ळें धरी॥ साजेपणें॥ ९६॥ ऐसा मूळाचिया गाभिका॥ विकल्प रसकों वळिका॥ चित्तचतुष्टय डाहाळिका॥ कों भेजे तो॥ ९७
॥ मग आकाश वायू द्योतक॥ आप पृथ्वी हे पांच पोक॥ महाभूतांचे सुरोरव॥ सरळे होती॥ ९८॥ तैसी श्रोत्रादितन्मात्रें॥ तियें अंग व
सा गर्भपत्रें॥ लुकलुकितें विचित्रें॥ उमळतीं गा॥ ९९॥ तेथ शब्दांकुर वरि पडी॥ श्रोत्रा वाटीं दळडी॥ होतां करितकांडें न कोंडी॥ आका
क्षेचि॥ १००॥ अंगत्वचे चें वेलपल्लव॥ स्पर्शांकुरी घेती धाव॥ तेथ बांबळ पडे अभिनव॥ विकारांचें॥ १॥ पाठीं रूपपत्र पालो वेली॥ च
क्षु लांबते कांडें घाली॥ तेवेळीं व्यामोहता भली॥ पाल्हे ली जाये॥ २॥ आणि रसाचें आंग वसें॥ वाटतां वेगें बहु वसें॥ जिव्हे आर्तीची
पाठ. ओ. ९२ आंधळीं. ओ. ९३ आणियाचें. ओ. ९४. वाटी. ओ. ९६ डाळ. ओ. परवडा. ओ. २ वेली ५ ५ ९

असोसें॥ नियतीबंचें॥ ३॥ तैसेंचिकोंमेलेंनिगंधें॥ घ्राणाचिंडिरिथांवबांधे॥ तेंथतळघेस्वानंदें॥ प्रलोभाचा॥ ४॥ एवंमहदादिअहं
बुद्धि॥ मनमहाभूतसमृद्धि॥ इयेसंसाराचिअवधि॥ सासनजे॥ ५॥ किंबहुनाइहींआटे॥ आंगींहाअधिकफांटे॥ परिशिंपीचि
येवढेउमठे॥ रूपंजेंवि॥ ६॥ कांसमुद्राचेनिपैसारें॥ वरीतरंगताअसारे॥ तैसेंब्रह्मचिहोयवृक्षाकारें॥ अज्ञानमूळ॥ ७॥ आतां
याचाचिहाविस्तार॥ हाचियापैसार॥ जैसाआपणांचिस्वप्नींपरिवार॥ येकाकिया॥ ८॥ परितेंअसोंहेंऐसें॥ कावरेंझाडउससे॥
ययांमहदादिआरवसें॥ अधोशाखा॥ ९॥ आणिअश्वत्थऐसेंथयातें॥ ह्मणतीजेजाणते॥ तेंहीपरिसहोयेथें॥ सांगिजेल॥ १०॥
तरिअश्वत्थह्मणिजेउरवा॥ तोंवरीएकसारिखा॥ नाहींनिर्वाहययाहीरूखा॥ प्रपंचरूपासी॥ ११॥ जैसानलोटताक्षण॥ मेघहोयना
नावर्ण॥ कांविजूनसेसंपूर्ण॥ निमेषभरी॥ १२॥ कांपनयापद्मदळा॥ वरीलयाबेसकानाहींजळा॥ कांचित्तजैसेंव्याकुळा॥ माणुसा
चें॥ १३॥ तैसीचियाचीस्थिती॥ नाशतजायक्षणक्षणामती॥ ह्मणोनियातेंह्मणती॥ अश्वत्थहा॥ १४॥ आणिअश्वत्थयेणेंनां
वें॥ पिंपळह्मणतीस्वभावें॥ परितोअभिप्रायनोहे॥ श्रीहरीचा॥ १५॥ येऱ्हवींपिंपळह्मणताविरवीं॥ मियांगतीदेखिलीअसेनिकी॥
परितेंअसोकायलौकिकीं॥ हेतुकाज॥ १६॥ ह्मणोनिहाप्रस्तुत॥ अलौकिकपरिसाग्रंथ॥ तरिक्षणिकत्वेंचिअश्वत्थ॥ बोलिजेहा॥ १७
॥ आणीकहीयेकथोर॥ ययाअव्ययत्वाचाडगर॥ आथीपरीतोभीतर॥ ऐसाआहे॥ १८॥ जैसामेघाचेनितोंडें॥ सिंधूएकेआंगेंकाढे
॥ आणिनदीयेरीकडे॥ भरितीचिअसती॥ १९॥ येथवोहटेनाचढे॥ ऐसापरिपूर्णचिआवडे॥ परितेंफुलीजवनुघडे॥ मेघानदीचि॥
॥ २०॥ ऐसीयारुखाचेंहोणेंजाणें॥ नतर्केहोतेंनवहिलपणें॥ ह्मणोनियानेंलोकह्मणे॥ अव्ययहा॥ २१॥ येऱ्हवींदानशीळपुरुष॥ वे
चकपणेंचिसंचक॥ तैसाव्ययेंचिहारूख॥ अव्ययगमे॥ २२॥ जातांवेगेंबहुवसें॥ नवचेकांभूमीरुतलेंअसे॥ रथाचेंचक्रदिसे॥ ज्या

परी॥२३॥ जैसेंकालातिक्रमेंजेंवाळे॥ तेंभूतशाखाजेथगळे॥ तेथकोडीवरीउमाळे॥ उठती आणिक॥२४॥ परीयेकीकेधवांगेली
॥शाखाकोडीकेंधवांजाली॥ हेंनेणवेजेविंउमललीं॥ आषाढअभ्रें॥२५॥ महाकल्पाचाशेवटीं॥ निदेलियाउमळतीसृष्टी॥ तैसें
चिआणिखिवेदांगउठी॥ सासिन्नलें॥२६॥ संहारवातेंप्रचंडें॥ पडतीप्रळयांतीचींसालडें॥ तवकल्पादिचींजुंबाडें॥ पाल्हेज
ति॥२७॥ रिगेमन्वंतरमनुपुढें॥ वंशावरीवंशाचेंमांडें॥ जैसाइक्षुदंडाकांडें नकोंडें॥ जिंकेंजेविं॥२८॥ कलियुगांतींकोरडें॥
॥ चहुंयुगांचींसालेंसांडी॥ तंवकृतयुगांतीचिपेलीदेव्हडी॥ पडेपुढती॥२९॥ वर्ततेंवर्षजाये॥ तेंपुढिलामुव्हारीहोये॥ जैसा
दिवसजातकींयेतआहे॥ हेंचोजवेना॥३०॥ जैसावारियाचाझुळका॥ सांदाठाउवानव्हेदेखा॥ तैसियाउठतीपडतीशाखा॥
नेणोंकिती॥३१॥ एकीदेहाचीडिरीतुटे॥ तंवदेहांकुरीबहुवीफुटे॥ ऐसेनिभवतरुहावाढे॥ अव्ययऐसा॥३२॥ जैसेंवाहतेंपाणीजाय
वेगें॥ तैसेंचआणिकमिळेमागें॥ येथअसंतचिअसिजेजगें॥ मानिजेसंत॥३३॥ कालागोनिडोळाउघडे॥ तंवकोडीवरीघडेमो
डे॥ नेणतयातरंगआवडे॥ नित्यऐसा॥३४॥ नानावायसाएकबुबुळेंदोहींकडे॥ डोळाचाळितांअपाडें॥ दोन्हीआथीऐसाप
डे॥ भ्रमजेविंजगा॥३५॥ पैंभिंगोरीनिधियेपडली॥ तेगमेंभूमीसींजैसीजडली॥ ऐसावेगातिशयभुली॥ हेतुहोये॥३६॥ हें
बहुअसोझडती॥ आंधारेंभोवंडितांकोलती॥ तेदिसेजैसीआयती॥ चक्राकार॥३७॥ हासंसारवृक्षतैसा॥ मांडत मांडत-
सहसा॥ नदेखोनिलोकपिसा॥ अव्ययमानी॥३८॥ परियेयाचावेगदेखे॥ जोहाक्षणीकऐसावोळखे॥ जाणेकोडिवेळानिमि
खें॥ होतजात॥३९॥ नाहींअज्ञानावांचूनिमूळ॥ ययाचेंअसिलेंपणटवाळ॥ ऐसेंझाडचिसिनसाळ॥ देखिलेंजेणें॥४०॥ तया
तेंगापंडुसुता॥ मीसर्वज्ञहाह्मणजाणता॥ पैंवाग्ब्रह्मींसिद्धांता॥ वंद्यतोचि॥४१॥ योगजातावेंजोडलें॥ तयायेकासींचिउप

पाठ· ओ· २६ उद्भवलिया· ओ· २९ सलें· ओ· ४० सासिन्नलेपण·   ५   ५   ५   ५

योगागेलें ॥ किंबहुना जियालें ॥ ज्ञानहीतेणें ॥ ४२ ॥ हें असो वहु बोलणें ॥ वांनिजे लतोकवणें ॥ जो भवरूखजाणें ॥ उरिवऐसा ॥
॥ ४३ ॥ श्लो० अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः ॥ अधश्च मूलान्यनुसंततानि कर्मानुबंधीनि मनुष्य
लोके ॥ २ ॥ टी० मगयया चिप्रपंचरूपा ॥ अधोशाखियापादपा ॥ डाहाळियाजाती उमणा ॥ ऊर्ध्वाहीउजू ॥ ४४ ॥ आणि अधि
फांकलीडाळें ॥ तियें होती मूळें ॥ तयांही तळीं पघळे ॥ वेलपालव ॥ ४५ ॥ ऐसें जें आह्मी ॥ ह्मणितलें उपक्रमीं ॥ तें हीं परिसें सुग
मीं ॥ बोलीं सांगों ॥ ४६ ॥ तरि बहुमूळें अज्ञानें ॥ महदादिकीं शासनें ॥ वेदांचीं थोरवनें ॥ घेऊनियां ॥ ४७ ॥ परि आधीं तु स्वेद
ज ॥ जरायुज उद्भिज अंडज ॥ हे बुंदे निमहाभुज ॥ उठती चारी ॥ ४८ ॥ ययाएकेकाचें निआगवटें ॥ चौऱ्याशी लक्ष थोफुटे ॥ ते वे
ळीं जीवशाखीं फांटे ॥ सैंघचि होती ॥ ४९ ॥ प्रसवन शाखा सरळिया ॥ नानासृष्टी डाहाळिया ॥ आडफुटती माळिया ॥ जातीचिया
॥ ५० ॥ स्त्रीपुरुषनपुंसकें ॥ हे व्यक्तिभेदांचे टकें ॥ आंदोळती आंगिकें ॥ विकारभारें ॥ ५१ ॥ जैसा वर्षाकाळ गगनीं ॥ पाल्हे जेन वघनीं
॥ तैसें आकारजात अज्ञानीं ॥ वेलीजाये ॥ ५२ ॥ मग शाखांचेनि आंगभारें ॥ लवोनि गुंफती परस्परें ॥ गुणक्षोभाचेनि वारें ॥ उदयज
ती ॥ ५३ ॥ तेथ तेणें अचाटें ॥ गुणाचेनि झडझडाटें ॥ तिहीं गायीं ह्मा फांटे ॥ ऊर्ध्वमूळ ॥ ५४ ॥ ऐसा रजाचिया झुळुका ॥ झडाडित
आगळिका ॥ मनुष्यजातीं शाखा ॥ थोरावती ॥ ५५ ॥ नियाऊर्ध्वं ना अधीं ॥ माझारीं चि कोंदाकोंदी ॥ आडफुटती खांदी ॥ चतुर्व
र्णांचा ॥ ५६ ॥ तेथ विधिनिषेधसपल्लव ॥ वेदवाक्यांचे अभिनव ॥ पालवडोलती बरव ॥ आपुलालियापरी ॥ ५७ ॥ अर्थकाम पसरें
॥ अग्रवने घेतीथारे ॥ तेथक्षणिकें पदांतरें ॥ इहभोगांचीं ॥ ५८ ॥ तेथ प्रवृत्तीचेनि वृद्धिलोभें ॥ रवांकरे जतीशुभाशुभें ॥ नानाकर्मां
चे रवांबे ॥ नेणोंकिती ॥ ५९ ॥ नेवींचि भोग क्षयमागिलें ॥ पडतां देहांतीं चि बुडसळें ॥ तवपुढां वाढि पेले ॥ नवेयादेहाची ॥ ६० ॥ आ

पाठ· ओ· ४८ जारजोद्भिजमणिज· ओ· ४९ अणगटें, अधोफुटे· ओ· ५६ फांटती· ओ· ५७ आणतीतया· ओ· ६० देहाची·

णिशब्दादिकस्फुरावे। सहजरंगें हरवावे। विषयपल्लवनवे। नित्य होती॥ ६१॥ ऐसें रजोवातें प्रचंडें। मनुष्यशाखांचे मांदोडे॥ वाढती
तो एथ रूढे। मनुष्यलोक॥ ६२॥ तैसाचि तो रजाचा वारा॥ नावेकु धरी वोसरा॥ मग वाजों लागे घोरा॥ तमाचा तो॥ ६३॥ तेथ वांयाचि
या मनुष्यशाखा॥ नीच वासना आर्धदेखा॥ पाल्हेजती डाहाळिका॥ कुकर्मांचिया॥ ६४॥ अप्रवृत्तीचे खुणवाळे॥ कोंभ निघती
सरळे। घेत पान पालवडाळें॥ प्रमादाचीं॥ ६५॥ बोलती निषेधनियमें। जिया ऋचा यजुःसामें॥ तो पाला तयाघुमें॥ टके यावरी॥
६६॥ प्रतिपादिती अभिचार। आगम जे परमार। तेंही पानें थेंतें मसर। वाढती वेलीं॥ ६७॥ तंव तंव होती थोराडें॥ अकर्मांचीं
तळबुडें॥ आणि जन्मशाखा पुढेंपुढें॥ घेती थांव॥ ६८॥ तेथ चांडाळादि निकृष्ट॥ दोषजातीचा थोरफांटा॥ जोंळे पडे कर्मभ्रष्टां॥
भुलोनियां॥ ६९॥ पशु पक्षी सूकर॥ व्याघ्र वृश्चिक विस्तार॥ हे आडशाखा विकरी॥ थोरावती॥ ७०॥ परि ऐशा शाखा पांडवा॥ स
र्वांगीं हा नित्य नवा॥ नरकभोग यावा॥ फळाचा तो॥ ७१॥ आणि हिंसाविषयपुढारीं॥ कुकर्मसंगें धुरंधुरी॥ जन्मवरी आगारीं॥
वाढतचि असे॥ ७२॥ ऐसें होती तरु तृण। लोह लोष्ठ पाषाण॥ इया खांदिया तेवीचि जाण॥ फळें हीं हेंचि॥ ७३॥ अर्जुना गा अव
धारीं॥ मनुष्या लागोनि इयापरी॥ वृद्धि स्थावरांतवरी॥ अधोशाखांची॥ ७४॥ म्हणोनि जे मनुष्य डाळें॥ इयेंचि जाणावीं आधीं
चीं मूळें॥ जे एथूनि हा पघळे॥ संसारतरू॥ ७५॥ येऱ्हवीं ऊर्ध्वींचिये पायीं॥ मुदल मूळ पाहातां॥ आधींचि यामध्यस्था॥ शाखाड
या॥ ७६॥ परि तामसी सात्त्विकीं॥ सुकृतदुष्कृतात्मकीं॥ विरूढती याशाखीं॥ अधोर्ध्वींचिया॥ ७७॥ आणि वेदत्रयाचिया पानां
॥ नये अन्यत्र लागों अर्जुना॥ जें मनुष्यावांचूनि विधाना॥ विषय नाहीं॥ ७८॥ म्हणोनि तनुमानुषा॥ इया ऊर्ध्वमूळीं निजरीं शा
खा॥ तरी कर्मवृद्धीसि देखा॥ इयेंचि मूळ॥ ७९॥ आणि आनीं तरी झाडीं॥ शाखा वाढतां मुळें गाढीं॥ मूळ गाढे तंव वाढी॥ पैस-

पाठ. ओ. ६३ जेथवां. ओ. ६५ फांक. ओ. ६९ जाणें. ओ. ७० निकर.

आथी ॥ ८० ॥ तैसेंचि इया शरीरा ॥ कर्मतंव देहासंसारा ॥ आणि देहतंव व्यापारा ॥ नाह्मणोंचि नये ॥ ८१ ॥ ह्मणोनि देहें मानुषें ॥ इयें
मूळेंहोतीनचुके ॥ ऐसें जगज्जनकें ॥ बोलिलें तेणें ॥ ८२ ॥ मग तमाचेंतें दारुण ॥ स्थिरावलें यावाउधाण ॥ सत्वाचीस्फटे सत्राण ॥
बाहुटळी ॥ ८३ ॥ तैं याचि मनुष्याकारा ॥ मुळीं सुवासना निघती आरा ॥ घेउनि फुटती कोंबारा ॥ स्फुरतांकुरीं ॥ ८४ ॥ उकलतेनि
उन्मेखें ॥ प्रज्ञाकुशल तें चितिरवें ॥ डिरिया निघती निर्मिरवें ॥ बावळेंजुनी ॥ ८५ ॥ मतीचे सोट वावे ॥ घालिती स्फूर्तीचे थांवे ॥ बु
द्धिप्रकाश घेधांवे ॥ विवेकाचेनी ॥ ८६ ॥ तेथ मेधारसें सगर्भ ॥ आस्थापत्रीं सबोंब ॥ सरळ निघती कोंभ ॥ सद्वृत्तीचे ॥ ८७ ॥ सदाचा
सचियासहसा ॥ टकाउठती बहुवसा ॥ घुमघुमिती घोषा ॥ वेदपद्याचा ॥ ८८ ॥ शिष्टागमविधानें ॥ विविध यागवितानें ॥ इयें पा-
नावरी पानें ॥ पालेजतीं ॥ ८९ ॥ ऐशा यमदमीं घोंसाळिया ॥ उठनी तपाचिया डाहाळिया ॥ देती वैराग्यशाखा कोंवळिया ॥ वेल्हाळ
पणें ॥ ९० ॥ विशिष्टां व्रतांचे फोक ॥ धीरांचा अणगर्दी तरव ॥ जन्म वेगें उर्ध्वमुख ॥ उंचावती ॥ ९१ ॥ माजि वेदाचा पाल्हा दाट ॥ तो कु-
रीस्फ विद्येचा झडझडाट ॥ जंव वाजे अचाट ॥ सत्वानिळ ॥ ९२ ॥ तेथ धर्मडाळ बाहाळी ॥ दिसतो जन्मशाखा सरळी ॥ तिया आड फांट
ती फळीं ॥ स्वर्गादिकीं ॥ ९३ ॥ पुढें उपरती रागें लोहिवी ॥ धर्ममोक्षाची शाखा पालवी ॥ पाल्हाजतें नित्यनवी ॥ वाढतीचि असे ॥ ९४ ॥ पैं
रविचंद्रादिग्रहवर ॥ पितृऋषिविद्याधर ॥ हे आड शाखा प्रकार ॥ पैस घेती ॥ ९५ ॥ याहीपासून उंचकडें ॥ गुदले फळाचेनि बुडें ॥ इंद्रा-
दिक तेमांदोडे ॥ थोर शाखांचे ॥ ९६ ॥ मग तयांहीउपरी डाहाळिया ॥ तपोधनीं उंचावलिया ॥ मरीची कश्यपादि इया ॥ उपरी शाखा ॥
९७ ॥ एवं माळोवाळीं उत्तरोत्तर ॥ उर्ध्वशाखांचा पैसार ॥ बुडीं साना अग्नी थोर ॥ फळाद्यहा ॥ ९८ ॥ वरी उपरि शाखाही पाठीं ॥ येती फ
ळभारजे किराटी ॥ ते ब्रह्मेशांत अणघटीं ॥ कोंभ निघती ॥ ९९ ॥ फळाचेनि वोझेपणें ॥ उर्ध्वीं वींवाडे दुणें ॥ जंव माघौतें बैसणें ॥ मूळीं- ५

पाठ· ओ· ८९ पांजरती· ओ· ९४ लाह्मालाहात· ओ· ९७ ज्ञानीं· ओ· ९८ पणें· ७ ७ ७ ७

चिहोये॥२००॥प्राकृताहीतरीरुखा॥जेफळेंदाटलीहोयशाखा॥तेवोवांडलीदरखा॥बुडासिये॥१॥तैसेंजेथुनिहाआघवा॥संसारतरू
चाउठावा॥तियेंमूळींदंकतीपांडवा॥वाखतेंनिज्ञानें॥२॥ह्मणोनिब्रह्मेशानापरतें॥वाढेणेंनाहींजीवातें॥तेथूनिमगवरौतें॥ब्रह्मचिकीं॥३॥
परिहेंअसोऐसें॥ब्रह्मादिकतेंआंगवसें॥उर्ध्वमूळासरिसें॥नतूकतीगा॥४॥आणिकहीशाखाउपरता॥जियासनकादिकनामेंविख्या
ता॥तियाफळींमूळींनाडळतां॥भरलियाब्रह्मीं॥५॥ऐसीमनुष्यापासूनिजाणावी॥उर्ध्वब्रह्मादिशेषपालवी॥शाखाचीवाढीबरवी॥उ
चावेपैं॥६॥पार्थाउर्ध्वींचियाब्रह्मादि॥मनुष्यत्वचिहोयआधीं॥ह्मणोनिइयेंआर्थीं॥ह्मणीतलींमूळें॥७॥एवंतुजअलौकिक॥हाअधोर्ध्वशा
ख॥सांगीतलाभवरूख॥उर्ध्वमूळ॥८॥आणिअधिचिंहीमूळें॥उपपत्तीपरिसविलींसविवेकें॥आतांपरिसेंउन्मूळे॥कैसेनिहा॥९॥श्लो०
नरूपमस्येहतथोपलभ्यतेनांतोनचादिर्नचसंप्रतिष्ठा॥अश्वत्थमेनंसुविरूढमूलमसंगशस्त्रेणदृढेनछित्वा॥३॥टी०॥परितुझाहनपोटीं
ऐसेंगमेलकिरीटी॥जेयेवढेंझाडउपाटी॥ऐसेंकायअसे॥१०॥किब्रह्मयाचासेवटवरी॥ऊर्ध्वशाखाचीथोरी॥आणिमूळतंवनिराकारीं॥ऊ
र्ध्वींअसे॥११ हास्थावरांहीतळीं॥फांकतअसेअधीचांडाळीं॥माजिधांवतसेदुजासुळीं॥मनुष्यरूपीं॥१२॥ऐसागाढाआणिअफाट॥आतां
कोणकरीययासेवट॥तरिह्मणिहाहळुवट॥धारसीभाव॥१३॥तरिहाउन्मूळावयोद्देशें॥येथसायासचिकायसें॥कायबाळाबागुलदेशें॥
दवडावाआहे॥१४॥गंधर्वदुर्गकायपाडावें॥कायशशविषाणमोडावें॥होआवेंमगनाडावें॥वरपुष्पकीं॥१५॥तैसासंसारहावीरा॥रूखनाहीं
साचोकारा॥माउन्मूळणींदरारा॥कायसातरि॥१६॥आह्मींसांगीतलाजेपरी॥मूळडाळांचीउजरी॥तेंवांझेचीघरभरी॥लेंकुरेंजैसीं॥१७
कायकीजेतिन्हेंदंपणीं॥स्वप्नींचींतियेंबोलणीं॥तैसींजाणतेंकाहाणी॥दुगळींचतें॥१८॥वांचूनिआह्मींनिरूपलेंजैसें॥ययाचेंअचळमूळ
असेतैसें॥आणितैसाचिजरीहाअसे॥मागांकारा॥१९॥तरिकोणाचेनिसंतानें॥निपजतीतयाउन्मूळणें॥कायफुंकिलियागगनें॥जाइजेलगा॥२०

पाठ ओं॰ ६ लागोनि ओं॰ ९ उपरतीदादिली ओं॰ ११ के॰ ओं॰ १४ उन्मूळावायादोषें ओं॰ १८ जागयां ओं॰ १८ उगळे.

७

ह्मणौनि पैं धनंजया॥ आह्मी वानिलें रूपतें माया॥ कांसवीचें नतुपें राया॥ रंग रिलजेसें॥२१॥ मृगजळा चेंगातळीं॥ तियेंदिठी दुरूनि न्याहाळी॥ तं
चूनितेपोंपाणियेसाळी केली॥ लाविसी काइ॥२२॥ मूळअज्ञान चितं वलाटिकें॥ मातयाचें कार्य हें केतुकें॥ ह्मणौनि संसाररुरवसत्यकें॥ वाटे
चिगा॥२३॥ आणि अंतयया नाहीं॥ ऐसें बोलिजे जें कांहीं॥ तें हीसाच चिपाहीं॥ एकेपरी॥२४॥ तरि प्रबोध जंवनो हे॥ तंव निद्रे काय अंत आहे॥ कींरात्री
सरे तंवपाहे॥ तया आरौतें॥२५॥ तैसा जंवपार्थी॥ विवेकनु धवी माथा॥ तंव अंत नाहीं अश्वत्था॥ भवरूपाय या॥२६॥ वाजतें वारेंनि वांतें॥ न
राहे जैं थिचें तेथ॥ तंव तरंगतां अनंत॥ ह्मणावीचकीं॥२७॥ ह्मणौनि सूर्य जैं हारपे॥ तैं मृगजळाभास लोपे॥ कांप्रभा जाय दीपें॥ मालवलेनी॥
२८॥ तैसें मूळ बीज अविद्या रवाये॥ तें ज्ञान जें उसें होये॥ तें चि यया अंत आहे॥ येन्हवीं नाहीं॥२९॥ तेंवि चि हा अनादी॥ ऐसी हे आघी शाब्दी॥
तो आळनो हें अनुरोधी॥ बोलातें यथा॥३०॥ जे संसारवृक्षा चाठाइं॥ साचो कार तंव नाहीं॥ मा नाहीं तया आदि काइ॥ कोण हो इल॥३१॥ जो सा
चजे थुनि उपजे॥ तयातें आदि हें साजे॥ आतां नाहीं चितो ह्मणिजे॥ को ठुनियां॥३२॥ ह्मणौनि जन्मेचि ना आहे॥ ऐसिया सांगों कवण माये॥ याला
गीं नाहीं पणेंचि होये॥ अनादि हा॥३३॥ वांझेचिया लेंका॥ कैंची जन्मपत्रिका॥ नपीनीळि भूमिका॥ केंकल्पुंगा॥३४॥ व्योमकुसुमांचा पां
डवा॥ कवणें देंठ तोडावा॥ ह्मणौनि नाहीं ऐसियाप वा॥ आदि कैंचि॥३५॥ जैसें घटाचें नाहीं पण॥ असता कीं असे केले निविण॥ तैसा सृ मूळ
वृक्ष जाण॥ अनादि हा॥३६॥ अर्जुना ऐसे निपाहीं॥ आद्यंत यया सी नाहीं॥ माजि स्थिती आभासे कांहीं॥ परिटवाळ तेगा॥३७॥ ब्रह्मा ग
रीहूनि ननिगे॥ आणि समुद्रीं हि कोरना रिगे॥ तरि माजि जा दिसे वाउगें॥ मृगांबु जैसें॥३८॥ तैसा आद्यंत करनाहीं॥ आणि साच हि नोहे क
हीं॥ परीलटिकेपणाची नवाइ॥ पाटिया सेगा॥३९॥ नाना रंगीं गजबजे॥ जैसें इंद्रधनुष्य देखिजे॥ तैसा ने णतयाअ पजे॥ आहे ऐसा॥
४०॥ ऐसे नि स्थिती चियेवेळे॥ भुलवी अज्ञानाचे डोळे॥ लाघवी हरी मेखळे॥ लोक जैसा॥४१॥ आणि तैसत त्रिशामिका॥ व्यामोहें दिसे

तैसी दिसो कां॥ तरी दिसणेंही क्षणा एका॥ होय जाये॥ ४२॥ स्वप्नींही मानिलें लटिकें॥ तरि निवाहो कां एक सारिखे॥ तेविं आभास हा क्षणिकें॥
रितीचा गा॥ ४३॥ देखतां आहे आवडे॥ घेउं जाइजे तरि नातुडे॥ जैसा टिकर्की जे माकडें॥ जळामाजि॥ ४४॥ तरंगभंग सडी पडे॥ विजु ही निपुरे होडे॥
आभासासि तैंपां पाडे॥ होणें जाणें गा॥ ४५॥ जैसा ग्रीष्मशेषींचा वारा॥ नेणिजे समोर की पाठिमोरा॥ तैसा स्थिती नाही तरुवरा॥ भवरूपाय
या॥ ४६॥ एवं आदि ना अंत स्थिती॥ नारूप ययासि आथी॥ आतां कायसी कुंथाकुंथी॥ उन्मूळणीं गा॥ ४७॥ आपुलिया अज्ञानासाठिं॥ नव्हता थांव
लाकिरीटी॥ तरि आतां आत्मज्ञानाचा लोटीं॥ खांडा निगा॥ ४८॥ वांचूनि ज्ञानें वीण एकें॥ उपाय करिसी जितुके॥ तिहीं गुंफासि अधिकें॥ रुखीं
उये॥ ४९॥ मग कितीं खांदोखांदीं॥ ययाहिंडावें ऊर्ध्वीं अधीं॥ म्हणोनि मूळाचे अज्ञान छेदीं॥ सम्यक् ज्ञानें॥ ५०॥ येऱ्हवीं दोरी येचिया उरगा॥
डांगा मेळवितां पैं गा॥ तो शिणचि वाउगा॥ केला होये॥ ५१॥ नरा वयां मृगजळाचि गंगा॥ डोणी लागीं धांवतां दांगा॥ माजिवाहलें बुडिजे
पैं गा॥ साचवर्जावें॥ ५२॥ तेविं नाथिलिया संसारा॥ उपाइजे चि नया विरा॥ आपण पैं लोपे वारा॥ विकापीजाये॥ ५३॥ म्हणोनि स्वप्नींचिया घाया॥
औषधचि वोवि धनंजया॥ तेविं अज्ञानमूळा यया॥ ज्ञानचि खड्ग॥ ५४॥ परि तें चि लीला परजवे॥ तैसें वैराग्याचें नवें॥ अभंगबळ होआवें
॥ बुद्धीसि गा॥ ५५॥ उठिले नि वैराग्य जेणें॥ हा त्रिवर्गकां सांडणें॥ जैसें वमुनियां स्फुणें॥ आतां चि गेलें॥ ५६॥ हा ठाय वरी पांडवा॥
पदार्थजात आघवा॥ विटवितां होआवा॥ वैराग्यलाठ॥ ५७॥ मग देहाहंतेचें निदळें॥ सांडूनि एकेचि विवेकें॥ प्रत्यकूबुद्धी करतळें॥ हा
तवसावें॥ ५८॥ निसळें विवेक साहणें॥ जें ब्रह्माहमस्मि बोधें सणाणें॥ मग पुरे नेनि बोधें उठणें॥ एकलेंचि॥ ५९॥ परि निश्चयाचें मुष्टीवळें॥
पाहावें एक दोनि वेळें॥ मग तुळावें अतिचारवाळें॥ मननें वरी॥ ६०॥ पाठिहाती येरा आपणयां॥ निदध्यास एक जालिया॥ पुढें दुजें नुरे लया
स्था॥ पुरतें गा॥ ६१॥ तें आत्मज्ञानाचें खांडें॥ अद्वैतप्रभेचें निवाडें॥ नेदील उरों कवणेकडे॥ भववृक्षासि॥ ६२॥ शरदागमींचा वारा॥ जैसा-
पाठ-ओं० ४५ नुपकरे-ओं-४६ मध्य-ओं-५१ नोवावोंचि भास गा-ओं-५३ जचत-ओं-५४ भया-ओं-५५ ऐसा-ओं-५९ मन-

केरफेडीअंबरा॥ कांउदयलारवीआंधारा॥ घोटभरी॥ ६३॥ नानाउपवडहोतरवेवो॥ तुरेस्वप्नसंभ्रमाचाठवो॥ स्वप्नतीतोधारेचावाहो॥ क
रीलतैसें॥ ६४॥ तेव्हांऊर्ध्वकांअधोमूळ॥ कांअधिचेंहनशारवाडोळ॥ तेंकांहींच्नदिसेमृगजळ॥ चांदणाजेवीं॥ ६५॥ ऐसेंनिगावीरनाथा
आत्मज्ञानाचियारवड्गलता॥ छेदूनियाभवाश्वत्था॥ ऊर्ध्वमूळातें॥ ६६॥ श्लो०॥ ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः॥
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी॥ ४॥ टी०॥ मगइदंतोंसवाळलें॥ जैंमीपणवीणडाहारलें॥ तेंरूपपाहिजेआपलें॥ आ
पणचि॥ ६७॥ परिदर्पणाचेनिआधारें॥ एकचिकरूनदुसरें॥ सुरवपाहातीगव्हारें॥ तैसेंनकोहो॥ ६८॥ हेंपाहाणेंऐसेंअसेवीरा॥ जैसानु
बुडालियावीहिरा॥ मगआपलीयाउगमीझरा॥ भरोनिठाके॥ ६९॥ नातरिआटलियाअभ्र॥ निजबिंबींप्रतिबिंब॥ नेहटेकांनभिंनभ
घटाभावीं॥ ७०॥ नानाइंधनांशसरलेया॥ वन्हीपरतेजेवीं आपणपयां॥ तैसेंआपेंआपधनंजया॥ न्याहाळणेंजें॥ ७१॥ जिव्हेआपलीचविचा
रवणें॥ चक्षुनिजबुबुळदेरवणें॥ आहेतयाऐसेंनिरीक्षणें॥ आपुलेंपैं॥ ७२॥ कांप्रभेसिप्रभामिळे॥ गगनगगनावरीलोळे॥ नानापाणीप्र
रलेंरवोळे॥ पाणियांचिये॥ ७३॥ आपणेंचिआपणयातें॥ पाहिजेजेंअद्वैतें॥ तेंऐसेंहोयनिरुतें॥ बोलिजतुअसे॥ ७४॥ जेंपाहिजतेनवी
णपाहिजे॥ कांहींनेणणाचिजाणिजे॥ आद्यपुरुषम्हणिजे॥ जयाठायातें॥ ७५॥ तेथहीउपाधीचावोथंबा॥ घेउनिश्रुतिउभवितीजिभा॥
मगनामरूपाचाबडंबा॥ करितीवायां॥ ७६॥ पैंभवस्वर्गाउबगले॥ मुमुक्षुयोगज्ञानावळघले॥ पुढतीनयेंइयानिगाले॥ पैंजाजेथ॥ ७७॥
संसाराचियापायांपुढां॥ पळतीवीतरागहोडा॥ ओलांडोनिब्रह्मपदाचाकर्मकडा॥ घालितीमागां॥ ७८॥ अहंतादिभावांआपुलियां॥ -
झाडादेउनिआघवेयां॥ पत्रघेतीज्ञानियेजया॥ मूळघरासी॥ ७९॥ पैंजेथुनीहेयेवढी॥ विश्वपरंपरेचीविरूढी॥ वाढतीआशाजेसीको
रडी॥ निदैवाचि॥ ८०॥ जियेकांवस्तूचेंनेणणें॥ ओणलेंथोरजगाजाणणें॥ नाहींतेंनांदविलेंजेणें॥ मीतुंजगीं॥ ८१॥ पार्थातेंवस्तुपहिलें

पाठ·ओं· ६५·जळ·ओं· ६९ वोसंडलिया·ओं· ८० वेलांडी·

आपणपें आपुलें ॥ पाहिजे जैसें हिंवलें ॥ हिंव हिंवें ॥ ८२ ॥ आणि कहीं एकतया ॥ वोळखण असे धनंजया ॥ तरी कां जयापें टळलिया ॥ येणेंविनाहीं ॥
८३ ॥ परि तयापें टवीए ऐसें ॥ जे ज्ञानें सर्वत्र सरिसें ॥ महाप्रळयंबुचें जैसें ॥ भरलेंपण ॥ ८४ ॥ श्लो० ॥ निर्मानमोहा जितसंगदोषा अध्यात्मनि-
त्या विनिवृत्तकामाः ॥ द्वंद्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञैर्गच्छंत्यमूढाः पदमव्ययं तत् ॥ ५ ॥ टी० ॥ जया पुरुषाचें कां मन ॥ सांडोनि गेलें मोह मान ॥ व
र्षांतीं जैसे घन ॥ आकाशातें ॥ ८५ ॥ निकवड्या निष्ठुरा ॥ उबगिजे जेविं सोयरा ॥ तैसें नागविती विकारां ॥ वेगळे जे ॥ ८६ ॥ फळली केळी उन्म
ळे ॥ तैसी आत्मलाभें प्रबळें ॥ जयाची क्रिया टाळें टाळें ॥ गळती आहे ॥ ८७ ॥ आगी लागलिया रुखीं ॥ देखोनि सैरा पळती पक्षी ॥ तैसें संडिले
अशेखीं ॥ विकल्पीं जे ॥ ८८ ॥ आइकें सकळदोषतृणीं ॥ अंकुरे जाति जे यमोदनी ॥ तियेचि देहबुद्धीची काहणी ॥ नाहीं जयातें ॥ ८९ ॥ सूर्योदयासरि
सी ॥ रात्री पळोनि जाय आपैसी ॥ गेली देह अहंता तैसी ॥ अविद्येसवें ॥ ९० ॥ पैं आयुष्यहीनाचा जीवातें ॥ शरीर सांडिजे कां अवचितें ॥ तेविं निदसरें द्वैतें ॥
सांडिलें जे ॥ ९१ ॥ लोहाचेनि सांकडें परिसा ॥ न जोडे अंधार रवि जैसा ॥ द्वैतबुद्धीचा तैसा ॥ दुकाळ सदा जयां ॥ ९२ ॥ आणि सुखदुःखाकारें ॥ द्वंद्वें देहीं जियें-
गोचरें ॥ तियें जयां कां समोरें ॥ होतीचि ना ॥ ९३ ॥ स्वप्नींचें राज्य कां मरण ॥ नोहे हर्षशोकासि कारण ॥ उपवढल्या ... याजाण ॥ जियापरी ॥ ९४ ॥ तैसें
सुखदुःखरूपीं ॥ द्वंद्वें जे पुण्यपापीं ॥ न धरिजति सर्पीं ॥ गरुड जैसें ॥ ९५ ॥ आणि अनात्मवर्गनीर ॥ सांडूनि आत्मरसाचें क्षीर ॥ चिरता
तिजे सविचार ॥ राजहंस ॥ ९६ ॥ जैसा वर्षोनि भूतळीं ॥ आपला रस अंशुमाळी ॥ मागौता आणी रश्मिजाळीं ॥ बिंबासीचि ॥ ९७ ॥ तैसें आत्म
भ्रांतीसाठीं ॥ वस्तु विखुरली बारावाटीं ॥ तें एकवटिती ज्ञानदृष्टी ॥ अखंड जे ॥ ९८ ॥ किंबहुना आत्मयाचा ॥ निर्धारीं विवेक जयांचा ॥ बुडाला वो
घ गंगेचा ॥ सिंधुमाजि जैसा ॥ ९९ ॥ पैं आघवेंचि आपुलेपणें ॥ तुरे चितया अभिलषणें ॥ जैसें येयुनि पल्हा जाणें ॥ आकाशा नाहीं ॥ ३०० ॥ जैसा अ-
ग्नीचा डोंगर ॥ न विके कोणी बीज अंकुर ॥ तैसा मनीं जयाचा विकार ॥ उदय जेना ॥ १ ॥ जैसा काढिलिया मंदराचळ ॥ राहे क्षीराब्धि निश्चळ ॥ तै-

पाठ-ओं. ९४ उपवटलिया-ओं. ९६ चरताति-ओं. ९९ सिंधूसि-ओं. ३०० जालें.

सानुठीजयासळ॥कामोर्मीचा॥२॥चंद्र[illegible]कळीधा[illegible]॥[illegible]कोणे[illegible]सावला॥तेविंअपेक्षेचाअवरवळा॥नपडेजयां॥३॥हेंकितीबोलूं
असांगडें॥जेविंपरमाणुनुरेवायुपुढें॥[illegible]॥नावि[illegible]॥४॥एवंजेजेकोणीऐसे॥केलेंज्ञानाख्य हुताशीं॥तेतेथमिळती
जैसें॥हेमींहेम॥५॥तेंज्ञानह्मणसीकोण॥[illegible]आगाजाण॥जेथनित्यवस्तुचेंसाधन॥कामरहित॥६॥तेथह्मणिजेकवणेठाईं॥
ऐसेंहीपुससीकाही॥तरीतेंपदगानाहीं॥[illegible]॥७॥दृश्यपणेंदेखिजे॥कांज्ञेयत्वेंजाणिजे॥अमुकेंऐसेंह्मणिजे॥तेंजेनव्हे॥८॥श्लो०
नतद्भासयतेसूर्योनशशांकोनपावकः॥यद्गत्वाननिवर्तंतेतद्धामपरमंमम॥६॥टी०॥पैंदपीयाचाबंबाळिं॥कांचंद्रहनजेंउजाळिं॥हेंका
यबोलोंअंशुमाळी॥प्रकाशीजे॥९॥तेंआघवेंचिदिसणें॥जयाचेनिकांनदेखणें॥विश्वभासतसेजेणें॥लपालेनि॥१०॥जैसेंशिंपीपणहार
पे॥तंवतंवरवरेंहोयरूपें॥कांदोरीलोपतांसापें॥फारहोइजे॥११॥तैसींचंद्रसूर्यादियोरें॥इयेंतेजेंजियेंफारें॥तियेंजयाचेनिआधारें॥प्रकाश
ती॥१२॥तेवस्तुकीतेजोराशी॥सर्वभूतात्मकसारसी॥चंद्रसूर्याचामानसीं॥प्रकाशेजें॥१३॥ह्मणोनिचंद्रसूर्यकडवसां॥पडतीवस्तु-
चाप्रकाशा॥यालागींतेजजेंतेजसा॥तेंवस्तूचेंअंग॥१४॥आणिजयाचाप्रकाशीं॥जगहारपेचंद्रार्कैसीं॥सचंद्रनक्षत्रेंजैसीं॥दिनोदयीं
१५॥नातरीप्रबोधलियेवेळे॥तेंस्वप्नीचीडिंडिमावळे॥कांनुरेचिसांजवेळे॥मृगतृष्णिका॥१६॥तेंसाजियेवस्तूचाठायीं॥कोण्हीचकां-
आभासनाहीं॥तेंमाझेंनिजधामपाहीं॥पाठचेंगा॥१७॥पुढतीजेनेथगेले॥तेनघेतीमागेंतीपाउलें॥महोदधींकांमीनले॥सरिता
स्रोतजैसे॥१८॥कालवणाचियाकुंजरीं॥सुदलियालवणसागरीं॥होयचिनामाघारी॥परतीजेसी॥१९॥नानागेलियाअंतराळा
नयेतीचिवन्हिज्वाळा॥नाहींतप्तलोहीनिजळा॥निघणेंजेविं॥२०॥तेविंमजसींएकवट॥जेजालेज्ञानेंचोरवट॥तयापुनरावृत्तीचीवाट॥
मोडलीगा॥२१॥तेथप्रज्ञापृथ्वीचाशवो॥पार्थह्मणेजीजीपरिसावो॥परिविनंतीएकिदेवो॥चित्तदेतुं॥२२॥तरीदेवेंसिसस्वयेंए
पाठ·ओं·४ उघडें·ओं·१५ ऋक्षें·ओं·२२ पसावो·

कहोती॥ मगभाधेंतेजेनयेती॥ तेदेवांसभिन्नआर्थी॥ कींअभिन्नजी॥ २३॥ जरिभिन्नाचिअनादिसिद्ध॥ तरीनयेतीहेंअसंबद्ध॥ जेफुलांगे-
लेषट्पद॥ तेफुलेंचिहोतुकां॥ २४॥ पैंलक्ष्मीहुनिअनारिसे॥ बाणलक्ष्मींशिवोनिजैसे॥ मागुतेपडतीतेसे॥ येतीचिने॥ २२५॥ नातरितुंचितें-
स्वभावें॥ तरिकोणवोणेसींमिळावें॥ आपणयासींआपणरुपावें॥ शस्त्रेंकेविं॥ २६॥ ह्मणोनितुजसींअभिन्नांजीवां॥ तुझासंयोगवियोग
देवा॥ नयेबोलोंअवयवां॥ शरीरेंसी॥ २७॥ आणीजेसदांवेगळेतुजसीं॥ तयांमिळणीनाहींकोणेदिवसीं॥ मायेतीनयेतीहेकायसी॥ वायं
बुद्धि॥ २८॥ तरिकोणगानेंतुनें॥ पावोनिनयेतीमायेंने॥ हेंविश्वतोमुखमातें॥ बुझाविंजी॥ २९॥ इयेअपेक्षींअर्जुनाचा॥ तोशिरोमणिसर्व
ज्ञाचा॥ तोषल्लाबोधशिष्याचा॥ देखोनियां॥ ३०॥ मगह्मणेगामहामति॥ मासेंपावोनिनयेतीपुढती॥ तेभिन्नाभिन्निरिती॥ आहातीदोनि
॥ ३१॥ जैंविवेकेंखोलेंपाहिजे॥ तरिमीतेचितेसहजें॥ नाअहाचवाहाचतरिदुजे॥ ऐसेहीगमती॥ ३२॥ जैसेंपाणियावरीवेगळ॥ तळपतांदि
सतीकल्लोळ॥ येन्हवींनरीनिखिळ॥ पाणीचितें॥ ३३॥ कांसुवर्णाहूनिआनें॥ लेणीगमतीभिन्नें॥ मगपाहिजेतंवसोनें॥ आथवेंचितें॥ ३४
तैसेंज्ञानाचियेदिठी॥ मजसींअभिन्नचितेकिरीटी॥ येरभिन्नपणतेंउठी॥ अज्ञानास्तव॥ ३५॥ आणिसाचोकारेंनिवस्तुविचारें॥ केंचेंम
जएकासिदुसरें॥ जेंभिन्नाभिन्नव्यवहारें॥ उमसिजन्म॥ ३६॥ आयवेचिआकाशसूनिपोटीं॥ बिंबचिजेंआंतेखोटीं॥ तेंप्रतिबिंबकेंउठी॥
केंरश्मिशिरे॥ ३७॥ कांकल्पांतींचियापाणियां॥ कायवोतपरिनीधनंजया॥ ह्मणोनिकेंचेंअंशअविक्रिया॥ एकामज॥ ३८॥ परिवोयाचे
निमेळें॥ पाणिउजूपरिवांकुडेंजालें॥ रविदुजेपणाआलें॥ तोयवगें॥ ३९॥ व्योमचोफळेंकांवाटोळें॥ हेंऐसेंकायसयामिळे॥ परिघटमठीं
वेंटाळें॥ तेसेंहीआर्थी॥ ४०॥ हांगानिद्रेचेनिआधारें॥ कायएकलेनिजगनभरे॥ स्वप्नींचेनिजेंअवतरे॥ रायपणें॥ ४१॥ कांमिनळेनि-
किडाळें॥ वानिभेदासियेसोळें॥ तेसास्वमायेवेंटाळें॥ शुद्धजेंमी॥ ४२॥ तेंअज्ञानएकरूढें॥ तेणेंकोहंविकल्पाचेंमांडे॥ मगविवरूनिकि

पाठ ओंवी २३ ही.

जेफुडें॥ देहोहंगसे॥ ४३॥ श्लोक॥ ममैवांशोजीवलोकेजीवभूतः सनातनः॥ मनःषष्ठानींद्रियाणिप्रकृतिस्थानिकर्षति॥७॥ टी०
ऐसेंशरिराचियेवदें॥ जैंआत्मज्ञानवेगळेंपडे॥ तैंमाझाअंशआवडे॥ थोडेपणें॥ ४४॥ समुद्रकावायुवशें॥ तरंगाकारउल्लसे॥ तोस
मुद्रांशऐसादिसे॥ सानिवाजेवि॥ ४५॥ तेविंजडातेंजीववितां॥ देहअहंताउपजविता॥ मीजीवगमेपंडुसुता॥ जीवलोकीं॥ ४६॥ पैं-
जीवाचियाबोधा॥ गोचरजोहाधांदा॥ तोजीवलोकशब्दा॥ अभिप्राय॥ ४७॥ अगाउपजणेंनिमणें॥ हेंसाचचिजेंकांमानणें॥ तोजी
वलोकमीह्मणे॥ संसारहन॥ ४८॥ एवंविधजीवलोकीं॥ तुंमातेंऐसाअवलोकीं॥ जैसाचंद्रकाउदकीं॥ उदकातीत॥ ४९॥ पैंकास्फ
टिकाचारवा॥ कुंकुमावरीपांडवा॥ आणिकांगमेलोहिवा॥ तोतरीनव्हे॥ ५०॥ तैसेंअनादिपणनमोडे॥ माझेंअक्रियत्वनखंडे॥ परिकं
र्ताभोक्ताऐसें आवडे॥ तेजाणगाभ्रांती॥ ५१॥ किंबहुनाआत्माचोखट॥ होऊनिप्रकृतीसिएकवट॥ बांधेप्रकृतिधर्माचापाट॥ आप
णपयां॥ ५२॥ पैंमनादिसाहीइंद्रियें॥ श्रोत्रादिप्रकृतिकार्ये॥ तियेंमाझींह्मणोनिहोये॥ व्यापारारूढ॥ ५३॥ जैसेंस्वप्नींपरिव्राजें॥
आपणपयांआपणाकुटुंबहोइजे॥ मगतयाचेनिधांविजे॥ मोहेंसैरा॥ ५४॥ तैसाआपलीयाविस्मृती॥ आत्माआपणाचिप्रकृती॥ मा
खिवागमोनिपुढती॥ तियेसिंचिभजे॥ ५५॥ मनाचारथींवळघे॥ श्रवणाचाद्वारें निघे॥ मगशब्दाचियारिघे॥ रानामाजि॥ ५६॥
तोचिप्रकृतीचावागोरा॥ करीत्वचेचियामोहरा॥ आणिस्पर्शाचियाघोरा॥ वनाजाये॥ ५७॥ कोणेएकेअवसरीं॥ निघोनिनेत्राचा
द्वारीं॥ मगरूपाचाडोंगरीं॥ सैरहिंडे॥ ५८॥ कांरसनेचियावाटा॥ निघोनिगासुभटा॥ रसास्वादरकुटा॥ भरोंचिलागे॥ ५९॥ नान
रियेणेचिघ्राणें॥ देहांशकरीनिघणें॥ मगगंधाचिंदारुणें॥ आडवेंलंघी॥ ६०॥ ऐसानिदेहेंद्रियनायकें॥ धरूनिमनजवळिकें॥
॥ भोगीजतीशब्दादिकें॥ विषयभारणें॥ ६१॥ श्लोक॥ शरीरंयदवाप्नोतियच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः॥ गृहीत्वैतानिसंयातिवायुर्गं-
पाठ ओंवी.५६ हानीं.

धानिवाशयांतु॥८॥ टी०॥ परिकर्तामोक्काऐसें॥हेंजीवाचेंतेंचिदिसे॥जैंशरीरिंकांपेसे॥येकाधिये॥६२॥जैसाआथिलाआणिविला
सिया॥तैंचिवोळखोयेधनंजया॥जैंराजसेव्याठाया॥वस्तीसिये॥६३॥तैसाअहंकर्तृलाचावाढ॥कांविषयेंद्रियाचाधुमाड॥हाजा
णिजेतैंनिवाड॥जैंदेहपावे॥६४॥अथवाशरीरातेंसांडी॥तन्हींइंद्रियांचीतांडी॥हेंआपणपयांसवेंजोडी॥घेऊनिजाये॥६५॥जैसा
अपमानिलाअतिथि॥नेसुकृताचीसंपत्ती॥कांसाइखडेयाचीगती॥सूत्रनेतू॥६६॥नानामावळतेनितपनें॥नेईजतीलो
कांचीदर्शनें॥हेंअसोद्दतीपवनें॥नेईजेजेसी॥६७॥तेविंमनःषष्ठांययां॥इंद्रियातेंधनंजया॥देहराजनेदेहा॥पासुनिगेला॥६८
श्लो०॥ श्रोत्रंचक्षुःस्पर्शनंचरसनंघ्राणमेवच॥अधिष्ठायमनश्चायंविषयानुपसेवते॥ ९॥ टी० मगयेथेंअथवास्वर्गी॥जेथजें
देहअपंगी॥तेथतैसेचिपुडतीपांगी॥मनादिक॥६९॥जैसामालवलियादिवा॥प्रभेसिजायपांडवा॥मगउजळिजेतेथतेथवां॥
तैसाचिफांके॥७०॥तरिऐसेसियाराहाटी॥अविवेकीयांचेदिठी॥येतुलेंहेंकिरीटी॥गमेचिगा॥७१॥जेआत्मादेहासिआला॥आ
णिविषयेंयेणेंचिभोगिला॥अथवादेहोनिगेला॥हेंसाचचिमानिती॥७२॥येन्हवींयेणेंआणिजाणें॥कांकरणेंहनभोगणें॥हेंप्र
कृतीचेंतेणें॥मानियेलें॥७३॥ श्लो०॥ उत्क्रामंतंस्थितंवापिभुंजानंवागुणान्वितम्॥विमूढानानुपश्यंतिपश्यंतिज्ञानचक्षुषः
॥१०॥यतंतोयोगिनश्चैनंपश्यंत्यात्मन्यवस्थितम्॥यतंतोप्यकृतात्मानोनैनंपश्यंत्यचेतसः॥११॥ टी० परिदेहाचेंमोटकेंउभें
॥आणिचेतनानेथउपलभे॥तियेचळबळेचेतिलोभे॥आलाह्मणती॥७४॥तैसेचितयासंगती॥इंद्रियेंआपलालांवर्तनी॥न
यानावस्कभद्रापती॥भोगणेंजया॥७५॥पाठींभोगक्षीणअपेसें॥देहगेलियानेनदिसे॥तेथेंगेलागेलाऐसें॥बोभातीगा॥
॥७६॥पैंरुखडोलतदेखावा॥तरीवारावाजतमानावा॥रूखनदिसेतेथेंपांडवा॥नाहींतोगा॥७७॥कांआरसासमोरठेविजे॥आ-

पाठ ओं० ६५ का टी. ओ० ६७ निगे.

णिआपणपेंतेथदेखिजे॥ तरितेंधवांचिजालेंमानिजे॥ कायआधीनाहीं॥ ७८॥ कांपरताकेलियाआरिसा॥ लोपजालानयाआभा
सा॥ तरीआपणपेंनाहींऐसा॥ निश्चयकरावा॥ ७९॥ शब्दतरीआकाशाचा॥ परिकपाळींपिटेमेघाचा॥ कांचंद्रींवेगअभ्राचा॥ आरो
पिजे॥ ८०॥ तेसेंहोइजेजाइजेदेहें॥ तंआत्मसत्तेअविक्रिये॥ निष्टंकितीगामोहें॥ आंधळेते॥ ८१॥ येथआत्माआत्मयाचागयीं॥ दे-
खिजेदेहींचाधर्मदेहीं॥ ऐसेंदेखणेंतेंपाहीं॥ आनआहाति॥ ८२॥ ज्ञानेंकाजयाचेडोळे॥ देखोनिनराहातीदेहीचेखोळे॥ सूर्यरश्मी
आणियाळें॥ ग्रीष्मींजैसें॥ ८३॥ तेसेंविवेकाचेनिपैसें॥ जयांचीस्फूर्तीस्वरूपींबैसे॥ तेज्ञानियेदेखतीऐसें॥ आत्मयातें॥ ८४॥ जैं-
से॥ तारागणींभरिलें॥ गगनसमुद्रींबिंबलें॥ परितेंतुटोनिनाहींपडिलें॥ ऐसेंनिवडे॥ ८५॥ गगनगगनींचिआहे॥ हेंआभासेंतेंवा-
ये॥ तेसाआत्मादेखतीदेहें॥ गवसिलाही॥ ८६॥ खळाळाचियेलगबगीं॥ फेडूनिखळाळाचाभागीं॥ देखिजेचंद्रिकाउगी॥ चंद्रीं
जेविं॥ ८७॥ कांनाडरचीभरेशोषे॥ सूर्यतोजैसातैसाचिअसे॥ देहहोतांजातांतैसें॥ देखतीमातें॥ ८८॥ घटमठघडलें॥ तोंचिपाठि
मोडलें॥ परिआकाशतैंसंचलें॥ असतचिअसे॥ ८९॥ तेसेंअखंडेआत्मसत्ते॥ अज्ञानदृष्टिकल्पिनें॥ हेंदेहाचिहोतेंजातें॥ जाणतीफु-
डें॥ ९०॥ चैतन्यचढेनावोहटे॥ चेष्टवीनाचेष्टे॥ ऐसेंआत्मज्ञानेंचोखटें॥ जाणतीते॥ ९१॥ आणिज्ञानहीअपैतेंहोइल॥ प्रज्ञापरमाणु
हीउगाणादेइल॥ सकळशास्त्रांचेयेइल॥ सर्वस्वहाता॥ ९२॥ परीतेव्युत्पत्तीऐसी॥ जरीविरक्तीनरिगेमानसीं॥ तरीसर्वात्मकामज
सीं॥ नव्हेचिभेटी॥ ९३॥ पैंतोंडभरेकांविचारा॥ आणिअंतःकरणींविषयांसीथारा॥ तरीनातुडेधनुर्धरा॥ त्रिशुद्धीमी॥ ९४॥ हां-
गावोसणानियाचाग्रंथीं॥ काइतुटतीसंसारग्रंथीं॥ कींपरिसिलियापोथी॥ वाचिलीहोये॥ ९५॥ नानाबांधोनियांडोळे॥ प्राणीलां-
विजतिमुक्ताफळें॥ तरीनयांचेंकायकळे॥ मोलमान॥ ९६॥ तैसाचित्तींअहंतेगावो॥ आणिजिभेसकळसरावो॥ ऐसेनिकोडीएक
पा० ओंवी ९६, आभासतमे. ओं० ९५ परिवासिलिया.

जन्मजावों॥ परी नपविजे मातें॥१७॥ जोएकमीकांसमस्तीं॥ व्यापकअसेंभूतजातीं॥ ऐकतियेव्याप्ती॥ रूपकरूं॥१८॥ श्लो० यदा
दित्यगतंतेजोजगद्भासयतेऽखिलं॥ यच्चंद्रमसियच्चाग्नौतत्तेजोविद्धिमामकं॥१२॥ टी० तरीसूर्यासकटआघवी॥ हेविश्वरचनाजेदा
वी॥ तेदीप्तिमाझीजाणावी॥ आद्यंतींआहे॥१९॥ जळशोषुनीगेलियासविता॥ ओल्हासपुरवीतसेजेमायाता॥ तेंचंद्रींपडुरकता॥ जो-
त्स्नामाझी॥४००॥ आणिदहनपाचनसिद्धी॥ करीतसेजेनिरवधी॥ तेंहुताशींतेजोरद्धी॥ माझीचिगा॥१॥ श्लो०॥ गामाविश्यचभूतानि
निधारयाम्यहमोजसा॥ पुष्णामिचौषधीःसर्वाःसोमोभूत्वारसात्मकः॥१३॥ टी०॥ मींरिगालोंअसेंभूतळीं॥ ह्मणोनिसमुद्रमहा-
जळीं॥ हेपांशुचिपुळी॥ विरेचिना॥२॥ आणिभूतेंहिचराचरें॥ हेधरीतसेअपारें॥ तेंमीचिधरींधरें॥ रिगोनियां॥३॥ गगनींमी-
पंडुरकता॥ चंद्राचेनिमिसेंअमृता॥ भरलाजालोंचालता॥ सरोवर॥४॥ तेथुनीफांकतीरश्मिकिर॥ तेपाटपेलूनिअपार॥ सर्वौष-
धीचेआगर॥ भरितअसेंमी॥५॥ ऐसेनिसस्यादिकांसकळां॥ करीधान्यजातीसुकाळा॥ देअन्नद्वाराजिव्हाळा॥ भूतजातां॥६॥
आणिनिपजविलेंअन्न॥ तरितेंसेंकेंचेंदीपन॥ जेणेजिरूनिसमाधान॥ भोगितीजीव॥७॥ श्लो०॥ अहंवैश्वानरोभूत्वाप्राणि-
नांदेहमाश्रितः॥ प्राणापानसमायुक्तःपचाम्यन्नंचतुर्विधं॥१४॥ टी०॥ ह्मणोनिप्राणिजातांचाघरीं॥ करूनिकंदावरीआगिठी
॥दीप्तिजठरींहिकिरीटी॥ मीचिजालों॥८॥ प्राणापानाचाजोडभातीं॥ फुंकफुंकोनियांअहोरातीं॥ आटीतसेंनेणोंकिती॥ उदरामा
जी॥९॥ शुष्केंअथवास्निग्धें॥ सुपक्वेंकांविदग्धें॥ परिमीचिगाचतुर्विधें॥ अन्नेंपचीं॥१०॥ एवंमीचिआघवेंजन॥ जनाविरहित
तेंमीचिजीवन॥ जीवनींमुख्यसाधन॥ वन्हिहीमीचि॥११॥ आतांऐसियाहीवरीकाई॥ सांगोंव्यामीचीनवाई॥ येथदुजेंनाहींचि
येई॥ सर्वत्रमीगा॥१२॥ तरिकैसेनिपांवेरवें॥ सदासुखियेंयेकें॥ येकेंतियेंबहुदुःखें॥ ज्ञानभूतें॥१३॥ जेसीसगळियेपाटणीं॥ ए-
पाठ ओंवी १८ व्यनंभ. ओं०८ दीस.

केचिदीपेदिवेलावणि॥ जालियाकांनदेखणी॥ जल्लीएकें॥ १४॥ ऐसीहनउखीविखी॥ कंखिनआहासीमानसिकी॥ नरिपरिसते
हीनिर्की॥ शंकाफेडूं॥ १५॥ पैंअवधामीचिअसें॥ येथनाहींकीरअनारिसें॥ परिप्राणियाचियाउल्लासें॥ बुद्धिऐसा॥ १६॥ जैसीए
कचिआकाशध्वनी॥ वाद्यविशेषेंअनानि॥ वाजावेंपडेभिन्नीं॥ नादांनरीं॥ १७॥ कांलोकचेष्टीवेगळला॥ जोहाएकचिभानुउगं
वला॥ नोआनानीपरिगेला॥ उपयोगासी॥ १८॥ नानाबीजधर्मानुरूप॥ झाडाउपजवीजेसेंआप॥ नेसेंपरिणमलेंस्वरूप॥ म
झेंजीवा॥ १९॥ अगानेणाआणिचतुरा॥ पुढांनीळयाचादुसरा॥ नेणासर्पत्वेंजालायेरा॥ सुखालागीं॥ २०॥ हेंअसोस्वातीचेंउद
क॥ शक्तींमोतियेंव्याळींविख॥ नेसासज्ञानासीमीसुख॥ दुःखनोअज्ञानासी॥ २१॥ श्लो०॥ सर्वस्यचाहंहृदिसन्निविष्टोम-
त्तस्मृतिर्ज्ञानमपोहनंच॥ वेदैश्चसर्वैरहमेववेद्योवेदांतकृद्वेदविदेवचाहं॥ १५॥ टी०॥ येऱ्हवींसर्वांचाहृदयदेशीं॥ मीअमुकाहेऐ-
सी॥ जेबुद्धीस्फुरेअहर्निशीं॥ नेवस्तुगामी॥ २२॥ परिसंतासवेंवसनां॥ योगज्ञानीपेसनां॥ गुरुचरणउपासिनां॥ वैराग्येंसिं॥
॥ २३॥ येणेंविसत्कर्में॥ अशेषहीअज्ञानविरमे॥ जयाचेंअहंविश्रामे॥ आत्मरूपीं॥ २४॥ नेआपेंआपदेखोनिदेखीं॥ मीयाआ
त्मानिसदासुखी॥ येथेंमीवांचूनअवलोकीं॥ आनहेतुअसे॥ २५॥ अगासूर्येंदियोजालियां॥ सूर्येंसूर्यचिपाहावाधनंजया॥ नें-
विंमातेंमियांजाणावया॥ मींचिहेतु॥ २६॥ नाशरीरपरानेंसेविनां॥ संसारगौर[illegible]॥ [illegible]जयाचीअहंता॥ बुडोनिटेली
॥ २७॥ नेस्वर्गसंसारालागीं॥ धावतांकर्ममार्गीं॥ दुःखाचासेलभागीं॥ विभागीहोती॥ २८॥ परिहेंहीहोणेअर्जुना॥ मजचिस्त
वतयाअज्ञाना॥ जैसाजागताचिहेतुस्वप्ना॥ निद्रेतोहोये॥ २९॥ पैंअभ्रेंदिवसहारपला॥ नोहीदिवसेंचिजाणोंआला॥ नेविंमीं-
नेणोनिविषयदेखिला॥ मजचिस्तवप्रतीं॥ ३०॥ एवंनिद्राकांजागणिया॥ प्रबोधाचिहेतुधनंजया॥ नेविंज्ञानाअज्ञानाजीवां-

पाठ ओंवी. १८ उदैला.

चिया ॥ मीचि मूळ ॥ ३१ ॥ जैसें सर्पत्व कां दोरा ॥ दोरचि मूळ धनुर्धरा ॥ तैसा ज्ञाना अज्ञानाचिया संसारा ॥ मियांचि सिद्धि ॥ ३२ ॥ ह्मणो-
नि जैसा असे तैसया ॥ मातें नेणोनि धनंजया ॥ वेद जाणों गेला तंव नया ॥ जालिया शाखा ॥ ३३ तरि निहीं शाखाभेदीं ॥ मीचि जाणिजें त्रि-
शब्दीं ॥ जैसा पूर्वापरा नदी ॥ समुद्रचि ठी ॥ ३४ ॥ आणि महासिद्धांता पासीं ॥ श्रुति हारपति शब्देंसीं ॥ जैसिया सगंधा आकाशीं ॥ वान-
लहरी ॥ ३५ ॥ तैसें समस्तही श्रुतिजात ॥ ठाकेला जिलें ऐसें निवांत ॥ तें मीचि करीं यथावत ॥ प्रकटोनियां ॥ ३६ ॥ पाठीं श्रुतीसहित-
अशेष ॥ जगहापें जेथें निःशेष ॥ तें निज ज्ञान हीं चोख ॥ जाणता मीचि ॥ ३७ ॥ जैसें निदेलियां जागिजे ॥ तें स्वप्नाचें कीरना हीं दु-
जें ॥ परि एकत्वही देखोंपाकिजे ॥ आपलेंचि ॥ ३८ ॥ तैसें आपलें अद्वयपण ॥ मी जाणतसें दुजेनवीण ॥ तयाही बोधा कारण ॥ जाण-
ता मीचि ॥ ३९ ॥ मग आगिला गलिया कापुरा ॥ नाकां जळ ना वैश्वानरा ॥ उरणे नाहीं वीरा ॥ जयापरी ॥ ४० ॥ तेविं समूळ अविद्या ख-
ये ॥ तें ज्ञानही जैं बुडोनि जाये ॥ तन्हीं नाहीं कीर नोहे ॥ आणि नसा हे असणेंही ॥ ४१ ॥ पैं विश्व घेऊनि गेला मागेंसि ॥ तयाचोरा नेक-
वण केंगिं वसी ॥ जे क्षोणी एकि दशा ऐसी ॥ शब्दु नेमीं ॥ ४२ ॥ ऐसी जडाजड व्यासी ॥ रूपें करि ना कैवल्यपती ॥ ठाकेली निरूपहितीं ॥
आपुला रूपीं ॥ ४३ ॥ तो आयवाचि बोध सहसा ॥ अर्जुनी उमटला कैसा ॥ व्योमीं चांद्रोदय जैसा ॥ क्षीरार्णवीं ॥ ४४ ॥ कां भिंती भिंती
चोखटें ॥ समोरिलचित्र उमटे ॥ तैसा अर्जुनी आणि वैकुंठें ॥ नांदतसे बोध ॥ ४५ तरि वापवस्तु स्वभाव ॥ फावे तंव तंव गोडिये थाव
ह्मणोनि अनुभवियांचा राव ॥ अर्जुन ह्मणे ॥ ४६ ॥ जी व्यापकपण बोलतां ॥ निरूपाधिक जें आतां ॥ स्वरूप प्रसंगता ॥ बोलिलें देवो ४७
तें एकवेळ अव्यंगवाणें ॥ कीं जो कां भजकारणें ॥ नेथद्वारकेचा नाथ ह्मणे ॥ भलें केलें ॥ ४८ ॥ पैं अर्जुना आह्मां हि नाडें कोडें ॥ अरक बा-
लें आवडे ॥ परि कायकीजे न जोडे ॥ उसतें ऐसें ॥ ४९ ॥ आजि मनोरथांसि फळ ॥ जोडलासि नूं केवळ ॥ जें तोंड भरूनि निरवळ ॥ आ-

पाठ. ओ. ३७ सकट. ओं ३९ तवेळां. ओ. ४८ सांगणें.

लासिपुसों ॥ ५०॥ जैंअद्वैतावरीहि भोगिजे ॥ तियेअनुभवाचेंतुंविरजें ॥ पुसोनिमजमाझें ॥ देतोंसिस्करव ॥ ५१॥ जैसाआरसाआर्लियां
जपळां ॥ दिसेआपणपेंआपलाडोळां ॥ तैसासंवादियांतुंनिर्मळां ॥ शिरोमणी ॥ ५२॥ तुवांनेणोंनिपुसावें ॥ मगआह्मीपरिसउंबैसा
वें ॥ तोगाहापाडनव्हे ॥ सोयरेया ॥ ५३॥ ऐसेंह्मणोंनिआलिंगिलें ॥ कृपादृष्टीअवलोकिलें ॥ मगदेवकायबोलिले ॥ अर्जुनेसीं ५४
पैंदोन्हींवोठएकबोलणें ॥ दोहींचरणीएकचालणें ॥ तैसेंपुसणेंसांगणें ॥ तुझेंमाझें ॥ ५५॥ एवंआह्मीतुह्मीयेथें ॥ देखावेंएकाअ
र्थातें ॥ सांगतपुसतयेथें ॥ दोन्हीएक ॥ ५६॥ ऐसाबोलतदेवफुल्लामोहें ॥ अर्जुनातेंआलिंगूनिठायें ॥ मगव्याहालाह्मणेनोहे ॥
आवडिहे ॥ ५७॥ जालेइक्षुरसाचेंदाळ ॥ तरिलवणदेणेंकिडाळ ॥ जेंसंवादसुखाचेंरसाळ ॥ नासेलथितें ॥ ५८॥ आधिंचआह्मांय
याकाहीं ॥ नरनारायणासीभिन्ननाहीं ॥ परीआतांजिरोमाझ्याठाईं ॥ वेगहामाझा ॥ ५९॥ इयाबुद्धिसहसा ॥ श्रीकृष्णह्मणेवीरेशा
पैंगानोनृपांकुसा ॥ प्रश्नकेला ॥ ६०॥ जोअर्जुनश्रीकृष्णांविरनहोता ॥ नोपरतोनियांमागुता ॥ प्रश्नावळीचीकथा ॥ एकोंआला ६१
तैथसहदेवोलें ॥ अर्जुनेंजोजोह्मणीतलें ॥ निरुपाधिकआपुलें ॥ रूपसांगा ॥ ६२॥ ययाबोलानोशार्ङी ॥ तेंचिसांगावयालागीं ॥ उपा
धीदोहींभागीं ॥ निरूपणअसे ॥ ६३॥ पुसिलियानिरुपहित ॥ उपाधिकासांगेयेथ ॥ हेंकोण्हाहीमस्तुन ॥ गमेजरी ॥ ६४॥ तरिना-
कातेअंशफोडणें ॥ नथाचेंनावलोणीकाहाडणें ॥ चोरयाचियेशाडिनोडणें ॥ किडचिजेवि ॥ ६५॥ बालकिनिम्यासनिह्मनें ॥ परि
[illegible]तवअसेंभाइतें ॥ अत्मनिजावेंगगनतें ॥ सिद्धीचक्रीं ॥ ६६॥ तरिलकोंडियाचाघुंडाळा ॥ झाडीनसेलियांवेगळा ॥ कणगे-
तीविरगोळा ॥ असेकाई ॥ ६७॥ तैसाउपाधिउपहिता ॥ सेवटजेथविचारितां ॥ तंकोणातंहीनपुसतां ॥ निरुपाधिक ॥ ६८॥ जैं
सेनसांगणेंनधे ॥ बाळापनासीरूपकरी ॥ बोलनिमान्नेपणेंविवरी ॥ अनुचोतें ॥ ६९॥ पैंसांगणेंया जोगेंनव्हे ॥ तेथिंतसांगवेंगे

सें आहे ॥ म्हणौनि उपाधिलक्षिणाहें ॥ बोलिजे आदि ॥ ७० ॥ पाडिवा चि चंद्ररेखा ॥ निरुती दावावया शाखा ॥ दाविजे नवि ओपाधिका
बोलीइया ॥ ७१ ॥ श्लो० द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च। क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते ॥ १६ ॥ टी० मग नोह्मणे
गासव्यसाची ॥ पैं इये संसार पाटणीं ची ॥ वस्ति साविया दोंची ॥ दुपुरुषी ॥ ७२ ॥ जैसी आधवा चि गगनी ॥ नांदती दिवाराती दो
न्ही ॥ तैसे संसार राजधानी ॥ दोन्ही चि हे ॥ ७३ ॥ आणिक ही तिजा पुरुष आहे ॥ परि तो या दोन्हीं चें नावन साहे ॥ जो उदेला गां
वें सी रवाये ॥ दोन्ही नेयां ॥ ७४ ॥ परि ते अवघा अंधा असो ॥ आधि दोन्हीं चि हे परिसो ॥ जे संसार ग्रामवसे ॥ आले भसति ॥ ७५ ॥ ए
क आंधळा वेडा पंगु ॥ येरें सर्वांगें पुरता चांगु ॥ परि ग्रामगुणें संगु ॥ घडला दोयां ॥ ७६ ॥ तया एका नाम क्षर ॥ एकातें ह्मणती अक्ष
र ॥ इहीं दोहीं चि परिसंसार ॥ कोंदला असे ॥ ७७ ॥ आतां क्षर तो कवण ॥ अक्षराचें कोण लक्षण ॥ हे अभिप्राय संपूर्ण ॥ विवंचुं गा ॥
न रें महदहंकारा ॥ ल्यागुनियां धनुर्धरा ॥ तृणा नीचा पां गोरा ॥ वेरिं पेंगा ॥ ७९ ॥ जें कांहीं सानें थोर ॥ चालतें अथवा स्थिर ॥ किं बहु
नागोचर ॥ मनबुद्धि सिजे ॥ ८० ॥ जें तुलें पांच भूतीं कथडेतें ॥ जें नामरूपा सांपडतें ॥ गुणत्रयाचा पडतें ॥ कामगाजें ॥ ८१ ॥ भूता
कृती चें नाणें ॥ घडत मां गा रें जेणें ॥ काळा सिजे रवळणें ॥ जिहीं कवडा ॥ ८२ ॥ जाणणें निचि विपरीतें ॥ जें जें कांहीं जाणिजे तें ॥ तें
प्रतिक्षणीं निमतें ॥ होऊनियां ॥ ८३ ॥ अगा कादूनि भ्रांती चें दांग ॥ उभवी सृष्टी चें आंग ॥ हें असो बहु जग ॥ जया नाम ॥ ८४ ॥ पैं
अष्टधा भिन्न ऐसें ॥ जें दाविलें मश्रुती मिसें ॥ जें क्षेत्र द्वारा छत्तीसें ॥ भागीं केलें ॥ ८५ ॥ हें मागील सांगों किती ॥ अगा आतां चि जें म
स्तुती ॥ वृक्षाकार रूपाकृती ॥ निरूपिलां ॥ ८६ ॥ तें आघवें चि साकार ॥ कल्पुनी आपणयां पुर ॥ जाले असे नदनुसार ॥ चैतन्य चि
८७ जैसा कुहां आपणा चि बिंबें ॥ सिंह प्रतिबिंब पाहतां क्षोभे ॥ मग क्षोभलासमारंभें ॥ घाली नेथ ॥ ८८ ॥ कां सलिली असतचि अ
पाव, ओ, ८३ जे. ७. ७. ७. ७ ७

से ॥ व्योमावरी व्योमबिंबे जैसें ॥ अद्वैत होऊनि तैसें ॥ द्वैत येपें ॥ ८९ ॥ अर्जुना यापरी ॥ साकार कल्पूनि पुरी ॥ आत्मा विस्मृती निकरी ॥ नि-
द्रा तेथ ॥ ९० ॥ पैं स्वप्नीं सेजारें देखिजे ॥ मग पहुडणें जैसें तेथ कीजे ॥ तैसें पुरीं शयन देखिजे ॥ आत्मयासि ॥ ९१ ॥ पाठीं नियें निद्रेचे
निभरें ॥ मी स्थूळ सुखी दुःखी ह्मणत घोरें ॥ अहंममतेचेनि थोरें ॥ वोसणाये सादें ॥ ९२ ॥ हा जनक हे माता ॥ हा मी गौर हीन पुरता ॥ पुत्र
वित्त कांता ॥ माझें हें ना ॥ ९३ ॥ ऐसीया वळ्यीं निस्वमा ॥ धांवत भव स्वर्गी चिया रानां ॥ तयाचि चैतन्या नाम अर्जुना ॥ क्षर पुरुष गा ॥ ९४
आतां ऐक क्षेत्रज्ञ येणें ॥ नामें जयातें बोलणें ॥ जगज्जीव का ह्मणे ॥ जियेदशे तें ॥ ९५ ॥ जो आपुलेनि विसरें ॥ सर्व भूतत्वें अनुका-
रे ॥ तो आत्मा बोलिजे क्षरें ॥ पुरुषनामें ॥ ९६ ॥ जे तो वस्तुस्थिती पुरता ॥ ह्मणोनि आली पुरुषता ॥ वरी देहपुरीं निदेजतां ॥ पुरु-
षनामें ॥ ९७ ॥ आणि क्षरपणाचा नाथिला ॥ आळ ययां ऐसेनि आला ॥ जे उपाधिचि आंतला ॥ ह्मणोनियां ॥ ९८ ॥ जैसी रवखळीं-
चिया उदका ॥ सरिसें उदाळे चंद्रिका ॥ तैसा विकारीं औपाधिका ॥ ऐसा विगमे ॥ ९९ ॥ कां रवखळ मोटका शोषे ॥ आणि चंद्रिका तैं
सरिसी चपळे ॥ तैसा उपाधिनाशीं न दिसे ॥ औपाधिक ॥ ५०० ॥ ऐसें उपाधीचि निपाडें ॥ क्षणिकत्व यातें जोडे ॥ तेणें रवोंकरपणें फडे
क्षर हें नाम ॥ १ ॥ एवं जीवचैतन्य आघवें ॥ हें क्षर पुरुष जाणावें ॥ आतां रूपक करूं बरवें ॥ अक्षरासि ॥ २ ॥ तरि अक्षर जो दूसरा ॥ पुरुष
पैं धनुर्धरा ॥ तो मध्यस्थ गा गिरिवरां ॥ मेरू जैसा ॥ ३ ॥ जे तो पृथ्वी पाताळ स्वर्गी ॥ इहीं न भेदे तिहीं भागीं ॥ तैसा दोहीं ज्ञाना ज्ञानागीं ॥
पडेना जो ॥ ४ ॥ ना यथार्थ ज्ञानें एक होणें ॥ ना अनेकत्वें दुजे येणें ॥ ऐसें निखळ जें नेणणें ॥ तेंचि तें रूप ॥ ५ ॥ पांशु ताति निःशेष जाये ॥
ना घट भांडादि होये ॥ तया मृत्पिंडा ऐसें आहे ॥ मध्यस्थ जें ॥ ६ ॥ पैं आटोनि गेलिया सागर ॥ मग तरंग ना नीर ॥ तया ऐसी अनाकार ॥
जे दशा गा ॥ ७ ॥ पार्था जागणें तरी बुडे ॥ परि स्वप्नाचें कांहीं न मांडे ॥ तैसि येनिद्रे सांकडें ॥ न्याहाळणें जें ॥ ८ ॥ विश्व आघवेंचि मावळे

पाठ, ९१ सेज. ओ, ९४ वेघोनि. ओ. ५ अन्यत्वें. ओ, ८ न्याहाळी.

आणिआत्मबोधनरीजुजळे ॥ नियेअज्ञानदशेकेवळे ॥ अक्षरनाम ॥ ९ ॥ अजाह्मणतांजन्मनाहीं ॥ त्यासिनाशकैंचाकाई ॥ यालागीं
अक्षरपाहीं ॥ अज्ञानघन ॥ १० ॥ सर्वांकळींसांडिलेंजैसें ॥ चंद्रपणउरेअंवसे ॥ रूपजाणावेंतैसें ॥ अक्षराचें ॥ ११ ॥ पैंसर्वोपाधिवि
नासें ॥ हेजीवदशाजेथेंपैसें ॥ फळपाकांनजैसें ॥ झाडबीजीं ॥ १२ ॥ तैसेंउपाधीसिंउपहित ॥ थोकोनिठाकेजेथ ॥ नयातेंअव्यक्त
बोलतीगा ॥ १३ ॥ घनअज्ञानसुषुप्ती ॥ तोबीजभाव ह्मणती ॥ येरस्वप्नहनजागृती ॥ फळभावनो ॥ १४ ॥ जयासीकांबीजभाव
वेदांतींकेलाऐसाभाव ॥ तोनयापुरुषाठाव ॥ अक्षराचा ॥ १५ ॥ जेथुनीअन्यथाज्ञान ॥ फांकोनिजागृतीस्वप्न ॥ नानाबुद्धीचें
रान ॥ रिगालेंअसे ॥ १६ ॥ जीवत्वजेथुनिकिरीटी ॥ विश्वउठविनानिउठी ॥ तेउभयभेदांचीमिठी ॥ अक्षरपुरुष ॥ १७ ॥ येरक्षरपुरु
षकांजनीं ॥ जिहींखेळजागृतींस्वप्नीं ॥ तियाअवस्थाजोदोन्ही ॥ वियालागी ॥ १८ ॥ पैंअज्ञानघनसुषुप्ती ॥ ऐसेसीजेकांख्याती ॥
याउणियेकीमासी ॥ ब्रह्मचिजे ॥ १९ ॥ साचाचिपुढतीवीरा ॥ जरिनयेतास्वप्नजागरां ॥ तरीब्रह्मभावोसाचाकारा ॥ ह्मणोयेतां
२० परिप्रकृतिपुरुषदोनि ॥ अफ्रेंजालीजियेगगनीं ॥ क्षेत्रक्षेत्रज्ञस्वप्नीं ॥ देखिलाजेणें ॥ २१ ॥ हेंअसोअधोशाखा ॥ यासंसार
रूपारुखा ॥ मूळतेंपुरुषा ॥ अक्षराचें ॥ २२ ॥ हापुरुषकांह्मणिजे ॥ जेपूर्णपणेंचिनिजे ॥ पैंमायापुरीपहुडिजे ॥ तेणेंहाबोलें
॥ २३ ॥ आणिविकाराचिजेवारि ॥ तेंविपरीतज्ञानाचीपरी ॥ नेणिजेजियेमाझारीं ॥ तेसुषुप्तिगाहा ॥ २४ ॥ ह्मणोनियया आपेसें
क्षरपेंपानसे ॥ आणिकहींचिहाननोशें ॥ ज्ञानाउणें २५ यालागींहाअक्षर ॥ ऐसावेदांतींडगर ॥ केलादेशींथोर ॥ सिद्धांता
चा ॥ २६ ॥ ऐसेंजीवकार्यकारण ॥ जयामायासंगचिलक्षण ॥ अक्षरपुरुषजाण ॥ चैतन्यतें ॥ २७ ॥ श्लो० उत्तमःपुरुषःस्त्वन्यः
परमात्मेत्युदाहृतः ॥ योलोकत्रयमाविश्यबिभर्त्यव्ययईश्वरः ॥ १७ ॥ टी० आतांअन्यथाज्ञानीं ॥ यादोनीअवस्थाजयाज-
पाठ, ओ. ११ जाण. ओ. १७ बोधांची. ओ. २५ नसे, ओ, २५ विणें,

नीं ॥ तथाहरपतीघनीं ॥ अज्ञानन्वीं ॥ २८ ॥ तें अज्ञानज्ञानीं बुडालिया ॥ ज्ञानें कीर्ति सुरवलगेलिया ॥ जैसा वन्हीकाष्टजाळूनियां ॥ स्वयेंज
ळे ॥ २९ ॥ तैसें अज्ञानज्ञानेंनेलें ॥ आपणही वस्तु देउनि गेलें ॥ ऐसें जाणणेंनिर्वाणउरलें ॥ जाणतेंजें ॥ ३० ॥ तें तो गा उत्तमपुरुष ॥ जो
तृतीयकुनिष्कर्ष ॥ दोहीं हूनि आणिक ॥ मागिलाजो ॥ ३१ ॥ सुषुप्ती आणि स्वप्ना ॥ पासूनिबुहुवें अर्जुना ॥ जागणें जैसें आना ॥
बोधाचेंचि ॥ ३२ ॥ कां रश्मी आणि मृगजळा ॥ पासूनि अर्कमंडळा ॥ अफाटतें विवेगळा ॥ उत्तमगा ॥ ३३ ॥ हें ना काष्ठांचाकाढि
हुनि ॥ अनारिसा जैसा वन्ही ॥ तैसा क्षराक्षरापासूनी ॥ आनचिनो ॥ ३४ ॥ पैं यस्तूनि आपली मर्यादा ॥ एककरीतनदीनदां ॥
उठिकल्पांतंउदावादा ॥ एकार्णवाचा ॥ ३५ ॥ तैसें स्वप्नजागरा सुषुप्ती ॥ नाजागराचि गोष्टि आथी ॥ जैसी गिळिली दिवोराती ॥ मळयते
जें ॥ ३६ ॥ मगएकपणनादुजें ॥ असेंनाहीं हें नेणिजे ॥ अनुभवनिर्बुजें ॥ बुडालाजेणें ॥ ३७ ॥ ऐसें आथिजें कांहीं ॥ तें तो उत्तमपुरुष
पाहीं ॥ जें परमात्मा इहीं ॥ बोलिजे नामीं ॥ ३८ ॥ तेंही येथ न मिसळता ॥ बोलणें जीवत्वें पडुसूना ॥ जैसी बुडणी याची वार्ता ॥
थडियेचा कीजे ॥ ३९ ॥ तैसें विवेकाचिये कांठीं ॥ उभें ठाकलियां किरीटी ॥ पारावाराचिया गोठि ॥ करणें वेदां ॥ ४० ॥ ह्मणौनि पु-
रुषक्षराक्षर ॥ दोन्ही देखोनि अनावर ॥ यातें ह्मणती पर ॥ आत्मरूप ॥ ४१ ॥ अर्जुना ऐसिया परी ॥ परमात्मा शब्दवरी ॥ सू-
चिजेना अवधारीं ॥ पुरुषोत्तम ॥ ४२ ॥ येऱ्हवीं न बोलणें निबोलणें ॥ जेथिंचें सर्व नेणिवा जाणणें ॥ कांहींचि न होनि होणें
जे वस्तुगा ॥ ४३ ॥ सोहं तेंहीं अस्त वलें ॥ जेथ सांगतें चि सांगणें जालें ॥ द्रष्टत्वें सिगेलें ॥ देखणें जेथ ॥ ४४ ॥ आतां बिंबा आणि
प्रतिबिंबा ॥ माजि कें चि हे ह्मणोन घेप्रभा ॥ जऱ्ही कैसेनि हे लाभा ॥ जायेचिना ॥ ४५ ॥ कां घ्राणा फुला दोहीं ॥ दुती असे माझारिला
ठायीं ॥ तें न दिसे तरी नाहीं ॥ ऐसें बोलों नये ॥ ४६ ॥ तैसें द्रष्टा दृश्य हें जाये ॥ मग कोण ह्मणे काय आहे ॥ हें चि अनुभवें नेचिपा १४
पाठ, ओं· ३१ अणिक· ओं· ३७ जेथ· ओं· ४० केलिया· ओं· ४४ हज्य ७ ७ ७ ७ ७

हे ॥ रूपतवा ॥ ४७ ॥ जोप्रकाशेंवीणप्रकाश ॥ जोइशितव्येंवीणईश ॥ आपणेनीचिअवकाश ॥ वसवीतअसेजो ॥ ४८ ॥ जोनादेंऐ
कीजतांनाद ॥ स्वादेंचाखिजतांस्वाद ॥ जोभोगीजतअसेआनंद ॥ आनंदेंचि ॥ ४९ ॥ जोपूर्णतेचापरिणाम ॥ पुरुषगासर्वोत्त
म ॥ विश्रांतीचाहीविश्राम ॥ विरालाजेथें ५० सुखवासीसुखजोडलें ॥ जेंतेजतेजासिसांपडलें ॥ शून्यहीबुडालें ॥ महाशू
न्यींजिये ॥ ५१ ॥ जोविकाशाहीवरीउरता ॥ ग्रासातेंहीग्रासूनिपुरता ॥ जोबहुतेंपाडेंबहुता ॥ पासूनिबहु ॥ ५२ ॥ पैंमेणतयाप्ता
तों ॥ रूपेपणाचीप्रतीति ॥ रूपेंनहोनिशक्ती ॥ दावीजिवीं ॥ ५३ ॥ कांनानाअलंकारदशे ॥ सोनेंनलपतलपालेंअसे ॥ विश्व
नहोनियांनेसें ॥ विश्वजोधरी ॥ ५४ ॥ हेंअसोजलतरंगा ॥ नाहींभिन्नपणजेवींगा ॥ तेवींस्फुरताप्रकाशजगा ॥ आपणचि
जो ॥ ५५ ॥ आपलियासंकोचविकाशा ॥ आपणचिरूपवीरशा ॥ हाजळींचंद्रहनजैसा ॥ संभवगा ॥ ५६ ॥ तैसाविश्वपणेंकां
हीहोये ॥ नाविश्वलोपींकेंहोजाये ॥ जैसारात्रिदिवसनोहे ॥ द्रुधारवि ॥ ५७ ॥ तैसाकांहींहीचिकोणीकडे ॥ कायिसेंमिहिवेंचि
नपडे ॥ जयाचेंसागडे ॥ जयासीचि ॥ ५८ ॥ श्लो० यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपिचोत्तमः ॥ अतोऽस्मिलोकेवेदेचप्रथितःपुरु
षोत्तमः ॥ १८ ॥ टी० जोआपणपेंचिआपणियां ॥ प्रकाशीतसेधनंजया ॥ कायबहुबोलोंजया ॥ नाहींदुजें ॥ ५९ ॥ तोगामी
निरूपाधिक ॥ क्षराक्षरोत्तमएक ॥ म्हणौनिम्हणेवेदलोक ॥ पुरुषोत्तम ॥ ६० ॥ श्लो० यो मामेवमसंमूढोजानातिपुरुषोत्त
मं ॥ ससर्वविद्भजतिमांसर्वभावेनभारत ॥ १९ ॥ टी० परिहेंअसोऐसिया ॥ मजपुरुषोत्तमातेंधनंजया ॥ जाणेजोप्रहि
लेया ॥ ज्ञानमित्रें ॥ ६१ ॥ चेइलियाआपुलेंज्ञान ॥ जैसेंनाहींचिहोयस्वप्न ॥ तैसेंस्फुरतेंत्रिभुवन ॥ वावोजालें ॥ ६२ ॥ कीं
हातींघेतलियामाळा ॥ फिटेसर्पाभासाचाकांटाळा ॥ तैसामाझेनिबोधेंटवाळा ॥ नागवेता ॥ ६३ ॥ लेणेंसोनेंचिजोजाणें ॥

पाठ, ओ. ५८ कहीं,

तोलेणेंपणतेंवावम्हणें ॥ तेविंमीजाणोनिजेणें ॥ वाळिलाभेद ॥ ६४॥ मगम्हणेसर्वभसच्चिदानंद ॥ मीचिएकस्वतःसिद्ध ॥
जोआपणेंनसिभेद ॥ नेणोनिजाणें ॥ तेणेंचिसर्वजाणितलें ॥ हेंहीम्हणणेंथेंकुलें ॥ जेंनयासर्वचिउरलें ॥ द्वैतनाहीं ॥ ६६॥
म्हणोनिमाझियाभजना ॥ उचितनोचिअर्जुना ॥ गगनजैसेंआलिंगना ॥ गगनाचिया ॥ ६७॥ क्षीरसागरापरगुणें ॥ कीजेक्षीर
सागराचिपणें ॥ अमृतीचिहोऊनमिळणें ॥ अमृतींजेवीं ॥ ६८॥ सांडेपधरामिसळावें ॥ नेंसांडेपधरेंचिहोआवें ॥ तेविंमीजा
लियासंभवे ॥ भक्तिमाझी ॥ ६९॥ हांगासिंधूसीआनहोनी ॥ तरिगंगाकैसीनमिळती ॥ म्हणोनिमीनहोतांभक्ती ॥ अन्वय-
आहे ॥ ७०॥ ऐसियालागींसर्वप्रकारीं ॥ जैसाकल्लोळअनन्यसागरीं ॥ तैसामातेंअवधारीं ॥ भजिन्नलाजो ॥ ७१॥ सूर्यीआणि
प्रभे ॥ एकवंकिजेणेंलोभें ॥ तोपाडमानूनलाभे ॥ भजनातया ॥ ७२॥ श्लो॰ इतिगुह्यतमंशास्त्रमिदमुक्तंमयानघ ॥ एतद्बु
ध्वाबुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्चभारत ॥ २०॥ ॥ इतिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णा
र्जुनसंवादेपुरुषोत्तमयोगोनामपंचदशोऽध्यायः ॥ १५॥ टी॰ एवंकथिलयाद्वारेंअजंहेंसर्वशास्त्रेंकमळप्य ॥ उपनिषदांसौर
भ्य ॥ कमळदळाजेवि ॥ ७३॥ हेंशब्दब्रह्मानिर्मथिन ॥ श्रीव्यासप्रज्ञेचनिहान ॥ मथूनिकाढिलेंआइते ॥ सारआम्हीं ॥ ७४॥
जेंज्ञानामृताचीजान्हवी ॥ जेंआनंदचंद्रीचीसतरावी ॥ विचारक्षीरार्णवींचीनवी ॥ लक्ष्मीजेहे ॥ ७५॥ म्हणोनिआपुलें
निपदवर्णें ॥ अर्थाचेनिनिजजीवेंप्राणें ॥ मीवांचोनिहोनेणे ॥ आनकांहीं ॥ ७६॥ [illegible] ॥ तयाचेंपुरुषभें
वाकिलें ॥ मगसर्वस्वमजदीधलें ॥ पुरुषोत्तमसीं ॥ ७७॥ म्हणोनिजगींगीता ॥ मियाआत्मानिपतिव्रता ॥ जेहेमस्तुतर्नुञ्
आतां ॥ भाकरिलीं ॥ ७८॥ सार्थचिबोलाचेंनव्हेंहेंशास्त्र ॥ पैंसंसारजिणतेंशस्त्र ॥ आत्माअवतरवितेंमंत्र ॥ अक्षरें

इयें ॥ ७९ ॥ परि तुज पुढां सांगीतलें ॥ तें अर्जुना ऐसें जालें ॥ जें गांध्य धन कादिलें ॥ माझें आजि तुवां ॥ ८० ॥ म जैचें तन्यशं स्नूचा
माथा ॥ जो निक्षेप हातापार्था ॥ तया गोतमो जालासि आस्था ॥ निर्धनांगा ॥ ८१ ॥ चोरवाटिवा आपुलिया ॥ पुढिलाउगमणा
येयावया ॥ तया दर्पणाचीं चि परि धनंजया ॥ केली आत्यां ॥ ८२ ॥ कां भरलें चंद्र तारागणा ॥ नभा संधु आपण या माजि आणि
तें सांगीतें सिंमी अंतःकरणीं ॥ सुदलातुवां ॥ ८३ ॥ जें भ्रांविथमळकदा ॥ तुंसांडिलासि स्फटा ॥ त्यपणौ निगीतें सि मजवस्रो
टा ॥ जालासिगा ॥ ८४ ॥ परि हे बालाकायगीता ॥ जे हे माझी उन्मेषलता ॥ जाणता समस्ता ॥ मोहामुके ॥ ८५ ॥ सेविलीं
अमृतसांरना ॥ रोगदवडुनि पडुस्फूता ॥ अमरपणउचिता ॥ देऊनि घाली ॥ ८६ ॥ तें सीगीता हे जाणतलिया ॥ कायवि-
स्मय मोह जावया ॥ परि आत्मज्ञानें आपणपयां ॥ मिळिजे येथ ॥ ८७ ॥ जया आत्मज्ञानाचा ठायीं ॥ कर्म आपुलेया जीवि-
नापाहीं ॥ हारऊनि यां उतराई ॥ लया जाय ॥ ८८ ॥ हरपलें दाउनि जैसा ॥ मागस्रेरवीर विलासा ॥ ज्ञानचि कळस वळ घेतें सा ॥
कर्म मासादाचा ॥ ८९ ॥ त्यणौ निज्ञानिया पुरुषा ॥ कृत्यकरूं सरलें देखा ॥ ऐसा अनाथाचा सखा ॥ बोलिलातो ॥ ९० ॥ तें श्री
कृष्णावदनामृत ॥ पार्थभरोनि असे वोसंडत ॥ मग व्यासकृपा भास ॥ संजयासी ॥ ९१ ॥ तो धृतराष्ट्रराया ॥ सूतसे पान करव
या ॥ त्यणौ निर्जीवितां तया ॥ नोहेचि भारी ॥ ९२ ॥ यऱ्हवीं गीताश्रवण अवसरीं ॥ आवडे लागतां अनाधिकारी ॥ परि सरवीं
तेंचि उजरी ॥ पातला भली ॥ ९३ ॥ जें तुकां द्रासीं दूध घातलें ॥ तें कांवायां गेलें गमलें ॥ परि फळपाकीं दुणावलें ॥ देखिलें जे-
विं ॥ ९४ ॥ तैसां श्रीहरी वक्र्कींचीं अक्षरें ॥ संजयें सांगतलीं आदरें ॥ तिहीं अंधु तो ही अवसरें ॥ सुखिया जाला ॥ ९५ ॥ तेचि
मऱ्हाठें निविन्यासें ॥ मियां उन्मेषें ठसे गोंबसें ॥ जी जाणें न णें तैसें ॥ निरोपिलें ॥ ९६ ॥ सेवंतीये अशेषकाहीं ॥ आंग पाहतां
पाठ, नाहीं.

विशेषनाहीं ॥ परीसोरभ्यनेलेंतिहीं ॥ भ्रमरींजाणिजेजीवें ॥ ९७ ॥ तैसेंयडतेंप्रमेययेइजे ॥ उणेंतंमगदेइजे ॥ जेंनेणणेंहेंचि सहजें ॥ रूपकींवाळा ॥ ९८ ॥ तरिनेणतेंजऱ्हीहोये ॥ तऱ्हीदेखोनिबापकींमाये ॥ हर्षेकेंहीनसमाये ॥ चोजकरिती ॥ ९९ ॥ तैसेंसंतमाहेरमाझें ॥ तुह्मींमिनलियामींलाडेंजें ॥ तेंचिग्रंथान्नेंनिव्याजें ॥ जाणिजोजी ॥ ६०० ॥ आतांविश्वात्मकमाझा ॥ स्वामीश्रीनिवृत्तिराजा ॥ तोअवधारूवाक्यपूजा ॥ ज्ञानदेवह्मणे ॥ ६०१ ॥ इतिश्रीभावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांपंचदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥ ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ ॥ ॥ ॥ छ ॥

पाठ, ओ, ९८ तेंतेंमज, ओं ९९ परि, छ छ छ छ छ छ

श्रीगणेशायनमः ॥ मावळवीतविश्वाभास ॥ नवल उदयला चंडांश ॥ अद्वयाब्जिनीविकाश ॥ वंदूं आतां ॥ १ ॥ जो अविद्याराती रुसोनि
यां ॥ गिळि ज्ञानाज्ञान चांदणियां ॥ जो सुदिन करी ज्ञानियां ॥ स्वबोधाचा ॥ २ ॥ जेणें विवळतियें सवळे ॥ लाहोनि आत्मज्ञानाचे डो
ळे ॥ सांडिती देहाहंतेचें अविसाळें ॥ जीवपक्षी ॥ ३ ॥ लिंगदेहकमळाचा ॥ पोटीं वेचतया चिद्भ्रमराचा ॥ बांदमोक्ष जयाचा ॥
उदयला होये ॥ ४ ॥ शब्दाचिया आसकडीं ॥ भेदनदीचा दोहीं थडीं ॥ आरडातें विरहवेडीं ॥ बुद्धिबोध ॥ ५ ॥ तयाचक्रवाकां
चें मिथुन ॥ सामरस्याचें समाधान ॥ भोगवी जो चिद्गगन ॥ भुवनदिवा ॥ ६ ॥ जेणें पाहालिये पाहाटे ॥ भेदाचि चोरवाट फिटे
रिघती आत्मानुभववाटे ॥ पांथिक योगी ॥ ७ ॥ जयाचे निविवेककिरणसंगें ॥ उन्मेषरवस्सूर्यकांतफुणगे ॥ दीपले जाळिती दां
गें ॥ संसाराचीं ॥ ८ ॥ जयाचा रश्मिपुंज निबर ॥ होतां स्वरूप उरवरीं स्थिर ॥ ये महासिद्धीचा पूर ॥ मृगजळ तें ॥ ९ ॥ जो प्रत्यक्
बोधाचिया माथया ॥ सोहंतेचा मध्यान्हीं आलिया ॥ लपे आत्मभ्रांतिछाया ॥ आपणपां तळीं ॥ १० ॥ ते वेळीं विश्वस्वप्नासहितें
कोण अन्यथामती निद्रितें ॥ सांभाळी तुरीचि जेथें ॥ मायाराती ॥ ११ ॥ ह्मणोनि अद्वयबोधपाटणीं ॥ तेथ महानंदाची दाटणीं
मग सुखानुभूतींचीं घेणींदेणीं ॥ मंदावों लागती ॥ १२ ॥ किंबहुना ऐसें ऐसें ॥ मुक्तकैवल्य सुदिवसें ॥ सदा लाहिजे कां प्रकाशें
जयाचेनि ॥ १३ ॥ जो निजधामव्योमींचा रावो ॥ उदयलाचि उदय जतरवेवो ॥ फेडी पूर्वादि दिशांसि गावो ॥ उदयास्ताचा १४
न दिसणें दिसणें नसो मावळवी ॥ दोहीं ज्ञाकिलें तें सें ऽपालवी ॥ काय बहु बोलों नेंआयवी ॥ उरवाचि आनि ॥ १५ ॥ तो अहोरा
त्राचा पैलकड ॥ कोणें देखावा ज्ञानमार्तंड ॥ जो प्रकाशें वाणसुरवाड ॥ प्रकाशाचा ॥ १६ ॥ तयाचित्सूर्या श्रीनिवृत्ती ॥ आतां न
मो विह्मणो पुढतपुढती ॥ जे बोधकां येइजन तसे स्तुति ॥ बोलाचिया ॥ १७ ॥ मग देवाचें महिमान पाहोनियां ॥ स्तुतीन तरीयेइ
पाठ, ओ, ४ बंध, ओ, १० पांचि, ओ, १४ उदोअस्तुचा, ओ.१७ बाधकां, ७ ७ ७ ७ ७ ७

जेंचांगावया ॥ जरीस्तव्यबुद्धीसांन्या ॥ जाइजेकां ॥ १८ ॥ जोसर्वेनीणवांजाणिजे ॥ मौनाचियामिठीयावाणिजे ॥ कांहोंचनहोनिआ
णिजे ॥ आपणपयांजो ॥ १९ ॥ नयातुझियाउद्देशासाठीं ॥ पश्यंती मध्यमापोटीं ॥ सूनीपरेचेही पाठीं ॥ वैरवरीविरे ॥ २० ॥ नयात
तेंमीसेवकपणें ॥ लेववींबोलनें यास्तोत्राचेंलेणें ॥ हें उपसाहावेंहीम्हणताउणें ॥ आद्यानंदा ॥ २१ ॥ परिरंकें अमृताचासागर
देखिलियापडेअचिंताचाविसर ॥ मगकरूं धांवेपाहुणेर ॥ शाखांचानया ॥ २२ ॥ तेथशाकवीरबहुतम्हणावा ॥ तयार्चाहर्ष
वेगाचिनोघ्यावा ॥ उजळोनिदिव्यतजाहालिना ॥ तेंभक्तिचिपाहावी ॥ २३ ॥ बाळाउचितजाणणें होये ॥ तरिबाळपणचिकें
आहे ॥ परिसांचिचियेरीमाये ॥ म्हणोनितोषे ॥ २४ ॥ हांगांगांवरसयाभरलें ॥ पाणिपातींपाचदेनआलें ॥ तेंगंगाकायम्हणील
लें ॥ परतेंसर ॥ २५ ॥ जीभृगुचीकैसाअपकार ॥ कीनामानूनिमियोपचार ॥ कायतोषेचिनाशार्ङधर ॥ गुरुत्वासी ॥ २६ ॥ कीआ
धारेंनिरवतिलें अंबर ॥ जालेंदिवसनाथासमोर ॥ तेणेंतयातेंपरतेंसर ॥ म्हणीतलेंकाई ॥ २७ ॥ तेंविभेदबुद्धिचेंयेतुलें ॥ घा
लूनिसूर्यज्योतीचेंकांटाकें ॥ तुकिलासितयेकीवेळे ॥ उपसाहिजाजी ॥ २८ ॥ जिहीं ध्यानाचाडोळापाहिलासि । वेदादिवा -
चावानिलासी ॥ जेंउपसाहिलेंनयासी ॥ तेंआह्मांहीकरी ॥ २९ ॥ परिमीआजितुझागुणी ॥ लांचावलों अप
राधनमणी ॥ भलतेंकरीपरीअर्धयणी ॥ नुठेंकदा ॥ ३० ॥ मियांगीतायेणेंनांवें ॥ तझेंपसायामृतसुहावें ॥ वानूंलाधलोंतंदणें -
नथावें ॥ देवलोंदेवें ॥ ३१ ॥ माझियासत्यवादाचेंतप ॥ वाचाकेलें बहुतकल्प ॥ तयाफळाचें हे महाद्वीप ॥ पातलोंप्रभु ॥ ३२ ॥
पुण्येंपोशिलींअसाधारणें ॥ तियेंतुझेंगुणवानणें ॥ देवुनिमजउत्तीर्णें ॥ जालीं आजि ॥ ३३ ॥ जीजिर्यवलाच्याआडवीं ॥ आंतुडलों
होतोंमरणगांवीं ॥ तेंअवदसाचिआघवी ॥ फेडिलीहेआजा ॥ ३४ ॥ जेंगीतायेणेंनावेंनावाणिगी ॥ जेअविद्याजिणोनिदादुगी

पाठ· ओ· २७ पडलांत· ओ· २८ सूर्यशर्शा·

तेकीर्तिबुझी आझां जोंगी ॥ वानावयाजाली ॥ ३५॥ पैं निर्धनाचरीं वानिवसे ॥ महालक्ष्मी येऊनि वैसे ॥ तयातें निर्धन ऐसें ॥ ह्मणों येकाई ३६
कां अंधकाराचिया ठाया ॥ दैवें सूर्य आलिया ॥ तो अंधकारचि जगा यया ॥ प्रकाश नोहे ॥ ३७॥ जयादेवाची पाहातां थोरी ॥ विश्व परमा
णुही दशा न धरी ॥ तो भावाचिये सरोवरीं ॥ न क्षेचि काई ॥ ३८॥ तैसा मी गीता वाखाणा ॥ हरवपुष्पांचा तुरंब णीं ॥ परि समर्थे तुवां
शिरयाणी ॥ फेडिलीं ते ॥ ३९॥ ह्मणोनि तुझेनि प्रसादें ॥ मी गीतापद्यें अगाधें ॥ निरूपीन जो विशदें ॥ ज्ञानदेव ह्मणे ॥ ४० ॥ तरी
अध्यायीं पंधरावां ॥ श्रीकृष्णें तया पांडवा ॥ शास्त्रसिद्धांत आघवा ॥ उगाणिला ॥ ४१॥ जे वृक्षरूपक परिभाषा ॥ केलें उपा-
धिरूप अशेषा ॥ सांडूं ये जैसें दोषा ॥ अंगलीना ॥ ४२॥ आणि कूटस्थ जो अक्षर ॥ दाविला पुरुषप्रकार ॥ तेणें उपहिता ही
आकार ॥ चैतन्या केला ॥ ४३॥ पाठीं उत्तमपुरुष ॥ शब्दाचें करूनि मिष ॥ दाविलें चोख ॥ आत्मतत्व ॥ ४४॥ आत्मविष
यीं आंतुवट ॥ साधन जें आंगवट ॥ ज्ञान हें ही स्पष्ट ॥ चावळला ॥ ४५॥ ह्मणोनि इये अध्यायीं ॥ निरूप्य नुरेचि कांहीं ॥ आतां
गुरुशिष्यां दोहीं ॥ स्नेह लाहणा ॥ ४६॥ एवं इये विषयीं कीर ॥ जाणते बुझावले अपार ॥ परि मुमुक्षु इतर ॥ साकांक्ष जाले
४७ त्या मज पुरुषोत्तमा ॥ ज्ञान भेटे जा सुवर्मा ॥ तो सर्वज्ञताचि सीमा ॥ भक्तीचो ही ॥ ४८॥ ऐसें हें त्रैलोक्यनायकें ॥ बोलिलें-
अध्यायांत श्लोकें ॥ तेथें ज्ञानचि वहु तेकें ॥ वानिलें तोषें ॥ ४९॥ भरूनि प्रपंचाचा घोंट ॥ कीं जे देखतांचि देखतया दृष्ट ॥
आनंदसाम्राज्यीं पाट ॥ बांधिजे जीवा ॥ ५०॥ येवढें थोरपणाचा उपावो ॥ आन नाहींचि ह्मणे देवो ॥ हा सम्यक्‌ज्ञानाचा रावो
उपायां माजि ॥ ५१॥ ऐसे आत्मजिज्ञासु जे होते ॥ तिहीं तो पैलें निश्चितें ॥ आदरें तया ज्ञानातें ॥ वोवाळिलें जीवें ॥ ५२॥ आतां-
आवडी जेथ पडे ॥ तयाचि अवसरीं पुढें पुढें ॥ रिगों लागे हें घडे ॥ प्रेम ऐसें ॥ ५३॥ ह्मणोनि जिज्ञासूचां पैं कीं ॥ ज्ञानी प्रतीति
होय ना जंव निकी ॥ तंव योगक्षेम ज्ञानविखिं ॥ स्फुरेलचि कीं ॥ ५४॥ ह्मणोनि तेंचि सम्यक्‌ज्ञान ॥ कैसेनि होय स्वाधीन ॥
पाठ, ओ, ४५ देहीं, ओ, ५१ उवावो, ७

जालेयांश्रद्धियत्न ॥ घडेलकेविं ॥ ५५ ॥ कांउपजोंचिजेंनलाहे ॥ जेंउपजलेंहोअक्कांदास्ये ॥ तेंज्ञानीविरुद्धकायआहे ॥ हेंजाणावें-
कीं ॥ ५६ ॥ मगजाणतयाजेंविरू ॥ तयाचीवाटवाहतोकरूं ॥ ज्ञानहितनेंविचारूं ॥ सर्वभावें ॥ ५७ ॥ ऐसाज्ञानजिज्ञासुतुह्मीसम
स्तीं ॥ भावजोधरिलाअसेचित्तीं ॥ तोपुरवावयालक्ष्मीपती ॥ बोलिजेल ॥ ५८ ॥ ज्ञानासिसजन्मजोडे ॥ आपलीविश्रांतीहोव
शेवाढे ॥ तियासंपत्तीचेंपवाडे ॥ सांगीजेलदेवी ॥ ५९ ॥ आणिज्ञानाचेंनिकामाकारें ॥ जेरागद्वेषांसिदेथारे ॥ तियेआसुरीयें
हिथेरे ॥ करीलरूप ॥ ६० ॥ सहजइष्टानिष्टकरणीं ॥ दोथीचिइयाकवतुकिणी ॥ हेनवमाध्यायींउभारणीं ॥ केलीहोती ॥ ६१
तेव्हांसाउमाघेयावयाउवावो ॥ तंववोडवलाआनप्रस्तावो ॥ नरीतयाप्रसंगेंआतांदेवो ॥ निरूपीतअसे ॥ ६२ ॥ तयानिरूपणा
चेनिनावें ॥ अध्यायपदसोळावें ॥ लावणीपाहतांजाणावें ॥ मागिल्लावरी ॥ ६३ ॥ परिहेंअसोआतांप्रस्तुतीं ॥ ज्ञानाचाहिता
हितीं ॥ समर्थासंपत्ती ॥ इयाचीदोन्ही ॥ ६४ ॥ जेमुमुक्षुमार्गींचिवोळावी ॥ जेमोहरात्रीचीधर्मदिवि ॥ तेआधींनवदेवी ॥ संप
त्तिऐका ॥ ६५ ॥ जेथएकएकातेंपोरवी ॥ ऐसेबहुतपदार्थयेकीं ॥ संपादिजतीनेलोकीं ॥ संपत्तिह्मणिजे ॥ ६६ ॥ तेदेवीसु-
खसंभवी ॥ तेथदेवागुणेंयेकोपजावी ॥ जाल्लीह्मणोनिदेवी ॥ संपत्तीहे ॥ ६७ ॥ श्लोक ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ अभयंस
त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ॥ दानंदमश्चयज्ञश्चस्वाध्यायस्तपआर्जवं ॥ १ ॥ टी· ॥ आतांतयाचिदैवगुणा ॥ माजिधु
रेचाबैसणा ॥ बैसेतयाआकर्णा ॥ अभयऐसें ॥ ६८ ॥ नरिनयनूनिमहापुरीं ॥ नयपबुडणयाचां शयारीं ॥ कारागनगणिजघरीं
पथ्याचिया ॥ ६९ ॥ तैसाकर्माकर्माचियामोहरा ॥ उतुनदुनिअहंकारा ॥ संसाराचादरारा ॥ सांडणेंयेणें ॥ ७० ॥ अथवाऐक्य
भावाचेंनिपैसें ॥ दुजेंमानूनिआत्माऐसें ॥ भयवानोदेशीं ॥ दवडणेंजें ॥ ७१ ॥ पाणिबुडउगेंमिनातें ॥ नंवमीठचिपाणिआतें ॥

पाठ· ओ, ५६ उमजो; उमजलें, भावनेचेनि·

तर्विं आपण आलें निअद्वैतं ॥ नाशेभय ॥ ७२ ॥ अगा अभय येणें नांवें ॥ बोलिजे तें हें जाणावें ॥ सम्यक्‌ ज्ञानाचें आघवें ॥ धांवणें हें ७३
आतां सत्वशुद्धी जे ह्मणिजे ॥ ते ऐसी चिन्हीं जाणिजे ॥ तरी जळे ना विझे ॥ [illegible] नेमा ॥ ७४ ॥ कां [illegible] नतरे ॥ अंत
सेतु दीसांडूनि मागें ॥ माजी अतिसूक्ष्म अंगें ॥ चंद्र जैसा राहे ॥ ७५ ॥ नाना [illegible] ॥ [illegible] ॥ माजि
निजरूपें निवडली ॥ गंगा जैसी ॥ ७६ ॥ तैसी संकल्पविकल्पाची वोढी ॥ सांडोनि रजतमांची कावडी ॥ सोगिता निजधर्मा
ची आवडी ॥ बुद्धि जे उरे ॥ ७७ ॥ इंद्रियवर्गी दाखविलिया ॥ विरुद्ध अथवा भलीया ॥ विस्मय काही केलिया ॥ नुठी चि
त्तीं ॥ ७८ ॥ गांवा गेलिया वल्लभ ॥ पतिव्रतेचा विरहक्षोभ ॥ भलतेसणा हानिलाभ ॥ न मनीं जिवीं ॥ ७९ ॥ तैंविं सत्वरू
परें चलेंपणें ॥ बुद्धि जे ऐसें अनन्य होणें ॥ तें सत्वशुद्धि ह्मणे ॥ कृष्ण हरी ॥ ८० ॥ आतां आत्मलाभाविखीं ॥ ज्ञानयोगा
माजी एकी ॥ जे आपुलिया ठाकीं ॥ हांव भरे ॥ ८१ ॥ तें यें समर्पिजे चित्त पूर्णी ॥ त्यागकरणें या रीतीं ॥ निष्कामें पूर्णाहु
तीं ॥ हुताशीं जैसी ॥ ८२ ॥ कां सुकुळीनें आपुली ॥ आत्मजा कुळीं दिधली ॥ हे असो लक्ष्मी स्थिरावली ॥ मुकुंदीं
जैसीं ॥ ८३ ॥ तैसें निर्विकल्पपणें ॥ जे योगज्ञानीं चि या पूर्णी होणें ॥ तो ति [illegible] गुणाह्मणे ॥ ज्ञानदेवनाथ ॥ ८४ ॥ आतां देह
वाचाचित्तें ॥ यथासंपन्नें वित्तें ॥ वैरी जालिया ही आर्तातें ॥ न वंचणें जें कां ॥ ८५ ॥ फुलीं फळीं छाया ॥ मुळीं पत्रीं ही धनंज
या ॥ वाटे चालतां चुके आलया ॥ वृक्ष जैसा ॥ ८६ ॥ तैसें मनीं निधनवरी ॥ विद्यमानें आल्या अवसरीं ॥ आर्तांचिये मनोहरीं ॥
उपयोगा जाणे ॥ ८७ ॥ तया नांव जाण दान ॥ जें मोक्ष निधानाचें अंजन ॥ हें असो आयिकें चिन्ह ॥ दमाचें तें ॥ ८८ ॥ तरी विष
येंद्रियां मिळणी ॥ करूनि घापे वितुटणी ॥ जैसें नोडिजे खड्गे पाणी ॥ पारकेया ॥ ८९ ॥ तैसा विषयजातांच्या वारा ॥ वाजों
पाठ, ओ, ८० रुचले, ओ, ८९ खडु,

नेंदिजे इंद्रियद्वारां ॥ इयेंबां धेनिमन्याहारा ॥ ह्मातींवोपी ॥ ९० ॥ आंतुल्ठानित्ताचे अंगवरी ॥ सांडूनिप्रवृत्तिपके बाहेरी ॥ आगीस्त
थिजेदाही हीद्वारीं ॥ वैराग्याची ॥ ९१ ॥ श्वासोश्वासाहुनीबहुनसें ॥ व्रतें आचरे रवरपुसें ॥ वोसंनितांराधिदिवसें ॥ नाराणुकज
या ॥ ९२ ॥ पैं दमऐसा ह्मणिपे ॥ तो हा जाण स्वरूपें ॥ यज्ञार्थु संक्षेपें ॥ सांगोंपैं ॥ ९३ ॥ तरि ब्राह्मणकरूनिधुरे ॥ स्त्रियादिक
पैलमेरे ॥ माझारीं अधिकारें ॥ आपुलालेनि ॥ ९४ ॥ जयाजें सर्वोत्तम ॥ भजनीयदेवनाथर्म ॥ तेतेणें यथागम ॥ विधीं यजि
जे ॥ ९५ ॥ जैसा द्विजषट्‌कर्मेंकरी ॥ शूद्र तयातें नमस्कारी ॥ कीं दोहीं सिद्धी सरोवरी ॥ निपजे याग ॥ ९६ ॥ तैसें अधिका-
रपर्यालोचें ॥ हें यज्ञकरणें सर्वांचें ॥ परि विषयांचे फळाशेचें ॥ नघापेमाजी ॥ ९७ ॥ आणि मी कर्ता ऐसा भावो ॥ नेदिजे देहाचे
निद्वारें जावों ॥ नावेदाज्ञेसी नरी ठावो ॥ होइजे स्वयें ॥ ९८ ॥ अर्जुना एव यज्ञ ॥ सर्वत्र जाण प्राज्ञ ॥ कैवल्यमार्गींचा अभिज्ञ
सांगाती हा ॥ ९९ ॥ आता चेंडुवें भूमी हाणिजे ॥ हें न ह्मणोनिहाता आणिजे ॥ कां शेतीं बीज पेरिजे ॥ परि पिकाचि लस ॥ १०० ॥ ना
तरि ठेविलें देखावया ॥ आदरें कीजे दिविया ॥ कां शाखा फळें यावया ॥ सिंपिजे मूळ ॥ १ ॥ हें बहु असो आरिसा ॥ आपणपें देखा
वया जेसा ॥ पुढतपुढती बहुवसा ॥ उटिजे प्रीतीं ॥ २ ॥ तैसा मार्गातें पाहावा तो ईश्वर ॥ तो हा वयालागीं गोचर ॥ श्रुतीचा निरंतर
अभ्यास करणें ॥ ३ ॥ तें द्विजासीचि ब्रह्मसूत्र ॥ येरां स्तोत्र कां नाममंत्र ॥ आवर्तन पंगोपवित्र ॥ पावावया तत्त्व ॥ ४ ॥ पार्था गा स्वा
ध्यावो ॥ बोलिजे तो हा ह्मणे देवो ॥ आतां तपशब्दाभिप्रावो ॥ आइक सांगो ॥ ५ ॥ सर्वदानसर्वस्वदेणें ॥ वेंचणें तें व्यर्थ करणें
जैसें फळोनि स्वयें सुकणें ॥ इंद्रावणिजेवीं ॥ ६ ॥ नाना धूपाचा अग्निप्रवेश ॥ कनकीं तुकाचा नाश ॥ पितृपक्षपोषितां ह्रास ॥ चं
द्राचा जैसा ॥ ७ ॥ तैसा स्वरूपाचिया प्रसरा ॥ लागीं प्राणेंद्रियशरीरां ॥ आटणी करणें जें वीरा ॥ तें त्वित तप ॥ ८ ॥ अथवा अना

पाठ, ओ. ९३ यागार्थ. ओ. ९९ माज. ओ. १०० वीं विरविजे.

रिसें ॥ तपाचें रूपजरी असे ॥ तरि जाण जो विंदु थोहसें ॥ स्वदर्मान्वाचू ॥ नसंदेह जो गाचिया मेळणीं ॥ जो उदय अतस्थयेपाणी ॥ तो
विवेक अंतःकरणीं ॥ जागवीजे ॥ १० ॥ पाहातां आत्मयाकडे ॥ परि रबुद्धिचा पसरा कडे ॥ सनिद्रा स्वप्न बुडे ॥ जागणें जेसें ॥ ११ ॥
तैसा आत्मपर्यालोचन ॥ प्रवर्ते जो सात्व ॥ तपाचा हा निर्वेच ॥ धनुर्धरा ॥ १२ ॥ आतां बाळ ... ॥ जैसें नाना भूतां चैतन्य ॥
तैसें प्राणिमात्रीं सौजन्य ॥ आर्जवतें ॥ १३ ॥ श्लो० अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शांतिरपैशुनं ॥ दया भूतेष्वलोलुत्वं मार्दवं ह्री
रचापलं ॥ २ ॥ टी० आणि जगाचिया सुखोद्देशें ॥ शरीर वाचा मानसें ॥ राहाटणें ते अहिंसे ॥ रूप जाण ॥ १४ ॥ आतां तिख
होऊनि मवाळ ॥ जैसें जातीचें मुकुळ ॥ कां तेज परी शीतळ ॥ शशांकाचें ॥ १५ ॥ शके दावितां चि रोग फेडु ॥ आणि जिभे तरि नव्हे क
डु ॥ तेंवी रसदना हीं माघडु ॥ उपमा केंची ॥ १६ ॥ तरि मउपणें बुबके ॥ झगटतां हि परि नाडके ॥ येरवीं फोडी कोराके ॥ पाणि जे
सें ॥ १७ ॥ तैसें तोडावया संदेह ॥ तीख जैसें कालोह ॥ श्राव्यत्व तरि माधुर्य ॥ पायां याला ॥ १८ ॥ ऐकों ठातां कौतुकें ॥ काना
तें नियतां सुखें ॥ जें साचारिवेंचोनि बिके ॥ ब्रह्महि भेदी ॥ १९ ॥ किं बहुना प्रियपणें ॥ कोणातें हि झकऊं नेणे ॥ यथार्थ तरी खु
पणें ॥ नाहीं कवणा ॥ २० ॥ येऱ्हवीं गोरी कारज्ञाना कोड ॥ परि साचा चा पारवा कीड ॥ आगि येचें करणें उघड ॥ परि जळो तें सा
च ॥ २१ ॥ कानीं लागतां महुर ॥ अर्थें दिभांडी जिव्हार ॥ ते वाचा नव्हे सुंदर ॥ लावं चिणा ॥ २२ ॥ परि अहितीं कोपो निसोप ॥ –
लालनी नउजेंसें पुष्प ॥ तियें मातेचें स्वरूप ॥ जैसें कां होय ॥ २३ ॥ तैसें श्रवणसुख चतुर ॥ परिणमोनि साचार ॥ बोलणें जें अ
विकार ॥ ते सत्य येथें ॥ २४ ॥ आतां याली ताही पाणी ॥ पाषाणीं ननिघे आणि ॥ कां मथिलिया लोणी ॥ कांजी नेदी ॥ २५ ॥ ल
चा पायें शिरीं ॥ हले या ही फडे न करी ॥ वसंतीं ही अंबरीं ॥ न होती फुलें ॥ २६ ॥ नाना रंभेचे निहा रूपें ॥ शुकां तु ठिजे चि कंदर्पें ॥
पाठ, नाहीं ७. ७. ७. ७. ७. ७. ७. ७. ७.

कांभस्मीवह्नीनउद्दीपे ॥ घृतेंहांजेविं ॥ २७ ॥ नेवींचिकुमारुकोथंभरें ॥ नेसियामंत्राचंबीजाक्षरें ॥ तियेंनिमित्तेंहीअपारें ॥ मीनलि
या ॥ २८ ॥ पैंधातयाहीपायांपडतां ॥ नुठीगनायूपंडुसुता ॥ नैसीनृप जे उपजविता ॥ कोधोर्मिना ॥ २९ ॥ अक्रोधत्वतेंऐसें ॥ नावति
येद्दशे ॥ जाणऐसेंश्रीनिवासें ॥ ह्मणनलेंतया ॥ ३० ॥ आतांमृत्तिकात्यागेंघट ॥ तंतुत्यागेंपट ॥ त्यजिजेजेविवट ॥ बीजत्यागें
३१ कांत्यजूनिभिंतिमात्र ॥ त्यजिजेआघवेंचित्र ॥ कांनिद्रात्यागेंविचित्र ॥ [illegible] ॥ ३२ ॥ नानाजळत्यागेंतरंग ॥ वर्षा-
त्यागेंमेघ ॥ त्यजिजतीजेसेंभोग ॥ धनत्यागें ३३ तेंविंबुद्धीसर्वांदेहीं ॥ अहंतासांडूनपाहीं ॥ सांडिजे अशेषहीं ॥ संसारजात ३४
तयानावत्याग ॥ ह्मणेतोयज्ञांग ॥ हें मानूनिस[illegible] ॥ पार्थ[illegible] ॥ ३५ ॥ आतां शांति[illegible] ॥ तेंव्यक्त भजसांग ॥ देवोह्मणती
चांग ॥ अवधानदेई ॥ ३६ ॥ तरीगिळोनिज्ञेयातें ॥ ज्ञाताज्ञानहीमागोतें ॥ [illegible] ॥ नेशांतीपैंगा ॥ ३७ ॥ जैसामळयांबु
चाउभड ॥ बुडऊनिविश्वाचापवाड ॥ होय आपणाचि[illegible] ॥ आपणचि ॥ ३८ ॥ [illegible]नाथमिंधू ॥ ह्मानेरचिव्यवहारभेद
परिजलेवस्थाचाबोधु ॥ तोहीकवणा ॥ ३९ ॥ नेसी[illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ शांतीचेंरूप ४०
आतांकदर्थवितव्याधी ॥ बळिकरणानिया आधीं ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ ४१ ॥ [illegible] ॥ धुडशा
कडनपाहे ॥ जोतियेचियाग्लानिहोय ॥ कान्हामुन्हा ॥ ४२ ॥ नाना[illegible] ॥ [illegible] जन्मजर्कोब्राह्मण ॥ कांदनिग
रेवप्राण ॥ हेंचिजाणें ॥ ४३ ॥ कींमहावनीपापिये ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ ४४ ॥ नेसभ-
ज्ञानप्रमादादिकीं ॥ कांमात्तनीहींसदोषीं ॥ निंद्यान्नाचासर्वनिषें ॥ [illegible] ॥ ४५ ॥ तयां आंगीक आपुलें ॥ देऊनियांभले
विसरविजतीसलें ॥ सल्ततींतियें ॥ ४६ ॥ अगापूज्यांचेदोष ॥ [illegible] ॥ [illegible] ॥ नगाप्पुरा ४७ ४

पाठ, ओ, २७ नातांपे. ओ, ३३ जविं. ओ ३८ निवाड. ओ ४४ मारवणि [illegible]

जैसा पुजूनि देवण हिजे ॥ पेरूनि शेता जाइजे ॥ तो शूनिमसादेय इजे ॥ अतिथींचा ॥ ४८ ॥ तैसें भागुनेनिगुणें ॥ पुढिलाचें उणें ॥
फेडुनियां पाहणें ॥ तयाकडे ॥ ४९ ॥ वांचूनि नविधिजेवर्मी ॥ नानुडी वजेअकुर्मी ॥ नवान्ही विजे नाशी ॥ सदोषीं निहीं ॥ ५० ॥
वरि कोणे एकें उपायें ॥ पडिलें तें उभें होये ॥ तेंचि कीजे परियायें ॥ नदावबमा ॥ ५१ ॥ ... ॥ तेंचि मानिजे कीरी
टी ॥ हें वांचोनि दिठी ॥ दोषनयेप ॥ ५२ ॥ अगा अपशून्याचें लक्षण ॥ अर्जुना हें फुडें जाण ॥ मोक्षमार्गीचें सुखासन ॥ मुख्य हें गा
॥ ५३ ॥ आतां दया ते ऐसी ॥ पूर्णचंद्रिका जैसी ॥ निववितां न कसी ॥ सानें थोरें ॥ ५४ ॥ तैसें दुखितांचें शिणणें ॥ हिरतां स्वकूण
वपणें ॥ उत्तमाधमें नेणें ॥ विवंचुगा ॥ ५५ ॥ पैं जगीं जीवना सारिखें ॥ वस्तु अगा वरी असे ॥ परि जातें जीवितरारवें ॥ तृणा
चेंही ॥ ५६ ॥ तैसें पुढिलांचेनि तापें ॥ कळकळिलिया कृपे ॥ सर्वस्वेंसि दिधलें आपणपें ॥ तरी थोडें चिगमे ॥ ५७ ॥ निम्न भर-
लियाउणें ॥ पाणि ढळोंचि नेणें ॥ तें विश्रांती तोषा निजाणें ॥ सामोरेपां ॥ ५८ ॥ पैं पायींका टा नहटे ॥ तव व्यथा जीवी उमटे ॥ ते
सापो के संकटें ॥ पुढिलांचेरि ॥ ५९ ॥ कां पावो शीतळ तां लाहे ॥ तें डोळ्यांचिलागीं होये ॥ तैसा परसुखें जाये ॥ सुखावत जो
६० किंबहुना तृषितालागीं ॥ पाणि आराधिलें असे जगीं ॥ तैसें दुखितांचे सललागीं ॥ जिणें जयाचें ॥ ६१ ॥ तो पुरुष वीरराया
मूर्तिमंत जाण दया ॥ मी उदयजताचि तया ॥ ऋणिया लाभे ॥ ६२ ॥ आतां सूर्यासि जीवें ॥ अनुसरलिया राजिवें ॥ परि तें तोन-
शिवे ॥ सौरभ्य जेसें ॥ ६३ ॥ कां वसंताचिया वाहाणीं ॥ आलिया वनश्रीच्या असोहिणी ॥ ते न करीत चि येणें ॥ निगालाता ६४
हें असो महासिद्धी गसिं ॥ लक्ष्मी हां आलिया पाशीं ॥ परि महाविष्णु जैसी ॥ नगणीचि ते ॥ ६५ ॥ तैसें ऐहिकींचें कां स्वर्गीचें ॥ भो
गपाइक जालिया इछेचें ॥ परि भोगावें हें नरुचे ॥ मना माजी ॥ ६६ ॥ बहुवें काय कौतुकीं ॥ जीवनो हें विषयाभिलाखी ॥ अलो
पाठ, ओ. ५२ मुमुक्षु हें, ओ. ५८ विणें ·

लुब्धदशा ठाउकी ॥ जाणतेहे ॥ ६७ ॥ आतां माशियां जैसें मोहळ ॥ जळचरां जेविं जळ ॥ कां पक्षियां अंतराळ ॥ मोकळें हें ॥ ६८ ॥
नातरी बाळकोद्देशें ॥ मातेचें स्नेह जैसें ॥ कां वसंतीचा स्पर्शें ॥ मउ मलयानिल ॥ ६९ ॥ डोळयां प्रियाची भेटी ॥ कां पिलियां कू-
र्मीची दिठी ॥ तैसी भूतमात्रीं गा हृदा ॥ मवाळते ॥ ७० ॥ स्पर्शें [illegible] मृदु ॥ मुखीं येतां सुस्वादु ॥ घ्राणासि सुगंधु ॥ उजाळ
आंगें ॥ ७१ ॥ तो आवडे तेथ वाधे ॥ भलत्या विरूद्ध नरीं [illegible] ना ॥ [illegible] ना ॥ कापूर की ॥ ७२ ॥ परिमहाभूतें पोटीं वा-
हे ॥ तेवींचि परमाणु माजि सामाये ॥ या विश्वानुसार होय ॥ [illegible] जैसें ॥ ७३ ॥ काय सांगों ऐसें जिणें ॥ जें जगाचेनि जीवें-
प्राणें ॥ तयातें वह्मणें ॥ मार्दव मी ॥ ७४ ॥ आतां [illegible] राजयक्ष्मा ॥ जैसा कुदर्शी जेला [illegible] ॥ कां मानियां निस्तेजा ॥ निधू धास्तव
७५ नानाचा उळकमंदिराशी ॥ [illegible] संन्यासी ॥ [illegible] नहो [illegible] ॥ [illegible] या ॥ ७६ ॥ क्षत्रियां रणीं पळोनि
जाणें ॥ तें कोण साहे लाजीरवाणें ॥ कां वैधव्यें [illegible] ॥ महासती येतें ॥ ७७ ॥ [illegible] यलें कुष्ठ ॥ संभाविता कुटीचें बोट
तयाला जा माण संकट ॥ होय जैसें ॥ ७८ ॥ तैसें औट हात पणें ॥ जें शवहो [illegible] ॥ [illegible] जों उपजों मरणें ॥ नावा नावा ॥ ७९ ॥
तियें गर्भमेद मुसें ॥ रक्त मूत्र रसें ॥ वोतिव होउनि असे ॥ तें [illegible] जीरवाणें ॥ [illegible] हूं असो देहपणें ॥ नामरूपासि येणें
नाहीं लाजीरवाणें ॥ तयाहूनि ॥ ८१ ॥ ऐसैसियां अवकळा ॥ [illegible] ॥ तें लाजे पैं निर्मळा ॥ निसुगा मोड ८२
आतां सूत्रतंतु तुटलिया ॥ चेष्टाचि ठाके सायरवाडिया ॥ तैसि [illegible] ॥ [illegible] ॥ कां [illegible] ळलिया दिन-
कर ॥ सरे किरणांचा प्रसर ॥ तैसा मनोजयें प्रचार ॥ बुद्धींद्रियां ॥ [illegible] नियमे ॥ होतीदा होइंद्रियें अक्षमें
तें अचापल्य वर्मे ॥ येणें होयें ॥ ८५ ॥ श्लो० ॥ तेजः क्षमा धृतिः शौचम [illegible] होनातिमानिता ॥ भवंतिसंपदं दैवीमभिजात

स्यभारत॥१॥टी०॥आतांइश्वरमार्गीलागीं॥प्रवर्तताज्ञानयोगीं॥धिंवसेयाचा भांगीं॥ उपायतत्के॥८६॥तोंमनुसंपरणागेसें
तेंहीआलेंअग्निप्रवेशें॥परीप्राणेश्वरोद्देशें॥नगणाचिसती॥८७॥तैसेंआत्मनाथांचियाआर्था॥साउनीविषयविषाचीवाथा॥धां
वेंआवडेपाणथी॥शून्याचिये॥८८॥नठाकेनिषेधआड॥नपडेविधीचीभीड॥नुपजोचकोड॥मना॥मझाचे॥८९॥ऐसेंइंद्रि
राकडेनिज॥धांवेआपसयासहज॥तयानावतेज॥अध्यात्मिकतें॥९०॥आतांसर्वेसाहानियोगारमा॥गर्वानयेतेक्षि-
क्षमा॥जैसेंदेहवाहोनिरोमा॥वाहणेंनेणें॥९१॥आणिमातलियांइंद्रियांचेवेग॥कांप्राचीनिरवचकन्दरोग॥अथवाआयोगवि
योग॥प्रियाप्रियांचे॥९२॥ययाआद्यावियाचाचिथोर॥एकेवेळेआलियापूर॥तरीअगस्त्यकांधरनधीर॥उभाठाके९३
आकाशींधूमाचीरेखा॥उठिलीबहुवाआगळिका॥तेगिळियेकीझुळुका॥वाराजवीं॥९४॥तैसेंअधि...धिदेवा॥अ
ध्यात्मादिउपद्रवा॥पातलेयांपांडवा॥गिळूनिधाली॥९५॥ऐसांचित्तक्षोभाचाअवसरीं॥उचलूनिधैर्याचेंजागावेंकरी॥धृ
तीह्मणिपेअवधारीं॥तियेतेंगा॥९६॥आतांनिर्वाळूनिकनकें॥भरिलागांगेपीयूषें॥तयाकलशाचियाऐसें॥शौचअ
से॥९७॥जेंआंगींनिष्कामआचार॥जिवींविवेकसाचार॥तोगवाक्षघडलाआकार॥शुचिताचाचि॥९८॥कांफेडीतपा
पताप॥पोखीततीरींचेपादप॥समुद्राजायआप॥गंगेचेंजैसें॥९९॥कांजगाचेंआंध्यफेडित॥श्रियेचीरागुळेंउघडित॥नि
घेजैसाभास्वत॥प्रदक्षिणे॥२००॥तैसींबांधलींसोडितां॥बुडालिंकाढितां॥सांकडींफेडितां॥आर्तांचिया॥१॥किंबहुना-
दिवसराती॥पुढिलांचेसुखहेंउन्नति॥आणितआणितांस्वार्थी॥प्रवेशिजे॥२॥वांचूनिआपुलियाकाजालागीं॥प्राणिजा
तांचाअहितभागीं॥संकल्पाचीहीआडवेगी॥नकरणेंजे॥३॥पैंअद्रोहत्वऐशियागोष्टी॥ऐकसीजियाकिरीटी॥तेसांगों
पाठ, ओ, ८६ बोशिव्य, ओ, ९३ माचीनी, ओ, ९५ ग्रसूनि. ओ, ९९ वें, ओं. २०० अंधकार, ७. ७ ७ ७ ७

ता॰ टी॰ तलोहेदिठी ॥ पाहेंयेतैसें ॥ ४ ॥ आणिगंगाशंभूचामाथां ॥ पावोनिसंकोचली जेविंपार्था ॥ नेविंमान्यपणेंसवेथा ॥ लाजणेंजें ॥ ५ ॥ तेंहे अ॰
६ पुढतपुढती ॥ अमानित्वजाणसुमती ॥ मागांसांगीतलेंसेकिती ॥ तेंचितेंबोलों ॥ ६ ॥ एवंइहींसविसें ॥ ब्रह्मसंपदाहेवसतअसे ॥ १६
मोक्षचक्रवर्तिचेंजैसें ॥ अग्राहारहोये ॥ ७ ॥ नानाहेसंपत्तीदेवी ॥ यागुणतीर्थांचीनित्यनवी ॥ निर्वाणसगराचिदेवी ॥ गंगाचि-
आली ॥ ८ ॥ किंगुणकुसुमाचिमाळा ॥ हेयेउनिमुक्तिबाळा ॥ वैराग्यनिरपेक्षेगळां ॥ गिंवसीतअसे ॥ ९ ॥ कींसविसगुणज्योती ॥
इहींउजळूनिआरती ॥ गीता आत्मयानिजपती ॥ नीराजना आली ॥ १० ॥ उगकितेनिमळें ॥ गुणेंयेचिमुक्ताफळें ॥ दैवीशुक्तीकुळें
गीतार्णवीची ॥ ११ ॥ कायबहुवानुंऐसा ॥ अभिव्यक्तिये अर्थामा ॥ केलेंदैवीगुणराशि ॥ संपत्तिरूप ॥ १२ ॥ आनंदुःखाची आंतु
वटवेली ॥ दोषकांट्याचीजरीभरली ॥ तन्हीनिजाभिधानीनिघाली ॥ आसुरीते ॥ १३ ॥ पैंत्याज्यत्यजावयालागीं ॥ जाणावीजही
अनुपयोगी ॥ ऐकातेंचांगी ॥ श्रोत्रशक्ति ॥ १४ ॥ तरीनरकव्यथाथोरी ॥ आणावयादोषीं अघोरीं ॥ मेळकेलातेआसुरी ॥ संप-
त्तीहे ॥ १५ ॥ नानाविषयवर्गएकवट ॥ नयानावजेसावासट ॥ आसुरीसंपत्तीहासोट ॥ दोषांचातैसा ॥ १६ ॥ श्लो॰ दंभोदर्पोऽभि
मानश्चक्रोधः पारुष्यमेव च ॥ अज्ञानंचाभिजातस्य पार्थसंपदमासुरीं ॥ ४ ॥ टी॰ तरितयाचिआसुरा ॥ दोषांमाजीजयावीरा
वाडपणाचागारा ॥ तोदंभऐसा ॥ १७ ॥ जैसीआपुलीजननी ॥ नग्नदाविलियांजनीं ॥ तेंतीर्थचिपरिपतनी ॥ कारणहोये ॥ १८ ॥ कांवि
द्यागुरूपदिष्टा ॥ बोभाइलियाचोहटां ॥ तारजरवाचिपरिअनिष्टा ॥ हेतुहोती ॥ १९ ॥ पैंआंगेंबुडतांमहापुरीं ॥ जेवेगेंकाढीपैल
तीरीं ॥ तेंनांवचिबांधिलियांशिरीं ॥ बुडवीजेसी ॥ २० ॥ कारणजेंजियेतां ॥ तेंनाचिलेंजरिसेवितां ॥ तरिअन्नचिपंडुसुता ॥ होय-
विष ॥ २१ ॥ तैसादृष्टादृष्टाचासखा ॥ धर्मजालातोपोकारिजेदेखा ॥ तरितारतानातोचिदोषां ॥ लागीहोये ॥ २२ ॥ ह्मणोनिवाचेचा
पाठ, ओ, ५ संकोचे, ओ॰ ८ निर्वाण॰ ओ, १६ विष॰ ओ॰ १६ स्वाट॰

चोबारा॥ यातलियाधर्मांचापसारा॥ धर्मचितोअधर्महोयवीरा॥ नोदंभ जाणें॥ २३॥ आतांमृग्कांचियेजिभे॥ अक्षगंगा आंबुरवासभे
आणितोब्रह्मसभे॥ नरिझेजेसा॥ २४॥ कांमादुरलोकांचायोडा॥ गजपतीहीमानीयोडा॥ कांकांदियेनारल्यासरडा॥ स्वर्गहीनीन
२५ तृणाचेनिइंधनें॥ आगिधांवेगगनें॥ थिल्लरबळेंमीनें॥ नगणिजोमेरु॥ [illegible] ॥ विद्यास्तुतिबहुतेंमानें
एकेदिवसीचेनिपरान्ने॥ अल्पकजेसा॥ २७॥ अभ्रछायेचियाजोडी॥ निदेवघरमोडी॥ मृगांबुदेखोनिफोडी॥ पाणियाडेंमूर्ख २८
किंबहुनाऐसेंसें॥ उतणेंजेंसंपत्तिमिसें॥ तादर्पगाअनारिसें॥ नबोलेंयेई॥ २९॥ आणिजगावेदीं विश्वास॥ आणिविश्वासीं पूज्य
ईश॥ जगींएकतेजस॥ सूर्यजेसा॥ ३०॥ जगस्पृहेआस्पद॥ एकसार्वभौमपद॥ नमरणेंनिर्विवाद॥ जगापदिचें॥ ३१॥ ह्मणोनि-
जरीउत्साहें॥ यातेंवाजुजाये॥ किंतेंभाइकोनिमत्सरवाहे॥ फुंगोलागे॥ ३२॥ ह्मणेईश्वरातेंरवाये॥ तयावेदाविषस्रये॥ गौर
वामाजीत्राये॥ भंगीतअसे॥ ३३॥ पतंगानावडेज्योती॥ रवद्योताभानुचीरवंती॥ टिटिभेनेंअपांपती॥ वैरीकेला॥ ३४॥ तेसाअ
भिमानांचेनिमोहें॥ ईश्वराचेंहीनामनसाहे॥ बापातेंह्मणेमजहे॥ सवतीजाली॥ ३५॥ ऐसामान्यतेचापुष्टगंड॥ तोअभिमानीप
रमलंड॥ रौरवींचारूढ॥ मार्गीचिपें॥ ३६॥ आणिपुढिलांचेंसुरव॥ देखणियांचेंहोयविष॥ चंदेकोंधाग्नीचेंविरव॥ मनोवृत्ती
३७ शीतकाचियेभेटी॥ तातलातेलीआगीउठी॥ चंद्रदेखोनिजळेपोटीं॥ कोल्हाजेसा॥ ३८॥ विश्वाचेंआयुष्यजेणेंउजळे॥
तोसूर्यउदेलादेखोनिसवळे॥ पापियाफुटतीडोळे॥ डुडुकाचे॥ ३९॥ जगाचीसुरवपहांट॥ चोरांमरणाहूनिनिकृष्ट॥ दुधाचें
कालकूट॥ होयव्याळीं॥ ४०॥ अगाधेंसमुद्रजळें॥ प्राशितांअधिकेंजळे॥ वडवाग्नीनमिळे॥ शांतीकहीं॥ ४१॥ तैसाविद्या
विनोदविभवें॥ देखेपुढिलांचींदेखे॥ तंवतंवरोषदुणावे॥ क्रोधतोजाण॥ ४२॥ आणिमनसर्पाचीफुटी॥ डोकेनाराचांचिसृटी
पाठ, ओ, २० बंद्य, ओ, २२ याहिलागीं, ओ, ३५ अहंमानाचे, ओ, ३६ ऐसेसा; अंत, ओ, ३७ होऊनी, क्रोधाचें; ७ ७ ७

बोलणें तें हष्टी ॥ इंगळाची ॥ ४३ ॥ येरजें क्रियाजात ॥ तें तिरवयाचें कर्वत ॥ ऐसें सबाह्य रवसाशित ॥ जयाचें गा ॥ ४४ ॥ तो मनुष्यांत अध-
मजाण ॥ पारुष्याचें अवतरण ॥ आतां आइक रवुण ॥ अज्ञानाची ॥ ४५ ॥ नरीशी नोष्णास्पर्शो ॥ निवाडनेणे पाषाण जैसा ॥ कां रात्री
आणि दिवसा ॥ जात्यांध तो ॥ ४६ ॥ आगि उठिला आरोगणें ॥ जैसा रवाद्या रवाद्य नह्मणे ॥ कां परिस पाडनेणे ॥ सोनया लोहा ४७
नातरि तें नाना रसीं ॥ रिघोनि दर्वीजैसी ॥ परि रसस्वादासी ॥ नेणेजवीं ४८ कां वारा जैसा पाररवीं ॥ नल्के विगामार्गा मार्गी विरवीं
तैसें कृत्याकृत्य विवेकीं ॥ अंधपण जें ॥ ४९ ॥ हें चोरव हें मैक ॥ ऐसें नेणोनियां बाळ ॥ देरवे तें केवळ ॥ मुरवीं चि घाली ॥ ५० ॥ तैसें पा
पपुण्याचें खिचटें ॥ करोनि रवातां बुद्धिचेष्टे ॥ कडु मधुर न वाटे ॥ ऐसी जे दशा ॥ ५१ ॥ तियें नाम अज्ञान ॥ यावांचूनि नाहीं आन ॥ ए
वं साही दोषांचें चिह्न ॥ सांगीतलें ॥ ५२ ॥ इहीं चि साही दोषांगीं ॥ हे आसुरी संपत्ति दादुगी ॥ जैसे थोर विषय सकळ अंगी ॥ अंग
सानें ५३ कां तिघावही चा पांति ॥ पाटतां थोडे गावगमती ॥ परि विश्वहीं भाणाहुती ॥ क्रूरू न पुरे ॥ ५४ ॥ घातया ही गेलिया शर
ण ॥ त्रिदोषीं न चुके मरण ॥ तया तिहींची हे दुणी जाण ॥ साही दोषहे ॥ ५५ ॥ इहीं साही दोषीं संपूर्णी ॥ जाली इयेची उभारणी
ह्मणोनि आसुरी उणी ॥ संपदा नव्हे ॥ ५६ ॥ परि क्रूरग्रहांची जैसी ॥ मांदी मिळे एके चि राशी ॥ कां येती निंदकापाशीं ॥ अशेष पा
पें ॥ ५७ ॥ मरणारत्याचें आंग ॥ पाडूं यानि आवघे चि रोग ॥ कां कुमुहूर्तीं दुर्योग ॥ एक वटती ॥ ५८ ॥ विश्वासला आनू वी जे चो
रा ॥ शिणला सुइजे महापुरा ॥ तैसें दोषीं इहीं नरा ॥ अनिष्ट काजे ॥ ५९ ॥ कां आयुष्य जाति यवळ ॥ शेळिये सातवे उकिमिळे ॥ तै
सें साही दोष सगळे ॥ जोडती तया ॥ ६० ॥ मोक्षमार्गाकडे ॥ जें याचा भाबुरवा पडे ॥ तें न निघे ह्मणोनि बुडे ॥ संसारीं जो ॥ ६१ ॥ अ
धमां योनींचा पाउटीं ॥ उतरत जो किरीटी ॥ स्थावरां हीं तळवटीं ॥ वैसणें ये ॥ ६२ ॥ हें असो नयाचा ठायीं ॥ मिळोनि साही दोषीं यि

पाठ, नाहीं, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७, ७ ॥

हीं ॥ आसुरी संपत्ती पाहीं ॥ वाढवीजे ॥ ६३ ॥ ऐसिया यां दोन्ही ॥ संपत्ती अनादि जाणीं ॥ सांगितली [illegible] ॥ [illegible] ॥ ६४ ॥ श्लो०
दैवी संपद्विमोक्षाय निबंधायासुरी मता ॥ मा शुचः संपदं दैवीमभिजातोऽसि पांडव ॥ ५ ॥ टीका ॥ इया दोन्हीमाजीं पहिली ॥ दै-
वी जो ह्मणितली ॥ ते मोक्षसूर्य पाहिली ॥ उखाचि जाण ॥ ६५ ॥ येरी जे दुसरी ॥ संपत्ति आसुरी ॥ ते मोहलोहाची सरेरी ॥ सां
खळी जीवा ॥ ६६ ॥ परि हें आइकोनि झणें ॥ भय घेसी हो मनें ॥ काय रात्रीचेनि दिनें ॥ धाकुधरिजे ॥ ६७ ॥ हे आसुरी संपत्ती तया ॥
बंधा लागीं धनंजया ॥ जो साहीं दोषां यां ॥ आश्रयो होय ॥ ६८ ॥ तूं तंव पांडवा ॥ सांगितलिया दैवा ॥ गुणां निधान बरवा ॥ जन्मलासी ॥
६९ ह्मणोनि पार्था तुवां ॥ दैवी संपत्तीस स्वामी व्हावां ॥ होऊनियां यावें उवाया ॥ कैवल्याचिया ॥ ७० ॥ श्लो० ॥ द्वौ भूतसर्गौ लोकेऽस्मिन्दैव
आसुर एव च ॥ दैवो विस्तरशः प्रोक्त आसुरं पार्थ मे शृणु ॥ ६ ॥ टीका ॥ आणि दैवी आसुरी ॥ संपत्तिवंतां नरां ॥ अनादिसिद्ध
उजरा ॥ राहाटी ना आहे ॥ ७१ ॥ जैसें रात्रीचां अवसरीं ॥ व्यापारिजे निशाचरीं ॥ दिवसा लोकव्यवहारीं ॥ मनुष्यादिकीं ॥ ७२ ॥ तैसि
या आपुलालिया राहाटी ॥ वर्तती दोनी सृष्टी ॥ दैवी आणि किरीटी ॥ आसुरी येथें ॥ ७३ ॥ तेवींचि दैवी विस्तारूनि ॥ ज्ञानकथनां
दि मस्तावीं ॥ मागील ग्रंथीं बरवी ॥ सांगितली ॥ ७४ ॥ आतां आसुरी जे सृष्टी ॥ ते ऐसिचि उपलवूं गोठी ॥ अवधानाची दिठी ॥ देऊनि
की ॥ ७५ ॥ तरी वाद्यें वीणानाद ॥ नेदि कवणाहि साद ॥ कां अपुष्प मकरंद ॥ न लभे जैसा ॥ ७६ ॥ तैसी संपत्ती हे आसुरी ॥ एकलीना
हे गोचर ॥ जंव एकाधें शरीर ॥ माल्हाथिना ॥ ७७ ॥ मग आविष्करला लाकुडें ॥ पावक जैसा जोडे ॥ तैसा प्राणिदेहीं सापडे ॥ आटो
पली हे ॥ ७८ ॥ ते वेळीं जेवा ढउंसा ॥ तोचि आंतुला रसा ॥ देहाकार होय तैसा ॥ प्राणियांचा ॥ ७९ ॥ आतां तयाचि प्राणियां ॥ रूपक
रूं धनंजया ॥ घडले जे आसुरीया ॥ दोषवृद्धी ॥ ८० ॥ श्लो० ॥ प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुराः ॥ न शौचं नापि चाचारो न

पाठ, ओं, ६६ लोभमोहाची. ओं, ७४ विस्तारें.

सत्यंतेषु विद्यते ॥७॥ टी॰॥ तरि पुण्यालागीं प्रवृत्ति ॥ कां पापविषईं निवृत्ती ॥ याजा [illegible] चेर्मोनें ॥ तयाचें मन ॥ ८१ ॥ निर [illegible]
आणि प्रवेशा ॥ चित्तनेदीत आवेशा ॥ कोशकीट जैसा ॥ जाचिन लागे ॥ ८२ ॥ कां दिधलें मागुती येईल ॥ कां न येतें हें पुढील ॥ न पाहतां
दे मांडवल ॥ मूर्ख चोरां ॥ ८३ ॥ तैसि याप्र वृत्तिनिवृत्ति दोनी ॥ नेणोजती आसुरीं जनीं ॥ आणि शौच तें स्वप्नीं ॥ देखती नातें ॥ ८४ ॥
नं जैया ॥ पवित्रल जैविं मांडिया ॥ मद्याचिया ॥ ८६ ॥ वाद विनांविधींची आस ॥ कां पाहातां न दिलांचि वास ॥ आचाराची भाष
नेणोचि तो ॥ ८७ ॥ जैसें चरणें शेळियेचें ॥ कां धांवणें वारियाचें ॥ जाळणें अग्नीचें ॥ मूलतेंउ तें ॥ ८८ ॥ तैसें पुढां सूनि स्वैर ॥ आव
रती नेगा असूर ॥ सत्यें सिकीं रवैर ॥ सदा चितयां ॥ ८० ॥ जरी नांगिया आपुलिया ॥ विंचू करी गुदगुलिया ॥ तरी साचा बोलिया
बोलती ते ॥ ९० ॥ अपानाचेनि तोंडें ॥ जरि सुगंध येणें घडे ॥ तरि सत्य तयां जोडे ॥ आसुरां तें ॥ ९१ ॥ ऐसें तें न करितां काहीं ॥ आ
गेंचि वोखटें पाहीं ॥ आतां बोलती ते नवाई ॥ सांगिजेल ॥ ९२ ॥ ये [illegible] याचा [illegible] थोंचि आंग ॥ तेंन [illegible] चेंनी [illegible] आंग ॥ तैसा अ
सुरांचा प्रसंग ॥ प्रसंगें परिस ॥ ९३ ॥ उधवणिचें जे विनोंड ॥ उगळी धूंवाचे उभड ॥ हें आणि जेतें [illegible] ॥ सांगों ते बोल ॥ ९४ ॥ श्लो॰
असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुरनीश्वरं ॥ अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकं ॥ ८ ॥ टी॰ ॥ तरि विश्व हा अनादि ठावो ॥ येथ नि-
यंता ईश्वरराओ ॥ चावडी अन्यावो अन्यावो ॥ निवडी वेद ॥ ९५ ॥ वेदीं अन्यायी [illegible] ॥ [illegible] सुरवाड ॥ स्व
र्गी जिये ॥ ९६ ॥ ऐसी हे विश्वव्यवस्था ॥ अनादि जे पार्था ॥ इये ते ह्मणती वृथा ॥ अवघेंचि हें ॥ ९७ ॥ यज्ञ मूढ [illegible] योगी ॥ देव पि
से प्रतिमालिंगीं ॥ नागवले भगवे योगी ॥ समाधिभ्रमें ॥ ९८ ॥ येथ आपलें निबळें ॥ भोगिजे जें नवटाळें ॥ हें वांचोनि वेगळें ॥ पुण्य

आहे ९९ नांअशक्तपणेआंगिकें ॥वेगळेंवेदाळींनटके ॥ऐसागादिजेवीपर्विषयसकळें ॥तेंचिपाप॥ ३००॥ प्राणघेपतीसंपन्नांचे॥ तें-
पापजरीसाचें॥तरीसर्वस्वयेतयांचें॥हेंपुण्यफळकां॥१ वळीभवब्धानरक्षाये ॥ हेंचिबाधितजगीहोये॥ तरीमांसयांकानहोयें॥
निसंतान॥२ आणिकुळेंशोधूंनिदोन्ही ॥ कुमारींचेगाभलग्नीं॥ मेळवीजनीमजासाधनीं॥ हेंतुजगी॥ ३ ॥नरींपशूपक्षांदजातीं
जयांमितिनाहींसंतती॥ तयांकोणेंप्रतिपत्ती ॥विवाहकेले॥ ४ ॥चोरियेन्धनआलें॥ नरितेंकोणांसिविपजाल्हे॥ वालभेंपरद्वार
केलें॥ कोर्दाकोणीहोये॥ ५॥ ह्मणोनिदेवगांसा[illegible] ॥नाधर्माधर्मभोगवी ॥आणिपरत्राचागावीं॥ करीतोभोगी॥ ६॥पुरिपर
त्रनादेवो॥ नदिसेह्मणोनितेंवावो॥ आणिकर्ता[illegible]माटावो॥ भाग्यासिकवण॥ ७॥येथउर्पासियाइंद्रसुरती॥ जैसाकांस्वर्ग-
लोकीं॥ तैसाचिक्रमिहीनरकीं॥ लोळतस्थाग्ये ॥ ८॥ ह्मणोनिनरकस्वर्ग॥ नव्हेपापपुण्यभाग॥ जेदोहीठायींसुखभोग ॥
कामाचाचितो॥ ९॥ याकारणेंकामें॥ स्त्रीपुरुषयुग्में॥ मिळतांतेथजन्में॥आघवेंजग॥ १०॥ आणिजेंजेंअभिलाषे॥ स्वार्थाला
गींहेपोषे॥ पाठिंपरस्परेंद्वेषें॥ काममचिनाशी॥ ११॥ [illegible]कामावांचूनिकांहीं॥ जगामूळचिआननाहीं॥ ऐसेंबोलतीपाहीं॥ आसु
रगाते॥ १२॥ आतांअसोहेंकिडाळ॥ बोलोंनकरूंपचळ॥ सांगतांविसफोल॥ होतसेवाचा॥ १३॥ श्लो० एतांदृष्टिमवष्टभ्य
नष्टात्मानोल्पबुद्धयः॥ प्रभवन्त्युग्रकर्माणः क्षयायजगतोहिताः॥ ९॥ टी० आणिईश्वराचियारवंती॥ तुर्साधियाचिकरिती-
चांथी॥ हेंहीनाहींचित्तीं॥ निश्चयएक॥ १४॥ किंबहुनाउघड॥ आंगीलाउनियांपारवाड॥ नास्तिकपणाचेंहाड॥ रोंवलेंजीवीं १५
तेवेळींस्वर्गालागीआदर॥ कांनरकाचाअडदर॥ यावासनांचाअंकुर॥ जळोनिगेला॥ १६॥ मगकेवळयेदेहरवोडां॥ अमेध्योद
काचाबुडबुडा॥ विषयपंकीसुहाडा॥ बुडालेगा॥ १७॥ जेंआटावेहोतांजळचर॥ तैंजोहींमिळतीढीवर॥ कांपडावेंहोयेशरीर॥

तैसेंगांउदय ॥ १८॥ उदयजणेंकेतूचेंजैसें ॥ विश्वाअनिष्टोद्देशें ॥ जन्मतीतेतेंसें ॥ लोकांआदं ॥ १९॥ विरूढलियांअशुभ ॥ फुटतीतें
वेकोंभ ॥ पापाचेदीप्तिस्तंभ ॥ चालतेते ॥ २०॥ आणिमागांपुढांजाळणें ॥ वांचूनिआणांकांहींनेणे ॥ तैसेंविरुद्धविल्लकरणें ॥ भ
लेनेयां ॥ २१॥ परितेंविगाकरणें ॥ आदरितीसंभ्रमेंजेणें ॥ तोआइकपार्थाह्मणे ॥ श्रीनिवास ॥ २२॥ श्लो० काममाश्रित्यदुःपू
रंदंभमानमदान्विताः ॥ मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्ततेशुचिव्रताः ॥ १०॥ टी० तरिजाळपाणियेंनभरे ॥ आगीइंधननपु
रे ॥ तयांदुर्भराचियेधुरे ॥ मुकाळजो ॥ २३॥ तयाकामाचावोलावा ॥ जीवींधरूनिपांडवा ॥ दंभमानाचामेळावा ॥ मेळवीती
॥ २४॥ मातलियाकुंजरा ॥ आगळाजालीमदिरा ॥ तैसामदाचानागातंवजरा ॥ चढतांआंगीं ॥ २५॥ आणिआग्रहातोचिडा
वो ॥ वरिमोहाचाऐसासावावो ॥ मगकायवानूनिर्वाहो ॥ निश्चयाचा ॥ २६॥ जिहींपरोपतापघडे ॥ परावाजीवुरगडे ॥ तिहींक
र्मीहोअनिगाढे ॥ जन्मवृत्ती ॥ २७॥ मगआपुलेंकेलेंफोकारिती ॥ आणिजगातेंधिःकारिती ॥ दाहीदिशांपसरिती ॥ स्पृहाजा
ळ ॥ २८॥ ऐसेंनिगाआटोपें ॥ थोरियेआणितीपापें ॥ धर्मधेनूरवुरपें ॥ सुटलेंजैसें ॥ २९॥ श्लो० चिंतामपरिमेयांचप्रल
यांतामुपाश्रिताः ॥ कामोपभोगपरमाएतावदितिनिश्चिताः ॥ ११॥ टी० याचियेपाआयती ॥ तयाचियांकर्मप्रवृत्ती ॥ आणि
जिणियाहिपरौती ॥ वाहतीचिंता ॥ ३०॥ पाताळाहूनिनिम्न ॥ जियेउंचियेसानेगगन ॥ जेपाहातांत्रिभुवन ॥ आणुहीनोहे
॥ ३१॥ तेयोगंपटाचीमवणी ॥ जीवींअनियमचिंतवणी ॥ जैसीडुनेणेमरणी ॥ वल्लभाजेसी ॥ ३२॥ तैसीचिंताअपार ॥ वाढ
वितीनिरंतर ॥ जीवींसृष्टिअसार ॥ विषयादिक ॥ ३३॥ स्त्रियागोइलेंआइकावें ॥ स्त्रीरूपडोळांदेखावें ॥ सर्वेंद्रियेंआलिं
गावें ॥ स्त्रियेतेंचि ॥ ३४॥ कुरवंडीकीजेअमृतें ॥ ऐसेंसुखस्त्रियेपरौतें ॥ नाहींचिह्मणोनिचित्तें ॥ निश्चयकेला ॥ ३५॥ मग

पाठ ओ॰ १९ अनिष्टाचादोषें ओ॰ २० वृत्ति ओ॰ ३१ होऊनि ओं॰ ३२ सोग॰ ओं ३४ आश्लेषावें. ७ ॥ ७ ॥ ७

तयाचि स्त्रीभोगा ॥ लागीं पाताळ स्वर्गा ॥ धांवती दिग्विभागा ॥ परोतेंही ॥ ३६ ॥ श्लो० आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः
ईहंते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान् ॥ १२ ॥ टी० आमीषकवळु थोरी आशा ॥ नगिळिता गिळी मासा ॥ तेसें कीजे विषयां-
शा ॥ तयासि गा ॥ ३७ ॥ वांछीनतंतवनपवती ॥ मग कोरडियेचि आशेची संतती ॥ वाढउं वाढउं होती ॥ कोशकिडे ॥ ३८ ॥ आ
णि पसरिला अभिलाष ॥ अपूर्ण होय तोचि द्वेष ॥ एवं कामक्रोधाहूनि अधिक ॥ पुरुषार्थ नाहीं ॥ ३९ ॥ दिवसां रंबोलणें रात्री-
जागोवा ॥ ठाणां तरियाजैसा पाडवा ॥ अहोरात्रिहीं विसांवा ॥ भेटेचिना ॥ ३४० ॥ तैसें उबोनि लोटिलें कामें ॥ निहटती क्रो:
धाचियेदमें ॥ तरी रागद्वेषप्रेमें ॥ नमातीकेंहीं ॥ ४१ ॥ तेंविंचि जीवींचिया हांवा ॥ विषयवासनाचा मेळावा ॥ केला परी तो भो
गावा ॥ अर्थेंविना ॥ ४२ ॥ ह्मणोनि भोगावयाजोगा ॥ पुरता अर्थपैंगा ॥ आणावया जगा ॥ झोंबती सैरा ॥ ४३ ॥ एकातें सा
धूनि मारिती ॥ एकाचें सर्वस्वें हरिती ॥ एकालागीं उभारिती ॥ अपाययंत्रें ॥ ४४ ॥ पाशिके पोती वागुरा ॥ सुणी ससाणे चीका
टी रवें चारा ॥ घेऊनि निघती डोंगरा ॥ पारधी जैसे ॥ ४५ ॥ तेपोसावया पोट ॥ मारूनि प्राणियांचे संघाट ॥ आणिती ऐसे निकृष्ट ॥
तेही करिती ॥ ४६ ॥ पर प्राणा यातें ॥ मेळवीती वित्तें ॥ मिळाल्या चित्तें ॥ तोषणें केसें ॥ ४७ श्लो० इदमद्य मया लब्धमिमं प्राप्स्ये
मनोरथं ॥ इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनं ॥ १३ ॥ टी० ह्मणे आजि मियां ॥ संपत्ती बहुतेकांचिया ॥ आउला हातीं केलिया
धन्य ना मि ॥ ४८ ॥ ऐसा श्लाघों जंव जाये ॥ तंव मन आणीकहीं वाहे ॥ सवेंचि ह्मणे पाहें ॥ आणिकांचें ही आणूं ॥ ४९ ॥ हें जेतुलें असे
जोडिलें ॥ तयाचेंनि भांडवलें ॥ लाभा येईन उरलें ॥ चराचर हें ॥ ५० ॥ ऐसेनि धनांविश्वाचिया ॥ मीचि होईन स्वामिया ॥ मग दि
ठी पडे तया ॥ उरेंनेंदिं ॥ ५१ ॥ श्लो० असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ॥ ईश्वरोऽहमहं भोगी सिद्धोऽहं बलवान्सुखी ॥ १४ ॥

पाठः ओ, ४० दिहा, ओ. ४७ मिनयाचितें,

टी॰ हेमारिलेवरथोंडे ॥ आणीकहीसाधनगाढें ॥ मगनांदेनपवाडें ॥ येकलाचिमी ॥ ५२ ॥ मगमाझीहोतीकामारी ॥ तियेंवांचूनि
येरें मारीं ॥ किंबहुनाचराचरीं ॥ ईश्वरतोमी ॥ ५३ ॥ मीभोगभूमीचारावो ॥ आजिसर्वसुखवासीगावो ॥ ह्मणोनिइंद्रहीवावो ॥ मा-
तेंपाहुनि ॥ ५४ ॥ मीमनेवाचादेहें ॥ करींतेंकेसेंनोहे ॥ केंमजवांचूनिआहे ॥ आज्ञासिद्धआन ॥ ५५ ॥ तंवचिबळियाकाळ ॥ जंव
नदिसेंमीअतुर्बळ ॥ सुखाचाकीरनिखिळ ॥ रासिवामीचि ॥ ५६ ॥ श्लो॰ आढ्योभिजनवानस्मिकोन्योस्तिसदृशोमया
यक्ष्येदास्यामिमोदिष्यइत्यज्ञानविमोहिताः ॥ १५ ॥ टी॰ कुबेरआथिलाहोये ॥ परीतोनेणेमाझीसोये ॥ संपत्तीमजसमन
व्हे ॥ श्रीनाथही ॥ ५७ ॥ माझियाकुळाचाउजाळु ॥ कांजातीगोताचामेळु ॥ पाहातांब्रह्माहीहळु ॥ उणाचिदिसे ॥ ५८ ॥ ह्मणो
निमिरवितीनावें ॥ वायांईश्वरादिआघवे ॥ नाहींमजसरीसरीपावे ॥ ऐसेंकोण्ही ॥ ५९ ॥ आतांलोपलाअभिचार ॥ त्यांचाकरीन
मीजीर्णोद्धार ॥ प्रतिष्ठीनपरमार ॥ यागवरि ॥ ६० ॥ मातेंगातीवानिती ॥ नटेंनाचेंरिझविती ॥ तयांदेइनमागती ॥ तेतेवस्तु ॥ ६१
माजिराअन्नपानी ॥ प्रमदांचाआलिंगनी ॥ मीहोईनत्रिभुवनी ॥ आनंदाकार ॥ ६२ ॥ कायबहुसांगोऐसे ॥ तेआसुरीप्रकृति
पिसे ॥ तुरंबितीअसोसें ॥ गगनौलेतियें ॥ ६३ ॥ श्लो॰ अनेकचित्तविभ्रांतामोहजालसमावृताः ॥ प्रसक्ताःकामभोगेषु
पतंतिनरकेशुचौ ॥ १६ ॥ टी॰ ज्वराचेनिआटोपें ॥ रोगीमलतेंसेंजल्पे ॥ चावळतीसंकल्पें ॥ जाणतेंतैसे ॥ ६४ ॥ अज्ञान-
आतलेंधुळी ॥ ह्मणोनिआशावाहटुळी ॥ भोवंडीजतीअंतराळीं ॥ मनोरथाच्या ॥ ६५ ॥ अनियमआभाळीमेघ ॥ कांसमुद्रीं
अभंग ॥ तैसेकामितीअनेग ॥ अखंडकाम ॥ ६६ ॥ मगपैंकामनाचितयां ॥ जिवींजाल्यावेलरिया ॥ वोरपलींकांटिया ॥
कमळेंजेसीं ॥ ६७ ॥ कांपाषाणाचियामाथां ॥ हांडीफुटलीपार्थां ॥ जीवितेंतैसेसर्वथा ॥ कुटकेजाले ॥ ६८ ॥ तेव्हांचढतीयेरयेरी

पाठ. ओ. ६० तया. ओ. ६९ रजनी.

तमाचीहोयंपुरवणी ॥ तैसामोह अंतःकरणीं ॥ वोदोंचिलागे ॥ ६९ ॥ आणिवाढेजंवजंवमोहो ॥ तंवतंवविषयींरोहो ॥ विषयत्रे
थगावो ॥ पातकासि ॥ ३७० ॥ पापेंआपलेनिथावें ॥ जंवकरितीमेळावे ॥ तंवजितांचिआयवे ॥ येतीनरक ॥ ७१ ॥ ह्मणोनिगा
कुमती ॥ याकुमनोरथांपाळिती ॥ तेआस्थयेतीवस्ती ॥ तयाठाया ॥ ७२ ॥ जेथअशीपत्रतरुवर ॥ खदिरांगारांचेडोंगर ॥
तातलातेलीसागर ॥ उतल्ती ॥ ७३ ॥ जेथयातनांचीश्रेणी ॥ हेनित्यनवीयमजाचणी ॥ पडतीतियेदारुणीं ॥ नरकलोकीं ७४
ऐसेनरकाचियेसेले ॥ भागीनजेजेजन्मले ॥ तेहीदेखोंभुलले ॥ यजितयागीं ॥ ७५ ॥ येन्हवींयोगादीकक्रिया ॥ आहाण
तेचिधनंजया ॥ परिविपळती आचरोनियां ॥ नाटकीजेसे ॥ ७६ ॥ वल्लभाचियाउजारिया ॥ आपणयापतिकुल्त्रिया ॥ जोडोनि
तोषितीजेसिया ॥ आहेवपणें ॥ ७७ ॥ श्लो० आत्मसंभाविताःस्तब्धा धनमानमदान्विताः ॥ यजंतेनामयज्ञैस्ते दंभेनाविधिपूर्व-
कं ॥ १७ ॥ टी० तैसेंआपणयांआपण ॥ मानितांमहंतपण ॥ फुगतीअसाधारण ॥ गर्वेतेणें ॥ ७८ ॥ मगलवोंनेणतीकैसे ॥ आ
टिवांलोहाचेखांबजैसे ॥ कांउधवलेआकाशें ॥ शिळाराशी ॥ ७९ ॥ तैसेआपुलियेबरवे ॥ आपणचिरञ्जतांजीवें ॥ तृणाहीहू
निआघवें ॥ मानितीनीच ॥ ८० ॥ वरिधनाचियामदिरा ॥ माजूनिधनुर्धरा ॥ कृत्याकृत्यविचारा ॥ सवतेंकेलें ॥ ८१ ॥ जयाआंगीं
आयतीऐसी ॥ तेथयज्ञाचीगोठीकायसी ॥ तरिकायकार्यपसीं ॥ नकरीतीगा ॥ ८२ ॥ ह्मणोनिकोणेयेकेवेळे ॥ मौढ्यमद्याचे
निबळें ॥ यागाचींहीटवाळें ॥ आदरिती ॥ ८३ ॥ नाकुंडमंडपवेदी ॥ नाउचितसाधनसमृद्धी ॥ आणितयांसीतववीधी ॥ द्वंद्वचि
सदा ॥ ८४ ॥ देवांब्राह्मणाचेंनिनावें ॥ आडवारेंनहिनोहावें ॥ ऐसेंआथीतेथयावें ॥ लागेकवणा ॥ ८५ ॥ पैंवासरुवाचाभोकस
गाईपुढेंठेउनिजैसा ॥ उगाणाघेतीक्षीररसा ॥ बुद्धिवंत ॥ ८६ ॥ तैसेंयागाचेंनिनावें ॥ जगवाउनिहांवें ॥ नागवितीआघवें ॥ आ-
पाठ, ओ. ७७ उपपभि, ओ. ८१ विसरा,

हेरावारा ॥ ८७ ॥ ऐसाकाहीं आपुलीया ॥ होमितीजें उजरिया ॥ तेणेंकामितीप्राणियां ॥ सर्वभाश ॥ ८८ ॥ श्लो॰ अहंकारंबलंदर्पकामं
क्रोधंचसंश्रिताः ॥ मामात्मपरदेहेषुप्रद्विषंतोभ्यसूयकाः ॥ १८ ॥ टी॰ मगपुढांभेरीनिशाण ॥ लाउनीतेदीक्षितपण ॥ जगींफोकारि
तीआपण ॥ वावोवावो ॥ ८९ ॥ तेव्हांमहत्वेंतेणेंअधमा ॥ गर्वाचेदेमहिमा ॥ जैसेलेवेदिधलेतमा ॥ काजळाचे ॥ ३९० ॥ तैसेंमौढ्य
घणावें ॥ औद्धत्यउंचावे ॥ अहंकारदुणावे ॥ अविवेकही ॥ ९१ ॥ मगदुजयाचीभाष ॥ नुरवावयानिःशेष ॥ बळियेपणाअधीक ॥
होयबळ ॥ ९२ ॥ ऐसाअहंकाराबळा ॥ जालयायेकवळा ॥ दर्पसागरमर्यादवेळा ॥ सांडूनिउने ॥ ९३ ॥ मगवोसंडलेनिदर्पे ॥ का
माहीपित्तकुरुपे ॥ तयाधगींसेंयपाळिपे ॥ क्रोधाग्नितो ॥ ९४ ॥ तेथउन्हाळांआगीरखरमरो ॥ तेलातुपाचियाकोठारा ॥ लागलाआ
णिवारा ॥ सूटलाजैसा ॥ ९५ ॥ तैसाअहंकारबळाआला ॥ दर्पकामक्रोधींगूदला ॥ यादोहींचामेळजाला ॥ जयाचाठायीं ॥ ९६
तेंआपुलीयासवेशा ॥ मगकोणीकोणाहिंसा ॥ यामाणियांतेंवीरेशा ॥ नसाथितीगा ॥ ९७ ॥ पहिलेंतंवधनुर्धरा ॥ आपुलिया-
मांसरुधिरा ॥ वेचकरितीअभिचारा ॥ लागोनियां ॥ ९८ ॥ तेथजाळीतजियेंदेहें ॥ इयामाजिजोमीआहें ॥ तयाआत्मयामजघाये
वाजतीते ॥ ९९ ॥ आणिअभिचारकितिहीं ॥ उपद्रविजेजेतुलेंकांहीं ॥ तेथेंचैतन्यमीपाहीं ॥ सीणपावें ॥ ४०० ॥ आणिअभि
चारावेगळें ॥ विपायेंजेंअवगळें ॥ तयाटाकितीइटाळें ॥ पैशून्याचीं ॥ १ ॥ सतिआणिसत्पुरुष ॥ दानशीळयाज्ञिक ॥ तपस्वी-
अलौलिक ॥ सन्यासीजे ॥ २ ॥ कांभक्तहनमहात्मे ॥ इयेंमाझींनिजाचिंधामें ॥ निर्वाळलीहोमधर्मे ॥ श्रौताग्निकीं ॥ ३ ॥ त-
यांद्वेषाचेनीकाळकूटें ॥ बासटोनितिरवटें ॥ कुबोलाचिंसदटें ॥ सूतिकांडें ॥ ४ ॥ श्लो॰ तानहंद्विषतःक्रूरान्संसारेषुनराध-
मान् ॥ क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेवयोनिषु ॥ १९ ॥ टी॰ ऐसेंआपवाचिपरी ॥ मवर्तलेमाझावैरीं ॥ तयांपापियांजेश्री

पाठ, नाहीं,

करीं ॥ नेंआईकपां ॥ ५ ॥ नरीमनुष्यदेहाचानांगा ॥ घेउनीकर्मनीजेजगा ॥ तेपदवीहिरोनिपंगा ॥ ऐसेंठेवी ॥ ६ ॥ जेंकुशगांनीचाउकरडा
भवपुरीन्चापानवडा ॥ तेनमोयानीनयासूदा ॥ वृत्तीचिदे ॥ ७ ॥ मगआहाराचेनिनांवें ॥ तृणहीजेथेंनुगवे ॥ तेव्याघ्रवृश्चिकआ-
डवें ॥ नेसीयेकरी ॥ ८ ॥ तेंथक्षुधादुःखेंबहुते ॥ तोडूनिखातीआपणयातें ॥ मरमरोंमागुतें ॥ होतचिअसती ॥ ९ ॥ काआ
पलागरळजाळां ॥ जळतीनयाआगींचिपदळो ॥ नेसासीचिकरीबिळीं ॥ निरुधला ॥ १० ॥ परीयेतलाश्वासघापें ॥ येतुलेनही
मापें ॥ विसांवानयानाटोपे ॥ दुर्जनासी ॥ ११ ॥ ऐसेंभकल्पांचियाकोडी ॥ गणितांहीसंख्याथोडी ॥ तेतुलावेळनकाढीं ॥ क्लेशीं
नितयां ॥ १२ ॥ नरितयांसीजेथजाणें ॥ तेथिंचेंहें पाहिलेपणें ॥ नेणवोनियेरेंदारुणें ॥ महोतीदुःखें ॥ १३ ॥ श्लो० आसु-
रीयोनिमापन्नामूढाजन्मनिजन्मनि ॥ मामप्राप्यैवकौंतेयततोयांत्यधमांगतिं ॥ २० ॥ टी० हांवायवरी ॥ संपत्तीतेआसुरी
अधोगतिअवधारीं ॥ जोडिलीतिहीं ॥ १४ ॥ पार्थाव्याघ्रादितामसा ॥ यानीतोअकुमाळऐसा ॥ देहाधाराचाउससा ॥ आ-
थीजाहीं ॥ १५ ॥ तोहीमीवोल्हावाहिरे ॥ मगतमचिहोतीएकसरें ॥ जेथगेलेंआंधारें ॥ काळवंडेजे ॥ १६ ॥ जयाचिया
पापाचिळसी ॥ नरकयेतीविवसी ॥ शीणजायमूर्छी ॥ सिणेंजेणें ॥ १७ ॥ मळजेणमैळे ॥ तापजेणपोळे ॥ जयाचेंनिनांवेंस
ळे ॥ महाभय ॥ १८ ॥ पापाजयाचाकंटाळा ॥ उपजेअमंगळअमंगळा ॥ विटाळहीविटाळा ॥ बिहेजया ॥ १९ ॥ ऐसेंविश्वाचें
यावोरवटेया ॥ अधमजेंधनंजया ॥ तेंतेहोतीभोगुनियां ॥ तामसायोनी ॥ २० ॥ आहासांगतांवाचारडे ॥ आठवितांमनरिव
रडे ॥ कटारेमूर्खीकेवढें ॥ जोडलेंनिरय ॥ २१ ॥ कायिसयातेआसुर ॥ संपत्तिपोषितीबाउर ॥ जियादिधलेंघोर ॥ पतनऐ
सें ॥ २२ ॥ ह्मणौनितुवाधनुर्धरः ॥ नाहींवगातियामोहरा ॥ जेउतावासअसुरा ॥ संपत्तीवंता ॥ २३ ॥ आणिदंभादिदोषसा-
पाठ, नाहीं, १ ५ ६ ७ ८

ज्ञा० हीं ॥ हे संपूर्ण जयाचा ठायीं ॥ तेणें तज जावें हें काई ॥ म्हणोनि किरीटी ॥ २४ ॥ श्लो० त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ॥ कामः क्रोधस्त- अ०
१२ था लोभस्तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत् ॥ २१ ॥ टी० परि काम क्रोध लोभ ॥ या तिन्हीं जेथें थांब ॥ थांवे तेथें अशुभ ॥ पिकलें जाण २५ १६
सर्व दुःखा आपुलिया ॥ दर्शना धनंजया ॥ पाटाउ हे भलतया ॥ दिधलें आहाती ॥ २६ ॥ कां पापियां नरकभोगीं ॥ सवावया लागीं
जगीं ॥ पातकाची दाटुगी ॥ सभा चि हे ॥ २७ ॥ तें रौरव गा [illegible] निवरी ॥ आइकिजतें आपुलां तरी ॥ जंव हे तिन्ही अंतरीं
उठती ना ॥ २८ ॥ अपाय तिहीं आशलग ॥ यातना इहीं सवंग ॥ हाणि हाणि नोहे ऐसी ॥ हे चि हाणि ॥ २९ ॥ काय बहु बोलुं सु-
भटा ॥ सांगीतलो या निकृष्टा ॥ नरकाचा दारवंटा ॥ त्रिशुकुहा ॥ ३० ॥ या काम क्रोध लोभां ॥ साजिजे जें जो होय उभा ॥ तो
निरयपुरीची सभा ॥ सन्मान पावे ॥ ३१ ॥ म्हणोनि पुढत पुढती किरीटी ॥ हे कामादिक [illegible] ॥ त्यजावी चि गा वोरवटी ॥ आ
घवा विषयीं ॥ ३२ ॥ श्लो० एतैर्विमुक्तः कौन्तेय तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ॥ आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परां गतिं ॥ २२ ॥ टी०
धर्मादिकां चोहीं आंत ॥ पुरुषार्थांचिये चिमात ॥ करावी जे सांगात ॥ सांडिलहा ॥ ३३ ॥ हे तिन्ही जंव जागती ॥ तंववरी
निकियाची मासी ॥ हें माझें कानना इकती ॥ देवो ही म्हणे ॥ ३४ ॥ जया आपण पें प्रिय ॥ आत्मनाशाचें भय ॥ तेणें न धरावी
हे सोय ॥ सावध होइजे ॥ ३५ ॥ पोटीं बांधोनि पाषाण ॥ समुद्रीं बाहीं आंगवण ॥ कां जियावया जेवण ॥ काळकूटाचें ३६
इहीं कामक्रोधलोभेंसीं ॥ कार्यसिद्धी जाणतेसी ॥ म्हणोनि ठावो [illegible] ॥ [illegible] ॥ हे तिन्ही
सांखळ तुटे ॥ तैं सुखें आपलिये वाटे ॥ चाले लाभें ॥ ३८ ॥ त्रिदोषीं सांडिलें शरीर ॥ त्रिकुटीं फिटलिया नगर ॥ त्रिदाघ निमा-
लिया अंतर ॥ जैसें होय ॥ ३९ ॥ तैसा कामादिकीं तिहीं ॥ सांडिला सुखपावे जगीं ॥ संगु लाहे मोक्षमार्गीं ॥ सज्जनाचा ॥ ४० १२

पाठ ओ. २६ टिम्हले, ओ. २८ परांतरीं. ओ. २९ सवोस, ओ ३८ लाहे.

मगसत्संगेंप्रबळें ॥ सच्छास्त्राचेनि बळें ॥ जन्ममृत्यूंचि निमाळें ॥ निस्तरेरानें ॥ ४१ ॥ नेव्हळीं आत्मानंदें आघवें ॥ जेंसदा वसतें बरवें ॥
तेंतैसेंचि पाटणपावे ॥ गुरुकृपेचें ॥ ४२ ॥ तेथ प्रियाचि परमसीमा ॥ नोभेटया उली आत्मा ॥ [illegible] ॥ संसारीकहे
४३ ऐसा जो कामक्रोधलोभा ॥ झाडीकरू निगावे उभा ॥ तो यवढिया लाभा ॥ गोसावीहोय ॥ ४४ ॥ श्लो० यः शास्त्रविधिमुत्सृ
ज्यवर्तते कामकारतः ॥ नससिद्धिमवाप्नोति नसुखं नपरांगतिं ॥ २३ ॥ टी० नाहेंनावडेनि कांहीं ॥ कामादिकांचाचि गांवी ॥ दा
टिलीजेणें डोई ॥ आत्मचोरें ॥ ४५ ॥ जोजगीं समानस्वरूप ॥ हिताहितदाविता दीप ॥ तो अप्रमाण्य केलाबाप ॥ वेदजेणें ॥ ४६ ॥
नधरीचि विधीची भीड ॥ नकरीचि आपली वाड ॥ वाढवीत गेला कोड ॥ इंद्रियांचें ॥ ४७ ॥ कामक्रोधलोभांचीकास ॥ नसोडिचि
पाळिलीभाष ॥ स्वैराचारें आसोस ॥ वळयलारान ॥ ४८ ॥ आणिपरत्रनवजारे ॥ हें कारनयाआहे ॥ परीऐहिकही नलाहे ॥
भोगभोगुं ॥ ४९ ॥ तोसुटकेचिया वाहणी ॥ मगपिवों नलाहे पाणी ॥ स्वर्गीं हितकाहाणी ॥ दूरीचि तया ॥ ५० ॥ तरिमासाला
गीं भुलला ॥ ब्राह्मणपाणबुडारियाला ॥ कींतेथही पावला ॥ नास्तिकवाद ॥ ५१ ॥ तैसें विषयांचेनि कोडें ॥ जेणें परत्रा केलें उ
बडें ॥ तंवतोचि आणिकीकडे ॥ मरणें नेला ॥ ५२ ॥ एवं परत्र नास्वर्ग ॥ नाऐहिकही विषयभोग ॥ तेथ के उतामसंग ॥ मोक्षा-
चातेंं ॥ ५३ ॥ ह्मणोनि कामाचेनि बळें ॥ जोविषयसेऊं पाहे सळें ॥ तयाविषयनास्वर्ग मिळे ॥ नाउद्धरता ॥ ५४ ॥ श्लो० त-
स्माच्छास्त्रंप्रमाणंते कार्याकार्यव्यवस्थितौ ॥ ज्ञात्वाशास्त्रविधानोक्तं कर्मकर्तुमिहार्हसि ॥ २४ ॥ इतिश्रीमद्भ० दैवा
सुरसंपद्विभागयोगोनाम षोडशोध्यायः १६ टी० याकारणें पैंबापा ॥ जयाआथी आपली कृपा ॥ तेणें वेदांचिया निरोपा
आननकीजे ॥ ५५ ॥ पतितीचिया मता ॥ अनुसरोनी पतिव्रता ॥ अनायासें आत्महिता ॥ भेटेचितें ॥ ५६ ॥ नातरिश्रीगुरुव
पाव, नाहीं.

ज्ञा १३ | अ. १६

चना॥ दिठी देतु जननां॥ शिष्य आत्मभुवना॥ माजि पैसे॥ ५७॥ हें असो आपुला ठेवा॥ हाता आथी जरी यावा॥ तरी आदरें जो वंदि
वा॥ पुढां कीजे॥ ५८॥ तैसा अशेषां हीं पुरुषार्थां॥ जो गोसावी होय पार्था॥ तेणें श्रुतीस्मृति माथां॥ बैसणें यापें॥ ५९॥ शा
स्त्र ह्मणे लजें सांडावें॥ तें राज्यही तृण मानावें॥ जें येववी तें न ह्मणावें॥ विषही विरुद्ध॥ ६०॥ ऐसिया वेदैकनिष्ठा॥ जालिया ज
री सुभटा॥ तरि कें आहे अनिष्टा॥ भेटणें गा॥ ६१॥ पैं अहिता पासूनि काढिती॥ हित देउनी वाढविती॥ नाहीं श्रुती परौती॥
माउली जगा॥ ६२॥ ह्मणोनि ब्रह्मेंसीं मेळवी॥ तंव हे कोण्हें न सांडावी॥ अगा तुह्मीं ही ऐसी भजावी॥ विशेषेंसीं॥ ६३॥ जें आ
जि अर्जुना तूं येथें॥ करावया सत्य शास्त्रें सार्थें॥ जन्मलासि बळार्थें॥ धर्माचेनि॥ ६४॥ आणि धर्मानुज हें ऐसें॥ बोधनिआ
लें अपैसें॥ ह्मणोनि अनारिसें॥ करूं नये॥ ६५॥ कार्याकार्यविवेकीं॥ शास्त्रेंचि करावीं पारखीं॥ अकृत्य तें कुडें लोकीं॥ वा
ळावें गा॥ ६६॥ मग कृत्यपणें खरें निगे॥ तें तुवां आपलेनि आंगें॥ आचरोनि आदरें चांगें॥ सारावें गा॥ ६७॥ जे विश्वप्रामा
ण्याची मुद्री॥ आजि तुझ्या हातीं॥ असे सुबुद्धी॥ लोकसंग्रहासि भि शुद्धी॥ योग्य होसी॥ ६८॥ एवं असुरवर्ग आघवा॥ सां
गोनि तेथिंचा निगावा॥ तो ही दैव पांडवा॥ निरूपिला॥ ६९॥ इयावरी तो पंडुचा॥ कुमर सद्भाव जीवींचा॥ पुसेल तो चेतन्या
चा॥ कानीं ऐका॥ ७०॥ संजय व्यासाचिया निरोपा॥ तो वेळ फेडिला तया नृपा॥ तें सामीही [illegible] निरूपणा॥ सांगेन तुह्मां॥ ७१॥
तुह्मी संत माझिया कडां॥ दिठीचा करा लबहुडा॥ तरि तुह्मां पाने यव दा॥ होईल मी [illegible] भय धान॥ म जशे
ळगे पसायदान॥ दीजो जी सनाथ होइन॥ ज्ञानदेव ह्मणे॥ ४७३॥ ७॥ इति श्री भावार्थदीपिकायां ज्ञानदेवविरचिता
यां षोडशोऽध्यायः॥ १६॥ ७॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु॥ ७॥ ॥ ॥ शुभं भवतु॥ ७॥ ॥ श्रीजानकीजीवन प्रसन्न॥ ७॥ १३
पाठ. ओ. ६० विरु. ७ ७ ७ ७ ७

श्रीगणेशायनमः ॥ विश्वविकाशितमुद्रा ॥ जयासोडवीतुझीयोगनिद्रा ॥ तयानमोजीगणेंद्रा ॥ श्रीगुरुराया ॥१॥ त्रिगुणत्रिपु
रींवेढिला ॥जीवत्वदुर्गीआडिला ॥ तोआत्मशंभूनिसोडविला ॥ तुझियास्मृती ॥२॥ म्हणोनिशिवेंसीकांटाळा ॥ गुरुत्वेंतूंचिआं
गळा॥ तऱ्हीहळुमायाजळा ॥माजितारुनि ॥३॥ जेतुझाविरवींमूढ ॥ तयालागींतूंवक्रतुंड ॥ ज्ञानियांसितरीअखंड ॥उजूचि
आहासी ॥४॥ दैविकींदिठीपाहतांसानी ॥ तऱ्हीमीलनोन्मीलनीं ॥ उत्पत्तिप्रळयदोन्ही ॥ लीलाचिकरिसी ॥५॥ प्रवृत्तिकर्णाच्या
कीं ॥ उठिलीमंदगंधानिळीं ॥ पूजीजसीनीळोत्पळीं ॥ जीवभृंगाचा ॥६॥ पाठींनिवृत्तिकर्णतळें ॥ आहाळिलातेपूजाजेधुके
॥ तेव्हांमिरविसीमोकळें ॥ आंगाचेंलेणें ॥७॥ वामांगींचालास्यविलास ॥ जोहाजगद्रूपआभास ॥ तोनांडवसिसेंकळास ॥
दाविसीतुं ॥८॥ हेअसोविस्मयेंदातारा ॥ तूंहोसीजयाचासोयरा ॥ सोइरीकेचियाव्यवहारा ॥ मुकेचितो ॥ ९ ॥ -
फेडिताबंधनाचाठावो ॥तुंजगतबंधूऐसाभावो ॥धरूंवोकरोडवावो ॥ तुझाचिआंगीं ॥ १०॥ तंवदुजयाचेनिनावेंनया ॥ देह
हीतुरेचिपैंदेवराया॥ जेणेंतुंआपणपयांकेलासिदुजा॥ ११॥ तूंतेंकरूनिपुढें ॥ जेउपायींघेतांदवडे ॥तयाठासिबहुवेंपाडें॥
मागांचितूं ॥ १२॥ जोध्यानेंसूयेमानसीं ॥ तयालागींनाहीतूंत्याचेदेशीं ॥ध्यानहीविसरेतेणोंसि ॥ वालभतुज ॥ १३॥ तूंतोसि
धत्रिजोनेणे ॥तोनांदेसर्वज्ञपणें ॥ वेदांहीत्येवढेंबोलणें ॥ नेयसीकानीं ॥१४॥ मौनगातुसेंराशिनाव॥ आतांस्तोत्रीकेंबांधों-
हांव ॥ दिससीतेतुलीमाव ॥ भजोंकाई ॥ १५॥ दैविकेंसेवकहोंपाहों ॥ तरिभेदितांद्रोहचिलाहों ॥ म्हणोनिआतांकाहींनो-
हों ॥ तुजलागींजी ॥ १६॥ जैंसर्वथासर्वहीनोहिजे ॥ तैंअद्वयातूंतेंलाहिजे ॥ हेंजाणेंमीवर्मतुझें ॥ आराध्यलिंगा ॥१७॥ तरि
तुरोनिवेगळेंपण ॥ रसींभजिनलेंलवण ॥ तैसेंनमनमाझेंजाण ॥ बहुकायबोलों ॥१८॥ आतांरिताकुंभसमुद्रींरिगे ॥ तो-
पाठ. ओ. १ सोडी. ओ. १ सद्गुरुतुज. ओ. ७ आहाली. ओ. ९ विस्मो.

उचंबळत भरोनि निगे॥ कांदशीदीपसंगें ॥ दीपचि होये ॥१९॥ तैसा तुझिया प्रणतीं ॥ मी पूर्ण जालों श्रीनिवृत्ती ॥ आतां आणीन व्य
क्ती॥ गीतार्थ तो ॥२०॥ तरी षोडशाध्यायशेवटीं ॥ तिये समाप्तीचा श्लोकीं ॥ जो ऐसा निर्णयो निष्टंकीं ॥ ठेविला देवें ॥२१॥ जें कृत्यां
कृत्यव्यवस्था ॥ अनुष्ठावया पार्था ॥ शास्त्रचि येक सर्वथा ॥ प्रमाण तुज ॥२२॥ तेथ अर्जुनमानसें ॥ म्हणे हें ऐसें कैसें ॥ जें शास्त्रें
वीण नसे ॥ सुटिका कर्मा ॥२३॥ तरी तक्षकाची फडे ॥ दाकोनि कैं तो मणि काढे ॥ कैं नाकींचा केश जोडे ॥ सिंहाचिये ॥२४॥ मग ते
कवाक्यतेचा फळीं ॥ पैं सिजे कैं ॥२६॥ जालयाही एकवाक्यता ॥ कालाभें वेळ अनुष्ठितां ॥ कैंचा पैसार जीविता ॥ येतुला लिया ॥२७
॥ आणि शास्त्रें अर्थें देशें काळें ॥ याचि हें हीयेक फळें ॥ तो विपावो कें मिळे ॥ आघवयापां ॥२८॥ म्हणौनि शास्त्राचें घडतें ॥ नोहे प्र-
कारें बहुतें ॥ तरि मूर्खां सुमुक्षां येथें ॥ काय गतीपां ॥२९॥ हा पुसावया अभिप्राव ॥ जो अर्जुन करी प्रस्ताव ॥ तो सतरावियां ठाव ॥
अध्याया येथ ॥३०॥ तरि सर्वविषईं वितृष्णा ॥ जो सकळ कळीं प्रवीण ॥ कृष्णाही नवल कृष्ण ॥ अर्जुन त्तें जो ॥३१॥ शौर्या जोडला
आधार ॥ जो सोमवंशाचा शृंगार ॥ सुखादि उपकार ॥ जयाची लीळा ॥३२॥ जो प्रज्ञेचा प्रियोत्तम ॥ ब्रह्मविद्येचा विश्राम ॥ सहच
रमनो धर्म ॥ देवाचा जो ॥३३॥ तो अर्जुन म्हणे गा तमालशामा ॥ इंद्रियां फावलिया ब्रह्मा ॥ तुझा बोल आम्हां ॥ साकांक्ष पैं जी ॥३४॥
जें शास्त्रें वांचूनि आणिकें ॥ प्राणियास्व मोक्ष न देखे ॥ ऐसें कां कैं पक्षें ॥ बोलिलासि ॥३५॥ श्लो० अर्जुन उ० ये शास्त्रविधिमुत्सृ-
ज्य यजंते श्रद्धयान्विताः ॥ तेषां निष्ठा तु का कृष्ण सत्त्वमाहो रजस्तमः ॥१॥ टी० तरि न मिळेचि तो देश ॥ न लहेचि काळ अवका
श ॥ जां करवी शास्त्राभ्यास ॥ तो ही दुरी ॥३६॥ आणि अभ्यासी विरजिया ॥ होती जिया सामग्रिया ॥ त्या ही नाहीं आपैतिया ॥ प्र-

पाठ. ओ. २२ जैं. ओ. २५ कंठा.

तियेवेळीं ॥ ३७ ॥ उजूनोहेचिप्राचीन ॥ नेदीचिप्रज्ञासंवाहन ॥ ऐसेंठेलेंअपादान ॥ शास्त्राचेंजया ॥ ३८ ॥ किंबहुनाशास्त्राधीरतें ॥ ये
कहीनलाहातीचिनरवी ॥ ह्मणुनिउरिबाविरिव ॥ सांडिलीजिहीं ॥ ३९ ॥ परिनिर्धारूनिशास्त्रें ॥ अर्थानुष्ठानेंपवित्रें ॥ नांदनातिपरं-
त्रें ॥ साचारेंजे ॥ ४० ॥ तयाऐसेंआह्मीहोआवें ॥ ऐसीचाडबांधोनिजीवें ॥ घेतीतयाचेमागावे ॥ आचरावया ॥ ४१ ॥ धडयाचिया
आंखरां ॥ तळिंबाळलाहेदातारा ॥ कांपुढांसूनिपाउकरां ॥ अक्षमचाले ॥ ४२ ॥ तैसेंसर्वशास्त्रनिपुण ॥ तयाचेंजेंआचरण ॥ तें
चिकरितीप्रमाण ॥ आपलीयेश्रद्धे ॥ ४३ ॥ मगशिवादिकेंपूजनें ॥ भूम्यादिकेंमहादानें ॥ अग्निहोत्रादियजनें ॥ करितीजेश्रद्धा ॥-
४४ ॥ तयांसत्वरजतमां ॥ माजिकोणपुरुषोत्तमा ॥ गतीहोयतेआह्मां ॥ सांगीजाजी ॥ ४५ ॥ तंववैकुंठपीठीचेंलिंग ॥ जोनिगमप
द्माचापराग ॥ जियेजयाचेनिहेंजग ॥ अंगछाया ॥ ४६ ॥ काळसावियाचीवाड ॥ तोलोकोत्तरप्रौढ ॥ अद्वितीयगूढ ॥ आनंदघन
॥ ४७ ॥ इयेंम्लाघीजतीजेणेंबिकें ॥ तेंजयाचेंआंगींअसिकें ॥ तोश्रीकृष्णास्वमुखें ॥ बोलतअसे ॥ ४८ ॥ श्लो० त्रिविधाभवतिश्र
द्धादेहिनांसास्वभावजा ॥ सात्विकीराजसीचैवतामसीचेतितांशृणु ॥ २ ॥ टी० ह्मणेपार्थातुझाअतिसो ॥ घेईंगाआह्मींजाण-
तसों ॥ शास्त्राभ्यासाचाआडसो ॥ मानितोसिकीं ॥ ४९ ॥ तुसधीयाचीश्रद्धा ॥ झोंबोंपाहसीपरमपदा ॥ तरितैसेंहेंप्रबुद्धा ॥ सो
हेंपेंनोहे ॥ ५० ॥ श्रद्धाह्मणीतलियासाठीं ॥ पातेजोंनयेकिरीटी ॥ कायद्विजअंत्यजघृष्टीं ॥ अंत्यजनोहे ॥ ५१ ॥ गंगोदकजरीजा
लें ॥ तरिमद्यभांडाआलें ॥ तेंघेउंयेकांहिकेलें ॥ विचारीपां ॥ ५२ ॥ चंदनहोयशीतळु ॥ परिअग्निसीपावेमेळु ॥ तैंहातींधरि
तांजाळूं ॥ नशकेकाई ॥ ५३ ॥ कांकिडाचियेआटांतयेपुढीं ॥ पडिलेंसोळेंकिरीटी ॥ घेतलेंचोरवटासाठीं ॥ नागवीना ॥ ५४ ॥ तै-
सेंश्रद्धेचेंदळवाडें ॥ आंगेंकीरचोखडें ॥ परिप्राणियाचापडे ॥ विभागीजेंसे ॥ ५५ ॥ आणिप्राणियेंतंवस्वभावें ॥ अनादिमाया-

पाठ · ओ · ४२ अखरवरा · ओ · ४३ काठीकरा ·

प्रभावें॥ त्रिगुणाचेंचिआघवें॥ वळिलेआहाती॥ ५६॥ तेथहीदोनगुणरवांचती॥ मगएकधरीउन्नती॥ तैंतैंसियाचिवृत्ती॥-
जीवांचिया॥ ५७ वृत्तिऐसेंमनधरिती॥ मनाऐसीक्रियाकरिती॥ केलियाऐसीवरिती॥ मरोनिदेहें॥ ५८॥ बीजमोडेझाडहो
ये॥ झाडमोडेबीजींसमाये॥ ऐसेनिकल्पकोडीजाये॥ परीजातीननाशे॥ ५९॥ तियापरियियेंअपारें॥ होतजातजन्मांतरें॥ त्रिगुण
त्वनव्यभिचरे॥ प्राणियाचें॥ ६०॥ म्हणुनिप्राणियांचापैकीं॥ पडिलीश्रद्धाअवलोकीं॥ तेहोयगुणासारिखी॥ तिहींचयां॥ ६१॥-
विपायेंग्राढेसत्वशुद्ध॥ तेव्हांज्ञानाचीकरीसाद॥ परिएकादोघवोरवद॥ येरआहाती॥ ६२॥ सत्वाचेनिआंगलगें॥ तेश्रद्धामोक्ष
फळारिगे॥ तंवरजतस्फुरे॥ कांपांराहाती॥ ६३॥ मोडोनिसत्वाचिवाये॥ रजोगुणआकाशेंजाये॥ तेव्हांतेचिश्रद्धाहोये॥ कर्म-
केरसुणी॥ ६४॥ मगतमाचीउठीआगी॥ तेव्हांतेचिश्रद्धाभंगी॥ होंलागेभोगालागीं॥ भलतेया॥ ६५॥ श्लो॰ सत्वानुरूपासर्व
स्यश्रद्धाभवतिभारत॥ श्रद्धामयोयंपुरुषोयोयच्छ्रद्धःसएवसः॥ ३॥ टी॰ एवंसत्वरजतमा॥ वेगळीश्रद्धासुवर्मा॥ नाहींगाजी
वग्रामा॥ माजियया॥ ६६॥ म्हणोनिश्रद्धास्वाभाविक॥ असेपैंत्रिगुणात्मक॥ रजतमसात्विक॥ भेदींइहीं॥ ६७॥ जैसेंजीवनचि
उदक॥ परिविषींहोयमारक॥ कांमिरयामाजितिरव॥ उंशींगोड॥ ६८॥ तैसाबहुवसेंतमें॥ जोसदाचिहोयनिमे॥ तेथश्रद्धाप
रिणमे॥ तेंचिहोउनी॥ ६९॥ मगकाजळाआणिमसी॥ नदिसेविवंचनाजैसी॥ तेवींश्रद्धातामसीं॥ सिनीनाहीं॥ ७०॥ तैसीच्चरा
जसीजीवीं॥ रजोमयजाणावी॥ सात्विकींआघवी॥ सत्वाचीच॥ ७१॥ ऐसेनिहासकळ॥ जगडंबरनिरिवळ॥ श्रद्धेचाचिकेव
ळ॥ वोतलाअसे॥ ७२॥ परिगुणत्रयवशें॥ त्रिविधपणाचेंलासें॥ श्रद्धेचेंउठिलेंअसे॥ तेंवोळखतूं॥ ७३॥ नरिजाणिजेझाड-
फुलें॥ कांमानसजाणिजेबोलें॥ भोगेंजाणिजेकेलें॥ पूर्वजन्मीचें॥ ७४॥ तैसीजिहींजिहींचिन्हीं॥ श्रद्धेचींरूपेंतिन्हीं॥ दे-

पाठ॰ओ॰५९ सुकलें॰ नसे॰

रवीजती तेषांनीं ॥ अवधारींपां ॥ ७५ ॥ श्लो० यजंते सात्विका देवान्यक्षरक्षांसि राजसाः ॥ प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये यजंते तामसाज-
नाः ॥ ४ ॥ टी० तरी सात्वीक श्रद्धा ॥ जैं ययांचा होय बांधा ॥ तैं तयां बहुतकरूनि मेधा ॥ स्वर्गी आथी ॥ ७६ ॥ ते विद्याजात पढती ॥
यज्ञक्रियेनिवडती ॥ किंबहुना पडती ॥ देवलोकीं ॥ ७७ ॥ आणि श्रद्धा राजसा ॥ घडलें जे वीरेशा ॥ ते भजती राक्षसां ॥ खेचरां हन
॥ ७८ ॥ श्रद्धा जे कां तामसी ॥ ते मी सांगेन तुज पाशीं ॥ जे केवळ पापराशी ॥ अतिकर्कशा निर्दयत्वें ॥ ७९ ॥ जीववधें साधूनि बळी ॥
भूतप्रेतकुळें मेळीं ॥ स्मशानीं संध्याकाळीं ॥ पूजिती जे ॥ ८० ॥ तें तमोगुणाचें सार ॥ काढूनि निर्मिले नर ॥ जाण तामसियेचें घर ॥ श्र-
द्धेचें तें ॥ ८१ ॥ ऐसीं इहीं तिहीं लिंगीं ॥ त्रिविध श्रद्धा जगीं ॥ पैं हे ययालागीं ॥ सांगत असें ॥ ८२ ॥ हे सात्वीक मानि जया ॥ निर्वाहो हो-
य धनंजया ॥ बागूल नोहे तया ॥ कैवल्य तें ॥ ८३ ॥ जे हे सात्विक श्रद्धा ॥ जतनाधरावी प्रबुद्धा ॥ येरी दोनी विरुद्धा ॥ सांडाविया ॥ ८४
॥ तो न पढो कां ब्रह्मसूत्र ॥ न लोढो सर्व शास्त्र ॥ सिद्धांत न होत स्वतंत्र ॥ नयाचा हाती ॥ ८५ ॥ परी श्रुतिस्मृतीचे अर्थ ॥ जे आपण हो-
ऊन मूर्त ॥ अनुष्ठानें जगा देत ॥ वडील जे जे ॥ ८६ ॥ तयांचीं आचरतीं पाउलें ॥ पाऊनि सात्विकी श्रद्धा चालें ॥ तो तेंचि फळ ठेविलें ॥
ऐसें लाहे ॥ ८७ ॥ पैं एक दीप लावी सायासें ॥ आणिक तेथें लाउ वैसे ॥ तरि तो काय प्रकाशें ॥ वंचिजेल ॥ ८८ ॥ कां येकें मोल अपारु
॥ वेंचोनि केले धवळार ॥ तो सुरवाडु वस्तीकर ॥ न भोगी काई ॥ ८९ ॥ हें असो जो तळें करी ॥ तें तयाचीच तृषा हरी ॥ किंसु आरा-
सिचि अन्नघरीं ॥ येरां नोहे ॥ ९० ॥ हें बहु काय बोलों पैं गा ॥ येका गोतमासीचि गंगा ॥ येरां समस्तां काय जगा ॥ वोहळ जाली ॥ ९१ ॥
ह्मणोनि आपलीया परी ॥ शास्त्र अनुष्ठिती कुसरी ॥ जाणतयातें श्रद्धाळू जो वरी ॥ तो मूर्ख ही तरे ॥ ९२ ॥ श्लो० अशास्त्रविहितं घो-
रं तप्यंते ये तपो जनाः ॥ दंभाहंकारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ॥ ५ ॥ टी० ना शास्त्राचें निकीर नावें ॥ खांकरो ही नेणती जी
पाठ० ओ० ७६ जयांचा० तयां० ओ० ८९ कीं० ओ० ९० रंधनकर्त्या० ओ० ९१ बहुत०

वें ॥ परित्यागस्त्रजांहीशिवें ॥ तेंकोंनेदिती ॥ ९३॥ वडिलांचियाक्रिया ॥ देखोनिघातींवांकुलिया ॥ पंडितांडांकुलिया ॥ वाजविती ॥ ९४॥
आपलेनीचि आटोपें ॥ धनत्वाचेनिदर्पें ॥ साच्चचिपमखांडाचींतपें ॥ आदरिती ॥ ९५॥ आपुलियापुढिलांचिया ॥ आंगींघालूनिकातें
या ॥ रक्तमांसप्रोणितयां ॥ भरभरों ॥ ९६॥ रिचविती जळतकुंडीं ॥ लाविती चेडयाचातोंडीं ॥ नवसियादेतीउंडी ॥ बाळकाची ॥-
९७॥ आग्रहान्वियाउजरिया ॥ क्षुद्रदेवतांवरिया ॥ अन्नत्यागेंसातरिया ॥ ठाकतीयेक ॥ ९८॥ अगा आत्मपरपीडा ॥ बीजतम
क्षेत्रींसुहाडा ॥ पेरितीमगपुढां ॥ तेंचिपिके ॥ ९९॥ बाहूनाहीं आपलिया ॥ आणिनावे तेंहीधनंजया ॥ नधरीहोयतया ॥ समुद्रीं
जैसें ॥ १००॥ कांवैद्यातेंकरीसळा ॥ रससांडीपायरवोळां ॥ तोरोगियाजैविंविरूळा ॥ सवताहोये ॥ १॥ नानापांडिकेंशचेंनिस
ळें ॥ काढीआपलेचिडोळे ॥ तेंवानवसां आंधळें ॥ जैसेंठाके ॥ २॥ तैसेंतयांअसुरांहोये ॥ जेनिंदूनिशास्त्रांचिसोये ॥ सैंधधां
वतातिमोहें ॥ आडवींजेकां ॥ ३॥ कामकरवीतें करिती ॥ क्रोधमारवीतेंमारिती ॥ किंबहुनामातेंपुरिती ॥ दुःखाचागुंडा ॥ ४॥
श्लो॰ कर्षयंतः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ॥ मांचैवांतः शरीरस्थंतान्विध्यासुरनिश्चयान् ॥ ६॥ टी॰ आपलापराचांदेहीं ॥
दुःखदेतीजेंजेंकांहीं ॥ मजआत्मयातेंतुलाही ॥ होयसीण ॥ ५॥ पैंवाचेचेनिहीपालवें ॥ पापियानयानातकावें ॥ परिपडिलेंसां
गावें ॥ त्यजावया ॥ ६॥ प्रेतबाहिरें घालिजे ॥ कांअंत्यजसंभाषणींत्याजिजे ॥ हेंअसोहातेंक्षाळिजे ॥ कश्मळातें ॥ ७॥ तेवींबुद्धी-
चियाआशा ॥ तोलेपनमनवेजेसा ॥ तयातेंसांडावयातैसा ॥ अनुवादहा ॥ ८॥ नरिअर्जुनातुंतयांतें ॥ देखसीतेंस्मरहोमातें
॥ जेआनप्रायश्चित्तयेथें ॥ मानेलमा ॥ ९॥ म्हणोनिश्रद्धाजेसात्विकी ॥ पुढतीतेचिपेंयेकी ॥ जतनकरावीनिकी ॥ सर्वोपरीं ॥ १०
॥ तरिधरावातेसासंग ॥ जेयेंपोरदेसात्विकलाग ॥ सत्वबुद्धीचाभाग ॥ आहारघेपे ॥ ११॥ येन्हवींतरीपाहीं ॥ स्वभावबुद्धीचा

पाठ॰ ओ॰ ९४ वायदां ओ॰ ९५ अनुष्ठिती ओ॰ ९६ प्रणितिया ओ॰ १ जया ओ॰ २ पडळा ओ॰ १० सर्वो ओ॰ ११ शुद्धी

ठाईं ॥ आहारावांचूनिनाहीं ॥ बळींहेतु ॥ १२ ॥ प्रत्यक्षपाहेंपांवीरा ॥ जोसावधघेमदिरा ॥ तोहोउनिठाकेमाजिरा ॥ तियेचिक्षणीं ॥
१३ ॥ कांजोसाविया अन्नरससेवी ॥ तोव्यापिजेवातश्लेष्मस्वभावीं ॥ कायज्वरजालियानिववी ॥ पायादिक ॥ १४ ॥ नातरिअमृ
तजयापरी ॥ घेतलियामरणवारी ॥ कांआपुलियाऐसेंकरी ॥ जैसेंविष ॥ १५ ॥ तेंविंजेसाघेपेआहार ॥ धातुतेसाचि होयआ
कार ॥ आणिधातुऐसा अंतर ॥ भावपोखे ॥ १६ ॥ जैसेंभांडियाचेनितापें ॥ आंतुलेंउदकहीतापे ॥ तैसीधातुवशेंआटोपे ॥ -
चित्तवृत्ती ॥ १७ ॥ ह्मणोनिसात्विकरससेविजे ॥ तैंसत्वाचीवाढिपाविजे ॥ राजसातामसाहोइजे ॥ येरींरसीं ॥ १८ ॥ तरीसात्वि
ककोण आहार ॥ राजसतामसाकायिआकार ॥ हेंसांगोंकरीं आदर ॥ आकर्णनीं ॥ १९ ॥ श्लो० आहारस्त्वपिसर्वस्यत्रिवि-
धोभवतिप्रियः ॥ यज्ञस्तपस्तथादानंतेषांभेदमिमंशृणु ॥ ७ ॥ टी० आणिएकसरें आहारा ॥ केंसेनितिनीमोहरा ॥ जालिया
तेंहींवीरा ॥ रोकडेंदाऊं ॥ २० ॥ तरिजेवणाराचियारुची ॥ निष्पत्तिकिंबोनियाची ॥ आणिजेवितातंवगुणाची ॥ दासीयेथ ॥
२१ ॥ जोंजीवकर्ताभोक्ता ॥ तोगुणास्तववस्वभावता ॥ पावोनियांत्रिविधता ॥ चेष्टेत्रिधा ॥ २२ ॥ ह्मणोनित्रिविधआहार ॥ यज्ञ
हीत्रिप्रकार ॥ तपदानहनव्यापार ॥ त्रिविधचित्ते ॥ २३ ॥ पैंआहारलक्षणपहिलें ॥ सांगोंजेंह्मणीतलें ॥ तेंआइकभागलें ॥ रू
पकरूं ॥ २४ ॥ श्लो० आयुःसत्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ॥ रस्याःस्निग्धाःस्थिराहृद्याआहाराःसात्विकप्रियाः ॥ ८ ॥
टी० तरीसत्वगुणाकडे ॥ जैंदैवेंभोक्तापडे ॥ तैंमधुरींरसींवाढे ॥ मेचुतया ॥ २५ ॥ आंगेंचिद्रव्येंसुरसें ॥ जेआंगेंचिपदार्थ-
गोडिसे ॥ आंगेंचिस्नेहेंबहुवसें ॥ सुपक्केंजियें ॥ २६ ॥ आकारेंनव्हतीडगळें ॥ स्पर्शेंअतिमवाळें ॥ जिभेलागींस्नेहाळें ॥ स्वा
देंजियें ॥ २७ ॥ रसेंगाढीवरीढिलीं ॥ द्रवभावींआथिलीं ॥ ठायेंठावसांडिलीं ॥ अग्नितापें ॥ २८ ॥ आंगेंसानेंपरिणामेंथोर ॥ जें
पाठ० ओ० १२ बोले० ओ० १५ घेतलें० ओ० २७ निबळें० ओ० २८ द्रव्य०

सेंगुरु सुरवींचें अक्षर ॥ तैसी अत्यीं जिव्हां अपार ॥ नृमिराहे ॥ २९ ॥ आणि सुरवीं जैसा गोडें ॥ तैसीची हि तें आंतुले कडे ॥ तिही अत्म
प्रीति वाटे ॥ सात्विकांसि ॥ ३० ॥ एवं गुणलक्षण ॥ सात्विक भोज्य जाण ॥ आयुष्याचें त्राण ॥ नित्य नवें हें ॥ ३१ ॥ येणें सात्विक र
सें ॥ जंव देहीं मेहो वरिषे ॥ तंव आयुष्य नदी उससे ॥ देहाचि देहा ॥ ३२ ॥ सत्वाचि येकीर पाळती ॥ कारण हा चि सुमती ॥ दिव
साचि येउन्नती ॥ भानु जैसा ॥ ३३ ॥ आणि शरीरा हन मानसा ॥ बळाचा पेंकु ऐसा ॥ हा आहार तरी दशा ॥ कैंची रोगां ॥ ३४ ॥ हा
सात्विक होय भोग्य ॥ तैं चि भोगा वया आरोग्य ॥ शरीरासी भाग्य ॥ उदयलें जाणों ॥ ३५ ॥ आणि सुरवाचें घेणें देणें ॥ निकें उपा-
याये येणें ॥ हें असो वाढे साजणें ॥ आनंदेंसी ॥ ३६ ॥ ऐसा सात्विक आहार ॥ परिणमला थोर ॥ करी हा उपकार ॥ सबाह्यासी ॥
आतां राजसासि प्रीती ॥ जिहीं रसीं आर्थी ॥ करूं तयां ही व्यक्ती ॥ प्रसंगें गा ॥ ३८ ॥ श्लो॰ कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरुक्षवि-
दाहिनः ॥ आहारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥ ९ ॥ टी॰ नरी मारेंउणें कालकूट ॥ तेणें मानेजें कडुवट ॥ कां चुनिया हूनि
दासट ॥ आम्लहन ॥ ३९ ॥ कणिकानें जैसें पाणी ॥ तैसें मीठ बांधया आणी ॥ तेतुली च मेळवणी ॥ रसान रांची ॥ ४० ॥ ऐसें खारट
अपाडें ॥ राजसा नया आवडे ॥ उन्हाचें निमिषें नोडें ॥ आगीचि गिळी ॥ ४१ ॥ वाफे चि येसिगे ॥ वाती ही लाविल्या लागे ॥ तैसें
उन्ह मागे ॥ राजसनो ॥ ४२ ॥ वावदळ पाडुं निठाये ॥ सबळ वान्हि डा हारला आहे ॥ तैसें तिरवतो रवाये ॥ जें घाये विणरूपें ॥-
४३ ॥ आणि रारवेंहूनि कोरडें ॥ आंत बाहेरी येके पाडें ॥ तो जिव्हा दंश आवडे ॥ बहु तया ॥ ४४ ॥ परस्परें दांतां ॥ आदळ होय रव
तां ॥ तो गासुरवें घेतां ॥ तोषों लागे ॥ ४५ ॥ आधिंच द्रव्यें चुरमुरीं ॥ वरी परवडी जती सोहरी ॥ जिये घेतां होती धुवारी ॥ नाकें-
तोंडें ॥ ४६ ॥ हें असो उगें आगि तें ॥ ह्मणे तैसें राइतें ॥ पाटये प्राणापरतें ॥ राजसा सिगा ॥ ४७ ॥ ऐसा जुपुरोनि तोंडा ॥ जिभा

पाठ· ओ· ३१ नीच· ओ· ३४ रासा· ओ· ३६ उवाया· ओ· ३९ आम्लीं· ओ· ४३ गडदळ· ओ· ४५ नोर्डी·

केलावेडा ॥ अन्नमिषें अग्नी भडभडां ॥ पोटीं भरी ॥ ४८ ॥ तें सांचिलवयासुटे ॥ मग भुई नासे जे सांटे ॥ पाणियाचेंन सुटे ॥ तोंडो-
निपात्र ॥ ४९ ॥ तें आहारन व्हती घेतलें ॥ व्याधिव्याळ जे सुतले ॥ तेचिववावयाघानलें ॥ माजवणपोटीं ॥ ५० ॥ तैसें येकमेकां सळें
॥ रोगउठती ऐके वेळे ॥ ऐसा राजस आहारफळे ॥ केवळ दुःखें ॥ ५१ ॥ एवं राजसा आहारा ॥ रूप केलें धनुर्द्धरा ॥ परिणामाचाही वि
सुरा ॥ सांगीतला ॥ ५२ ॥ आतां तयातामसा ॥ आवडे आहार जैसा ॥ तेंही सांगों चिळसा ॥ ह्मणें तुह्मी ॥ ५३ ॥ तरि कुहिलें उसटें-
खातां ॥ न मनिजे तेणें अनहिता ॥ जैसें कांउ पहिता ॥ ह्मैसि खाये ॥ ५४ ॥ श्लो० यातयामं गतरसं पूति पर्युषितं च यत् ॥ उच्छि
ष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियं ॥ १०॥ टी० निपजलें अन्न तैसें ॥ दुपाहरीं कां येरें दिवसें ॥ आतिकरे तें तामसें ॥ घेइजे तें ॥ -
५५ ॥ नातरि अर्धउकडिलें ॥ कां निपटकरपोनि गेलें ॥ तैसें ही खाय चुकलें ॥ रसा जेयेवों ॥ ५६ ॥ जयाकां आथि निष्पत्ति ॥ जेथ र
सधरी व्यक्ती ॥ तें अन्न ऐसी प्रतीती ॥ तामसां नाहीं ॥ ५७ ॥ ऐसें निकहीं विपायें ॥ सदन्ना वर पडा होये ॥ तरी घाणि सुटे तंव राहे-
॥ व्याघ्र जैसा ॥ ५८ ॥ कां बहु वेदिवशीं वोलांडिलें ॥ स्वादपणें सांडिलें ॥ शुष्क अथवा सडलें ॥ गाभिणें ही हो ॥ ५९ ॥ तेंही बाळाचे
हातवरी ॥ चिवडिलें जैसीं राहाडी करी ॥ कांसवें बैसोनि नारी ॥ गोता बोलकरी ॥ ६० ॥ ऐसे निकश्मळें जें खाय ॥ तें तयासुख
भोजन ऐसें होय ॥ परि येणेंही न धाय ॥ पापिया तो ॥ ६१ ॥ मग चमत्कार देखा ॥ निषेधाचा आंबुखा ॥ जयाकां सदोषा ॥ -
कुद्रव्यासी ॥ ६२ ॥ तया अपेयांचा पानीं ॥ अखाद्यांचा भोजनीं ॥ वाढवी जेउतान्ही ॥ तामसें तेणें ॥ ६३ ॥ एवं तामस जेवणारा
॥ ऐसे सीमे चुहे वीरा ॥ ययाचें फळ दुसरा ॥ क्षणीं नाहीं ॥ ६४ ॥ जें जे व्हां चि हे अपवित्र ॥ शिवे तयाचें वक्त्र ॥ ते व्हांचि पापपा
त्र ॥ जाला तो कीं ॥ ६५ ॥ यावरतें जें जेवी ॥ ते जेविती वोजन ह्मणावी ॥ पोट भरती जाणावी ॥ यातनातें ॥ ६६ ॥ शिरछेदें

कायहोये ॥ कां आगीरिघतां केसें आहे ॥ हें जाणावें काई पाहें ॥ परिसा हातचि असे ॥ ६७ ॥ ह्मणौनि तामसा अन्ना ॥ परिगा-
मगासि नाना ॥ न सांगोंचि अर्जुना ॥ देव ह्मणे ॥ ६८ ॥ आतां ययावरी ॥ आहाराचि यापरी ॥ यज्ञही अवधारी ॥ त्रिधा असे ॥
६९ ॥ तरी तिहीं माजी प्रथम ॥ सात्विक यज्ञाचें वर्म ॥ आईक पांसु महिम ॥ शिरोमणी ॥ ७० ॥ श्लो० अफलाकांक्षिभिर्यज्ञो
विधिदृष्टो य इज्यते ॥ यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्विकः ॥ ११ ॥ टी० तरि येक प्रियोत्तम ॥ वांचोनि वाढोनें दी काम ॥
जैसा कामनो धर्म ॥ पतिव्रतेचा ॥ ७१ ॥ नाना सिंधू नेंटाकूनि गंगा ॥ पुढां रांन करीचि रिगा ॥ कां आत्मा देखोनि उगा ॥ वेद ठेला
॥ तैसें जे आपुला स्वहितीं ॥ वेंचूनियांचित्त वृत्ती ॥ नुरविती चि अहंकृती ॥ फळालागीं ॥ ७३ ॥ पातलेया झाडाचें मूळ ॥ माघु
तें सरों नेणों चि जळ ॥ जिराले कां केवळ ॥ तयाचाचि आंगीं ॥ ७४ ॥ तैसें मनें देहीं ॥ यजन निश्चयाचा ठाईं ॥ हारपोनि जे कां
हीं ॥ वांछितीना ॥ ७५ ॥ तिहीं फळ वांछा त्यागीं ॥ स्वधर्मा घांचूनि विरागी ॥ कीं जे जो यज्ञ सर्वांगीं ॥ अळंकृत ॥ ७६ ॥ परि आरिसा
आपणापें ॥ डोळां जैसें घेपे ॥ कां तळहातींचें निदीपें ॥ रत्न पाहिजे ॥ ७७ ॥ नाना उदिनें दिवाकरें ॥ गमावा मार्ग दिठी भरे ॥ तैं-
सा वेद निर्द्वारें ॥ देखोनियां ॥ ७८ ॥ नियेकुंड मंडप वेदी ॥ आणीकही संभार समृद्धि ॥ तें मेळवणी जैसी विधी ॥ आपणपां के-
ली ॥ ७९ ॥ सकळावयव उचितें ॥ लेणीं पातलीं जैसीं आंगातें ॥ तैसे पदार्थ जेथिंचा तेथें ॥ विनियोगुनी ॥ ८० ॥ काय वानुं बहु-
तीं बोलीं ॥ जैसी सर्वाभरणीं भरली ॥ ते यज्ञविद्याचि रूपा आली ॥ यजनमिषें ॥ ८१ ॥ तैसा सांगोपांग ॥ निपजे जो याग ॥ नुठऊ-
नियां लाग ॥ महत्वाचा ॥ ८२ ॥ प्रतिपाळ तरी पादाचा ॥ झाडीं कां जेतु कसीचा ॥ परी फळा फुला छायेचा ॥ आश्रयो नाहीं ॥ ८३ ॥
॥ किं बहुना फळाशेवीण ॥ ऐसेया निगुतीं निर्माण ॥ होय तो याग जाण ॥ सात्विक गा ॥ ८४ ॥ श्लो० अभिसंधाय तु फलं दं-

पाठ· ओ· ७० परि· ओ· ७५ देहमनें दोहीं· ओ· ८४ यज्ञ·

भार्थमपिचैवयत् ॥ इज्यतेभरतश्रेष्ठतंयज्ञंविद्धिराजसं ॥ १२॥ टी० आतांयज्ञकारवीरेशा ॥ करीपैंयाचिरेसा ॥ परिश्राद्धालागीं
जैसा ॥ अवंतिलारावो ॥ ८५॥ जरिरुजायरासि ये ॥ तरीबहुतउपयोगाजाये ॥ आणिकार्ती होहोये ॥ जैंगौसाजे ॥ ८६ ॥ तैसांध
रूनिआवांका ॥ ह्मणेस्वर्गजोडेलअसिका ॥ दीक्षितहोईनमान्यलोकां ॥ घडेलयाग ॥ ८७॥ ऐसीकेवळफळांलागीं ॥ महत्वफो
करावयाजगीं ॥ पार्थानिष्पत्तिजेयागीं ॥ राजसपैंतें ॥ ८८॥ श्लो० विधिहीनमसृष्टान्नंमंत्रहीनमदक्षिणं ॥ श्रद्धाविरहितं
यज्ञंतामसंपरिचक्षते ॥ १३॥ टी० आणिपशुपक्षींविवाहीं ॥ जैंसीकामापरौतानाहीं ॥ तैसातामसायज्ञापाहीं ॥ आग्रहचिमू
ळ ॥ ८९॥ वारयावाटनवाहे ॥ किंमरणमुहूर्तपाहे ॥ निषिद्धासीविहे ॥ आगीजरी ॥ ९०॥ तरीतामसाचियाआचारा ॥ विधीचा
आथीनावोदावारा ॥ ह्मणुनितोधनुर्धरा ॥ उछृंखल ॥ ९१॥ नाहींविधीचीनेथचाड ॥ नयेमंत्रादिकतयाआड ॥ अन्नजातांन
सुटेतोंड ॥ माशियेजोवीं ॥ ९२॥ वैराचाबोधब्राह्मणा ॥ नेथकेंरिगेलदक्षिणा ॥ अग्नीजाल्यावावधाणा ॥ वारिपडाजैसा ॥ ९३॥ तै
सेंवायांचिसर्वस्ववेंचे ॥ सुरवनदेखतांश्रद्धेचें ॥ नागविलेंनिपुत्रिकाचें ॥ जैसेंघर ॥ ९४॥ ऐसाजोयज्ञाभास ॥ तयानामया
गतामस ॥ आइकेंह्मणेनिवास ॥ श्रीयेचातो ॥ ९५॥ आतांगंगेचेंएकपाणी ॥ परिनेलेंआनानींवाहणीं ॥ एकमळीएकआणी
॥ शुद्धत्वजैसें ॥ ९६॥ तैसेंतिहींगुणींतप ॥ येथजाहालेंआहेत्रिरूप ॥ तेंएककेलेंदेपाप ॥ उद्धरीएक ॥ ९७॥ तरितेंचितिहींभे
दीं ॥ कैसेंनिपांह्मणोनिसुबुद्धी ॥ जाणोंपाहासीतरिआधीं ॥ तपचिजाण ॥ ९८॥ येथनपह्मणिजेकाइ ॥ तेंस्वरूपदाऊंपाहीं
॥ मगभेदिलेंगुणींतिहीं ॥ तेंपाठींबोलों ॥ ९९॥ तरितपजेंकांसम्यक ॥ तेंहीत्रिविधआइक ॥ शारीरमानसीक ॥ शाब्द गा ॥ २००
॥ आतांयातिहींमाझारीं ॥ शारीरतंवअवधारी ॥ तरिशंभूकांश्रीहरी ॥ पदियंताहोये ॥ १॥ श्लो० देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनंशौ

पाठ. ओ. ८६ श्राद्धनटके. ओ. ८९ ओजेइच्छा. ओ. ९. वेदाची. ओ. ९४ ही.

चमार्जवं ॥ ब्रह्मचर्यमहिंसा च शारीरं तप उच्यते ॥ १४ ॥ टी० नयाप्रियादेवतालया ॥ यात्रादिकें करावया ॥ आठही पाहारीं जैसेंपा-
यां ॥ उळिगा घापें ॥ २ ॥ देवांगणमिरवणियां ॥ आंगोपचारसुरवणियां ॥ करावयाझणियां ॥ शोभती हात ॥ ३ ॥ लिंगकां प्रतिमा-
दिठी ॥ देखतखेंवों अंगेष्ठी ॥ लोटिजे कां काठी ॥ पडली जैसी ॥ ४ ॥ आणि विधिविनयादिकीं ॥ गुणीं वडील जे लोकीं ॥ तयाब्राह्म-
णाच्यी निकी ॥ पाइकी कीजे ॥ ५ ॥ अथवा प्रवासें कां पीडा ॥ कांशिणले जे सांकडा ॥ ते जीव सुरवाडा ॥ आणी जती ॥ ६ ॥ सकळती-
र्थांचियेधुरे ॥ जियेकां मातापितरें ॥ तयां सेवे मि कीरशरीरें ॥ लोणकीजे ॥ ७ ॥ आणि संसारा ऐसा दारुण ॥ जो भेटलियां नि-
हरी शीण ॥ तो ज्ञानदानी सकरुण ॥ भजिजे गुरू ॥ ८ ॥ आणि स्वधर्माचा आगिठां ॥ देहजाड्याचिया किटा ॥ आवृत्तीपुटीं सुभटा
॥ झाडा कीजे ॥ ९ ॥ वस्तु भूतमात्रांनमिजे ॥ परोपकारीं भजिजे ॥ स्त्रीविषयीं नियमिजे ॥ नावें नावें ॥ १० ॥ जन्मतें निप्रसंगें ॥ स्त्री-
देह शिवणें आंगें ॥ तेथु निजन्म आथवें ॥ सोविळें कीजे ॥ ११ ॥ भूतमात्राचें निनावें ॥ तृण ही ना सुडावें ॥ किंबहुना सांडावे ॥ छे-
दभेद ॥ १२ ॥ ऐसैसी जैं शरीरीं ॥ राहाटीचा पडे उजरी ॥ तैं शारीर तप घुमरीं ॥ आलें जाण ॥ १३ ॥ पार्था समस्त ही हे करणें ॥ देहा-
चेनि प्रधानपणें ॥ ह्मणौनि ययातें मी ह्मणें ॥ शारीरतप ॥ १४ ॥ एवं शरीर जें तप ॥ तयाचें दाविलें रूप ॥ आतां आइक निष्पाप
॥ वाङ्मयतें ॥ १५ ॥ श्लो० अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितं च यत् ॥ स्वाध्यायाभ्यसनं चैव वाङ्मयं तप उच्यते ॥ १५ ॥ टी० त-
रि लोहाचें आंगतुक ॥ न तोडितां चि कनक ॥ केलें जैसें देख ॥ परिसें तेणें ॥ १६ ॥ तैसें न दुखवितां सेजे ॥ जावळां या सुख वनिपजे
॥ ऐसें साधुलक्का देखिजे ॥ बोलणां जिये ॥ १७ ॥ पाणी सुदल झाडा जाये ॥ तृण तें प्रसंगें जिये ॥ तैसें येकां बोलिलें होये ॥ सर्वां-
हि हित ॥ १८ ॥ जोडे अमृतांची सुरसरी ॥ तैं प्राणा तें अमर करी ॥ स्नानें पाप ताप वारी ॥ गोडी ही दे ॥ १९ ॥ तैसा अविवेक ही फिटे ॥ ८

पाठ· ओ· १४ प्राधान्य·

आपुलें अनर्घ्य दत्तभेटे ॥ आइकतां रुचि नविटे ॥ पीयूषीं जैसी ॥२०॥ जरी कोणी करी पुसणें ॥ नरी हो आवे ऐसें बोलणें ॥ नातरी आव-
तवणें ॥ निगमकां नाम ॥२१॥ ऋग्वेदादि तिन्ही ॥ प्रतिष्ठी जती वाग्भुवनीं ॥ केली जैसी वदनीं ॥ ब्रह्मशाळा ॥ नातरी एकाधें नांव
॥ नेंचि शैवकां वैष्णव ॥ वाचे वसे नें वाग्भव ॥ तप जाणावें ॥२३॥ आतां नप जें मानसिक ॥ तें ही सांगों आइक ॥ ह्मणे लोकनाथ नाय-
क ॥ नायक चीनो ॥२४॥ श्लो० मनःप्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः ॥ भावसंशुद्धिरित्येतत्तपो मानसमुच्यते ॥१६॥ टी०
तरि सरोवर तरंगीं ॥ सांडिलें आकाश मेघीं ॥ कां चंदना चे उरगीं ॥ उद्यानवन जैसें ॥२५॥ नाना कळा वैषम्य चंद्र ॥ कां सांडिला आ-
धिनरेंद्र ॥ नानरि क्षीरसमुद्र ॥ मंदराचळें ॥२६॥ तैसी नाना विकल्प जाळें ॥ सांडूनि गेलिया सकळें ॥ मनराहें कां केवळें ॥ स्वस्व-
रूपीं जें ॥२७॥ तपनेंवीण प्रकाश ॥ जाड्यें वीण विरसीं रस ॥ पोकळीवीण अवकाश ॥ होय जैसा ॥२८॥ तैसी आपली सोय दे-
रवे ॥ आणि आपलिया स्वभावा सुके ॥ हिंवलाजें सी आंगिकें ॥ हिवांनदी ॥२९॥ तैसें न चळतें केंळ के वीण ॥ शशिबिंब जैसें-
नित्यपरिपूर्ण ॥ तैसें चोरवीं शृंगारपण ॥ मनाचें जें ॥३०॥ बुजाली वैराग्याची वोरप ॥ जिराली मनाची धाप कांप ॥ तेथ केवळ जा-
लीवाफ ॥ निजबोधाची ॥३१॥ ह्मणोनि विचारावया शास्त्र ॥ राहाट वावे जें वक्त्र ॥ तें वाचे चे हीसूत्र ॥ हातींन धरी ॥३२॥ तें स्व-
लाभलाभलेपणें ॥ मन मनपणाही धरूनेणें ॥ शिवतलें जैसें लवणें ॥ आपलें निज ॥३३॥ तेथ कें उठती ते भाव ॥ जिहीं इंद्रि-
यमार्गी धाव ॥ घेउनि ठाकावे गांव ॥ विषयांचे ते ॥३४॥ ह्मणोनि नियमें मानसीं ॥ भावशुद्धी चि असे आपैसी ॥ रोमशु चि जैसी
॥ बळहाताची ॥३५॥ काय बहु बोलों अर्जुना ॥ जैं हे दशा ये मना ॥ तैं मनें स्तपो भिधाना ॥ पात्र होय तें ॥३६॥ परि तें असो देंजा-
ण ॥ मानस तपाचें लक्षण ॥ देवो ह्मणे संपूर्ण ॥ सांगीतलें ॥३७॥ एवं देह वाचा चित्तें ॥ जें पान लें त्रिविधतानें ॥ तें सामान्य नप

पाठ० ओ० २४ त्रिभुवनीं० ओ० २९ नेदी निजांग० ओ० ३६ मनोंतपाभिधाना० ओ० ३८ ह्मणोनि०

तूतें॥ पारिसविलेंगा॥३८॥आतांगुणत्रयसंगें॥ हेंचिविशेषेंत्रिविधरिगे॥ तेंहीआइकेचांगें॥ प्रज्ञाबळें॥३९॥ श्लो॰ श्रद्धयापरया
तप्तंतपस्तत्त्रिविधंनरैः॥ अफलाकांक्षिभिर्युक्तैः सात्विकंपरिचक्षते॥१७॥ टी॰ तरिहेंचि तप त्रिविधा॥ जेंदाविलेंतुजप्रबुद्धा॥ तेंचि
करीपूर्णश्रद्धा॥ सांडूनिफळीं॥४०॥ जैंपुरतियासत्वशुद्धी॥ आचरिजेआस्तिक्यबुद्धी॥ नैतयातेंचिगाप्रबुद्धी॥ सात्विकह्मणिपे॥४१
॥ श्लो॰ सत्कारमानपूजार्थंतपोदंभेनचैवयत्॥ क्रियतेतदिहप्रोक्तंराजसंचलमध्रुवं॥१८॥ टी॰ नातरितपस्थापमेला
गीं॥ दुर्जेपणमांडूनियाजगीं॥ महत्वाद्रीचांशृगीं॥ बैसावया॥४२॥ त्रिभुवनींचियासन्माना॥ नवचावेंठायाआना॥ धुरे
चियाआसना॥ भोजनालागीं॥४३॥ विश्वाचियास्तोत्रा॥ आपणहोआवयापात्रा॥ विश्वें आपलियायात्रा॥ करावियाया
वें॥५४॥ लोकांचियाविविधापूजा॥ आम्रयनधरावयादुजा॥ भोगभोगावेवोजा॥ महत्वाचिया॥४५॥ अगाबोलमाखू
नीतपें॥ विकावयाआपणापें॥ अंगेंहीनिपडपें॥ जयापरी॥४६॥ हें असोधनमानीं आश॥ गादउनीतपकीजेसायास॥
तेंतेंचितपराजस॥ बोलिजेगा॥४७॥ परिपहुरणीजेंदुहिलें॥ तेंनेंगुरूंनदुभेचिव्यालें॥ कांउफेंसेतचारिलें॥ पिकावया-
नुरे॥४८॥ तैसेंफोकारितांतप॥ कीजेजेसाक्षेप॥ तेफळींनवसोप॥ निःशेषजाये॥४९॥ ऐसेंनिर्फळदेखोनिकरितां॥ मा
झारींसांडीपंडुसुता॥ ह्मणोनिनाहींस्थिरता॥ तपातया॥५०॥ येऱ्हवींतरीआकाशमांडी॥ जोगर्जोनिब्रह्मांडफोडी॥ तो
अकाळमेघकायघडी॥ राहातआहे॥५१॥ नैसेंराजसतपजेंहोये॥ तेंफळीं कीरवांझजाये॥ परि आचरणींही नोहे॥ नि
र्वाहतेंगा॥५२॥ आतांतेंचितपपुढती॥ तामसाचियेरीती॥ तेंपरत्राआणिकीर्ती॥ मुकोनिकीजे॥५३॥ श्लो॰ मूढग्रा ७
हेणात्मनोयत्पीडयाक्रियतेतपः॥ परस्योत्सादनार्थंवातत्तामसमुदाहृतं॥१९॥ टी॰ केवळमूर्खपणाचावारा॥ जीवीं

पाठ॰ ओ॰ ४०फळे॰ ओ॰ ४२महत्वाच्ये॰ ओ॰ ४६ पण्यांगना॰ ओ॰ ५१अवकाळ॰

घेउनि धनुर्धरा ॥ नामदें वजेशरीरा ॥ वैरियाचें ॥ ५४ ॥ पंचाग्नीच्या दंडगीं ॥ खोलवीजती शारीरालागीं ॥ कां इंधन कीजे हें आगी
॥ आंतुलावी ॥ ५५ ॥ माथां जाळिजती गुग्गुळ ॥ पाठीं घालीजती गळ ॥ आंग जाळिती इंगळ ॥ जळत भीतां ॥ ५६ ॥ दवडोनि श्वा-
सोच्छ्वास ॥ कीजे निवाचा निउपवास ॥ कां घेपती धूमाचे घांस ॥ अधोमुखें ॥ ५७ ॥ हिमोदकें आकंठें ॥ खडकसा वजती तटें ॥ जि
तयां मासाचे निसुटे ॥ तोडिती जेथ ॥ ५८ ॥ ऐसी नानापरी हे काया ॥ घाय सूतां पैं धनंजया ॥ तप कीजे नाशावया ॥ पुढिलांतें ॥ ५९
॥ आंगभारें सुटला धोंडा ॥ आपण फुटोनि होय खंडखंडा ॥ कां आड जालिया तें रगडा ॥ करी जैसा ॥ ६० ॥ तेविं आपलीया आटणि
या ॥ सुखें असन याप्राणिया ॥ जीणावयाशि राणिया ॥ कीजती गा ॥ ६१ ॥ किं बहुना हे वोरवटी ॥ घेउनी क्लेशाची हातवटी ॥ तप-
निफजे तें किरीटी ॥ तामस होये ॥ ६२ ॥ एवं सत्वादिकाचा आंगीं ॥ पडिलें तप तिहीं भागीं ॥ जालें तें ही तुज चांगी ॥ दाविलें व्यक्ति
॥ ६३ ॥ आतां बालतां प्रसंगा ॥ आलें ह्मणोनि पैं गा ॥ करूं रूप दानलिंगा ॥ त्रिविधा तया ॥ ६४ ॥ येथ गुणाचेनि बळें ॥ दानही त्रिवि
ध असे जालें ॥ तेंचि आइक पहिलें ॥ सात्विक ऐसें ॥ ६५ ॥ श्लो० दातव्यमिति यद्दानं दीयतेऽनुपकारिणे ॥ देशे काले च पात्रे च
तद्दानं सात्विकं स्मृतं ॥ २० ॥ टी० नरि स्वधर्मो आतौतें ॥ जें जें मिळेल आपणयातें ॥ तें तें देइजे करूनि बहुतें ॥ सन्मानयोगें ॥
६६ ॥ जालया सुबीजप्रसंग ॥ पडे क्षेत्र वाफेचा पांग ॥ तैसाचि दानाचा हा लाग ॥ देखत असे ॥ ६७ ॥ अनर्घ्य रत्न हाता चढे ॥ तैं भां-
गाराची वोदी पडे ॥ दोन्ही जालीं तरी न जोडे ॥ लेतें आंग ॥ ६८ ॥ पारिसण सुहृद संपत्ति ॥ येति न्हीं ये कांमीळती ॥ जैं भाग्य धरीउ
न्नती ॥ आपुला विषीं ॥ ६९ ॥ तैसें निफजवावया दान ॥ जैं सत्वासि ये संवाहन ॥ तैं देशकाळभाजन ॥ द्रव्यही मिळे ॥ ७० ॥ तरि
आधिं तव प्रयत्नेंसि ॥ हो आवें कुरुक्षेत्र कां काशी ॥ ना तरि तु केसीं इहिंसीं ॥ तो देश ही हो ॥ ७१ ॥ तेथ रविचंद्रा राहु मेळ ॥ हो तां

पाठ॰ ओ॰ ६५ वांलें॰ अ॰ ७० निफलजावया॰

पाहे पुण्यकाळ ॥ कां नयासारिखा निर्मळ ॥ आणि नेहे जाला ॥ ७२॥ तैसा काळीं तिये दशीं ॥ हा आवी पात्रसंपत्ती ऐसी ॥ मूर्ति आंदेश-
रिली जैसी ॥ शुचित्वें निका ॥ ७३॥ आचाराचें मूळपीठ ॥ वेदांचें उत्तरपेठ ॥ तैसें द्विजरत्न चोखट ॥ पावोनियां ॥ ७४॥ मग तयाचा
ठाईं वित्ता ॥ निवर्तवावी स्वसत्ता ॥ परि प्रियापुढें कांता ॥ रिगे जैसेनि ॥ ७५॥ कां जयाचें ठेविलें तया ॥ देउनि होइजे उतराइया ॥ नाना
हडपें विडा राया ॥ दिधला जैसा ॥ ७६॥ तैसेनि निष्कामें जीवें ॥ भूम्यादिक अर्पावें ॥ किंबहुना दानें ॥ नेदावें उठो ॥ ७७॥ आणि दान-
जया द्यावें ॥ तयानें ऐसें या पाहावें ॥ जया घेतलें नुमचवे ॥ कायसेन ही ॥ ७८॥ साद घातलिया आकाशा ॥ नेदी प्रतिशब्द जैसा ॥ कां
पाहिला आरसा ॥ येरीकडे ॥ ७९॥ ना तरी उदकाचिये भूमिके ॥ आफळिलें विकंदुकें ॥ उधळोनि करवतिकें ॥ नये जैसा ना ॥ ८०॥ ना
ना वसो घातला चारु ॥ माथां तुरंबिला बुरु ॥ नकरी प्रत्युपकारु ॥ जिया परी ॥ ८१॥ तैसें दिधलें दान याचें ॥ जो कोणे ही आंगें नुमचवे
॥ अर्पिलया साम्य नयाचें ॥ कीजे पैं गा ॥ ८२॥ ऐसिया जें सामग्रिया ॥ दान निफजे वीरराया ॥ तें सात्त्विक दान वर्या ॥ सर्वां ही जाण ॥
८३॥ आणि तोचि देशकाळ ॥ घडे तैसाचि पात्रमेळ ॥ दान भाग ही निर्मळ ॥ न्यायगत ॥ ८४॥ श्लो० यत्तु प्रत्युपकारार्थं फलमु-
द्दिश्य वा पुनः ॥ दीयते च परिक्लिष्टं तद्राजसमुदाहृतं ॥ २१॥ टी० परि मनीं धरूनि दुभतें ॥ चारिजे जेवीं गाइ तें ॥ कां पेव करूनि आ-
इतें ॥ पेरुं जाइजे ॥ ८५॥ नाना दिठी घालूनि आहेरा ॥ आंवतुं जाइजे सोयिरा ॥ कां वाण धाडिजे घरा ॥ शेवसीयाचे ॥ ८६॥ पैं कळां-
तर गांठिं बांधिजे ॥ मग पुढिलाचें काज कीजे ॥ पूजा घेउनि रसदीजे ॥ पीडितांसि ॥ ८७॥ संजयाज दान देणें ॥ नातरी घेणें चिरजिव-
णें ॥ पुढती भुंजावा भावें येणें ॥ दिजे जें कां ॥ ८८॥ अथवा कोणी वाटे जातां ॥ घेतलें उमचो न शकता ॥ मिळे जें पंडुसुता ॥ द्विजो-
त्तम ॥ ८९॥ तरी कवड्यायें कासार्सी ॥ अशेषां गोत्रांचें चिकिरीटी ॥ सर्व प्रायश्चित्तें सुये मुठी ॥ नयांचिये ॥ ९०॥ तें विंचिपासलो

पाठ॰ ओ॰ ७२ आणी कर्‍हा हो॰ ओ॰ ७४ नें॰ ओ॰ ७८ प्रत्युपकार न करवे॰

किकें ॥ फळें वांछिजती अनेकें ॥ नादिजे नरा सुके ॥ येकाही नोहे ॥ ९१ ॥ तेंही ब्राह्मण नवोंसरे ॥ किं हाणिचे निशि पोंझांसुरें ॥ सर्वस्व जैसें
चोरें ॥ नागऊनि नेलें ॥ ९२ ॥ कायबहु सांगों सुमती ॥ जें दीजे यामनोवृत्ति ॥ तें दान गा त्रिजगतीं ॥ गंजस्पैं ॥ ९३ ॥ श्लो० अदेशकाले
यद्दानमपात्रेभ्यश्च दीयते ॥ असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतं ॥ २२ ॥ टी० मग म्लेंछाचे वसोटे ॥ दांगा णेह नर्के कटे ॥ काशिबरंचो
हटे ॥ नगरींचे तें ॥ ९४ ॥ तेंही तेंहा टाई मिळणीं ॥ समय सांजवेळ कां रजनी ॥ तेव्हां उदार होणें धनीं ॥ चोरियेचा ॥ ९५ ॥ पात्रें भाट नागारी
॥ सामान्य स्त्रिया कां जुवारी ॥ जियें मूर्तिमंतें सुरूरी ॥ भुलवावया ॥ ९६ ॥ नृत्याची पुरवणी ॥ ते पुढां डोळे भारणी ॥ गीन भाटीं वतो अर्वणीं
कर्णजप ॥ ९७ ॥ तयाही वरी अकुमाळ ॥ जैं घे फुलागंधाचा गुळुक ॥ तंव क्षमाचा तो वेताळ ॥ अवतरे तैसा ॥ ९८ ॥ तंव विभांडूनियां जग
॥ आणिले पदार्थ अनेग ॥ ते घालूनि मातंग ॥ गवांदी सि ॥ ९९ ॥ एवं ऐसें निजें देणें ॥ तें नामस दान मी ह्मणें ॥ आणि घडे दैवगुणें ॥ आणि
कंहीऐक ॥ ३०० ॥ विपायें घूणाक्षर पडे ॥ टाळि येका उळा सांपडे ॥ तैसें तामसा पर्वजोडे ॥ पुण्यदेशीं ॥ १ ॥ तेथ दरवोनि तो आथिला ॥ -
योग्य मार्गों हा आला ॥ तोही दर्पें चढला ॥ भांबावे जरी ॥ २ ॥ तरी श्रद्धा न धरी जीवीं ॥ तया माथा ही न रवालवी ॥ स्वयें न करी ना करवी ॥
अर्घ्यादिक ३ आलिया न घलीं बैसों ॥ तेथ गंधाक्षताचा काय अतिसो ॥ हा अप्रसंग कीर असो ॥ तामसीं नरीं ॥ ४ ॥ पैं बोळवीजे रिणा
इतं ॥ तैसा ज्ञांकवी तयाचा हात ॥ तूं तूं करणयाचा बहुत ॥ प्रयोग तेथें ॥ ५ ॥ आणि जया जें दे किरीटी ॥ तयातें उमाणीत यासाठीं ॥ -
मग कुबोलें कांलोटी ॥ अवज्ञेचा ॥ ६ ॥ हें बहु असो यापरी ॥ मोल वेंचणें जें अवधारीं ॥ तया नाव चराचरीं ॥ तामस दान ॥ ७ ॥ ऐसें आ
पुलालां चिन्हीं ॥ अळंकृतें तिन्हीं ॥ दानें दाविलीं अभिधानीं ॥ रजतमाया ॥ ८ ॥ येथ मी जाणत असें ॥ विपायें तूं गा ऐसें ॥ न कल्पि
सील मानसें ॥ विचक्षणा ॥ २ ॥ जें भवबंधनमोचक ॥ येकलें कर्म सात्विक ॥ तरी कां वेरवासें सदोरव ॥ येर बोलावीं ॥ १० ॥ परिनोसं-

पाठ० ओ० ९९ अुतलया ओ० ३०० तेंहा ऐकें

७ ७ ७ ७

तितांध्रुवसी ॥ भेटीनाहींनिशीसीं ॥ कांधूनसाहतांजैसीं ॥ वातिनलगे ॥ ११ ॥ तैसेंशुध्दसत्वाआड ॥ आहेरजतमाचेंकवाड ॥ तेंभेदूणों
यातेंक्रीड ॥ ह्मणावेंका ॥ १२ ॥ आह्मींशुध्दादिदानांत ॥ जेंसमस्तहीक्रियाजात ॥ सांगीतलेंकांव्याम ॥ तिहींगुणीं ॥ १३ ॥ नेथभरवसे
नितिन्ही ॥ नसांगोंचिऐसेंमानीं ॥ परिसत्वदावायादोन्ही ॥ बोलिलोंयेरें ॥ १४ ॥ जेंदोहींमाजिनजेंअसे ॥ तैंदोन्हीसांडितांचिदिसे
॥ अहोरात्रत्यागेंजैसें ॥ संध्यारूप ॥ १५ ॥ तैसेंरजतमविनाशें ॥ निजेंजेउत्तमदिसे ॥ तेंसत्वहे आपैसें ॥ भावासिये ॥ १६ ॥ एवंदावान
यसत्वतुज ॥ निरोपिलेंतमरज ॥ तेंसांडूनिसत्वेंकाज ॥ साधाआपलें ॥ १७ ॥ सत्वेंचियेणेंचोखाळें ॥ करीयज्ञादिकेंसकळें ॥ पावसी
तेंकरतळें ॥ आपलेंनिज ॥ १८ ॥ सूर्येंदाविलेंसातें ॥ कायबेकनादिसेयेथें ॥ तोंवंसत्वेंकेलियाफळातें ॥ कायनेदी ॥ १९ ॥ ह्मणोनिकरआ
कडतांविरवीं ॥ शक्तिसत्वांआथिनिकी ॥ परिमोक्षेसीयेकी ॥ मिसळणेंजें ॥ २० ॥ तेंयेकआनंचिआहे ॥ तयाचासावावोजेंलाहे ॥
तैंमोक्षाचाहीहोये ॥ गावींसरतें ॥ २१ ॥ पैंभांगारजर्‍हापंधरें ॥ तर्‍हीराजवर्ळीचीं अक्षरें ॥ लाहेतोंचिसरे ॥ जियापरि ॥ २२ ॥ स्वच्छें
शीतळेंसुगंधें ॥ जळेंहोतीसुखप्रदें ॥ परिपवित्रत्वसंबंधें ॥ तीर्थांचेनि ॥ २३ ॥ नदीहोकांभलतेंसीथोरी ॥ परिगंगाजैंअंगिकारी ॥ तैं
चितियेसागरीं ॥ प्रवेशगां ॥ २४ ॥ तैसेंसात्विकाकर्मांकिरीटी ॥ येतांमोक्षाचियेभेटी ॥ नपडेआडकाठी ॥ तेंवेगळेंआहे ॥ २५ ॥ हावो
लआयकतरंवंवीं ॥ अर्जुनाआधीनमायेजावीं ॥ ह्मणेदेवेंकृपाकरावी ॥ सांगावेंतें ॥ २६ ॥ तेथकृपाळचक्रवर्ती ॥ ह्मणेआइकनया
चीव्यक्ती ॥ जेणेंसात्विकेंतेंसुक्ती ॥ रत्नदेखिलें ॥ २७ ॥ श्लो॰ ॐतत्सदितिनिर्देशोब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ॥ ब्राह्मणास्तेनवे
दाश्चयज्ञाश्चविहिताः पुरा ॥ २३ ॥ टी॰ तरिअनादिपरब्रह्म ॥ जेंजगदादिविश्रामधाम ॥ तयाचेंयेकनाम ॥ त्रिधापैंअसे ॥ २८ ॥ तें
कीरअनामअजाती ॥ परिअविद्यावर्गांचियेराती ॥ माजिवोळखावयाश्रुती ॥ खूणकेली ॥ २९ ॥ उपजलियाबाळकासी ॥ नांवना

पाठ॰ ओ॰ १२गा॰ ओ॰ १५ निन्यासें॰ ओ॰ १६ फावासि॰ ओ॰ २० गिनि॰ ओ॰ २४ नया॰ ओ॰ २४ होय॰ ओ॰ २९ गाना॰ गवी

हींतयापासीं॥ ठेविलेंनिनावेसीं॥ वोदेतउठी॥ ३३०॥ कष्ठलेससागशिगं॥ जेदवोवेनीगा [illegible]॥ [illegible]नाकुजणां॥ नोमंकून
हा॥ ३१॥ ब्रह्माचाअबोला।फिटावा॥अद्वैतद्वैततत्वंतांभेटावा॥ एैसामंत्रदृ[illegible]लाकेवणा वेदेवाप॥ ३३॥ मयादा[illegible]नजगाथुकं
॥ ब्रह्मआळविलेंकवतिकें॥ मागांअसतठाके॥ पुढाउभे॥ ३३॥ परिनिगमाचळशिरवगीं॥ उपानिषदाथनगरीं॥ [illegible]
चायेकाहारीं॥ तयासिंचकळे॥ ३४॥ हें हीअसोप्रजापती॥ शक्तीजेसृष्टिकारती॥ तेजयाएकाआवृत्ति॥ नामाचियें॥ ३५॥ पैसृ
ष्टीचियाउपक्रमा॥ पूर्वींगावीरोत्तमा॥ वेडाएैसाब्रह्मा॥ येकलाहोता॥ ३६॥ मजईश्वरानेंनाळखे॥ नासृष्टीहीकरूंनशके॥ तो न
थोरकेलायेकें॥ नामेंजेणें॥ ३७॥ जयाचाअर्थजीवध्यानां॥ जेवणांत्रयाचेजपतां॥ विश्वसृजनयोग्यता॥ आली तया॥ ३८॥
तेधवांरचिलेब्रह्मजन॥ तयांवेदादिधलेशासन॥ यज्ञाएैसेंवर्तन॥ जीविकेकेलें॥ ३९॥ पाठीनेणांकितीयेर॥ सृजीजललोकअ
पार॥ जालेब्रह्मदत्तअग्रहार॥ तिन्हीभुवनें॥ ४०॥ एैसेंनाममंत्रजेणें॥ धातयाअदेळचिकरणें॥ तयाचेंस्वरूपआइकह्मणे॥
श्रीकांतते॥ ४१॥ तरिसर्वमंत्रांचाराजा॥ तोप्रणवआदिवर्णवृक्षा॥ आणितत्कारदुजा॥ तिजासत्कार॥ ४२॥ एवंओंतत्सदाका
र॥ ब्रह्मनामहेंत्रिःप्रकार॥ हेंफुलतुरांबसुंदर॥ उपनिषदांतें॥ ४३॥ [illegible]होऊनियेक॥ जेंकर्मंचालेसात्विक॥ तेंकैवल्या
तेंग्राहक॥ घरिचेंकरी॥ ४४॥ परिकापुराचेंथाळेंव॥ आणुनिदेइलदेव॥ लेवोंजाणणेंचिअडव॥ तेथअसेवाणा॥ ४५॥ तैसें
आदरिजेलसत्कर्म॥ उच्चारेलब्रह्मनाम॥ परिनेणिजेलजरिवर्म॥ विनियोगाचें॥ ४६॥ तरिसहंतांचियाकोडीं॥ घराआलि
याहीवोढी॥ मातुनेणताहीपरवडी॥ सुदलतुटे॥ ४७॥ कांल्यावयाचावरवट॥ टीकभांगारयेकवट॥ घालूनिबांधलेमोट॥ गळां
जेवी॥ ४८॥ तैसेंतोंडींब्रह्मनाम॥ हातीतेंसात्विककर्म॥ विनियोगेंवीणकाम॥ विफळहोये॥ ४९॥ अगाअन्नआणिभूक॥
पाठ· ओ· ३२ अद्वैततत्वें· ओ· ३२ पैं· ओ· ४१ अदेंच·

पासीं असे परि देख ॥ जेऊं नेणतां बाळक ॥ लंघन चि करी ॥ ३५० ॥ कां स्त्रैद सूत्र वैश्वानरा ॥ जो लियाही संसरा ॥ हातवटी नेणतां वीर्य ॥ प्रकाशनो हे ॥ ५१ ॥ तैसें वेळे कृत्य पावे ॥ तेथिचा मंत्रही आठवे ॥ परि व्यर्थ नें आघवें ॥ विनियोगें वीण ॥ ५२ ॥ ह्मणौनि वर्णत्र यात्मक ॥ जें हें परब्रह्म नाम येक ॥ विनियोगसूं आइक ॥ ययाचा आतां ॥ ५३ ॥ श्लो० तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम् ॥ २४ ॥ टी० नरियाना मीन्नीं अक्षरें तिन्हीं ॥ कर्मा आदि मध्य निदानीं ॥ प्रयोजावीं पें स्थानीं ॥ इहीं तिन्हीं ॥ ५४ ॥ हें चि येकि हातवटी ॥ घेउनी ह्न किरीटी ॥ आले ब्रह्मविद भेटी ॥ ब्रह्माचि ये ॥ ५५ ॥ ब्रह्मेसीं हो आवया एकी ॥ तेन वेंचती यज्ञादिकीं ॥ जे च्म वळले वोळखी ॥ शास्त्रां चिया ॥ ५६ ॥ तो आदि नंव ओंकार ॥ ध्यानें कारनी गोचर ॥ पाठीं आणिती उच्चार ॥ वाचे ही तो ॥ ५७ ॥ तेणें ध्यानें प्रकटें ॥ प्रणवोच्चारें स्पष्टें ॥ लागती मग वाटे ॥ क्रियां चि ये ॥ ५८ ॥ आंधारीं असंगदिवा आडवीं समर्थ वोळावा ॥ तैसा प्रणव जाणावा ॥ कर्मारंभीं ॥ ५९ ॥ उचित देवोद्देशें ॥ द्रव्यें धर्में आणि बहुवसें ॥ द्विजद्वारा हुताशें ॥ यजिती पैं ते ॥ ३६० ॥ आहवनीयादि वन्हीं ॥ निक्षेपरूपें हवनीं ॥ यजिती पैं विधानीं ॥ फुडें होउनी ॥ ६१ ॥ किंबहुना नाना याग ॥ निष्पत्ती चें घेउनी अंग ॥ करिती नावडते या त्याग ॥ उपाधीचा ॥ ६२ ॥ कां न्यायें जोडला पवित्रीं ॥ भूम्यादि कां स्वतंत्रीं ॥ देशकाळ सुहृपात्रीं ॥ देती दानें ॥ ६३ ॥ अथवा येकांतरां कृच्छ्रीं ॥ चांद्रायणें मासोपवासीं ॥ शोधोनि गा धातुराशी ॥ करिती तपें ॥ ६४ ॥ एवं यज्ञ दान तपें ॥ जियें गाजती बंधरूपें ॥ तें हें चि हाय सोपें ॥ मोक्षाचें नया ॥ ६५ ॥ स्थळीं नावा जियापरी दीज ॥ जळीं तया चि जवी तारिजे ॥ तें विवळ्हूकीं कर्मीं सूटिजे ॥ नामें येणें ॥ ६६ ॥ परि हें असो ऐसिया ॥ या यज्ञदानादि क्रिया ॥ ॐकारें सावाधिलिया ॥ प्रवर्तती ॥ ६७ ॥ तिया सोटकि या जेथ फळीं ॥ रिगों न शाहाती निहाळीं ॥ प्रयोजिती तिये काळीं ॥ तच्छब्द तो ॥ ६८ ॥ श्लो० तदित्यनभिसंधाय फ

पाठ· ओ· ५१ संसारा· ओ ५४ यानामार्मीचि· ओ· ५४ प्रयुंजावीं· ओ· ५९ कर्मारंभ· ओ· ६४ शोषूनि·   छ   छ   छ

लंयज्ञतपः क्रियाः ॥ दानक्रियाश्चविविधाः क्रियंतेमोक्षकांक्षिभिः ॥२५॥ टी० जेंसर्वांहीजगापरौतें ॥ जेंएकुसर्वांहीदेखणें ॥ जेंनच्छब्दें
बोलिजतें ॥ पहिलजेंवस्तु ॥ ६९॥ तेंसर्वांमदिकलेंचित्तीं ॥ तद्रूपध्यानियासुमनीं ॥ उच्चारेंहीव्यक्तीं ॥ आणिजेंपदतीं ॥ ३७०॥ ह्मणतीं
तद्रूपब्रह्मतया ॥ फळेंसीक्रियाइया ॥ तेंचिहोतुआह्मांभोगावया ॥ कांहींचिनुरे ॥ ७१॥ ऐसेंनिनदात्मकंब्रह्म ॥ तथंउगाणूनिकर्म
॥ आंगझाडितीनममें ॥ येणेंबोलें ॥ ७२॥ आतांओंकारेंआदरिलें ॥ तत्कारेंसमर्पिलें ॥ इयापरितजयाआलें ॥ ब्रह्मत्वकर्मा ॥ ७३॥ तेंक
र्मकीरब्रह्माकारें ॥ जालेंतंपोंहीनसरे ॥ जेंकरीनिर्णसादुसरें ॥ आहेह्मणोनि ॥ ७४॥ मीठआंगंजळीं विरे ॥ परिक्षारतांवेगळा
उरे ॥ तैसेंकर्मब्रह्माकारें ॥ गमेनेंद्वैत ॥ ७५॥ आणिदुजेंजंवजंवघडे ॥ तंवतंवसंसारभयजोडे ॥ हेंदेवोआपलेनितोडें ॥ बोलतीवे
दें ॥ ७६॥ ह्मणोनिपरत्वेंब्रह्मअसे ॥ तेंआत्मत्वेंपरिवसे ॥ सच्छब्दयारिणादोषें ॥ दाविलादेवें ॥ ७७॥ तरिओंकारतत्कारीं ॥ कर्म
केलेंजेंब्रह्मशरीरीं ॥ जेंप्रशस्तादिबोलवरी ॥ वारवाणिलें ॥ ७८॥ प्रशस्तकर्मीतियें ॥ सच्छब्दाचाविनियोग आहे ॥ तोचिआइका
होये ॥ तेंसासांगों ॥ ७९॥ श्लो० सद्भावेसाधुभावेचसदित्येतत्प्रयुज्यते ॥ प्रशस्तेकर्मणितथासच्छब्दः पार्थयुज्यते ॥ २६॥ टी० त
रिसच्छब्देंयेणें ॥ आटूनिअसंताचेंनाणें ॥ दाविजेअव्यंगवाणें ॥ सत्तेचेंरूप ॥ ३८०॥ जेंसनेंचंकाळेंदेशें ॥ हाऊंनेणोंचिअनारि
सें ॥ आपणपांआपणअसे ॥ अखंडित ॥ ८१॥ हेंदिसतेंजेतुलेंआहे ॥ तेंअसंतपणेंनाहे ॥ देखवतांरूपींसोये ॥ लाभेजयाची ॥
८३॥ तेणेंसिंप्रशस्तेंकर्म ॥ जेंजालेंसर्वात्मकब्रह्म ॥ देखिजेकरूनिसम ॥ ऐक्यबोधें ॥ ८३॥ नेंतरीओंकारतत्कारें ॥ जेंकर्म
दाविलेंब्रह्माकारें ॥ तेंगाळूनिहोइजेएकसरें ॥ सन्मात्रचि ॥ ८४॥ ऐसाहाअंतरंग ॥ सच्छब्दाचाविनियोग ॥ जाणाह्मणेश्रीरं
ग ॥ मीनह्मणेंहो ॥ ८५॥ नामीचिजरिहोह्मणे ॥ तरिश्रीरंगीदुजेंहेंचिउणें ॥ ह्मणोनिहेंबोलणें ॥ देवाचेंचि ॥ ८६॥ आतांआ

पाठ० ओ० ८२ दिसतें

र्णी कहीपरी ॥ सच्छब्द हा अवधारी ॥ सात्विक कर्मा करी ॥ उपकार जो ॥ ८७ ॥ तरी सत्कर्मे चांगे ॥ चालिलीं अधिकार बगें ॥ परि येका
धें कां आंगें ॥ हिणावली जे ॥ ८८ ॥ नैं उणे येके अवयवें ॥ शरीर ठाके आघवें ॥ कां अंगहीन मांडावें ॥ रथाचें गती ॥ ८९ ॥ तैसें येके-
विगुणेंवीण ॥ सत्क्रिया असंतपण ॥ कर्मधर्म गा जाण ॥ जियें वेळे ॥ ३९० ॥ तेव्हां ओंकार तत्कारीं ॥ सावायिला चांगी परी ॥ स-
च्छब्द कर्मा करी ॥ जीर्णोद्धार ॥ ९१ ॥ तें असंतपण फेडी ॥ आणि सद्भावाचि ये रूढी ॥ निजसंतत्वाचि ये प्रौढी ॥ सच्छब्द हा ॥ ९२
॥ दिव्योषध जैसें रोगिया ॥ कां सावावो ये भंगलिया ॥ सच्छब्द कर्मा व्यंगलिया ॥ तें साजाणा ॥ ९३ ॥ अथवा कांहीं प्रमादें ॥ कर्म आ
पुलिये मर्यादे ॥ चुकोनि पडे निषिद्धें ॥ वाटे हन ॥ ९४ ॥ चालतयाचि मार्ग सांडे ॥ पारखियाचि आखरें पडे ॥ राहाटी मार्ग जन घडे ॥
काइ काइ ॥ ९५ ॥ म्हणोनि तेंसी कर्मा ॥ गमस्थें सांडे सीमा ॥ असाधुत्वाचि याचि नामा ॥ ये वों पाहे जें ॥ ९६ ॥ ते थ गा हा सच्छब्दु ॥ ये
गां दोहीं परी सप्रबुद्धु ॥ प्रयोजला करी साधु ॥ कर्मा तें यया ॥ ९७ ॥ लोहा परिसाचि ये घृष्टी ॥ वोहळा गंगेचि ये भेटी ॥ कां मृता जैसी-
वृष्टी ॥ पीयूषाची ॥ ९८ ॥ पैं असाधु कर्मा तैसा ॥ सच्छब्द प्रयोग वीरेशा ॥ हें असो गौरवाचि ऐसा ॥ नामाचा यया ॥ ९९ ॥ घेउनि-
ये थिचें वर्म ॥ जैं विचारिसी हें नाम ॥ तैं केवळ हें चि ब्रह्म ॥ जाणसी तूं ॥ ४०० ॥ पाहें पां ओं तत्सत् ऐसें ॥ हें बोलणें तेथ नेतसे ॥
जेथुनि कां हें प्रकाशे ॥ दृश्यजात ॥ १ ॥ तें नवर्ण निर्विशिष्ट ॥ परब्रह्म चोखट ॥ तयाचें हें आंतुवट ॥ व्यंजक नाम ॥ २ ॥ परि आश्रय
आकाशा ॥ आकाशचि कां जैसा ॥ या नामा नामी आश्रय तैसा ॥ अभेद असे ॥ ३ ॥ उदयिला आकाशीं ॥ रवीचि रवीतें प्रकाशी ॥
हें नाम व्यक्ती तैसी ॥ ब्रह्मकरी ॥ ४ ॥ म्हणोनि त्र्यक्षर हें नाम ॥ नव्हे जाण केवळ ब्रह्म ॥ याहीलागीं कर्म ॥ जें जें काजे ॥ ५ ॥ श्लो·
यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सदिति चोच्यते ॥ कर्म चैव तदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते ॥ २७ ॥ टी· तें याग अथवा दानें ॥ तपा ११

दिकेंहींगहनें ॥ तेंनिफजतुकांन्यूनें ॥ होऊनिठातु ॥ ६ ॥ परिपरिसाचावारकरीं ॥ नाहींचोरवकीडाचीबोली ॥ नेंसींब्रह्मीं अर्पितां
केलीं ॥ ब्रह्मचिहोती ॥ ७ ॥ उणियापुरयाचिपरि ॥ नुरेचितेंथ अवधारीं ॥ निवडूनयेतीसागरीं ॥ जैसियानदी ॥ ८ ॥ एवंपार्था
तुजप्रति ॥ ब्रह्मज्ञानाचीहेशक्ती ॥ सांगीतलीउपपत्ती ॥ डोळसागा ॥ ९ ॥ आणियेकें काहीअक्षरा ॥ वेगळ वेगळावीरा ॥ विनियो
गनागरा ॥ बोलिलोंरिती ॥ ४१० ॥ आतांऐसेंएवंस्तुमहिम ॥ ह्मणौनिहेंब्रह्मनाम ॥ जाणीतलेंकींसुवर्म ॥ रायानुवां ॥ ११ ॥ नरीयेथुनि
यांचीश्रद्धा ॥ उपलविलीहोसर्वदा ॥ जयाचेंजालेंबंधा ॥ उरोनेंदा ॥ १२ ॥ जियेकर्मीहाप्रयोग ॥ अनुष्ठीजेसहिनियोग ॥ नेथअनुष्ठि
लासांग ॥ वेदचितो ॥ १३ ॥ श्लो० अश्रद्धयाहुतंदत्तंतपस्तप्तंकृतंचयत् ॥ असदित्युच्यतेपार्थनचतत्प्रेत्यनोइह ॥ २८ ॥ हरिः ॐ
तत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासू० संवादेश्रद्धात्रयविभागयोगोनामसप्तदशोध्यायः १७ ॥ टी० नासांडुनिहेंसोये ॥ मोडुनिश्रद्धे
चिबाहे ॥ दुराग्रहाचित्राये ॥ वाढऊनियां ॥ १४ ॥ मग अश्वमेधांकोडीकीजे ॥ रत्नेंभरोनिपृथ्वीदीजे ॥ येकांगुष्ठींहातपिजे ॥ तप
सहस्रीं ॥ १५ ॥ जळाशयाचेंनिनावें ॥ समुद्रहीकीजतीनवे ॥ परिकिंबहुनाआघवें ॥ वृथाचितें ॥ १६ ॥ पाषाणावरीवर्षलें ॥ जैं
सेंभस्मींहवनकेलें ॥ कांखेंवदीधलें ॥ साउलिये ॥ १७ ॥ नातरिजेंसंचडकुणा ॥ गगनहाणीतलें अर्जुना ॥ तेंसासमारंभसु
णा ॥ गेलाचितो ॥ १८ ॥ घाणागाळिलेंगुंडे ॥ तेथनेलनापेंडीजोडे ॥ तेंसेंदारिद्रनेवढें ॥ ठेलेंचिआंगीं ॥ १९ ॥ गांठीबांधलीरवा
परी ॥ येथअथवापैलतीरीं ॥ नसरोनिजेसीमारी ॥ उपवासीगा ॥ ४२० ॥ तेंसेंकर्मजातेंतेणें ॥ नाहीऐहिकींचेंभोगणें ॥ ते
थपरत्रतोकवणें ॥ अपेक्षावा ॥ २१ ॥ ह्मणौनिब्रह्मनामश्रद्धा ॥ सांडुनिकीजेतोधंदा ॥ हेंअसोसिणनुसधा ॥ दृष्टादृष्टीतो
॥ २२ ॥ ऐसेंकलुषकरीकेसरी ॥ त्रितापतिमिरतमारी ॥ श्रीवरवीरनरहरी ॥ बोलिलेतेणें ॥ २३ ॥ नेथनिजानंदाबहुवसा ॥ ऊा

पाठ० ओ० ४२० उपवासिया० ओ० २१ आसैपावा० ओ० २३ नृ०

जि अर्जुनतोसहसा ॥ हरपलाचंद्र जैसा ॥ चांदिणेंन ॥ २४ ॥ अहोसंग्रामहावाणिचा ॥ मापेंनाराचांचिया आणियां ॥ सूनिमा
सधेमर्वाणया ॥ जीवितेंसि ॥ २५ ॥ ऐसिय्यासमर्याकेकेशं ॥ मोगीजनीस्वानंदराज्य केसें ॥ आजि भाग्योदयहानसे ॥ आणिके
ठाईं ॥ २६ ॥ संजयह्मणेकौरवराया ॥ गुणागुरुवेरपूर्निचया ॥ आणिगुरुहि हा आम्हुचिया ॥ सुखाचायेथ ॥ २७ ॥ हानपुसतां
हगाठी ॥ नरिंद्वकासोंडुतगोंदि ॥ तरिकेसेंन आम्हासदीं ॥ परमार्थेसीं ॥ २८ ॥ होतां अज्ञानाचा आंधारां ॥ वोसंतीतजन्म
वाहरा ॥ तों आत्मप्रकाशमंदिरा ॥ आंत आणिलें ॥ २९ ॥ येवढा आह्मांतुह्मांथोर ॥ केलायेणेंउपकार ॥ ह्मणोनिहा व्यासस-
हादर ॥ गुरुत्वें हाये ॥ ३० ॥ तेंविनिनसंजयाह्मणीचर्ना ॥ हा अनिशयधान्नृपति ॥ स्वपेंलक्षणोंनिकीर्ति ॥ बोलतअसां ॥ ३१ ॥ ऐसी
हे बोलीसांडिली ॥ मगायेशनीगोष्टी आदरिली ॥ जे पार्थेकासुसिली ॥ श्रीकृष्णातें ॥ ३२ ॥ याचंजसें कांकरणें ॥ तैसेंमीहीकरी
नबोलणें ॥ आयिकीजांजीज्ञानदेवह्मणे ॥ निवृत्तीचा ॥ ४३३ ॥ इतिश्रीभावार्थदीपिकायांज्ञानदेवविरचितायांसप्तदशो-
ध्यायः ॥ १७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

गत· ओं· २६ कर्मवशें ओ· ४३३ नेंचिजेसंजाणेंनणें

श्रीगणेशायनमः॥जयजयदेवानिर्मळ॥निजजनाखिलमंगळ॥जन्मजराजलदजाळ॥प्रभंजन॥१॥जयजयदेवअचळ॥विदळितामं
गळकुळ॥निगमागमद्रुमफळ॥फलप्रद॥२॥जयजयदेवसकळ॥विगतविषयवत्सळ॥कलितकाळ [illegible] लानीन॥३॥जय
जयदेवानिश्चळ॥चौळितचित्तपानतुंदिल॥जगदुन्मीलनाविरल॥केलिप्रिय॥४॥जयजयदेवानिष्कळ॥स्फुरदमंदानंदबहळ॥नि
त्यनिरस्ताखिलमल॥मूळभूत॥५॥जयजयदेवस्वप्रभ॥जगदंबुदगर्भनभ॥भुवनोद्भवारंभस्तंभ॥भवध्वंस॥६॥जयजयदे-
वविशुद्ध॥विबुदयोगींनाहृद्द॥शमदममदनमदभेद॥दयार्णव॥७॥जयजयदेवैकरूप॥अतिकृतकंदर्पसर्पदर्प॥भक्तभाग्यभुव-
नदीप॥तापापह॥८॥जयजयदेवअद्वितीय॥परिणतोपरमैकप्रिय॥निजजनजितभजनीय॥मायागम्य॥९॥जयजयदेवश्रीगुरो
॥अकल्पनाकल्पतरो॥स्वसंविद्द्रुमबीजप्ररो॥हणावनी॥१०॥हेंकायएकेकऐसें॥नानापरिभाषावशें॥स्तोत्रकरूंतुजउद्देशें
॥निर्विशेषा॥११॥जिहींविशेषणींविशेषिजे॥तेंदृश्यनव्हेरूपतुझें॥हेंजाणोंमीह्मणोनिलाजें॥वानणाइहीं॥१२॥परिमर्यादे
चासागर॥हांतवांचितयाडगर॥जंवनदेखेसुधाकर॥उदयाआला॥१३॥सोमकांतनिजनिर्झरीं॥चंद्राअर्घ्यादिकनकरी॥
तेंतोचिअवधारीं॥करवींकींजी॥१४॥नेणोंकेशींवसंतसंगें॥अवचितयावृक्षांचींअंगें॥फुटतींतैंतयाहींजोगें॥धरणेंनोहे
॥१५॥पद्मिनीरविकिरणा॥लाहेमगलाजेकवण॥कांजळेंशिंवतलेंलवण॥आंगभुले॥१६॥तैसात्तूंतेंजेथमीस्मरें॥तेथमीप
णामीविसरें॥मगजाकळिलाढेंकरें॥तृसजेसा॥१७॥मजतुवाजीकेलेंतैसें॥माझेंमीपणदवडानदेशें॥स्तुतिमिषेंपांचाप
सें॥बांधलेंवाचे॥१८॥नायेन्हवींतरीआठवी॥राहोनिस्तुतिजेंकरावी॥तेंगुणागुणिकांधरावी॥सरोबरीकीं॥१९॥तरितूं
जीएकरसाचेंलिंग॥केवींकरूंगुणागुणींविभाग॥मोतींफोडोनिसाधितांचांग॥कींतैसेंचिभलें॥२०॥आणिबापतूंमाय॥
पाठ-ओं० ४-चल-ओं०७ घानासंवंद- ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

इहीं बोलीं ना स्तुती होय ॥ डिंभोपाधिक आहे ॥ वि टाळ तेथें ॥ २१ ॥ जी जालेनि पाइकें आलें ॥ तेणें सावी पणें कोविं बोलें ॥ ऐसें उ
पाधी उशिटलें ॥ काय वर्णु ॥ २२ ॥ जरि आत्मा तूं एकसरा ॥ हें ही म्हणतां दातारा ॥ तरी आंतुल तूं बाहेरा ॥ घापतासी ॥ २३ ॥ म्हणू
नि सत्य चितुजलागीं ॥ स्तुती न देखों जी जगीं ॥ मौनावांचूनि लेणें आंगीं ॥ स्तवी नामा ॥ २४ ॥ स्तुती कांहीं न बोलणें ॥ पूजा कां
हीं न करणें ॥ सन्निधी कांहीं न होणें ॥ तुझा ठायीं ॥ २५ ॥ तरि जितलें जैसें पिसुलीं ॥ पिसें आलाप घाली ॥ तैसें वानूं तें माउली ॥ उपसा
हावें तुवां ॥ २६ ॥ आतां गीतार्थाची मुक्तमुद्रा ॥ लेववी माझिये वाग्वृत्ती ॥ जे पैं मानें सभासदीं ॥ सज्जनाचा ॥ २७ ॥ तेथें म्हणितलें
श्रीनिवृत्ती ॥ न कोहें पुढत पुढती ॥ परिसा लोह घृष्टी किती ॥ वेळ कां जेगा ॥ २८ ॥ मंथ ते ज्ञानदेव ॥ म्हणे हो कां जी पसाव ॥ तरि
अवधान देतदेव ॥ ग्रंथा आतां ॥ २९ ॥ जी गीता रत्नप्रसादाचा ॥ कळस अर्थ चिंतामणीचा ॥ सर्वगीता दर्शनाचा ॥ पाठ उजो ॥ ३० ॥
लोकीं तरी आथी ऐसें ॥ जे दुरूनि र्या कलश दिसे ॥ आणि भेटीची होत वसे ॥ देवता दितया ॥ ३१ ॥ तैसें चि एथें ही आहे ॥ जें एके चि-
येणें अध्यायें ॥ आघवा चि हष्ट होये ॥ गीतागम हा ॥ ३२ ॥ मी कलशाया चि कारणें ॥ अठरावा अध्याय म्हणें ॥ वाइला बादरायणें ॥ गीता
प्रासाद ॥ ३३ ॥ नोहे कलशापरतें कांहीं ॥ प्रासादीं काम नाहीं ॥ तें सांगतें सें गीता ही ॥ संपलेपणें ॥ ३४ ॥ व्यास सहजें सूत्रबळी ॥ तेणें नि
गमरत्नाचळीं ॥ उपनिषदार्थाची माळी ॥ माजी खांडिली ॥ ३५ ॥ तेथ त्रिवर्गाचा अन्वकार ॥ आडउनि घातला जो अपार ॥ तो महा
भारत प्राकार ॥ भोंवता केला ॥ ३६ ॥ माजि आत्मज्ञानाचें एकवट ॥ दळवाडें झाडूनि [illegible] कुठ ॥ सवाद कुसरी ॥ ३७
निवृत्तिसूत्र सोडवणिया ॥ सर्वशास्त्रार्थ पुरवणिया ॥ आवो साधिला मांडवणिया ॥ मोक्षरेखेचा ॥ ३८ ॥ ऐसें निकर स तां उभारा ॥ पंध-
रा अध्यायांत पंधरा ॥ भूमी निर्वाळलिया पुरा ॥ प्रासाद जाहाला ॥ ३९ ॥ परि सोळावा अध्याय ॥ तो ग्रीवेपंदेचा आय ॥ प्रसद शतो ठाय ॥

पाठ. ओं. २२ साचा. ओं. २६ भूतकीं, उपसाहें. ॥५॥ ॥६॥ ॥७॥

पडघाणियें॥४०॥तयाहीवरीअष्टादश॥तोअपैसामांडलाकलश॥उपरिगीतार्दर्कीव्यास॥ध्वजेलागला॥४१॥म्हणोनिमागील
जेअध्याय॥तेचटतेभूमीचेआय॥तयांचेंपुरेंदारवविताहे॥आपुलाआंगीं॥४२॥जालयाकामानाहींचोरी॥तेंकलशैंहोयउजरी॥ते
किंअष्टादशाविवरीं॥साद्यंतगीता॥४३॥ऐसाव्यासेंविंदाणियें॥गीताप्रासादसोडवणाय॥आणूा नरा॥रवलेम॥णवे॥नानापरी
॥४४॥एकप्रदक्षिणाजपाचिया॥बाहेरोनिकारितीयया॥एकतेश्रवणमिषेंछाया॥सेवितीययाची॥४५॥एकतेअवधानाचा
पुरा॥विडापाउडप्रीतरां॥घेउंनिरियतीगाभारां॥अर्थज्ञानाचा॥४६॥तेनिजबोधेंउराउरी॥भेटतीआत्मयाश्रीहरी॥परिमोक्षप्रा
सादींसरी॥सर्वांहीआथी॥४७॥समर्थाचियेपंक्ति भोजनें॥तळिल्यावरिल्याएकपक्वान्नें॥तेविंश्रवणेंअर्थेंपठणें॥मोक्षचिलाभे॥
४८॥ऐसागीतावैष्णवप्रासाद॥अठरावाअध्यायकलशविशद॥म्याम्हणितलाहाभेद॥जाणोंनियां॥४९॥आतांसप्तदशापाठीं॥
अध्यायकैसेनिउठी॥तोसंबंधसांगोंदृठी॥दिसेतैसा॥५०॥कांगंगायमुनाउदक॥वोघवशेंवेगळिक॥दावीहोउनिएक॥पाणीपणें
॥५१॥नमोडतांदोन्हीआकार॥घडिलेंएकशरीर॥हेंअर्धनारीनटेश्वर॥रूपींदिसे॥५२॥नानावाढलीदिवसें॥कळाबिंबीपैसे॥
परिसिनानेलेंवजैसे॥चंद्रींनाहीं॥५३॥तैसींसिनानीचारीपदें॥श्लोकश्लोकावछेदें॥अध्यायअध्यायभेदें॥गमेकीर॥५४॥
परिप्रमेयाचीउजरी॥आनानरूपनधरी॥नानारत्नमणीदोरी॥एकचिजेसी॥५५॥मोतियेंमिळोनिबहुवें॥एकावळीचापा
डआहे॥परिशोभेरूपहोये॥एकचिजैसें॥५६॥फुलांफुलसरालेख चटे॥दुर्तींदुजीआगळीनपडे॥श्लोकअध्यायतेणेंपाडें॥जा
णावेहे॥५७॥सातशतेंश्लोक॥अध्यायांअठरांचेलेख॥परिदेवबोलिलेएक॥जेंदुजेंनाहीं॥५८॥आणिम्यांहीनसांडोनिसोये
ग्रंथाव्यक्तीकेलीआहे॥प्रस्ततेणेंनिर्वाहें॥निरूपणआइका॥ ५९॥तरीसतरावाअध्याव॥पावतांपुरताठाव॥जेंसंपतांश्लो

कींदेव॥बोलिलेऐसें॥ ६०॥अर्जुनाब्रह्मनामाचाविरवीं॥बुद्धिसांडूनिआस्तिकी॥कर्मेंकिजतीतिंतुकीं॥असंतेंहोती॥ ६१॥हांएे
कोनिदेवांचाबोल॥अर्जुनाआलाडोल॥ह्मणेकर्मनिष्ठमूळ॥ठेविलांदेखों॥ ६२॥तोअज्ञानांधतंवबापुडा॥ईश्वराचिनदेखेएवढा॥
तैथेंनावेकपुढां॥कांसुझतया॥ ६३॥आणिरजमेंदोन्ही॥गेलियावीणस्वप्नासानी॥तेकांलागेअभिधानीं॥ब्रह्माचिये॥ ६४॥मग
कोतारवेंवदणें॥वातेंवरिलधांवणें॥सडींपडेखेळणें॥नागिणीचेंतें॥ ६५॥तैसींकर्मेंदुवाडें॥तयांजन्मांतराचीकडे॥दुमेळावेये
वटे॥कर्मामाजी॥ ६६॥नाविपायेंहेंउजूहोये॥तरिज्ञानाचीयोग्यतालाहे॥येन्हवींयेणोंचिजाये॥निरयालया॥ ६७॥कर्मोहा
ठायवरी॥आह्मींबहुवाअवसरीं॥आतांकर्मठांकेयेवारी॥मोक्षाचीहे॥ ६८॥तरीफिटोकर्माचापांग॥कींजोअवघाचित्याग॥
आदरीजोअव्यंग॥सन्यासहा॥ ६९॥कर्मबाधेचीकांहीं॥जेथभयाचीगोठीनाहीं॥तेंआत्मज्ञानजिहीं॥स्वाधीनहोये॥ ७०॥
ज्ञानाचेंआवाहनमंत्र॥जेंज्ञानपिकतेंसक्षेत्र॥ज्ञानआकर्षितेंसूत्र॥तंतुजेकां॥ ७१॥तेदोनीसन्यासत्याग॥अनुष्ठूनिसुटेज
ग॥तरिहेंचिआतांचांग॥व्यक्तपुसों॥ ७२॥ऐसेंह्मणोनिपार्थें॥त्यागसन्यासव्यवस्थे॥रूपहोआवयाजेथें॥प्रश्नकेला॥ ७३॥तेथ
प्रत्युत्तरेंबोली॥श्रीकृष्णेंजेचावळिली॥तयाव्यक्तीजाली॥अष्टादशा॥ ७४॥एवंजन्यजनकभावें॥अध्यायअध्यायातेंप्रसवे॥आ
तांऐकाबरवें॥पुसिलेंजें॥ ७५॥तरिपंडुकुमरेंतेणें॥देवाचेंसरतेंबोलणें॥जाणोनिअंतःकरणें॥काणीघेतली॥ ७६॥येन्हतत्ववि
षयींभला॥तोनिश्चितऐसेंकीरजाहाला॥परिदेवाराहेउगला॥तेंसाहावेना॥ ७७॥वत्सधालयाहीवरी॥धेनूनवचावीदुरी॥
अनन्यप्रीतीचीपरी॥ऐसीआहे॥ ७८॥तेणेंकाजेंवीणहीबोलावें॥तेंदेखिलेंतरीपाहावें॥भोगितांचाडदुणावें॥पढियंतयाठा
यीं॥ ७९॥ऐसीप्रेमाचीहेजाती॥आणिपार्थतंवतोचिमूर्ती॥ह्मणूनिकरूंलाहेखंती॥उगेपणाची॥ ८०॥आणिसंवादाचें…

पाठ· ओं० ७२ व्यक्तीं· ओं· ७६ सरतां· ओं· ७७ आहे·

॥छ॥ ॥ध॥ ॥धा॥

मिषें ॥ जेअव्यवहारवस्तुअसे ॥ तेंचिभोगिजेकींजैसें ॥ दर्पणींरूप ॥ ८१ ॥ मगसंवादुतोहापारुखे ॥ तोरसुगीतांगथोके ॥ हेंसहा
वेलसरके ॥ लोंचावलेया ॥ ८२ ॥ यालागींत्यागसंन्यास ॥ पुसावयाचेंघेऊनिमिष ॥ मगउपलविलेंदुस ॥ गीतेचें ॥ ८३ ॥ अतःगवाअध्या
यनोहे ॥ हेंएकाध्यायींगीताचिआहे ॥ जैंवत्साचिधेनुदुहे ॥ तैंवेळकायसी ॥ ८४ ॥ तैसीसंपतांअवसरीं ॥ गीताआदरविलीमाघारीं ॥ स्वा
मीभृत्याचानकरी ॥ संवादकाइ ॥ ८५ ॥ परिहेंअसोऐसें ॥ अर्जुनेंपुसिजतअसे ॥ म्हणेविनंतीविशेषें ॥ अवधारिजे ॥ ८६ ॥ श्लो० ॥
अर्जुनउवाच ॥ सन्यासस्यमहाबाहोतत्वमिच्छामिवेदितुम् ॥ त्यागस्यचहृषीकेशपृथक्केशिनिषूदन ॥ १ ॥ टी० ॥ हांजीसन्यास
आणित्याग ॥ इयांदोंएकेअर्थीलाग ॥ जैसासांघातआणिसंघ ॥ संघातेंचिबोलिजे ॥ ८७ ॥ तैसेंचित्यागेंआणिसन्यासें ॥ त्याग
चिबोलिजतअसे ॥ आमचेंनितवमानसें ॥ जाणिजेहेंचि ॥ ८८ ॥ नाकांहींआथीअर्थभेद ॥ तोदेवकरोतुविशद ॥ जेथम्हणतीश्री
मुकुंद ॥ भिन्नचिपैं ॥ ८९ ॥ तरिअर्जुनातुझ्यामनीं ॥ त्यागसन्यासदोनी ॥ एकार्थगमलेहेंमानीं ॥ मीहीसाच ॥ ९० ॥ इहींदोहींकी
रशब्दीं ॥ त्यागचिबोलिजेनिर्भुन्द्धी ॥ परिकारणएकभेदीं ॥ येतुलेंचि ॥ ९१ ॥ जेंनिपटूनिकर्मसांडिजे ॥ तेंसांडणेंसन्यासम्हणि-
जे ॥ आणिफळमात्रकांत्यजिजे ॥ तोत्यागगा ॥ ९२ ॥ तरीकोणाकर्माचेंफळ ॥ सांडिजेकोणकर्मकेवळ ॥ हेंहीसांगोंविवळ ॥ चित्तदेईं ॥ ९३
तरिआपैसींदांगेडोंगर ॥ झाडेंलागतीअसार ॥ तैसेलांबेराजागर ॥ नुठतीते ॥ ९४ ॥ नपेरितांसैंपतृणें ॥ उठतीतैसेंसाळीचें होणें ॥ ना
हींगाराबाउणें ॥ जिपापरी ॥ ९५ ॥ कांअंगजाहालेंसहजें ॥ परिलेणेंउद्यमेंकीजे ॥ नदीआपैसीआणादिजे ॥ विहिरीजेवीं ॥ ९६ ॥ तैसें
नित्यनैमित्तिक ॥ कर्महोयस्वाभाविक ॥ परिनकामितांकामिक ॥ ननिफजे ॥ ९७ ॥ श्लो० ॥ श्रीभगवानुवाच ॥ काम्यानांकर्मणां
न्यासंसन्यासंकवयोविदुः ॥ सर्वकर्मफलत्यागंप्राहुस्त्यागंविचक्षणाः ॥ २ ॥ टी० ॥ कांकामनेचेंदळवाडें ॥ उभारावयाजेंपडे ॥ अश्व

पाठ॰ ओं॰ ८१ आरिसां॰ ओं॰ ८३ उपरतविलें॰ ओं॰ ९३ एकवेळ॰

मेधादिकं कुंडें॥ यागजेथ॥९८॥ वापी कूप आराम॥ अग्रहारें हन महाग्राम॥ आणीकहीं नानासंभ्रम॥ व्रतांच्के जे॥९९॥ ऐसें इष्टापूर्तसकळ॥ जयाकामना एकमूळ॥ जें केलें भोगवी फळ॥ बांधोनियां॥१००॥ देहाचिया गांवा आलिया॥ जन्ममृत्यूचिया सोहळ-या॥ नाह्मणोंनये धनंजया॥ जियापरी॥१॥ कां ललाटींचें लिहिलें॥ नमोडे गा कांहीं केलें॥ काळें गोरेपण धुतलें॥ फिटेना जेणे॥२॥ के लें काम्यकर्म तैसें॥ फळ भोगावया धरणें बैसे॥ न फेडितां ऋण जैसें॥ वोसंडीना॥३॥ कां कामना हीं न करितां॥ अवसांत घडे पंडुसुता॥ तरि वायकांडन जुंझतां॥ लागे जैसें॥४॥ गुळ नेणतां तोंडीं॥ घातला दे चि गोडी॥ आगी साच्नूनि राखोंडी॥ चेपला पोळी॥५॥ काम्यकर्मीं हें एक॥ सामर्थ्य आथी स्वाभाविक॥ ह्मणोनि नको कौतुक॥ मुमुक्षूं एथ॥६॥ किंबहुना पार्था ऐसें॥ जें काम्यकर्म गा असे॥ तें त्यजिजे विष जैसें॥ वोकूनियां॥७॥ मग तया त्यागातें जगीं॥ सन्यास ऐसया भंगीं॥ बोलिजे अंतरंगीं॥ सर्वद्रष्टा॥८॥ हें काम्यकर्म सांडणें॥ तें कामने तें चि उपडणें॥ द्रव्यत्यागें दवडणें॥ भय जैसें॥९॥ आणि सोमसूर्यग्रहणें॥ येऊनि करविती पार्वणें॥ कां माता पितरमरणें॥ अंकित जो दिवस॥११०॥ अथवा अतिथी हन पावे॥ हें ऐसैसें पडे जें करावें॥ तें तें कर्म जाणावें॥ नैमित्तिक गा॥११॥ वार्षियां क्षोभे गगन॥ वसंतें दुणावे वन॥ देहा शृंगारी यौवन॥ दशा जसी॥१२॥ कां सोमकांत सोमें पघळे॥ सूर्येंफांक तीकमळें॥ एथ असतें चि पाल्हाळे॥ आन नये॥१३॥ तैसें नित्य जें कां कर्म॥ तें नैमित्तिकाचेलाहे नियम॥ एथ उंचावे तेणें नाम॥ नैमित्तिक होये॥१४॥ आणि सायंप्रातमध्यान्हीं॥ जें कां करणीय प्रतिदिनीं॥ परि दृष्टी जैसी लोचनीं॥ अधिक नोहे॥१५॥ कां ना पादितां गतीं॥ चरणीं जैसी आथी॥ ना तरी तेज दीप्ती॥ दीपबिंबीं॥१६॥ वास न लावितां जैसें॥ चंदनीं सौरभ्य असे॥ अधिकाराचें तैसें॥ रूपचि जें॥१७॥ नित्यकर्म ऐसें जनीं॥ पार्था बोलिजे तें मानीं॥ एवं नित्यनैमित्तिक दोन्हीं॥ दाविलीं तुज॥१८॥ हें चि नित्यनैमित्तिक॥

पाठ-ओं ८ भागीं। ओं १५ करणें तें ही। ओं १७ सौगंध्य

अनुष्ठेयअवश्यक ॥ ह्मणोनिह्मणोंपाहातीएक ॥ वांझययातें ॥ १९ ॥ परीभोजनें जैसेंहोये ॥ तृप्तीलाभेभूकजाये ॥ तैसेंनित्य
नैमित्तिकींआहे ॥ सर्वांगींफळ ॥ २० ॥ कीडआंगिठांपडे ॥ तरिमळतुटेवानीचढे ॥ ययाकर्मातयासांगडें ॥ फळजाणावें ॥ २१ ॥ जे
प्रत्यवायतंवगळे ॥ स्वाधिकारबहुवेंउजळे ॥ तेथहातींफळीयामिळे ॥ सहतीसी ॥ २२ ॥ येवढेंवरीदिसाळ ॥ नित्यनैमित्तिकींआ
हेफळ ॥ परितेंत्यजिजेमूळ ॥ नक्षत्रींजैसें ॥ २३ ॥ लतापिकेआघवी ॥ तंवच्युतबांधेपालवीं ॥ मगहातनलावितमाधवी ॥ सोडुः
निघाली ॥ २४ ॥ तैसीनोलांडितांकर्मरेखा ॥ चित्तदीजेनित्यनैमित्तिका ॥ पाठीफळाकीजेअशेखा ॥ वांतीचिवानी ॥ २५ ॥ ययाक
र्मफळत्यागातें ॥ त्यागह्मणतीपैंजाणते ॥ एवंत्यागसन्यासतूतें ॥ परिसविले ॥ २६ ॥ हासन्यासजैंसंभवे ॥ तैंकाम्यबांधूंनपवे ॥ नि
षिद्धतंवस्वभावें ॥ निषिद्धेंगेलें ॥ २७ ॥ आणिनित्यादिकजेंअसे ॥ तेंयेणेंफळत्यागेंनाशे ॥ शिरलोटलियाजैसें ॥ येरेंआंग २८
मगसस्यफळपाकांत ॥ तैसेंनिमालियाकर्मजात ॥ आत्मज्ञानगिंवासित ॥ अपैसेंये ॥ २९ ॥ ऐसियानिंगुतींदोनी ॥ त्यागसंन्या
सअनुष्ठोनी ॥ चटलेगाआत्मज्ञानीं ॥ बांधतीपाट ॥ ३० ॥ नातरीहोनगुतीचुके ॥ मगत्यागकीजे हाततुकें ॥ तेंकांहींनत्यजेअधिकें
॥ गोवींचिपडे ॥ ३१ ॥ जेंओषधव्याधीअनोळख ॥ तेंघेतांलयापरतेंविख ॥ कांअन्ननमानितांभूक ॥ नमारीकाय ॥ ३२ ॥ ह्मणोनि
त्याज्यजेंनोहे ॥ तेथत्यागातेंनसवावें ॥ त्याज्यालागीं नोहावें ॥ लोभपर ॥ ३३ ॥ चुकलियात्यागाचेंवेझें ॥ केलासर्वत्यागहीहोयवो
झें ॥ नदेखतीसर्वदुजें ॥ वीतरागते ॥ ३४ ॥ श्लो० ॥ त्याज्यंदोषवदित्येके कर्मप्राहुर्मनीषिणः ॥ यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यमि
तिचापरे ॥ ३ ॥ टी० ॥ एकांफळत्यागनटाकें ॥ तेकर्मातेंह्मणतीबंधकें ॥ जैसेंआपणनगनभांडकें ॥ जगातेंह्मणे ॥ ३५ ॥ कांजिव्हा
लंपटरोगिया ॥ अन्नेंदूषींधनंजया ॥ आंगानरुसेकोढिया ॥ माशियांकोपे ॥ ३६ ॥ तैसेंफळकामदुर्बळ ॥ ह्मणतीकर्मचिकिडाळ ॥

पाठ· ओं· २२ हाता· ओं· ३० निरुती· ओं· ३४ नुसें· ओं· ३५ फळाभिलाषनटके·

मगानिर्णयदेतीकेवळ॥ त्यजावेंऐसा॥ ३७॥ एकह्मणतीयागादिक॥ करावेंचिअवश्यक॥ जेयावांचूनिशोधक॥ आत्मनेसें॥
३८॥ मनशुद्धीचामार्गी॥ जैंविजयीव्हावेंवेगीं॥ तैंकर्मसबळालागीं॥ आळसनकीजे॥ ३९॥ भांगारआधीशोधावें॥ तरींआ
गीजेवींनुबगावें॥ कांदर्पणालागींसांचावें॥ अधिकेंरज॥ ४०॥ नानावस्त्रेंचोरवहोआवीं॥ ऐसेंआधींजरीजीवीं॥ तरीसौंदणीन
मनावी॥ मळिनतें॥ ४१॥ तेंसीकर्मेंक्लेशकारें॥ ह्मणोनिनन्यावीं अव्हेरें॥ कांअन्नलाभेंअरुवारें॥ रांधितियेउणें॥ ४२॥ इहींइ
हींगाशब्दीं॥ एकीकर्मींबांधविजतीबुद्धी॥ ऐसात्यागविसंवादीं॥ पडोनिठेला॥ ४३॥ तरीविसंवादतोफिटे॥ त्यागाचानिश्च
यभेटे॥ तेंसेंबोलोंगोमटें॥ अवधानदेईंपां॥ ४४॥ श्लो०॥ निश्चयंशृणुमेतत्रत्यागेभरतसत्तम॥ त्यागोहिपुरुषव्याघ्रत्रिविधः
संप्रकीर्तितः॥ ४॥ टी०॥ तरित्यागएथेंपांडवा॥ त्रिविधपैंजाणावा॥ तयात्रिविधाहीबरवा॥ विभागकरूं॥ ४५॥ त्यागाचेतीनी
प्रकार॥ कीजतीजरीगोचर॥ तरीतूंइत्यर्थाचेंसार॥ इतुलेंजाण॥ ४६॥ मजसर्वज्ञाचियेहीबुद्धी॥ जेंआलोढमानेंत्रिशुद्धी॥
निश्चयतत्वतें आधीं॥ अवधारींपां॥ ४७॥ तरिआपुलीयेसोडवणें॥ जोमुमुक्षुजागों ह्मणे॥ तयासर्वस्वेंकराणें॥ हेंचिएक॥ ४८
श्लो०॥ यज्ञदानतपःकर्मनत्याज्यंकार्यमेवतत्॥ यज्ञोदानंतपश्चैवपावनानिमनीषिणाम्॥ ५॥ टी०॥ जियेंयज्ञदानतपादि
कें॥ इयेंकर्मेंअवश्यकें॥ तियेंनसांडावींपांथिकें॥ पाउलेंजैसीं॥ ४९॥ हरपलेंनदेखिजे॥ तंवतयाचामार्गनसांडिजे॥ कांत
प्तनहोतांनलोटिजे॥ भाणेंजेवीं॥ ५०॥ नावथडीनपवतां॥ नरवांडिजेकेळीनफळतां॥ कांठेवलेंनदिसतां॥ दीपजैसा ५१
तैसीआत्मज्ञानाविषईंकीं॥ जंवनिश्चितीनाहींनिकी॥ तंवनोहावेंयागादिकीं॥ उदासीन॥ ५२॥ तरिस्वाधिकारानुरूपें॥
तियेंयज्ञदानेंतपें॥ अनुष्ठावींचिसाक्षेपें॥ अधिकेंवरी॥ ५३॥ जेंचालपों वेगप्रवतजाये॥ तोवेगबैसावयाचिहोये॥ तैसाक

पाठ· ओं· ३८ नाहीं· ओं· ४१ जैसी· ओं· ४४ परि· ओं· ४५ सांगों·

मांतिशयोंआहे॥ नैष्कर्म्या लागीं॥ ५४॥ अधिकेंजंवजंव औषधी॥ सेवनेंचिमाडबाधी॥ तंवतंव मूकिजेव्याधी॥ नया-
न्वियें॥ ५५॥ तैसींकर्में हातोपातीं॥ जैंकीजतीयथानिगुती॥ तैंरजतमें झडती॥ झाडा देउनी॥ ५६॥ कां शाटोत्तरींपुटें॥ मी-
गाराखार देणेंघटे॥ तैंकीउझ्झडकरीतुटे॥ निर्व्याजहोये॥ ५७॥ तैसींनष्ठाकेलेंकर्म॥ तेंसाडीकरूनिरजतमं॥ मगसत्वशुत्थी
वेंधाम॥ डोळांदावी॥ ५८॥ म्हणोनि नया धनंजया॥ सत्वशुद्धीगिंवसीतया॥ तीर्थान्नियासावाया॥ आलींकर्में॥ ५९॥ तीर्थेंबाह्य
मळक्षाळे॥ कर्मेंअभ्यंतरउजळे॥ एवंतीर्थंजाणनिर्मळें॥ सत्कर्मेंची॥ ६०॥ तृषार्तामारुवाडदेशीं॥ झळेंअमृतेंवोळलींजैसी
॥ कींअंधालागींडोळयांसी॥ सूर्यआला॥ ६१॥ बुडतयानदीचधांविन्नली॥ पडतयापृथ्वीचकळवळिली॥ निमतयामृत्यूनेंदि
धली॥ आयुष्यवृद्धी॥ ६२॥ तैसेंकर्मींबांधतां॥ मुमुक्षूसोडविलेपंडुसुता॥ जैसारससरीतीमरतां॥ राखिलाविषें॥ ६३॥ तै-
सीएकेहातवटिया॥ कर्मेंकिजेतीधनंजया॥ बंधकेंचिसोडवावया॥ मुख्यें होती॥ ६४॥ आतांतेचिहातवटी॥ तुजसांगोंगो
मटी॥ जयाकर्मातेंकिरीटी॥ कर्मचिरुसे॥ ६५॥ श्लो०॥ एतान्यपितुकर्माणि संगंत्यक्त्वा फलानिच॥ कर्तव्यानीतिमेपार्थनि
श्चितंमतमुत्तमम्॥ ६॥ टी०॥ नरिमहायागप्रमुखें॥ कर्मेंनिफजतांहींअचुकें॥ कर्तेपणाचेंनटाकें॥ फुंजणेंआगीं॥ ६६॥
जोमोलेंतीर्थाजाये॥ तयामींयात्राकरितआहें॥ ऐसियाश्लाघ्यतेचानोहे॥ तोषजीवीं॥ ६७॥ कांमुद्रासमर्थाचिया॥ जोए
कवटझोंबेराया॥ तोमीजैंपर्तोंऐसिया॥ नयोचिगर्वा॥ ६८॥ जोकांसेलागोनितरे॥ तयापोंहतामीऐसीऊर्मीनुरे॥ पुरोहि
तनाविष्करे॥ दातेपणें॥ ६९॥ तैसेंकर्तृत्वअहंकारें॥ नेघोनियथाअवसरें॥ कृत्यजातांचेंमोहरें॥ सारीजती॥ ७०॥ केल्याकर्मा
पांडवा॥ जोआथीफळाचायावा॥ तयामोहराहोंनेदावा॥ मनोरथ॥ ७१॥ आधींचिफळींआशातुटिया॥ कर्मेंआरंभावींधनंज.
पाठ, ओ, ६२ कर्मेंकर्मबद्धता, ओ. ६८ जाणता ओ, ७० नीहारें, ओ, ७१ आणिकेलियाकर्मीं,

या॥ परावेंबाळधाया॥ पाहिनेजैसें॥ ७२॥ पिंपरूवांचि आशा॥ नसिंपिजेपिंपळजैसा॥ तैसियाफळनिराशा॥ कीजतीक
र्में॥ ७३॥ सांडीनदुधाचीटकळी॥ गोवारीगांवधेनूचेंटाळी॥ किंबहुनाकर्मफळी॥ तैसेंकीजे॥ ७४॥ ऐसीहेहातवटी॥ घेउं-
निजेंक्रियाउठी॥ आपणआपुलियागांठी॥ लाहेचितं॥ ७५॥ ह्मणोनिफळींलाग॥ सांडोनिदेहींसंग॥ कर्मेंकरावींहाचांग॥
निरोपमाझा॥ ७६॥ जोजीवबंधेंशीणला॥ सुटकेजाचेआपला॥ तेणेंपुढतपुढतीयाबोला॥ आननकीजे॥ ७७॥ श्लो०॥ निय
तस्यतुसन्यासः कर्मणोनोपपद्यते॥ मोहात्तस्यपरित्यागस्तामसः परिकीर्तितः॥ ७॥ टी०॥ नातरीआंधाराचेनिरोषें॥ जैसींडोळां-
सींनिजतीनरवें॥ तैसाकर्मद्वेषेंअशेरवें॥ कर्मेंचिसांडी॥ ७८॥ तयाचेंकर्मसांडणें॥ तेंतामससमीह्मणें॥ शिसाचेनिरागेंलोटणें॥
शिरचिजैसें॥ ७९॥ हांगामार्गदुवाडहोये॥ तरीनिस्तारितीतेंपाये॥ कींतेंचिरवांडणेंआहे॥ मार्गापराधें॥ ८०॥ भुकेलियापुढें
अन्न॥ होकांभलतैसेंउष्ण॥ बुद्धीनयेतालंघन॥ भाणेंपापराहाल्या॥ ८१॥ तैसाकर्माचाबाधकर्मे॥ निस्तारिजेकरितेनिवर्मे॥
हेंतामसनेणेंभ्रमें॥ माजविला॥ ८२॥ कींस्वभावेंआलेंविभागा॥ तेंकर्मचिवोसंडीपैंगा॥ तरिह्मणेंआतलात्यागा॥ तामसात
या॥ ८३॥ श्लो०॥ दुःखमित्येवयत्कर्मकायक्लेशभयात्त्यजेत्॥ सकृत्वाराजसंत्यागंनैवत्यागफलंलभेत्॥ ८॥ टी०॥ अथवास्वा
धिकारबुझें॥ आपुलेंविहितहीसूझें॥ परिकारितयाउबजे॥ निबरपणा॥ ८४॥ जेकर्मारंभाचीऐलीकडा॥ नावेकादिसेदुवाड॥
जेवाहातियेवेळजड॥ शिदोरीजैसी॥ ८५॥ जैसानिंबजिभेकडवट॥ हिरडापहिलेतुरट॥ तैसाकर्माऐलसेवट॥ रवणुवाळा
होये॥ ८६॥ कांधेनुदुवाडशिंग॥ शेवंतियेआडवआंग॥ भोजनसुरवमहाग॥ पाककरितां॥ ८७॥ तैसेंपुढतपुढतीकर्म॥ आ
रंभींचअतिविषम॥ ह्मणोनितेंतेंभ्रम॥ करितांमानी॥ ८८॥ येन्हवींविहितत्वेंमांडी॥ परिघालितांअस्करवाडी॥ तेथपोळलाशेंडी

पाठ-ओं. ७८अभिकें. ओं. ७९लावणें. ओं. ८७ रांधितांठायीं. ॥५॥ ॥५॥ ॥५॥

सांडी॥ आंदरिलें ही॥ ८९॥ ह्मणोवस्तु देहासारिखी॥ आलीबहुतांभाग्यविशेखीं॥ माजान्नुकांकर्मादिकीं॥ पापियाजैसा॥ ९०
केलेकर्मीजेंघावें॥ तेंह्मणेंमजहोआवें॥ आजिभोगूंनाबरवे॥ हातिंचेभोग॥ ९१॥ ऐसाशरीराचियाक्लेशा॥ भेणेंकर्मेंवीरेशा॥ सांडी
तोपरियेसा॥ राजसत्याग॥ ९२॥ येऱ्हवींतेथहीकर्मसांडे॥ परितयात्यागफळनजोडे॥ जेसेंउतलेंआगींतपडे॥ तेंनलगेचिहोमा॥
९३॥ कांबुडोनिप्राणगेले॥ तेअर्धोदकींनिमाले॥ हेंह्मणोंनयेजाहालें॥ दुर्मरणाचि॥ ९४॥ तैसेंदेहाचेनिलोभें॥ जेणेंकर्मापाणिसुभे
॥ तेणेंसाचानलभे॥ त्यागाचेंफळ॥ ९५॥ किंबहुनाआपुलें॥ तेणेंज्ञानहोयउदया आलें॥ तेणेंनक्षत्रातेंपाहालें॥ गिळीजैसें॥ ९६॥ तै
शासकारणक्रिया॥ हारपतीधनंजया॥ तोकर्मत्यागयेजया॥ मोक्षफळेसीं॥ ९७॥ तेंमोक्षफळअज्ञाना॥ त्यागियानाहींअर्जुना
॥ ह्मणोनितोत्यागनव्हेमाना॥ राजसते॥ ९८॥ तरिकोणेंपांएथत्यागें॥ तेंमोक्षफळघररिघे॥ हेंही आइकप्रसंगें॥ बोलिजेल॥ ९९॥
श्लो०॥ कार्यमित्येवयत्कर्मनियतंक्रियतेर्जुन॥ संगंत्यक्त्वाफलंचैवसत्यागःसात्विकोमतः॥ ९॥ टी०॥ तरिस्वाधिकाराचेनिनावें॥
जेंवांटियाआलेंस्वभावें॥ तेंआचरेविधिगोरवें॥ शृंगारोनि॥ २००॥ परिहेंमीकरितअसें॥ ऐसाआठवत्यजीमानसें॥ तैसेंचिपाणीदेआशें
॥ फळाचिये॥ १॥ पैंअवज्ञाआणिकामना॥ मातेचाठायींअर्जुना॥ केलियादोनीपतना॥ कारणेंहोती॥ २॥ तरिदोनीयेंत्यजावीं॥ म-
गंबालाचितेभजावी॥ वांचूनिमुखलागींवाळावी॥ गायचिसगळी॥ ३॥ आवडतियेहीफळीं॥ अ सारेंसालीआंठोळी॥ त्यासाठीं
अवगळी॥ फळातेंकोणही॥ ४॥ तैसाकर्तृत्वाचामद॥ आणिकर्मफळाचाअस्वाद॥ दोहींची नामेंबंध॥ कर्माचीकीं॥ ५॥ तरियादो
हींचाविषीं॥ जैसाबापनातळेलेंकीं॥ तैसाहोंनशकेदुःखीं॥ विहिताक्रिया॥ ६॥ हातोत्यागतरुवर॥ जोगामोक्षफळेंयेथोर॥ सात्वि
कऐसाडगर॥ ययासिजगीं॥ ७॥ आतांजाळूनिबीजजैसें॥ झाडाकीजेनिर्वंशें॥ फळत्यागूनिकर्मतैसें॥ त्यजिलेंजेणें॥ ८॥ लोहीं
पाठ· ओं· २ हेतु· ओं· ८ त्यजूनि· ओं· ९ नया·

लागतखेंचोपरिसीं ॥ धातूचीं गंधिकाळिमा जैसी ॥ जातीरजनमें तैसीं ॥ तुटलीं दोन्हीं ॥ ९ ॥ मग सत्वें चोखाळें ॥ उघडती आत्मबो
धाचे डोळे ॥ तेथ मृगांबु सांजवेळे ॥ होय जैसें ॥ १० ॥ तैसा बुध्यादिकां पुढां ॥ असतचि विश्वाभास ये व्हडा ॥ तो न देखे कवणी कडां ॥ आ
काश जैसें ॥ ११ ॥ श्लो० ॥ न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म कुशले नानुषज्जते ॥ त्यागी सत्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः ॥ १० ॥ टी० ॥ आणि
प्राचीनाचेनि बळें ॥ आलीं कृत्यें कुशलाकुशलें ॥ तियें व्योमा आंगें आभाळें ॥ विरालीं जैसीं ॥ १२ ॥ तैसीं तयाचिये दृष्टी ॥ कर्मेंचो
खाळलीं किरीटी ॥ म्हणोनि सुखदुःखीं उठी ॥ पडेना जो ॥ १३ ॥ तेणें शुभकर्म जाणावें ॥ मग तें हर्षें करावें ॥ कां अशुभालागीं -
व्हावें ॥ द्वेषिया ना ॥ १४ ॥ तरि इया विषयींचा कांहीं ॥ तया एक ही संदेह नाहीं ॥ जैसा स्वप्नाचा ठायीं ॥ जागिन्नलीया ॥ १५ ॥ म्ह
णऊनि कर्म आणि कर्ता ॥ या द्वैतभावाची वार्ता ॥ नेणे तो पंडुसुता ॥ सात्विक त्याग ॥ १६ ॥ ऐसेनि कर्में पार्था ॥ त्यजिलीं त्यजिती
सर्वथा ॥ अधिकें बाधती अन्यथा ॥ सांडिलीं तरी ॥ १७ ॥ श्लो० ॥ न हि देहभृता शक्यं त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः ॥ यस्तु कर्मफलत्यागी
स त्यागीत्यभिधीयते ॥ ११ ॥ टी० ॥ आणि हां गा सव्यसाची ॥ मूर्ती लाधलीया देहाची ॥ खंती करिती कर्माची ॥ ते गांवढे ना ॥ १८ ॥
मृत्तिकेचा वीट ॥ घेऊनि काय करील घट ॥ कें उतें तंतू पट ॥ सांडील तो ॥ १९ ॥ तेवींचि वन्हित्व आंगीं ॥ उबऊबगणें आगी ॥ कीं तो दीप
प्रभेलागीं ॥ द्वेष करील काई ॥ २० ॥ हिंगवासला घाणी ॥ तरी कैंचें सुगंधत्व आणी ॥ द्रव सांडूनि पाणी ॥ कां राहतें ॥ २१ ॥ तैसा श
रीराचेनि आभासें ॥ नांदत जंव असे ॥ तंव कर्मत्यागाचें पिसें ॥ काइसें तरी ॥ [illegible] ॥ म्हणोनि न पुसाय अवलीळा
॥ माथां लीपे डीनि डळा ॥ कां करूं ये गा ॥ २३ ॥ तैसें विहित स्वयें आदरिलें ॥ म्हणोनि न त्यजूं येत्या जलें ॥ परि कर्मफल देह आनलें ॥ तें कां
सांडील गा ॥ २४ ॥ जें स्वासोश्वास करी ॥ होतां निजेलीया हावरी ॥ कांहीं न करणें याचिपरी ॥ होतीं जयाची ॥ २५ ॥ या शरीराचेनि

पाठ० ओं० १२ म्हणोनि, अलंकृतें.

मिषें ॥ कर्मचि लागलें असिकें ॥ जिनां मेलयां न ठाकें ॥ इयापरी ॥ २६ ॥ ययाकर्मातें सांडिती परी ॥ फळीं चित्त अनधारी ॥ जैं करितां जाइ
जैं हारी ॥ फळाशेचिये ॥ २७ ॥ कर्मफळ ईश्वरीं अर्पे ॥ तत्प्रसादें बोध उद्दीपे ॥ तेथ [illegible] ॥ फळपाका ॥ २८ ॥ तेणें आत्मबोधें
तैसें ॥ अविशेषें कर्म नाशे ॥ पार्था त्यजिजे जैं ऐसें ॥ तैं त्यजिलें होये ॥ २९ ॥ म्हणोनि इयापरी जगीं ॥ कर्मन्यजी तो महात्यागी ॥ ये
रमूर्छनेना वरोगी ॥ विश्रांतीजैसी ॥ ३० ॥ तैसा कर्मी शिणे एकीं ॥ तो विसावों पाहे आणिकीं ॥ दांडयाचे घाय बुकीं ॥ धाडणें जैसें ॥
३१ ॥ परि हें असो पुढती ॥ तो नित्यागी त्रिजगतीं ॥ जेणें फळत्यागें निष्कृती ॥ नेलें कर्म ॥ ३२ ॥ येऱ्हवीं नरी धनंजया ॥ त्रिविधा कर्म
फळा गा यया ॥ समर्थ तें कीं भोगावया ॥ जे न सांडिती चि आशा ॥ ३३ ॥ आपणचि विउनि दुहिता ॥ कीं न मम म्हणे पिता ॥ तो सुटे
कीं प्रतिग्रहिता ॥ जावई शिरके ॥ ३४ ॥ विषाचे आगरही वाहती ॥ तें विकिनां सुटलें जिती ॥ येर निमाले जे घेती ॥ वेंचोनि मोलें ॥
३५ ॥ तैसें कर्ता कर्म करू ॥ अकर्ता फळाशा न धरू ॥ एथ न शके आवरूं ॥ दोहीं तें कर्म ॥ ३६ ॥ वाटे पिकलिया वृक्षाचें ॥ फळ अपे
क्षी न याचें ॥ तें विसाधारण कर्माचें ॥ फळ घे नया ॥ ३७ ॥ परि करूनि फळ न घे ॥ तो जगाचा कामी न रिघे ॥ जें त्रिविध जग आघवें
॥ कर्मफळ हें ॥ ३८ ॥ देवमनुष्यस्थावर ॥ ययानाव जगडंबर ॥ आणि हें तंव तीन्ही प्रकार ॥ कर्मफळाचें ॥ ३९ ॥ तेंचि एक गा
अनिष्ट ॥ एक तें केवळ इष्ट ॥ आणि एक इष्टानिष्ट ॥ त्रिविध ऐसें ॥ ४० ॥ श्लो० ॥ अनिष्टमिष्टं मिश्रं च त्रिविधं कर्मणः फलम् ॥ भ
वत्यत्यागिनां प्रेत्य न तु संन्यासिनां क्वचित् ॥ १२ ॥ टी० ॥ परि विषयमंता बुद्धी ॥ आंगीं सूनि अविधी ॥ प्रवर्तती जे निषिद्धीं ॥
कुव्यापारीं ॥ ४१ ॥ तेथ कृमिकीटलोष्ट ॥ हें देह लाहती निकृष्ट ॥ तया नाम तें अनिष्ट ॥ कर्मफळ ॥ ४२ ॥ कां स्वधर्मा मान देतां ॥
स्वाधिकार पुढां सूतां ॥ सुकृत कीजे प्रमतां ॥ आम्नायातें ॥ ४३ ॥ तें इंद्रादिक देवांची ॥ देहें लाहिजती सव्यसाची ॥ तया कर्म

पाठ-ओं· २६ ठके· ओं· २७ नजाइजे· ओं· २७ बोधतोषें· ओं· ३५ करवेंलाभे· ओं· ३९ नरि, त्री, फळमें· ·

फळाइष्टांची ॥ प्रसिद्धीगा ॥ ४४ ॥ आणिगोडआंबटमिळे ॥ तेथरसांतरफळरसाळें ॥ उठीदोहींवेगळें ॥ दोहींजिणतें ॥ ४५
रेचकवियोगवशें ॥ होयस्तंभावयोद्देशें ॥ तेविसत्यासत्यसमरसें ॥ मैत्यासत्यांचिजिणिजे ॥ ४६ ॥ म्हणोनिसमभागेंशुभा-
शुभें ॥ मिळोनिअनुष्ठानाचेंउभें ॥ तेणेंमनुष्यत्वलाभें ॥ तेंमिश्रफळ ॥ ४७ ॥ ऐसेंत्रिविधययाभागीं ॥ कर्मफळमांडिलेंसेजगीं
॥ हेंनसांडितयांभोगीं ॥ जेसूदलेआशा ॥ ४८ ॥ जेथजिव्हेचाहानफांटे ॥ तंवजेवितांवांटेंगोमटें ॥ मगेंपरिणामींशेवटें ॥ अव
श्यमरण ॥ ४९ ॥ संवचोरमैत्रीचांग ॥ जंवनपविजेनेदांग ॥ सामान्याभलीआंग ॥ नमिळेतंव ॥ ५० ॥ तैसीकर्मेंकारितांशरी-
रीं ॥ लाहतीमहत्वाचीफरारी ॥ पाठींनिधनींएकसरी ॥ पावतीफळें ॥ ५१ ॥ जैसासमर्थेंआणिऋणिया ॥ मागोंआलाबाइणि
या ॥ नलोटेतैसाप्राणियां ॥ पडेतोभोग ॥ ५२ ॥ मगकणसींनिकणझडे ॥ तोंबिरूढलाकणिसाचढे ॥ जोपुढतीभूमीपडे ॥ पुढती
उठी ॥ ५३ ॥ तैसेंभोगींजेंफळहोये ॥ तेंफळांतरेंवीतजाये ॥ चालतांपायेंपायें ॥ जिणिजेंजेंवा ॥ ५४ ॥ उताराचियेसांगडी ॥
ठाकेतेंऐलीचथडी ॥ तैंविनमूकीजतीवोढी ॥ भोग्याचिये ॥ ५५ ॥ पैंसाध्यसाधनप्रकारें ॥ फळभोगनोंपसरे ॥ एवंगोविलेसं
सारें ॥ अत्यागीते ॥ ५६ ॥ येरवींजातांपुष्पाचेंविकसणें ॥ त्यांचिनामजेंसेंसुकणें ॥ तेंसेंकर्मीभिंपेंनकरणें ॥ केलेंजिहीं ॥ ५७ ॥
बीजाचिवरोशिवेचे ॥ तेथवाढतीकुळवाडीरवांचे ॥ तेविफळत्यागेंकर्माचें ॥ सारिलेंकाम ॥ ५८ ॥ तेसत्वशुद्धीसाह्याकारें ॥ गुरु
रुपामृततुषारें ॥ सासिन्नलेनिवोसरे ॥ द्वैतदैन्य ॥ ५९ ॥ तेव्हांजगदाभासमिष ॥ त्रिगुणात्रिविधफळनाश ॥ एथभोक्ताभो
ग्यऔपेसें ॥ निमालेंहें ॥ ६० ॥ घडेज्ञानप्रधानऐसा ॥ सन्यासजयांवीरेशा ॥ तोंचफळभोगसोसा ॥ मुकलेगा ॥ ६१ ॥ आ
णियणेंकीरसन्यासें ॥ जैंआत्मस्वरूपींदृष्टीपैसे ॥ तैंकर्मएकऐसें ॥ देखणें आहे ॥ ६२ ॥ पडोनिगेलियाभिंती ॥ चित्रांचीकेव

ळहोयमातीं॥ कोपाहालेयारातीं॥ आंधारेंउरे॥ ६३॥ जैंरूपचीनाहींउभें॥ तैंछाया कान्याचशोभे॥ दर्पणेंवीणाबिंब॥ वदनकेंपां॥
६४॥ फिटलियांनिद्रेचाठाव॥ कैंचास्वप्नासिप्रस्ताव॥ मगसैन्यकींतेंवाव॥ कोणह्मणे॥ [illegible] तेंचभांविसोसींचि
नाहींजिणें॥ मातियेचेंकार्यकोणें॥ घेपदीपें॥ ६६॥ ह्मणोनिसन्यासीइयेंपाहीं॥ कर्मागोठीर्दिकाजेलकाई॥ पारअविद्याआपुलादेहीं॥
आहेजैंकां॥ ६७॥ जैंकर्तेपणाचेनथांवें॥ आत्माशुभाशुभीधांवे॥ दृष्टीभेदाचियेराणवे॥ रचलीसंजें॥ ६८॥ तैंतरीगास्कवर्मा॥ बीजां
वळीआत्मयाकर्मा॥ अपाडेंजेसेंपश्चिमा॥ पूर्वेसिकां॥ ६९॥ नातरीआकाशाकांआभाळा॥ सूर्याआणिमृगजळा॥ क्षितिवाळि-
भूतळा॥ वायूसिजैसी॥ ७०॥ पांघरोनिनईचें उदक ॥ असेनईमाजिरवडक॥ पारजाणिजेकांवेगळिक॥ कोडिचीते॥ ७१॥ होकांउद
काजवळी॥ पारिसनीचिते बाबुळी॥ कायसंगास्तवकाजळी॥ दीपह्मणोंये॥ ७२॥ जरीचंद्रींजालाकलंक॥ तरीचंद्रेंसीनव्हेएक॥ आ
हेदृष्टीडोळयांविवेक॥ अपाडयेतुला॥ ७३॥ नानावाटावाटेजातया॥ वोघावोघांपाहतया॥ आरसाआरसांपाहतया॥ अपाडजेतु
ला॥ ७४॥ पार्थागातेंतुलेनिमानें॥ आत्मानसींकर्मेसिनें॥ पारिघेवविजेअज्ञानें॥ तेंकीरसें॥ ७५॥ विकाशेंरवीतेंउपजवी॥ दु
तीअलीकरवींभोगवी॥ तेसरोवरीकांबरवी॥ अज्जिणजेसी॥ ७६॥ पुढतीकांअन्मक्रिया॥ अन्यकारणकींधनंजया॥ करूपां
चांहीतया॥ कारणारूपा॥ ७७॥ श्लो० ॥ पंचैतानिमहाबाहोकारणानिनिबोधमे॥ सांख्येकृतांतेप्रोक्तानिसिद्धयेसर्वकर्मणा
मू॥ १३॥ टी० ॥ आणिपांचहीकारणेंतियें॥ तूंहीजाणंसीलविपायें॥ जेंशास्त्रउभऊनिबाहे॥ बोलतीजयातें॥ ७८॥ वेदराया
चियाराजधानीं॥ सांख्यवेदांताचाभुवनीं॥ निरूपणाचानिशाणध्वनी॥ गर्जतीजियें॥ ७९॥ जेसर्वकर्मसिद्धीलागीं॥ इयेंचि
मुदलेंहोजगीं॥ तेथनसकवावाअभंगी॥ आत्मराज॥ ८०॥ इयाबोलाचीडांगुरटी॥ तियेंप्रसिद्धीआलीकरीटी॥ ह्मणोनितुझ्या
पाठ-ओं. ६५ साच. ओं. ६६ दिजे-कर्म. ओं. ६७ मातु. ओं. ७६ पुढतपुढती. ॥ ७॥ ॥ ७॥

हृनकर्णपुटीं॥ वसोकांजें॥ ८१॥ आणिसुखांतरीं आइकीजे॥ तैसें कायसें हें ओझें॥ मीं चिंतामणीरत्नें तुझें॥ असतां हातीं॥ ८२
दर्पणापुढां मांडलेया॥ कांलोकांचिया डोळयां॥ मान घावा पाहावया॥ आपुलेनिकें॥ ८३॥ भक्तजैसोनिजेथपाहे॥ तेथतेंतेंचिहोत
आये॥ तोमीतुझें जाहालों आहें॥ खेळणें आजी॥ ८४॥ ऐसें हें प्रीतीचेनिवेगें॥ देवबोलतांसेनेघे॥ तंवआनंदामाजी आंगें॥
विरतपार्थ॥ ८५॥ चांदिणियाचापडिभर॥ होतांसोमकांताचाडोंगर॥ विघरोनिसरोवर॥ होंपाहेजैसा॥ ८६॥ तैसें सुखआ
णिअनुभूती॥ याभावांचीमोडुनिभिंती॥ आंतलें अर्जुनाकृती॥ स्फरतचिजेथ॥ ८७॥ तेथसमर्थह्मणोनिदेवा॥ अवकाशुजा-
हालाआठवा॥ मगबुडतयाचाधांवा॥ जीवेंकेला॥ ८८ अर्जुनायेसणेंघेंडें॥ प्रज्ञापस्मरेंसीबुडे॥ आलेंभरतेंएवढें॥ तें सांवरू-
नि॥ ८९॥ देवह्मणेहांगापार्था॥ तूंआपणपेंदेखसर्वथा॥ तंवसांवरूनियेरें माथा॥ तुकियेला॥ ९०॥ ह्मणेजाणसीदातारा॥ मीतुज
सीव्यक्तशेजारा॥ उबगलाआदिएकाहारा॥ येवोंपाहें॥ ९१॥ तयाहीहागेसा॥ लोभेंदेतसाजगेलालसा॥ नरिकांजीघालीतसा॥
आडआडजीवा॥ ९२॥ तेथश्रीकृष्णाह्मणतीनिकें॥ अद्यापिनाहींमाठाउकें॥ तेंइयाचंद्राआणिचांद्रिके॥ नमिळणेंआहे॥ ९३॥
आणिहाही बोलोंनिभावो॥ तुजदाउनिआह्मीभिवों॥ जेरूसतांबांधेयावो॥ तें प्रेमगाढें॥ ९४॥ एथएकमेकांचियेरवुणें॥ विसं
वादतवर्जिपें॥ ह्मणोनिअसें हें बोलणें॥ इयेंविषयीं नें॥ ९५॥ मगकेंसकेंसें नं आतां॥ बोलतहोतोंगदस्फुता॥ अनेकधामिञ्चाना॥ आलोंनसींः ९६
तंवअर्जुनह्मणेदेवें॥ माझियेमनीचोंचिस्वभावें॥ प्रस्ताविलेंबरवें॥ प्रमेयतेंजी॥ ९७॥ जेंसकळकर्मांचेंबीज॥ कारणपंचकतु
ज॥ सांगेनऐसीपैज॥ घेतलीकां॥ ९८॥ आणिआत्मयाएथकांहीं॥ सर्वथालागनाहीं॥ हेंपुढारलासितें देंइं॥ लाहाणेंमाझें॥
९९॥ ययाबोलाविश्वेशें॥ ह्मणितलेंतोषेंबहुवसें॥ इयेंविषयींधरणेंबैसे॥ ऐसेंनकेंजोडे॥ ३००॥ तरिअर्जुनानिरूपिजेल॥ तेंरि-
पाठ·ओं· ८२ चिद्रत्न· ओं· ८६ जालिया· ओं· ८९ कार्द्धनपुढतां· ओं· १०० श्रामेनि ओं ०५ मुना ॥ छ॥ ॥ छ॥

कीरभाषेंआंतुल॥परिमेचुयेहोइजेल॥ कणियातुज॥१॥ तंवअर्जुनम्हणेदेवा॥ काइंविसरलेंमागीलभावो॥ इयेगोंठीलाकीं
रारवतआहों॥ मीतूंपणजी॥२॥ एथश्रीकृष्णम्हणतीहोकां॥ आता [illegible] ॥ करूनियांआइका॥ पुढार-
लोंतें॥३॥ तरिसत्यचिगाधनुर्धरा॥ सर्वकर्माचाउभारा॥ होतसेबाहीरबाहेरा॥ करणीपांचे॥४॥ आणिपंचकारणदळवाड॥ -
जिहींकर्माकारमांडे॥ तेंहेतूस्तवघडे॥ पांचआर्थी॥५॥ येरआत्मतत्वउदासीन॥ तेंनाहेतुनाउपादान॥ नातेंअंगेंकरीसंवाहन॥
कर्मसिद्धीचें॥६॥ तेथशुभाशुभीअंशीं॥ निफजतीकर्मेंऐसीं॥ रात्रदिवाआकाशीं॥ जियापरी॥७॥ तोयतेजधूम॥ वायावा
यूसीसंगम॥ जालियाहोयअभ्रागम॥ व्योमतेंनेणे॥८॥ नानाकाष्ठीनावमिळे॥ तेंनावाडोनिचळे॥ चालीवजेआनिलें॥ उद
कतेंसाक्षी॥९॥ कांकवणाएकेंपिंडें॥ वोंचितांअवतरेभांडें॥ मग [illegible] दंड॥ तें भ्रमेचक्र॥१०॥ आणिकर्तृत्वकुलालाचें॥ तेथ
कायतेंपृथ्वीयेचें॥ आधारावांचूनिवेचे॥ विचारीपां॥११॥ हेंहीअसो लोकांचिया॥ राहाटीहोतांआघविया॥ कोणकामसवि
तया॥ आंगाआलें॥१२॥ तैसेंपांचहेतुमिळणी॥ पांचैंचिइहींकारणीं॥ कीजेकर्मलतांचीलावणी॥ आत्मासिना॥१३॥ आ
तांचियेवेगळालीं॥ पांचहींविवंचुंगाफली॥ तुकोनिघेतलीं॥ मोतियेंजैसीं॥१४॥ श्लो०॥ अधिष्ठानंतथाकर्ताकारणंचपृ
थग्विधम्॥ विविधाश्चपृथक्चेष्टादैवंचैवात्रपंचमम्॥१४॥ टी०॥ तरीतयालक्षणीं॥ आइकेंपांचैंकारणें॥ तरिदेहहेंमीम्हणें
॥पहिलेंएथ॥१५॥ यथातेंअधिष्ठानऐसें॥ म्हणिजेतेंयाचिउद्देशें॥ जेथ भोग्येंसीवसे॥ भोक्ताएथ॥१६॥ इंद्रियांचादाहेंहा
तीं॥ जाचोनिदेवोराती॥ सुखदुःखेंप्रकृती॥ जोडीजतीजियें॥१७॥ तियेंभोगावयापुरुषा॥ आनठावोचिनाहींदेखा॥ म्हणो
निअधिष्ठानभाषा॥ बोलिजेदेह॥१८॥ हेंचोविसांहीतत्वांचें॥ कुटुंबघरवस्तीचें॥ तुटेबंधमोक्षाचें॥ गुंथाडेंएथ॥१९॥ किंबहुनाअव

पाठ-ओं॰४ साच- ओं॰ १५ कर्म- ओं॰ १९ गुंतले·

ज्ञा० ०

अ० १८

स्यात्रयां ॥ हें अधिष्ठान धनंजया ॥ म्हणोनि देहा यया ॥ हेंचि नाम ॥ २० ॥ आणि कर्ता हें दुजें ॥ कर्माचें कारण जाणिजे ॥ प्रतिबिं
ब म्हणिजे ॥ चैतन्याचें जें ॥ २१ ॥ आकाशाचि यवर्षे नीर ॥ तें तळवटीं बांधे नाडर ॥ मग बिंबोनि तदाकार ॥ होय जेवीं ॥ २२ ॥ कां नि
द्राभरें बहुवें ॥ रायारायपणें ठाउवें नव्हे ॥ मग स्वप्नींचियेसामावे ॥ रंकपणीं ॥ २३ ॥ तैसें आपुलेनि विसरें ॥ चैतन्यचि देहा
कारें ॥ आभासोनि आविष्करे ॥ देहपणें जें ॥ २४ ॥ जया विचाराचा देशीं ॥ प्रसिद्धी गा जीव ऐसी ॥ जेणें भाष केली देहेंसीं ॥ आ
घवा विषयीं ॥ २५ ॥ प्रकृती करी कर्में ॥ तें म्या केलीं म्हणे भ्रमें ॥ एथ कर्ता येणें नामें ॥ बोलिजे जीव ॥ २६ ॥ मग पां तेयाचा केशीं ॥ ए
की उठी दिठी जैसी ॥ मोकळी न वरी ऐसी ॥ चिरीं वगमे ॥ २७ ॥ कां घराआंतुल एक ॥ दीपाचा अवलोक ॥ गवाक्षभेदें अनेक ॥
आवडे जेवीं ॥ २८ ॥ कां एकचि पुरुष जैसा ॥ अनुसरत नवां रसां ॥ नवविध ऐसा ॥ आवडों लागे ॥ २९ ॥ तें विबुद्धीचें एक जाणणें ॥
श्रोत्रादिभेदें जेणें ॥ बाहेरि इंद्रियपणें ॥ फांके जें कां ॥ ३० ॥ तें पृथग्विध करण ॥ कर्माचें इया कारण ॥ तिसरें गा जाण ॥ नृपनंदना ॥
३१ ॥ आणि पूर्वपश्चिम वाहणी ॥ निघालिया वोपाचि या मिळणी ॥ होय नदीनदपाणी ॥ एकचि जेवीं ॥ ३२ ॥ तैसी क्रियाशक्ति प
वनीं ॥ असे जे अनपायिनी ॥ ते पडिली नानास्थानीं ॥ नाना होये ॥ ३३ ॥ जें वाचे करी येणें ॥ तैं तेचि होय बोलणें ॥ हाता आ-
लीन री घेणें ॥ देणें होये ॥ ३४ ॥ अगा चरणांचा ठायीं ॥ तरि गती तेचि पाहीं ॥ अधोद्वारीं दोहीं ॥ क्षरणें तेचि ॥ ३५ ॥ नाभीकंदौनि हृद्
यवरी ॥ प्रणवाची उजरी ॥ करितां तेचि शरीरीं ॥ प्राण म्हणिजे ॥ ३६ ॥ मग ऊर्ध्वींचिया रिगानिगा ॥ पुढती तेचि शक्ति पैं गा ॥ उ-
दान ऐसिया लिंगा ॥ पात्र जाहाली ॥ ३७ ॥ अधोरंध्राचेनि वाहें ॥ अपान हें नाम लाहे ॥ व्यापकपणें होय ॥ व्यान तेचि ॥ ३८ ॥
आरोगिले निरसें ॥ शरीरस्पर्शी सरिसें ॥ आणि न सांडितां असे ॥ सर्वसंधी ॥ ३९ ॥ ऐसिया इया राहटीं ॥ मग तेचि क्रियापाठीं·

पाठ· ओं·२३ आपणपें· ओं·३७ रिगि·

॥समानऐसीकीरटी॥ बोलिजेगा॥ ४०॥आणिजांभईशिंकटेंकर॥ऐसेसाहोतसेव्यापार॥ नागकूर्मकृकर॥ इत्यादिहोय ४१
एवंधायूचीहेचेष्टा॥एकीपरिस्फुटा॥ वर्तनास्तवपालटा॥ येतसेजे॥ ४२॥ तेएनिभेदलीपणें॥ वायुशक्तीगाराथें॥ कर्मकारण-
चौथें॥ ऐसेंजाण॥ ४३॥ आणिऋतुबरवाशरद॥ शरदींपुटतीचांद॥ आणिचंद्रींजैसासंबंध॥ पूर्णिमेचा॥ ४४॥ कांवसंतीं
बरवाआराम॥आरामींप्रियसंगम॥संगमींआगम॥उपचाराचा॥ ४५॥ नानाकमळींपाडवा॥ विकाशजैसाबरवा॥ विकाशींहीयावा
-परागाचातो॥ ४६॥ वाचेबरवेंकवित्व॥ कवित्वींबरवेंरसिकत्व॥ रसिकत्वींपरतत्त्व॥ स्पर्शजैसा॥ ४७॥ तैसीसर्ववृत्तीवैभवीं॥ बुद्धि
चिएकली बरवी॥ बुद्धीहीवर वनवी॥ इंद्रियप्रौढी॥ ४८॥ इंद्रियप्रौढीमंडळा॥ शृंगारएकचिनिर्मळा॥ जैंअधिष्ठात्रियां-
कांमेळा॥ देवतांचाजो॥ ४९॥ म्हणूनिचक्षुरादिकांदाहें॥ इंद्रियपाठीस्वानुग्रहें॥ सूर्यादिकांकाआहे॥ सुरांचेंवृंद॥ ५०॥ तेंदेववृंद
बर वें॥ कर्मकारणपांचवें॥ अर्जुनाएथजाणावें॥ देवह्मणे॥ ५१॥ एवंमानेंतुझियेआयणी॥ तैसीकर्मजातांचीहेरवाणी॥ पंचवि
धआकर्णी॥ निरूपिली॥ ५२॥आतांहेचिरवाणीवाढे॥ मगकर्मांचीसृष्टीघडे॥ जिहींतेंहेतुहीउघडे॥ तेंदारवउंपांचैहीं॥ ५३
॥श्लो०॥ शरीरवाङ्मनोभिर्यत्कर्मप्रारभतेनरः॥ न्याय्यंवाविपरीतंवापंचैतेतस्यहेतवः॥ १५॥ टी०॥ तरिअवसांतआली
माधवी॥ तेहेतु होयनवपल्लवी॥ पल्लवपुष्पपुंजदावी॥ पुष्पफळातें॥ ५४॥ कांवार्षियेंआणिजेमेघ॥ मेघेंवृष्टिप्रसंग॥ वृष्टीस्तव
भोग॥ सस्यसुरवाचा॥ ५५॥ नातरीप्राचीअरुणातेंविये॥ अरुणेंसूर्योदयहोये॥ सूर्येंसगळापाहे॥ दिवस जैसा ॥ ५६॥ तैसें
मनहेतुपांडवा॥ होयकर्मसंकल्पभावा॥ तोसंकल्पलावीदिवा॥ वाचेचाग॥ ५७॥ मगवाचेचातोदिवटा॥ दावीकृत्यजातां
चियावाटा॥ तेव्हांकर्तारिगेकामठां॥ कर्तृत्वाचा॥ ५८॥ तेथशरीरादिकदळवाडें॥ शरीरादिकांहेतूचिघडे॥ लोहकामलो
पाठ· नाहीं·
॥ ७॥
॥ ७॥
॥ ७॥
॥ ७॥

खंडें॥निर्वाळिजेजैसें॥५९॥कांतांथुवाचाताणा॥तांथुघांलितांवैरणा॥तोतंतूचिविचक्षणा॥होयपट॥६०॥तैसेंमनवाचा
देहाचें॥कर्मअनादिहेतुचिस्वे॥रत्नीघडेरत्नाचें॥दळवाडेंजेवीं॥६१॥एथशरीरादिकेंकारणें॥तेंचिहेतुकेवींहेकोणें॥अ
पेक्षिजेतरितणें॥अवधारिजो॥६२॥आइकासूर्याचियाप्रकाशा॥हेतुकारणसूर्यचिजैसा॥कांउंसाचेंकाडेंउंसा॥वाढिहेतु
॥६३॥नानावाग्देवतावानावी॥तेंवाचाचिलागेकामवावी॥कांवेदांवेदेंचिबोलावी॥प्रतिष्ठाजेवीं॥६४॥तैसेंकर्मांशरीरादिकें
॥कारणहेंकीरठाउकें॥परिहेंचिहेतुनचुके॥हेंहीएथ॥६५॥आणिदेहादिकांकारणीं॥देहादिहेतुमिळणीं॥होयजयांउपा
रणी॥कर्मजातां॥६६॥हेंशास्त्रार्थैंमानिलेया॥मार्गींअनुसरेधनंजया॥तरिन्यायतोन्याया॥हेतुहोये॥६७॥जैसाप-
र्जन्योदकाचालोट॥विपायेंधरीसाळीचापाठ॥तोजिरेपरिअचाट॥उपयोगआथी॥६८॥कांरोषेंनिघालेअवचटें॥पडिलें
द्वारकेचियेवाटे॥तेंशिणेपरिस्रुनाटें॥नवचतीपदें॥६९॥तैसेंहेतुकारणमेळें॥उठीकर्मजेंआंधळें॥तेंशास्त्राचेलाहेडाळें॥तैं
न्यायम्हणिपे॥७०॥नादूधवाटितांठावोनपावे॥तंवउतोनिजायस्वभावें॥तोहीवेचपरिनव्हे॥वेंचिलेंतें॥७१॥तैसेंशास्त्र
साहायेंवीण॥केलेंनोहेजरीअकारण॥तरिलागोकांनागवण॥दानलेखीं॥७२॥अगाबावनवर्णापरता॥कोणमंत्रआहे
पंडुसुता॥कांबावन्नहीनुच्चारितां॥जीवआथी॥७३॥परिमंत्राचीलूडमणी॥जंवनेणिजेकोदंडपाणी॥तंवउच्चारफळावा
णी॥नपवेजेवीं॥७४॥तेंविकारणहेतुयोगें॥जेंबिसाटकर्मनिगे॥तेंशास्त्राचियेनलगे॥कांसेजंव॥७५॥कर्महोत-
चिअसेतेव्हांही॥परितेंहोणेंनव्हेपाहीं॥तोअन्यायगाअन्यायीं॥हेतुहोये॥७६॥श्लो०॥तत्रैवंसतिकर्तारमात्मानं
केवलंतुयः॥पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्नसपश्यतिदुर्मतिः॥१६॥टी०॥एवंपंचकारणाकर्मा॥पांचहीहेतुहेस्रुमहिमा॥ १०

आतांएथेंपाहें.प्रांआत्मा॥ सांपडलाअसे॥ ७७॥ भानुनहोनिरूपेंजैसीं॥ चक्षुरूपातेंकांप्रकाशी॥ आत्मानहोनिकर्में
तैसीं॥ प्रकटीतअसेगा॥ ७८॥ पैंप्रांतिबिंबआरिसा॥ दोन्हीनहोनिवीरेशा॥ दोहींतेंप्रकाशजैसा॥ न्याहाळितांतो॥
७९॥ कांअहोरात्रहेंसविता॥ नहोनिकरीपंडुसुता॥ तैसाआत्माकर्मकर्ता॥ नहोनदावी॥ ८०॥ परिदेहोहंअभिमान
भुली॥ जयाचीबुद्धीदेहींचाआंतली॥ तयाआत्माविषयीं जाली॥ मध्यरात्रीगा॥ ८१॥ जेणेंचैतन्याईश्वराब्रह्मा॥ देह
चिकेलेंपरमसीमा॥ तयाआत्माकर्ताहेंभ्रमा॥ अलोटउपजे॥ ८२॥ आत्माचिकर्मकर्ता॥ हाहीनिश्चयनाहींतत्वतां॥ देहा
चिमीकर्मकर्ता॥ मानितीसाचें॥ ८३॥ जेआत्मामीकर्मातीत॥ सर्वकर्मसाक्षीभूत॥ हेंआपुलीकहींमात॥ नायकेचिकानीं
॥ ८४॥ म्हणोनिउपमाआत्मयातें॥ देहाचिवरीमविजेएथें॥ विचित्रकाईरात्रिदिवसातें॥ डुडुळूनकरी॥ ८५॥ पैंजेणेंआका
शींचाकंहीं॥ सैत्यसूर्यदेखिलानाहीं॥ तोथिल्लरींचेंबिंबकाई॥ मानूनलाहे॥ ८६॥ थिल्लराचानजालेपणें॥ सूर्यासिआणि
होणें॥ त्याच्यानाशींनाशणें॥ कंपेंकंप॥ ८७॥ आणिनिद्रिस्ताचेंवोनये॥ तैंस्वप्नसाचहोलाहे॥ रज्जुनेणतांसर्पाविहे॥ वि-
स्मोकवण॥ ८८॥ जंवकवळआथीडोळां॥ तंवचंद्रदेखावाकीपिंवळा॥ कायमृगींमृगजळा॥ भाळावेंनाहीं॥ ८९॥ तें-
सांशास्त्र गुरूतेंनिनावें॥ जोवारीहोटेकोनेंदिसेवें॥ केवळमांस्याचेंनिचिजावें॥ जियालाजो॥ ९०॥ तेणेंदेहात्मदृष्टीमुळें
॥ आत्मयापापेंदेहाचेंजाळें॥ जैसाअभ्राचावेगकोल्हें॥ चंद्रीमानीं॥ ९१॥ मगतयामानणयासाठीं॥ देहबंदीशाळेकि
रीटी॥ कर्माचावज्रगांठी॥ कळासेतो॥ ९२॥ पाहेपांबंधभावनादृढा॥ नळियवरीतोबापुडा॥ कायमोकळेयाहीचव
डा॥ नठकेचिपुंसा॥ ९३॥ म्हणोनिनिर्मळेंआत्मस्वरूपीं॥ जाप्रकृतीचेंकेलेंआरोपी॥ तोकल्पकोडीचामापीं॥ मवीचिक

पाठ-ओं-८६साच-ओं-८८ अगा-ओं-८९ दोरी-

मेँ॥९४॥आतांकर्मीमाजिअसे॥परितयातेंकर्मनस्पर्शे॥वडवानळातेंजैसें॥समुद्रोदक॥९५॥तैसेनिर्वेगळेपणें॥जयान्वें
कर्मीअसणें॥तोकीरवौळखावाँकवणें॥तरीसांगों॥९६॥जेमुक्तातेंनिर्धारितां॥लाभेआपलीचमुक्तता॥जैसेंदीपेंदिसेपा
ह्लतां॥आपलीवस्तु॥९७॥नातरीदर्पणजंवउठिजे॥तंवआपणपयांआपणभेटिजे॥कांतोयपावतांतोयहोइजे॥लवणेंजेवीं
॥९८॥हेंअसोंपरतोनिमागुतें॥प्रतिबिंबपाहेबिंबातें॥तंवपाहणेंजाउनीआथितें॥बिंबचिहोये॥९९॥तैसेंहारतलेंआपणपें
पावे॥तैसंतांतेंपाहातांगिंवसावें॥ह्मणोनिवानावेंरेकावें॥तेंचिसदा॥४००॥परिकर्मीअसोनिकर्में॥जोनागवेसमविषमें॥
चर्मचक्षूचेनिन्यामें॥दृष्टीजैसी॥१॥तैसासोडवलाजोआहे॥तयाचेंरूपआतांपाहें॥उपपत्तीचीबाहे॥उभउनिसांगों॥२॥
श्लो॰॥यस्यनाहंकृतोभावोबुद्धिर्यस्यनलिप्यते॥हत्वापिसइमांल्लोकान्नहंतिननिबध्यते॥१७॥टी॰॥तरिअविद्येचिया
निंदा॥विश्वस्वप्नाचाहाधांदा॥भोगितहोतप्रबुद्धा॥अनादिजो॥३॥तोमहावाक्याचेनिनावें॥गुरूकृपेचेनिथावें॥माथां
हातठेवणेंनव्हे॥थापटिलाजैसा॥४॥तैसाविश्वस्वप्नेंसीमाया॥नीदसांडूनिधनंजया॥सहजेंचिचेइलाअद्वया॥नंदप-
णेंजो॥५॥तेव्हांमृगजळाचेंपुर॥दिसतांएकनिरंतर॥हारपतीकांचंद्रकर॥फांकतांजैसे॥६॥कांबाळकत्वनिघोनिजाय॥तें
बागुलानाहींत्राय॥पैंजळालियाइंधननहोये॥इंधनजेवीं॥७॥नानाचेवोआलियापाठीं॥तेंस्वप्ननदिसेदिठी॥तैसीअहंममता
गाकिरीटी॥नुरेचितया॥८॥मगसूर्यआंधारालागीं॥रिघोकांभलतेसरंगीं॥परितोतयाचाभागीं॥नाहींचिजैसा॥९॥तैसा
आत्मत्वेंवोष्टलाहोये॥तोजयातयादृश्यातेंपाहे॥तेंदृश्यदृष्टेंपणेंसींहोतजाये॥तयाचेंचिरूप॥१०॥जैसावन्हीजयाला
गे॥तेंवन्हींचिहोयआंगें॥दाह्यदाहकविभागें॥सांडिजेतें॥११॥तैसाकर्माकारादुजेयां॥वोकतेंपणाचाआत्मया॥आळ. ११

पाठ॰ ओं॰ ९६ जाणावा॰ ओं॰ १० आत्मतत्वें॰ ओं॰ ११ जालिया॰

आलीतोगेलिया॥ कांहींवांहींजेंउरे॥१२॥ तियेआत्मस्थितीचाजोरावो॥ मगतोदेहीइयेजाणेलठावो॥ कायप्रलयांबुचाउन्ना
हो॥ वोघमानी॥१३॥ तैसींतेपूर्णअहंता॥ काइंदेहपणेंपडुस्कता॥ आवरेकांईसविता॥ बिंबेंधरिला॥ १४॥ पैंमथुनिलोणींघे
पें॥ तेंमागुतीताकींघापे॥ तरितें आलिप्तपणेंसिंपे॥ तेणेंसीकाइं॥१५॥ नानाकाष्ठोनवीरेशा॥ वेगळाकेलिया हुताशा॥ राहे
काष्ठाचियांमांदुसा॥ कोंडलेपणें॥ १६॥ कारात्रीचियाउदराआंत॥ रिगालाजोहाभास्वत॥ तोनिशाऐसीमातें॥ ऐकेकाइं॥
१७॥ तैसंवेद्यवेदकपणेंसीं॥ पडिलेंकांजयाचाग्रासीं॥ तयादेहमीऐसी॥ अहंताकैंची॥ १८॥ आणिआकाशेंजेथेंजेथुनी॥ जा
इजेतेथअसेभरोनी॥ ह्मणोनिठेलेंकांदोनी॥ आपेंआप॥१९॥ तैसंजेतेणेंकरावें॥ तोतेंचिआहेस्वभावें॥ माकोणेकर्मीवेष्टा
वें॥ कर्तेपणें॥२०॥ नुरेचिगगनावीणठावो॥ नोहेचिसमुद्रामवाहो॥ नुठीचिध्रुवाजावो॥ तैसंजाहालें॥२१॥ ऐसेनिअहं
कृतीभावो॥ जयाचावांधींजाहा लावावो॥ तऱ्हीदेहाजंवनिर्वाहो॥ तंवआथीकर्मे॥२२॥ वाराजरीवाजोनिवोसरे॥ तरीतो
डोलरुखींउरे॥ कांसेदहुतिराहेकापुरें॥ केचलेनी॥ २३॥ कांसरलेयागीताचासमारंभु॥ नवचेराहिलेपणाचाक्षोभु॥ भूमी
लोळोनिगेलियाअंबु॥ वोलथारे॥२४॥ अगामावळलेनिअर्के॥ संध्यारागाभूमिके॥ ज्योतीदीसीकोतुकें॥ दिसेजैसी॥
२५॥ पैंलक्षभेदिलियाहीवरी॥ बाणधांवेचितंववरी॥ जंवभरलीआथीउरी॥ बळाचीतया॥२६॥ नानाचक्रींभांडेंजालें॥ तें
कुलालेंपरतेंनेलें॥ परिभ्रमेचितेंमागिलें॥ भौंवडिलेपणें॥२७॥ तैसादेहाभिमानगेलिया॥ देहजेणेंस्वभावेंधनंजया॥ जा
लेंतेंअपैसया॥ चेष्टवीचतें॥ २८॥ संकल्पेवीणस्वप्न॥ नलवितांदांगीचेंबन॥ नरचितांगंधर्वभुवन॥ उठीजेसें॥२९॥ आत्म
याचेनिउद्यमेंवीण॥ तैसंदेहादिपंचकारण॥ होयआपणयांआपण॥ क्रियाजात॥ ३०॥ पैंप्राचीनसंस्कारशोषें॥ पांचहीक्र
पाठ· ओं·१२आल्हादहोय· ओं·१५लिस· ओं· १६ वेगळाविलिया· ओं·१९जावें· ओं·२३सरे· ओं·२५संध्येचिये· ·५

श्री
१२

रणेंसहेतुकें॥ कामबीजतोगा अनेकें॥ कर्माकारें॥ ३१॥ नयाकर्मामाजीमग॥ संहरोआघवेंजग॥ अथवानवेंचांग॥ अनु-
करो॥ ३२॥ परिकुमुदकेंसेनिसके॥ तेंकमळकेंसेंफांके॥ येंदोन्हींरवीनदेखे॥ जयापरी॥ ३३॥ कांबीजवर्षोनिआभाळ॥ ठि
करियाआतेभूतळ॥ अथवाकरूशाडूल॥ पर्जन्यवृष्टी॥ ३४॥ तरितयादोहींतेंजैसें॥ नेणिजेचिकाआकाशें॥ तेंसादेहींच
जोअसे॥ विदेहदृष्टी॥ ३५॥ तोदेहादिकांचेष्टी॥ घडतांमोडतांहेसृष्टी॥ नदेखेस्वप्नदृष्टी॥ चेइलाजैसा॥ ३६॥ येन्हवींचामा
सेडोळेवरी॥ जेदेखनी देहाचिवरी॥ तेंकीरतोव्यापारी॥ ऐसेंचिमानितो॥ ३७॥ कांतृणाचाबाहुला॥ जोआगरामेरेठेविला॥
तोसत्यराखताकाल्हा॥ नेमनीकांई॥ ३८॥ पिसेंनेसलेंकांनागवें॥ हेंलोकांयेउनिजाणावें॥ ठाणोरियान्चेंमवावें॥ आणि
कांघाये॥ ३९॥ कांमहासतीचेंभोग॥ देखेकीरसकळजग॥ परितेआगिनाआंग॥ नालोकदेखे॥ ४०॥ तेंसास्वस्वरूपें
उठिला॥ जोदृश्यसींद्रष्टाआंतला॥ तोनेणेंकायराहटला॥ इंद्रियग्राम॥ ४१॥ अगाथोरीकल्लोळीकल्लोळसाने॥ लोपतां
तिरींचेनिजन॥ एकाएकीगिळिजेहेंमनें॥ मानिजेजन्ही॥ ४२॥ तन्हीउदकाप्रतिकांहीं॥ कोणग्रासितसेकाई॥ तैसेंपू
र्णादुजेंनाहीं॥ जेतोमारी॥ ४३॥ सुवर्णाचियाचंडिका॥ सुवर्णशूळेंचिदेखा॥ सुवर्णाचियामाहिखा॥ नाशकेला
॥ ४४॥ तोदेवलखियाकडा॥ व्यवहारगमलाफुडां॥ वांचूनिमहिषशूळचामुंडा॥ सुवर्णचितें॥ ४५॥ पैंचित्रीचेंजळ
हुताश॥ तोदृष्टीचाचिआभास॥ पटींअग्निवोल्हाश॥ दोन्हींनाहीं॥ ४६॥ मुक्ताचेंदेहतैसें॥ हालेचालेसंस्कारवशें॥
तेंदेखोनिलोकपिसें॥ तोकर्ताह्मणती॥ ४७॥ आणितयांकारणेंयांआंत॥ घडोत्रैलोक्याघात॥ परितेणेंकेलाहेमात॥
बोलोंनये॥ ४८॥ अगाअंधकारदेखावातेजें॥ मगतोफेडीहेकेविंबोलिजे॥ तेंसेंज्ञानियांनाहींदुजें॥ तोमारीलकाई॥ ४९॥

पाठ ओं. ३२ आनकरवो. ओं. ३३ करीती. ओं. ३८ मानिजेना. ओं. ४१ आटला. ओं. ४३ पाणियाकडेपाहीं. ओं. ४७ हालतें. ओं. ४९ केवीं.

अ
१८

१

ह्मणोनितयाचीबुद्धी ॥ नेणेपापपुण्याचींगांधी॥ गंगेमीनलियानदी॥ जैसाविटाळनाहीं॥ ५०॥ अग्नीसिअग्नीझगट
लिया॥ कायपोळेतोधनंजया॥ कींशस्त्रेंशस्त्ररूपेंआपणया॥ आपणाचि॥ ५१॥ तैसेंआपणपयापरतें॥ जोनेणेक्रियाजातातें॥
तेथकार्यलिंपवीबुद्धीतें॥ तयाचियें॥ ५२॥ ह्मणोनिकार्यकर्ताक्रिया॥ हेंस्वरूपचिजाहालेंजया॥ नाहींशरीरादिकींतया॥ कर्म
बंध॥ ५३॥ जेकर्ताजीवविंदाणीं॥ काढूनिपांचहीखाणी॥ घडितांहेकरणी॥ आहुतीदाहें॥ ५४॥ तेथन्यावोआणिअन्यावो॥ द्वा
ड्वितसाधुनिआवो॥ उभारितांनलवीरवेंवो॥ कर्मभुवनें॥ ५५॥ याथोराडाकारकामा॥ विवजानोहेआज्ञा॥ परिह्मणसीहन
उपक्रमा॥ हातलावी॥ ५६॥ तोसाक्षीचिद्रूप॥ कर्मप्रवृत्तीचासंकल्प॥ उठातोकांनिःशेष॥ आपणाचिदे॥ ५७॥ तरीकर्मप्रवृत्तीलागीं
॥ तयाआयासनाहींआंगीं॥ जेप्रवृत्तीचेंहीउळिगीं॥ लोकचिआथी॥ ५८॥ ह्मणोनिआत्मयाचेंकेवळ॥ जोरूपचिजाहालानिखि
ळ॥ तयानाहींबंदीशाळ॥ कर्माचीहे॥ ५९॥ परिअज्ञानाचापटीं॥ अन्यथाज्ञानाचेंचित्रउठी॥ तेथचितारणीहेत्रिपुटी॥ प्रसिद्धजे-
कां॥ ६०॥ जेज्ञानज्ञाताज्ञेय॥ हेंजगाचेंबीजत्रय॥ तेंकर्माचीनिःसंदेह॥ प्रवृत्तीजाण॥ ६१॥ आतांययाचीगात्रया॥ व्यक्तीवेगळा
लिया॥ आइकेंधनंजया॥ करूंरूप॥ ६२॥ तरिजीवसूर्यबिंबाचे॥ रश्मिश्रोत्रादिकेंपांचें॥ धांवोनिविषयपद्माचें॥ फोडितीमट
॥ ६३॥ कींजीवनृपाचेवारूउपलाणें॥ घेऊनिइंद्रियांचींकेंकाणें॥ विषयदेशींचेंनागवणें॥ आणितीजे॥ ६४॥ श्लो०॥ ज्ञानंज्ञेयं
परिज्ञातात्रिविधाकर्मचोदना॥ करणंकर्मकर्तेतित्रिविधःकर्मसंग्रहः॥ १८॥ टी०॥ हेंअसोइहींइंद्रियींराहाटे॥ जेंसुख
दुःखेंसींजीवाभेटे॥ तेंसुषुप्तीकाळींवोहटे॥ जेथज्ञान॥ ६५॥ तयाजीवानावज्ञाता॥ आणिजेंहेंसांगीतलेंआतां॥ तें-
चिएथेंपंडुसुता॥ ज्ञानजाण॥ ६६॥ जेंअविद्येचियेपोटीं॥ उपजतखेंवोकिरीटी॥ आपणयातेंवांटी॥ तिहींठायीं॥ ६७॥

ज्ञा. आपुलियें धांवे पुढां॥ घालूनि ज्ञेयाचा गुंडा॥ उभारी मागिली कडां॥ ज्ञातृत्वातें॥ ६८॥ मग ज्ञातया ज्ञेया दोघां॥ तो नांदणुकेच्या अ.
३ बगा॥ माजि जाली निपैंगा॥ वाहे जेणें॥ ६९॥ टाकूनि ज्ञेयाची शींव॥ पुरे जयाची धांव॥ सकळ पदार्थां नांव॥ करत से जें॥ ७०॥ तें गा १८
सामान्य ज्ञान॥ या बोलां नाहीं आन॥ ज्ञेयाचें ही चिन्ह॥ आइक आतां॥ ७१॥ तरि शब्द स्पर्श॥ रूप गंध रस॥ हा पंचविध आभास॥ ज्ञेया
चा जो॥ ७२॥ जैसें एकेचि चूतफळें॥ इंद्रियां वेगळवेगळें॥ रसें वर्णें परिमळें॥ भेटिजे स्पर्शें॥ ७३॥ तैसें ज्ञेय तरी एकसरें॥ परि ज्ञानें इंद्रि
यद्वारें॥ घेपे म्हणोनि प्रकारें॥ पांचें जालें॥ ७४॥ आणि समुद्रीं वोघाचें जाणें॥ सरे लागि पासिं धावणें॥ कां फळीं सरे वाढणें॥ सस्या
चें जेवीं॥ ७५॥ तैसें इंद्रियांचा वाहवटीं॥ धांवतया ज्ञाना जेथ उठी॥ होय तें गा किरीटी॥ विषय ज्ञेय॥ ७६॥ एवं ज्ञातया ज्ञाना ज्ञे-
या॥ तिहीं रूप केलें धनंजया॥ हे त्रिविध सर्व क्रिया॥ प्रवृत्ती जाण॥ जे शब्दादि विषय॥ हे पंचविध जें ज्ञेय॥ तें चि प्रिय कां अ
प्रिय॥ एके परिचें॥ ७८॥ ज्ञान मोटकें ज्ञातया॥ दावी ना जंव धनंजया॥ तंव स्वीकारा कीं त्यजावया॥ प्रवर्ते चि तो॥ ७९॥ परि
मीना तें देखोनि बक॥ जैसा निधानातें रंक॥ कां स्त्री देखोनि कामुक॥ प्रवृत्ति धरी॥ ८०॥ जैसें खालारें धांवे पाणी॥ भ्रमर
पुष्पाचिये घाणी॥ नाना सुटला सांजवणी॥ वत्सा चि पां॥ ८१॥ अगा स्वर्गींचि उर्वशी॥ ऐकोनि जेवीं माणुसीं॥ वरताला वीज
तो आकाशीं॥ यागांचिया॥ ८२॥ पैं पारिखा जैसा करीटी॥ चढला नभाचिये पोटीं॥ पारवी देखोनि लोटी॥ आंग चि सगळें॥
८३॥ हें ना घनगर्जना सरिसा॥ मयूर वो वांडे आकाशा॥ ज्ञाता ज्ञेय देखोनि तैसा॥ धांवा चि घे॥ ८४॥ म्हणोनि ज्ञान ज्ञेय ज्ञाता॥
हे त्रिविध गा पंडुसुता॥ होय चि कर्मा समस्तां॥ प्रवृत्ती एथ॥ ८५॥ परि तें चि ज्ञेय विपायें॥ तरी ज्ञातयातें प्रिय होये॥ तरि भोगाव-
या न साहे॥ क्षणही विलंब॥ ८६॥ ना तरी अवचटें॥ तें चि विरुद्ध होऊनि भेटे॥ तरि युगांत वाटे॥ सांडावया॥ ८७॥ ज्याळाकांक्ष १३

रा॥ वरपडां जालेया नरा॥ हर्ष आणि दरारा॥ सरसाचि उठी॥ ८९॥ तैसें ज्ञेयीं प्रियाप्रियें॥ देखिल्या न ज्ञानें न याहोये॥ म गां त्याग-
स्वीकारीं वाहे॥ व्यापारातें॥ ९०॥ तेथ रागी प्रतिमल्लाचा॥ गोसावी सर्वदळाचा॥ रथ सांडी [illegible]॥ होय जैसा॥ ९०॥ तैसें-
ज्ञातेपणें जें असे॥ तें येक तें ऐसियें दशे॥ जो विंतें बैसलें जैसें॥ रंधन करूं॥ ९१॥ कां भ्रमरें चि केला मळा॥ वोरकल रिगाला अं
कसूळीं॥ नाना देव रिगाला देउळा॥ चिया कामा॥ ९२॥ तैसा ज्ञेयाचिया हांवा॥ ज्ञाता इंद्रियांचा मेळावा॥ रा हाटवीतें तथ पांडवा॥
कर्ता होये॥ ९३॥ आणि आपण होउनी कर्ता॥ ज्ञाना आणी करणता॥ तेथ ज्ञेयाचि स्वभावता॥ कार्य होये॥ ९४॥ ऐसा ज्ञाना
चियें निजगती॥ पालटपडे गा सुमती॥ नेत्राची शोभा रातीं॥ पालटे जैसी॥ ९५॥ कां अदृष्ट जालिया उदास॥ पालटे श्रीमंता
चा विलास॥ पूर्णिमे पाठीं शीतांशु॥ पालटे जैसा॥ ९६॥ तैसा चाळितां करणें॥ ज्ञाना वेष्टि जे कर्तेपणें॥ तेथिंचा तियें लक्षणें
॥ ऐक आतां॥ ९७॥ तरि बुद्धि आणि मन॥ चित्त अहंकार हन॥ हें चतुर्विध चिन्ह॥ अंतःकरणाचें॥ ९८॥ बाह्य त्वचा श्रवण
॥ चक्षु रसना घ्राण॥ हें पंचविध जाण॥ इंद्रियगा॥ ९९॥ तेथ आंतुलें तंव करणें॥ कर्ता कर्तव्या घेउ माणें॥ मग तें जरी जाणे
॥ सुखावें तें॥ ५००॥ तरि बाहेरिलें तियें हीं॥ चक्षुरादिकें दाहाही॥ उठो निलवलाहीं॥ व्यापारासि ये॥ १॥ मग तो इंद्रियकद
बं॥ करवि जें तंव राव॥ जंव कर्तव्याचा लाभ॥ हातासि ये॥ २॥ ना तें कर्तव्य जरी दुःखें॥ फळेल ऐसें देखे॥ तो लावी त्यागमुखें॥ तियें
दाहाही॥ ३॥ मग फिटे दुःखाचा ठावो॥ तंव राहाटवी रात्रिदिवो॥ विकणें आंत करावो॥ जयापरी॥ ४॥ तैसें नित्यागस्वीकारीं
॥ वोहातां इंद्रियांची धुरी॥ ज्ञातयातें अवधारीं॥ कर्ता म्हणिपे॥ ५॥ आणि कर्तयाचा सर्व कर्मीं॥ आउतां चिया परी क्षमी॥ म्ह
णोनि इंद्रियातें आम्हीं॥ करणें म्हणों॥ ६॥ आणि हें चि करणें वरी॥ कर्ता क्रिया ज्या उभारी॥ तिया व्यापे तें अवधारीं॥ कर्म ए

था॥७॥ सोनाराचिया बुद्धि लेणें॥ व्यापे चंद्र करीं चांदिणें॥ कां व्यापे वेल्हाळपणें॥ वेली जैसी॥ ८॥ नाना प्रभा व्यापे प्रकाश॥ गो
डिया इक्षुरस॥ हें असो अवकाश॥ आकाशीं जैसा॥ ९॥ तैसें कर्तयातें क्रिया॥ व्यापलें जें धनंजया॥ तें कर्म गा बोलावया॥ आ
न नाहीं॥ १०॥ एवं कर्म कर्ता करण॥ या तिन्हींचें हें लक्षण॥ सांगीतलें तुज विचक्षण॥ शिरोमणी॥ ११॥ एथ ज्ञाता ज्ञान ज्ञेय॥ हें
कर्माचें प्रवृत्तित्रय॥ तैसेंचि कर्ता कारण कार्य॥ हा कर्मसंचय॥ १२॥ वन्ही ठेविला असे धूम॥ आथी बीजीं जेंवि द्रुम॥ कां मनी-
जोडे काम॥ सदा जैसा॥ १३॥ तैसा कर्ता क्रिया कारणीं॥ कर्म असे आहाजितवणी॥ सोनें जैसें खाणी॥ सुवर्णाचिये॥ १४॥ म्ह-
णोनि हें कार्य मी कर्ता॥ ऐसें आथी जेथ पडु सकता॥ तेथ आत्मा दूरी समस्ता॥ क्रियांपासीं॥ १५॥ यालागीं पुढतपुढती॥ आत्मा ने
गळाचि सकती॥ आतां असो हें किती॥ जाणता सनूं॥ १६॥ श्लो०॥ ज्ञानं कर्म च कर्ता च त्रिधैव गुणभेदतः॥ प्रोच्यते गुण
संख्याने यथावच्छृणु तान्यपि॥ १९॥ टी०॥ परि सांगीतलें जें ज्ञान॥ कर्म हा कर्ता हन॥ तेने न्हीं तिहीं ठायीं भिन्न॥ गुणीं आ
थी॥ १७॥ म्हणोनि ज्ञाना कर्माकर्तया॥ पातेंजो न ये धनंजया॥ जे दोनी बांधती सोडवया॥ एकचि प्रौढ॥ १८॥ तें सात्विक ठा
उवें होये॥ तो गुणभेद सांगों पाहें॥ जो सांख्यशास्त्रीं आहे॥ उवाइला॥ १९॥ जें विचारक्षीरसमुद्र॥ स्वबोधकुमुदिनीचंद्र॥
ज्ञानदृष्टी सांनरेंद्र॥ शास्त्राचा जे॥ २०॥ कीं प्रकृतिपुरुषां दोनी॥ मिसळलीं दिवारजनी॥ निर्योनिवाडितां त्रिभुवनीं॥ मार्तंड
जें॥ २१॥ जेथ अपारा मोहराशी॥ तत्वांचा मापें चोविसीं॥ उमाणें घेऊनि परइ॥ सुखाचें राज॥ २२॥ अर्जुना तें सांख्यशास्त्र
पुढें जयाचें स्तोत्र॥ तें गुणभेदचरित्र॥ ऐसें आहे॥ २३॥ जें आपुलेनि आंगिकें॥ त्रिविधपणाचेनि अंकें॥ दृश्यजात निंतकें॥ अ
कितकेलें॥ २४॥ एवं सत्वरजतमा॥ तिहीं चा गवटी असे महिमा॥ जेंत्रै विश्व आदिब्रह्मा॥ अतिक्रमी॥ २५॥ परि विश्वींचें

पाठ- ओं. १२ कर्म·

आघवीमांदी॥जेणेंभेदलेत्रिगुणभेदीं॥परिहलेंतेंनवसात्वीकआधीं॥ज्ञानसांगों॥२६॥नदृष्टजरीचारवकीजे॥तरिभलतेंहीचोरव
सजे॥तैसेंज्ञानेंशब्दूंलाहिजे॥सर्वहीशुद्ध॥२७॥ह्मणोनितेंसात्विकज्ञान॥आतांसांगोंदेअवधान॥कैवल्यगुणनिधान॥श्री
कृष्णह्मणे॥२८॥ श्लो०॥सर्वभूतेषुयेनैकंभावमव्ययमीक्षते॥अविभक्तंविभक्तेषुतज्ज्ञानंविद्धिसात्विकम्॥२०॥टी०॥तरि
अर्जुनागातेंपुढें॥सात्विकज्ञानचोखडें॥जयाच्याउदयींज्ञेयबुडे॥ज्ञातेंनिर्सी॥२९॥जैसासूर्यनदेखेआंधारें॥सरितानेणिज-
तीसागरें॥कांकवळिलियानधरे॥आत्मछाया॥३०॥तयापरीजयाज्ञाना॥शिवादितृणावसाना॥इयाभूतव्यक्तिभिन्ना॥नाडक
ती॥३१॥जैसेंहातेंचित्रपाहातां॥हातपायेंमठधुतां॥कांचेवोनिस्वप्नभावितां॥जैसेंहोयें॥३२॥तैसेंज्ञानेंजेणें॥करितांज्ञातव्यातें
पाहाणें॥जाणतेंनिजाणणें॥जाणावेंउगें॥३३॥पैंसोनेंआटांनिवळणीं॥नकाढितेंआपुलियाआयणी॥कांतरंगनघेपतीपाणी॥गा
ळूनिजैसें॥३४॥तैसीजयाज्ञानाचियाहाता॥नलगेचिदृश्यपथा॥तेंज्ञानजाणसर्वथा॥सात्विकगा॥३५॥आरिसापाहोंजातांको
हीं॥जैसेंपाहातेंचिकोरिगेपुढें॥तैसेंज्ञेयलोटोनिपडे॥ज्ञाताचिजें॥३६॥पुढतीतेंचिसात्विकज्ञान॥जेंमोक्षलक्ष्मीचेंभुवन॥हेंअ-
सोऐकचिन्हें॥राजसाचें॥३७॥ श्लो०॥पृथक्त्वेनतुयज्ज्ञानंनानाभावान्पृथग्विधान्॥वेत्तिसर्वेषुभूतेषुतज्ज्ञानंविद्धिराजस
म्॥२१॥टी०॥तरिपार्थापरियस॥तेंज्ञानगाराजस॥जेंभेदाचीकास॥धरूनिचाले॥३८॥विचित्रताभूतांचिया॥आपणआं
तोंनिठकरिया॥बहूचवेंज्ञातया॥आणिलीजेणें॥३९॥जैसेंसाचारूपाआड॥घालूनिविसराचेंकवाड॥मगस्वप्नाचेंकाबा
ड॥विवरीनिद्रा॥४०॥स्वज्ञानाचियेपोळी॥बाहेरिमिथ्यामोहाचीरवळी॥तिहींअवस्थाचीवस्त्राळी॥दाविजेजीवा॥४१॥
अळंकारपणेंझांकलें॥बाळकासोनेंकावायांगेलें॥तैसेंनामीरूपींदुरावलें॥अद्वैतजयां॥४२॥अवतरलीगाडग्यांघडा॥पृथ्वी
पाठ-ओं:२६पडिलें-ओं-२७जेंदिठी-ओं-३३जाणताना-ओं-४१मिथ्येंचिमहि- ॥६७॥ ॥६॥

अनोळखजालीमूढां॥ वन्हिजालाकानंडा॥ दीपत्वासाठीं॥ ४३॥ कांवस्त्रपणाचेंचिआरोपें॥ मूरवींप्रतिनंतूहारपे॥ नानासुगंधां
पटलोपे॥ दांउनिचित्र॥ ४४॥ तैसीजया ज्ञाना॥ जाणोंनिभूतव्यक्तीभिन्ना॥ ऐक्यबोधाचीभावना॥ निमोनिगेलि॥ ४५॥ मगाइं
धनींभेदलाअनळ॥ फुलावरीपरिमळ॥ कांजळभेदें सकळ॥ चंद्रजैसा॥ ४६॥ तैसेपदार्थभेदवहुवस॥ जाणोनिलाहानथोर वे
ष॥ आंतलेंतेंराजस॥ ज्ञानयेथ॥ ४७॥ आतांतामसाचेंहीलिंग॥ सांगेनतें वोळखचांग॥ डावलावया मातंग॥ सदनजैसें॥ ४८
श्लो०॥ यत्तुकृत्स्नवदेकस्मिन्कार्येसक्तमहैतुकं॥ अतत्वार्थवदल्पंचतत्तामसमुदाहृतं॥ २२॥ टी०॥ तरिकिरटीजें ज्ञान॥ हिंडे
विधीचेंनवस्त्रेंहीन॥ श्रुतिपाठमोरीनग्न॥ म्हणोनितया॥ ४९॥ येरिंहीशास्त्रबाह्यकारीं॥ जेंनिंदेचेविटाळवरी॥ बोळविलें
सेडोंगरीं॥ म्लेंछधर्मांचा॥ ५०॥ जेंगाज्ञानरोसें॥ गुणग्राहेंतामसें॥ घेतलेंभोंवेपिसें॥ होऊनियां॥ ५१॥ जेंसोयरिके बाधनेणें
॥ पदार्थीनिषेधनह्मणे॥ निरोपिलेंजैसेंसकणें॥ शून्यग्रामीं॥ ५२॥ तयातोंडीजेंनाडळे॥ कांरवातांजेणेंपोळे॥ तेंचियेकवाळे॥ घे
रघेचितें॥ ५३॥ पैंसानेंचोरितांउंदिर॥ नह्मणेथरेंविथर॥ नेणेंमांसखाइर॥ काळेंगोरें॥ ५४॥ नानावनामाजिबोहरी॥ कड
सणीजेविंनकरी॥ कांजीतमेलें नविचारी॥ बैसतांमासि॥ ५५॥ अगावांतवांटलेया॥ साजुककांसडालिया॥ विवेकका
वाळेया॥ नाहींजेसा॥ ५६॥ तैसेंनिषिद्धसांडूंनद्यावें॥ कांविहितआदरेंघ्यावें॥ हेंविषयांचेंनिनावें॥ नेणोंचिजें॥ ५७॥ जेंतु
लेंआडपडेदिठी॥ तेंतुलेंघेचिविषयासाठीं॥ मगतेंद्रव्यस्त्रियांवांटीं॥ शिश्नोदरा॥ ५८॥ तीर्थातीर्थहेंभाष॥ उदकानाहींसनोळ-
खे॥ तृषाबोळेतेंचिसुख॥ वाचूनियां॥ ५९॥ तयाचिपरीखाद्याखाद्य॥ नह्मणेनिंद्यानिंद्य॥ तोंडाआवडेतेंमेध्य॥ ऐसा-
चिबोध॥ ६०॥ आणिस्त्रीजातांतुकें॥ त्वचोंद्रियचिवोळखे॥ तियेविषईंसोयरिके॥ सोदराचिबहु॥ ६१॥ पैंस्वार्थीजेंउपक्र

पाठ· ओं·४५वासना·ओं.४७भेदें·ओं·५५० वांटकारीं·ओं·५२म्हुणागांवीं.ओं·५७जावें· ओं·५८स्त्रीद्रव्य·ओं· ६१एकचिबोध·

रे॥तयाचिनांमसोचिरें॥देहसंबंधनसरे॥जियेज्ञानीं॥६२॥मृत्यकाचें आघवेंचिअन्न॥आगिआघवेंचिइंधन॥तैसेंजंगचि-
आपलेंधन॥तामसज्ञान॥ऐसेंनिविश्वसकळ॥जेणेंविषयाचिमानिलेंकेवळ॥तयाएक[illegible]॥देहस्मरणा॥६४॥आ
काशपतितानीरा॥जैसासिंधूचियेकथारा॥तैसेंकृत्यजातउदरा॥लागिंचिबुझे॥६५॥वांचूनिस्वर्गनरकआर्थी॥तयाहेतुप्रवृ-
त्तिनिवृत्ती॥इयेविषईंआघवीचिराती॥जाणिवेचीते॥६६॥जेदेहखंडानामआत्मा॥ईश्वरपाषाणप्रतिमा॥ययापरौतीभ्रमस
ढळोंनेणे॥६७॥म्हणेपडिलेनिशरीरें॥केलेनिसींआत्मासिरें॥मांभोगावयाउरे॥कोणावेषें॥६८॥नाईश्वरपाहतांआहे॥तोमो
गावीजरीहेंहोये॥तरीदेवाचिखाये॥विकूनियां॥६९॥गांवींचेदेवळेश्वर॥नियामकाचिहोतीसाचार॥तरिदेशींचेडोंगर॥उगे
कांअसती॥५७०॥ऐसाविपायेंदेवमानिजे॥तरिपाषाणमात्रचिजाणिजे॥आणिआत्मातवचिम्हणिजे॥देहातेंचि॥७१॥येरें-
पापपुण्यादिकें॥तेंआघवेंचिकरोनिलटिकें॥हितमानिअग्निमुखें॥चरणोंजेंकां॥७२॥जेचांमाचेडोळेंदाविती॥जेइंद्रियेंगोडी
लाविती॥तेंचिसाचहेंमतीतीं॥फुडीजया॥७३॥किंबहुनाऐसीप्रथा॥वाढलीदेखसीपार्था॥धूमाचिवेलीवृथा॥आकाशींजे-
सी॥७४॥कोरडानावोला॥उंपयोगीआर्थीगेला॥तोवाढोनिमोडला॥भेंडजैसा॥७५॥नानाउसांचींकणसें॥कांनपुंसकेंमा-
णुसें॥वनलागलेंजैसें॥साबरीचें॥७६॥नातरीबाळकाचेंमन॥कांचोराघरींचेंधन॥अथवागळस्तन॥शेळियेचे॥७७॥तै
सेंजेंवायाणें॥वोसाळदिसेजाणणें॥तयातेंमीम्हणें॥तामसज्ञान॥७८॥तेंहीज्ञानइयाभाषा॥बोलिजेतोभावऐसा॥जात्यंधा
चीकांजैसा॥डोळावाड॥७९॥कांबधिराचेनीटकान॥अपेयानामपान॥तैसेंआडनांवज्ञान॥तामसातया॥८०॥हेंअसोकिती
बोलावें॥तरिऐसेंजेंदेखावें॥तेंज्ञाननोहेजाणावें॥डोळसतम॥८१॥एवंतिहींगुणीं॥भेदलेंयथालक्षणीं॥ज्ञानश्रोतेशिरोम

पाठ-ओं.६८ म्हणौनि-ओं.६८ किसरे-ओं.७३ चर्मचक्ष-ओं.७५ उपेगा.

णी॥ दाविलेंतुज॥ ८२॥ आतां याचित्रिप्रकारा॥ ज्ञानाचेनि धनुर्धरा॥ प्रकाशें होती गोचरा॥ कर्तयांच्या क्रिया॥ ८३॥ ह्मणोनि कर्म
पैंगा॥ अनुसरेतिही मार्गां॥ मोहरें जालियां वोघा॥ तोयजैसें॥ ८४॥ तेंचि ज्ञानत्रयवशें॥ त्रिविध कर्म जें असे॥ तेथ सात्विक तंवऐ
सें॥ परिस आधीं॥ ८५॥ श्लो०॥ नियतं संगरहितमरागद्वेषतः कृतम्॥ अफलप्रेप्सुना कर्म यत्तत्सात्विकमुच्यते॥ २३॥ टी०
तरि स्वाधिकाराचेनि मार्गें॥ आलें जें मानिलें आंगें॥ पतिव्रतेचेनि परिष्वंगें॥ प्रियातें जैसें॥ ८६॥ सांवळया आंगा चंदन॥ प्रमदा-
ळोचनां अंजन॥ तैसें अधिकारासि मंडण॥ नित्यपणें जें॥ ८७॥ तें नित्य कर्म भलें॥ होय नैमित्तिकीं सावाइलें॥ सोनयासि जो
डलें॥ सौरभ्य जैसें॥ ८८॥ आणि आंगा जीवाचि संपत्ति॥ वेंचूनि करी बाळाची पाळती॥ परि जीवें उबगणें हे स्थिती॥ न
पाहे माये॥ ८९॥ तैसें सर्वस्वें कर्म अनुष्ठी॥ परि फळ न सूये दिठी॥ उरवती क्रियापैठी॥ ब्रह्मीं चि करी॥ ५९०॥ आणि प्रिय-
आलिया स्वभावें॥ सबळ उरे वेंचे ठाउवें नव्हे॥ तैसें सत्प्रसंगें करावें॥ पारुषें जरी॥ ९१॥ तरि अकरणाचेनि खेदें॥ द्वेषातें जिवीं
न बांधे॥ जालियाचेनि आनंदें॥ फुंजों नेणे॥ ९२॥ ऐसऐसिया हातवटिया॥ कर्म निफजे जें धनंजया॥ जाण सात्विक हें त
या॥ गुणनामें गा॥ ९३॥ ययापरी राजसाचें॥ लक्षण सांगिजेल साचें॥ न करीं अवधानाचें॥ वाणें पण॥ ९४॥ श्लो०॥ यत्तु
कामेप्सुना कर्म साहंकारेण वा पुनः॥ क्रियते बहुलायासं तद्राजसमुदाहृतं॥ २४॥ टी० ॥ ... ... वितरां॥ घडबोली
नाहीं संसारां॥ येर विश्वभरी आदरा॥ सूर्वजैसा॥ ९५॥ कां तुळशीचिया झाडा॥ दुरूनि न घाघेसि तोंडा॥ द्राक्षीचिया तरि
बुडा॥ दूधचि लाविजे॥ ९६॥ तैसीं नित्य नैमित्तिकें॥ कर्में जियें अवश्यकें॥ तयांचें वर्षा न शाके॥ बैसला उठ्ठु॥ ९७॥ येरां का
म्याचेनि तरि नावें॥ देहसर्वस्व आघवें॥ वेंचितांहीं न मनवे॥ बहु ऐसें॥ ९८॥ अगा देवढी वाढिला हिजे॥ तेथ मोल देनान धाढ

पाठ-ओं० ८४ पांणी· ओं· ९२ बंधे· ओं· ९७ बैठला· ॥ छ॥ ॥ छ॥ ॥ छ॥

जे॥ परितापुरेन म्हणिजे॥ बीजजेवीं॥ ९९॥ कांपरिस जालिया हातीं॥ लोहा लागीं सर्वसपत्ति॥ कैंचकरितां येउन्नति॥ साध कजैसा॥ ६००॥ तैसीं फळें देखोनि पुढें॥ काम्यकर्में दुवाडें॥ करी परि तें थोडें॥ तेंचि मानी॥ १॥ तेणें फळकामुकें॥ यथाविधीनेटकें॥ काम्य कीजे तितुकें॥ क्रियाजात॥ २॥ आणि तयाही केलियाचें॥ तोंडी लावी डौंडिचें॥ कर्मी यांनामपाठाचें॥ वाणें सारी॥ ३॥ तैसा पेरकर्मी हंकारु॥ मगपिता अथवा गुरु॥ तेन मनी काळज्वरु॥ औषध जैसें॥ ४॥ तैसेनि साहंकारें॥ फळाभिळाषियें नरें॥ कीजे गा आदरें॥ जें जें कांहीं॥ ५॥ परि तें ही करणें बहुवसा॥ वळघोनि करी सायासा॥ जीवनोपायु कांजैसा॥ कोल्हाटियाचा॥ ६॥ एका कणालागीं उंदीर॥ आवघा उपसे डोंगर॥ कां शेवाळा देखें दर्दुर॥ समुद्र डहुळी॥ ७॥ पोंभिके परतें न लाहे॥ तऱ्ही गारुडी साप वाहे॥ कायकीजे शीणचि हाये॥ गोंडयेका॥ ८॥ हें असो परमाणूचेनि लाभें॥ पाताळ लंघिनी वाळंबें॥ तैसें स्वर्गसुखलोभें॥ विचंबणें जें॥ ९॥ तें काम्यकर्म सक्लेश॥ जाणावें येथ राजस॥ आतां चिन्ह परिसा॥ तामसाचें॥ १०

श्लो०॥ अनुबंधं क्षयं हिंसामनपेक्ष्य च पौरुषं॥ मोहादारभ्यते कर्म यत्तत्तामसमुच्यते॥ २५॥ टी०॥ तरि तें गा तामस कर्म॥ जें निंदेचें काळें धाम॥ निषेधाचें जन्म॥ सार्थक जेणें॥ ११॥ जें निपजविल्या पाठीं॥ कांहीं च न दिसे दिठी॥ रेघ कां टळिया पोटीं॥ तोयाचे जेवीं॥ १२॥ कां कांजी घुसळिलिया॥ कां सांखर फुंकिलिया॥ कांहीं न दिसे गाळिलिया॥ वाळुघाणा॥ १३॥ नाना उपणिलिया भूस॥ कां विंधिलिया आकाश॥ नाना मांडिलिया पाश॥ वारयासि॥ १४॥ हें अवघेंचि जैसें॥ वांझें होऊनि नाशे॥ जें केलिया पाठीं तैसें॥ वांयांचि जाये॥ १५॥ येऱ्हवीं नरदेहाही ये वृटे॥ धन आटणी ये पडे॥ तें कर्म निफजवितां मोडे॥ जगाचें सुख॥ १६॥ जैसा कमळवनीं फांस॥ कां टळिया कांटस॥ आपणें झिजे नाश॥ कमळाकरीं॥ १७॥ कां आपण आंगें जळे॥ आपि-

पाठ-ओं॰ ६०० देखिलतां ओं॰ ७ असका ओं॰ ८ पाहीं ओं॰ ९ बाळंबें ओं॰ १३ गारवांडी

नागवीजगान्वेडो के॥ पतंगजैसासळें॥ दीपाचेनि॥ १८॥ तैसेंसवेंस्वधायां जावो॥ वरीस्वदेहाही होयघावो॥ परिपुढिलाअपा
वो॥ निफजविजेजेणें॥ १९॥ मासिआपणपें यातोंगळवी॥ परिसुढिलां वांतीशिणवी॥ तेंकश्मळआठवी॥ आचरणजें॥ ६२०॥
तेंहीकरावयोदृशें॥ मजसामर्थ्यअसेकीनसे॥ हेंहीपुढील तैसें॥ नपाहातां करी॥ २१॥ केवढामाझाउपावो॥ करितांकोणमस्त
वो॥ केलियाहीआवो॥ काययेथें॥ २२॥ इयेजाणिवेचि सोये॥ अविवेकाचेनिपायें॥ पुसोनियां होये॥ साटोपकर्मी॥ २३॥ आ
फ्लावसोटाजाळुनि॥ विसाटेजैसावन्ही॥ कांस्वमर्यादागिळोनि॥ सिंधुउठी॥ २४॥ मगानेणेंबहुथोडें॥ नपाहेमागेंपुढें॥ मा
र्गामार्गयेकवढें॥ करीतचाले॥ २५॥ तैसेंकृत्याकृत्यसरकटित॥ आपपरनुरवित॥ कर्महोयतेंनिश्चित॥ तामसजाण॥ २६॥
ऐसीगुणत्रयभिन्ना॥ कर्मांसिगाअर्जुना॥ हेंकेलीविवंचना॥ उपपत्तीसीं॥ २७॥ आतांययाचिकर्माभजतां॥ कर्माभिमा
नियाकर्ता॥ तोजीवहीत्रिविधता॥ पातलाअसे॥ २८॥ चतुराश्रमवशें॥ एकपुरुषचतुर्धादिसे॥ कर्तयात्रैविध्यतेसें॥ कर्मभे
दें॥ २९॥ परितयांतिहींआंत॥ सात्विकतंवप्रस्तुत॥ सांगेनदत्तचित्त॥ आकर्णिजे॥ ३०॥ श्लो०॥ मुक्तसंगोनहंवादीधृत्यु
त्साहसमन्वितः॥ सिध्यसिध्योर्निर्विकारः कर्तासात्विकउच्यते॥ २६॥ टी०॥ नरिफळोद्देशेंसांडिलिया॥ वाढतीजेविंसरळिया
॥ शाखाकांचंदनाचिया॥ बावनया॥ ३१॥ कांनफळतांहीसार्थका॥ जैसियानागलतिका॥ तैसियाकरीनित्यादिका॥ क्रिया
जोकां॥ ३२॥ परिफळशून्यता॥ नाहींतयांविफळता॥ पैंफळासीचिपडुसता॥ फळेंकायिसें॥ ३३॥ आणिआदरेंकरिबहु
वसें॥ परिमीकर्ताहेंनुमसे॥ वर्षकाळींचेंजैसें॥ मेघवृंद॥ ३४॥ तेंविंचपरमात्मलिंगा॥ समर्पावयाजोगा॥ कर्मकळापैंरी
॥ निपजावया॥ ३५॥ तयाकाळातेंनुलंघणें॥ देशशुद्धीहीसाधणें॥ कांशास्त्राचावैतींपाहाणें॥ क्रियानिर्णय॥ ३६॥ वृत्तिका

पाठ·ओं·२६नविचारित·ओं·२२गा ओं·३५निपजवितो·ओं·३६वानीं·

रणायेकवंळा॥ चित्तजावोंनदेणेंफळा॥ नियमाचियासांखळा॥ वाहेंसदा॥ ३७॥ ह्मणोनिरोधसाहावयालागीं॥ धैर्याचियांचांगा-नां
गीं॥ चिंतवणिजतीआंगीं॥ वाहेंजोकां॥ ३८॥ आणिआत्मयाचियेआवडी॥ कर्मेकरित्तांवरिपडी॥ देहाचिनियेपरवडी॥ येवोंन-
लाहे॥ ३९॥ ऐसानिद्रादुन्हावे॥ क्षुधानबाणवे॥ रूस्वाडनपावे॥ आंगाचाठवो॥ ४०॥ तंवअधिकाधीक॥ उत्साहधरीआगळीक॥
सोनेंजैसेंपुठिलुकें॥ तुटलिया॥ ४१॥ जरीआवडीआर्थीसाच॥ तरीजीवितहीसलंच॥ आगीघालितांरोमांच॥ देखिजतीसाति
ये॥ ४२॥ माआत्मायायेवा टयाप्रिया॥ वालभेलाजोधनंजया॥ देहहीसिदत्तांतया॥ कायरवेदहोईलें॥ ४३॥ ह्मणोनिविषयसूर
वाडतुटे॥ जंवजंवदेहबुद्धिआटे॥ तंवतंवआनंदद्रुणवटे॥ कर्माजिया॥ ४४॥ ऐसेंनिजोकर्मेकरी॥ आणिकोणेयेकेअवसरीं॥
तेंठाकेंऐसीसरी॥ वाहेजरी॥ ४५॥ तरीकडाडीमोडेगाडा॥ तोआपणपेंनमनीअवघडा॥ तैसाठाकलेनिहीथोडा॥ नोहेजोकां॥
४६॥ नातरिआदरिलें॥ अव्यंगासिद्धीगेलें॥ तरित्तेंहीजिंनिलें॥ मिरऊंनेणे॥ ४७॥ इयारवुणाकर्मेकरित्तां॥ देखिजेजोपंडुसूता
तयातेंह्मणिपेंतत्वता॥ सात्विककर्ता॥ ४८॥ आतांराजसाकर्तेया॥ वोळखणेंहेंधनंजया॥ जेअभिलाषाजगाचिया॥ वसौटा-
तो॥ ४९॥ श्लो०॥ रागीकर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धोहिंसात्मकोऽशुचिः॥ हर्षशोकान्वितःकर्ताराजसःपरिकीर्तितः॥ २७॥ टी०॥ जैसा
गांवींचियाकश्मळा॥ उकरडाहोययेकवळां॥ कांस्मशानींअमंगळा॥ आघवयांची॥ ६५०॥ तयापरीजोअशेषा॥ विश्वा-
चियाअभिळाषा॥ पायपक्षाळणियांदोषां॥ घरटाजाला॥ ५१॥ ह्मणोनिफळाचालाग॥ देखेजियेंअसलग॥ तियेकर्मीचांग॥ रो
होमांडी॥ ५२॥ आणिआपणजालियेंजोडी॥ उपरवोंनेदीकवडी॥ क्षणक्षणाकुरोंडी॥ जिवाचीकरी॥ ५३॥ कृपणचित्तींठेवाआपु
ळा॥ तैसादक्षपराविया माला॥ बकजैसासुतला॥ मांसेयासि॥ ५४॥ आणिगोंवीगोलियाजवळी॥ झगटलियाआंगफाळी॥

पाठ-ओं. ३७ वाहाणेंहन-ओं. ४१ तुक. ओं. ४१ तुटलियांकसी. ओं. ४३ छेदितां. ओं ४३ छेदनवाट.

॥ ५॥ ॥ ५॥

फळेंऔतपोळी॥ बोरांटीजैसी॥ ५५॥ तैसेंमनेंवाचाकायें॥ मलतयादुःखदैतेंजाये॥ स्वार्थसाधितांनपाहे॥ पैरावैंहित॥ ५६॥
तैविंचआंगेंकर्मी॥ आचरणेंनोहेक्षमी॥ नानधेमनोधर्मी॥ अरोचक॥ ५७॥ कनकाचियाफळा॥ आंतमाजबाहेरीमोळा॥
तैसासबाह्यदुबळा॥ शुचित्वेंजो॥ ५८॥ आणिकर्मजातकेलिया॥ फळलाहेजरिधनंजया॥ तरिहर्षेजगायया॥ वांकुलिया
वाये॥ ५९॥ अथवाजेंआदरिलें॥ हीनफळहोयकेलें॥ तरिशोकेंतेणेंजिंतिलें॥ धिःकारोंलागे॥ ६०॥ कर्मीराहाटीऐसी॥ जया
तेंहोतीदेखसी॥ तोन्विजाणाविशुद्धीसी॥ राजसकर्ता॥ ६१॥ आतांययापाठियेरा॥ जोकुकर्माचाआगर॥ तोहीकरूंगोचर॥
तामसकर्ता॥ ६२॥ श्लो०॥ अयुक्तःप्राकृतःस्तब्धःशठोनैष्कृतिकोलसः॥ विषादीदीर्घसूत्रीचकर्तातामसउच्यते॥ २८॥
टी०॥ तरिमियालागलीयाकेसें॥ पुढीलजळतअसे॥ हेंनेणिजेहुताशें॥ जियापरी॥ ६३॥ पैंशस्त्रोंमियांतिखटें॥ नेणिजेकै
सेंनिनिवटे॥ कांनेणिजेकाळकूटें॥ आपलेंकेलें॥ ६४॥ तैसापुढीलयाआपुलया॥ घातकरीतधनंजया॥ आदरीवोरवटिया
॥ क्रियाजोकां॥ ६५॥ तियाकरितांहीवेळीं॥ कायजालेंहेंनसांभाळी॥ चळलावायूवाहटुळी॥ चेष्टेतैसा॥ ६६॥ पैंकरणीयां
आणिजया॥ मेळनाहींधनंजया॥ तोपाहूनिपिसेया॥ कैंचिन्नाय॥ ६७॥ आणिइंद्रियांचेंवोइरिलें॥ चरोनिराखेजोजिया
लें॥ वैलातळींलागलें॥ गोचिडजैसें॥ ६८॥ हांसयारुदनावेळ॥ नेपातांआदरीबाळ॥ [illegible]॥ तयापरी॥ ६९॥ जो
प्रकृतीआंतलेपणें॥ कृत्याकृत्यस्वादनेणे॥ फुगेकेरेंधालेपणें॥ उकरडाजैसा॥ ७०॥ ह्मणौनिमान्याचेंनिनावें॥ इश्वराचेंही
परीनखोलवे॥ स्तब्धपणेंनमनवे॥ डोंगरासी॥ ७१॥ आणिमनजयाचेंकुलाळी॥ राहाटीफुडीचोरळी॥ दिठीकारनेवो
ली॥ पण्यांगनेची॥ ७२॥ किंबहुनाकपटाचें॥ देहचिवळिलेंतयाचें॥ तेंजिणेंकींजुवाराचें॥ टिटघर॥ ७३॥ नोहेतयाचाम्प

पाठ-ओं. ५५ तरीपीतरी. ओं. ५६ बी. मागेंपुढें. ओं. ६५ आणखिया, घाय. ओं. ७१ लवे.

दुर्भांवो॥ तो साभिळाषभिल्लांचागांवो॥ ह्मणौनिनयेयेवोंजावों॥ तयाठायां॥ ७४॥ आणिआणिकाचेंनिकेंकेलें॥ विरुद्ध
यजयाआलें॥ जैसेंअपेयपयामिनलें॥ लवणकरी॥ ७५॥ कांहिंवुऐसापदार्थ॥ घातलिया आनीआंत॥ नेंनिस्वर्णोघडाडितें
अग्निहोये॥ ७६॥ नानास्कद्रव्येंगोमटीं॥ जालियांशरीरींपैठीं॥ होउनिठातीकिरीटी॥ मळाचिजेविं॥ ७७॥ तैसेंपुढिलाचेंबर
वें॥ जयाचापीतरींपावे॥ आणिविरुद्धाचिआघवें॥ होउनिनिगे॥ ७८॥ जोगूणघेदेदोष॥ अमृताचेंकरीविष॥ दूधणाजिलि
यादेख॥ व्याळजैसा॥ ७९॥ आणिऐहिकींजियावें॥ जेणेंपरत्रासाचयावें॥ तेंउचितकृत्यपावे॥ अवसरींजिये॥ ८०॥ तेव्हांज
याआपैसा॥ निद्रायेठेविलाऐसा॥ दुहेववारीजेसा॥ विटाळेंलोटे॥ ८१॥ पैंद्राक्षरसआम्रसा॥ वेळेतोंडसडेवायसा॥ कांडोळे
फुटतीदिवसां॥ डुडुळाचे॥ ८२॥ तैसांकल्याणकाळपाहे॥ तेंतयातेंआळसरवाये॥ नानाप्रमादींतरिहोये॥ तोह्मणेतैसें॥ ८३
जेविंचसागराचापोटीं॥ जळेअखंडआगिटीं॥ तैसाविषादवाहेगांठीं॥ जिवाचियेजो॥ ८४॥ लेंडोराआगीधूमावधि॥ कांअपा-
नाअंगींदुर्गंधी॥ तैसाजोजिवित्वावधि॥ विषादेंकेला॥ ८५॥ आणिकल्यांताचियापारा॥ वेगळेंहीजोवीरा॥ सूत्रधरीव्यापारा
॥ साभिलाषां॥ ८६॥ अगाजगाहीपरौतीं॥ सैंचनीं वाहेपैंचित्तीं॥ करितांविषींहातीं॥ तृणाहीनलगे॥ ८७॥ ऐसाजोलोका-
आंत॥ पापपुंजमूर्त॥ देखसी तोअव्याहत॥ तामसकर्ता॥ ८८॥ एवंकर्मकर्ताज्ञान॥ यातिहींचेंत्रिधाचिन्ह॥ दाविलेंतुजसज्जन
॥ चक्रवर्ती॥ ८९॥ श्लो०॥ बुद्धेर्भेदंधृतेश्चैवगुणतस्त्रिविधंशृणु॥ प्रोच्यमानमशेषेणपृथक्त्वेनधनंजय॥ ॥ २९॥ टीका॥ आ
तांविद्येचागांवीं॥ मोहाचीवेढुनिमदवी॥ संदेहाचींआघवीं॥ लेउनिलेणीं॥ ९०॥ आत्मनिश्चयाचिवरव॥ जयाआरिसांपाहेसा
वयव॥ तयेबुद्धिचिहीधांव॥ त्रिधाअसे॥ ९१॥ अगासत्वादिगुणींइहीं॥ काइएकतिहींठायीं॥ नकीजेचियेथपाहीं॥ जगामा
पाठ·ओं:८१दोहद·ओं·८५॥ आणि·ओं·८७ स्रहा· ओं· ८८ देखिजे·५॥

जी॥९२॥आगीनवसतांपोटीं॥कवणकाष्ठअसेसृष्टी॥तैसंतेंकेंचेंदृश्यकोटी॥त्रिविधजेंनोहे॥९३॥ह्मणौनितिहींगुणीं॥कुद्धी
केलीत्रिगुणी॥धृतीसिहीवांटणी॥तैसीचिअसे॥९४॥तेंचियेकवेगळालें॥तेथातिन्हींअळंकारलें॥सांगिजेलउपाइलें॥भेदले
निकृष्ट॥संसारासिगासूभटा॥प्राणियांयेतियावाटा॥तिनीआथी॥९७॥जेअकरणीयकाम्यानिषिद्ध॥तेहेमार्गातिन्हीं
प्रसिद्ध॥संसारभयसंबंध॥जीवांययां॥९८॥ श्लो०॥प्रवृत्तिंचनिवृत्तिंचकार्याकार्येभयाभये॥बंधंमोक्षंचयावेत्तिबु
द्धिःसापार्थसात्विकी॥३०॥टी०॥ह्मणौनिआधिकारेंमानिलें॥जेंवधीचेंनिवाधेंआलें॥तेंयेकचियेथभलें॥नित्यकर्म॥
९९॥तेंचिआत्मप्राप्तीफळ॥दिठीसूनिकेवळ॥कीजेजैसेंकाजळ॥सेविजेनाहनें॥७००॥येतुलेनितेंकर्म॥सांडीजन्म
भयविषम॥करूनिदेसुगम॥मोक्षसिद्धि॥१॥ऐसेंकरितोभला॥संसारभयेंसांडिला॥करणीयत्वेंआला॥मुमु
क्षुभागा॥२॥तेथजेबुद्धिऐसा॥बळियाबांधेभरवंसा॥मोक्षठेविलाऐसा॥जोडेलयेथ॥३॥ह्मणौनिनिवृत्तीचीसा
डली॥सूनिप्रवृत्तितळीं॥इयेकर्मींबुडकुळी॥यावीकांना॥४॥तृषार्तोउदकेंजिणें॥कांपुरीपडलियापव्हणें॥अंधकू
पगताकिरणें॥सूर्याचेनी॥५॥नानापथ्यांसिंऔषधलाहे॥नरीरोगेंदाटलाईजिये॥कांमीनाचेजिव्हाकाहोये॥जळा
वाजरी॥६॥तरितयाचाजीविता॥नाहींजीवींअन्यथा॥तैसेंकर्मींइयेंवर्ततेनां॥जोडेचिमोक्ष॥७॥हेंकरणीयाचियाकडे॥नेणें
ज्ञानआथीचोरवडें॥आणिअकरणीयहेंकुडें॥ऐसेंजाण॥८॥जियेंतिन्हीकाम्यादिकें॥संसारभयदायकें॥अकृत्यपणाचेंअं
बुखें॥पडिलेंजया॥९॥तियेकर्मीअकार्यीं॥जन्ममरणसभयीं॥प्रवृत्तीफळतोणायी॥मागिलीचि॥१०॥पैआगिमाजीनरिघ

पाठ-ओं-९३ नसतां- ओं-७जैसें ओं-७ प्रवर्ततां-ओं ८ कुडें-

वे॥अथावींनघलवे॥धगधगीतनांगवो॥शूळजवीं॥११॥कांकाळयाणाधुधुवात॥देखोनिनघाल्वंदात॥नवचवरवापआंत॥व्याघ्राचिये॥१२॥तैसेंकर्मअकरणीय॥देखोनिमहाभय॥उपजोनिः संदेह॥बुद्धिजिये॥ [illegible] ॥नेथजाणिजेमृत्यनचुके॥तेविनिषेधींकांदुखे॥बंधातेंजो॥१४॥मगबंधभयपारितें॥तियेंनिषिद्धींग्रामी॥विनियोगजाणोनिवृत्ती॥कर्मींचिये॥१५॥ऐसेंनिकार्याकार्यविवेकीं॥जेप्रवृत्तिनिवृत्तीमापकीं॥खराकुडापारखि॥जियापरि॥१६॥तैसीकृत्याकृत्यशुद्धी॥बुझेजेनिरवधी॥सात्विकम्हणिपबुद्धी॥तेचितुंजाण॥१७॥ श्लो०॥ ययाधर्ममधर्मंच कार्यंचाकार्यमेवच॥अयथावत्प्रजानाति बुद्धिः सापार्थराजसी॥३१॥ टी०॥आणिबकाचागांवीं॥घेपक्षीरनीरसकलवीं॥कांआंधारात्रीचीगोंवी॥आंधळेंनेणें॥१८॥तैसींइयेंकार्याकार्यें॥धर्माधर्मरूपेंजियें॥तियेंनचोजधितांजाये॥जाणतीजेकां॥१९॥जयाफुलांचामकरंदफावे॥तोकाष्ठेंकोरूंधावे॥परिभ्रमरपणानव्हे॥अव्हाटांजेवीं॥२०॥अगाडोळावीणमोतियें॥घेतांपाडमिळेविपायें॥नमिळणेंतेंआहेठेविलेंतेथें॥२१॥तैसेंअकरणीयअवचटें॥नोडवेतरीचलोटे॥येरवींजाणेंएकवटें॥दोन्हीजेकां॥२२॥तेगाबुद्धिचोखविखीं॥जाणयेथराजसी॥अक्षतटाकेलीजैसी॥मांदियेबरी॥२३॥ श्लो०॥ अधर्मंधर्ममिति यामन्यतेतमसावृता॥सर्वार्थान्विपरीतांश्च बुद्धिः सापार्थतामसी॥३२॥ टी०॥आणिराजाजियावाटाजाये॥तेचोरांसिआडवेंहोये॥कांराक्षसांदिवोपाहे॥रातिहोउनी॥२४॥नानानिधानांचिनिदेवो॥होयेकोळसयाचाउडवा॥पैंअसतेंआपणपेंजीवा॥नाहींजालें॥२५॥तैसेंधर्मजाततितुकें॥जियेबुद्धिसीपातकें॥साचतेंलटिकें॥ऐसेंचिबुझे॥२६॥तेआघवेचिअर्थ॥करूनिघालीअनर्थ॥गुणनेतेव्यवस्थित॥दोषचिमानी॥२७॥किंबहुनाश्रुतिजातें॥अधिष्ठुनिकेलेंसरतें॥तेतुलेंहिउपरतें॥जाणेजेबुद्धी॥२८॥कोणातेंहीनपुसतां॥तामसी॥

पाठ-ओं-१४निषिद्धं-ओं-२३अखत-ओं-२४ आडवाट

॥७॥ ॥७॥ ॥७॥

जाणावीपंडुसुता॥रात्रीकायधर्मार्थी॥साचकरावी॥२९॥एवंबुद्धीचेभेद॥तिन्हीतूंजविषद॥सांगीतलेस्वबोध॥कुमुदचंद्रा॥
३०॥आतांययाचिबुद्धिवृत्ती॥निश्चंकिलाकर्मजाती॥स्वांदमांडिजेंधृती॥त्रिविधाजया॥३१॥तियेधृतीचेही॥विभाग॥तिन्हीयथा
लिंग॥सांगीजतिचांग॥अवधानदे॥३२॥ श्लो०॥धृत्यायया धारयतेमनःप्राणेंद्रियक्रियाः॥योगेनव्यभिचारिण्याधृतिःसा
पार्थसात्विकी॥३३॥टी०॥तरिउदेलियादिनकर॥चोरिसिथांवेआधार॥कांराजाज्ञाअव्यवहार॥कुंठवीजेवीं॥३३॥नाञ्चप-
वनाचासाट॥वाजोनलियानाट॥आंगेंसींबोभाट॥सांडितीमेघ॥३४॥कांअगस्तीचेंनिदर्शनें॥सिंधुघेउनीठातीमौनें॥चं
द्रोदयीकमळवनें॥मिठीदेती॥३५॥हेंअसोपावोउचलिला॥मदमुखनठेवितीरवाला॥गर्जोनिपुढांजाला॥सिंहजरी॥३६॥
तैसाजोधीर॥उठलियाअंतर॥मनादिकेंव्यापार॥सांडितीउभीं॥३७॥इंद्रियांविषयांचियागांठी॥अपेसयासुटतीकिरीटी
॥मनमायेच्यापोटीं॥रिगतीदाही॥३८॥अधोर्ध्वगुढेंकादी॥प्राणनवांचीपेंडी॥बांधोनिघालीउंडी॥मध्यमेमाजी॥३९॥संक
ल्पविकल्पांचेंलुगडें॥सांडुनिमनउघडें॥बुद्धिमागिलेकडे॥उगीचिबैसे॥४०॥ऐसीधैर्यराजें जेणें॥मनप्राणाकरणें॥स्वचे
ष्टांचींसंभाषणें॥सांडवीजती॥४१॥मगअयवींचिसडी॥ध्यानाचाआंतुलामढीं॥कोंडिजतीनिरवडी॥योगाचिये॥४२॥
परिपरमात्मयाचक्रवर्ती॥उगाणितीजंवहातीं॥तंवलांचनघेतांधृती॥धरिजतीजिया॥४३॥तेगाधनीयेथें॥सात्विकहें-
निरुतें॥आइकअर्जुनातें॥श्रीकांतह्मणे॥४४॥ श्लो०॥ययातुधर्मकामार्थान्धृत्याधारयतेऽर्जुन॥प्रसंगेनफलाकांक्षीधृतिः
सापार्थराजसी॥३४॥टी०॥आणिहोउनियांशरीरीं॥स्वर्गसंसाराचादोहींघरीं॥नांदेजोपोटभरी॥त्रिवर्गोपायें॥४५॥तो-
मनोरथाचासागरीं॥धर्मार्थकामांच्यातारुवावरी॥जेणेंधैर्यबळेंकरी॥क्रियावाणिज॥४६॥जेकर्मपांडवलासुये॥तयाची-

पाठ·ओं·३१ स्वांद, बांधिजे·ओं·४४ वोळख·

चौगुणीयेंतीपाहे॥ येवढेंसींहसेंवाहे॥ जयाधृती॥ ४७॥ तेगाधृतीराजस॥ पार्थायेंथपरियस॥ आतांआइकतांमस॥ -
तीसरीजेकां॥ ४८॥ श्लो०॥ यथास्वप्नंभयंशोकंविषादंमदमेवच॥ नविमुंचतिदुर्मे [illegible] सापार्थतामसी॥ ३५॥ टी०
तरिसर्वाधमेंगुणें॥ जयाचेंकारूपायेणें॥ कोळसाकाळेपणें॥ घडलाजैसा॥ ४९॥ अहोप्राकृतआणिहीन॥ नयाहोंकींगुण
लाचामान॥ परिनह्मणिजेपुण्यजन॥ राक्षसकाई॥ ५०॥ पैंग्रहांमाजिइंगळ॥ नयातेंह्मणिजेमंगळ॥ तैसातमींधसाळ॥ गुण
शब्दहा॥ ५१॥ सर्वनमाचातोंलाटा॥ किंअधर्मातोंचिपेंठा॥ आगिजैसाआगिठा॥ तैसाधडके॥ ५२॥ जेसर्वदोषांचावसौटा॥ न
मांचकामउनिसकमटा॥ उभारिलाअंगवठा॥ जयानराचा॥ ५३॥ तोआळससूनिकारवे॥ ह्मणौनिनिद्रेकहींनमुके॥ पापेंपोंषि
तांदुःखें॥ नसांडिजजेवीं॥ ५४॥ आणिदेहाधनाचियाआवडी॥ सदाभयतयातेंनसांडी॥ विसंबुनसकेथोडी॥ काठिण्य
जेसें॥ ५५॥ आणिपदार्थजातींस्नेहो॥ बांधेह्मणौनितोशोकेंठावो॥ केलानशोकेंपापजावो॥ कृतघ्नोनिजेसें॥ ५६॥ आणिअ
संतोषजीवेंसीं॥ धरूनिठेलाअहर्निशीं॥ ह्मणौनिमैत्रीतेणेंसीं॥ विषादेंकेली॥ ५७॥ लसणातेंनसांडीगंधी॥ कांअपथ्य
शीळातेंव्याधि॥ तैसेंकेलीमरणावधी॥ विषादेंतया॥ ५८॥ आणिवयसावित्तकाम॥ ययाचावाढवीसंभ्रम॥ ह्मणौनिमदें
आश्रम॥ तोचिकेला॥ ५९॥ आगीतेंनसांडीताप॥ सळातेंजातीचासाप॥ कांजगाचावैरीआसिप॥ अखंडजैसा॥ ६०॥ नानरि
शरीरातेंकाळ॥ नविसंबेकवणेवेळ॥ तैसाआथिअटळ॥ तामसींमद॥ ६१॥ एवंपांचहीहोनिद्रादिक॥ तामसाचाठाईंदोख॥
जियाधृतीदेख॥ धरिलेआहाती॥ ६२॥ तियेंगाधृतीनावें॥ तामसीयेथहेंजाणावें॥ ह्मणीतलेंतेणेंदेवें॥ जगाचेनि॥ ६३॥ एवं
त्रिविधजेबुद्धि॥ कांजेकर्मनिश्चयेंआधीं॥ तोधृतियासिद्धि॥ नेइजोयेथें॥ ६४॥ सूर्येमार्गगोचरहोये॥ आणितोचालती
पा०-ओं०४७ सायासमांहे· ओं०५६ मात्री· ओं० ६० वाहे·

कीरपाचें ॥ परिचालणेनें आहे ॥ धैर्य जेवीं ॥ ६५ ॥ तैसी बुद्धी कर्मातें दावी ॥ तें करणसामग्री निफजवी ॥ परि निफजावया होआवी
धीरता जे ॥ ६६ ॥ तें हें गा तूं जयपति ॥ सांगीतलें त्रिविध धृती ॥ ययाकर्मत्रया निष्पत्ती ॥ जालिया मग ॥ ६७ ॥ येथ फळ जें येकनि
फजे ॥ सुख जया तें म्हणिजे ॥ तें हीं त्रिविध जाणिजे ॥ कर्मवशें ॥ ६८ ॥ तरि फळरूपतें सुख ॥ त्रिगुणीं भेदलें देख ॥ विवंचुं आ
तां चोख ॥ चोखीं बोलीं ॥ ६९ ॥ परि चोखवी तें कैसी सांगें ॥ पैं घेवों जातां बोल बगें ॥ कानाचियेही लागे ॥ हातींचा मळु ॥ ७० ॥
म्हणोनि जयाचेनि अव्हेरें ॥ अवधान हें होय बाहिरें ॥ तेणें आइक होऊनि अंतरें ॥ जिवाचेनि जिवें ॥ ७१ ॥ ऐसें म्हणोनि देवो ॥ त्रिवि
धा सुखाचा प्रस्तावो ॥ मांडला तो निर्वाहो ॥ निरूपीत असे ॥ ७२ ॥ श्लो० ॥ सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ॥ अभ्या-
साद्रमते यत्र दुःखांतं च निगच्छति ॥ ३६ ॥ टी० ॥ म्हणे सुखत्रयसंज्ञा ॥ सांगों म्हणोनि प्रतिज्ञा ॥ बोलिलों तें प्राज्ञा ॥ ऐक आतां ॥
७३ ॥ तरि सुख तें गा किरीटी ॥ दाविजेल तुज दिठी ॥ जें आत्मयाचियें भेटी ॥ जीवासि होये ॥ ७४ ॥ परि मात्रेचेनि मापें ॥ दि
व्यौषध जैसें घेपे ॥ कां कथिलाचें काज रूपें ॥ रसभावनीं ॥ ७५ ॥ नाना लवणानें जळ ॥ होआवया दोनि च्यार वेळ ॥ देऊनि
सांडिजती डाळ ॥ तोयाचे जेवीं ॥ ७६ ॥ तैं विजालेनि सुखलेशें ॥ जीव सांडलिया अभ्यासें ॥ जीवपणाचेनि नासे ॥ दुःख जेथें
७७ ॥ तें येथ आत्मसुख ॥ जालें असे त्रिगुणात्मक ॥ तें हीं सांगों येकेक ॥ रूप आतां ॥ ७८ ॥ श्लो० ॥ यत्तदग्रे विषमिव परि
णामेऽमृतोपमं ॥ तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजं ॥ ३७ ॥ टी० ॥ आतां चंदनाचें बुड ॥ सर्पी जैसें दुवाड ॥ कां नि-
धानाचें तोंड ॥ विवसिया जेवीं ॥ ७९ ॥ अगा स्वर्गीचियां भोगमठा ॥ अडवयाग संकटें ॥ कां बाळपण दासटें ॥ त्रासें काळें ॥ ८० ॥
हें असो दीपाचियें सिद्धि ॥ अवघड धूम आधीं ॥ ना तरि तें औषधी ॥ जिभेचा ठावो ॥ ८१ ॥ तयापरि पांडवा ॥ जया सुखाचा सिगा

वा॥ विषमतें श्रमें कावा॥ यमदमाचा॥ ८२॥ देतसर्वस्वें हा मिठी॥ आंगीं ऐसें वैराग्य उठी॥ स्वर्गसंसाराकांठीं॥ कांहीं तची॥
८३॥ विवेकश्रवणें रवरपुसें॥ जेथ व्रताचरणें कर्कशें॥ करितां जाती भाकसे॥ मुखशांती॥ ८४॥ सरूपें चैं नितोंडें॥ मी-
ळिजे प्राणा नाचे लोंढे॥ बोहणियेसी चि येवढें॥ भारिजेथ॥ ८५॥ तें सार सांहीं विघडतां॥ होय वोहाह्वनि वत्सकांढतां॥ न
व्हे प्रणागदवडितां॥ भाणायावरूनी॥ ८६॥ पैं मायपुढें निबाळक॥ काळें नेतां यकु लतें येक॥ होयकां उदक॥ तुटतां मीना॥
८७॥ तैसें विषयांचें घर॥ इंद्रियां सांडितां थोर॥ युगांत होय तें वीर॥ विरागसा हाती॥ ८८॥ ऐसा जयासूरवा चा आरंभ
दावी काठिण्याचा क्षोभ॥ मग क्षीराब्धीलाभ॥ अमृताचा जैसा॥ ८९॥ पहिलया वैराग्यागरळा॥ धैर्यशंभू वोडवी गळा
तरि ज्ञानामृतें सोहळा॥ पाहे जेथें॥ ९०॥ पैं कोलितांहि कोपें ऐसें॥ द्राक्षांचें हिरवेपण असे॥ तें परिपाकीं कांजैसें॥ माधु
र्य आंतें॥ ९१॥ तें वैराग्यादीक तैसें॥ पिकलिया आत्मप्रकाशें॥ मग वैराग्येंसिं हीं नाशे॥ अविद्याजात॥ ९२॥ तेव्हां
सागरीं गंगा जैसी॥ आत्मामीनल्या बुद्धि तैसी॥ अद्वयानंदाची आपैसी॥ खाणी उघडे॥ ९३॥ ऐसें स्वानुभवविश्रा
में॥ वैराग्यमूळ जें परिणमे॥ तें सात्विक ये णें नामें॥ बोलिजे सूरव॥ ९४॥ श्लो०॥ विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृ-
तोपमं॥ परिणामे विषमिव तत्सूखं राजसं स्मृतं॥ ३८॥ टी०॥ आणि विषयेंद्रियां॥ मेळ होतां धनंजया॥ जें सूरव जा-
य थडिया॥ सांडूनि दोन्ही॥ ९५॥ अधिकारिया निंघतां गावो॥ होय जैसा उत्साहो॥ कां रिणावरी विवाहो॥ विस्तारिला॥
९६॥ नाना रोगिया जिभेपासीं॥ केळें गोड सारवरेसिं॥ कांबचनागाची जैसी॥ मधुरता पहिली॥ ९७॥ पाहिलें सवचोरा
चें मैत्र॥ हाटभेटीचें कळव॥ कां लाघवीयाचें विचित्र॥ विनोदतें॥ ९८॥ तैसें विषयेंद्रियदोषीं॥ जें सूरव जीवातें पोषी॥

पाठ. ओं. ९४ अतित्रासें. ओं. ९१ पावे. ओं. ९७ महुरता.

मगउपरिलारवडकीं॥ हंसजैसा॥ ९९॥ तैसीजोडिआयवीआटे॥ जीविलाचाठायफिटे॥ मकुताचियाहीसुटे॥ धना
चिगांठी॥ ८००॥ आणिभोगिलेंजेंकांहीं॥ तेंस्वप्नतैसेंहोयनाहीं॥ मगहानिचाचिघाईं॥ लोळावेंउरे॥ १॥ ऐसेंआप
त्तीजेंसुख॥ आहेकांपरिणमेंदेख॥ परत्रींकीरविख॥ होउनिपरतें॥ २॥ जेइंद्रियजातालळा॥ दीधलियाधर्माचामं-
ळा॥ जाळूनिभोगिजेसोहळा॥ विषयांचाजेथ॥ ३॥ तेंथपातकेंबांधितीथावो॥ तियेंनरकींदेतीठावो॥ जेणेंसुखेंहाअ
पावो॥ परत्रींऐसा॥ ४॥ पैंनामेंविषमधुरें॥ परिमारूनिअंतीखरें॥ तैसेंआदिजेंगोडिरें॥ तेंअंतींकडु॥ ५॥ पार्थानसु
खसाचें॥ वळिलेंआहेरजाचें॥ म्हणोनिनशिवेतयाचें॥ आंगकांहीं॥ ६॥ श्लो०॥ यदग्रेचानुबंधेचसुखंमोहनमा-
त्मनः॥ निद्रालस्यप्रमादोत्थंतत्तामसमुदाहृतं॥ ३९॥ टी०॥ आणिअपेयाचेनिपानें॥ अखाद्याचेनिभोजनें॥ स्वैरस्त्री
संनिधानें॥ होयजेंसुख॥ ७॥ कांपुढिलांचेनिमारें॥ नातरिपरस्वापहारें॥ जेंसुखअवतरे॥ भाटाचाबोलीं॥ ८॥ जें
आलस्यावरिपोखिजे॥ निद्रेमाजीजेंदेखिजे॥ जयाचाआद्यंतींभूलिजे॥ आपुलीवाट॥ ९॥ तेंगासुखपार्था॥ तामसजा
णसर्वथा॥ हेबहुनसांगोंचिजेकथा॥ असंभाव्यहे॥ १०॥ ऐसेंकर्मभेदेंमुदलें॥ फळसुखहीत्रिधाजालें॥ तेंहेंयथागमेंकेलें
॥ गोचरतुज॥ ११॥ तेंकर्ताकर्मफळ॥ हेंचिपुटीयेकीकेवळ॥ वांचूनिकाहींचिनसेस्थूळ॥ सूक्ष्मींइये॥ १२॥ आणिहेंतवंचि
पुटि॥ तिहींगुणींइहींकिरीटी॥ गुंफलीअसेपटी॥ तांतुवींजैसी॥ १३॥ श्लो०॥ नतदस्तिपृथिव्यांवादिविदेवेषुवापुनः॥
सत्वंप्रकृतिजैर्मुक्तंयदेभिःस्यात्त्रिभिर्गुणैः॥ ४०॥ टी०॥ म्हणोनिप्रकृतीचाआलोकीं॥ नबंधिजेइहींसत्वादिकीं॥ तें
सीस्वर्गीनामृत्युलोकीं॥ आथीवस्तु॥ १४॥ कैंचालोवेंवीणकांबळा॥ मातिवीणमोदळा॥ कांजळेंवीणकल्लोळा॥ होणेंआ

पाठ·ओं· ६ कहीं·   ५   ६   ७   ८

हे॥ १५॥ तैसेंन होनि गुणाचें॥ सृष्टी चारचलाचे॥ ऐसें नाहींचि साचें॥ प्राणिजात॥ १६॥ यालागीं हें सकळ॥ तिहीं गुणां
चेंचि केवळ॥ घडलें आहे निखिळ॥ ऐसें जाण॥ १७॥ गुणीं देवां त्रयी लाविली॥ गुणीं लोकीं त्रिपुटी पाडिली॥ चतुर्वर्णी घा
तली॥ भिनानि उळिगें॥ १८॥ श्लो०॥ ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप॥ कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गु-
णैः॥ ४१॥ टी०॥ तो विचारिं वर्ण॥ पुससी जरी कोणकोण॥ तरि जयां मुख्य ब्राह्मण॥ धुरेचे कां॥ १९॥ येर क्षत्रिय वैश्य दो
न्ही॥ ते ही ब्राह्मणाचाचि मानि जे मानीं॥ जे ते वैदीक विधानीं॥ योग्य म्हणोनी॥ २०॥ चौथा शूद्र जो धनंजया॥ वेदीं लाग
की रना ही तया॥ तन्ही वृत्ती वर्णत्रया॥ आधीन तयाची॥ २१॥ तिये वृत्तीचिया जवळिका॥ वर्णत्रयां ब्राह्मणादिकां॥ अ
हो शूद्र ही कीं देखा॥ चौथा जाला॥ २२॥ जैसा फुलाचेनि सांगातें॥ तांतु तुरंबिजे श्रीमंतें॥ तैसें द्विजसंगें शूद्रातें॥
स्वीकारी श्रुती॥ २३॥ ऐसैसी गा पार्था॥ हे चतुर्वर्णव्यवस्था॥ करूं आतां कर्मपंथा॥ यांचिया रूप॥ २४॥ जिहीं गुणीं ते
वर्ण चारी॥ जन्ममृत्यूचिये कातरी॥ चूकोनि यां ईश्वरीं॥ पैठे होती॥ २५॥ जिये आत्मप्रकृतीचे ईहीं॥ गुणीं सत्वा
दिकीं तिहीं॥ कर्में चौघां च हुंठाई॥ वांटिली वर्णां॥ २६॥ जैसें बापें जोडिलें लेकां॥ कां वांटिलें सूर्यें मार्ग पांथिकां॥ ना
नां व्यापार सेवकां॥ स्वामी निजें जैसें॥ २७॥ तैसी प्रकृतीचा गुणीं॥ जया कर्मांचि वेल्हावेणी॥ केली आहे वर्णीं॥ च
हुं ईहीं॥ २८॥ तेथ सत्वें आपला आंगीं॥ समीनें निमीनें भागीं॥ दोघे केले नियोगी॥ ब्राह्मणक्षत्रिय॥ २९॥ आ-
णि रजपरी सात्विक॥ तेथ ठेविले वैश्य लोक॥ रजचि तमप्रेषक॥ तेथ शूद्र तेगा॥ ३०॥ ऐसा येकाची प्राणिवृंदा॥ भेद
चतुर्वर्णधा॥ गुणींचि ईहीं प्रबुद्धा॥ केला जाण॥ ३१॥ मग आपलें ठेविलें जैसें॥ आइतेंचि दीपें दिसे॥ गुणभिन्न-

पाठ· ओं· २९ सत्वें, समानिनिमानीं·

कर्मतैसें॥ शास्त्रद्वावी॥ ३२॥ तेंचिआतांकोपाकोण॥ वर्णाविहिताचेंलक्षण॥ हेंसांगोंऐकश्रवण॥ सौभाग्यनि
धी॥ ३३॥ श्लो०॥ शमोदमस्तपःशौचंक्षांतिरार्जवमेवच॥ ज्ञानंविज्ञानमास्तिक्यंब्रह्मकर्मस्वभावजं॥ ४२॥ टी०
तरिसर्वेंद्रियांचियावृत्ती॥ घेउनिआपुलाहातीं॥ बुद्धिआत्मयामिळेयेकांतीं॥ प्रियाजैसी॥ ३४॥ ऐसाबुद्धीचाउपरम
॥ तयानामह्मणिपेंशम॥ तोचिगुणोपक्रम॥ जयाकर्माचा॥ ३५॥ आणिबाह्यांद्रियांचेंथेंडें॥ पिटूनिविधीचेनिदंडें॥ ने
दिजेअधर्माकडे॥ कहींचिजावों॥ ३६॥ तोपैंगाशमाविरजा॥ दमगुणजेथदुजा॥ आणिस्वधर्माचियावोजा॥ जिणेंजें
का॥ ३७॥ तेविंचिसटवोचियेराती॥ नविसंबिजेजेविवातीं॥ तैसाईश्वरनिर्णयचित्तीं॥ वाह्णेंसदा॥ ३८॥ तयानामत
प॥ हेंतिजयागुणाचेंरूप॥ आणिशौचहीनिष्पाप॥ द्विविधजेथें॥ ३९॥ मनभावशुद्धिंफरलें॥ आंगक्रियाअळंकारिलें
॥ ऐसेंसबाह्यजयालें॥ साजिरेंजेंका॥ ४०॥ तयानामशौचपार्था॥ तोकर्मींगुणजेथचौथा॥ आणिपृथ्वीचियापरीसर्व
था॥ सर्वजेंसाहाणें॥ ४१॥ तेंगाक्षमापांडवा॥ गुणजेथपांचवा॥ स्वरामाजीसुहावा॥ पंचमजैसा॥ ४२॥ आणिवांकडे
निवोघेंसिं॥ गंगावाहेउजूचिजैसी॥ कांपुष्टींवेळाउसीं॥ गोडीजैसी॥ ४३॥ तैसाविषमांहिजीवां॥ लागींउजुकारबरवा
॥ तेंआर्जवगासाहावा॥ जेथेंगुण॥ ४४॥ आणिपाणियेंप्रयत्नेंसाळि॥ अखंडजन्मेंझाडामुळीं॥ परितेंआपवीचिफळीं
॥ जाणेंजेविं॥ ४५॥ तैसेंशास्त्राचारेंतेणें॥ ईश्वरयेकपावणें॥ हें फुडेंजेंकांजाणणें॥ तेंपैंज्ञान॥ ४६॥ तेंगाकर्मींजये॥ सा
तवागुणहोये॥ आणिविज्ञानह्मणिपाहें॥ तेंवरूप॥ ४७॥ तरिसत्वशुद्धीचियवेळे॥ शास्त्रकांध्यानबळें॥ ईश्वरतत्वींचिमिळे
॥ निष्टंकबुद्धी॥ ४८॥ हेंविज्ञानबरवें॥ तेंगुणरत्नजेथआठवें॥ आणिआस्तिक्यजाणावें॥ नववागुण॥ ४९॥ पैंराजमुद्रा

आथिलियां ॥ भजाभजे भलतयां ॥ तें विशास्त्रें स्विकारिलया ॥ मागंमाझातें ॥ ५० ॥ आ[illegible] ॥ तें आस्तिक्य
त्वसीह्मणें ॥ तो नववा गुण जेणें ॥ कर्म नेसाच ॥ ५१ ॥ एवं नवही शमादिक ॥ [illegible]
ब्राह्मणाचें ॥ ५२ ॥ तो नवगुणरत्नाकर ॥ यया नवरत्नांचा हार ॥ न फेडीतचि दिनकर ॥ [illegible] ॥ ५३ ॥ नानाचापाचा
पोळीं पूजिला ॥ चंद्र चंद्रिका धवळला ॥ कां चंदनें निजें चर्चिला ॥ सौरभ्यें जैसें ॥ ५४ ॥ तैसें नवगुणीं [illegible] ॥ लेणें ब्रा-
ह्मणाचें अव्यंग ॥ कहींचि न सांडी आंग ॥ ब्राह्मणाचें ॥ ५५ ॥ आतां उचित जें क्षत्रिया ॥ तेंही कर्म धनंजया ॥ सांगेन [illegible]
ज्ञे चिया ॥ भरोवरी ॥ ५६ ॥ श्लो० शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ॥ दानमीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥ ४३ ॥
टी० तरि भानु हा तेजें ॥ नापेक्षि जैं वीवरजें ॥ कां सिंह न पाहे जे ॥ जावळिया ॥ ५७ ॥ ऐसा स्वयंभ सजाजेंबळाव ॥ सावाय
वीण उद्भट ॥ तें शौर्य गा जेथ श्रेष्ठ ॥ पहिला गुण ॥ ५८ ॥ आणि सूर्याचेनि प्रतापें ॥ कोडी हा नक्षत्रांहारपे ॥ नातोनाि नलोपे
सचंद्रीं तेही ॥ ५९ ॥ तैसे निजआपुलेनि प्रौढगुणें ॥ जगा यावि स्मयपणें ॥ भापण तरी नक्षोभणें ॥ कायसेनही ॥ ६० ॥ तें भाग
लभ्य रूप तेजा ॥ जियेकर्मी गुण दुजा ॥ आणि धारनो निजा ॥ तें धैर्य गुण ॥ ६१ ॥ वरि पडिलिया आकाश ॥ बुद्धीचे डोळे
मानस ॥ झांकिना तें परियेस ॥ धैर्य जेथें ॥ ६२ ॥ आणि पाणी हा कांभल तें तुके ॥ परि नेणोनि पद्मफांके ॥ कां आकाश
उंचिया जिंके ॥ आवडे तयातें ॥ ६३ ॥ तेवीं विविधा अवस्था ॥ पातलिया जिणोनि पार्था ॥ मज्ञाफळ तया अर्था ॥ वेझंदे
णं जें ॥ ६४ ॥ तें दक्षलगाचोरव ॥ जेथ चौथा गुण देख ॥ आणि जुंझ अलौकिक ॥ पांचवा गुण ॥ ६५ ॥ आदित्याची झाडें ॥
सदा सन्मुख सूर्याकडे ॥ तेवीं समोर शत्रूपुढें ॥ होणें जें का ॥ ६६ ॥ माहेवनी मयत्नेसी ॥ रिपू पाठी नेदिजे तैसी ॥ चुकवि

ज्ञा· जेसेजेजैसी ॥ समरंगणीं ॥ ६७॥ हा क्षत्रियाचेया आचारीं ॥ पांचवा गुणें इ अवधारीं ॥ चहुं पुरुषार्थां शिरीं ॥ भक्ति जैसी ॥६८ अ·
२४ आणि जालेनि फुलें फळें ॥ शाखियांजैसी मोकळें ॥ कांउदार पद्मिनी मळें ॥ पद्माकर ॥ ६९॥ नाना आवडीचेनि मापें ॥ चांदणें- १८
भलतेणें घेपें ॥ पुढिलांचेनि संकल्पें ॥ तैसें जे देणें ॥ ७०॥ तें उमप गा दान ॥ जेथ साहावें गुणरत्न ॥ आणि आज्ञेएकायतन-
न ॥ होणें जें का ॥ ७१॥ पोषूनि अवयव आपुले ॥ करविजती मानविलें ॥ तैं विपालणें लोभविलें ॥ जगजें भोगणें ॥ ७२॥
तयानाम ईश्वरभावो ॥ जो सर्वसामर्थ्याचा गावो ॥ तो गुणांमाजि रावो ॥ सातवा जेथ ॥ ७३॥ ऐसें जे शौर्यादिकीं ॥ इहीं
सांतगुणविशेखीं ॥ अलंकृत सप्तऋषि ॥ आकाश जैसें ॥ ७४॥ तैसें समग्रगुणीं विचित्र ॥ कर्म जें जगीं पवित्र ॥ तें सहजजा
णा क्षेत्र ॥ क्षत्रियाचें ॥ ७५॥ नाना क्षत्रिय नव्हे नरु ॥ तो सत्त्वसोनयाचा मेरु ॥ ह्मणोनि गुणस्वर्गा आधारु ॥ सातां येया ७६
नातरि सप्तगुणार्णवीं ॥ परिवारलो बरवी ॥ हे क्रिया नव्हे पृथ्वी ॥ भोगितसे ते ॥ ७७॥ कां गुणांचे सात ही वोघ ॥ हे क्रिया ते
गंगा जगीं ॥ तया महोदधीचिया आंगीं ॥ विलसे जैसी ॥ ७८॥ परहेवहृ असोनि ख ॥ शौर्यादिगुणात्मक ॥ कर्म गोनैसर्गिक
क्षत्रजातीसी ॥ ७९॥ आतां वैश्याचियेजाति ॥ उचित जें महामती ॥ तें ऐकें निरुतें ॥ क्रियासांगों ॥ ८०॥ श्लो० कृषिगोर
क्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावजं ॥ परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजं ॥ ४४॥ टी० तरि भूमि बीज नांगर ॥ इयें भांडव
लाचा आधार ॥ घेउनि लाभ अपार ॥ मेळवणें जें ॥ ८१॥ किंबहुना कृषी जेणें ॥ [illegible]
णें ॥ महार्घ वस्तु ॥ ८२॥ येतुलाला चि पांडवा ॥ वैश्या तें कर्माचा मेळावा ॥ हा वैश्यजाति स्वभावा ॥ आंतुला जाण ॥ ८३॥ आणि वै
श्य क्षत्रिय ब्राह्मण ॥ हे द्विजजन्मे तान्ही वर्ण ॥ ययांचें जें शुश्रूषण ॥ तें शूद्र कर्म ॥ ८४॥ पैं द्विजसेवे परौतें ॥ थावणें नाहीं शू २४
पाठ· ओं· ७९ जातासी · ७

म्हातें ॥ एवं चतुर्वर्णोचितें ॥ दाविलीं कर्मे ॥ ८५ ॥ श्लो० स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ॥ स्वकर्मनिरतः सिद्धिं
यथा विंदति तच्छृणु ॥ ४५ ॥ टी० आतां इयें निर्विचक्षणा ॥ वेगळालिया वर्णा ॥ उचित [illegible] ॥ शब्दादिकं
नातरि जळदच्युता ॥ पाणियां उचित सरिता ॥ सरितें सागर पावता ॥ सिंधु उचित ॥ ८७ ॥ तैसें वर्णाश्रमवशें ॥
जें करणीय आलें असे ॥ गोरिया आंगा जैसें ॥ गोरेपण ॥ ८८ ॥ तया स्वभावविहिता कर्मा ॥ शास्त्राचेनि मुखें वीरो
त्तमा ॥ सवर्णावया लागीं प्रेमा ॥ अढळ कीजे ॥ ८९ ॥ पैं आपुलें चि रत्न थिठें ॥ घेपे पारखियाचेनि हातें ॥ तैसें स्व
कर्म आपैतें ॥ शास्त्रें करावें ॥ ९० ॥ जैसी दिठी असे आपुलिया ठायीं ॥ परि दीपेंवीण प्रमाण नाहीं ॥ मागनुलाहतां
कांहीं पायीं ॥ असतां होये ॥ ९१ ॥ म्हणोनि निजजातिवशें साचार ॥ सहज असे जो अधिकार ॥ तो आपुलालिया शास्त्रें
गोचर ॥ आपण कीजे ॥ ९२ ॥ मग घरींचा चि ठेवा ॥ जैसा डोळ्यां दावी दिवा ॥ तरि घेतां काय पांडवा ॥ आडळ असे
॥ ९३ ॥ तैसें स्वभावें भागा आलें ॥ वरी शास्त्रें खरें केलें ॥ तें विहित जो आपुलें ॥ आचरेगा ॥ ९४ ॥ परी आळस सां
डुनी ॥ फळकाम दवडुनी ॥ आंगें जीवें मांडुनी ॥ तेथें निभरु ॥ ९५ ॥ वोघ पडिला पाणी ॥ जेणें आनानीं वाहणी
तैसा जाय आचरणीं ॥ व्यवस्थांनि ॥ ९६ ॥ अर्जुना जाय परी ॥ तें विहितकर्म स्वयें करी ॥ तो मोक्षाचा ऐलद्वा
री ॥ पैठा होये ॥ ९७ ॥ जें अकरणा आणि निषिद्धा ॥ न वचे चि कांहीं संबंधा ॥ म्हणोनि भवा निरुद्धा ॥ मुकला तो ॥ ९८
आणि काम्यकर्माकडे ॥ न परते चि जे यथा कोडें ॥ तेथ चंदनाचेहि खेडें ॥ न लेचि तो ॥ ९९ ॥ येरें नित्यकर्में नवें ॥ फळ-
त्यागें वेंचिलें सवें ॥ म्हणोनि मोक्षाचा शिंव ॥ ना कूळ ाहे ॥ १०० ॥ ऐसे निःशुभाशुभीं संसारीं ॥ सांडिल्याता अवधा
पाठ, ओं. ८७ पैल. ओं. ९८ अकरणाचा, ७, ७२, ७५, ७७, ७७

री ॥ वैराग्यमोक्षाचा हारीं ॥ उभा ठाके ॥ १ ॥ जेसकळ भाग्याचीसीमा ॥ मोक्षलाभाचि जेथ मा ॥ नानाकर्ममार्गश्रमा ॥ से
वटु जेथें ॥ २ ॥ मोक्षफळें दिधलीबोल ॥ जेसकृतनतरूचें फुल ॥ नयेवैराग्यीं नुर्वापाउल ॥ भंवरु जैसा ॥ ३ ॥ पाहीं आत्म
ज्ञानस्फादिनाचा ॥ वाधावा सांगतया अरुणाचा ॥ उदयत्यावैराग्याचा ॥ ठावो पावे ॥ ४ ॥ किंबहुना आत्मज्ञान ॥ जेणें
ह्मानाचें निधान ॥ तें वैराग्यदिव्यांजन ॥ जो वेंल्हेंता ॥ ५ ॥ ऐसी मोक्षाचीयोग्यता ॥ सिद्धिजाय नयापंडुसुता ॥ अनु
सरोनि विहिता ॥ कर्मा यया ॥ ६ ॥ हें विहितकर्म पांडवा ॥ आपुला अनन्यवोलावा ॥ आणि हें चि परमसेवा ॥ मजसर्वा
त्मकाचि ॥ ७ ॥ पैं आघवा चि भोगेंसि ॥ पतिव्रता आंगें उमयेसीं ॥ किंतयाचि नाम जैसी ॥ नपतिच्याकेली ॥ ८ ॥ कां बाळका
ये की माये ॥ वांचोनि जिणें काय आहे ॥ ह्मणोनि सेविजे कें नोहाये ॥ पाळाचाधर्म ॥ ९ ॥ नाना पाणि ह्मणोनि मासा ॥ गंगा
नसांडितां जैसा ॥ सर्वतीर्थसवैसा ॥ वरपडा जाला ॥ १० ॥ तैसें आपलियां विहिता ॥ रुपाय असेनाचि सर्वतां ॥ ऐसा की
जेकीं जगन्नाथा ॥ आभारपडे ॥ ११ ॥ अगा जयाचें विहित ॥ तें ईश्वराचें मनोगत ॥ ह्मणोनि केलिया निभ्रांत ॥ सांपडु
चि तो ॥ १२ ॥ पैं जीवाचें कसीं उतरली ॥ तें दासी कीं गोसांवीण जाली ॥ सिसें चि नयामवली ॥ विहित जेवीं ॥ १३ ॥ तेसें स्वा
मीचिया मनोभावा ॥ न चुकिजे हें चि परमसेवा ॥ येर तें गा पांडवा ॥ वाणिज्य करणें ॥ १४ ॥ श्लो० यतः प्रवृत्तिर्भूतानां
येन सर्वमिदं ततं ॥ स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विंदति मानवः ॥ ४६ ॥ टी० ह्मणोनि विहित नाव करितां ॥ नव्हतयाचि खु
णा पावली ॥ जयांपासूनि कां आली ॥ आकाराभूतें ॥ १५ ॥ जो अविद्येचिया चिंध्यिया ॥ गुंडोनि जीवदशाबाहुलिया ॥ खेळ
वीतसे तीनी गुणिया ॥ अहंकाररज्जु ॥ १६ ॥ जेणें जग हें समस्त ॥ आंत बाहेरी पूर्ण भरित ॥ जालें आहे दीपज्ञान ॥ तेजें

पाठ, ओं· ४ पैं· ओं· १३ तैंसीसवनफळें· ओं· १३ विहितें जेविं· ७ ७ २ ७ ७

जेणें ॥ १७ ॥ नव्हसर्वात्मकाईश्वरा ॥ स्वकर्मकुसुमाचांवीरा ॥ पूजाकेलीहोयअपारा ॥ तोषालागीं ॥ १८ ॥ म्हणोनिनिरुपम-
रिझलेनिआत्मराजें ॥ वैराग्यसिद्धिदेइजे ॥ पसायतया ॥ १९ ॥ जियेवैराग्यदशा ॥ [illegible]
डेजैसें ॥ वांतहोये ॥ २० ॥ प्राणनाथाचिया आर्थी ॥ विरहिणीनेंजिणेंवार्धा ॥ तैसेंसकळज्ञानकोंढी ॥ दुःखचिलागे ॥
२१ ॥ सम्यक्ज्ञानतुटेजतां ॥ वेधेंचितन्मयता ॥ उपजेऐसीयोग्यता ॥ बाधार्चालाहे ॥ २२ ॥ म्हणोनिमोक्षलाभाला-
गीं ॥ जोव्रतेंवाहतसेआंगीं ॥ तेणेंस्वधर्मआस्थाचांगी ॥ अनुष्ठावा ॥ २३ ॥ श्लो॰ श्रेयान्स्वधर्मोविगुणःपरधर्मा
त्स्वनुष्ठितात् ॥ स्वभावनियतंकर्मकुर्वन्नाप्नोतिकिल्बिषं ॥ ४७ ॥ टी॰ अगाआपलाहास्वधर्म ॥ आचरणींजरीविषम ॥
तरीपाहावातोपरिणाम ॥ फळेलजेणें ॥ २४ ॥ जैसंस्वालागींआपणपयां ॥ निंबाचिआर्थिधनंजया ॥ तंवकडुवटपणात-
याचिया ॥ उबगिजेना ॥ २५ ॥ फळणयाऐलीकडे ॥ केळितेंपाहातांआशमोडे ॥ ऐसीत्यजिलीतरीजोडे ॥ तैसेंकेंगो-
मटें ॥ २६ ॥ तेविस्वधर्मसाकडु ॥ देखोनिकेलाजरीकडु ॥ तरीमोक्षसुखाचाडु ॥ अंतरल्याकी ॥ २७ ॥ आणिआपली
माये ॥ कुब्जजरीआहे ॥ तरीजीजवेंतेंनाहें ॥ स्नेहकुन्हेकीं ॥ २८ ॥ येरीजियापरौतिया ॥ रंभेहूनिबरविया ॥ तिया
कायकरावियां ॥ बाळकेंतेणें ॥ २९ ॥ अगापाणियाहूनिबहुवें ॥ तुपींगुणकीरआहे ॥ परिमीनांकायहोये ॥ असणें
तेथें ॥ ३० ॥ पैंआघवियाजगाजेंविष ॥ तेंविषकीडियापीयुष ॥ आणिजगागूळतेंदुःख ॥ मरणादेतयां ॥ ३१ ॥ म्हण-
णोनिविहितजयाजेणें ॥ फिटेसंसाराचेंधरणें ॥ क्रियाकठोरतरीतेणें ॥ तेचिकरावी ॥ ३२ ॥ येराचेंबरवेंहोतियां ॥
ऐसेंहोईलटेंकलेया ॥ पायांचेंचालणेंडोइया ॥ केलेंजैसें ॥ ३३ ॥ यालागींकर्मआपलें ॥ जेंजातिस्वभावेंअसेआलें ॥

तेंकरीतेणेंजिंनिलें ॥ कर्मबंधातें ॥ ३४ ॥ आणिस्वधर्मचिपाळावा ॥ परधर्मतोगाळावा ॥ हानेमहीपांडवा ॥ नकोजेचिपें
॥ ३५ ॥ नरीआत्माइष्टनोहे ॥ तंवकर्मकरणेंकांठाये ॥ आणिकरणेंतेथआहे ॥ आयासआधीं ॥ ३६ ॥ श्लो० सहजंक
र्मकौंतेयसदोषमपिनत्यजेत् ॥ सर्वारंभाहिदोषेणधूमेनाग्निरिवावृताः ॥ ४८ ॥ टी० ह्मणोनिनरनाथयेकर्मीं ॥ आ
यासजरीउपक्रमीं ॥ तरीकायस्वधर्मीं ॥ दोषसांगें ॥ ३७ ॥ अगाउजूवाटांचालावें ॥ तरीपायांचिशिणवावें ॥ नांआ
ड्रानेंथांवावें ॥ तरीतेंचि ॥ ३८ ॥ पैंसिळाकांसिदोरिया ॥ दादणेंयेकधनंजया ॥ परिजेंवाहानाविसांवया ॥ मिळिजे
तेंघेपें ॥ ३९ ॥ येऱ्हवींकणाआणिभूंसा ॥ कांडितांहोसोससरिसा ॥ जेंचिरंधनश्वानमांसा ॥ तेंचिहवी ॥ ४० ॥ दधि-
जळाचियागुसळणा ॥ व्यापारसारिखेचिविचक्षणा ॥ वाळुवेंतिळाघाणा ॥ गाळणेंयेक ॥ ४१ ॥ पैंनित्यहोमदेगाव
या ॥ कासेराआगिसंवावया ॥ फुंकितांधूमधनंजया ॥ सागणेंतेंचि ॥ ४२ ॥ परीधर्मपत्नीधांगडी ॥ पासिनांजरीये-
कीवोढी ॥ तरिकांअपरवडी ॥ आणाविआंगा ॥ ४३ ॥ हांगापाठीलागलाधांई ॥ मरणनचुकेचिपाहीं ॥ तरीसमो-
रलाकाई ॥ आगळेंनकीजे ॥ ४४ ॥ कुळस्त्रीदांडयाचेघाये ॥ परघरींरिगालियाहिजरिसाहे ॥ तरीस्वपतितेंवां
चें ॥ त्यजिलेंकां ॥ ४५ ॥ तैसेंआवडतेंहीकरणें ॥ नाहींजेशिणल्याविणें ॥ तरीविहितनवारकोणें ॥ चालेमारीं ॥ ४६
वरीथोडेंचिअमृतघेतां ॥ सर्वस्वदेवांचाकांपंडुसुता ॥ जेणेंजोडेजीविता ॥ अक्षयत्व ॥ ४७ ॥ येरकाव्यासालवेचूनि
विषपियावेंघेऊनि ॥ आत्महत्येसिनिमोनी ॥ जायिजेजेणें ॥ ४८ ॥ तैसेंजाचूनिचांद्रींयें ॥ वेचूनिआयुष्यानेनिदि
यें ॥ साचलेंपापींआनआहे ॥ दुःखावांचूनि ॥ ४९ ॥ ह्मणोनिकरावास्वधर्म ॥ जोकरितांहिरोनिगेश्रम ॥ उचितें

पाठ. ओं. ४५ अकुळ. ओं. ४५ सांडिलें. ओं. ४६ उणें. ७ ७ ७ ७ ७

देइल परम ॥ पुरुषार्थराज ॥ ५० ॥ या कारणें किरीटी ॥ स्वधर्मो चि येम हुटी ॥ नानिमर्षि जैसनकुटी ॥ सिद्धमंत्र जैसा ॥ ५१ ॥
कानावेसि जैसी उद्धर्थी ॥ महारोगीं दिव्यौषधी ॥ नाविसंविजे नयाबुद्धी ॥ स्वकर्म चर्ये ॥ ५२ ॥ [illegible]
जा ॥ स्वकर्मोचि या महापूजा ॥ नापल्हाइ भानमरजा ॥ झाडाकरूनि ॥ ५३ ॥ शुद्ध सत्त्वाचिया नावा ॥ आणि आपु-
लीउलकवा ॥ भवस्वर्गकाळकूटा ॥ ऐसें दावी ॥ ५४ ॥ जें वैराग्य यण बोलें ॥ मागां सांसिद्धिरूप केलें ॥ किंबहुना आ
पुलें ॥ मेळवी रवागें ॥ ५५ ॥ मेगांजिंनिलिया हे भाव ॥ पुरुषसर्वत्र प्रसाहार ॥ कांजाल्याहि जन्मान ॥ ते आतां सांगों
॥ ५६ ॥ श्लो० असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ॥ नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधिगच्छति ॥ ४९ ॥ टी०
तरि देहादिक हें संसारें ॥ सर्व हें मांडलें सर्वजगींपरें ॥ तेथ नातुटे तावागुरे ॥ वारा जैसा ॥ ५७ ॥ पें पारिपाकाचिये-
वेळे ॥ फळ देठें ना देठ फळें ॥ न धरे तैसें स्नेह खुळें ॥ सर्वत्र हारे ॥ ५८ ॥ पुत्रवित्त कलत्र ॥ हे जालिया ही स्वतंत्र ॥ मा-
झें न म्हणे पात्र ॥ विषाचें जैसें ॥ ५९ ॥ हें असो विषयजातीं ॥ बुद्धि पोळली ऐसी मागौती ॥ पाउलें घेऊनि एकांतीं
हृदयाचा रिघे ॥ ६० ॥ ऐसेया अंतःकरण ॥ बाह्य येता नयाचि आण ॥ न मोडी समर्थाचें मण ॥ दासी जैसी ॥ ६१ ॥ तें
सें ऐक्याचियेमुठी ॥ माजि वडे चित्त किरीटी ॥ करूनि वर्धाने हटी ॥ आत्मयाचा ॥ ६२ ॥ तेथ ऐहिक पारत्रिक स्पृहें ॥ निम
णें जालेंचि आहे ॥ आगी दडपलिया धूर्ये ॥ राहिजे जैसें ॥ ६३ ॥ म्हणोनि नियमिलिया मानसीं ॥ स्पृहा नासोनि निजा
यधी आपैसी ॥ किंबहुना तो ऐसी ॥ म्होमका पावे ॥ ६४ ॥ पैं अन्यथा बोध आघवा ॥ मावळोनि तया पांडवा ॥ बोधमा
त्रींचि जीवा ॥ ठावहोये ॥ ६५ ॥ धार वणी वेचे सरे ॥ नर्से भोगप्राचीन पुरे ॥ नवें तंव काहीं उपकरे ॥ काहींचि करूं ॥ ६६ ॥
पाठ, ओं. ५२ नोंका. ओं. ५३ झड ॥ ओं. ५४ श्रद्धा, ओं. ६० ब्राजें. ओं. ६१ ऐसें तेंगा, ओं. ६२ विर्धी, बोधीं. ओं. ६३ इष्टादृश्य, ओं. ६४ निमानि,

ऐसीकर्म्येसाम्यदशा॥ हों यतें थवीरेशा॥ मगश्रीगुरूआपैसा॥ भेटेचिगा॥६७॥ रात्रीचेचौपाहरीं॥ वेचलिया-
अवधारीं॥ डोळ्यांतभारीं॥ मिळेजैसा॥६८॥ कांयेकूनीफळाचाघड॥ पारुषवीकेळीचीवाढ॥ श्रीगुरूभेटेतैसेंनिं
करीपाड॥ मुमुक्षुतैसा॥६९॥ मगआलिंगिलापौर्णिमा॥ जैसाउणीवसांडीचंद्रमा॥ तैसेंहोयवीरोत्तमा॥ गु
रुकृपातया॥७०॥ तेव्हांअबोधमात्रअसे॥ तोनवतयाकृपानाशे॥ तेथनिशीसवेंजैसें॥ आंधारेंजाये॥७१
तैसीअबोधाचियेकुशीं॥ कर्मकर्ताकार्यऐशीं॥ त्रिपुटीअसेजैसी॥ गाभिणीमारिली॥७२॥ तैसेंचिअबोध
नाशासवें॥ नाशेक्रियाजातआघवें॥ ऐसासमूळसंभवें॥ संन्यासहा॥७३॥ येणेंमूळाज्ञानसन्यासें॥ दृश्या
चाजेथठावोपुसे॥ तेथबुझावेंतेंआपैसें॥ तोचिआहे॥७४॥ नेइलियावरिपाहीं॥ स्वप्नींचियातियेडोहीं॥ आ
पणयातेंकाई॥ काढूंजाइजे॥७५॥ तैंमीआतांजाणें न॥ हें सरलेंतयादुःस्वप्न॥ जालाज्ञातृज्ञेयाविहीन॥ चिदा
काश॥७६॥ मुखाभासेंसिंआरिसा॥ परतानेलियावीरेशा॥ पाहातेपणेंवीणजैसा॥ पाहातावाके॥७७॥ तै-
सेंनेणणेंजेंगेलें॥ तेणेंजाणणेंहीनेलें॥ मगनिष्क्रियउरलें॥ चिन्मात्रचि॥७८॥ तेथस्वभावें धनंजया॥ नाहींको
णीचिक्रिया॥ म्हणोनिप्रवादतया॥ नैष्कर्म्यऐसा॥७९॥ तेंआपुलेंआपणपें॥ असतेंचिहोऊनिहारपे॥ तरंगका
वायुलोपें॥ समुद्रजैसा॥८०॥ तैसेंनहोणेंनिपजे॥ तेंनैष्कर्म्यसिद्धीजाणिजे॥ सर्वसिद्धीनसहजें॥ परमहेंचि
॥८१॥ देउळाचियाकामाकळस॥ परमगंगासिंधुप्रवेश॥ कांसुवर्णाशुद्धीकस॥ सोळावाजैसा॥८२॥ तैसेंआ
पुलेंनेणणें॥ फेडिजेंकांजाणणें॥ तेंहिगिळूनिअसणें॥ ऐसीजेदशा॥८३॥ तियेपरतेंकांहीं॥ निपजणेंयेथना

पाठ. ओं. ६७ होइजेतया. ओं. ६९ मुमुक्ष. ओं. ७४ मूळज्ञान. ओं. ८० आरोपे. ओं. ८२ उपरम. ७. ७. ७.

हीं ॥ ह्मणोनि ह्मणिपें पाहीं ॥ परमसिद्धांतें ॥ ८४ ॥ श्लो॰ सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म तथाप्नोति निबोध मे ॥ समासेनैव कौंतेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥ ५० ॥ टी॰ परि हे चि आत्मसिद्धि ॥ जो कां णी भाग्यनिधि ॥ श्रीगुरुकृपा लब्धी ॥ काळीं पावे ॥ ८५ ॥ उदय जतां दिनकर ॥ प्रकाशे नि आन आंधार ॥ कां दीपसंगें कर्पूर ॥ दीपचि होय ॥ ८६ ॥ नया लवणाची कणिका ॥ मिळत रवें वो उदका ॥ उदक चि होऊनि देखा ॥ ठाके जैंवि ॥ ८७ ॥ कां निद्रितचें वोलिया ॥ स्वप्न भंगसि निजवाया ॥ जाऊनि आपणपयां ॥ मिळे जैसा ॥ ८८ ॥ तैसें जया कोण्हा सिद्धे ॥ गुरुवाक्यश्रवणा सवें ॥ द्वैत गिळोनि विसवे ॥ आपणपां वृत्ती ॥ ८९ ॥ तयासी मग कर्म करणें ॥ हें बोलिजेल निकवणें ॥ आकाशा येणें जाणें ॥ आहे काई ॥ ९० ॥ ह्मणोनि तयासि कांहीं ॥ विशुद्धीकरणें नाहीं ॥ परि ऐसें जरि हें कांहीं ॥ न घे जया ॥ ९१ ॥ कानांवचनाचिये भेटी ॥ सरिसाचि येपें किरीटी ॥ वस्तु होऊनि उठी ॥ कवणे एक जो ॥ ९२ ॥ यन्हवीं स्वकर्माचीं निवन्हीं ॥ काम्यनिषिद्धांचिया इंधनीं ॥ रजतम कोरदोन्ही ॥ जाळिलें आधीं ॥ ९३ ॥ पुनि विच परलोक ॥ यया तिहीं चा अभिलाख ॥ घरीं होय पाइक ॥ हें ही जालें ॥ ९४ ॥ इंद्रियें सैरा पदार्थीं ॥ रिगतां विटाळलीं होतीं ॥ तियें प्रत्याहारतीर्थीं ॥ न्हाणिलीं कीर ॥ ९५ आणि स्वधर्मांचें फळ ॥ ईश्वरीं अर्पूनि सकळ ॥ घेऊनि केलें अढळ ॥ वैराग्यपद ॥ ९६ ॥ ऐसी आत्मसाक्षात्कारीं ॥ लाभे ज्ञानाचिये उजरी ॥ ते सामग्री करपुरी ॥ मेळविली ॥ ९७ ॥ आणि तेचि समयीं ॥ सद्गुरु भेटले पाहीं ॥ तेंवी चिति हीं कांहीं ॥ वंचिजेना ॥ ९८ ॥ परि वोखद घेतरवेंवा ॥ कां यत्ला भे आपुला गवो ॥ कां उदयजतांचि दिवो मध्यान्ह होय ॥ ९९ ॥ कां क्षेत्रीं आणि वोलटें ॥ बीज ही पेरिलें गोमटें ॥ तरि आलोट फळ भेटे ॥ परि वेळे कांगा १००

पाठ॰ ओ॰ ८८ राऊनि, ओ॰ ९१ जव॰ ओ॰ ९६ घेऊनि, ७ ७ ७ ७ ७

जोडला मार्ग मांजवळ ॥ मिनला सत्संगाचा हीमेळ ॥ परिपाविजे वांचुनि वेळ ॥ लागे शिकों ॥ १ ॥ तैसा वैराग्य लाभ जाला
वरि सद्‌गुरू हो भेटला ॥ जीवीं अंकुर फुटला ॥ विवेकाचा ॥ २ ॥ तेणें ब्रह्म एक आथी ॥ येर आघवीं चि भ्रांति ॥ हे हीकी
रप्रतीति ॥ गाढ केली ॥ ३ ॥ परि तें चि जें परब्रह्म ॥ सर्वात्मक सर्वोत्तम ॥ मोक्षा चें ही काम ॥ सरे जेथें ॥ ४ ॥ ययाति न्हीं
अवस्था पोटीं ॥ जिरवी जो गाळिरीटी ॥ नया ज्ञाना सिही मिटी ॥ दे जें वस्तु ॥ ५ ॥ ऐक्या चें एकपण सरे ॥ तेथ आनंदक
णही विरे ॥ कांहीं चि नुरोनि उरे ॥ जें कांहीं गा ॥ ६ ॥ तियें ब्रह्मीं ऐक्यपणें ॥ ब्रह्म चि होऊनि असणें ॥ तें क्रमें चि करू
नि तेणें ॥ पाविजे पैं ॥ ७ ॥ भुकेलिया पासीं ॥ वोगरिलें षड्रसीं ॥ तो तृप्ति प्रतिग्रासीं ॥ लाहे जेवीं ॥ ८ ॥ तैसा वैराग्या
चा वोलावा ॥ विवेकाचा तो दिवा ॥ अंबुथितां आत्मठेवा ॥ काढी निता ॥ ९ ॥ तरि भोगिजे आत्म ऋद्धी ॥ येव ढीयो
ग्यतेची सिद्धी ॥ जया चा आंगीं निरवधी ॥ देखणें जाली ॥ १० ॥ तो जेणें क्रमें ब्रह्म ॥ होणें करी गा सुगम ॥ तया क्रमा
चें आतां वर्म ॥ आईक सांगों ॥ ११ ॥ श्लो० बुध्या विशुद्धया युक्तो धृत्यात्मानं नियम्य च ॥ शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रा
गद्वेषौ व्युदस्य च ॥ ५१ ॥ टी० तरि गुरु दाविलिया वाटा ॥ येऊनि विवेकतीर्थतटा ॥ धुऊनियां मळकटा ॥ बुद्धी चा तेणें
॥ १२ ॥ मग राहू नेउगळिली ॥ प्रभा चंद्रें आलिंगिली ॥ तैसी शुद्धी लेंजडली ॥ आपणपां बुद्धि ॥ १३ ॥ सांडूनि कुळें दो
न्ही ॥ प्रियासी अनुसरे कामिनी ॥ द्वंद्व त्यागें स्वचिंतनीं ॥ पडली तैसी ॥ १४ ॥ आणि ज्ञाना एसें जिव्हार ॥ नवा नवां
निरंतर ॥ इंद्रियें केलें थोर ॥ शब्दादिक जे ॥ १५ ॥ तें रश्मि जाळ काढलेया ॥ मृगजळ जायलया ॥ तैसें सहज ति रोधें तं
यां ॥ पांचां ही केलें ॥ १६ ॥ नेणत्य अधमा चिया अन्ना ॥ रवा दलियां वोकिजे न मना ॥ तैसी वोकविली सवासना ॥ इंद्रि

पाठ· ओ· १४ पुरुषासी, ओं· १६ धनि ओं· १७ इंद्रियेंविषयां

यीं विषय ॥ १७ ॥ मग मैत्य गौवृत्ती चोरवटें ॥ लाविल्ली गंगेच्चे नितटें ॥ ऐसी प्रायश्चित्तें धुवटें ॥ केलीं येणें ॥ १८ ॥ पाविं
सात्विकें धीरें तेणें ॥ शोधारलीं तियें करणें ॥ मग मनेंसीं योग धारणें ॥ मेळविलीं ॥ १९ ॥ तेविं चि मात्रां न इंद्रिं निंदे ॥
भोग्येंसीं येउनी भेटे ॥ तें थदेखिलियांही वोरवटें ॥ इंषन करी ॥ २० ॥ नागो मंटे निर्विषायें ॥ तें आणूनि पुढां सूये ॥
तयां लागीं न होये ॥ साभिळाष ॥ २१ ॥ या परि इष्टा निष्टीं ॥ रागद्वेष किरांटी ॥ त्यजूनि गिरिकपाटीं ॥ निकुंजीं वसे ॥
२२ ॥ श्लो० विविक्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः ॥ ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥ ५२ ॥ टी०
गजबजा सांडिलिया ॥ वसवी वनस्थळिया ॥ अंगाचियां सांदिया ॥ एकलेया ॥ २३ ॥ शमदमादिकीं खेळे ॥ न
बोलणें चि चावळेल ॥ गुरुवाक्याचे नि मेळें ॥ नेणें वेळ ॥ २४ ॥ आणि आंगा बळ यावें ॥ ना तरि क्षुधा जावें ॥ कां जि
भेचे पुरावे ॥ मनोरथ ॥ २५ ॥ भोजन करितां विखीं ॥ यया ति हो तेंन लेखी ॥ आहारें मिती संतोषीं ॥ मापन सूये ॥
॥ २६ ॥ अशनाचे नि पावकें ॥ हारपतां प्राण पोखे ॥ इतुकिया चि भाग मोटकें ॥ अशन करी ॥ २७ ॥ आणि परपुरुषें
कामिली ॥ कुळवधू आंग न घाली ॥ निद्रालस्य न मोकली ॥ आसन तेसें ॥ २८ ॥ दंडवताचे निमसंगें ॥ भुयीं हन-
अंग लागे ॥ वांचूनि येर न घे ॥ राभस्य तेथें ॥ २९ ॥ देहनिर्वाहापुरतें ॥ राहाद वी हातापायांतें ॥ किंबहुना आपैतें ॥
सबाह्य केलें ॥ ३० ॥ आणि मनाचा उंबरा ॥ वृत्तीसी देखों नेदी वीरा ॥ तेथ केंवा वाग्व्यापारा ॥ अवकाश असे ॥ ३१ ॥
ऐसें निदेह वाचा मानस ॥ हें जिणोनि बाह्य प्रदेश ॥ आकळिलें आकाश ॥ ध्यानाचें तेणें ॥ ३२ ॥ गुरुवाक्यें उठिवि
ला ॥ बोधीं निश्चय आपला ॥ न्याहाळी हातें येनला ॥ आरिसा जैसा ॥ ३३ ॥ पैं ध्याता आपण पैं चि परी ॥ ध्यानरूपें

वृत्तीमांझारी ॥ ध्येयतें अवधारी ॥ ध्यानरूढांगा ॥ ३४ ॥ नेथ ध्येय ध्यान धाना ॥ यग्यातिहीं येकरूपता ॥ होयतंव पंडुस
ता ॥ कीजे तेंगा ॥ ३५ ॥ म्हणोनि तो मुमुक्षु ॥ आत्मज्ञानीं जाला दक्ष ॥ परिपुढां सूनि पक्ष ॥ योगाभ्यासाचा ॥ ३६ ॥
अपानरंध्र द्वया ॥ माझारीं धनंजया ॥ पार्ष्णी पिडूनियां ॥ कांवरमूळ ॥ ३७ ॥ आकुंचूनि अध ॥ देउनि तिन्ही बंध ॥
करूनि येकवद ॥ वायुभेदी ॥ ३८ ॥ कुंडलिनि जागउनि ॥ मध्यमा विकाशूनि ॥ आधारादि भेदुनी ॥ अग्निवरी ३९
सहस्रदळाचामेघ ॥ पीयूषें वर्षोनि चांग ॥ तो मूळवरी वोघ ॥ आणूनियां ॥ ४० ॥ नाचनया पुण्यगिरी ॥ चिद्भैरवा
चारवापरी ॥ मनपवनाची रवीचपुरी ॥ वाढुनियां ॥ ४१ ॥ जालिया योगाचा गाढा ॥ मेळावा सूनि हा पुढां ॥ ध्यानस
गिली कडां ॥ स्वयंभ केलें ॥ ४२ ॥ आणि ध्यान योग दोन्ही ॥ इयें आत्मनल ज्ञानी ॥ पैठां होआवया निर्विघ्नीं ॥ आधि
चि तेणें ॥ ४३ ॥ वीतरागतें सारिखा ॥ जोडुनि ठेविला सखा ॥ तो आघवियाचि भूमिका ॥ सवेंचालें ॥ ४४ ॥ पाहावें
दिसेतंववरी ॥ दिठीतें न संडी दीपजरी ॥ तरि कि अवसरीं ॥ देखावया ॥ ४५ ॥ तैसें मोक्षीं प्रवर्तलया ॥ वृत्ती ब्रह्मींजा
पलया ॥ तंववैराग्य आर्थातया ॥ भंग केंचा ॥ ४६ ॥ म्हणोनि सवैराग्य ॥ ज्ञानाभ्यासतो सभाग्य ॥ करूनि जाला
योग्य ॥ आत्मलाभा ॥ ४७ ॥ ऐसें वैराग्याची अंगीं ॥ बाणुनियां वज्रांगी ॥ राजयोग तुरंगीं ॥ आरूढला ॥ ४८ ॥ व
रिआड पडिलें दिठी ॥ सानें थोरें भवदी ॥ ते बोळिंविवेकमुष्टी ॥ ध्यानाचें खांडें ॥ ४९ ॥ ऐसेनि संसाररणाआंत ॥ आं
धारीं सूर्य ने सा असे जात ॥ मोक्षविजयश्रियेवरेन ॥ होआवयालागीं ॥ ५० ॥ श्लो० अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परि
ग्रहं ॥ विमुच्य निर्ममः शांतो ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥ ५३ ॥ टी० नेथ आडवावया आले ॥ दोषवैरी जे धोपटिले ॥ तयां
पाठ. ओं. ३० आज्ञा.

माजीपहिले ॥ देहाहंकार ॥ ५१ ॥ जेनमोकलीमारुनी ॥ जीवीनेदाउपजवोनी ॥ विन्चंबवीरवोडांघालुनी ॥ हा
डांचिया ॥ ५२ ॥ तयान्मदेहदुर्गहाथासा ॥ मोडोनियेतलानोवीरा ॥ आणिबळहादुसरा ॥ मारिलावेरी ॥ ५३ ॥
जोविषयाचेनिनावें ॥ चोगुणेंहोवरीथांबे ॥ जेणंमृतावस्थाधांवे ॥ सर्वत्रजगा ॥ ५४ ॥ तोविषयविषयाअ-
थावो ॥ आघविपादोषांचारावो ॥ परीध्यानरवड्गाचाघावो ॥ साहेलकेंन्वा ॥ ५५ ॥ आणिप्रियविषयप्रासी ॥
करीजयासुखाचीव्यक्ती ॥ तेचिघालुनिबुथी ॥ आगंजीवाजे ॥ ५६ ॥ जोसन्मार्गाभुलवी ॥ मगअधर्माचा
आडवीं ॥ सूनिवाघांसापडवी ॥ नरकादिकां ॥ ५७ ॥ तोविश्वासेमारितारिपु ॥ निवटूनिघातलादर्पु ॥ ज-
याचाअहाकंपु ॥ तापसांसी ॥ ५८ ॥ क्रोधाऐसामहादोष ॥ जयाचादरवपरिपाकु ॥ भरिजेतंवअधिक ॥ रि
ताहोयजो ॥ ५९ ॥ तोकामकोणेन्वठार्यां ॥ नसेऐसंकेलेंपाहीं ॥ कांतेंचिक्रोधाहीं ॥ सहजेंआलें ॥ ६० ॥ मुळा
चेंतोडणेंजेसें ॥ होयकांशाखोहेशें ॥ कामनाशलेंनिनाशे ॥ तेसाक्रोध ॥ ६१ ॥ म्हणौनिकामवेरी ॥ निमाला
जेथवाणोरी ॥ तेथसरलीवारी ॥ क्रोधाचीहो ॥ ६२ ॥ आणिसमर्थआपुलारवोडा ॥ शिसेंवाहवीजेसाहोडा ॥
तेसाभुंजोनिजोगादा ॥ परिग्रहो ॥ ६३ ॥ जोमाथांचियालाणवी ॥ अंगाअवगुणघालवी ॥ जिवेंदांडीघेव-
वी ॥ महतान्वा ॥ ६४ ॥ शिष्यशास्त्रादिविलासें ॥ मठादिमुद्रेचेनिमिसें ॥ घातलेंआहातीफांसे ॥ निःसंगाजे
पों ॥ ६५ ॥ घरींकुटुंबपणेंसरे ॥ तरीवनींवन्यहोउनीअवतरे ॥ नागवीयाहीशरीरें ॥ लागलाआहे ॥ ६६ ॥ ऐसादुर्जय
जोपरिग्रहो ॥ तयाचीपडूनिठावो ॥ भवविजयाचाउत्साहो ॥ भोगीतसेजो ६७ तेथअमानित्वादिआघवे ॥ ज्ञानगुणाचेंजेमेळावे
पाठ, ओं. ५२ जेवों; ओं. ५८ कंदर्पु; ओं. ५९ कामा. ७ ७ ७ ७ ७

तेंकैवल्यदेसिंचेंआयतें॥रावजैसेंआलें॥६८॥तेव्हांसम्यक्ज्ञानाचिया॥राशि वाउगाणूनि तया॥परिवार होऊ-नियां॥राहात आंगें॥६९॥प्रवृत्तीचियेराजबिदीं॥अवस्था भेदप्रमर्दी॥कीजत आहे मनिपदीं॥स्मरणाचें लोण ॥७०॥पुढांबोधाचियेकांबीवरी॥विवेकहृश्याची मांदि सारी॥योगभूमिकाआरतीकरी॥येतीजैसिया॥७१॥तेथऋद्धिसिद्धींचीं अनेगें॥वृंदें मिळती प्रसंगें॥तियें पुष्पवर्षे आंगें॥नाहातसे तो॥७२॥ऐसेनिब्रह्मैक्यासारि-खें॥स्वराज्य येतां जवळिकें॥त्रैलोक्य आहे हरिखें॥निर्म्हालोक॥७३॥तेव्हां वैरियांमित्रिया॥नयोसिमा-झेंह्मणावया॥समानता धनंजया॥उरेचिहीना॥७४॥हेना भलतेणें व्याजें॥तोजयानेंह्मणेंमाझें॥ तें गोड - वेंचिकादुजें ॥ अद्वितीयजाला ॥ ७५ ॥ पैं आपुलियाचे कीसत्ता ॥ सर्व हें कवळूनियां पंडुसुता कहींनलगतीममता॥धांडिलीतेणें॥७६॥ऐसाजिंतिलियारिपुवर्गें॥अपमानिलिया हें जग॥अपैसयायो गतुरंग॥स्थीरजाला॥७७॥वैराग्यानेंगादलें॥आंगीचाणहातभरलें॥तेंहीनावेंकादिलें॥तेव्हांकरी॥ ॥७८॥आणिनिर्वाढ़ध्यानाचें रवाडें॥तें दुर्जनाहीं चिपुढें॥ह्मणूनि हात आसुडे॥वृत्तीनाहीं॥७९॥जेसें र-सौषधरवरें॥आपुलेंकाजकरूनि पुरें॥आपण हारपैर॥तैसें होतसे॥८०॥देखोनिढाकितां ठावो॥धांव-ताथिरावे पावो॥तैसाब्रह्मसामीप्यें थावो॥अभ्यास सांडी॥८१॥घडतां महोदधीसी॥गंगा वेगु सांडी जैसी॥कांकामिनी कांतापासीं॥स्थीरहोये॥८२॥नानाफळितयें वेळे॥केळीचीवाढी मांदुळे॥कां गावांपुढें वळे॥मार्गजैसा॥८३॥तैसा आत्मसाक्षात्कार॥होईलदेखोनिगोचर॥ऐसासाधनह्मातियेर॥हळूचिठेवी॥८४॥

पाठ, ओं· ७२ पीयूष. ओं·७४ तेवेळीं. ओं· ८१ ठाकिजतां, ओं· ८१ सारस्वें, ७.

ह्मणेनिब्रह्मेंसीतया ॥ ऐक्याचासमाधनंजया ॥ होतसेतेंउपाया ॥ वोहटपडे ॥ ८५ ॥ मगंवैराग्याचीगोथकुड ॥ ज
ज्ञानाभ्यासाचेंवाधिक्य ॥ योगफळाचाहीपरिपाक ॥ दशाजेका ॥ ८६ ॥ तेंशांतिपैगासभगा ॥ सं [illegible]
आंगा ॥ तेंब्रह्महोआवयाजोगा ॥ होयतोपुरुष ॥ ८७ ॥ पुनवेहूनिचतुर्दशी ॥ जेतुलेंउणेंपणशशी ॥ कांसोळें-
पाऊनिजैसी ॥ पंधरावीवानी ॥ ८८ ॥ सागरीहीपाणिवेगें ॥ संचरेतेरूपगंगे ॥ येरवीनिश्चळजेंउगें ॥ तेंसमुद्रजें
सा ॥ ८९ ॥ ब्रह्माआणिब्रह्महोतिये ॥ योग्यतेतैसापाडआहे ॥ तेंचिशांतिचेनिलवलाहें ॥ होयतेंतोगा ॥ ९० ॥ पैं
तेंचिहोणेंनवीण ॥ प्रतीतीआलेंजेंब्रह्मपण ॥ तेंब्रह्महोताजाण ॥ योग्यतायेथ ॥ ९१ ॥ श्लो॰ ब्रह्मभूतः प्रसन्ना
त्मानशोचतिनकांक्षति ॥ समः सर्वेषुभूतेषुमद्भक्तिंलभतेपरां ॥ ५४ ॥ टी॰ तेंब्रह्मभावयोग्यता ॥ पुरुषतोमगपटू
सता ॥ आत्मबोधप्रसन्नता ॥ पदींबैसे ॥ ९२ ॥ जेणेंनिपजेरससोय ॥ तोतापहीजेंजाय ॥ तेंतेंकाहोय ॥ प्रसन्न
जैसी ॥ ९३ ॥ नानाभरतियालगबगा ॥ शरत्काळींसांडिजेगंगा ॥ कांगीतराहातांउपांगा ॥ वोहटपडे ॥ ९४ ॥ तैसा
आत्मबोधींउद्यम ॥ करितांहोयजोश्रम ॥ तोहीजेथेंशम ॥ होऊनिजाये ॥ ९५ ॥ आत्मबोधप्रशस्ती ॥ होतिपैदशे
तेंरव्याती ॥ तेंभोगीतसेमहामती ॥ योग्यतोगा ॥ ९६ ॥ तेव्हांआत्मत्वेंशोचावें ॥ काहीपावावयाकामावें ॥ हेंस
रलेंसमभावें ॥ भरितेंतया ॥ ९७ ॥ उदयायेतांगभस्ति ॥ नानानक्षत्रव्यक्ती ॥ हारवीजतीदीसी ॥ आंगिकांजेवीं ॥ ९८ ॥ तेंवि
उठतियाआत्मप्रथा ॥ हेभूतभेदव्यवस्था ॥ मोडीतमोडीतपार्था ॥ वासपाहेतो ॥ ९९ ॥ पाटियेवरीलअक्षरें ॥ जैसींपुसतां
येतीकरें ॥ तैसींहारपतीभेदांतरें ॥ तयाचियेदृष्टी ॥ ११०० ॥ तैसेंनिअन्यथाज्ञानें ॥ जियेंघेपतीजागरस्वप्नें ॥ ति

पाठ॰ ओं॰ ८५ पडिलां॰ ओं॰ ९५ सम॰ ओं॰ ९६ प्रसन्नीं॰ ओं॰ ९७ आसलें, ओं॰ ११०० दिठी, ७

येंदोन्हीकेलींलीनें ॥ अव्यक्तामाजी ॥ १ ॥ मगनेंहीअव्यक्त ॥ बोधवादतांनिजजन ॥ पुरलांबोधींसमस्त ॥ बुडोनि
जाये ॥ जैसीभोजनाच्याव्यापारीं ॥ क्षुधाजिरतजाय अवधारीं ॥ मगतृसीच्याअवसरीं ॥ नाहींचहोये ॥ ३ ॥ नाना
चालोचियावादी ॥ वादहोतजायथोडी ॥ मगपातलाठायींबुडी ॥ देऊनिनिमे ॥ ४ ॥ कांजागृतीजंवउद्दीपे ॥ तंवतं
वनिद्राहारपे ॥ मगजागीनांलियास्वरूपें ॥ नाहींचहोये ॥ ५ ॥ हेंनाआपुलेंपूर्णत्वभेटे ॥ जेथचंद्रासीवाढीखुंटे ॥
तेथशुक्लपक्षआटे ॥ निःशेषजैसा ॥ ६ ॥ तैसाबोध्यजानगिळिन ॥ बोधबोधेंयमजआंत ॥ मिसळलातेथसाद्यं
त ॥ अबोधगेला ॥ ७ ॥ तेव्हांकल्पांताचियेवेळे ॥ नदीसिंधूचेंपेंडवळें ॥ मोडूनिभरिलेंजळें ॥ आब्रह्मजैसें ॥ ८ ॥ ना
नागेलियाघटमठ ॥ आकाशठाकेंयेकवट ॥ कांजळोनिकाष्ठकाष्ठ ॥ वन्हीचिहोये ॥ ९ ॥ नातरिलेणियांचेठसे ॥ आ
टोनिगेलियामुसे ॥ नामरूपभेदजैसें ॥ सांडिजेसोनें ॥ १११० ॥ हेंहीअसोनेइलया ॥ हेंस्वप्ननाहींजालया ॥ मग
आपणचिआपणयां ॥ उरिजेजैसें ॥ ११ ॥ तैसामीयेकवांचूनिकांहीं ॥ नयातयाहीसकटनाहीं ॥ हेचौथभक्तीपा-
हीं ॥ माझीतोलाहे ॥ १२ ॥ येरआर्तजिज्ञासअर्थार्थी ॥ हेंभजतीजियेपंथीं ॥ तेतिन्हीपावोनिचौथी ॥ ह्मणिपत
आहे ॥ १३ ॥ येरवींतिजीनाचौथी ॥ हेपहिलीनासरती ॥ पैंमाझियेसहजस्थिती ॥ भक्तिनाम ॥ १४ ॥ जेंनेणणें-
माझेंप्रकाशूनि ॥ अन्यथात्वंमातेंदाऊनि ॥ सर्वहीसर्वांभजोनि ॥ बुझावीतसे ॥ १५ ॥ जोजेथजैसेंपाहोंबैसे ॥ तया
तथतैसेंचिअसे ॥ हेंउजियेडेंकांदिसे ॥ अखंडजेणें ॥ १६ ॥ स्वप्नाचेंदिसणेंनदिसणें ॥ जैसेंआपलेनिअसलेपणें
विश्वाचेंआहेनाहींनेणें ॥ प्रकाशेंतैसें ॥ १७ ॥ ऐसाहासहजमाझा ॥ प्रकाशजोकपिध्वजा ॥ तोभक्तियावोजा ॥ बोलि

जेगा॥ ह्मणोनि आतां चातुर्यां॥ हे आनिं होऊनि याहीं॥ अपेक्षणीय जें काहीं॥ तें मीचि केला॥१९॥ जिज्ञासु पुढां वीरे
शा॥ हेचि होउनि जिज्ञासा॥ मीं कां जिज्ञासु ऐसा॥ दाखविला॥२०॥ हेचि होउनि अर्थना॥ मीचि माझा अर्थी-
अर्जुना॥ करूनि अर्थाभिधाना॥ आणी मातें॥२१॥ एवं पेउनि अज्ञानातें॥ माझी भक्ति जे हे वर्ते॥ ते दावी मज
द्रष्टयातें॥ दृश्य करूनि॥२२॥ येथें मुख चि दिसे मुखें॥ या बोला काहीं न चुके॥ परि दुजेपण हे लटिकें॥ आरिसा
करी॥२३॥ दिठी चंद्रचि घे साचें॥ परि ये तुलें होतें मिशाचें॥ जें येक चि असे तयाचें॥ दोनी दावि॥२४॥ तैसा सर्व
त्र मीचि मिया॥ घेपतसे धनंजया॥ परि दृश्यत्व हे वाया॥ अज्ञान वशें॥२५॥ तें अज्ञान आतां फिटलें॥ माझें दृष्ट
त्व मज भेटलें॥ निजबिंबीं येकवटलें॥ प्रतिबिंब जेसें॥२६॥ पैं जे क्हाहीं असे कि डाळ॥ ते क्हाहीं सोनेचि अ—
ढळ॥ परि तें काडे गेलिया केवळ॥ उरे जेसें॥२७॥ हां गा पूर्णिमे आधीं कायी॥ चंद्र सावयव नोहीं॥ परि तिये दिव
सीं भेटे पाहीं॥ पूर्णता तया॥२८॥ तैसा मी चि ज्ञानद्वारें॥ दिसे परि हस्तांतरें॥ मग दृष्टत्व तें सरे॥ मियां चि मीला
मे॥२९॥ ह्मणोनि दृश्यपथा॥ अतीत माझा पार्था॥ भक्तियोग चवथा॥ ह्मणीतला गा॥३०॥ श्लो० भक्त्या मा
मभिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः॥ ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनन्तरं॥५५॥ टी० इया ज्ञानभक्ति सह-
ज॥ भक्त येकवटला मज॥ तो मी चि केवळ हे तूं ज॥ श्रुत नहीं आहे॥३१॥ जे उभऊनियां भुजा॥ ज्ञानियां तो आ-
त्मा माझा॥ हें बोलिलों कपिध्वजा॥ सप्तमाध्यायीं॥३२॥ ते हे कल्पादि भक्ति मियां॥ श्रीभागवतमिषें ब्रह्मया
उत्तम ह्मणोनि धनंजया॥ उपदेशिली॥३३॥ ज्ञानी इयेतें स्वसंविति॥ शैव ह्मणती शक्ति॥ आह्मी परमभक्ति॥

पाठ, श्लो. २५ भक्तियां.

आपली ह्मणों ॥ ३४॥ हे मज भिऴती येवेऴे ॥ तयां कर्मयोगीयां फऴे ॥ मग समस्तही निरिवऴें ॥ मियांचि भरे ॥ ३५॥
तथ वैराग्य विवेकेंसी ॥ आटे बंधमोक्षेंसी ॥ वृत्ती तये अवृत्तीसी ॥ बुडोनि जाये ॥ ३६॥ घेउनि ऐलपणातें ॥ पर-
तत्व हारपे जेथें ॥ गिऴूनि चाह्मी भूतें ॥ आकाश जैसें ॥ ३७॥ तयापरि थडे थादे ॥ साध्यसाधनातीत शुद्ध ॥ तें मी
होऊनि येकवद ॥ भोगितो मातें ॥ ३८॥ घडोनि सिंधूचिया आंगा ॥ सिंधूवरी तऴपे गंगा ॥ तैसा पाड तया भोगा ॥
अवधारिजो ॥ ३९॥ कां आरिस यासि आरिसा ॥ उटोनि दाविलिया जैसा ॥ देखणा अतिशय तैसा ॥ भोगणा तिये
४० हें असो दर्पण नेलिया ॥ तो मुख बोध हो गेलिया ॥ देखणें पण येकलेया ॥ आस्वादिजे जैविं ॥ ४१॥ चेइलया
स्वप्ननाशीं ॥ आपलें ऐक्यचि दिसे ॥ तें दुजेन वीण जैसें ॥ भोगिजे कां ॥ ४२॥ तोचि जालिया भोग तयाचा ॥ न घडे-
हा भाव जयाचा ॥ तेही बोलें केंवि बोलाचा ॥ उच्चार कीजे ॥ ४३॥ न याचा नेणों गांवीं ॥ रवि प्रकाश हन दीवि ॥ किं-
व्योमा लागीं मांडवी ॥ उभलीं तहीं ॥ ४४॥ हां गा राज जलन नक्षत्रां आंगीं ॥ रावोराय पण काय भोगी ॥ कां आंधारहि
न आलिंगी ॥ दिनकरातें ॥ ४५॥ आणि आकाश जैं न हे ॥ तयां आकाश काय जाणावें ॥ रत्नाचा रूपीं मिरवे ॥ गुंजा
केंवि ॥ ४६॥ ह्मणोनि मी होणें नाहीं ॥ तयां मीचि आहे केंहीं ॥ मग भजेल हें कायी ॥ बोलों कीर ॥ ४७॥ यालागीं तो
क्रमयोगी ॥ मी जालाचि मातें भोगी ॥ तारुण्य कां न रूपांगीं ॥ जियापरि ॥ ४८॥ तरंग सर्वांगीं नो यत्नुवी ॥ प्रभास
वेंभा विलसे बिंबीं ॥ नाना अवकाश नभीं ॥ लुंनत जैसा ॥ ४९॥ तैसा रूप होउनि माझें ॥ मातें क्रियावीण तो भजे ॥ अलं-
कार कांसहजें ॥ सोनया तें जेविं ॥ ५०॥ कां चंदनाची द्रुती जैसी ॥ चंदनीं भजे अपैसी ॥ कां आह्लादिम शशी ॥ चंद्रिका

तें ॥ ५१ ॥ तैसीं क्रियाकारन साहे ॥ न ह्मो अहे तों मनि आहे ॥ हे अनुभवाचि जो गगनहे ॥ बोलाऐसें ॥ ५२ ॥ तें ह्मो पू-
र्वसंस्कार छंदें ॥ जें कांहीं तें अनुवादें ॥ ते णें आत्मविलें निवादें ॥ बोलतां मौनचि ॥ ५३ ॥ बोलतया बोलताचि भेटे ॥ तें
थें बोलिलें हें न घटे ॥ तें मौनतव गांस भेटे ॥ स्तवन माझें ॥ ५४ ॥ ह्मणौनि तया बोलतां ॥ बोली बोलतां मी भेटतां ॥ सो
न होये तेणें तत्वतां ॥ स्तवितो माते ॥ ५५ ॥ तैसें चि बुद्धि कां दिठी ॥ जें तो देखों जाय कीरीटी ॥ तें देखणें हे दृश्य लोटी ॥
देखतेचि दावी ॥ ५६ ॥ आरिसया आधि जैसें ॥ देखतेचि मुख दिसे ॥ नयाचें देखणें तैसें ॥ मेळवी द्रष्टे ॥ ५७ ॥ दृ-
श्य जाउनियां द्रष्टे ॥ द्रष्टयासि चि जें भेटे ॥ तें एकलेपण न घटे ॥ द्रष्टेपणाही ॥ ५८ ॥ तेथ स्वप्नीं चियां प्रिया ॥ चेवो नि
ह्नो बोगेलिया ॥ ठायिजे दोन्हीं न होनियां ॥ आपणचि जैसें ॥ ५९ ॥ कां दोहीं काष्ठांचिये घृष्टी ॥ माजी वन्हि येकु उठी ॥
तो दोन्ही हे भाष आटी ॥ आपणचि होये ॥ ६० ॥ नाना प्रतिबिंब हातीं ॥ घेऊं गेलिया गभस्ति ॥ बिंबताही असनी ॥-
जाय जैसी ॥ ६१ ॥ तैसा मी होऊनि देखतें ॥ तो घेऊं जाय दृश्यातें ॥ तो बेंट दृश्य न थितें ॥ द्रष्टत्व ही ॥ ६२ ॥ रवि आंधारप्र
काशितां ॥ नुरेचि जेविं प्रकाश्यता ॥ तेविं दृश्य नाहीं दृष्टां ॥ मी जालिया ॥ ६३ ॥ मग देखिजे ना न देखिजे ॥ ऐसी
जे दशा निपजे ॥ तें तें दर्शन माझें ॥ साचो कारें ॥ ६४ ॥ तें भलतया ही किरीटी ॥ पदार्थाचिया भेटी ॥ द्रष्टदृश्यातीता दृ
ष्टी ॥ भोगितो सदा ॥ ६५ ॥ आणि आकाश हें आकाशें ॥ दाटलें न ढळे जैसें ॥ मियां आत्मेन आपणपें तैसें ॥ जालें त-
यां ॥ ६६ ॥ कल्पांतीं उदक उदकें ॥ रुंधिलिया वाहों ठाके ॥ नैसा आत्मेनि मियां एकें ॥ कोंदला तो ॥ ६७ ॥ पावो आपणप
या वळघे ॥ केविं वन्हि आपणपयां लागे ॥ आपणपां पाणी रिघे ॥ स्नाना कैसें ॥ ६८ ॥ ह्मणौनि सर्व मी जालेपणें ॥ ठेलें त

यायेणेंजाणें ॥ तेंचि गा यात्राकरणें ॥ अद्वयामज ॥ ६९ ॥ पैं जळावरील तरंग ॥ जरी धाविन्नला सवेग ॥ तरी नाहीं भूमि
भाग ॥ क्रमिला तेणें ॥ ७० ॥ जेंसांडावें कां मांडावें ॥ जें चालणें जे णें चालावें ॥ तें तोयचि येक आघवें ॥ ह्मणौनियां ॥ ७१
मेलियाही भलतेउता ॥ उदकपणें पंडुसुता ॥ तरंगाची एकात्मता ॥ नमोडेचि जेवीं ॥ ७२ ॥ तैसा मी पणें हालोटला ॥
तो आघवाचि मज आला ॥ यायाभ्राहीं यभला ॥ कापडी माझा ॥ ७३ ॥ आणि शरीरस्वभाववशें ॥ कांहीं येककरूं ज
री बैसे ॥ तरि मीचि तो तेणें मिषें ॥ भेटे नया ॥ ७४ ॥ ते थकर्म आणि कर्ता ॥ हें जाऊनि पंडुसुता ॥ मियां आत्मेनिम
ज पाहतां ॥ मीचि होये ॥ ७५ ॥ पैं दर्पणा तें दर्पणें ॥ पाहिलिया होय न पाहाणें ॥ सोनें झांकिलिया सुवर्णें ॥ नझांके-
जेवीं ॥ ७६ ॥ दीपा तें दीपें प्रकाशिजे ॥ तें न प्रकाशणें चि निपजे ॥ तैसें कर्म मियां कीजे ॥ तें करणें कैचें ॥ ७७ ॥ कर्मही
करीतचि आहे ॥ जें करावें हें भाष जाये ॥ तें न करणें चि होये ॥ नयाचें केलें ॥ ७८ ॥ क्रिया ज्ञान मी जाल्पणें ॥ घडे कांहीं-
चि न करणें ॥ तया चि ना व भूजणें ॥ खुणेचें माझें ॥ ७९ ॥ ह्मणौनि करीत नयाही वोजा ॥ तें न करणें हें निरुपिध्वजा ॥ नि
पजे तिया महापूजा ॥ पूजी तो मातें ॥ ८० ॥ एवं नो बोले तें स्तवन ॥ नो देखे तें दर्शन ॥ अद्वया मज गमन ॥ तो चाले तें सि ८१
तो करी ते तुळी पूजा ॥ तो कल्पी तो जप माझा ॥ तो असे ते चि निरुपिध्वजा ॥ समाधी माझी ॥ ८२ ॥ जैसें कनक कें सीं कांकणें
असिजे अनन्यपणें ॥ तो भक्तियोगें येणें ॥ मज सीं तैसा ॥ ८३ ॥ उदकीं कल्लोळ ॥ कापुरीं परिमळ ॥ रत्नीं उजाळ ॥ अन
न्य जैसा ॥ ८४ ॥ किंबहुना तंतुसीं पट ॥ कां मृत्तिकेसीं घट ॥ तैसा तो येकवट ॥ मज सीं माझा ॥ ८५ ॥ इया अनन्यसि
द्धा भक्ती ॥ या आघवाचि दृश्यजातीं ॥ मन आपणपें यां सुमती ॥ द्रष्टया तें जाणें ॥ ८६ ॥ तिन्ही अवस्थांचें निद्वारें ॥

पाठ. ओं. ७० जैसा. ओं. ७७ तैं. ओं. ८२ ...

उपाध्युपहिताकारें ॥ भावाभावरूपस्फुरें ॥ दृश्यजेंहें ॥ ८७ ॥ तेंहें आद्यवेंचिमीदृष्टा ॥ ऐसयावोधाचामाजिवटा ॥ अनु-
भवाचासुभटा ॥ धेंडातोनाचे ॥ ८८ ॥ रज्जुजालियागोचर ॥ आभासतांतोव्याळाकार ॥ रज्जूचऐसानिर्धार ॥ होय
जेविं ॥ ८९ ॥ भांगारापरतेंकांहीं ॥ लेणेंगुजहांमरीनाहीं ॥ हेंआटुनियांठायीं ॥ कीजेजैसें ॥ ९० ॥ उदकायेकापरतें
तरंगनाहींचिहेंनिरुतें ॥ जाणोनितयाआकारातें ॥ नधेपजेवि ॥ ९१ ॥ नानारिस्वप्नविकारसमस्ता ॥ चेउनियांउ-
गोंघेतां ॥ तोआपणयापरौता ॥ नदिसेजेसा ॥ ९२ ॥ तैसाजेकांहींआथिनाथी ॥ तेणेंहोयज्ञेयस्फूर्ती ॥ तेंज्ञाताचि
मीहेप्रतीती ॥ होउनिभोगी ॥ ९३ ॥ जाणअजमीअजर ॥ अक्षयमीअक्षर ॥ अपूर्वमीअपार ॥ आनंदमी ॥ ९४ ॥
अचळमीअच्युत ॥ अनंतमीअद्वैत ॥ आद्यमीअव्यक्त ॥ व्यक्तहीमी ॥ ९५ ॥ ईशिलमीईश्वर ॥ अनादिमी
अमर ॥ अभयमीआधार ॥ आधेयमी ॥ ९६ ॥ स्वामीमीसदोदित ॥ सहजमीसतत ॥ सर्वमीसर्वगत ॥ सर्वा-
तीतमी ॥ ९७ ॥ नवामीपुराणु ॥ शून्यमीसंपूर्णु ॥ अस्थूळअनणु ॥ जेंकांहींतेंमी ॥ ९८ ॥ अक्रियमीएक ॥ अ-
संगमीअशोक ॥ व्याप्यमीव्यापक ॥ पुरुषोत्तममी ॥ ९९ ॥ अशब्दमीअश्रोत्र ॥ अरूपमीअगोत्र ॥ सममीस्व-
तंत्र ॥ ब्रह्ममीपर ॥ १२०० ॥ ऐसेंआत्मलेंसजएकांतें ॥ इयाअद्वयभक्तिजाणोनिनिरुतें ॥ आणियाहिबोधा
जाणतें ॥ तेंहीमीचिजाणे ॥ १ ॥ पैंचेइलयानंतरें ॥ आपुलेंएकपणउरे ॥ तेंहीतयावरीस्फुरे ॥ तयाशींचिजे-
सें ॥ २ ॥ कांप्रकाशताअर्क ॥ तोचिहोयप्रकाशक ॥ तयाहीअभेदाद्योतक ॥ तोचिजेसा ॥ ३ ॥ तेसावेद्याचा
विलईं ॥ केवळवेदकउरेपाहीं ॥ तेणेंजाणवेतयातोही ॥ हेंहोजाणें ॥ ४ ॥ तयाअद्वैयपणाआपुलिया ॥ जाणतां

पाठ· औ· ९६ ईश· ओं· ९८ पुराण, स्थूळमीअणु.

ज्ञसीजेधनंजया॥ तेंईश्वरचिमीहेंतया॥ बोधासिये॥ ५॥ मगद्वैताद्वैतातीत॥ मीचिआत्माएकनिभ्रांत॥ हें-
जाणोनिजाणणेंजेथ॥ अनुभवीरिघे॥ ६॥ तेथचेइलयायेकपण॥ दिसेजेआपुलयाआपण॥ तेंहीजातांने-
णोकोण॥ होइजेजेथें॥ ७॥ कांडोळांदेतियेक्षणीं॥ स्वरूपपणस्रुवर्णीं॥ नादितांहोयआटणी॥ अळंकाराची
ही॥ ८॥ नानालवणतोयहोये॥ मगक्षारतातोयलेंशहे॥ तेंहीजिरतांजेविंजाये॥ जालेपणतें॥ ९॥ तेंसामी
ताहेजेंअसे॥ नेंस्वानंदानुभवसमरसें॥ कालऊनियांप्रवेशे॥ मजचिमाजि॥ १०॥ आणितोहेभाषजेथजा
ये॥ तेथमीहेंकोण्हासीआहे॥ ऐसामीनातोंनियेसामाये॥ माझाचिरूपीं॥ ११॥ तें व्होंकापुरजळोसरे॥ त
याचिनामअग्निपुरे॥ मगउभयातीतउरे॥ आकाशजेविं॥ १२॥ कांधाडिलियायेकायेक॥ वाढेतोशून्यवि
शेष॥ तेंसाआहेनाहींचाशेष॥ मीचिमगआर्था॥ १३॥ तेथब्रह्मआत्माईश॥ ययाबोलामांडेसोरस॥ नबो
लणेंयाहीपेस॥ नाहींतेथें॥ १४॥ नबोलणेंहीनबोलोनी॥ तेंबोलिजेतोंडभरूनी॥ जाणिवनेणिवनेणो
नी॥ जाणिजेतें॥ १५॥ तेथबुझिजेबोधबोधें॥ आनंदघेपेंआनंदें॥ स्रुखवरीनुसधें॥ स्रुखचिभोगिजे॥ १६
तेथलाभजोडलालाभा॥ प्रभाआलिंगिलीप्रभा॥ विस्मयबुडालाउभा॥ विस्मयामाजी॥ १७॥ शमतेंथेंसा
मावला॥ विश्रामविश्रांतिआला॥ अनुभववेडावला॥ अनुभूतीपणें॥ १८॥ किंबहुनाऐसेनिरवळ॥ मीप
णजोडेतयाफळ॥ सेउनिवेलीवेल्हाळ॥ कर्मयोगाचीते॥ १९॥ किंकर्मयोगमासादाचा॥ कळसजोहामो
क्षाचा॥ तयावरीलअवकाशाचा॥ उवावोजालातो॥ २०॥ पैंकर्मयोगाकिरीटी॥ चक्रवर्तिचामुकुटीं॥ मी-

पाठ, ओं, ११ मीपण. ओं. १२ जेव्हां.

चिद्रत्नतेंसारोवारीं ॥ होयतोमाझा ॥ २१ ॥ नानासंसारआडवीं ॥ कर्मयोगवाटबरवी ॥ जोडलीतेमर्हेक्यगांवीं ॥
पैंठाजालीसे ॥ २२ ॥ हेंअसोकर्मयोगबोधें ॥ नेणंभक्तिचिद्रूंगें ॥ मोक्षानंदोदधीवेगें ॥ ठाकिलाकिंगा ॥ २३ ॥ ह्या
ठायवरीसकवर्मा ॥ कर्मयोगींआहेमहिमा ॥ ह्मणोनिवेळोवेळातुम्हां ॥ सांगतोंआह्मी ॥ २४ ॥ पैंदेशकाळपदा
र्थें ॥ साधूनिघेइजेमातें ॥ तैसानव्हेमीआयतें ॥ सर्वांचेंसवहीं ॥ २५ ॥ ह्मणोनिमाझाठायीं ॥ जावयानलगे
काहीं ॥ मीलाभेइयेउपायीं ॥ साचचिगा ॥ २६ ॥ एकशिष्यएकगुरू ॥ हारूढलासाचव्यवहारू ॥ तोमत्प्राप्तिप्र
कारू ॥ जाणावया ॥ २७ ॥ अगावसुधेचापोटीं ॥ निधानसिद्धकिरीटी ॥ वन्हिसिद्धकाष्टीं ॥ वोहांदूध ॥ २८ ॥ प
रिलाभेतेंअसतें ॥ तयाकीजेउपायातें ॥ येरसिद्धचितेंसायेथ ॥ उपायींमी ॥ २९ ॥ हाफळहीवरीउपाय ॥ कांपां
प्रस्तावींतसेंदेव ॥ हेंपुसतांतरिअभिप्राय ॥ येथिंचाऐसा ॥ ३० ॥ जेंगीतार्थांचेंचांगावें ॥ मोक्षोपायपरआघ
वें ॥ आणिशास्त्रोपायोकिंनव्हे ॥ प्रमाणसिद्धी ॥ ३१ ॥ वाराआभाळचिफेडी ॥ वांचूनिसूर्यातेंनघडी ॥ कांहा
तबाबुळीधाडी ॥ तोयनकरी ॥ ३२ ॥ तैसाआत्मदर्शनींअडळ ॥ असेअविद्येचाजोमळ ॥ तोशास्त्रनाशीमगर
निर्मळ ॥ मीप्रकाशेंस्वयें ॥ ३३ ॥ ह्मणोनिआघवींचिशास्त्रें ॥ अविद्याविनाशाचींपात्रें ॥ वांचोनिनहोतीस्वतं
त्रें ॥ आत्मबोधीं ॥ ३४ ॥ तयाअध्यात्मशास्त्रासि ॥ जैसाचपणाचियेपुसी ॥ तैंयेइजेजयाठायासी ॥ तेहेंगीता
॥ ३५ ॥ भानुभूषितापाचिया ॥ सतेजादिशाआघविया ॥ तैसेंशास्त्रेंश्वरगीताया ॥ सनाथेंशास्त्रें ॥ ३६ ॥ हें-
असोयेणेंशास्त्रेश्वरें ॥ मागांउपायबहुविस्तारें ॥ सांगीतलाजेसाकरें ॥ घेवांयेआत्मा ॥ ३७ ॥ परिप्रथमश्रव

पाठ, ओं. २९ लाभेल, ओं. ३४ अस्त्रें, ओं. ३६ तैसीसेश्वर, ओं. ३७ कारें.

णासवें ॥ अर्जुनाविणायेंहे फावे ॥ ह्मणावसकणवे ॥ धरूनिथ्मोहरी ॥ ३८॥ मेंचिप्रमेय एकवेळ ॥ शिष्योहोआवया
अढळ ॥ सांगतसेमुकुळ ॥ मुद्राआता ॥ ३९॥ आणिप्रसंगेंगीता ॥ हाठायहीसंपता ॥ ह्मणोनिदावीआयता ॥ एकां
थ्रेत ॥ ४०॥ जेंग्रथांचामध्यभागीं ॥ नानाअधिकारप्रसंगीं ॥ निरूपणअनेगीं ॥ सिद्धांतीकेलें ॥ ४१॥ तरितेतु-
लेंहीसिद्धांत ॥ इयेशास्त्रीप्रस्तुत ॥ हेंपूर्वापरनेणत ॥ कोण्हीजैमानी ॥ ४२॥ तेंमहासिद्धांताचाआवांका ॥ सि
द्धांतपक्षा अनेका ॥ मिळूनिआरंभदेखा ॥ संपवीतअसे ॥ ४३॥ येथअविद्यानाशहेंस्थळ ॥ तेणेंमोक्षोपपादनफ
ळ ॥ यादोहींकेवळ ॥ साधनज्ञान ॥ ४४॥ हेंइतुलेंचिनानापरि ॥ निरूपिलेंग्रंथविस्तारीं ॥ तेंआतांदोहींअक्षरीं
अनुवादावें ॥ ४५॥ ह्मणोनिउपेयहीहातां ॥ जालयांउपायस्थिती ॥ देवप्रवर्तलेतंपुढती ॥ येणेंचिभावें ॥ ४६॥ श्लो॰
सर्वकर्माण्यपिसदाकुर्वाणोमद्व्यपाश्रयः ॥ मत्प्रसादादवाप्नोतिशाश्वतंपदमव्ययं ॥ ५६॥ टी॰ मगह्मणेगासुभटा
तोकर्मयोगयानिष्ठा ॥ मीहोउनीहोयेपैठा ॥ माझारूपी ॥ ४७॥ स्वकर्माचाचोखाळी ॥ मजपूजाकरूनिभली ॥
तेणेंप्रसादेंआकळी ॥ ज्ञाननिष्ठेतें ॥ ४८॥ तेज्ञाननिष्ठाजेथहातवसे ॥ तेथभक्तिमाझीउल्हासे ॥ तयाप्रजसीं-
समरसें ॥ सुखियाहोये ॥ ४९॥ आणिविश्वप्रकाशितया ॥ आत्मयाप्रजआपुलिया ॥ अनुसरेजोकरूनिया ॥
सर्वत्रताहे ॥ १२५०॥ सांडूनिआपलाआडळ ॥ लवणआश्रायेजळ ॥ कांहिंडोनिराहेनिश्चळ ॥ वायुव्योमीं ५१
तैसाबुद्धिवाचाकायें ॥ जोमातेंआश्रावूनिगाये ॥ तोनिषिद्धेंहीविणायें ॥ कर्मेंकरू ॥ ५२॥ परिगंगेच्यासंबंधीं.
बिदीआणिमहानदी ॥ ऐक्यवेविंमाझावोधीं ॥ शुभाशुभासीं ॥ ५३॥ कांबावनेआणिधुरें ॥ हानिवाडातंवप्रि

सरे ॥ जवनघेपतीवैश्वानरें ॥ कवळूनिदोन्ही ॥ ५४ ॥ नानापाणियेकें आणिसोळें ॥ हेंसोनयातंवचिआलें ॥ जंवप-
रिसआंगमेळें ॥ येकवटीना ॥ ५५ ॥ तैसें शुभाशुभ ऐसें ॥ हेंतंवचिवरीआभासे ॥ जंवयेकुनप्रकाशें ॥ सर्व
त्रमी ॥ ५६ ॥ अगारात्रिआणिदिवो ॥ हातंवचिद्वैतभावो ॥ जंवनरिगिजेगांवो ॥ गभस्तीचा ॥ ५७ ॥ म्हणो
निमाझियाभेटी ॥ तयाचींसर्वकर्मेंकिरीटी ॥ जाऊनिबैसतीपाटीं ॥ सायुज्याचा ॥ ५८ ॥ देशेंकाळेंस्वभावें ॥
वेंचुजयानसंभवे ॥ तेंपदमाझेंपावे ॥ अविनाशतो ॥ ५९ ॥ किंबहुनापंडुसुता ॥ मजआत्मयाचीप्रसन्नता ॥
लाहेतेणेंनपविजतां ॥ लाभकवणअसे ॥ १२६० ॥ श्लो० चेतसासर्वकर्माणिमयिसन्न्यस्यमत्परः ॥ बुद्धियो
गमुपाश्रित्यमच्चित्तःसततंभव ॥ ५७ ॥ टी० याकारणेंगातुवांइया ॥ सर्वकर्मांआपुलिया ॥ माझ्यास्वरूपींध-
नंजया ॥ संन्यासकीजे ॥ ६१ ॥ परितोचित्तसंन्यासवीरा ॥ करणीयेचाझणेंकरा ॥ आत्मविवेकींधरा ॥ चित्तवृ
त्तीहे ॥ ६२ ॥ मगतेणेंविवेकबळें ॥ आपणपेंकर्मावेगळें ॥ माझ्यास्वरूपींनिर्मळें ॥ देखिजेलसर्व ॥ ६३ ॥ आ-
णिकर्माचिजन्मभोये ॥ प्रकृतीजेकांआहे ॥ तेआपणयाहूनिबहुवे ॥ देखसीदुरी ॥ ६४ ॥ तेथमग्नसिआप
णयां ॥ वेगळीनुरेधनंजया ॥ रूपेंवीणकांछाया ॥ जयापरी ॥ ६५ ॥ ऐसेंनिप्रकृतिनाश ॥ जालयाकर्मसंन्या-
स ॥ निफजेलअनायास ॥ सकारण ॥ ६६ ॥ मगकर्मजातंगेलया ॥ मीआत्माउरेंआपणपयां ॥ तेथबुद्धिघापेव
रूनियां ॥ पतिव्रता ॥ ६७ ॥ बुद्धिअनन्ययेणेंयोगें ॥ मजमाजीजैंरिगे ॥ तैंचित्तचैत्यत्यागें ॥ मातेंचिभजे ॥ ६८
ऐसेंचैत्यजानसांडिलें ॥ चित्तमाझ्याठायींजडलें ॥ ठाकेतैसेंवहिलें ॥ सर्वदाकरी ॥ ६९ ॥ श्लो० मच्चित्तःसर्व

पाठ. श्री. ६८ चैत्य. ७

ज्ञा· ३६ अ· १·

दुर्गाणिमत्प्रसादात्तरिष्यति ॥ अथचेत्त्वमहंकारान्नश्रोष्यसिविनंक्ष्यसि ॥५८॥ टी० मगअभिन्नाइंयासेवा
चित्तमियांचिभरेलजेव्हां ॥ माझाप्रसादजाणतेव्हां ॥ संपूर्णजाहाला ॥७१॥ तेथसकळदुःखधामें ॥ भुंजीज
तीजियेंमृत्युजन्में ॥ तियेंदुर्गमेंचिसुगमें ॥ होतीतुज ॥७२॥ सूर्याचेनिसावायें ॥ डोळांसावाइलाहोये ॥ तें
बागुलकेवि ॥७४॥ ह्मणोनिधनंजया ॥ तुंससारदुर्गतिया ॥ तरसील माझिया ॥ प्रसादास्तव ॥७५॥ अथ
वाहनअहंभावें ॥ माझेंबोलणेंहें आघवें ॥ कानामनानियेशिवें ॥ नेदिसीटेंको ॥७६॥ तरिनित्यमुक्तअव्य
य ॥ तूंआहासितेंहोऊनिवाय ॥ देहसंबंधाचाघाय ॥ वाजेलआंगीं ॥ ७७ ॥ जयादेहसंबंधाआंत ॥ प्रतिप
दींआत्मघात ॥ भुजतांउसंत ॥ काहींचनाहीं ॥७८॥ येणेंनिदारुणें ॥ निमणेंनवीणनिमणें ॥ पडेलजरीबोलणें
नेघसीमाझें ॥७९॥ श्लो० यदहंकारमाश्रित्यनयोत्स्यइतिमन्यसे ॥ मिथ्यैषव्यवसायस्तेप्रकृतिस्त्वांनि
योक्ष्यति ॥५९॥ टी० पथ्यद्वेषियापोषीज्वर ॥ कांदीपद्वेषियाअंधकार ॥ विवेकद्वेषेंअहंकार ॥ पोषूनितें
सा ॥ १२८०॥ स्वदेहानामअर्जुन ॥ परदेहानामस्वजन ॥ संग्रामानामपमलिन ॥ पापाचार ॥ ८१॥ इयामति
आउलिया ॥ तिघांतानानामेंयथा ॥ नझुंजेंनियाधनंजया ॥ नझुंजेंऐसा ॥ ८२॥ जीवामाजीनिष्टंक ॥ करिसी
जोआत्यंतिक ॥ तोवायाधाटीलनैसर्गिक ॥ स्वभावनितुझा ॥ ८३॥ आणिमीअर्जुनहेंआत्मिक ॥ ययांव
धकरणेंहेंपातक ॥ हेमायावांचूनिनाणिक ॥ काहीं आहे ॥ ८४ ॥ आदींझुंजारहोआवें ॥ मगझुंजावयाशी
पाठ· ओ· ७८ कधी.

३६

स्वधेयावें॥ कांनझुंझावयाकरावें॥ देवांगण॥८५॥ ह्मणोनीनझुंझणें॥ ह्मणसीतेंवायाणें॥ नामाजुलोकपणें॥ लोकदृष्टी॥८६॥ तऱ्हीनझुंझेऐसें॥ निश्चयकेसीजेमानसें॥ तेंप्रकृतीअनारिसें॥ करवीलचि॥८७॥ श्लो० स्वभावजेनकौंतेयनिबद्धः स्वेनकर्मणा॥ कर्तुंनेच्छसियन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपितत्॥६०॥ टी० पैंपूर्वेवाहातांपाणि॥ पश्चिमेचेवाहाणि॥ तरिभाग्रहोनिउरतेंआणि॥ आपुलियालेखा॥८८॥ कोसाळीचाकणाह्मणें॥ मीनुगवेंसाळीपणें॥ तरीआहेआनकरणें॥ स्वभावासि॥८९॥ तेंसाक्षात्रसंस्कारसिद्धा॥ प्रकृतीघडिलासिप्रबुद्धा॥ आतांनुठिह्मणसीहाधांदा॥ परिउठविसीचित्त॥१२९०॥ पैंशौर्यतेजदक्षता॥ एवमादिकपंडुसुता॥ गुणारधलेजन्मतां॥ प्रकृतीतूज॥९१॥ तरितयाचियासमवाया॥ आनरूपधनंजया॥ नकरितांउगलिया॥ नयेलअसों॥९२॥ ह्मणोनियातिहींगुणीं॥ बांधलासितूंकोदंडपाणी॥ त्रिशुद्धीनिघसीवाहाणी॥ क्षात्राचिया॥९३॥ नाहेंआपुलेंजन्ममूळ॥ नविचारीतांचिकेवळ॥ नझुंझेंऐसेंअढळ॥ व्रतजरीघेसी॥९४॥ तरिबांधोनिहातपाये॥ जोरथींघातलाहोये॥ तोनचलेतरीजाये॥ दिगंताजेवीं॥९५॥ तैसातूंआपुलियाकडूनी॥ मीकांहींचनकरींह्मणोनि॥ ठासिपरिभरंवसेनी॥ तूंचिकरिसी॥९६॥ उत्तरवैराटिचाराजा॥ तोपळतांतुवांनिघालासीझुंझा॥ हास्वभावतुझा॥ झुंझवीलतुज॥९७॥ महावीरअकराअक्षौहिणी॥ तुवांयेकेंनागविलेरणांगणीं॥ तोस्वभावकोदंडपाणी॥ झुंझवीलतूंतें॥९८॥ हांगारोगकायरोगिया॥ आवडेदारिद्रदारिद्रिया॥ परिभोगविजेबळिया॥ अदृष्टेंजेणें॥९९॥ तेंअदृष्टअनारिसें॥ नकरीलईश्वरवशें॥ तोईश्वरहीअसे॥ ह्र

पाठ॰ ओं॰ ८५ दिवांगण, ओं॰ ८७ झुंझणें॰ ओं॰ ११ निआतां, ओं॰ ९२ अनुरूप, ओं॰ ९३ युद्धाचिया, ओं॰ ९६ तेंचि, ७. ७

दयांतुझा ॥ १३०० ॥ श्लो० ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ॥ भ्रामयन्सर्वभूतानि यंत्रारूढानि मायया ॥ ६१ ॥
टी० सर्वभूतांचा अंतरीं ॥ हृदयमहाअंबरीं ॥ चिद्ज्ञानाचा सहस्रकरीं ॥ उदयला असे जो ॥ १ ॥ अवस्थात्रयति
न्हीलोक ॥ प्रकाशूनि अशेष ॥ अन्यथादृष्टिपांथिक ॥ चेवविले ॥ २ ॥ वेषयादकांचा सरोवरीं ॥ फांकतां विषय
कल्हारीं ॥ इंद्रियषट्पदाचारीं ॥ जीवभ्रमरें तें ॥ ३ ॥ असो रूपक हें नाईश्वर ॥ सकळभूतांचा अहंकार ॥ पां
घरोनि निरंतर ॥ उल्हासत असे ॥ ४ ॥ स्वमायेचें आडवस्त्र ॥ लावूनियेकला खेळवी सूत्र ॥ बाहेरी नटला
चित्र ॥ चौऱ्यासी लक्ष ॥ ५ ॥ तया ब्रह्मादिकां कीटांता ॥ अशेषांही भूतजाता ॥ देहाकार योग्यता ॥ पाहोनि
दावी ॥ ६ ॥ तेथ जें देह जयापुढें ॥ अनुरूपपणें माडें ॥ तें भूत तया आरूढ ॥ हेंचि म्हणोनि ॥ ७ ॥ सूतसूत्रें गुं
तलें ॥ तृणतृणेंचि बांधिलें ॥ कां आत्मबिंब घेतलें ॥ बाळकें जळीं ॥ ८ ॥ तयापरी देहाकारें ॥ आपणपेंचि
दुसरें ॥ देखोनि जीव अनुस्मरे ॥ आत्मबुद्धि ॥ ९ ॥ ऐसेनि शरीराकारीं ॥ यंत्रीं भूतें अवधारीं ॥ वाऊनि
होलवी दोरी ॥ प्राचीनाची ॥ १० ॥ तथ जया जें कर्मसूत्र ॥ मांडूनि ठेविलें स्वतंत्र ॥ तें तियें गती पात्र ॥ होऊनि
लागे ॥ ११ ॥ किंबहुना धनुर्धरा ॥ भूतांते स्वर्गसंसारा ॥ माजि भोंवडी तृणें वारा ॥ आकाशीं जैसी ॥ १२ ॥ भ्रा
मकाचेनि संगें ॥ जैसें लोह वेढा रिगे ॥ तैसा ईश्वरसत्तायोगें ॥ चेष्टती भूतें ॥ १३ ॥ जैसें चेष्टा आपुलालि
या ॥ समुद्रादिक धनंजया ॥ चेष्टती चंद्राचिया ॥ सन्निधी येकी ॥ १४ ॥ तया सिंधु भरतें दाटे ॥ सोमकांत
पाझर फुटे ॥ कुमुदां चकोरां म्हणि फिटे ॥ संकोचु तो ॥ १५ ॥ तैसी बीजप्रकृतिवशें ॥ अनेकें भूतें येकें ईशें ॥ चे-

पाठ, ओं, ३ भ्रमरातें, भवरातें. ओं. ५ विचित्र. ओं. ६ समस्तां.

स्वं जतीतो असे ॥ तुझ्या हृदयीं ॥ १६ ॥ अर्जुना पण न घेतां ॥ मी ऐसें जें स्फुरावा ॥ उठतसे तें तत्वता ॥ तयाचें रूप
१७ यालागीं तो प्रकृतीनें ॥ प्रवर्तवील हें निरुतें ॥ आणि तें ज्ञ म्हणवील तूतें ॥ न जुंझसी जऱ्ही ॥ १८ ॥ म्हणोनि ई
श्वर गोसावी ॥ तेणें प्रकृति हे नेमावी ॥ तया सैरा वावरावीं ॥ इंद्रियें आपुलीं ॥ १९ ॥ तूं करणें न करणें दोन्हीं ॥
लाउनि प्रकृतीच्या मानीं ॥ प्रकृति ही का आधीनी ॥ हृदयस्थाचिया ॥ २० ॥ श्लो० तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन
भारत ॥ तत्प्रसादात्परां शांतिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतं ॥ ६२ ॥ टी० तया अहंवाचाचित्त अंगा ॥ देऊनियां श
रण रिग ॥ महोदधी का गांगा ॥ रिगालें जैसें ॥ २१ ॥ मग तयाचेनि प्रसादें ॥ सर्वोपशांतिप्रमदें ॥ कांत होऊनि
यास्वानंदें ॥ स्वरूपीं चि रमसी ॥ २२ ॥ संभूति जेणें संभवे ॥ विश्रांति जेथ विसंवे ॥ अनुभूति हो अनुभवे ॥
अनुभवा जया ॥ २३ ॥ तिये निजात्मपदींचा रावो ॥ होउनि ठाकसी अव्ययो ॥ म्हणे लक्ष्मीनाहो ॥ पार्था तूं ॥ २४ ॥
श्लो० इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्गुह्यतरं मया ॥ विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥ ६३ ॥ टी० हें गी-
ता नामविख्यात ॥ सर्ववाङ्मयाचें मथित ॥ आत्मा जेणें हस्तगत ॥ रत्न होये ॥ २५ ॥ ज्ञान ऐसी यारुढी ॥ केलें
ते ज याची पोटीं ॥ वानितां कीर्ति चोखडी ॥ पातली जगीं ॥ २६ ॥ बुध्यादिकें डोळसें ॥ हें जयाचें कां कडवसें ॥ मी
सर्वद्रष्टा ही दिसें ॥ पाहाला जया ॥ २७ ॥ तें हें गा आत्मज्ञान ॥ मज गोप्याचें ही गुप्त धन ॥ परि तूं म्हणौनि आन ॥
केंवि करूं ॥ २८ ॥ याकारणें पांडवा ॥ आह्मी आपला हा गुप्त ठेवा ॥ तुज दिधला कणवा ॥ जाकळिलेपणें ॥ २९
जैसी भुललीं वोरसें ॥ माय बोले बाळाद्वेषें ॥ प्रीति ही परी तैसें ॥ न करूं चि हो ॥ ३० ॥ येथ आकाश आणि गम

ळिजे ॥ अमृताहीसाली फेडिजे ॥ कां दिव्याक्षरवीं करविजे ॥ दिव्यजेसें ॥ ३१ ॥ जयाचेनि अंगप्रकाशें ॥ पुतळीं ताप
रमाणु दिसे ॥ तया सूर्याहि कां जैसें ॥ अंजन स्फुरलें ॥ ३२ ॥ तैसें सर्वज्ञा मियां ॥ सर्वही निर्धारूनियां ॥ निकें हें यतें धनं
जया ॥ सांगीतलें तुज ॥ ३३ ॥ आतां तूं यथावरी ॥ निकें हें निर्धारीं ॥ निर्धारूनि करीं ॥ आवडे तैसें ॥ ३४ ॥ ययादेवाचि
या बोला ॥ अर्जुन उगा चि ठेला ॥ तेथ देवो ह्मणती भला ॥ अवंचक होसी ॥ ३५ ॥ वाढीतया पुढें भुकेला ॥ उपरो
धें ह्मणे मी धाला ॥ तें तो चि पीडे आपला ॥ दोषही नया ॥ तेसा सर्वज्ञश्रीगुरू ॥ भेटलिया आत्मनिर्धारू ॥ नपु
सिजे जें आभारू ॥ धरूनियां ॥ ३७ ॥ तें आपणपेंचि वंचे ॥ आणि पापही वंचनाचें ॥ आपणयाचि साचें ॥ चुक
विलें तेणें ॥ ३८ ॥ पैं उगेपणा तुझिया ॥ हा अभिप्रावो कीं धनंजया ॥ जें एक वेळ आवांकुनियां ॥ सांगावें ज्ञान ॥ ३९
तेथ पार्थु ह्मणे दातारा ॥ भलें जाणसी माझिया अंतरा ॥ हें ह्मणों तरी दुसरा ॥ जाणता असे काई ॥ ४० ॥ येर ज्ञेय हें
जो आघवें ॥ तूं ज्ञाता येकनिरुपमावें ॥ सा सूर्य ह्मणों नि वानावें ॥ सूर्यातें काई ॥ ४१ ॥ याबोला श्रीकृष्णें ॥ ह्मणीत
लें कायये णें ॥ हें चि थोडें गावानुणें ॥ जें बुझतासि तूं ॥ ४२ ॥ श्लो॰ सर्वगुह्यतमं भूयः शृणु मे परमं वचः ॥ इष्टो
ऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितम् ॥ ६४ ॥ टी॰ तरी अवधान पघळ ॥ करूनियां आणीक येक वेळ ॥ वाक्य मा
झें निर्मळ ॥ अवधारीं पां ॥ ४३ ॥ हें वाच्य ह्मणोनि बोलिजे ॥ कां आव्य मग आयिकिजे ॥ तैसें न व्हे परि तुझें ॥ भा
ग्य बरवें ॥ ४४ ॥ कूर्मीचियां पिलियां ॥ दिठी पान्हाये धनंजया ॥ आकाश वाहे बापिया ॥ घरींचें पाणी ॥ ४५ ॥ जो व्य
वहारु जेथ न घडे ॥ तयाचें फळ चि तेथें जोडे ॥ कायदेवें न संपडे ॥ सानुकूळें ॥ ४६ ॥ येरवीं हें तांचीं वारी ॥ सारूनि

पाठ, ओं· ३६ पडे, ओं· ४० येथ. ७

ऐकयाचा परिवरीं ॥ भोगिजेतें अवधारीं ॥ रहस्य हें ॥ ४७ ॥ आणि निरूपचार प्रेमा ॥ विषय होय जें प्रियोत्तमा ॥
तें दुजेन ष्हे कि आत्मा ॥ ऐसें निजाणावें ॥ ४८ ॥ अरिसा चियादे खिलया ॥ गोमटें कां जे धनंजया ॥ तें तयानेष्हे
आपणयां ॥ लागीजेसें ॥ ४९ ॥ तैसें पार्था तुझ्ये निमिषें ॥ मी बोलें आपणयाचि उद्देशें ॥ माझा तुझा गाई असे
मीतूपण गा ॥ ५० ॥ ह्मणोनि निजिव्हारींचें गुज ॥ सांगतसें जीवासि तुज ॥ हें अनन्यगतीचें मज ॥ आथी व्यसन
॥ ५१ ॥ पैं जळा आपणपें देता ॥ लवण भूललें पडुसता ॥ किं आधवें तयाचें होतां ॥ नलजेचि तें ॥ ५२ ॥ तैसा तूं
माझा गाई ॥ राखों नेणसी चि काहीं ॥ तरी आतां तुज काई ॥ गोप्य मी करीं ॥ ५३ ॥ ह्मणोनि आधवांचि गूढें
जें पाउनि अति उघडें ॥ तें गोप्य माझें चोखडें ॥ वाक्य आइक ॥ ५४ ॥ श्लो० मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नम
स्कुरु ॥ मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोसि मे ॥ ६५ ॥ टी० नरिबाह्य आणि अंतरा ॥ आपुलिया सर्वव्यापारा
मज व्यापका तें वीरा ॥ विषय करीं ॥ ५५ ॥ आघवा आंगीं जैसा ॥ वायु मिळोनि आहे आकाशा ॥ तूं सर्व कर्मीं
तैसा ॥ मज असिंचि असे ॥ ५६ ॥ किंबहुना आपुलें मन ॥ करीं माझें एकायतन ॥ माझे निश्रवणें कान ॥ भरूनि-
घालीं ॥ ५७ ॥ आत्मज्ञानें चोखडे ॥ संत जे माझीं रूपडीं ॥ तेथ दृष्टी पडो आवडी ॥ कामिनी जैसी ॥ ५८ ॥ मी स
र्ववस्तीचें वसौटें ॥ माझीं नामें जियें चोखटें ॥ तियें जीवा यावया वाटे ॥ वाचेचि ये लावीं ॥ ५९ ॥ हातांचें क्कर
णें ॥ कां पायांचें चालणें ॥ तें होय मज कारणें ॥ तैसें करीं ॥ ६० ॥ आपुला अथवा परावा ॥ गयी उपकरसी पाड
वा ॥ तेणें यज्ञें होयीं बरवा ॥ याज्ञिक माझा ॥ ६१ ॥ हें एकें कशिकऊं काई ॥ पैं सर्व करूं आपुला गायीं ॥ उरऊ
पाठ, ओं. ५० दोषे, ७ ९ ५ ७ ०१२

निये रसवृहि ॥ मीसिध्याचकुरी ॥ ६२ ॥ तेथ जाउनि भूत द्वेष ॥ सर्वत्र नमे वेंमी विवेक ॥ ऐसें निआश्रय आत्यंतिक ॥
लाहासी तूं माझा ॥ ६३ ॥ मग भरलेया जगा आंत ॥ जाउनि निजयाची मात ॥ होऊनि ठायील एकांत ॥ आह्मां तुह्मा
६४ तेव्हां भलतिये अवस्थे ॥ मी तूं तें तें माते ॥ भोगिसी ऐसें आइते ॥ वाढेल सुख ॥ ६५ ॥ आणि तिजें अडळक
रीते ॥ निमालें अर्जुना जेथें ॥ ते मीचि ह्मणोनि तूं माते ॥ पावसी शेखीं ॥ ६६ ॥ जैसी जळींची प्रतिमा ॥ जळना
सी बिंबा ॥ येतां गा प्रागो मा ॥ कांही आहे ॥ ६७ ॥ पैं पवन अंबरा ॥ कां कल्लोळ सागरा ॥ मिळतां आडवारा ॥ को
णाचा गा ॥ ६८ ॥ ह्मणोनि तूं आणि आह्मी ॥ हें दिसता हे देह धर्मी ॥ मग त्र याचा विरामी ॥ मीचि होसी ॥ ६९ ॥ य
याबोला माझारीं ॥ होय नव्हे ह्मणे करी ॥ त्रय आन आथी तरी ॥ तुझीच आण ॥ ७० ॥ पैं तुझी आण वाहणें ॥ हें आ
त्मलिंगातें सिवणें ॥ प्रीतीची जाती लाजणें ॥ आठवा नेदी ॥ ७१ ॥ येन्हवीं वेद निःप्रपंच ॥ जेणें विश्वाभास हो सा
च ॥ आज्ञेचा नरेंद्र नाच ॥ काळातें जिणें ॥ ७२ ॥ तो देव मी सत्यसंकल्प ॥ आणि जगाचा ही बाप ॥ मा आणेचा आ
क्षेप ॥ कां करावा ॥ ७३ ॥ परी अर्जुना तुझेनि वेधें ॥ मियां देवपणाचीं बिरुदें ॥ सांडिलीं गा मिहें आधें ॥ सगळे
नि तुवां ॥ ७४ ॥ पैं काजा आपुलिया ॥ राव आपली आपणया ॥ आण वाहे धनंजया ॥ तैसें हें की ॥ ७५ ॥ तेथ अ
र्जुन ह्मणे देवें ॥ अचाट हें न बोलावें ॥ जे आमचें काज नावें ॥ तुझेनि एकें ॥ ७६ ॥ या वरी सांगो बैससी ॥ कां सां
गतां भाष ही देसी ॥ या तुझिया विनोदासी ॥ पार आहे जी ॥ ७७ ॥ कमळवना विकाश ॥ करीं रवीचा एक अंश ॥
तेथ आघवाचि प्रकाश ॥ नित्यदे तो ॥ ७८ ॥ पृथ्वी निवऊनि सागर ॥ भरीजतीयें वढें थोर ॥ वर्षे तेथ मिषांतर
चातक की ॥ ७९ ॥ ह्मणोनि आनुर्वाती झेया ॥ मज निमित्य नाम्हणा वया ॥ प्रार्थी असे दानी राया ॥ कृपानिधी ८०

तंव देव म्हणती राहें ॥ या बोलाचा प्रस्ताव नोहे ॥ येथ मातें पावसी उपायें ॥ सान्निध्येंणें ॥ ८१ ॥ सैंधवाची सिधू पडलिया ॥
जो क्षण धनंजया ॥ तेणेंचि विरे कां उरावया ॥ कारण काई ॥ ८२ ॥ तैसें सर्वत्र मातें भजतां ॥ सर्वत्र होतां अहंता
निःशेष जाउनि तत्वतां ॥ मीचि होसी ॥ ८३ ॥ एवं माझिये प्राप्ती वरी ॥ कर्मा लागोनि अवधारीं ॥ दाविली तुज उ
जरी ॥ उपायाचि ॥ ८४ ॥ जे आधीं तव पंडुसुता ॥ सर्व कर्में मज अर्पितां ॥ सर्वत्र प्रसन्नता ॥ लाहिजे माझी ८५
पाठीं माझा इये प्रसादीं ॥ माझें ज्ञान जाय सिद्धी ॥ तेणें मिसळिजे निश्शब्दी ॥ स्वरूपीं माझ्या ॥ ८६ ॥ मग पार्था
तिये ठाईं ॥ साध्य साधन होय नाहीं ॥ कि बहुना तुज कांहीं ॥ उरेचि ना ॥ ८७ ॥ तरी सर्व कर्में आपलीं ॥ तुवां सदां
मज अर्पिलीं ॥ तेणें प्रसन्नता लाधली ॥ आजि हे माझी ॥ ८८ ॥ म्हणौनि येणें प्रसादबळें ॥ न हुजुझाचेनि आड
कें ॥ नरोकेचि येक वेळें ॥ भाळलों तुज ॥ ८९ ॥ जें प्रपंच अज्ञान जाये ॥ जेणें येक मी गोचर होये ॥ तें उपपत्तीचें
निउणयें ॥ गीतारूप हें ॥ ९० ॥ मियां ज्ञान तुज आपुलें ॥ नाना परि उपदेशिलें ॥ येणें अज्ञान जात सांडवलें ॥ -
धर्माधर्म जें ॥ ९१ ॥ श्लो० सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ॥ अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शु
चः ॥ ६६ ॥ टी० आशा जे सदुःखातें ॥ व्याली निंदा दुरितें ॥ हें असो जे सदैन्यातें ॥ दुर्भगत्व ॥ ९२ ॥ तैसें स्वर्गन
रक सूचक ॥ अज्ञान व्यालें धर्मादिक ॥ तें सांडोनि घालीं अशेख ॥ ज्ञानें येणें ॥ ९३ ॥ हातीं घेऊनि तो दोर ॥ सांड
जैसा सर्पाकार ॥ कां निद्रा त्यागें घराचार ॥ स्वप्नींचा जैसा ॥ ९४ ॥ नाना सांडिलें निकवळें ॥ चंद्रीचें पांडु पिंव
ळें ॥ व्याधि त्यागीं कडुवाळें ॥ पण मुखाचें ॥ ९५ ॥ अगा दिवसा पाठीं देउनी ॥ मृगजळ पावे त्यजूनी ॥ कांकाष्ठ
पाठ नाहीं,

त्यागें वन्हीं ॥ न्याय जेजे जैसा ॥ ९६ ॥ तैसें धर्माधर्माचें टवाळ ॥ दावी अज्ञान जें कां मूळ ॥ तें त्यजूनि त्यजीं सकळ
धर्मजात ॥ ९७ ॥ मग अज्ञान निमालिया ॥ मीचि येक असें आपैसया ॥ सनिद्र स्वप्न गेलिया ॥ आपणपां जैसें ॥ ९८ ॥
तैसा मी एक वांचूनि कांहीं ॥ मग भिन्नाभिन्न आन नाहीं ॥ सोऽहंबोधें नियाचा ठायीं ॥ अनन्यु होये ॥ ९९ ॥ ऐसें आपले
नि भेदेंविण ॥ माझें जाणिजे जें एकपण ॥ तेंचि गा मज शरण ॥ मज येणें गा ॥ १४०० ॥ जैसें घटाचेनि नाशें ॥ ग
गनीं गगन प्रवेशे ॥ मज शरण येणें तैसें ॥ ऐक्य करी ॥ १ ॥ सुवर्णमणि सोनयां ॥ ये कल्लोळ जैसा पाणियां ॥
तैसा मज धनंजया ॥ शरण ये तूं ॥ २ ॥ वांचूनि सागरा आश्रयार्थी ॥ वडवानळ शरण आला किरीटी ॥ जाळूनि ठेले
तया गोठी ॥ वाळूनि देपां ॥ ३ ॥ मज होऊनि शरण रिघिजे ॥ आणि जीवें वेगळें भजे ॥ धिग बोलीं गिया लाजिजे ॥ प्र
ज्ञा केवीं ॥ ४ ॥ अगा साधारणाही राया ॥ आश्रयो पडे जें धनंजया ॥ तें दासिके होय तया ॥ समान होय ॥ ५ ॥ मी पी
विश्वेश्वर भेटे ॥ आणि जीवग्रंथ न सुटे ॥ हे बोलणें कां वोखटें ॥ कानीं लाउ ॥ ६ ॥ [illegible]
णें आहे आयितें ॥ तैसें करीं हातां येतें ॥ ज्ञानें येणें ॥ ७ ॥ मग तां कोणें नयें कार्दिन्ह ॥ नारोंगातलें ॥ प
रिणयेंचि कांहीं केलें ॥ तेणें जेविं ॥ ८ ॥ तैसें अहंयेलें मज ॥ शरणा रिघावें इया तुज ॥ धर्माधर्मही सहज ॥ न्याग
तीलना ॥ ९ ॥ लोह उभें रवाय माती ॥ ते परिसा नियेसंगतीं ॥ सोनें जाहलें पुढती ॥ न सांविमन्दें ॥ १० ॥ हें असो
काष्ठापासोनि ॥ मथूनि घेतल्या वन्हीं ॥ मग काष्ठें हा कोंडोनि ॥ न ठके जैसा ॥ ११ ॥ अर्जुना काय दिनकरा ॥ देखत
न आहे आंधार ॥ किंमबोधें होय गोचर ॥ स्वप्नभ्रम ॥ १२ ॥ तैसें मज सायेकु न टलेया ॥ मी भिनीं कांपे नाचूनिया ॥ १३ ॥

पाठ ओं. ९८ धनंजया. ओं. १ म्हणोनि. ओं. ११ काढिल्या. ओं. १२ मंबोध.

नकांहींउरावया ॥ कारणअसे ॥ १३ ॥ ह्मणोनितयाचेंकांहीं ॥ चिंतीनाआतुलाठाईं ॥ तुझेंपापपुण्यमाहा ॥ मीचहो
इन ॥ १४ ॥ तेथसर्वबंधलक्षणें ॥ पापेंउरावेंदुजेपणें ॥ तेंमाझाबोधेंवायाणें ॥ होऊनिजाईल ॥ १५ ॥ जळींपडि
लियालवणा ॥ सर्वहीजळहोयविचक्षणा ॥ तैंजमीअनन्यशरणा ॥ होइनतैसा ॥ १६ ॥ येतुलेनिअपेसया ॥
सूटलासिआह्मासिधनंजया ॥ घेईमजप्रकाशोनियां ॥ सोडवीनतूतें ॥ १७ ॥ याकारणेंप्रुदती ॥ हाआधिन-
वाहेंचित्तीं ॥ मजएकासियेसमती ॥ जाणोनिशरण ॥ १८ ॥ ऐसेंसर्वरूपरूपसें ॥ सर्वद्रष्टाडोळसें ॥ सर्वदेश
निवासें ॥ बोलिलेंश्रीकृष्णें ॥ १९ ॥ मगसांवळासकंकण ॥ बाहूपसरोनीदक्षिण ॥ आलिंगिलास्वशरण ॥ भक्त
राजतो ॥ २० ॥ नपवतांजयातें ॥ कारेवसूनिबुद्धीतें ॥ बोलणेंमागौतें ॥ वोसरलें ॥ २१ ॥ ऐसेंजेंकांहींयेक ॥ बोला
बुद्धिसीहीअटक ॥ तेंद्यावयामिष ॥ खेंवाचेंकेलें ॥ २२ ॥ ह्रदयाह्रदययेकजालें ॥ येह्रदयींचेंतेंह्रदयींघातलें
द्वैतनमोडितांकेलें ॥ आपणाऐसेंअर्जुना ॥ २३ ॥ दीपेंदीपलाविला ॥ तेवींपरिसंगतोजाला ॥ द्वैतनमोडितां
केला ॥ आपणपेंपार्थ ॥ २४ ॥ तेव्हांसुखाचामगतया ॥ पूरआलाधनंजया ॥ तेथवाडतन्हींबुडालिया ॥ ठेलादेव
॥ २५ ॥ सिंधूसिंधुतेंपावोंजाये ॥ तेंपावणेंठाकेदुणाहोये ॥ वरीरिगेपुरवणिये ॥ आकाशही ॥ २६ ॥ तसेंतयांदोघांच-
मिळणें ॥ दोघांनावरेजाणविकनणें ॥ किंबहुनाश्रीनारायणें ॥ विश्वकोंदलें ॥ २७ ॥ एवंवेदांचेंमूळसूत्र ॥ सर्वाधि-
कारेंकपवित्र ॥ श्रीकृष्णेंगीताशास्त्र ॥ प्रगटकेलें ॥ २८ ॥ येथगीतामूळवेदां ॥ ऐसेंकेविपांआलेंबोधा ॥ हेंह्मणा
लतरीप्रसिद्धा ॥ उपपत्तिसांगों ॥ २९ ॥ तरीजयाचानिःश्वासीं ॥ जन्मजालेंवेदराशी ॥ तोसत्यप्रतिज्ञपेंजेसी ॥ बो
पाठ, · नाहीं,

लिलास्वमुखें ॥ ३० ॥ म्हणोनि निवेदां मूळभूत ॥ गीता म्हणों हें होय उचित ॥ आणिक ही येक कीं येथ ॥ उपपत्ति असे ॥ ३१ ॥ जें नव
शतस्वरूपें ॥ जयाचा विस्तारु जेथ लपे ॥ तयातें तें म्हणिपे ॥ बीज जगीं ॥ ३२ ॥ तरि कांडत्रयात्मक ॥ शब्दराशी अशेष
गीतेमाजी असे रूख ॥ बीजीं जैसा ॥ ३३ ॥ म्हणोनि वेदांचें बीज ॥ श्रीगीता होय हें मज ॥ गमे आणि सहज ॥ दिसतही
आहे ॥ ३४ ॥ जे वेदांचे तिन्ही भाग ॥ गीते उमटले असती चांग ॥ भूषणरत्नीं सर्वांग ॥ शोभलें जैसें ॥ ३५ ॥ तियेंचि के
र्मादिकें तिन्ही ॥ कांडें कोणकोणे स्थानीं ॥ गीते आहाति तें नयनीं ॥ दाखऊं आइका ॥ ३६ ॥ तरि पहिला जो अध्याव
तो शास्त्रप्रवृत्तिप्रस्ताव ॥ द्वितीयीं सांख्यसद्भाव ॥ प्रकाशिला ॥ ३७ ॥ मोक्षदानीं स्वतंत्र ॥ ज्ञानप्रधान हें शास्त्र ॥ से
तुला लघु जा सूत्र ॥ उभारिलें ॥ ३८ ॥ मग अज्ञानें बांधलेयां ॥ मोक्षपदीं बैसावया ॥ साधनारंभ तो तृतीया ॥ अध्या
यीं बोलिला ॥ ३९ ॥ जे देहाभिमान बंधें ॥ सांडूनि काम्य निषिद्धें ॥ विहितपरी अप्रमादें ॥ अनुष्ठावें ॥ ४० ॥ ऐसेनि
मंद्रावें कर्म करावें ॥ हा तिजा अध्यायीं देवें ॥ निर्णय केला तें जाणावें ॥ कर्मकांड येथें ॥ ४१ ॥ आणि तेंचि नित्यादिक
अज्ञानाचें अवश्यक ॥ आचरतां मोचक ॥ केंवि होय पां ॥ ४२ ॥ ऐसी अपेक्षा जालियां ॥ बद्ध मुमुक्षु ते आलियां ॥ देवें ब्र
ह्मार्पणत्वक्रिया ॥ सांगीतली ॥ ४३ ॥ जें देह वाचा मानसें ॥ विहीत निपजे जें जैसें ॥ तें येकु ईश्वरोद्देशें ॥ कीजे म्हणी
तलें ॥ ४४ ॥ हें चि ईश्वरीं कर्मयोगें ॥ भजन कथनाचेनि वागें ॥ आदरिलें शेषभागें ॥ चतुर्थाचेनी ॥ ४५ ॥ तें विश्वरूपअ
कराचा ॥ अध्याय संपे जंव आघवा ॥ तंव कर्में ईश भजावा ॥ हें जें बोलिलें ॥ ४६ ॥ तें अष्टमाध्यायीं उघड ॥ जाणयेथें
देवताकांड ॥ शास्त्र सांगतसे आड ॥ मोडूनि बोलें ॥ ४७ ॥ आणि तेणेंचि ईशप्रसादें ॥ श्रीगुरुसंप्रदायलब्धें ॥ सा-

पाठ, ओं. ३५ रत्नभूषणीं. आउलें. ओं. ३७ शास्त्र. ओं. ३० ध्यायीं. ओं. ४१ मंद्रावें,

वज्ञानें उद्धांथें ॥ कोवळें जें ॥४८॥ तें अद्वेष्टादि प्रकृतिकें ॥ अथवा अमानित्वादिकें ॥ नादबीज म्हणोनि लेखवीं ॥ बारा
वा गुण ॥४९॥ तो बारावा अध्याय आदी ॥ आणि पंधरावा अवधि ॥ ज्ञान [illegible] निःसंदिग्ध ॥ निरूपणासीं ॥५०॥ हें
णोनि चहु हीं इहीं ॥ ऊर्ध्वमूळांतीं अध्यायीं ॥ ज्ञानकांड पंचाध्यायीं ॥ निरूपिजे ॥५१॥ एवं कांडत्रय निरूपिणी ॥ श्रु
ती चि हे कौंडिसवाणी ॥ गीता पद्यरत्नांची लेणीं ॥ लेईली आहे ॥५२॥ हें असो कांडत्रयात्मक ॥ श्रुती मोक्षरूप
फळ येक ॥ बोभावे जें अवश्यक ॥ ठाकावें म्हणोनी ॥५३॥ तयासी नि आडून ज्ञानेंसी ॥ वैर करी जो प्रतिदिवशीं ॥
तो अज्ञानवर्ग षोडशीं ॥ प्रतिपादिजे ॥५४॥ तो चि शास्त्राचा बोलावा ॥ धरावा निवैरें जिणावा ॥ हा निरोप तो सत-
रावा ॥ अध्याय येथें ॥५५॥ ऐसा प्रथम लागोनी ॥ सतरावा लागोनि करूनी ॥ आत्मनिश्वास निवरूनी ॥ दाविला दे
वें ॥५६॥ तया अर्थजातां अशेषा ॥ केला नाल्पयांचा आवांका ॥ तो हा अनरावा देखा ॥ कलशाध्याय ॥५७॥ एवं सक
ळ संख्यसिंधू ॥ श्रीभगवद्गीता प्रबंधु ॥ हा औदार्यें आगळा वेदु ॥ मूर्त जाण ॥५८॥ वेद संपन्न होय ठाईं ॥ परि
कृपण ऐसा आन नाहीं ॥ जें कानीं लागला तिहीं ॥ वर्णां चि ॥५९॥ येरां भवव्यथा ठेलियां ॥ स्त्रीशूद्रादिकां प्रा
णियां ॥ अनवसर मांडूनियां ॥ राहिला आहे ॥६०॥ तरी मज पाहतां तें मागील उणें ॥ फेडावया गीतापणें ॥ वेद
वेठला भलतेणें ॥ सेव्य हो आवया ॥६१॥ ना तरी अर्थातें रिगोनि मनीं ॥ श्रवणें लागोनि कानीं ॥ जपमिषें वदनीं ॥ वसो
नियां ॥६२॥ ये गीतेचा पाठ जो जाणे ॥ तयाचे नि सांगातेपणें ॥ गीता लिहोनि वाहणें ॥ पुस्तकमिषें ॥६३॥ ऐसें
सामिसकटा ॥ संसाराचा चोहटा ॥ गवादि घालूनि चोरवाटा ॥ मोक्षसुखाची ॥६४॥ परि आकाशीं वसावया ॥

पृथ्वीवरी बैसावया ॥ रविदीप्ती राहाटावया ॥ आवार नभ ॥ ६५ ॥ ते विं उत्तम अधम ऐसें ॥ सेवितां कवणातें ही न पुसे ॥
कैवल्यदानें सरिसें ॥ निववीत जगा ॥ ६६ ॥ यालागिं मागिल्ही कुटी ॥ म्याला वेदगीतेचा पोटीं ॥ रिगाला आतां गोम
टी ॥ कीर्ति पातला ॥ ६७ ॥ ह्मणोनि वेदांचोसु सेव्यता ॥ ते हे मूर्त जाण श्रीगीता ॥ श्रीकृष्णें पंडुसुता ॥ उपदेशिली
६८ परि वत्साचेनि वोरसें ॥ दुभतें होय घरा उद्देशें ॥ जालें पांडवांचेनि मिषें ॥ जगदुद्धरण ॥ ६९ ॥ चातकाचियेक
णवें ॥ मेघ पाणियें सिधावे ॥ तेथ चराचर आघवें ॥ निवालें जेवीं ॥ ७० ॥ कां अनन्यगती कमळा ॥ लागीं सूर्य ये वेळे
वेळा ॥ कीं सुखिया होइजे डोळा ॥ त्रिभुवनाचा ॥ ७१ ॥ तेसें अर्जुनाचेनि व्याजें ॥ गीता प्रकाशूनि श्रीराजें ॥ सं-
साराचे वर्दथोर ओझें ॥ फेडिलें जगाचें ॥ ७२ ॥ सर्वशास्त्ररत्नदीप्ती ॥ उजळिता हा त्रिजगती ॥ सूर्य नव्हेल स्वीप
ती ॥ वक्त्राकाशीचा ॥ ७३ ॥ बापकुळतें पवित्र ॥ जेथिचा पार्थ या ज्ञानापात्र ॥ जेणें गीता केलें स्वतंत्र ॥ आवार जगा
७४ ॥ हें असो मग तेणें ॥ सद्गुरु श्रीकृष्णें ॥ पार्थाचें मिसळणें ॥ आणिलें द्वैता ॥ ७५ ॥ पार्थि ह्मणतसे पांडवा ॥ शास्त्र हें
मानिलें कीं जिवा ॥ तेथ येरू ह्मणे देवा ॥ आपुलिया कृपा ॥ ७६ ॥ तरि निधान जोडावया ॥ भाग्य घडे गा धनंजया ॥ प
रि जोडिलें भोगावया ॥ विपायें होय ॥ ७७ ॥ पैं क्षीरसागरायेवढें ॥ अविरजीं दुधाचें भांडें ॥ सुरां असुरां केवढें ॥
मथितां जालें ॥ ७८ ॥ तें साहु सहीं फळा आलें ॥ जें अमृत हो डोळां देखिलें ॥ परि वरि चिंतिली चूकलें ॥ जतनेंतें ७९
येथ अमरत्वा वागरिले ॥ तें मरणाचि लागीं जालें ॥ भोगो नेणतां जोडलें ॥ ऐसें आहे ॥ ८० ॥ नहुष स्वर्गाधिपति
जाला ॥ परी राहाटीं भांबावला ॥ तो भुजंगत्व पावला ॥ नेणसी काय ॥ ८१ ॥ ह्मणोनि बहुत पुण्यें तुवां ॥ केलें तेणें

पाठ, ओ. ६६ मध्यम, ओं. ७९ सांयास, वरिली. ७.

धनंजया ॥ आजिशास्त्रराजाइया ॥ जालासिविषय ॥ ८२ ॥ तरियर्‍याचि शास्त्राचेनि ॥ संप्रदायेंपांघरोनि ॥ शास्त्रार्थहा
निकेनी ॥ अनुष्ठीं हो ॥ ८३ ॥ येर्‍हवीं अमृतमथना ॥ सारिखें होईल अर्जुना ॥ जरिरिघसी अनुष्ठाना ॥ संप्रदायेंवी-
ण ॥ ८४ ॥ गायधडजोडे गोमटी ॥ तेतैंचिपिवों येकिरीटी ॥ जें जाणिजे हातवटी ॥ सांजवणीची ॥ ८५ ॥ तैसा श्री
गुरूप्रसन्न होय ॥ शिष्यविद्याहीकेरलाहे ॥ परिते फळें संप्रदायें ॥ उपासिलिया ॥ ८६ ॥ ह्मणौनि शास्त्रें जोइये ॥
उचितसंप्रदाय आहे ॥ तो ऐक आतां बहुवें ॥ आदरेंसी ॥ ८७ ॥ श्लो० इदंतेनातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ॥ नचा
शुश्रूषवे वाच्यं नचमांयोऽभ्यसूयति ॥ ६७ ॥ टी० तरितुवां हें जेंपार्था ॥ गीताशास्त्र लाधलें आस्था ॥ तें तपोहीनास
र्वथा ॥ सांगावें नाहो ॥ ८८ ॥ अथवा तापसही जाला ॥ परिगुरुभक्ति जो ढिला ॥ तो वेदीं अंत्यजवाळिला ॥ तैसा वाळी
॥ ८९ ॥ नातरि पुरोडाश जैसा ॥ नघापे वृद्ध तरीवायसा ॥ गीता नेदीं तैसी तापसा ॥ गुरुभक्तिहीना ॥ ९० ॥ कां तप
ही जोडे देहीं ॥ भजगुरुदेवांचा ठायीं ॥ परि आकर्णनीं नाहीं ॥ चाड जरी ॥ ९१ ॥ तरि मागील दोहीं आंगीं ॥ उत्त-
म हो यकीरजगीं ॥ परियया श्रवणालागीं ॥ योग्य नोहे ॥ ९२ ॥ मुक्ताफळ भलतैसें ॥ हो परि सुरवनसे ॥ तंव गुणप्र
वेशे ॥ तथ कायी ॥ ९३ ॥ सागरगंभीर होये ॥ हें कोण नाह्मणत आहे ॥ परिवृष्टी वायां जाये ॥ जाली तेथें ॥ ९४ ॥ धा
लियादिव्यान्न स्कवावें ॥ मगजें वायां धाडावें ॥ तें आर्तीं कां न करावें ॥ उदारपण ॥ ९५ ॥ ह्मणौनि योग्य भलतैसें ॥ हो
तपरी चाड नसे ॥ तरि झणें वानिवसें ॥ देसी हें तया ॥ ९६ ॥ रूपाचा स्कजाण डोळा ॥ वोडउ येका यिपरिमळा ॥ जेंथ
जें मानें तें फळा ॥ तेथेंचि येगा ॥ ९७ ॥ ह्मणौनि तपीं भक्ति ॥ याहावे तेस्क भद्रापति ॥ परि शास्त्र श्रवणीं अनासक्ति ॥

बाळावेचिते ॥९८॥ नातरि तपभक्ति ॥ होऊनि श्रवणीं आर्ति ॥ आथी ऐसीही आयती ॥ देखवे जरी ॥९९॥ तरी गीता
शास्त्रनिर्मिता ॥ जो मी सकळलोकशास्ता ॥ तयामातें सामान्यता ॥ बोलेल जो ॥१५००॥ मा ह्मा सज्जनेंसिं मातें ॥
पैशून्याचेनि आघातें ॥ येक आहाती तयातें ॥ योग्य न ह्मणें ॥१॥ तयाचीये आघवी ॥ सामग्री ऐसी जाणावी ॥ दी
पैं वीणा वाणा दिवी ॥ रात्रिची जैसी ॥२॥ अंग गोरें आणि तरुणें ॥ वरि लेइलें आहे लेणें ॥ परि येकलेनि प्राणें ॥ सांडि
लें जेविं ॥३॥ सोनयाचें सुंदर ॥ निर्वाळिलें होय घर ॥ परि सर्पांगनाद्वार ॥ रुंधलें आहे ॥४॥ निपजे दिव्यान्न चोख
ट ॥ परि माजी काळकूट ॥ हें असो मैत्री कपट ॥ गर्भिणी जैसी ॥५॥ तैसी तपभक्तिमेधा ॥ तयाची जाण मुकुंदा
जो माझ्याची कां निंदा ॥ मांझी चि करी ॥६॥ याकारणें धनंजया ॥ तो भक्त मेधावी तपिया ॥ तरि न को बापा इया
शास्त्रा आतळों देवों ॥७॥ काय बहु बोलों निंदका ॥ योग्य स्रष्टयाही सारिखा ॥ गीता ऐकवीं न का ॥ लागां ही नेदी
॥८॥ ह्मणोनि तपाचा धनुर्धरा ॥ तळीं दाटोनि गाडोरा ॥ वरि गुरुभक्तीचा पुरा ॥ प्रासाद जो जाला ॥९॥ आणि श्रव
णेच्छेचा पुढां ॥ दारवंटा सदाउघडा ॥ वरि कलशाचो रवडा ॥ अनिंदरत्नाचा ॥१०॥ श्लो॰ य इदं परमं गुह्यं मद्भक्ते-
ष्वभिधास्यति ॥ भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥६८॥ टी॰ ऐशा भक्तालयीं चोखटीं ॥ गीतारत्नेश्वर ह
प्रतिष्ठीं ॥ मग माझिया संवसाटी ॥ तुकसी जगीं ॥११॥ कां जे एकाक्षरपणें सीं ॥ त्रिमात्रकेचिये कुशी ॥ प्रणव हो-
ता गर्भवासीं ॥ सांकडला ॥१२॥ तो गीतेचिया बाहळीं ॥ वेदबीज गेलें पाहाळीं ॥ कीं गायत्री फुली फळीं ॥ श्लो-
कांचा आला ॥१३॥ ते हे मंत्ररहस्य गीता ॥ मेळवी जो माझिया भक्ता ॥ अनन्य जीवना माता ॥ बाळका जैसी ॥१४॥

पाठ, ओ. ९ अंगोरा.

तेसीं भक्तां गीतेसीं ॥ भेटी करी जो आदरेंसीं ॥ तो देहापाठीं मजसीं ॥ येकचि होय ॥ १५ ॥ श्लो० न च तस्मान्मनु-
ष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ॥ भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥ ६९ ॥ टी० आण देहांचें होलेणें ॥ ले-
ऊनि वेगळेपणें ॥ असे तव जिवें प्राणें ॥ तोचि पढिये ॥ १५ ॥ ज्ञानियां कर्मठां तापसां ॥ ययां रवुणेचिया माणुसां
माजि तो येकु गा जैसा ॥ पढिये मज ॥ १६ ॥ नैसा भूतळीं आधवा ॥ आन न देखें पांडवा ॥ जो गीता सांगे मेळावां
भक्तजनांचा ॥ १७ ॥ मज ईश्वराचे निलोभें ॥ हे गीता पढतां अक्षोभें ॥ जो मंडण होय सभे ॥ संतांचिये ॥ १८ ॥ न-
वपल्लवीं रोमांचित ॥ मंदानिळें कांपवित ॥ आमोद जळें वोळंबत ॥ स्वानंदें डोळे ॥ १९ ॥ कोकिळा कलरवाचे-
निमिषें ॥ सद्गद बोलवीत जैसें ॥ वसंत कां प्रवेशे ॥ मद्भक्त आरामीं ॥ २० ॥ कां जन्माचें फळ चकोरां ॥ होत जे
चंद्र ये अंबरा ॥ नाना नवघन मयूरां ॥ वोदेत पावे ॥ २१ ॥ तैसा सज्जनाचा मेळापीं ॥ गीतापद्यरत्नीं उमपीं ॥ वर्षे-
जो माझा रूपीं ॥ हे तुकेऊनि ॥ २२ ॥ मग तयाचेनि पाडें ॥ पढियंतें मज फुडें ॥ नाहीं चि गा मागें पुढें ॥ न्याहाळितां
॥ २३ ॥ अर्जुना हा वायवरि ॥ मी तयातें सूयें जिव्हारीं ॥ जो गीतार्थाचें करी ॥ परगुणें संतां ॥ २४ ॥ श्लो० अध्ये-
ष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ॥ ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥ ७० ॥ टी० पैं माझिया तुझिया
मिळणी ॥ वाढीनली जे हे कहाणी ॥ मोक्षधर्म कां जिणीं ॥ आला से जेथें ॥ २५ ॥ तो हा सकळार्थ प्रदें ॥ आम्हां दो-
घांचा संवाद ॥ न करितां पदभेद ॥ पाठेंचि जो पढे ॥ २६ ॥ तेणें ज्ञानानळीं प्रदीप्तीं ॥ मूळ अविद्येचिया आहुती ॥ तो-
षविला होय सन्मती ॥ परमात्मा मी ॥ २७ ॥ घेऊनि गीतार्थ उगाणा ॥ ज्ञानियें जे विचक्षणा ॥ टाकितीं ते गाणा-

पाठ, ओं १७. सज्जनाचा. ओं १९ फुलांचे, ओं, २६ प्रबंध,

वाणा ॥गीतेनचातोलाहे॥२८॥ गीतापाठकासिऐसें ॥ फळअर्थज्ञाचिसरिसें ॥ गीतामाउलियेकीनसे ॥ जाणेंतान्हें ॥२९॥
श्लो० श्रद्धावाननसूयश्चशृणुयादपियोनरः ॥ सोपिमुक्तःशुभांल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणां ॥७१॥ टी० आ-
णिसर्वमार्गीनिंदा ॥ सांडूनिआस्थापैंशद्धा ॥ गीताश्रवणीश्रद्धा ॥ उपजेजो ॥३०॥ तयाच्याश्रवणपुटीं ॥ गी
तेचींअक्षरेंजवपैठीं ॥ होतीतानवउठाउठी ॥ पळेचिपाप ॥३१॥ मगअटवींयेमाजिजैसा ॥ वन्हिरिघतांसहसा ॥
लंघितीकादिशा ॥ वनौकेंनिये ॥३२॥ काउदयाचळकुळीं ॥ झळकतांअंशुमाळी ॥ तिमिरेंअंतराळीं ॥ हारपती ॥
३३ तैसाकानाचामहाद्वारीं ॥ गीतागजरजेथकरी ॥ तेथसृष्टीचियेआदिवरी ॥ जायचिपाप ॥३४॥ ऐसीजन्म
वल्लीधुवट ॥ होयपुण्यरूपचोखट ॥ याहीवरीअचाट ॥ लाहेफळ ॥३५॥ जेयियेगीतेचींअक्षरें ॥ जेतुलींकांकर्ण
द्वारें ॥ रिघतीतितुलेहोतीपुरे ॥ अश्वमेधकां ॥३६॥ ह्मणोनिश्रवणेंपापेंजाती ॥ आणिधर्मधरीउन्नती ॥ तेणेंस्व
र्गराज्यसंपत्ती ॥ लाहेशेवटीं ॥३७॥ तोपैंमजयावयालागीं ॥ पहिलेंपणेंकरीस्वर्गीं ॥ मगआवडेतंवभोगी ॥ पा
ठीमजचिमिळे ॥३८॥ ऐसीगीताधनंजया ॥ एकनयाआणिपढतया ॥ फळमहानंदेंमिया ॥ बहुकायबोलों ॥३९॥
याकारणेंहेंअसो ॥ परिजयालागींशास्त्रातिसो ॥ केलातेंतंवतुजपुसों ॥ काजतुझें ॥४०॥ श्लो० कच्चिदेतच्छ्रुतं
पार्थत्वयैकाग्रेणचेतसा ॥ कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्तेधनंजय ॥७२॥ टी० तरिसांगपांपांडवा ॥ हाशास्त्र
सिद्धांतआघवा ॥ तुजएकचित्तेंफावा ॥ गेलाआहे ॥४१॥ अथवामाझारीं ॥ गेलेंसांडीविखुरी ॥ किंवाउपेक्षेवरी ॥
वाळूनिसांडिलें ॥४२॥ जैसेंआह्मीसांगितलें ॥ तैसेंचिन्हृदयींफावलें ॥ तरीसांगपांवहिलें ॥ पुसेनतेंमी ॥४३॥

पाठ, नाहीं,

आह्मीहेंजेसंजयारीती ॥ उगाणिलें कानाचाह्मातीं ॥ येरींतेसेंचितुझ्याचित्ती ॥ पैंनकळेकिं ॥ ४४ ॥ तरीस्वाज्ञानज-
नितें ॥ मागिलेंमोहेंतुतें ॥ मूळवीलेंतोयेथें ॥ असेकिनाहीं ॥ ४५ ॥ हेंबहुपुसोंकाइ ॥ सांगेंतुंआपुलाठाइं ॥ कर्मा
कर्मकाहीं ॥ देखतासी ॥ ४६ ॥ पार्थस्वानंदेंकरसें ॥ विरेलऐसाभेददशे ॥ आणिला येणेंमिषें ॥ प्रश्नाचेनि ॥ ४७
पूर्णब्रह्मजालापार्थ ॥ तरिपुढीलसाधावयाकार्यार्थ ॥ मर्यादाश्रीकृष्णनाथ ॥ उल्लंघोंनेदि ॥ ४८ ॥ येऱ्हवींआपु
लेंकरणें ॥ सर्वज्ञकायतोनेणे ॥ परिकेलेंपुसणें ॥ याचिलागीं ॥ ४९ ॥ एवंकरोनियांप्रश्न ॥ नसतेंचिअर्जुनपण ॥
आणूनियांआपण ॥ जालेंपूर्णपणतेंबोलवीस्वयें ॥ ५० ॥ मगक्षीराब्धीनेंसांडित ॥ गगनींपुजमंडित ॥ निवडे
जैसानिवडित ॥ पूर्णचंद्र ॥ ५१ ॥ तेसाब्रह्ममीहेंविसरे ॥ नेथजगचिब्रह्मत्वें भरे ॥ हेंहीसांडीनरीविरे ॥ ब्रह्म
पणही ॥ ५२ ॥ ऐसासोडनमांडनब्रह्म ॥ तोदुःखेंदेहाचियेसीमे ॥ मीअर्जुनयेणेनामें ॥ उमाळला ॥ ५३ ॥ मग
कांपताकरतळीं ॥ दडपूनिरोमावळी ॥ पुलिकास्वेदजळीं ॥ जिरऊनियां ॥ ५४ ॥ प्राणक्षोभेंडोलतया ॥ आंगा
आंगचिटेंकलियां ॥ स्तंभनिस्तंभचालतया ॥ घुलोनियां ॥ ५५ ॥ नेत्रयुगुळाचेंनिवातें ॥ आनंदामृताचेंभरितें
वोसंडततेमागुतें ॥ काढूनियां ॥ ५६ ॥ विविधाओनसूक्याचीदाटी ॥ चीपदाटतहोतीकंठीं ॥ नेकरूनियांपेठी
हृदयामाजी ॥ ५७ ॥ वाचेचेंविलुळणें ॥ सांवरूनिप्राणें ॥ आक्रमाचेंश्वसणें ॥ ठेऊनिठायीं ॥ ५८ ॥ श्लो० अ
र्जुनउवाच ॥ नष्टोमोहःस्मृतिर्लब्धात्वत्प्रसादान्मयाच्युत ॥ स्थितोस्मिगतसंदेहः करिष्येवचनंतव ॥ ७३ ॥ टी०
मगअर्जुनह्मणेकायदेवो ॥ पुसतातिआवडेमोहो ॥ तरितोसकुटुंबगेलाजीवावो ॥ घेऊनिआपला ॥ ५९ ॥ पा

ज्ञा
९५

सिंधुऊनि दिनकरें ॥ डोळयातें आंधारें ॥ पुसिजे हें काय सरे ॥ कोणें गांवीं ॥ ६० ॥ तैसा तूं श्रीकृष्णाराया ॥ आसुनि याडोळया ॥ गोचर हें विकायिसया ॥ नपुरे तव ॥ ६१ ॥ वरि लोभें मायेपासूनि ॥ नेसांगसी तोंड भरूनि ॥ जें कायि सेनिहीं कुरूनि ॥ जाणूनये ॥ ६२ ॥ आतां मोह असे कि नाहीं ॥ हें ऐसें जी पुससी काई ॥ कृतकृत्य जाहलों पाहीं तुझेपणें ॥ ६३ ॥ गुंनला होतों अर्जुनगुणें ॥ तो मुक्त झालों तुझेपणें ॥ आतां पुसणें सांगणें ॥ दोहीं नाहीं ॥ ६४ ॥ मी तुझेनि प्रसादें ॥ लाधलेंनि आत्मबोधें ॥ मोहाचें तयाकादें ॥ नेदींच उरों ॥ ६५ ॥ आतां करणें कां न करणें ॥ हें जेणें उठी दुजेपणें ॥ तें तूंवांचूनि नेणें ॥ सर्वत्र गा ॥ ६६ ॥ ये विषयीं माझ्या ठायीं ॥ संदेहाचें नुरेचि कांहीं ॥ त्रिशु-द्धी कर्म जेथ नाहीं ॥ तें मी जालों ॥ ६७ ॥ तुझेनि मज मी पावोनी ॥ कर्तव्य नेलें निपटूनि ॥ परि आज्ञा तुझी वांचोनि आन नाहीं प्रभो ॥ ६८ ॥ कां जे दृश्य दृश्यातें नाशी ॥ जें दुजें हूं नातें ग्रासी ॥ जें एकपरि सर्वदेशीं ॥ वसवी सदा ॥ ६९ ॥ जयाचेनि सबधें बंध फिटे ॥ जयाचिया आशा आशा तुटे ॥ जें भेटलया सर्व भेटे ॥ आपणपांचि ॥ ७० ॥ तें तूं गुरुलिंग जी माझें ॥ जें एकलेपणाचें विरजे ॥ जया लागीं वोलांडिजे ॥ अद्वैतबोध ॥ ७१ ॥ आपणचि होऊनि ब्रह्म ॥ सारिजे कृत्याकृत्याचें काम ॥ मग कीजे कां निःसीम ॥ सेवा जयाचि ॥ ७२ ॥ गंगा सिंधु सेवूं गेली ॥ पावनांचि समुद्र जाली तें विभक्ता सेल्या दथला ॥ निजपदाची ॥ ७३ ॥ नातरी माझा जो निरूपचारु ॥ श्रीकृष्णा सेव्य सद्गुरु ॥ माझ्य नेत्र उपकारु ॥ हाचि मानीं ॥ ७४ ॥ जें मज तुझा आड ॥ होतें भेदाचें कवाड ॥ तें फेडोनि केलें गोड ॥ सेवासुरत ॥ ७५ ॥ तरी आनां तुझी आज्ञा ॥ सकळ देवाधिदेवराज्ञा ॥ करीन देयां अनुज्ञा ॥ मन्मनियेविषयीं ॥ ७६ ॥ यया अर्जुनाचि

अ
१८

याबोला ॥ देवनाचेस्फुरवें भुलला ॥ ह्मणें विश्वफळा जाला ॥ सफळा फळ हा मज ॥ ७७ ॥ उणनाहें भरला । स्फुराकर ॥
देखुनी आपला कुमर ॥ मर्यादाक्षीरसागर ॥ विसरे चिना ॥ ७८ ॥ ऐसें संवादाचा बहुलां ॥ लग्नदोघां चिया आतु-
ला ॥ लागलें देखोनि जाला ॥ निर्भर संजय ॥ ७९ ॥ तेणें ह्मणतसे संजयो ॥ बापुडूपार्थ रावो ॥ तो आपुल्या मं-
नो भावो ॥ अर्जुनेंसीं केला ॥ ८० ॥ तेणें उच्चं बळलेपणें ॥ संजय धृतराष्ट्रातें ह्मणे ॥ जी कैसे बादरायणें ॥ रक्षि-
लों दोघे ॥ ८१ ॥ आजि तुमतें अवधारा ॥ नाहीं चर्मचक्षु ही संसारा ॥ कीं ज्ञानदृष्टी व्यवहारा ॥ आणिलें ति ॥ ८२ ॥
आणि रथीं चियेरहाटी ॥ येइजे घोडेयासाठीं ॥ तया आह्मां योगोष्टी ॥ गोचर होतां ॥ ८३ ॥ वरी झुंझ ज्ञानें निर्वाण ॥ मां-
डलें असे दारुण ॥ दोहीं हारी आपण ॥ हारपिजे जैसें ॥ ८४ ॥ येथ दाजियेसां कूडां ॥ कैसा अनुग्रहो पैं गाढा ॥ जें ब्र-
ह्मानंद उघडा ॥ भोगवीतसे ॥ ८५ ॥ ऐसें संजय बोलिला ॥ परि नद्रवे पेरु उगला ॥ चंद्रकिरणीं शिवतला ॥ पाषाण जै-
सा ॥ ८६ ॥ हे देखोनि तयाची दशा ॥ मग करी चिना सरिसा ॥ परि सुखें जाला पिसा ॥ बोल नसे ॥ ८७ ॥ भुलविला
हर्षवेगें ॥ ह्मणोनि धृतराष्ट्रा सांगे ॥ ये हृदयीं न स्हेतया जोगें ॥ हें कीरजाणें ॥ ८८ ॥ श्लो० संजय उवाच ॥ इत्य-
हं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः ॥ संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणं ॥ ७४ ॥ टी० मग ह्मणे पैं कुरुराजा ॥
ऐसा यात्प्रवतो तुझा ॥ बोलिला तें अधोक्षजा ॥ गोड जालें ॥ ८९ ॥ अगा पूर्वापर सागर ॥ यया नामासी चि सि-
नार ॥ येर आघवें तें नीर ॥ येकूचि जैसें ॥ ९० ॥ तेसा श्रीकृष्ण पार्थ ऐसें ॥ हें आंगाचि पासिं दिसे ॥ मग संवादीं जी
नसे ॥ कांहींचि भेद ॥ ९१ ॥ पैं दर्पणा हूनि चोखें ॥ दोन्ही होतीं सन्मुखें ॥ तेथ येरी येर देखें ॥ आपणपैं जैसें ॥
पाठ. औं. ७७ सकळ. ७ ७ ७ ७ ७

॥९२॥ तैसा देवेंसी पडसूतें ॥ आपणपें दुवीं देखत ॥ पांडवेंसी देखे अनंत ॥ आपणपें पार्थी ॥ ९३॥ देवदेवा भक्ता
लागीं ॥ जियें विवरें देखे आंगीं ॥ ये रूतियें चि होय भागीं ॥ दोन्ही देखे ॥ ९४॥ आणिक कांहीं चि नाहीं ॥ म्हणोनि क्रि
रितीकाई ॥ दोघ येक पणें पाहीं ॥ नांदताति ॥ ९५॥ आता भेद जरी मोडे ॥ तरी प्रश्नोत्तर कां घडे ॥ ना भेद चित
रिं जोडे ॥ संवादसुखें कां ॥ ९६॥ ऐसें बोलतां दुजेपणें ॥ संवादी द्वैत गिळणें ॥ तें ऐकिलें बोलणें ॥ दोघांचें मियां
॥ ९७॥ उडूनि दोन्ही आरसे ॥ वोडवलीया सारिसे ॥ कोण कोणा पाहातसे ॥ कल्पावें पां ॥ ९८॥ कां दीपा सन्मुख ठेवि
लया दीपकें ॥ कोण कोणा अर्थिकें ॥ कोण जाणे ॥ ९९॥ नाना अर्का पुढें अर्कें ॥ उदैलिया आणिकें ॥ कोण म्हणे प्र-
काशकें ॥ प्रकाश्य कवण ॥ १६००॥ हें निर्धारूं जातां फुडें ॥ निर्धारा सिवक पडे ॥ तें दोघे जाले येवढे ॥ संवादें सरिसें
॥ १॥ जी मिळतां दोन्ही उदकें ॥ माजि लवण वारू ठाके ॥ कि तयासीही निमिखें ॥ तेंचि होये ॥ २॥ तैसें श्रीकृष्ण
अर्जुन दोन्ही ॥ संवादले ते मनीं ॥ धरितां मज हो वानी ॥ तेंचि होतसे ॥ ३॥ ऐसें ह्मणे ना मोटकें ॥ तव हिरोनि मा
ळिकें ॥ आठवनेला नेणों कें ॥ संजयपणाचा ॥ ४॥ रोमांच जवफरके ॥ तंव तंव आंग सूरके ॥ स्तंभस्वेदातें
जिंके ॥ एकलाकंप ॥ ५॥ अद्वयानंद परिसें ॥ दिठी रसमय जाली असे ॥ तें अश्रु न म्हणती जेसे ॥ द्रवत्वचि ॥ ६॥
नेणों काय माय पोटीं ॥ काय नेणों गुफे कंठीं ॥ वागर्था पडत मिठी ॥ उससानिया ॥ ७॥ किं बहुना सात्विकां आनं
चा चरमाडतां उमेठा ॥ संजय जाला सचोहटा ॥ संवादसुखाचा ॥ ८॥ नया सुखाची ऐसी जाती ॥ जे आपणचि
धरी शांती ॥ मग पुढती देहस्मृती ॥ लाधली तेणें ॥ ९॥ श्लो० व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परं ॥ श्लो०

गयोगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयं ॥७५॥ टी० तेव्हांबैसतेनि अनंदें ॥ ह्मणेजीजें उपनिषदें ॥ नेणतीनेंत्या
समप्रसादें ॥ एकिलें मियां ॥ १०॥ ऐकतांचि तेगोठी ॥ ब्रह्मत्वाची पडिली मिठी ॥ मीतुंपणेसी दृष्टी ॥ विरोनि गेली ॥
११ हे आघवेंचि कायोग ॥ जयाठायां येतमार्गे ॥ तयाचेंवाक्य सवेग ॥ केलें मज व्यासें ॥ १२॥ अहो अर्जुनाचेनिमि
षें ॥ आपणपें चिद्‌जें ऐसें ॥ नटोनिआपणयाउद्देशें ॥ बोलिलें जें देव ॥ १३॥ तेथ कांमाझें श्रोत्र ॥ पाठांचें जालें जी
पात्र ॥ कायवानुस्वतंत्र ॥ सामर्थ्य श्रीगुरूचें ॥ १४॥ श्लो० राजन्संस्मृत्यसंस्मृत्यसंवादमिममद्भुतं ॥ केशवार्जु
नयोः पुण्यंहृष्यामिचमुहुर्मुहुः ॥७६॥ टी० रायाहें बोलतां विस्मित होये ॥ तेणेंचि मोडा वळाठाये ॥ रत्नाकीर
ला किळाये ॥ झांकोळितं जैसी ॥ १५॥ हिमवंतीचीं सरोवरें ॥ चंद्रोदयीं होती काश्मीरें ॥ मग सूर्यागमीं साधारें ॥
द्रवत्ये ॥ १६॥ तैसा शरीराचिया स्मृती ॥ नोसंवादसंजय चित्तीं ॥ धरी आणि पुढती ॥ तेंचि होये ॥ १७॥ श्लोक
तच्चसंस्मृत्यसंस्मृत्यरूपमत्यद्भुतंहरेः ॥ विस्मयोमेमहान्राजन्हृष्यामिचपुनःपुनः ॥७७॥ टी० मग उठोनिह्म
णेनृपा ॥ श्रीहरीचिया विश्वरूपा ॥ देखिलया उगा कां पां ॥ असों लाहसी ॥ १८॥ नदेखणें निर्जें दिसे ॥ नाहींपणें-
चि जें असे ॥ विसरें आठवे तें कैसें ॥ चुकऊं आतां ॥ १९॥ देखोनि चमत्कार ॥ कीजे तो नाहीं पैसार ॥ मज हीसे
कुटमहापुर ॥ नेतु आहे ॥ २०॥ ऐसा श्रीकृष्णार्जुन ॥ संवादसंगमीं स्नान ॥ करूनि देतसे तिळदान ॥ अहंतेसें ॥ २१
तेथ असंवरें आनंदें ॥ अलौकिकें हो काहीं स्पंदें ॥ श्रीकृष्णा ह्मणे सद्‌गदें ॥ वेळोवेळां ॥ २२॥ या अवस्थाचि काहीं
कौरवा तें परी नाहीं ॥ ह्मणोनि रायें तें काहीं ॥ कल्पिलें जव ॥ २३॥ तवजाला सुखलाभ ॥ आपणपां करूनि स्वयंप्र॥
पाटनाहीं,

बुझाविलाअवष्टंभ ॥ संजयेंतेणें ॥ २४॥ तेथकोणीयेकीअवसरीं ॥ होआवीतेकरूनिदुरी ॥ रावोह्मणेसंजयापरी ॥
कैसीतुझीगा ॥ २५ ॥ तेणेंतूंतेथेंव्यासें ॥ बैसविलेंकासयाउद्देशें ॥ अप्रसंगामाजिऐसें ॥ बोलसीकाई ॥ २६ ॥
रानींचेंराउळानेलिया ॥ दाहींदिशामानीसूनिया ॥ कारान्नीहोयपाहालया ॥ निशाचरा ॥ २७ ॥ जोजेथिंचेंगोरवं
नेणें ॥ तयासितेंभिंगुलवाणें ॥ ह्मणोनिअप्रसंगनेणें ॥ ह्मणवाकितो ॥ २८ ॥ मगह्मणेंसांगेंप्रस्तुत ॥ उदयलें
सेंजेंउत्कंठित ॥ तेंकोणासिवारेंजेत ॥ देईलशेरवीं ॥ २९ ॥ येव्हवीं विशेषबहुतेक ॥ आमुचेंऐसेंमानसिक ॥ जें
दुर्योधनाचेंअधिक ॥ मतापसदां ॥ ३० ॥ आणियेरांचेंनिपाडें ॥ दुळहीयातेंदव्हडें ॥ ह्मणोनिजेतकुडें ॥
आणिलनातें ॥ ३१ ॥ आह्मांतवगमेऐसें ॥ मातुझेंजोतोंषकेसें ॥ तेंनेणोंसंजयाअसे ॥ तेंसेंसांगपां ॥ ३२ ॥ श्लो
कु० यत्रयोगेश्वरःकृष्णोयत्रपार्थोधनुर्धरः ॥ तत्रश्रीर्विजयोभूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम ॥ ७८ ॥ ॥ हरिः
ॐतत्सदितिश्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सुब्रह्मविद्यायांयोगशास्त्रेश्रीकृष्णार्जुनसंवादेमोक्षसंन्यासयोगो
नामअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ॥ टी० ययाबोलासंजयोह्मणे ॥ जींयरथेराचेंमानेण ॥ पांरआयुष्यते
थेंजिणें ॥ हेंफुडेंकांगा ॥ ३३ ॥ चंद्रतेथेंचांद्रिका ॥ शंभूतेथेंअंबिका ॥ संततेथेंविवेका ॥ असणेंकीजा ॥ ३४ ॥
रावोतेथेंकटक ॥ सौजन्यतेथेंसोइरीक ॥ वन्हितेथेंदाहक ॥ सामर्थ्येंकीं ॥ ३५ ॥ दयातेथेंधर्म ॥ धर्मतेथेंसुखा
गम ॥ सुखींपुरुषोत्तम ॥ असेजैसा ॥ ३६ ॥ वसंततेथेंवन ॥ वनतेथेंसुमन ॥ सुमनींपालिंगनें ॥ सारंगांचीं ३७
गुरुतेथेंज्ञान ॥ ज्ञानींआत्मदर्शन ॥ दर्शनींसमाधान ॥ आथिजैसें ॥ ३८ ॥ भाग्यतेथेंविलास ॥ सुखतेथेंउल्हा

स॥हेंअसोतेथप्रकाश॥सूर्यजेथें॥३९॥तैसेंसकळपुरुषार्थ॥जेणेंस्वामीकांसनाथ॥तोश्रीकृष्णरायाजय॥
तेथलक्ष्मी॥४०॥आणिआपलेंनिकांतेसीं॥तेजगदंबाजयापासीं॥अणिमादिकांकायदासी॥नव्हतीतयातें
॥४१॥कृष्णविजयस्वरूपनिजांगें॥तोराहिलाअसेजेणेंभागें॥तेंजयालागवेगें॥तेथेंचिआहे॥४२॥विज-
यीनामेंअर्जुनविख्यात॥विजयस्वरूपश्रीकृष्णनाथ॥श्रियेसींविजयसमस्त॥जाणनिश्चिततेथेंचिअ
से॥४३॥तयाचियेदेशींचींझाडीं॥कल्पतरूतेंहोडी॥नजिणावेंकांयवृंदी॥मायबापअसतां॥४४॥तेपा-
षाणहीआघवे॥चिंतारत्नेंकांनोहावे॥तियेभूमिकेकांनयावें॥सुवर्णत्व॥४५॥तयाचियागांवींचिया॥नदी
अमृतेंवाहाविया॥नवलकायराया॥विचारींपां॥४६॥तयाचेविसाटशब्द॥सुरवेंह्मणोंयेतीवेद॥सदेहसच्चिदा
नंद॥कांनोहावेते॥४७॥पैंस्वर्गापवर्गदोन्ही॥इयेंपदेंतयाआधीनें॥श्रीकृष्णबापजननी॥कमळाजया४८
ह्मणौनिजियाबाहींउभा॥तोलक्ष्मीयेचावल्लभा॥तेथसर्वसिद्धिस्वयंभा॥येरमीनेणों॥४९॥आणिसमुद्राचा
मेघ॥उपयोगेंतयाहूनिचांग॥तैसापार्थींआजिलाग॥आहेतये॥५०॥कनकत्वदीक्षागुरू॥लोहापरीसहोय
कारू॥परिजगापोसितांव्यवहारू॥तेंचिजाणें॥५१॥येथगुरुत्वायेतसेउणें॥ऐसेंझणकोणहीह्मणें॥वन्हि
प्रकाशदीपपणें॥प्रकाशीआपला॥५२॥तैसादेवाचियाशक्ति॥पार्थदेवासीचबहुती॥परमानंदयेस्तुती॥गौ
रवअसे॥५३॥आणिपुत्रेंमीसर्वगुणीं॥जिणावाहेबापासिराणी॥करीतेशार्ङ्गपाणी॥फळाआली॥५४॥किं-
बहुनाऐसानृपा॥पार्थजालासेकृष्णकृपा॥तोजयाकडेसाक्षेपा॥रीतीआहे॥५५॥तोचिगाविजयासिगावो॥

पाठ. ओं. ४५ चैतन्यत्व,

ज्ञा० ४८ येथतुजकोणसंदेहो ॥ तेथनयेतरीवावो ॥ विजयोनिहोये ॥५६॥ ह्मणोनिजेंयश्रीतेयथ्रीमंत ॥ जेथतोपंडुसुत अ० १८
तेथविजयसमस्त ॥ अभ्युदयतेथ ॥५७॥ जरीव्यासाचेनिसाचें ॥ धिरेमनतुमचें ॥ तरीयाबोलाचें ॥ ध्रुवांचिमाना
५८ ॥ जेथतोश्रीवल्लभ ॥ तेथभक्तकदंब ॥ तेथसुखआणिलाभ ॥ मंगळाचा ॥५९॥ याबोलाआनहोये ॥ तरि
व्यासाचाअंकनव्हे ॥ ऐसेंगाजोनिबाहे ॥ उभिलीतेणें ॥६०॥ एवं भारताचाआवांका ॥ आणूनिश्लोकायेका
संजयेंकुरुनायका ॥ दिधलाहातीं ॥६१॥ जैसानेणोंकेवढावन्हि ॥ परिगुणाग्रीं रिघोनी ॥ आणिजेसूर्याचिहाणी
निस्तरावया ॥६२॥ तैसेंशब्दब्रह्मअनंत ॥ जालेसवालक्षभारत ॥ भारताचेंशतेंसात ॥ सर्वस्वगीता ॥६३॥ त
याहीसातांशतांचा ॥ इत्यर्थहाश्लोकशेषींचा ॥ व्यासशिष्यसंजयाचा ॥ पूर्णोद्गारजो ॥६४॥ येणेंयेकेंचिश्लोकें
राहेतेणेंआसकें ॥ अविद्याजानाचीनिकें ॥ जिंतिलेंहोय ॥६५॥ ऐसेयाश्लोकांशतेंसात ॥ गीतेचींपदेंआंगेंवाह-
त ॥ पदेंह्मणोंकींपरमामृत ॥ गीताकाशीचें ॥६६॥ किंआत्मराजानियेसभे ॥ गीतेचेउववलेहेरवांबे ॥ मजश्लो-
कमतिभे ॥ ऐसेंयेत ॥६७॥ कींगीतानाहेसप्तशती ॥ मंत्रप्रतिपाद्यभगवती ॥ मोहमहिषामुक्ती ॥ आनंदलीअसे ॥
॥६८॥ ह्मणोनिमनेंकानेंवाचा ॥ जोसेवकहोईलइयेचा ॥ तोस्वानंदसाम्राज्याचा ॥ चक्रवर्तिकरी ॥६९॥ कीं-
अविद्यातिमिररोषें ॥ श्लोकसूर्यांतेंपैजाजिंकें ॥ ऐसेंप्रकाशिलेंगीतामिषें ॥ रायेंश्रीकृष्णें ॥७०॥ कींश्लोका-
क्षरद्राक्षलता ॥ मांडवजालीआहेगीता ॥ संसारपथश्रांता ॥ विसंवावया ॥७१॥ कींसभाग्यसंतीभ्रमरीं ॥
सेविलेंतेंश्लोककल्हारीं ॥ श्रीकृष्णाख्यसरोवरीं ॥ सासिन्नलेंहे ॥७२॥ कींश्लोकनव्हेतिआनं ॥ गमेगीतेचें- ४९
पाठ. ओ. ५९ सुखसुखलाभ. ओं. ६० विद्या. ओं. ६८ मागुती. ओं. ७२ केले, ७ ७ ७

महिमान ॥ वारवाणिनेवंदीजन ॥ उदंडजेसे ॥ ७३ ॥ कींश्लोकांचियाआवारा ॥ सानशतेंकरूनिसुंदरा ॥ सर्वागमगीतापुरा ॥ वसोंआले ॥ ७४ ॥ कींनिजकांताआत्मया ॥ आवडीगीतामिळावया ॥ श्लोकनव्हतीबाह्या ॥ पसरकाजों ॥ ७५ ॥ कींगीताकमळींचे भृंग ॥ हगीतासागरतरंग ॥ कींहरीचेहेतुरंग ॥ गीतारथींचे ॥ ७६ ॥ कींश्लोकसर्वतीर्थसांघात ॥ आलाश्रीगीतेगंगेआंत ॥ जेअर्जुननृसिंहस्त ॥ जालाह्मणोनि ॥ ७७ ॥ कींनोहेहेश्लोकश्रेणी ॥ अचिंत्यचित्तचिंतामणी ॥ कींनिर्विकल्पालावणी ॥ कल्पतरूंची ॥ ७८ ॥ ऐसियाशतेंसातश्लोकां ॥ परिआगळायेकयेका ॥ आताकोणवेगळिका ॥ वानावापां ॥ ७९ ॥ तान्हीआणिपारठी ॥ इयाकामधेनूतेंदिठी ॥ स्वनिनेसीयागोर्‍हा ॥ कींजेतीना ॥ ८० ॥ दीपाआगिलमागिल ॥ सूर्यधाकुटावडील ॥ अमृतसिंधूखोल ॥ उथळकायसा ॥ ८१ ॥ तैसेपहिलेसरते ॥ श्लोकनह्मणावेगीते ॥ जुनीनवीपारिजाते ॥ आहातीकाई ॥ ८२ ॥ आणिश्लोकापाडनाहीं ॥ हेंकीरसमर्थुकाई ॥ येथवाच्यवाचकाहीं ॥ भागनधरी ॥ ८३ ॥ जेइयेशास्त्रीयेक ॥ श्रीकृष्णचिवाच्यवाचक ॥ हेंप्रसिद्धजाणेलोक ॥ भलताही ॥ ८४ ॥ येथेअर्थेंजेतेंचिपाठें ॥ जोडेयेवढेंनिधूटें वाच्यवाचकयेकवटें ॥ साधीतशास्त्र ॥ ८५ ॥ ह्मणोनिमजकाहीं ॥ समर्थनीआतांविषयनाहीं ॥ गीताजाणेहेवाङ्मयी ॥ श्रीमूर्तिप्रभूची ॥ ८६ ॥ शास्त्रवाच्येंअर्थेंफळें ॥ मगआपणमावळे ॥ तैसेंनव्हेहेंसगळें ॥ परब्रह्मचि ॥ ८७ ॥ कैसाविश्वाचियाकृपा ॥ करूनिमहानंदसोपा ॥ अर्जुनव्याजेंकृपा ॥ आणिलादेवें ॥ ८८ ॥ चकोराचेनिनिमित्तें ॥ तिन्हीभुवनसंतप्तें ॥ निवविलींकळावंतें ॥ चंद्रेजेवि ॥ ८९ ॥ तेसंगीतेचेंहेतुभातें ॥

पाठ. ओ. ७२ फ़ैलें; ओं. ८६ शास्त्रें,

वत्सकरूनिपार्थातें ॥दुभीनलीजगापुरतें ॥श्रीकृष्णगाय ॥ १० ॥ कांगोतमाचेनिमिषें ॥कळिकाळज्वरिलोहेंशें
पाणिदाळुगिरीशें ॥ गंगेंचाकेला ॥ ११ ॥यथेंजीवेंजरीनाहाल ॥ तरीहेंचर्करहोआल ॥नातरीपाठमिषेंतिंबाल
ज्ञीभचिजरी ॥ १२ ॥ तरिलोह एकें अंशें ॥ झगटलियापारसें ॥ येरीकडे अपैसें ॥ कवर्णहोये ॥ १३ ॥ तैसीपा-
ठाचीतवाटी ॥ श्लोकपादलावोनाजवंवोठीं ॥ तवब्रह्मतेंचीपुष्टी ॥ येईलआंगा ॥ १४ ॥ नाएणेसिंमुखवांकुडें ॥
करूनिठाकालकानवडें ॥ तरिकानीहोयेतापडें ॥ तेंचिलेख ॥ १५ ॥ जेंहंश्रवणेंपाठेंअर्थें ॥ गीतानेदीमोक्षाअतें
तें ॥ जैसासमर्थदाताकोण्हातें ॥नास्तिनह्मणे ॥ १६ ॥ ह्मणोनिजाणतयासवा ॥ गीताचियेकीसेवा ॥ कायकरा-
लआघवा ॥ शास्त्रींयेरीं ॥ १७ ॥ आणिकृष्णार्जुनीमोकळी ॥ गोठीचावळिलिजेनिराळी ॥ तेश्रीव्यासेंकेली
करतळीं ॥ येवोंयेऐसी ॥ १८ ॥ बाळकातेंवोरसें ॥ मायजेंजेवऊंबैसे ॥ तेंतयाठाकतीतैसे ॥ ग्रांसकरी ॥ १९ ॥ कांअ
फाटासमीरणा ॥ आपैतंपणशाहाणा ॥ केलेंजेसेंविंजणा ॥ निर्मूनियां ॥ १७०० ॥ तैसेंशब्दंजेंनलभे ॥ तेंघडूनि
यांअनुष्टुभें ॥ स्त्रीशूद्रादिप्रतिभे ॥ सामाविलें ॥ १ ॥ स्वातीचेनिपाणियें ॥ नहोतीजरीमोतियें ॥ तरिआंगीं
कदर्शचियें ॥ कांशोभतीतियें ॥ २ ॥ नादवाद्यानयेतां ॥ तरिकांगोचरहोतां ॥ फुलेंनहोताघेपतां ॥ आमोदुकेवि
॥ ३ ॥ गोडीनहोतीपक्कान्नें ॥ तरिकांफावतीरसनें ॥ दर्पणावीणनयनें ॥ नयनकांदिसे ॥ ४ ॥ तेंसाइंखश्रीगुरु-
मूर्ती ॥ नरिगतांदृश्यपथीं ॥ तरिकांत्याउपास्ती ॥ आकळतांता ॥ ५ ॥ तेंसेंवस्तुजेंअसंख्यात ॥ तयासंख्याशतें
सात ॥ नहोतीतरिकोणायेथ ॥ फावोंशकतें ॥ ६ ॥ मेघसिंधूचेंपाणीवाहे ॥ तरीजगतयातेंचिपाहे ॥ कांजेंउमं

पाठ, ओ· १० करमी, ओं· १६ पर्रातें· ओ· १६ नाहीं·

पतेंनोहे ॥ व्हाकतेंकोपहा ॥ ७ ॥ आणिवाचाजेंनपवे ॥ तेहेश्लोकनहोतेबरवे ॥ तरिकानेसुरेंवफावे ॥ ऐसेंकांहोतें ॥
॥ ८ ॥ ह्मणोनिश्रीव्यासाचाहाथोर ॥ विश्वासिजालाउपकार ॥ जेंश्रीकृष्णउक्तीआकार ॥ ग्रंथाचाकेला ॥ ९ ॥
आणितोचिहाथींआतां ॥ श्रीव्यासाचींपदेंपाहातां ॥ आणिलाश्रवणपथा ॥ मऱ्हाटिया ॥ १० ॥ व्यासादिकांचेउ
न्मेष ॥ शाहाटतीजेथसाशंक ॥ तेथमीहीरंकयेक ॥ वाचाळीकरीं ॥ ११ ॥ परिगीताईश्वरभोळा ॥ लेइलाव्या
सोक्तीकुसुममाळा ॥ तरिमाझियादुर्वादळा ॥ नानह्मणेकीं ॥ १२ ॥ आणिक्षीरसिंधूचियातटा ॥ पाणियांयेती
गजघटा ॥ तेथकायमुरकुटा ॥ वारिजतअसे ॥ १३ ॥ पारवकुटेंपाखिरूं ॥ नुडेतरीनभींचस्थिरू ॥ गगनआक्रमी
सत्वरू ॥ तोगरुडहीतेथ ॥ १४ ॥ राजहंसाचेंचालणें ॥ भूतळींजालियासिहाणें ॥ आणिकेंकायकोणें ॥ चालावेंचि
ना ॥ १५ ॥ जीआपुलेनिअवकाशें ॥ अगाधजळघेपेकलशें ॥ चुळोंचूळपणाऐसें ॥ भरूनिननिघे ॥ १६ ॥ दिव
टीचाआंगींथोरी ॥ तरितेबहुतेजधरी ॥ वातीआपुलियापरी ॥ आणीचकींना ॥ १७ ॥ जीसमुद्राचेनिपैसें ॥ सम
द्रीआकाशआभासे ॥ थिल्लरींथिल्लुराऐसें ॥ बिंबेचिपैं ॥ १८ ॥ तेंविव्यासादिकमहामती ॥ वावरोंयेतीइयेंग्रं
थीं ॥ मातमाझीठाकोंहेयुक्ती ॥ नमिळेकीर ॥ १९ ॥ जियेसागरींजळचरें ॥ संचरतीमंदराकारें ॥ तेथदेखोनि
सपुरें ॥ पोंहोंनलाहती ॥ २० ॥ अरुणआंगाजवळिके ॥ ह्मणोनिसूर्यातेंदेखे ॥ मामूतळींचिनदेखे ॥ मुंगीकाई
॥ २१ ॥ यालागींआह्मांप्राकृतां ॥ देशिकारेंबंधेंगीता ॥ ह्मणणेंहेंअनुचिता ॥ कारणनोहे ॥ २२ ॥ आणिबापपु
ढांजाये ॥ तेंघेतपाउलाचीसोये ॥ बाळयेतरिनलाहे ॥ पावोंकायी ॥ २३ ॥ तैसाव्यासाचामागोवाघेत ॥ भाष्य
पाठ. ओं. १० पाहातां, ओं. १५ शाहाणें. ओं. १७ दिवियेच्या. ओं. १७ प्रकाशी, ओं. २० सामान्येंयेरें, ७. ७. ७

कारातेंवाटपुसत ॥ अयोग्यहोमीनपवत ॥ केंजाइन ॥ २४॥ आणिपृथ्वीजयाचियासमा ॥ नुबगेस्थावरजंगमा ॥ ज
याचेनिअमृतेंचंद्रमा ॥ निववीजग ॥ २५॥ जयाचेंआंगिकेंअंगिके ॥ तेजलाहोनिअर्के ॥ आधाराचेंसावाइके ॥
लोहिजतआहे ॥ २६॥ समुद्राजयाचेंनीर ॥ तोयाजयाचेंमाधुर्य ॥ माधुर्यासौंदर्य ॥ जयाचेनि ॥ २७ ॥ पवनाज
याचेंबळ ॥ आकाशजेणेंपघळ ॥ ज्ञानजेणेंउज्वळ ॥ चक्रवर्ति ॥ २८ ॥ वेदजेणेंसभास ॥ सुखजेणेंसोल्लास
हेंअसोरूपस ॥ विश्वजेणें ॥ २९॥ तोसर्वोपकारीसमर्थ ॥ सद्गुरुश्रीनिवृत्तिनाथ ॥ रहाटतअसेमजंही
आंत ॥ रियोनियां ॥ ३०॥ आताआयतीगीताजगीं ॥ सीसांगमन्हाटियाभागीं ॥ येथकेंविस्मयालागीं ॥
ठावआहे ॥ ३१॥ श्रीगुरूचेनिनावेंमाती ॥ डोंगरीजयापासिहोती ॥ तेणेंकोळियेंत्रिजगती ॥ येकवदकेली
॥ ३२ ॥ चंदनेंवेधलींझाडें ॥ जालीचंदनाचेनिपाडें ॥ वशिष्ठेंमांडल्यीकें भांडें ॥ भानुसीशादी ॥ ३३॥ मांभीत
वचित्ताथिला ॥ आणिश्रीगुरूऐसादादुला ॥ जोदिठीवेनिआपुला ॥ वैसवीपदीं ॥ ३४॥ आधीचिदेखणीदि
ठी ॥ वरीसूर्यपुरवीपाठी ॥ तैनदिसेऐसीगोठी ॥ केंहीआहे ॥ ३५॥ ह्मणोनिमाझेनित्यनवें ॥ श्वासोश्वास
हीप्रबंधहोआवे ॥ श्रीगुरूकृपाकायेयेकनोहे ॥ ज्ञानदेवह्मणे ॥ ३६॥ याकारणेंमियां ॥ श्रीगीतार्थमन्हाटि-
या ॥ केलालोकांयया ॥ दिठीचाविषयो ॥ ३७॥ परिमन्हाटेंबोलरंगें ॥ कवळितांजेगीतांगें ॥ तेंगातयाचेनिपां
गें ॥ येकाच्युतानोहे ॥ ३८॥ ह्मणोनिगीतागावोह्मणे ॥ तेंगाणिवेहोतलेणें ॥ नामोकळेंतरिउणें ॥ गीताहीआ
णित ॥ ३९॥ सुंदरआंगीलेणेनसूये ॥ तेंतोमाकळाश्रृंगारहोये ॥ नालेंडलेंतरिआहे ॥ तेंसेंकेंउचित ॥ ४०॥ ५०

पाठ· ओ· ३१ देव, ओं· ३६ नीच ·

कां मोतियांचीं जैसी जाती ॥ सोनयाही मान देती ॥ ना तरी रमा नर्विती ॥ अंगीं निरुतीं ॥ ४१ ॥ [illegible] कीं ओकी
उणीन होती परिमळीं ॥ वसंतागमीं चावाटोळीं ॥ मोगरीं जैसीं ॥ ४२ ॥ तैसीं वाणी तेणें [illegible] ॥ रीतिरीति जाहीर
गदावी ॥ तोला [illegible] बधवावी ॥ केला भियां ॥ ४३ ॥ तेणें आचाळ स्फ़बोधें ॥ नोवीं नि[illegible] ॥ [illegible]
स्वादें ॥ अक्षरें गुंथिलीं ॥ ४४ ॥ आतां चंदनाचा तरुवरीं ॥ परिमळालागीं फूलवरी ॥ [illegible] यापरि ॥ ना
गेनाकी ॥ ४५ ॥ तैसा मबधहा श्रवणीं ॥ लागत रेववास माधि आणी ॥ [illegible] ॥ कायव्यसन
नलावी ॥ ४६ ॥ पाठ करितां व्याजें ॥ पांडित्य येतं विषजें ॥ तें अमृतातें नेणिजे ॥ फावलिया ॥ ४७ ॥ तैसें नि आइ
तेपणें ॥ कवित्व जालें हें उपणें ॥ मनननिजध्यासश्रवणें ॥ जिंतिलें आतां ॥ ४८ ॥ हे स्वानंद [illegible] चीसेल ॥ भ
लतयासी निंदेईल ॥ सर्वेंद्रियां पोषवील ॥ श्रवणा करवीं ॥ ४९ ॥ चंद्रातें आंगवणें ॥ भोगूनि चकोर शाहाणें ॥
परि फावे जें संवादिणें ॥ भलतयाही ॥ ५० ॥ तैसें अध्यात्मशास्त्रीं यिये ॥ अंतरंग चि अधिकारिये ॥ परि लो-
कुवाक्चातुर्यें ॥ होईल स्फ़ुरिवया ॥ ५१ ॥ ऐसें श्रीनिवृत्तिनाथाचें ॥ गौरव आहे जी साचें ॥ ग्रंथ नोहे हें कृपेचें ॥
वैभव तियें ॥ ५२ ॥ क्षीरसिंधुपरिसरीं ॥ शक्तीच्या कर्णकुहरीं ॥ नेणों कैं श्रीत्रिपुरारीं ॥ सांगीतलें जें ॥ ५३ ॥ तें
क्षीरकल्लोळाआंत ॥ मकरोदरीं गुप्त ॥ होता तयाचा हात ॥ पैठें जालें ॥ ५४ ॥ तो मत्स्येंद्र सप्तशृंगीं ॥ भग्नावयवा
चौरंगी ॥ भेटला कीं तो सर्वांगीं ॥ संपूर्ण जाला ॥ ५५ ॥ मग समाधी अव्युत्थया ॥ भोगावी वासना यया ॥ ते
मुद्रा श्रीगोरक्षराया ॥ दिधली मीनीं ॥ ५६ ॥ तेणें योगाब्जिनीसरोवर ॥ विषयविध्वंसैकवीर ॥ तियें पदीं कां

पान. ओ. ४४. गुंफिलीं. ओं. ४६ न्यासमार्गा. ओं. ४७ पाव. ओं. ५२ तैसें. ओं. ५६ अव्युच्छया. ७ ७ ७

सर्वेश्वर ॥ अभिषेकिले ॥५७॥ मग तिहीं तें शांभव ॥ अद्वयानंदवैभव ॥ संपादिलें संभव ॥ श्रीगैणीनाथा ॥५८॥
तेणें कळिकळित भूतां ॥ आला देखोनि निरुता ॥ तें आज्ञापिलें श्रीनिवृत्तीनाथा ॥ दिधली ऐसी ॥५९॥ ना आदिगुरु शं
करा ॥ लागोनि शिष्यपरंपरा ॥ बोधाचा हा संसरा ॥ जाला जो आमुतें ॥६०॥ तो हा तूं घेऊनि आघवा ॥ कळीं गि
ळितयां जीवां ॥ सर्वप्रकारीं धांवा ॥ करीं पां वेगीं ॥६१॥ आधींच तंव तो कृपाळु ॥ वरि गुरुआज्ञेचा बोलु ॥ जा
ला जैसा वर्षाकाळु ॥ खवळणें मेघा ॥६२॥ मग आर्ताचेनि वोरसें ॥ गीतार्थग्रंथनमिषें ॥ वर्षला शांतरसें ॥ तो
हा ग्रंथ ॥६३॥ तेथ पुढां मी बापिया ॥ मांडला आर्ती आपुलिया ॥ कि येथ साठीं येवढिया ॥ आणिलों यशा ॥६४
एवं गुरुक्रमें लाधलें ॥ समाधिधन जें आपुलें ॥ तें ग्रंथें बोधोनि दिधलें ॥ गोसावी मज ॥६५॥ वांचूनि पढें ना वा-
चीं ॥ ना सेविला जाणें स्वामीची ॥ ऐसिया मज ग्रंथाची ॥ योग्यता कें असे ॥६६॥ परि सांचचि गुरुनाथें ॥ निमि
त्त करूनि मातें ॥ प्रबंधव्याजें जगातें ॥ रक्षिलें जाणा ॥६७॥ न ह्नी पुरोहितगुणें ॥ मी बोलिलों पुरे उणें ॥ तें तुम्ही
माउलीपणें ॥ उपसाहिजो जी ॥६८॥ शब्द कैसा घडिजे ॥ प्रमेय कैसें पां चाढिजे ॥ अलंकार म्हणिजे ॥ काय
तें नेणें ॥६९॥ साचि खडेयाचें बाहुलें ॥ चालवीत्या सूत्राचेनि चालें ॥ तैसा मातें दावीत बोलें ॥ स्वामी तो माझा
॥७०॥ यालागीं मी गुणदोष ॥ विषीं क्षमाविना विशेष ॥ जे मी सृजात ग्रंथलों देख ॥ आचार्यें कीं ॥७१॥ आणि
तुह्मां संतांचिये सभे ॥ जें उणीव असिजे कें उभें ॥ तें पूर्ण नोहे तें लाभे ॥ तुह्मांसीचि कोप ॥७२॥ शिवतलियाही प
रिसें ॥ लोह त्याचियें अवदशें ॥ न सूकिजे आयसें ॥ तें कवणा बोल ॥७३॥ वोहळें हें चि करावें ॥ जे गंगेचें आंग-

पाठ· ओं· ५८ गयणी, ओं· ६१ वेगा, ओं· ७३ आपेसें·

ठाकावें ॥ मंगहीगंगाजरीनोहावें ॥ तैंतोकायकरी ॥७४॥ ह्मणौनिभाग्ययोगेंबहुतें ॥ पाहेतुह्यासंताचर्म । पायें ॥
पातलोंआनांकेलाहे ॥ उणेजगीं ॥७५॥ अहोजीमाझेनिस्वामी ॥ मजसंतूजोडूनितुह्मी ॥ दिधलेतितें सर्वका
मीं ॥ परिपूर्णजालों ॥७६॥ पाहापांमातेंतुह्मीसांगडे ॥ माहेरतेणेंस्फुरवाडें ॥ ग्रंथाचेंआळियाडें ॥ सिद्धीगे
लें ॥७७॥ जीकनकाचेंनिरवळ ॥ वोतूंयेईलभूतळ ॥ चिंतारत्नींकुळाचळ ॥ निर्मूंयेती ॥७८॥ सातांहीहासा
गरांतें ॥ सोपेंभरितांअमृतें ॥ दुवाडनोहेतारातें ॥ चंद्रकरिता ॥७९॥ कल्पतरूचेंआराम ॥ लावितांनाहींवि
षम ॥ परीगीतार्थाचेंवर्म ॥ निवडूंनये ॥ १७८०॥ हाग्रंथसागरयेव्हडा ॥ उतरोनिपैलीकडा ॥ कीर्तीविजयाचाधें
डा ॥ नाचेजोकां ॥८१॥ तोमीयेकसर्वमुका ॥ बोलोनिमऱ्हाटियाभाषा ॥ करीडोळेवरीलोकां ॥ घेवेंपेऐसें ॥८२॥ गी
तार्थाचाआवारु ॥ कळसेंसींमहामेरु ॥ रत्नानिमाजीश्रीगुरु ॥ लिंगजेंपूजीं ॥८३॥ गीतानिःकपटमाय ॥ चुको
नितान्हेंहिंडेजेंवाय ॥ तेंमायपुतांभेटिहोय ॥ हाधर्मतुमचा ॥८४॥ तुह्मासज्जनाचेंकेलें ॥ आकळूनिजीमीबो
लें ॥ ज्ञानदेवह्मणेघेकुलें ॥ तेंसेंनोहे ॥८५॥ कायबहुबोलोंसकळां ॥ मेळविलाजन्मफळा ॥ ग्रंथसिद्धीच्या-
सोहळां ॥ दाविलाजोहा ॥८६॥ मियांजेसजेंसेयाआशा ॥ केलातुमचाभरंवसा ॥ तेंपुरउनिजीबहुवसा ॥
आणिलेंसुरवा ॥८७॥ मजलागींग्रंथाचीस्वामी ॥ दुजीसृष्टीजेहेकेलीतुह्मी ॥ तेपाहोनिहांसोआह्मी ॥ विश्वा
मित्रातेंही ॥८८॥ जेंअसोनिधिशंकुउद्देशीं ॥ धातयाहीआणावेवासें ॥ तेंनासतर्कांजोकिंऐसें ॥ निर्मावेंनाहीं ॥८९
शंभूउपमन्यूचेंनिमोहें ॥ क्षीरसागरहीकेलाआहे ॥ येथतोहीउपमेसरीनोहे ॥ जेंविषगर्भकीं ॥९०॥ अंधकार

पाठ, ओं ७७ उंहां. ओं ८२ मुरवा, ओं ८९ दोषें, ओं ९० दिधला, ७ ७ ७

निशाचरा ॥ गिळितां सूर्यें चराचरा ॥ धांवा केला तरी खरा ॥ ताउनी कोंनो ॥ ११ ॥ तातलिया जगाकारणें ॥ चंद्रें वोंचि
ळेचा दिणें ॥ तया सदोषा कवि ह्मणे ॥ सारिखें हे ॥ १२ ॥ ह्मणोनि तुह्मी मज संतीं ॥ ग्रंथरूप जो हा त्रिजगतीं ॥ उप-
योग केला तो पुढती ॥ निरूपम जी ॥ १३ ॥ किंबहुना तुम्हीं केलें ॥ धर्मकीर्तन हें सिद्धी नेलें ॥ येथ माझें जो उरलें ॥
पाईकपण ॥ १४ ॥ आतां विश्वात्मकें देवें ॥ येणें वाग्यज्ञें तोषावें ॥ तोषोनि मज ह्यावें ॥ पसायदान हें ॥ १५ ॥ जे
खळांचि व्यंकटी सांडो ॥ तयां सत्कर्मीं रती वाढो ॥ भूतां परस्परें पडो ॥ मैत्र जीवाचें ॥ १६ ॥ दुरिताचें तिमिर जा-
वो ॥ विश्व स्वधर्मसूर्यें पाहो ॥ जो जें वांछिल तो तें लाहो ॥ प्राणिजात ॥ १७ ॥ वर्षते सकळमंगळीं ॥ ईश्वरनि-
ष्ठांची मांदियाळी ॥ अनवरत भूतळीं ॥ भेटोत या भूतां ॥ १८ ॥ चलां कल्पतरूंचे आरव ॥ चेतना चिंतामणीचें-
गांव ॥ बोलते जे अर्णव ॥ पीयूषाचे ॥ १९ ॥ चंद्रमे जे अलांछन ॥ मार्तंड जे तापहीन ॥ ते सर्वांही सदा सज्जन
सोयरे होतु ॥ १८०० ॥ किंबहुना सर्वसुखीं ॥ पूर्ण होऊनि तिहीं लोकीं ॥ भजिजो आदिपुरुषीं ॥ अखंडित ॥ १ ॥
आणि ग्रंथोपजीविये ॥ विशेषीं लोकीं इयें ॥ दृष्टादृष्टविजयें ॥ होआवें जी ॥ २ ॥ येथ ह्मणे श्रीविश्वेशरावो ॥ हें
होईल दायपसावो ॥ येणें वरें ज्ञानदेवो ॥ सुखिया जाला ॥ ३ ॥ ऐसें युगीं परिकळीं ॥ आणि महाराष्ट्रमंडळीं ॥
श्रीगोदावरीच्या तटीं ॥ दक्षिणिलीं ॥ ४ ॥ त्रिभुवनैकपवित्र ॥ अनादि पंचक्रोश क्षेत्र ॥ जेथ जगाचें जीवनसूत्र
श्रीमहालया असे ॥ ५ ॥ तेथ यदुवंशविलास ॥ जो सकळकळानिवास ॥ न्यायातें पोषी क्षितीश ॥ श्रीरामचंद्र ॥ ६ ॥
तेथ महेशान्वयसंभूतें ॥ श्रीनिवृत्तिनाथसुतें ॥ केलें ज्ञानदेवें गीते ॥ देसिकारलेणें ॥ ७ ॥ एवं भारताचां ग्रंथीं

पाठ. ओं. ४ कुळीं, दक्षिणलिंगीं, ओं. ५ जीव. महादेवो,

भी.भृत्नापुर्ष्यभिरुपर्वी ॥ श्रीकृष्णार्जुनीसंवादी ॥ गोठिजेकेली ॥ ८ ॥ तेंउपनिषदांचसार ॥ सर्वशास्त्रांचमाहेर ॥ पर-
महंसीसरोवर ॥ सेविजेजे ॥ ९ ॥ तियेगीतेचाकलश ॥ संपूर्णहाअष्टादश ॥ ह्मणेनिवृत्तिदास ॥ ज्ञानदेव ॥ १० ॥ पु-
ढतीपुढतीपुढती ॥ इयाग्रंथपुण्यसंपत्ती ॥ सर्वसुखीसर्वभूतीं ॥ संपूर्णहोइजे ॥ ११ ॥ शकेबाराशतेंबारोत्तरें ॥ तें
टीकाकेलीज्ञानेश्वरें ॥ सच्चिदानंदबावाआदरें ॥ लेखकजाहाला ॥ १८ १२ ॥ ७ ॥ ॥ इतिश्रीभावार्थदीपिकां
याज्ञानदेवविरचितायांअष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥ ७ ॥ ॥ श्रीशके पंधराशेंबासेत्तरीं ॥ तारणनामसंवत्सरीं ॥
येकाजनार्दनअत्यादरीं ॥ गीताज्ञानेश्वरीप्रतिशुद्धकेली ॥ १ ॥ ग्रंथपूर्वीचअतिशुद्ध ॥ परीपाठांतरीशुद्धअबद्ध
तोशोधूनियांएवंविध ॥ प्रतिशुद्धसिद्धज्ञानेश्वरी ॥ २ ॥ नमोज्ञानेश्वरानिष्कळंका ॥ जयाचीगीतेचीवाचितांटी
का ॥ ज्ञानहोयलोकां ॥ अतिभाविकांग्रंथार्थियां ॥ ३ ॥ बहुकाळपर्वणीगोमटी ॥ भाद्रपदमासकपिलाषष्ठी ॥ प्रति
ष्ठानींगोदातटीं ॥ लेखनकापावीसंपूर्णजाली ॥ ४ ॥ ज्ञानेश्वरीपाठीं ॥ जोवोवीकरीलमऱ्हाटी ॥ तेणेंअमृताचेताटीं
टीं ॥ जाणनरोटीठेविली ॥ ५ ॥ ७ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभंभवतु ॥ श्रीसीतारामचंद्रार्पणमस्तु ॥

पाठ. ओं. १२ बाराशें, ओं. १ सावोत्तरी, ७

७ ७ ७ ७

ही, ज्ञानेश्वरी, शके १७८६ रक्ताक्षीनामसंवत्सरे, वैशाखशुद्धचतुर्दश्यां, भृगुवासरे, तद्दिनेसमाप्ता, ॥ मुक्काम. मुंबई येथें. गणे
शबापुजी. शास्त्री. मालवणकर. यांणीं. लोककल्याणार्थ, आपले, शिलायंत्रछापखान्यांत, छापिली; ७॥ श्रीराधाकृष्णायनमः ॥ ॥ ७ ॥ ॥

॥ छ ॥ इतिज्ञानेश्वरीसमाप्ता. ॥ छ ॥

शुद्धी । स्वरूपीं माझ्या ॥ ८४ ॥ मग[१]
नाहीं । किंबहुना तुज कांहीं । उरे[२]
तुवां सर्वदा मज अर्पिलीं । तेणें
म्हणौनि येणें प्रसादबळें । नवे
कळों तुज ॥ ८७ *जें सप्र[४]
तें [५]उपपत्तीचेनि उपायें । गी
नानापरी उपदेशिलें । येणें अज्ञानजात सांडवलें ।

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।

अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥६६॥

[सर्वधर्मान्परित्यज्य] आशा जैसी दुःखातें । व्याली निंदा [७]दुरितें । हें असो जैसें दैन्यातें । [८]दुर्भगत्व ॥ १३९० ॥ तैसें स्वर्गनरकसूचक । अज्ञान व्यालें धर्मादिक । तें [९]सांडूनि घालीं अशेख । ज्ञानें येणें ॥ ९१ ॥ हातीं घेऊनि तो दोर । सांडिजे जैसा सर्पाकार । कां निद्रात्यागें [१०]घराचार । स्वप्नींचा जैसा ॥ ९२ ॥ ना ना सांडिलेनि [११]कवळें । चंद्रींचें [१२]धुपें पिवळें । व्याधित्यागें [१३]कडु-वाळें । पण मुखाचें ॥ ९३ ॥ अगा दिवसा पाठी देउनी । मृगजळ घापे त्यजूनी । कां काष्ठत्यागें वन्ही । त्यजिजे जैसा ॥ ९४ ॥ तैसें धर्माधर्माचें [१४]टवाळ । दावी अज्ञान जें कां मूळ । तें त्यजूनि त्यजीं सकळ । धर्मजात ॥९५॥ [मामेकं] मग अज्ञान [१५]निमालिया । मीचि येक असें †अपैसया । [१६]सनिद्र स्वप्न गेलया । आपणपें जैसें ॥ ९६ ॥ तैसा मी एकवांचूनि कांहीं । मग भिन्नाभिन्न आन नाहीं । सोऽहंबोधें [१७]तयाच्या ठायीं । अनन्य होय ॥ ९७ ॥ [शरणं व्रज] पैं आपलेनि भेदेंविण । माझें जाणिजे जें एकपण । तयाचि नांव शरण । मज येणें गा ॥ ९८ ॥ जैसें घटाचेनि नाशें । [१८]गगनीं गगन प्रवेशे । मज शरण येणें तैसें । ऐक्य करी ॥ ९९ ॥ सुवर्णमणि सोनयां । ये कल्लोळ जैसा पाणिया । तैसा मज धनंजया । शरण ये तूं ॥ १४००॥ [अहं त्वा सर्वपापेभ्यः] वांचूनि सागराच्या पोटीं । वडवानळ शरण आला किरीटी । ‡जाळूं न ठके तया गोठी । [१९]वोळूनि दे पां ॥ १ ॥ मजही शरण रिघिजे । आणि §जीवत्वेंचि असिजे । धिग् बोलीं यिया न [२०]लंजे । प्रज्ञा केविं ॥ २ ॥ अगा [२१]प्राकृताही राया । आंगीं पडे जें धनंजया । तें [२२]दासिरूंहि कीं तया । समान

* जे प्रपंच. † धनंजया. ‡ जाळूनि. § जीवित्वेंचि.

१ प्राप्त झाली. २ अटकावानें. ३ तुझ्या स्वाधीन झालों. ४ प्रपंचासह. ५ साक्षात्. ६ युक्तीच्या. ७ पातकें. ८ दुर्दैवपणा. ९ सोडून दे. १० प्रपंच. ११ कावीळ रोगानें. १२ चांदणें. १३ कडवटपणा. १४ बंड. १५ नाश पावल्यावर. १६ निद्रेसह. १७ भिन्नाभिन्न जें द्वैत त्याच्या ठाई. १८ घटाकाश आकाशांत मिळतें. १९ टाकून दे. २० लाजत नाहीं. २१ यःकश्चित् राजाच्या. २२ बटकूर.

णि जीव[1]ग्रंथी न सुटे । हे बोल नको
वा ... ऊनि मातें । सेवणें आहे आयितें ।
तैसें ... ग[4] ताकौनियां काढिलें । लोणी
[5]मा घौ ... कांहीं केलें । तेणें जेविं ॥ ६ ॥ तैसें
अद्वयत्वें भज । शरण ... ुज । धर्माधर्म हे सहज । लागतील ना
॥ ७ ॥ लोह उभें खाय माती . त परिसाचिये संगती । सोनें जालया पुंढती ।
न शिविजे मळें ॥ ८ ॥ हें असो काष्ठापासोनि । मथूनि घेतलया वन्ही । मग
काष्ठेंही कोंडोनि । न ठके जैसा ॥ ९ ॥ अर्जुना काय दिनकर । देखत आहे
आंधार । कीं *[9]प्रबोधीं होय गोचर[10] । स्वप्नभ्रम ॥१४१०॥ तैसें मजसीं येक-
वटलेया । मी सर्वरूप वांचूनियां । आन कांहीं उरावया । कारण असे॥११॥
[मोक्षयिष्यामि] ह्मणौनि तयाचें कांहीं । चिंतीं[11] ना आपुल्या ठाईं । तुझें पाप-
पुण्य पाहीं । मीचि होईन ॥ १२ ॥ तेथ सर्वबंधलक्षणें[12] । पापें उरावें दुजे-
पणें । तें माझ्या बोधीं वायाणें[13] । होऊनि जाईल ॥ १३ ॥ जळीं पडिलिया
लवणा । सर्वही जळ होय विचक्षणा[14] । तुज मी अनन्यशरण । होईन तैसा
॥ १४ ॥ येतुलेनि अपैसया । सुटलाचि आहासि धनंजया । [मा शुचः] घेई
न प्रकाशोनियां[15] । सोडवीन तूतें ॥ १५ ॥ याकारणें पुढती । हे आंधी[16] न
राहें चित्तीं । मज एकासि ये सुमती । जाणोनि शरण ॥ १६ ॥ ऐसें सर्व-
रूपरूपसें[17] । सर्वदृष्टिडोळसें । सर्वदेशनिवासें । बोलिलें श्रीकृष्णें ॥ १७ ॥
['स्वानुभवसुखोक्तयः'] मग सांवळा सकंकण[18] । बाहु पसरोनि दक्षिण । आ-
लिंगिला स्वशरण[19] । भक्तराज तो ॥ १८ ॥ न पवतां[20] जयातें । कांखे सूनि बु-
द्धीतें । बोलणें मागौतें । वोसरलें[21] ॥ १९ ॥ ऐसें जें कांहीं येक । बोला बुद्धी-
सिही अटक[22] । तें धावया मिष । खेंवांचें केलें[23] ॥ १४२० ॥ हृदया हृदय येक
जालें । ये हृदयींचें ते हृदयीं घातलें । द्वैत[24] न मोडितां केलें । आपणाऐसें
अर्जुना ॥ २१ ॥ दीपें दीप लाविला । तैसा परिष्वंगें[25] तो जाला । द्वैत न
मोडितां केला । आपणपें पार्थ ॥ २२ ॥ तेव्हां सुखाचा मग तया । पूर
आला जो धनंजया । तेथ वाड[26] तर्‍हीं बुडोनियां । ठेला देव ॥ २३ ॥ सिंधु
सिंधुतें पावों जाये । तें पावणें ठाके दुणा होये । वरी रिगे पुरवणिये[27] । आ-
काशही ॥ २४ ॥ तैसें तया दोघांचें मिळणें । दोघां नावरे जाणावें कवणें ।

* प्रबोधा, प्रबोध.

१ जीवदशा. २ वाईट. ३ ऐकूं. ४ ताकांतून. ५ पुनः. ६ घेत नाहीं. ७ पुनः. ८ न राहे. ९ जागृतींत. १० प्रत्यक्ष. ११ चिंतूं नको. १२ सर्वथैव बंधाला कारण अशा. १३ व्यर्थ. १४ हे सुज्ञा. १५ प्रकट होऊन. १६ मनोव्यथा. १७ सर्व रूपें ज्याच्या योगानें रूपवान् होतात. १८ हस्तभूषणयुक्त. १९ केवळ आपल्यालाच शरण आलेला. २० ज्या वस्तूची प्राप्ती न होतां बोलणें बुद्धीला काखेस मारून मागौतें = मागें हटतें अशी जी वस्तु. २१ मागें हटलें. २२ प्रतिबंधक, दुष्प्रवेश्य. २३ आलिंगनाचें निमित्त केलें. २४ दोघांचे देह तसेच असतां. २५ आलिंगन. २६ मोठा. २७ साम्रास.

किंबहुना श्रीनारायणें । विश्व कोंदलें
गर्भे त्रिकांडोत्पत्ति व्याकरोति'] एवं
श्रीकृष्णें गीताशास्त्र । प्रकट केलें फेविं
पां आलें बोधा । हें ह्मणाल तरी ... ा ज-
याच्या निश्वासीं । जन्म झालें वेदराशी ...ज पैजेस । बोलिला
स्वमुखें ॥ २८ ॥ ह्मणौनि वेदां मूळभूत । ग... ह्मणों हें होय उचित । आणि-
कही येकी येथ । उपपत्ति असे ॥ २९ ॥ जें न नशत स्वरूपें । जयाचा विस्तार
जेथ रूपे । तें तयाचें ह्मणिपे । बीज जगीं ॥ १४३० ॥ तरि कांडत्रयात्मक । श-
ब्दराशी अशेष । गीतेमाजि असे रूख । बीजीं जैसा ॥ ३१ ॥ ह्मणोनि वेदांचें
बीज । श्रीगीता होय हें मज । गमे आणि सहज । दिसतही आहे ॥ ३२ ॥
जे वेदांचे तिन्ही भाग । गीते उमटले असती चांग । भूषणरत्नीं सर्वांग ।
शोभलें जैसें ॥ ३३ ॥ तियेंचि कर्मादिकें तीन्ही । कांडें कोणकोणे स्थानीं ।
गीते आह्मति तें नयनीं । दाखऊं आइक ॥ ३४ ॥ ['गीताशास्त्रोत्पत्त्यादिप्रस्ता-
वना'] तरि पहिला जो अध्याव । तो शास्त्रप्रवृत्तिप्रस्ताव । द्वितीयीं सांख्यस-
द्भाव । प्रकाशिला ॥ ३५ ॥ मोक्षदानीं स्वतंत्र । ज्ञानप्रधान हें शास्त्र । येतुं-
लालें दुर्जी सूत्र । उभारिलें ॥ ३६ ॥ ['कर्मकांड'] मग अज्ञानें बांधलेया । मो-
क्षपदीं बैसावया । साधनारंभतो तृतीया- । ध्यायीं बोलिला ॥ ३७ ॥ जे दे-
हाभिमानबंधें । सांडूनि काम्यनिषिद्धें । विहित परि अप्रमादें । अनुष्ठावें
॥ ३८ ॥ ऐसेनि सद्भावें कर्म करावें । हा तिजा अध्यायीं देवें । निर्णय केला
तें जाणावें । कर्मकांड येथ ॥ ३९ ॥ ['उपासनाकांड'] आणि तेंचि नित्यादिक ।
अज्ञानाचें अवश्यक । आचरतां मोचक । केंवी होय पां ॥ १४४० ॥ ऐसी
अपेक्षा जालिया । बद्ध मुमुक्षुते आलिया । देवें ब्रह्मार्पणत्वें क्रिया । सांगी-
तली ॥ ४१ ॥ जे देह वाचा मानसें । विहित निपजे जें जैसें । तें येक ईश्वरो-
द्देशें । कीजे ह्मणीतलें ॥ ४२ ॥ हेंचि ईश्वरीं कर्मयोगें । भजनकथनाचें खांगें ।
आदरिलें शेषभागें । चतुर्थाचेनी ॥ ४३ ॥ तें विश्वरूप अकरांवा । अध्याय
संपे जंव आघवा । तंव कर्में ईश भजावा । हें जें बोलिलें ॥ ४४ ॥ तें अष्टा-
ध्यायीं उघड । जाण येथें देवतांकांड । शास्त्र सांगतसे आड । मोडूनि बोले
॥ ४५ ॥ ['ज्ञानकांड'] आणि तेणेंचि ईशप्रसादें । श्रीगुरुसंप्रदायलब्धें । साच
ज्ञान उद्बोधे । कोवळें जें ॥ ४६ ॥ तें अद्वेष्टादिप्रभृतिकीं । अथवा अमानि-
त्वादिकीं । वाढविजे ह्मणोनि लेखीं । बारावा गणूं ॥ ४७ ॥ तो बारावा
अध्याय आदी । आणि पंधरावा अवधि । ज्ञानफळपाकसिद्धि । निरूपणासी

१ भरलें. २ सर्व अधिकारांत अतिशुद्ध. ३ सयुक्तिक कारण. ४ श्वासोच्छ्वासांपासून. ५ प्रति-ज्ञेवर. ६ न नासतां. ७ कर्म-उपासना-ज्ञानरूप. ८ वेद. ९ वृक्ष. १० वाटे. ११ अशा प्रकारें. १२ सोडविणारे. १३ इच्छा. १४ मोक्षेच्छुस्थितीला. १५ ठिकाण. १६ आठ अध्यायांत. १७ उपासनाकांड. १८ गीताशास्त्र. १९ प्रतिबंध निवारून, गोंधळून. २० खरें. २१ प्रकाशे. २२ गणनेंत.

॥ ह्मणौनि चहुंही इहीं । ऊर्ध्वमूळांतीं अध्यायीं । ज्ञानकांड ये ठायीं । जे ॥ ४९ ॥ एवं *कांडत्रयरूपिणी । श्रुतीच हे को[२]डिसवाणी । गीता पधर[१]ावीं लेणीं । लेयिली आहे ॥ १४५० ॥ हें असो कांडत्रयात्मक । श्रुति मोक्षरूप फळ येक । †बो[३]भावे जें आवश्यक । ठाकावें ह्मणोनी ॥ ५१ ॥ ['षोडशाद्यध्यायत्रयकारणं दर्शयति'] तयाचेनि साधन ज्ञानेंसी । वैर करी जो प्रतिदिवशीं । तो अज्ञानवर्ग षोडशीं । प्रतिपादिजे ॥ ५२ ॥ तोचि शास्त्राचा बो[४]ळावा । घेवोनि वैरी जि[५]णावा । हा निरोप तो सतरावा । अध्याय येथ ॥ ५३ ॥ ऐसा प्रथमालागोनी । सतरावा [६]लाणी करूनी । [७]आत्मनिश्वास विवरूनी । दाविला देवें ॥ ५४ ॥ तया अर्थजातां अशेषां । केला तात्पर्याचा [८]आवांका । तो हा अठरावा देखा । [९]कळशाध्याय ॥ ५५ ॥ एवं सकळ सांख्य[१०]-सिंधु । श्रीभगवद्गीताप्र[११]बंधु । हा औदार्यें आगळा वेदु । [१२]मूर्त जाण ॥ ५६ ॥ वेद संप[१३]न्न होय ठाईं । परि [१४]कृपण ऐसा आन नाहीं । जे कानीं लागला तिहीं । वर्णांच्याचि ॥ ५७ ॥ येरां भवव्यथा ठेलियां । स्त्रीशूद्रादिकां प्राणियां । [१५]अनवसर मांडूनियां । राहिला आहे ॥ ५८ ॥ तरी [१६]मज पाहातां तें मागील उणें । फेडावया गीतापणें । वेद वे[१७]ठला [१८]भलतेणें । सेव्य होआवया ॥ ५९ ॥ ना हें अर्थें रिगोनि मनीं । श्रवणें लागोनि कानीं । जपमिषें वदनीं । वसोनियां ॥ १४६० ॥ ये गीतेचा पाठ जो जाणे । तयाचेनि सांगातीपणें । गीता लिहोनि वाहणें । पुस्तकमिषें ॥ ६१ ॥ ऐसैसा मीस[१९]कटा । संसाराचा चो[२०]हटां । [२१]गवादि घालीत चोखटा । मोक्षसुखाची ॥ ६२ ॥ परि आकाशीं वसावया । पृथ्वीवरी बैसावया । रविदीप्ती [२२]राहाटावया । [२३]आवार नभ ॥ ६३ ॥ तेविं उत्तम ‡अधम ऐसें । सेवितां कवणातेंही न पुसे । कैव[२४]ल्यदानें सरिसें । निववीत जगा ॥ ६४ ॥ यालागिं [२५]मागिली कुटी । भ्याला वेद गीतेच्या पोटीं । रिगाला आतां गोमटी । कीर्ति पातला ॥ ६५ ॥ ह्मणौनि वेदाची सुसेव्यता । ते हे मूर्त जाण श्रीगीता । श्रीकृष्णें पंडुसुता । उपदेशिली ॥ ६६ ॥ परि वत्साचेनि वोरसें[२६] । दुभतें होय घरा उद्देशें । जालें पांडवाचेनि मिषें । जगदुद्धरण ॥ ६७ ॥ चातकाचिये [२७]कणवे । मेव [२८]पाणियेसि धांवे । तेथ चराचर आघवें । नि[२९]वालें जेविं ॥ ६८ ॥ कां [३०]अनन्यगतीकमळा- ।

* कांडत्रयनिरूपिणी । श्रुतीचि. † बोभाये. ‡ मध्यम.

१ पंधराव्याध्या. २ लहानशी. ३ गर्जून सांगे. ४ सोबती. ५ जिकावा. ६ शेवट. ७ वेद, वेद हे निःश्वासापासून झाले 'यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् । निर्ममे—' ८ विचार. ९ शिखररूप. १० प्रकृतिपुरुषांचें विवेचन ज्यानें केलें जातें तो सांख्यसमुद्र. ११ ग्रंथ. १२ प्रत्यक्ष. १३ समर्थ. १४ कदर्य. १५ अनधिकारी. १६ मला (ज्ञानदेवाला) असें वाटतें कीं. १७ आकारला. १८ भलत्या कोणासही. १९ मजसहित. २० चव्हाट्यावर. २१ सत्र. २२ फिरण्याला. २३ अवकाश. २४ मोक्षदानानें. २५ मागल्या निंदेला भ्याला. २६ पान्ह्यानें, ममतेनें. २७ दयेनें. २८ पाण्यासहित. २९ शांत झालें. ३० एकनिष्ठ अशा कमळासाठीं.

कार्गीं सूर्य ये वेळोवेळा । कीं सुखिया होइजे डोळा । त्रिभुवनींचा ॥ तैसें अर्जुनाचेनि व्याजें । गीता प्रकाशूनि श्रीराजें। संसारायेवढें थोर [1]फेडिलें जगाचें ॥ १४७० ॥ सर्वशास्त्ररत्नदीप्ती । उजळिता हा त्रिजगती । सूर्य नव्हे लक्ष्मीपती । [2]वैक्राकाशींचा ॥ ७१ ॥ बापकुळ तें पवित्र । जेथिंचा पार्थ या ज्ञाना पात्र । जेणें गीता *केलें स्वतंत्र । [3]आवार जगा ॥७२॥ [चूर्णिका] हें असो मग तेणें । सद्गुरु-श्रीकृष्णें । पार्थाचें [4]मिसळणें । आणिलें द्वैता ॥ ७३ ॥ पाठीं ह्मणतसे पांडवा । शास्त्र हें मानलें कीं जीवा । तेथ येरू ह्मणे देवा । आपुलिया कृपा ॥ ७४ ॥ तरि निधान जोडावया । भाग्य वडे गा धनंजया । परि जोडिलें भोगावया । [6]विपायें होय ॥ ७५ ॥ पैं क्षीरसागरायेवढें । [7]अविरजी दुधाचें भांडें । सुरां असुरां केवढें । मथितां जालें ॥ ७६ ॥ तें [8]साहसही फळा आलें । जें अमृतही डोळां देखिलें । परि †वरिचिल चुकले । [9]जेतनेतें ॥ ७७ ॥ तेथ अमरत्वा [10]वोगरिलें । तें मरणाचिलागीं जालें । भोगों नेणतां जोडलें । ऐसें आहे ॥ ७८ ॥ नहुष [11]स्वर्गाधिपति जाला । परी [12]रोहाटीं भांबावला । तो भुजंगत्व पावला । नेणसी कायी ॥ ७९ ॥ ह्मणौनि बहुत पुण्य तुवां । केलें तेणें धनंजया । आजि शास्त्रराजा [13]इया । जालासि विषय ॥ १४८० ॥ तरि ययाचि शास्त्राचेनि । संप्रदायें [14]पांघुरौनि । शास्त्रार्थ हा [15]निकेनी । अनुष्ठीं हो ॥ ८१ ॥ येऱ्हवीं अमृतमथना- । सारिखें होईल अर्जुना । ‡जरि रिघसी अनुष्ठाना । संप्रदायेंवीण ॥ ८२ ॥ गाय धड जोडे गोमटी । ते तैंचि §[16]पय दे किरीटी । जैं जाणिजे हातवटी । [17]सांजवणीची ॥ ८३ ॥ तैसा श्रीगुरु प्रसन्न होये । शिष्य विद्याही कीर लाहे । परि ते फळे संप्रदायें । उपासिलिया ॥ ८४ ॥ ह्मणौनि शास्त्रीं जो ह्मये । उचित संप्रदाय आहे । तो ऐक आतां बहुवें । [18]आदरेंसी ॥ ८५ ॥

इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ।

न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥ ६७ ॥

[इदं ते] तरि तुवां हें जें पार्था । गीताशास्त्र लाधलें आस्था । [नातपस्काय] तें [19]तपोहीनां सर्वथा । [न] सांगावें ना हो ॥ ८६ ॥ [नाभक्ताय] अथवा तापस ही जाला । परि गुरुभक्तीं जो [20]ढिलां । तो वेदीं अंत्यज [21]वाळिला । तैसा

* केली. † वरिचिली चूकलें. ‡ संप्रदायेंवीण ज्ञाना । सांगसी जरी. § पिवोंये.

१ दूर केलें. २ सुखरूप आकाशींचा. ३ वसतिस्थान. ४ आलिंगन. ५ गुप्तधन. ६ कचित्. ७ न विरजलेलें. ८ जिवावर उदार होऊन झटणें. ९ संभाळण्याला. १० वाढिलें. ११ नहुष राजाला कांहीं दिवस स्वर्गाचें आधिपत्य मिळालें तेव्हां. १२ वर्तणुकींत चुकला. १३ या गीतेला. १४ धारण करून. १५ चांगलेपणानें. १६ दूध देते, पिवोंये अशा पाठीं धार काढणें. १७ दोहनाची. १८ आस्थापूर्वक. १९ अनुष्ठानादिरहिताला. २० उदासीन. २१ दूर केला.

[1]वाळी ॥ ८७ ॥ नातरि पुरो[2]डाशु जैसा । न घापे वृद्ध तरी वायसा । गीता नेदी तैसी तापसा । गुरुभक्तिहीना ॥ ८८ ॥ [न चाशुश्रूषवे वाच्यं] कां तपही जोडे देहीं । भजे गुरुदेवांच्या ठाईं । परि [3]आकर्णनीं नाहीं । [4]चाड जरी ॥८९॥ तरि मागील [5]दोहीं आंगीं । उत्तम होय कीर जगीं । परि या श्रवणालागीं । योग्य नोहे ॥१४९०॥ मुक्ताफळ भलतैसें । हो परि [6]मुख नसे । तंव [7]गुण [8]प्रवेशे । तेथ कायी ॥ ९१ ॥ सागर गंभीर होये । हें कोण ना म्हणत आहे । परि वृष्टी वायां जाये । जाली तेथ ॥९२॥ धालिया दिव्यान्न [9]सुवावें । मग जें वायां [10]धांडावें । तें [11]आर्ती कां न करावें । उदारपण ॥ ९३ ॥ [कदाचन] म्हणौनि योग्य भलतैसे । होत परी चाड तसे । तरि [12]क्षणें [13]वाणिवसें । देसी हें तयां ॥ ९४ ॥ रूपाचा सुजाण डोळा । [14]वोडवूं ये कायि परिमळा । जेथ जें माने तें फळा । तेथचि गा ॥९५॥ म्हणौनि तपीं भक्ति । पाहावे ते सुभद्रापति । परि शास्त्रश्रवणीं [15]अनासक्ति । [16]वाळावेचि ते ॥९६॥ [नच मां योऽभ्यसूयति] नातरी तपभक्ति । होऊनि श्रवणीं आर्ति । आथी ऐसी ही [17]आयती । देखसी जरी ॥ ९७ ॥ तरी गीताशास्त्रनिर्मिता । जो मी सकळलोक[18]शास्ता । तया मातें सामान्यता । बोलेल जो ॥९८॥ माझ्या सज्जनेंसिं मातें । *पैशुन्याचेनि [19]आव्हाते । येक आहाती तयांतें । योग्य न म्हण ॥ ९९ ॥ तयांची येर आघवी । सामग्री ऐसी जाणावी । दीपेंवीण ठाणदिवी । रात्रिची जैसी ॥१५००॥ अंग गोरें आणि तरुणें । वरि लेयिलें आहे लेणें । परि येकलेनि प्राणें । सांडिलें जेविं ॥ १ ॥ सोनयाचें सुंदर । [20]निर्वाळिलें होय घर । परि [21]सर्पांगना द्वार । [22]रुंधलें आहे ॥ २ ॥ निपजे दिव्यान्न चोखट । परि माजी काळकूट । असो मैत्री [23]कपट- । गर्भिणी जैसी ॥ ३ ॥ तैसी [24]तपभक्तिमेधा । तयाची जाण प्रबुद्धा । जो माझयांची कां निंदा । माझीचि करी ॥ ४ ॥ याकारणें धनंजया तो । भक्त [25]मेधावी तपिया । तरी नको बापा ह्या । शास्त्रा [26]आंतळों देवों ॥ ५ ॥ काय बहु बोलों निंदका । योग्य [27]स्रष्ट्याहीसारिखा । गीता हे कवतिका- । लागीं ही नेदीं ॥ ६ ॥ [चूर्णिका] म्हणोनि तपाचा धनुर्धरा । तळीं दाटोनि †[28]गोंडोरा । वरि गुरुभक्तीचा पुरा । [29]प्रासाद जो जाला ॥ ७ ॥ आणि श्रवणेच्छेचा पुढां । [30]दारवंटा सदा उघडा । वरी [31]कळश चोखडा । अनिंदारत्नांचा ॥ ८ ॥

---

* जे सदा करिते आघातें. † डांगोरा.

१ टाकला जातो. २ यज्ञाचा अवशेष चरु. ३ श्रवणीं. ४ इच्छा. ५ कर्मानुष्ठानांत. ६ छिद्र. ७ दोरा. ८ तुताला. ९ वाढावें. १० दवडावें. ११ क्षुधिताला. १२ कदाचित्. १३ कौतुकानें. १४ पुढें करूं येईल. १५ आवड नसलेले. १६ त्यागावे. १७ सामुग्री. १८ शासन करणारा. १९ ताडनानें. २० प्रकाशमान. २१ नागिणीनें. २२ कोंडलें. २३ कपट आहे गर्भांत जिच्या = कापट्यरूप. २४ केवळ तपाविषयींच बुद्धि. २५ बुद्धिमान्. २६ स्पर्शों. २७ ब्रह्मदेवासारखा. २८ दगडाचा पाया. २९ देवालय. ३० दरवाजा. ३१ कळस.

य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ।
भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥ ६८ ॥

[य इदं परमं गुह्यं] ऐशा भक्तालयीं चोखटीं । गीतारत्नेश्वर हा प्रतिष्ठीं[1] । मग माझिया संवसाटी[2] । तुकसी[3] जगीं ॥ ९ ॥ कां जे एकाक्षरपणेंसी । त्रिमात्रकेचिये[4] कुशी । प्रणव[5] होता गर्भवासीं । सांकडला[6] ॥ १५१० ॥ तो गीतेचिया *बाहळीं[7] । वेदबीज गेलें †पाहाळीं[8] । कीं गायत्री फुलींफळीं । श्लोकांच्या आली ॥ ११ ॥ ते हे मंत्ररहस्य गीता । मेळवी जो माझिया भक्तां । अनन्यजीवना[9] माता । बाळका जैसी ॥ १२ ॥ [मद्भक्तेष्वभिधास्यति] तैसी भक्तां गीतेसीं । भेटी करी जो आदरेंसी । तो [मामेवैष्यत्यसंशयः] देहा पाठीं मजसीं । येकचि होय ॥ १३ ॥

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।
भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥ ६९ ॥

[तस्मात्] आणि देहाचेंही लेणें । लेऊनि वेगळेपणें । असे तंव जीवें प्राणें । तोचि पढिये[10] ॥ १४ ॥ [मनुष्येषु] ज्ञानियां कर्मठां तापसां । यया खुणेचिया माणुसां- । माजि तो एक गा जैसा । पढिये[10] मज ॥ १५ ॥ [न च] तैसा भूतळीं आघवा । आन न देखें पांडवा । जो गीता सांगे मेळावां[11] । भक्तजनाचा ॥ १६ ॥ [भक्तिं मयि परां कृत्वा इति पूर्वश्लोकस्थं पदं] मज ईश्वराचेनि लोभें । हे गीता पढतां अक्षोभें[12] । जो मंडन[13] होय सभे । संतांचिये ॥ १७ ॥ नवपल्लवीं रोमांचित । मंदानिळें कांपवित । आमोदजळें[14] वोळवित । फुलांचे डोळे ॥ १८ ॥ कोकिळा कलरवाचेनि[15] मिषें । सद्गद बोलवीत जैसें । वसंत कां प्रवेशे । ‡मद्भक्तआरामीं[16] ॥ १९ ॥ कां जन्माचें फळ चकोरां । होत जैं चंद्र ये अंबरा । ना ना नव[17] घन मयूरां । वो देत पावे ॥ १५२० ॥ [कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः] तैसा सज्जनाच्या मेळापीं[18] । गीतापद्यरत्नीं उमेपीं[19] । वर्षे जो माझ्या रूपीं । हेतु ठेऊनि ॥२१॥ [भवितेति] मग तयाचेनि पाडें । पढियंतें[20] मजपुडें । नाहींचि गा मागेंपुडें । न्याहाळितां ॥ २२ ॥ [चूर्णिका] अर्जुना हा ठायवरी । मी तयातें सूयें जिव्हारीं[21] । जो गीतार्थाचें करी । पैरेगुणें[22] संतां ॥ २३ ॥

* बहळीं. † पह्याळीं. ‡ आरामामाजी.

१ स्थापन कर. २ बदलीस, साम्यतेस. ३ योग्य होशील. ४ अकार, उकार व मकार या तीन मात्रांच्या. ५ ओंकार. ६ संकुचित होऊन राहिला. ७ विस्तारामध्यें. ८ वृक्षरूपानें उंच. ९ मातेच्या स्तन्यावांचून अन्य जीविकेला साधन नाहीं अशा. १० अत्यंत प्रिय. ११ समुदायाला. १२ अहंकाररहित, स्थिरचित्तानें. १३ भूषणरूप. १४ सुगंधोदकानें. १५ मधुर स्वराच्या. १६ बगीचांत. १७ नूतन मेघ. १८ समुदायांत. १९ पुष्कळ. २० आवडतें. २१ हृदयांत ठेवतों. २२ पाहुणेर, मेजवानी.

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ।
ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥ ७० ॥

[अध्येष्यते इति] पैं माझिया तुझिया [1]मिळणीं । वाढीनली जे हे काहाणी । मोक्षधर्म कां *[2]जिणी । आलासे जेथें ॥ २४ ॥ तो हा सकळार्थप्रद । आम्हां दोघांचा संवाद । न करितां [3]पदभेद । पाठेंचि जो पढे ॥ २५ ॥ [ज्ञानयज्ञेनेति] तेणें [4]ज्ञानानळीं प्रदीप्तीं । मूळ [5]अविद्येचिया आहुतीं । तोषविला होय सुमती । परमात्मा मी ॥ २६ ॥ घेऊनि गीतार्थ [6]उगाणा । ज्ञानिये जें विचक्षणा । ठाकिती तें [6]गाणावाणा । गीतेचा तो लाहे ॥ २७ ॥ गीतापाठकासि †[7]असे । फळ अर्थज्ञाचिसरिसें । गीता माउलिये कीं नसे । [8]जाणेंतान्हें ॥ २८॥

श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादपि यो नरः ।
सोऽपि मुक्तः शुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ॥७१॥

[श्रद्धावाननसूयश्च] आणि सर्वमार्गीं निंदा । सांडूनि आस्था पैं शुद्धा । गीताश्रवणीं श्रद्धा । उभारी जो ॥ २९ ॥ [शृणुयादपि यो नरः] तयाच्या श्रवणपुटीं । गीतेचीं अक्षरें जंव [9]पैठीं । होती ना तंव उठाउठी । पळेचि पाप ॥ १५३० ॥ [पुण्यकर्मणां] ‡[10]अटवीयेमाजि जैसा । वन्हि रिघतां सहसा । लंघिती कां दिशा । [11]वनौकें तियें ॥ ३१ ॥ कां उदयाचळकुळीं । झळकतां [12]अंशुमाळी । [13]तिमिरें अंतराळीं । हारपती ॥ ३२ ॥ तैसा कानाच्या महाद्वारीं । गीता गजर जेथ करी । तेथ सृष्टीचिये [14]आदिवरी । जायचि पाप ॥ ३३ ॥ ऐसी [15]जन्मवल्ली धुवट । होय पुण्यरूप चोखट । याहीवरी [16]अचाट । लाहे फळ ॥ ३४ ॥ जे थिये गीतेचीं अक्षरें । जेतुलीं कां कर्णद्वारें । रिघती तेतुले होती पुरे । अश्वमेध कीं ॥ ३५ ॥ म्हणौनि §श्रवणें पापें जाती । [शुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्] आणि धर्म धरी उन्नती । तेणें स्वर्गराज्य संपत्ती । लाहेचि [17]शेखीं ॥ ३६ ॥ [सोऽपि मुक्तः] तो पैं मज यावयालागीं । पहिलें [18]पेणें करी स्वर्गीं । मग आवडे तंव भोगी । पाठीं मजचि मिळे ॥ ३७॥ [अयं भावः] ऐसी गीता धनंजया । ऐकतया आणि पढतया । फळे महानंदें मियां । बहु काय बोलों

---

* जीवनी. † ऐसें. ‡ मग अरण्यामाजि. § गीताश्रवणें.

---

१ समागमांत. २ जगण्यास, हारीस. ३ एक पद सुद्धां न सोडतां, किंवा पदच्छेदादिक न करितां केवळ श्लोकांचा पाठ. ४ प्रज्वलित ज्ञानाग्नींत. ५ अज्ञानाच्या. ६ गीतेचा अर्थ उगाणा = अनुभवून जें ज्ञान्याला प्राप्त होतें तेंच गीतेच्या गाणावाणा = गाण्यानें व वर्णन करण्यानें प्राप्त होतें. ७ आहे. ८ जाणतें नेणतें. ९ प्रविष्ट. १० दाट अरण्यांत. ११ वनचरें, पशुपक्ष्यादि. १२ सूर्य. १३ अंधकार. १४ आर्धीचें. १५ जन्माची परंपरारूप वेल. १६ मोठें. १७ शेवटीं. १८ मुक्काम.

॥ ३८ ॥ [चूर्णिका] याकारणें हें असो । परि जयालागीं शास्त्रातिसो[1] । केला तें तंव तुज पुसों । काज तुझें ॥ ३९ ॥

कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रेण चेतसा ।

कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्ते धनंजय ॥ ७२ ॥

[कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थेति] तरि सांग पां पांडवा । हा शास्त्रसिद्धांत आघवा । तुज एकचित्तें फावा[2] । गेला आहे ॥ १५४० ॥ आह्मीं जैसें जया रीती । उगाणिलें कानांच्या हातीं । येरीं तैसेंचि तुझ्या चित्तीं । पैठें केलें कीं ॥ ४१ ॥ अथवा माझारीं । गेलें सांडी[4] विखुरी । किंवा उपेक्षेवरी[5] । वाळुनि[6] सांडिलें ॥ ४२ ॥ जैसें आह्मीं सांगीतलें । तैसेंचि हृदयीं फावलें । तरी सांग पां वहिलें । पुसेन तें मी ॥ ४३ ॥ [कच्चिदज्ञानसंमोह इति ।] तरि स्वाज्ञानजनितें[9] । मागिले मोहें तूतें । भुलविलें तो येथें । असे कीं नाहीं ॥ ४४ ॥ हें बहु पुसों काई । सांगें तूं आपुल्या ठाईं । कर्माकर्म कांहीं । देखतासी ॥ ४५ ॥ [अयं भावः] पार्थ स्वानंदैकरसें[10] । विरेल ऐसा भेददशे । आणिला येणें मिषें । प्रश्नाचेनि ॥ ४६ ॥ पूर्णब्रह्म जाला पार्थ । तरि पुढील साधावया कार्यार्थ । मर्यादा श्रीकृष्णनाथ । उलंघों[11] नेदी ॥ ४७ ॥ येऱ्हवीं आपुलें करणें । सर्वज्ञ काय तो नेणे । परि केलें पुसणें । याचिलागीं ॥ ४८ ॥ एवं करोनियां प्रश्न । नसतेंचि अर्जुनपण । आणूनियां *जालें पूर्णपण[12] । तें बोलवी स्वयें ॥ ४९ ॥ [चूर्णिका] मग क्षीराब्धीतें सांडित[13] । गगनीं पुंजें[14] मंडित । निवडे जैसा †न निवडित । पूर्णचंद्र ॥ १५५० ॥ तैसा ब्रह्म मी हें विसरे । तेथ जगचि ब्रह्मत्वें भरे । हेंही सांडी तरी विरे[15] । ब्रह्मपणही ॥ ५१ ॥ ऐसा मोडत मांडत ब्रह्में । तो दुःखें देहाचिये सीमे । मी अर्जुन येणें नामें । उभा ठेला ॥ ५२ ॥ मग[16] कांपतां[17] करतळीं । दडपूनि रोमावळी[18] । ‡पुलिका स्वेदजळीं । जिरऊनियां ॥ ५३ ॥ प्राणक्षोभे[19] डोलतया । आंगा आंगचि §टेकैया[20] । सूनि स्तंभ ¶चौळया[21] । भुलौनियां ॥ ५४ ॥ नेत्रयुगुळाचेनि वोतें[22] । आनंदामृताचें भरितें । वोसंडत[23] तें मागुतें । काढूनियां ॥ ५५॥

* आपण. † नवनीत. ‡ पुलकु. § टेंकावया, टेकलिया. ¶ चालतया.

१ अतिशय. २ समजून चुकला. ३ पदरीं घातलें. ४ लवंडून. ५ चालढकलीवर. ६ झुगारून दिलें. ७ प्रविष्ट झालें. ८ सत्वर. ९ स्वकीय अज्ञानापासून उत्पन्न. १० निजानंदरूप सामरस्यानें. ११ ओलांडूं देत नाहीं. १२ झालेलें पूर्णपण. १३ सोडीत. १४ तारागणाला शोभवीत. १५ विरघळे. १६ एथून आठ सात्विकभाव वर्णिले आहेत ते येणेंप्रमाणें—'स्तंभः स्वेदोऽथ रोमांचः स्वरभंगोऽथ वेपथुः । वैवर्ण्यमश्रुप्रलय इत्यष्टौ सात्विका मताः'. १७ कांपऱ्या तळहातानें. १८ रोमांच. १९ प्राणयाच्या वाढीनें. २० टेंका देण्यास ठेवून. २१ कंप, चाळ्याला. २२ अश्रुप्रवाहानें. २३ उसळत.

विविधा औत्सुक्यांची दाटी । चीपें[1] दाटत होती कंठीं । ते करूनियां पैठी[2] । हृदयामाजी ॥ ५६ ॥ वाचेचें वितुळणें । सांवरूनि प्राणें । अक्रमाचें[3] श्वसणें । ठेऊनि ठार्यी ॥ ५७ ॥

अर्जुन उवाच–**नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत ।**
स्थितोऽस्मि गतसंदेहः करिष्ये वचनं तव ॥ ७३ ॥

[नष्टो मोहः] **मग अर्जुन ह्मणे काय देवो । पुसताति आवडे[4] मोहो । तरि तो सकुटुंब गेला जी ठावो । घेऊनि आपला ॥ ५८ ॥ पोसीं[5] येऊनि दिनकरें । डोळयातें आंधारें । पुसिजे हें कायि सरे[6] । कोणे गांवीं ॥ ५९ ॥ तैसा तूं श्रीकृष्णराया । आमुचिया डोळयां । गोचर हेंचि कायिसैंया[7] । न पुरे[8] तंव ॥ १५६० ॥ वरि लोभें मायेपासूनि । तें सांगसी तोंड भरूनि । जें कायीसें[9]-निही करूनि । जाणूं नये ॥ ६१ ॥ आतां मोह असे कीं नाहीं । हें ऐसें जी पूससी काई । कृतकृत्य जाहलों पाहीं । तुझेपणें[10] ॥ ६२ ॥ गुंतलों होतों अर्जुनगुणें । तो मुक्त झालों तुझेपणें । आतां पुसणें सांगणें । दोन्ही नाहीं ॥ ६३ ॥** [त्वत्प्रसादान्मयाच्युत] *** मी तुझेनि प्रसादें । लोधलेनि[11] आत्मबोधें । मोहाचे तया कांदे[12] । नेदीच उरों ॥ ६४ ॥** [स्मृतिर्लब्धा] **आतां करणें कां न करणें । हें जेणें उठी दुजेपणें । तें तूंवांचूनि नेणें । सर्वत्र गा ॥ ६५ ॥** [स्थितो-ऽस्मि गतसंदेहः] **येविषयीं माझ्या ठार्यी । संदेहाचें नुरेचि कांहीं । त्रिशुद्धी[13] कर्म जेथ नाहीं । तें मी जालों ॥ ६६ ॥ तुझेनि[14] मज मी पावोनि । कर्तव्य गेलें निपटूनि ।** [करिष्ये वचनं तव] **परि आज्ञा तुम्हीवांचोनि । आन नाहीं प्रभो ॥ ६७ ॥ कां जें दृश्य[15] दृश्यातें नाशी । जें दुजें[16] द्वैतातें ग्रासी । जें एक परि सर्वदेशीं । वसवी सदां ॥ ६८ ॥ जयाचेनि संबंधें बंध फिटे । जयाचिया आशा आस[17] तुटे । जें भेटलयां सर्व भेटे । आपणपांचि ॥ ६९ ॥ तें तूं गुरुलिंग[18] जी माझें । जें येकलेपणीचें विरंजें[19] । जयालागीं वोलांडीजे । अद्वैत बोध ॥ १५७० ॥ आपणचि होऊनि ब्रह्म । सारिजे कृत्याकृत्याचें काम । मग कीजे कां निःसीम । सेवा जयाची ॥ ७१॥ गंगा सिंधु सेवूं गेली । पावतांचि समुद्र जाली । तेविं भक्तां सेलें[20] दिधली । निजपदाची ॥ ७२ ॥ तो तूं माझा जी निरुपचारू[21] । श्रीकृष्णा सेव्य सद्गुरू । मा ब्रह्मतेचा उपकारू ।**

* जी तुमचेनि.

१ स्वरभंग. २ प्रविष्ट. ३ क्रियारहितपणाचें. ४ आवडता होतो. ५ समीप. ६ शिरके. ७ हेंच कोणत्या गोष्टीला पुरणार नाहीं, सर्व इतक्यानेंच होईल. ८ कळवळ्यानें, ममतापूर्वक. ९ कशाही प्रयासानें. १० त्वद्रूपत्वानें. ११ प्राप्त झालेल्या. १२ गड्डे, मुळ्या. १३ खरेपणानें. १४ तुझ्या योगानें मी माझ्या स्वरूपीं मिळून. १५ जें दृश्य प्रत्यक्ष होतांच. १६ द्वैत, गुरुशिष्यभाव. १७ आशा कुंठित होते. १८ गुरुमूर्ती. १९ साम्य. २० वांटा. २१ आदराचा.

हाचि मार्नीं ॥ ७३ ॥ जें मज तुह्मां आड । होतें भेदाचें [1]कवाड । तें फेडोनि केलें गोड । सेवासुख ॥ ७४ ॥ तरी आतां तुह्मी आज्ञा । सकळ देवाधिदेव-राज्ञा । करीन देयीं अनुज्ञा । भलतियेविषयीं ॥ ७५ ॥ [अयं भावः] यया अर्जुनाचिया बोला । देव नाचे सुखें भुलला । ह्मणे विश्वफळा जाला । *फळ हा मज ॥ ७६॥ [2]उणेनि उमचला सुधाकर । देखुनी आपला [2]कुमर । मर्यादा क्षीरसागर । विसरेचिना ॥ ७७ ॥ [चूर्णिका] ऐसें संवादाचा [3]बहुलां । लग्न दोघांचिया [4]आंतुलां । लागलें देखोनि जाला । निर्भर संजय ॥ ७८ ॥ तेणें ह्मणतसे संजयो । बाप कृपानिधीरावो । तो आपुला मनोभावो । अर्जुनेंसीं केला ॥ ७९ ॥ तेणें [5]उंचंबळलेपणें । संजय धृतराष्ट्रातें ह्मणे । जी कैसें बादरायणें । रक्षिलों दोघे ॥ १५८० ॥ आजि तुमतें आवधारा । नाहीं चर्मचक्षुही [6]संसारा । कीं ज्ञानदृष्टी व्यवहारा । आणिलेति ॥ ८१ ॥ आणि [7]रथीं-चिये राहाटी । घेइ जो घोडेयासाटीं । तया आह्मां या गोष्टी । गोचरा होती ॥ ८२ ॥ [8]जुंझाचें निर्वाण । मांडलें असे दारुण । दोहीं [9]हारीं आपण । हारपिजे जैसें ॥ ८३ ॥ येवढा जिये [10]सांकडां । कैसा अनुग्रहो पैं गाढा । जे ब्रह्मानंद उघडा । भोगवीतसे ॥ ८४ ॥ ऐसें संजय बोलिला । परि न द्रवे येरू [11]उगला । चंद्रकिरणीं शिवतला । पाषाण जैसा ॥ ८५ ॥ हे देखोनि तयाची दशा । मग करीचिना [12]सरिसा । परि सुखें जाला पिसा । बोलतसे ॥ ८६ ॥ भुलविला हर्षवेगें । ह्मणौनि धृतराष्ट्रा सांगे । येऱ्हवीं नव्हे तयाजोगें । हें कीर जाणे ॥ ८७ ॥

संजय उवाच–इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः ।
संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥ ७४ ॥

[इति] मग ह्मणे पैं कुरुराजा । ऐसा [13]भ्रातृपुत्र तो तुझा । बोलिला तें अधोक्षजा । गोड जालें ॥ ८८ ॥ [महात्मनः इति कृष्णपार्थयोर्विशेषणं] अगा पूर्वापर सागर । यया नामासीचि [14]सिनार । येर आघवें तें नीर । एक जैसें ॥ ८९ ॥ तैसा श्रीकृष्ण पार्थ ऐसें । हें [15]आंगाचिपासीं दिसे । मग संवादीं जी नसे । कांहींचि भेद ॥ १५९० ॥ पैं दर्पणाहूनि चोखें । दोन्ही होती सन्मुखें । तेथ येरीं येर देखे । आपणपें जैसें ॥ ९१ ॥ [संवादं] तैसा देवेंसी पंडुसुत । आपणपें देवीं देखत । पांडवेंसीं देखे अनंत । आपणपें

---

* सफळाफळ, सकळफळ.

१ प्रतिबंधक. २ कलंकयुक्त जाणला, क्षीरसागर आपला कुमार चंद्र याला पाहून उणेन उमचला = आनंदित व्हावें त्याहून कमी आनंद पावला (भरून आला तरी मर्यादेपर्यंतच). ३ बहुल्यावर. ४ हृद्गत सुणेनें. ५ गहिंवरून. ६ व्यावहारिक दृष्टीनें. ७ अर्जुनाच्या रथाची राहाटी चालली पाहिजे ह्मणून घोड्यांची संगति ज्यानें केली त्याच्या गोष्टी आम्हांस गोचरा = प्रत्यक्ष होतात. ८ युद्धप्रकरण. ९ उभय पक्ष. १० संकटांत. ११ धृतराष्ट्र. १२ संबंध. १३ पुतण्या (अर्जुन). १४ वेगळेपण. १५ देहभिन्नतेच्या दृष्टीनें.

पार्थां ॥ ९२ ॥ देव देवा भक्तालागीं । जिये विंवर[1] देखे आंगीं । *येरु तियेचिही भागीं । दोन्ही देखे ॥ ९३ ॥ आणिक कांहींचि नाहीं । ह्मणौनि करिती काई । दोघे येकपणें पाहीं । नांदताति ॥ ९४ ॥ आतां भेद जरी मोडे । तरी प्रश्नोत्तर कां घडे । ना भेदचि तरि जोडे । संवादसुख कां ॥ ९५ ॥ ऐसें बोलतां दुजेपणें । संवादीं द्वैतगिळणें । [इममश्रौषं] तें ऐकिलें बोलणें । दोघांचें मियां ॥ ९६ ॥ उट्रूनि दोन्ही आरसे । वोडविलीया[2] सरिसे । कोण कोणा पाहातसे । कल्पावें पां ॥ ९७ ॥ कां दीपासन्मुख । ठेविलया दीपक । कोण कोणा अर्थिक[3] । कोण जाणे ॥ ९८ ॥ ना ना अर्का-पुढें अर्के । उदयलिया आणिक । कोण ह्मणे प्रकाशक । प्रकाश्य कवण ॥ ९९ ॥ [अद्भुतं] हें निर्धारूं जातां फुडें । निर्धारासि ठेंक[4] पडे । ते दोघे जाले येवढे । संवादें सरिसे ॥ १६०० ॥ [अहं] जी मिळतां दोन्ही उदकें-। माजि लवण वारूं[5] ठाके । कीं तयासींही निर्मिखें[6] । तेंचि होय ॥ १ ॥ तैसें श्रीकृष्ण अर्जुन दोन्ही । संवादले तें मनीं । धरितां मजही वानी[7] । तेचि होतसे ॥ २ ॥ ऐसें ह्मणे ना मोटकें[8] । तंव हिरोनि सात्विकें । आठव नेला नेणो कें । संजयपणाचा ॥ ३ ॥ [रोमहर्षणं] रोमांच जंव फरके[9] । तंव तंव आंग सुरके[10] । स्तंभ[11] स्वेदातें जिंके । एकला कंप ॥ ४ ॥ अद्वयानंदस्पर्शें । दिठी रसमय[12] जाली असे । ते अश्रु नव्हती जैसें । द्रवत्वचि[13] ॥ ५ ॥ नेणों काय †माय पोटीं । काय नेणों गुंफे[14] कंठीं । वागर्थी[15] पडत मिठी । उससाचिया[16] ॥ ६ ॥ किंबहुना सात्विका[17] आठां । ‡चांचर[18] मांडतां उमेठीं[19] । संजय जाहालासे चोहटां । संवादसुखाचा ॥ ७ ॥ तया सुखाची ऐसी जाती । जे आपणचि धरी शांती । मग पुढती देहस्मृती । लाधली तेणें ॥ ८ ॥

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परम् ।
योगं योगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयम् ॥ ७५ ॥

[व्यासप्रसादाच्छ्रुतवान्]तेव्हां बैसतेनि आनंदें । ह्मणे §जी जें उपनिषदें । नेणती तें व्यासप्रसादें । ऐकिलें मियां ॥ ९ ॥ [एतद्गुह्यमहं] ऐकतांचि ते गोठी[20] । ब्रह्मत्वाची पडिली मिठी । मीतूंपणेसी ¶दिठी । विरोनि[21] गेली

* येरुही तियेचि. † न माय पोटीं. ‡ परस्पर होत उमेठा. § ह्मणे जें. ¶ दृष्टी.

१ छिद्र. २ समोरासमोर ठेविले असतां. ३ प्रकाशक, इच्छा करणारा. ४ स्तब्धता. ५ निवारण करण्यास राहे. ६ क्षणांत. ७ लवणाप्रमाणें. ८ थोडें बोलतो न बोलतो तों. ९ उभारे. १० संकोच पावे. ११ स्तब्धता व घाम यांस. १२ ब्रह्ममय. १३ पाझरच. १४ कंठरूप गुंफेंत. १५ शब्दार्थांस. १६ श्वासोच्छ्वासाच्या. १७ आठ सात्विक भावांस. १८ बोबडी वळली असतां. १९ अतिशय. २० उपनिषत्सारसंवाद. २१ हारपली.

॥ १६१० ॥ [योगं योगेश्वरात्कृष्णात्] हे आघवेचि कां योग । जयाठाया येते मार्ग । तयाचें वाक्य सवंग । केलें मज व्यासें ॥ ११ ॥ [साक्षात्कथयतः स्वयं] अहो अर्जुनाचेनि मिषें । आपणपेंचि दुजें ऐसें । नटोनि आपणया *उद्देशें । बोलिले जें देव ॥ १२ ॥ [अयं भावः] तेथ कीं माझे श्रोत्र । पा[1]टाचें जाले जी पात्र । काय वानूं स्वतंत्र । सामर्थ्य श्रीगुरूचें ॥ १३ ॥

राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतम् ।
केशवार्जुनयोः पुण्यं हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥ ७६ ॥

[राजन् इति स्पष्टं इमं अद्भुतं] राया हें बोलतां विस्मित होय । [केशवार्जुनयोः पुण्यं] तेणेंचि मो[2]डावला ठाये । रत्नीं कीं रत्नकि[3]ळा ये । झांकोळित जैसी ॥ १४ ॥ [हृष्यामि च मुहुर्मुहुः] हिमवंतीचीं सरोवरें । चंद्रोदयीं होती कां[4]श्मीरें । मग सूर्यागमीं माघारें । द्रवत्व ये ॥ १५ ॥ [संस्मृत्य संस्मृत्य संवादं] तैसा शरिराचिया स्मृती । तो सं[5]वाद संजय चित्तीं । धरी आणि पुढती । तेचि होय ॥ १६ ॥

तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपमत्यद्भुतं हरेः ।
विस्मयो मे महान् राजन् हृष्यामि च पुनः पुनः ॥७७॥

[राजन्] मग उठोनि ह्मणे नृपा । [तच्चेति] श्रीहरीचिया विश्वरूपा । देखिलया उगा कां पां । असों लाहसी ॥ १७ ॥ न दे[6]खणेनि जें दिसे । नाहींपणेंचि जें असे । वि[6]सरें आठवे तें कैसें । चुकऊं आतां ॥ १८ ॥ [विस्मयो मे महान्] देखोनि चमत्कार । कीजे तो नाहीं पै[7]सार । मजही सकट महापुर । नेत आहे ॥ १९ ॥ ऐसा श्रीकृष्णार्जुन- । संवादसंगमीं स्नान । करूनि देतसे तिळदान । अहंतेचें ॥ १६२० ॥ [हृष्यामि च पुनः पुनः] तेथ [8]असंवरें आनंदें । अलौकिकही कांहीं [9]स्फुंदे । श्रीकृष्ण ह्मणे सद्गदें । वेळोवेळां ॥ २१ ॥ या अवस्थांची कांहीं । कौरवातें परी नाहीं । ह्मणोनि रायें तें कांहीं । कल्पावें जंव ॥ २२ ॥ तंव जाला सुखलाभ । आपणपां करूनि स्वयंभ । बु[10]झाविला [11]अवष्टंभ । संजयें तेणें ॥ २३ ॥ तेथ कोणी येकी [12]अवसरी । होआवी ते करूनि दुरी । रावो ह्मणे संजया [13]परी । कैसी तुझी गा ॥ २४ ॥ तेणें तूतें येथें व्यासें । बैसविलें कों[14]यसा †उद्देशें ; [15]अप्रसंगामाजि ऐसें । बोलसी काई ॥ २५ ॥ रानींचें राउळा नेलिया । दाही दिशा मानी सुनिया । कां रात्री होय पाँ[16]ह-

* आपणया दोषें. † दोषें.

१ योग्यतेचें, अधिकाराचें पात्र. २ हिरमुसला होऊन राहे. ३ चकाकीला. ४ स्फटिकाकार. ५ शरीराच्या स्मृतीला संवादानें कांहीं वेळ धरलें=आवरलें, पण पुनः तीच स्मृति झाली. ६ न दिसणें व दिसणें, नसणें व असणें, स्मृति व आठव असें जें अत्यद्भुत. ७ प्रसार. ८ न सांवरणाऱ्या. ९ उसासा टाकी. १० जिरविला. ११ सात्विकाहंकार. १२ प्रसंग. १३ रीत. १४ कोणत्या. १५ अवधान सोडून. १६ उजाडलें असतां.

ळया । निशाचरा ॥ २६ ॥ जो जेथिचें गौरव नेणे । तयासि तें भिंगुळवाणें[1] । म्हणौनि अप्रसंग तेणें । म्हणावा कीं तो ॥ २७ ॥ मग म्हणे सांगें प्रस्तुत । उदयलेंसे जें उत्कळित[2] । तें कोणासि बारे जैत[3] । देईल शेवटीं ॥ २८ ॥ ये-र्‍हवीं विशेषें बहुतेक । आमुचें ऐसें मानसिक । जे दुर्योधनाचें अधिक । प्रताप सदा ॥ २९ ॥ आणि येरांचेनि[4] पाडें । दळही[5] याचें दें्हडें[6] । म्हणौनि जैत फुडें । आणील ना तें ॥ १६३० ॥ आह्मां तंव गमे ऐसें । मा तुझें जो-तीष[7] कैसें । तें नेणों संजया असे । तैसें सांग पां ॥ ३१ ॥

यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ।
तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम ॥ ७८ ॥

हरिः ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षसंन्यासयोगो नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

[यत्र योगेश्वरः कृष्णो] यया बोला संजयो म्हणे । जी येरयेरांचें[8] मी नेणें । परि आयुष्य तेथें जिणें । हें फुडें कीं गा ॥ ३२ ॥ चंद्र तेथें चंद्रिका[9] । शंभु तेथें अंबिका । संत तेथें विवेका[10] । असणें कीं जी ॥ ३३ ॥ रावो[11] तेथें कटक । सौजन्य तेथें सोइरीक । वन्हि तेथें दाहक । सामर्थ्य कीं ॥ ३४ ॥ दया तेथें धर्म । तेथें सुखागम । सुखीं पुरुषोत्तम । असे जैसा ॥ ३५ ॥ वसंत तेथें वनें । वन तेथ सुमनें[12] । सुमनीं पालिंगनें[13] । सारंगांचीं[14] ॥ ३६ ॥ गुरु तेथ ज्ञान । ज्ञानीं आत्मदर्शन । दर्शनीं समाधान । आथि जैसें ॥ ३७ ॥ भाग्य तेथ विलास[15] । सुख तेथें उल्लास । हें असो तेथ प्रकाश । सूर्य जेथें ॥ ३८ ॥ तैसे सकळ पुरुषार्थ । जेणें स्वामी कां सनाथ । तो श्रीकृष्ण रावो जेथ । [तत्र श्रीः] तेथ लक्ष्मी ॥ ३९ ॥ [भूतिः] आणि आपलेनि कांतेसीं[16] । ते जग-दंबा जयापासीं । अणिमादिकी[17] काय दासी । नव्हती तयातें ॥ १६४० ॥ [विजयः] कृष्ण विजयस्वरूप निजांगें । तो राहिला असे जेणें भागें । तें जय लागवेगें । तेथेंचि आहे ॥ ४१ ॥ [यत्र पार्थो धनुर्धरः] विजयी नामें अर्जुन विख्यात । विजयस्वरूप श्रीकृष्णनाथ । श्रियेसीं[18] विजय निश्चित । तेथेंचि असे ॥ ४२ ॥ तयाचिये देशींच्या झाडीं । कल्पतरूतें होडी[19] । न जिणावे[20] कां येवढीं । मायबापें असतां ॥ ४३ ॥ ते पाषाणही आघवे । चिंतारत्नें[21] कां नोहावे । तिये भूमिके कां न यावें । सुवर्णत्व ॥ ४४ ॥ तयाचिया गांवीं-चिया । नदी अमृतें वाहाविया । नवल काय राया । विचारीं पां ॥ ४५ ॥

---

१ भयंकर. २ ज्याची मला उत्कंठा तें. ३ विजय. ४ इतर जे पांडव त्यांच्या योग्यतेस. ५ सैन्य. ६ अधिक. ७ गणित, भाकीत. ८ परस्परांचें. ९ चांदणें. १० ज्ञानाला. ११ राजा असेल तिकडे सैन्य. १२ पुष्पें. १३ समुदाय. १४ भ्रमरांचीं. १५ सुखोपभोग. १६ पतीसह. १७ अष्टसिद्धि. १८ लक्ष्मीसह. १९ पैज मारी. २० न जिंकावें. २१ चिंतामणी.

तयाचे [1]बिसाट शब्द । सुखें ह्मणों येती वेद । [2]संदेह सच्चिदानंद । कां *नोहावे ते ॥ ४६ ॥ पैं स्वर्गापवर्ग दोन्हीं । इयें पदें तया अधीनीं । श्रीकृष्ण बाप जननी । [3]कमळा जया ॥४७॥ ह्मणौनि †[4]जिया बाहीं उभा । तो लक्ष्मीयेचा [5]वल्लभा । तेथ सर्वसिद्धि स्वयंभा । येर मी नेणें ॥ ४८ ॥ आणि समुद्राचा मेघ । उपयोगें तयाहूनि चांग । तैसा पार्थीं आजि [6]लाग । आहे तये ॥ ४९ ॥ [7]कनकत्वदीक्षागुरू । [8]लोहा परीस होय कीरू । परि जगा पोसिता व्यवहारु । [9]तेंचि जाणें ॥१६५०॥ येथ गुरुत्वा येतसे उणें । ऐसें [10]ह्मणें कोण्ही ह्मणे । वन्हिप्रकाश दीपपणें । प्रकाशी आपला ॥ ५१ ॥ तैसा देवाचिया शक्ती । पार्थ [11]देवासीच बहुती । [12]परी माने इये स्तुती । गौरव असे ॥५२॥ आणि पुत्रें मी सर्व गुणीं । जिणावा हे बापा [13]शिराणी । तरी ते शार्ङ्गपाणी । फळा आली ॥ ५३ ॥ किंबहुना ऐसा नृपा । पार्थ जालासे कृष्णकृपा । तो जयाकडे [14]साक्षेपा । रीती आहे ॥ ५४ ॥ तोचि गा विजयासि ठावो । येथ तुज कोण संदेहो । तेथ नये तरी [15]वावो । [15]विजयोचि होय ॥ ५५ ॥ ह्मणौनि जेथ श्री तेथ श्रीमंत । जेथ तो पंडुचा सुत । तेथ विजय समस्त । [16]अभ्युदय तेथ ॥ ५६ ॥ [ध्रुवा] जरी व्यासाचेनि [17]साचें । [18]धिरे मन तुमचें । तरी या बोलाचें । [19]ध्रुवचि माना ॥ ५७ ॥ [नीतिः] जेथ तो श्रीवल्लभ । तेथ भक्तकदंब[20] । तेथ सुख आणि लाभ । [21]मंगळाचा ॥५८॥ [मतिर्मम] या बोला आन होये । तरि व्यासाचा अंक[22] न वाहें । ऐसें [23]गाजोनि बाहे । उभिली तेणें ॥ ५९ ॥ ['श्लोकमाहात्म्यं'] एवं भारताचा [24]आंवांका । आणूनि [25]श्लोकों येका । संजयें कुरुनायका । दीधला हातीं ॥ १६६० ॥ जैसा नेणो केवढा वन्ही । परि [26]गुणाग्रीं ठेऊनी । आणिजे सूर्याची [27]हानी । निस्तरावया ॥ ६१ ॥ तैसें शब्दब्रह्म अनंत । जालें सवालक्ष भारत । भारताचें शतें सात । सर्वस्व गीता ॥६२॥ तयाही सातां शतांचा । इत्यर्थ हा [25]श्लोकशेषींचा । व्यासशिष्य संजयाचा । पूर्णोद्गार जो ॥ ६३ ॥ येणें येकेंचि श्लोकें । राहे तेणें [28]असकें । अविद्याजाताचें निकें । जिंतिलें होय ॥ ६४ ॥ ‡ऐसे श्लोकशतें सात । गीतेचीं पदें आंगें वा-

---

* न होआवा तो. † जे बाहे. ‡ ऐसया श्लोकां.

१ भलते, अव्यवस्थित. २ ते मूर्तिमंत सच्चिदानंदरूप कां न व्हावे, आहेतच. ३ लक्ष्मी. ४ ज्या पक्षाकडे, ज्या भागीं. ५ पति. ६ संबंध. ७ सुवर्णपणा येण्याची दीक्षा देणारा गुरु. ८ लोखंडाला सुवर्ण करणारा परिस आहे परंतु. ९ सुवर्णच. १० कदाचित्. ११ या स्तुतीनें देवालाच महत्व आहे. १२ प्रकारें. १३ इच्छा. १४ पक्षपातपूर्वक. १५ विजयाचें विजयत्व व्यर्थ होईल. १६ अधिक उदय. १७ खरेपणानें. १८ विश्वासे. १९ अढळत्वच. २० समुदाय. २१ कल्याणाचा. २२ अंकितपण, शिष्यत्वचिन्ह. २३ असें मोठ्यानें बोलून हात उभारला. २४ मतलब. २५ 'यत्र योगेश्वरः कृष्णो' ह्या शेवटच्या श्लोकांत. २६ वातीच्या अग्रीं. २७ नाश दूर करायास. २८ संपूर्ण.

हत । पदें[1] ह्मणों कीं परमामृत । गीताकाशींचें ॥ ६५ ॥ कीं आत्मराजाचिये सभे । गीते वोडवले हे खांबे । मज श्लोक प्रतिभे[2] । ऐसे येत ॥ ६६ ॥ कीं गीता हे सप्तशती । मंत्रप्रतिपाद्य भगवती । मोहमहिषा[3] मुक्ती । आनंदली असे ॥ ६७ ॥ ह्मणौनि मनें *कायें वाचा । जो सेवक होईल इयेचा । तो स्वानंदसाम्राज्याचा । चक्रवर्ती करी[4] ॥ ६८ ॥ कीं अविद्यातिमिररोळें[5] । श्लोक सूर्यातें पैजा जिंके । ऐसे प्रकाशिले गीतामिषें । रायें श्रीकृष्णें ॥ ६९॥ कीं श्लोकाक्षरद्राक्षलता । मांडव जाली आहे गीता । संसारपथश्रांता । विसंवावया ॥ १६७० ॥ कीं सभाग्यसंतीं भ्रमरीं । †सेविले ते श्लोक कं-ल्हारीं[6] । श्रीकृष्णाख्यसरोवरीं । सासिन्नली[7] ‡हे ॥ ७१ ॥ कीं श्लोक नव्हती आन । गमे गीतेचें महिमान । वाखाणिते बंदिजन[8] । उदंड जैसे ॥ ७२ ॥ कीं श्लोकांचिया आवारा । सात शतें करूनि सुंदरा । सर्वागम[9] गीतापुरा । वसों आले ॥ ७३ ॥ कीं निजकांता आत्मया । आवडी गीता मिळावया । श्लोक नव्हती बाह्या । पसर कां जो ॥ ७४ ॥ कीं गीताकमळींचे भृंग[10] । कीं हे गीतासागरतरंग । कीं हरीचे हे तुरंग । गीतारथींचे ॥ ७५ ॥ कीं श्लोक-सर्व तीर्थसंघात । आला श्रीगीतेगंगे आंत । जे अर्जुन सिंहस्थ । जाला ह्मणौनि ॥ ७६ ॥ कीं नोहे हे श्लोकश्रेणी । अचिंतचित्तचिंतामणी[11] । कीं निर्विकल्पां लावणी । कल्पतरूंची ॥ ७७ ॥ ऐसिया शतें सात श्लोका । परी आगळा येकयेका । आतां कोण वेगळिका । वानांवा[12] पां ॥ ७८ ॥ तान्ही आणि पौरठी[13] । इया कामधेनूतें दिठी[14] । सूनि जैसिया गोठी । कीजती ना ॥ ७९ ॥ दीपा आगिलें[15] मागिल । सूर्य धाकुटा वडील । अमृतसिंधू खोल । उथळ कायसा ॥ १६८० ॥ तैसे पहिले सरते[16] । श्लोक न ह्मणावे गीते । जुनीं[17] नवीं पारिजातें । आहाती काई ॥ ८१ ॥ आणि श्लोका पाड नाहीं । हें कीर समर्थु काई । येथ वाच्य वाचकही । भाग न धरी ॥८२॥ ['पाठमाहात्म्यं'] जे इये शास्त्रीं येक । श्रीकृष्णचि वाच्य वाचक । हें प्रसिद्ध जाणे लोक । भ-लताही ॥ ८३ ॥ येथें अर्थे तेंचि पाठें । जोडे येवढें निर्धटें[18] । वाच्यवाचक ये-कवटें । साधितें §शास्त्र ॥ ८४ ॥ ह्मणोनि मज कांहीं । समर्थनीं[19] आतां विषय नाहीं । गीता जाणा हे वाङ्मयी[20] । श्रीमूर्ति प्रभूची ॥८५॥ शास्त्र वाच्यें अर्थे फळे । मग आपण मावळे । तैसें नव्हे हें सगळें । परब्रह्मची ॥ ८६ ॥ कैसा

* कानें. † सेविली. ‡ ये. § शास्त्रें.

१ गीता हीच काशी तिचें, स्वर्गीचें. २ प्रतिभारून येतात. ३ भ्रांतिमहिषासुराची मुक्तता निरास केल्यानें. ४ होईल. ५ अज्ञानांधकार आडवून. ६ कमळांनीं. ७ सिद्ध झाली. ८ स्तुतिपाठक. ९ वेदशास्त्रादि. १० भ्रमर. ११ अचिंत=विरक्त यांच्या चित्ताला चिंतामणि. १२ वर्णावा. १३ शुष्क. १४ दृष्टि देऊन. १५ पुढचामागचा. १६ श्रेष्ठ, घेयटले. १७ पारिजात जुना असो, नवा असो, परिमळ सारखाच. १८ मोठ्या पराक्रमानें प्राप्त होण्याजोगें. १९ प्रतिपादनाला. २० वाणीरूप.

विश्वा[1]चिया कृपा । करूनि महानंद सोपा । अर्जुनव्याजें[2] रूपा[3] । आणिला देवें ॥ ८७ ॥ चकोराचेनि निमित्तें । तिन्हीं भुवनें संतप्तें । निववविलीं कळावंतें । चंद्रें जेवि ॥ ८८ ॥ [गीताशास्त्रं वेदमाता च मंत्रो विप्रः पूज्यस्तच्चरित्रेऽभिलाषः । कृष्णे भक्तिः सर्वभूतानुकंपा सद्भिः संगो यस्य तस्याकृतं किम्] कां गौतमाचेनि मिषें । कळिकाळ[4] *ज्वरितोद्देशें । पाणि ढाळ[5] गिरीशें । गंगेचा केला ॥८९॥ तैसें गीतेचें हें दुभतें । वत्स करूनि पार्थातें । दुभीनली जगापुरतें । श्रीकृष्ण गाय ॥ १६९० ॥ येथें जीवें जरी न्याल । तरी हेंच कीर होआल । नातरी पाठमिषें †तिंबाल[6] । जीभचि जरी ॥ ९१ ॥ तरि लोह एकें अंशें । झगटलिया परिसें । येरीकडे अपैसें । सुवर्ण होय ॥ ९२ ॥ तैसी पाठाची ते ‡वाटी । श्लोक पाद लावावा जंव वोठीं । तंव ब्रह्मतेची पुष्टी । येयील आंगा ॥ ९३ ॥ ना येणेंसीं मुख वांकडें । करूनि ठाकाल कानवडें । तरि कानींही घेतां पडे । तेचि लेख ॥ ९४ ॥ जे हे श्रवणें पाठें अर्थे । गीता नेदी मोक्षा-अरौतें । जैसा समर्थ दाता कोण्हातें । नास्ति[9] न ह्मणे ॥ ९५ ॥ ह्मणोनि §जौणतया[10] सवा । गीताचि येकी सेवा । काय कराल आघवां । शास्त्रीं येरीं ॥ ९६ ॥ [गीता सुगीता कर्तव्या श्लो०] आणि कृष्णार्जुनीं मोकळी[11] । गोठी चावळिली[12] जे निराळीं[13] । ते श्रीव्यासें केली करतळीं । घेवों ये ऐसी ॥९७॥ बाळकातें वोरसें[14] । माय जैं जेवऊं बैसे । तैं तैया[15] ठाकती तैसे । घांस करी ॥ ९८ ॥ कां अफाटा समीरणा[16] । आपैतें[17] पण शाहाणा । केलें जैसें विंजणा[18] । निर्मूनियां ॥ ९९ ॥ तैसें शब्दें जें न लभे । तें घडूनियां अनुष्टुभें । स्त्रीशूद्रादिप्रतिभे[19] । सामाविलें ॥ १७०० ॥ स्वातीचेनि पाणियें । न होती जरी मोतियें । तरि आंगीं सुंदराचिये । कां शोभती तियें ॥ १ ॥ नाद वाद्या न येतां । तरि कां गोचर होता । ¶फुलें[20] न होतां घेपता । आमोद केविं॥२॥ $ गोडीं न होती पक्वान्नें । तरि कां फावती[21] रसनें । दर्पणावीण नयनें । नयन कां दिसे ॥ ३ ॥ ||द्रष्टा[22] श्रीगुरुमूर्ती । न रिगता ईश्वरपंथीं[23] । तरि कां ह्या उपास्ती[24] । आकळता तो ॥ ४ ॥ तैसें वस्तु जें असंख्यात । तया संख्या शतें सात । न होती तरि कोणा येथ । फावों[25] शकतें ॥ ५ ॥ मेघ सिंधूचें पाणी वाहे । तरी जग तयातेंचि पाहे । कां जें उमप[26] तें नोहे । ठाकतें कोण्हा॥६॥

* ज्वरितदोषें. † तिमाल. ‡ वाटी । लावाल ना. § जाणा तया. ¶ पुष्प नव्हतां. $ गोल्यिते न येती पक्वान्नें. || तैसा द्रष्टा.

१ जगावर कृपा करून. २ अर्जुनाच्या निमित्तानें. ३ प्रत्यक्षतेस. ४ कलिकालरूप जो ज्वर त्याणें पीडित. ५ पायउतार. ६ भिजवाल. ७ एका अंगावर. ८ प्रकार. ९ नाहीं. १० ज्ञात्याबरोबर. ११ स्पष्ट. १२ बोलिली. १३ आकाशांत. १४ पान्हा दाटून आल्यानें, अतिममतेनें. १५ सोईस पडतील तसे. १६ वाऱ्याला. १७ आधीनपण, वश्यता. १८ पंखा. १९ प्रतिबिंबांत. २० फुलें उत्पन्न झालीं नसतीं तर सुगंध कसा घेतां येता. २१ पक्वान्नें गोड झालीं नसतीं तर जिभेला गोड कां लागतीं. २२ साक्षी. २३ साकार झाला नसता. २४ उपासनेला. २५ मिळूं शकतें. २६ अगणित.

आणि वांचा . . . १ । तं हे . . . होतें बरवें । तरि कानें मुखें फावे । ऐसें कां होतें ॥ ७ ॥ ह्मणोनि श्रीव्यासाचा हा थोर । विश्वासि जाला उपकार । जे श्रीकृष्ण उक्ती आकार । ग्रंथाचा केला ॥ ८ ॥ [ग्रंथकर्तृत्वाभिमानपरिहारः] आणि तोचि हा[2] मी आतां । श्रीव्यासाचीं पदें पाहातां *पाहातां । आणिला श्रवणपथा । मऱ्हाठिया ॥९॥ व्यासादिकांचे उन्मेख[3] । राहाटती जेथ साशंक[4] । तेथ मीही रंक येक । वोंचाळी[5] करीं ॥ १७१० ॥ परि गीता ईश्वर भोळा । ले व्यासोक्तिकुसुममाळा[6] । तरि माझिया दूर्वादळा । ना न ह्मणे कीं ॥ ११ ॥ आणि क्षीरसिंधूचिया तटा । पाणिया येती गजघटा[7] । तेथ काय मुरकुटा[8] । वारिजत असे ॥१२॥ पोखफुटे[9] पाखिरूं । नुडे तरी नभींच स्थिरू । गगन आक्रमी सत्वरु । तो गरुडही तेथ ॥ १३ ॥ राजहंसाचें चालणें । भूतळीं जालिया †शिंहाणें[10] । आणिकें काय कोणें । चालावेंचि ना ॥ १४ ॥ जी आंपुलेनि ‡अवकाशें । अगाध जळ घेपे कलशें[11] । चुळीं चूळपणा ऐसें । भरूनि न निघे ॥ १५ ॥ दिवटीच्या आंगीं थोरी । तरि ते बहु तेज धरी । वाती आपुलिया परि । आणीच कीं ना ॥ १६ ॥ जी समुद्राचेनि पैसें । समुद्रीं आकाश आभासे । थिल्लरीं थिल्लराऐसें । बिंबेचि पैं ॥ १७ ॥ तेविं व्यासादिक महामती । वावरों येती इये ग्रंथीं । मा आह्मी ठांकों[12] हे युक्ती । न मिळे कीर ॥ १८ ॥ जिये सागरीं जळचरें । संचरती मंदराकारें । तेथ देखोनि §शफरें[13] येरें । पोहों न लाहती ॥ १९ ॥ अरुण आंगजिवळिके[14] । ह्मणोनि सूर्यातें देखे । मा भूतळींची न देखे । मुंगी काई ॥ १७२० ॥ यालागीं आह्मां प्राकृतां । देशिकारें[15] बंधे गीता । ह्मणणें हें अनुचिता[16] । कारण नोहे ॥ २१ ॥ आणि बाप पुढां जाये । ते घेत पाउलाची[17] सोये । बाळ ये तरि न लाहे । पावों कायी ॥ २२ ॥ तैसा व्यासाचा मागोवा[18] घेत । भाष्यकारातें वाट पुसत । अयोग्यही मी न[19] पवत । [20]कें जाइन ॥ २३ ॥ आणि पृथ्वी जयाचिया क्षमा[21] । नुबगे[22] स्थावर जंगमा । जयाचेनि अमृतें चंद्रमा । निववी जग ॥ २४ ॥ जयाचें आंगिकें[23]

* पाहतां. † सिहाणें. ‡ अवकाश । जळ. § सपुरें.

१ जर हे श्लोक चांगले झाले नसते तर वाचा जें न पवे = वाणीला जें अगोचर तें कानें मुखें फावे = कानांला व मुखाला प्राप्त कसें झालें असतें. २ ग्रंथ. ३ ज्ञानोद्गार. ४ अनिर्धारित. ५ बडबड. ६ व्यासोक्तिरूप फुलांची माळा. ७ गजसमुदाय. ८ चिलटाला. ९ पंख फुटणारें पांखरूं व गरुड आपआपल्या सामर्थ्यानुरूप आकाशांत उडतात. सीमा दोघांलाही नाहीं. "नभः पतंत्यात्मसमं पतत्रिणः" भागवत. १० सुंदर. ११ कलश अगाध जलांत गेला तरी त्याच्या अवकाशाइतकेंच पाणी त्यांत रहातें. १२ तसे व्यासादिक या ग्रंथांत वावरतात. आम्ही मात्र ठाकों = हात टेंकावे हें जुळत नाहीं. १३ लहान मत्स्य. १४ अगदीं जवळ राहाणारा, सारथि. १५ देशभाषेनें. १६ अयोग्यपणाला. १७ पावलट. १८ माग घेत घेत. १९ न पावतां. २० कोणीकडे. २१ सहनशक्तीमुळें. २२ न कंटाळे. २३ संपूर्ण माय.

असिकें । तेज लाहोनि अर्कें[1] । अंधाराचे सावाइक[2] । [illegible] आहे ॥ २५ ॥ समुद्रा जयाचें तोय । तोया जयाचें माधुर्य । माधुर्या सौंदर्य । जयाचेनि ॥ २६ ॥ पवना जयाचें बळ । आकाश जेणें पैघळ[3] । ज्ञान जेणें उज्वळ । चक्रवर्ति ॥ २७ ॥ वेद जेणें सुभासें[4] । सुख जेणें सोल्लास । हें असो रूपस[5] । विश्व जेणें ॥ २८ ॥ तो सर्वोपकारी समर्थ । सद्गुरु श्रीनिवृत्तिनाथ । राहटत असे मजहीआंत । रिघोनियां ॥ २९ ॥ आतां आयती गीता जगीं । मी सांगें मऱ्हाठिया *भंगीं[6] । येथ कें विस्मयालागीं । ठाव आहे ॥ १७३० ॥ श्रीगुरुचेनि नांवें माती । डोंगरीं जयापासीं होती । तेणें कोळियें त्रिजगती । †येकवँद[7] केली ॥ ३१ ॥ चंदनें वेधलीं झाडें । जालीं चंदनाचेनि पाडें[8] । वसिष्ठें मांडली कीं भांडे[9] । भानुसीं शांटी[10] ॥ ३२ ॥ मा मी तंव चित्ताथिला[11] । आणि श्रीगुरु ऐसा दांदुला[12] । जो दिठीवेनि[13] आपुला । बैसवी पदीं ॥ ३३ ॥ आधींची देखणी दिठी । वरी सूर्य पुरवी पांठी[14] । तैं न दिसे ऐसी गोठी । केंही आहे ॥ ३४ ॥ म्हणोनि माझे नित्य नवे । श्वासोश्वासही प्रबंध[15] होआवे । श्रीगुरुकृपा काय नोहे । ज्ञानदेव म्हणे ॥३५॥ [ग्रंथवैभवकथनम्] याकारणें मियां । श्रीगीतार्थ मऱ्हाठिया । केला लोकां यया । दिठीचां[16] विषो ॥ ३६ ॥ परि ‡मऱ्हाठे बोलरंगें । कवळितां पैं गीतांगें । तैं गातयाचेनि पांगें[17] । येकाढ्यता[18] नोहे ॥ ३७ ॥ §म्हणौनि गीता गावों म्हणे । तैं गाणिवे[19] ¶होती लेणें । ना मोकळे तरि उणें । गीताही $आणित ॥ ३८ ॥ सुंदर आंगीं लेणें न सूये । तैं तो मोकळा शृंगार होये । ना लेइलें तरि आहे । तैसें कें उचित ॥ ३९ ॥ कां मोतियांची जैसी जाती । सोनयाही मान देती । नातरि मानवती । अंगेंचि सैंडीं[20] ॥ १७४० ॥ ना ना गुंफिलीं कां मोकळीं । उणीं न होती परिमळीं । वसंतागमींचीं वाटोळीं । मोगरीं जैसीं ॥ ४१ ॥ ||तैसा गाणीवेनें मिरवी । गीतेवीणेंही[21] रंग दावी । तो लाभाचा प्रबंध वोवीं । केला मियां ॥ ४२ ॥ तेणें आबाळसुबोधें[22] । वोवियेचेनि प्रबंधें । ब्रह्मरससुस्वादें । अक्षरें +गुंथिलीं ॥ ४३ ॥ आतां चंदनाच्या तरुवरीं । परिमळालागीं[23] फुलवरी ।

---

* भागीं. † एकवट. ‡ मऱ्हाठी. § म्हणौनि गा गावों. ¶ होय. $ आणिती. || तैसी. + गुंफिलीं.

१ संपूर्ण ऐहिक. २ दूर करीत आहे. ३ विस्तार. ४ चांगलें बोलणारा. ५ प्रकाशित, देखणें. ६ भाषेच्या रीतीनें. ७ एकत्र. ८ इतर झाडें चंदनसहवासानें त्याच्या तुळनेस येतात. ९ भांडणाच्या निवाड्यासाठीं. १० छाटी. ११ चित सद्गुरुमय झालेला, सचेतन. १२ धनी. १३ दृष्टिमात्रानें. १४ पाठीराखा. १५ काव्य, ग्रंथ. १६ दृष्टिगोचर. १७ अधीनपणानें. १८ एकदेशित्व. १९ गाणीं. २० सुवर्णरहित, नुसतीं. २१ गाण्यावांचून. २२ आबालवृद्धांस सुगम. २३ सुवासासाठीं, फूल येण्यापर्यंत.

पा[१]रुखणें जियापरी। लागेना कीं ॥ ४४ ॥ तैसा प्रबंध हा श्रवणीं। [२]लागत-खेंवो समाधि आणी। ऐकिलियाही वा[३]खाणी। काय *व्यसन न लवी ॥४५॥ †पाठ करितां व्याजें। पांडिलें येती वे[४]षजें। तैं अमृतातें नेणिजे। फा[५]वलिया ॥ ४६ ॥ तैसेनि आइतेपणें। ‡कवित्वा जालें हें [६]उपेणें। मनन निदिध्यास श्रवणें। जिंतिलें आतां ॥ ४७ ॥ हे स्वानंद भोगाची से[७]लँ। भलतयासीचि देईल। सर्वेंद्रियां पोषवील। श्रवणाकरवीं ॥ ४८ ॥ चंद्रातें आं[८]गिवणें। भोगूनि चकोर शाहाणे। परि फा[९]वे जैसें चांदिणें। भलतयाही ॥ ४९ ॥ तैसें [१०]अध्यात्मशास्त्रीं यिये। अं[११]तरंगचि अधिकारियें। परि लोक वाक्‌चातुर्यें। होईल सुखिया ॥ १७५० ॥ ऐसें श्रीनिवृत्तिनाथाचें। गौरव आहे जी साचें। ग्रंथ नोहे हें कृपेचें। वैभव तिये ॥ ५१ ॥ [गुरुपरंपराकथनम्] क्षीरसिंधुपरि[१२]सरीं। शै[१३]क्तीच्या कर्णकुहरीं। नेणों कै श्रीत्रिपुरारीं। सांगीतलें जें ॥ ५२ ॥ तें क्षीर क[१४]ल्लोळाआंत। म[१५]करोदरीं गुप्त। होता तयाचा हात। पैठें[१६] जालें ॥ ५३ ॥ तो मत्स्येंद्र सप्तशृंगीं। भ[१७]ग्नावयवा चौरंगीं। भेटला कीं तो सर्वांगीं। संपूर्ण जाला ॥५४॥ मग समाधी अव्यत्यया। भोगावी वा[१९]सना यया। ते मुद्रा श्रीगोरक्षराया। दिधली मी[२०]नीं ॥ ५५ ॥ तेणें योगा[२१]ब्जिनीसरोवर। विषय[२२]विध्वंसैकवीर। तिये पदीं कां सर्वेश्वर। अभिषेकिले ॥ ५६ ॥ मग तिहीं तें शां[२३]भव। अद्वयानंदवैभव। सं[२४]प्रभव। श्रीगैणीनाथा ॥ ५७ ॥ तेणें §क[२५]लिकलित भूतां। आला देखोनि नि[२६]रुता। ते आज्ञा श्रीनिवृत्तिनाथा। दिधली ऐसी ॥ ५८ ॥ ना आदि गुरु शंकरा। लागोनि शिष्यपरंपरा। बोधाचा हा संस[२७]रा। जाला जो आमुतें ॥ ५९ ॥ तो हा तूं घेऊनि आधवा। कळीं गिळितयां जीवां। सर्व प्रकारीं धां[२८]वा। करीं पां वेगीं ॥ १७६० ॥ आधींच तंव तो कृपाळु। वरि गुरुआज्ञेचा बोलु। जाला जैसा वर्षाकाळु। खवळणें मेघां ॥ ६१ ॥ मग आर्ता[२९]चेनि वोरसें। गीता[३०]र्थग्रंथनमिसें। वर्षला शांतरसें। तो हा ग्रंथ ॥ ६२ ॥ तेथ पुढां मीं बापि[३१]यां। मांडला आर्ती आपुलिया। कीं यासाठीं येवढिया। आणिलों यशा ॥ ६३ ॥

* व्यसन लावी. † पाकु करिती व्याजें, पाडीतें येती वेसजें। तें अमृतातें नेणिजे। पावलिया. ‡ कवित्व. § कळिकाळ.

१ वाट पाहणें. २ लागण्याबरोबर. ३ व्याख्यानरूपानें. ४ स्पष्ट. ५ प्राप्त झाल्यास. ६ विश्रांतिस्थान. ७ विभाग. ८ नवसानें, स्वभावें, आपल्या शक्तीनें. ९ प्राप्त होय. १० या आत्मानात्मविचारशास्त्रीं. ११ अंतर्मुख. १२ सन्निधभागीं. १३ पार्वतीच्या कानांत. १४ लाटांमध्यें. १५ माशाच्या पोटांत. १६ प्राप्त. १७ हातपाय तुटलेल्या चौरंगी माशास. १८ निर्विघ्न. १९ या वासनेनें, इच्छेनें. २० मत्स्येंद्रनाथांनीं. २१ योगरूप कमलिनीचें. २२ विषयनाशाला मुख्य कारण. २३ अध्यात्मविद्या. २४ मुळापासून. २५ कलीनें ग्रस्त अशा. २६ खरा. २७ विस्तार. २८ धांवून रक्षणें. २९ पीडिलेल्यांच्या पाळण्यासाठीं. ३० ग्रंथ करण्याच्या निमित्तानें. ३१ चातक.

एवं गुरुक्रमें[1] लाधलें । समाधिधन जें आपुलें । तें ग्रंथें *बोधौनि दिधलें । गोसावीं मज ॥ ६४ ॥ [गुरुस्तवनम्] वांचूनि पढे ना वाची । ना सेवाही जाणें स्वामीची । ऐशिया मज ग्रंथाची । योग्यता कें असे ॥ ६५ ॥ परि साचचि गुरुनाथें । निमित्त करूनि मातें । प्रबंधव्याजें जगातें । रक्षिलें जाणा ॥ ६६ ॥ तऱ्ही पुरोहितगुणें[2] । मी बोलिलों पुरें उणें । तें तुह्मीं माउलीपणें । उपसाहिजो[3] जी ॥ ६७ ॥ शब्द कैसा घडिजे । प्रमेयीं[4] कैसें पां चढिजे । अळंकार ह्मणिजे । काय तें नेणें ॥६८॥ सोंयिखडेयाचें[5] बाहुलें । †चालवित्या सूत्राचेनि चाले । तैसा मातें दावीत बोलें । स्वामी तो माझा ॥ ६९ ॥ यालागीं मी गुणदोष । विषीं क्षमाविना विशेष । जे मी संजात[6] ग्रंथलों देख । आचार्यें कीं ॥ १७७० ॥ [संतजनस्तवनम्] आणि तुह्मांस संतांचिये सभे । जें उणिवेसीं ठाके उभें । तें पूर्ण नोहे तैं लोभें । तुह्मांसीचि ‡कोपों[7] ॥७१॥ सिंवतलियाही[8] परिसें । लोहत्वाचिये अवदसे[9] । न मूकिजे आयसें[10] । तैं कवणा बोल ॥७२॥ वोहळें[11] हेंचि करावें । जें गंगेचें आंग ठाकावें । मगही गंगा जरी नोहावें । तैं तो काय करी ॥७३॥ ह्मणौनि भाग्ययोगें बहुवे पां हे । तुह्मां संतांचे मी पाये । पातलों आतां कें लाहें । उणें जगीं ॥ ७४ ॥ अहो जी माझेनि स्वामी । मज संत जोडूनि तुह्मीं । दिधलेति तेणें सर्वकामीं । परिपूर्ण जालों ॥ ७५ ॥ पाहा पां मातें तुह्मां सांगडें[12] । माहेर तेणें सुरवाडें[13] । ग्रंथाचें आळियाडें[14] । सिद्धी गेलें ॥ ७६ ॥ जी कनकाचें निखळ[15] । वोतूं येईल भूतळ । चिंतारत्नीं कुळाचळ[16] । निर्मूं येती ॥७७॥ सातांही हो सागरांतें । सोपें भरितां अमृतें । दुवाड[17] नोहे तारांतें । चंद्र करितां ॥ ७८ ॥ कल्पतरूचे आराम[18] । लावितां नाहीं विषम[19] । परी गीतार्थाचें वर्म । निवडूं नये ॥ ७९ ॥ तो मी येक सर्व मुका । बोलोनि मऱ्हाटिया भाषा । करीं डोळेवरी[20] लोकां । घेवों ये ऐसें जें ॥ १७८० ॥ हा ग्रंथसागर येंव्हडा । उतरोनि पैलीकडा । कीर्तिविजयाचा धेंडा । नाचें जें कां ॥ ८१ ॥ गीतार्थाचा आवारु[21] । कलशेंसी महामेरू । रचूनि माजी श्रीगुरु- । लिंग जें पूजीं ॥ ८२ ॥ गीता निष्कपट माय । चुकोनि तान्हें हिंडे जें वांय[22] । ते मायपूतां[23] भेटि होय । हा धर्म तुमचा ॥ ८३ ॥ तुह्मां[24] सज्जनांचें केलें । आकळुनि जी मीं बोलें । ज्ञानदेव ह्मणे थेंकुलें । तैसें नोहे ॥ ८४ ॥ काय बहु बोलों स-

---

* बांधोनि. † चालविलेनि सूत्रें चालें. ‡ कोपें.

१ गुरुपरंपरेनें. २ परस्वाधीनपणानें. ३ क्षमा करा. ४ अर्थान्वयांत. ५ कळसूत्री बाहुली. ६ ग्रंथयुक्त बोललों, ग्रंथच मी झालों आहें. ७ कोपूं लागेन. ८ स्पर्शलेल्या. ९ वाईट स्थितीला. १० लोहानें. ११ प्रवाहानें. १२ तुमच्यासारखें. १३ अनुकूळ. १४ हट्ट. १५ सर्व. १६ पर्वत. १७ कठिण. १८ बाग. १९ विपरीत. २० प्रत्यक्ष, दृष्टिगोचर. २१ देऊळ. २२ व्यर्थ. २३ आईलेकरांस. २४ तुम्ही संतांनीं केलेल्याचा विचार करून हें माझें बोलणें आहे, केवळ थेकुलें=ज्ञानेश्वराचें यत्किंचित् बोलणें नव्हे.

कळां । मेळविलों जन्मफळा । ग्रंथसिद्धीचा सोहळा । दाविला जो हा ॥८५॥ मियां जैसजैसिया आशा । केला तुमचा भरंवसा । ते पुरऊनि जी बहुवसा । आणिलों सुखा ॥ ८६ ॥ मजलागीं ग्रंथाची स्वामी । दुजी सृष्टी जे हे केली तुह्मी । ते पाहोनि हांसों आह्मीं । विश्वामित्रातेंही ॥ ८७ ॥ जे असोनि *त्रि-शं[1]कुदोषें । धातयाही आणावें [2]वोसें । तें नासतें कीजे कीं ऐसें । निर्मावें नाहीं ॥८८॥ शंभू उपमन्यूचेनि मोहें । क्षीरसागरही के[3]ला आहे । येथ तोही उपमेसरी नोहे । जे विषगर्भ कीं ॥ ८९ ॥ अंधकार निशाचरा । गिळितां सूर्यें चराचरां । धांवा केला तरी खरा । ताउनी कीं तो ॥ १७९० ॥ [4]तातलिया जगाकारणें । चंद्रें वेंचिलें चांदिणें । तया सदोषा केवि ह्मणें । सारिखें हें ॥ ९१ ॥ ह्मणोनि तुह्मीं मज संतीं । ग्रंथरूप जो हा त्रिजगतीं । उपयोग केला तो पुढती । निरुपम जी ॥ ९२ ॥ किंबहुना तुमचें केलें । धर्मकीर्तन हें सिद्धी नेलें । येथ माझें जी उरलें । [5]पाईकपण ॥ ९३ ॥ [वरप्रार्थना] आतां वि-श्वात्मकें देवें । येणें [6]वाग्यज्ञें तोषावें । तोषोनि मज द्यावें । [7]पसायदान हें ॥९४ ॥ जे †खळाची [8]व्यंकटी सांडो । तया सत्कर्मीं रती वाढो । भूतां परस्परें पडो । मैत्र जीवाचें ॥ ९५ ॥ दुरिताचें तिमिर जावो । ‡विश्व स्व-धर्मसूर्यें पाहो । §जो जें वांछील तो तें लाहो । प्राणिजात ॥ ९६ ॥ वर्षत सकळमंगळीं । [9]ईश्वरनिष्ठांची [10]मांदियाळी । [11]अनवरत भूतळीं । भेटो तयां भूतां ॥ ९७ ॥ [12]चला कल्पतरूचे ¶[13]आरव । [14]चेतना चिंतामणीचे गांव । बो-लते जे अर्णव । पीयूषाचे ॥ ९८ ॥ चंद्रमे जे [15]अलांछन । [16]मार्तंड जे ताप-हीन । ते सर्वांहीं सदा सज्जन । सोयरे होतु ॥ ९९ ॥ किंबहुना सर्वसुखीं । पूर्ण होऊनि तिहीं लोकीं । भजि जो आदिपुरुषीं । अखंडित ॥ १८०० ॥ आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं इये । दृष्टादृष्टविजयें । होआवें जी ॥ १ ॥ येथ ह्मणे श्रीवि[17]श्वेशरावो । हा होइल $[18]दानपसावो । येणें वरें ज्ञानदेवो । सुखिया जाला ॥ २ ॥ [वास्तव्यस्थानमहिमा] ऐसें युगीं [19]परि कळीं । आणि महाराष्ट्रमंडळीं । श्रीगोदावरीच्या कूळीं । ‖[20]दक्षिणिली ॥ ३ ॥ त्रिभुवनैकपवित्र । अनादि [21]पंचक्रोशक्षेत्र । जेथ जगाचें जीवनसूत्र । श्री[22]महालया असे ॥ ४ ॥ तेथ [23]यदुवंशविलास । जो सकळकळानिवास । न्यायातें पोषी क्षितीश । श्रीरामचंद्र ॥ ५ ॥ तेथ [24]महेशान्वयसंभूतें ।

* त्रिशंकुउद्देशें. † खळाचें व्यंकटै, ची वंकटै. ‡ विश्वा. § जें वांछेल तें तें लाहे. ¶ आरव. $ दाय. ‖ दक्षिण लिंगीं, दक्षिणलिंग.

१ त्रिशंकुराजाच्या हेतूनें. २ उणें. ३ दिला. ४ तप्त झालेल्या. ५ सेवकत्व. ६ ग्रंथरूप यज्ञानें. ७ प्रसाद. ८ वक्रदृष्टी. ९ भगवज्जनांची. १० समुदाय. ११ सर्वकाळ. १२ चालत्या. १३ कोटी, अंकुर. १४ जिवंत. १५ लांछनरहित. १६ सूर्य. १७ श्रीगुरु. १८ दानप्रसाद. १९ कलियुगांत. २० दक्षिणभागच्या तीरीं. २१ पांच कोश विस्तृत, पंचक्रोशींत. २२ मोहनीराजदेव. २३ माधव. २४ आदिनाथपरंपरासंभूत, शिवसंप्रदाय.

श्रीनिवृत्तिनाथसुतें[1]। केलें ज्ञानदेवें गीते। देशीकारलेणें[2] ॥६॥ एवं भारताच्या गांवीं। भीष्मनाम प्रसिद्ध पर्वी। श्रीकृष्णार्जुनीं बरवी। गोठी जे केली ॥७॥ जें उपनिषदांचें सार। सर्वशास्त्रांचें माहेर। परमहंसीं सरोवर। सेविजे जें ॥ ८ ॥ तिये गीतेचा कैलश[3]। संपूर्ण हा अष्टादश। ह्मणे निवृत्तिदास। ज्ञानदेव ॥ ९ ॥ पुंढती[4] पुढती पुढती। इया ग्रंथपुण्यसंपत्ती। सर्वसुखीं सर्वभूतीं। संपूर्ण होइजे ॥ १८१० ॥ शके बाराशतें बारोत्तरें। तैं टीका केली ज्ञानेश्वरें। सच्चिदानंदबाबा आदरें। लेखकु जाहाला ॥ १८११ ॥ *

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायामष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

इति श्रीभावार्थदीपिका समाप्ता ॥

श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

श्लोक ७८, ओव्या १८११.

श्रीशकेपंधराशें बारोत्तरीं। तारणनामसंवत्सरीं। येकाजनार्दन अत्यादरीं। गीता ज्ञानेश्वरीप्रति शुद्ध केली ॥ १ ॥ ग्रंथ पूर्वीच अतिशुद्ध। परी पाठांतरीं शुद्ध अबद्ध। तो शोधूनियां एवंविध। प्रतिशुद्ध सिद्धज्ञानेश्वरी ॥ २ ॥ नमो ज्ञानेश्वरा निष्कळंका। जयाची गीतेची वाचितां टीका। ज्ञान होय लोकां। अतिभाविकां ग्रंथार्थियां ॥ ३ ॥ बहुकाळपर्वणी गोमटी। भाद्रमासकपिलाषष्ठी। प्रतिष्ठानीं गोदातटीं। लेखनकामाठी संपूर्ण जाली ॥ ४ ॥ ज्ञानेश्वरीपाठीं। जो वोवी करील मऱ्हाटी। तेणें अमृताचे ताटीं। जाण नरोटी ठेविली ॥ ५ ॥

---

* शके सोळाशें तेरोत्तरें। तैं पदपद्धति केली ज्ञानेश्वरें। बरवा गोविंद मुखांतरें। जगज्जीवना लेखका ॥ १८१२ ॥

१ शिष्यानें. २ देशभाषाग्रंथ. ३ कळस. ४ उत्तरोत्तर.

श्रीज्ञानेश्वरीस्थगीतापद्यानामकारादि-वर्णक्रमः ।

समाप्तेयं गीतापद्यानामकाराद्यनुक्रमणी ।

त्यानें कर्मामध्यें असतो, तो निश्चयेंकरून कोणीं ओळखावा तें सांगतो. ३९६ कारण, मुक्त कोणते ह्याचा निश्चय करावयास गेलें म्हणजे आपलीच मुक्तता होते. आपली वस्तु असते ती जशी दिव्यानें दिसते; ३९७ किंवा आरसा स्वच्छ करावा तेव्हां आपलेंच आपल्याला दर्शन होतें. किंवा मीठ पाण्याला भेटावयास गेलें तर आपणच पाणी होऊन जातें. ३९८ हें असो. प्रतिबिंब फिरून आपल्या बिंबाला पहावयाला लागलें म्हणजे त्याचा प्रतिबिंबपणा जाऊन तें स्वतःच बिंब होतें. ३९९ त्याप्रमाणें आपण हरवलों असें वाटेल तेव्हां संतांचें दर्शन घ्यावें, म्हणजे सांपडेल. म्हणून सदासर्वकाल त्यांचेंच वर्णन करावें, व त्यांचेच गुणानुवाद श्रवण करावेत. ४०० परंतु कर्मांत राहूनही जो समविषमांत सांपडत नाहीं; चर्मचक्षूच्या चामड्यानें जशी दृष्टि, ४०१ त्याप्रमाणें जो निराळा आहे; त्याचें स्वरूप आतां पहा. बाहू उभारून त्याची उपपत्ति सांगूं." ४०२

यस्य नाहंकृतो भावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते ।
हत्वाऽपि स इमाँल्लोकान्न हंति न निबद्ध्यते॥१७॥

[यस्य नाहंकृतो भावः] तरि अविद्येचिया निंदा[1] । विश्वस्वप्नाचा हा धंदा[2] । भोगित होता प्रबुद्धा । अनादि जो ॥ ३ ॥ तो महावाक्याचेनि नांवें[3] । गुरुकृपेचेनि थांवें[4] । माथां हात ठेवणें नव्हे । थापटिला जैसा ॥ ४ ॥ तैसा विश्वस्वप्नेंसीं माया । नीद सांडूनि धनंजया । सहजेंचि चेइला[5] अद्वयानंदपणें जो ॥ ५ ॥ तेव्हां मृगजळाचे पुर । दिसते एक निरंतर । हारपती कां चंद्रेंकर[6] । फांकतां जैसे ॥ ६ ॥ कां बाळत्व निघोनि जाय । तैं बागुला नाहीं त्रांय[7] । पैं जळालिया इंधन न होय । रंधन जेविं ॥ ७ ॥ ना ना चेवो[8] आलिया पाठीं । तैं स्वप्न न दिसे दिठी । तैसी अहंममता गा किरीटी । नुरेचि तया ॥ ८ ॥ मग सूर्य आंधारालागीं । रिघो कां भलते सुरंगीं[9] । परि तो तयाच्या भागीं । नाहींचि जैसा ॥ ९ ॥ तैसा आत्मत्वें वेष्टिला होये । तो जया तया दृश्यातें पाहे । तें दृश्य द्रष्टेपणेंसीं होत जाये । तयाचेंचि रूप ॥ ४१० ॥ जैसा वन्हि जया लागे । तें वन्हीचि जालिया आंगें । दाह्यदाहकविभागें[1] । सांडिजे तें ॥ ११ ॥ तैसा कर्मांकारा दुजेया । तो कर्तेपणाचा आत्मया । आल आला तो गेलिया । कांहीं बोंहीं[2] जें उरे ॥ १२ ॥ तिये आत्मस्थितीचा जो रावो । मग तो देहीं इये जाणेल ठावो । काय प्रलयांबूचा उन्नाहो[3] । वोघ मानी ॥ १३ ॥ तैसी ते पूर्ण अहंता । काई देहपणें पंडुसुता । आवरे काई सविता । बिंबें धरिला ॥ १४ ॥ पैं मथुनि लोणी घेपे । तें मागुती ताकीं घापे । तरि तें लिप्तपणें सिंपे[4] । तेणेंसी काई ॥ १५ ॥ नाना काष्ठीनि वीरेशा । वेगळाविलिया[5] हुताशा । राहे काष्ठाचिया मांदुसा[6] । कोंडलेपणें ॥ १६ ॥ कां रात्रीचिया उदराआंत । रिगाला जो हा भास्वत[7] । तो रात्री-ऐसी मात । ऐके काई ॥ १७ ॥ तैसें वेद्यवेदकपणेंसीं[8] । पडिलें कां जयाच्या प्राप्ती । तया देह मी ऐसी । अहंता केंची ॥ १८ ॥ आणि आकाशें जेथें जेथुनी । जाइजे तेथ असे भरोनि । म्हणोनि ठेलें कोंदोनी । आपेंआप ॥ १९ ॥ तैसें जें तेणें करावें । तो तेंचि आहे स्वभावें । मा कोणे कर्मी वेष्टावें । कर्तेपणें ॥ ४२० ॥ नुरेचि गगनावीण ठावो । नोहेचि समुद्रा प्रवाहो । नुठीचि ध्रुवा[9] जावों । तैसें जाहालें ॥ २१ ॥ ऐसेंनि अहंकृतिभावो । जयाचा बोधीं जाहाला वावो । तऱ्हीं देहा जंव निर्वाहो । तंव आथी कर्मे ॥२२॥ वारा जरी वाजोनि वोसरे[10] । तरी तो डोल रुखीं उरे । कां सेंदे[11] द्रुति राहे कापुरें । वेचलेनी[12] ॥ २३ ॥ कां सरलेया गीताचा समारंभु । न वचे वोहवलेणाचा[13] क्षोभु । भूमी लोळोनि गेलिया अंबु । वोल थारे ॥ २४ ॥ अगा मावळलेनि अर्के । संध्येचिये भूमिके । ज्योतिदीप्तीकौतुकें । दिसे जैसी ॥ २५ ॥ पैं लक्ष[14] भेदिलियाही वरी । बाण धांवेचि तंववरी । जंव भरली आथी उरी[15] । बळाची तया ॥ २६ ॥ नाना चक्रीं भांडें जालें । तें कुलालें परतें नेलें । परि भ्रमेंचि[16] तें मागिलें । भोंवडिलेपणें ॥ २७ ॥ तैसा देहाभिमान गेलिया । देह जेणें स्वभावें धनंजया । जालें तें अपैसया । चेष्टवीच तें ॥२८॥ संकल्पेंवीण स्वप्न । न लाविता दांगीचें[17] वन । न रचितां गंधर्वभुवन । उठी जैसें ॥ २९ ॥ आत्मयाचेनि उद्यमेंवीण । तैसें देहादिपंचकारण । होय आपणयां आपण । कियाजात ॥ ४३० ॥ पैं प्राचीनसंस्कारशेषें[18] ।

१ निद्रा. २ धंदा. ३ योगानें. ४ बळानें. ५ जागा झाला. ६ चंद्रकिरण. ७ रक्षण, उपयोग. ८ पाकक्रिया. ९ जागृती. १० भुयारांत.

१ दाह्य=काष्ठें आदि व दाहक=अग्नि हा दोन प्रकारचा विभाग. २ कांहीं, अवशेष. ३ वृद्धि. ४ स्पर्शे. ५ पृथक् केला असतां. ६ पेटींत. ७ सूर्य. ८ जाणण्याचें वस्तु व जाणणारा. ९ ध्रुवमंडळाशीं. १० आटोपे. ११ करंड्यांत, बेलक्यांत. १२ खपून गेला तरी. १३ वाहावा दिल्याचा. १४ निशाण. १५ अवशिष्टता. १६ चक्र. १७ अरण्यांतलें. १८ पूर्व जन्मींच्या संस्कारानें.

पांचही कारणें सहेतुकें । कामबीजती गा अनेकें । कर्माकारें ॥ ३१ ॥ [हत्वापि स इमांल्लोकान्] तया कर्मामाजी मग । संहरो आघवें जग । अथवा नवें चांग । अनुकरो ॥ ३२ ॥ परि कुमुद कैसेनी सुके । तें कमळ कैसें फांके । ये दोन्ही रवी न देखे । जया परी ॥ ३३ ॥ कां वीजु वर्षोनि आभाळ । ठिकरिया आतो भूतळ । अथवा करू शाड्वळ । पर्जन्यवृष्टी ॥ ३४ ॥ तरि तया दोहींतें जैसें । नेणिजेचि कां आकाशें । तैसा देहींच जो असे । विदेहदृष्टी ॥ ३५ ॥ तो देहादिकीं चेष्टीं । घडतां मोडतां हे सृष्टी । न देखे स्वप्न दृष्टी । चेइला जैसा ॥ ३६ ॥ येन्हवीं चामाचे डोळेवरी । जे देखती देहचिवरी । ते कीर तो व्यापारी । ऐसेंचि मानिती ॥ ३७ ॥ कां तृणाचा बाहुला । जो आंगरामेरे ठेविला । तो सत्य राखता कोल्हा । न मनी काई ॥ ३८ ॥ पिसें नेसलें कां नागवें । हें लोकीं येऊनि जाणावें । ठाणोरियाचे मवावे । आणिकी घाय ॥ ३९ ॥ कां महासतीचे भोग । देखे कीर सकळ जग । परि ते आगी ना आंग । ना लोक देखे ॥ ४४० ॥ तैसा स्वस्वरूपें उठिला । जो दृश्येंसी द्रष्टा आटला । तो नेणे काय रहाटला । इंद्रियग्राम ॥ ४१ ॥ अगा थोरीं कल्लोळीं कल्लोळ साने । लोपतां तिरींचेनि जनें । एकाएकीं गिळिलें हें मनें । मानिजे जन्ही ॥ ४२ ॥ तन्हीं उदकाप्रति पाहीं । कोण ग्रसितसे काई । तैसें पूर्णा दुजें नाहीं । जें तो मारी ॥ ४३ ॥ सुवर्णाचिया चंडिका । सुवर्णशूळेंचि देखा । सुवर्णाचिया महिखा । नाश केला ॥ ४४ ॥ तो देवेंलवसिया कडा । व्यवहार गमला फुडा । वांचूनि महिष शूळ चामुंडा । सुवर्णचि तें ॥ ४५ ॥ पैं चित्रींचें जळ हुताश । तो दृष्टीचाचि आभास । पटीं अग्नि वोलांशें । दोन्ही नाहीं ॥ ४६ ॥ मुक्ताचें देह तैसें । हाले चाले संस्कारवशें । तें देखोनि लोक पिसे । तो कर्ता म्हणती ॥ ४७ ॥ [न हंति] आणि तयां करणेयांआंत । घडो त्रैलोक्या घात । परि तेणें केला हे मात । बोलों नये ॥ ४८ ॥ अगा अंधकार देखावा तेजें । मग तो फेडिजे हें कें बोलिजे । तैसें ज्ञानियां नाहीं दुजें । तो मारील काई ॥ ४९ ॥ [बुद्धिर्यस्य न लिप्यते] म्हणोनि तयाची बुद्धी । नेणे पापपुण्याची गंधी । गंगा मीनलिया नदी । विटाळ जैसा ॥ ४५० ॥ अग्नीसि अग्नि झगटलिया । काय पोळे तो धनंजया । कीं शस्त्र रुपे आपणया । आपणचि ॥ ५१ ॥ तैसे आपणपया परतें । जो नेणे क्रियाजातातें । तेथ काय लिंपवी बुद्धीतें । तयाचिये ॥ ५२ ॥ [न निबध्यते] म्हणोनि कार्य कर्ता क्रिया । हें स्वरूपचि जाहालें जया । नाहीं शरीरादिकीं तया । कर्मबंध ॥ ५३ ॥ जे कर्ता जीव विंदाणीं । काढूनि पांचही खाणी । घडित आहे करणी । आउती दाहें ॥ ५४ ॥ तेथ न्यावो आणि अन्यावो । हा द्विविध साधुनि आवो । उभारितां न लवी खेंवो । कर्म भुवनें ॥ ५५ ॥ या थोरांडा कीर कामा । विरंजा नोहे आत्मा । परि म्हणसी हन उपक्रमा । हात लावी ॥ ५६ ॥ तो साक्षी चिद्रूप । कर्मप्रवृत्तीचा संकल्प । उठी तो कां निरोप । आपणचि दे ॥ ५७ ॥ तरी कर्मप्रवृत्ती ही लागीं । तया आयास नाहीं आंगीं । जे प्रवृत्तीजेही उंळिगीं । लोकचि आथी ॥ ५८ ॥ म्हणोनि आत्मयाचें केवळ । जो रूपचि जाहाला निखिल । तया नाहीं बंदिशाळ । कर्मांची हे ॥ ५९ ॥ परि अज्ञानाच्या पटीं । अन्यथा ज्ञानाचें चित्र उठी । तेथ चितारणी हे त्रिपुटी । प्रसिद्ध जे कां ॥ ४६० ॥

"तर अनादि, प्रबुद्ध असा, जो अविवेकी निद्रा व विश्वरूप स्वप्नाचा धंदा भोगित असतो, ४०३ तो महा वाक्याच्या योगानें, गुरुकृपेच्या बळानें, मस्तकावर हात ठेवावा–नव्हे थोपटावें, ४०४ त्याप्रमाणें धनंजया! विश्वस्वप्नासहवर्तमान मायेची झोंप जाऊन जो सहज अद्वयानंदानें जागा होतो, ४०५ तेव्हां चंद्राचे किरण पसरतांच जसें निरंतर एकच मृगजळाचे दिसणारे पूर नाहींसे होतात, ४०६ किंवा बालत्व निघून गेलें म्हणजे बागुलाला थारा उरत नाहीं; जळण संपल्यानंतर स्वयंपाक होत नाहीं; ४०७ किंवा फिरून जागें झाल्यावर स्वप्न जसें दृष्टीला दिसत नाहीं. त्याप्रमाणें किरीटी! त्याला अहंममता म्हणून उरतच नाहीं. ४०८ मग सूर्य अंधारासाठीं भलत्या एखाद्या भुयारांत

१ क्रिया करविती, सिद्ध केल्या जातात. २ रचो. ३ चंद्रविकासी कमल. ४ वीज पडून. ५ तुकडे तुकडे होऊन व्यापो. ६ हिरवें तृण. ७ देहाभिमानरहित. ८ जागा झालेला. ९ चामड्याचे. १० दृष्टीनें. ११ शेताच्या कडेस. १२ संरक्षक. १३ भ्रमिष्ट. १४ लोकांनीं. १५ युद्धीं मेलेल्यांचे. १६ व्यापला. १७ व्यवहारला. १८ इंद्रियसमुदाय. १९ लहान तरंग. २० देवीनें. २१ महिषासुर. २२ गुरवाला. २३ खरा. २४ देवी. २५ अग्नि. २६ गारठा. २७ पूर्वकर्मानें. २८ दूर करावा.

१ वार्ता, गंध. २ भेटला असतां. ३ कोणता पदार्थ. ४ कार्य, तें करणारा, व करणें. ५ कौशल्यानें. ६ हेतु. ७ इंद्रियरूप दहा नांगरांनीं. ८ न्याय. ९ आकार. १० क्षणही. ११ मोठ्या. १२ साक्षकर्ता. १३ आरंभास. १४ ज्ञानस्वरूप. १५ बेगारींत. १६ चित्र काढणारी.

कां शिरेना? तरी तो जसा त्याच्या वांट्याला ह्मणून यावयाचाच नाहीं, ४०९ त्याप्रमाणें आत्मत्त्वानें जो गुंडाळलेला असतो, तो ज्याच्या दृश्य पदार्थाला पाहतो, तो दृश्य पदार्थ पाहणारा बरोबर पाहणाराचेंच रूप बनतो. ४१० ज्याप्रमाणें विस्तव ज्याला लागतो, तें स्वतःच विस्तव बनतें, ह्मणजे मग जळणें आणि जाळणें हे दोन्हीही प्रकार नाहींसे होतात. ४११ त्याप्रमाणें कर्माच्या आकारामुळें त्या कर्त्याला दुसऱ्या कर्तेपणाचा आळ आलेला असतो, तो गेल्यानंतर जें कांहीं अवशेष राहतें, ४१२ त्या आत्मस्थितीचा जो राजा; तो मग ह्या देहामध्यें आपलें स्थान आहे, असें समजेल काय? प्रळयकाळच्या समुद्राची भरती प्रवाहाची प्रतिष्ठा बाळगील काय? ४१३ त्याप्रमाणें **अर्जुना!** ती अहंता देहपणानें पूर्ण होईल होय? बिंब धरल्यानें सूर्य सांपडेल काय? ४१४ तसेंच घुसळून लोणी काढलें, आणि तें पुन्हा ताकांत घातलें, तर तें लिप्तपणानें त्यास मिळेल काय? ४१५ किंवा हे **वीरश्रेष्ठा!** काष्ठापासून अग्नि निराळा केला, तर तो लांकडाच्या पेटींत कोंडून राहिल काय? ४१६ किंवा हा सूर्य रात्रींच्या पोटांत शिरला तर तो रात्र असा शब्द तरी ऐकेल काय? ४१७ त्याप्रमाणें जाणण्याची वस्तु व जाणणारा हे दोन्हीही ज्याच्या भक्ष्यस्थानीं पडले, त्याला देह हा 'मी' ही अहंता कशाची? ४१८ आणखी आकाश जेथून जेथें जाईल, तेथें तेथें भरूनच असतें, ह्मणून आपोआपच तें कोंडून राहतें. ४१९ त्याप्रमाणें त्यानें जें जें करावें, तें तो स्वतःच आपोआप असतो. मग कर्तेपणानें कोणत्या कर्मांत गुंतून रहावें? ४२० गगनाशिवाय जागाच उरत नाहीं; समुद्राला प्रवाह उत्पन्न होत नाहीं; ध्रुवाला जाग्यावरून उठतां येत नाहीं. तसें होतें. ४२१ अशा प्रकारें अहंकृतीचा भाव त्याच्या ज्ञानानें जरी व्यर्थ झाला, तरी देहाला जोंपर्यंत निर्वाह आहे, तोंपर्यंत कर्में आहेतच. ४२२ वारा जरी वहावयाचा थांबला, तरी त्याचें हालणें झाडामध्यें राहतें. किंवा कापूर गेला तरी, करंड्यांत त्याचा वास रहातो. ४२३ किंवा गायनाचा समारंभ सरला तरी, मनोविकाराचा संस्कार जात नाहीं. भुईवर सांडलेलें पाणी गेलें, तरी ओल रहाते. ४२४ अरे! सूर्य मावळल्यानंतर सायंकाळच्या वेळीं जशी मजेची प्रकाशाची झांक दिसते; ४२५ निशाण भेदल्यावरही आपल्या आंगीं आलेलें बळ अवशिष्ट असलेलें संपेपर्यंत बाण धांवतच असतो. ४२६ किंवा चाकानें मडकें तयार झालें; तें कुंभारानें पलीकडे नेलें; तरी तें आधीं भोंवडलेलें असल्यामुळें फिरतच असतें. ४२७ त्याप्रमाणें **अर्जुना!** देहाभिमान गेला तरी, ज्या स्वभावानें देह झालेला असतो, तो स्वभाव त्याला आपोआपच कर्में करावयाला लावतो. ४२८ मनांत बेत केल्याशिवाय जसें स्वप्न; किंवा लागवड न करतां अरण्यांतलें रान; बांधल्याशिवाय गंधर्वनगर जसें उत्पन्न होतें, ४२९ त्याप्रमाणें आत्म्याच्या उद्योगाशिवाय देहादि पांच कारणांच्या योगानें हरएक क्रिया आपोआपच उत्पन्न होते. ४३० तसेंच पूर्वजन्मींच्या संस्कारानें हेतुसहवर्तमान पांचही कारणें अनेक कर्मांच्या रूपानें क्रिया करवितात. ४३१ मग त्या कर्मांमध्यें साऱ्या जगाचा संहार होवो, किंवा दुसरें त्याहून चांगलें तयार होवो. ४३२ तरी, चंद्रविकासी कमल कशानें सुकतें; सूर्यविकासी कमल कशानें प्रफुल्लित होतें; हीं दोन्हीही जशीं सूर्य पहात नाहीं. ४३३ किंवा आभाळ हें वीज पाडून पृथ्वीच्या ठिकऱ्या करून टाको; अथवा पर्जन्यवृष्टि करून तृण उत्पन्न करो; ४३४ तरी त्या दोहोंलाही आकाश जसें जाणत नाहीं, त्याप्रमाणें विदेहदृष्टीनें जो देहामध्यें असतो, ४३५ तो देहादिकांच्या व्यापारांनीं ही सृष्टि नवी झाली कीं नाश पावली तरी, जागृत झालेला मनुष्य असें

स्वप्न दृष्टीनें पहात नाहीं, त्याप्रमाणें तोही पहात नाहीं. ४३६ परवीं चर्मचक्षूंनीं देहापुरतेंच जे पहातात, ते खरोखर तोच व्यवहार करणारा असें मानतात. ४३७ किंवा शेताच्या बांधावर गवताचा बाहुला ठेवलेला असतो, तो राखित असतो तोंपर्यंत तो खराच आहे, असें कोल्हा मानित नाहीं काय? ४३८ वेडा मनुष्य नेसला आहे कीं नागवा आहे? हें लोकांनीं येऊन पहावें तेव्हां कळावयाचें. युद्धांत पतन पावलेल्याचे घाव दुसऱ्यांनीं मोजावेत! ४३९ किंवा महासतीचे भोग खरोखर सारें जग पहात असतें. परंतु तिला ती आग किंवा आपलें आंग किंवा लोक ह्यांपैकीं कांहींच दिसत नाहीं. ४४० त्याप्रमाणें आत्मस्वरूपानें जो संपन्न झाला, दृश्यासह द्रष्टा नाहींसा होऊन गेला, तो, इंद्रियसमुदाय काय करित आहे हें जाणतच नाहीं. ४४१ अरे! मोठ्या लाटांमध्यें लहान लाटा जिरून गेलेल्या पाहून किनाऱ्यावर उभे राहिलेल्या लोकांनीं त्या एकमेकांस गिळित आहेत असें जरी मानलें, ४४२ तरी, उदकाला कोणी खातो काय? ह्याचा विचार कर. त्याप्रमाणें जो पूर्ण—सिद्ध—झाला त्याला मारावयाला दुसरें कांहींच रहात नाहीं. ४४३ हें पहा! सोन्याच्या चंडीनें—देवीनें—सोन्याच्याच त्रिशूळानें सोन्याच्याच महिषाचा नाश केला; ४४४ तो पुजाऱ्याला—गुरवाला— मात्र खरा व्यवहार वाटतो. बाकी रेडा, त्रिशूळ, चामुंडा, हें सारें सोनेंच. ४४५ तसेंच चित्रांतील पाणी किंवा अग्नि; हा फक्त दृष्टीचा भास. कापडाला जळणें आणि भिजणें हीं दोन्हींही नाहींत. ४४६ त्याप्रमाणें जे मुक्त आहेत त्यांचा देह पूर्वकर्मानें हालतो चालतो, तें पाहून वेडे लोक तोच कर्ता असें ह्मणतात. ४४७ आणि त्याच्या कृतीनें त्रैलोक्याचा जरी घात झाला, तरी तो त्यानें केला ही गोष्ट सुद्धां बोलूं नये. ४४८ अरे! अंधकाराला प्रकाशानें पाहिलें ह्मणजे मग तो दूर करावा हें कोणापाशीं बोलावें? त्याप्रमाणें ज्ञान्याला दुसरें ह्मणून कोणीच नाहीं. तो मारणार काय? ४४९ ह्मणून गंगेला नदी मिळाली ह्मणजे मग ती जसा विटाळ समजत नाहीं, त्याप्रमाणें त्याच्या बुद्धीला पाप आणि पुण्य यांचा गंधही नसतो. ४५० हे धनंजया! अग्नीला अग्नि भेटला तर पोळेल काय? किंवा शस्त्र हें आपलें आपल्यासच कापील काय? ४५१ त्याप्रमाणें कोणतीही क्रिया जो आपल्याहून वेगळी आहे असें समजतच नाहीं, तेथें त्याच्या बुद्धीला लेप कोण घालणार? ४५२ ह्मणून कार्य, तें करणारा, आणि करणें हेंच ज्याचें स्वरूप बनलें; हेंच जो मूर्तिमय बनला; त्याला शरीरादिक कर्मांनीं बंध नाहीं. ४५३ कारण, कर्ता जो जीव तो कौशल्यानें पांचही खाणी (हेतु) काढून इंद्रियरूप दहा आउतांनीं तयार करतो. ४५४ तेव्हां न्याय आणि अन्याय हा दोन बाजूंचा तट घालून कर्मांचीं मंदिरें बांधण्यास क्षणाचाही विलंब लागत नाहीं. ४५५ येवढ्या मोठ्या कामांतही आत्मा हा खरोखर सहाय्य सुद्धां करीत नाहीं. पण तूं कदाचित् असें ह्मणशील कीं, आरंभाला तरी तो हात लावित असेल. ४५६ पण तो ज्ञानरूप असून साक्षिभूत मात्र असतो. प्रवृत्तीचा संकल्प उठतो, तो निरोप तरी आपण देईल काय? ४५७ तर कर्मप्रवृत्तीला त्याच्या आंगांशीं कांहींएक संबंध नाहीं. कारण, प्रवृत्तीच्या बिगारीमध्यें लोकच असतात. ४५८ ह्मणून जो आत्म्याचें शुद्ध स्वरूप बनला, त्याला ह्या कर्मांची बंदिशाळा नाहीं. ४५९ परंतु अज्ञानरूप वस्त्रावर अन्यथा ज्ञानाचें चित्र उठतें, तेथें प्रसिद्ध जी ही त्रिपुटी तीच चितारीण आहे." ४६०

ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदना ।
कारणं कर्म कर्तेति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥ १८ ॥

[परिज्ञाता] जें ज्ञान ज्ञाता ज्ञेय । हें जगाचें बीजत्रय । तें कर्माची निःसंदेह । प्रवृत्ती जाण ॥ ६१ ॥ आतां ययाची गा

त्रया । व्यक्ती वेगळालिया । आइकें धनंजया । करूं रूप ॥ ६२ ॥ तरि जीवसूर्यबिंबाचे । रश्मी श्रोत्रादिकें पांचें । धांवोनि विषयपद्माचे । फोडित मढ ॥ ६३ ॥ कीं जीवनृपाचे वारु उपलाणे । घेऊनि इंद्रियांचीं केकाणें । विषयदेशींचें नागवणें । आणीत जे ॥ ६४ ॥ हें असो इहीं इंद्रियीं राहटे । जें सुखदुःखेसीं जीवा भेटे । तें सुषुप्तिकाळीं वोहटे । जेथ ज्ञान ॥ ६५ ॥ तया जीवा नांव ज्ञाता । आणि जें हें सांगीतलें आतां । तेंचि एथ पंडुसुता । ज्ञान जाण ॥ ६६ ॥ जें अविद्येचिये पोटीं । उपजतखेंवों किरीटी । आपणयातें वांटी । तिहीं ठायीं ॥ ६७ ॥ आपुलिये धांवे पुढां । घालूनि ज्ञेयाचा गुंडा । उभारी मागिलीकडां । ज्ञातृत्वातें ॥ ६८ ॥ [ज्ञानं] मग ज्ञातया ज्ञेया दोघां । तो नांदणुकेचा बगा । माजि जालेनि पैंगा । वाहे जेणें ॥ ६९ ॥ टाकूनि ज्ञेयाची शिव । पुरे जयाची धांव । सकळ पदार्थां नांव । सूतसे जें ॥ ४७० ॥ तें गा सामान्य ज्ञान । या बोला नाहीं आन । [ज्ञेयं] ज्ञेयाचेंही चिन्ह । आईक आतां ॥ ७१ ॥ तरि शब्दस्पर्श । रूप गंध रस । हा पंचविध आभास । ज्ञेयाचा तो ॥ ७२ ॥ जैसें एकेचि चुतफळें । इंद्रिया वेगळवेगळें । रसें वर्णें परिमळें । भेटिजे स्पर्शें ॥ ७३ ॥ तैसें ज्ञेय तरी एकसरें । परि ज्ञान इंद्रियद्वारें । घे ह्मणोनि प्रकारें । पांचें जालें ॥ ७४ ॥ आणि समुद्रीं वोघाचें जाणें । सरे लोंणीपासीं धांवणें । कां फळीं सरे वाढणें । संस्याचें जेविं ॥ ७५ ॥ तैसें इंद्रियांच्या वोहवटीं । धांवतया ज्ञाना जेथ ठी । होय तें गा किरीटी । विषय ज्ञेय ॥ ७६ ॥ एवं ज्ञातया ज्ञाना ज्ञेया । तिहीं रूप केलें धनंजया । [त्रिविधा कर्मचोदना] हे त्रिविध सर्व क्रिया । प्रवृत्ति जाण ॥ ७७ ॥ जे शब्दादि विषय । हें पंचविध जें ज्ञेय । तेंचि प्रिय कां अप्रिय । एकेपरिचें ॥ ७८ ॥ ज्ञान मोटकें ज्ञातया । दावी ना जंव धनंजया । तंव स्वीकारा कीं त्यजावया । प्रवर्तेचि तो ॥ ७९ ॥ परि मीनातें देखोनि बकें । जैसा निधानातें रंकें । कां स्त्री देखोनि कामुक । प्रवृत्ति धरी ॥ ४८० ॥ जैसें खोलारां धांवे पाणी । भ्रमर पुष्पाचिये घाणी । ना ना सुटला सांजवणी । वत्सचि पां ॥ ८१ ॥ अगा स्वर्गींची उर्वशी । ऐकोनि जेविं माणुसीं । वराता लावीजती आकाशीं । यागांचिया ॥ ८२ ॥ पैं पारिवा जैसा किरिटी । चढला नभाचिये पोटीं । पारवी देखोनि लोटी । आंगचि सगळें ॥ ८३ ॥ हें ना घनगर्जनासरिसा । मयूर वोवांडे आकाशा । ज्ञाता ज्ञेया देखोनि तैसा । धांवचि घे ॥ ८४ ॥ ह्मणोनि ज्ञान ज्ञेय ज्ञाता । हे त्रिविध गा पंडुसुता । होयचि कर्मा समस्तां । प्रवृत्ति येथ ॥ ८५ ॥ [कर्ता] परि तेचि ज्ञेय विपायें । जरी ज्ञातयाचें प्रिय होये । तरी भोगावयासाहे । क्षणही विलंब ॥ ८६ ॥ ना तरी अवचटें । तेंचि विरुद्ध होऊनि भेटे । तरि युगांत वाटे । सांडावया ॥ ८७ ॥ व्याळा कां हारा । वरपडा जालेया नरा । हर्ष आणि दरारा । सरसाचि उठी ॥ ८८ ॥ तैसें ज्ञेय प्रियाप्रियें । देखिलेनि ज्ञातया होये । मग त्यागस्वीकारीं वाहे । व्यापारातें ॥ ८९ ॥ तेथ रंगी प्रतिमल्लाचा । गोसांवी सर्वदळाचा । रथ सांडूनि पांयांचा । होय जैसा ॥ ४९० ॥ तैसें ज्ञातेपणें जें असे । तें ये कर्ता ऐसिये दशे । जेवितें बैसलें जैसें । रंधन करूं ॥ ९१ ॥ कां भंवरेंचि केला मळा । वरकल जाला अंकसळा । ना ना देव रिगाला देउळा- । चिया कामा ॥ ९२ ॥ तैसा ज्ञेयांचि हांवा । ज्ञाता इंद्रियाचा मेळावा । राहाटवी तेथ पांडवा । कर्ता होय ॥ ९३ ॥ आणि आपण होउनी कर्ता । ज्ञाना आणि करणता । तेथें ज्ञेयचि स्वभावता । कार्य होय ॥ ९४ ॥ ऐसा ज्ञानाचिये निजगती । पालट पडे गा सुमती । नेत्राची शोभा रातीं । पालटे जैसी ॥ ९५ ॥ कां अदृष्ट जालिया उदासु । पालटे श्रीमंताचा विलासु । पूर्णिमेपाठीं शीतांशु । पालटे जैसा ॥ ९६ ॥ तैसा चाळितां करणें । ज्ञाता वेष्टिजे कर्तेपणें । तेथिचीं तियें लक्षणें । ऐक आतां ॥ ९७ ॥ तरि बुद्धि आणि मन । चित्त अहंकार हन । हें चतुर्विध चिन्ह । अंतःकरणाचें ॥ ९८ ॥ बाह्य त्वचा श्रवण । चक्षु रसना घ्राण । हें पंचविध जाण । इंद्रिय गा ॥ ९९ ॥ तेथ आंतुलें तंव करणें । कर्ता कर्तव्या घे उभाणें । मग तें जरी जाणें । सुखा येतें ॥ ५०० ॥ तरि बाहेरिलें तियेंही । चक्षुरादिकें दाहाही । उठौनि लवलाहीं । व्यापारा सुये ॥ १ ॥ मग तो इंद्रियेंकदंब । करविजे तंव रबि । जंव

१ आकार. २ किरण. ३ कळी. ४ घोडे. ५ खोगीर पाठीवर नसलेले. ६ नामें व रूपें. ७ सुखदुःखभोग. ८ गाढ झोपेंत. ९ अज्ञानाच्या. १० उपजतांच. ११ जाणावयाचा विषयरूप दगड. १२ आपण मागें उभें राहून पुढें विषयवृत्ति. १३ मार्ग, संबंध. १४ ज्ञानें. १५ ठेवितसे, घालीतसे. १६ आम्रफळानें. १७ शेवटापाशीं. १८ धान्याचें. १९ मार्गी. २० शेवट. २१ अल्प, थोडें. २२ मत्स्याला. २३ बगळा. २४ द्रव्याला, ठेव्याला. २५ उतरणीकडे. २६ घ्राणीं, वासावर. २७ संध्याकाळ, धार काढण्याची वेळ.

१ शिड्या. २ पारवा पक्षी. ३ उलटे. ४ कदाचित्. ५ एकाएकीं. ६ प्रलयासारखें संकट. ७ प्राप्त. ८ प्रिय किंवा अप्रिय ज्ञेय विषय पाहून ज्ञात्याला तसें=पूर्वोक्तासारखें होतें. ९ प्रीति. १० दुसऱ्या मल्लाच्या. ११ पायीं चालणें. १२ जेवणारें. १३ स्वयंपाकास. १४ भ्रमरानें. १५ कसोटी. १६ धातू लावून त्याची परीक्षा करणारा. १७ विषयेच्छेनें. १८ विषयज्ञ. १९ क्रियेचें साधन. २० शरीरादि विषय. २१ दैव. २२ चंद्र. २३ इंद्रियें. २४ मनादि क्रियासाधनें. २५ माप. २६ घाली. २७ समुदाय. २८ राबणूक.

कर्तव्याचा लाभ । हातासि ये ॥ २ ॥ ना तें कर्तव्य जरी दुःखें । फळेल ऐसें देखे । तो लावी त्यागमुखें । तिर्ये दाहाही ॥ ३ ॥ मग फिटे दुःखाचा ठावो । तंव राहाटवी रात्रिदिवो । विकर्णुवार्ते करीवो । जयापरी ॥ ४ ॥ तैसेंनि त्यागस्वीकारीं । वाहातां इंद्रियांची धुरी । ज्ञातयातें अवधारी । कर्ता ह्मणिपे ॥ ५ ॥ [करणं] आणि कर्तयाच्या सर्व कर्मी । औउतांचिया परी क्षमी । ह्मणोनि इंद्रियांतें आह्मी । करणें ह्मणों ॥ ६ ॥ [कर्म] आणि हेचि करणेंवरी । कर्ता क्रिया ज्या उभारी । तिया व्यापे तें अवधारीं । कर्म एथ ॥ ७ ॥ सोनाराचिया बुद्धी लेणें । व्यापे चंद्रकरीं चांदिर्णे । कां व्यापे वेल्हाळपर्णे । वेली जैसी ॥ ८ ॥ नां ना प्रभा व्यापे प्रकाशु । गोडिया इक्षुरसु । हें असो अवकाशु । आकाशीं जैसा ॥ ९ ॥ तैसें कर्तयाचिया क्रिया । व्यापलें जें धनंजया । तें कर्म गा बोलावया । आन नाहीं ॥ ५१० ॥ [इति] एवं कर्म कर्ता करण । या तिहींचेंही लक्षण । सांगीतलें तुज विचक्षण- । शिरोमणी ॥ ११ ॥ [त्रिविधः कर्मसंग्रहः] एथ ज्ञाता ज्ञान ज्ञेय । हें कर्माचें प्रवृत्तित्रय । तैसेंचि कर्ता करण कार्य । हा कर्मसंचय ॥ १२ ॥ वन्हीं ठेविला असे धूम । आथि बीजीं जेविं द्रुम । कां मनीं जोडे काम । सदां जैसा ॥ १३ ॥ तैसा कर्ता क्रिया करणीं । कर्माचें आहे जितवणी । सोनें जैसें खाणीं । सुवर्णाचिये ॥ १४ ॥ ह्मणोनि हें कार्य मी कर्ता । ऐसें आथि जेथ पंडुसुता । तेथ आत्मा दूरी समस्तां । क्रियांपासीं ॥ १५ ॥ यालागीं पुढतपुढती । आत्मा वेगळाचि सुमती । आतां असो हें किती । जाणतासि तूं ॥ १६ ॥

"ज्ञान, ज्ञाता आणि ज्ञेय हीं जीं जगाचीं तीन बीजें, तींच निःसंशय कर्मप्रवृत्तीस कारणीभूत आहेत हें ध्यानांत ठेव. ४६१ तर आतां **धनंजया!** ह्या तिघांच्या लक्षणांचें निरनिराळें विवेचन करूं, ऐक. ४६२ जीवरूप सूर्यबिंबाचे श्रोत्रादिक पांच किरण धांवून येऊन विषयरूप कमळाची कळी उकलतात. ४६३ किंवा जीव हाच कोणी एक राजा; त्याचे उपलाणे वारू, इंद्रियांचीं नांवें व रूपें घेऊन विषयदेशाचे सुखदुःखरूप भोग हीच लूट, ती आणतात. ४६४ हें असो. ह्या इंद्रियांमध्यें जें वागतें, जें सुखदुःखास घेऊन जिवास भेटतें; तें ज्ञान गाढनिद्रेमध्यें जेथें लय पावतें; ४६५ त्या जिवाचें नांव ज्ञाता. आणि आतां जें हें सांगितलें तें **अर्जुना!** येथें ज्ञान असें समजावें. ४६६ हे **किरीटी!** तें अविद्येच्या पोटीं जन्मल्याबरोबरच आपल्याला तीन ठिकाणीं विभागून सोडतें. ४६७ जाणावयाचा विषयरूप जो दगड, तो आपल्या धांवेच्याही पुढें घालून मागच्या बाजूला जो ज्ञातृत्वानें उभारतो, ४६८ मग ज्ञाता आणि ज्ञेय ह्या दोघांनाही नांदणूक करण्याचा जो मार्ग, तो मध्यें जें निपजल्याच्या योगानें वाहतो; ४६९ ज्ञेयाची शींव लागली ह्मणजे त्याची धांव संपते; तेंच ज्ञान सकल पदार्थांस नांवारूपास आणतें; ४७० अरे! सामान्य ज्ञान ह्मणतात तें हें होय. ह्या भाषणांत संशय नाहीं. आतां ज्ञेयाचें लक्षण ऐक. ४७१ तर शब्द, स्पर्श, रूप, रस, गंध हा जो पांच प्रकारचा आभास आहे, तो ज्ञेयाचा आहे. ४७२ एकाच अंब्याच्या फलानें रस, वर्ण, गंध स्पर्श येणेंकरून वेगवेगळया इंद्रियांना भेटावें. ४७३ त्याप्रमाणें ज्ञेय ह्मणजे विषय जरी एकच आहे, तरी तो इंद्रियांच्या द्वारानें ज्ञानाचा स्वीकार करतो ह्मणून त्याचेही पांच प्रकार होतात. ४७४ आणखी प्रवाहाचें जाणें समुद्रापर्यंत; धांवणें सीमेपर्यंत गेलें कीं संपतें; किंवा फळ आलें कीं जशी धान्याची वाढ खुंटते, ४७५ त्याप्रमाणें **अर्जुना!** इंद्रियांच्या मार्गानें धांवतांना ज्ञानाचा जेथें शेवट होतो, तें ज्ञेयाचें स्वरूप होय. ४७६ अशा प्रकारें **धनंजया!** ज्ञाता, ज्ञान आणि ज्ञेय ह्या तिहींचें स्वरूप सांगितलें. ह्या तिघांकडून होणाऱ्या ज्या क्रिया, ती प्रवृत्ति होय. हें लक्ष्यांत असूं दे. ४७७ कारण, शब्दादिविषय हें जें पांच प्रकारचें ज्ञेय, तें प्रिय किंवा अप्रिय कोणत्या तरी एका प्रकारची, ४७८ अल्पता जोंपर्यंत ज्ञात्याला ज्ञान दाखवून देत नाहीं, तोंपर्यंत तो स्वीकार करण्याला किंवा त्याग करण्याला सरसावतोच. ४७९ परंतु मासा पाहिला ह्मणजे जसा बगळा; द्रव्याला पाहिलें ह्मणजे जसा भिकारी;

१ फोलयुक्त धान्याला. २ सुपाचा वारा. ३ प्रवृत्ति. ४ नागरादि. ५ समर्थ. ६ क्रियासाधनें. ७ विस्तारानें. ८ अथवा. ९ कर्माचें साहित्य. १० जिव्हाळा.

किंवा स्त्रीला पाहून जसा विषयी पुरुष उतावळा होतो, त्याप्रमाणें, ४८० पाणी जसें सखल प्रदेशाकडे धांवतें; किंवा भ्रमर जसा पुष्पाच्या परिमळाकडे धांवतो; किंवा सायंकाळीं धार काढण्याच्या वेळेला जसें वासरूं सुटतें, ४८१ अरे! स्वर्गातल्या उर्वशीची कीर्ति ऐकूनच मनुष्यें जशीं आकाशामध्यें अज्ञानाच्या हुंड्या पाठवितात, ४८२ किंवा अर्जुना! पारवा आकाशांत उंच गेलेला असला, आणि पारवी त्याच्या दृष्टीस पडली, ह्मणजे तो जसा सारें आंग एकदम धाड्कर खालीं टाकून देतो, ४८३ त्याप्रमाणें, किंवा मेघगर्जनेबरोबर मोर जसा आकाशाकडे धांव घेत सुटतो, त्याप्रमाणें ज्ञेयाला—ह्मणजे विषयांना पाहून ज्ञाताही धांव घेत सुटतो. ४८४ ह्मणून हे अर्जुना! ज्ञान, ज्ञेय, आणि ज्ञाता हे तिघेच येथें कर्माच्या सर्व प्रवृत्तीस कारण आहेत. ४८५ पण तेंच ज्ञेय (विषय) ज्ञात्याला प्रिय झालें, तर त्याचा उपभोग घेण्याला एक क्षणाचाही विलंब सहन होत नाहीं. ४८६ किंवा एकाएकीं तेंच विरुद्ध होऊन आलें तर सोडवावयाला युगांत झाला असें वाटतें. ४८७ पुरुषाला सर्प किंवा हार ह्यांचा लाभ झाला तर, हर्ष आणि भय दोन्ही एकदमच उठतात, ४८८ तसें ज्ञात्याला, ज्ञेयामध्यें प्रिय किंवा अप्रिय दृष्टीस पडलें ह्मणजे होऊन जातें. आणि मग तो त्याग किंवा स्वीकार ह्याचा अवलंब करतो. ४८९ त्या वेळेस दुसऱ्या मल्लाबरोबर कुस्ती धरण्याची ज्याला हौस असते, तो सर्व सेनापतींचा अधिपती असूनही रथांतून उतरून पायीं चालूं लागतो, ४९० त्याप्रमाणें ज्ञातेपणानें जें असतें तेंच कर्ता ह्या स्थितीला पोंचतें. जेवणारांनीं जसें स्वयंपाक करावयाला बसावें, ४९१ किंवा भ्रमरांनींच जसा मळा लावावा, .कसोटीनेंच जसें परीक्षक बनावें, ४९२ त्याप्रमाणें अर्जुना! ज्ञेयाच्या—विषयाच्या—इच्छेनें ज्ञाता—विषयज्ञ—जेव्हां इंद्रियसमुदाय कामास लावतो, तेव्हां तो कर्ता होतो. ४९३ आणखी कर्ता आपणहून ज्ञानाला क्रियेचें साधन करतो, तेव्हां ज्ञेय असतें तें आपोआपच कार्य होतें. ४९४ हे बुद्धिमंता! अशा प्रकारें स्वयंधर्मानें ज्ञानाच्या गतीमध्यें पालट होतो. रात्रीं नेत्रांची शोभा ज्याप्रमाणें पालटते, ४९५ किंवा दैव फिरलें ह्मणजे श्रीमंताच्या विलासांत व्यत्यय येतो, पूर्णिमेनंतर चंद्र जसा बदलतो, ४९६ त्याप्रमाणें इंद्रियांची हालचाल करण्यामुळें ज्ञाता असतो तो कर्तेपणामध्यें गुंततो. तेथचीं त्यांचीं लक्षणें आतां ऐक. ४९७ तर बुद्धि आणि मन; चित्त आणि अहंकार; हे चार प्रकारचें लक्षण अंतःकरणाचें होय. ४९८ बाहेरची त्वचा; कान; डोळे; जिव्हा; नाक; हे इंद्रियांचे पांच प्रकार होत. ४९९ तेव्हां आंतील मनादिक्रियासाधनांनीं कर्ता आहे तो, कर्तव्याचें माप घेऊं लागतो. आणि त्यांत सुखप्राप्ती होते असें जर त्यास वाटलें, ५०० तर बाहेरील नेत्र आदिकरून जीं दहा इंद्रियें, तींही तत्काळ त्याच व्यापारांत घालतो. ५०१ मग तो इंद्रियसमुदाय, कर्तव्याचा लाभ हातास येईपर्यंत त्यांस राबवितो. ५०२ किंवा तेच कर्तव्यांत जर दुःख प्राप्त होतें असें दिसून येईल, तर तो त्या दहांनांही त्याजपासून पराङ्मुख करतो. ५०३ मग दुःखाचा गंड मोडेपर्यंत त्यांना रात्रंदिवस राबवितो. सुपाचा वारा ज्याप्रमाणें धान्याचा स्वीकार करतो, व कोंड्याचा त्याग करतो, ५०४ त्याप्रमाणें त्याग आणि स्वीकार करून इंद्रियांची प्रवृत्ति होत असली, ह्मणजे ज्ञात्याला कर्ता असें ह्मणतात. ५०५ आणि कर्त्याच्या सर्व कर्मांमध्यें इंद्रियें हीं नांगराप्रमाणें काम करण्यास समर्थ असतात ह्मणून त्यांस आह्मी क्रियेचीं साधनें असें ह्मणतों. ५०६ आणि ह्याच इंद्रियांकडून कर्ता ज्या ज्या क्रिया उत्पन्न करतो, त्यांनीं जें व्याप्त झालेलें असतें तें कर्म होय. हें ध्यानांत असूं दे. ५०७ सोनाराच्या बुद्धीनें अलंकार होतात; चंद्रकिरणांनीं चांदणें होतें; किंवा विस्तारानें जशी वेली

पसरते, ५०८ किंवा प्रभेनें जसा प्रकाश प्राप्त होतो; गोडीनें जसा ऊंस व्याप्त होतो; हें असो. अवकाशामध्यें जसा अवकाश व्याप्त होतो; त्याप्रमाणें हे **धनंजया!** कर्त्याच्या क्रियेनें व्यापलेलें जें, तें कर्म होय. ह्या बोलण्यांत संशय नाहीं. ५१० अशा प्रकारें हे **मर्मज्ञशिरोमणे!** कर्म, कर्ता, आणि कारण ह्या तिहींचेंही लक्षण तुला सांगितलें. ५११ येथें ज्ञाता, ज्ञान, आणि ज्ञेय ह्या कर्माच्या तीन प्रवृत्ति आहेत. त्याचप्रमाणें कर्ता, कारण आणि कार्य हें कर्माचें साहित्य होय. ५१२ अग्नीमध्यें जसा धूर ठेवलेला असतो; बीजामध्यें ज्याप्रमाणें वृक्ष ठेवलेला असतो; किंवा निरंतर मनामध्यें जसा काम उत्पन्न झालेला असतो, ५१३ त्याप्रमाणें; किंवा सोन्याच्या खाणीमध्यें जसें सोनें असावें त्याप्रमाणें; कर्ता, 'क्रिया आणि क्रियासाधन हीं तिन्हीं मिळून कर्माचा जिव्हाळा आहे. ५१४ ह्मणून हे **अर्जुना!** हें कार्य; मी हा कर्ता; असें जेथें असतें, तेथें सर्व क्रियांपासून दूर असणारा आत्मा त्या क्रियेपाशीं येतो. ५१५ ह्याकरितां हे **सुमती!** पुन्हा पुन्हा आत्मा हा अगदीं निराळाच आहे हें ध्यानांत ठेव. आतां हें किती सांगावें? तूंही जाणतोसच. ह्मणून तें असो." ५१६

ज्ञानं कर्म च कर्ता च त्रिधैव गुणभेदतः ।
प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणु तान्यपि ॥१९॥

[ज्ञानमिति] परि सांगीतलें जें ज्ञान । कर्म कर्ता हन । ते तीन्हीं तिहीं ठायीं भिन्न । गुणीं आहाति ॥ १७ ॥ ह्मणोनि ज्ञाना कर्मा कर्तया । पातेजों नये धनंजया । जे दोनी बांधती सोडावया । एकचि प्रौढ ॥ १८ ॥ [प्रोच्यते गुणसंख्याने] तें सात्विक ठाउवें होये । तो गुणभेद सांगों पाहें । जो सांख्यशास्त्रीं आहे । उवाइला ॥ १९ ॥ जें विचारक्षीरसमुद्र । स्वबोधकुमुदिनीचंद्र । ज्ञानडोळसां नरेंद्र । शास्त्रांचा जें ॥ ५२० ॥ कीं प्रकृतिपुरुष दोनी । मिसळलीं दिवोरजनी । तियें निवडिता त्रिभुवनीं । मार्तंड जें ॥ २१ ॥ जेथ अपारा मोहराशी । तत्वाच्या मापीं चोविसीं । उमाणें घेऊनि परेशीं । सुरवाडिजे ॥ २२ ॥ अर्जुना तें सांख्यशास्त्र । पढे जयाचें स्तोत्र । [यथावच्छृणु तान्यपि] तें गुणभेदचरित्र । ऐसें आहे ॥ २३ ॥ जे आपुलेनि आंगिकें । त्रिविधपणाचेनि अंकें । दृश्यजात तितकें । अंकित केलें ॥ २४ ॥ एवं सत्वरजतमा । तिहींची एवढी असे महिमा । जे त्रैविध्य आदिब्रह्मा । अतिक्रमी ॥ २५ ॥ परि विश्वींची आघवी मांदी । जेणें भेदलेनि गुणभेदीं । पडिली तें तंव आदी । ज्ञान सांगों ॥ २६ ॥ जे दिठी जरी चोख कीजे । तरी भलतेंही चोख सुजे । तैसें ज्ञानें शुद्धें लाहिजे । सर्वही शुद्ध ॥ २७ ॥ ह्मणोनि तें सात्विक ज्ञान । आतां सांगों दे अवधान । कैवल्यगुणनिधान । श्रीकृष्ण ह्मणे ॥ २८ ॥

"तसेंच ज्ञान, कर्म आणि कर्ता हीं तीन सांगितलीं खरीं, परंतु गुणांच्या संबंधानें आणखीही तीन तीन भेद होतात. ५१७ ह्मणून हे **धनंजया!** ज्ञानावर, कर्मावर किंवा कर्त्यावरही विश्वास ठेवूं नये. कारण, दोन्हीही बांधणाऱ्यांपासून सोडविण्याला समर्थ असें एकच आहे. ५१८ तें सात्विक नीट रीतीनें समजेल असे त्याचे निरनिराळे भेद आहेत ते आतां सांगतों. त्यांचें विवरण सांख्यशास्त्रामध्यें केलेलें आहे. ५१९ जें विचाराचा क्षीरसमुद्र; आत्मज्ञानरूप कमलाला प्रफुल्लित करणारे चंद्र; ज्ञाननेत्रानें पाहणारांना जें शास्त्राचा राजा; ५२० किंवा प्रकृति आणि पुरुष हीं दिवसरात्रींप्रमाणें मिश्र झालेल्याची निवडणूक करण्याला त्रिभुवनामध्यें जे सूर्य; ५२१ जेथें मोहाच्या अपार राशी चोवीस तत्त्वांच्या मापानें माप घेऊन परतत्वानें सुख प्राप्त होतें, ५२२ **अर्जुना!** तें सांख्यशास्त्र ज्याची स्तुति गातें; तें गुणभेदाचें चरित्र असें आहे. ५२३ जें आपल्या सामर्थ्यानें तीन प्रकारच्या योगेंकरून जितकें ह्मणून दृश्यजात आहे, तितकें सर्व अंकित करून

१ विश्वासूं नये. २ रज व तम. ३ सत्व-समर्थ. ४ स्पष्ट केला. ५ आत्मबोधकमलास प्रफुल्लितकर्ता चंद्र. ६ दिवसरात्रीप्रमाणें. ७ सूर्य.

१ माप. २ परतत्त्वाशीं. ३ सुखी व्हावें. ४ स्तवन. ५ साह्यानें. ६ आकारानें. ७ तीन प्रकारांनीं. ८ मेळा. ९ कळे, समजे.

सोडतें. ५२४ अशा प्रकारें सत्व, रज आणि तम ह्या तिहींची व्यापकता येवढी मोठी आहे कीं, तें ब्रह्मदेवापासून तों किड्यापर्यंत सर्वांचें अतिक्रमण करतें. ५२५ परंतु विश्वांतील सर्व समुदाय ज्याच्या भेदानें भिन्न भिन्न गुणात्मक झाले आहेत, तें ज्ञान आधीं सांगूं. ५२६ कारण, दृष्टि चांगली झाली म्हणजे कोणतेंही चांगलें समजतें. त्याप्रमाणें शुद्धज्ञानानें सारेंच शुद्ध प्राप्त होतें." ५२७ म्हणून कैवल्यगुणनिधान श्रीकृष्ण म्हणतात "तें सात्विक ज्ञान आतां सांगूं. लक्ष्य दे." ५२८

सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।
अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्विकम् ॥२०॥

[सर्वभूतेषु येनैकं] तरी अर्जुना गा तें फुडें । सात्विक ज्ञान चोखडें । जयाच्या उदयीं ज्ञेय बुडे । ज्ञातेनिसीं ॥ २९ ॥ जैसा सूर्य न देखे आंधारें । सरिता नेणिजती सागरें । कां कवळिलिया न धरे । आत्मच्छाया ॥ ५३० ॥ तयापरी जया ज्ञाना । शिवादि तृणावसाना । इया भूत-व्यक्ति भिन्ना । नाडळती ॥ ३१ ॥ [भावमव्ययमीक्षते] जैसें हातें चित्र पाहातां । होय पाणियें मीठ धुतां । कां चेवोनि स्वप्ना येतां । जैसें होय ॥ ३२ ॥ तैसें ज्ञानें जेणें । करितां ज्ञातृज्ञेयातें पाहाणें । जाणता ना जाणणें । जाणावें उरे ॥ ३३ ॥ [अविभक्तं विभक्तेषु] पैं सोनें आटूनि लेणीं । न काढिती आपुलिया आयणी । कां तरंग न घेपती पाणी । गाळूनि जैसें ॥ ३४ ॥ तैसी जया ज्ञानाचिया हाता । न लगेचि दृश्यकथा । [तज्ज्ञानं विद्धि सात्विकम्] तें ज्ञान जाण सर्वथा । सात्विक गा ॥ ३५ ॥ आरिसा पाहों जातां कोडें । जैसें पाहातेंचि कां रिगे पुढें । तैसें ज्ञेय लोटोनि पडे । ज्ञाताचि जें ॥ ३६ ॥ पुढती तेंचि सात्विक ज्ञान । जें मोक्षलक्ष्मीचें भुवन । हें असो ऐक चिन्ह । राजसाचें ॥३७॥

"तर अर्जुना! ज्याच्या उदयानें ज्ञात्या-सहवर्तमान ज्ञेय लुप्त होऊन जातें, तेंच शुद्ध सात्विक ज्ञान हें स्पष्ट समजावें. ५२९ सूर्य ज्याप्रमाणें आंधारास पहात नाहीं; नद्या समुद्राला पहात नाहींत; किंवा आपल्या छायेला जशी वेंगेत धरतां येत नाहीं; ५३० त्याप्रमाणें ज्या ज्ञानाला शिवापासून तृणापर्यंत ह्या भूत-व्यक्ति भिन्न अशा दिसतच नाहींत. ५३१ सारवून चित्र पाहतांना, पाण्यानें मीठ धुतांना, जसें होतें; किंवा जागे झाल्यानंतर स्वप्नाची जशी अवस्था होते, ५३२ त्याप्रमाणें ज्या ज्ञानाच्या योगेंकरून विषयांस पाहिलें असतां विषय, ज्ञाता, व ज्ञान हीं तिन्हींही उरत नाहींत, ५३३ आपल्या आवडीसाठीं अलंकार आटून सोनें काढतात असें नाहीं, किंवा पाणी टाकून जसें तरंग घेत नाहींत, ५३४ त्याप्रमाणें ज्या ज्ञानाच्या हाताला दृश्यपदार्थ म्हणून लागतच नाहींत. तेंच ज्ञान खरोखर सात्विक आहे असें समज. ५३५ कौतुकानें आरसा पहावयास जावें तों, पहाणाराच पुढें उभा राहतो. त्याप्रमाणें जेथें जें ज्ञाताच बनून राहतें; ५३६ मोक्षलक्ष्मीचें मंदिर असें जें, तेंच सात्विक ज्ञान श्रेष्ठ होय. हें असो. आतां राजस ज्ञानाचें लक्षण ऐक." ५३७

पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान्पृथग्विधान् ।
वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥ २१ ॥

[पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं] तरि पार्था परियेस । तें ज्ञान गा राजस । जें भेदाची कांस । धरूनि चाले ॥ ३८ ॥ [नानाभावान्पृथग्विधान्] विचित्रता भूतांचिया । आपण आंतोनि ठिंकरिया । बहु चकै ज्ञातया । आणिली जेणें ॥ ३९ ॥ जैसें साचा रूपा आड । घालूनि विसराचें कवाड । मग स्वप्नाचें कोंबाड । विवरी निद्रा ॥ ५४० ॥ तैसें स्वज्ञानाचिये पौळी । बाहेरि मिथ्यामोहाचे खळीं । तिहीं अवस्थांची वडाळी । दावी जें जीवा ॥ ४१ ॥ आळंकार-पणें झांकलें । बाळका सोनें कां वायां गेलें । तैसें नामीं रूपीं दुरावलें । अद्वैत जया ॥ ४२ ॥ अवतरली गाडग्या घडां । पृथ्वी अनोळख जाली मूढां । वन्हि जाला कोंनडा । दीपत्वासाठीं ॥ ४३ ॥ कां वस्त्रपणाचेनि आरोपें । मूर्खाप्रति तंतु हारपे । ना ना सुरंगीं पट लोपे । दाऊनि चित्र ॥ ४४ ॥ तैसी जया ज्ञाना । [वेत्ति सर्वेषु भूतेषु] जाणोनि भूतव्यक्ती भिन्ना । ऐक्यबोधाची भावना । निमोनि गेली

१ शुद्ध. २ नद्या. ३ गवतापर्यंत. ४ न दिसती. ५ सारवून. ६ जागें होऊन. ७ विषयाचें. ८ दृष्टीनें, बुद्धीनें. ९ आवडीनें. १० मंदिर.

१ व्यापून. २ वेगवेगळीला. ३ चकभूल, भ्रम. ४ ओझें. ५ स्पष्ट करी. ६ आवार. ७ क्रीडा. ८ घागरीमध्यें. ९ अपरिचित. १० मूर्खास. ११ नाश पावली.

॥ ४५ ॥ मग इंधनीं भेदला अनळ । फुलावरी परिमळ । कां [1]जळभेदें सकळ । चंद्र जैसा ॥ ४६ ॥ तैसे पदार्थभेद बहुवस । जाणोनि लहान थोर वेष । [तज्ज्ञानं विद्धि राजसं] [2]आतलें तें राजस । ज्ञान येथ ॥ ४७ ॥ आतां तामसाचेंही [3]लिंगें । सांगेन तें वोळख चांग । डावलावया [4]मातंग- । सदन जैसें ॥ ४८ ॥

“तर पार्था! ऐक. भेदाची कास धरून चालणारें जें ज्ञान, तें राजस होय. ५३८ ज्यानें आपण व्याप्त होऊन भूतांचे नानाविध भेद करून त्यांस वैचित्र्य आणलें आहे; आणि ज्ञात्यालाच ज्यानें चकभूल करून सोडलें. ५३९ ज्याप्रमाणें खऱ्या स्वरूपाच्या आड विस्मरणाचें कवाड घालून मग झोंप जशी स्वप्नाचें ओझें लादते, ५४० त्याप्रमाणें आपल्या ज्ञानाच्या आवाराबाहेर मिथ्या मोहाच्या खळ्यामध्यें जिवाला जें तीन अवस्थांची क्रीडा दाखवितें. ५४१ अलंकारानें मुलांना झांकलें ह्मणून सोनें काय व्यर्थ गेलें? त्याप्रमाणें नामानें आणि रूपानें ज्याला अद्वैत दुरावतें; ५४२ गाडग्यामध्यें आणि घागरीमध्यें शिरली ह्मणून मूर्खाला पृथ्वीची (मातीची) ओळख नाहींशी होते; दिव्याच्या योगानें अग्नि अपरिचित होतो; ५४३ किंवा वस्त्रपणाच्या आरोपामुळें मूर्खांना तंतूच नाहींसे झालेसे वाटतात; किंवा अज्ञानाला चित्र दाखवून कापड नाहींसें होतें; ५४४ त्याप्रमाणें ज्या ज्ञानाला मिळाल्यानें भूतव्यक्ति भिन्न भिन्न आहेत असें वाटतें, व ऐक्यज्ञानाची भावना लयास जाते; ५४५ तेव्हां जळणानें अग्नीचीं जशीं निरनिराळीं स्वरूपें व्हावींत; फुलांप्रमाणें परिमळ जसा निरनिराळा व्हावा, किंवा पूर्ण असलेला चंद्र जसा निरनिराळ्या जळांनीं भिन्न भिन्नरूप व्हावा, ५४६ त्याप्रमाणें अनेक प्रकारचे पदार्थमात्रांचे भेद ते लहानथोरच आहेत हें मनांत आणून व्याप्त होणारें जें ज्ञान तें राजस होय. ५४७ आतां टाळून जाण्यासाठीं मांगाचें घर दाखविल्याप्रमाणें तामसाचेंही लक्षण सांगतों. तेंही नीट ध्यानांत ठेव.” ५४८

यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्कार्ये सक्तमहैतुकम् ।
अतत्त्वार्थवदल्पं च तत्तामसमुदाहृतम् ॥ २२ ॥

[यत्तु] तरि किरीटी जें ज्ञान । हिंडे विधीचेनि वस्त्रें हीन । श्रुति पाठमोरी नग्न । ह्मणौनि तया ॥ ४९ ॥ येरीही शास्त्र [1]बाह्यकारीं । जें [2]निंदेचे विटाळवरी । बोळविलेंसे डोंगरीं । म्लेंच्छधर्मांच्या ॥ ५० ॥ जें गा ज्ञान ऐसें । [3]गुणग्रहें तामसें । घेतलें भोंवे [4]पिसें । होऊनियां ॥ ५१ ॥ जें [5]सोयरिके बाध नेणे । पदार्थीं निषेध न ह्मणे । [6]निरोपिलें जैसें [7]सुणें । [8]शून्यग्रामीं ॥ ५२ ॥ तया तोंडीं जें [9]नाडळे । कां खातां जेणें [10]पोळे । तेंचि येक वोंळे । येर घेचि तें ॥ ५३ ॥ पैं सोनें चोरितां उंदिर । न ह्मणे [11]थरंथिर । नेणें [12]मांसखाइर । काळें गोरें ॥ ५४ ॥ ना ना वनामाजि [13]बोहरी । [14]कंडसणी जेवि न करी । कां जीत मेलें न विचारी । बैसतां मासी ॥ ५५ ॥ अगा [15]वांतों कां वाढिलेया । साजुक कां [16]सडलिया । विवेक कावळिया । नाहीं जैसा ॥ ५६ ॥ तैसें [17]निषिद्धें सांडूनि यावें । कां [18]विहितें आदरें घ्यावें । हें विषयांचेनि नांवें । नेणेचि जें ॥ ५७ ॥ जेतुलें आड पडे दिठी । तेतुलें घेचि विषयासाठीं । मग तें स्त्रीद्रव्य वांटी । शिश्नोदरां ॥ ५८ ॥ तीर्थातीर्थ हे [19]भोंष । उदकीं नाहीं [20]संनोळख । तृषा [21]वोळे तेंचि सुख । वांचूनियां ॥ ५९ ॥ तयापरी [22]खाद्याखाद्य । न ह्मणे निंद्यानिंद्य । तोंडा आवडे तें [23]मेध्य । ऐसाचि बोध ॥ ६० ॥ आणि स्त्रीजात तितुकें । त्वचेंद्रियेंचि वोळखे । तियेविषईं सोयरिके । सादरचि बहु ॥ ६१ ॥ पैं स्वार्थीं जें [24]उपकरे । तयाचि नाम सोयिरें । देहसंबंध न सरे । जिये ज्ञानीं ॥ ६२ ॥ मृत्यूचें आघवेंचि अन्न । आगी आघवेंचि [25]इंधन । तैसें जगचि आपलें धन । तामसज्ञाना ॥ ६३ ॥ [कृत्स्नवदेकस्मिन्] ऐसेनि विश्व सकळ । जेणें [26]विषयचि मानिलें केवळ । तया एक जाण फळ । [27]देहभरण ॥ ६४ ॥ आकाशपतिता नीरा । जैसा सिंधुचि येक

१ प्रतिबिंबत्वानें भेद. २ व्यापलें. ३ लक्षण, चिन्ह. ४ मांगाचें घर.

१ विरुद्धाचरणातें. २ निंदा करून विटाळून टाकलें. ३ तमोगुणरूप नक्रानें. ४ पिशाच, भ्रमिष्ट. ५ शरीरसंबंधाविषयीं. ६ सोडिलें. ७ कुत्रें. ८ ओसाड गांवीं. ९ प्राप्त होत नाहीं. १० लागी. ११ बरें वाईट. १२ मांसभक्षक. १३ अग्नी, वणवा. १४ विचार. १५ ओकलेलें. १६ कुजलेलें. १७ अपवित्र. १८ शास्त्रप्रतिपादित. १९ ह्मणणें. २० ओळखीची. २१ हरे. २२ भक्ष्याभक्ष्य. २३ पवित्र. २४ कामास येतें. २५ काष्ठ. २६ विषयच सर्व जग असें मानलें. २७ पोषण.

थारा। तैसें कृत्यजात उदरा- । लागींचि बुझे ॥ ६५ ॥ [अहैतुकं] वांचूनि स्वर्ग नरक आथी। तया हेतु प्रवृत्ती निवृत्ती। इये आघवीयेचि राती। जाणिवेची जें ॥ ६६ ॥ [कार्ये सक्तं] जें देहखंडो नाम आत्मा । ईश्वर पाषाण प्रतिमा। यया परौती प्रमों। ढळों नेणे ॥ ६७ ॥ [अतत्त्वार्थवत्] ह्मणे पडिलेनि शरीरें। केलेनिसी आत्मा सरे । मा भोगावया उरे । कोण वेषें ॥ ६८ ॥ ना ईश्वर पाहातां आहे। तो भोगवी जरी हें होये। तरी देवचि खाये। विकूनियां ॥ ६९ ॥ गांवींचे देवळेश्वर। नियामकचि होती साचार। तरि देशींचे डोंगर। उगे कां असती ॥ ५७० ॥ [अल्पं च] ऐसा विपायें देव मानिजे। तरि पाषाणमात्रचि जाणिजे। आणि आत्मा तंव ह्मणिजे। देहातेंचि ॥ ७१ ॥ येरें पापपुण्यादिकें। तें आघवेंचि करोनि लटिकें। हित मानी अभिमुखें। चरणें जें कां ॥ ७२ ॥ जें चामाचे डोळे दाविती। जें इंद्रियें गोडी लाविती। तेंचि साच हे प्रतीती। फुंडी जया ॥ ७३ ॥ [तत्तामसं] किंबहुना ऐसी प्रथा। वाढती देखसी पार्था। धूमाची वेली वृथा। आकाशीं जैसी ॥ ७४ ॥ कोरडा ना वोला । उपयोगा आथी गेला। तो वाढोनि मोडला। भेंड जैसा ॥ ७५ ॥ ना ना उसांचीं कणसें। कां नपुंसकें माणुसें। वन लागलें जैसें। सांबरीचें ॥ ७६ ॥ ना तरी बाळकाचें मन। कां चोराघरींचें धन। अथवा गळस्तन। शेळियेचे ॥ ७७ ॥ तैसें जें वायाणें। वोसाळ दिसे जाणणें। तयातें मी ह्मणें। तामस ज्ञान ॥ ७८ ॥ [उदाहृतं] तेंही ज्ञान इया भाषा। बोलिजे तो भाव ऐसा। जात्यंधाचा कां जैसा। डोळा वाड ॥ ७९ ॥ कां बधिराचे नीट कान। अपेया नाम पान। तैसें आडनांव ज्ञान । तामसा तया ॥ ५८० ॥ हें असो किती बोलावें । तरि ऐसें जें देखावें। तें ज्ञान नोहे जाणावें। डोळस तम ॥ ८१ ॥ एवं तिहीं गुणीं । भेदलें यथालक्षणीं। ज्ञान श्रोतेशिरोमणी। दाविलें तुज ॥ ८२ ॥ आतां याचि त्रिप्रकारा। ज्ञानाचेनि धनुर्धरा। प्रकाशें होती गोचरा। कर्तयांच्या क्रिया ॥ ८३ ॥ ह्मणौनि कर्म पैं गा। अनुसरे तिहीं भागा। मोहरें जालिया वोघा। तोय जैसें ॥८४॥ तेंचि ज्ञानत्रयवशें। त्रिविध कर्म जें असे। तेथ सात्विक तंव ऐसें। परिस आधीं ॥ ८५ ॥

"तर अर्जुना! जें ज्ञान विधिरूप वस्त्रावांचून हिंडतें; आणि तें नग्न असल्यामुळें त्यास श्रुति पाठमोरी होते. ५४९ इतर शास्त्रांनींही ज्याच्यावर निंदेचा बहिष्कार ठेवून म्लेंच्छधर्माच्या डोंगरावर बोळवण करून दिली आहे. ५५० असें जें ज्ञान तामसगुणाच्या आग्रहानें तामसानें घेतलेलें, जें वेडें होऊन भ्रमत राहणारें; ५५१ ज्याला शरीरसंबंधाविषयीं प्रतिबंध ह्मणून ठाऊकच नाहीं; पदार्थामध्यें निषेध ह्मणून ह्मणतच नाहीं. ओसाड गांवांत कुत्रें सोडलें ह्मणजे, ५५२ त्याच्या तोंडाला जेवढें मिळत नाहीं, किंवा खातांना ज्यानें तोंड भाजतें, तेवढें मात्र टाकावयाचें. बाकी सारें स्वाहा! ५५३ तसेंच उंदीर सोनें चोरतांना हलकें भारी ह्मणत नाहीं; किंवा मांस खाणारा काळें गोरें ह्याचा विचार करीत नाहीं, ५५४ किंवा वनामध्यें अग्नि जसा कांहीं विचार करीत नाहीं; किंवा माशी बसतांना हा जिवंत आहे कां मेलेला आहे ह्याचा विचार करीत नाहीं; ५५५ अरे! ओकलेलें कीं आंबलेलें; ताजें कीं कुजलेलें; ह्याचा विचार जसा कावळयाला नाहीं; ५५६ त्याप्रमाणें अविहित असेल तें टाकावें; किंवा विहित असेल त्याचा स्वीकार करावा; हें विषयाच्या संबंधानें ज्याला माहितच नाहीं; ५५७ जितकें ह्मणून दृष्टीपुढें येईल, तितकें विषयाकरितां संपादन करावयाचेंच, आणि मग तें स्त्री व द्रव्य, शिश्नोदराला वांटून द्यावयाचें. ५५८ उदकामध्यें तीर्थ कोणतें, आणि तीर्थ नव्हे असें कोणतें, ह्या शब्दांची ओळख सुद्धां नाहीं. तहान भागते येवढें सुख ठाऊक. दुसरें कांहीं जाणत नाहीं. ५५९ त्याप्रमाणें भक्ष्य कोणतें व अभक्ष्य कोणतें? ह्याचा विचार करावयाचा नाहीं; निंद्य कोणतें आणि अनिंद्य कोणतें हें मनांत आणावयाचें नाहीं; तोंडाला गोड लागलें कीं तें पवित्र हीच मनाची आवड. ५६० आणखी स्त्रीची जात ह्मणून जितकी तितकी इंद्रियावरूनच ओळखावयाची. तिच्याशीं संबंध ठेवावयाचा ह्मटला कीं तिसरा पाय! ५६१ आपल्या स्वार्थामध्यें कामीं

१ परिच्छिन्न देहाला. २ बुद्धि. ३ कर्मासहवर्तमान. ४ नासे. ५ एक नियंते. ६ क्कचित. ७ खाणें. ८ चामड्याचे. ९ अनुभव. १० खरी. ११ स्थिति, ख्याति. १२ भेंड्याचा वृक्ष. १३ निवडुंगांचें. १४ निरर्थक. १५ शून्य, ओशाळ, वाईट. १६ मोठा. १७ प्रत्यक्ष अंधार. १८ सर्व लक्षणांनीं युक्त. १९ प्रत्यक्ष. २० मार्गास लागलेलें.

पडेल तेवढ्याचेंच नांव सोयरे. ज्या ज्ञानाला देहसंबंधाचा विचार ह्मणून ठाऊकच नाहीं. ५६२ मृत्यूला सारेंच भक्ष्य; अग्नीला सारेंच जळण; त्याप्रमाणें सारें जगही तामस ज्ञानाचीच मालमत्ता आहे. ५६३ अशा प्रकारें सारें विश्व हें केवळ विषयच आहे असें ज्यानें मानलें, त्याला देहाचें पोषण करणें येवढेंच कायतें फळ असतें. ५६४ आकाशांतून पडलेल्या पाण्याला समुद्र हा एकच कायतो आश्रय; त्याप्रमाणें जें जें कृत्य ह्मणून करावयाचें तें पोटाकरितां करावयाचें ह्मणून समजणें. ५६५ शिवाय स्वर्ग आणि नरक जे आहेत, त्यांना प्रवृत्ति आणि निवृत्ति हे हेतु आहेत. ह्या सर्व ज्ञानाची जेथें रात्र असते. ५६६ देहाच्याच तुकड्याला आत्मा हें नांव; दगडाची मूर्ति हाच ईश्वर. ह्याच्या पलीकडे ह्मणून बुद्धि जावयाची नाहीं." ५६७ तो ह्मणतो "शरीर पडलें कीं झालें. कर्मही गेलें आणि आत्माही गेला. त्याचा उपभोग घेण्याला कोण राहणार? ५६८ किंवा पाहतांना ईश्वर असेल व तोच जर हें होणारें सर्व भोगवीत असेल, तर तो देवच विकून खावा ह्मणजे झालें. ५६९ गांवच्या देवळांतले देवच जर जगाचे नियामक असतील, तर देशांतले डोंगर तरी स्वस्थ कां बसतात?" ५७० असा चुकून देव मानलाच तर दगडाचा मात्र मानावयाचा. आणखी देहालाच आत्मा ह्मणावयाचा. ५७१ इतर जीं पापपुण्यादिक आहेत, तीं सारीं खोटीं करून अग्निसारखें पाहिजे तें खात सुटावयाचें हेंच कायतें हित. ५७२ चर्मचक्षूंनीं जें दिसेल, ज्याची इंद्रियें गोडी लावून देतील, तेंच खरें अशी ज्याची पक्की खात्री; ५७३ किंबहुना **अर्जुना!** आकाशामध्यें ज्याप्रमाणें व्यर्थ धुराची वेल वाढते त्याप्रमाणें अशी वाढती स्थिति ज्याच्या ठिकाणीं पहाशील, ५७४ भेंड जसा कोरडाही नव्हे आणि ओलाही नव्हे. उपयोगास न पडतांच लयास जातो. ५७५ किंवा उसांचीं कणसें; नपुंसक माणसें; किंवा साबरीचें (निवडुंगाचें) लागलेलें बन; ५७६ किंवा मुलांचें मन; चोराच्या घरचें द्रव्य; अथवा शेळीच्या गळ्याखालचें अचळ; ५७७ त्याप्रमाणें वायफळ, वाईट दिसणारें जें ज्ञान, त्याला मी तामस ज्ञान असें ह्मणतों. ५७८ त्याला देखील ज्ञान हा शब्द लावावयाचा, यांतला भावार्थ पाहिला तर इतकाच कीं, जन्मांधाचे डोळे मोठे मोठे आहेत असें ह्मटल्याप्रमाणेंच. ५७९ किंवा बहिऱ्याचे कान नीट आहेत असें ह्मणणें; किंवा अपेयाला पान ह्मणणें; तशापैकींच ह्या तामसाला 'ज्ञान' हें फक्त टोपण नांव आहे. ५८० हें असो. किती सांगावें? तर असें ज्ञान दृष्टीस पडतें तें ज्ञान नव्हे. मूर्तिमंत तमच तें असें समजावें. ५८१ अशा प्रकारें हे **सर्वश्रेष्ठ श्रोत्या!** तीन गुणांनीं ज्ञानाचेही झालेले तीन प्रकार तुला दाखवून दिले. ५८२ आतां **धनुर्धरा!** ह्याच ज्ञानाच्या तीन प्रकारांनीं कर्त्याच्या क्रिया प्रगट होतात. ५८३ ह्मणून ओघाचे जसे फांटे फुटतात त्याप्रमाणें पाणी जातें, तसें कर्म असतें तेंही ह्या तीन भागानुसार होतें. ५८४ ह्या तीन प्रकारच्या ज्ञानाप्रमाणें होणारें जें तीन प्रकारचें कर्म आहे, त्यांतील सात्विककर्म असें असतें, तें आधीं ऐक." ५८५

नियतं संगरहितमरागद्वेषतः कृतम्।
अफलप्रेप्सुना कर्म यत्तत्सात्विकमुच्यते ॥ २३ ॥

[नियतं] तरि स्वाधिकाराचेनि मार्गें। आलें जें मानिलें आंगें। पतिव्रतेचेनि पैरिष्वंगें। प्रियातें जैसें ॥ ८६ ॥ सांवळ्या आंगा चंदन। प्रमदालोचना अंजन। तैसें अधिकारासी मंडण। नित्यपणें जें ॥ ८७ ॥ तें नित्यकर्म भलें। होय नैमित्तिकीं सांवाइलें। सोनयासि जोडलें। सौरभ्य जैसें ॥ ८८ ॥ [संगरहितं] आणि आंगा जीवाची संपत्ती। वेंचूनि करी बाळाची पाळती। परि जीवें उबगणें हे स्थिती। न पाहे माय ॥ ८९ ॥ [अफलप्रेप्सुना कर्म] तैसें सर्वस्वें कर्म अनुष्ठी। परि फळ न मुंये दिठी। उखिती

१ आलिंगनानें. २ श्यामवर्ण. ३ स्त्रियांच्या नेत्रांला. ४ भूषण. ५ साह्य झालें. ६ सुगंध. ७ खर्चून. ८ रक्षण. ९ कंटाळणें, त्रासणें. १० दृष्टीस न घाली. ११ अवघी.

क्रिया पैंठी । ब्रह्मींचि करी ॥ ५९० ॥ [अरागद्वेषतः कृतं] आणि प्रिये आलिया स्वभावें । शेंबळ उरे वेंचे ठाउवें नव्हे । तैसें सत्प्रसंगें करावें । पांरुषे जरी ॥ ९१ ॥ तरि अकरणाचेनि खेदें । द्वेषातें जिवीं न बांधे । जालियाचेनि आनंदें । फुंजों नेणें ॥ ९२ ॥ ऐसऐसिया हातवटिया । कर्म निपजे जें धनंजया । [यत्तत्सात्विकमुच्यते] जाण सात्विक हें तया । गुणनाम गा ॥ ९३ ॥ ययावरी राजसाचें । लक्षण सांगिजेल साचें । न करीं अवधानाचें । वाणेंपण ॥ ९४ ॥

"पतिव्रतेचें आलिंगन जसें पतीला व्हावें, त्याप्रमाणें आपल्या अधिकाराच्या मार्गानें आलेलें, जें आंगालाही मान्य झालें, ५८६ काळ्या सावळ्या आंगाला चंदन; स्त्रियांच्या नेत्रांना काजळ; त्याप्रमाणें निरंतरपणानें अधिकारास भूषण. ५८७ तें नित्य कर्मच चांगलें असलें म्हणजे त्याचा समावेश नैमित्तिकांत होतो. सोन्याला जसा सुगंध प्राप्त व्हावा, ५८८ आणखी आंगाची व जिवाची संपत्ति खर्च करून बाळकाचें पालग्रहण करते; परंतु जिवानें कंटाळावें, ही स्थिति आईला कधीं माहितच नसते. ५८९ त्याप्रमाणें सर्वभावेंकरून कर्माचें अनुष्ठान करावें, परंतु फळावर दृष्टी ठेवूं नये, सारी क्रिया ब्रह्मामध्येंच अर्पण करावी. ५९० आणखी सहजगत्या आपलें कोणी आवडतें माणूस आलें, तर अन्न उरलें कीं संपलें ह्याचें भान राहत नाहीं. त्याप्रमाणेंच सुप्रसंगीं करण्याचें जर कांहीं राहिलें, ५९१ तर न केलेल्याच्या दुःखानें मनामध्यें कांहीं द्वेष धरीत नाहीं. किंवा झालें म्हणून त्याच्या आनंदानें फुगण्याचें ज्याला माहित नाहीं; ५९२ हे धनंजया! अशा हतोटीनें जें कर्म निपजतें, त्याच्या गुणावरून त्याला सात्विक असें नांव आहे. ५९३ आतां ह्यापुढें खऱ्या रजोगुणाचें लक्षण सांगेन. तरी लक्ष्य देण्याची कमतरता करूं नको." ५९४

---

१ अर्पिली, प्रविष्ट. २ आवडतें. ३ अप्रिय. ४ राहे. ५ न केलें याविषयींच्या. ६ गर्वास चढत नाहीं. ७ रजोगुणयुक्ताचें. ८ कमतायी.

यत्तु कामेप्सुना कर्म साहंकारेण वा पुनः ।
क्रियते बहुलायासं तद्राजसमुदाहृतम् ॥ २४ ॥

[यत्तु कामेप्सुना] तरि घरीं मातापितरां । धड बोली नाहीं संसारा । येर विश्व भरी आदरा । मूर्ख जैसा ॥९५॥ कां तुळशीचिया झाडा । दुरूनि न घांपे सितोडा । द्राक्षींचेया तरि बुडा । दूधचि लाविजे ॥ ९६ ॥ [कर्म] तैसीं नित्यनैमित्तिकें । कर्में जियें आवश्यकें । तयांचेविषीं न शके । बैसला उठूं ॥ ९७ ॥ येरां काम्याचेनि तरि नांवें । देह सर्वस्व आघवें । वेंचितांही न मनवे । बहु ऐसें ॥९८॥ अगा देवेंढी वाढी लाहिजे । तेथ मोल देतां न धाइजे । पेरितां पुरे न म्हणिजे । बीज जेवीं ॥ ९९ ॥ कां परिस जालिया हातीं । लोहालागीं सर्वसंपत्ती । वेंचितां न ये उन्नति । साधक जैसा ॥ ६०० ॥ तैसीं फळें देखोनि पुढें । काम्यकर्में कुंवाडें । [पुनः] करी परि तें थोडें । केलेंहि मानी ॥ १ ॥ तेणें फळकामुकें । यथाविधि नेटकें । काम्य कीजे तितकें । क्रियाजात ॥ २ ॥ [साहंकारेण वा] आणि तयाही केलियाचें ॥ तोंडीं लावी डौंडीचे । कर्मी या नामधेष्टाचें । वाणे सारी ॥ ३ ॥ तैसा भरे कर्माहंकारु । मग पिता अथवा गुरु । ते न मनी काळज्वरु । औषध जैसें ॥ ४ ॥ तैसेनि साहंकारें । फळाभिलाषियें नरें । कीजे गा आदरें । जें जें कांहीं ॥ ५ ॥ [क्रियते बहुलायासं] परि तेंही करणें बहुवसा । वळघोनि करी सायासा । जीवनोपाय कां जैसा । कोल्हांटियाचा ॥ ६ ॥ एका कणालागीं उंदीर । अवघा उपसे डोंगर । कां शेवाळा दोषें दर्दुर । समुद्र ढेहुळी ॥ ७ ॥ पैं भिकेपरतें न लाहे । तऱ्ही गारुडी साप वाहे । काय कीजे शीणचि होये । गोड येकां ॥ ८ ॥ हें असो परमाणूचेनि लाभें । पाताळ लंघिती वोळंबे । तैसें स्वर्गसुख लोभें । विचंबणें जें ॥ ९ ॥ [यत्तद्राजसमुच्यते] तें काम्य कर्म सक्लेश । जाणावें येथ राजस । आतां चिन्ह परिस । तामसाचें ॥ ६१० ॥

"तर घरीं आईबापांशीं कीं इतर कुटुंबांतील माणसांशीं धड बोलावयाचें नाहीं; परंतु मूर्ख जसा इतर साऱ्या जगाचें आदरातिथ्य करतो, ५९५ किंवा तुळशीच्या झाडावर दुरून एक शितोडा सुद्धां टाकावयाचा नाहीं. पण द्राक्षीच्या मुळाला दुधाचा रतीब लावा-

---

१ न घाली. २ मानवत नाहीं. ३ दिढी दुपटीनें वाढ. ४ तृप्त न व्हावें. ५ उत्कर्षदशेस. ६ कठीण. ७ चांगलें. ८ प्रसिद्धीच्या. ९ त्यासारिखें करी. १० आरूढ होऊन. ११ कष्टास. १२ उद्देशानें. १३ आलोडी, ढवळी. १४ वाळवी. १५ श्रम करणें.

घयाचा; ५९६ त्याप्रमाणें नित्यनैमित्तिक अशीं जीं अवश्यकर्में, त्यांच्यासाठीं बसलेला उठावयाचा सुद्धां नाहीं. ५९७ इतर काम्य कर्मांच्या नांवानें देहासुद्धां सर्वस्व खर्च झालें तरी, फार झालें असें वाटत नाहीं. ५९८ दिढी दुपटीची वाढ मिळाली ह्मणजे कर्ज देणाराला जशी तृप्ति होत नाहीं, किंवा बीं पेरित असतांना पुरे असें ह्मणत नाहीं; ५९९ किंवा परिस हस्तगत झाला असतां, लोखंडासाठीं सारी संपत्ति खर्च झाली तरी, साधकाला पुरेसें होत नाहीं; ६०० त्याप्रमाणें पुढें फळें पाहून हवीं तितकीं काम्य कर्में करतो तरी, तितकें केलेलेंही थोडेंच मानतो, ६०१ असा जो फलाची इच्छा करणारा आहे तो, जितक्या जितक्या ह्मणून क्रिया यथाविधीनें व नीटनेटक्या करतो, त्या साऱ्या काम्य—ह्मणजे फलेच्छेसाठीं करतो. ६०२ आणखी, त्या केलेल्यांचीही तोंडानें दवंडी पिटतो. कर्म करतांनाही त्याच्या प्रौढीची कांहीं वाण करीत नाहीं. ६०३ तशाच रीतीनें कर्म केलेल्याचा अहंकार उत्पन्न होतो; त्यामुळें पित्याला व गुरूलाही मानित नाहीं; कालज्वर आला असतां जसें औषध मानवत नाहीं, ६०४ त्याप्रमाणें अहंकारानें, फलाच्या अभिलाषानें पुरुषानें जें जें कांहीं करावें, ६०५ आणखी तें करणेंही अतिशय कष्ट सोसून करावयाचें. कोल्हाट्यांचा जसा उदरनिर्वाहाचा धंदा असतो, ६०६ किंवा एका धान्याच्या कणासाठीं उंदीर सारा डोंगर पोखरतो; किंवा शेवाळीसाठीं बेडूक जसा सारा समुद्र ढवळून सोडतो; ६०७ भिक्षेपेक्षां कांहीं माती सुद्धां अधिक मिळत नाहीं, तरी गारोडी सर्प वागवितो, हाही मासला त्यांतलाच! एखाद्याला कष्ट काढणेंच गोड वाटतात, त्याला काय करणार? ६०८ हें असो. एका रजःकणा करितां वाळवी पाताळापर्यंत जाते. त्याप्रमाणें स्वर्गींच्या सुखाकरितां जें रखडणें, ६०९ तें कर्म काम्य—कष्टप्रद— तें येथें राजस आहे हें लक्ष्यांत ठेवावें. आतां तामसाचें लक्षण ऐक." ६१०

अनुबंधं क्षयं हिंसामनपेक्ष्य च पौरुषम् ।
मोहादारभ्यते कर्म यत्तत्तामसमुच्यते ॥ २५ ॥

[अनुबंधं] तरि तें गा तामस कर्म । जें निंदेचें काळें धाम[1] । निषेधाचें जन्म । साच जेणें ॥ ११ ॥ जें निपजविल्या पाठीं । कांहींच न दिसे दिठी । रेघ काढिलिया पोटीं । तोयाचे जेवीं ॥ १२ ॥ कां कांजी घुसळलिया । कां राख फुंकिलिया । कांहीं न दिसे गाळिलिया । वालुघाणा[4] ॥ १३ ॥ ना ना उपणिलिया भूंस । कां विंधिलिया आकाश । ना ना मांडिलिया पाश । वारयासी ॥१४॥ हें अवघेंचि जैसें । वांझें होऊनि नाशे । जें केलिया पाठीं तैसें । वायांचि जाय ॥ १५ ॥ [क्षयं] येऱ्हवीं नरदेहाही येवढें । धन आटणीये[6] पडे । तें कर्म निफजवितां मोडे । जगाचें सुख ॥ १६ ॥ जैसा कमळवनीं फांस । काढिलिया काटैंस । आपण झिजे नाश । कमळां करी ॥ १७ ॥ [हिंसां] कां आपण आंगें जळे । आणि नागवी जगाचे डोळे । पतंग जैसा संळें । दीपाचेनि ॥ १८ ॥ तैसें सर्वस्व वायां जावो । वरी स्वदेहाही होय घावो । परि पुढिलां अपावो । निफजविजे जेणें ॥ १९ ॥ मासी आपणयातें गिळवी । परि पुढिलां वांती शिणवी । तें केरमळ आठवी । आचरण जें ॥ ६२० ॥ [अनपेक्ष्य च पौरुषं] तेंही करावया दोषें । मज सामर्थ्य असे कीं नसे । हेंही पुढील तैसें । न पाहातां करी ॥ २१ ॥ केवढा माझा उपावो । करितां कोण प्रस्तावो[11] । केलियाही आवो[12] । काय येथ ॥ २२ ॥ [मोहादारभ्यते कर्म] इये जाणिवेची सोये । अविवेकाचेनि पायें । पुसोनियां होये । सांटोप[13] कर्मा ॥२३॥ आपला वसौटा[14] जाळुनी । बिसांटे[15] जैसा वन्ही । कां स्वमर्यादा गिळोनि । सिंधु उठी ॥ २४ ॥ मग नेण बहु थोडें । न पाहे मागें पुढें । मार्गामार्ग येकवेढें[16] । करीत चाले ॥२५॥ [यत्तत्तामसमुच्यते] तैसें कृत्याकृत्य सरकटित[17] । आपपर नुरवित । कर्म होय तें निश्चित । तामस जाण ॥ २६ ॥ ऐसी गुणत्रयभिन्ना । कर्मांची गा अर्जुना । हे केली विवंचना । उपपत्तीसीं ॥ २७ ॥ आतां ययाचि कर्मा भजतां । कर्माभिमानिया कर्ता । तो जीवही त्रिविधता । पातला असे ॥ २८ ॥ चतुराश्रमवशें[19] । एकपुरुष चतुर्धा[20] दिसे । कर्तया

१ घर. २ अपवित्रतेचें. ३ पेज. ४ घाण्यांत वाळू घातली तरी. ५ पाखडलें असतां. ६ खर्चीं. ७ कांट्यांचा. ८ आंधार करी. ९ द्वेपानें. १० सदोप. ११ प्रसंग. १२ तात्पर्य. १३ अहंतायुक्त. १४ वसतिस्थान. १५ पसरे. १६ एकत्र. १७ रगडीत. १८ विवरण. १९ ब्रह्मचर्य, गृहस्थ, वानप्रस्थ, व संन्यास यांच्या योगें. २० चार प्रकारचा.

त्रैविध्य तैसें । कर्मभेदें ॥ २९ ॥ परि तयां तिहींआंत । सात्विक तंव प्रस्तुत । सांगेन दत्तचित्त । आकर्णी तूं ॥६३०॥

"तर जें निंदेचें काळें घर; ज्याच्या योगानें खरी अपवित्रता जन्मास येते; तें कर्म तामस होय. ६११ जें उत्पन्न झाल्यानंतर डोळ्यांना कांहींच दिसत नाहीं; पाण्याच्या पोटावर जशी रेषा काढावी, ६१२ किंवा पेज घुसळली असतां, किंवा राखुंडी फुंकली असतां, किंवा वाळूचा घाणा गाळला असतां, ६१३ किंवा भूस उपणलें असतां, किंवा आकाशाला मारलें असतां, किंवा वाऱ्याला जाळें घातलें असतां, ६१४ तें सारेंच जसें फुकट होऊन नाश पावतें, त्याप्रमाणें जें केल्यानंतर पाठीमागें कांहींच रहात नाहीं, व्यर्थ जातें. ६१५ बाकी, नरदेहायेवढी संपत्तिही खर्ची पडून तें कर्म उत्पन्न होतें. परंतु त्यानें जगाचें सुख लयास जातें. ६१६ ज्याप्रमाणें कमलाच्या वनांत कांट्यांचा फांस वाढला, तर तो आपण झिजतो, आणि कमळांचाही पण नाश करतो. ६१७ किंवा पतंग जसा दिव्याच्या द्वेषानें आपण स्वतः जळून जगाच्या डोळ्यांनाही शून्याकार करून सोडतो. ६१८ त्याप्रमाणें सर्वस्व व्यर्थ जावो; आणि आपल्या देहालाही दुःख झालें तरी होवो; तरी जो मागच्यांना अपाय करतो. ६१९ माशी आपणाला खाविवते; परंतु दुसऱ्याचीं ओकून ओकून आंतडीं तोडते. जें आचरणाच्या योगानें त्या दोषाची आठवण होते. ६२० तेही दोष करावयाला मजमध्यें सामर्थ्य आहे कीं नाहीं, ह्या पुढच्याचा विचारही न करितां जो करतो; ६२१ माझा उपाय केवढा आहे? करण्याचा प्रसंग कोणता आहे? केल्यामध्यें आज अर्थ कोणता? ६२२ हा ज्ञानाचा मार्ग अविचाराच्या पायानें पुसून टाकून, कर्मामध्यें जो अहंकारयुक्त होतो; ६२३ आपलें रहाण्याचें ठिकाण जाळून अग्नि जसा चहूंकडे पसरतो; किंवा आपली मर्यादा सोडून समुद्र जसा पुढें सरतो; ६२४ मग थोडें किंवा पुष्कळ हें मनांत आणीत नाहीं; मागें किंवा पुढें पहात नाहीं; मार्ग अमार्ग सारे एक करित निघतो; ६२५ त्याप्रमाणें उचित, अनुचित सारेंच दडपीत, आपलें किंवा दुसऱ्याचें बाकी न ठेवतां, जें कर्म होतें तें निश्चयेंकरून तामस होय. ६२६ ह्याप्रमाणें अर्जुना! गुणत्रयानें भिन्न भिन्न झालेल्या कर्मांचें सोपपत्तिक विवरण केलें. ६२७ आतां कर्ता कर्माभिमानी होऊन ह्याच कर्मांना भजूं लागला ह्मणजे तो जीवही तीन प्रकारचा होतो. ६२८ ब्रह्मचर्य, गृहस्थ, वानप्रस्थ व संन्यास ह्यांच्या योगानें एकच पुरुष चार प्रकारचा दिसतो, त्याप्रमाणें कर्माच्या भिन्नत्वाप्रमाणें कर्त्यालाही त्रिविधता प्राप्त होते. ६२९ परंतु ह्या तिन्हींमध्यें प्रस्तुत सात्विक कर्ता सांगतो. त्याच्याकडे लक्ष्य देऊन तूं श्रवण कर." ६३०

मुक्तसंगोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।
सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः कर्ता सात्विक उच्यते२६

[मुक्तसंगः] तरि फळोद्देशें सांडिलिया । वाढिती जेविं सरळिया । शाखा कां चंदनाचिया । बावनया ॥ ३१ ॥ कां न फळतांही सार्थका । जैसिया नागलतिका । तैसिया करी नित्यादिका । क्रिया जो कां ॥ ३२ ॥ परि फळशून्यता । नाहीं तया विफळता । पैं फळासीचि पंडुसुता । फळें कायिसीं ॥ ३३ ॥ [अनहंवादी] आणि आदरें करी बहुवसें । परि मी कर्ता हें नुमसे । वर्षाकाळींचें जैसें । मेघवृंद ॥३४॥ तेविंचि परमात्मलिंगा । समर्पावयाजोगा । कर्मकलाप पैं गा । निपजावया ॥ ३५ ॥ तया काळातें नुलंघणें । देशशुद्धीही साधणें । कां शास्त्रांच्या वातीं पाहणें । क्रियानिर्णय ॥ ३६ ॥ [धृत्युत्साहसमन्वितः] वृत्तीकरणा येकवळा । चित्त जावों नेदणें फळा । नियमाचिया सांखळा । वाहे सदा ॥ ३७ ॥ हा निरोधें साहावयालागीं । धैर्याचिया चांगाचांगीं ।

१ श्रवण कर.

१ फलेच्छा. २ सरळ. ३ मलयाचलसंबंधीं. ४ नागवेल. ५ नुपजे. ६ समुदाय. ७ उपजण्यासाठीं. ८ शास्त्ररूप दिव्यानें. ९ इंद्रियें, वृत्ती करणें अशा पाठीं बोलणें व चालणें याला. १० ऐक्यता. ११ प्रतिबंध. १२ अटक.

चिंतवणी[1] जिती[2] आंगीं । वाहे जो कां ॥ ३८ ॥ आणि आत्मयाचिये आवडी । कर्मे करितां वैरपडीं[3] । देहसुखाचिये परवडीं[4] । येवों न लाहे ॥ ३९ ॥ ऐसा निद्रा दुर्‍हावे । क्षुधा न बाणवे[5] । सुरवाड[6] न पावे । आंगाचा ठावो ॥ ६४० ॥ तंव अधिकाधिक । उत्साह धरी आगळीक[7] । सोनें जैसें पुटीं तुक[8] । तुटलिया कसीं ॥ ४१ ॥ जरी आवडी आथी साच । तरी जीवितही सैलच[9] । आंगी[10] घालितां रोमांच । देखिजती सतिये ॥ ४२ ॥ मा आत्मया येवढिया प्रिया । वालभेला[11] जो धनंजया । देहही सिदतां[12] तया । काय खेद होईल ॥ ४३ ॥ म्हणौनि विषय सुरवाड तुटे । जंव जंव देहबुद्धि आटे । तंव तंव आनंद दुणवटे । कर्मी जया ॥ ४४ ॥ [सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः] ऐसेनि जो कर्म करी । आणि कोणे येके अवसरीं । तें ठाके[13] ऐसी सैरी[14] । वाहे जरी ॥ ४५ ॥ तरी कैडाडीं[15] मोडे गाडा । तो आपणपें न मनी अवघडा । तैसा ठाकलेनिही थोडां[16] । नोहे जो कां ॥ ४६ ॥ ना तरि आदरिलें । अव्यंग सिद्धी गेलें । तरि तेंही जितिलें । मिरऊं नेणें ॥ ४७ ॥ इया खुणा कर्म करितां । देखिजे जो पंडुसुता । [कर्ता सात्विक उच्यते] तयातें म्हणिपे तत्त्वता । सात्विक कर्ता ॥ ४८ ॥ आतां राजसा कर्तेया । वोळखणें हें धनंजया । जे अभिलाषा जगाचिया । वैसौटा[17] तो ॥४९॥

"तर फळाचा हेतु सोडून, मलयागिरी चंदनाच्या शाखा जशा सरळ वाढतात, ६३१ किंवा नागवेलीला फळें न येतांही, ती जशी सार्थकीं लागते, त्याप्रमाणें जो नित्यादिक क्रिया करतो. ५३२ तरी फळाच्या शून्यतेमुळें त्याला विफलता प्राप्त होत नाहीं. हे पंडुसुता! फळांनाच फळें कशीं येणार? ६३३ आणखी, तीं कर्में अत्यंत आदरानें करावयाचीं. परंतु वर्षाकाळांतील मेघसमुदाय ज्याप्रमाणें मी कर्ता हें मात्र समजत नाहीं, ६३४ त्याचप्रमाणें परमात्मलिंगाला समर्पण करण्याजोगा कर्मसमुदाय निर्माण होईल, ६३५ त्या काळाचें उल्लंघन करावयाचें नाहीं. देशशुद्धीही साधावयाची; किंवा शास्त्ररूप दिव्यानें शास्त्रनिर्णय पहाणें, ६३६ वृत्तीची ऐक्यता करणें, चित्त फलाकडे जाऊं न देणें, निरंतर नियमांची शृंखळा वहाणें; ६३७ हा प्रतिबंध सहन करण्यासाठीं आंगामध्यें जो धैर्याची उत्तमोत्तम जागृति वाहतो, ६३८ आणखी आत्म्याच्या आवडीनें प्राप्त झालेलीं कर्में करतांना, देहसुखाच्या अवस्थेमध्यें यावयाला मिळत नाहीं. ६३९ अशी निद्रा दूर जाते; भूक समजत नाहीं; सुखावस्था कसली ती आंगाला स्पर्श करीत नाहीं; ६४० तों तों सोनें आटतांना जसें वजनांत कमी झालें तर, कसामध्यें चढतें, त्याप्रमाणें ज्याचा उत्साह अधिकाधिक वाढतच जातो. ६४१ खरी खरी जर प्रीति असेल, तर तिजपुढें प्राण केवळ तुच्छ होय. अग्नीस प्राण अर्पण करतांना सतीच्या आंगांवर रोमांच दृष्टीस पडतात काय? ६४२ मग धनंजया! आत्म्यासारख्या आवडत्या वस्तूशीं ज्याचें प्रेम जडलें, त्याला देहाच्या नाशानें खेद होईल होय? ६४३ म्हणून विषयाचें सुख जों जों कमी होतें; देहबुद्धी जों जों मालवते; तों तों कर्मामध्यें आनंद दुणावत असतो. ६४४ अशा रीतीनें जो कर्म करतो, किंवा कोणा एखाद्या वेळीं तें कर्म बंद पडण्याचा जरी प्रसंग आला, ६४५ तरी, कड्यावरून गाडा पडून मोडला तरी त्याचा तो जसा खेद मानित नाहीं; तसा कर्मामध्यें व्यत्यय आला म्हणूनही जो संकोचित होत नाहीं. ६४६ किंवा आरंभलेलें कर्म निर्विघ्नपणें सिद्धीस गेलें तरी, तें आपण पार पाडलें म्हणून त्याचा अभिमानही मिरवावयाचा समजत नाहीं. ६४७ अर्जुना! अशा लक्षणांनीं कर्म करणारा जो पहाशील, त्यालाच खरोखर सात्विककर्ता असें म्हणावें. ६४८ आतां धनंजया! जगाच्या अभिलाषाचें स्थान, असा जो राजसकर्ता, त्याला ओळखण्याचें लक्षण असें." ६४९

---

१ चिंता. २ जिवंत, जागरूक. ३ प्राप्त. ४ अवस्थेस. ५ अनुभवास नये. ६ सुखावस्था. ७ अधिक. ८ वजन. ९ तुच्छ, दुःखरूप. १० आगींत उडी घालतांना सतीच्याही अंगावर भयानें रोमांच उभारतात. ११ आवडीनें युक्त झाला. १२ दुःख पावत असतां. १३ स्तब्ध राहे. १४ प्रकार. १५ डोंगराच्या अवघड ठिकाणीं. १६ लहान. १७ स्थान.

रागी कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः ।
हर्षशोकान्वितः कर्ता राजसः परिकीर्तितः॥२७॥

[रागी] जैसा गांवींचिया केश्मळा । उकरडा होय येकेवळा । कां स्मशानीं अमंगळा । आघवयांचि ॥ ६५० ॥ तया परी जो अशेषा । विश्वाचिया अभिलाषा । पायपाखळणियां दोषा । घरटा जाला ॥ ५१ ॥ [कर्मफलप्रेप्सुः] ह्मणोनि फळाचा लाग । देखे जिये असलग । तिये कर्मी चांग । रोहो मांडी ॥ ५२ ॥ आणि आपण जालिये जोडी । उपखों नेदी कवडी । क्षणक्षणा कुरोंडी । जीवाची करी ॥ ५३ ॥ [लुब्धः] कृपणचित्तीं ठेवा आपुला । तैसा दक्ष परावियां माला । बक जैसा खुंतला । मासेयासी ॥ ५४ ॥ [हिंसात्मकः] आणि गोवी गेलिया जवळी । झगटलिया आंग फाळी । फळें तरी आंत पोकळीं । बोरांटी जैसी ॥५५॥ तैसें मनें वाचा कायें । भलतया दुःख देत जाये । स्वार्थ साधितां न पाहे । परावें हित ॥ ५६ ॥ [अशुचिः] तेविंच आंगें कर्मी । आचरण नोहे क्षेमी । न निघे मनोधर्मी । अरोचक ॥ ५७ ॥ केनकाचिया फळा । आंत माज बाहेरी मोळों । तैसा सबाह्य दुबळा । शुचित्वें जो ॥ ५८ ॥ [हर्षशोकान्वितः] आणि कर्मजात केलिया । फळ लाहे जरी धनंजया । तरि हरिखें जगा यया । वांकुलियां वाये ॥ ५९ ॥ [कर्ता राजसः परिकीर्तितः] अथवा जें आदरिलें । हीनेंफळ होय केलें । तरि शोकें तेणें जितिलें । धिक्कारों लागे ॥ ६६० ॥ कर्मी राहाटी ऐसी । जयातें होती देखसी । तोचि जाण निश्चुंदीसी । राजस कर्ता ॥ ६१ ॥ आतां यया पाठीं येरें । जो कुकर्माचा ओगर । तोही करूं गोचर । तामस कर्ता ॥ ६२ ॥

"ज्याप्रमाणें गांवच्या साऱ्या केरकचऱ्याला उकिरडा ह्मणून एक ठिकाण असतें; किंवा सारीं अमंगलें तेवढीं स्मशानांत राहतात; ६५० त्याप्रमाणें जो यच्चयावत् विश्वाच्या इच्छेच्या पायधुण्याच्या दोषाला आश्रयस्थान होऊन राहिलेला असतो, ६५१ ह्मणून सहजगत्या ज्या फळाचा लाभ साधण्यासारखा असेल, त्या कर्माचा आरंभ आधीं करावयाचा; ६५२ आणखी उत्पन्न होईल तें आपण घ्यावयाचें, एक कवडी खर्च करावयाची नाहीं, घटके घटकेला जीव ओवाळून टाकावयाचा; ६५३ कृपणाच्या चित्तामध्यें जसा सदासर्वकाल आपला ठेवा असतो, किंवा माशाकरितां बगळा जसा ध्यानस्थ बसतो, त्याप्रमाणें दुसऱ्याच्या मालाविषयीं जो दक्ष; ६५४ जसें बोरीचें झाड जवळ गेलें तर अडकवितें; हिसकाहिसकी केली तर आंगाला ओरबाडे काढतें; फळलें तर आंत पोकळ; ६५५ त्याप्रमाणें कोणीही असो, कायावाचामनानें त्याला दुःख देत सुटावयाचें. स्वार्थ साधावयाचा येवढें माहित. त्यांत दुसऱ्याचें हित ह्मणून पहावयाचें नाहीं. ६५६ तसेंच आंगानें कर्म करण्याला सामर्थ्य नसेल तर, मनानें तरी त्या वाईट गोष्टीची इच्छा करतो. ६५७ धोतऱ्याच्या फळाला, आंतून कैफ, आणि बाहेरून कांटे; त्याप्रमाणें जो बिचारा शुचित्वाच्या संबंधानें आंतून बाहेरून सारखा; ६५८ आणखी धनंजया! प्रत्येक कर्म केल्यानंतर फलप्राप्ति होईल तर, त्या आनंदानें जगाला वेडावून दाखवितो; हिणवितो; ६५९ अथवा एखादें कृत्य करूं लागून त्यांत फलप्राप्ति झाली नाहीं, तर त्याच्या शोकानें आपल्या साऱ्या जन्माला धिक्कारूं लागावयाचें. ६६० कर्मामध्यें अशी वर्तणूक ज्याची दिसून येईल, तो निश्चयेंकरून राजस कर्ता असें समज. ६६१ आतां ह्यापुढें दुसरा कुकर्माचा बाग, असा जो तामस कर्ता तोही स्पष्ट सांगूं." ६६२

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठो नैष्कृतिकोऽलसः।
विषादी दीर्घसूत्री च कर्ता तामस उच्यते॥२८

[अयुक्तः] तरि मियां लागलिया कैसें । पुढील जळत असे । हें नेणिजे हुताशें । जियापरी ॥ ६३ ॥ पैं शस्त्रें

---

१ मळ, केरकचरा. २ एक ठिकाण. ३ संपूर्ण. ४ इच्छेसाठीं. ५ पादप्रक्षालनार्थ. ६ आश्रय. ७ संबंध. ८ सोपा. ९ उपक्रम. १० लाभानें. ११ न खर्ची. १२ दुसऱ्याच्या. १३ ध्यानस्थ झाला. १४ अडकवी. १५ स्पर्श झाला असतां. १६ फाडी. १७ बोरीची ढाळी. १८ अंगानें करवत नाहीं तथापि मनानें तरी त्या वाईट गोष्टीची इच्छा करतो. १९ समर्थ. २० अरुचि. २१ धोतऱ्याच्या. २२ कांटवण. २३ हर्षानें. २४ वेडावी. २५ निर्फळ. २६ वांचणें. २७ खचित. २८ इतर, तामस. २९ मुख्य स्थान. ३० प्रत्यक्ष.

१ अग्नीनें.

मियां तिखटें । नेणिजे कैसेनि निवटे । कां नेणिजे काळकूटें । आपलें केलें ॥ ६४ ॥ तैसा पुढीलया आपुलया । घात करीत धनंजया । आदरी वोखटिया । क्रिया जो कां ॥ ६५ ॥ तिया करितां ही वेळीं । काय जालें हें न सांभाळी । चळला वायू वाहटुळी । चेष्टे तैसा ॥ ६६ ॥ पैं करणिया आणि जया । मेळ नाहीं धनंजया । तो पाहूनि पिसेयां । केंची त्रीय ॥ ६७ ॥ [प्राकृतः] आणि इंद्रियांचें वेरिलें । चरोनि राखे जो जियालें । बैलातळीं लागलें । गोचिड जैसें ॥६८॥ हांसिया रुदना वेळ । नेणतां आदरी बाळ । रहाटे उच्छृंखळ । तयापरी ॥ ६९ ॥ जो प्रकृती आंतलेपणें । कृत्याकृत्यखाद नेणे । फुगे केरें धांलेपणें । उकरडा जैसा ॥६७०॥ [स्तब्धः] ह्मणौनि मान्याचेनि नांवें । ईश्वराही परी न खालवे । स्तब्धपणें न मनवे । डोंगरासी ॥ ७१ ॥ [शठः] आणि मन जयाचें कौलाली । राहाटी फुडी चोरिली । दिठी कीर ते बोली । पण्यांगनेची ॥ ७२ ॥ किंबहुना कपटाचें । देहचि वळिलें तयाचें । तें जिणें कीं जुवाराचें । टिटंघर ॥ ७३ ॥ नोहे तयाचा प्रादुर्भावो । तो साभिलाषभिल्लांचा गांवो । ह्मणौनि नये येवों जावों । तया ठाया ॥ ७४ ॥ [नैष्कृतिकः] आणि आणिकाचें निकें केलें । विरु होय जया आलें । जैसें अपेय पैंया मिनलें । लवण करी ॥ ७५ ॥ कां हेवि ऐसा पदार्थ । घातलिया आगीआंत । तेचि क्षणीं धेंडाडित । अग्नि होय ॥ ७६ ॥ ना ना सुद्रव्यें गोमटीं । जालिया शरीरीं पैंठी । होउनि ठांती किरीटी । मळचि जेवि ॥ ७७ ॥ तैसें पुढिलाचें बरवें । जयाच्या भीतरीं पावे । आणि विरुद्धचि आघवें । होऊनि निगे ॥ ७८ ॥ जो गुण घे दे दोष । अमृताचें करी विष । दूध पाजिलिया देख । व्यांळ जैसा ॥ ७९ ॥ [अलसः] आणि ऐहिकीं जियावें । जेणें पैरत्रा साच यावें । तें उचित कृत्य पावे । अवसरीं जिये ॥ ६८० ॥ तेव्हां जया आपैसी । निद्रा ये टेंविली ऐसी । दुर्व्यवहारीं जैसी । विटाळें लोटे ॥ ८१ ॥ पैं द्राक्षरसा आम्ररसा । वेळे तोंड सडे वांयसा । कां डोळे फुटती दिवसा । डुडुळाचे ॥ ८२ ॥ तैसा कल्याण काळ पाहे । तैं तयातें आळस खाये । ना प्रेमादीं तरि होये । तो ह्मणे तैसें ॥ ८३ ॥ [विषादी] जेविंचि सागराच्या पोटीं । जळे अखंड आगिठी । तैसा विषाद वाहे गांठीं । जिवाचिये जो ॥८४॥ लेंडोरांआगीं धूमावधि । कां अपाना आंगीं दुर्गंधि । तैसा जो जीवितावधि । विषादें केला ॥ ८५ ॥ [दीर्घसूत्री च] आणि कल्पांताचिया पैंरा । वेगळेंही जो वीरा । सूत्र धरी व्यापारा । साभिलाषा ॥ ८६ ॥ अगा जगाही परौती । शुचा वाहे पैं चित्तीं । करितां विषीं हातीं । तृणही न लगे ॥ ८७ ॥ [कर्ता तामस उच्यते] ऐसा जो लोकाआंत । पोपपुंज मूर्त । देखसी तो अव्याहत । तामस कर्ता ॥ ८८ ॥ एवं कर्म कर्ता ज्ञान । या तिहींचें त्रिधा चिन्ह । दाविलें तुज सुजन । चक्रवर्ती ॥ ८९ ॥

"तर मीं स्पर्श केला असतां माझ्यापुढचें कसें जळतें, हें जसें अग्नीला समजत नाहीं; ६६३ मी किती तीक्ष्ण आहें; दुसऱ्यास कसें कांपतों; हें जसें शस्त्राला समजत नाहीं; किंवा कालकूटाला जशी आपली करणी समजत नाहीं; ६६४ त्याप्रमाणें धनंजया! आपल्या पुढच्याचा घात करण्यासाठीं जो दुष्कर्में आचरण करतो. ६६५ आणखी तीं करतांनाही त्यांचा परिणाम काय झाला ह्याकडे लक्ष्यही पोंचवित नाहीं. वारा जसा वावटळींत सांपडला ह्मणजे फिरत राहतो, त्याप्रमाणें व्यापार करतो. ६६६ हे धनंजया! ज्याच्या कृतीला आणि सिद्धीला मेळ नाहीं. त्याच्या पुढें वेड्याची कथा ती काय? ६६७ बैलाच्या खालीं चिकटलेल्या गोचिडाप्रमाणें इंद्रियांच्या तोंडांत जें जें ह्मणून पडेल, तें तें खाऊन जो जीव जगवितो; ६६८ मुलाला कांहीं समजत नसल्यामुळें, तें जसें वेळ अवेळ कांहींच न पाहतां पाहिजे तेव्हां हासूं लागतें, व पाहिजे तेव्हां रडूं लागतें, आणि यथेच्छ वागत असतें. त्याप्रमाणें ६६९ मायेनें व्यापल्यामुळें ज्याला कृत्याकृत्याची रुचि समजत नाहीं. केरानें जसा यथेच्छ उ-

१ मरे. २ वाईट. ३ हाले. ४ वेड्याला, मूर्खाला. ५ टिकाव. ६ तोंडीं पडलेलें. ७ जीव. ८ हंसण्यास व रडण्यास. ९ प्रारंभी. १० यथेच्छ. ११ व्यापलेपणें. १२ कर्माकर्माची रुचि. १३ तृप्तपणानें. १४ न लवे. १५ कपटी, दारू विकणारांसारखें लोकांस माल देऊनही वेड लावणारें. १६ खरी. १७ वेश्येची. १८ चोरी, चाहाडी, सिंदळकी, या तिन्हीवरचें घर. १९ प्रगटपण. २० विरुद्ध. २१ दुधाला. २२ घृत. २३ प्रज्वलित. २४ प्राप्त. २५ राहती. २६ सर्प. २७ या लोकीं वांचावें. २८ परलोकीं. २९ दुष्कृत्य करतांना. ३० विटाळशीप्रमाणें दूर जाते. ३१ कावळ्याला.

१ घुबडाचे. २ असावधपणीं. ३ तो तैसें होय ह्मणे. ४ खेद. ५ लेंड्यांच्या विस्तवांत. ६ गुदद्वारचा वारा. ७ पलीकडचे. ८ शोक. ९ पापाचा ढीग. १० निरंकुश.

किरडा फुगतो, त्याप्रमाणें जो फुगलेला असतो. ६७० त्यामुळें आंगामध्यें इतका ताठा कीं, ईश्वरासही खालीं वांकावयाचें नाहीं. गंभीरपणामध्यें डोंगरालाही जो तुच्छ मानतो; ६७१ मन ज्याचें कपटी; वागणूक, दृष्टि, व भाषण तर खरोखर वेश्येचें. ६७२ किंबहुना त्याचा सारा देह कपटाचाच घडलेला असतो. त्याचें जिणें ह्मणजे तिठ्यावरील जुवाराचेंच घर होय. ६७३ त्याचें प्रगटीकरण तें प्रगटीकरण नव्हे. तर तो लुटारू भिल्लांचा गांव होय. ह्मणून त्या ठिकाणीं जाऊंही नये. ६७४ आणखी दुसऱ्याचें चांगलें केलें तर, तें त्याला विरुद्ध होतें. ज्याप्रमाणें मीठ दुधांत मिसळलें असतां, त्याला तें पिण्यास अयोग्य करतें, ६७५ किंवा तुपासारखा पदार्थ अग्नींत घातला, तरी तो लागलाच प्रज्वलित अग्नीसारखाच होतो. ६७६ किंवा **किरीटी!** चांगले चांगले पदार्थ, शरीरांत गेले असतां, जसे मल होऊन राहतात; ६७७ त्याप्रमाणें दुसऱ्याचें चांगलें तेवढें ज्याच्या आंत जातें, आणि त्याच्या उलट होऊन बाहेर पडतें. ६७८ सापाला दूध पाजिलें असतां, तो जसें अमृताचें विष करून सोडतो, त्याप्रमाणें जो गुण घेतो, आणि दोष देतो. ६७९ आणखी इहलोकीं संरक्षण व्हावें, आणि परलोकींही उपयोगीं पडावें, असें उचित कृत्य करण्याची जेव्हां वेळ येते, ६८० तेव्हां ज्याला आपोआप ठेंवल्यासारखी निद्रा येते. आणि दुष्कृत्य करण्यामध्यें मात्र ती विटाळशीप्रमाणें लांब पळते. ६८१ द्राक्षाला आणि आंब्याला फळें आलीं ह्मणजे कावळ्याला मुखरोग येतो. किंवा घुबडाचे डोळे दिवसा फुटतात; ६८२ त्याप्रमाणें कल्याणाचा काल आला कीं त्याला आळस खातो. किंवा चुकीमध्यें तो ह्मणेल तसें चालतो; ६८३ सागराच्या पोटामध्यें ज्याप्रमाणें अखंड अग्नि जळत असतो, त्याप्रमाणें जिवाच्या गाठीमध्यें जो विषाद बाळगतो; ६८४ शेणीच्या विस्तवामध्यें धूर, किंवा अपान वायूमध्यें दुर्गंधी, त्याप्रमाणें जो जन्मभर विषादानें–दुःखानेंच–भरलेला; ६८५ आणखी हे **वीरा!** जो कल्पांताच्याही पलीकडचे निराळ्याच अभिलाषाचें सूत्र धरतो, ६८६ **बाबा!** जगामध्यें दृष्टी सुद्धां पडावयाचा नाहीं, इतका शोक जो मनामध्यें वाहतो. पण इतकें करूनही, ज्याच्या हातीं गवताची एक काडीही लागत नाहीं. ६८७ असा जो लोकांमध्यें पापाची केवळ राशी, असा पहाशील, तो निःसंशय तामस कर्ता होय. ६८८ ह्याप्रमाणें हे **सज्जनराजशिरोमणे!** कर्म, कर्ता, आणि ज्ञान ह्या तिहींचीं तीन तीन लक्षणें तुला दाखवून दिलीं." ६८९

बुद्धेर्भेदं धृतेश्चैव गुणतस्त्रिविधं शृणु ।
प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेन धनंजय ॥ २९ ॥

[बुद्धेर्भेदं] आतां अविद्येच्या गांवीं । मोहाची वेढूनि[१] मदवी । संदेहाचीं आघवीं । लेऊनि लेणीं ॥ ६९० ॥ आत्मा निश्चयाची बरव[२] । जया आरिसां पाहे सावयव[३] । तिये बुद्धिचीही धांव । त्रिधा असे ॥ ९१ ॥ [गुणतस्त्रिविधं शृणु] अगा सत्वादिगुणीं इहीं । काइ एक तिहीं ठायीं । न कीजेचि येथ पाहीं । जगामाजी ॥ ९२ ॥ आगी न वसतां पोटीं । कवण काष्ठ असे सृष्टी । तैसें तें कैचें दृश्यकोटी[४] । त्रिविध जें नोहे ॥ ९३ ॥ ह्मणौनि तिहीं गुणीं । बुद्धी केली त्रिगुणी । [धृतेश्चैव] धृतीसिही[५] वांटणी । तैसीचि असे ॥९४॥ [प्रोच्यमानमिति] तेंचि येक वेगळालें । यथाचिन्हीं अळंकारलें । सांगिजेल उपाइलें[६] । भेदलेपणें ॥ ९५ ॥ परि बुद्धि धृति इयां । दोहीं भागांमाजि धनंजया । आधीं रूप बुद्धीचिया । भेदासि करूं ॥ ९६ ॥ तरि उत्तम मध्यम निकृष्टा[७] । संसारासि गा सुभटा । प्राणियां येतिया वाटा । तिनी आथी ॥ ९७ ॥ जे करणीय[८] काम्य[९] निषिद्ध । ते हे मार्ग तिन्ही प्रसिद्ध । संसार भय संबंध । जीवा ययां ॥ ९८ ॥

"आतां अविद्येच्या गांवामध्यें मोहाचें वस्त्र गुंडाळून, संशयाचीं सारीं भूषणें घालून, ६९० आत्मनिश्चयाचें मूर्तिमंत स्वरूप जिच्या आरशांत पाहतो, त्या बुद्धीची धांवही तीन प्रकारची असते. ६९१ अरे! हे सत्वादि तीन

१ वस्त्र. २ चांगुलपणा. ३ मूर्तिमान्. ४ दृश्यवर्गांत. ५ धृतीला. ६ आरंभिलेलें. ७ कनिष्ठ. ८ विहित निष्काम कर्म. ९ फलेच्छायुक्तकर्म.

गुण कशा कशाचे ह्मणून ह्या जगांत तीन प्रकार करीत नाहींत? ६९२ पोटामध्यें अग्नि नाहीं, असें लांकूड ह्या सृष्टीमध्यें कोणचें? तद्वत् दृश्य वर्गामध्यें तीन प्रकारचें झालेलें नाहीं, असें काय आहे? ६९३ ह्मणून ह्या तिहींनीं बुद्धीला त्रिगुणात्मक केलेली आहे. धृतीलाही तशीच तीन प्रकारची वांटणी आहे. ६९४ तेंच एक निरनिराळें ज्याच्या त्याच्या लक्षणांनीं सुशोभित झालेलें यथाप्रकारें सांगूं. ६९५ परंतु **धनंजया!** बुद्धि आणि धृति ह्या दोन्ही भागांपैकीं बुद्धीच्या भेदाचें निरूपण आधीं करूं. ६९६ तर हे **वीरश्रेष्ठा!** प्राण्यांना संसारामध्यें आल्यावर उत्तम, मध्यम, आणि कनिष्ठ ह्या तीन वाटा मिळालेल्या असतात. ६९७ करण्यास योग्य, कामनिक, आणि निषिद्ध हे तीन मार्ग प्रसिद्ध आहेत. आणि ह्यांच्या योगानें ह्या जीवांना संसाराच्या भयाचा संबंध आहे." ६९८

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये भयाभये ।
बंधं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्विकी ३०

[प्रवृत्तिं च] ह्मणोनि अधिकारें मानिलें । जें विधीचेनि वोघें आलें । तें येकचि येथ भलें । नित्य कर्म ॥ ९९ ॥ [कार्ये] तेंचि आत्मप्राप्ति फळ । दिठी सूनि केवळ । कीजे जैसें कां जळ । सेविजे ताहने ॥ ७०० ॥ येतुलेनि तें कर्म । [अभये] सांडी जन्मभय विषम । करूनि दे सुगम । मोक्षसिद्धि ॥ १ ॥ ऐसें करी तो भला । संसारभयें सांडिला । करणीयत्वें आला । मुमुक्षुभागा ॥ २ ॥ [मोक्षं च] तेथ जे बुद्धि ऐसा । बळिया बांधे भरंवसा । मोक्ष टेविला ऐसा । जोडेल येथ ॥ ३ ॥ ह्मणौनि निवृत्तिचि मांडली । सूनि प्रवृत्तितळीं । इये कर्मीं बुडकुळी । यावी कीं ना ॥ ४ ॥ तृषार्ता उदकें जिणें । कां पुरीं पडलिया पोहणें । अंधकूपीं गति किरणें । सूर्याचेनि ॥ ५ ॥ ना ना पथ्येंसीं औषध लाहे । तरी रोगें दाटलाही जिये । कां मीनां जिव्हाळा होये । जळाचा जरी ॥ ६ ॥ तरि तयाच्या जीविता । नाहीं जेविं अन्यथा । तैसें कर्मीं इये वर्ततां । जोडेचि मोक्ष ॥ ७ ॥ हें करणीयाचिया कडे । जें ज्ञान आधीं चोखडें । [निवृत्तिं च] आणि अकरणीय हें फुडें । ऐसें जाण ॥ ८ ॥ [अकार्ये] जीं तियें काम्यादिकें । संसारभयदायकें । अकृत्यपणाचें आंबुखें । पडिलें जयां ॥ ९ ॥ तिये कर्मीं अकार्यीं । [भये] जन्ममरणसमयीं । प्रवृत्ति पळवी पायीं । मागिलींचि ॥ ७१० ॥ पैं आगीमाजि न रिघवे । अथावीं न घलवे । धगधगीत नांगवे । शूळ जेवीं ॥ ११ ॥ कां काळियानाग धुंधुवात । देखोनि न घालवे हात । न वचवे खोपेआंतें । व्याघ्राचिये ॥ १२ ॥ तैसें कर्म अकरणीय । देखोनि महाभय । उपजे निःसंदेह । बुद्धी जिये ॥ १३ ॥ [बंधं] वाढिलें रांधूनि विषें । तेथ जाणिजे मृत्यु न चुके । तेविं निषेधीं कां कां देखे । बंधातें जो ॥ १४ ॥ [या वेत्ति] मग बंधभयभरितीं । तियें निषिद्धीं प्राप्तीं । विनियोगें जाणे निवृत्ती । कर्माचिये ॥ १५ ॥ ऐसेनि कार्याकार्यविवेकी । जे प्रवृत्ति निवृत्ति मापकीं । खरा कुडा पारखी । जिया परी ॥ १६ ॥ [बुद्धिः सा पार्थ सात्विकी] तैसी कृत्याकृत्यशुद्धी । बुझे जे निरवधी । सात्विक ह्मणिपे बुद्धी । तेचि तूं जाण ॥ १७ ॥

"ह्मणून अधिकाराला योग्य झालें; जें प्रारब्धाच्या ओघानें आलें; तें एक नित्यकर्मच येथें योग्य आहे. ६९९ तेंच आत्मप्राप्तीच्याच एका फलावर दृष्टि ठेवून, तान्हेला जसें पाणी प्यावयाचें त्याप्रमाणें आचरण करावें. ७०० इतक्यानें तें कर्म विषम असें जें जन्मभय तें दूर करून मुक्तीचा लाभ सुलभ करून देतें. ७०१ असें करील तोच उत्तम; आणि त्याचेंच संसारभय नाहींसें झालें. तो कर्माच्या योगानेंच मुमुक्षूच्या योग्यतेला पोंचतो. ७०२ तेव्हां येथें जी बुद्धि अशा प्रकारचा दृढनिश्चय करून राहते, तिला ठेवल्यासारखा मोक्ष प्राप्त होतो. ७०३ ह्मणून निवृत्तीला प्रवृत्तीच्या तळाशीं घालून ह्याच कर्मामध्यें बुडी देऊं नये काय? ७०४ तृषार्ताला उदक हेंच जीवन; किंवा पुरांत पडलेल्यास पोहणें; अंधारमय विहिरीमध्यें सूर्याच्या किरणानेंच गति होते. ७०५ किंवा पथ्यासहवर्तमान औषध मिळालें तर रोगानें ग्रस्त

१ तृषार्तास्वर्थ. २ मुक्तिलाभ. ३ निवृत्तीला=अंतर्मुखवृत्तीला, प्रवृत्तीचे=विषयोन्मुख वृत्तीचे खालीं घालून प्रवृत्तिमार्ग धरतो. ४ बुडी मारणें. ५ पोंहणें. ६ व्यापला असताही वांचतो. ७ मत्स्याला.

१ आहे. २ स्पष्ट, खरें. ३ आवरण. ४ शिरवे. ५ खोल पाण्यांत. ६ प्रखर. ७ धरतां येत नाहीं. ८ फूत्कार टाकीत. ९ जाळींत. १० निषिद्ध. ११ व्यवस्था. १२ स्वार्थत्यागाच्या. १३ मापानें. १४ खोटा. १५ समजे. १६ अत्यंत.

झालेलाही वांचतो. किंवा माशाला जर जळाचा जिव्हाळा मिळाला, ७०६ तर त्याच्या जिवाला मग भीति उरली नाहीं. त्याप्रमाणें ह्या कर्मामध्यें वागत असतांना मोक्ष हा मिळावयाचाच. ७०७ ह्या उचित कर्माकडे जें ज्ञान लागतें तें उत्तम होय. आणि अनुचित कर्माचें लक्षण असें असतें हेंही लक्ष्यांत ठेव. ७०८ जीं काम्यादिक; संसारभय दाखविणारीं; ज्यांच्यावर अकृत्यपणाचा–निषिद्धतेचा–शिंतोडा पडलेला, ७०९ अशा कर्मांपासून, अकार्यांपासून, जन्ममरणाच्या प्रसंगांतून प्रवृत्तीला जी मागच्या पायानें पळविते, ७१० अग्नीमध्यें शिरवत नाहीं; खोल पाण्यांत उडी घालवत नाहीं; प्रखर शूळाला जसें धरवत नाहीं; ७११ किंवा कृष्णसर्प फूत्कार टाकित असतां त्याला हात घालवत नाहीं; व्याघ्राच्या गुहेमध्यें जाववत नाहीं; ७१२ त्याचप्रमाणें निषिद्धकर्म पाहिलें असतां, ज्याच्या बुद्धीला निःसंशय महाभय उत्पन्न होतें. ७१३ विषयुक्त स्वयंपाक करून वाढला तर तेथें मृत्यु चुकावयाचा नाहीं, हें पक्कें समजावें. त्याप्रमाणें निषिद्धकर्मांमध्यें बंध आहे असें पाहून जिला, ७१४ पुढील बंधाचें भय घेऊन तीं निषिद्धकर्में प्राप्त झालीं असतां, त्या कर्मांची निवृत्ति करणें माहित असते. ७१५ अशा प्रकारें कार्याकार्यविचार करते; प्रवृत्ति निवृत्तीच्या मापानें, परीक्षक ज्याप्रमाणें खऱ्याची आणि खोट्याची निवड करतो, ७१६ त्याप्रमाणें उचित कृत्य कोणतें, आणि अनुचित कृत्य कोणतें, हें जिला उत्तम तऱ्हेनें कळतें, तिलाच सात्विक बुद्धि ह्मणतात हें तूं लक्ष्यांत ठेव." ७१७

यया धर्ममधर्मं च कार्यं चाकार्यमेव च ।
अयथावत्प्रजानाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ३१

[ययेति] आणि बकाच्या गांवीं । घेपे क्षीरनीर सकलवी । कां अहोरात्रींची गोंवी । आंधळें नेणे ॥ १८ ॥ जया फुलाचा मकरंद फावे । तो काष्ठें कोरूं धांवे । परि भ्रमरपणा नव्हे । अव्हांटा जेविं ॥ १९ ॥ तैसीं इयें कार्याकार्यें । धर्माधर्मरूपें जियें । [अयथावत्प्रजानाति] तियें न चोजवितां जाये । जाणती जे कां ॥ २० ॥ अगा डोळांवीण मोतियें । घेतां पाँड मिळे विपायें । न मिळणें तें आहे । ठेविलें तेथें ॥ २१ ॥ तैसें अकरणीय अवचटें । नोडवे तरीच लोटे । येरवीं जाणें एकवटें । दोन्हीं जे कां ॥ २२ ॥ [बुद्धिः सा पार्थ राजसी] ते गा बुद्धि चोखविखीं । जाण येथ राजसी । अक्षत टाकिली जैसी । मांदियेवरी ॥ २३ ॥

१ बगळयाच्या. २ दूध व पाणी. ३ एकत्र मिश्र, सरसकट.

"आणखी बगळयाच्या गांवामध्यें दूध व पाणी सरसकट चालतें. किंवा आंधळयाला दिवस आणि रात्र ह्यांतील संबंध कळत नाहीं. ७१८ ज्याला फुलाचा मकरंद मिळतो, तो लांकडें पोखरावयालाही धांवतो. परंतु भ्रमरपणांत जसा बदल होत नाहीं; ७१९ त्याप्रमाणें हीं धर्माधर्मरूपानें असणारीं जीं कार्याकार्यें, त्यांतील भेदाभेद ज्यास कळत नाहीं. ७२० **बाबा!** नीट पाहिल्यावांचून मोत्यें घेतलीं, तर चांगलीं मिळतील एखादे वेळीं; परंतु चांगलीं न मिळणें हें मात्र अगदीं ठेवल्यासारखें असावयाचें. ७२१ त्याप्रमाणें अनुचित कृत्य अकस्मात् प्राप्त न झालें तर मात्र घडावयाचें नाहीं. बाकी दोन्हींची योग्यता जेथें एकच. ७२२ साऱ्या गांवाला जसें पैपाहुण्यासुद्धां आमंत्रण द्यावें, त्याप्रमाणें चांगल्या वाईटाची परीक्षा ज्या बुद्धीस नाहीं, ती राजस बुद्धि असें समज. ७२३

अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसावृता ।
सर्वार्थान्विपरीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ३२

[अधर्ममिति] आणि राजा जिया वाटा जाये । ते चोरांसि आडव होये । कां राक्षसां दिवो पाहे । राति होउनी ॥ २४ ॥ ना ना निधानचि निदैवा । होये कोळसयाचा उडवा । पैं असतें आपणपें जीवा । नाहीं जालें ॥ २५ ॥ तैसें धर्मजात तितकें । जिये बुद्धीसी पातकें । साच तें लटिकें । ऐसेंचि बुझे ॥ २६ ॥ [सर्वेति] ते आघवेचि अर्थ । करूनि

१ मिळे. २ आडवाट होत नाहीं. ३ न जाणों येतां. ४ योग्यता. ५ क्वचित्. ६ अकस्मात्. ७ प्राप्त न होय. ८ शुद्धविषयीं. ९ सभेवर. १० अरण्य. ११ दिवस उजाडे. १२ ठेवा. १३ भाग्यहीनाला. १४ रास, ढीग. १५ वाटे.

घाली अनर्थ । गुण ते ते व्यवस्थित । दोषचि मानी ॥२७॥ किंबहुना श्रुतिजातें । अधिष्ठूनि केलें सरतें[१] । तेतुलेंहि उेप-रतें[२] । जाणे जे बुद्धी ॥ २८ ॥ कोणातेंही न पुसतां । तामसी जाणावी पंडुसुता । रात्री[३] काय धर्मार्था । साच करावी ॥ २९ ॥ एवं बुद्धीचे भेद । तिन्ही तुज विशद[५] । सांगीतले खबोध- । कुमुदचंद्रा[६] ॥ ७३० ॥ आतां ययाचि बुद्धिवृत्ती । निष्टंकिलां[७] कर्मजातीं । खांद[८] मांडिजे धृती[९] । त्रिविधा जया ॥ ३१ ॥ तिये धृतीचेही विभाग । तिन्हीं यथालिंग[१०] । सांगीजति चांग । अवधान दे ॥ ३२॥

"आणखी राजा ज्या वाटेनें जातो, ती वाट चोराला अरण्य होते; किंवा राक्षसांना दिवस हा रात्रीच्या रूपानें उदयास येतो;७२४ किंवा भाग्यहीनाला द्रव्याचा ठेवा, कोळशाचा ढीग होतो; व आपणाजवळ असलेंलेंही जीवाला जसें नाहींसें होतें. ७२५ त्याप्रमाणें धर्म ह्मणून जितकें जितकें तितकीं तितकीं ज्या त्या बुद्धीस पातकें; खरें ह्मणून जितकें असेल, तितकें खोटें अशीच तिची समजूत. ७२६ जे अर्थ असतात त्या सान्यांचाच जी अनर्थ करून सोडते; आणि व्यवस्थित जे जे गुण असतील ते ते दोषच मानते. ७२७ किंबहुना प्रत्येक श्रुतीनें स्थापन करून जें जें मान्य केलेलें तितकें विपरीत–उलट–मानणारी जी बुद्धि; ७२८ हे अर्जुना! ती बुद्धि तामसी आहे हें पक्कें लक्ष्यांत ठेवावें. कोणाला विचारण्याचें कारण नाहीं. धर्मार्थाला जी खरोखर रात्र–अभाव–करणारी ती काय करावयाची? ७२९ अशा प्रकारें हे ज्ञानरूप कुमुदिनीस विकसित करणाऱ्या चंद्रा! बुद्धीचे तीन भेद तुला स्पष्ट करून सांगितले. ७३० आतां ह्याच बुद्धीच्या वृत्तीनें कर्मांमध्यें प्रवृत्त झालें असतां, त्याच्या धृतीचेही तीन प्रकार होतात. ७३१ त्या धृतीचे ते तीनही भाग यथातथ्य रीतीनें सांगतों. तिकडे लक्ष्य दे." ७३२

धृत्या यया धारयते मनःप्राणेंद्रियक्रियाः ।
योगेनाऽव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्विकी ३३

[धृत्या यया] तरि उदेलिया दिनकर । चोरीसि थोके[१] आधार[२] । कां राजाज्ञा अव्यवहार । कुंठवी जेवीं ॥ ३३ ॥ ना ना पवनाचा साट[३] । वाजीनलिया नीट । आंगेंसीं[४] बोभाट । सांडिती मेघ ॥ ३४ ॥ कां अगस्तीचेनि दर्शनें । सिंधु घेउनी ठाती[६] मौनें । चंद्रोदयीं कमळवनें । सिठी[७] देती ॥३५॥ हें असो पावो उचलिला । मैदमुख[८] न ठेविती खालां । गजोंनि पुढां जाला । सिंह जरी ॥ ३६ ॥ तैसा जो धीर । उठलिया अंतर[९] । मनादिकें व्यापार । सांडिती उभीं ॥ ३७॥ [इंद्रियक्रियाः] इंद्रिया[१०] विळयांचिया गांठी । अपैसया सुटती किरीटी । मन मायेच्या पोटीं । रिगती दोंही[११] ॥ ३८ ॥ [प्राण–] अधोर्ध्वे गुढें[१२] काढी । प्राण नवांची पेंडी । बांधोनि घाली उडी । मध्यमेमाजी[१३] ॥ ३९ ॥ संकल्पविकल्पाचें लुगडें । सांडूनि मन उघडें[१४] । बुद्धि मागिलेकडे । उगीचि बैसे ॥ ७४० ॥ [धारयते] ऐसी धैर्यराजें जेणें । मन प्राण करणें । खचेष्टांचीं संभाषणें । सांडवीजती ॥ ४१ ॥ [योगेन] मग आगवींचि सेंडीं[१५] । ध्यानाच्या आंतुल्या मेंढीं[१६] । कोंडिजती निरवडी[१७] । योगाचिये ॥ ४२ ॥ [अव्यभिचारिण्या] परी परमात्मया चक्रवर्ती । उगाणिती जंव हातीं । तंव लांच न घेतां धृती । धरिजती जिया ॥ ४३ ॥ [धृतिः सा पार्थ सात्विकी] ते गा धृति येथें । सात्विक हें निरुतें । आइक अर्जुनातें । श्रीकांत ह्मणे ॥ ४४ ॥

"तर सूर्य उगवला ह्मणजे चोरीचा आश्रय तुटतो, किंवा दुर्व्यवहार असेल तर राजाज्ञेनें बंद होतो. ७३३ किंवा वाऱ्याचा वेग झपाट्यानें सुटला ह्मणजे मेघ विद्युद्गर्जना वगैरे सोडून देतात. ७३४ किंवा अगस्तीला पाहिलें कीं समुद्र मौन धरून बसतात; चंद्रोदय झाला कीं, कमलवनें कोमेजतात; ७३५ हें असो. गर्जना करून सिंह जर पुढें आला, तर हत्ती सुद्धां उचललेला पाय खालीं ठेवित

१ स्थापून. २ मान्य. ३ उलटें, विपरीत. ४ धर्मार्थाला जी खरोखर रात्र=अभाव करणारी ती काय करावयाची. ५ स्पष्ट. ६ ज्ञानरूप कमलास प्रफुल्लित करणाऱ्या चंद्रा. ७ निश्चयात्मक झाला. ८ वेगवेगळेपणा. ९ धैर्य. १० जसे आहेत तसे.

१ थाबे. २ आश्रयस्थान, अंधकार अशा पाठीं, चोरी व अंधकार हीं दोन्ही नाहींशीं होतात. ३ वेग. ४ वीज इत्यादि. ५ गर्जना. ६ राहाती. ७ मिटती. ८ हत्ती. ९ अंतरांतून. १० दाहा इंद्रियें. ११ खालतें वरतें. १२ आवरण. १३ सुषुम्नेंत. १४ शुद्ध, मोकळीं. १५ हृदयीं. १६ कुशलतेनें. १७ जाणती.

नाहींत. ७३६ त्याप्रमाणें अंतःकरणांतून धीर उत्पन्न झाला कीं, मनादिक आपआपले व्यापार उभ्याउभ्याच सोडून देतात. ७३७ हे **किरीटी!** इंद्रियांच्या आणि विषयांच्या गांठी आपोआपच सुटतात. दाही इंद्रियें मनाच्या आणि मायेच्या पोटांत शिरतात. ७३८ प्राण हा खालचीं व वरचीं आच्छादनें काढून नवद्वारांची पेंडी बांधून सुषुम्नेमध्यें उडी घालतो. ७३९ संकल्प विकल्पाचें वस्त्र सोडून मन उघडें पडतें. आणि बुद्धि मागच्या बाजूला उगेच बसलेली असते. ७४० अशा प्रकारें धैर्यरूप राजा, मन, प्राण, व इंद्रियें ह्यांच्या व्यापारांची संभाषणेंच बंद करवितो. ७४१ मग हीं सारीं ध्यानाच्या आंतील गाभाऱ्यांत योगाच्या कौशल्यानें जी कोंडून ठेवते, ७४२ आणि **परमात्मरूप** जो सार्वभौम राजा तो त्यांस आपल्या ताब्यांत घेईपर्यंत, त्यांजकडून लांच लुचपत कांहींएक न घेतां जी त्यांस धरून ठेवते," ७४३ **श्रीकांत** ह्मणतात "वा **अर्जुना!** तीच खरोखर सात्विक धृति होय. हें ऐकून ठेव." ७४४

यया तु धर्मकामार्थान् धृत्या धारयतेऽर्जुन ।
प्रसंगेन फलाकांक्षी धृतिः सा पार्थ राजसी॥३४॥

[ययेति] आणि होऊनियां शरीरीं । स्वर्गसंसाराच्या दोहीं घरीं । नांदे जो पोटभरी । त्रिवर्गोपायें[1] ॥ ४५ ॥ तो मनोरथांच्या सागरीं । धर्मार्थकामांच्या तारुवांवरी[2] । जेणें धैर्यबळें करी । क्रिया वाणिज[3] ॥ ४६ ॥ [प्रसंगेनेति] जें कर्म भांडवला सुये[4] । तयाची चौगुणीं येती पाहे । येवढें साहस वाहे । जिया धृती ॥ ४७ ॥ ते गा धृती राजस[5] । पार्था येथ परियेस । आतां आइक तामस । तिसरी जे कां ॥ ४८ ॥

"आणखी शरीरामध्यें उत्पन्न होऊन धर्म, अर्थ आणि मोक्ष ह्या तीन उपायांनीं जो पोटभर नांदतो, ७४५ तो मनोरथरूप समुद्रामध्यें धर्मार्थकामाच्या गलबतावरचा मोठ्या साहसानें व्यापार करतो. ७४६ तो जें कर्म भांडवलांत घालतो, त्याची चौपट होती हें ध्यानांत ठेव. इतकी ज्याची धृति साहस करते; ७४७ हे **पार्था!** ऐक. ती धृति राजस होय. आतां तिसरी जी तामस धृति ती ऐक." ७४८

१ धर्म, अर्थ, काम या तीन उपायांनीं. २ गलबतावर. ३ व्यापार. ४ घाली. ५ रजोगुणात्मक.

यया स्वप्नं भयं शोकं विषादं मदमेव च ।
न विमुंचति दुर्मेधा धृतिः सा पार्थ तामसी॥३५॥

[यथा] तरि सर्वाधमें गुणें । जयाचें कां रूपा[1] येणें । कोळसा काळेपणें । घडला जैसा ॥ ४९ ॥ अहो प्राकृत आणि हीन । तयाही कीं गुणत्वाचा मान । परि न ह्मणिजे पुण्यजन[2] । राक्षस काइ ॥ ७५० ॥ पैं ग्रहांमाजि इंगळ[3] । तयातें ह्मणिजे मंगळ[4] । तैसा तमीं धसाळ[5] । गुणशब्द हा ॥ ५१ ॥ जे सर्वदोषांचा वसौटा[6] । तमचि कींमऊनि[7] सुभटा । उभारिला आंगवठा[8] । जया नराचा ॥ ५२ ॥ [स्वप्नं] तो आळस सूनि[9] असे कांखे । ह्मणौनि निद्रे कहीं न मुके । पापें पोशितां दुःखें । न सांडिजे जेविं ॥ ५३ ॥ [भयं] आणि देहा धनाचिया आवडी । सदा भय तयातें न सांडी । विसंबूं न सके धोंडी[10] । काठिण्य जैसें ॥ ५४ ॥ [शोकं] आणि पदार्थजातीं स्नेहो[11] । बांधे[12] ह्मणौनि तो शोकें ठावो । केला न शके पाप जावों । कृतघ्नांनि[13] जैसें ॥ ५५ ॥ [विषादं] आणि असंतोष जीवेंसीं । धरूनि ठेला[14] अहर्निशीं । ह्मणौनि मैत्री तेणेंसीं । विषादें[15] केली ॥ ५६ ॥ लसणातें न सांडी गंधी[16] । कां अपथ्यशीळातें व्याधी । तैसी केली मरणावधी । विषादें तया ॥ ५७ ॥ [मदमेव च] आणि वयसा वित्तकाम[17] । ययाचा वाढवी संभ्रम[18] । ह्मणौनि मदें आश्रम । तोचि केला ॥ ५८ ॥ [धृतिः सा पार्थ तामसी] आगीतें न सांडी ताप । सळातें[19] जातीचा साप । कां जगाचा वैरी[20] धोसिप[21] । अखंड जैसा ॥ ५९ ॥ ना तरि शरीरातें काळ । न विसंबे कवणे वेळ । तैसा आथि अढळ । तामसीं मद ॥ ७६० ॥ [न विमुंचति दुर्मेधाः] एवं पांचही हे निद्रादिक । तामसाच्या ठाईं दोख । जिया धृती देख । धरिले आहाती ॥ ६१ ॥ तिये गा धृती नांवें । तामसी येथ हें जाणावें । ह्मणीतलें तेणें देवें । जगाचेनि ॥ ६२ ॥ एवं त्रिविध जे बुद्धि । कीजे कर्मनिश्चयो आधि । तो धृती या सिद्धि ।

१ प्रसिद्धीस. २ पुण्यवान् लोक. ३ अग्नीसारखा क्रूर ग्रह. ४ कल्याण करणारा. ५ स्थूल, अयथार्थ. ६ वसतिस्थान. ७ सिद्ध करून. ८ आकार. ९ घालून. १० दगड. ११ प्रीति. १२ ठेवितो. १३ अनुपकाऱ्यापासून. १४ राहिला. १५ खेदानें. १६ दुर्गंध. १७ आयुष्यधनवर्धनाची इच्छा. १८ मोठेपण. १९ द्वेषातें. २० सर्वांशीं विरुद्ध. २१ भय.

नेइजो येथ ॥ ६३ ॥ सूयें मार्ग [1]गोचर होय । आणि तो कीर पाये । परि चालणें तें आहे । धैर्य जेविं ॥ ६४ ॥ तैसी बुद्धि कर्मातें दावी । तें करणसामग्री निफजवी । परि निफजावया होआवी । धीरता जे ॥ ६५ ॥ ते हे गा तुज-प्रति । सांगीतली त्रिविध धृति । यया कर्मत्रया निष्पत्ति । जालिया मग ॥ ६६ ॥ येथ फळ जें एक निफजे । सुख जयातें ह्मणिजे । तेंही त्रिविध जाणिजे । कर्मवशें ॥ ६७ ॥ तरि फळरूप तें सुख । त्रिगुणीं भेदलें देख । विवंचूं आतां चोख। चोखीं बोलीं ॥ ६८ ॥ परि चोखी ते कैसी सांगें । पैं घेवों जातां बोलैंबगें । कानींचियेही लागे । हातींचा मळ ॥ ६९ ॥ ह्मणौनि जेयाचेनि अव्हेरें । अवधानही होय बाहिरें । तेणें आइक हो आदरें । जिवाचेनि जिवें ॥ ७७० ॥ ऐसें ह्मणौनि देवो । त्रिविधा सुखाचा प्रस्तावो । मांडला तो निनाहो । निरूपित असे ॥ ७१ ॥

"तर कोळसा जसा काळेपणानें व्यापलेला असतो, त्याप्रमाणें सर्व अधम गुणांनींच ज्याचें प्रगट होणें, ७४९ अहो! इतका तो हलका व कनिष्ठ प्रतीचा असून त्याला गुणत्वाचा मान कसा देतात? पण राक्षसालाही पुण्यश्लोक असें ह्मणत नाहींत काय? ७५० ग्रहांमध्यें अग्नीसारखा जो क्रूर ग्रह त्याला मंगळ ह्मणतात. त्याप्रमाणें तमालाही गुण हा शब्द अयथार्थच आहे. ७५१ हे **वीरश्रेष्ठा!** सर्व दोषांचें जें स्थान; ज्यानें तमालाच कमावून त्याचें शहर वसविलेलें असतें. ७५२ तो आळस काखोटीस मारून बसलेला असतो ह्मणून, पापें पोसलेल्याला दुःखें जशीं कधीं सोडित नाहींत, त्याप्रमाणें निद्रेला कधींही दूर करीत नाहीं. ७५३ देहाच्या आणि धनाच्या आवडीमुळें, दगडाला जसा कठीणपणा सोडित नाहीं, त्याप्रमाणें त्याला भय ह्मणून सदासर्वकाल सोडितच नाहीं. ७५४ आणखी, प्रत्येक पदार्थावर प्रीति ठेवतो. ह्मणून कृतघ्नाला जसें पाप सोडित नाहीं, त्याप्रमाणें त्यालाही शोक सोडित नाहीं. ७५५ आणखी रात्रंदिवस जिवाशीं असंतोषाला धरून बसलेला असतो, ह्मणून खेदाबरोबर त्याची मैत्री जडते. ७५६ लसणीला जशी घाण सोडीत नाहीं; किंवा अपथ्य करणाराला जशी व्याधि सोडित नाहीं; त्याप्रमाणें विषाद हा त्याच्या मरणकालपर्यंत सोबती होऊन बसतो. ७५७ शिवाय, आयुष्य व द्रव्येच्छा ह्यांची प्रतिष्ठा वाढवितो, ह्मणून मदालाही तोच आश्रयभूत होतो. ७५८ ताप अग्नीला सोडीत नाहीं; जातिवंत सर्प द्वेष सोडित नाहीं; किंवा भय हें जसें जगाचें निरंतर वैर धरून असतें; ७५९ नाहीं तर शरिराला काळ जसा केव्हांही विसंबत नाहीं; त्याप्रमाणें तामसामध्यें मदही अढळ होऊन राहिलेला असतो. ७६० ह्याप्रमाणें हे निद्रादिक पांचही दोष तामसाच्या ठिकाणीं ज्या धृतीनें धरले जातात, ७६१ त्या धृतीला" '**जगदीश्वर**' ह्मणतात "तामसी धृति हें नांव आहे हें लक्ष्यांत ठेवावें. ७६२ अशा प्रकारें तीन प्रकारची बुद्धि जी आधीं कर्माचा निश्चय करते, तो ह्या रीतीनें धृति शेवटास नेते. ७६३ सूर्याच्या योगानें मार्ग दिसूं लागतो, आणि तो मार्ग निश्चयेंकरून पायानें चालतात. परंतु चालणें हें जसें धैर्य आहे, ७६४ त्याप्रमाणें बुद्धि कर्म दाखवून देते; इंद्रियांसाठीं सर्व तयारी करून देते; परंतु तें करण्याला जें धैर्य पाहिजे, ७६५ त्या धैर्याचेच हे तीन प्रकार तुला सांगितले. असें हें तीन प्रकारचें कर्म निष्पन्न झालें ह्मणजे मग, ७६६ तेथें जें एक फल उत्पन्न होतें; ज्याला सुख असें ह्मणतात; तेंही कर्माच्या जातीप्रमाणें तीन प्रकारचें असतें हें लक्ष्यांत असूं दे. ७६७ तर तें फलरूप सुखही तीन गुणांनीं तीन प्रकारचें झालेलें असतें, समजलास? ह्याकरितां त्याचेंच आतां स्पष्ट शब्दांनीं निरूपण करूं. ७६८ परंतु त्याचा चांगुलपणा किती सांगावा? तें शब्दाच्या मार्गानें घेऊं

---

१ प्रत्यक्ष. २ इंद्रियार्थ. ३ उत्पन्न करी. ४ धैर्य. ५ कर्माच्या योगानें. ६ स्पष्ट शब्दांनीं. ७ शब्दाच्या मार्गानें. ८ अंतःकरणयुक्त श्रवणानें. ९ करतलमलवत्. १० ज्याणें अव्हेरें =तिरस्कार केला असतां अवधान देखील बाहिरें=व्यर्थ होतें त्या जीवाचे जीवानें ऐक. ११ विवरण. १२ व्यवस्था.

लागलें असतां, कानांच्या हातांचा मळ सुद्धां त्याला लागेल! ७६९ ह्मणून ज्याच्या तिरस्कारानें लक्ष्यही व्यर्थ होतें, त्या जिवाच्या जीवानें आदरपूर्वक ऐक." ७७० असें ह्मणून देवांनीं तीन प्रकारच्या सुखाचें निरूपण करण्यास प्रारंभ केला. त्याची व्यवस्था आतां सांगतों. ७७१

सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ।
अभ्यासाद्रमते यत्र दुःखांतं च निगच्छति॥३६॥

[सुखं त्विदानीमिति] ह्मणे सुखत्रयसंज्ञा । सांगों ह्मणोनि प्रतिज्ञा । बोलिलों तें प्रांज्ञा । ऐक आतां ॥७२॥ तरि सुख तें गा किरीटी । दाविजेल तुज दिठी । जें आत्मयाचिये भेटी । जीवासि होय ॥ ७३ ॥ [अभ्यासाद्रमते यत्र] परि मात्रेचेनि मापें । दिव्यौषध जैसें घेपे । कां कथिलाचें कीजे रुपें । रसभावनीं ॥ ७४ ॥ ना ना लवणाचें जळ । होआवया दोनि चार वेळ । देऊनि सांडिजती ढाळ । तोयाचे जेंवि ॥ ७५ ॥ तेविं जालेनि सुखलेशें । जीव भाविलिया अभ्यासें । [दुःखांतं च निगच्छति] जीवपणाचें नासे । दुःख जेथें ॥ ७६ ॥ ते येथ आत्मसुख । जालें असे त्रिगुणात्मक । तेंही सांगों एकैक । रूप आतां ॥ ७७ ॥

ते ह्मणाले " हे सुज्ञा! तीन प्रकारच्या सुखाचीं लक्षणें सांगूं ह्मणून तुला वचन दिलें होतें; तीं आतां ऐक. ७७२ तर अर्जुना! आत्म्याच्या भेटीनें जिवाला जें सुख होतें, तें सुख तुझ्या दृष्टीला दाखवून देऊं. ७७३ परंतु दिव्य औषध जसें मात्रेच्या प्रमाणानें द्यावयाचें, किंवा रसायनिक प्रयोगानें जसें कथलाचें रुपें करावें, ७७४ किंवा मिठाचें पाणी करण्याकरतां, त्याला जशीं पाण्याचीं दोनचार वेळ पुटें द्यावीं लागतात, ७७५ त्याप्रमाणें झालेल्या यत्किंचित् सुखाचा अभ्यास जिवास घडला असतां, जीवपणाचें जें कांहीं दुःख ह्मणून आहे तें जेथें नाश पावतें; ७७६ तें आत्मसुखही येथें त्रिगुणात्मक झालेलें आहे. त्याचेंही एक एक स्वरूप आतां सांगूं." ७७७

यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमम् ।
तत्सुखं सात्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम् ३७

१ बुद्धिमंता. २ भेटीनें. ३ प्रमाणानें. ४ किमयेच्या कृतीनें. ५ पूर. ६ पाण्याचे.

[यत्तदग्रे विषमिव] आतां चंदनाचें बुड । सर्पी जैसें दुवाड । कां निधानाचें तोंड । विवसिया जेविं ॥ ७८ ॥ अगा स्वर्गीचें गोमटें । आडव यागसंकटें । कां बाळपण दोसटें । त्रासकाळें ॥ ७९ ॥ हें असो दीपाचिये सिद्धी । अवघड धूम आधीं । ना तरि तो औषधीं । जिभेचा ठावो ॥ ७८० ॥ तयापरि पांडवा । जया सुखाचा रिगावा । विषम तेथ मेळावा । यमदमांचा ॥ ८१ ॥ देत सर्वस्नेहा मिठी । आंगीं ऐसें वैराग्य उठी । स्वर्गसंसारा कांठी । कोढितची ॥ ८२ ॥ विवेक श्रवणें खरपुसें । जेथ व्रताचरणें कर्कशें । करितां जाती भोकसें । बुध्यादिकांचे ॥ ८३ ॥ सुषुम्नेचेनि तोंडें । गिळिजे प्राणापानाचे लोंढे । बोहणियेसीचि येवढें । भारी जेथ ॥ ८४ ॥ जें सारसांही विघडतां ॥ होय वोहांहूनि वत्स काढितां । ना भणग दवडितां । भाणयावरूनी ॥८५॥ पैं मायेपुढौनि बाळक । काळें नेतां एकुलतें एक । होय कां उदक । तुटतां मीना ॥ ८६ ॥ तैसें विषयांचें घर । इंद्रियां सांडितां थोर । युगांत होय तें वीर । विरांग साहाती॥८७॥ ऐसा जया सुखाचा आरंभ । दावी काठिण्याचा क्षोभ । [परिणामेऽमृतोपमं] मग क्षीराब्धीं लाभ । अमृताचा जैसा ॥ ८८ ॥ पहिलया वैराग्यगरळा । धैर्यशंभु वोडवी गळा । तरि ज्ञानामृतें सोहळा । पाहे जेथें ॥ ८९ ॥ पैं कोलितांहि कोपे ऐसें । द्राक्षांचें हिरवेपण असे । तें परिपाकीं कां जैसें । माधुर्य आते ॥ ७९० ॥ [आत्मबुद्धिप्रसादजं] तें वैराग्यादिक तैसें । पिकलिया आत्मप्रकाशें । मग वैराग्येंसींही नाशे । अविद्याजात ॥ ९१ ॥ तेव्हां सागरीं गंगा जैसी । आत्मीं मीनल्या बुद्धि तैसी । अद्वयानंदाची आपैसी । खाणी उघडे ॥ ९२ ॥ ऐसें स्वानुभवविश्रामें । वैराग्यमूळ जें परिणमे । [तत्सुखं सात्विकं प्रोक्तं] तें सात्विक येणें नामें । बोलिजे सुख ॥ ९३ ॥

" आतां चंदनाचें बूड सर्पामुळें जसें भयंकर; किंवा ठेव्याचें तोंड भुतामुळें जसें भेसूर; ७७८ त्याप्रमाणें बाबा! स्वर्गांतील भोग चांगले आहेत. परंतु त्याकरितां यज्ञयागादिक

१ भयंकर. २ विघ्नदेवतेमुळें. ३ अरण्य. ४ यज्ञरूप क्लेशानें. ५ पीडाकारक. ६ औषधास. ७ विपरीत. ८ दांतखीळ. ९ कांटेरी. १० दूर करीतच. ११ तीव्र. १२ कठोर. १३ आंगच्या कातड्याचें भोंक. १४ मध्यनाडी. १५ प्रथमारंभीं. १६ चक्रवाकाच्या युग्मास. १७ कासेपासून. १८ भिकारी. १९ पात्रावरून. २० आईच्या पुढ्यांतून. २१ विरक्त. २२ विषाला. २३ पुढें करी. २४ निखाऱ्यालाही तीक्ष्ण लागेल, कवलिता अशा पाठीं तक्षक. २५ अज्ञानसमूह. २६ मिळाली असतां.

संकटांचीं अरण्यें ओलांडावीं लागतात; किंवा बालपण कंटाळवाणें असल्यामुळें संतापदायक असतें. ७७९ हें असो. दिवा तयार करण्यापूर्वी धूर कठीण असतो, किंवा औषधाच्या गुणापूर्वी जिभेला कडवटपणा सोसावा लागतो. ७८० त्याप्रमाणें **अर्जुना!** ज्याला ह्या सुखांत प्रवेश करावयाचा असेल, त्याला यम दम ह्यांचा समुदायाचा मोठा अडथळा आहे. ७८१ त्यांच्या योगानें झाडून साऱ्या स्नेहाचें पूज्य होईल; व स्वर्गसंसाराची आडकाठीच निघून जाईल, अशा प्रकारचें वैराग्य उत्पन्न होतें. ७८२ तीक्ष्ण विचार कानावर आल्यानें, कठोर व्रताचरणानें, बुद्धि आदिकरून फाटून त्यांना भोकसे पडतात. ७८३ सुषुम्नेच्या तोंडानें प्राणापानांचे लोंढे गिळावे लागतात. बोहनीलाच जेथें इतकें संकट असतें; ७८४ चक्रवाक पक्ष्याच्या युग्मामध्यें बिघाड झाला असतां, कासेपासून वासरूं ओढलें असतां, पात्रावरून भिकारी हांकून दिला असतां, ७८५ एकुलतें एक मूल आईपासून काळानें नेलें असतां, किंवा उदक संपलें असतां, मत्स्याला जसें होतें; ७८६ त्याप्रमाणें विषयांचें घर सोडतांना इंद्रियांना मोठा युगांत झाला असें वाटतें. परंतु हें सर्व, विरक्त वीर मात्र सहन करतात. ७८७ असा सुखाचा आरंभ जरी कठीणपणाचा कडेलोट दाखवितो, तरी मग जसा क्षीराब्धीमध्यें अमृताचा लाभ व्हावा, ७८८ तद्वत् पहिल्या वैराग्यरूप विषाला धैर्यरूप शंकर जर आपला गळा पुढें करील, तरच तेथें आत्मज्ञानामृताचा सोहळा पहावयास मिळतो. ७८९ निखाऱ्याला सुद्धां तीक्ष्ण लागेल इतका द्राक्षाचा आंबटपणा असतो, परंतु त्यालाच परिपक्क झाल्यावर जसें माधुर्य प्राप्त होतें; ७९० त्याप्रमाणें तें वैराग्यादिक आत्मप्रकाशानें परिपक्क दशेला आलें म्हणजे वैराग्यासहित अज्ञान म्हणून जेवढें आहे तेवढें सारें लयास जातें. ७९१ तेव्हां समुद्राला जशी गंगा मिळते, त्याप्रमाणें आत्मस्वरूपामध्यें बुद्धीचें ऐक्य झालें म्हणजे आपोआपच अद्वयानंदाची खाण उघडते. ७९२ अशा प्रकारें स्वानुभवाच्या विश्रांतीनें वैराग्यमूळापासून परिपक्क दशेस आलेलें जें सुख, त्यालाच सात्त्विक सुख असें नांव आहे." ७९३

विषयेंद्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ।
परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतम्॥३८॥

[विषयेति] आणि विषयेंद्रिया । मेळ होतां धनंजया । जें सुख जाय थडिया[१] । सांडूनि दोन्ही ॥ ९४ ॥ अधिकारिया[२] रिगेतां[३] गांवो । होय जैसा उत्साहो । कां रिणावरी[४] विवाहो । विस्तारिला ॥ ९५ ॥ नाना रोगिया जिभेपासीं । केळें गोड साखरेसीं । कां बचनागाची जैसी । मधुरता पहिली ॥ ९६ ॥ पहिलें संव-चोराचें[६] मैत्र । हाटभेटीचें[५] कलत्र । कां लावघीयाचे[७] विचित्र । विनोद ते ॥ ९७ ॥ तैसें विषयेंद्रियदोखीं[८] । जें सुख जीवातें पोखी । [परिणामे विषमिव] मग उपखिला[९] खडकीं । हंस जैसा ॥ ९८ ॥ तैसी जोडी[१०] आघवी आटे । जीविताचा ठाय फिटे । सुकृताचियाही सुटे । धनाची गांठी ॥ ९९ ॥ आणिक भोगिलें जें कांहीं । तें स्वप्न तैसें होय नाहीं । मग हानिचाचि घांई[११] । लोळावें उरे ॥ ८०० ॥ ऐसें आपत्ती[१२] जें सुख । ऐहिकीं[१३] परिणमे[१४] देख । परत्रीं कीर विख । होउनि परते ॥ १ ॥ जे इंद्रियजाता लळा । दीधलिया धर्माचा मळा । जाळूनि भोगिजे सोहळा । विषयांचा जेथ ॥२॥ तेथ पातकें बांधिती थांवो[१५] । तियें नरकीं देती ठावो । जेणें सुखें अपावो[१६] । परत्रीं ऐसा ॥ ३ ॥ पैं नामें विषें[१७] मधुरें । परि मारूनि अंतीं खरें । तैसें आदिजे गोडिरें[१८] । अंतीं कडु ॥ ४ ॥ [तत्सुखं राजसं स्मृतं] पार्था तें सुख साचें । वेंळिलें[१९] आहे रजाचें । म्हणौनि न शिवें तयाचें । आंग कहीं॥५॥

"हे **धनंजया!** विषयांचा आणि इंद्रियांचा मिलाफ झाला म्हणजे जें सुख दोन्ही थडी सोडून जातें. ७९४ अधिकारी गांवांत शिरतांना जसा उत्साह होतो; किंवा ऋण काढून लग्नसोहळा होतो, ७९५ किंवा रोग्याच्या जिभेला जसें साखरेबरोबर केळें गोड लागतें; किंवा बचनागाची गोडी जशी प्रथम मधुर लागते, ७९६ बरोबर येणाऱ्या चोराची पहिली मैत्री; बाजारांत भेटलेली स्त्री; किंवा

१ तीरें. २ अधिकारी. ३ शिरतां. ४ कर्जानें. ५ बाजारांतील स्त्री. ६ थट्टेखोराचे. ७ विषयांमुळें, उद्देशानें. ८ सांपडला. ९ संपादिलेलें. १० पुण्यरूप धन. ११ घायानें. १२ विपत्तिरूप. १३ या लोकांत. १४ परिणाम पावतें. १५ बळ. १६ अपाय. १७ मधुर नांवाचें विष. १८ मधुर. १९ बनविलें.

खुषमस्कऱ्याची विचित्र थट्टा; ७९७ त्याप्रमाणें विषयेंद्रियांच्या दोषानें जें सुख जिवाला पोसतें; मग हंस जसा खडकावर सांपडावा; ७९८ त्याप्रमाणें संपादलेलें सारें संपून जातें; जीविताचें ठिकाण मोडतें; पुण्यरूप धनाचा सांठा रिकामा पडतो; ७९९ आणखी भोगलेलें जें जें कांहीं, तें स्वप्नवत् नाहींसें होऊन जातें. मग हानीच्या घावामध्यें लोळत बसणें येवढेंच काय तें बाकी उरतें. ८०० असें आपत्तिरूप जें सुख तें ह्या लोकांत आपला गुण करतें, आणि परलोकीं तर जें विष होऊन परततें. ८०१ जें प्रत्येक इंद्रियाचा लळा पुरवितें. ज्यास धर्माचा मळा दिला असतां तो जाळून जेव्हां विषयांचा सोहळा भोगतें, ८०२ तेव्हां पातकें बळावतात; आणि तीं नरकामध्यें नेऊन टाकतात. इतका परलोकामध्यें ज्या सुखानें अपाय होतो. ८०३ तसेंच मधुर नांव असलेलें विष खरें; पण अखेर तें मारून शेवटीं आपलें नांव खरें करतें. त्याप्रमाणें आधीं जें गोड आणि अखेरीला कडू; ८०४ **पार्था!** तें सुख खरोखर रजोगुणाचें बनविलेलें आहे. ह्मणून त्याच्या आंगाला कधीं हात सुद्धां लावूं नको.” ८०५

यदग्रे चानुबंधे च सुखं मोहनमात्मनः ।
निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥ ३९ ॥

[यदग्रे इति] आणि अपेयाचेनि पानें। अखाद्याचेनि भोजनें। स्वैरस्त्रीसंनिधानें। होय जें सुख ॥ ६ ॥ कां पुढिलांचेनि मारें। नातरि परस्वापहारें। जें सुख अवतरे। भाटाच्या बोलीं ॥ ७ ॥ [निद्रालस्यप्रमादोत्थं] जें आलस्यावरि पोखिजे। निद्रेमाजी जें देखिजे। जयाच्या आद्यंतीं भूलिजे। आपुली वाट ॥ ८ ॥ [तत्तामससमुदाहृतं] तें गा सुख पार्था। तामस जाण सर्वथा। हें बहु न सांगोंचि जे कथा। असंभाव्य हें ॥ ९ ॥ ऐसें कर्मभेदें मुदलें। फळसुखही त्रिधा जालें। तें हें यथागमें केलें। गोचर तुज ॥ ८१० ॥ तें कर्ता कर्म फळ। हे त्रिपुटी येकी केवळ। वांचूनि कांहींचि नसे स्थूळ। सूक्ष्मीं इये ॥ ११ ॥ आणि हे तंव त्रिपुटी। तिहीं गुणीं इहीं किरीटी। गुंफिली असे पटी। तांतुवीं जैसी ॥ १२ ॥

१ व्यभिचारिणीच्या संसर्गानें. २ प्रगटे. ३ पुष्ट होतें. ४ स्वधर्म. ५ कारण कीं. ६ त्याज्य, निंद्य. ७ तंतूंनीं.

“ आणखी अपेयाचें पान केल्यानें, अभक्ष भक्षण केल्यानें, व्यभिचारिणीच्या सांसर्गानें जें सुख होतें; ८०६ किंवा दुसऱ्यास मारून, किंवा दुसऱ्यास सर्वस्वीं नागवून, भाटाच्या बडबडीप्रमाणें जें क्षणिक सुखच प्राप्त होतें; ८०७ आळसानें जें पोसलें जातें; निद्रेमध्यें जें दृष्टीस पडतें; ज्याच्या आदि व अंतीं आपली वाट चुकते; ८०८ हे **पार्था!** तें सुख खरोखर तामस होय. त्याची कथा निंद्य आहे. ह्यास्तव अधिक सांगत नाहीं. ८०९ अशा प्रकारें मूळ कर्मभेदाप्रमाणें फलसुखही तीन प्रकारचें झालेलें आहे. तें हें प्रसंगानुसार तुला दाखवून दिलें. ८१० तें कर्ता, कर्म आणि फल ह्या एका त्रिकुटाशिवाय, ह्या सूक्ष्मामध्यें स्थूळ असें कांहीं नाहीं. ८११ आणि हे **अर्जुना!** हें त्रिकुट तर ह्या तीन गुणांनीं वस्त्रामध्यें तंतु असल्याप्रमाणें गुंफलेलें आहे.” ८१२

न तदस्ति पृथिव्यां वा दिवि देवेषु वा पुनः ।
सत्वं प्रकृतिजैर्मुक्तं यदेभिः स्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥ ४० ॥

[सत्वं प्रकृतिजैरिति] ह्मणौनि प्रकृतीच्या आलोकीं। न बंधिजे इहीं सत्वादिकीं। [न तदस्तीति] तैसी स्वर्गीं ना मृत्युलोकीं। आथी वस्तु ॥ १३ ॥ कैंचा लोवेवीण कांबळा। मातियेवीण मोदळा। कां जळेंवीण कल्लोळा। होणें आहे ॥ १४ ॥ तेसें नहोनि गुणाचें। सृष्टीच्या रचना रचे। ऐसें नाहींच गा साचें। प्राणिजात ॥ १५ ॥ यालागीं हें सकळ। तिहीं गुणांचेंचि केवळ। घडलें आहे निखिळ। ऐसें जाण ॥ १६ ॥ गुणीं देवां त्रयी लाविली। गुणीं लोकीं त्रिपुटी पाडिली। चतुर्वर्णा घातलीं। सिनानि उळिगें ॥ १७ ॥

“ ह्मणून प्रकृतीच्या आभासांत ह्या सत्वादिकांनीं बांधली जाणार नाहीं, अशी स्वर्गांत किंवा मृत्युलोकावर एकही वस्तु नाहीं. ८१३ लोकरीशिवाय कांबळा कशाचा? मातीशिवाय ढेंकूळ कशाचें? किंवा पाण्याशिवाय लाटा उत्पन्न होतील काय? ८१४ त्याप्रमाणें गुणांना घेतल्याशिवाय सृष्टीच्या रचनेंत उत्पन्न होईल, असा कोणताच प्राणी नाहीं. ८१५ ह्याकरितां

१ आभासांत, जगांत, दृष्टींत. २ लोकरीवांचून. ३ मातीचें ढेंकूळ. ४ ब्रह्मा, विष्णु, महेश. ५ कर्ता, कर्म, करणें इ०. ६ कार्यें.

हें सर्व निखालस तीन गुणांचेंच घडलेलें आहे असें समज. ८१६ गुणांनीं देवांतही तीन भेद करून टाकले; गुणांनींच जगामध्यें कर्ता—कर्म आणि करणें असे तीन भेद केले, आणि चतुर्वर्णांना भिन्न भिन्न कर्में लावून दिलीं." ८१७

ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप ।
कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥४१॥

[ब्राह्मणक्षत्रियेति] तेचि चारी वर्ण । पुससी जरी कोण कोण । तरि जयां मुख्य ब्राह्मण । धुरेचे[1] कां ॥ १८ ॥ येर क्षत्रिय वैश्य दोन्ही । तेही ब्राह्मणाच्याचि मानिजे मानीं । जे ते वैदिकविधानीं । योग्य ह्मणौनी ॥ १९ ॥ चौथा शूद्र जो धनंजया । वेदीं लाग कीर नाहीं तया । तऱ्ही वृत्ति[2] वर्णत्रया- । अधीन तयाची ॥ ८२० ॥ तिये वृत्तीचिया[3] जवळिका । वर्णत्रयां ब्राह्मणादिकां । अहो शूद्रही कीं देखा । चौथा जाला ॥ २१ ॥ जैसा फुलाचेनि सांगाते । तांतु[4] तुरंबिजे श्रीमंतें । तसें द्विजसंगें शूद्रातें । स्वीकारी श्रुती ॥ २२ ॥ ऐसैसी गा पार्था । हे चतुर्वर्णव्यवस्था । करूं आतां कर्मपैथा[5] । यांचियां रूप ॥ २३ ॥ [कर्माणि प्रविभक्तानि] जिहीं गुणीं ते वर्ण चारी । जन्ममृत्यूचिये कातरी[6] । चुकोनियां ईश्वरीं । पैठे[7] होती ॥ २४ ॥ जियें आत्मप्रकृतीचे इहीं । गुणीं सत्वादिकीं तिहीं । कर्में चौघां चहूं ठाईं । वांटिलीं वर्णा ॥ २५ ॥ जैसें बापें जोडिलें लेंका । वांटिले सूर्यें मार्ग पांथिकां[8] । नां[9] ना व्यापार सेवकां । स्वामीनें जैसे ॥ २६ ॥ [स्वभावप्रभवैर्गुणैः] तैसी प्रकृतीच्या गुणीं । जया कर्मांची वेल्हावणी[10] । केली आहे वर्णीं । चहूं इहीं ॥ २७ ॥ तेथ सत्वें आपल्या आंगीं । समीननिमीन[11] भागीं । दोघे केले नियोगी[12] । ब्राह्मण क्षत्रिय ॥ २८ ॥ आणि रज परी सात्विक । तेथ ठेविले वैश्य लोक । रजचि तमभेसक[13] । तेथ शूद्र ते गा ॥ २९ ॥ ऐसा येकाचि प्राणिवृंदा । भेद चतुर्वर्णधा[14] । गुणींचि इहीं प्रबुद्धा । केला जाण ॥ ८३० ॥ मग आपलें ठेविलें जैसें । आइतेंचि दीपें दिसे । गुणभिन्न कर्म तैसें । शास्त्र दावी ॥ ३१ ॥ तेंचि आतां कोण कोण । वर्णविहिताचें लक्षण । हें सांगों ऐक श्रवण । सौभाग्यनिधी[15] ॥ ३२ ॥

"ते चार वर्ण कोण कोण ? असें विचारशील तर, त्यामध्यें ब्राह्मण हे मुख्य—अग्रगणी—आहेत. ८१८ दुसरे क्षत्रिय आणि वैश्य हे दोन्ही. त्यांचा मानही ब्राह्मणांप्रमाणेंच समजावा. कारण, ते वेदोक्त कर्म करण्यास योग्य आहेत ह्मणून. ८१९ अर्जुना! जो शूद्र त्याला मात्र वेदांशीं कांहीं संबंध नाहीं. तरी त्याचा जीवनोपाय तिन्ही वर्णांच्या हातांत आहे. ८२० अहो! त्या वृत्तीच्या सान्निध्यानें ब्राह्मणादि वर्णत्रयांत शूद्र ह्याही चौथा होऊन बसला कि हो! ८२१ ज्याप्रमाणें फुलांच्या संगतीनें दोऱ्याचाही श्रीमंत लोक वास घेतात, त्याप्रमाणें श्रुतीनें ब्राह्मणाबरोबर शूद्राचाही स्वीकार केला आहे. ८२२ पार्था! अशी अशी ही चार वर्णांची व्यवस्था आहे. आतां ह्या चारी वर्णांच्या कर्ममार्गांचें विवरण करूं. ८२३ ते चारी वर्ण ज्या गुणांनीं जन्ममृत्यूच्या कातरींतून सुटून ईश्वराच्या ठिकाणीं पोंचतील, ८२४ अशीं जीं आत्मप्राप्तीचीं सत्वादिक तीन गुणांचीं कर्में, तीं चारी वर्णांना चार प्रकारें वांटून दिलीं. ८२५ बापानें संपादलेलें ज्याप्रमाणें मुलांना वांटून द्यावें, किंवा सूर्य जसा प्रवाशांना मार्ग वांटून देतो, किंवा धन्यानें चाकरांना जशीं कामें वांटून द्यावीत, ८२६ त्याप्रमाणें प्रकृतीच्या ह्या गुणांनीं ज्या कर्मांची ह्या चतुर्वर्णांमध्यें वांटणी केली आहे, ८२७ त्यांत सत्वानें आपल्या आंगच्या समविषमभावानें ब्राह्मण व क्षत्रिय हे दोघे स्वाधीन करून ठेवले आहेत. ८२८ आणखी रज—परंतु सात्विक आहे—त्यांत वैश्य लोक ठेवलेले आहेत. आणखी रजच तमानें मिश्रित झालेलें असतें, त्यांत शूद्र असतात. ८२९ हे बुद्धिमंता! असा एकाच प्राणिसमुदायाचा चार प्रकारचा भेद ह्या गुणांनींच केला आहे, हें लक्ष्यांत ठेव. ८३० मग आपलें ठेवलेलें दिव्यानें जसें सहज दिसूं शकतें, त्याप्रमाणें गुणांनीं भिन्न भिन्न केलेलें कर्म शास्त्र दाखवून देतें. ८३१ हे भाग्यवंता! तेंच वर्णविहिताचें कोणकोणतें लक्षण? तें सांगतों. कान देऊन ऐक" ८३२

---

१ अग्रभागींचे. २ जीवनोपाय. ३ वृत्तीच्या सान्निध्यानें. ४ दोरा हुंगतात. ५ या चारी वर्णांच्या कर्ममार्गांचें स्पष्टीकरण. ६ कातरीस. ७ प्राप्त. ८ वाटसरू लोकांस. ९ अथवा. १० वांटणी. ११ अर्धोअर्ध, समविषमभावें. १२ स्वाधीन. १३ तमोमिश्र. १४ वर्णपरत्वें चार प्रकारचा. १५ हे भाग्यवंता.

शमो दमस्तपः शौचं क्षांतिरार्जवमेव च ।
ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ४२

[शमः] तरि सर्वेंद्रियांचिया वृत्ती । घेऊनि आपुल्या हातीं । बुद्धि आत्मया मिळे येकांतीं । प्रिया जैसी ॥ ३३ ॥ ऐसा बुद्धीचा उंपरम । तया नाम ह्मणिपे शम । तो गुण गा उंपक्रम । जया कर्माचा ॥ ३४ ॥ [दमः] आणि बाह्येंद्रियांचें धेंडें । पिटूनि विधीचेनि दंडें । नेदिजे अधर्माकडे । कहींचि जावों ॥ ३५ ॥ तो पैं गा शमा विरजा । दम गुण जेथ दुजा । आणि स्वधर्माचिया वोजा । जिणें जें कां ॥ ३६ ॥ [तपः] तेविंचि सटवीचिये राती । न विसंबिजे जेविं वाती । तैसा ईश्वरनिर्णय चित्तीं । वाहणें सदा ॥ ३७ ॥ तया नाम तप । हें तिजया गुणाचें रूप । [शौचं] आणि शौचेंही निष्पाप । द्विविध जेथ ॥ ३८ ॥ मन भावशुद्धी भरलें । आंग क्रियां अळंकारिलें । ऐसें सबाह्य जियालें । साजिरें जें कां ॥ ३९ ॥ तया नाम शौच पार्था । तो कर्मीं गुण जये चौथा । [क्षांतिः] आणि पृथ्वीचिया परी सर्वथा । सर्व जें साहाणें ॥ ८४० ॥ ते गा क्षमा पांडवा । गुण जेथ पांचवा । स्वरामाजिं सुहावा । पंचम जैसा ॥ ४१ ॥ [आर्जवमेव च] आणि वांकडेनि वोघेंसी । गंगा वाहे उजूचि जैसी । कां पृष्ठीं वळला उसीं । गोडी जैसी ॥४२॥ तैसा विषमांहि जीवां- । लागीं उंजुकार बरवा । तें आर्जव गा साहावा । जेथिंचा गुण ॥ ४३ ॥ [ज्ञानं] आणि पाणियें प्रयत्नें मोळीं । अखंड जंचे झाडामुळीं । परि तें आधवेंचि फळीं । जाणे जेविं ॥ ४४ ॥ तैसें शास्त्राचारें तेणें । ईश्वरचि येक पावणें । हें फुडें जें कां जाणणें । तें येथ ज्ञान ॥ ४५ ॥ तें गा कर्मीं जिये । सातवा गुण होये । [विज्ञानं] आणि विज्ञान हें पाहें । एवंरूप ॥ ४६ ॥ तरि सत्वशुद्धीचिये वेळे । शास्त्रें कां ध्यानबळें । ईश्वरतत्वींचि मिळे । निष्टंकबुद्धी ॥ ४७ ॥ हें विज्ञान बरवें । तें गुणरत्न जेथ आठवें । [आस्तिक्यं] आणि आस्तिक्य जाणावें । नववा गुण ॥४८॥ पैं राजमुद्रा आथिलियां । प्रजा भजे भलतयां । तेविं शास्त्रें स्वीकारिलिया । मार्गमात्रातें ॥ ४९ ॥ आदरें जें कां मानणें । तें आस्तिक्य मी ह्मणें । तो नववा गुण जेणें । कर्म तें साच ॥८५०॥ [ब्रह्मकर्म स्वभावजं] एवं नवही शमादिक । गुण जेथ निर्दोष । तें कर्म जाण स्वाभाविक । ब्राह्मणाचें ॥ ५१ ॥ तो नवगुणरत्नाकर । यया नवरत्नांचा हार । न फेडित ले दिनकर । प्रकाश जैसा ॥ ५२ ॥ ना ना चांपा चांपेंळीं पूजिला । चंद्र चंद्रिका धवळला । कां चंदन निजें चर्चिला । सौरभ्यें जेविं ॥ ५३ ॥ तेविं नवगुणटिकलग । लेणें ब्राह्मणाचें अव्यंग । कहींचि न संडी आंग । ब्राह्मणाचें ॥ ५४ ॥ आतां उचित जें क्षत्रिया । तेंही कर्म धनंजया । सांगों ऐक प्रज्ञेचिया । भेरोवरी ॥ ५५ ॥

---

१ विषयापासून उलटणें. २ शांति. ३ आरंभ. ४ खारी. ५ साह्य. ६ रीतीनें. ७ वांचणें. ८ जन्मल्याच्या साहाव्या रात्रीं. ९ दिवा. १० शुद्धि. ११ विचारानें. १२ विहित कार्यांनीं भूषित केलें. १३ जाहालें, जीवित. १४ सुशोभित. १५ पंचम नांवाचा स्वर. १६ पाठीकडे वळले. १७ सरळ. १८ माळी नित्य झाडाच्या मुळांत पाणी घालून जचे=जपे, श्रम करितो परंतु ते श्रम फळीं जाणतो=फळानें श्रमाचें सार्थक्य होईल असें मानितो. १९ सिद्धांतबुद्धीनें. २० वस्तुसत्यताबुद्धि. २१ राजचिन्हें असलेल्यांला.

"पतीला जशी एकांतीं स्त्री भेटते; त्याप्रमाणें सर्व इंद्रियांच्या प्रवृत्ति आपल्या हातामध्यें घेऊन बुद्धि आत्म्याला मिळणें, ८३३ अशी जी बुद्धीची उलट, तिलाच शांति असें ह्मणतात. तो गुण ज्याच्या कर्माच्या आरंभाला असतो. ८३४ बाह्येंद्रियांच्या धेंडांना विधीरूपदंडानें शासन करून पिटाळून लावतो. अधर्माकडे कधीं जाऊंच देत नाहीं. ८३५ तसाच तेथें त्या शमाला साह्य करणारा दुसरा गुण जो दम तो जेथें असतो. आणि स्वधर्माच्या रीतीनें जें जगणें, ८३६ तसेंच सटवाईच्या रात्रीं (मूल जन्मल्यापासून पांचव्या व सहाव्या रात्रीं) दिव्याला जसें क्षणभर विसंबत नाहींत, त्याप्रमाणें चित्तामध्यें निरंतर ईश्वराचा निर्णय धरून बसणें, ८३७ त्याचें नांव तप. तें तिसऱ्या गुणाचें लक्षण होय. आणि निष्पाप असा शुचिर्भूतपणाही जेथें दोन प्रकारचा; ८३८ शुद्ध भावनेनें मन भरलेलें, आणि शरीर विहित कर्मांनीं अलंकृत झालेलें; असें अंतर्बाह्य सुशोभित जें जीवित, ८३९ हे पार्था! त्याचें नांव शौच. हा कर्मांतला चौथा गुण होय. आणखी बरोबर पृथ्वीप्रमाणें जें सर्व सहन करणें; ८४० अर्जुना! स्वरामध्यें पंचमस्वर जसा उत्तम—शोभिवंत—त्याप्रमाणें जी क्षमा, ती त्याचा पांचवा गुण होय. ८४१ वांकड्या ओघानें गंगा जशी सरळच वाहते, किंवा उसाला पाठीकडे वळविला तरी, गोडी जशी कायमच्या कायम, ८४२ त्याप्रमाणें वांकड्या

---

१ तोच नवगुणरूप रत्नांचा समुद्र व त्या नवरत्नांचा हार करून तोच ले=आपल्या आंगावर घालितो. २ चांफ्याच्या कळ्यांनीं. ३ चांदण्यानें शुभ्र केला. ४ शोभिवंत. ५ सामुग्रीनें.

प्राण्यावर सुद्धां सरलता; असें जें आर्जव तें ज्यांतील सहावा गुण. ८४३ आणखी, माळी नित्य झाडाच्या मुळांत पाणी घालून अखंड खपत असतो, पण तें सर्व झाडाच्या फळामध्यें समजून येतें. ८४४ त्याप्रमाणें शास्त्राचार ह्मणून जो आहे, त्याच्या योगानें एका ईश्वरालाच पहावयाचें असें स्पष्ट समजणें ह्याचें नांव येथें ज्ञान होय. ८४५ तें कर्मामध्यें राहिलेलें असतें. तें सातवा गुण होय. आणि विज्ञानही तसेंच आहे हें ध्यानांत ठेवावें.८४६ तर सत्वशुद्धीच्या वेळेला शास्त्रद्वारें किंवा ध्यानशक्तीनें सिद्धांतबुद्धि ईश्वरतत्वालाच मिळते. ८४७ तें सुंदर विज्ञान हें जेथचें आठवें गुणरत्न आहे. आणि आस्तिक्य—वस्तूच्या—ब्रह्माच्या—ठिकाणीं सत्यताबुद्धि हा नववा गुण आहे हें लक्ष्यांत ठेवावें. ८४८ राजचिन्हें धारण केलेला कोणीही असो, त्याला प्रजा भजूं लागते. त्याप्रमाणें शास्त्रानें स्वीकारलेल्या प्रत्येक मार्गाला, ८४९ आदरानें जें मान देणें त्याला मी 'आस्तिक्य' असें ह्मणतों. तो खरोखर नववा गुण असून त्याच्या योगानें कर्म शेवटास जातें. ८५० ह्याप्रमाणें शमदमादिक नऊही गुण जेथें निर्दोष रीतीनें असतील, तें ब्राह्मणांचें स्वाभाविक कर्म आहे, हें लक्ष्यांत ठेव. ८५१ तो नऊ गुणरूपरत्नांचा समुद्र, व त्याच नऊ रत्नांचा हार, सूर्य जसा प्रकाश धारण करतो, त्याप्रमाणें धारण करतो, दूर करीत नाहीं. ८५२ किंवा चाफ्याची पूजा, चाफ्याच्याच कळ्यांनीं करावी, चंद्राला चांदण्याचीच सफेती द्यावी, किंवा चंदनानें आपल्याच सुगंधाचें उटणें लावावें, ८५३ त्याप्रमाणें त्रिगुणाचा शोभिवंत व अव्यंग असा ब्राह्मणाचा अलंकार आहे. तो ब्राह्मणांच्या आंगापासून कधींही दूर होत नाहीं. ८५४ आतां धनंजया! क्षत्रियांना जें कर्म उचित, तेंही सांगतों, नीट लक्ष्य देऊन ऐक." ८५५

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ।
दानमीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥४३॥

[शौर्यं] तरि भानु हा तेजें । नापेक्षी जेविं विरेजें । का सिंहें न पाहिजे । जावळिया ॥ ५६ ॥ ऐसा स्वयंभ जो जीवें लाठ[3] । सावायेंवीण[4] उद्भट । तें शौर्य गा जेथ श्रेष्ठ । पहिला गुण ॥ ५७ ॥ [तेजः] आणि सूर्याचेनि प्रतापें । कोडिही[6] नक्षत्र हारपे । ना तो तरि न लोपे । सचंद्रीं तिहीं ॥ ५८ ॥ तैसेनि आपुले प्रौढिगुणें । जगा या विस्मय देणें । आपण तरी न क्षोभणें । कायसेनही ॥ ५९ ॥ तें प्रागल्भ्यरूप तेजा । जिये कर्मी गुण दुजा । [धृतिः] आणि धीर तो तिजा । जेथिंचा गुण ॥ ८६० ॥ वरिपैंडलिया आकाश । बुद्धीचे डोळे मानस । झांकी ना तें परियेस । धैर्य जेथें ॥ ६१ ॥ [दाक्ष्यं] आणि पाणी हो का भलतेतुकें । परि तें जिणौनि[5] पद्म फांके । कां आकाश उंचिया जिंके । आवडे तयातें ॥ ६२ ॥ तेविं विविधा अवस्था । पातलिया जिणौनि पार्था । प्रज्ञाफळ तया अर्था । वेझ[10] देणें जें ॥ ६३ ॥ तें दक्षत्व गा चोख । जेथ चौथा गुण देख । [युद्धे चाप्यपलायनं] आणि झुंझ अलौकिक। पांचवा गुण ॥ ६४ ॥ आदित्याचीं झाडें । सदा सन्मुख सूर्याकडे । तेविं समोर शत्रुपुढें । होणें जें कां ॥ ६५ ॥ माहेवणी[11] प्रयत्नेंसीं । चुकविजे सेजे जैसी । रिपू पाठी नेदिजे तैसी । समरंगणीं ॥ ६६ ॥ हा क्षत्रियाचेया आचारीं । पांचवा गुणेंद्र[12] अवधारीं । चहूं पुरुषार्थी शिरीं । भक्ति जैसी ॥ ६७ ॥ [दानं] आणि जालेनि फुलें फळें । शाखिया[13] जैसी मोकळे[14] । कां उदार परिमळें । पद्माकर ॥ ६८ ॥ ना ना आवडीचेनि मापें । चांदिणें भलतेणें घेपे । पुढिलाचेनि संकल्पें । तैसें जें देणें ॥ ६९ ॥ तें उमेप[15] गा दान । जेथ सहावें गुणरत्न । [ईश्वरभावश्च] आणि आज्ञे[16] एकायतन । होणें जें कां ॥ ८७० ॥ पोपूनि अवयव आपुले । करविजती मातविले । तेविं पाळणें लोभविलें । जग जें भोगणें ॥ ७१ ॥ तया नाम ईश्वरभावो । जो सर्वसामर्थ्याचा ठावो । तो गुणांमाजि रावो । सातवा जेथ ॥ ७२ ॥ [क्षात्रं कर्म स्वभावजं] ऐसें जें शौर्यादिकीं । इहीं सात गुणविशेखीं । अळंकृत सप्तऋषीं[17] । आकाश जैसें ॥ ७३ ॥ तैसें सप्तगुणीं विचित्र । कर्म जें जगीं पवित्र । तें सहज जाण क्षात्र । क्षत्रियाचें ॥ ७४ ॥ ना ना क्षत्रिय नव्हे नरु । तो सत्व सोनयाचा मेरु । ह्मणौनि गुण स्वर्गा आधारु । साती यियां ॥ ७५ ॥ ना तरि सप्तगुणार्णवीं । परिवारली[18] बरवी । हे क्रिया नव्हे पृथ्वी । भोगीतसे तो ॥ ७६ ॥ कां गुणाचे सातांही ओघीं ।

---

१ साह्य. २ सोबती. ३ बळवान्. ४ साह्यावांचून. ५ शूर. ६ कोट्यवधि. ७ कोसळल्यास. ८ भलत्या रीतीनें, कितीही. ९ जिंकून. १० सूक्ष्ममार्ग. ११ रजस्वला. १२ मुख्य गुण. १३ वृक्ष. १४ देतात. १५ मोठें. १६ वेदाज्ञेस एकनिष्ठ. १७ सप्तऋषींनीं. १८ वेष्टिली.

हे क्रिया ते गंगा जगीं । तया महोदधीचिया आंगीं । विलसे जैसी । ७७ ॥ परि हें बहु असो देख । शौर्यादि गुणात्मक । कर्म गा नैसर्गिक । क्षत्रजातीसी ॥ ७८ ॥ आतां वैश्याचिये जाती । उचित जें महामती । तें ऐकें निरुती । क्रिया सांगों ॥ ७९ ॥

" तर सूर्य हा प्रकाश पाडण्यासाठीं कोणाचें साह्य मागत नाहीं; किंवा सिंह हा कधीं सोबती धुंडावयास जात नाहीं. ८५६ त्याप्रमाणें स्वतःच जो बलाढ्य, कोणाच्या साह्यावांचूनच जो शूर, तो शौर्यगुण ज्यामध्यें पहिला व श्रेष्ठ होय. ८५७ आणखी, सूर्याच्या प्रभावानें कोट्यवधि नक्षत्रें असलीं तरीही तीं लोपून जातात. पण चंद्रासहवर्तमान तीं सारीं असलीं तरी, तो मात्र लोपत नाहीं. ८५८ त्याप्रमाणें, आपल्या अप्रतिम गुणानें जें ह्या जगाला अगदीं चकित करून सोडतें, आणि आपण कधींही हार जात नाहीं. ८५९ तें उन्नतीला पोंचलेलें तेज, हें ज्याच्या कर्मांतील दुसरा गुण होय, आणि 'धीर' हा ज्याच्यांतील तिसरा गुण. ८६० मस्तकावर आकाश कोसळून पडलें तरी, हें लक्ष्यांत ठेवावें कीं, मन बुद्धीचे डोळे सुद्धां झांकित नाहीं, असें जेथें धैर्य असतें. ८६१ आणखी कितीही पाणी असो; पण तितक्यासही मागें सारून जसें कमल विकास पावतें; किंवा उंचीमध्यें आकाश हें पाहिजे त्याला मागें टाकतें; ८६२ त्याप्रमाणें **पार्था!** नानाप्रकारच्या दशा प्राप्त झाल्या तरी, त्यास मागें हटवून त्यामध्यें जी सूक्ष्मबुद्धि खर्च करणें, ८६३ असें जें उत्तम दाक्षिण्य तें ज्यांत चौथा गुण आहे. आणि अलौकिक युद्ध करणें हा पांचवा गुण. ८६४ सूर्यकमळाचीं झाडें, जशीं सदासर्वकाल सूर्याकडे असतात, त्याप्रमाणें नेहेमीं जे शत्रूच्या समोर असतात. ८६५ कांहींही झालें तरी रजस्वला स्त्री जशी शय्यास्थानीं वर्ज्यच केली पाहिजे, त्याप्रमाणें समरांगणामध्यें शत्रूला पाठ ह्मणून द्यावयाचीच नाहीं. ८६६ चारी पुरुषार्थांमध्यें जशी भक्ति श्रेष्ठ, तद्वत् क्षत्रियाच्या आचारामध्यें हा पांचवा गुण श्रेष्ठ आहे, हें ध्यानांत ठेवावें. ८६७ आणखी पुष्पें, फळें, तयार झालीं ह्मणजे डाहळ्या जशीं तीं देऊन टाकतात; किंवा सुगंध देण्याविषयीं कमळें जशीं उदार असतात; ८६८ किंवा चांदणें हें पाहिजे त्यानें पाहिजे त्या मापानें घ्यावें, त्याप्रमाणें दुसऱ्याच्या संकल्पाप्रमाणें जें देणें; ८६९ तें मोठें दान जेथें सहावें गुणरत्न. आणि वेदाज्ञेला जें एकनिष्ठ होणें; ८७० आपले अवयव पोसून पुष्ट करावयाचे, आणि त्यांजकडून पराक्रम करावयाचे, तसेंच जोपासन करून ज्या जगाला आपलेंसें करून त्याचा उपभोग घेणें, ८७१ त्याचें नांव ईश्वरीभाव. तो सर्व सामर्थ्याचें स्थान होय. तो गुणांतील जेथें सातवा राजसगुण होय. ८७२ अशा ह्या शौर्यादिक सात विशेष गुणांनीं जे सुशोभित असतात. आकाशांत जसे सप्त ऋषी असावेत, ८७३ तद्वत् सात गुणांनीं शोभणारें जें जगांतील पवित्रकर्म, तेंच क्षत्रियाचें स्वाभाविक कर्म असें समज. ८७४ किंवा क्षत्रिय तो पुरुष नव्हे; तो सत्वरूप सोन्याचा मेरूच होय. ह्मणून गुणरूप सप्तस्वर्गांना त्याचा आधार होतो. ८७५ किंवा सात गुणरूपी सप्तसमुद्रांनीं वेष्टिलेली जी ही क्रिया, ती क्रिया नव्हे. तर ती पृथ्वी असून तिचाच तो उपभोग घेतो. ८७६ किंवा ह्या गुणरूप सात ओघांनीं ह्या जगद्रूप महासागराच्या आंगामध्यें क्रियारूप गंगाच शोभत आहे. ८७७ पण हा पाल्हाळ असो. क्षत्रियजातीला हें शौर्यादि गुणात्मक कर्म स्वाभाविक आहे हें समजून ठेव. ८७८ आतां हे **बुद्धिमंता!** वैश्याच्या जातीला जी क्रिया उचित आहे, ती ही यथार्थ रीतीनें सांगूं. तीही ऐक." ८७९

कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावजम् ।
परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजम् ॥४४॥

[कृषि-] तरि भूमि बीज नांगर । यया भांडवलाचा आधार । घेऊनि लाभ अपार । मेळवणें जें ॥ ८८० ॥ किंबहुना

१ शोभे. २ स्वाभाविक. ३ यथार्थ.

कृषीजिणें । [गोरक्ष्य–] गोधनें राखोनि वर्तणें । [वाणिज्यं] कां समर्घाची विकणें । महार्घ वस्तु ॥ ८१ ॥ [वैश्यकर्म स्वभावजं] येतुलालाचि पांडवा । वैश्यातें कर्मांचा मेळावा । हा वैश्यजातिस्वभावा । आंतुला जाण ॥ ८२ ॥ [परिचर्येति] आणि वैश्य क्षत्रिय ब्राह्मण । हे द्विजन्मे तीन्ही वर्ण । ययांचें जें शुश्रूषण । तें शूद्र कर्म ॥ ८३ ॥ पैं द्विजसेवेपरौतें । धावणें नाहीं शूद्रातें । एवं चतुर्वर्णोचितें । दाविलीं कर्में॥८४

"तर उत्तम प्रकारची भूमी, बीज, ह्यांना भांडवलाचा आधार घेऊन जो अपार नफा मिळविणें; ८८० किंबहुना शेतकीवर निर्वाह करणें; गाई रक्षण करून रहाणें, किंवा स्वस्त जिन्नस घेऊन महाग विकणें, ८८१ अर्जुना! वैश्य जातिस्वभावाच्या आंतील कर्मांचा समुदाय इतकाच. हें लक्ष्यांत असूं दे. ८८२ आणखी, वैश्य, क्षत्रिय, व ब्राह्मण हे दोनदा जन्मास आलेले आहेत. (स्वाभाविक जन्म हा एक आणि उपनयन हा दुसरा. ह्मणून द्विज असें नांव झालें आहे.) ह्या द्विजांची शुश्रूषा करणें हें शूद्रांचें कर्म होय. ८८३ द्विजांचे सेवेपुढें शूद्रांना अन्य मार्ग नाहीं. याप्रमाणें चतुर्वर्णांना उचित अशीं जीं कर्में, तीं तुला दाखवून दिलीं." ८८४.

स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ।
स्वकर्मनिरतः सिद्धिं यथा विंदति तच्छृणु॥ ४५ ॥

[स्वे स्वे कर्मणि] आतां इयेचि विचक्षणा । वेगळालिया वर्णा । उचित जैसें करणा । शब्दादिक ॥ ८५ ॥ ना तरि जळदच्युता । पाणिया उचित सरिता । सरितेसी पांडुसुता । सिंधु उचित ॥ ८६ ॥ तैसें वर्णाश्रमवशें । जें करणीय आलें असे । गोरेया आंगा जैसें । गोरेपण ॥ ८७ ॥ [अभिरतः] तया स्वभावविहिता कर्मा । शास्त्राचेनि मुखें वीरोत्तमा । प्रवर्तावयालागीं प्रेमा । अढळ कीजे ॥ ८८ ॥ पैं आपुलेंचि रत्न थितें । घेपे पारखियाचेनि हातें । तैसें स्वकर्म आपैतें । शास्त्रें करावें ॥ ८९ ॥ जैसी दिठी असे आपुलिया ठाईं । परि दीपेंवीण भोग नाहीं । मार्गु न लाहतां काई । पाय असतां होय ॥ ८९० ॥ ह्मणौनि ज्ञातिवशें साचार । सहज असे जो अधिकार । तो आपुलालिया शास्त्रें गोचर । आपण कीजे ॥ ९१ ॥ [संसिद्धिं लभते नरः] मग घरींचाचि ठेवा । जेविं डोळ्यां दावी दिवा । तरी घेतां काय पांडवा । आडळ असे ॥ ९२ ॥ [स्वकर्मनिरतः] तैसें स्वभावें भागा आलें । वरी शास्त्रें खरें केलें । तें विहित जो आपुलें । आचरे गा ॥ ९३ ॥ परि आळस सांडुनी । फळकाम दवडुनि । आंगें जीवें मांडुनि । तेथेंचि भरु ॥ ९४ ॥ वोघीं पडिलें पाणी । नेणे आनानी वाहणी । तैसा जाय आचरणीं । व्यवस्थौनि ॥ ९५ ॥ [यथा] अर्जुना जो यापरी । तें विहित कर्म स्वयें करी । [सिद्धिं] तो मोक्षाच्या ऐलतीरीं । [विंदति तच्छृणु] पैठा होय ॥ ९६ ॥ जे अकरणा आणि निषिद्धा । नेवचेचि कांहीं संबंधा । ह्मणौनि भवा विरुद्धा । मुकला तो ॥ ९७ ॥ आणि काम्यकर्माकडे । न परतेचि जेथ कोडें । तेथ चंदनाचेही खोडें । न लेचि तो ॥ ९८ ॥ येर नित्य कर्म तंव । फळत्यागें वेंचिलें सर्व । ह्मणौनि मोक्षाची शिंव । ठौकूं लाहे ॥ ९९ ॥ ऐसेनि शुभाशुभीं संसारीं । सांडिला तो अवधारीं । वैराग्य मोक्षद्वारीं । उभा ठाके ॥ ९०० ॥ जें सकळभाग्याची सीमा । मोक्षलाभाची जें प्रेमा । नाना कर्ममार्गश्रमा । शेवटु जेथ ॥ १ ॥ मोक्षफळें दिधलीं बोल । जें सुकृततरूचें फूल । तये वैराग्यीं ठेवी पाउल । भंवरु जैसा ॥ २ ॥ पाहीं आत्मज्ञानसुदिनाचा । बोधावा सांगतया अरुणाचा । उदय त्या वैराग्याचा । ठावो पावे ॥ ३ ॥ किंबहुना आत्मज्ञान । जेणें हाता ये निधान । तें वैराग्य दिव्यांजन । जीवें लेतो ॥ ४ ॥ ऐसी मोक्षाची योग्यता । सिद्धी जाय तया पंडुसुता । अनुसरोनि विहिता । कर्मा यया ॥ ५ ॥ हें विहित कर्म पांडवा । आपुला अनन्य वोलावा । आणि हेचि परम सेवा । मज सर्वात्मकाची ॥ ६ ॥ पैं आघवाचि भोगेंसी । पतिव्रता क्रीडे प्रियेंसी । कीं तयाचि नामें जैसीं । तपें तियां केलीं ॥७॥ कां बाळका एकी माये- । वांचोनि जिणें काय आहे । ह्मणौनि सेविजे कीं तो होये । पोटाचा धर्म ॥८॥ ना ना पाणी ह्मणौनि मासा । गंगा न सांडितां जैसा । सर्वतीर्थसहवासा । वरपडा जाला ॥ ९ ॥ तैसें आपलिया विहिता । उपाय असे न विसंबतां । ऐसा कीजे कीं जगन्नाथा ।

१ शेतकीवर निर्वाह करणें. २ स्वस्त दरानें घेतलेली वस्तु. ३ महाग. ४ दोन वेळ जन्म, पहिलें सर्वसामान्य शौक्र व दुसरें उपनयनांग सावित्री मंत्रोपदेशानें सावित्र हीं ज्यांस आहेत ते. (ब्राह्मण, क्षत्रिय, वैश्य.) ५ पडलेल्या मेघजळाला. ६ बुद्धि, प्रमाण. ७ असलेलें. ८ प्राप्त.

१ अडथळा. २ भर, आदर. ३ निरनिराळा प्रवाहमार्ग. ४ प्राप्त. ५ मुळींच कर्म न करण्याला. ६ आतव नाहीं. ७ आत्मप्राप्तीस विरुद्ध जो संसार त्याला. ८ आवडीनें. ९ खोडा, प्रतिबंध. १० स्वीकारित नाहीं. ११ प्राप्तीस लाभतो. १२ वैराग्य हें मोक्षाचें द्वार आहे. १३ प्रमाण. १४ तारण. १५ भ्रमर. १६ वार्ता, उदय. १७ घाली. १८ एकनिष्ठ. १९ जिव्हाळा. २० पतीशीं विहार करी. २१ ह्याख्याव. २२ श्रेष्ठरवाचा. २३ प्राप्त.

आभार पडे ॥ ९१० ॥ अगा जयाचें विहित । तें ईश्वराचें मनोगत । ह्मणौनि केलिया निर्भ्रांत । सांपडेचि तो ॥ ११ ॥ पै जीवाचे केंसीं उतरली । ते दासी कीं गोसांवीणै जाली । तैसी सेवेची तिया मावली । वेंहि जेविं ॥ १२ ॥ तैसें स्वामीचिया मनोभावा । न चुकीजे हेचि परमसेवा । येर तें गा पांडवा । वाणिज्य करणें ॥ १३ ॥

"आतां हे विचक्षणा! तसेंच ह्या निरनिराळ्या वर्णांना, इंद्रियांना जसे शब्दादिक योग्य; ८८५ किंवा अर्जुना! मेघापासून निघालेल्या पाण्याला नदी योग्य, नदीला समुद्र योग्य, ८८६ किंवा गोऱ्याच्या आंगाला जसें गोरेपण, तसें वर्णाश्रमधर्मानें जें कर्म आलेलें असतें, ८८७ हे वीरोत्तमा! त्या स्वभावविहित कर्माला शास्त्राच्या मुखानें करावयाला निश्चित बुद्धि करावी. ८८८ आपलेंच असलेलें रत्न परीक्षकांच्या हातून घ्यावें, त्याप्रमाणें आलेलें कर्म शास्त्रयुक्तीनें करावें. ८८९ ज्याप्रमाणें डोळे आपल्याजवळ असतात, परंतु दिव्याशिवाय त्यांचा उपयोग नाहीं. मार्गच न सांपडेल तर पाय असून तरी काय उपयोग? ८९० ह्मणून जातिधर्मानुसार स्वयमेवच जो खरा अधिकार असतो, तो आपआपल्या शास्त्रांनीं आपणच पहावा. ८९१ मग अर्जुना! घरचाच ठेवा जर दिव्यानें डोळ्यांना दाखवून दिला, तर तो घेण्यास कांहीं हरकत आहे काय? ८९२ तसें स्वभावधर्माप्रमाणें वांट्यास आलेलें, आणखी शास्त्रानें जें खरें केलें—ठरविलें—तें आपलें विहित कर्म जो आचरण करतो; ८९३ परंतु आळस सोडून, फलेच्छा टाकून, जीवाप्राणासुद्धां तेथेंच भर ठेवून, ८९४ ओघांत पडलेल्या पाण्याला, हिकडे तिकडे वहावयाचें माहित नसतें, त्याप्रमाणें व्यवस्थित आचरणानेंच चालतो, ८९५ अर्जुना! ह्याप्रमाणें तें विहितकर्म स्वतः करतो, तो मोक्षाच्या पलीकडच्या तीरास पोंचतो. ८९६ कारण, न करण्याच्या आणि निषिद्धाच्या संबंधाला तो जातच नाहीं. ह्मणून विरुद्ध असा जो संसार त्याला तो मुकतो. ८९७ आणखी, काम्यकर्माकडे जो आनंदानें ह्मणून कधीं वळतच नसल्यामुळें चंदनाचे खोडेही त्यास घ्यावे लागत नाहींत. ८९८ बाकीचें नित्यकर्म तर, फलत्याग केल्याच्या योगानें सारें नाश पावतें. ह्मणून मोक्षाची शींव गांठतो. ८९९ अशा प्रकारें संसारांतील शुभाशुभें त्याचीं नाहींशीं होऊन तो मोक्षाच्या द्वारांत उभा राहतो, हें लक्ष्यांत ठेव. ९०० जें सर्व भाग्याची सीमा; जें मोक्षलाभाचें माप; नानाप्रकारच्या कर्ममार्गाच्या श्रमाचा जेथें शेवट होतो; ९०१ मोक्षफळें ज्यानें तारण दिलीं आहेत; जें सुकृततरूचें फूल; त्या वैराग्यामध्यें भ्रमर जसा पाऊल ठेवतो; त्याप्रमाणें पाऊल ठेवतो. ९०२ वैराग्य हें आत्मज्ञानरूप दिवस उगवण्याची सूचना करणाऱ्या अरुणोदयाच्या स्थानीं होतें हें ध्यानांत ठेव. ९०३ किंबहुना आत्मज्ञानरूप ठेवा जेणेंकरून हातास चढेल, असें जें वैराग्यरूपी दिव्यांजन तें तो जीवेंभावेंकरून घालतो. ९०४ हे अर्जुना! त्या विहितकर्माला अनुसरल्याच्या योगानें त्याला अशा रीतीनें मोक्षाची सिद्धि होते. ९०५ अर्जुना! तें विहितकर्म आपल्याला एकीएक ओलावा—जिव्हाळा—आहे. आणि हीच माझी, सर्वात्मकाची श्रेष्ठ सेवा होय. ९०६ सारे भोग भोगतांना पतिव्रता स्त्री आपल्या पतीशींच क्रीडा करीत असते; किंवा त्याच्या नांवानें ती त्याच्या नामाचें तपच करित असते. ९०७ किंवा एका आईशिवाय मुलाचा जन्म कशाचा? ह्मणून त्यानें तिची सेवा करणेंच योग्य आहे. कारण तोच त्याचा श्रेष्ठ धर्म होय. ९०८ किंवा पाणी समजून जरी माशानें गंगा सोडली नाहीं तरी, त्याला सर्व तीर्थांचा सहवास घडतो. ९०९ त्याप्रमाणें आपल्या हिताचा उपाय असेल तो क्षणमात्र न विसंबतां अशा रीतीनें करावा कीं, त्याचा जगन्नाथालाही भार पडेल. ९१० बाबा! ज्याचें जें विहित तेंच ईश्वराचें मनोगत. ह्म-

१ भार. २ कसोटीस उतरली. ३ धनीण. ४ सांठली. ५ हि.

णून तें केलें कीं, ईश्वर हस्तगत झालाच. ९११ जीवाच्या कसोटीला उतरते; ती दासी होते, कां धनीन होऊन बसते ? तद्वत् वई घातल्याप्रमाणें त्या सेवेची हद्द साधलेली असते. ९१२ अर्जुना! अशा प्रकारें धन्याचें मनोगत न चुकतां जी सेवा करणें, तीच परम सेवा होय. इतर जी सेवा तें केवळ वाणिज्य ह्मणून समजावें.'' ९१३

यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।
स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विंदति मानवः ४६

[यतः प्रवृत्तिर्भूतानां] ह्मणौनि विहित क्रिया केली । नव्हे तयाची खूण पाळिली । जयापासूनि कां आलीं । आकारा भूतें ॥ १४ ॥ जो अविद्येचिया चिंधिया । गुंडूनि जीव बाहुलिया । खेळवीतसे तिगुणिया । अहंकाररज्जू ॥ १५ ॥ [येन सर्वमिदं ततं] जेणें जग हें समस्त । आंत बाहेरी पूर्ण भरित । जालें आहे दीपजात । तेजें जैसें ॥ १६ ॥ [स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य] तया सर्वात्मका ईश्वरा । स्वकर्मकुसुमांची वीरा । पूजा केली होय अपारा । तोषालागीं ॥ १७ ॥ ह्मणौनि तिये पूजे । रिझलेनि आत्मराजें । वैराग्यसिद्धि देयिजे । पैसाय तया ॥ १८ ॥ [सिद्धिं विंदति मानवः] जिये वैराग्यदशे । ईश्वराचेनि वेधवशें । हें सर्वही नावडे जैसें । वांत होय ॥ १९ ॥ प्राणनाथाचिया आंधी । विरहिणीतें जिणेंही बांधी । तैसें सुखजात त्रिशुद्धि । दुःखचि लागे ॥ ९२० ॥ सम्यक्ज्ञान नुदेजतां । वेधेंचि तन्मयता । उपजे ऐसी योग्यता । बोधाची लाहे ॥ २१ ॥ ह्मणौनि मोक्षलाभालागीं । जो व्रतें वाहतसे आंगीं । तेणें स्वधर्म आस्थाचांगी । अनुष्ठावा ॥ २२ ॥

"ह्मणून विहित क्रिया केली तरी, क्रिया केली असें होत नाहीं. तर ज्यापासून प्राणी उत्पन्न झाले आहेत, त्याची आपण आज्ञा पाळिली असें होतें. ९१४ जो अविद्येच्या चिंध्या गुंडाळून तीन गुणांच्या तिपडीच्या अहंकाररूप दोरीनें जीवरूप बाहुल्या खेळवितो; ९१५ तेजानें जसे सर्व दिवे व्याप्त असावेत त्याप्रमाणें ज्यानें हें सर्व जग आंतून व बाहेरून पूर्ण भरून गेलें आहे; ९१६ हे वीरा! त्या सर्वात्मक ईश्वराला अपार संतोष होण्यासाठीं स्वकर्मरूप पुष्पांनीं पूजा करतो. ९१७ ह्मणून त्या पूजेच्या योगानें आत्मराजा संतुष्ट होऊन, त्याला तो वैराग्यसिद्धिरूप प्रसादृदान देतो. ९१८ ज्या वैराग्यदशेमध्यें ईश्वराचा छंद लागल्यामुळें वमन असल्याप्रमाणें हेंही सारें आवडेनासें होतें. ९१९ पतीच्या मनोव्याधीनें विरहिणीचें जिणेंही दुःसह होतें, त्याप्रमाणें सुख ह्मणून जें जें आहे, तें खरोखर दुःखच वाटतें. ९२० ज्ञानाची योग्यता अशी आहे कीं, खरें ज्ञान उत्पन्न झालें नाहीं तोंच, त्या छंदानें तन्मयता उत्पन्न होते. ९२१ ह्मणून मोक्षलाभासाठीं जो स्वतः व्रतें आचरण करतो, त्यानें स्वधर्माचें मोठ्या आस्थेनें अनुष्ठान करावें.'' ९२२

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ४७

[श्रेयान्स्वधर्मः] अगा आपला हा स्वधर्म । आचरणीं जरी विषम । तरी पाहावा तो परिणाम । फळेल जेणें ॥२३॥ [विगुणः] जैं सुखालागीं आपणपयां । निंबचि आधी धनंजया । तें कडुवटपणा तयाचिया । उबगिजे ना ॥ २४ ॥ फळणया ऐलीकडे । केळीतें पाहातां आंस मोडे । ऐसी त्यजिली तरी जोडे । तैसें कें गोमटें ॥ २५ ॥ तेविं स्वधर्म सांकडु । देखोनि केला जरी कडु । तरी मोक्षसुरवाडु । अंतरला कीं ॥ २६ ॥ आणि आपली माये । कुब्जा जरी आहे । तरी जीजे तें नोहे । स्नेह कुव्हें कीं ॥ २७ ॥ [परधर्मात्स्वनुष्ठितात्] येरी जिया पराविया । रंभेहूनि बरविया । तिया काय कराविया । बाळकें तेणें ॥ २८ ॥ अगा पाणियाहुनि बहुवें । तुपीं गुण कीर आहे । परि मीना काय होये । असतें तेथ ॥ २९ ॥ पैं आघविया जगा जें विख । तें विखकीडिया पीयूख । आणि गुळ तें देख । मरण दे तया ॥ ९३० ॥ [स्वभावेति] ह्मणौनि जे विहित जया जेणें । फिटे संसाराचें धरणें । क्रिया कठोर तऱ्हि तेणें । तेचि करावी ॥ ३१ ॥ येरा पराचारा बरविया । ऐसें होईल टेंकलेंयां । पायांचें चालणें डोईया । केलें जैसें ॥ ३२ ॥ यालागीं कर्म आपलें । जें जातिस्वभावें असे आलें । तें करी तेणें जितिलें । कर्मबंधातें ॥ ३३॥ आणि स्वधर्मेचि पाळावा ।

१ संतुष्ट झाल्यानें. २ प्रसाद. ३ छंदानें. ४ वमन. ५ मनोव्याधि. ६ वांचणें. ७ व्यर्थ. ८ ध्यासानें. ९ चांगल्या आस्थेनें.

१ कठीण. २ त्रासूं नये, कंटाळूं नये. ३ आशाभंग. ४ वांचिजेतें, जेणें वांचावें. ५ वांकडें. ६ गोड. ७ आश्रय केल्यास. ८ डोक्यानें.

परधर्म तो गाळावा । हा नेमही पांडवा । न कीजेचि पैं ॥ ३४ ॥ तरी आत्मदृष्ट नोहे । तंव कर्म करणें की ठायें । आणि करणें तेथ आहे । आयास आधीं ॥ ३५ ॥

"बाबा! आपला हा स्वधर्म आचरणामध्यें जरी कठीण असला, तरी त्याच्या परिणामावर दृष्टि द्यावी. ९२३ धनंजया! निवांतेंच आपल्याला आराम होणार असेल, तेव्हां त्याच्या कडवटपणाला त्रासूं नये. ९२४ फळें येण्याच्या आधींच केळीकडे पाहिलें तर आशा खुंटते. ह्मणून तिला टाकून दिली, तर तशीं सुंदर फळें कशीं मिळतील? ९२५ त्याप्रमाणें स्वधर्मांत संकट आहे हें पाहून जर कडू मानला, तर मोक्षाचें सुख अंतरलेंच ह्मणून समजावें. ९२६ आणखी आपली माता जरी कुब्जा असली, तरी तिच्या पालनपोषण करण्याच्या ममतेंत कांहीं वांकडेपणा नसतो. ९२७ इतर दुसऱ्या स्त्रिया रंभेहूनही सुंदर असल्या तर त्या मुलानें त्यांना करावें? ९२८ बाबा! पाण्याहून तुपामध्यें पुष्कळ गुण चांगले आहेत, ही गोष्ट खरी आहे. पण मत्स्यांना त्यांत असणें काय होय? ९२९ तसेंच साऱ्या जगाला विष, तें विषांतील किड्यांना अमृत असतें, आणि गुळाच्या योगानें त्यांना मरण येतें. ९३० ह्मणून ज्याला जें विहित; ज्यानें संसाराचें धरणें निघतें; ती क्रिया कठोर असली तरी, त्यानें तीच करावी. ९३१ इतर-दुसऱ्याचा-आचार चांगला आहे ह्मणून त्याचा आश्रय केला तर, पायांनीं चालावयाचें जें काम, तें डोक्यानें केल्यासारखें होईल. ९३२ ह्यासाठीं आपलें कर्म जें जातिस्वभावाप्रमाणें आलें असेल, तें जो करील त्यानें कर्मबंधाला जिंकलें ह्मणून समजावें. ९३३ आणि अर्जुना! स्वधर्मच पाळावा; परधर्माचा त्याग करावा; हा जर नेम केला नाहीं, ९३४ तर आत्मज्ञान प्राप्त होत नाहीं, आणि आत्मज्ञान प्राप्त झालें नाहीं तोंपर्यंत कर्म करणें राहील काय? आणखी कर्म करावयाचें ह्मटलें कीं, तें सायास हे आहेतच." ९३५

१ टाकावा. २ कसें रहातें.

सहजं कर्म कौंतेय सदोषमपि न त्यजेत् ।
सर्वारंभा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवावृताः ॥ ४८ ॥

[सर्वारंभा हि दोषेण] ह्मणौनि भलतिये कर्मीं । आयास जऱ्ही उपक्रमीं । तरी काय स्वधर्मीं । दोष सांगें ॥ ३६ ॥ अगा उजू वाटा चालावें । तऱ्ही पायचि सिणवावे । न आडरानें धांवावें । तऱ्ही तेंचि ॥ ३७ ॥ पैं शिळा क सिदोरिया । दाटणें एक धनंजया । परि जें वाहातां विसा वया । मिळिजे तें घेपे ॥ ३८ ॥ येऱ्हवीं कैणा आणि भूसा काढितांही सोसें सरिसा । जेंचि रंधन श्वानमांसा । तेंचि हवी ॥ ३९ ॥ दधी जळाचिया घुसळणा । व्यापार सारिखे चि विचक्षणा । वाळुवे तिळा घाणा । गाळणें एक ॥ ९४० ॥ [धूमेनाग्निरिवावृताः] पैं नित्यहोम देयावया । कां सैरें आगीं सुवावया । फुंकितां धूम धनंजया । साहणें तेंचि ॥ ४१ ॥ [सदोषमपि] परी धर्मपत्नी धींगडी । पोसित जरी एकी वोढी । तरि कां अपरवढी । आणावी आंग ॥ ४२ ॥ हां गा पाठीं लागला घाई । मरण न चुकेचि पाहीं तरि संमोरला काई । आंगळें न कीजे ॥ ४३ ॥ कुळस्त्री दांडयाचे घाये । पैरघर रिगालीहि जरि साहे । तरि स्वप तीतें वायें । त्यजिलें कीं ॥ ४४ ॥ तैसे आवडतेंही करणें न निपजे शिणल्याविणें । तरि विहित बारे कोणें । बोलें भारी ॥ ४५ ॥ वरि थोडेंचि अमृत घेतां । सर्वस्व वेंचो क पंडुसुता । जेणें जोडे जीविता । अक्षयत्व ॥ ४६ ॥ येर कांर्या मोलें वेचूनि । विष पियावें घेउनि । आत्महत्येरि निमोनि । जायिजे जेणें ॥ ४७ ॥ तैसें जाचूनियां इंद्रियें वेचूनि आयुष्याचेनि दियें । सांचले पापी आन आहे दुःखावांचूनि ॥ ४८ ॥ [सहजं कर्म कौंतेय] ह्मणोनि करावा स्वधर्म । जो करितां हिरोनि घे श्रम । उचित देईल परम । पुरुषार्थराज ॥ ४९ ॥ [न त्यजेत्] याकारणें किरीटी । स्वधर्माचिये राहटी । न विसंबिजे संकटीं । सिद्ध मंत्र जैसा ॥ ९५० ॥ का नाव जैसी उदधीं । महारोगीं दिव्यौषधी । न विसंबिजे तया बुद्धी । स्वकर्म येथ ॥ ५१ ॥ मग ययाचि गा कपिध्वजा । स्वकर्माचिया महापूजा । तोषल ईश तमरजा । झाडा करूनि ॥ ५२ ॥ शुद्ध सत्वाचिय

१ दडपणें. २ विश्रांतीस. ३ धान्य. ४ फोल. ५ श्व सारखाच. ६ शिजविण्याची खटपट. ७ स्वेच्छ अग्नीं घालण्यास. ८ दांडगी, व्यभिचारिणी. ९ अन्यायवर्तन १० समोर होऊन केलेला घाय. ११ ज्यास्ती. १२ दुसऱ्याचें घर. १३ कोणत्या शब्दानें कठीण असें ह्मणावें. १४ कष्टाला. १५ दिवस. १६ मोक्ष.

वाटा । आणि आपुली उत्कंठा । भव स्वर्ग काळकूटा । ऐसे दावी ॥ ५३ ॥ जियें वैराग्य येणें बोलें । मागां संसिद्धी रूप केलें । किंबहुना तें आपुलें । मेळवी खोगें ॥ ५४ ॥ मग जिंतिलिया हे भोये । पुरुष सर्वत्र जैसा होये । कां जोलाहि जें लाहे । तें आतां सांगों ॥ ५५ ॥

"ह्याकरितां कोणत्याही कर्माच्या आरंभाला जर आयास पडतात, तर मग स्वधर्मांत दोष तो कोणता? सांग. ९३६ अरे! सरळ वाटेनें चाललें तरी पाय दमतात; किंवा आडरानांतून धांवलें तरी तेंच; ९३७ तसेंच **धनंजया!** धोंडा आणि शिदोरी दोहींचें ओझें सारखेंच. परंतु जें नेतांना सुखावह होईल तेंच घ्यावें. ९३८ नाहीं तर, दाण्याला आणि भुसाला वेगळें करतांना, दोहोंनाही श्रम सारखेच; कुत्र्याचें मांस शिजवावयाला आणि होमद्रव्य शिजविण्याला खटपट तितकीच. ९३९ हे **बुद्धिमंता!** दहीं घुसळतांना आणि पाणी घुसळतांना क्रिया तीच. घाण्यांत वाळू घातली काय, आणि तीळ घातले काय? गाळणें सारखेंच. ९४० तसेंच **अर्जुना!** नित्य होम देण्याकरितां, किंवा उगाच जाळ करण्याकरितां फुंकणें आणि धूर लागणें हीं सारखींच. ९४१ त्याचप्रमाणें धर्मपत्नीला आणि वेश्येला पोसतांना जर एकसारखीच यातायात करावी लागते, तर अन्यायाचा कळंक तरी आपल्या आंगास कां लावून घ्यावा? ९४२ आणखी असें पहा! पाठीवर घाव लागला तरी मरण चुकत नाहीं, तर मग समोरासमोर होऊन श्रेष्ठत्वच कां घेऊं नये? ९४३ कुळस्त्रीला दुसऱ्याच्या घरांत शिरूनही जर दांड्याचे घाव सोसावे लागतील, तर मग आपल्या नवऱ्याला व्यर्थ टाकून आल्यासारखें मात्र झालें. ९४४ त्याप्रमाणें आवडतें कर्म असलें, तरी सुद्धां तें कष्ट केल्याशिवाय होत नाहीं. तर मग **बाबारे!** विहित असेल तें कोणत्या शब्दानें कठीण असें ह्मणावें? ९४५ आणखी **अर्जुना!** जें मिळालें असतां आयुष्याला चिरस्थायित्व येतें, तें अमृत थोडेंसें घेण्यासाठीं सर्वस्व गेलें तरी हरकत नाहीं. ९४६ जेणेंकरून मरावयाचें, आणि शिवाय आत्महत्त्येचा दोष लागावयाचा, तें विष मोल देऊन घेऊन कशासाठीं प्यावें? ९४७ तसें, इंद्रियांना कष्ट देऊन आयुष्याचे दिवस खर्च करून, सांठविलेल्या पापांत तरी दुःखावांचून दुसरें काय आहे? ९४८ ह्मणून जो आचरण करितांच श्रमाचा परिहार करतो तो स्वधर्मच आचरण करावा. श्रेष्ठ पुरुषार्थ जो मोक्ष तो तोच देईल. ९४९ ह्याकरितां **किरीटी!** स्वधर्माच्या सांप्रदायाची उपेक्षा करूं नये. संकटामध्यें जसा सिद्धमंत्र; ९५० किंवा समुद्रांत जशी नौका; महारोगामध्यें दिव्यौषधाची जशी उपेक्षा करतां कामा नये, त्याच रीतीनें येथें स्वकर्मही उपेक्षूं नये. ९५१ मग हे **कपिध्वजा!** ह्याच स्वकर्माच्या महापूजेनें ईश्वर संतोषित झाला ह्मणजे तो रजतमांचा झाडा करून, ९५२ आपली उत्कंठा शुद्ध सत्वाच्याच वाटेला आणतो. आणि ऐहिक व पारलौकिक भोग काळकूटाप्रमाणें दाखवितो. ९५३ वैराग्य ह्या शब्दानें पूर्वी "संसिद्धी-"चें [स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः] निरूपण केलें. किंबहुना त्यानें आपलें स्थानच मिळविलें. ९५४ ही भूमी संपादन केली ह्मणजे, सर्वत्र पुरुषच कसा होऊन जातो, किंवा तो सर्वव्यापक झाला ह्मणजे त्याला काय प्राप्त होतें, तें आतां सांगतों." ९५५

असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।
नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाऽधिगच्छति ४९

[असक्तबुद्धिः सर्वत्र] तरि देहादिक हें संसारें । सर्वही मांडलेंसे जें गुंफिरें । तेथ नातुडे तो वागुरे । वारा जैसा ॥ ५६ ॥ पैं परिपाकाचिये वेळे । फळ देठें ना देठ फळें । न धरे तैसें स्नेह खुळें । सर्वत्र होय ॥ ५७ ॥ पुत्र वित्त कलत्र । हे जालियाही स्वतंत्र । माझें न ह्मणे पात्र । विषाचें

१ इहपरसंबंधीं भोग. २ मागें 'स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धौ' इत्यादिकानें सांगितलें. ३ ठिकाण. ४ भूमि. ५ पूर्ण झालेला.

१ जाळें. २ न सांपडे. ३ जाळ्यांत. ४ पांगळें, वेडानें.

जैसें ॥ ५८ ॥ [जितात्मा] हे असो विषयजातीं । बुद्धि पोळली ऐसी माघौती । पाउलें घेउनि एकांतीं । हृदयाच्या रिघे ॥ ५९ ॥ ऐसया अंतःकरण । बाह्य येतां तयाची आण। न मोडी समर्था भेण । दासी जैसी ॥ ९६० ॥ तैसें ऐक्या-चिये मुठी । माजिवडें चित्त किरीटी । करूनि वेधीं नेहटी । आत्मयाच्या ॥ ६१ ॥ विगतस्पृह तेव्हां दृष्टादृष्टें स्पृहे । निमणें जालेचि आहे । आगीं दडपलिया धुयें । राहिजे जैसें ॥ ६२ ॥ ह्मणोनि नियमिलिया मानसीं । स्पृहा नासोनि जाय आपैसी । किंबहुना तो ऐसी । भूमिका पावे ॥ ६३ ॥ [नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां] पैं अन्यथाबोध आघवा । मावळोनि तया पांडवा । बोधमात्रींचि जीवा । ठाव होय ॥ ६४ ॥ धरवणी वेचें सरे । तैसें भोगें प्राचीन पुरे । नवें तंव नुप-करे । कांहींचि करूं ॥ ६५ ॥ ऐशी कर्मे साम्य दशा । होय तेथ वीरेशा । मग श्रीगुरु आपैसा । भेटेचि गा ॥ ६६ ॥ रात्रीची चौपाहरी । वेंचलिया अवधारीं । डोळयां तमारी । मिळे जैसा ॥ ६७ ॥ कां येऊनि फळाचा घड । पौरुषवी केळीची वाढ । श्रीगुरू भेटोनि करी पैंड । मुमुक्षु तैसा ॥ ६८ ॥ मग आलिंगिला पूर्णिमा । जैसा उणीव सांडी चंद्रमा । तैसें होय वीरोत्तमा । गुरुकृपा तया ॥ ६९ ॥ तेव्हां अबोधमात्र असे । तो तंव तया कृपा नाशे । तेथ निशिसवें जैसें । आंधारें जाय ॥ ९७० ॥ तैसी अबोधाचिये कुशी । कर्म कर्ता कार्य ऐशी । त्रिपुटी असे ते जैसी । गाभिणी मारिली ॥ ७१ ॥ [संन्यासेनाधिगच्छति] तैसेंचि अबोधनाशासवें । नाशे क्रियाजात आघवें । ऐसा समूळ संभवे । संन्यास हा ॥ ७२ ॥ येणें मूळाज्ञानसंन्यासें । दृश्याचा जेथ ठावो पुसे । तेथ बुझावें तें आपैसें । तोचि आहे ॥ ७३ ॥ चेइलियावरि पाहीं । स्वप्नींचिया तिये डोहीं । आपणयातें काई । काढूं जाइजे ॥ ७४ ॥ तें मी नेणें आतां जाणेन । हें सरलें तया दुःस्वप्न । जाला ज्ञातृज्ञेयाविहीन । चिदाकार ॥ ७५ ॥ मुखाभासेंसी आरिसा । परता नेलिया वीरेशा । पाहातेपणेंवीण जैसा । पाहाता ठाके ॥ ७६ ॥ तैसें नेणणें जें गेलें । तेणें जाणणेंही नेलें । मग निष्क्रिय उरलें । चिन्मात्रचि ॥ ७७ ॥ तेथ स्वभावें धनंजया । नाहीं कोणीचि क्रिया । ह्मणौनि प्रवाद तया । नैष्कर्म्य तैसा ॥ ७८ ॥

१ छंदानें. २ इहपर भोगेच्छेनें. ३ अंत, समाप्ति. ४ विपरीत ज्ञान. ५ धरून ठेवलेलें पाणी. ६ संचित. ७ आरंभ न करी. ८ थांबवी. ९ प्रकार, योग्यता. १० अज्ञान. ११ गर्भिणी. १२ अज्ञानाच्या नाशासह. १३ कर्मत्याग. १४ जाणावें. १५ जागें झाल्यावर. १६ जाणणारा व जाणण्याची वस्तु या भेदावांचून. १७ राहे. १८ क्रियारहित. १९ ज्ञानस्वरूप. २० नांव, बोलणें.

तें आपुलें आपणपें । असतचि होऊनि हारपे । तरंग कां वायुलोपें । समुद्र जैसा ॥ ७९ ॥ [परमां] तैसें न होणें निपजे । ते नैष्कर्म्यसिद्धि जाणिजे । सर्वसिद्धींत सहजें । परम हेचि ॥ ९८० ॥ देउळाचिया कामा कळस । परम गंगेसी सिंधुप्रवेश । सुवर्णशुद्धीं कस । सोळावा जैसा ॥ ८१ ॥ तैसें आपुलें नेणणें । फेडिजे कां जाणणें । तेंहि गिळूनि असणें । ऐशी जे दशा ॥ ८२ ॥ तियेपरतें कांहीं । निपजणें येथ नाहीं । ह्मणौनि ह्मणिपे पाहीं । परमसिद्धि ते ॥ ८३ ॥

"तर जाळयामध्यें जसा वारा सांपडत नाहीं, त्याप्रमाणें देहादिक जो हा संसार, तो पसरलेलें जाळें आहे, त्यांत जो सांपडत नाहीं, ९५६ फळ पिकलें ह्मणजे त्या फळाला देंठ धरीत नाहीं, व देंठाला फळ धरत नाहीं. त्याप्रमाणें कोठेंच ममता ह्मणून नाहीं. ९५७ विषानें भरलेलें पात्र असलें ह्मणजे तें आपणास पाहिजे असें ज्याप्रमाणें कोणी ह्मणत नाहीं; त्याप्रमाणें पुत्र, वित्त, कलत्र, हीं सर्व आपल्या सत्तेंत असतांही त्यांना आपलीं असें ह्मणत नाहीं. ९५८ हें असो. प्रत्येक विषयांत बुद्धि ही पोळून निघाल्याप्रमाणें माघारी पाऊल घेऊन हृदयाच्या एकांतांत शिरते. ९५९ असें असूनही अंतःकरणांतून बाहेर येण्याचा प्रसंग आलाच तर, समर्थाची आज्ञा जशी दासी मोडित नाहीं, त्याप्रमाणें त्याची शपथही ती मोडित नाहीं. ९६० ह्याप्रमाणें अर्जुना! चित्त हें ऐक्याच्या मुठीमध्यें ठेऊन आत्मछंदास लावतो. ९६१ तेव्हां अर्थातच अग्नि दडपला ह्मणजे धूर नाहींसा झालाच, त्याप्रमाणें इहपर भोगेच्छा नाहींशीच होऊन जाते. ९६२ ह्मणून मनाचें नियमन केलें कीं, इच्छा आपोआपच नाहींशी होऊन जाते. किंबहुना त्याला अशी अवस्था प्राप्त होते. ९६३ अर्जुना! विपरीत असलेलें सर्व ज्ञान नाहींसें होऊन त्याच्या जिवामध्यें फक्त ज्ञानासच स्थान मिळतें. ९६४ धरून ठेवलेलें पाणी खर्च केलें ह्मणजे तें संपतें. त्याप्रमाणें सुकृत हें

१ तें=जाणणें, असतचि=नेहमीं असणारें आत्मस्वरूप. २ निष्कामकर्मता. ३ सोळा रुपये तोळा दराचा.

भोगल्यानें नष्ट होऊन जातें. आणि नवा आरंभ तर कधाचाच करीत नाहीं. ९६५ हे **वीरश्रेष्ठा!** अशी कर्माच्या योगानें जेव्हां साम्यदशा प्राप्त होते, तेव्हां मग आपोआपच श्रीगुरु भेटतो. ९६६ आणखी, एका रात्रीचे चार प्रहर गेले ह्मणजे नेत्रांना जसा सूर्य दिसतो, ९६७ किंवा फळांचा घड आला ह्मणजे तो केळीची वाढ खुंटवितो, त्याप्रमाणें श्रीगुरु भेटून मुमुक्षूची दशा करून सोडतो. ९६८ मग पौर्णिमेनें पदरांत घेतलेला चंद्र जसा आपल्या आंगचा कमीपणा सोडून देतो, त्याप्रमाणें हे शूरवर्या! ज्यावर, गुरु कृपा करतात, त्याची योग्यता होते. ९६९ त्या वेळीं अज्ञान ह्मणून जेवढें असतें, तेवढें सारें त्यांच्या कृपेनें नाश पावतें. तेव्हां रात्रीबरोबर जसा आंधार जातो, ९७० त्याचप्रमाणें अज्ञानाच्या पोटांत कर्म, कर्ता आणि कार्य अशी त्रिपुटी असते तीही गर्भिण मारल्याप्रमाणेंच नाश पावते. ९७१ त्याचप्रमाणें अज्ञानाच्या नाशाबरोबरच कर्म ह्मणून जितकें आहे तितकें यच्चयावत् नाश पावतें. अशा प्रकारें हा समूळ संन्यास (कर्मत्याग) घडतो. ९७२ ह्या मूळ अज्ञानाच्या संन्यासानें दृश्याचें स्थानच जेव्हां नाहींसें होऊन जातें, तेव्हां जाणावयाचें जें असतें तें आपोआपच शिल्लक राहतें. ९७३ हें पहा! जागें झाल्यानंतर स्वप्नांतील डोहांतून आपणास काय काढावें लागतें? ९७४ माझें अज्ञान मला समजूं लागतें तेव्हां त्याचें सारें दुःस्वप्न संपतें आणि तो ज्ञाता व ज्ञेय ह्या भेदाच्या अतीत होतो. ९७५ हे **वीरश्रेष्ठा!** मुखाचा आभास दाखविणारा आरसा बाजूस नेला ह्मणजे पाहणारा जसा पाहण्याशिवाय राहतो, ९७६ त्याप्रमाणें अज्ञान जेव्हां जातें, तेव्हां तें ज्ञानासही घेऊन जातें. मग क्रियारहित असें ज्ञानरूप मात्र उरतें. ९७७ तेव्हां **अर्जुना!** स्वभावगत्याच तेथें कोणतीही क्रिया रहात नाहीं. ह्मणून त्याला "नैष्कर्म्य" असें ह्मणतात. ९७८ तें नेहेमीं असणारें आत्मस्वरूपच आपलें आपल्यामध्यें लय पावतें. वारा बंद झाला ह्मणजे लाटांचाच जसा समुद्र होतो, ९७९ त्याप्रमाणें न होतां होणारी जी, तिचें नांव निष्कामकर्मता हें लक्ष्यांत ठेव. ह्मणून अर्थात् ती सर्व सिद्धींतील श्रेष्ठ सिद्धि होय. ९८० देवळाच्या कामामध्यें जसा कळस श्रेष्ठ; गंगेला जसा समुद्रप्रवेश श्रेष्ठ; किंवा सोन्याच्या परिक्षेमध्यें जसा सोळांचा कस, ९८१ आपलें अज्ञान नाहींसें करणें आणि ज्ञान असेल तेंही गिळून बसणें अशी जी दशा, ९८२ तिच्यापेक्षां जगामध्यें दुसरें कांहीं साध्य करावयाचें नसतें. ह्मणून तिलाच 'परमसिद्धि—' अत्यंत श्रेष्ठ सिद्धि असें ह्मणतात." ९८३

सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म तथाऽप्नोति निबोध मे।
समासेनैव कौंतेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥ ५० ॥

[निष्ठा ज्ञानस्य या परा] परि हेचि आत्मसिद्धि । जो कोणी भाग्यनिधि । श्रीगुरुकृपालब्धि- । काळीं पावे ॥ ८४ ॥ उदयजतांचि दिनकर । प्रकाशचि आते आंधार । कां दीपसंगें कर्पूर ॥ दीपचि होय ॥ ८५ ॥ तया लवणाची कणिका। मिळतखेंवो[3] उदका । उदकचि होऊनि देखा । ठाके जेविं ॥ ८६ ॥ कां निद्रित चेवविलियां[4] । स्वप्नेंसी नीद[5] वायां । जाऊनि आपणपयां । मिळे जैसा ॥ ८७ ॥ तैसें जया कोण्हासि दैवें । गुरुवाक्य श्रवणाचिसवें[6] । द्वैत गिळोनि विसंवे[7] । आपणया वृत्ती ॥ ८८ ॥ तयासी मग कर्म करणें । हें बोलिजेलचि कवणें । आकाशा येणें जाणें । आहे काई ॥८९॥ ह्मणौनि तयासि कांहीं । त्रिशुद्धि करणें नाहीं । परि ऐसें जरि हें कांहीं । नव्हे जया ॥ ९९० ॥ कानां वचनाचिये भेटी- । सरिसाचि[8] पैं किरीटी । वस्तु[9] होऊनि तुटी । कवणि एक जो ॥ ९१ ॥ येन्हवीं स्वकर्मांचेनि वन्हीं[10] । काम्यनिषिद्धाचिया इंधनीं[11] । रज तम कीर दोन्हीं । जाळिलीं आधीं ॥ ९२ ॥ पुत्र वित्त परलोक । यया तिहींचा अभिलाख[12] । घरीं होय पाइक[13] । हेंही जालें ॥ ९३ ॥ इंद्रियें सैरा पदार्थी । रिगतां विटाळलीं होतीं । तियें प्रत्याहारतीर्थी[14] । न्हाणिलीं कीर ॥ ९४ ॥ आणि स्वधर्माचें फळ । ईश्वरीं अर्पुनि बळ । घेऊनि केलं अढळ । वैराग्यपद ॥ ९५ ॥ ऐसी आत्मसाक्षा-

१ प्राप्तीच्या वेळीं. २ व्यापी. ३ मिळतां क्षणीं. ४ जागृत केला असतां. ५ निद्रा. ६ विश्रांति पावे. ७ शिष्याचा कान व गुरुवचन यांची भेट. ८ लागलाच. ९ ब्रह्मस्वरूप. १० अग्नीमध्यें. ११ काष्ठांत. १२ इच्छा. १३ नोकर. १४ इंद्रियनिग्रहरूप तीर्थांत.

जो द्वेष करीत नाहीं; १०१९ किंवा कदाचित् चांगलें इष्टच पुढें आणून ठेवलें तरी, त्याच्या-बद्दल अभिलाष धरीत नाहीं. १०२० याप्रमाणें अर्जुना ! इष्ट येवो किंवा अनिष्ट येवो; कांहीं आलें तरी द्वेष सोडून जो गुहेंत व दाट झाडींत वास्तव्य करतो;" १०२१

विविक्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः ।
ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥५२॥

[विविक्तसेवी] गजबजा सांडिलिया। वसवी वनस्थळिया। अंगाचिया मांदिया। एकलेया॥ २२ ॥ शमदमादिकीं खेळे। न बोलणेंचि चावळे। गुरुवाक्याचेनि मेळें। नेणे वेळ॥२३॥ [लघ्वाशी] आणि आंगा बळ यावें। ना तरि क्षुधा जावें। कां जिभेचे पुरावे। मनोरथ ॥ २४ ॥ भोजन करितां विखीं। यया तिहींतें न लेखी। आहारीं मिती संतोषीं। माप न सूये ॥ २५ ॥ अनशनाचेनि पांवकें। हारपतां प्राण पोखे। इतुकियाचि भाग मोटकें। अशन करी॥ २६ ॥ [यतवाक्कायमानसः] आणि परपुरुषें कामिलि। कुळवधू आंग न घाली। निद्रालस्या न मोकली। अशन तैसें ॥ २७ ॥ दंडवताचेनि प्रसंगें। भुयीं हन अंग लागे। वांचूनि येर नेघे। रांभस्य तेथ ॥ २८ ॥ देहनिर्वाहापुरतें। राहाटवी हातापायांतें। किंबहुना आपैतें। सबाह्य केलें॥ २९ ॥ आणि मनाचा उंबरा। वृत्तीसी देखों नेदी वीरा। तेथ कें वाग्व्यापारा। अवकाश असे ॥ १०३० ॥ ऐसेनि देहवाचा मानस। हें जिणोनि बाह्यप्रदेश। [ध्यान–] आकळिलें आकाश। ध्यानाचें तेणें ॥ ३१ ॥ गुरुवाक्यें उठविला। बोधीं निश्चय आला। न्याहाळी हातीं घेतला। आरिसां जैसा॥३२॥ पै ध्याता आपणपेंचि परी। ध्यानरूप वृत्तिमाझारीं। ध्येयत्वें घे हे अवधारीं। ध्यानारूढी गा ॥ ३३ ॥ तेथ ध्येय ध्यान ध्याता। यया तिहीं एकरूपता। होय तंव पंडुसुता। कीजे तें गा ॥३४॥ म्हणौनि तो मुमुक्षु। आत्मज्ञानीं जाला दक्षु। [योगपरो नित्यं] परि पुढांसूनि पक्षु। योगाभ्यासाचा ॥ ३५ ॥ अपानरंध्रद्वया-। माझारीं धनंजया। पोळ्णीं पिडूनियां। कांवरुमूळ ॥ ३६ ॥ आकुंचूनि अध। देऊनि तिन्ही बंध। करूनि एकवद। वायू भेदी ॥ ३७ ॥ कुंडलिनी जागऊनि। मध्यमा विकाशूनि। आधारादि भेदूनि। अग्निवरी ॥ ३८ ॥ सहस्रदळाचा मेघ। पीयूषें वर्षोनि चांग। तो मूळवरी वोघ। आणूनियां ॥ ३९ ॥ नाचतया पुण्यगिरी। चिद्भैरवाच्या खापरीं। मनपवनाची खीच पुरी। वाढुनियां ॥ १०४० ॥ जालिया योगाचा गाढा। मेळावा सूनि हा पुढां। ध्यान मागिलीकडां। स्वयंभ केलें ॥ ४१ ॥ आणि ध्यानयोगदोनी। इयें आत्मतत्त्वज्ञानी। पैठीं होआवया निर्विघ्नीं। आधींचि तेणें ॥ ४२ ॥ वीतरागतेसारिखा। जोडूनि ठेविला सखा। तो आघवियाचि भूमिकीं-। सवें चाले ॥ ४३ ॥ पहावें दिसे तंववरी। दिठीतें न संडी दीप जरी। तरी कें अवसरीं। देखावया ॥४४॥ तैसें मोक्षीं प्रवर्तलया। वृत्ती ब्रह्मीं जाय लया। तंव वैराग्य आथी तया। भंग कैंचा ॥ ४५ म्हणौनि सवैराग्य। ज्ञानाभ्यास तो सभाग्य। करूनि जाला योग्य। आत्मलाभा ॥ ४६ ॥ ऐसी वैराग्याची अंगी। बाणूनियां वज्रांगीं। राजयोगतुरंगीं। आरूढला ॥ ४७ ॥ वरि आडपडिलें दिठी। सानें थोर निवटी। तें बळी विवेकमुष्टीं। ध्यानाचें खांडें ॥ ४८ ॥ ऐसेनि संसाररणाआंत। आंधारीं सूर्य तैसा असे जात। मोक्ष विजय श्रिये वरैत। होआवयालागीं ॥ ४९ ॥

"जनांचा सहवास सोडावयाचा; वनांत वस्ती करावयाची; आपल्या आंगाचे अवयव येवढेच काय ते सोबती; १०२२ शमदमादिकांमध्यें खेळतो; न बोलण्याचीच बडबड करतो; गुरुवाक्याच्या तल्लीनतेमध्यें वेळसुद्धां ज्याला कळत नाहीं. १०२३ आणखी आंगाला शक्ति

---

१ जनसहवास. २ वनांत स्थळ वसविलें. ३ अवयवसमुदाय. ४ मन इंद्रियांच्या अंतर्मुखतेंत. ५ बोले. ६ क्षुधा मंद व्हावी. ७ विषयीं. ८ मोजलेला. ९ माप घालीत नाहींत. १० जठराग्नीनें, प्राण पोषण होतो. ११ इच्छिली किंवा बोलाविली. १२ दवडीत नाहीं. १३ विषयसुख, अविचार. १४ उपयोग करी. १५ स्वाधीन. १६ शब्दास. १७ जिंकून. १८ ध्यान करण्यास योग्यपणानें. १९ ध्यान करितो. २० प्रकार. २१ शहाणा. २२ पुढें करून. २३ प्रकार. २४ गुदशिश्नछिद्रांच्या. २५ खोटेनें दाबून.

१ गुदशिश्नास सांधणाऱ्या रेषाकृतीचें मूळ, चार बोटांचा मध्य. २ आकर्षण करून. ३ गुदस्थानचा वज्रबंध, नाभिस्थान उड्डियाणबंध व कंठस्थान जालंधरबंध. ४ नाभिकमलांतील मूळशक्ति. ५ सुषुम्ना. ६ गुदस्थानच्या आधारचक्राचा भेद करून. ७ कुंडलिनीच्या जागृतावस्थेपासून उत्पन्न झालेल्या तेजावर. ८ मस्तकस्थित ब्रह्मरंध्रींचा. ९ मूलाधारगुदस्थित चक्रापर्यंत. १० द्विदलरूप कमल जें अग्निचक्र तद्रूप पर्वतावर. ११ चैतन्यरूप भैरवाच्या भिक्षापात्रांत म्हणजे सहस्रदलरूप कमलमस्तकांत. १२ मनोरूप वायूची पूर्ण खिचडी. १३ बळकटी. १४ वर सांगितलेला समुदाय पुढें करून. १५ ब्रह्मध्यानाकडे. १६ स्थिर प्राप्त. १७ वैराग्यासारखा. १८ अवस्थांसमागमें. १९ वेळ. २० अहंस्फुरण. २१ कवच. २२ वज्राप्रमाणें बळकट. २३ राजयोगरूप घोड्यावर २४ स्थूल, सूक्ष्म. २५ संहारी. २६ खड्ग. २७ वरणारा, भर्ता.

यावी; किंवा क्षुधा मंद व्हावी; किंवा जिभेचे हेतु पूर्ण व्हावेत; १०२४ भोजन करीत असतां ह्या तिहींनाही जो भोजित नाहीं. आहारामध्यें भोजकेपणा; संतोषामध्यें मात्र माप नाहीं. १०२५ जठराग्नीनें दग्ध होणारा प्राण वांचेल, इतका परिमित आहार मात्र सेवन करावयाचा. १०२६ आणखी परपुरुषानें हाक मारिली तरी, कुलीन स्त्री त्याच्या आंगाला स्पर्श करीत नाहीं, त्याप्रमाणें निद्रेला आणि आळसाला जो थारा देत नाहीं. १०२७ नमस्कार घालतांना जें काय भूमीला आंग लागेल तें लागेल. त्याशिवाय उगाच अविचारानें लोळणें नाहीं. १०२८ देह चालेल इतक्या पुरताच हातापायांचा उपयोग करतो. किंबहुना अंतर्बाह्य सारें आपल्याच स्वाधीन करून सोडतो. १०२९ हे वीरा! वृत्तीला मनाचा उंबराही जो पाहूं देत नाहीं, तेथें शब्दादिकांच्या व्यापाराला संधि कोठची?१०३० अशा प्रकारें तो काया, वाचा, व मन हीं जिंकून ध्यानाच्या आकाशासुद्धां बाह्य प्रदेश आपल्या ताब्यांत घेतो. १०३१ तो गुरुवाक्यानें जागृत होतो आणि ज्ञानानें आलेला निश्चय, आरसा घेऊन पहात बसावें त्याप्रमाणें जो पहात बसतो. १०३२ ध्यान करणारा आपणच असतो आणि तोच ध्यानरूपवृत्तीमध्यें ध्यान करण्यास योग्य जें आपण त्याचेंच ध्यान करतो. असा जो ध्यानाचा प्रकार तो आतां ऐक. १०३३ तेव्हां अर्जुना! ध्येय, ध्यान आणि ध्याता ह्या तिहींची एकरूपता होईल तोंपर्यंत तें तो करतो. १०३४ ह्मणून तो मुमुक्षु आत्मज्ञानामध्यें प्रवीण होतो. परंतु हें सर्व योगाभ्यासाचा प्रकार पुढें करून करतो. १०३५ धनंजया! खालच्या दोन्हीं छिद्रांमध्यें खोट देऊन मधील शिवणीस रेटून, १०३६ अधोभाग (गुदस्थानचा) आकर्षण करून वज्रबंध, (नाभिस्थान) उड्डीयाणबंध, (कंठस्थान) जालंधरबंध हे तिन्ही बंध साधून वायुभेदांची एकवाक्यता लावून, १०३७ कुंडलिनी जागृत करून, मध्यमा-सुषुम्ना विकसित करून आधारचक्राचा भेद करून, त्या अग्नीवर, १०३८ मस्तकांतील ब्रह्मरंध्ररूप मेघापासून अमृताची उत्तम वृष्टि करीत तो ओघ मूलाधारचक्रापर्यंत आणून, १०३९ पुण्यपर्वतावर नाचणारा जो चैतन्यरूप भैरव, त्याच्या भिक्षापात्रांत मनाची आणि वायूची भरपूर खिचडी वाढून, १०४० योगाचा अभ्यास दृढतर झाला ह्मणजे हा सर्व समुदाय पुढें करून त्याच्या पाठीमागें ध्यानाला स्वयंभु करून सोडतो. १०४१ आणखी हें ध्यान व योग दोन्हीही ह्या आत्मतत्त्वज्ञानामध्यें निर्विघ्नपणें स्थिर होण्याकरितां, त्यानें आधींच, १०४२ वैराग्यासारखा मित्र जोडून ठेवलेला असतो. तो प्रत्येक स्थितीमध्यें त्याच्याबरोबर चालत असतो. १०४३ दिसतें तोंपर्यंत पहावें. परंतु दीप जर दृष्टीला सोडित नाहीं, तर पहावयाला अवकाश तरी कोठें राहिला?१०४४ तद्वत् मोक्षामध्यें शिरलें, कीं अहं हें स्फुरण लयास जाईपर्यंत त्याला वैराग्य असतें. मग त्याला भंग कशाचा? १०४५ ह्मणून वैराग्यासहवर्तमान जो ज्ञानाचा अभ्यास करतो, तो भाग्यवान् होय. आणि तोच आत्मलाभाला योग्य होतो. १०४६ अशा प्रकारें वैराग्याचें वज्राप्रमाणें बळकट कवच आंगांत घालून जो राजयोगरूपी (अद्वैतबोधरूप) घोड्यावर बसतो. १०४७ तो विवेकाच्या बळकट मुठींत ध्यानरूप तरवार घेऊन दृष्टीपुढें जें जें लहान किंवा थोर येईल, तें स्थूल असो कीं सूक्ष्म असो, त्याचा संहार करीत सुटतो. १०४८ अशा रीतीनें आंधारांत सूर्य जातो तसा, संसारयुद्धामध्यें मोक्षाची विजयश्री वरण्याकरितां जात असतो." १०४९

अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहम् ।
विमुच्य निर्ममः शांतो ब्रह्मभूयाय कल्पते॥५३॥

[अहंकारं] तेथ आडवावया आले । दोषवैरी जे धोपटिले । तयांमाजी पहिले । देहाहंकार ॥ १०५० ॥ जो न मोकली मारूनी । जीवों नेदी उपजवोनी । चिर्चंबवी खोडां घालुनी । हाडांचिया ॥ ५१ ॥ तयाचा देहदुर्ग हा थारा । मोडोनि

१ भ्रमवी. २ त्या अभिमानाचा. ३ देहरूप किल्ला.

जो द्वेष करीत नाहीं; १०१९ किंवा कदाचित् चांगलें इष्टच पुढें आणून ठेवलें तरी, त्याच्याबद्दल अभिलाष धरीत नाहीं. १०२० याप्रमाणें अर्जुना! इष्ट येवो किंवा अनिष्ट येवो; कांहीं आलें तरी द्वेष सोडून जो शुद्धेत व दाट ज्ञानींत वास्तव्य करतो;" १०२१

विविक्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः।
ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥५२॥

[विविक्तसेवी] गजबजा सांडिलिया। वसवी वनस्थळिया। अंगाचिया मांदिया। एकलेया॥ २२ ॥ शमदमादिकीं खेळे। न बोलणेंचि चावळे। गुरुवाक्याचेनि मेळें। नेणे वेळ॥२३॥ [लघ्वाशी] आणि आंगा बळ यावें। ना तरि क्षुधा जावें। कां जिभेचे पुरावे। मनोरथ ॥ २४ ॥ भोजन करितां विखीं। यया तिहींतें न लेखी। आहारीं मिती संतोषीं। माप न सूये ॥ २५ ॥ अनशनाचेनि पांवकें। हारपतां प्राण पोखे। इतुकियाचि भाग मोटकें। अशन करी॥ २६ ॥ [यतवाक्कायमानसः] आणि परपुरुषें कामिलि। कुळवधू आंग न घाली। निद्रालस्या न मोकली। अशन तैसें ॥ २७ ॥ दंडवताचेनि प्रसंगें। भुयीं हन अंग लागे। वांचूनि येर नेघे। राभस्य तेथ ॥ २८ ॥ देहनिर्वाहापुरतें। राहाटवी हातापायांतें। किंबहुना आपैतें। सबाह्य केलें ॥ २९ ॥ आणि मनाचा उंबरा। वृत्तीसी देखों नेदी वीरा। तेथ कें वाग्व्यापारा। अवकाश असे ॥ १०३० ॥ ऐसेनि देहवाचा मानस। हें जिणोनि बाह्यप्रदेश। [ध्यान–] आकळिलें आकाश। ध्यानाचें तेणें ॥ ३१ ॥ गुरुवाक्यें उठविला। बोधीं निश्चय आला। न्याहाळी हातीं घेतला। आरिसा जैसा॥३२॥ पै ध्याता आपणपेंचि परी। ध्यानरूप वृत्तिमाझारीं। ध्येयत्वें धेहे अवधारीं। ध्यानरूढी गा ॥ ३३ ॥ तेथ ध्येय ध्यान ध्याता। यया तिहीं एकरूपता। होय तंव पंडुसुता। कीजे तें गा ॥३४॥ म्हणौनि तो मुमुक्षु। आत्मज्ञानीं जाला दक्षु। [योगपरो नित्यं] परि पुढांसूनि पक्षु। योगाभ्यासाचा ॥ ३५ ॥ अपानरंध्रद्वया-। माझारीं धनंजया। पांष्णी पिडूनियां। कांवरुमूळ ॥ ३६ ॥ आकुंचूनि अध। देऊनि तिन्ही बंध। करूनि एकवद। वायू भेदी ॥ ३७ ॥ कुंडलिनी जागऊनि। मध्यमा विकाशूनि। आधारादि भेदूनि। अग्निचरी ॥ ३८ ॥ सहस्रदळाचा मेघ। पीयूषें वर्षोनि चांग। तो मूळवरी वोघ। आणूनियां ॥ ३९ ॥ नाचतया पुण्यगिरी। चिद्भैरवाच्या खापरीं। मनपवनाची खीच पुरी। वाढुनियां ॥ १०४० ॥ जालिया योगाचा गाढा। मेळावा सूनि हा पुढां। ध्यान मागिलीकडें। स्वयंभ केलें ॥ ४१ ॥ आणि ध्यानयोगदोनी। इयें आत्मतत्त्वज्ञानी। पैठीं होआवया निर्विघ्नीं। आधींचि तेणें ॥ ४२ ॥ वीतरागतेसारिखा। जोडूनि ठेविला सखा। तो आघवियाचि भूमिकां-। सवें चाले ॥ ४३ ॥ पहावें दिसे तंववरी। दिठीतें न संडी दीप जरी। तरी कें अवसरीं। देखावया ॥४४॥ तैसें मोक्षीं प्रवर्तलया। वृत्ती ब्रह्मीं जाय लया। तंव वैराग्य आथी तया। भंग कैंचा ॥ ४५ म्हणौनि सवैराग्य। ज्ञानाभ्यास तो सभाग्य। करूनि जाला योग्य। आत्मलाभा ॥ ४६ ॥ ऐसी वैराग्याची अंगी। बाणूनियां वज्रांगी। राजयोगतुरंगीं। आरूढला ॥ ४७ ॥ वरि आडपडिलें दिठी। सानें थोर निवटी। तें बळी विवेकमुष्टी। ध्यानाचें खांडें ॥ ४८ ॥ ऐसेनि संसाररणाआंत। आंधारीं सूर्य तैसा असे जात। मोक्ष विजय श्रिये वरैतें। होआवयालागीं ॥ ४९ ॥

"जनांचा सहवास सोडावयाचा; वनांत वस्ती करावयाची; आपल्या आंगाचे अवयव येवढेच काय ते सोबती; १०२२ शमदमादिकांमध्यें खेळतो; न बोलण्याचीच वडवड करतो; गुरुवाक्याच्या तल्लीनतेमध्यें वेळसुद्धां ज्याला कळत नाहीं. १०२३ आणखी आंगाला शक्ति

१ जनसहवास. २ वनांत स्थळ वसविलें. ३ अवयवसमुदाय. ४ मन इंद्रियांच्या अंतर्मुखतेंत. ५ बोले. ६ क्षुधा मंद व्हावी. ७ विषयीं. ८ मोजलेला. ९ माप घालीत नाहींत. १० जठराग्नीनें, प्राण पोषण होतो. ११ इच्छिली किंवा बोलाविली. १२ दवडीत नाहीं. १३ विषयसुख, अविचार. १४ उपयोग करी. १५ स्वाधीन. १६ शब्दास. १७ जिंकून. १८ ध्यान करण्यास योग्यपणानें. १९ ध्यान करितो. २० प्रकार. २१ शहाणा. २२ पुढें करून. २३ प्रकार. २४ गुदशिश्नछिद्रांच्या. २५ खोटेनें दाबून.

१ गुदशिश्नास सांधणाऱ्या रेषाकृतीचें मूळ, चार बोटांचा मध्य. २ आकर्षण करून. ३ गुदस्थानचा वज्रबंध, नाभिस्थान उड्डियाणबंध व कंठस्थान जालंधरबंध. ४ नाभिकमलांतील मूळशक्ति. ५ सुषुम्ना. ६ गुदस्थानच्या आधारचक्राचा भेद करून. ७ कुंडलिनीच्या जागृतावस्थेपासून उत्पन्न झालेल्या तेजावर. ८ मस्तकस्थित ब्रह्मरंध्रींचा. ९ मूलाधारगुदस्थित चक्रापर्यंत. १० द्विदलरूप कमल जें अग्निचक्र तद्रूप पर्वतावर. ११ चैतन्यरूप भैरवाच्या भिक्षापात्रांत म्हणजे सहस्रदलरूप कमलमस्तकांत. १२ मनोरूप वायूची पूर्ण खिचडी. १३ बळकटी. १४ वर सांगितलेला समुदाय पुढें करून. १५ ब्रह्मध्यानाकडे. १६ स्थिर प्राप्त. १७ वैराग्यासारखा. १८ अवस्थांसमागमें. १९ वेळ. २० अहंस्फुरण. २१ कवच. २२ वज्राप्रमाणें बळकट. २३ राजयोगरूप घोड्यावर २४ स्थूल, सूक्ष्म. २५ संहारी. २६ खड्ग. २७ वरणारा, भर्ता.

यावी; किंवा क्षुधा मंद व्हावी; किंवा जिभेचे हेतु पूर्ण व्हावेत; १०२४ भोजन करीत असतां ह्या तिहींनाही जो मोजित नाहीं. आहारामध्यें मोजकेपणा; संतोषामध्यें मात्र माप नाहीं. १०२५ जठराग्नीनें दग्ध होणारा प्राण वांचेल, इतका परिमित आहार मात्र सेवन करावयाचा. १०२६ आणखी परपुरुषानें हाक मारिली तरी, कुलीन स्त्री त्याच्या आंगाला स्पर्श करीत नाहीं, त्याप्रमाणें निद्रेला आणि आळसाला जो थारा देत नाहीं. १०२७ नमस्कार घालतांना जें काय भूमीला आंग लागेल तें लागेल. त्याशिवाय उगाच अविचारानें लोळणें नाहीं. १०२८ देह चालेल इतक्या पुरताच हातापायांचा उपयोग करतो. किंबहुना अंतर्बाह्य सारें आपल्याच स्वाधीन करून सोडतो. १०२९ हे **वीरा!** वृत्तीला मनाचा उंबराही जो पाहूं देत नाहीं, तेथें शब्दादिकांच्या व्यापाराला संधि कोठची ?१०३० अशा प्रकारें तो काया, वाचा, व मन हीं जिंकून ध्यानाच्या आकाशासुद्धां बाह्य प्रदेश आपल्या ताब्यांत घेतो. १०३१ तो गुरुवाक्यानें जागृत होतो आणि ज्ञानानें आलेला निश्चय, आरसा घेऊन पहात बसावें त्याप्रमाणें जो पहात बसतो. १०३२ ध्यान करणारा आपणच असतो आणि तोच ध्यानरूपवृत्तीमध्यें ध्यान करण्यास योग्य जें आपण त्याचेंच ध्यान करतो. असा जो ध्यानाचा प्रकार तो आतां ऐक. १०३३ तेव्हां **अर्जुना!** ध्येय, ध्यान आणि ध्याता ह्या तिहींची एकरूपता होईल तोंपर्यंत तें तो करतो. १०३४ म्हणून तो मुमुक्षु आत्मज्ञानामध्यें प्रवीण होतो. परंतु हें सर्व योगाभ्यासाचा प्रकार पुढें करून करतो. १०३५ **धनंजया!** खालच्या दोन्हीं छिद्रांमध्यें खोट देऊन मधील शिवणीस रेटून, १०३६ अधोभाग (गुदस्थानचा) आकर्षण करून वज्रबंध, (नाभिस्थान) उड्डीयाणबंध, (कंठस्थान) जालंधरबंध हे तिन्ही बंध साधून वायुभेदांची एकवाक्यता लावून, १०३७ कुंडलिनी जागृत करून, मध्यमा-सुषुम्ना विकसित करून आधारचक्राचा भेद करून, त्या अग्रीवर, १०३८ मस्तकांतील ब्रह्मरंध्ररूप मेघापासून अमृताची उत्तम वृष्टि करीत तो ओघ मूलाधारचक्रापर्यंत आणून, १०३९ पुण्यपर्वतावर नाचणारा जो चैतन्यरूप भैरव, त्याच्या भिक्षापात्रांत मनाची आणि वायूची भरपूर खिचडी वाढून, १०४० योगाचा अभ्यास दृढतर झाला म्हणजे हा सर्व समुदाय पुढें करून त्याच्या पाठीमागें ध्यानाला स्वयंभु करून सोडतो. १०४१ आणखी हें ध्यान व योग दोन्हींही ह्या आत्मतत्त्वज्ञानामध्यें निर्विघ्नपणें स्थिर होण्याकरितां, त्यानें आधींच, १०४२ वैराग्यासारखा मित्र जोडून ठेवलेला असतो. तो प्रत्येक स्थितीमध्यें त्याच्याबरोबर चालत असतो. १०४३ दिसतें तोंपर्यंत पहावें. परंतु दीप जर दृष्टीला सोडित नाहीं, तर पहावयाला अवकाश तरी कोठें राहिला ?१०४४ तद्वत् मोक्षामध्यें शिरलें, कीं अहं हें स्फुरण लयास जाईपर्यंत त्याला वैराग्य असतें. मग त्याला भंग कशाचा ? १०४५ म्हणून वैराग्यासहवर्तमान जो ज्ञानाचा अभ्यास करतो, तो भाग्यवान् होय. आणि तोच आत्मलाभाला योग्य होतो. १०४६ अशा प्रकारें वैराग्याचें वज्राप्रमाणें बळकट कवच आंगांत घालून जो राजयोगरूपी (अद्वैतबोधरूप) घोड्यावर बसतो. १०४७ तो विवेकाच्या बळकट मुठींत ध्यानरूप तरवार घेऊन दृष्टीपुढें जें जें लहान किंवा थोर येईल, तें स्थूल असो कीं सूक्ष्म असो, त्याचा संहार करीत सुटतो. १०४८ अशा रीतीनें आंधारांत सूर्य जातो तसा, संसारयुद्धामध्यें मोक्षाची विजयश्री वरण्याकरितां जात असतो.” १०४९

अहंकारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहम् ।
विमुच्य निर्ममः शांतो ब्रह्मभूयाय कल्पते॥५३॥

[अहंकारं] तेथ आडवावया आले । दोषवैरी जे थोपटिले । तयांमाजी पहिले । देहाहंकार ॥ १०५० ॥ जो न मोकली मारूनी । जीवों नेदी उपजवोनी । विचंबवी खोडां घालुनी । हाडांचिया ॥ ५१ ॥ तेयाचा देहदुर्ग हा थारा । मोडोनि

१ श्रमवी. २ त्या अभिमानाचा. ३ देहरूप किल्ला.

घेतला तो वीरा । [बलं] आणि बळ हा दुसरा । मारिला वैरी ॥ ५२ ॥ जो [1]विषयाचेनि नांवें । चौगुणेंही वरी [2]थांवे । जेणें मृतावस्था धांवे । सर्वत्र जगा ॥ ५३ ॥ तो विषयविषाचा ठावो । आघविया दोषांचा रावो । परी ध्यानखड्गाचा घावो । [3]साहेल कैंचा ॥ ५४ ॥ [दर्पं] आणि प्रिय विषयप्राप्ती । करी जया सुखाची व्यक्ती । तेचि घालूनि [4]बुंथी । आंगीं जो [5]वाजे ॥ ५५ ॥ जो सन्मार्गा भुलवी । मग अधर्माच्या [6]आडवीं । [7]सूनि वाघां सांपडवी । नरकादिकां ॥५६॥ तो [8]विश्वासें मारिता रिपु । [9]निर्वटूनि घातला [10]दर्पु । [कामं] आणि जयाचा अहा कंपु । तापसांसी ॥ ५७ ॥ क्रोधा ऐसा महादोख । जयाचा देख [11]परिपाक । भरिजे तंव अधिक । [12]रितां होय जो ॥ ५८ ॥ तो [13]काम कोणेचठायीं । नसे ऐसें केलें पाहीं । [क्रोधं] की तेंचि क्रोधाही । सहजें आलें ॥५९॥ मुळाचें तोडणें जैसें । होय कां शाखोद्देशें । काम नाशलेनि नाशे । तैसा क्रोध ॥ १०६० ॥ ह्मणौनि काम वैरी । जाला जेथ [14]ठाणोरी । तेथ सरली वारी । क्रोधाचीही ॥ ६१ ॥ [परिग्रहं] आणि समर्थ आपुला [15]खोडा । [16]शिसें वाहवी जैसा [17]होडा । तैसा भुंजौनि जो गाढा । [18]परिग्रहो ॥ ६२ ॥ जो माथांचि [19]पालावणी । अंगा अवगुण [20]घालवी । जीवें [21]दांडी घेववी । ममत्वाची ॥ ६३ ॥ [22]शिष्यशास्त्रादिविलासें । [23]मठादिमुद्रेचेनि मिसें । घातले आहाती फांसे । [24]निःसंगा [25]जेणें ॥ ६४ ॥ [26]घरीं कुटुंबपणें सरे । तरीं वनीं [27]वन्य होउनि अवतरे । नागवीयाही शरीरें । लागला आहे ॥ ६५ ॥ [विमुच्य] ऐसा दुर्जय जो परिग्रहो । तयाचा फेडूनि ठावो । भवविजयाचा उत्साहो । भोगीतसे जो ॥६६॥ [निर्ममः] तेथ अमानित्वादि आघवे । ज्ञानगुणाचे जे मेळावे । ते कैवल्यदेशींचे आघवे । राव जैसे आले ॥ ६७ ॥ तेव्हां सम्यक्ज्ञानाचिया । [28]राणिवा [29]उगाणूनि तया । परिवार होऊनियां । राहत आंगें ॥ ६८ ॥ प्रवृत्तीचिये [30]राजबिदी । [31]अवस्थाभेदप्रमर्दी । कीजत आहे प्रतिपदीं । सुखाचें लोण ॥ ६९ ॥ पुढां बोधाचिये [32]कांबीवरी । विवेक दृश्याची मादी [33]सारी । योगभूमिका [1]आरती करी । येती जैसिया ॥ १०७० ॥ तेथ ऋद्धिसिद्धींचीं अनेगें । वृंदें मिळती प्रसंगें । तिये [2]पुष्पवर्षी आंगें । नाहातसे तो ॥ ७१ ॥ ऐसेनि ब्रह्मैक्यासारिखें । स्वराज्य येतां जवळिकें । [3]झळंबित आहे हरिखें । तिन्हीं लोक ॥ ७२ ॥ तेव्हां वैरिया कां मैत्रिया । तयासि माझें ह्मणावया । [4]समानता धनंजया । उरेचिही ना ॥ ७३ ॥ हें ना भलतेणे [5]व्याजें । तो जयातें ह्मणे माझें । तें [6]नोडवेचि कां [7]दुजें । अद्वितीय जाला ॥ ७४ ॥ पैं आपुलिया एकी सत्ता । सर्वेही [8]कवळूनियां पंडुसुता । [9]कैहीं न लगती ममता । [10]धांडिली तेणें ॥ ७५ ॥ [शांतः] ऐसा जिंतिलिया [11]रिपुवर्ग । अपमानिलिया हें जग । [12]अपैसा [13]योगतुरंग । स्थिर जाला ॥ ७६ ॥ वैराग्याचें [14]गांढलें । [15]अंगत्राण होतें भलें । तेंही नावेक ढिलें । तेव्हां करी ॥ ७७ ॥ आणि [16]निवटी ध्यानाचें [17]खांडें । तें दुजें नाहींचि पुढें । ह्मणूनि हात [18]आसुडे । वृत्तीचाही ॥ ७८ ॥ जैसें रसौषध खरें । आपुलें काज करूनि पुरें । आपणही नुरे । तैसें होतसे ॥ ७९ देखोनि ठाकिता[19]ठावो । धांवतां [20]थिरांवे पावो । तैसा ब्रह्मसामीप्यें [21]थांवो । अभ्यास सांडी ॥ १०८० ॥ घडतां महोदधीसी । गंगा वेग सांडी जैसी । कां कामिनी कांतापासीं । स्थिर होय ॥ ८१ ॥ ना ना फळतिये वेळे । केळीची वाढि [22]मांटुळे । कां गांवापुढें वळे । मार्ग जैसा ॥ ८२ ॥ तैसा आत्मसाक्षात्कार । होईल देखोनि गोचर । ऐसा [23]साधनेंहतियेर । हळूचि ठेवी ॥ ८३ ॥ ह्मणौनि ब्रह्मेंसी तया । ऐक्याचा [24]समो धनंजया । होतसे तैं उपाया । [25]वोहटे पडे ॥ ८४ ॥ मग वैराग्याची [26]गोधूळिक । जे ज्ञानाभ्यासाचें [27]वार्धक्य । योगफळासही [28]परिपाक । दशा जे कां ॥ ८५ ॥ ते शांति पै गा [29]सुभगा । संपूर्ण ये तयाचिया आंगा । [ब्रह्मभूयाय कल्पते] तैं ब्रह्म होआवयाजोगा । होय तो पुरुष ॥ ८६ ॥ पुनवेहूनि चतुर्दशी । जेतुलें उणेंपण शशी । कां सोळेया [30]ऊनि जैसी । पंधरावी [31]वानी ॥ ८७ ॥ सागरींही पाणी वेगें । संचरे तें रूप गंगे । येर निश्चळ जें उगें । तें समुद्र जैसा ॥ ८८ ॥ ब्रह्मा आणि ब्रह्महोतिये । योग्यते तैसा [32]पाड आहे । तेचि शांतीचेनि लाहे । हातें तो

१ सर्व विषयांचें नांव घेतांना. २ बळावे. ३ कसें सहन करील. ४ खोळ. ५ आदळे. ६ अरण्यांत. ७ घालून. ८ गुरुशास्त्रवचनीं विश्वासानें. ९ वधून. १० गर्व. ११ पक्कावस्था. १२ रिकामा. १३ इच्छा. १४ युद्धहत, युद्धकर्ता. १५ बेडी. १६ मस्तकें. १७ पैजेनें. १८ संग. १९ ओझें घाली, डोक्यावर बसतो. २० जडवी. २१ काठी. २२ शिष्यसंप्रदाय वाढविण्याचे प्रकार. २३ मठ करणें, मुद्रा दाखविणें. २४ विरक्तास. २५ ज्या परिग्रहानें. २६ घरकुटुंब त्याग करून दूर झाला. २७ वन्यसंबंधाचे विषयीं. २८ स्वामित्वानें. २९ झाडा करून. ३० राजमार्गावर. ३१ जागृति इत्यादिक क्रियांविषयीं. ३२ धनुष्यानें. ३३ नाहींशी करी.

१ आरती करणाऱ्या. २ पुष्पवृष्टीनें. ३ आनंदित, गुंडाळित. ४ साम्यतेनें. ५ निमित्तानें. ६ प्राप्त होत नाहीं. ७ दुसरेपणानें. ८ वेष्टून. ९ कधीं. १० फेडिली. ११ शत्रुसमुदाय. १२ सहज. १३ योगरूप घोडा. १४ अंगावर बळकट घातलेलें. १५ कवच. १६ वधी. १७ खड्ग. १८ झुगारी. १९ विश्रांतिस्थान. २० पाय स्थिर होतो. २१ बळ. २२ सरे, कुंठे. २३ शास्त्र. २४ समय. २५ तूट. २६ मावळती वेळ. २७ वृद्धपणा. २८ परिणाम. २९ ऐश्वर्यवंता. ३० उणी. ३१ कस. ३२ साम्य.

गा ॥ ८९ ॥ पैं तेंचि होणेनवीण । प्रतीती आलें जें ब्रह्मपण । ते ब्रह्महोती जाण । योग्यता येथ ॥ १०९० ॥

"तेव्हां दोषरूप शत्रु जे जे आडवे येतात, आणि त्यांपैकीं ज्यांना धोपटून काढावें लागतें, त्यामध्यें पहिला कोण ? तर देहाहंकार. १०५० त्याला नुसता मारूनच सोडित नाहीं, तर त्यानें पुन्हा डोकेंसुद्धां वर करूं नये असें करून टाकतो. १०५१ हे वीरा! त्या देहाहंकाराचें राहण्याचें ठिकाण जो देहरूप किल्ला तो जिंकून टाकलेला असतो. आणखी, बळ हा दुसरा वैरी मारतो. १०५२ विषयांचें नांव घेतांच जो चौपटीहूनही अधिक वाढतो. आणि ज्याच्या योगानें सर्व जगाला मृतावस्था प्राप्त होते. १०५३ तो विषयरूप विषाची खाण; सर्व दोषांचा राजा तरी, ध्यानरूप तरवारीचा वार कसा सहन करणार? १०५४ आणखी प्रिय विषय प्राप्त झाले कीं ज्याचें सुख दिसूं लागतें. आणि तेंच कवच आंगांत घालून जो गरजतो. १०५५ जो सन्मार्गाला भुरळ पाडतो; चुकवितो; आणि अधर्माच्या अरण्यांत घालून नरकादिक वाघांच्या तावडींत देतो १०५६ विश्वासानें मारणारा दुस्मान; असा जो गर्व तो ज्यानें ठार करून टाकलेला. आणि अरेरे! ज्याचा तपस्व्यांनासुद्धां धाक, १०५७ क्रोधासारखा महादोष हें ज्याचें फळ; भरूं लागलें कीं जो अधिकाधिक रिताच होत जाणारा; १०५८ असा जो काम तो कोठेंच ज्यानें नाहींसा करून टाकलेला. तेव्हां क्रोधाच्या कपाळालाही सहजीं तीच दशा आली. १०५९ ज्याप्रमाणें मूळ तोडलें म्हणजे शाखा तुटतातच; त्याप्रमाणें कामाचा नाश झाला कीं, क्रोधाचाही झालाच. १०६० म्हणून कामरूप शत्रु जेथें पराजित होतो, तेथें क्रोधाचीही वारी संपते. १०६१ आणखी सत्ताधीश असतो तो आपला खोडाही पैजेनें डोक्यावरून न्यावयाला लावतो, त्याप्रमाणें भोग भोगून मातलेला जो परिग्रह, १०६२ जो आपल्या नुसत्या मस्तक हालविण्यानेंच आपल्या आंगचा अवगुण चिकटवितो, व जिवाकडून ममत्वाची दांडी घेववितो, १०६३ शिष्यसांप्रदाय वाढविणें; मठ करणें; मुद्रा दाखविणें, इत्यादि निःसंगावरही ज्यानें फांसे घालून ठेवलेले आहेत. १०६४ घरांतील कुटुंबांतून निघतो परंतु बनामध्यें वन्यविषयीं होऊन राहतो; नागव्यांच्या शरीरालाही जो चिकटलेला; १०६५ असा जिंकण्याला कठीण जो परिग्रह, त्याचा गंड मोडून जो संसारापासून विजयी होत्साता आनंदोत्सवाचा उपभोग घेतो. १०६६ तेव्हां अमानित्वादि सारे ज्ञानगुणांचे समुदाय, ते जणों काय मोक्षदेशाचे राजे असावेत त्याप्रमाणें येतात. १०६७ त्या वेळीं यथार्थज्ञानाच्या राज्याचा त्यांस झाडा देऊन, त्यांचा अंकित होऊन राहतो. १०६८ प्रवृत्तीच्या राजमार्गावर जागृति इत्यादि अवस्था, भेदरूपी स्त्रिया पावलोपावलीं सुखाचें लिंबलोण उतरित असतात. १०६९ पुढें विचार हा ज्ञानाची काठी घेऊन दृश्याची दाटी मागें करतो. आरती ओवाळण्यास स्त्रिया आल्याप्रमाणें योगभूमिका (अवस्था) येतात. १०७० तेव्हां प्रसंगानुसार ऋद्धिसिद्धींचेही अनेक समुदाय जमा होतात. आणि त्यांच्या पुष्पवृष्टीनें त्यांचें आंग अगदीं झांकून जातें. १०७१ अशा प्रकारें ब्रह्मैक्यासारख्या स्वराज्याची प्राप्ति झाली म्हणजे त्रिभुवन आनंदामध्यें बुडून जातें. १०७२ त्या वेळीं धनंजया! शत्रूला किंवा मित्राला माझें म्हणावयाला कांहीं उरतच नाहीं. १०७३ हें नसलें तर, कोणत्याही इतर निमित्तानें माझें असें म्हटलें तरीसुद्धां तें दुसरें होत नाहीं. कारण, तो स्वतःच अद्वितीय झालेला असतो. १०७४ अर्जुना! आपल्या एकाच सत्तेखालीं सर्व घेऊन कधीं न सुटणारी ममता त्यानें सोडलेली असते. १०७५ अशा प्रकारें शत्रुसमुदाय जिंकला; ह्या जगाचा अव्हेर केला; कीं योगरूप घोडा आपोआपच उभा राहतो. १०७६

१ तें ब्रह्म झाल्यावांचून ब्रह्मपणा जो प्रतीतीस येतो ती ब्रह्म होण्याची योग्यता. २ ब्रह्म होण्याची.

त्या वेळेस वैराग्याचें बळकट घातलेलें कवच असतें तें सुद्धां घटकाभर ढिलें करतो. १०७७ आणखी ध्यानाचें खड्गही फेंकून देतो; कारण, दुसरें ह्मणून कांहीं उरत नाहीं त्यामुळे वृत्तीचाही हात झिटकारून देतो. १०७८ ज्याप्रमाणें खरें रसायन आपलें काम पुरतें करून मग आपणही शिल्लक रहात नाहीं, त्याप्रमाणें होतें. १०७९ थांबावयाचें ठिकाण पाहिलें ह्मणजे धांवणारा जसा पाय थांबवितो, त्याप्रमाणें ब्रह्माशीं ऐक्यभाव झाला ह्मणजे अभ्यासाचें ठिकाण सोडून देतो. १०८० महासागराची गांठ पडली कीं, गंगा जशी वेग टाकून देते; स्त्री जशी पतीपाशीं स्थिर होते; १०८१ किंवा फलद्रूप होण्याच्या वेळेला केळीची वाढ खुंटते; किंवा गांवाजवळ जसा मार्ग मुरडतो; १०८२ त्याप्रमाणें आत्मसाक्षात्कार होतो असें समजतांच साधनरूप शस्त्र हळूच खालीं ठेवतो. १०८३ ह्मणून हे धनंजया! ब्रह्माच्या आणि त्याच्या ऐक्याचा समय येतो तेव्हां उपायामध्यें तूट पडते. १०८४ मग वैराग्याची जी मावळती वेळ; जें ज्ञानाभ्यासाचें वार्धक्य; योगफळाची जी परिपक्व दशा; १०८५ हे ऐश्वर्यवंता! ती संपूर्ण शांति त्याच्या आंगास येते. तेव्हां तो पुरुष ब्रह्म होण्यास योग्य होतो. १०८६ पौर्णिमेपेक्षां चतुर्दशीच्या चंद्रांत जितकी कमतरता, किंवा सोळांच्या कसाहून पंधरांचा कस जितका उणा, १०८७ समुद्रांत जें पाणी जोरानें शिरतें, तें गंगेचें स्वरूप होय. बाकी जें स्थिर—निश्चळ—पाणी तो समुद्र होय. १०८८ त्याप्रमाणें ब्रह्माची आणि ब्रह्म होणाऱ्याची योग्यता अगदीं जवळ जवळ आहे. तीच त्याला शांतीच्या द्वारानें प्राप्त होते. १०८९ तेंच ब्रह्म झाल्याशिवाय ब्रह्मत्वाचा जो अनुभव घडतो, तीच ब्रह्म होण्याची योग्यता होय." १०९०

ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न कांक्षति ।
समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम्‌॥ ५४ ॥

[ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा] ते ब्रह्मभावयोग्यता । पुरुष तो मग पंडुसुता । आत्मबोध प्रसन्नता । पदीं बैसे ॥ ९१ ॥ जेणें निपजे रससोय[1] । तो तापही जैं जाय । तौं तें[2] कां होय । प्रसन्न जैसी ॥ ९२ ॥ ना ना भरतिया लगबगा । शरत्काळीं सांडिजे गंगा । कां गीत राहतां उपांगा[3] । वोहट पडे ॥ ९३ ॥ तैसा आत्मबोधीं उद्यम[4] । करितां होय जो श्रम । तोही जेथें शम[5] । होऊनि जाय ॥ ९४ ॥ आत्मबोध प्रशस्तीं[6] । हे तिये दशेची ख्याती । ते भोगीतसे महामती । योग्य तो गा ॥ ९५ ॥ [न शोचति न कांक्षति] तेव्हां आत्मत्वें शोचावें[7] । कांहीं पावावया कामावें[8] । हें सरलें समभावें । भरितें तया ॥ ९६ ॥ [समः सर्वेषु भूतेषु] उदया येतां गभस्ती[9] । नाना नक्षत्रव्यक्ती । हारवीजती दीप्ती । आगिंठ्या[10] जेवीं ॥ ९७ ॥ तेवीं उठतिया आत्मप्रभा[11] । हे भूतभेदव्यवस्था । मोडीत मोडीत पार्था । वाट[12] पाहे तो॥९८॥ पाटियेवरील अक्षरें । जैसीं पुसतां[13] येती करें । तैसीं हारपती भेदांतरें । तयाचिये दृष्टी ॥९९॥ तैसेनि अन्यथाज्ञानें[14] । जियें घेपती[15] जागरस्वप्नें । तियें दोन्हीं केलीं लीनें । अव्यक्तामाजि[16] ॥ ११०० ॥ मग तेंही अव्यक्त । बोध वाढतां झिजत । पुरैलां-बोधीं[17] समस्त । बुडोनि जाय ॥ १ ॥ जैसी भोजनाच्या व्यापारीं । क्षुधा जिरत जाय अवधारीं । मग तृप्तीच्या अवसरीं[18] । नाहींच होय ॥ २ ॥ नाना चालीचिया वाढी । वाट होत जाय थोडी । मग पातलाठायीं बुडी । देऊनि निमे[19] ॥ ३ ॥ कां जागृती जंव उद्दीपे । तंव तंव निद्रा हारपे । मग जागीनलियां स्वरूपें । नाहींच होय ॥ ४ ॥ हें ना आपुलें पूर्णत्व भेटे । जेथ चंद्रासी वाढी खुंटे । तेथ शुक्लपक्ष आटे । निःशेष जैसा ॥ ५ ॥ तैसा बोध्यजात गिळित । वोधबोधें[21] ये मजआंत । मिसळला तेथ सायंत । अबोध[22] गेला ॥ ६॥ [मद्भक्तिं] तेव्हां कल्पांताचिये वेळे । नदी सिंधूचे पेंडवळें[23] । मोडुनि भरिलें जळें । आब्रह्म[24] जैसें ॥ ७ ॥ ना ना गेलिया घट मठ । आकाश ठाके एकवट । कां जळोनि काष्ठें काष्ठ । वन्हीचि होय ॥ ८ ॥ ना तरि लेणियांचे ठसे[25] । आटोनि गेलिया मुसे[26] । नामरूपभेदें जैसें । सांडिजे सोनें ॥ ९ ॥ हेंही असो चेइलेया[27] । हें स्वप्न नाहीं जालया । मग आपणचि आपणयां । उरिजे जैसें ॥ १११० ॥ [लभते

१ रससोय. २ आपणास पूर्ण करण्याची लगबग. ३ मृंदगादि. ४ उद्योग. ५ शांत. ६ मोठेपण. ७ शोक करावा. ८ इच्छावें. ९ सूर्य. १० आंगठ्या. ११ आत्मानुभव. १२ वाट. १३ हातानें पुसतां येतात तशीं. १४ विपरीत ज्ञानानें. १५ घेतलीं जाती. १६ सूक्ष्मवृत्तींत. १७ पूर्ण बोधकाळीं. १८ समयीं. १९ नाश पावे. २० प्रकाश पावे. २१ सर्व बोध, सर्व ज्ञान. २२ अज्ञान. २३ बांध, मर्यादा. २४ ब्रह्मलोकापर्यंत. २५ अलंकार घडण्याचे छाप. २६ मुशींत. २७ जागें झाल्यावर.

परां]तैसा मी एकवांचूनि कांहीं । तया तयाहीसकट नाहीं । हे चौथी भक्ति पाहीं । माझी तो लेहे ॥ ११ ॥ येर आर्त जिज्ञासु अर्थार्थी । हे भजती जिये पंथीं । ते तिन्ही पावोनि चौथी । म्हणिपत आहे ॥ १२ ॥ येऱ्हवीं तिजी ना चौथी । हे पहिली ना सरती । पैं माझिये सहजस्थिती । भक्ति नाम ॥ १३ ॥ जे नेणणें माझें प्रकाशूनि । अन्यथात्वें मातें दाऊनि । सर्वेही सर्वी भंजौनि । दुखावीतसे ॥ १४ ॥ जो जेथ जैसें पाहों बैसे । तया तेथ तैसेंचि असे । हें उंजियेडें कां दिसे । अखंडें जेणें ॥ १५ ॥ स्वप्नाचें दिसणें न दिसणें । जैसे आपलेनि असलेपणें । विश्वाचें आहे नाहीं जेणें । प्रकाशें तैसें ॥ १६॥ ऐसा हा सहज माझा । प्रकाश जो कपिध्वजा । तो भक्तियेचा वोजा । बोलिजे गा ॥ १७ ॥ म्हणौनि आर्ताच्या ठायीं । हें आर्ति होऊनि पाहीं । अपेक्षणीय जें कांहीं । तें मीचि केला ॥ १८ ॥ जिज्ञासुपुढां वीरेशा । हेचि होऊनि जिज्ञासा । मी कां जिज्ञास्यु ऐसा । दाखविला ॥ १९ ॥ हेचि होऊनि अर्थना । मींचि माझ्या अर्था अर्जुना । करूनि अर्थाभिधाना । आणि मातें ॥ ११२० ॥ एवं घेऊनि अज्ञानातें । माझी भक्ति जे हे वर्ते । ते दावी मज द्रष्टयातें । दृश्य करूनि ॥ २१ ॥ येथें मुखचि दिसे मुखें । या बोला कांहीं न चुके । परि दुजेपण हें लटिकें । आरिसा करी ॥ २२ ॥ दिठी चंद्रचि घे साचें । परि येतुलें हें तिमिराचें । जे एकचि असे तयाचे । दोनी दावी ॥ २३ ॥ तैसा सर्वत्र मीचि मियां । घेपतसें धनंजया । परि दृश्यत्व हें वायां । अज्ञानवशें ॥ २४ ॥ तें अज्ञान आतां फिटलें । माझें द्रष्टृत्व मज भेटलें । निजबिंबीं एकवटलें । प्रतिबिंब जैसें ॥ २५ ॥ पैं जेव्हांही असे किडाळ । तेव्हांही सोनेंचि अढळ । परि तें कीड गेलिया केवळ । उरे जैसें ॥ २६ ॥ हांगा पूर्णिमे आधीं कायी । चंद्र सावयव नाहीं । परि तिये दिवसीं भेटे पाहीं । पूर्णता तया ॥ २७ ॥ तैसा मीचि ज्ञानद्वारें । दिसें परि हेरसांतरें । मग दृष्टत्व तें सरे । मियांचि मी लाभें ॥२८॥ म्हणौनि दृश्यपथा । अतीत माझ्या पार्था । भक्तियोग चवथा । म्हणीतला गा ॥ २९ ॥

"अर्जुना ! त्या ब्रह्म होणाऱ्या योग्यतेस पोंचलेला पुरुष असतो तो मग आत्मज्ञानप्रसन्न- तेच्या सिंहासनावर बसतो. १०९१ जिनें स्वयंपाक तयार होतो, ती आग जेव्हां विझून जाईल, तेव्हांच तो स्वयंपाक उपयोगीं पडतो; १०९२ किंवा शरदृतूंमध्यें गंगा पुराचा जोर सोडून देते; किंवा गाणें बंद झालें कीं, बाकी मृदंग वगैरे साधनें बंद पडतात; १०९३ त्याप्रमाणें आत्मज्ञानासाठीं केलेले जे श्रम तेही जेथें शांत होऊन जातात. १०९४ आत्मज्ञानाचें महत्त्व हेंच त्या दशेचें प्रसिद्ध नांव होय. त्या दशेला तो महात्मा योग्य होऊन तिचा उपभोग घेतो. १०९५ तेव्हां आत्मज्ञानासाठीं शोक करावा, कांहीं मिळण्याची इच्छा धरावी, हेंच संपतें. म्हणून अर्थातच त्याला साम्यता प्राप्त होते. १०९६ सूर्य उदयास आला म्हणजे नानाविध असलेल्या नक्षत्रांच्या आंगचें असलेलें तेज लोपून जातें; १०९७ त्याप्रमाणें हे पार्था ! आत्मानुभव प्राप्त झाला म्हणजे, प्राणिमात्रांतील भेद मोडित मोडित त्याच मार्गानें तो जात असतो. १०९८ पाटीवर असलेलीं अक्षरें जशीं पुसून टाकतां येतात, त्याप्रमाणें त्याच्या दृष्टींतील भेदाभेद मोडून जातात. १०९९ तसेंच जागृति स्वप्न हीं जीं विपरीत ज्ञानें मानलीं जातात, तीं दोन्हींही तो अव्यक्तामध्यें नाहींशीं करून सोडतो. ११०० मग ज्ञान जसजसें वाढूं लागतें, तसतसें तें अव्यक्तही कमी कमी होत होत पूर्ण ज्ञान झालें म्हणजे त्यांत सर्वच बुडून जातें. ११०१ ऐक. भोजन करतांना क्षुधा जशी कमी कमी होत जाऊन तृप्तीच्या वेळीं तर ती अगदींच नाहींशी होऊन जाते. ११०२ किंवा चालणें जसें जसें अधिक वाढत जातें, तसतशी वाट थोडथोडी रहाते. आणि नेमलेल्या ठिकाणीं पोंचलें म्हणजे ती मुळींच नाहींशी होते. ११०३ किंवा जों जों जागेपणा येत जातो, तों तों निद्रा नाहींशी होते. आणखी नीट जागें झाल्यावर तर ती मुळींच नाहींशी होते. ११०४ हें, किंवा चंद्राचें जेथें पूर्णत्व होतें; त्याची जेथें वाढ खुंटते; तेथें जसा शुक्लपक्ष नाहींसा होऊन जातो, ११०५ त्याप्र-

१ शुद्धज्ञान. २ लाभे. ३ पीडित. ४ ज्ञानेच्छु. ५ द्रव्येच्छु. ६ शेवटली. ७ ब्रह्मरूप स्थिति. ८ अज्ञान. ९ अन्य प्रकारें. १० भजवून. ११ समजावीत आहे. १२ प्रकाशानें. १३ भक्तीच्या रीतीनें. १४ पीडिताच्या. १५ इच्छा करण्यास योग्य. १६ ज्ञानेच्छूच्या पुढें. १७ अर्थादिक या नांवास. १८ सर्वसाक्षीला. १९ एवढें. २० नेत्ररोगाचें. २१ घेतला जातों. २२ साक्षीरूपत्व. २३ डाकलग. २४ स्थिर. २५ हीण. २६ उपाधीच्या योगानें हाताच्या अंतरानें. २७ ज्ञान.

माणें ह्मटून सारें ज्ञान गिळून ज्ञानाच्या ज्ञानानें माझ्या मध्यें एकरूप होऊन जातो, आणि अज्ञान सारें नाहींसेंच होऊन जातें. ११०६ तेव्हां कल्पांताच्या वेळेला नदीची आणि सिंधूची मर्यादा सारीच मोडून ब्रह्मलोकापर्यंत जसें सारें पाणीच पाणी भरून जातें, ११०७ किंवा घट आणि मठ दोन्हीं नाहींशीं झालीं ह्मणजे आकाश जसें एक होऊन राहतें, किंवा लांकडें जळल्यानंतर लांकूड जसें विस्तवच बनतें, ११०८ किंवा अलंकाराकारचे ठसे मुशींत आटून गेले ह्मणजे सोनें जसें नामरूप ह्यांच्या भेदाला सोडून देतें. ११०९ हेंही असो. जागे झालेल्याला स्वप्न हें असत नाहीं, आणि तो जसा आपल्याच ठिकाणीं उरतो, १११० त्याप्रमाणें माझ्या एकाशिवाय त्याला त्याच्या सहवर्तमान दुसरें कांहीं दिसत नाहीं. अशी ही माझी चौथी भक्ति त्याला प्राप्त होते. ११११ इतर आर्त, जिज्ञासू, अर्थार्थी, हे ज्या ज्या पंथानें माझें भजन करतात, त्या तिन्ही पंथांहून ही भक्ति निराळी होय. ह्मणूनच हिला चौथी भक्ति असें ह्मणतात. १११२ बाकी ती तिसरीही नव्हे आणि चौथीही नव्हे. ती पहिलीही नव्हे, आणि शेवटचीही नव्हे. माझ्या ब्रह्मरूप स्थितीलाच भक्ति हें नाम आहे. १११३ जी माझें अज्ञान उघडकीस आणून मला निराळ्या प्रकारानें दाखवून सर्वांच्या भजनांत सर्व प्रकारची समजूत घालून देते. १११४ जो जेथें जसें पहावयास बसेल, त्याला तेथें तसेंच असतें, आणि ज्यानें हें सर्व अखंड प्रकाशित दिसतें. १११५ स्वप्नाचें दिसणें किंवा न दिसणें हें जसें आपल्या अस्तित्वावर अवलंबून असतें, त्याप्रमाणें विश्वाचें असणें आणि नसणें ज्यानें भासमान होतें, १११६ कपिध्वजा! असा जो हा माझा स्वाभाविक प्रकाश तोच भक्ति ह्या शब्दानें बोलतात. १११७ ह्मणून आर्तामध्यें हेंच आर्ति होऊन ज्याची अपेक्षा करावयाची तें मीच होतों. १११८ हे वीरश्रेष्ठा! जिज्ञासूपुढें हेंच जिज्ञासा होऊन जिज्ञासा तो मी असा भास करतें. १११९ हेंच अर्थी होऊन अर्जुना! माझ्याकरितां मीच अर्थादिक नांवास पात्र होतों. ११२० अशा प्रकारें अज्ञानाला घेऊन जी ही माझी भक्ति वागते, तीच मला पाहणाराला पहाण्याचा पदार्थ करून दाखविते. ११२१ येथें तोंडानेंच तोंड दिसतें. ह्या बोलण्यांत कांहींच चूक नाहीं. पण हें जें मिथ्या दुसरेंपण तें आरसा करतो. ११२२ दृष्टी खरोखर चंद्राचाच स्वीकार करीत असते, पण येवढें कृत्य फक्त त्या एक नेत्ररोगाचें; कीं एक असलेला पदार्थ द्विधा करून दाखवावयाचा. ११२३ त्याप्रमाणें धनंजया! सर्व ठिकाणीं मीच माझें सेवन करतों. आणि दृश्यत्व हें अज्ञानानें व्यापल्यामुळें मिथ्या होय. ११२४ आपल्या बिंबांत जसें प्रतिबिंब मिळून जावें त्याप्रमाणें तें अज्ञान आतां नाहींसें होतें. माझें साक्षीरूपत्व माझ्या प्रत्ययास येतें. ११२५ हीण मिसळलेलें असतें, तेव्हांही तें खरोखर सोनेंच असतें. परंतु हीण गेल्यानंतर तें जसें शुद्ध बाकी रहातें; ११२६ किंवा पौर्णिमेच्या आधीं चंद्र सबंध नसतो काय? पण त्या दिवशींच त्याला संपूर्णता प्राप्त होते. ११२७ त्याप्रमाणें ज्ञानद्वारानें मीच दिसतों; पण ज्ञाताच्या अंतरावरून दिसतों. मग तें दिसणेंही संपतें, आणि माझाच मला लाभ होतो—पाहणारा आत्मस्वरूपाशीं—माझ्याशीं—ऐक्यता पावतो. ११२८ ह्मणूनच अर्जुना! चवथा जो भक्तियोग तो दृश्यमार्गाच्या अतीत—ह्मणजे पलीकडे आहे असें ह्मणतात." ११२९

भक्त्या मामभिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः ।
ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनंतरम् ॥ ५५ ॥

[भक्त्या] इया ज्ञान भक्ती सहज । भक्त एकवटला मज । तो मीचि केवळ हें तुज । श्रुतही आहे ॥ ११३० ॥ जे उभऊनियां भुजा । ज्ञानिया तो आत्मा माझा[1] । हें बोलिलों कपिध्वजा । सप्तमाध्यायीं ॥ ३१ ॥ ते हे कल्पादि[2] भक्ति मियां । श्रीभागवतमिषें ब्रह्मया । उत्तम ह्मणौनि धनंजया । उपदे-

१ 'ज्ञानी त्वात्मैव मे मतं' श्लो० २ यांत. २ जगनिर्माणापूर्वी.

शिली ॥ ३२ ॥ ज्ञानी इयेतें स्वसंविति । शैवं ह्मणती शक्ति । आह्मी परम भक्ति । आपली ह्मणों ॥ ३३ ॥ [मामभिजानाति] हे मेज मिळतिये वेळे । तयां कर्मयोगियां फळे । मग समस्तही निखिळें । मियांचि भरे ॥ ३४ ॥ तेथ वैराग्य विवेकेंसी । आटे बंध मोक्षेंसी । वृत्ती तये अवृत्तीसी । बुडोनि जाय ॥ ३५ ॥ घेऊनि ऐलपणातें । पैरत्व हारपे जेथें । गिळूनि चाऱ्ही भूतें । आकाश जैसें ॥ ३६ ॥ तया परि थेंबथांद । साध्यसाधनातीत शुद्ध । तें मी होऊनि ऐकवद । भोगितो मातें ॥ ३७ ॥ घडोनि सिंधूचिया आंगा । सिंधूवरी तळपे गंगा । तैसा पांड तया भोगा । अवधारी जो ॥ ३८ ॥ कां आरिसयासि आरिसा । उटूनि दाविलिया जैसा । देखणा अतिशय तैसा । भोगणा तिये ॥ ३९ ॥ हें असो दर्पणें नेलिया । तो मुखबोधही गेलिया । देखलेंपण एकलेया । आस्वादिजे जेविं ॥ ११४० ॥ चेइलेया स्वप्न नाशे । आपलें ऐक्यचि दिसे । तें दुजेनवीण जैसें । भोगिजे कां ॥ ४१ ॥ तोचि जालिया भोग तयाचा । न घडे हा भाव जयांचा । तिहीं बोले केविं बोलाचा । उच्चार कीजे ॥४२॥ [यावान्] तयांच्या नेणो गांवीं । रवी प्रकाशी हन दिवी । कीं व्योमालागीं मांडवी । उभिली तिहीं ॥ ४३ ॥ हां गा राजन्यत्व नव्हतां आंगीं । रावो रायपण काय भोगी । कां आंधार हन आलिंगी । दिनकरातें ॥ ४४ ॥ आणि आकाश जें नव्हे । तया आकाश काय जाणवे । रत्नाच्या रूपीं मिरवे । गुंजांचें लेणें ॥ ४५ ॥ ह्मणौनि मी होणें नाहीं । तया मीचि आहे केंही । मग भजेल हें कायी । बोलों कीर ॥ ४६ ॥ यालागीं तो कर्मयोगी । मी जालाचि मातें भोगी । तारुण्य कां तरुणांगी । जियापरि ॥ ४७ ॥ तरंगें सर्वांगीं तोय चुंबी । प्रभा सर्वत्र विलसे बिंबीं । ना ना अवकाश नभीं । लुंठेत जैसा ॥ ४८ ॥ तैसा रूप होउनि माझें । मातें क्रियावीण तो भजे । घनाकार कां सहजें । सोनयातें जेविं ॥ ४९ ॥ कां चंदनाची द्रुंती जैसी । चंदनीं भजे अपैसी । कां अकृत्रिम शशीं । चंद्रिका ते ॥ ११५० ॥

१ स्वकीय ज्ञानकला. २ शिवोपासक. ३ ही भक्ति ते कर्मयोगी जेव्हां माझ्याशीं ऐक्य पावतात तेव्हां त्यांस सफल होते. ४ लय पावे. ५ येरझारा. ६ त्वंपद. ७ तत्पद. ८ शुद्धस्वरूप कूटस्थ, ब्रह्म तटस्थ, उदासीन. ९ एकस्वरूप. १० शोभे. ११ पदवी. १२ पाहतां. १३ आरसा. १४ जागृतास. १५ तेंच झाला ह्मणजे त्याचा भोग घडत नाहीं असा ज्यांचा भाव आहे ते बोलानेंच बोलाचा कसा उच्चार करतात. १६ त्या प्रकाशकारांच्या गांवीं प्रकाश पाडण्यास रवि दिवा आहे असें वाटतें. १७ आकाशासाटीं मांडव. १८ उभारला. १९ राजेपणा. २० सूर्याला. २१ कोठें. २२ मद्रूप होऊन. २३ लाट. २४ पोकळी. २५ लोळे. २६ लगड. २७ सुवास. २८ साहजिक.

तैसी क्रिया कीर न साहे । तऱ्हीं अद्वैतीं भक्ति आहे । हें अनुभवाचि जोगें नव्हे । बोलाऐसें ॥ ५१ ॥ तेव्हां पूर्वसंस्कारछंदें । जें कांहीं तो अनुवादे । तेणें आळविलेनि बो दें । बोलता मीचि ॥ ५२ ॥ बोलतया बोलताचि भेटे । तेथें बोलेल हें न घटे । तें मौन तंव गोमटें । स्तवन माझें ॥५३॥ ह्मणौनि तया बोलतां । बोली बोलता मी भेटतां । मौन होय तेणें तत्वता । स्तवितो मातें ॥ ५४ ॥ तैसेंचि बुद्धी कां दिठी । जें तो देखों जाय किरीटी । तें देखणें दृश्य लोटी । देखतेंचि दावी ॥ ५५ ॥ आरिसया आधीं जैसें । देखतेंचि मुख दिसे । तयाचें देखणें तैसें । मेळवी द्रष्टें ॥ ५६ ॥ दृश्य जाउनियां द्रष्टें । द्रष्टयासिचि जैं भेटे । तैं एकलेपणें न घटे । द्रष्टेपणही ॥ ५७ ॥ तेथ स्वप्नींचिया प्रियें । चेवोनि झोंबों गेलिया । ठायिजे दोन्हीं न होनियां । आपणचि जैसें ॥ ५८ ॥ कां दोहीं काष्ठांचिये घृष्टी । माजी वन्हि येक उठी । तो दोन्हीं हे भाष आटी । आपणचि होय ॥ ५९ ॥ ना ना प्रतिबिंब हातीं । घेऊं गेलिया गभस्ती । बिंबताही असती । जाय जैसी ॥ ११६० ॥ तैसा मी होऊनि देखतें । तो घेऊं जाय दृश्यातें । तेथ दृश्या ने थितें । द्रष्टत्वेंसी ॥ ६१ ॥ रवि आंधार प्रकाशिता । नुरेचि जेविं प्रकाश्यता । तेविं दृश्यीं नाहीं दृष्टता । मी जालिया ॥ ६२ ॥ मग देखिजे ना न देखिजे । ऐशी जे दशा निपजे । ते तें दर्शन माझें । सांचोकारें ॥ ६३ ॥ तें भलतयाही किरीटी । पदार्थाचिया भेटी । द्रष्टृदृश्यातीता दृष्टी । भोगितो सदा ॥ ६४ ॥ [यश्चास्मि] आणि आकाश हें आकाशें । दाटलें न ढळे जैसें । मियां आत्मेन आपणपें तैसें । जालें तया ॥ ६५ ॥ कल्पांतीं उदक उदकें । रुंधलिया वाहों ठाके । तैसा आत्मेनि मियां येकें । कोंदला तो ॥ ६६ ॥ पावो आपणपयां वोलंघे । केविं वन्हि आपणपयां लागे । आपणपां पाणी रिघे । स्नाना कैसें ॥ ६७ ॥ ह्मणोनि सर्व मी जालेपणें । ठेलें तया येणें जाणें । तेंचि गा यात्राकरणें । अद्वया मज ॥ ६८ ॥ पैं जळावरील तरंग । जरी धाविन्नला सवेग । तरी नाहीं भूमिभाग । क्रमिला तेणें ॥ ६९ ॥ जें सांडावें कां मांडावें । जें चालणें जेणें चालावें । तें तोयचि एक आघवें । ह्मणोनियां ॥११७०॥ गेलियाही भलतेउता । उदकपणें पंडुसुता । तरंगाची एकात्मता । न मोडेचि जेविं ॥ ७१ ॥ तैसा मीपणें हा लोटला ।

१ पूर्वपुण्यबलानें. २ बोले. ३ विनविल्यानें, हाक मारतांच मी ओ देतों. ४ दृष्टीनें. ५ पलीकडे सारी. ६ पाहणारास. ७ पतीला. ८ जागृत होऊन. ९ भेटण्यास. १० घर्षणानें. ११ बोलणें संपवून. १२ सूर्य. १३ मूळ असणारें नेतें. १४ प्रकाशकपणा. १५ खरेपणानें. १६ प्रतिबंध केला असतां. १७ भरला. १८ उलंघे. १९ केवढाही.

तो आघवेयाचि मज आला । या यात्रा होय भला । [1]कापडी माझ्या ॥ ७२ ॥ [ततो मां] आणि शरीर स्वभाववशें । कांहीं येक करूं जरी बैसे । तरि मीचि तो तेणें मिषें । भेटें तया ॥ ७३ ॥ तेथ कर्म आणि कर्ता । हें जाऊनि पंडुसुता । मियां [2]आत्मेनि मज पाहतां । मीचि होय ॥ ७४ ॥ पैं दर्पणातें दर्पणें । पाहिलिया होय न पाहणें । सोनें झांकिलिया सुवर्णें । न झांके जेवीं ॥ ७५ ॥ दीपातें दोषें प्रकाशिजे । तें न प्रकाशणेंचि निपजे । तैसें कर्म मियां कीजे । तें करणें कैचें ॥ ७६ ॥ कर्मही [3]करितचि आहे । जें करावें हें भाष जाये । तैं न करणेंचि होये । तयाचें केलें ॥ ७७ ॥ क्रियाजात मीं जालेपणें । घडे कांहींचि न करणें । [4]तयाचि नांव पूजणें । खुणेचें माझें ॥ ७८ ॥ ह्मणौनि करि तयाही [5]वोजों । तें न करणें हेंचि कपिध्वजा । निपजे तिया महापूजा । पूजी तो मातें ॥ ७९ ॥ एवं तो बोले तें स्तवन । तो देखे तें दर्शन । अद्वया मज गमन । तो चाले तेंचि ॥ ११८० ॥ तो करी तेतुली पूजा । तो कल्पी तो जप माझा । तो निजे तेचि कपिध्वजा । समाधी माझी ॥ ८१ ॥ जैसें [6]कनकेंसीं कांकणें । असिजे अनन्यपणें । तो भक्तियोगें येणें । मजसीं तैसा ॥ ८२ ॥ उदकीं कल्लोळ । कापुरीं परिमळ । रत्नीं [7]उंजाळ । अनन्य जैसा ॥ ८३ ॥ किंबहुना तंतूसीं पट । कां मृत्तिकेसीं घट । तैसा तो येकवट । मजसीं माझा ॥ ८४ ॥ इया [8]अनन्यसिद्धा भक्ती । या आघवाचि दृश्यजातीं । मज आपणपें या सुमती । दृष्टयातें जाणे ॥८५॥ [9]तिन्ही अवस्थांचेनि द्वारें । [10]उपाध्युपहिताकारें । भावाभावरूप स्फुरे । दृश्य जें हें ॥ ८६ ॥ तें हें आघवेंचि मी द्रष्टा । ऐसिया बोधाचा माजिवटा । अनुभवाचा सुभटा । [11]धेंडों तो नाचे ॥ ८७ ॥ [तत्त्वतः] [12]रज्जु दोर जालिया गोचर । आभासतां तो व्याळाकार । रज्जूच ऐसा निर्धार । होय जेविं ॥ ८८ ॥ [13]भांगारापरतें कांहीं । लेणें गुंजहीभरी नाहीं । हें आटुनियां [14]ठायीं । कीजे जैसें ॥ ८९ ॥ उदका येकापरतें । तरंग नाहींचि हें [15]निरुतें । जाणोनि तया आकारातें । घेपे जेविं ॥ ११९० ॥ ना तरि स्वप्नविकार समस्ता । [16]चेउनियां [17]उमाणें घेतां । तो आपणया परौता । न दिसे जैसा ॥ ९१ ॥ तैसें जें कांहीं [18]आंथि नाथी । तेणें होय [19]ज्ञेयस्फूर्ती । तें ज्ञाताचि मी हे प्रतीती । होऊनि भोगी ॥ ९२ ॥ [ज्ञात्वा] जाणे [1]अज मी [2]अजर । [3]अक्षय मी [4]अक्षर । [5]अपूर्व मीं अपार । आनंद मी ॥ ९३ ॥ [6]अचळ मी [7]अच्युत । [8]अनंत मी अद्वैत । [9]आद्य मी [10]अव्यक्त । व्यक्तही मी ॥ ९४ ॥ [11]ईशत्व मी [12]ईश्वरें । अनादि मी अमर । अभय मी आधार । [13]आधेय मी ॥ ९५ ॥ [14]स्वामी मी सदोदित । सहज मी सतत । सर्व मी [15]सर्वगत । [16]सर्वातीत मी ॥ ९६ ॥ नवा मी [17]पुराणु । [18]शून्य मी संपूर्णु । अस्थूळ [19]अनणु । जें कांहीं तें मी ॥ ९७ ॥ [20]अक्रिय मी एक । असंग कीं अशोक । व्याप्त मी व्यापक । पुरुषोत्तम मी ॥ ९८ ॥ [21]अशब्द मी अश्रोत्र । अरूप मी अगोत्र । सम मी स्वतंत्र । ब्रह्म मी पर ॥ ९९ ॥ ऐसें आत्मत्वें मज एकातें । इया अद्वयभक्ती जाणोनि [22]निरुतें । आणि याहि बोधा जाणतें । तेंही मीचि जाणे ॥ १२०० ॥ पैं [23]चेइलेयांनंतरें । आपुलें एकपण उरे । तेंही तयावरी स्फुरे । तयाशींचि जैसें ॥ १ ॥ कां [24]प्रकाशतां अर्क । तोचि होय प्रकाशक । तयाही [24]अभेदा द्योतक । तोचि जैसा ॥ २ ॥ तैसा [25]वेद्यांच्या विलयीं । केवळ [26]वेदक उरे पाहीं । तेणें जाणवे तया तेंही । हेंही जो जाणे ॥ ३ ॥ तया अद्वयपणा आपुलिया । जाणती [27]ज्ञप्ती जे धनंजया । ते ईश्वरचि मी हे तया । बोधासि ये ॥ ४ ॥ [विशते तदनंतरं] मग [28]द्वैताद्वैतातीत । मींचि आत्मा एक निभ्रांत । हें जाणोनि जाणणें जेथ । अनुभवीं रिघे ॥ ५ ॥ तेथ [29]चेइलेयां येकपण । दिसे जें आपुलया आपण । तेंही जातां नेणों कोण । होइजे जेविं ॥ ६ ॥ कां डोळां देखतिये क्षणीं । स्वरूपपण सुवर्णी । [30]नाटितां होय आटणी । अळंकाराचीही ॥ ७ ॥ वा ना [31]लवण तोय होये । मग क्षारता तोयत्वें राहे । तेही जिरतां जेविं जाये । जालेपण तें ॥ ८ ॥ तैसा मी तो हें जें असे । तें [32]स्वानंदानुभवसमरसें । कालवूनियां प्रवेशे । मजचिमाजि ॥ ९ ॥ [तत्त्वतः] आणि तो हे [33]भाष जेथ जाये । तेथें मी हें को-

१ यात्रेकरू. २ आत्मत्वानें. ३ करीत असतां. ४ त्याचेंच नांव. ५ रीतीनें, निमित्तानें. ६ सुवर्णाशीं कंकणानें. ७ चकचकाट. ८ या अद्वैतभक्तीनें. ९ जागृति, स्वप्न, सुषुप्ति. १० माया शरीर या उपाधीच्या योगानें, उपाधीनें केलेला जो आकार त्याणें. ११ सोहळा. १२ दोर. १३ सोन्याहून. १४ एकत्र. १५ खरें. १६ उठून. १७ माप. १८ आहे व नाहीं अशा स्थितीनें. १९ जाणावयाच्या पदार्थाचें स्फुरण.

१ उत्पन्न न होणारा. २ वृद्धपणरहित. ३ नाशरहित. ४ अविनाश. ५ ज्याच्या पूर्वी कांहीं नाहीं असा. ६ चलन न पावणारा. ७ पतित न होणारा. ८ अंतरहित. ९ पहिला. १० निराकार, अस्पष्ट. ११ ईशितव्य. १२ समष्टिरूप, जीवधर्मरहित. १३ ज्या आधारावर सर्व ठेवलें जातें तें. १४ अधिपति. १५ चेतनाचेतनांत भरून असणारा. १६ सर्वांच्या पलीकडे. १७ जुना. १८ अभावरूप. १९ अणूहून भिन्न. २० क्रियारहित. २१ 'अशब्दमस्पर्शमरूपमव्ययं' या श्रुतीनें प्रतिपाद्य. २२ सत्यतेनें. २३ जागृतीनंतर. २४ सूर्यच आपणाला प्रकाशक करतो असा जो अभेद त्यालाही जसा सूर्यच प्रकाशक तसा. २५ जाणण्यायोग्य पदार्थांच्या नाशानंतर. २६ ज्ञान. २७ ज्ञानकला. २८ दोहोंच्याही पलीकडे. २९ जागृतांस. ३० आटविल्यावांचून. ३१ मीठ पाणी होऊन जातें. ३२ पूर्णानंदाविर्भावानें. ३३ शब्द.

ऱ्हासी आहे । ऐसा मी ना तो तिये सामाये । माझ्याचि रूपीं ॥१२१०॥ तेव्हां कापुर जळों सरे । तयाचि नाम अग्नि पुरे । मग उभयातीत उरे । आकाश जेवीं ॥ ११ ॥ कां धाडिलिया एका एक । वाढे तो शून्यविशेख । तैसा आहे नाहींचा शेख । मीचि मग आथी ॥ १२ ॥ तेथ ब्रह्म आत्मा ईश । यया बोला मोडे सौरस । न बोलणें याही पैस । नाहीं तेथ ॥ १३ ॥ नं बोलणेंही न बोलोनी । तें बोलिजे तोंड भरूनी । जाणिव नेणिव नेणोनि । जाणिजेतें ॥ १४ ॥ तेथ बुझिजे बोध बोधें । आनंद घेपे आनंदें । सुखवरी नुसधें । सुखचि भोगिजे ॥ १५ ॥ तेथ लाभ जोडला लाभा । प्रभा आलिंगिली प्रभा । विस्मय बुडाला उभा । विस्मयामाजी ॥ १६ ॥ शम तेथ सामावला । विश्राम विश्रांती आला । अनुभव वेडावला । अनुभूतिपणें ॥ १७ ॥ किंबहुना ऐसें निखळ । मीपण जोडे तया फळ । सेवूनि वेली वेल्हाळ । कर्मयोगाची ते ॥ १८ ॥ पैं कर्मयोगा किरीटी । चक्रवर्तिच्या मुकुटीं । मी चिद्रत्न तें सांटोवाटीं । होय तो माझा ॥ १९ ॥ कीं कर्मयोगप्रासादाचा । कळस जो हा मोक्षाचा । तया वरील अवकाशाचा । उवावो जाला तो ॥ १२२० ॥ ना ना संसार आडवी । कर्मयोग वाट बरवी । जोडली ते मदैक्यगांवीं । पैठी जालीसे ॥ २१ ॥ हें असो कर्मयोगबोधें । तेणें भक्तिचिद्गंगें । मी स्वानंदोदधिवेगें । ठाकिला कीं गा ॥ २२ ॥ हा ठायवरी सुवर्मा । कर्मयोगीं आहे महिमा । ह्मणौनि वेळोवेळां तुझ्मां । सांगतों आह्मी ॥ २३ ॥ पैं देशें काळें पदार्थे । साधूनि घेइजे मातें । तैसा नव्हे मी आयतें । सर्वांचें सर्वही ॥ २४ ॥ ह्मणौनि माझ्या ठायीं । जाचावें न लगे कांहीं । मी लाभें इये उपायीं । साचचि गा ॥ २५ ॥ एक शिष्य एक गुरु । हा रूढला साच व्यवहारू । तो मत्प्राप्तिप्रकारू । जाणावया ॥ २६ ॥ अगा वसुधेच्या पोटीं । निधान सिद्ध किरीटी । वन्हि सिद्ध काष्ठीं । वोहां दूध ॥ २७ ॥ परि लाभे तें असतें । तया कीजे उपायातें । येर सिद्धचि तैसा येथें । उपायीं मीं ॥ २८ ॥ हा फळवरी उपावो । कां पां प्रस्तावीतसे देवो । हें पुसतां तरि अभिप्रावो । येथिंचा ऐसा ॥ २९ ॥ जे गीतार्थाचें चांगावें । मोक्षोपायपर आघवें । आन शास्त्रोपाय कीं नव्हे । प्रमाणसिद्ध ॥ १२३० ॥ वारा आभाळचि फेडी । वांचूनि सूर्यातें न घडी । कां हात बाबुळी धाडी । तोय न करी ॥ ३१ ॥ तैसा आत्मदर्शनीं आडळ । असे अविद्येचा जो मळ । तो शास्त्र नाशी येर निर्मळ । मीं प्रकाशें स्वयें ॥ ३२ ॥ ह्मणौनि आघवींचि शास्त्रें । अविद्याविनाशाचीं पात्रें । वांचोनि न होती स्वतंत्रें । आत्मबोधीं ॥ ३३ ॥ तया अध्यात्मशास्त्रांसीं । जैं साचपणाची ये पुसी । तैं येईजे जया ठायासी । ते हे गीता ॥ ३४ ॥ भानु भूपिता प्राचियां । सतेजा दिशा आघविया । तैसी शास्त्रेश्वरा गीताया । सनाथें शास्त्रें ॥ ३५ ॥ हें असो येणें शास्त्रेश्वरें । मागां उपाय बहुवे विस्तारें । सांगीतला जैसा करें । घेवों ये आत्मा ॥३६॥ परि प्रथमश्रवणासवें । अर्जुना विपायें हें फावे । हा भाव संकणवे । धरूनि श्रीहरी ॥३७॥ तेंचि प्रमेय एक वेळ । शिष्यीं होआवया अढळ । सांगतसे मुकुळ । मुद्रा आतां ॥ ३८ ॥ आणि प्रसंग गीता । ठावही हा संपता । ह्मणौनि दावी आद्यंता । एकार्थत्व ॥ ३९ ॥ जे ग्रंथांच्या मध्यभागीं । नाना अधिकारप्रसंगीं । निरूपण अनेगी । सिद्धांतीं केलें ॥ १२४० ॥ तरि तेतुलेही सिद्धांत । इये

१ असाच मी नाहीं व तोही नाहीं होऊन माझ्या स्वरूपीं मिळतो. २ विझतो. ३ अग्नि व कापूर यांहून भिन्न. ४ एकांत एक वजा केला असतां बाकी शून्य. ५ अभिप्राय. ६ अवकाश. ७ न बोलणेंही न बोलून मग तोंडभर बोललें जातें तसें जाणीव व नेणीव टाकून जाणलें जातें. ८ ज्ञानाज्ञान. ९ जाणावें. १० सुखमय होऊन. ११ प्रभेनें, प्रकाशानें. १२ नवल, आश्चर्य. १३ विश्रांति पावला. १४ संकोच पावला. १५ त्याला कर्मयोगाची वेल्हाळ=सुंदर वेल सेविल्यानें मीपण=मी हेंच त्यास फळ मिळतें. १६ चैतन्य=ज्ञानरूप रत्न. १७ अदलाबदलीनें. १८ तो कर्मयोगी कर्मयोगप्रासादाचा=देवळाचा मोक्षरूप जो कळस त्यावरच्या आकाशाचा उवावो=प्रसर झाला. १९ अवकाश, प्रसर. २० अरण्यांत. २१ माझ्याशीं जें ऐक्य, तद्रूप गांवांत. २२ प्रविष्ट. २३ भक्ति व ज्ञान एतद्रूप जी गंगा (या दोहोंचा संगम). २४ निजानंदरूप समुद्र. २५ एथपर्यंत. २६ मर्मज्ञा अर्जुना! २७ आपलासा करून. २८ शिणावें लागत नाहीं. २९ ह्या कर्मयोगानें.

१ पृथ्वीच्या. २ ऊधास (कांसेस). ३ असतें तेंच लाभतें, परंतु त्यास उपाय केला पाहिजे. ४ फलप्राप्तीपर्यंत. ५ चांगुलपण. ६ मोक्षप्राप्तिविषयक. ७ निवारी. ८ तयार करीत नाहीं. ९ शेवाळा, गोंडाळ दूर करी. १० बंध. ११ अज्ञानाचा. १२ अज्ञान हरणारीं पात्रें, योग्य स्थलें. १३ आत्मानात्मप्रतिपादक वेदांतशास्त्रांशीं. १४ जेव्हां खरोखर पुसण्याचें मनांत येई. १५ साक्ष. १६ पूर्वेस सूर्योदय होतांच. १७ प्रकाशमय. १८ शास्त्रांत श्रेष्ठ अशा या गीतेनें अन्य सर्व शास्त्रें सनाथें=समर्थ होतात. १९ बहुत. २० हातानें आत्मा हस्तगत होईल असा. २१ नवविधभक्तींतील प्रथम जें श्रवण त्याबरोबर. २२ कदाचित्. २३ प्राप्त होईल. २४ अभिप्राय. २५ दयेनें. २६ तात्पर्य, सार. २७ संक्षिप्त. २८ स्वरूपानें, संक्षेपलक्षण, स्पष्ट लक्षण. २९ गीता हा प्रसंग व हें स्थान हीं दोन्हीही आतां संपण्याचीं आहेत ह्मणून. ३० आरंभापासून शेवटपर्यंत एकार्थता. ३१ अनेक सिद्धांतांनीं. ३२ तेवढेही सर्व.

शास्त्रीं प्रस्तुत । हें पूर्वापार नेणत । कोण्ही जें मानी ॥४१॥ तें महासिद्धांताचा आवांका । सिद्धांतकक्षा अनेका । भिडउनि आरंभ देखा । संपवीत असे ॥ ४२ ॥ येथ अविद्यानाश हें स्थळ । तेणें मोक्षोपादन फळ । या दोहीं केवळ । साधन ज्ञान ॥ ४३ ॥ हें इतुलेंचि नानापरी । निरूपिलें ग्रंथविस्तारीं । तें आतां दोहीं अक्षरीं । अनुवादावें ॥ ४४ ॥ ह्मणौनि उपेयही हातीं । आलया उपायस्थिती । देव प्रवर्तले ते पुढती । येणेंचि भावें ॥ ४५ ॥

"ह्या ज्ञानभक्तीच्या योगानें सहजगत्या जो भक्त मजशीं ऐक्यता पावतो, तो निखालस मत्स्वरूपच होतो हें तुलाही माहितच आहे. ११३० कारण, हे **कपिध्वजा**! सातव्या अध्यायामध्यें "ज्ञानी तो माझा आत्मा" असें बाहू उभारून–मोठ्या खात्रीनें–मी तुला सांगितलें आहे. ११३१ ती, ही, कल्पांच्याही आदीपासून असलेली भक्ति, उत्तम, ह्मणून **श्रीभागवताच्या** निमित्तानें मी ब्रह्मदेवाला सांगितली. ११३२ ज्ञानी हिला आपली ज्ञानकला असें ह्मणतात. शिवोपासक हिलाच शक्ति असें ह्मणतात. आणि आह्मी आमची परमभक्ति असें ह्मणतों. ११३३ ही भक्ति, कर्मयोगी मला मिळतात, तेव्हांच त्यांस प्राप्त होते. आणि जिकडे तिकडे मीच एक भरून राहतो. ११३४ तेव्हां विचारासहवर्तमान वैराग्य; मोक्षासहवर्तमान बंधही आटून जातो. आणि पुनरावृत्तिसहवर्तमान वृत्तीही बुडून जाते. ११३५ जीवपणाला घेऊन ईश्वरपणाही जेथें नाहींसा होऊन जातो. आकाश जसें चारही भूतें गिळतें, ११३६ त्याप्रमाणें अलिप्त; साध्यसाधनातीत; शुद्ध; तें माझें पद एक स्वरूप होऊन मीच भोगतों. ११३७ समुद्राच्या आंगांत शिरूनही गंगा समुद्राच्या वर शोभते. तीच योग्यता त्या भोगाला आहे, हें लक्ष्यांत ठेव. ११३८ किंवा आरशानें उठून आरशास भेटलें ह्मणजे त्याची शोभा जशी अधिक वाढते, तद्वत् त्या भोगणाराची स्थिति असते, ११३९ हें असो. आरसा नेला ह्मणजे मुखाचें ज्ञानही जातें. पण पाहिलेला अनुभव असतो तो जसा एकट्याला घेतां येतो, ११४० जागृत झाल्यावर स्वप्न नाहींसें होऊन आपलें ऐक्यच दिसूं लागतें, तें दुसरेपणाशिवाय जसें भोगतां येतें, ११४१ तें तोच झाला ह्मणजे त्याचा भोग घडत नाहीं. असा ज्यांचा भाव आहे, ते बोलानेंच बोलाचा कसा उच्चार करतील? ११४२ त्या प्रकाशकारांच्या गांवीं प्रकाश पाडण्याला रविच दिवा आहे असें वाटतें. किंवा त्यांनीं आकाशासाठीं मांडव घातला आहे असें वाटतें. ११४३ अरे! आंगांत राजेपणाच नसला तर, राजा राजेपणा भोगील काय? आंधार ह्या सूर्याला कधीं आलिंगन देईल काय? ११४४ आणखी जें स्वतः आकाश नव्हे; त्याला आकाश समजणार कसें? रत्नाच्या रूपामध्यें गुंजांचे अलंकार मिरवतील काय? ११४५ ह्मणून मी होणें नाहीं, त्याला मी कोठचा? मग तो माझें भजन करील ही खात्री तरी काय सांगावी? ११४६ ह्याकरितां तो कर्मयोगी, तरुणी जसा तारुण्याचा उपभोग घेते, तद्वत् मद्रूप होऊनच मला भोगतो. ११४७ लाट जशी सर्वांगानें पाण्याचाच उपभोग घेते; प्रभा जशी बिंबामध्यें सर्वत्र विलसत असते; किंवा आकाशामध्यें जसा अवकाश लोळत राहतो; ११४८ त्याप्रमाणें मद्रूप होऊन तो क्रियेशिवाय मला भजतो. सोन्याची जशी सहज लगड होते; ११४९ किंवा चंदनाचा सुवास जसा आपोआपच चंदनाची सेवा करतो; किंवा न्यूनत्वरहित जो चंद्र तेंच चांदणें. ११५० त्याप्रमाणें खरोखर क्रिया त्याला आवडत नाहीं तरी, अद्वैतामध्यें भक्ति असते. तें अनुभवानेंच जाणलें पाहिजे. बोलून दाखविण्यासारखें नव्हे. ११५१ ते वेळीं पूर्वपुण्याईच्या बळानें तो जें कांहीं बोलतो, त्या विनंतीरूप हाकेला 'ओ' देऊन बोलणारा मीच. ११५२ बोलणाराला बोलणाराच भेटला, तर

१ पूर्वापार संगती ध्यानांत राहत नाहीं. २ बळ. ३ सिद्धांताच्या युक्ति. ४ मिळवून. ५ मोक्षसंपादन. ६ संक्षेपानें. ७ पुनः बोलावें. ८ उपायसाध्य, उपायानें साध्य होणारें. ९ प्राप्त झालें असतां. १० पुनः.

बोलणें होण्याचा संभवच नाहीं. तेव्हां मौन तेंच माझें उत्तम स्तवन होय. ११५३ म्हणून तो भाषण करतांना, मला भेटला तरी मौनच धरतो. आणि त्यानेंच माझें उत्तम स्तवन करतो. ११५४ तसेंच अर्जुना! तो बुद्धीनें किंवा दृष्टीनें जें जें काय पहावयास जातो, तेव्हां तेव्हां दृष्टीस पडण्याचे म्हणून जेवढे जेवढे पदार्थ तेवढे तेवढे दूर लोटून पाहाणारालाच दाखवितें. ११५५ आरशाचे पुढें ज्याप्रमाणें पहाणाराचेंच तोंड दिसतें, त्याप्रमाणें त्याचें पहाणें, पहाणाराच दाखवितें. ११५६ पहाण्याचा पदार्थ नाहींसा होऊन पहाणारा पहाणारासच जेव्हां मिळतो, तेव्हां एकत्वानें पहाणाराच नाहींसा होत नाहीं काय? ११५७ तर जागृत होऊन स्वप्नांतल्या पतीस आलिंगन देण्यास गेली असतां, आपण व तो दोघेंही आपणच झालें होतें हें जसें समजून येतें, ११५८ किंवा दोन काष्ठांच्या घर्षणामध्यें अग्नि एकच उत्पन्न होतो. तो दोन हें भाषण नाहींसें करून आपण एक निराळाच होतो. ११५९ किंवा सूर्य आपलें प्रतिबिंब हातांत धरावयाला गेला तर, असलेलें प्रतिबिंबही जसें लुप्त होतें, ११६० त्याप्रमाणें मी देखतें होऊन तो दृश्याला घ्यावयास पहातो, तेव्हां मूळ पहाणारें असतें तें द्रष्टत्वासहवर्तमान दृश्यालाच घेऊन जातें. ११६१ सूर्य, आंधाराला प्रकाशित करूं लागला म्हणजे जसा प्रकाशकपणा उरत नाहीं. त्याप्रमाणें मत्स्वरूप झालें म्हणजे दृश्यामध्यें द्रष्टताही असत नाहीं. ११६२ मग दिसणें किंवा न दिसणें; पाहणें किंवा न पहाणें; अशी जी दशा उत्पन्न होते; ती दशा हेंच माझें खरोखर दर्शन आहे. ११६३ अर्जुना! तें कोणताही पदार्थ पाहून द्रष्ट दृश्यातीत दृष्टीनें तो सदासर्वकाल भोगित असतो. ११६४ आणि आकाश हें आकाशानें दाटलें म्हणजे तें जसें हालत नाहीं, तसें त्याला माझ्या आत्मस्वरूपानें होऊन जातें. ११६५ कल्पांताच्या वेळीं पाण्यानेंच पाणी अडवून धरलें म्हणजे तें वहावयाचें बंद होतें. त्याप्रमाणें माझ्या एका आत्मस्वरूपानेंच तो अगदीं भरून जातो. ११६६ पाय हा आपल्यालाच कसा उल्लंघन करील? अग्नि आपल्यालाच कसा लागेल? पाणी आपल्यामध्येंच स्नानाला कसें जाणार? ११६७ म्हणून सारें मीच झाल्याच्या योगानें त्याचें जाणें येणें बंद पडतें. तीच माझी अद्वैताची यात्रा म्हणून समजावें. ११६८ तसेंच पाण्यावरची लाट जोरानें जरी धावली, तरी तिनें कांहीं जमीन ओलांडली असें होत नाहीं. ११६९ तिचें उत्पन्न होणें, लय पावणें; किंवा तिचें चालणें, हें सारें एका पाण्यांतल्या पाण्यांतच असतें म्हणून. ११७० अर्जुना! पाण्याच्या धर्माप्रमाणें ती हवी तिकडे गेली तरी, त्या लाटेची एकात्मता (पाण्याशीं असलेलें ऐक्य) जशी भंग होत नाहीं; ११७१ तद्वत् हा मीपणा ज्यानें सोडला, तो सर्वतोपरी मजकडेच आला, आणि ह्या माझ्या यात्रेंतला तो एक उत्तम वारकरी–यात्रेकरू–झाला. ११७२ आणखी शरीर, स्वभावधर्माप्रमाणें कांहीं एखादें करावयास लागलें, तर, त्याच्या रूपानें मी त्यास भेटत असतों. ११७३ तेव्हां अर्जुना! कर्म आणि कर्ता हें जाऊन मी आत्मत्वानें पाहून मीच होतों. ११७४ आरशानें आरशाला पाहिलें, तर न पाहिलेल्यासारखेंच होतें. सुवर्णानें सोनें झांकलें तर जसें झांकत नाहीं, ११७५ दिव्यानें दिव्यालाच प्रकाशित केलें तर तें प्रकाशित न केल्यासारखेंच होतें. त्याप्रमाणें मद्रूप होऊन केलेलें कर्म तें केलें कसलें? ११७६ कर्म तर करितच असतो. पण तें केलें हा शब्द जेव्हां नाहींसा होतो, तेव्हां त्याचें केलेलें कर्म न केल्यासारखें होतें. ११७७ प्रत्येक कर्म मद्रूप होत असल्यामुळें, कांहींएक न घडल्याप्रमाणेंच होतें. त्याचेंच नांव माझें खुणेचें पूजन होय. ११७८ म्हणून हे कपिध्वजा! तो करतो त्या रीतीनें तें करणेंच न करणें होतें. त्याच महापूजेनें तो माझी पूजा

करतो. ११७९ अशाच प्रकारें तो बोलतो तेंच माझें स्तवन; तो पाहतो तेंच माझें दर्शन; तो चालतो तेंच माझें अद्वैताचें चालणें होय. ११८० तो जें जें करतो, ती ती सारी माझी पूजा; तो जी जी कल्पना करतो तो तो माझा जप; आणि हे कपिध्वजा ! तो निजतो, तीच माझी समाधी. ११८१ सोन्याशीं कंकणाचा जसा ऐक्यभाव असतो, तद्वत् त्याच्या ह्या भक्तियोगानें माझ्याशीं ऐक्यभाव असतो. ११८२ उदकाशीं लाटा; कापराशीं सुगंध; रत्नाशीं तेजस्विता; हीं जशीं ऐक्यरूपानें असतात, ११८३ किंवा तंतूबरोबर वस्त्र; किंवा मातीबरोबर घागर; हीं जितकीं ऐक्यरूप असतात, तितकाच तो माझ्याशीं एकवट असतो. ११८४ हे सुमते ! ह्या अद्वितीय भक्तीच्या योगानें हें सर्व दिसणारें जें जें ह्मणून आहे, तें तें सर्व आपणाहूनच मला द्रष्ट्याला जाणतें. ११८५ जागृति, स्वप्न आणि सुषुप्ति, ह्या तीन अवस्थांच्या द्वारानें, स्थूल, सूक्ष्म व कारण ह्या तीन देहाकार उपाधींच्या संबंधानें जे हें भाव व अभावरूप दृश्य स्फुरण पावतें, ११८६ हे शूरवर्या ! तें हें सारें मद्रूपच आहे. अशा ज्ञानाच्या धुंदींत तो ऐक्यभावाचा झेंडा नाचवित असतो. ११८७ रज्जूही दोरीच आहे असें समजलें, ह्मणजे सर्पाकाराचा होणारा भास जाऊन ही दोरीच आहे, ह्याप्रमाणें जसा निर्णय होतो. ११८८ अलंकारामध्यें सोन्यावांचून गुंजभरही दुसरें कांहीं नाहीं. हें समजून तें आटून जसें एकत्र करावें, ११८९ एका पाण्याहून लाटा कांहीं भिन्न नाहींत, हाच निश्चय मनांत आणून त्याच्या आकारांत जसा भेद धरीत नाहींत, ११९० किंवा जागें होऊन स्वप्नांतील साऱ्या विकारांचें माप घेऊं लागलें तर, आपणाहून भिन्न असें कांहींच दिसत नाहीं. ११९१ त्याप्रमाणें आहे व नाहीं अशा स्थितीनें जें असतें, त्याच्याच योगानें जाणावयाच्या पदार्थाची स्फूर्ति होते. आणि मग ज्ञाता तेंही तेंच हा अनुभव येऊन त्याचाच तो उपभोग घेतो. ११९२ मी जन्मरहित आहें; मी जरारहित आहें; मी नाशरहित; मी अविनाश; ज्या पूर्वी कांहीं नाहीं असा मी; अपार मी व आनंदही मीच. ११९३ अचल व अच्युत मी; अनंत व अद्वैत मी; आद्य आणि अव्यक्त मी; आणि व्यक्तही मीच. ११९४ सर्वश्रेष्ठ मी; जीवधर्मविरहित मी; अनादि व अमर मी; अभय व आधार मी; आणि आधारभूत ही मीच. ११९५ अधिपति मी; शाश्वत मी; सुलभ मी; निरंतर मी; सर्व मी; व्यापक मी; आणि सर्वांच्या पलीकडचा–अगम्य–मी. ११९६ नवा व जुना मी; शून्य मी; संपूर्ण मी; सूक्ष्म परमाणूहून जें जें कांहीं भिन्न, तें तें मी. ११९७ मी; एक; अक्रिय; असंग; अशोक मी; व्याप्त मी; आणि पुरुषोत्तम तो मी. ११९८ अशब्द, अश्रोत्र तो मी; अरूप अगोत्र मी; सम स्वतंत्र मी; परब्रह्म मी. ११९९ अशा प्रकारें आत्मस्वरूपानें मला एकाला ह्या अद्वय भक्तीनें नीट ओळखून सत्य आणि ह्या ज्ञानाला जाणणारें तेंही मीच, हें लक्ष्यांत ठेव. १२०० तसेंच जागृत झाल्यानंतर आपलें ऐक्यपणच शिल्लक राहतें. तेंही त्यानंतर त्यालाच जसें स्फुरतें. १२०१ किंवा सूर्य प्रकाश करतांना तोच प्रकाशक होतो. त्या अभेदाचा जसा तोच द्योतक. १२०२ त्याप्रमाणें जाणण्याच्या पदार्थाचा नाश झाल्यानंतर केवळ ज्ञानच शिल्लक राहतें. त्याच्या योगानें त्याला तें कळतें हेंही जो जाणतो. १२०३ धनंजया ! त्या आपल्या अद्वयपणाला जाणणारी जी कला, तीही माझें ईश्वरी स्वरूपच आहे असें त्यास ज्ञान झालेलें असतें. १२०४ मग द्वैताद्वैताच्या पलीकडे असणारा जो आत्मा, तो निःसंशय मीच हें समजून जाणीव जेथें अनुभवांत शिरतें, १२०५ तेव्हां जागृत झाल्यानंतर आपला आपल्याला जो ऐक्यपणा दिसतो तोही गेला असतां काय होईल हें जसें समजत नाहीं. १२०६ किंवा सुवर्णाकडे त्याच्या स्वरूपाच्या दृष्टीनें पाहिलें

कीं, लगेच न आटतांही अलंकाराची आटणी होते. १२०७ किंवा मिठाचें पाणी होतें, आणि मग तो खारटपणा पाण्याच्या स्वरूपानें राहतो. तें पाणीही जिरून गेलें ह्मणजे तें मिश्रणही नाहींसें होऊन जातें. १२०८ त्याप्रमाणें मी आणि तो हें जें आहे तें पूर्णानंदाच्या ऐक्यानें कालवून तो माझ्यामध्येंच शिरतो. १२०९ आणि 'तो' हा शब्द नाहींसा होतो तेव्हां 'मीपण' कोणाला असणार? अशा प्रकारें मीही नव्हे, आणि तोही नव्हे असें होऊन माझ्याच स्वरूपामध्यें मिळतो. १२१० कापूर जेव्हां जळून नाहींसा होतो, त्याच वेळेस अग्निही त्याच नांवाबरोबर नाहींसा होतो. आणखी मग दोघांहूनही भिन्न असें जें आकाश, तें जसें शिल्लक राहतें, १२११ किंवा एकांतून एक काढला तर, बाकी शून्य राहतें; त्याप्रमाणें आहे व नाहीं ह्यांचा शेवट मीच आहें. १२१२ तेव्हां ब्रह्म; आत्मा, ईश ह्या बोलण्याचा कांहीं अर्थच नाहींसा होतो. न बोलण्यालाही तेथें जागा रहात नाहीं. १२१३ न बोलणेंही न बोलून मग जें तोंडभर बोललें जातें, आणि जाणीव व नेणीव हीं दोन्हीही टाकून जें जाणलें जातें. १२१४ ज्ञानानें ज्ञान जाणावयाचें; आनंदानें आनंद घ्यावयाचा; केवळ सुखमय होऊन सुख भोगावयाचें. १२१५ तेव्हां लाभालाच लाभ होतो; प्रकाशालाच प्रकाश मिठी मारतो; विस्मय तर विस्मयामध्यें उभाच्या उभाच बुडून जातो. १२१६ तेथें शम शमतो; विश्रामाला विश्रांति प्राप्त होते; अनुभव अनुभवानेंच वेडा होतो. १२१७ किंबहुना ती कर्मयोगाची सुंदर वेल सेवन केली ह्मणजे त्याला ह्याप्रमाणें माझ्या शुद्धस्वरूपाचें फळ प्राप्त होतें. १२१८ हे **किरीटी!** कर्मयोगरूप सार्वभौम राजाच्या मुकुटावर मी ज्ञानरत्न होऊन राहतों. आणि तसाच उलट तोही माझ्या मुकुटावरचें रत्न होऊन राहतो, १२१९ किंवा कर्मरूप देउळाचा कळस जो मोक्ष, त्याच्यावरील आकाशाचा जो विस्तार होऊन राहतो, १२२० किंवा संसारारण्यामध्यें कर्मयोगही उत्तम वाट सांपडलेली असून ती, मदैक्यरूप गांवांत गेली आहे. १२२१ हें असो. कर्मयोगाच्या ओघांतून त्याची भक्ति व ज्ञान एतद्रूप गंगा निजानंदरूप समुद्रास वेगानें जाऊन मिळालेली असते. १२२२ हे **मर्मज्ञा!** इतकें ह्या कर्मयोगाचें माहात्म्य आहे. ह्मणूनच मी तुला पुन्हा पुन्हा सांगतों. १२२३ देश, काल, पदार्थ इत्यादिक पाहून मोठी संधि साधून मला आपलासा केला पाहिजे, अशांतला मी नव्हें. तर, मी सर्वांचा सर्वठायीं आणि आयताच आहें. १२२४ ह्मणून मजकरितां कांहीं कष्ट काढावे लागत नाहींत. मी खरोखर ह्याच उपायांनीं प्राप्त होतों. १२२५ एक शिष्य, एक गुरु; हा केवळ लौकिक व्यवहार वाढलेला आहे, तो फक्त माझ्या प्राप्तीचा प्रकार कळण्यासाठीं. १२२६ हे **अर्जुना!** पृथ्वीच्या पोटांत ठेवा हा पूर्वींचाच आहे. काष्ठामध्यें अग्नि; कासेमध्यें दूध, हीं मूळचींच आहेत. १२२७ असतें तेंच प्राप्त होतें, परंतु त्याला उपाय करावे लागतात. त्याप्रमाणें उपायांनींच मी प्राप्त होतों तरी मूळचा मी सिद्धच आहें." १२२८ हा फळप्राप्तीपर्यंतचा उपाय देवांनीं कशाकरितां सांगितला असें विचाराल तर, त्यांतील हेतु असा. १२२९ कीं, गीतार्थांमध्यें असलेले सर्व उपाय, मोक्षप्राप्तिविषयकच असल्यामुळें उत्तम आहेत. तसे इतर शास्त्रांतील उपाय नव्हेत. कारण, ते प्रमाणसिद्ध नसतात. १२३० "वारा अभ्राला दूर करतो; शिवाय सूर्याला कांहीं नवा करीत नाहीं. किंवा हात शेवाळ बाजूस सारतो, पाणी करीत नाहीं. १२३१ तद्वत् आत्मदर्शनाला प्रतिबंध करणारा जो अविद्येचा मळ असतो तो नाश करतो. बाकी मी निर्मळ आणि स्वयंप्रकाशच आहें." १२३२ ह्मणून सारीं शास्त्रें हीं अविद्या हरण करण्याचीं सा-

धनें आहेत. त्यांशिवाय स्वतंत्रपणें आत्मबोध करण्यास समर्थ नाहींत. १२३३ अध्यात्मशास्त्र ह्मणजे काय तें खरोखर त्यांना विचारावयाची इच्छा झाली तर त्यांना ज्या ठिकाणीं आलें पाहिजे, ती ही गीता होय. १२३४ सूर्यानें पूर्वदिशेला शोभा आणली कीं, साऱ्या दिशा प्रकाशमान होतात. त्याप्रमाणें ह्या एका श्रेष्ठ गीताशास्त्रानें सर्व शास्त्रें समर्थ होतात. १२३५ हें असो. ह्या शास्त्रश्रेष्ठानें ज्या रीतीनें आत्मा हस्तगत करतां येईल, असा उपाय मागें पुष्कळ विस्तारेंकरून सांगितला. १२३६ परंतु एकदां ऐकूनच **अर्जुनास** प्राप्त होणें कठीण पडेल, असा सदय अंतःकरणानें **श्रीहरींनीं** हेतु धरून, १२३७ तोच सारांश शिष्याच्या ठिकाणीं दृढतर होण्याकरितां संक्षिप्तरूपानें सांगत आहेत. १२३८ आणखी गीतेचा प्रसंग व स्थान हीं दोन्हींही संपावयाचीं आहेत, ह्मणून आरंभापासून शेवटपर्यंत एकवाक्यता दाखवून दिली. १२३९ कारण, ग्रंथांच्या मध्यभागामध्यें नानाप्रकारच्या समयानुसार अनेक सिद्धांतांचें निरूपण केलें आहे. १२४० तरी तितके सारे सिद्धांत प्रस्तुत ह्या शास्त्रांत आहेत. त्यांची पूर्वापार संगति जर कोणास न राहील, १२४१ तर महासिद्धांताचें बळ, सिद्धांताच्या अनेक युक्ति ह्यांची एकवाक्यता करून आरंभाप्रमाणें समाप्तिही करित आहे. १२४२ येथें अविद्यानाश हें स्थळ असून त्यांत मोक्षसंपादन हें फळ आहे. ह्या दोहोंच्या प्राप्तीलाही साधन एक शुद्ध ज्ञान होय. १२४३ हें इतकें परोपरीनें ग्रंथविस्तारेंकरून निरूपण केलें, तें आतां थोडक्यांत सांगावें, १२४४ ह्मणून उपायानें साध्य झालें असूनही पुन्हा उपाय सांगण्यास **देव** प्रवृत्त झाले, ते याच उद्देशानें. १२४५.

सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः ।
मत्प्रसादादवाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययम् ॥५६॥

[सर्वकर्माण्यपि] मग ह्मणे गा सुभटा । तो कर्मयोगि या[1] निष्ठा । मी होउनी होय पैठा[2] । माझ्या रूपीं ॥ ४६ ॥ स्वकर्मांच्या चोखौळीं[3] । मज पूजा करूनि भली । तेणें प्रसादें आकळी । ज्ञाननिष्ठेतें ॥ ४७ ॥ ते ज्ञाननिष्ठा जेथ हातवसे[4] । तेथ भक्ति माझी उल्लासे । तिया[5] मजसी समरसे[6] । सुखिया होय ॥ ४८ ॥ [मद्व्यपाश्रयः] आणि विश्वप्रकाशितया । आत्मया मज आपुलिया । अनुसरे जो करूनियां । सर्वत्रता[7] हे ॥ ४९ ॥ सांडूनि आपला आडळ[8] । लवण आश्रयि जळ । कां हिंडोनि राहे निश्चळ । वायु व्योमीं[9] ॥ १२५० ॥ तैसा बुद्धी[10] वाचा कायें । जो मातें आश्रऊनि ठाये [सदा कुर्वाणः] तो निषिद्धेंही विपायें[11] । कर्में करू ॥ ५१ ॥ [मत्प्रसादादवाप्नोति] परि गंगेच्या संबंधीं । विदी[12] आणि महा नदी । ऐक्य तेविं माझ्या बोधीं । शुभाशुभांसी ॥ ५२ ॥ कां बावनें[13] आणि धुरें[14] । हा निवाड तंवचि सरे । जंव न घेपती वैश्वानरें । कवळूनि दोन्ही ॥ ५३ ॥ ना ना पोंचिकें[15] आणि सोळें[16] । हें सोनया तंवचि ओंळें[17] । जंव परिस आंगमेळें । येकवटीना ॥ ५४ ॥ तैसें शुभाशुभ ऐसें । हें तंवचिवरी आभासे[18] । जंव येक न प्रकाशें । सर्वत्र मी ॥ ५५ ॥ अगा रात्रि आणि दिवो[19] । हा तंवचि द्वैतभावो । जंव न रिगिजे गांवो । गभस्तीचा[20] ॥ ५६ ॥ ह्मणौनि माझिया भेटी । तयाचीं सर्वकर्में किरीटी । जाऊनि बैसे तो पाटीं[21] । सायुज्याच्या[22] ॥५७॥ [शाश्वतं पदमव्ययं] देशें काळें स्वभावें । वेंचु[23] जया न संभवे । तें पद माझें पावे । अविनाश तो ॥ ५८ ॥ किंबहुना पंडुसुता । मज आत्मयाची प्रसन्नता । लाहे तेणें नं[24] पविजता । लाभ[24] कवण असे ॥ ५९ ॥

मग ह्मणतात "हे **शूरवर्या!** अशा निष्ठेनें तो कर्मयोगी मत्स्वरूप होऊन मजमध्यें प्रवेश करतो. १२४६ स्वकर्माच्या उत्तम फुलांनीं माझी उत्तम प्रकारें पूजा करून, तिच्या प्रसादानें ज्ञाननिष्ठा संपादन करतो. १२४७ ती ज्ञाननिष्ठा जेव्हां हस्तगत होते, तेव्हां माझी भक्ति पसरते. तिच्या साह्यानें मजशीं ऐक्यरूप होऊन तो सुखी होतो. १२४८ आणखी

१ या भावनेनें. २ प्रविष्ट. ३ चोख पुष्पांनीं. ४ हस्तगत होते. ५ त्या भक्तीनें. ६ ऐक्य पावे. ७ पांचही कोशांत. ८ प्रतिबंध. ९ आकाशांत. १० कायावाचामनेंकरून. ११ क्वचित्. १२ ओहोळ. १३ मैलागिरी चंदन. १४ सामान्य काष्ठ. १५ हिणकट. १६ सोळांच्या दराचें. १७ आळ, अपवाद. १८ भासे, वाटे. १९ दिवस. २० सूर्याचा. २१ पदवीवर. २२ ब्रह्मांत लय पावणें. २३ नाश. २४ न पावण्याजोगें, अप्राप्य असें काय आहे?

जो हेंच सर्वत्र करून विश्वास प्रकाशित करणाऱ्या मला—आपल्या आत्म्याला—अनुसरतो; १२४९ आपला प्रतिबंध नाहींसा करून मीठ जसें जळाचा आश्रय करून राहतें, किंवा वायु आकाशामध्यें हिंडून निश्चळ राहतो, १२५० त्याप्रमाणें जो कायावाचामनेंकरून माझाच आश्रय करून राहतो, त्यानें चुकून एखादे वेळीं जरी निषिद्ध कर्में आचरण केलीं, १२५१ तरी, गंगेशीं मिळणारा ओहोळ आणि मोठी नदी जशीं एकरूप होतात, त्याप्रमाणें माझ्या ज्ञानामध्यें शुभ आणि अशुभ दोन्हींही एकरूप होतात. १२५२ हा मैलागिरी चंदन; आणि दुसरें हें लांकूड; हा भेद तरी, अग्नीनें दोन्हींलाही एके ठिकाणीं कवळून घेतलीं नाहींत तोंपर्यंत चालतो. १२५३ हें हिणकट; आणि हें शुद्ध—सोळांच्या दराच्या सोनें. हा अपवाद तरी, जोंपर्यंत परिसानें आपलें आंग त्यास लावलें नाहीं तोंपर्यंतच. १२५४ त्याप्रमाणें हें शुभ आणि हें अशुभ हें तोंपर्यंतच वाटतें, जोंपर्यंत एक मी सर्वत्र प्रकाशमान झालों नाहीं. १२५५ सूर्याच्या गांवांत शिरलें नाहीं, तोंपर्यंतच हा दिवस आणि ही रात्र; हे दोन भेद. १२५६ ह्मणून अर्जुना! माझी भेट होण्याबरोबर त्यांचीं सर्व कर्में लयास जाऊन तो मुक्तीच्या पदावर जाऊन बसतो. १२५७ देशानें, कालानें, किंवा नैसर्गिक धर्मानें ज्याचा नाश होण्याचा संभवही नाहीं, असें जें अविनाश पद, तें तो पावतो. १२५८ किंबहुना अर्जुना! माझ्या आत्म्याच्या प्रसन्नतेला तो पात्र झाल्यानंतर त्याला लाभ मिळणार नाहीं असा कोणता ?" १२५९

चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः ।
बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव ॥ ५७ ॥

[चेतसा सर्वकर्माणि] याकारणें गा तुवां इया । सर्व कर्मां आपुलिया । माझ्या स्वरूपीं धनंजया । संन्यास कीजे ॥१२६०॥ परि तोचि संन्यास वीरा । करणीयाचा ह्मणें करा । आत्मविवेकीं धेरा । चित्तवृत्ति हे ॥ ६१ ॥ [मयि] मग तेणें विवेकबळें । आपणपें कर्मावेगळें । माझ्या स्वरूपीं निर्मळें । देखिजेल सर्व ॥ ६२ ॥ [संन्यस्य] आणि कर्माची जन्मभोये । प्रकृति जे कां आहे । ते आपणयाहूनि बहुवे । देखसी दुरी ॥ ६३ ॥ तेथ प्रकृति आपणयां- । वेगळी नुरे धनंजया । रूपेंवीण कां छाया । जयापरी ॥ ६४ ॥ ऐसेनि प्रकृतिनाश । जालया कर्मसंन्यास । निफजेल अनायास । सकारण ॥६५॥ [मत्परः] मग कर्मजात गेलया । मी आत्मा उरें आपणपयां । [बुद्धियोगमुपाश्रित्य] तेथ बुद्धि धापे करूनियां । पतिव्रता ॥ ६६ ॥ बुद्धि अनन्य येणें योगें । मजमाजी जैं रिगे । [मच्चित्तः सततं भव] तैं चित्त चैत्यत्यागें । मातेंचि भजे ॥ ६७ ॥ ऐसें चैत्यजातें सांडिलें । चित्त माझ्या ठायीं जडलें । ठाके तैसें वहिलें । सर्वदा करी ॥ ६८ ॥

"ह्याकरितां हे अर्जुना! तूं ह्या आपल्या सर्व कर्मांचा माझ्या स्वरूपामध्यें संन्यास करून टाक. १२६० पण हे शूरवीरा! तोच संन्यास स्वधर्माचा करशील हो! तसा मात्र करूं नको. तर ही चित्तवृत्ति आत्मविचारामध्यें ठेव. १२६१ ह्मणजे त्या विचाराच्या बळानें आपोआप कर्माशिवायच, माझ्या स्वरूपामध्यें सारें निर्मळ दृष्टीस पडेल. १२६२ आणखी कर्माची जन्मभूमि जी प्रकृति ह्मणून आहे, ती स्वस्वरूपाहून फार निराळी आहे, हेंही दृष्टीस पडेल. १२६३ तेव्हां धनंजया! स्वरूपापासून छाया जशी वेगळी नसते, त्याप्रमाणें प्रकृती ही आत्मस्वरूपाहून वेगळी राहणार नाहीं. १२६४ असें केलेंस ह्मणजे प्रकृतीचा नाश होऊन अनायासें कारणासहित आपोआप कर्मांचा संन्यास घडेल. १२६५ असा कर्मांचा संन्यास घडला ह्मणजे मग मी जो आत्मा तोच काय तो स्वतःसिद्ध राहतो. तेव्हां बुद्धिरूप पतिव्रता करून सोडावी. १२६६ ह्या अनन्ययोगेंकरून माझ्या मध्यें जेव्हां बुद्धि प्रविष्ट होते तेव्हां चित्त आपला अहंपणा सोडून माझ्याच भजनीं लागतें. १२६७ अशा

१ त्याग.

१ स्वधर्मांचा. २ ठेवा. ३ जन्मभूमि. ४ स्वस्वरूपाहून. ५ आत्मस्वरूपाला. ६ कारणासहित. ७ सर्व कर्मसमुदाय. ८ घातली जाते. ९ द्वैतरहित. १० चित्ताचे चंचलादिक धर्मत्यागानें. ११ सत्वर.

प्रकारें चंचलपणा सोडलेलें चित्त माझ्या ठिकाणीं जडून राहील असा उपाय सदासर्वकाल शीघ्र करीत जा." १२६८

मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ।
अथ चेत्त्वमहंकारान्न श्रोष्यसि विनंक्ष्यसि ॥५८॥

[मच्चित्तः] मग अभिन्ना इया सेवा । चित्त मियांचि भरेल जेव्हां । माझा प्रसाद जाण तेव्हां । संपूर्ण जाहाला ॥ ६९ ॥ [सर्वदुर्गाणि] तेथ सकळ दुःखधामें[1] । भुंजीजती[2] जियें मृत्युजन्में । तियें दुर्गमेंचि[3] सुगमें । होती तुज ॥ १२७० ॥ सूर्याचेनि सावायें[4] । डोळा सावाइला[5] होये । तैं आंधाराचा आहे । पाड[6] तया ॥ ७१ ॥ [मत्प्रसादात्] तैसा माझेनि प्रसादें । जीवकण[7] जयाचा उपमर्दे । तो संसाराचेनि बाधे[8] । बागुलें[9] केविं ॥ ७२ ॥ [तरिष्यसि] ह्मणोनि धनंजया । तूं संसारदुर्गती यया । तरसील माझिया । प्रसादास्तव ॥७३॥ अथवा हन अहंभावें[10] । माझें बोलणें हें आघवें । कानामनाचिये शिवें[11] । नेदिसी टेंकों ॥ ७४ ॥ [चेत्त्वमहंकारान्न श्रोष्यसि] तरि नित्यमुक्त अव्यय । तूं आहासि तें होवूनि वांय[12] । [विनंक्ष्यसि] देहसंबंधाचा घाय । वाजेल[13] आंगीं ॥७५॥ जया देहसंबंधाआंत । प्रतिपदीं[14] आत्मघात । भुंजतां उसंत[15] । कहींच नाहीं ॥ ७६ ॥ येवढेनि दारुणें[16] । निमंणेनवीण निमणें[17] । पडेल जरी बोलणें । नेघसी[18] माझें ॥ ७७ ॥

"मग ह्या अभिन्न सेवेनें चित्त जेव्हां मजमध्यें भरेल तेव्हां माझा प्रसाद संपूर्ण झाला ह्मणून समजावें. १२६९ तेव्हां जन्ममृत्युरूप जीं दुःखाचीं स्थानें भोगावीं लागतात तीं, तुला कठीण असतांही सुलभ होतील. १२७० सूर्याच्या साह्यानें डोळा साह्यभूत होतो, तेव्हां मग त्याला आंधाराची कांहीं मातबरी आहे काय? १२७१ तद्वत् माझ्या प्रसादानें ज्याचा जीवांश नाश पावला, त्याला संसाराच्या बागुलापासून कशी बाधा होणार? १२७२ ह्मणून अर्जुना! तूं ह्या माझ्या प्रसादानें संसाररूप दुर्गतींतून पार पडशील. १२७३

१ दुःखाचीं स्थानें. २ भोगिलीं जातात. ३ अवघड. ४ मदतीनें, साह्यानें. ५ साह्यभूत. ६ योग्यता, विशाद. ७ ज्याचा जीवकण=जीवांश उपमर्दे=नासे किंवा नष्ट झाला. ८ पीडा पावेल. ९ बुझावण्यानें. १० अहंकारानें. ११ हद्दींस. १२ व्यर्थ. १३ आदळेल. १४ पावलोपावलीं. १५ विसावा. १६ भयंकर. १७ न मरूनही मरणें. १८ घेत नाहींस.

अथवा अभिमानानें माझें हें सारें बोलणें, कानाच्या आणि मनाच्या शिवेला सुद्धां टेंकूं न देशील, १२७४ तर तूं नित्ययुक्त व अव्यय आहेस तें व्यर्थ होऊन देहसंबंधाचा घाव तुझ्या आंगावर पडेल. १२७५ त्या देहसंबंधाच्या आंत पावलोपावलीं आत्मघात असून भोगतांना विसावा ह्मणून कधीं नाहींच. १२७६ हें माझें भाषण मनास जर न आणशील, तर येवढें भयंकर न मरतांच जें मरणें तें भोगावें लागेल." १२७७

यदहंकारमाश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे ।
मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ५९

[यदहंकारमाश्रित्य] पथ्यवेषिया पोषी[1] ज्वर । कां दीपद्वेषिया अंधकार । विवेकद्वेषें अहंकार । पोषूनि तैसा ॥ ७८ ॥ स्वदेहा नाम अर्जुन । परदेहा नाम स्वजन । संग्रामा नाम मलिन । पापाचार ॥ ७९ ॥ इया मती आपुलिया । तिघां तीन नामें ययां । ठेऊनियां धनंजया । [न योत्स्य इति मन्यसे] न झुंझें ऐसा ॥ १२८० ॥ [मिथ्यैष व्यवसायस्ते] जीवामाजी निष्टंकें[2] । करिसी जो आत्यंतिक[3] । तो वायां धाडील नैसर्गिक[4] । स्वभावचि तुझा ॥ ८१ ॥ आणि मी अर्जुन हे आत्मिक[5] । ययां वध करणें हें पातक । हे माया वांचूनि तात्त्विक[6] । कांहीं आहे ॥ ८२ ॥ आधीं झुंझार[7] तुवां होआवें । मग झुंझावया शस्त्र घेयावें । कां न झुंझावया करावें । देवांगण[8] ॥ ८३ ॥ ह्मणौनि न झुंझणें । ह्मणसी तें वायाणें[9] । ना मानुं लोकहृणें । लोकदृष्टीही ॥ ८४ ॥ [प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति] तऱ्ही न झुंझें ऐसें । निष्टंकिसी[10] जें मानसें । तें प्रकृति अनारिसें[11] । करवीलचि ॥ ८५ ॥

"पथ्याचा द्वेष करणाराचें जसें ज्वर पोषण करतो; किंवा दीपद्वेष्ट्याचें जसें अंधकार पोषण करतो; त्याप्रमाणें विवेकाच्या द्वेषानें अहंकार पोसून, १२७८ आपल्या देहाला नांव अर्जुन; दुसऱ्या देहाला आपले लोक; आणि युद्धाचें नांव फार वाईट असें पापाचरण. १२७९ धनंजया! अशीं आपल्या बुद्धीनें ह्या तिघांना तीन नामें ठेवून युद्ध करणार नाहींस

१ राखी. २ शेवटचा सिद्धांत. ३ अतिशय. ४ तुझा नैसर्गिक स्वभाव—क्षात्रधर्म. ५ आपले जन. ६ तत्वदृष्टीनें. ७ युद्धकर्ता. ८ मिथ्यानिश्चय, गंधर्वनगर. ९ व्यर्थ. १० निर्धारिसी. ११ निराळें.

असा जो, १२८० तूं जिवामध्यें अतिशय ठाम निश्चय करून बसला आहेस, तो तुझा नैसर्गिक स्वभावच मोडून टाकील. १२८१ आणखी मी अर्जुन; हे आपले; ह्यांचा वध करणें हें पाप; ही माया. खरें तत्त्व आहे तें कांहीं निराळेंच आहे. १२८२ आधीं युद्धाला आपणच तयार व्हावें; आणि मग युद्ध करण्याकरितां शस्त्र उचलावें, कां युद्ध न करण्याचा भलताच निश्चय करावा? १२८३ ह्मणून तूं युद्ध करीत नाहीं ह्मणतोस हें व्यर्थ होय. तें तिन्हाइतपणानें, व व्यवहारदृष्टीनेंही उक्त नाहीं. १२८४ तर युद्ध करित नाहीं असा मनामध्यें निश्चय करून बसला आहेस, त्याला प्रकृति वेगळेंच करावयाला लावील." १२८५

स्वभावजेन कौंतेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ।
कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोपि तत्॥६०

[स्वभावजेन कौंतेय] पैं पूर्व वाहतां पाणी । पव्हिजे पश्चिमेचें वाहणी । तरि आग्रहचि उरे तें आणी । आपुलिया लेखा ॥ ८६ ॥ कां साळीचा कण ह्मणे । मी नुगवें साळीपणें । तरी आहे आन करणें । स्वभावासि ॥ ८७ ॥ [निबद्धः स्वेन कर्मणा] तैसा क्षात्र संस्कारसिद्धा । प्रकृती घडिलासि प्रबुद्धा । आतां नुठीं ह्मणसी हा धांदा । परि उठविजसीची तूं ॥ ८८ ॥ पैं शौर्य तेज दक्षता । एवमादिक पंडुसुता । गुण दिधले जन्मतां । प्रकृती तुज ॥ ८९ ॥ तरि तयाचिया समवाया । अनुरूप धनंजया । न करितां उगलियां । नयेल असों ॥ १२९० ॥ ह्मणौनियां तिहीं गुणीं । वांधलासि तूं कोदंडपाणी । त्रिशुद्धि निघसि वांहाणी । क्षात्राचिया ॥ ॥ ९१ ॥ [कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्] ना हें आपुलें जन्ममूळ । न विचारीतचि केवळ । जुंझें ऐसें अढळ । व्रत जरी घेसी ॥ ९२ ॥ [करिष्यस्यवशोऽपि तत्] तरि वांधोनि हात पाये । जो रथीं घातला होये । तो न चले तरी जाये । दिगंता जेविं ॥ ९३ ॥ तैसा तूं आपुलियाकडूनी । मीं कांहींच न करीं ह्मणौनी । ठासी परि भरंवसेनी । तूंचि करिसी ॥ ९४ ॥ उत्तर वैराटिंचा राजा । पळतां तूं कां निघालासि जुंझा । हा क्षात्रस्वभाव तुझा । जुंझवील तुज ॥ ९५ ॥ महावीर अकरा अक्षौहिणी । तुवां येकें नागविले रणांगणीं । तो स्वभाव कोदंडपाणी । जुंझवील तूतें ॥ ९६ ॥ हां गा रोग कायी रोगिया । आवडे दरिद्र दरिद्रिया । परि भोगविजे बळिया । अदृष्टें जेणें ॥ ९७ ॥ तें अदृष्ट अनारिसें । न करील ईश्वरवशें । तो ईश्वरही असे । हृदयीं तुझ्या ॥ ९८ ॥

१ पोहावें. २ मार्गानुरूप. ३ पलीकडे, हिशोबास, मार्गास. ४ दाणा. ५ उगवणार नाहीं. ६ प्रकृतिभावास. ७ कारणानुरूप. ८ साहजिक. ९ खरेपणानें. १० मार्गास. ११ क्षत्रियस्वभावाच्या. १२ चालत नसला तरी. १३ स्वस्थ राहासी.

"पाणी–पूर्वेस वहात असून आपण पश्चिमेकडे पोहूं लागलों, तर आपला हट्ट मात्र दिसून येणार. बाकी तें, आपल्याच मार्गावर आल्यावांचून राहवयाचें नाहीं. १२८६ किंवा भाताच्या दाण्यानें निश्चय केला कीं, मी भाताच्या रूपानें उगवावयाचा नाहीं; तर उपयोग काय? स्वभावकर्म आहे तें निराळेंच आहे. १२८७ त्याप्रमाणें हे बुद्धिमंता! क्षात्र संस्कारानें तुझी प्रकृति बनलेली आहे. ह्यामुळें आतां तूं उठत नाहीं असें ह्मणतोस, पण तें कर्तव्यच तुला उठवील. १२८८ हे पंडुसुता! शौर्य, तेज आणि दक्षता इत्यादि गुण प्रकृतीनेंच तुला दिलेले आहेत. १२८९ तर अर्जुना! त्यांच्या स्वभावानुरूप जर तूं न करशील तर ते तुला उगाच बसूं देणार नाहींत. १२९० ह्याकरितां हे कोदंडपाणी! तूं ह्या तीन गुणांनीं बांधलेला आहेस. ह्मणून तूं क्षात्रमार्गानेंच जाशील ह्यांत तिळमात्र संशय नाहीं. १२९१ कारण आपला जन्म, कुल, ह्यांचा कांहींच विचार न करितां "मी युद्ध करणार नाहीं इतकेंच केवळ अढळ व्रत घेऊन बसशील" १२९२ तर हातपाय बांधून ज्याला रथावर घातलेला असतो, तो जरी चालला नाहीं, तरी जसा दिगंताला जातो, १२९३ त्याप्रमाणें तूं आपल्याकडून मी कांहींच करीत नाहीं ह्मणून स्वस्थ बसशील, तरी खात्रीनें सांगतों कीं तूं करणारच. १२९४ विराट

१ तूं गोग्रहणप्रसंगीं उत्तराचा सारथि जेव्हां झालास तेव्हां तो युद्धांतून पळत असतांही तूं मुद्दाम त्याला सारथि करून युद्ध केलेंस, हा तुझा क्षात्रधर्म तुझ्याकडून युद्ध करवील. २ फसविले, पराभूत केले. ३ दुष्कृतसंचित प्रारब्धानें. ४ वेगळें.

राजाचा पुत्र उत्तर पळूं लागला तेव्हां, तूं कां युद्धाला निघालास? हा तुझा क्षत्रिय स्वभाव. तोच तुला युद्ध करावयाला लावील. १२९५ हे कोदंडपाणी! तूं एकट्यानें रणांगणामध्यें अकरा अक्षौहिणी महावीर पराजित केलेस. तोच तुझा स्वभाव तुला युद्ध करावयाला लावील. १२९६ अरे! रोग्याला रोग आणि दारिद्र्याला दारिद्र्य काय आवडत असतें? पण भवितव्य म्हणून असतें तें बलवान् असतें. तें त्याजकडून भोगवितें. १२९७ तें भवितव्य ईश्वराच्या आधीन असल्यामुळें, त्यालाही भलतेंच करतां येत नाहीं. आणखी तो ईश्वरही तुझ्या हृदयामध्यें आहेच." १२९८

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।
भ्रामयन्सर्वभूतानि यंत्रारूढानि मायया ॥ ६१ ॥

[सर्वभूतानां] सर्वभूतांच्या अंतरीं । हृदय[1] महाअंबरीं । चिद्वृत्तीच्या[2] सहस्रकरीं । उदयला असे जो ॥ ९९ ॥ अवस्था-त्रय[3] तिन्ही लोक[4] । प्रकाशूनि अशेष । अन्यथादृष्टि[5] पांथिक । चेवविले[6] ॥ १३०० ॥ वेद्योदकाच्या[7] सरोवरीं । फांकतां विषय कल्हारीं[8] । इंद्रियषट्पदा[9] चारी[10] । जीवभ्रमरातें ॥ १ ॥ [ईश्वरः] असो रूपक हें तो ईश्वर । सकळ भूतांचा अहंकार । पांघरोनि निरंतर । उल्हासत असे ॥ २ ॥ [मायया] स्वमायेचें आडवस्त्र । लावूनि एकला खेळवी सूत्र । बाहेरी नटी[11] छायाचित्र । चौऱ्यांसीं लक्ष[12] ॥ ३ ॥ तया ब्रह्मादिकीटांतां[13] । अशेषांही भूतजातां । देहाकार योग्यता । पाहोनि दावी ॥ ४ ॥ [यंत्रारूढानि] तेथ जें देह जयापुढें । अनुरूपपणें[14] मांडे । तें भूततया आरूढे[15] । हें मी म्हणौनि ॥ ५ ॥ सूत सूतें गुंतलें । तृण तृणेंचि बांधलें । कां आत्मबिंबा घेतलें । बाळकें जळीं ॥ ६ ॥ तयापरी देहाकारें । आपणपेंचि दुसरें । देखोनि जीव आविष्करे[16] । आत्मबुद्धी[17] ॥ ७ ॥ ऐसेनि शरीराकारीं । यंत्रीं भूतें अवधारीं । [भ्रामयन्] वाहूनि हालवी दोरी । प्राचीनाची[1] ॥ ८ ॥ तेथ जया जें कर्मसूत्र । मांडूनि ठेविलें स्वतंत्र । तें तिये गती पात्र । होंचि लागे ॥ ९ ॥ किंबहुना धनुर्धरा । भूतांतें स्वर्गसंसारा[2] । माजि भोंवडी तृणें वारा । आकाशीं जैसीं ॥ १३१० ॥ भ्रामकाचेनि[3] संगें । जैसे लोहो वेढा[4] रिगे । तैसीं ईश्वरसत्तायोगें । चेष्टती[5] भूतें ॥ ११ ॥ जैसे चेष्टा आपुलालिया । समुद्रादिक धनंजया । चेष्टती चंद्राचिया । सन्निधी येकी ॥ १२ ॥ तया सिंधू भरितें दाटे । सोमकांता पाझर फुटे । कुमुदांचकोरांचा[6] फिटे । संकोचु तो[7] ॥ १३ ॥ तैसीं बीजें-प्रकृतिवशें[8] । अनेकें भूतें येकें ईशें । चेष्टवीजती तो असे । [हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति] तुझ्या हृदयीं ॥ १४ ॥ अर्जुनपण न घेतां । मी ऐसें जें पंडुसुता । उठतसे तें तत्वता । तयाचें[9] रूप ॥ १५ ॥ यालागीं तो प्रकृतीतें । प्रवर्तवील हें निरुतें[10] । आणि तें[11] जुंझवील तूतें । न झुंजसी जऱ्ही ॥ १६ ॥ म्हणोनि ईश्वर गोसांवी[12] । तेणें प्रकृति हे नेमावी । तियां[13] सुखें राबवावीं[14] । इंद्रियें आपुलीं ॥ १७ ॥ तूं करणें न करणें दोन्ही । लाऊनि प्रकृतीच्या मानीं[15] । प्रकृतीही कां अधीनी । हृदयस्था जया ॥ १८ ॥

"सर्व प्राणिमात्रांच्या अंतःकरणांत हृदयरूप महदाकाशांत चैतन्यवृत्तिरूप हजारों किरणांनीं जो उदय पावलेला आहे, १२९९ प्रवृत्ति, स्वप्न आणि सुषुप्ति, ह्या तिन्ही अवस्था, व स्वर्ग, मृत्यु आणि पाताळ ह्या तिन्ही लोकांना संपूर्ण प्रकाशित करून विपरीत ज्ञानानें भुललेले जीव ज्यानें जागृत केले आहेत, १३०० दृश्य वस्तुरूप जलाच्या सरोवरामध्यें विषयरूप कमळें उमललीं म्हणजे इंद्रियषट्पदरूप जे जीवभ्रमर, त्यांला चारा घालतो. १३०१ हें रूपक असो. तो ईश्वर सर्व प्राणिमात्रांचा अहंकार पांघरून निरंतर प्रकाशतो. १३०२ आपल्याच मायेचें आडवस्त्र लावून एकटाच सूत्र नाचवितो. बाहेर मायारूप नटी आणि तिच्या छायेपासून निघालेलीं तिचीं चौऱ्यायशीं लक्ष

१ हृदयरूप महाकाशामध्यें. २ चैतन्यवृत्तिरूप हजारों किरणांनीं. ३ जागृती, स्वप्न, सुषुप्ति. ४ स्वर्ग, मृत्यु, पाताळ. ५ विपरीत ज्ञानानें भुललेले जीव, वाटसरू. ६ जागृत केले. ७ जाणण्यास योग्य दृश्य वस्तुरूप जलाच्या. ८ कमळांनीं. ९ भ्रमराच्या धोरणानें. १० चारतो. ११ सूत्रधाराची स्त्री. १२—२० लक्ष वृक्ष, ११ लक्ष कीटक, ३० लक्ष पशु, ९ लक्ष जलचर, १० लक्ष पक्षी, ४ लक्ष मनुष्ययोनी. मिळून एकंदर ८४ लक्ष योनी. १३ ब्रह्मदेवापासून कीडमुंगीपर्यंत. १४ योग्यतेनुरूप. १५ भूत असें होऊन. १६ प्रगटे. १७ तें मी नसून मीच अशा बुद्धीनें.

१ पूर्वकर्माची. २ इहपरलोकीं. ३ लोहचुंबकाच्या. ४ वाटोळें फिरे. ५ व्यवहार करतात. ६ चंद्रविकासी कमलांला. ७ मिटलेपणा. ८ प्रकृतिबीजाच्यानें, 'यथा बीजं तथांकुरः' या न्यायानें बीजाच्या प्रकृत्यनुसार—बीजासारखीं. ९ ईश्वर. १० खरें. ११ प्रकृति. १२ इंद्रियस्वामी. १३ प्रकृतीनें. १४ चेष्टवावीं. १५ धोरणानें.

योनी हीं चित्रें. १३०३ त्या ब्रह्मदेवापासून किड्यापर्यंत यच्चयावत् प्राणिमात्रांना योग्यता पाहून आकार देतो. १३०४ तेव्हां ज्याच्या त्याच्या योग्यतेप्रमाणें त्याला जो जो देह प्राप्त होतो तो तो प्राणी, हें 'मी मी' ह्मणून अहंकारास चढतो. १३०५ सूत सुतानेंच गुंतवावें; गवत गवतानेंच बांधावें; किंवा मुलानें पाण्यामध्यें आपलेंच प्रतिबिंब पहावें, १३०६ त्याप्रमाणें देहाकारानें आपणच दुसरा पाहून, जीव हा तोच मी अशी बुद्धि धारण करतो. १३०७ अशा प्रकारें शरीराकाररूप यंत्रामध्यें भूतें अडकवून पूर्वकर्माची दोरी हालवितो, हें लक्ष्यांत ठेव. १३०८ तेव्हां ज्याचें जें स्वतंत्र कर्मसूत्र मांडून ठेवलेलें असतें, तें त्याच्या गतीला पात्र करतें. १३०९ किंबहुना धनुर्धरा! आकाशामध्यें वारा जसा गवताला गरगर गरगर फिरवितो, त्याप्रमाणें इहपरलोकीं तो फिरवित असतो. १३१० लोहचुंबकाच्या सान्निध्यानें लोखंड जसें वाटोळें फिरतें, त्याप्रमाणें ईश्वरी सत्तेच्या योगेंकरून प्राणी व्यापार करतात. १३११ अर्जुना! चंद्राच्या एका सान्निध्यानें समुद्रादिक आपआपला व्यापार करतात. १३१२ समुद्राला भरती येते; सोमकांताला पाझर फुटतो; चंद्रविकासी कमलांचा व चकोर पक्ष्यांचा संकोच नाहींसा होतो; १३१३ त्याप्रमाणें बीजप्रकृतीनुसार एक ईश्वर हे सर्व प्राणी वागवितो. तो ईश्वर तुझ्या हृदयांत आहे. १३१४ हे अर्जुना! मी हा अर्जुन असा अभिमान न धरितां 'मी' असें उत्पन्न होणारें जें स्वरूप, तेंच त्याचें स्वरूप होय. १३१५ ह्याकरितां तो प्रकृतीला पुढें करील हें खचित आहे. आणि तूं जरी युद्ध करित नसलास तरी ती तुला करावयाला लावील. १३१६ ह्मणून ईश्वर हा धनी असून त्यानें जी प्रकृति नेमलेली आहे, तिच्या अनुषंगानें सुखानें आपआपलीं इंद्रियें वागूं द्यावींत. १३१७ तूं करणें आणि न करणें हीं दोन्हीं ज्या हृदयांत राहणाऱ्याच्या स्वाधीन प्रकृति आहे, त्या प्रकृतीच्याच मर्जीवर ठेव." १३१८

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।
तत्प्रसादात्परां शांतिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम् ६२

[तमेव शरणं गच्छेति] तया अहं वांचा चित्त अंग । देऊनियां शरण रिग । महोदधी कां गांग । रिगालें जैसें ॥ १९ ॥ [तत्प्रसादात्परां शांतिं] मग तयाचेनि प्रसादें । सर्वोपशांतिप्रमदे । कांत होऊनियां स्वानंदें । स्वरूपींच रमसी ॥ १३२० ॥ [स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतं] संभूति जेणें संभवे । विश्रांति जेथें विसंवे । अनुभूतिही अनुभवे । अनुभवा जया ॥ २१ ॥ तिये निजात्मपदींचा रावो । होऊनि ठाकसी अव्ययो । ह्मणे लक्ष्मीनाहो । पार्था तूं ॥ २२ ॥

"गंगेचें उदक जसें महासागरांत शिरतें, त्याप्रमाणें त्याला काया, वाचा, मन आणि अभिमान अर्पण करून शरण जा. १३१९ ह्मणजे त्याच्या प्रसादानें शांतिस्त्रीचा पति होऊन निजानंदानें स्वस्वरूपांतच रममाण होशील. १३२० जेथें उत्पत्तीची उत्पत्ती; जेथें विश्रांतीला विश्रांति; जेथें अनुभवालाही अनुभव घडतो;" १३२१ लक्ष्मीपति ह्मणाले, "पार्था! तूं त्या निजात्मपदाचा अक्षयी राजा होऊन राहशील." १३२२

इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्गुह्यतरं मया ।
विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥ ६३ ॥

[इति] हे गीतानाम विख्यात । सर्ववाङ्मयाचें मथित । आत्मा जेणें हस्तगत रत्न होय ॥ २३ ॥ [ज्ञानमाख्यातं] ज्ञान ऐसीया रूढी । वेदांतें जयाची प्रौढी । वानितां कीर्ति चोखडी । पातली जगीं ॥ २४ ॥ बुद्ध्यादिकें डोळसें । हें जयाचें कां कडवसें । मी सर्वद्रष्टाहि दिसें । पांहला जया ॥ २५ ॥ [गुह्याद्गुह्यतरं] तें हें गा आत्मज्ञान । मज गोप्याचेंही गुप्त धन । परि तूं ह्मणूनि आन । केविं करूं ॥ २६ ॥ [मया] याकारणें गा पांडवा । आह्मीं आपला हा गुप्त ठेवा ।

१ त्या हृदयस्थाला. २ ज्या कायावाचामनांला मी ह्मणतोस. ३ गंगोदक. ४ शांतिस्त्रीचा. ५ उत्पत्ति. ६ राहासी. ७ लक्ष्मीपति. ८ वेदांचें. ९ प्रसिद्धि. १० वर्णितां. ११ आभास, परावर्तन, प्रतिबिंब. १२ उदय पावलेला.

[ते] तुज दिधला कणवा। ओंकळिलेपणें ॥ २७ ॥ जैसी भुलली वोरसें । माय बोले बाळा दोषें । प्रीती ही परी तैसें । न करूंचि हो ॥ २८ ॥ येथ आकाश आणि गाळिजे । अमृताही सांली फेडिजे । कां दिव्याकरवीं करविजे । दिव्य जैसें ॥ २९ ॥ जयाचेनि अंगप्रकाशें । पाताळींचा परमाणु दिसे । तया सूर्याहि कां जैसें । अंजन सुदलें ॥ १३३० ॥ तैसें सर्वज्ञेंही मियां । सर्वही निर्धारूनियां । निकें होय तें धनंजया । सांगीतलें तुज ॥ ३१ ॥ [विमृश्यैतदशेषेण] आतां तूं ययावरी । निकें हें निर्धारीं । निर्धारूनि [यथेच्छसि तथा कुरु] करीं । आवडे तैसें ॥ ३२ ॥ यया देवाचिया बोला । अर्जुन उगाचि ठेला । तेथ देवो ह्मणती भला । अवंचक होसी ॥ ३३ ॥ वाढितया पुढें भुकेला । उतरोधें ह्मणे धाला । तैं तोचि पीडे आपला । आणि दोषही तया ॥ ३४ ॥ तैसा सर्वज्ञ श्रीगुरू । भेटलिया आत्मनिर्धारू । न पुसिजे जैं आभारू । धरूनियां ॥ ३५ ॥ तैं आपणपेंचि वंचे । आणि पापही वंचनाचें । आपणयाचि साचें । चुकविलें तेणें ॥ ३६ ॥ पैं उगेपणा तुझिया । हा अभिप्रावो कीं धनंजया । जें एकवेळ आंवांकुनियां । सांगावें ज्ञान ॥ ३७ ॥ तेथ पार्थ ह्मणे दातारा । भलें जाणसी माझिया अंतरा । हें ह्मणों तरी दुसरा । जाणता असे काई ॥ ३८ ॥ येर ज्ञेयें हें जी आघवें । तूं ज्ञाता येकचि स्वभावें । मा सूर्य ह्मणौनि वानावें । सूर्यातें काई ॥ ३९ ॥ या बोला श्रीकृष्णें । ह्मणीतलें काय येणें । हेंचि थोडें गा वानणें । जें बुझतासि तूं ॥ १३४० ॥

"हें गीतानामक सर्व वेदांचें सार आहे. आणि ज्याच्या योगानें आत्म्यासारखें रत्न हस्तगत होतें. १३२३ ज्ञान हें मोठें ह्मणून त्याच्या प्रौढीचें वर्णन केलें ह्मणून जगामध्यें वेदांची मोठी कीर्ति पसरली. १३२४ बुद्ध्यादिक जाणण्याचीं जीं साधनें तीं ज्याचीं प्रतिबिंबें, माझ्या सर्व द्रष्ट्याचा उदय झालेला ज्याच्यायोगानें दिसतो; १३२५ तें हें आत्मज्ञान—मी जो गुप्त त्या गुप्ताचेंही गुप्त धन. पण तुझ्या जवळ प्रतारणा कां करावी? १३२६ अर्जुना! आह्मी करुणेनें व्याप्त झालों आहों. या कारणानें हा आह्मीं आपला गुप्त ठेवा तुला दिला. १३२७ ज्याप्रमाणें आईला पान्हा दाटून वेदना होऊं लागल्या ह्मणजे, प्रीति असूनही आई मुलाला दोष देते. पण तसेंही आह्मीं केलें नाहीं. १३२८ आकाश गाळावें; अमृताची साल काढावी; किंवा दिव्याकडून जसें दिव्य करवावें; १३२९ ज्याच्या अंगच्या प्रकाशानें पाताळांत असलेलाही परमाणु दृष्टीस पडतो, त्या सूर्यालाही जणों काय काजळ घालावें, १३३० तद्वत् मी सर्वज्ञ असतांही सर्व धुंडाळून हे अर्जुना! जें खरें ह्मणून होतें तें तुला सांगितलें. १३३१ आतां ह्यावर खरें तत्त्व कोणतें ह्याचा तूंही निश्चय कर. आणि तो निश्चय झाला ह्मणजे तुला वाटेल तसें कर." १३३२ ह्या देवाच्या भाषणावर अर्जुन उगाच राहिला. तेव्हां देव ह्मणाले "तूं फार भिडस्त आहेस." १३३३ वाढणाऱ्या पुढें भुकेलेला मनुष्य लाजेनें पोट भरलें ह्मणाला, तर त्याचा तोच उपाशीं रहातो; आणखी वर खोटें बोलण्याचा दोषही येतो. १३३४ तद्वत् सर्वज्ञ श्रीगुरु भेटले असतांना तेथें भय धरून जर आत्मज्ञान विचारून घेतलें नाहीं, १३३५ तर आपलें आपणासच ठकविल्यासारखें होतें; परवंचना केल्याचें पातक लागतें; आणि आपणच आपल्यास खरें नाहींसें केल्याप्रमाणें होतें. १३३६ अर्जुना! तुझ्या उगाच बसण्यांतील मतलब हा, कीं एक वेळ संपूर्ण सांगावें. १३३७ तेव्हां अर्जुन ह्मणाला "हे दातारा! माझें अंतःकरण आपण उत्कृष्ट जाणतां. पण हें बोलून दाखविण्यांत तरी अर्थ कोणता? कारण, दुसरा कोणी जाणता आहे काय? १३३८ स्वभावधर्मैकरून ज्ञाता असा तूं एक; आणि बाकीचें सारें हें ज्ञेय होय. तेव्हां सूर्य ह्मणून सूर्याला तें काय वाखाणावें?" १३३९ ह्या भाषणावर श्रीकृष्ण ह्मणाले "झालें हें वर्णन काय

१ कृपेनें. २ व्याप्त झाल्यानें. ३ पान्ह्यानें. ४ आकाश गाळावें, अमृताच्या साली काढाव्या व प्रकाशानें प्रकाश करावा ह्या असंभवनीय गोष्टी, तसें असंभाव्यही मी सर्वज्ञानें निर्धारून इत्यादि १३३१ ओवीशीं संबंध. ५ काजळ घातलें. ६ खरें. ७ वंचना न करणारा—आपणाला ठकविणारा (इष्ट वस्तु कोणी देत असतां ती नको ह्मणणारा) असा होणार नाहींस. ८ भिडेनें. ९ तृप्त झालों. १० क्षुधेनें पीडा पावतो. ११ भय, भार. १२ आपणाला फसविलें ह्मणून त्याला वंचनाचें पापही लागतें. १३ पूर्णपणें. १४ जाणावयाचें. १५ समजलास.

थोडें झालें ?" म्हणून समजतोस होय ? १३४०

सर्वगुह्यतमं भूयः शृणु मे परमं वचः ।
इष्टोऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितम् ६४

[शृणु मे परमं वचः] तरि अवधान पेंघळ । करूनियां आणी एक वेळ । वाक्य माझें निर्मळ । अवधारीं पां ॥ ४१ ॥ [सर्वगुह्यतमं भूयः] हें वाच्य म्हणोनि बोलिजे । कां श्राव्य मग आयिकिजे । तैसें नव्हे परि तुझें । भाग्य बरवें ॥ ४२ ॥ कूर्मीचिया पिलियां । [4]दिठी पान्हा ये धनंजया । आकाश वाहे बापियां । घरींचें पाणी ॥ ४३ ॥ जो व्यवहार जेथ न घडे । तयाचें फळचि तेथ जोडे । काय दैवें न सांपडे । सानुकूळें ॥ ४४ ॥ येरवीं द्वैताची वोरी । सारूनि ऐक्याच्या पैरिवरीं । भोगिजे तें अवधारीं । रहस्य हें ॥ ४५ ॥ आणि निरुपचारा प्रेमा । विषय होय जें प्रियोत्तमा । तें दुजें नव्हे कीं आत्मा । ऐसेंचि जाणावें ॥ ४६ ॥ [इष्टोऽसि मे] आरिसाचिया देखिलया । गोमटें कीजे धनंजया । तें तया नोहे आपणयां । लागीं जैसें ॥ ४७ ॥ तैसें पार्था तुझेनि [10]मिषें । मी बोलें आपणयाचि [11]दोषें । माझ्या तुझ्या ठाईं असे । मी तूंपण गा ॥४८॥ म्हणौनि [12]जिव्हारींचें गुज । सांगतसें जीवासीं तुज । हें [13]अनन्य गतीचें मज । आथी व्यसन ॥४९॥ [दृढमिति] पैं जळा आपणपें देता । लवण भुललें पंडुसुता । कीं आघवें तयाचें होतां । न लजेचि तें ॥ १३५० ॥ तैसा तूं माझ्या ठाईं । राखों नेणसीचि कांहीं । तरी आतां तुज काई । गोप्य मी करीं ॥ ५१ ॥ [ततो वक्ष्यामि ते हितं] म्हणौनि आघवींचि गूढें । जें पाऊनि अति उघडें । तें गोप्य माझें चोखडें । वाक्य आइक ॥ ५२ ॥

"तर आतां आणखी एक वेळ चांगलें लक्ष्य देऊन माझें निर्मल भाषण ऐक. १३४१ हें बोलण्यासारखें आहे म्हणून बोलावयाचें, किंवा ऐकण्यासारखें आहे म्हणून ऐकावयाचें, अशांतला प्रकार नाहीं. तर तुझें भाग्य मोठें असें समज. १३४२ हे धनंजया! कासवांच्या पिलांचा पान्हा दृष्टींतूनच फुटतो; चातकाला आकाश हेंच घरचें पाणी होतें. १३४३ जी गोष्ट जेथें व्हावयाची नाहीं, त्याचें फळ तेथें प्राप्त होतें. दैव अनुकूल झालें म्हणजे काय काय म्हणून सांपडणार नाहीं ? १३४४ नाहींतर द्वैताला बाजूस सारून ऐक्याच्या घरामध्यें भोगावयाचें जें रहस्य तें हें. ध्यानांत असूं दे. १३४५ आणखी हे प्रियोत्तमा! जें निरुपचार—निरुपमेय—प्रेमाला जें विषय होतें, तें दुसरें कांहीं नव्हे. तर तोच आत्मा म्हणून समजावें. १३४६ अर्जुना! आरशांत पाहणाराला शृंगारलें, तर त्याचें त्याला कांहींच नाहीं. तर तें आपल्यालाच शृंगारल्याप्रमाणें आहे. १३४७ तद्वत् अर्जुना! तुझ्या निमित्तानें मी मलाच अनुलक्षून बोलत आहें. माझ्यामध्यें आणि तुझ्यामध्यें मी—तूंपणा आहे काय ? १३४८ म्हणून हें अंतर्गत गुह्य, तुला प्राणसमानाला सांगतों. एकनिष्ठेची मला मोठी आवड आहे. १३४९ अर्जुना! पाण्याला आपला देह अर्पण करतांना मीठ भुलून जातें. तें आपण स्वतः तद्रूप झालें तरी, त्याची त्याला लाज वाटत नाहीं. १३५० त्याप्रमाणें माझ्यापासून लपवून ठेवावयाचें तुला माहितच नाहीं. तर मग मी काय आतां तुझ्यापासून गुप्त ठेवूं ? १३५१ म्हणून जें गुह्य पाहिलें असतां बाकींचीं कितीही गुह्यें असलीं तरी तीं उघडीं वाटतात, असें जें माझें सुंदर भाषण तें आतां ऐक." १३५२

१ विस्तारलेलें असें. २ बोलण्यासारखें. ३ श्रवण करण्यास योग्य. ४ दृष्टीनें. ५ चातकाला. ६ निवारण. ७ घरीं. ८ गुह्य, तात्पर्य. ९ आदरयुक्त प्रेमानें. १० निमित्तानें. ११ आपल्या उद्देशानें. १२ अंतर्गत. १३ एकनिष्ठतेचें. १४ चटक.

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ६५

[मन्मना भव] तरि बाह्य आणि अंतरा । आपुलिया सर्व व्यापारा । मज व्यापकातें वीरा । विषय करीं ॥ ५३ ॥ आघवा आंगीं जैसा । वायू मिळोनि आहे आकाशा । तूं सर्व कर्मीं तैसा । मजसीचि असें ॥ ५४ ॥ किंबहुना आपुलें मन । करी माझें एकायतन । माझेनि श्रवणें कान । भरूनि घालीं ॥ ५५ ॥ आत्मज्ञानें चोखडीं । संत जे माझीं रूपडीं । तेथ दृष्टि पडो आवडी । कामिनी जैसी ॥ ५६ ॥ मीं सर्ववस्तीचें बसौटें । माझीं नामें जियें चोखटें । तियें जीवा यावया वाटे । वाचेचिये लावीं ॥ ५७ ॥ हातांचें करणें । कां पायांचें चालणें । तें होय मजकारणें । तैसें करीं ॥ ५८ ॥ [मद्याजी] आपुला अथवा परावा । ठायीं उपकरसी

१ एक स्थान. २ वसतिस्थान. ३ दुसऱ्याचा. ४ उपयुक्त हो, उपकार करणारा हो.

पांडवा । तेणें यज्ञें होयीं बरवा । याज्ञिक माझा ॥ ५९ ॥ [मद्भक्तः] हें येकैक शिकऊं काई । पैं सेवकें[1] आपुल्या ठाई । उरऊनि येर सर्वही । मी सेव्यचि करीं ॥ १३६० ॥ [मां नमस्कुरु] तेथ जाऊनि भूतद्वेष । सर्वत्र नमैव नम मीचि येक । ऐसेनि आश्रय आत्यंतिक । लाहसी तूं माझा ॥ ६१ ॥ [मामेवैष्यसि] मग भरलेया जगाआंत । जाऊनि तिजयाची मात । होऊनि ठायील एकांत । आह्मां तुह्मां ॥ ६२ ॥ तेव्हां भलतिये अवस्थे । मी तूतें तूं मातें । भोगिसी ऐसें आइतें । वाढेल सुख ॥ ६३ ॥ आणि तिजें आडळ करितें । निमालें अर्जुना जेथें । तें मीचि ह्मणौनि तूं मातें । पावसी शेखीं ॥ ६४ ॥ जैसी जळींची प्रतिभा । जळनाशीं बिंबा । येतां गांभागोभा । कांहीं आहे ॥ ६५ ॥ पैं पवन अंबरा । कां कल्लोळ सागरा । मिळतां आंडवारा । कोणाचा गा ॥ ६६ ॥ ह्मणौनि तूं आणि आह्मी । हें दिसताहे देहधर्मी । मग ययाच्या विरामीं । मीचि होसी ॥६७॥ [सत्यं ते] यया बोलामाझारीं । होय नव्हे ह्मणें करीं । येथ आन आथी तरी । तुझीच आण ॥ ६८ ॥ [प्रतिजाने] पैं तुझी आण वाहणें । हें आत्मलिंगातें शिवणें । [प्रियोऽसि मे] प्रीतीची जाति लाजणें । आठवों नेदी ॥ ६९ ॥ येऱ्हवीं वेद्धनि प्रपंच । जेणें विश्वाभास हा साच । आज्ञेचा नटनाच । काळातें जिणें ॥ १३७० ॥ तो देव मी सत्यसंकल्प । आणि जगाच्या हितीं बाप । मी आणेचा आक्षेप । कां करावा ॥ ७१ ॥ परी अर्जुना तुझेनि वेधें । मियां देवपणाचीं बिरुदें । सांडिलीं गा मी हें आधें । सगळेनि तुवां ॥७२॥ पैं काजा आपुलिया । रावो आपली आपणया । आण वाहे धनंजया । तैसें हें कीं ॥ ७३ ॥ तेथ अर्जुन ह्मणे देवें । अचाट हें न बोलावें । जें आमचें काज नावें । तुझेनि एकें ॥ ७४ ॥ यावरी सांगों बैससी । कां सांगतां ओषही देसी । या तुझिया विनोदासी । पार आहे जी ॥ ७५ ॥ कमळवना विकाशु । करी रवीचा येक अंशु । तेथ आघवाचि प्रकाशु । नित्य देतो ॥ ७६ ॥ पृथ्वी निवऊनि सागर । भरीजती येवढें थोर । वर्षे तेथ मिषांतर । चातक कीं ॥ ७७ ॥ ह्मागौनि औदार्या तुझेया । मज निमित्त ना ह्मणावया । प्राप्ति असे दानी-राया । कृपानिधी ॥ ७८ ॥ तंव देव ह्मणती राहें । या बोलाचा प्रस्ताव नोहे । पैं मातें पावसी उपायें । साचचि येणें ॥ ७९ ॥ सैंधव सिंधू पडिलिया । जो क्षण धनंजया । तेणें विरेचि कीं उरावया । कारण कायी ॥ १३८० ॥ तैसें सर्वत्र मातें भजतां । सर्व मी होतां अहंता । निःशेष जाऊनि तत्वता । मीचि होसी ॥ ८१ ॥ एवं माझिये प्राप्तीवरी । कर्मालागोनि अवधारीं । दाविली तुज उजरी । उपायांची ॥ ८२ ॥ जे आधीं तंव पंडुसुता । सर्व कर्मे मज अर्पितां । सर्वत्र प्रसन्नता । लाहिजे माझी ॥ ८३ ॥ पाठीं माझ्या इये प्रसादीं । माझें ज्ञान जाय सिद्धी । तेणें मिसळिजे त्रिशुद्धी । स्वरूपीं माझ्या ॥ ८४ ॥ मग तिये ठाईं । साध्य साधन होय नाहीं । किंबहुना तुज कांहीं । उरेचिना ॥ ८५ ॥ तरि सर्व कर्मे आपलीं । तुवां सर्वदा मज अर्पिलीं । तेणें प्रसन्नता लाधली । आजि हे माझी ॥ ८६ ॥ ह्मणौनि येणें प्रसादबळें । नवे जुंझाचेनि आडळें । न ठाकेचि येकवेळे । भाळलों तुज ॥ ८७ ॥ जें सप्रपंच अज्ञान जाये । जेणें येक मी गोचर होयें । तें उपपत्तीचेनि उपायें । गीतारूप हें ॥ ८८ ॥ मियां ज्ञान तुज आपुलें । नानापरी उपदेशिलें । येणें अज्ञानता सांडवलें । धर्माधर्म जें ॥ ८९ ॥

१ सेवकपणा मात्र आपले ठिकाणीं ठेवून बाकी सर्व. २ नमोनमः. ३ अतिशय. ४ प्रेम. ५ प्रतिबंध. ६ गेलें. ७ प्रतिबंध. ८ आकाशास. ९ लाटा. १० अडचण. ११ निरनिराळ्या शरीरांनीं. १२ अभावसमयीं. १३ करूं नको. १४ अन्यथा असेल तर. १५ आत्मस्वरूपाला. १६ लज्जा. १७ हें सर्व दृश्य जग. १८ वेदाज्ञेचा प्रताप. १९ जिंकी. २० सफलसंकल्पी. २१ कल्याणाविषयीं. २२ त्यापेक्षां. २३ शंका. २४ छंदानें. २५ चिन्हें. २६ अर्धे. २७ अद्भुत. २८ वचन. २९ मौजेस. ३० किरण. ३१ निमित्ताला धनी.

“तर हे वीरा! मला सर्वव्यापकाला आपल्या सर्व अंतर्बाह्य व्यापाराचाच विषय करून सोड. १३५३ सर्वांगानें वायु जसा आकाशाला मिळून असतो, त्याप्रमाणें तूंही सर्वकर्मामध्यें मलाच मिसळून अस. १३५४ किंबहुना तूं आपलें मन माझ्या ठिकाणचेंच वतन करून ठेव. माझ्या ऐकण्यानेंच कान भरून टाक. १३५५ स्त्रीची दृष्टि जशी आपल्या पतीवर वेधून राहते, त्याप्रमाणें आत्मज्ञानानें पवित्र झालेल्या माझ्या मूर्ति जे सज्जन, त्यांच्यावर तुझी दृष्टि राहूं दे. १३५६ सर्व वस्तींचें वसतिस्थान मी; माझीं जीं उत्तम उत्तम नामें आहेत, तीं जिवाला येण्यासाठीं वाणीच्या वाटेस लाव. १३५७ हातानें करणें, किंवा पायानें चालणें, तें सुद्धां माझ्या प्रीत्यर्थ होईल असें कर. १३५८ अर्जुना! आपला असो कीं, परका

१ उदारपणाला. २ धर्मात्मराजा, महादात्या. ३ प्रसंग. ४ मीठ. ५ प्राप्तीपर्यंत. ६ स्पष्टता. ७ पूर्वी. ८ प्राप्त झाली. ९ अटकावानें. १० तुझ्या स्वाधीन झालों. ११ प्रपंचासह. १२ साक्षात्. १३ युक्तीच्या.

असो; त्याजवर उपकार करणारा होऊन, त्या यज्ञानें माझा उत्तम यज्ञ करणारा हो. १३५९ हें एक एक काय काय म्हणून शिकवावें? एक सेवकपणा मात्र आपल्याकडे घेऊन बाकी सर्व मी आहें हें समजून सेवाच करीत जा. १३६० तेव्हां प्राणिमात्राचा द्वेष जाऊन सर्वत्र मीच एक आहें असें समजून 'नमस्कार' 'नमस्कार' असें करशील, तेव्हांच तूं माझ्या दृढतर आश्रयास पात्र होशील. १३६१ मग साऱ्या भरलेल्या जगामध्यें तिसऱ्याची गोष्ट ही न उरतां, तुह्मांला आह्मांलाच, एकांत होऊन राहील. १३६२ तेव्हां पाहिजे त्या अवस्थेमध्यें मला तुझा आणि तुला माझा उपभोग घेतां येईल, असें आयतेंच सुख वृद्धिंगत होईल. १३६३ आणखी अर्जुना! तिसरें, मध्यें अडथळा करणारें नाहींसें झालें ह्मणजे, बाकी राहणार तें मीच; ह्मणून शेवटीं मलाच पावशील. १३६४ ज्याप्रमाणें जळांतील प्रतिबिंब, जळ नाहींसें झाल्यावर बिंबांत येतांना कांहीं प्रतिबंध आहे काय? १३६५ वायु आकाशाला मिळतांना, लाटांस समुद्र मिळतांना, कोणाची आडकाठी असणार? १३६६ ह्मणून तूं आणि मी हे निरनिराळ्या देहामुळें मात्र दिसतों आहों. तेव्हां त्यांच्या अभावीं तूं मत्स्वरूपच होशील. १३६७ ह्या भाषणामध्यें होय नाहीं कांहींएक ह्मणूं नको. ह्यांत अन्यथा असेल तर तुझीच शपथ! १३६८ आणखी तुझी शपथ वाहणें हें आत्मस्वरूपावरच हात मारण्यासारखें आहे. परंतु प्रीतीचें लक्षण असें आहे कीं, ती लज्जेची आठवणच होऊं देत नाहीं. १३६९ बाकी प्रपंचास वेढा घालून ज्याणें हा विश्वाभास सत्य करून दाखविला आहे, आणि ज्याचा आज्ञेचा प्रताप तर असा कीं, जो काळालाही जिंकील. १३७० तो मी सत्यसंकल्प देव; जगाच्या कल्याणाविषयीं तत्पर; मग शपथेबद्दल शंका कशाला घ्यावी? १३७१ पण अर्जुना! तुझ्या छंदानें मी देवपणाचीं लक्षणेंही सोडून दिलीं. मी अर्धा आहें. तूं मिळालास ह्मणजे संपूर्ण होतों. १३७२ हे धनंजया! आपल्या कार्यासाठीं राजाही आपली आपण शपथ वाहतो, त्यासारखेंच हेंही आहे." १३७३ तेव्हां अर्जुन ह्मणाला "देवा! इतकें हें अचाट बोलूं नये. कारण, तुझ्या एका नांवानेंच आमचें कार्य होणार आहे. १३७४ असें असतां आपण आणखी सांगावयास तयार होतां, इतकेंच नव्हे, तर सांगतांना वचनही देतां, तेव्हां ह्या तुमच्या प्रसन्नतेला कांहीं अंतपार आहे काय? १३७५ सूर्याचा एक किरणही कमलाचें सर्व वन विकसित करून सोडतो. असें असतां तो साराच प्रकाश निरंतर देतो. १३७६ पृथ्वीला गारीगार करून समुद्र भरून जातील येवढी मोठी वृष्टि होते तेथें, चातकाचें निमित्त कशाचें? १३७७ ह्मणून तुझ्या औदार्याला निमित्त नाहीं ह्मणतां येऊं नये ह्मणून मी निमित्तास धनी झालों आहें. बाकी हे कृपानिधि! हे महादात्या! हा आपला लाभ सर्व जगालाही फार मोठा झाला आहे. १३७८ तेव्हां देव ह्मणाले "थांब. तें असूं दे. स्तुति करित बसण्याची ही वेळ नव्हे. तर तूं खरोखर ह्याच उपायांनीं मला पावशील. १३७९ अर्जुना! मीठ समुद्रांत पडलें, तर तें क्षणामध्यें विरूनच जाईल. उरावयाला कारण काय? १३८० तद्वत् सर्वत्र माझेंच भजन केलें, सर्व मत्स्वरूपच होऊन राहिलें, ह्मणजे ह्याहून सारी अहंता नाहींशी होऊन तूं खरोखरच मीच होशील. १३८१ अशा प्रकारें कर्मापासून माझ्या प्राप्तीपर्यंत उपायांची स्पष्टता तुला दाखवून दिली, हें लक्ष्यांत आण. १३८२ कारण अर्जुना! आधीं तर सारीं कर्में मला अर्पण केलीं कीं, सर्व ठिकाणीं माझी प्रसन्नताच प्राप्त होते. १३८३ नंतर माझ्या ह्या प्रसादानें माझें ज्ञान परिपूर्ण होतें. आणि त्याच्या योगेंकरून निश्चयानें माझ्या स्वरूपामध्यें ऐक्य होतें. १३८४ मग पार्था! त्या ठिकाणीं साध्य आणि साधन हीं दोन्हीही

नाहींशीं होतात. किंबहुना तुला कांहींच उरत नाहीं म्हटलें तरी चालेल. १३८५ तर तूं आपलीं सारीं कर्में सदा सर्वकाल मला अर्पण केलींस, त्यामुळें आज ही माझी प्रसन्नता तुला प्राप्त झाली आहे. १३८६ म्हणून ह्या प्रसादाच्या बळानें ह्या युद्धामध्यें आणखी एक नवीनच आडकाठी येईल, हें एक वेळही मनांत आलें नाहीं. इतका मी तुला भुलून गेलों आहें. १३८७ कारण, प्रपंचासह अज्ञानाचा नाश होतो; जिच्या योगानें एक मीच व्यक्त होतों, त्या युक्तीचा उपाय हें ह्या गीतेचें स्वरूप आहे. १३८८ मी तुला अनेक प्रकारांनीं ज्ञान दिलें. येणेंकरून धर्म आणि अधर्मरूप जें जें म्हणून कांहीं अज्ञान आहे, तें सारें नाश पावलें आहे.'' १३८९

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वा सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ६६

[सर्वधर्मान्परित्यज्य] आशा जैसी दुःखातें । व्याली निंदा दुरितें । हें असो जैसें दैन्यातें । दुर्भगत्व ॥ १३९० ॥ तैसें स्वर्गनरकसूचक । अज्ञान व्यालें धर्मादिक । तें सांडूनि घालीं अशेख । ज्ञानें येणें ॥ ९१ ॥ हातीं घेऊनि तो दोर । सांडिजे जैसा सर्पाकार । कां निद्रात्यागें घराचार । स्वप्नींचा जैसा ॥ ९२ ॥ ना ना सांडिलेनि कवळें । चंद्रींचें धुपे पिवळें । व्याधित्यागें कडुवाळें- । पण मुखाचें ॥ ९३ ॥ अगा दिवसा पाठी देउनी । मृगजळ घापे त्यजूनी । कां काष्ठत्यागें वन्ही । त्यजिजे जैसा ॥ ९४ ॥ तैसें धर्माधर्मांचें टेवाळ । दावी अज्ञान जें कां मूळ । तें त्यजूनि त्यजीं सकळ । धर्मजात ॥ ९५ ॥ [मामेकं] मग अज्ञान निमालिया । मीचि येक असें अपैसया । सनिद्र स्वप्न गेलयां । आपण पैं जैसें ॥ ॥ ९६ ॥ तैसा मी एकवांचूनि कांहीं । मग भिन्नाभिन्न आन नाहीं । सोऽहंबोधें तयाच्या ठायीं । अनन्य होय ॥ ९७ ॥ [शरणं व्रज] पैं आपलेनि भेदेंविण । माझें जाणिजे जें एकपण । तयाचि नांव शरण । मज येणें गा ॥ ९८ ॥ जैसें घटाचेनि नाशें । गगनीं गगन प्रवेशे । मज शरण येणें तैसें । ऐक्य करी ॥ ९९ ॥ सुवर्णमणि सोनयां । ये कल्लोळ जैसा पाणियां । तैसा मज धनंजया । शरण ये तूं ॥ १४०० ॥

१ पातकें. २ दुर्दैवपणा. ३ सोडून दे. ४ प्रपंच. ५ कावीळ रोगानें. ६ चांदणें. ७ कडवटपणा. ८ बंड. ९ नाश पावल्यावर. १० निद्रेसह. ११ भिन्नाभिन्न जें द्वैत त्याच्या ठाई. १२ घटाकाश आकाशांत मिळतें.

[अहं त्वा सर्वपापेभ्यः] वांचूनि सागराच्या पोटीं । वडवानळ शरण आला किरीटी । जाळूं न ठके तया गोठी । वाळूनि दे पां ॥ १ ॥ मजही शरण रिघिजे । आणि जीवत्वेंचि असिजे । धिग् बोलीं यिया न लेजे । प्रज्ञा केविं ॥ २ ॥ अगा प्राकृताही राया । आंगीं पडे जें धनंजया । तें दासिरूंहि कीं तया । समान होय ॥ ३ ॥ मा मी विश्वेश्वर भेटें । आणि जीवग्रंथी न सुटे । हे बोल नको बोखटे । कानीं लाऊं ॥ ४ ॥ म्हणौनि मी होऊनि मातें । सेवणें आहे आयितें । तैसें करीं हाता येतें । ज्ञानें येणें ॥ ५ ॥ मग ताकौनियां काढिलें । लोणी मागौतें ताकीं घातलें । परि न घेपेचि कांहीं केलें । तेणें जेविं ॥ ६ ॥ तैसें अद्वयत्वें मज । शरण रिघालिया तुज । धर्माधर्म हे सहज । लागतील ना ॥ ७ ॥ लोह उभें खाय माती । तें परिसाचिये संगती । सोनें जालया पुढती । न शिविजे मळें ॥ ८ ॥ हें असो काष्ठापासोनि । मथूनि घेतलया वन्ही । मग काष्ठेंही कोंडोनि । नें ठके जैसा ॥ ९ ॥ अर्जुना काय दिनकर । देखत आहे आंधार । कीं प्रबोधीं होय गोचर । स्वप्नभ्रम ॥ १४१० ॥ तैसें मजसीं येकवटलेया । मी सर्वरूप वांचूनियां । आन कांहीं उरावया । कारण असे ॥ ११ ॥ [मोक्षयिष्यामि] म्हणौनि तयाचें कांहीं । चिंतीं ना आपुल्या ठाईं । तुझें पापपुण्य नाहीं । मीचि होईन ॥ १२ ॥ तेथ सर्वबंधलक्षणें । पापें उरावें दुजेपणें । तें माझ्या बोधीं वायाणें । होऊनि जाईल ॥ १३ ॥ जळीं पडिलिया लवणा । सर्वही जळ होय विचक्षणा । तुज मी अनन्यशरणा । होईन तैसा ॥ १४ ॥ येतुलेनि अपैसया । सुटलाचि आहासि धनंजया । [मा शुचः] घेई मज प्रकाशोनियां । सोडवीन तूतें ॥ १५ ॥ याकारणें पुढती । हे आधी न वाहे चित्तीं । मज एकासि ये सुमती । जाणोनि शरण ॥ १६ ॥ ऐसें सर्वरूपेंरूपसें । सर्वदृष्टिडोळसें । सर्वदेशनिवासें । बोलिले श्रीकृष्णें ॥ १७ ॥ [स्वानुभवसुखोत्कयः] मग सांवळा सकंकण । बाहु पसरोनि दक्षिण । आलिंगिला स्वेंशरण । भक्तराज तो ॥ १८ ॥ न पवतां जयातें । कोखे सूनि बुद्धीतें । बोलणें मागौतें । वोसरलें ॥ १९ ॥ ऐसें जें कांहीं येक । बोला बुद्धीसिही अटक । तें यावया

१ टाकून दे. २ लाजत नाहीं. ३ यःकश्चित् राजाच्या. ४ बटकूर. ५ जीवदशा. ६ वाईट. ७ ऐकूं. ८ ताकांतून. ९ पुनः. १० न राहे. ११ जागृतींत. १२ प्रत्यक्ष. १३ चिंतूं नको. १४ सर्वथैव बंधाला कारण अशा. १५ व्यर्थ. १६ हे सुज्ञा. १७ प्रकट होऊन. १८ मनोव्यथा. १९ सर्व रूपें ज्याच्या योगानें रूपवान् होतात. २० हस्तभूषणयुक्त. २१ केवळ आपल्याला शरण आलेला. २२ ज्या वस्तूची प्राप्ति न होतां बोलणें बुद्धीला काखेस मारून मागौतें=मागें हटतें अशी जी वस्तु. २३ मागें हटलें. २४ दुःप्रवेश्य.

मिष । खेंवाचें केलें ॥ १४२० ॥ हृदया हृदय येक जालें । बे हृदयींचें ते हृदयीं घातलें । द्वैतें न मोडितां केलें । आपणाऐसें अर्जुना ॥ २१ ॥ दीपें दीप लाविला । तैसा परिष्वंग तो जाला । द्वैत न मोडितां केला । आपणपें पार्थ ॥ २२ ॥ तेन्हां सुखाचा मग तया । पूर आला जो धनंजया । तेथ वाड तन्हीं बुडोनियां । ठेला देव ॥ २३ ॥ सिंधु सिंधुतें पावों जाये । तें पावणें ठाके दुणा होये । वरी रिगे पुरवणिये । आकाशही ॥ २४ ॥ तैसें तया दोघांचें मिळणें । दोघां नावरे जाणावें कवणें । किंबहुना श्रीनारायणें । विश्व कोंदलें ॥ २५ ॥ ['गीतायाः गर्भे त्रिकांडोत्पत्तिं व्याकरोति'] एवं वेदाचें मूळसूत्र । सर्वाधिकारैकपवित्र । श्रीकृष्णें गीताशास्त्र । प्रकट केलें ॥ २६ ॥ येथ गीता मूळ वेदां । ऐसें केंवि पां आलें बोधा । हें ह्मणाल तरी प्रसिद्धा । उपपत्ति सांगों ॥ २७ ॥ तरी जयाच्या निश्वासीं । जन्म झालें वेदराशी । तो सत्यप्रतिज्ञ पैजेसी । बोलिला स्वमुखें ॥ २८ ॥ ह्मणौनि वेदां मूळभूत । गीता ह्मणो हें होय उचित । आणिकही येकी येथ । उपपत्ति असे ॥ २९ ॥ जें न नेंशत स्वरूपें । जयाचा विस्तार जेथ लपे । तें तयाचें ह्मणिपे । बीज जगीं ॥ १४३० ॥ तरि कांडत्रयात्मक । शब्दराशी अशेष । गीतेमाजि असे रुख । बीजीं जैसा ॥ ३१ ॥ ह्मणोनि वेदांचें बीज । श्रीगीता होय हें मज । गमे आणि सहज । दिसतही आहे ॥ ३२ ॥ जे वेदांचे तिन्ही भाग । गीते उमटले असती चांग । भूषणरत्नीं सर्वांग । शोभलें जैसें ॥ ३३ ॥ तियेंचि कर्मादिकें तिन्हीं । कांडें कोणकोणे स्थानीं । गीते आहाति तें नयनीं । दाखऊं आइक ॥ ३४ ॥ ['गीताशास्त्रोत्पत्त्यादिप्रस्तावना'] तरि पहिला जो अध्याव । तो शास्त्रप्रवृत्तिप्रस्ताव । द्वितीयीं सांख्यसद्भाव । प्रकाशिला ॥ ३५ ॥ मोक्षदानीं स्वतंत्र । ज्ञानप्रधान हें शास्त्र । येतुलालें दुजीं सूत्र । उभारिलें ॥ ३६ ॥ ['कर्मकांडं'] मग अज्ञानें बांधलेया । मोक्षपदीं बैसावया । साधनारंभ तो तृतीया- । ध्यायीं बोलिला ॥ ३७ ॥ जे देहाभिमानबंधें । सांडूनि काम्यनिषिद्धें । विहित परि अप्रमादें । अनुष्ठावें ॥ ३८ ॥ ऐसेनि सद्भावें कर्म करावें । हा तिजा अध्यायीं देवें । निर्णय केला तें जाणावें । कर्मकांड येथ ॥ ३९ ॥ ['उपासनाकांडं'] आणि तेंचि नित्यादिक । अज्ञानाचें आवश्यक । आचरतां मोचक । केंवी होय पां ॥ १४४० ॥ ऐसी अपेक्षा जालिया । बद्ध मुमुक्षुते आलिया । देवें ब्रह्मार्पणत्वें क्रिया । सांगीतली ॥ ४१ ॥ जे देह वाचा मानसें । विहित निपजे जें जैसें । तें येक ईश्वरोद्देशें । कीजे ह्मणीतलें ॥ ४२ ॥ हेंचि ईश्वरीं कर्मयोगें । भजनकथनाचें खागें । आदरिलें शेषभागें । चतुर्थाचेनी ॥ ४३ ॥ तें विश्वरूप अकरावा । अध्याय संपे जंव आघवा । तंव कर्में ईश भजावा । हें जें बोलिलें ॥ ४४ ॥ तें अष्टाध्यायीं उघड । जाण येथें देवताकांड । शास्त्र सांगतसे आड । मोडूनि बोले ॥ ४५ ॥ ['ज्ञानकांडं'] आणि तेणेंचि ईशप्रसादें । श्रीगुरुसंप्रदायलब्धें । साच ज्ञान उद्बोधे । कोवळें जें ॥ ४६ ॥ तें अद्वेष्टादिप्रभृतिकीं । अथवा अमानित्वादिकीं । बाळविजे ह्मणोनि लेखीं । बारावा गणूं ॥ ४७ ॥ तो बारावा अध्याय आदी । आणि पंधरावा अवधि । ज्ञानफळपाकसिद्धि । निरूपणासी ॥ ४८ ॥ ह्मणौनि चहूंही इहीं । ऊर्ध्वमूळांतीं अध्यायीं । ज्ञानकांड ये ठायीं । निरूपिजे ॥ ४९ ॥ एवं कांडत्रयरूपिणी । श्रुतीच हे कोर्डिसवाणी । गीतापद्यरत्नाचीं लेणीं । लेयिलि आहे ॥ १४५० ॥ हें असो कांडत्रयात्मक । श्रुति मोक्षरूप फळ येक । बोभावे जें आवश्यक । ठाकावें ह्मणोनी ॥ ५१ ॥ ['षोडशाद्यध्यायत्रयकारणं दर्शयति'] तयाचेनि साधन ज्ञानेंसी । वैर करी जो प्रतिदिवशीं । तो अज्ञानवर्ग षोडशीं । प्रतिपादिजे ॥ ५२ ॥ तोचि शास्त्राचा बोळावा । घेवोनि वैरी जिणावा । हा निरोप तो सतरावा । अध्याय येथ ॥ ५३ ॥ ऐसा प्रथमालागोनी । सतरावा लोणी करूनी । आत्मनिश्वास विवरूनी । दाविला देवें ॥ ५४ ॥ तया अर्थजातां अशेषां । केला तात्पर्याचा आवांका । तो हा अठरावा देखा । कळसाध्याय ॥ ५५ ॥ एवं सकळ सांख्यसिंधु । श्रीभगवद्गीताप्रबंधु । हा औदार्यें आगळा वेदु । मूर्त जाण ॥ ५६ ॥ वेद संपन्न होय ठाईं । परि कृपण ऐसा आन नाहीं । जे कानीं लागला तिहीं । वर्णांच्याचि ॥ ५७ ॥ येरां भवव्यथा ठेलियां । स्त्रीशूद्रादिकां प्राणियां । अनवसर मांडूनियां । राहिला आहे ॥ ५८ ॥ तरी मज पाहातां तें मागील उणें । फेडावया गीतापणें । वेद वेंटळा भलतेणें । सेव्य होआवया ॥ ५९ ॥ ना हें अर्थें रिगोनि मनीं । श्रवणें

१ आलिंगनाचें निमित्त केलें. २ दोघांचे देह तसेच असतां. ३ आलिंगन. ४ मोठा. ५ साद्यास. ६ भरलें. ७ सर्व अधिकारांत अतिशुद्ध. ८ सयुक्तिक कारण. ९ श्वासोच्छ्वासांपासून. १० प्रतिज्ञेवर. ११ न नासतां. १२ कर्म-उपासना-ज्ञानरूप. १३ वेद. १४ वृक्ष. १५ वाटे. १६ अशा प्रकारें. १७ इच्छा. १८ मोक्षेच्छुस्थितीला.

१ ठिकाण. २ आठ अध्यायांत. ३ उपासनाकांड. ४ गीताशास्त्र. ५ प्रतिबंध निवारून, गोंधळून. ६ गणनेंत. ७ पंधराव्याच्या. ८ लहानशी. ९ गर्जून सांगे. १० सोवती. ११ जिंकावा. १२ शेवट. १३ वेद, वेद हे निःश्वासापासून झाले 'यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत्। निर्ममे…'. १४ विचार. १५ शिखररूप. १६ प्रकृतिपुरुषांचें विवेचन ज्यानें केलें जातें तो सांख्यसमुद्र. १७ ग्रंथ. १८ प्रत्यक्ष. १९ समर्थ. २० कदर्यु (कद्रू). २१ अनधिकारी. २२ मला (ज्ञानदेवाला) असें वाटतें कीं. २३ आकारला. २४ भलत्या कोणासही.

लागोनि कानीं । जपमिषें वदनीं । वसोनियां ॥ १४६० ॥ ये गीतेचा पाठ जो जाणे । तयाचेनि सांगातीपणें । गीता लिहोनि वाहणें । पुस्तकमिषें ॥ ६१ ॥ ऐसैसा मीसकटा । संसाराचा चोहटां । गैवादि घालित चोखटा । मोक्षसुखाची ॥ ६२ ॥ परि आकाशीं वसावया । पृथ्वीवरी बैसावया । रविदीप्ती राहाटावया । ओवार नभ ॥ ६३ ॥ तेविं उत्तम अधम ऐसें । सेवितां कवणातेंही न पुसे । कैवल्यदानें सरिसें । निववीत जगा ॥ ६४ ॥ यालागिं मांगिलि कुटी- । भ्याला वेद गीतेच्या पोटीं । रिगाला आतां गोमटी । कीर्ति पातला ॥ ६५ ॥ म्हणौनि वेदाची सुसेव्यता । ते हे मूर्त जाण श्रीगीता । श्रीकृष्णें पंडुसुता । उपदेशिली ॥ ६६ ॥ परि वत्साचेनि वोरसें । दुभतें होय घरा उद्देशें । जालें पांडवाचेनि मिषें । जगदुद्धरण ॥ ६७ ॥ चातकाचिये कैणवे । मेघ पाणियेसिधांवे । तेथ चराचर आघवें । निवालें जेविं ॥ ६८ ॥ कां अनन्यगती- कमळा- । लागीं सूर्य ये वेळोवेळा । किं सुखिया होइजे डोळा । त्रिभुवनींचा ॥ ६९ ॥ तैसें अर्जुनाचेनि व्याजें । गीता प्रकाशूनि श्रीराजें । संसारायेवढें थोर ओझें । फेडिलें जगाचें ॥ १४७० ॥ सर्वशास्त्ररत्नदीप्ती । उजळिता हा त्रिजगती । सूर्य नव्हे लक्ष्मीपती । वैक्त्राकाशींचा ॥ ७१ ॥ बापकुळ तें पवित्र । जेथिंचा पार्थ या ज्ञाना पात्र । जेणें गीता केलें स्वतंत्र । ओवार जगा ॥ ७२ ॥ हें असो मग तेणें । सद्गुरु-श्रीकृष्णें । पार्थाचें मिसळणें । आणिलें द्वैता ॥ ७३ ॥ पाठीं म्हणतसे पांडवा । शास्त्र हें मानलें कीं जीवा । तेथ येरु म्हणे देवा । आपुलिया कृपा ॥ ७४ ॥ तरि निधान जोडावया । भाग्य घडे गा धनंजया । परि जोडिलें भोगावया । विरपायें होय ॥ ७५ ॥ पैं क्षीरसागरायेवढें । अविरजी दुधाचें भांडें । सुरां असुरां केवढें । मथितां जालें ॥ ७६ ॥ तें सांहसही फळा आलें । जें अमृतही डोळां देखिलें । परि वरिचिल चुकले । जतनेतें ॥ ७७ ॥ तेथ अमरत्वा वोगरिलें । तें मरणाचिलागीं जालें । भोगों नेणतां जोडलें । ऐसें आहे ॥ ७८ ॥ नहुष स्वर्गाधिपति जाला । परी राहाटीं भांबावला । तो भुजंगत्व पावला । नेणसी कायी ॥ ७९ ॥ म्हणौनि बहुत पुण्य तुवां । केलें तेणें धनंजया । आजि शास्त्रराजा ईया । जालासि विषय ॥ १४८० ॥ तरि यथाचि शास्त्राचेनि । संप्रदायें पांघुरौनि । शास्त्रार्थ हा निकेनी । अनुष्ठीं हो ॥ ८१ ॥ येऱ्हवीं अमृतमथना- । सारिखें होईल अर्जुना । जरी रिघसी अनुष्ठाना । संप्रदायेंवीण ॥ ८२ ॥ गाय धड जोडे गोमटी । ते तैंचि पेय दे किरीटी । जैं जाणिजे हातवटी । सांजवणीची ॥ ८३ ॥ तैसा श्रीगुरु प्रसन्न होये । शिष्य विद्याही कीर लाहे । परि ते फळे संप्रदायें । उपासिलिया ॥ ८४ ॥ म्हणौनि शास्त्रीं जो इये । उचित संप्रदाय आहे । तो ऐक आतां बहुवें- । आदरेंसी ॥ ८५ ॥

१ मजसहित. २ चवाठ्यावर. ३ सत्र. ४ फिरण्याला. ५ अवकाश. ६ मोक्षदानानें. ७ मागल्या निंदेला भ्याला. ८ पान्ह्यानें, ममतेनें. ९ दयेनें. १० पाण्यासहित. ११ शांत झालें. १२ एकनिष्ठ अशा कमळासाठीं. १३ दूर केलें. १४ मुखरूप आकाशींचा. १५ वसतिस्थान. १६ आलिंगन. १७ गुप्त धन. १८ क्वचित्. १९ न विरजलेलें. २० जिवावर उदार होऊन झटणें. २१ संभाळण्याला. २२ वाढिलें. २३ नहुष राजाला कांहीं दिवस स्वर्गाचें आधिपत्य मिळालें तेव्हां. २४ वर्तणुकींत चुकला. २५ या गीतेला.

"आशेपासून दुःखें; आणि निंदेपासून पातकें जशीं उत्पन्न होतात; हें असो, दुर्दैव जसें दारिद्र्य उत्पन्न करतें, १३९० त्याप्रमाणें स्वर्गनरकसूचक अज्ञानापासून धर्मादिक उत्पन्न होतात. तीं सारीं ह्या ज्ञानाच्या योगानें नाहींशीं करून टाक. १३९१ दोर हातांत घेऊन सर्पाकार जसा टाकून द्यावा, किंवा निद्रा गेल्यानंतर स्वप्नांतला प्रपंच जसा सोडावा, १३९२ किंवा कामीण नाहींशी झाली म्हणजे चंद्राच्या चांदण्यांतील पिंवळेपणाही नाश पावतो; रोग गेला म्हणजे तोंडाचा जसा कडवटपणा जातो; १३९३ दिवस गेला म्हणजे मृगजळ जसें नाहींसें होतें, किंवा (जळकें) लांकूड टाकून दिलें म्हणजे जसा अग्नि टाकावा लागतो, १३९४ त्याप्रमाणें धर्माधर्माचें बंड, ज्याच्या मुळाशीं अज्ञान असलेलें दृष्टीस पडतें, तें टाकून सारे दरोबस्त धर्मच सोडून दे. १३९५ तें अज्ञान निघून गेलें म्हणजे अर्थात् मीच एक राहतों. निद्रेसहवर्तमान स्वप्न गेलें म्हणजे जसें आपलें आपण राहतों, १३९६ त्याप्रमाणें माझ्या एकाशिवाय दुसरें भिन्न अभिन्न असें दुसरें कांहींच नाहीं. "तोच मी" ह्या ज्ञानानें त्याच्या ठिकाणीं अनन्य हो. १३९७ आपल्याही भेदावांचून माझें एकत्व जाणणें त्याचेंच नांव मला शरण येणें होय. १३९८ घटाचा नाश झाला म्हणजे जसें त्यांतील आकाश, आकाशामध्यें शिरतें, त्याप्रमाणें मला शरण येणें माझ्याशीं ऐक्य करतें. १३९९ सोन्याचे मणी जसे सोन्यांत येतात; पाण्याच्या

१ धारण करून. २ चांगलेपणानें. ३ दूध देते, पिवों ये अशा पाठीं धार काढणें. ४ दोहनाची. ५ आस्थापूर्वक.

लाटा जशा पाण्यांत येतात; त्याप्रमाणें अर्जुना! तूंही मला शरण ये. १४०० नाहींतर अर्जुना! समुद्राच्या पोटामध्यें वडवानळ शरण आला तर काय उपयोग? तो त्याला जाळणार नाहीं, ही गोष्ट सोडून दे. १४०१ मला शरण येऊन सुद्धां जीवपणानेंच कायम राहिला, अशा बोलण्याला धिक्कार असो. तसें करतांना बुद्धीला लज्जा वाटणार नाहीं काय? १४०२ बा अर्जुना! यःकश्चित् राजाच्या आंगाखालीं पडणारें एखादें वटकुर असलें, तर तें सुद्धां त्याच्या बरोबरीचें होतें. १४०३ मग मी तर विश्वेश्वर आहें. आणि तो मला भेटल्यानंतरही जीवदशा सुटणार नाहीं, हें दुर्भाषण कानावर सुद्धां घेऊं नको. १४०४ म्हणून मी होऊन आयतें मलाच सेवन करावयाचें असतें. ह्याकरितां ह्या आलेल्या ज्ञानानें मी हस्तगत होईन असें कर. १४०५ मग ताकापासून काढलेलें लोणी फिरून ताकांत घातलें, तर तें कांहीं केलें तरी जसें घेत नाहीं, १४०६ त्याप्रमाणें अद्वयपणानें मला तूं शरण आलास म्हणजे अर्थात् तुला धर्माची किंवा अधर्माची कांहीं गरज राहणार नाहीं. १४०७ लोखंड उभें असलें तर, माती खातें. पण तें परिसाच्या संगतीनें सोनें झाल्यानंतर मळ त्याला शिवत नाहीं. १४०८ हें असो. काष्ठापासून मंथन करून अग्नि काढला म्हणजे मग तो जसा काष्ठांनीं कोंडून राहत नाहीं, १४०९ अर्जुना! सूर्य हा कधीं आंधार पाहतो काय? किंवा जागृतींत स्वप्नाचा भ्रम प्रकट होतो काय? १४१० त्याप्रमाणें माझ्याशीं ऐक्यरूपता झाली म्हणजे मग माझ्या सर्व स्वरूपाशिवाय, दुसरें रहावयाला कांहीं कारण आहे काय? १४११ म्हणून त्याची तूं आपल्या ठिकाणीं कांहींएक चिंता करूं नको. हें पहा! तुझें पाप आणि पुण्य मीच होईन. १४१२ तेव्हां सर्वथैव बंधाला कारण, अशा पापानें दुसरेपणानें रहावें हें माझ्या ज्ञानानें व्यर्थ होऊन जाईल. १४१३ हे सुज्ञा! पाण्यांत मीठ पडलें तर सारें पाणीच होऊन जातें. त्याप्रमाणें तूं मला अनन्यभावें शरण आलास म्हणजे तसाच मद्रूप होऊन जाशील. १४१४ अर्जुना! तेवढ्यानें आपोआपच मुक्त होशील. याकरितां मला आपलासा करून घे. म्हणजे मी तुला सोडवीन १४१५ आणखी पुन्हां ही मनामध्यें चिंता वाहूं नको. हे बुद्धिमंता! मला एकालाच तूं शरण ये." १४१६ सर्व रूपें ज्याच्या योगानें रूपवान् होतात; सर्व दृष्टी ज्याच्या योगानें डोळस होतात; असे सर्वत्र व्यापून असणारे जे श्रीकृष्ण ते ह्याप्रमाणें बोलले. १४१७ आणखी कंकणयुक्त शामवर्णाचा उजवा बाहु पसरून आपणास शरण आलेल्या भक्तराजास आलिंगन दिलें. १४१८ ज्या वस्तूची प्राप्ति न होतां, बोलणें बुद्धीला कासोटीस मारून मागें हटतें; १४१९ अशी जी कांहीं एक वस्तु, जिच्यामध्यें भाषण व बुद्धिही शिरकत नाहीं, ती वस्तु देण्यासाठीं आलिंगनाचें एक निमित्त केलें. १४२० हृदयाला हृदय भिडलें; ह्या हृदयांतलें त्या हृदयांत घातलें; द्वैत न मोडतां अर्जुनाला आपणासारखें करून सोडलें. १४२१ दिव्यानें दिवा लावावा त्याप्रमाणें तो आलिंगनाचा प्रकार झाला. द्वैत न मोडतां पार्थाला स्वस्वरूप करून सोडलें. १४२२ तेव्हां त्या अर्जुनाला इतका कांहीं सुखाचा पूर आला कीं, देव येवढे मोठे होते तरी सुद्धां त्यांत बुडून गेले. १४२३ समुद्राला समुद्र भेटावयास गेला म्हणजे तें भेटणें एका बाजूस राहून तोच दुप्पट होतो. आणि शिवाय आपल्या सांठ्याला अवकाश सुद्धां होतो. १४२४ त्याप्रमाणें त्या दोघांची भेट दोघांनाही आवरेना. हें कळणार तरी कोणाला? किंबहुना श्री नारायणांनीं सारें विश्वच कोंदून टाकलें म्हटलें तरी चालेल. १४२५ अशा प्रकारें वेदाचें मूळसूत्र, सर्व अधिकारामध्यें अत्यंत पवित्र, असें जें गीताशास्त्र, तें श्रीकृष्णांनीं प्रगट केलें. १४२६ येथें गीता ही वेदाचें मूळ असें कशावरून समजलें असें म्हणाल म्हणून, सबळ कारण सांगतो.

१४२७ तर ज्याच्या श्वासोच्छ्वासापासून वेदराशींचें जन्म झालें, असा जो सत्यप्रतिज्ञ भगवान् त्यानें आपल्या मुखानें ती सांगितली. १४२८ म्हणून वेदांना मूळभूत गीता असें म्हटलें तें योग्यच आहे. शिवाय आणखीही एक कारण आहे. १४२९ नाश न पावणारें जें स्वरूप, आणि ज्याचा विस्तार ज्यांत गुप्त असतो, तें त्याचें बीज असें जगामध्यें म्हणतात. १४३० तर बीजामध्यें जसा वृक्ष असतो; त्याप्रमाणें त्रिकांडात्मक एकून एक वेदराशी ह्या गीतेमध्यें आहेत. १४३१ म्हणून श्रीगीता हें वेदांचें बीज आहे असें मला वाटतें. आणि उघड दिसण्यांतही दिसतेंच आहे. १४३२ रत्नालंकारांनीं जसें सारें अंग शोभतें, त्याप्रमाणें वेदाचे जे तिन्ही भाग ते, गीतेमध्यें उत्कृष्ट रीतीनें उमटलेले आहेत. १४३३ तींच कर्मादिक तीन कांडें, गीतेमध्यें कोणकोणत्या ठिकाणीं आहेत तीं डोळ्यांस दाखवून देऊं. ऐका. १४३४ तर पहिला जो अध्याय तो शास्त्रारंभाची प्रस्तावना होय. दुसऱ्या अध्यायांत सांख्यशास्त्राचीं उत्तम लक्षणें व्यक्त केलीं. १४३५ हें शास्त्र ज्ञानप्रधान असून मोक्षदान देण्याविषयीं मुखत्यार आहे, ह्याबद्दल दुसऱ्या अध्यायांत सूत्राची उभारणी केली आहे. १४३६ नंतर अज्ञानानें बद्ध झालेल्याला मोक्षपदावर बसवायाला साधनें काय तीं सांगण्याला आरंभ तिसऱ्या अध्यायांत केला आहे, १४३७ असा कीं, देहाभिमानानें बद्ध झालेलीं काम्य, व निषिद्ध कर्में सोडून विहित असणारीं कर्में, प्रमादरहित अशीं आचरण करावींत. १४३८ अशा सद्भावनेनें कर्म करावें. हा देवांनीं तिसऱ्या अध्यायांत निर्णय सांगितला. तें येथें कर्मकांड आहे हें लक्ष्यांत ठेवावें. १४३९ आणखी तसेंच नित्य नैमित्तिक कर्म आचरण करतांना अज्ञानाची आवश्यक मुक्तता कशी होईल? १४४० बद्ध मुमुक्षु होऊन त्यास अशी अपेक्षा उद्भवल्यास त्याकरितां देवांनीं ब्रह्मार्पणामध्यें क्रिया सांगितली. १४४१ ती अशी कीं, कायावाचामनेंकरून जें जसें विहित कर्म होईल, तें एक ईश्वराप्रीत्यर्थ करावें असें सांगितलें. १४४२ हेंच कर्मयोगानें ईश्वराचें भजन करण्याचें ठिकाण होय. हें चवथ्या अध्यायांतील राहिलेल्या भागांत सांगितलें. १४४३ तें अकराव्या अध्यायांतील विश्वरूप संपेपर्यंत जें सारें कर्मानें ईश्वराचें भजन करावें असें कथन केलें, १४४४ तेंच देवताकांड आठ अध्यायांत स्पष्ट, सर्व शंका दूर करून हें शास्त्र बोलले. १४४५ आणि त्याच ईश्वरप्रसादानें श्रीगुरुकृपाप्राप्तीनें कोमल आणि सत्वज्ञानाचा जो अनुभव, १४४६ तें 'अद्वेष्टादि'क श्लोकांनीं किंवा 'अमानित्वादि'क श्लोकांनीं वाढविलें. ह्यांतच बाराव्याची गणना आहे. १४४७ तो बारावा अध्याय पहिला, आणि पंधरावा शेवटचा, येथपर्यंत ज्ञानफलाची पाकसिद्धि निरूपण केली आहे. १४४८ म्हणून ह्या चारी अध्यायांनीं 'ऊर्ध्वमूल' ह्या अध्यायाच्या अखेरपर्यंत ज्ञानकांडाचें निरूपण केलें. १४४९ अशा प्रकारची गीतापद्यरूप रत्नालंकार घातलेली ही एक गोजिरवाणी लहानशी श्रुतीच आहे. १४५० हें असो. ही त्रिकांडात्मक श्रुति, मोक्षरूप फल घेण्यासाठीं 'थांबा' 'थांबा' म्हणून हाका मारित आहे. १४५१ त्याचें साधन जें ज्ञान, त्याच्याशीं प्रत्येक दिवशीं वैर करणारा जो अज्ञानवर्ग, तो सोळाव्या अध्यायांत वर्णन केला आहे. १४५२ तो वैरी, शास्त्राचा स्नेही घेऊन जिंकावा, ह्याचें निरूपण तो सतरावा अध्याय होय. १४५३ ह्याप्रमाणें पहिल्या अध्यायापासून सतराव्या अध्यायापर्यंत देवांनीं आपल्याच श्वासोच्छ्वासाचें—वेदांचें—निरूपण केलें. १४५४ त्यांतील एकून एक तात्पर्याचा ज्यांत विचार केला आहे, तो हा अठरावा—कळसरूप अध्याय आहे हें समजावें. १४५५ अशा प्रकारें सांख्य—प्रकृति पुरुषाचा—विचार केलेल्या शास्त्राचा समुद्र असा हा श्रीमद्भगवद्गीता ग्रंथ प्रत्यक्ष वेदाचाच अवतार असून औदार्यानें त्याहूनही थोर आहे. १४५६ वेद आपल्या ठिकाणीं समर्थ आहे खरा; पण त्या-

ख्या सारखा दुसरा कृपणच कोणी नाहीं. कारण, तो तिन्ही वर्णांच्याच कानांशीं लागतो. १४५७ इतर स्त्रीशूद्रादिक प्राण्यांना ते संसार-यातनेंत पडले तर, त्यांना त्यानें अनधिकारी करून ठेवले आहेत. १४५८ तर मला असें वाटतें कीं, तो मागचा उणेपणा काढून टाकण्यासाठीं आणि पाहिजे त्याला सेवन करतां येण्यासाठीं, गीतेच्याच रूपानें वेद जन्मास आला. १४५९ किंवा हें [गीताशास्त्र] अर्थानें मनांत शिरून श्रवणानें कानास लागून जपाच्या निमित्तानें मुखांत राहून, १४६० ह्या गीतेचा पाठ जो करतो, त्याच्या संगतीला बसून गीता लिहून पुस्तकरूपानें जो जवळ बाळगतो; १४६१ त्याला अशा अशा निमित्तानें संसाराच्या चव्हाट्यावर मोक्षसुखाचें त्यानें अन्नछत्रच घालून ठेवलें आहे. १४६२ परंतु आकाशांत संचार करण्याला, पृथ्वीवर बसावयाला, सूर्यप्रकाश पसरावयाला जसें आकाशच अवार, १४६३ त्याप्रमाणें सेवन करतांना गीताही तूं उत्तम आहेस कीं अधम आहेस हें विचारित नाहीं. मोक्ष देऊन सरसकट सर्व जगाला तृप्त करून सोडते. १४६४ याकरितां मागच्या निंदेला वेद भ्याला, आणि गीतेच्या पोटांत शिरला. ह्मणून तो आतां सुंदर कीर्तीस पात्र झाला आहे. १४६५ ह्याकरितां वेदांचें सुलभ सेवन अशी जी ही मूर्तिमंत श्री गीता, तिचा श्रीकृष्णांनीं अर्जुनाला उपदेश केला. १४६६ पण वासराच्या पान्ह्यानें साऱ्या घराला दुभतें होतें. तद्वत् अर्जुनाच्या निमित्तानें जगाचा उद्धार झाला. १४६७ चातकाची करुणा येऊन मेघ पाणी घेऊन धांवतो, तेव्हां सारें चराचर ज्याप्रमाणें गारीगार होतें, १४६८ किंवा कमलाच्या एकनिष्ठेकरितां सूर्य वारंवार येतो; पण त्यानें त्रिभुवनांतील सर्व डोळ्यांस संतोष होतो. १४६९ त्याप्रमाणें अर्जुनाच्या निमित्तानें लक्ष्मीकांतांनीं गीता प्रकट करून जगाचें संसारायेवढें प्रचंड ओझें कमी करून टाकलें. १४७० हा लक्ष्मीपती नव्हे, तर त्रिभुवनांतील सर्व शास्त्ररत्नांच्या प्रभेला दैदीप्यमान करणारा वदनाकाशांतील सूर्यच होय. १४७१ तें कुलही फार श्रेष्ठ व पवित्र होय, कीं ज्यांतील पार्थ, ह्या ज्ञानास पात्र होऊन त्यानें गीता हें साऱ्या जगाला स्वतंत्र आवार करून सोडलें. १४७२ हें असो. मग त्या सद्गुरु श्रीकृष्णांनीं अर्जुनाची मिठी सोडली. १४७३ मग अर्जुनाला ह्मणाले "हें शास्त्र तुझ्या जिवाला आवडलें काय?" तेव्हां तो ह्मणाला "देवा! आपली कृपा." १४७४ तर अर्जुना! ठेवा मिळण्याइतकें दैव अनुकूल होतें, परंतु जोडलेल्याचा उपभोग घेणें मात्र कठीण आहे. १४७५ देवदानवांना समुद्रमंथनाच्या वेळीं क्षीरसागरायेवढें विरजण न घातलेलें दुधाचें भांडें मिळालें; १४७६ त्या साहसाचें फलही मिळालेलें जें अमृत तेंही डोळ्यांनीं पाहिलें. पण कित्येक तें सांभाळावयास चुकले. १४७७ तेव्हां अमरत्व येण्यासाठीं वाढलेलें, तें मरणालाच कारण झालें. संपादलेल्याचा उपभोग कसा घ्यावा, हें माहित नसलें ह्मणजे हें असें होतें. १४७८ नहुषराजा

१ नहुष हा आयुराजाच्या पुत्रांतील ज्येष्ठ पुत्र होय. हा राजा परम पराक्रमी व सद्गुणी असा होता. ह्मणून वृत्रासुराच्या हत्येनें इंद्र पीडित होऊन जलामध्यें विश्रांति घेत असतां, संपूर्ण देव आणि ऋषि यांनीं मिळून ह्याला इंद्रपदाचा अधिकारी केलें होतें. त्याप्रमाणें तो तेथील अधिकार व ऐश्वर्य भोगित असतां, कांहीं काळानें यास असें वाटलें कीं, इंद्राणीचाही उपभोग आपणांस घडावा, ह्यास्तव ह्यानें तिला पाचारण्याकरितां, देवदूतांस पाठविलें. तेव्हां तिनें गुरुबृहस्पतींच्या संमतीनें असा निरोप पाठविला कीं, तूं एखाद्या अपूर्व वाहनांत बसून ये, ह्मणजे मी तुझी सेवा करीन. तें अपूर्व असें वाहन कोणतें? ह्याचा तो विचार करूं लागला. तेव्हां दुर्दैवानें त्यास असें सुचलें कीं, आजपर्यंत वाहनास कोणी सप्तऋषि लावलेले नाहींत, ह्याकरितां ते लावावेत, ह्मणजे अपूर्व वाहन झालें. त्याप्रमाणें त्यानें आपल्या वाहनास ऋषि लावून तो इंद्रायणीकडे जावयास निघाला, सारे ऋषि, आपल्या पायाखालीं कृमिकीटक सांपडूं नयेत ह्मणून पायाखालीं पहात पहात हळू हळू चालले होते. परंतु नहुषाला, जाण्याची फार त्वरा झाली होती. ह्यास्तव तो ऋषींस लत्ताप्रहार करून "सर्प, सर्प"—लौकर लौकर पाय उचला—असें ह्मणूं लागला. तेव्हां अगस्तिऋषीस कोप

कांहीं दिवस स्वर्गाचा राजा झाला होता. परंतु वर्तणुकींत चुकला. म्हणून तो सर्प झाला हें तुला माहित नाहीं काय? १४७९ म्हणूनच अर्जुना! तूं पुष्कळ पुण्य केलें आहेस, म्हणूनच ह्या शास्त्रराजाला पात्र झालास. १४८० तर ह्याच शास्त्राचे सांप्रदाय धारण करून ह्याच शास्त्रार्थे नीट रीतीनें अनुष्ठान कर. १४८१ नाहीं तर अर्जुना! सांप्रदायाशिवाय अनुष्ठान करशील तर, अमृतमंथनासारखें होईल बरें! १४८२ अर्जुना! गाय चांगली खाशी सांपडली, पण धार काढावयाची माहित असेल, तरच ती दूध देईल. १४८३ तसें श्रीगुरुही प्रसन्न होतील; शिष्याला निश्चयें-करून विद्याही प्राप्त होईल; परंतु ती सांप्रदायानें उपासना केल्यावांचून फलप्राप्ति मात्र होणार नाहीं. १४८४ म्हणून ह्या शास्त्रामध्यें जो उचित सांप्रदाय आहे, तो आतां नीट अगत्यपूर्वक ऐक." १४८५

इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ।
न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥६७॥

[इदं ते] तरि तुवां हें जें पार्था । गीताशास्त्र लाधलें आस्था। [नातपस्काय] तें तपोहीनां सर्वथा। [न] सांगावें ना हो ॥ ८६ ॥ [नाभक्ताय] अथवा तापस ही जाला । परि गुरुभक्तीं जो ढिला । तो वेदीं अंत्यज वाळिला। तैसा वाळी ॥ ८७ ॥ ना तरि पुरोडाशु जैसा । न घापे वृद्ध तरी वायसा । गीता नेदी तैसी तापसा । गुरुभक्तिहीना ॥ ८८ ॥ [न चाशुश्रूषवे वाच्यं] कां तपही जोडे देहीं । भजे गुरुदेवांच्या ठाईं । परि आकर्णनीं नाहीं । चाड जरी ॥ ८९ ॥ तरि मागील दोहीं आंगीं । उत्तम होय कीर जगीं । परि या श्रवणालागीं । योग्य नोहे ॥ १४९० ॥ मुक्ताफळ भलतैसें । हो परि मुख नसे । तंव गुणं प्रवेशे । तेथ कायी ॥ ९१ ॥ सागर गंभीर होये । हें कोण ना म्हणत आहे । परि वृष्टी वायां जाये । जाली तेथ ॥ ९२ ॥ धालिया दिव्यान्न सुवावें । मग जें वायां धाडावें । तें आर्तीं कां न करावें । उदारपण ॥ ९३ ॥ [कदाचन] म्हणौनि योग्य भलतैसे । होत परी चाड नसे । तरि झणें वानिवसें । देसी हें तयां ॥ ९४ ॥ रूपाचा सुजाण डोळा । वोडवूं ये कायि परिमळा । जेथ जें माने तें फळा । तेथचि गा ॥ ९५ ॥ म्हणौनि तपीं भक्ति । पाहावे ते सुभद्रापति । परि शास्त्रश्रवणीं अनासक्ति । वाळावेचि ते ॥ ९६ ॥ [नच मां योऽभ्यसूयति] ना तरी तपभक्ति । होऊनि श्रवणीं आर्ति । आथी ऐसी ही आयती । देखसी जरी ॥ ९७ ॥ तरी गीताशास्त्रनिर्मिता । जो मी सकळलोकशास्ता। तया मातें सामान्यता । बोलेल जो ॥ ९८ ॥ माझ्या सज्जनेंसि मातें । पैशुन्याचेनि आव्हातें । येक आहाती तयांतें । योग्य न म्हण ॥ ९९ ॥ तयाची येर आघवी । सामग्री ऐसी जाणावी । दीपेंवीण ठाणदिवी । रात्रिची जैसी ॥ १५०० ॥ अंग गोरें आणि तरुणें । वरि लेयिलें आहे लेणें । परि येकलेनि प्राणें । सांडिलें जेविं ॥ १ ॥ सोनयाचें सुंदर । निर्वाळिलें होय घर । परि सर्पांगना द्वार । रुंधलें आहे ॥ २ ॥ निपजे दिव्यान्न चोखट । परि माजी काळकूट । असो मैत्री कपट- । गर्भिणी जैसी ॥ ३ ॥ तैसी तपभक्तिमेधा । तयाची जाण प्रबुद्धा। जो माझयांची कां निंदा । माझीचि करी ॥४॥ याकारणें धनंजया । तो भक्त मेधावी तपिया । तरि नको बापा इया । शास्त्रा आतळों देवों ॥५॥ काय बहु बोलों निंदका । योग्य स्रष्ट्याहीसारिखा। गीता हे कवतिका- । लागींही नेदीं ॥ ६ ॥ म्हणोनि तपाचा धनुर्धरा । तळीं दाटोनि गाडोरा । वरि गुरुभक्तीचा पुरा । प्रासाद जो जाला ॥ ७ ॥ आणि श्रवणेच्छेचा पुढां । दारवंटा सदा उघडा । वरी कळश चोखडा । अनिंदारत्नांचा ॥ ८ ॥

"तर अर्जुना! तुला हें जें गीताशास्त्र प्राप्त झालें, तें ज्याला आस्था नाहीं, ज्याला तप नाहीं, त्याला कधींही सांगूं नकोस बरें! १४८६ अथवा तपस्वीही आहे. परंतु गुरुभक्तीमध्यें ढिला असेल, तर वेदामध्यें जसें अंत्यजाला दूर टाकलें आहे, त्याप्रमाणें त्याला

येऊन "तूंच सर्प होऊन पतन पावशील" असा त्यांनीं त्यास शाप दिला. त्याबरोबर तो अजगर होऊन पतन पावला.
—भा. उद्योग-अ० ११-१७—

१ अनुष्ठानादिरहिताला. २ उदासीन. ३ दूर केला. ४ त्याज्य करावा. ५ यज्ञाचा अवशेष चरु. ६ श्रवणीं. ७ इच्छा. ८ कर्मानुष्ठानांत. ९ छिद्र. १० दोरा.

१ तृप्ताला. २ वाढावें. ३ दवडावें. ४ क्षुधिताला. ५ कदाचित्. ६ कौतुकानें. ७ पुढें करूं येईल. ८ आवड नसलेले. ९ त्यागावे. १० सामुग्री. ११ शासन करणारा. १२ ताडणानें. १३ प्रकाशमान. १४ नागिणीनें. १५ धरलें. १६ कपट आहे गर्भांत जिच्या=कापट्यरूप. १७ केवळ तपाविषयींच बुद्धि. १८ बुद्धिमान्. १९ स्पर्शों. २० ब्रह्मदेवासारखा. २१ दगडाचा पाया. २२ देवालय. २३ दरवाजा. २४ कळस.

दूर टाक. १४८७ किंवा यज्ञाचा अवशेष, ज्ञातारा कावळा असला तरी त्यास घालित नाहींत; त्याप्रमाणें तापस असून गुरुभक्तिहीन असेल तर, त्यास ही गीता देऊं नये. १४८८ किंवा देहाला तपही घडलें असेल, गुरुदेवांच्या ठाईं भक्तिही असेल, पण ऐकण्याची जर इच्छा नाहीं, १४८९ तर पूर्वीं सांगितलेलीं दोन्ही आंगें जरी खरोखर त्याचीं चांगलीं असलीं तरी, तोही ऐकण्याला योग्य नाहीं. १४९० मोतीं कसलेंही असलें तरी, त्याला जर तोंड नाहीं, तर त्यांत दोरा जाईल काय? १४९१ समुद्र गंभीर आहे, हें कोण नाहीं ह्मणतो आहे? पण त्यावर झालेली वृष्टि वांया जातेच. १४९२ तृप्त झालेल्याला सुग्रास अन्न घालून मग जें वांया दवडावें, त्यापेक्षां भुकेलेल्याला घालूनच उदारपणा कां दाखवूं नये? १४९३ ह्मणून पाहिजे तितकें योग्य असून त्यांना जर ऐकण्याची इच्छा नाहीं, अशांना पखादे वेळीं हें देशील हो! १४९४ रूपाला उत्तम तऱ्हेनें जाणणारा डोळा आहे, ह्मणून तो परिमळाकडे लावला तर चालेल काय? जेथें जें योग्य असतें, तेंच तेथें फलद्रूप होतें. १४९५ ह्मणून हे **सुभद्रापती!** तपस्वी भक्तिमान् असतील ते पहावेत. पण शास्त्रश्रवणांत जर आवड नसेल तर, त्यांचा त्याग करावा. १४९६ किंवा तप, भक्ति, व श्रवण करण्याची इच्छा, इतकी सामग्रीही असलेली जरी पाहशील, १४९७ तरी त्या गीताशास्त्राला निर्माण करणारा, सकल लोकांचें शासन करणारा जो मी; त्या मला सामान्य असें जो मानील, १४९८ मला, माझ्या सुजनतेला, जे कोणी वाग्प्रहार करणारे असतील, त्यांना थोर असें ह्मणूं नको. १४९९ रात्रीच्या वेळीं दिव्याशिवाय जशी ठाणवई असावी, त्याप्रमाणें त्यांची बाकी सारी सामुग्री समजावी. १५०० आंग चांगलें गोरें असून तरुणही आहे; त्याच्यावर अलंकारही घातलेले आहेत; परंतु तें एका प्राणाशिवाय जसें टाकावें लागतें, १५०१ सोन्याचें सुंदर घर असून तें मोठें निर्मळ आहे; परंतु नागीण बसली आहे दार धरून! १५०२ सुग्रास अन्न तयार झालेलें आहे, पण त्यांत विष आहे; पोटांत कपट असलेली जशी मैत्री, १५०३ त्याप्रमाणें हे **बुद्धिमंता!** जो माझ्या भक्तांची किंवा माझी निंदा करतो, त्याची केवळ तपाविषयींच बुद्धि आहे हें लक्ष्यांत ठेव. १५०४ ह्याकरितां **अर्जुना!** तो भक्त, बुद्धिमान् व तपस्वी असला तरी बाबा! ह्या शास्त्राला शिवूं देऊं नकोस. १५०५ फार काय सांगावें? ब्रह्मदेवासारखा योग्य असूनही तो जर निंदक असेल, तर त्याला ही गीता कौतुकखातर सुद्धां देऊं नकोस. १५०६ ह्मणून **धनुर्धरा!** खालीं तपाचा पाया भरून वर जो गुरुभक्तीचा संपूर्ण राजवाडा बांधील, १५०७ आणखी श्रवणेच्छेचा दरवाजा निरंतर पुढें उघडा असून त्याच्या वर अनिंदारत्नांचा सुंदर कलश बसविलेला असेल," १५०८

य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ।
भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥ ६८ ॥

[य इदं परमं गुह्यं] ऐशा भक्तालयीं चोखटीं । गीतारत्नेश्वर हा प्रतिष्ठीं । मग माझिया सवेसाटी । तुके‍सी जगीं ॥ ९ ॥ कां जे एकाक्षरपणेंसी । त्रिमात्रकेचिये कुशी । प्रणव होता गर्भवासीं । सांकडला ॥ १५१० ॥ तो गीतेचिया बाहळीं । वेदबीज गेलें पाहाळीं । कीं गायत्री फुलींफळीं । श्लोकांच्या आली ॥ ११ ॥ ते हे मंत्ररहस्य गीता । मेळवी जो माझिया भक्ता । अनन्यजीवना माता । बाळका जैसी ॥ १२ ॥ [मद्भक्तेष्वभिधास्यति] तैसी भक्तां गीतेसीं । भेटी करी जो आदरेंसी । तो [मामेवैष्यत्यसंशयः] देहा पाठीं मजसीं । येकचि होय ॥ १३ ॥

"अशा सुंदर भक्तमंदिरांत ह्या गीतारत्नेश्वर स्थापन कर. ह्मणजे जगामध्यें माझ्या साम्यतेस योग्य होशील. १५०९ किंवा एका-

१ स्थापन कर. २ बरोबरीस, साम्यतेस. ३ योग्य होशील. ४ अकार, उकार व मकार या तीन मात्रांच्या ५ ओंकार. ६ संकुचित होऊन राहिलेला. ७ विस्तारामध्यें. ८ वृक्षरूपानें उंच. ९ मातेच्या स्तनावांचून अन्य जीविकेला साधन नाहीं अशा.

क्षरपणानें अकार, उकार, व मकार ह्या तीन मात्रांच्या पोटामध्यें गर्भवासी 'प्रणव' कुचमत होता, १५१० तो गीतेच्या विस्तारांत वेदरूप बीजानें जन्मास आला आहे. किंवा श्लोकांच्या फुलामध्यें आणि फळामध्यें गायत्री उत्पन्न झाली आहे. १५११ ती ही मंत्ररहस्यरूप गीता, जो कोणी माझ्या भक्तांना देईल; दुसरें जीवनच ज्याला माहिती नाहीं, अशी आई ज्याप्रमाणें मुलाला भेटते, १५१२ त्याप्रमाणें अगत्यपूर्वक गीतेची आणि भक्ताची जो कोणी गांठ घालून देईल, तो देह टाकल्यानंतर मत्स्वरूपाला पोंचेल." १५१३

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।
भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥६९॥

[तस्मात्] आणि देहाचेंही लेणें । लेऊनि वेगळेपणें । असे तंव जीवें प्राणें । तोचि पैढिये ॥ १४ ॥ [मनुष्येषु] ज्ञानियां कर्मठां तापसां । यया खुणेचिया माणुसां- । माजि तो एक गा जैसा । पैढिये मज ॥१५॥ [न च] तैसा भूतळीं आघवा । आन न देखें पांडवा । जो गीता सांगे मेळावां । भक्तजनांचा ॥१६॥ [भक्तिं मयि परां कृत्वा इति पूर्वश्लोकस्थं पदं] मज ईश्वराचेनि लोभें । हे गीता पढतां अक्षोभें । जो मंडन होय सभे । संतांचिये ॥ १७ नवपल्लवीं रोमांचित । मंदानिळें कांपवित । आमोदजळें वोलवित । फुलांचे डोळे ॥ १८ ॥ कोकिळा कलरवाचेनि मिषें । सद्गद बोलवीत जैसें । वसंत कां प्रवेशे । मद्भक्तआरामीं ॥ १९ ॥ कां जन्माचें फळ चकोरां । होत जैं चंद्र ये अंबरा । ना ना नव घन मयूरां । वो देत पावे ॥ १५२० ॥ [कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः] तैसा सज्जनाच्या मेळांपीं । गीतापद्यरत्नीं उमपीं । वर्षे जो माझ्या रूपीं । हेतु ठेऊनी ॥२१॥ [भवितेति] मग तयाचे निपाडें । पैढियंतें मज फुडें । नाहींचि गा मागेंफुडें । न्याहाळितां ॥ २२ ॥ अर्जुना हा ठायवरी । मीं तयातें सूयें जिव्हारीं । जो गीतार्थाचें करी । परगुणें संतां ॥ २३ ॥

"आणखी देहाचा अलंकार घालूनही तो जर त्यापासून अलिप्त राहील, तर त्याची मला जीवाभावापासून आवड. १५१४ ज्ञानी, कर्मठ, तपस्वी, ह्या लक्षणांच्या मनुष्यामध्यें तो जसा मला प्रिय आहे, १५१५ तसा अर्जुना! जो भक्तसमुदायामध्यें गीता सांगतो, त्याच्या सारखा सर्व भूमंडळावर दुसरा कोणी दिसत नाहीं. १५१६ माझ्या ईश्वराच्या लाभासाठीं स्थिर चित्तानें गीता सांगून जो संतांच्या सभेमध्यें भूषणभूत होईल, १५१७ रोमांच ही नवी पालवी; मंद वाऱ्यानें कंपवीत सुगंधरूप जळानें फुलांचे डोळे ओले करीत, १५१८ कोकिळ मधुर स्वराच्या निमित्तानें सद्गद भाषण करीत, माझ्या भक्तरूप बगीच्यांत जणों काय वसंतच प्राप्त व्हावा, १५१९ किंवा चंद्रोदय झाला म्हणजे चकोराला जसें जन्माचें सार्थक झालें असें वाटावें, किंवा नवे मेघ मयूराला जसे "ओ" देत यावेत, १५२० त्याप्रमाणें जो माझ्या स्वरूपामध्यें हेतु ठेवून सज्जनांच्या समुदायांत अनेक गीतापद्यरत्नांचा वर्षाव करतो; १५२१ त्याच्या इतका खरोखरच आवडता पदार्थ मागचा पुढचा विचार केला तरी, मला दुसरा कोणताच नाहीं. १५२२ अर्जुना! जो संतांना गीतार्थाची मेजवानी घालतो, त्याला मी इतका जिवाशीं बाळगतो." १५२३

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ।
ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥७०॥

[अध्येष्यते इति] पैं माझिया तुझिया मिळणीं । वाढीनली जे हे काहाणी । मोक्षधर्म कां जिणीं । आलासे जेथें ॥ २४ ॥ तो हा सकळार्थप्रद । आम्हां दोघांचा संवाद । न करितां पदभेद । पाठेंचि जो पढे ॥ २५ ॥ [ज्ञानयज्ञेनेति] तेणें ज्ञानानळीं प्रदीप्तीं । मूळ अविद्येचिया आहुतीं । तोषविला होय सुमती । परमात्मा मी ॥ २६ ॥ घेऊनि गीतार्थ उगाणा । ज्ञानिये जें विचक्षणा । ठाकिती तें गाणावाणा । गीतेचा तो लाहे ॥ २७ ॥ गीतापाठकासि असे । फळ अर्थज्ञाचिसरिसें । गीता माउलिये कीं नसे । जाणेंतान्हें ॥ २८ ॥

१ अत्यंत प्रिय. २ समुदायाला. ३ अहंकाररहित, स्थिरचित्तानें. ४ भूषणरूप. ५ सुगंधोदकानें. ६ मधुर स्वराच्या. ७ बगीचांत. ८ नूतन मेघ. ९ समुदायांत. १० ५ुष्कळ. ११ आवडतें. १२ हृदयांत ठेवतों. १३ पाहुणेर, मेजवानी.

१ समागमांत. २ जगण्यास, हारीस. ३ एक पद सुद्धां न सोडतां, किंवा पदच्छेदादिक न करितां केवळ श्लोकांचा पाठ. ४ प्रज्वलित ज्ञानाग्नींत. ५ अज्ञानाच्या. ६ गीतेचा अर्थ उगाणा=अनुभवून जें ज्ञान्याला प्राप्त होतें तेंच गीतेच्या गाणावाणा=गाण्यानें व वर्णन करण्यानें प्राप्त होतें. ७ आहे. ८ जाणतें नेणतें.

"तसेंच माझ्या तुझ्या समागमांत ही जी कथा वाढली आहे, जींत मोक्षधर्म जन्मास आला आहे, १५२४ तो सकलार्थप्रद आपणा उभयतांचा हा संवाद, एकही पदच्छेद न करतां जो केवळ पठण करील, १५२५ त्यानें हे बुद्धिमंता! ज्ञानाग्नीच्या प्रज्वलित ज्वालेमध्यें मूळ अविद्येची आहुति देऊन मला परमात्म्याला तृप्त केलें. १५२६ हे विचक्षणा! गीतार्थाचा ठाव पाहून ज्ञानी ज्या पदास पोंचतात, तेंच पद गीतेचें गायन करणारास व वर्णन करणारास प्राप्त होतें. १५२७ गीतेचा पाठ करणाराला, गीतेचा अर्थ जाणणाऱ्याइतकेंच फल असतें. गीतामाउलीला जाणतें मूल आणि नेणतें मूल, अशी भेदबुद्धीच नाहीं." १५२८

श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादपि यो नरः ।
सोऽपि मुक्तः शुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ७१

[श्रद्धावाननसूयश्च] आणि सर्वमार्गी निंदा । सांडूनि आस्था पैं शुद्धा । गीताश्रवणीं श्रद्धा । उभारी जो ॥ २९ ॥ [शृणुयादपि यो नरः] तयाच्या श्रवणपुटीं । गीतेचीं अक्षरें जंव पैठीं । होती ना तंव उठाउठी । पळेचि पाप ॥१५३०॥ [पुण्यकर्मणां] अटवीयेमाजि जैसा । वन्हि रिघतां सहसा । लंघिती कां दिशा । वनौकें तियें ॥ ३१॥ कां उदयाचळकुळीं । झळकतां अंशुमाळी । तिमिरें अंतराळीं । हारपती ॥ ३२ ॥ तैसा कानाच्या महाद्वारीं । गीता गजर जेथ करी । तेथ सृष्टीचिये आदिवरी । जायचि पाप ॥३३॥ ऐसी जन्मवल्ली धुवट । होय पुण्यरूप चोखट । याही वरी अचाट । लाहे फळ ॥ ३४ ॥ जे ग्रिये गीतेचीं अक्षरें । जेतुलीं कां कर्णद्वारें । रिघती तेतुले होती पुरे । अश्वमेध कीं ॥ ३५ ॥ म्हणोनि श्रवणें पापें जाती । [शुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्] आणि धर्म धरी उन्नती । तेणें स्वर्गराज्य संपत्ती । लाहेचि शेखीं ॥ ३६ ॥ [सोऽपि मुक्तः] तो पैं मज यावयालागीं । पहिलें पेणें करी स्वर्गीं । मग आवडे तंव भोगी । पाठीं मजचि मिळे ॥ ३७ ॥ ऐसी गीता धनंजया । ऐकतया आणि पढतया । फळे महानंदमियां । बहु काय बोलों ॥ ३८ ॥ याकारणें हें असो । परि

१ प्रविष्ट. २ दाट अरण्यांत. ३ वनचरें, पशुपक्ष्यादि. ४ सूर्य. ५ अंधकार. ६ आधींचें. ७ जन्माची परंपरारूप वेल. ८ मोठें. ९ शेवटीं. १० मुक्काम.

जयालागीं शास्त्रातिसो । केला तें तंव तुज पुसों । काज तुझें ॥ ३९ ॥

"आणि सर्वतोपरी निंदा सोडून शुद्ध आस्थेनें गीता ऐकण्याविषयीं जो श्रद्धा बाळगील, १५२९ त्याच्या कर्णामध्यें गीतेचीं अक्षरें शिरतात न शिरतात तोंच, पाप उठाउठीं पळून जातें. १५३० अरण्यामध्यें अकस्मात् वणवा लागला म्हणजे वनचरें जशीं दशदिशेला पळत सुटतात, १५३१ किंवा उदयाचलावर सूर्य झळकूं लागला कीं, अंधकार जसा आकाशामध्यें नाहींसा होतो, १५३२ त्याप्रमाणें कानाच्या महाद्वारावर जेव्हां गीतेचा चौघडा झडूं लागतो, तेव्हां सृष्टीच्या आदिपासून झालेलें पाप सुद्धां नाहींसें होतें. १५३३ ह्याप्रमाणें जन्माची परंपरारूप वेल अशा रीतीनें निर्मळ—उत्तम पुण्यरूप—झाली म्हणजे मग तिला फळ येतें, तें फार मोठें येतें. १५३४ कारण ह्या गीतेचीं जितकीं जितकीं अक्षरें कर्णद्वारांत शिरतील, तितके तितके अश्वमेध घडल्याप्रमाणें होतें. १५३५ म्हणून श्रवणानें पापें जातात, आणि धर्माची उन्नति होते. आणि त्यामुळें शेवटीं स्वर्गाच्या राज्याची संपत्ति मिळते. १५३६ माझ्याकडे येण्यासाठीं तो पहिला मुक्काम स्वर्गाचा करतो; आणि वाटेल तेथपर्यंत त्याचा उपभोग घेऊन मागाहून मलाच येऊन मिळतो. १५३७ अर्जुना! अशी ही गीता, ऐकणाराला आणि पठण करणाराला महदानंदानें फळते. ह्याहून फार तें मी काय सांगूं? १५३८ ह्याकरितां तें असो. पण ज्याकरितां हें येवढें शास्त्र वाढविलें, तें तुझें काम कसें काय झालें, तें तुला विचारूं या." १५३९

कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रेण चेतसा ।
कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्ते धनंजय ॥ ७२ ॥

[कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थेति] तरि सांग पां पांडवा । हा शास्त्रसिद्धांत आघवा । तुज एकचित्तें फावा- । गेला आहे ॥१५४०॥ आह्मीं जैसें जया रीती । उगाणिलें कानांच्या हातीं । येरीं तैसेंचि तुझ्या चित्तीं । पैठें केलें कीं ॥ ४१ ॥ अथवा मा-

१ अतिशय. २ समजून चुकला. ३ पदरीं घातलें.

ज्ञारीं । गेलें सांडी विखुरी । किंवा उपेक्षेबरी । वोलुनि सांडिलें ॥ ४२ ॥ जैसें आह्मीं सांगीतलें । तैसेंचि हृदयीं फावलें । तरी सांग पां वेहिलें । पुसेन तें मी ॥ ४३ ॥ [कच्चिदज्ञानसंमोह इति ।] तरि स्वाज्ञानजनितें । मागिले मोहें तूतें । भुलविलें तो येथें । असे कीं नाहीं ॥ ४४ ॥ हें बहु पुसों काइ । सांगें तूं आपुल्या ठायीं । कर्माकर्म कांहीं । देखतासी ॥ ४५ ॥ पार्थ स्वानंदैकरसें । विरेल ऐसा भेददशे । आणिला येणें मिषें । प्रश्नाचेनि ॥ ४६ ॥ पूर्णब्रह्म जाला पार्थ । तरि पुढील साधावया कार्यार्थ । मर्यादा श्रीकृष्णनाथ । उल्लंघों नेदी ॥ ४७ ॥ येऱ्हवीं आपुलें करणें । सर्वज्ञ काय तो नेणे । परि केलें पुसणें । याच्चिलागीं ॥ ४८ ॥ एवं करोनियां प्रश्न । नसतेंचि अर्जुनपण । आणूनियां जालें पूर्णपण[9] । तें बोलवी स्वयें ॥ ४९ ॥ मग क्षीराब्धीतें सांडितं[10] । गगनीं पुंजें[11] मंडित । निवडे जैसा न निवडित । पूर्णचंद्र ॥ १५५० ॥ तैसा ब्रह्म मी हें विसरे । तेथ जगचि ब्रह्मत्वें भरे । हेंही सांडी तरी विरे[12] । ब्रह्मपणही ॥ ५१ ॥ ऐसा मोडत मांडत ब्रह्में । तो दुःखें देहाचिये सीमे । मी अर्जुन येणें नामें । उभा ठेला ॥ ५२ ॥ मग[13] कांपतां[14] करतळीं । दडपूनि रोमांवळी[15] । पुलिका स्वेदजळीं । जिरऊनियां ॥५३॥ [16]प्राणक्षोभें डोलतया । आंगा आंगचि टेकैया[17] । सूनि स्तंभ [18]चाळया । भुलौनियां ॥ ५४ ॥ नेत्रयुगुळाचेनि वोतें[19] । आनंदामृताचें भरितें । वोसंडत[20] तें मागुतें । काढूनियां ॥ ५५ ॥ विविधा औत्सुक्यांची दाटी । चीपें[21] दाटत होती कंठीं । ते करूनियां पैठी[22] । हृदयामाजी ॥ ५६ ॥ वाचेचें वितुळणें । सांवरूनि प्राणें । [23]अक्रमाचें श्वसणें । ठेऊनि ठायीं ॥ ५७ ॥

"तर अर्जुना ! हा सारा शास्त्राचा सिद्धांत तुला नीट एकाग्रचित्तानें समजला ना ? सांग पाहूं. १५४० आह्मी जसें, ज्या रीतीनें, तुझ्या कानाच्या स्वाधीन केलें, तसेंच त्यांनीं तुझ्या चित्तास अर्पण केलें ना ? १५४१ कां मध्येंच सांडासांडी वारी गेलें ? कां तिरस्कारानें फेंकून दिलें ? १५४२ आह्मीं जसें सांगितलें, तसेंच हृदयामध्यें शिरलें असेल तर, मी विचारतों तें झटपट सांग पाहूं. १५४३ तर तुझ्या अज्ञानापासून मागें उद्भवलेल्या मोहानें तुला भ्रमविलें होतें. तो आतां आहे कां नाहीं? १५४४ हें आतां फार काय काय ह्मणून विचारावें ? कर्म कोणतें आणि अकर्म कोणतें ? हें तुझें तुलाच समजूं लागलें किंवा नाहीं ? हें सांग बरें." १५४५ अर्जुन हा निजानंदस्वरूपांत ऐक्यरूप होईल हें मनांत आणून ह्या प्रश्नाच्या निमित्तानें त्याला अशा भेदस्थितीला आणला. १५४६ अर्जुन जर पूर्ण ब्रह्म बनला, तर पुढील कार्यभाग साधावयाचा नाहीं. तो साधावा ह्मणून श्रीकृष्णांनीं द्वैताची मर्यादा उलंघन करूं दिली नाहीं. १५४७ बाकी तो सर्वज्ञ होता, तेव्हां त्याचें सामर्थ्य त्यास माहित नव्हतें कीं काय ? पण विचारलें तें ह्याच करितां. १५४८ अशा प्रकारें प्रश्न करून, नसलेलें अर्जुनपण त्याच्या आंगीं आणून, त्याच्या स्वतःच्या तोंडून आंगीं पूर्णपणा आलेलें बोलविलें. १५४९ मग क्षीराब्धीला सोडून आकाशांतील तारकामंडळासहवर्तमान पूर्णचंद्र वेगळा नसतांही वेगळा दिसतो; १५५० त्याप्रमाणें ब्रह्म मी हें विसरतें, तेव्हां ब्रह्मानें सारें विश्वच भरून जातें. तेंही सोडलें तर, ब्रह्मपणही नाहींसें होतें. १५५१ अशा प्रकारें ब्रह्मानें धरून धरून सोडला तेव्हां, मोठ्या दुःखानें तो "मी अर्जुन" ह्या भावानें देहाच्या सीमेवर येऊन उभा राहिला. १५५२ मग कांपऱ्या कांपऱ्या तळहातांनीं उभे राहिलेले केंस दडपून घामामध्यें रोमांच जिरवून, १५५३ प्राणाच्या उचंबळीनें डोलत असलेल्या आंगाला, आंगाचाच टेंका देऊन, स्तंभाचे चाळे सोडून, १५५४ नेत्रयुग्माच्या अश्रुप्रवाहानें आनंदामृताचा पूर वाहत होता तो पुसून काढून, १५५५ अनेक उल्हासलहरींची दाटी होऊन गळा दाटून येऊन, स्वरभंग होत होता

१ लवंडून. २ चालढकलीवर. ३ झुगारून दिलें. ४ प्रविष्ट झालें. ५ सत्वर. ६ स्वकीय अज्ञानापासून उत्पन्न. ७ निजानंदरूप सामरस्यानें. ८ ओलांडूं देत नाहीं. ९ झालेलें पूर्णपण. १० सोडीत. ११ तारागणांला शोभवीत. १२ विरघळे. १३ एथून आठ सात्विकभाव वर्णिले आहेत ते येणेंप्रमाणें—'स्तंभः स्वेदोऽथ रोमांचः स्वरभंगोऽथ वेपथुः । वैवर्ण्यमश्रुप्रलय इत्यष्टौ सात्विका मताः'. १४ कांपऱ्या तळहातानें. १५ रोमांच. १६ प्राणाच्या वाढीनें. १७ टेंका देण्यास टेकून. १८ कंप, चाळ्याला. १९ अश्रुप्रवाहानें. २० उसळत. २१ स्वरभंग. २२ प्रविष्ट. २३ क्रियारहितपणाचें.

तो हृदयांतील हृदयांत दाबून, १५५६ वाणी विस्कळित झाली होती तिला प्राणानें सांवरून धरून मधून मधून येणारे हुंदके जागच्या जागीं ठेवून,” १५५७

अर्जुन उवाच—

नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत ।
स्थितोऽस्मि गतसंदेहः करिष्ये वचनं तव ॥ ७३ ॥

[नष्टो मोहः] मग अर्जुन ह्मणे काय देवो । पुसताति आवडे[१] मोहो । तरि तो सकुटुंब गेला जी ठावो । घेऊनि आपला ॥ ५८ ॥ पैसीं[२] येऊनि दिनकरें । डोळयातें आंधारें । पुसिजे हें कायि सिरे[३] । कोणें गांवीं ॥५९॥ तैसा तूं श्रीकृष्णराया । आमुचिया डोळयां । गोचर हेंचि कायिसया । न पुरे[४] तंव ॥ १५६० ॥ वरि लोभें मायेपासूनि[५] । तें सांगसी तोंड भरूनि । जें कायीसेंनिही[६] करूनि । जाणूं नये ॥ ६१ ॥ आतां मोह असे कीं नाहीं । हें ऐसें जी पूससी काई । कृतकृत्य जाहलों पाहीं । तुंझेपणें[७] ॥ ६२ ॥ गुंतलों होतों अर्जुनगुणें । तो मुक्त झालों तुझेपणें । आतां पुसणें सांगणें । दोन्ही नाहीं ॥ ६३ ॥ [त्वत्प्रसादान्मयाच्युत] मी तुझेनि प्रसादें । लाधलेनि[८] आत्मबोधें । मोहाचे या कांदे[९] । नेदीच उरों ॥६४॥ [स्मृतिर्लब्धा] आतां करणें कां न करणें । हें जेणें उठी दुजेपणें[१०] । तें तूंवांचूनि नेणें । सर्वत्र गा ॥ ६५ ॥ [स्थितोऽस्मि गतसंदेहः] येविषयीं माझ्या ठायीं । संदेहाचें तुरेचि कांहीं । त्रिशुद्धी कर्म जेथ नाहीं । तें मी जालों ॥ ६६ ॥ तुझेनि[११] मज मी पावोनि । कर्तव्य गेलें निपटूनि । [करिष्ये वचनं तव] परि आज्ञा तुझीवांचोनि । आन नाहीं प्रभो ॥ ६७ ॥ कां जें दृश्य[१२] दृश्यातें नाशी । जें दुजें[१३] द्वैतातें ग्रासी । जें एक परि सर्वदेशीं । वसवी सदां ॥ ६८ ॥ जयाचेनि संबंधें बंध फिटे । जयाचिया आशा आस[१४] तुटे । जें भेटलयां सर्व भेटे । आपणपांचि[१६] ॥ ६९ ॥ तें तूं गुरु[१५] लिंग जी माझें । जें येकलेपणीचें विरजें । जयालागीं वोलांडिजे । अद्वैत बोध ॥ १५७० ॥ आपणचि होऊनि ब्रह्म । सारिजे कृत्याकृत्याचें काम । मग कीजे कां निःसीम । सेवा जयाची ॥ ७१ ॥ गंगा सिंधु सेवूं गेली । पावतांचि समुद्र जाली । तेविं भक्तां सेलें[१७] दिधली । निजपदाची ॥ ७२ ॥ तो तूं माझा जी निरुपचारू[१८] । श्रीकृष्णा सेव्य सद्गुरू । मा ब्रह्मतेचा उपकारू । हाचि मानीं ॥ ७३ ॥ जें मज तुझा आड । होतें भेदाचें कवाड । तें फेडोनि केलें गोड । सेवासुख ॥ ७४ ॥ तरी आतां तुझी आज्ञा । सकळ देवाधिदेवराज्ञा । करीन देयीं अनुज्ञा । भलतियेविषयीं ॥ ७५ ॥ यया अर्जुनाचिया बोला । देव नाचे सुखें भुलला । ह्मणे विश्वफळा जाला । फळ हा मज ॥ ७६ ॥ उणेनि[२] उमचला सुधाकर । देखुनी आपला कुमर । मर्यादा क्षीरसागर । विसरेचिना ॥ ७७ ॥ ऐसें संवादाचा बहुलां[३] । लग्न दोघांचिया आंतुलां[४] । लागलें देखोनि जाला । निर्भर संजय ॥ ७८ ॥ तेणें ह्मणतसे संजयो । बाप कृपानिधीरावो । तो आपुला मनोभावो । अर्जुनेंसीं केला ॥ ७९ ॥ तेणें उंचंबळलेपणें[५] । संजय धृतराष्ट्रातें ह्मणे । जी कैसें बादरायणें । रक्षिलों दोघे[६] ॥ ८० ॥ आजि तुमतें आवधारा । नाहीं चर्मचक्षुही संसारा । कीं ज्ञानदृष्टी व्यवहारा । आणिलेति ॥ ८१ ॥ आणि रथींचिये[७] राहटी । घेइ जो घोडेयासाटीं । तया आह्मां या गोष्टी । गोचरा होती ॥ ८२ ॥ जुंझाचें[८] निर्वाण । मांडलें असे दारुण । दोहीं हारीं[९] आपण । हारपिजे जैसें ॥ ८३ ॥ येवढा जिये सांकडां[१०] । कैसा अनुग्रहो पैं गाढा । जे ब्रह्मानंद उघडा । भोगवीतसे ॥ ८४ ॥ ऐसें संजय बोलिला । परि न द्रवे येरु[११] उगला । चंद्रकिरणीं शिवतला । पाषाण जैसा ॥ ८५ ॥ हे देखोनि तयाची दशा । मग करीचिना सरिसा[१२] । परि सुखें जाला पिसा । बोलतसे ॥ ८६ ॥ भुलविला हर्षवेगें । ह्मणौनि धृतराष्ट्रा सांगे । ये-हवीं नव्हे तयाजोगें । हें कीर जाणे ॥ ८७ ॥

मग अर्जुन ह्मणाला “देवा ! मोह आवडतो कीं काय ह्मणून विचारतां होय ? तर महाराज ! तो आपलें ठिकाण सोडून सहकुटुंब गेला हो ! १५५८ सूर्यानें जवळ येऊन डोळ्यांनाच विचारावें कीं, आतां आंधार आहे काय ? असें कोणत्या गांवीं घडलें आहे ? १५५९ त्याप्रमाणें हे श्रीकृष्णराया ! तूं आमच्या डोळयांसमोर आहेस येवढेंच त्याला पुरें होणार नाहीं काय ? १५६० आणखी लोभानें ममतापूर्वक जें कशानेंही समजणारें नव्हे, तें तोंड

१ आवडता होतो. २ समीप. ३ शिरके. ४ हेंच कोणत्या गोष्टीला पुरणार नाहीं ? सर्व इतक्यानेंच होईल. ५ कळवळ्यानें, ममतापूर्वक. ६ कशाही प्रयासानें. ७ त्वद्रूपत्वानें. ८ प्राप्त झालेल्या. ९ गड्डे, मुळ्या. १० खरेपणानें. ११ तुझ्या योगानें मी माझ्या स्वरूपीं मिळून. १२ जें दृश्य प्रत्यक्ष होतांच. १३ द्वैत, गुरुशिष्यभाव. १४ आशा कुंठित होते. १५ गुरुमूर्ति. १६ साध्य. १७ वांटा. १८ आदराचा.

१ प्रतिबंधक. २ उणेनि=कलंकापासून. उमचला=मुक्त झालेला, सुटलेला. सुधाकर=चंद्र आपला कुमर=क्षीरसागराचा मुलगा. (समुद्रमंथनाच्या वेळीं, चवदा रत्नांपैकीं निघालेलें चंद्र हें एक रत्न प्रसिद्धच आहे. ३ बहुल्यावर. ४ हृद्गत लग्नानें. ५ गहिंवरून. ६ व्यावहारिक दृष्टीनें. ७ रथाची राहटी चालली पाहिजे ह्मणून घोड्यांची संगति ज्यानें केली अशा आह्मांस असल्या गोष्टी गोचरा=प्रत्यक्ष होतात. ८ युद्धप्रकरण. ९ उभय पक्ष. १० संकटांत. ११ धृतराष्ट्र. १२ संबंध.

भरून सांगतोस. १५६१ तेव्हां आतां मोह आहे किंवा नाहीं हें **महाराज!** विचारावें काय? त्वद्रूपत्वानें कृतकृत्य झालों हो! १५६२ **अर्जुनाच्या गुणांनीं गुंतलों होतों,** तो तुझेपणानें मुक्त झालों. आतां विचारणें आणि सांगणें हीं दोन्हींही उरलीं नाहींत. १५६३ तुझ्या प्रसादेंकरून प्राप्त झालेल्या आत्मज्ञानसामर्थ्यानें त्या मोहाचे कांदे म्हणून उरूनच दिले नाहींत. १५६४ आतां करणें किंवा न करणें हें ज्या दुसरेपणानें उत्पन्न होतें, तें आतां तुझ्याशिवाय दुसरें कोठेंच दिसत नाहीं. १५६५ ह्याबद्दल माझ्या मनामध्यें संशय म्हणून कांहीं उरलाच नाहीं. कर्माचा संबंधच ज्यास नाहीं, असें जें स्वरूप तेंच शपथपुरस्कर मी बनलों आहें. १५६६ तुझ्या योगानें मी माझ्या स्वरूपीं मिळून कर्तव्य सारें लयास गेलें आहे, म्हणून, **प्रभो!** तुझ्या आज्ञेशिवाय दुसरें कांहीं राहिलें नाहीं. १५६७ कारण, जें प्रत्यक्ष होतांच दृश्याचा नाश करतें. जें द्वैताद्वैतालाच गिळून टाकतें; जें एक असून सर्वत्र सर्वकाल वास्तव्य करतें; १५६८ ज्याच्या संबंधानें बंध तुटतो; ज्याच्या आशेनें आशा नाहींशी होते; ज्याची भेट झाली असतां आपल्याच ठिकाणीं सर्व कांहीं भेटतें. १५६९ **महाराज!** जें एकत्वाला साह्य करतें; ज्याच्यावरून अद्वैत ओंवाळून टाकावें; ती आपण माझी गुरुमूर्ति. १५७० आपणच ब्रह्म होऊन कृत्याकृत्याचें काम संपवावें, आणि मग त्याची निस्सीम सेवा करावी. १५७१ गंगा समुद्राची सेवा करावयाला गेली, ती तेथें पोंचतांच समुद्ररूप बनली. त्याप्रमाणें आपणही भक्तांला निजपदाचा वांटा दिलात. १५७२ **श्रीकृष्णा!** तो तूं माझा आदराचा सेव्य गुरु आहेस. मग ब्रह्मत्वाचा हाच उपकार मानावयास नको काय? १५७३ तुमच्या माझ्यामध्यें जें भेदाचें दार आडवें होतें, तें काढून टाकून सेवासुख गोड केलेंत. १५७४ तर आतां हे सकल **देवाधिदेवा!** तुमची आज्ञा मला शिरसा वंद्य आहे. मग ती कशाविषयींही कां असेना?" १५७५ ह्या अर्जुनाच्या भाषणानें **देव** अगदीं भांबावून गेले. आणि आनंदाच्या भरानें नाचूं लागले. आणि म्हणाले "हा मला विश्वफळालाही फळ झाला!" १५७६ आपला मुलगा चंद्र सर्व कलांनीं युक्त पाहिला म्हणजे समुद्र तरी थोडा उंचबळतो काय? आपली मर्यादा सुद्धां विसरत नाहीं काय? १५७७ तसें संवादाच्या बहुल्यावर दोघांच्या अंतःकरणाचें लग्न लागलेलें पाहून **संजयाला** परमानंद झाला. १५७८ त्या भरांत **संजय** म्हणाला, "प्रभु! कृपानिधि! फार थोर! त्यानें **अर्जुनाला** आपला मनोभावच करून सोडला." १५७९ तसाच सद्गदित कंठानें **संजय धृतराष्ट्रास** म्हणाला "**महाराज! व्यासांनीं** आपलें दोघांचें कसें बरें संरक्षण केलें! १५८० अहो ऐका! तुम्हांलाही आज संसार करावयाला डोळे नाहींत. म्हणून ज्ञानदृष्टीनेंच सर्व व्यवहार करावा लागतो. १५८१ आणि रथाचें काम चालविण्यासाठीं ज्यानें घोड्याची संगत पतकरली आहे, त्या[1] आम्हांला ह्या असल्या गोष्टी उपलब्ध

१ संजय हा गावल्गण नामक सूताचा पुत्र असून धृतराष्ट्रराजाचा सारथी होता. तेव्हां त्यानें आपल्या स्थितीचे दर्शक असे हे उद्गार काढले आहेत. हा मोठा सत्यवक्ता व निस्पृह असे. तो धृतराष्ट्रासही बोध करण्यास मागेंपुढें पहात नसे. युद्धांतील सर्व वृत्त घर बसल्याच यास व्यास-प्रसादानें कळे, आणि तें जशाचें तसेंच हा त्यास सांगे. संजय हा दिव्यदृष्टी, दिव्यज्ञानी, व दिव्यशरीरी असा होता. त्याचें वर्णन फार चमत्कारिक आहे. तें असें:—

चक्षुषा संजयो राजन् दिव्येनैव समन्वितः।
कथयिष्यति ते युद्धं सर्वज्ञश्च भविष्यति ॥ १ ॥
प्रकाशं वाऽप्रकाशं वा दिवा वा यदि वा निशि।
मनसा चिंतितमपि सर्वं वेत्स्यति संजयः ॥ २ ॥
नैनं शस्त्राणि छेत्स्यंति नैनं बाधिष्यते श्रमः।
गावल्गणिरयं जीवन् युद्धादस्माद्विमोक्ष्यति ॥ ३ ॥
—भा. भी. अ० २—

धृतराष्ट्रराजाचा सारथी संजय; अर्जुनाचा सारथी कृष्ण; कर्णाचा सारथी शल्य; ह्या सर्वांचा विचार मनांत आणला म्हणजे प्राचीनकाळीं सारथ्यकर्म हें फार महत्वाचें असून त्यांत अत्यंत श्रेष्ठ लोकही पडत असत असें दिसतें.

झाल्या! १५८२ युद्धाची तर घनचक्कर माजून राहिली आहे. दोहों पक्षांमध्यें आपण तर कोणीकडच्या कोणीकडेच जाऊं, १५८३ येवढें जेथें संकट, त्यांतच हा अनुग्रह हें किती विलक्षण पहा! कीं ज्याच्या योगानें प्रत्यक्ष ब्रह्मानंदच भोगावयास मिळतो." १५८४ ह्याप्रमाणें संजय बोलला. पण धृतराष्ट्राच्या मनाला यत्किंचित्‌ही द्रव आला नाहीं. चंद्रकिरणांनीं स्पर्श केला तर, धोंडा जसा उगाच बसतो, त्याप्रमाणें तोही उगाच बसला. १५८५ ही त्याची अवस्था पाहून त्यानें बोलण्याचें सोडून दिलें. हर्षातिशयानें तो अगदीं भुलला होता, ह्मणून तो धृतराष्ट्राशीं भाषण करूं लागला. १५८६ नाहीं तर तो तें सांगण्याच्या योग्यतेचा नव्हे, हें तो पूर्णपणें जाणून होता. १५८७

संजय उवाच—

इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः।
संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥ ७४ ॥

[इति] मग ह्मणे पैं कुरुराजा। ऐसा भ्रातृपुत्र तो तुझा। बोलिला तें अधोक्षजा। गोड जालें ॥ ८८ ॥ [महात्मनः] अगा पूर्वापर सागर। यया नामासीचि सिनार। येर आघवें तें नीर। एक जैसें ॥ ८९ ॥ तैसा श्रीकृष्ण पार्थ ऐसें। हें आंगाचिपासीं दिसे। मग संवादीं जी नसे। कांहींचि भेद ॥ १५९० ॥ पैं दर्पणाहूनि चोखें। दोन्ही होती सन्मुखें। तेथ येरीं येर देखे। आपणपें जैसें ॥ ९१ ॥ [संवादं] तैसा देवेंसी पंडुसुत। आपणपें देवीं देखत। पांडवेंसीं देखे अनंत। आपणपें पार्थी ॥ ९२ ॥ देव देवा भक्तालागीं। जिये विवर देखे आंगीं। येरु तियेचिही भागीं। दोन्ही देखे ॥ ९३ ॥ आणिक कांहींचि नाहीं। ह्मणौनि करिती काई। दोघे येकपणें पाहीं। नांदताति ॥ ९४ ॥ आतां भेद जरी मोडे। तरी प्रश्नोत्तर कां घडे। ना भेदचि तरि जोडे। संवादसुख कां ॥ ९५ ॥ ऐसें बोलतां दुजेपणें। संवादीं द्वैत गिळणें। [इममश्रौषं] तें ऐकिलें बोलणें। दोघांचें मियां ॥ ९६ ॥ उटूनि दोन्ही आरसे। वोडविलीया सरिसे। कोण कोणा पाहातसे। कल्पावें पां ॥ ९७ ॥ कां दीपासन्मुख। ठेविलिया दीपक। कोण कोणा अधिक। कोण जाणे ॥ ९८ ॥ ना ना अर्कापुढें अर्क। उदयलिया आणिक। कोण ह्मणे प्रकाशक। प्रकाश्य कवण ॥ ९९ ॥ [अद्भुतं] हें निर्धारूं जातां फुडें। निर्धाराचि ठेंक पडे। ते दोघे जाले येवढे। संवादें सरिसे ॥ १६०० ॥ [अहं] जीं मिळतां दोन्ही उदकें। माजि लवण वारूं ठाके। कीं तयासींही निमिखें। तेंचि होय ॥ १ ॥ तैसें श्रीकृष्ण अर्जुन दोन्ही। संवादले तें मनीं। धरितां मजही वानी। तेचि होतसे ॥ २ ॥ ऐसें ह्मणे ना मोटकें। तंव हिरोनि सात्त्विकें। आठव नेला नेणो कें। संजयपणाचा ॥ ३ ॥ [रोमहर्षणं] रोमांच जंव फेरके। तंव तंव आंग सुरके। स्तंभ स्वेदातें जिके। एकला कंप ॥ ४ ॥ अद्वयानंदस्पर्शें। दिठी रसमय जाली असे। ते अश्रु नव्हती जैसें। द्रवत्वचि ॥ ५ ॥ नेणों काय माय पोटीं। काय नेणों गुंफे कंठीं। वागर्था पडत मिठी। उसासचिया ॥ ६ ॥ किंबहुना सात्त्विका आठां। चौचर मांडता उमेठां। संजय जाहालासे चोहटां। संवादसुखाचा ॥ ७ ॥ तया सुखाची ऐसी जाती। जे आपणचि धरी शांती। मग पुढती देहस्मृती। लाधली तेणें ॥ ८ ॥

मग ह्मणाला "हे कौरवाधिपते! असें तुझा पुतण्या जो अर्जुन तो बोलला. तें अधोक्षजाला फार गोड वाटलें. १५८८ अरे! पूर्वसमुद्र, पश्चिमसमुद्र हीं नांवेंच कायतीं वेगवेगळीं, बाकी पाणी सारें जसें एकसारखेंच, १५८९ त्याप्रमाणें श्रीकृष्ण आणि अर्जुन हे देहामुळेंच भिन्न भिन्न दिसत. परंतु संवादामध्यें भेद ह्मणून कांहींच नव्हता. १५९० आरशाहूनही स्वच्छ असे दोन पदार्थ जर समोरासमोर आले, तर ते जसे परस्पर आपणांला पहातात, १५९१ त्याप्रमाणें अर्जुन, देवामध्यें आपणास पहात होता; आणि देव आपणाला पार्थामध्यें पहात होते. १५९२ देव, देवाला आणि भक्ताला ज्या ठिकाणीं पहात होता, त्याच ठिकाणीं तोही दोघांस पहात होता. १५९३ दुसरें कांहींच नाहीं, तेव्हां करणार काय? ह्मणून दोघेही एकत्रपणानें नांदूं लागले. १५९४ आतां असा जर भेद

१ पुतण्या (अर्जुन). २ वेगळेंपण. ३ देहभिन्नतेच्या दृष्टीनें. ४ छिद्र. ५ समोरासमोर ठेविले असतां. ६ प्रकाशक, इच्छा करणार.

१ स्तब्धता. २ निवारण करण्यास राहे. ३ क्षणांत. ४ लवणाप्रमाणें. ५ थोडें बोलतो न बोलतो तों. ६ उभारे. ७ संकोच पावे. ८ स्तब्धता व घाम यांस. ९ ब्रह्ममय. १० पाझरच. ११ कंठरूप गुंफेंत. १२ शब्दार्थांस. १३ श्वासोच्छ्वासाच्या. १४ आठ सात्त्विक भावांस. १५ बोबडी वळली असतां. १६ अतिशय.

मोडलेला होता, तर प्रश्नोत्तरें कशीं झालीं ? भेदच जर नाहीं, तर संवादाचें सुख तरी मिळणार कसें ? १५९५ असें द्वैतपणानें बोलतां बोलतांच संवादामध्यें द्वैत नाहींसें होऊन गेलें, असें जें दोघांचें भाषण तें मीं श्रवण केलें. १५९६ दोन आरसे उठून एकमेकांपुढें आले तर, त्यांपैकीं कोणकोणाकडे पहातो आहे ह्मणून कल्पना करावी ? १५९७ किंवा दिव्यासमोर दिवा ठेवला, तर कोणकोणाचा प्रकाशक कोण जाणे ? १५९८ किंवा सूर्यापुढें आणखी एक सूर्य उगवला तर, प्रकाश करणारा कोण आणि प्रकाश करून घेणारा कोण ? १५९९ ह्याचा खरा निर्णय करावयाला गेलें ह्मणजे विचारच खुंटतो. इतके दोघे संवादानें एकरूप झाले. १६०० **महाराज !** दोन ठिकाणचीं उदकें एकमेकांस मिळतील ह्मणून त्यांचें निवारण करण्यास मध्यंतरीं जर मीठ बसलें, तर क्षणमात्रांत तेंही तद्रूप होऊन जातें. १६०१ त्याप्रमाणें **श्रीकृष्ण** आणि **अर्जुन** ह्या दोघांचें संभाषण झालें तें मनांत आल्यामुळें माझीही तशीच अवस्था झाली.'' १६०२ असें बोलला न बोलला, तों त्या संभाषणाची स्मृति सात्विकपणानें कोठें नेली कोण जाणे ! १६०३ जों जों रोमांच उभे राहूं लागले, तों तों आंगाचा संकोच होऊं लागला. गहिंवर आणि घाम ह्या दोघांस एका कंपानेंच मागें सारलें. १६०४ अद्वयानंदाची गांठ पडल्यामुळें दृष्टि ब्रह्ममयच होऊन गेली होती. त्यामुळें आलेले अश्रु, अश्रु नव्हेत, तर जणों काय पाझरच फुटलेसे दिसत होते. १६०५ पोटांत काय राहिलें होतें कोण जाणे? कंठांत काय बसलें तें समजेनाच! हुंदके येऊन ते शब्दार्थाला आडकाठी करूं लागले. १६०६ किंबहुना अशा सात्विकाच्या आठ भावांनींही त्याची अगदीं बोबडीच वळवून सोडली. त्यामुळें **संजय** हा त्या संवादसुखाचा चव्हाटाच होऊन राहिला. १६०७ पण त्या सुखांत एक असा धर्म होता कीं, तें आपलें आपणच शांति धरित असे. त्यामुळें पुन्हां तो देहभानावर आला. १६०८

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परम् ।
योगं योगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयम् ॥७५॥

[व्यासप्रसादाच्छ्रुतवान्] तेव्हां बैसतेनि आनंदें । ह्मणे जी जें उपनिषदें[1] । नेणती तें व्यासप्रसादें । ऐकिलें मियां ॥ ९ ॥ [एतद्गुह्यमहं परं] ऐकतांचि ते गोठी । ब्रह्मत्वाची पडिली मिठी । मीतूंपणेसी दिठी । विरोनि[2] गेली ॥१६१०॥ [योगं योगेश्वरात्कृष्णात्] हे आघवेचि कां योग । जयाठाया येते मार्ग । तयाचें वाक्य सवंग । केलें मज व्यासें ॥ ११ ॥ [साक्षात्कथयतः स्वयं] अहो अर्जुनाचेनि मिषें । आपणपेंचि दुजें ऐसें । नटोनि आपणया उद्देशें । बोलिले जें देव ॥ १२ ॥ तेथ कीं माझे श्रोत्र । पाटाचें[3] जाले जी पात्र । काय वानूं स्वतंत्र । सामर्थ्य श्रीगुरूचें ॥ १३ ॥

तेव्हां आनंद स्थीर झाल्यानंतर ह्मणूं लागला "**महाराज !** जें उपनिषदांना सुद्धां माहित नाहीं, तें मला **व्यासाच्या** प्रसादानें ऐकावयास मिळालें. १६०९ तो संवाद ऐकतांच ब्रह्मत्त्वाचीच गांठ पडली आणि मी तूंपणाची दृष्टि होती ती नाहींशीच झाली. १६१० हे सारे योग ज्याच्या ठिकाणीं जाण्याचे मार्ग, त्या **भगवंताचें** वाक्य **व्यासांनीं** मला सुलभ करून दिलें. १६११ अहो ! **अर्जुनाच्या** निमित्तानें आपणच दुसरेपणाचें सोंग घेऊन आपल्यासाठींच **देव** बोलले. १६१२ त्याच्या अधिकाराला किहो माझे कान पात्र झाले ! तेव्हां त्या श्रीगुरूचें स्वतंत्र सामर्थ्य किती ह्मणून वर्णन करूं ?'' १६१३

राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतम् ।
केशवार्जुनयोः पुण्यं हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥७६॥

[राजन् इमं अद्भुतं] राया हें बोलतां विस्मित होय । [केशवार्जुनयोः पुण्यं] तेणेंचि मोडावला[4] ठाये । रत्नीं कीं रत्नकिळा[5] ये । झांकोळित जैसी ॥ १४ ॥ [हृष्यामि च मुहुर्मुहुः] हिमवंतीचीं सरोवरें । चंद्रोदयीं होतीं कांश्मीरें[6] । मग सूर्यागमीं माघारें । द्रवत्व ये ॥ १५ ॥ [संस्मृत्य संस्मृत्य

१ उपनिषत्सारसंवाद. २ हारपली. ३ योग्यतेचें, अधिकाराचें पात्र. ४ हिरमुसला होऊन राहे. ५ चकाकीला. ६ स्फटिकाकार.

संवादं] तैसा शरीराचिया स्मृती। तो संवाद[1] संजय चित्तीं। धरी आणि पुढती। तेचि होय ॥ १६ ॥

हें ऐकून धृतराष्ट्र राजाला मोठें आश्चर्य वाटलें. त्यामुळें संजय हिरमुष्टि होऊन राहिला. रत्नाची झकाकीच जशी रत्नाला झांकते, १६१४ हिमालय पर्वतावरील सरोवरें, चंद्रोदय झाला कीं, स्फटिकासारखीं होतात. आणि सूर्योदय झाला म्हणजे फिरून तीं पाझरूं लागतात. १६१५ त्याप्रमाणें देहभानावर येतांच तो संवाद पुन्हा संजयाच्या मनांत आला, आणि पुन्हा त्याची पूर्ववत् अवस्था झाली! १६१६

तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपमत्यद्भुतं हरेः।
विस्मयो मे महान् राजन् हृष्यामि च पुनः पुनः ७७

[राजन्] मग उठोनि म्हणे नृपा। [तच्चेति] श्रीहरीचिया विश्वरूपा। रेखिलया उगा कां पां। असों लाहसी ॥ १७ ॥ न देखणेंनि[2] जें दिसे। नाहींपणेंचि जें असे। विसरें आठवे तें कैसें। चुकऊं आतां ॥ १८ ॥ [विस्मयो मे महान्] देखोनि चमत्कार। कीजे तो नाहीं पैसार[3]। मजही सकट महापुर। नेत आहे ॥ १९ ॥ ऐसा श्रीकृष्णार्जुन-। संवाद-संगमीं स्नान। करूनि देतसे तिळदान। अहंतेचें ॥ १६२० ॥ [हृष्यामि च पुनः पुनः] तेथ असंवरें[4] आनंदें। अलौकिकही कांहीं स्फुंदे[5]। श्रीकृष्ण म्हणे सद्गदें। वेळोवेळां ॥ २१ ॥ या अवस्थांची कांहीं। कौरवातें परी नाहीं। म्हणोनि रायें तें कांहीं। कल्पावें जंव ॥२२॥ तंव जाला सुखलाभ। आपणपां करूनि स्वयंभ। बुझाविला[6] अवष्टंभ[7]। संजयें तेणें ॥ २३ ॥ तेथ कोणी येकी अवसरी[8]। होआवी ते करूनि दुरी। रावो म्हणे संजया परी[9]। कैसी तुझी गा ॥ २४ ॥ तेणें तूतें येथें व्यासें। बैसविलें कायसा[10] उद्देशें। अप्रसंगामाजि[11] ऐसें। बोलसी काई ॥२५॥ रानीचें राउळा नेलिया। दाही दिशा मानी सुनिया। कां रात्री होय पाहलया[12]। निशाचरा ॥२६॥ जो जेथिचें गौरव नेणे। तयासि तें भिंगुळवाणें[13]। म्हणौनि अप्रसंग तेणें। म्हणावा कीं तो ॥ २७ ॥ मग म्हणे सांगें प्रस्तुत। उदयलेंसे जें उत्कळित[14]। तें कोणासि बारे जैत[15]। देईल शेखीं ॥ २८ ॥ येऱ्हवीं विशेषें बहुतेक। आमुचें ऐसें मानसिक। जे दुर्योधनाचे अधिक। प्रताप सदा ॥ २९ ॥ आणि येरांचेनि[1] पाडें। दळही[2] याचें देव्हडें[3]। म्हणौनि जैत फुडें। आणील ना तें ॥ १६३० ॥ आह्मां तंव गमे ऐसें। मा तुझें जोतीषें[4] कैसें। तें नेणों संजया असे। तैसें सांग पां ॥ ३१ ॥

मग उठून म्हणाला "महाराज!—अकराव्या अध्यायांत वर्णन केलेलें—श्रीहरीचें विश्वरूप मनांत बिंबलें असतांही, आपल्याच्यानें स्वस्थ बसवतें तरी कसें? १६१७ न पाहतांही जें दिसतें; नसूनच जें भासतें; विस्मृतींतही जें स्मरतें, त्याला आतां टाळावें तरी कसें? १६१८ तो चमत्कार पाहून चमत्कार असें म्हणण्याला सुद्धां अवकाश रहात नाहीं. इतका तो महापूर मला सुद्धां वाहून नेत आहे! १६१९ ह्याप्रमाणें श्रीकृष्णार्जुनाच्या संवादरूप संगमांत स्नान करून अहंतेची तिळांजुळी देऊं लागला. १६२० तेव्हां आनंद आंवरेनासा झाला. कांहीं विलक्षण प्रकारचे हुंदके देऊं लागला. सद्गदित अंतःकरणानें वारंवार "श्रीकृष्ण" "श्रीकृष्ण" असें म्हणूं लागला. १६२१ ह्या अवस्थेची धृतराष्ट्राला कल्पनाही नव्हती. म्हणून तो असें कां करतो, असा तर्क करणार, १६२२ तोंपर्यंत संजयानें यथेच्छ सुख भोगलें, आणि मग आपला आपणच निग्रह करून आलेला गहिंवर सांवरून घेतला. १६२३ तेव्हां राजा म्हणाला "संजया! तूं कांहीं तरी करमणूक करावयाची तें सारें टाकून ही तुझी भलतीच तऱ्हा कसली? १६२४ तुला येथें त्या व्यासांनीं कोणत्या उद्देशानें बसविलेलें आहे? आणि हें—अप्रासंगिक—भलतेंच काय बडबडत बसला आहेस?" १६२५ रानांत राहणाऱ्याला जर घरांमध्यें नेलें, तर त्याला दाही दिशा शून्य वाटूं लागतात. किंवा चोराला उजाडलें कीं, रात्र होते. १६२६ ज्या ठिकाणचें महत्त्व ज्याला समजत नाहीं, त्याला तें भयंकरच वाटतें. तेव्हां त्यानें त्याला अप्रसंग म्हणावा हें योग्यच आहे. १६२७ मग म्हणाला "बाबारे! आतां हें सांग, कीं हें जें युद्ध उपस्थित झालें आहे,

१ शरीराच्या स्मृतीला संवादानें कांहीं वेळ धरलें=आवरलें पण पुनः तीच स्मृति झाली. २ न दिसणें व दिसणें, नसणें व असणें, स्मृति व आठव असें जें अत्यद्भुत. ३ प्रसार. ४ न सांवरणाऱ्या. ५ हुंदके देई, उसासा टाकी. ६ जिरविला. ७ सात्विकाहंकार. ८ करमणूक. ९ रीत. १० कोणत्या. ११ अवधान सोडून. १२ उजाडलें असतां. १३ भयंकर. १४ ज्याची मला उत्कंठा तें. १५ विजय.

१ इतर जे पांडव त्यांच्या योग्यतेस. २ सैन्य. ३ अधिक. ४ गणित, भाकीत.

त्यांत शेवटीं विजयी कोण होईल? १६२८ बाकी फार करून–हजार वाटेनें–आमचा तर्क तर असा आहे कीं, केव्हांही झालें तरी दुर्योधनाचा प्रताप हा अधिकच. १६२९ आणखी प्रतिपक्षाच्या योग्यतेनें पाहिलें तर, यांचें सैन्यही फार मोठें आहे. तेव्हां त्याला विजय येणार नाहीं काय? १६३० आह्मांला तर असें वाटतें. मग संजया! तुझें ज्योतिष कसें काय तें कळत नाहीं. तर तें कसें काय आहे सांग पाहूं." १६३१

यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ।
तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवानीतिर्मतिर्मम ॥ ७८ ॥

हरिः ॐ तत्सदिति श्रीमद्भगवद्गीतासूपनिषत्सु ब्रह्मविद्यायां योगशास्त्रे श्रीकृष्णार्जुनसंवादे मोक्षसंन्यासयोगो नामाष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

[यत्र योगेश्वरः कृष्णो] यया बोला संजयो ह्मणे । जी येरयेरांचें मी नेणें । परि आयुष्य तेथें जिणें । हें फुडें कीं गा ॥ ३२ ॥ चंद्र तेथें चंद्रिका : शंभु तेथें अंबिका । संत तेथें विवेका । असणें कीं जी ॥ ३३ ॥ रावो तेथें कटक । सौजन्य तेथें सोइरीक । वन्हि तेथें दाहक । सामर्थ्य कीं ॥ ३४ ॥ दया तेथें धर्म । धर्म तेथें सुखागम । सुखीं पुरुषोत्तम । असे जैसा ॥ ३५ ॥ वसंत तेथें वनें । वन तेथ सुमनें । सुमनीं पालिंगनें । सारंगांचीं ॥ ३६ ॥ गुरु तेथ ज्ञान । ज्ञानीं आत्मदर्शन । दर्शनीं समाधान । आथि जैसें ॥ ३७ ॥ भाग्य तेथ विलास । सुख तेथें उल्लास । हें असो तेथ प्रकाश । सूर्य जेथं ॥ ३८ ॥ तैसे सकळ पुरुषार्थ । जेणें स्वामी कां सनाथ । तो श्रीकृष्ण रावो जेथ । [तत्र श्रीः] तेथ लक्ष्मी ॥ ३९ ॥ [भूतिः] आणि आपलेनि कांतेसीं । ते जगदंबा जयापासीं । अणिमादिकी काय दासी । नव्हती तयातें ॥ १६४० ॥ [विजयः] कृष्ण विजयस्वरूप निजांगें । तो राहिला असे जेणें भागे । तैं जय लागवेगें । तेथेंचि आहे ॥ ४१ ॥ [यत्र पार्थो धनुर्धरः] विजयी नामें अर्जुन विख्यात । विजयस्वरूप श्रीकृष्णनाथ । श्रियेसीं विजय निश्चित । तेथेंचि असे ॥ ४२ ॥ तयाचिये देशींच्या झाडीं । कल्पतरूतें होडी । न जिणावें कां येवढीं । मायबापें असतां ॥ ४३ ॥ ते पाषाणही आघवे । चिंतारत्नें कां नोहावे । तिये भूमिके कां न यावें । सुवर्णत्व ॥ ४४ ॥ तयाचिया गांवींचिया । नदी अमृतें वाहाविया । नवल काय राया । विचारीं पां ॥ ४५ ॥ तयाचे बिसाट शब्द । सुखें ह्मणों येती वेद । सदेह सच्चिदानंद । कां नोहावे ते ॥ ४६ ॥ पैं स्वर्गापवर्ग दोन्हीं । इयें पदें तया अधीनीं । श्रीकृष्ण बाप जननी । कमळा जया ॥ ४७ ॥ ह्मणौनि जिया बाहीं उभा । तो लक्ष्मीयेचा वल्लभा । तेथ सर्वसिद्धि स्वयंभा । येर मी नेणें ॥ ४८ ॥ आणि समुद्राचा मेघ । उपयोगें तयाहूनि चांग । तैसा पार्थी आजि लाग । आहे तये ॥ ४९ ॥ कनकत्वदीक्षागुरू । लोहा परीस होय कीरू । परि जगा पोसिता व्यवहारु । तेंचि जाणें ॥ १६५० ॥ येथ गुरुत्वा येतसे उणें । ऐसें ह्मणें कोण्ही ह्मणे । वन्हिप्रकाश दीपपणें । प्रकाशी आपला ॥ ५१ ॥ तैसा देवाचिया शक्ती । पार्थ देवोसीच बहुती । परी माने इये स्तुती । गौरव असे ॥ ५२ ॥ आणि पुत्रें मी सर्व गुणीं । जिणावा हे बापा शिराणी । तरी ते शार्ङ्गपाणी । फळा आली ॥ ५३ ॥ किंबहुना ऐसा नृपा । पार्थ जालासे कृष्णकृपा । तो जयाकडे सांक्षेपा । रीती आहे ॥ ५४ ॥ तोचि गा विजयासि ठावो । येथ तुज कोण संदेहो । तेथ नये तरी वावो । विजेयोचि होय ॥ ५५ ॥ ह्मणौनि जेथ श्री तेथ श्रीमंत । जेथ तो पंडुचा सुत । तेथ विजय समस्त । अभ्युदय तेथ ॥ ५६ ॥ [ध्रुवा] जरी व्यासाचेनि सांचें । धिरे मन तुमचें । तरी या बोलाचें । ध्रुवेचि माना ॥ ५७ ॥ [नीतिः] जेथ तो श्रीवल्लभ । तेथ भक्तकदंब । तेथ सुख आणि लाभ । मंगळाचा ॥ ५८ ॥ [मतिर्मम] या बोला आन होये । तरि व्यासाचा अंकें न वाहें । ऐसें गाजोनि बाहे । उभिली तेणें ॥ ५९ ॥ ['श्लोकमाहात्म्यं'] एवं भारताचा आंवांका । आणूनि श्लोकीं येका । संजयें कुरुनायका । दीधला हातीं ॥ १६६० ॥ जैसा नेणो केवढा वन्हि । परि गुणाग्रीं ठेऊनी । आणिजे सूर्याची हानी । निस्तरावया ॥ ६१ ॥ तैसें शब्दब्रह्म अनंत । जालें सवालक्ष भारत । भारताचें शतें सात । सर्वस्व गीता ॥ ६२ ॥ तयाही सातां शतांचा । इत्यर्थ हा श्लोकैशेषींचा । व्यासशिष्य संजयाचा । पूर्णोद्गार जो ॥ ६३ ॥ येणें येकेंचि श्लोकें । राहे तेणें अंसकें ।

१ दुसऱ्या तिसऱ्यांचें. २ चांदणें. ३ विचार. ४ राजा असेल तिकडे सैन्य. ५ पुष्पें. ६ समुदाय. ७ भ्रमरांचीं. ८ सुखोपभोग. ९ पतीसह. १० अष्टसिद्धि. ११ लक्ष्मीसह. १२ पैज मारी. १३ न जिंकावे. १४ चिंतामणी.

१ भलते, अव्यवस्थित. २ ते मूर्तिमंत सच्चिदानंदरूप कां न व्हावे, आहेतच. ३ लक्ष्मी. ४ ज्या पक्षाकडे, ज्या भार्गी. ५ पति. ६ संबंध. ७ सुवर्णपणा येण्याची दीक्षा देणारा गुरु. ८ लोखंडाला सुवर्ण करणारा परिस आहे परंतु. ९ सुवर्णच. १० कदाचित्. ११ या स्तुतीनें देवालाच महत्व आहे. १२ प्रकारें. १३ इच्छा. १४ पक्षपातपूर्वक. १५ विजयाचें विजयत्व व्यर्थ होईल. १६ अधिक उदय. १७ खरेपणानें. १८ विश्वासे. १९ अढळत्वच. २० भक्तसमुदाय. २१ कल्याणाचा. २२ अंकितपण, शिष्यत्वचिन्ह. २३ असें मोठ्यानें बोलून हात उभारला. २४ मतलब. २५ 'यत्र योगेश्वरः कृष्णो' ह्या शेवटच्या श्लोकांत. २६ वातीच्या अग्रीं. २७ नाश दूर करायास. २८ संपूर्ण.

अविद्याजावाचें निकें । जितिलें होय ॥ ६४ ॥ ऐसे श्लोकशतें सात । गीतेचीं पदें आंगें वाहत । पदें ह्मणों कीं परमामृत । गीताकाशींचें ॥ ६५ ॥ कीं आत्मराजाचिये सभे । गीते वोडवले हे खांबे । मज श्लोक प्रतिभे । ऐसे येत ॥ ६६ ॥ कीं गीता हे सप्तशती । मंत्रप्रतिपाद्य भगवती । मोहमहिषा मुक्ती । आनंदली असे ॥ ६७ ॥ ह्मणौनि मनें कायें वाचा । जो सेवक होईल इयेचा । तो स्वानंदसाम्राज्याचा । चक्रवर्ती करी ॥ ६८ ॥ कीं अविद्यातिमिररोखें । श्लोक सूर्यातें पैजा जिंके । ऐसे प्रकाशिले गीतामिषें । रायें श्रीकृष्णें ॥ ६९ ॥ कीं श्लोकाक्षरद्राक्षलता । मांडव जाली आहे गीता । संसारपथ–श्रांता । विसंवावया ॥ १६७० ॥ कीं सभाग्यसंतीं भ्रमरीं । सेविले ते श्लोक कल्हारीं । श्रीकृष्णाख्यसरोवरीं । सांसिन्नली हे ॥ ७१ ॥ कीं श्लोक नव्हती आन । गमे गीतेचें महिमान । वाखाणिते बंदिजनें । उदंड जैसे ॥ ७२ ॥ कीं श्लोकांचिया आवारा । सात शतें करूनि सुंदरा । सर्वागम गीतापुरा । वसों आले ॥ ७३ ॥ कीं निजकांता आत्मया । आवडी गीता मिळावया । श्लोक नव्हती बाह्या । पसर कां जो ॥ ७४ ॥ कीं गीताकमळींचे भृंगे । कीं हे गीतासागरतरंग । कीं हरीचे हे तुरंग । गीतारथींचे ॥७५॥ कीं श्लोकसर्व तीर्थसंघात । आला श्रीगीतेगंगे आंत । जे अर्जुन सिंहस्थ । जाला ह्मणौनि ॥ ७६ ॥ कीं नोहे हे श्लोकश्रेणी । अचिंतचित्तचिंतामणी । कीं निर्विकल्पां लावणी । कल्पतरूंची ॥ ७७ ॥ ऐसिया शतेंसातश्लोका । परी आगळा येकयेका । आतां कोण वेगळिका । वानावा पां ॥ ७८ ॥ तान्ही आणि पारठी । इया कामधेनूतें दिठी । सूनि जैसिया गोठी । कीजती ना ॥ ७९ ॥ दीपा आगिलें मागिल । सूर्य धाकुटा वडील । अमृतसिंधू खोल । उथळ कायसा ॥ १६८० ॥ तैसे पहिले सरते । श्लोक न ह्मणावे गीते । जुनीं नवीं पारिजातें । आहाती काई ॥ ८१ ॥ आणि श्लोका पाड नाहीं । हें कीर समर्थू काई । येथ वाच्य वाचकही । भाग न धरी ॥ ८२ ॥ ['पाठमाहात्म्यं'] जे इये शास्त्रीं येक । श्रीकृष्णचि वाच्य वाचक । हें प्रसिद्ध जाणे लोक । भलताही ॥ ८३ ॥ येथें अर्थे तेंचि पाठें । जोडे येवढें निधटें । वाच्यवाचक येकवटें । साधितें शास्त्र ॥ ८४ ॥ ह्मणोनि मज कांहीं । समर्थनीं आतां विषय नाहीं । गीता जाणा हे वाङ्मयी । श्रीमूर्ति प्रभूची ॥ ८५ ॥ शास्त्र वाच्यें अर्थे फळे । मग आपण मावळे । तैसें नव्हे हें सगळें । परब्रह्मची ॥ ८६ ॥ कैसा विश्वाचिया कृपा । करूनि महानंद सोपा । अर्जुनव्याजें रूपा । आणिला देवें ॥ ८७ ॥ चकोराचेनि निमित्तें । तिन्हीं भुवनें संतप्तें । निवविलीं कळावंतें । चंद्रें जेवि ॥ ८८ ॥ कां गौतमाचेनि मिषें । कळिकाळ ज्वरितोद्देशें । पाणिढाळ गिरीशें । गंगेचा केला ॥ ८९ ॥ तैसें गीतेचें हें दुभतें । वत्स करूनि पार्थातें । दुभीनली जगापुरतें । श्रीकृष्ण गाय ॥ १६९० ॥ येथें जीवें जरी न्याल । तरी हेंच कीर होआल । ना तरि पाठमिषें तिंवाल । जीभचि जरी ॥ ९१ ॥ तरि लोह एकें अंशें । झगटलीया परिसें । येरीकडे अपैसें । सुवर्ण होय ॥ ९२ ॥ तैसी पाठाची ते वाटी । श्लोक पाद लावावा जंव वोठीं । तंव ब्रह्मतेची पुष्टी । येईल आंगा ॥ ९३ ॥ ना येणेंसी मुख वांकडें । करूनि ठाकाल कानवडें । तरि कानींही घेतां पडे । तेचि लेखें ॥ ९४ ॥ जे हे श्रवणें पाठें अर्थे । गीता नेदी मोक्षाअरौतें । जैसा समर्थ दाता कोण्हातें । नास्ति न ह्मणे ॥ ९५ ॥ ह्मणोनि जाणतया सवा । गीताचि येकी सेवा । काय कराल आघवां । शास्त्रीं येरीं ॥ ९६ ॥ आणि कृष्णार्जुनीं मोकळी । गोठी चावळिली जे निराळीं । ते श्रीव्यासें केली करतळीं । घेवों ये ऐसी ॥ ९७ ॥ बाळकातें वोरसें । माय जैं जेवऊं बैसे । तैं तया ठाकती तैसे । घांस करी ॥ ९८ ॥ कां अफाटा समीरणा । आपैतेंपण शाहाणा । केलें जैसें विंजणा । निर्मूनियां ॥ ९९ ॥ तैसें शब्दें जें न लभे । तें घडूनियां अनुष्टुभें । स्त्रीशूद्रादिप्रतिभे । सामाविलें ॥ १७०० ॥ स्वातीचेनि पाणियें । न होती जरी मोतियें । तरि आंगीं सुंदराचिये । कां शोभती तियें ॥ १ ॥ नाद वाद्या न येतां । तरि कां गोचर होता । फुलें न होतां घेपता । आमोद केविं ॥२॥ गोडी न होती पक्वान्नें । तरि कां फावती रसने । दर्पणाविण नयनें । नयन कां दिसे ॥ ३ ॥ दृष्टा श्रीगुरुमूर्ती । न रिगता हृदयपंथीं । तरि कां ह्या उपास्ती । आकळता तो

१ गीता हीच काशी तिचें, स्वर्गीचें. २ प्रतिभारून येतात. ३ भ्रांतिमहिषासुराची मुक्तता निरास केल्यानें. ४ करिते. ५ अज्ञानांधकार आडवून. ६ कमळांनीं. ७ सिद्ध झाली. ८ स्तुतिपाठक. ९ वेदशास्त्रादि. १० भ्रमर. ११ अचित=विरक्त यांच्या चित्ताला चिंतामणि. १२ वर्णावा. १३ शुष्क. १४ दृष्टि देऊन. १५ पुढचामागचा. १६ श्रेष्ठ, शेवटले. १७ पारिजात जुना असो नवा असो, परिमळ सारखाच. १८ मोठ्या पराक्रमानें प्राप्त होण्याजोगें.

१ प्रतिपादनाला. २ वाणीरूप. ३ जगावर कृपा करून. ४ अर्जुनाच्या निमित्तानें. ५ प्रत्यक्षतेस. ६ कलिकालरूप जो ज्वर, त्याणें पीडित. ७ पायउतार. ८ भिजवाल. ९ एका अंगावर. १० प्रकार. ११ नाहीं. १२ झाल्याबरोबर. १३ स्पष्ट. १४ बोलिली. १५ आकाशांत. १६ पान्हा दाटून आल्यानें, अति ममतेनें. १७ सोईस पडतील तसे. १८ वाऱ्याला. १९ आधीनपण, वश्यता. २० पंखा. २१ प्रतिबिंबांत. २२फुलें उत्पन्न झालीं नसतीं तर सुगंध कसा घेतां येता ? २३ पक्वान्नें गोड झालीं नसतीं तर जिभेला गोड कां लागतीं ? २४ साक्षी. २५ साकार झाला नसता. २६ उपासनेला.

॥ ४ ॥ तैसें वस्तु जें असंख्यात । तया संख्या शतें सात । न होती तरि कोणा येथ । फावों शकतें ॥ ५ ॥ मेघ सिंधूचें पाणी वाहे । तरी जग तयातेंचि पाहे । कां जें उमप तें नोहे । ठाकतें कोण्हा ॥ ६ ॥ आणि वाचा जें न पवे । तें हे श्लोक न होते बरवे । तरि कानें मुखें फावे । ऐसें कां होतें ॥ ७ ॥ ह्मणोनि श्रीव्यासाचा हा थोर । विश्वासि जाला उपकार । जे श्रीकृष्ण उक्ती आकार । ग्रंथाचा केला ॥ ८ ॥ आणि तोचि हा मी आतां । श्रीव्यासाचीं पदें पाहातां पाहातां । आणिला श्रवणपथा । मऱ्हाठिया ॥ ९ ॥ व्यासादिकांचे उन्मेख । राहाटती जेथ साशंक । तेथ मीही रंक येक । वाचाळी करीं ॥ १७१० ॥ परि गीता ईश्वर भोळा । ले व्यासोक्तिकुसुममाळा । तरि माझिया दूर्वादळा । ना न ह्मणे कीं ॥ ११ ॥ आणि क्षीरसिंधूचिया तटा । पाणिया येती गजघटा । तेथ काय मुरकुटा । वारिजत असे ॥ १२ ॥ पांखें-फुटे पाखिरूं । नुडे तरी नभींच स्थिरू । गगन आक्रमी सत्वरु । तो गरुडही तेथ ॥ १३ ॥ राजहंसाचें चालणें । भूतळीं जालिया शहाणें । आणिकें काय कोणें । चालावेंचि ना ॥ १४ ॥ जी आपुलेनि अवकाशें । अगाध जळ घेपे कलशें । चुळीं चूळपणा ऐसें । भरूनि न निघे ॥ १५ ॥ दिवटीच्या आंगीं थोरी । तरि ते बहु तेज धरी । वाती आपुलिया परी । आणीच कीं ना ॥ १६ ॥ जी समुद्राचेनि पैसें । समुद्रीं आकाश आभासे । थिल्लरीं थिल्लराऐसें । बिंबेचि पैं ॥ १७ ॥ तेविं व्यासादिक महामती । वावरों येती इये ग्रंथीं । मा आह्मी ठाकों हे युक्ती । न मिळे कीर ॥ १८ ॥ जिये सागरीं जळचरें । संचरती मंदराकारें । तेथ देखोनि शफरें येरें । पोहों न लाहती ॥ १९ ॥ अरुण आंगाजवळिके । ह्मणोनि सूर्यातें देखे । मा भूतळींची न देखे । मुंगी काई ॥ १७२० ॥ यालागीं आह्मां प्राकृतां । देशिकारें बंधे गीता । ह्मणणें हें अनुचिता । कारण नोहे ॥ २१ ॥ आणि बाप पुढां जाये । ते घेत पाउलाची सोये । बाळ ये तरि न लाहे । पावों कायी ॥ २२ ॥ तैसा व्यासाचा मागोवा घेत । भाष्यकारातें वाट पुसत । अयोग्यही मी नै पवत । कें जाइन ॥ २३ ॥ आणि पृथ्वी जयाचिया क्षमा । नुबगे स्थावर जंगमा । जयाचेनि अमृतें चंद्रमा । निववी जग ॥ २४ ॥ जयाचें आंगिक असिकें । तेज लाहोनि अर्कें । आंधाराचे सैंवाइकें । लोटिजत आहे ॥ २५ ॥ समुद्रा जयाचें तोय । तोया जयाचें माधुर्य । माधुर्या सौंदर्य । जयाचेनि ॥ २६ ॥ पवना जयाचें बळ । आकाश जेणें पैंघळ । ज्ञान जेणें उज्वळ । चक्रवर्ति ॥ २७ ॥ वेद जेणें सुभास । सुख जेणें सोल्लास । हें असो रूपैस । विश्व जेणें ॥२८॥ तो सर्वोपकारी समर्थ । सद्गुरु श्रीनिवृत्तिनाथ । रहाटत असे मजहीआंत । रिघोनियां ॥ २९ ॥ आतां आयती गीता जगीं । मी सांगें मऱ्हाठिया भंगीं । येथ कें विस्मयालागीं । ठाव आहे ॥ १७३० ॥ श्रीगुरुचेनि नांवें माती । डोंगरीं जयापासीं होती । तेणें कोळियें त्रिजगती । येकवद केली ॥ ३१ ॥ चंदनें वेधलीं झाडें । जालीं चंदनाचेनि पाडें । वसिष्ठें मांडली कीं भांडे । भानुसीं शाटी ॥ ३२ ॥ मा मी तंव चित्ताथिला । आणि श्रीगुरु ऐसा दादुला । जो दिठीवेनि आपुला । वैसवी पदीं ॥ ३३ ॥ आधींचि देखणी दिठी । वरी सूर्य पुरवी पाठी । तैं न दिसे ऐसी गोठी । केंही आहे ॥३४॥ ह्मणोनि माझे नित्य नवे । श्वासोच्छ्वासही प्रबंध होआवे । श्रीगुरुकृपा काय नोहे । ज्ञानदेव ह्मणे ॥ ३५ ॥ याकारणें मियां । श्रीगीतार्थ मऱ्हाठिया । केला लोकां यया । दिठीचा विषो ॥ ३६ ॥ परि मऱ्हाटे बोलरंगें । कवळितां पैं गीतांगें । तें गातयाचेनि पांगें । येकोब्यता नोहे ॥ ३७ ॥ ह्मणौनि गीता गावों ह्मणे । तें गोणिवे होती लेणें । ना मोकळे तरि उणें । गीताही आणित ॥ ३८ ॥ सुंदर आंगीं लेणें न सूये । तैं तो मोकळा श्रृंगार होये । ना लेइलं तरि आहे । तैसें कें उचित ॥ ३९ ॥ कां मोतियांची जैसी जाती । सोनयाही मान देती । ना तरि मानवती । अंगेंचि सेंडीं ॥ १७४० ॥ ना ना गुंफिलीं कां मोकळीं । उणीं न होती परिमळीं । वसंतागमींचीं वाटोळीं । मोगरीं जैसीं ॥ ४१ ॥ तैसा गाणीवेनें

१ मिळूं शकतें. २ अगणित. ३ जर हे श्लोक चांगले झाले नसते तर वाचा जें न पवे–वाणीला जें अगोचर तें कानें मुखें फावे–कानांला व मुखाला प्राप्त कसें झालें असतें. ४ ग्रंथ. ५ ज्ञानोद्गार. ६ अनिर्धारित. ७ बडबड. ८ व्यासोक्तिरूप फुलांची माळा. ९ गजसमुदाय. १० चिलटाला. ११ पंख फुटणारें पांखरूं व गरुड आपआपल्या सामर्थ्यानुरूप आकाशांत उडतात. सीमा दोघांलाही नाहीं. "नभः पतंत्यात्मसमं पतत्रिणः" भागवत. १२ सुंदर. १३ कलश अगाध जलांत गेला तरी त्याच्या अवकाशाइतकेंच पाणी त्यांत रहातें. १४ तसे व्यासादि या ग्रंथांत वावरतात. आह्मी मात्र ठाको–हात टेंकावे–उगेच बसावें–हें बरें नव्हे. १५ लहान मत्स्य. १६ अगदीं जवळ राहणारा, सारथी. १७ देशभाषेनें. १८ अयोग्यपणाला. १९ पावलट.

१ माग घेत घेत. २ न पावतां. ३ कोणीकडे? ४ सहनशक्तीमुळें. ५ न कंटाळे. ६ संपूर्ण साद्य. ७ संपूर्ण ऐहिक. ८ दूर करीत आहे. ९ विस्तार. १० चांगलें बोलणारा. ११ प्रकाशित, देखणें. १२ भाषेच्या रीतीनें. १३ एकत्र. १४ इतर झाडें चंदनसहवासानें त्याच्या तुलनेस येतात. १५ भांडणाच्या निवाड्यासाठीं. १६ छाटी. १७ चित्त सद्गुरुमय झालेला, सचेतन. १८ धनी. १९ दृष्टिमात्रानें. २० पाठीराखा. २१ काव्य, ग्रंथ. २२ दृष्टिगोचर. २३ अधीनपणानें. २४ एकदेशित्व. २५ गाणीं. २६ सुवर्णरहित, नुसतीं.

मिरवी । गीतेवीणेंही रंग दावी । तो लाभाचा प्रबंध वोवीं । केला मियां ॥ ४२ ॥ तेणें आबाळसुबोधें । वोवियेचेनि प्रबंधें । ब्रह्मरसुसुस्वादें । अक्षरें गुंफिलीं ॥ ४३ ॥ आतां चंदनाच्या तरुवरीं । परिमळालागीं फुलवरी । पारुखणें जियापरी । लागेना कीं ॥ ४४ ॥ तैसा प्रबंध हा श्रवणीं । लागतखेंवो समाधि आणी । ऐकिलियाही वाखाणी । काय व्यसन न लवी ॥ ४५ ॥ पाठ करितां व्याजें । पांडिलें येती वेषेजें । तैं अमृतातें नेणिजे । फावलिया ॥ ४६ ॥ तैसेनि आइतेपणें । कवित्वा जालें हें उपेणें । मनन निदिध्यास श्रवणें । जिंतिलें आतां ॥ ४७ ॥ हे स्वानंदभोगाची सेल । भलतयासीचि देईल । सर्वेंद्रियां पोषवील । श्रवणाकरवीं ॥ ४८ ॥ चंद्रातें आंगवणें । भोगूनि चकोर शाहाणे । परि फांवे जैसें चांदिणें । भलतयाही ॥ ४९ ॥ तैसें अध्यात्मशास्त्रीं यिये । अंतरंगचि अधिकारियें । परि लोक वाक्चातुर्यें । होईल सुखिया ॥ १७५० ॥ ऐसें श्रीनिवृत्तिनाथाचें । गौरव आहे जी साचें । ग्रंथ नोहे हें कृपेचें । वैभव तिये ॥ ५१ ॥ क्षीरसिंधूपरिसरीं । शक्तीच्या कर्णकुहरीं । नेणों कैं श्रीत्रिपुरारीं । सांगीतलें जें ॥ ५२ ॥ तें क्षीर कल्लोळाआंत । मकरोदरीं गुप्त । होता तयाचा हात । पैठें जालें ॥ ५३ ॥ तो मत्स्येंद्र सप्तशृंगीं । भग्नावयवा चौरंगीं । भेटला कीं तो सर्वांगीं । संपूर्ण जाला ॥५४॥ मग समाधी अव्यत्यया । भोगावी वासना यया । ते मुद्रा श्रीगोरक्षराया । दिधली मीनीं ॥ ५५ ॥ तेणें योगाब्जिनीसरोवर । विषयविध्वंसैकवीर । तिये पदीं कां सर्वेश्वर । अभिषेकिले ॥ ५६ ॥ मग तिहीं तें शांभव । अद्वयानंदवैभव । संपादिलें सप्रभव । श्रीगैणीनाथा ॥ ५७ ॥ तेणें कळिकळित भूतां । आला देखोनि निरुतां । ते आज्ञा श्रीनिवृत्तिनाथा । दिधली ऐसी ॥ ५८ ॥ ना आदि गुरु शंकरा- । लागोनि शिष्यपरंपरा । बोधाचा हा संसारा । जाला जो आमुतें ॥ ५९ ॥ तो हा तूं घेऊनि आघवा । कळीं गिळितयां जीवां । सर्व प्रकारीं धांवा । करीं पां वेगीं ॥ १७६० ॥ आधींच तंव तो कृपाळु । वरि गुरुआज्ञेचा बोलु । जाला जैसा वर्षाकाळु । खवळणें मेघां ॥ ६१ ॥ मग आर्ताचेनि वोरसें । गीतार्थग्रंथनमिसें । वर्षला शांतरसें । तो हा ग्रंथ ॥ ६२ ॥ तेथ पुढां मीं बापिया । मांडला आर्ती आपुलिया । कीं यासाठीं येवढिया ! आणिलों यशा ॥ ६३ ॥ एवं गुरुक्रमें लाधलें । समाधिधन जें आपुलें । तें ग्रंथें बोधौनि दिधलें । गोसावीं मज ॥ ६४ ॥ वांचूनि पढे ना वाची । ना सेवाही जाणें स्वामीची । ऐशिया मज ग्रंथाची । योग्यता कें असे ॥ ६५ ॥ परि साचचि गुरुनाथें । निमित्त करूनि मातें । प्रबंधव्याजें जगातें । रक्षिलें जाणा ॥ ६६ ॥ तऱ्ही पुरोहितगुणें । मी बोलिलों पुरें उणें । तें तुम्हीं माउलीपणें । उपसाहिजो जी ॥ ६७ ॥ शब्द कैसा घडिजे । प्रमेयीं कैसें पां चढिजे । अळंकार म्हणिजे । काय तें नेणें ॥ ६८ ॥ साहिखडेयाचें बाहुलें । चालविल्या सूत्राचेनि चाले । तैसा मातें दावीत बोलें । स्वामी तो माझा ॥ ६९ ॥ यालागीं मी गुणदोष । विषीं क्षमाविना विशेष । जे मी संजात ग्रंथलों देख । आचार्यें कीं ॥ १७७० ॥ आणि तुम्हां संतांचिये सभे । जें उणिवेसीं ठाके उभें । तें पूर्ण नोहे तैं लोभें । तुम्हांसीचि कोपों ॥ ७१ ॥ सिवतलियाही परिसें । लोहत्वाचिये अंवदसे । न मुकिजे आयसें । तैं कवणा बोल ॥ ७२ ॥ वोहळें हेंचि करावें । जे गंगेचें आंग ठाकावें । मग ही गंगा जरी नोहावें । तैं तो काय करी ॥ ७३ ॥ म्हणौनि भाग्ययोगें बहुवें पां हे । तुम्हां संतांचे मी पाये । पातलों आतां कें लाहें । उणें जगीं ॥ ७४ ॥ अहो जी माझेनि स्वामी । मज संत जोडूनि तुम्हीं । दिधलेति तेणें सर्वकामीं । परिपूर्ण जालों ॥ ७५ ॥ पाहा पां मातें तुम्हां सांगडें । माहेर तेणें सुरवाडें । ग्रंथाचें आळियांडें । सिद्धी गेलें ॥ ७६ ॥ जी कनकाचें निर्खळ । वोतूं येईल भूतळ । चितारत्नीं कुळाचळ । निर्मूं येती ॥ ७७ ॥ सातांही हो सागरांतें । सोपें भरितां अमृतें । दुवाड नोहे तारांतें । चंद्र करितां ॥ ७८ ॥ कल्पतरूचे आराम । लावितां नाहीं विषम । परी गीतार्थाचें वर्म । निवडूं नये ॥ ७९ ॥ तो मी येक सर्व मुका । बोलोनि मऱ्हाटिया भाषा । करीं डोळेवरी लोकां । घेवों ये ऐसें जें ॥ १७८० ॥ हा ग्रंथसागर येव्हडा । उतरोनि पैलीकडा । कीर्तिविजयाचा धेंडा । नाचे जें कां ॥८१॥

१ गाण्यावांचून. २ आबालवृद्धांस सुगम. ३ सुवासासाठीं. फूल येण्यापर्यंत. ४ वाट पहाणें. ५ लागण्यावरावर. ६ व्याख्यानरूपानें. ७ स्पष्ट. ८ प्राप्त झाल्यास. ९ विश्रांतिस्थान. १० विभाग. ११ नवसानें, स्वभावें, आपल्या शक्तीनें. १२ प्राप्त होय. १३ या आत्मानात्मविचारशास्त्रीं. १४ अंतर्मुख. १५ सन्निधभागीं. १६ पार्वतीच्या कानांत. १७ लाटांमध्यें. १८ माशाच्या पोटांत. १९ प्राप्त. २० हातपाय तुटलेल्या चौरंगीनाथास. २१ निर्विघ्न. २२ या वासनेनें, इच्छेनें. २३ मत्स्येंद्रनाथांनीं. २४ योगरूप कमलिनीचें. २५ विषयनाशाला मुख्य कारण. २६ अध्यात्मविद्या–शंभूपासून उत्पन्न झालेलें तें. २७ मुळापासून. २८ कलीनें ग्रस्त अशा. २९ खरा. ३० विस्तार. ३१ धांवून रक्षणें.

१ पंडिताच्या पान्ह्यासाठीं. २ ग्रंथ करण्याच्या निमित्तानें. ३ चातक. ४ गुरुपरंपरेनें. ५ परस्वाधीनपणानें. ६ क्षमा करा. ७ अर्थान्वयांत. ८ कळसूत्री बाहुली. ९ ग्रंथयुक्त बोललों, ग्रंथच मी झालों आहें. १० कोपूं लागेन, रुसेन. ११ स्पर्शलेल्या. १२ वाईट स्थितीला. १३ लोहानें. १४ प्रवाहानें. १५ तुमच्यासारखें. १६ अनुकूळ. १७ हट्ट. १८ सर्व. १९ पर्वत. २० कठिण. २१ बाग. २२ विपरीत. २३ प्रत्यक्ष, दृष्टिगोचर.

गीतार्थाचा ऑवारु । कलशेंसी महामेरू । रचूनि माजी श्रीगुरु- । लिंग जें पूर्जी ॥ ८२ ॥ गीता निष्कपट माय । चुकोनि तान्हें हिंडे जें वाय । तें मायपूतां भेटि होय । हा धर्म तुमचा ॥ ८३ ॥ तुह्मां सज्जनांचें केलें । आकळूनि जी मी बोलें । ज्ञानदेव ह्मणे येंकुलें । तैसें नोहे ॥ ८४ ॥ काय बहु बोलों सकळां । मेळविलों जन्मफळा । ग्रंथसिद्धीचा सोहळा । दाविला जो हा ॥ ८५ ॥ मियां जैसजैसिया आशा । केला तुमचा भरंवसा । ते पुरऊनि जी बहुवसा । आणिलों सुखा ॥ ८६ ॥ मजलागीं ग्रंथाची स्वामी । दुजी सृष्टी जे हे केली तुह्मी । ते पाहोनि हांसों आह्मी । विश्वामित्रातेंही ॥ ८७ ॥ जे असोनि त्रिशंकुदोषें । घातयाही आणावें वोसें । तें नासतें कीजे कीं ऐसें । निर्मावें नाहीं ॥ ८८ ॥ शंभू उपमन्यूचेनि मोहें । क्षीसागरही केला आहे । येथ तोही उपमेसरी नोहे । जे विषगर्भ कीं ॥ ८९ ॥ अंधकार निशाचरा । गिळितां सूर्ये चराचरा । धांवा केला तरी खरा । ताउनी कीं तो ॥ १७९० ॥ तातलिया जगाकारणें । चंद्रें वेंचिलें चांदिणें । तया सदोषा केवि ह्मणें । सारिखें हें ॥ ९१ ॥ ह्मणोनि तुह्मीं मज संतीं । ग्रंथरूप जो हा त्रिजगतीं । उपयोग केला तो पुढती । निरुपम जी ॥ ९२ ॥ किंबहुना तुमचें केलें । धर्मकीर्तन हें सिद्धी नेलें । येथ माझें जी उरलें । पाईकपण ॥ ९३ ॥ आतां विश्वात्मकें देवें । येणें वाग्यज्ञें तोषावें । तोषोनि मज द्यावें । पसायदान हें ॥ ९४ ॥ जे खळाची व्यंकटी सांडो । तया सत्कर्मी रती वाढो । भूतां परस्परें पडो । मैत्र जीवाचें ॥ ९५ ॥ दुरिताचें तिमिर जावो । विश्व स्वधर्मसूर्ये पाहो । जो जें वांछील तो तें लाहो । प्राणिजात ॥ ९६ ॥ वर्षत सकळमंगळीं । ईश्वरनिष्ठांची मांदियाळी । अनवरत भूतळीं । भेटो तयां भूतां ॥९७॥ चला कल्पतरूचे अरव । चेतनां चिंतामणीचे गांव । बोलते जे अर्णव । पीयूषाचे ॥ ९८ ॥ चंद्रमे जे अलांछन । मार्तंड जे तापहीन । ते सर्वांही सदा सज्जन । सोयरे होतु ॥ ९९ ॥ किंबहुना सर्वसुखीं । पूर्ण होऊनि तिहीं लोकीं । भजिजो आदि पुरुषीं । अखंडित ॥ १८०० ॥ आणि ग्रंथोपजीविये । विशेषीं लोकीं इये । दृष्टादृष्टविजयें । होआवें जी ॥ १ ॥ येथ ह्मणे श्रीविश्वेशरावो । हा होइल दानपसावो । येणें वरें ज्ञानदेवो । सुखिया जाला ॥ २ ॥ ऐसें युगीं परिकळीं । आणि महाराष्ट्रमंडळीं । श्रीगोदावरीच्या कूलीं । दक्षिणिलीं ॥ ३ ॥ त्रिभुवनैकपवित्र । अनादि पंचक्रोशक्षेत्र । जेथ जगाचें जीवनसूत्र । श्रीमहालया असे ॥ ४ ॥ तेथ यदुवंशविलास । जो सकळकळानिवास । न्यायातें पोषी क्षितीश । श्रीरामचंद्र ॥ ५ ॥ तेथ महेशान्वयसंभूतें । श्रीनिवृत्तिनाथसुतें । केलें ज्ञानदेवें गीते । देशीकारलेणें ॥ ६ ॥ एवं भारताच्या गांवीं । भीष्मनाम प्रसिद्ध पर्वी । श्रीकृष्णार्जुनीं बरवी । गोठी जे केली ॥ ७ ॥ जें उपनिषदाचें सार । सर्वशास्त्रांचें माहेर । परमहंसीं सरोवर । सेविजे जें ॥ ८ ॥ तिये गीतेचा कळश । संपूर्ण हा अष्टादश । ह्मणे निवृत्तिदास । ज्ञानदेव ॥ ९ ॥ पुढती पुढती पुढती । इया ग्रंथपुण्यसंपत्ती । सर्वसुखीं सर्वभूतीं । संपूर्ण होइजे ॥ १८१० ॥ शके बाराशतें बारोत्तरें । तैं टीका केली ज्ञानेश्वरें । सच्चिदानंदबाबा आदरें । लेखकु जाहाला ॥ १८११ ॥

इति श्रीज्ञानदेवविरचितायां भावार्थदीपिकायामष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

इति श्रीभावार्थदीपिका समाप्ता ॥

श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥

श्लोक ७८, ओंव्या १८११.

ह्या भाषणावर संजय ह्मणाला "महाराज! मला दुसऱ्या तिसऱ्याचें कांहीं माहित नाहीं. पण आयुष्य असेल तेथें जीव असावयाचा हें उघड आहे. १६३२ महाराज! चंद्र तेथें चांदणें; शंकर तेथें पार्वती; संत तेथें विचार; हीं असावयाचींच. १६३३ राजा तेथें सैन्य; सौजन्य तेथें स्नेह; अग्नि असेल तेथें जाळण्याचें सामर्थ्य. १६३४ दया असेल तेथें धर्म; धर्म तेथें सुखोत्पत्ति; आणि सुख तेथें जसा ईश्वर असतो. १६३५ वसंत असतो तेथें वनें; वन तेथें पुष्पें; आणि पुष्पें असतील तेथें भ्रमरांचे समुदाय. १६३६ गुरु तेथें ज्ञान; ज्ञान तेथें

१ देऊळ. २ व्यर्थ. ३ मायलेंकरांस. ४ तुह्मीं संतांनीं केलेल्याचा विचार करून हें माझें बोलणें आहे. केवळ येंकुलें—ज्ञानेश्वराचें यःकश्चित् बोलणें नव्हे. ५ त्रिशंकुराजाच्या हेतूनें. ६ उणें. ७ दिला. ८ तप्त झालेल्या. ९ सेवकत्व. १० ग्रंथरूप यज्ञानें. ११ प्रसाद. १२ वक्रदृष्टि. १३ भगवज्जनांची. १४ समुदाय. १५ सर्वकाळ. १६ चालत्या. १७ कोटी, अंकुर. १८ जीवंत. १९ लांछनरहित. २० सूर्य. २१ श्रीगुरु. २२ दानप्रसाद.

१ कलियुगांत. २ दक्षिणभागच्या तीरीं. ३ पांच कोश विस्तृत, पंचक्रोशींत. ४ मोहनीराजदेव—श्रीविष्णूंनीं घेतलेल्या मोहनीचा अवतार. हें देवालय नेवासें येथें असून त्यास, स्त्रीपुंसवाचक दोन्हींही नामें देतात. अधिक माहिती 'केरळकोकिळां'तील "ज्ञानेश्वराची ज्ञानेश्वरी" ह्या लेखांत पहावी. ५ यादव वंशास सुशोभित करणारा. ६ आदिनाथपरंपरासंभूत, शिवसंप्रदाय. ७ शिष्यरूप पुत्रानें. ८ देशभाषेचा अलंकार. ९ कळस. १० उत्तरोत्तर.

[illegible], आणि आत्मदर्शनामध्यें जसें समा- [illegible]. १६३७ भाग्य तेथें सुखोपभोग; [illegible] तेथें उल्हास; हें असो. जेथें सूर्य तेथें प्रकाश; १६३८ त्याप्रमाणें सकल पुरुषार्थांनें [illegible] प्रभु जेथें श्रीकृष्ण, तेथें लक्ष्मी; १६३९ आणखी, आपल्या पतिसहवर्तमान जगदंबाच ज्याच्यापाशीं असेल, त्याच्या अणिमादिक सिद्धि दासी होणार नाहींत काय? १६४० कृष्ण हा स्वयमेव विजयस्वरूपच आहे. तो ज्या पक्षाकडे राहिलेला आहे, तिकडे विजय असणार हें उघडच दिसते. १६४१ शिवाय 'विजय' हें अर्जुनाचें नांव प्रसिद्धच आहे. श्रीकृष्णनाथ, तर विजयस्वरूपीच. ह्याकरितां लक्ष्मीसहवर्तमान विजय तेथेंच असणार हें खचित. १६४२ येवढे ज्याचे आईबाप आहेत, त्या गांवांतलीं झाडें सुद्धां कल्पतरूशीं पैज मारून त्याला जिंकावयाचीं नाहींत काय? १६४३ तेथले जे दगड असतील, त्या सार्‍यांनीं चिंतामणी तरी कां होऊं नये? आणि तेथच्या जमिनी सुवर्णाच्या तरी कां होऊं नयेत? १६४४ हे राजा! त्याच्या गांवांतल्या नद्यांतून अमृत वहावयाला लागलें तर आश्चर्य तें काय? विचार कर. १६४५ त्यांच्या अव्यवस्थित शब्दांना सुद्धां वेद म्हणावें लागेल. ते मूर्तिमंत सच्चिदानंदरूपच नव्हेत काय? आहेतच. १६४६ स्वर्ग आणि मोक्ष हीं दोन्हीं पदें, श्रीकृष्ण ज्यांचे बाप, व लक्ष्मी ज्यांची आई आहे, त्यांच्या अगदीं हातांतलींच आहेत. १६४७ म्हणून तो लक्ष्मीचा पति ज्या बाजूकडे उभा राहील, त्या बाजूकडे सर्व सिद्धि स्वयंभूच आहेत. दुसरें मी कांहीं जाणत नाहीं. १६४८ आणखी समुद्रापासून मेघ होतो, पण तो उपयोगामध्यें समुद्राहूनही चांगला असतो. तर तीच गोष्ट आज त्या अर्जुनाला लागू आहे. १६४९ लोखंडाला सुवर्णाची दीक्षा देणारा परिस आहे, ही गोष्ट खरी. परंतु जगाला पोषण करण्याचें काम लोखंडालाच माहिती आहे. १६५० अशानें गुरुत्वाला उणेपणा येतो असें जर कोणी म्हणेल, तर अग्नीचें तेज दिव्याच्या रूपानें आपलेंच तेज प्रकाशित करतें. १६५१ त्याप्रमाणें पार्थ ही देवाचीच शक्ति होय. पण ही त्याची स्तुति देवालाच फार मानवते. आणि त्यांतच त्याला मोठेपणा आहे. १६५२ आणखी आपणाला सर्व गुणांमध्यें मुलानें जिंकावें अशी बापाला मोठी हौस असते. तर तीही शार्ङ्गपाणी जे भगवान् त्यांची पूर्ण झाली. १६५३ किंबहुना राजा! अशा कृष्णकृपेस तो अर्जुन पात्र झाला आहे. तो ज्याकडे पक्षाभिमानानें राहिला, १६५४ तेच विजयाचें स्थान, ह्यांत तुला संशय तो कसला? तिकडे जर विजय न आला, तर त्याचें विजय हें नांवच व्यर्थ होईल. १६५५ म्हणून जेथें लक्ष्मी, तेथें लक्ष्मीपति; आणि जेथें तो अर्जुन तेथें सारा विजय आणि भरभराट. १६५६ व्यासाच्या खरेपणावर जर तुमचा विश्वास असेल, तर हें भाषण मडळच आहे, हें लक्ष्यांत ठेवा. १६५७ जेथें तो लक्ष्मीपति, तेथें भक्तांचे समुदाय, तेथेंच कल्याणाचा आणि सुखाचा लाभ. १६५८ ह्या भाषणांत जर अंतर पडेल तर, पुन्हा व्यासाचा शिष्यच म्हणविणार नाहीं." असें मोठ्यानें बोलून त्यानें आवेशानें हात उचलला. १६५९ ह्याप्रमाणें संजयानें सार्‍या भारताचें सार एका श्लोकांत आणून कौरवराजा जो धृतराष्ट्र, त्याच्या हातांत दिलें. १६६० अग्नि हा केवढा आहे हें कांहीं समजत नाहीं. पण तो वातीच्या टोकावर ठेवून, सूर्यापासून झालेली हानि भरून काढण्याकरितां (दिव्याच्या रूपानें) असा त्याला घेऊन येतात, १६६१ त्याप्रमाणें वेद हे अनंत, त्यांपासून सव्वालक्ष भारत झालें. भारताचें सर्वस्व—सातशें श्लोकांची गीता. १६६२ त्या सातशें श्लोकांच्या इत्यर्थाचा, व्यासाचा शिष्य जो संजय, त्याचा जो पूर्णोद्गार तो हा शेवटचा श्लोक. १६६३ ह्या एकाच श्लोकाचा जो कोणी आश्रय करून राहील, त्यानें सर्व अज्ञान जिंकलें म्हणून समजावें.

१६६४ असे गीतेचीं पदें वाहणारे सातशें श्लोक आहेत. त्यांना पदें ह्मणावींत कीं गीतारूप भागीरथीचें परमामृत ह्मणावें ? १६६५ किंवा आत्मराजाच्या गीतारूप सभेला हे श्लोकरूपी खांबच लावलेले आहेत, असें माझ्या मनाला वाटतें. १६६६ किंवा गीता ही सप्तशती मंत्रानें प्रतिपादन केलेली भगवतीच असून, मोहरूप महिषाला मुक्ति देऊन ती आनंदित झाली आहे. १६६७ ह्मणून कायावाचामनेंकरून जो हिचा सेवक होईल, तो स्वानंदसाम्राज्याचा उपभोग घेईल. १६६८ किंवा अज्ञानांधकारास रोखून धरतील, सूर्याशींही पैजा मारतील, असे श्रीकृष्ण प्रभूंनीं गीतेच्या रूपानें हे श्लोक प्रकाशित केले. १६६९ किंवा संसाराचा मार्ग क्रमण करून थकलेल्यांना विसांवा घेण्यासाठीं श्लोकांशरूप द्राक्षाच्या वेलीला, ही गीता मांडवच झाली. १६७० किंवा भाग्यवान् संतसज्जनरूपी भ्रमरांना सेवन करण्याकरितां श्रीकृष्णरूप सरोवरांतून श्लोकरूप कमलेंच वर आलीं आहेत. १६७१ किंवा हे श्लोक नव्हेत. दुसरेच कोणी असावेत. गीतेचा महिमा वर्णन करण्यासाठीं जणों काय हे शेंकडो भाटच जमलेले आहेत. १६७२ किंवा सातशें श्लोकांचा सुंदर तट घालून सर्व शास्त्रें ह्या गीतानगरांत राहावयास आलीं आहेत. १६७३ किंवा हे श्लोकही नव्हेत. तर आपला पति जो आत्माराम, त्याला परम प्रीतीनें भेटण्यासाठीं गीतेनें हे हातच पसरले आहेत. १६७४ किंवा गीतारूप कमलांतील हे भृंग असावेत; किंवा गीतारूप समुद्राच्या लाटा; किंवा श्रीहरीच्या गीतारूप रथाचे हे घोडे होत. १६७५ किंवा अर्जुन हा सिंहस्थ पर्वणी झाला ह्मणून सारे श्लोक हीं अनेक तीर्थें होत. तीं श्रीगीतारूप गंगेमध्यें येऊन मिळालीं. १६७६ किंवा ही श्लोकपंक्ति नव्हे. विरक्त चित्ताचे चिंतामणीच होत. किंवा विकल्परहित अशा ब्रह्माची प्राप्ती करून देणारे हे कल्पवृक्षच होत. १६७७ अशा प्रकारें ह्या सातशें श्लोकांची योग्यता एकापेक्षां एक चढ आहे. तेव्हां एकएकाचें वर्णन कोठपर्यंत करावें? १६७८ कामधेनूच्या संबंधानें बोलतांना ती व्यालेली आहे का पालटी आहे ? ह्याची जशी कोणी चौकशी करीत नाहीं; १६७९ दिवा हा मागचा कसला आणि पुढचा कसला ? सूर्य हा लहान कसला आणि मोठा कसला ? अमृताचा समुद्र उथळ कसला, आणि खोल कसला ? १६८० त्याप्रमाणें गीतेच्या श्लोकांना चांगले आणि वाईट ह्मणूंच नयेत. पारिजातकाचीं पुष्पें, नवीं आणि जुनीं अशीं असतात काय ? १६८१ याउप्पर श्लोकांना मोल नाहीं, ह्मणून आणखी किती तरी प्रतिपादन करावें ? तेथें वाच्य आणि वाचक ह्यांचा भागच रहात नाहीं. १६८२ कारण, ह्या शास्त्रामध्यें श्रीकृष्ण हेच एक काय ते वाच्य आणि वाचक आहेत, ही गोष्ट सर्व प्रसिद्ध—कोणा पाहिजे त्यालाही माहित आहे. १६८३ येथें जें अर्थानें तेंच पठणानेंही प्राप्त होतें. आणि वाच्यवाचकांचें ऐक्य करणारें असें हें महत्वाचें शास्त्र आहे. १६८४ ह्मणून मला आतां प्रतिपादन करण्याचा हा विषय नाहीं. कारण, गीता ही वाणीरूप श्रीप्रभूची मूर्ति आहे हें लक्ष्यांत ठेवा. १६८५ कोणतेंही शास्त्र वाचेनें व अर्थानेंही फल देतें, आणि मग आपण नाहींसें होतें. त्याप्रमाणें हें शास्त्र नव्हे. हें सारें परब्रह्मस्वरूपच आहे. १६८६ देवांनीं विश्वावर कृपा करून अर्जुनाच्या रूपानें महदानंद सोपा करून रूपाला कसा आणला पहा! १६८७ कलायुक्त चंद्रानें चकोराच्या निमित्तानें संतप्त झालेले तिन्ही लोक जसे निववून सोडावेत, १६८८ किंवा कलिकालरूपी ज्वरानें लोक पीडित झाले असें पाहून श्रीत्र्यंबकांनीं जसा गंगेचा प्रवाह निर्माण केला, १६८९ त्याप्रमाणें श्रीकृष्ण ही कोणीएक गाय, अर्जुनाला वांसरूं करून जगाला पुरेसें तिनें गीतारूप दूधच दिलें. १६९० हें पोटांत घ्याल तर तत्स्वरूप व्हाल ह्यांत तर शंका नाहींच.

किंवा पठणाच्या [illegible] करून [illegible] जरी ओली कराल, १६९१ अ[illegible] [illegible]ची एक बाजू जरी परिसाला लाभ[illegible]री दुसरी बाजू जशी आपोआप सोनें बनत जाती, १६९२ तद्वत् श्लोक, चरण, इत्यादिकांच्या पाठाची वाटी जरी तोंडाला लावली, तरी आंगाला ब्रह्मस्वरूपाची पुष्टी येईल. १६९३ किंवा त्याला, तोंड वांकडें करून एका कुशीवरच पडाल आणि कानांत थोडेंसें घ्याल, तरी सुद्धां तसाच प्रकार होईल. १६९४ कारण, श्रीमान् व समर्थ दाता जसा कोणाला 'नाहीं' असें ह्मणत नाहीं, त्याप्रमाणें ही गीता अर्थासह पठण करा, कीं नुसती पठण करा; किंवा श्रवण करा; कांहीं केलें तरी, ती मोक्षाशिवाय दुसरें कांहीं द्यावयाचीच नाहीं. १६९५ ह्मणून जाणत्या लोकांप्रमाणें गीताच एक सेवन करावी. बाकी शास्त्रांना घेऊन काय करावयाचें? १६९६ आणखी **श्रीकृष्ण** व **अर्जुन** ह्यांनीं जें भाषण केवळ मोकळें—अधांतरीं—केलें होतें, तें तळहातांत घेतां येईल, असें **श्रीव्यासांनीं** करून ठेवलें. १६९७ आई ममतेनें जेव्हां मुलांस जेऊं घालावयास बसते, तेव्हां त्याच्या सोयीसारखे घास करते. १६९८ किंवा अफाट असलेल्या वाऱ्याला बेतापुरताच घेण्यासाठीं शहाण्या लोकांनीं जसा पंखा तयार केलेला आहे, १६९९ त्याप्रमाणें शब्दांनीं जी गोष्ट कळावयाची नाहीं, ती अनुष्टुप् छंदांत आणून स्त्रीशूद्रादिकांतही तिचा प्रसार करून टाकला. १७०० स्वातीच्या पाण्यानें जर मोत्यें बनलीं नसतीं, तर तीं सुंदर आंगावर विराजमान झालीं असतीं काय? १७०१ वाद्यांत जर नादच नसता, तर ऐकावयाला कोठून मिळाला असता? फुलेंच नसतीं तर वास कसा घ्यावयास मिळाला असता? १७०२ पक्वान्नें गोड झालीं नसतीं, तर तीं जिभेला रुचकर कशीं लागतीं? आरशाशिवाय, डोळ्याला डोळा दिसता काय? १७०३ पाहणारे—साक्षी—असे जे श्रीगुरु, ते जर दृश्य आकारास न येते, तर त्यांची कोणत्या उपासनामार्गानें प्राप्ती झाली असती? १७०४ त्याप्रमाणें अनंत असें जें ब्रह्म, त्याची सातशें श्लोकांनीं गणना न होती, तर तें कोणाच्या हस्तगत झालें असतें? १७०५ मेघ हा समुद्रांतलेंच पाणी आणतो, तरी सारें जग त्याच्याकडेच पहात असतें. कारण, जें अपरिमित आहे, तें कोणालाच आकलन करितां येत नाहीं. १७०६ हे सुंदर श्लोक जर न होते, तर वाणीला जें अगम्य तें कानांला आणि मुखाला कसें प्राप्त झालें असतें? १७०७ ह्मणून **श्रीकृष्णाच्या** भाषणाला ग्रंथाचा आकार दिला, हा **श्रीव्यासाचा** विश्वावर मोठाच उपकार झाला. १७०८ आणि तोच हा गीताग्रंथ मी **श्रीव्यासांचीं** पदें पाहतां पाहतां महाराष्ट्र लोकांच्या श्रवणमार्गास आणला. १७०९ **व्यासादिकांसारख्यांच्याही** ज्ञानाला, संचार करतांना शंका रहातात. त्याची मी ही एका यःकश्चित् मनुष्यानें बडबड केली. १७१० परंतु गीतारूप **ईश्वर** भोळा आहे. तो व्यासोक्तरूप फुलांची माळा धारण करतो, तरी माझ्या एका दूर्वादळालाही नाहीं ह्मणत नाहीं. १७११ आणखी **क्षीरसागराच्या** तटाकाला हत्तींचे कळपच्या कळप पाणी प्यावयास येतात, ह्मणून त्यानें मुरकुटास कधीं मज्जाव केलें आहे काय? १७१२ तो गरुड तेथें भराभर आकाश आक्रमण करित आहे, ह्मणून पंख फुटलेलें पांखरूं मुळीं उडणारच नाहीं काय? आकाशांतच स्थिर राहील? १७१३ भूमंडळावर राजहंसाचें चालणें फार उत्तम आहे, ह्मणून दुसऱ्या कोणी मुळीं चालूंच नये काय? १७१४ **महाराज!** आपल्या सांठवणाप्रमाणें घागर पुष्कळ पाणी घेते, पण चुळीमध्यें चुळीच्या मानानें पाणी राहत नाहीं काय? १७१५ दिवटीचा आकार मोठा असतो, ह्मणून तिचा प्रकाश मोठा पडतो. पण वात आपल्या परीनें उजेड करीत नाहीं काय? १७१६ **महाराज!** आकाशाचें प्रतिबिंब समुद्राच्या विस्तारा-

प्रमाणें समुद्रांत पडतें, तसेंच डबक्याप्रमाणें डबक्यांतही पडतेंच, १७१७ तद्वत् व्यासासारखे महान् महान् बुद्धिमान् ह्या ग्रंथामध्यें परिश्रम करतात ह्मणून आह्मीं मागें सरावें हें खरोखरच सयुक्तिक दिसत नाहीं. १७१८ ज्या समुद्रामध्यें मंदराचळ पर्वतासारखीं महान् महान् जलचरें संचार करतात, तीं पाहून तेथेंच लहान लहान मासेही पोहत नाहीं काय? १७१९ अरुण अगदीं सान्निध्याला असतो ह्मणून सूर्याला पहातो, पण जमिनीवरील मुंगीला तो पहातां येणार नाहीं काय? १७२० ह्याकरितां आमच्यासारख्या प्राकृतांनीं देशी भाषेंत गीतेचें काव्य करणें तें कांहीं अयोग्यतेस कारण होणार नाहीं. १७२१ आणखी बाप पुढें गेलेला असला, आणि त्याच्याच पाउलाच्या वाटेनें मूल आलें, तर तें त्याच्या ठिकाणीं पोंचणार नाहीं काय? १७२२ त्याप्रमाणें व्यासाचा माग काढीत काढीत, भाष्यकारांना वाट विचारीत विचारीत मी आलों. आतां मी अयोग्य असलों तरी, त्यांच्या ठिकाणीं जाणार नाहीं, तर कोठें बरें जाईन? १७२३ ज्याच्या क्षमेच्याच योगानें पृथ्वी ही स्थावर जंगमाला कंटाळत नाहीं; ज्याच्या अमृतानें चंद्र साऱ्या जगाला गारीगार करून सोडतो; १७२४ सूर्य, ज्याच्या आंगचें सर्व तेज घेऊन आंधाराची रास दूर झुगारून देत आहे; १७२५ समुद्राला ज्याचें पाणी; पाण्याला ज्याचें माधुर्य; ज्याच्या योगानें माधुर्याला सौंदर्य; १७२६ वाऱ्याला ज्याचें वळ; आकाशाला ज्याचा विस्तार; सर्वांवर सत्ता करणारें ज्ञान ज्याच्या योगानें देदीप्यमान झालें आहे. १७२७ वेद ज्याच्या योगानें बोलका झाला; सुख ज्यानें उल्हासयुक्त झालें; हें असो. सारें विश्व ज्याच्या योगानें प्रकाशित झालें आहे. १७२८ तो सर्वांवर उपकार करणारा, समर्थ, सद्गुरु जो **श्रीनिवृत्तिनाथ** तो मजमध्यें प्रवेश करून सारा व्यवहार करीत आहे. १७२९ ह्मणून आतां मी आयती ही गीता जगाला मऱ्हाशा भाषेनें सांगत आहें. तेव्हां आतां आश्चर्याला जागा कोठें राहिली? १७३० श्रीगुरूचें नांव ठेवलेली माती, डोंगरामध्यें ज्याच्याजवळ होती, त्या कोळ्यानें

---

१ हा एकलव्य होय. हा हिरण्यधेनुक नामक निषादाधिपतीचा पुत्र. भीष्मानें द्रोणाचार्यास, धार्तराष्ट्र आणि पांडव इ० मुलांस धनुर्वेद शिकविण्यासाठीं हस्तिनापुरीं आपल्या समीप ठेऊन घेतल्यावर, तीं मुलें त्यासमीप अभ्यास करूं लागलीं. हें वर्तमान देशोदेशीं कळून, अनेक राजपुत्र तेथें येऊन द्रोणाचार्यासमीप अस्त्रविद्येचा अभ्यास करूं लागले, असें ऐकून हाही तेथें आला, आणि माझा अंगीकार करून विद्या पढवावी, ह्मणून आचार्यास प्रार्थूं लागला. पण त्याचा त्यांनीं अंगीकार केला नाहीं. त्यावरून त्यानें द्रोणाचार्यांच्या पादुका मागितल्या, त्या त्यांनीं यास विमुख लावूं नये ह्मणून दिल्या असतां, हा, त्या घेऊन स्वगृहीं गेला, आणि भक्तिपुरःसर द्रोणाचार्यांची मृण्मय मूर्ति करून व तीपुढें आणलेल्या पादुका ठेवून, त्यांची नियमपूर्वक नित्य पूजा करीत होत्साता, हस्तामध्यें आपणच धनुष्यबाण घेऊन उभा राही. व असें अस्त्र सोडूं ना? ह्मणून आपण आपल्याच मनास प्रश्न करी, व आपणच, हो हो, असेंच सोड, ह्मणून उत्तर करून, सोडी. असें करतां करतां, विमोक्ष, आदान, संधान इ० जीं धनुर्विद्येचीं प्रकरणें, त्यांत तो अल्पकाळांतच तिकडे प्रवीण झाला.

इकडे कौरव, पांडव, तसेच अन्य राजपुत्र, हेही धनुर्विद्येंत प्रवीण होऊन, एकदां सर्वेही मृगयेस गेले, व मृगामागें लागले असतां, त्यांचा मृगयाश्वान त्यांपासून दूर राहून चुकल्यामुळें, जेथें एकलव्य होता, तिकडे गेला. परंतु त्यास नेहेमीं सुंदर वेष केलेल्या राजपुत्रांस पाहण्याची संवय असल्यामुळें, विचित्रवेषधारी एकलव्यास पाहून तो त्याच्या आंगावर भुंकूं लागला. तें त्याचें पसरलेलें मुख एकलव्यानें पाहून त्यांत अशा युक्तीनें एक लहान लहान बाणांचा जुंबडा भरला कीं, त्यास भुंकतां व तोंड मिटतां येऊं नये. पुढें तो श्वान तेथून पळाला, व इकडे तिकडे हिंडत आहे तों त्यानें राजपुत्रांस, व राजपुत्रांनीं त्यास परस्पर पाहिलें. नंतर तो समीप आला असतां, संपूर्ण राजपुत्रांनीं त्याच्या मुखांत भरलेला बाणांचा जुंबडा पाहातांच, त्यांस अति आश्चर्य झालें, व अशी कृति करणारा धनुर्धर या अरण्यांत कोण असावा, ह्मणून ते त्याचा शोध करीत चालले. जातां जातां, हस्तांत धनुष्यबाण घेतलेल्या एकलव्यास त्यांनीं पाहिलें, व हाच तो असावा, ह्मणून ते सर्व तेथें उभे राहिले.

नंतर सर्व राजपुत्रांत, एकजण पुढें होऊन, त्यानें त्यास पुसलें कीं, तूं कोण व कोणाचा शिष्य आहेस? त्यानें

सुद्धां त्रिभुवन एक करून सोडलें. १७३१ चंदनाच्या संगतीला असलेलीं झाडें चंदनाच्याच योग्यतेचीं होतात. आंडणाचा निर्णय करण्याकरितां वसिष्ठ ऋषींनीं सूर्यास आपल्या बरोबर साक्षीकरितां घेतलें व त्रैलोक्य प्रकाशित करण्याच्या कामगिरीवर आपली छाटी ठेवली! १७३२ छाटी निर्जीव होती; मग मी तर सजीव; आणि श्रीगुरूसारखा धनी; जो दृष्टिमात्रानेंच आपलया पदावर बसविणारा; १७३३ आधींच उत्तम पाहणारे डोळे; आणखी त्यावर सूर्य पाठिराखा; मग दिसणार नाहीं ही गोष्ट कोठें राहणार ? १७३४ म्हणून माझे नित्य नवे श्वासोच्छ्वास सुद्धां काव्येंच होऊं लागले आहेत. ज्ञानदेव म्हणतात श्रीगुरुकृपा काय काय म्हणून करणार नाहीं ? १७३५ ह्याच कारणानें श्रीगीतेचा अर्थ मऱ्हाठी भाषेमध्यें ह्या लोकांच्या दृष्टीचा विषय केला. १७३६ मऱ्हाठी शब्दांच्या माधुर्यानें गीतेचा सर्वतोपरी अंगीकार केला तरी, पठणामुळें त्याला कांहीं उणीव येत नाहीं. १७३७ म्हणून गीता पठण करून आणखी अर्थही समजून घेतला, तर तें पठण भूषणभूत होईलच होईल. पण अर्थ समजला नाहीं तरी सुद्धां, पठण करणाराला गीता कोणत्याही प्रकारें उणेपणा आणीत नाहीं. १७३८ आंगावर उत्तमोत्तम अलंकार घातले नाहींत तरी, साधा शृंगार तो असतोच. किंवा ते घातले, तर मग त्याच्या तुलनेला दुसरें कोठें काय आहे ? १७३९ मोत्यांची जात जशी सोन्याचें महत्त्व वाढविते, किंवा मोकळीं असलीं तरी एकटींही लोकांस आवडतात. १७४० किंवा वसंतऋतूंतील बटमोगरीचीं फुलें गुंफलेलीं असोत किंवा मोकळीं असोत, परिमळांत जशीं कांहीं कमी पडत नाहींत, १७४१ त्याप्रमाणें अर्थाला लाभ घडेल तर घडेलच; पण अर्थावांचून नुसतें पठण करणारासही तोच लाभ घडेल. अशा प्रकारचें हें ओवीबद्ध काव्य मीं रचलें आहे. १७४२ त्या ओवीबद्ध काव्याच्या योगानें आबालवृद्धांसही सुलभ होतील अशीं, ब्रह्मरसाच्या उत्तम स्वादानें युक्त अशीं अक्षरें गुंफलेलीं आहेत. १७४३ आतां चंदनाच्या वृक्षापासून परिमळ येण्याला फूल येईपर्यंत वाट पहात बसावें लागत नाहीं. १७४४ त्याप्रमाणें हें काव्य कानावर पडतांच समाधि लावतें. मग अर्थ ऐकल्यावर तें चटक लावल्याशिवाय राहील काय ? १७४५ केवळ पाठाच्या निमित्तानें अंगीकार केला तरी, मूर्तिमंत पांडित्य येऊन उभें राहतें. त्या वेळीं अमृताचा लाभ होत असला तरी, त्याच्याकडे इच्छा जात नाहीं. १७४६ अशा प्रकारें हें कवित्व आयतेंच विश्रांतिस्थान होऊन राहिलें आहे. मनन आणि निजध्यास हे एका श्रवणानेंच

उत्तर केलें, मी हिरण्यधेनुक नामक निषादाधिपतीचा पुत्र असून, द्रोणाचार्यांचा शिष्य आहें. त्यावरून सर्वांसही काहींसा विषाद वाटून ते गृहीं आले, आणि आचार्यांस म्हणाले कीं, आपण आम्हांस न कळूं देतां, गुप्तपणें एक निषाद प्रवीण केलात हें कसें ? तें ऐकून द्रोणाचार्यांस त्याचा कांहींच संबंध ध्यानांत येईना, तथापि तो कोण असावा हें पाहून यावें म्हणून आचार्य हस्तिनापुरांतून राजपुत्रांस समागमें घेऊन त्यास पाहण्यास निघाले, व तेथें गेले. त्यांस पाहतांच एकलव्यानें दंडवत् प्रणाम केला, व हात जोडून आचार्यांपुढें उभा राहिला. पुढें द्रोणाचार्यांनीं याच्या अस्त्रविद्येची परीक्षा पाहून, तीन तो अत्युत्कृष्ट प्रवीण आहे, असें जाणल्यावर त्यास पुसलें कीं, ही विद्या, तूं मजपासून कशी संपादन केलीस ? तेव्हां यानें संपूर्ण पूर्ववृत्त त्यांस निवेदन केलें. तें ऐकून राजपुत्र निःसंशय झाले, व त्याच्या भावनेचें आणि आचार्यांच्या पुण्यप्रभावाचें, त्यांस परमाश्चर्य होऊन, परस्परांशीं गोष्टी करीत आहेत तों आचार्यांनीं, हा प्रसंगवशात् अर्जुनासही भारी होईल असें मनांत आणून, यास गुरुदक्षिणा मागितली कीं, तूं तुझा अंगुष्ठ, बाण सोडतांना इतःपर कधींही त्यास स्पर्शवीत जाऊं नको. त्यावरून यानें तथास्तु म्हणून, त्या दिवसापासून बाणास अंगुष्ठाचा स्पर्श करणें सोडलें. तें व्रत अजून सर्व किरात पाळतात. तात्पर्य, इतकें जरी द्रोणाचार्यांनीं यास बांधून घेतलें होतें, तरी हा अर्जुनास भारीच होता. (भार० आदि०) हा भारती युद्धांत दुर्योधनाकडे म्हणायास मात्र होता; परंतु युद्धसमयीं मुळींच आला नाहीं.

जिंकलेले आहेत. १७४७ हें पाहिजे त्याला स्वानंदभोगाचा वांटा देईल. आणि कानाकडून सर्व इंद्रियांना पोशील. १७४८ चंद्राचा उपभोग घेऊन चकोर मोठे श्रेष्ठ ह्मणवितात. पण चांदणें हें पाहिजे त्याला मिळतें. १७४९ तसें ह्या अध्यात्मशास्त्राचे, अंतर्मुख ज्ञानीच योग्य अधिकारी आहेत. परंतु इतर लोक भाषणशैलीनेंच आनंदित होतील. १७५० महाराज! खरोखर असा हा **श्रीनिवृत्तिनाथांचा** महिमा आहे. हा ग्रंथ नव्हे. तर त्यांच्या कृपेचें वैभव आहे. १७५१ क्षीरसिंधुसमीप **श्रीशंकरांनीं पार्वतीच्या** कानांत जें सांगितलें—केव्हां तें मात्र समजत नाहीं. १७५२ पण त्या वेळीं क्षीरसमुद्राच्या लाटांमध्यें मत्स्याच्या पोटांत मत्स्येंद्रनाथ गुप्त होते, त्यांना तें हस्तगत झालें. १७५३ ते **मत्स्येंद्रनाथ सप्तशृंग** पर्वतावर येऊन हातपाय तुटून पडलेल्या **चौरंगीनाथास** भेटतांच तो संपूर्ण अवयवयुक्त झाला. १७५४ नंतर **गोरक्षनाथानें** समाधिसुख भोगावें, अशी **मत्स्येंद्रनाथास** इच्छा झाल्यावरून **मत्स्येंद्रनाथांनीं गोरक्षनाथास** या अध्यात्मविद्येची मुद्रा—अर्थात् दीक्षा—दिली. १७५५ आणि योगरूपी कमळिणीच्या सरोवरांतील विषयविध्वंसक सर्वेश्वरपदावर त्यांची स्थापना केली. १७५६ तें अध्यात्मविद्येचें अद्वयानंदवैभव त्यांनीं **गहनीनाथास** दिलें. १७५७ **गहनीनाथांनीं** कलिकालग्रस्त जीवांचा उद्धार करण्याकरितां **श्रीनिवृत्तिनाथास** अशी आज्ञा केली. १७५८ कीं, आदिगुरु **श्रीशंकरापासून** शिष्यपरंपरेनें जो बोध (ज्ञान) अर्थात् आत्मज्ञानाचा विस्तार आमच्यापर्यंत येऊन पोंचला आहे, १७५९ तो सारा हा तूं घेऊन त्यानें, कलिग्रासित असलेल्या जीवांचें सर्व प्रकारें संरक्षण कर. १७६० ते स्वभावानें प्रथमपासूनच कृपाळू; त्यांत आणखी गुरूची आज्ञा झालेली; मग काय? मेघांना खवळायाला जसें वर्षाकाळाचें निमित्त होतें, तसें झालें.

१७६१ पीडितजना... ...सनें गीतार्थ ग्रंथ करण्याच्या निमित्तानें ...तरूप ब्रह्मरसाची वृष्टि केली. तो हा ग्रंथ आहे. १७६२ तेव्हां मी चातकरूपानें आपल्या दुःखानें संतप्त झालेला पुढेंच तोंड करून बसलों होतों. ह्मणून एवढ्या यशास पात्र झालों. १७६३ अशा प्रकारें गुरुपरंपरेनें प्राप्त झालेलें जें समाधिरूप धन, ते प्रभूंनीं ग्रंथरूपानें बांधून माझ्या स्वाधीन केलें. १७६४ नाहीं तर, मी कांहीं शिकलेला नाहीं; कांहीं वाचलेलें नाहीं; स्वामींची—सद्गुरूंची—सेवा करावयाचीही माहिती नाहीं. अशा मला ग्रंथ करण्याची योग्यता कोठची? १७६५ परंतु खरोखर गुरुनाथांनीं माझें निमित्त करून—मला पुढें करून—काव्याच्या निमित्तानें जगाचें संरक्षण केलें. हेंच खचित समजा. १७६६ तर महाराज! परस्वाधीनपणानें—आचार्य या नात्यानें—मी जें उणें पुरें बोललों, त्याची आपण जननीच्या नात्यानें मला क्षमा करावी. १७६७ शब्द कसा योजावा? अर्थ कसा साधावा? अलंकार ह्मणजे काय? तें मला माहीत नाहीं. १७६८ कळसूत्री बाहुलें, नाचविणाराच्या दोऱ्यानें नाचत असतें; त्याप्रमाणें माझ्या स्वामींनीं—सद्गुरूंनीं—मला दाखवून दिलें, तसतसें बोलत गेलों. १७६९ ह्याकरितां गुणदोषाबद्दल फारशी क्षमा मागत बसत नाहीं. कारण, ग्रंथद्वारें मीं जें सारें भाषण केलें आहे तें आचार्याच्या नात्यानें केलेलें आहे. १७७० आणखी तुह्मां संतांच्या सभेमध्यें उणीव जर जशीच्या तशीच राहील,—ती पूर्ण होणार नाहीं, तर ममतेनें—लडिवाळपणानें—मी तुह्मांवरच रुसेन. १७७१ परिसानें स्पर्श केला असूनही लोखंडांतील हलकेपणा निघून गेला नाहीं, तर त्याचा शब्द कोणावर बरें? १७७२ ओढ्याचें काम एवढेंच कीं, त्यानें जाऊन गंगेस मिळावयाचें. इतकें करूनही तो गंगा झाला नाहीं, तर तो काय करणार? १७७३ ह्मणून मोठ्या सुदैवानें तुह्मां संतांचे हे पाय मला प्राप्त झाले

आहेत. आतां जगामध्यें उणेपणा रहाणार कोठें? १७७४ अहो महाराज! माझ्या सद्गुरुस्वामींनीं मला आपली संतांची जोड मिळवून दिली. तिच्या योगानें सर्व इच्छा परिपूर्ण झाल्या. १७७५ मला आपल्यासारखे मायबाप मिळाले म्हणून त्यांच्या अनुकूलतेनें ग्रंथाचा हट्ट शेवटास गेला. १७७६ महाराज! साऱ्या सोन्यानेंच पृथ्वी ओतवून काढतां येईल; सारे पर्वत चिंतामणीचेच करतां येतील; १७७७ सात समुद्रही अमृतानें सहज भरतां येतील; तारांचा चंद्र करावयाचेंही कठीण नाहीं. १७७८ कल्पतरूंचे मळे लावण्यालाही फारशी अडचण नाहीं; पण गीतार्थाचें मर्म मात्र काढतां येणार नाहीं. १७७९ तो मी एक केवळ मुका; असें असतां मराठी भाषेंत तो प्रत्यक्ष घेतां येईल असें जें केलें; १७८० हा एवढा ग्रंथसागर उतरून कीर्तिविजयाचा जो पलीकडे झेंडा फडकाविला; १७८१ गीतार्थाचें देऊळ महामेरु कळसासहवर्तमान तयार करून त्यामध्यें श्रीगुरुमूर्तीचें पूजन केलें; १७८२ गीतारूप निष्कपट मातेला चुकून हें मूल व्यर्थ भटकत होतें, त्या मायलेकरांची भेट झाली; हा तुमचा प्रसाद. १७८३ ज्ञानदेव म्हणतात "महाराज! तुम्हीं सज्जनांनीं केलेल्याचा विचार करून मी बोलतों. तें उगाच कांहीं तरी भाषण नव्हे. १७८४ फार काय सांगूं? ग्रंथसमाप्तीचा हा जो सोहळा आपण दाखविलात येणेंकरून सकल जन्माची सफलता झाली. १७८५ महाराज! मी आपल्या भरंवशावर जितक्या जितक्या आशा धरल्या, तितक्या तितक्या सर्व परिपूर्ण होऊन मी अप्रतिम सुखास पात्र झालों. १७८६ महाराज! तुम्हीं माझ्याकडून ग्रंथाची ही दुसरी सृष्टि निर्माण केली, ती पाहून आम्ही विश्वामित्राला सुद्धां हिणावूं. १७८७ कारण, त्रिशंकूकरितां ब्रह्मदेवालाही कमीपणा आणावा, म्हणून त्यानें दुसरी सृष्टि निर्माण केली. पण ती नाशवंत होती, व ही माझी अविनाशी

१ त्रिशंकु हा इक्ष्वाकुकुलोत्पन्न निबंधन राजाचा पुत्र व प्रख्यात पुण्यश्लोक हरिश्चंद्र राजाचा बाप होय. याचें मूळचें नांव सत्यव्रत असें होतें. हा 'बाल्यापासूनच दुर्मार्गवर्ती' होता, व पुढें त्यानें 'ब्राह्मणस्त्रियाही हरण' केल्या. तेव्हां पित्यास याचा राग येऊन, त्यानें त्यास राज्यांतून पार हाकून लाविलें. आणि त्या दुःखानें, त्याचा पिताही स्वतः मंत्रिमंडळावर राज्याचा भार टाकून, अरण्यांत तपश्चर्या करण्यास गेला. पितापुत्र उभयतांही 'श्वपाकाप्रमाणें' अरण्यांत भटकूं लागल्यामुळें अयोध्या नगरीस कोणी धनी ना वाली असें होऊन, सारी बेबंद पातशाही माजली. आणखी 'दुष्काळांत तेरावा महिना' या म्हणीप्रमाणें तशांतही साऱ्या राज्यांत अवर्षण पडलें. अशा दुर्धर प्रसंगीं, विश्वामित्र ऋषि अरण्यांत तपश्चर्येस गेले होते, व इकडे त्यांच्या मागें त्यांचीं बायकामुलें उघडीं पडून, अन्नास मोताद होऊं लागलीं. अशा वेळीं ह्या सत्यव्रतानें त्यांस रोज थोडें मांस आणून देऊन, त्यांचा सांभाळ केला. पण त्याच वेळीं त्याच्या हातून वसिष्ठ ऋषींचा एक अक्षम्य अपराध झाला होता. म्हणजे सत्यव्रतानें विश्वामित्राच्या कुटुंबास वसिष्ठाच्या धेनूचा वध करून, एकदां मांस आणून दिलें. त्यामुळें वसिष्ठ क्रोधाविष्ट होऊन, त्यांनीं त्यास शाप दिला कीं, 'ब्राह्मणस्त्रियांचा अपहार, पित्याचा कोप, आणि धेनूचा वध, ह्या तीन शंकूस्तव (पातकास्तव) सत्यव्रत हा त्रिशंकु नाम पावो.' तेव्हांपासून तर हा अधिकच वेड्यासारखा वनांत भटकूं लागला. पुढें कालांतरानें त्याचा पिता पुन्हां स्वनगरीस आला. पण त्यानें त्याचें मुळींच कांहीं नांव काढलें नाहीं. तेव्हां तर हा देहत्यागासही प्रवृत्त झाला. तों इतक्यांत कोणी देवतेनें यास सांगितलें कीं, 'तूं देहत्याग करूं नको. तुझा पिता तुला लवकरच राज्यावर स्थापील.' तेव्हां त्रिशंकूनें तो बेत रहित केला. कांहीं काल लोटल्यावर ह्याच्या पित्यानें ह्यास राज्यसूत्रें हातीं घेण्यास आज्ञा दिली, व सदुपदेश केला. प्रथमतः एकदां ह्याच्या पित्यानें ह्यास उपदेश केला होता, पण त्या वेळीं 'पालथ्या घागरीवर पाणी' झालें. तथापि ह्या वेळीं मात्र तो पितृबोध ह्याच्या पथ्यावर पडला. व पुढें त्रिशंकु नीतीनें राज्य करूं लागला. असो. हा त्रिशंकूचा थोडासा मूळवृत्तांत झाला.

त्रिशंकु ह्याप्रमाणें राज्य करीत असतां, एकदां त्याच्या मनानें घेतलें कीं, आपण 'या मर्त्यदेहानेंच स्वर्गास जाऊन, तेथील दिव्य भोग चिरकाळ भोगीत बसावें, असा एक यज्ञ करावा.' म्हणून तो वसिष्ठाकडे गेला. तेव्हां वसिष्ठानें सांगितलें 'तूं म्हणतोस तसें होणार नाहीं.' तेव्हां तो म्हणाला 'हं समजलों. पूर्वी मी आपली धेनु मारिली, म्हणून, हें आपण द्वेषानें सांगत आहां' 'बरें आहे. मी दुसऱ्या उपाध्या-

आहे. १७८८ उपमन्यूच्या मोहासाठीं शंकरांनीं क्षीरसागरही निर्माण केला. पण तोही येथें उपमेला योग्य होत नाहीं. कारण त्याच्या पोटांत विष आहे. १७८९ अंधकाररूप राक्षस स्थावरजंगमास गिळूं लागला असतां, सूर्य धांवून संरक्षण करतो खरा, पण लोकांना त्याच्यापासून ताप होतो. १७९० संतप्त झालेल्या जगासाठीं चंद्रानें चांदणें पाडलें पण त्या कलंकयुक्त चंद्राला ह्यासारखें कसें ह्मणावें? १७९१ ह्मणून महाराज! तुह्मीं संतांनीं मजकडून जो हा ग्रंथाच्या रूपानें त्रिभुवनावर उपकार केलात, तो फारच निरुपम आहे! १७९२ एवढेंच नव्हे तर महाराज! तुमचें जें हें मीं धर्मकीर्तन केलें तें तुमचें तुह्मींच सिद्धीस नेलेंत. आणि त्यांत माझा सेवकपणा मात्र उरला. १७९३ आतां विश्वात्मक देवानें हा जो मीं वाग्यज्ञ केला–गीतेवर टीका केली–तिच्या योगानें संतुष्ट होऊन मला एवढा प्रसाद द्यावा. १७९४ कीं, दुष्टांची दुष्टबुद्धि जाऊन त्यांना सत्कर्माची अभिरुचि उत्पन्न व्हावी. प्रत्येक प्राणिमात्रामध्यें परस्परांचा स्नेह जमावा. १७९५ पापरूपी अंधकार लयास जाऊन विश्वामध्यें स्वधर्मरूप सूर्याचा उदय व्हावा. आणि जो जो प्राणी जी जी इच्छा करील, ती ती त्याची परिपूर्ण व्हावी. १७९६ सदासर्वकाळ जगताचें कल्याण इच्छिणारे, भाग्यवान्, अशा ईश्वरनिष्ठांचे समुदायच्या समुदाय निरंतर प्राणिमात्रांस भेटावेत. १७९७ कोट्यावधि चालते बोलते कल्पतरूच; सजीव चिंतामणींचे गांवच; अमृताचे बोलते चालते समुद्रच; १७९८ जे कलंकरहित चंद्र; जे तापरहित सूर्य; असे जे संतसज्जन ते, सर्वांचे सदासर्वकाळ सोयरे–आप्त–होवोत. १७९९ किंबहुना तिन्ही लोक सर्वसुखीं पूर्ण होऊन सदासर्वकाळ आदिपुरुष जो परमेश्वर त्याच्या भजनीं लागोत. १८०० आणखी महाराज! ह्या लोकांमध्यें जे कोणी विशेष आदरानें ग्रंथ बाळगतील ते या लोकांत व परलोकांतही विजयी व्हावेत; १८०१ ह्यावर सद्गुरु ह्मणाले "हा प्रसाद होईल." त्या वराच्या योगेंकरून ज्ञानदेवांना फार आनंद झाला. १८०२ अशा प्रकारें कलियुगांत आणि महाराष्ट्रदेशामध्यें, श्रीगोदावरीच्या दक्षिणतीरीं, १८०३ त्रिभुवनामध्यें अत्यंत पवित्र असें जें अनादि पंचक्रोशीक्षेत्र–ज्यामध्यें जगाचें जीवनसूत्र श्रीमहालया त्या-

यास आणून, असा यज्ञ करून स्वर्गास जातों कीं नाहीं तें पहा.' यावर वसिष्ठ रागानें ह्मणाले 'तूं स्वर्गास जा किंवा न जा; पण आतांच्या आतां तर चांडाल हो.' असें ह्मणतांच, त्यास चांडालस्वरूप प्राप्त झालें. त्यामुळें त्रिशंकूस पराकाष्ठेची लाज वाटली, व पश्चात्ताप झाला. त्याच संधीस विश्वामित्र घरीं आले, व 'माझ्या मागें तुमचें रक्षण कोणीं केलें?' ह्मणून नायकामुलांस विचारूं लागले. तेव्हां त्यांनीं त्याचें नांव सांगून, त्रिशंकूची हताश स्थिति निवेदन केली. पुढें विश्वामित्राची व त्रिशंकूची गांठ पडली. तेव्हां त्रिशंकु ह्मणाला:–'आतां माझें रक्षण करणें आपणांकडे आहे.' विश्वामित्र ह्मणाले:–'ठीक आहे.' नंतर ह्या दोहोंनीं यज्ञ आरंभिला; व ब्राह्मणांस निमंत्रणें केलीं. पण वसिष्ठांनीं 'चांडाल यजमान व क्षत्रिय उपाध्याय' ह्मणून निंदा केल्यामुळें ब्राह्मण कोणी येतना. तेव्हां विश्वामित्रानें रागानें वसिष्ठपुत्रांस 'तुह्मी चांडाल व्हाल' ह्मणून शाप दिला. तदनंतर कांहीं ब्राह्मण आले. परंतु पुढें हविर्भागास देव घेईनात. तेव्हां विश्वामित्रानें त्रिशंकूस सांगितलें कीं, 'आतां जर कांहीं माझेंच स्वार्जित पुण्य असेल, तर तूं स्वर्गीं जाशील.' 'इतकें ह्मणतांच त्रिशंकु पक्ष्याप्रमाणें उडून स्वर्गीं जाऊं लागला.' तेव्हां इंद्रास क्रोध येऊन, त्यानें गुरुशापानें दग्ध झालेला जो तूं त्या तुला मर्त्यदेहानें स्वर्गीं येण्याचा अधिकार नाहीं, यास्तव खालीं पतन पाव' असें ह्मटलें. 'तेव्हां त्रिशंकु खालीं पडूं लागला, व ओरडूं लागला. तें ओरडणें ऐकून विश्वामित्रानें 'तिष्ठ तिष्ठ' (स्थिर रहा, स्थिर रहा) असें ह्मटलें. तेणेंकरून हा तेथेंच अंतरिक्षांत स्थिर राहिला.' 'नंतर विश्वामित्रानें प्रतिसृष्टि व प्रतिस्वर्ग निर्माण करून, तेथें त्रिशंकूस स्थापीन अशी प्रतिज्ञा करून इष्टी आरंभिली, व कांहीं पदार्थही निर्माण केले. त्यावरून इंद्रानें त्याची समजूत करून, मर्त्यदेह त्रिशंकूकडून टाकवून, त्यास दिव्यदेही केल्यावर स्वर्गास नेलें'. (भा० क०.)

१ 'श्री महालया' हें दैवत अहमदनगर जिल्ह्यांतील [illegible] वासें ह्या गांवीं आहे. ह्याला 'श्री मोहनीराज' असें दुसरें पुरुषवाचकही नाम आहे. श्रीविष्णूंनीं समुद्रमथन[illegible]

राज्य करीत आहे. १८०४ जेथें यादववंशभूषण सकलकलाप्रवीण असा **श्रीरामचंद्र** प्रभु न्यायानें राज्य करितो. १८०५ तेथें शिष्यसांप्रदायानें चालणारा **श्रीनिवृत्तिनाथाचा** शिष्यरूप पुत्र जो **ज्ञानदेव** त्यानें हा गीतेला देशभाषेच्या तऱ्हेचा अलंकार केला आहे १८०६ असें **भारताच्या गांवांत भीष्म** नामक प्रसिद्ध पर्वामध्यें **श्रीकृष्ण** आणि **अर्जुन** ह्यांनीं जें सुंदर भाषण केलें, १८०७ जें उपनिषदांचें सार; सर्व शास्त्रांचें माहेर परमहंसांनीं सेवन करण्याचें जें सरोवर १८०८ **निवृत्तिदास ज्ञानदेव** म्हणाले 'त्या गीतेचा अठरावा अध्याय हा कळस तो शेवटास गेला.' १८०९ उत्तरोत्तर ह्या ग्रंथाच्या पुण्यरूपसंपत्तीच्या सर्व सुखांनीं सर्व प्राणिमात्रांनीं संपन्न व्हावें. १८१० शके बाराशें बारामध्यें **ज्ञानेश्वरांनीं** ही टीका केली आणि **सच्चिदानंदबाबा** ह्यांनीं ती लिहिण्याचें काम फार आस्थापूर्वक केलें. १८११

मोहनीचें रूप धारण केलें होते, त्याचा हा अवतार आहे म्हणून त्यास स्त्रीलिंगी व पुल्लिंगी अशीं दोन्हीही नामें आहेत. ह्या देवाचा मुळचा वेष स्त्रीचा आहे. परंतु उत्सवात वगैरे पुरुषाचाही पोषाख घालतात. ह्याच नेवाशात ज्ञानेश्वरानी ज्ञानेश्वरी लिहिली. तेथ अद्याप 'ज्ञानोबा' चा खाब ह्या नांवानें एक प्रसिद्ध दगडी खाब आहे. त्याजवर प्रथमतः कोळशानें ज्ञानेश्वर महाराज ओव्या लिहीत, व नेवाशाचे कुळकर्णी सच्चिदानद बाबा हे त्याची नीट प्रत उतरून ठेवीत. अहमदनगर डिस्ट्रिक्ट 'ग्याझिटीयर' ह्मणून सरकारमार्फत प्रसिद्ध झालेल्या इग्रजी पुस्तकात 'निवास' ह्या शब्दाचा अर्थ नेवासें असा केला आहे. ती निखालस चूक, केवळ महाराष्ट्रभाषेचे अज्ञान होय. कारण मुळातील 'सकलकलानिवास' येवढ सबध पद सामासिक असून ते राजे रामचद्र ह्याचे विशेषण आहे, हे स्पष्ट दिसतें. अधिक माहितीकरिता 'करळकोकिळा'तील 'ज्ञानेश्वराची ज्ञानेश्वरी' हा विषय पाहून त्यातील नेवासें येथील एका सन्मान्य वकिलाचे पत्र पहावे.

१ मुळात 'श्रीनिवृतिनाथसुते' असे आहे. सुत ह्याचा अर्थ शिष्य असाही होतो, व कित्येक महती पथांमध्यें शिष्यपरंपरेला पुत्र अशीच संज्ञा असून त्यास पुत्राप्रमाणेच जिनगी वगैरे मिळते. शिवाय, शिष्य हा पुत्ररूपीच आहे, असा ज्ञानेश्वराचाही आशय ठिकठिकाणी ज्ञानेश्वरींत प्रगट झालेला आहे. पहा ओव्या १६५३।१७२९. कर्ण, २ भार्गवरामापाशी मी ब्राह्मण आहे असें सागून विद्या शिकत असता, ते रागावले, त्या वेळी त्यानें अ... आहे की "शिष्याचा गुरु हा पिताच होय. ह्मणून जी गुरु जाती, तीच शिष्याची, असें मनात आणून मी ब्राह्मण असें सांगितले" भारत-उद्योगपर्व.

ज्ञानेश्वरीची मूळ प्रत शुद्ध करतांना श्रीएकनाथमहाराजांनीं शेवटीं जोडलेल्या ओव्याः—

श्रीशकेपंधराशें बारोत्तरीं । तारणनामसंवत्सरीं । येकाज-र्दनें अत्यादरीं । गीता ज्ञानेश्वरीप्रति शुद्ध केली ॥ १ ॥ ग्रंथ पूर्वीच अतिशुद्ध । परी पाठांतरीं शुद्ध अबद्ध । तो शोधूनियां एवंविध । प्रतिशुद्ध सिद्धज्ञानेश्वरी ॥ २ ॥ नमो ज्ञानेश्वरा निष्कळंका । जयाची गीतेची वाचितां टीका । ज्ञान होय लोकां । अतिभाविकां ग्रंथार्थियां ॥ ३ ॥ बहुकाळपर्वणी गोमटी । भाद्रमासकपिलाषष्ठी । प्रतिष्ठानीं गोदातटीं । लेख-नामाठी संपूर्ण जाली ॥ ४ ॥ ज्ञानेश्वरीपाठीं । जो वोवी घालील मऱ्हाटी । तेणें अमृताचे ताटीं । जाण नरोटी ठेविली ॥ ५ ॥

श्रीशके पंधराशें बारामध्यें तारणनामसंवत्सर असतां, अत्यंत आदरानें एकाजनार्दनांनीं गीताज्ञानेश्वरीची प्रत शुद्ध केली. १ ह्याचा ग्रंथ अत्यंत शुद्ध होता. परंतु पाठांतरानें अतिशय विसंगत झाला. तो अः रीतीनें तपासून ज्ञानेश्वरीची दुसरी शुद्ध प्रत तयार केली. २ निष्कलंक असे जे ज्ञानेश्वर त्यांना नमस्कार असो. ज्यांची गीतेची टीका वाचली असतां अतिभाविक व ग्रंथार्थजिज्ञासूंना ज्ञान प्राप्त होतें. ३ बहुतकालानें येणारी दुर्लभ पर्वणी कपिलाषष्ठी, भाद्रपदमास, असत गोदातीरीं प्रतिष्ठान (पैठण) नगरामध्यें लेखनाचें काम समाप्त झालें. ४ ज्ञानेश्वरीच्या पाठामध्यें जो कोणी मराठी ओवी रचून घालील त्यानें अमृताच्या ताटामध्यें नरटी ठेवल्याप्रमाणें आहे, हें लक्ष्यांत ठेवावें. ५

नांव सांगून

विश्वामित्रा

सार्थ व सटीप ज्ञानेश्वरी समाप्त.

"... गुर्जर, बुकसेलर रामवाडी—मुंबई."

सुभाषितरत्नभाण्डागारम्.

(तृतीयावृत्तिः) ग्रंथसंख्या १९,४४०. विषयसंख्या ७४४. श्लोकसं० १०,५६८. कोणता श्लोक कोणत्या ग्रंथांतील ...र्शनपूर्वक व वर्णानुक्रमसूचीसहित. ३॥• ।≈

शतश्लोकी सटीका.—श्रीमच्छंकराचार्यप्रणीता आनंदगिरिकृतटीकासमेता. १ ϭ०

उपदेशसाहस्री सटीका.

श्रीमच्छंकराचार्यप्रणीता, रामतीर्थस्वामिकृतटीकासमेता.	...	३	।•
,, रेशमी पुठ्ठयाची	... ...	३॥•	।•
मुहूर्ततत्व सटीक, पोथी	... ...	१	ϭ०

क्रियापदप्रकाश.

आवृत्ति ३ री (भागद्वयात्मक.) A guide to *Sanskrit Verbs.*

Part 1 & 2

THIRD EDITION.

Price 12 Annas

REVISED AND ENLARGED.

Containg a full conjugation in all tenses and moods with important rules of almost all the important Sanskrit veres, with an addition of two cantoes (14 & 15) from भट्टिकाव्य, illustrating the forms of the Perfect and Aorist, by Mr GOVIND SHASTRI BA..T

नांवें	किं. रु.	ट. ख.
...संहिता, मूलपोथी.	४	•॥•
ऋग्वेदमंत्रसंहिता....	१॥	ϭ≈
ऋग्वेदीब्रह्मकर्म.	१।	ϭ≈
,, रेशमी बांधीव.	१॥	ϭ≋
ऋग्वेदीश्रावणी पोथी.	•॥•	ϭ—
पवमानपंचसूक्तानि—पोथी.... ...	॥•	ϭ—
रुद्रसूक्तम्—पोथी.	ϭ≈	ϭ॥
वेदांगचतुष्टय—पोथी.	•।≈	ϭ॥
आह्निकसूत्रावली: (माध्यंदिनब्रह्मकर्म)—		
,, कागद उत्तम.	२	•।•
,, कागद साधा.	१॥	ϭ≋
मनुस्मृतिः सटीका...	२	•।—
,, ,, अक्षर मोठे.	२॥	•।—
...संग्रह—पोथी.	१॥।	•।•
...मंत्रक नारायणभट्टी.	२	•॥≈
याज्ञवल्क्यस्मृति मिताक्षरास० ...	३	•।≈
...श्चित्तमंजरी—पोथी.	•॥•	ϭ—
...कोश—साधा पुठ्ठा.	•।—	ϭ—
...लिः	•।•	ϭ॥

नांवें	किं. रु.	ट. ख.
रूपावलिः	ϭ—	ϭ॥
धातुरूपावलिः	ϭ≈	ϭ"
सिद्धांतकौमुदी.	२	•।
संधिप्रकाश....	ϭ≋	ϭ
समासचक्र.....	ϭ॥	ϭ
समासचंद्रिका.	ϭ॥	ϭ
सर्वपूजा.	ϭ॥	ϭ
विष्णुसहस्रनाम—मूल.	ϭ—	ϭ।
सत्यनारायण—मूल.	ϭ—	ϭ।
मंगलाष्टके.	ϭ॥।	ϭ।
पुरुषोत्तमसहस्रनाम.	ϭ≈	ϭ।
देवीसहस्रनामावलि....	ϭ—	ϭ।
गणपतिसहस्रनामावलि.	ϭ—	ϭ।
विष्णुसहस्रनामावलि.	ϭ—	ϭ॥
शिवसहस्रनामावलि	ϭ—	ϭ॥
शिवकवच.	ϭ—	ϭ॥
रामरक्षा.	ϭ॥	ϭ।
महिम्न.	ϭ—॥	ϭ॥
मल्हारीमहात्म.	•॥।•	ϭ—॥

नांवें	किं. रु.	ट. ख.
...कर-कापडी सोनेरी. ...	।≈	ऽ-
,, रेशमी बांधणी.	।।≈	ऽ-
...षितरत्नभाण्डागारम्	३॥	।≈
...लोकी सटीका	१	ऽ≈
...ष्णसहस्रीसटीका.	३	।·
,, रेशमी पुठ्याची.	३॥	।·
...र्ततत्त्वसटीक पोथी...	१	ऽ≈
...यापदप्रकाश.	।।।·	ऽ-

मराठी पुस्तकें.

नांवें	किं. रु.	ट. ख.
...चित्र लोकोत्तरचमत्कार भाग १ ...	।।≈	ऽ≈
...तखंडस्थितिविचार.	।·	ऽ॥
...रत्नमाला	।।≈	ऽ-
...मच्छंकराचार्यचरित्र.	।।।·	ऽ-
...स्मृति मराठी भाषांतरासहित. ...	५	।≈
...तिमुक्ताहार.	१।	ऽ≈
...र्शे कळसूत्रीधर, नरदेहाच्या आकृतींसह.	।≈	ऽ-
...चतंत्रामृत....	ऽ≈	ऽ॥
...नचा इतिहास.	।≈	ऽ॥
...रिद्र्यविमोचन.	।≈	ऽ॥
...ता. (रामचरित)...	२	ऽ≈
...पकप्रबोध.	।·	ऽ॥
...कृतकविपंचक.	१।	ऽ≈
...धर्मज्ञानधर्माची आवश्यकता. १ ...	ऽ॥	ऽ॥
...धर्मज्ञान-आर्यधर्माचा इतिहास.	ऽ॥	ऽ॥
...बईचा वृत्तांत.	२	ऽ≈
...कानयनाचा इतिहास.	।≈	ऽ-
...चरित्र.	ऽ≈	ऽ॥
...तामंदोदरीभेट.	ऽ-	ऽ॥
...धोदानंदशांतवन.	ऽ≈॥	ऽ॥
...तास्वयंवर.	ऽ≈॥	ऽ॥
...द्रहासचरित्र.	ऽ≈॥	ऽ॥
...लीचें पहिलें पुस्तक.	ऽ-	ऽ॥
...डी पहिलें पुस्तक चित्रांसह.	।·	ऽ-
...वलिका. (रांगोळी लेणीं) ...	।·	ऽ-

नांवें	किं. रु.	ट. ख.
वसंतकोकिलकादंबरी.	१॥	ऽ-॥
सुभाषितपद्यमाला.	ऽ≈	ऽ॥
सद्गुरुभक्ति कविता.	ऽ-	ऽ॥
विवाहविधिचंद्रिका....	।।।·	ऽ-
सार्थगणेशगीता.	।।।·	ऽ-॥
विठोबा अण्णा दप्तरदार-चरित्र ...	।·	ऽ॥
वैद्यविनोद सार्थ.	२॥	।·
वैद्यक शार्ङ्गधर मराठी भाषांतरासह.	२॥	।·
डोंगरेकृत संगीतमाला—		
संगीत इंद्रसभा.	।·	ऽ॥
,, वेणीसंहार.	।≈	ऽ॥
,, रंगीनायकीण.	।·	ऽ॥
,, मृच्छकटीक.	।≈	ऽ॥
,, शाकुंतल.	।।·	ऽ॥
,, वसंतोत्सव.	।।·	ऽ॥
त्रिलोकेकरकृत संगीत नाटकें—		
संगीत हरिश्चंद्र.	।।।·	ऽ-
,, सावित्री नाटक.	।≈	ऽ-
सुलभप्रसूति.	ऽ≈	ऽ॥
शिवलीलामृत पोथी....	।·	ऽ-
,, साधी बांधलेली. ...	।·॥	ऽ-
,, रेशमी बांधलेली. ...	।≈	ऽ-
शनिमाहात्म्य पोथी.	ऽ≈॥	ऽ-
,, बुक.	ऽ-	ऽ॥
उदारदामोदर नाटक.	१।	।·
मिताक्षराव्यवहाराध्याय सार्थ. ...	६	।।·
सार्थसत्यनारायण.	।·	ऽ॥
श्रीमद्भगवद्गीता. (मराठीभाष्यासह)	४	।।।·
स्त्रीगीतमाला—सीतागीत भाग १.	ऽ-	ऽ॥
रुक्मिणीहरणगीत भाग २.	ऽ-	ऽ॥
कृष्णाचीं गाणीं भाग ३.	ऽ-	ऽ॥
विचारसागर (हिंदुस्थानी) सटीक....	२	।·
अश्वधाटीप्रबोधिका.....	ऽ≈॥	ऽ॥
हरिविजयपोथी.	१।	।·

पुस्तकें मागविण्याचे पत्ते:—

जनार्दन महादेव गुर्जर,
मु० पार्पुड-पो. पनवेल.

जनार्दन महादेव गुर्जर,
रामवाडी, मुंबई.